

Õ'âkĩ hi yeere uúkũri turi Tukano

Tucano New Testament

Contents

Prefacio	1
Génesis	2
Rut	79
Jonás	85
Mateo Jesucristo ye quetire oja'que ni'i	88
Marco Jesucristo ye quetire oja'que ni'i	149
Luca Jesucristo ye quetire oja'que ni'i	187
Juã Jesucristo ye quetire oja'que ni'i	252
Jesucristo besecúú'cārārē Espíritu Santu weetamu'que ni'i	293
Pablo Romacjārārē oja'que ni'i	354
Pablo Corintocjārārē ojamu'tāca pūrī ni'i	381
Pablo Corintocjārārē ape pūrī ojanemo'que ni'i	406
Pablo Galacia di'tacjārārē cū ojáca pūrī ni'i	421
Pablo Éfesocjārārē ojáca pūrī ni'i	432
Pablo Filipocjārārē ojáca pūrī ni'i	442
Pablo Colosacjārārē ojáca pūrī ni'i	448
Pablo Tesalónicacjārārē ojamu'tāca pūrī ni'i	454
Pablo Tesalónicacjārārē ape pūrī ojanemoca pūrī ni'i	460
Pablo Timoteore ojamu'tāca pūrī ni'i	463
Pablo Timoteore ape pūrī ojanemo'que ni'i	470
Pablo Titore ojáca pūrī ni'i	476
Pablo Filemóre ojáca pūrī ni'i	479
Hebreo masārē oja'que ni'i	481
Santiago cū oja'que ni'i	502
Pedro ojamu'tāca pūrī ni'i	509
Pedro ape pūrī ojanemoca pūrī ni'i	518
Juã ojamu'tāca pūrī ni'i	523
Nimu'tārī pūrī be'ro Juã ojáca pūrī ni'i	529
Pua pūrī be'ro Juã ojáca pūrī ni'i	530
Juda cū ojáca pūrī ni'i	531
Be'ropu wa'atjere Jesucristo Juārē wéréca pūrī ni'i	534

Õ'âkã hi yeere uúkûri turi Tukano

New Testament in Tucano (BR:tuo:Tucano)

Language: Tucano

Provided by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-06-27 from source files dated 2017-06-26.

09acf153-3b90-50ca-b2a9-36d735f17049

ISBN: 978-1-5313-0828-5

PREFACIO

Õ'acü ye queti oja'que papera turiri pecasã ye me'rã peje ni'i. (Dios Habla Hoy, Reina Valera, Nueva Versión Internacional, Nacar Colunga, etc.) Te turirinꞥcũ ni'cãrõnojõ wãmenojõrẽ, macãrinojõrẽ, ùrũpaganojõrẽ, ditararinojõrẽ, dianojõrẽ ojasama.

Ejemplo: Juã wãmeyeri masũ pacore apeye pũrĩpũre Isabel ojanõ'o. Apeye pũrĩ pe'ema tja Elisabet ojasama. (Lc 1.5)

Abrahã pacure apeye pũrĩpũre Térah ojanõ'o. Apeye pũrĩ pe'ema tja Taré ojasama. (Gn 11.27)

*****

Dasea ye me'rã nipe'tirã ni'cãrõnojõ ucũtisama. Ape curua mejẽcãcure ojasama. Ma'mapjia, bucũrãcure, bucũrã waro mejẽcãcure ucũsama. Apeye ucũse yoa ni'i. Æpẽrã ni'cã uurore nipe'tise letrari me'rã ucũsama. Æpẽrã ti uuroreta tja ðujacurero ucũsama.

Ejemplo: Æpẽrã “ũtãpaga” nisama. Æpẽrã ti uuroreta tja “ũtãpáá” nisama. Na “g” marĩrõ ucũsama. Nipe'tise ucũse “-paga” me'rã yapatisere, Æpẽrã “-páá” se'saro ucũsama. Apeye “-pagũ” me'rã yapatisere, Æpẽrã “-paũ” nisama.

Ejemplo: Æpẽrã “ãrũpagu” nisama. Æpẽrã ti uuroreta tja “ãrũpaũ” se'saro nisama. A'ti papera turipũre nipe'tise letrari me'rã ojanõ'o.

Apeye ejemplos: Æpẽrã “quẽ'rã” nisama. Æpẽrã ti uuroreta “jẽrã” nisama. Æpẽrã “ojopũ” nisama. Æpẽrã “yujupũ” nisama. Æpẽrã “tocõ'rõ” nisama. Æpẽrã “tocã'rõ” nisama. Æpẽrã “a'mase” nisama. Æpẽrã “e'mase” nisama.

Peje apeye ucũse a'te weronõjõ mejẽcãcure ucũno'o. Musãnꞥcũ ucũwũaronõjõta bu'eya.

*****

A'ti papera turipũre Éxodo, Josué, Jueces, Ester nipe'tise capitulori, versiculori ojape'ono'ña mar'i.

Génesis

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Génesis Ō'acū cū ucūse ojamū'tāca pūrī ni'i. Ne waro bajua, ninū'cā'que cjasere wereri pūrī ni'i. Génesis puaro ducawati'i. Nimū'tārō Ō'acū a'ti nucūcā, ū'muse bajurēnū'cā'que, tojo nicā masārē cū bajurēnū'cā'que cjasere were'e. (Capítulos 1–11)

Ō'acū Abrahārē “Mū'u macū, mū'u pō'rā, mū'u pārāmerā nituriarā dia pajiri maa sumuto cjase nucūpori weronjō pājārā nirāsama. Mū'u me'rā nipe'tirā a'ti nucūcācjārārē añurō wa'acā weeguti”, nicū niwī. Cū “Tojo wa'arosa'a” nī'caronjō wa'a, Abrahā pārāmi nituriagupū Jesucristo nimi.

Abrahā, Isaa, Jacob, José na catiri ūmūco na weeseti'quere were'e. Na nima ūputū ucūno'rā Génesipure. (Capítulos 12–50)

Ō'acū Jacob wāmerē Israe ducayucu niwī. Jacob cū wāmerē ducayu, cū pō'rā me'rā Israe curuacjārā nū'cācārā niwā. Ti curua nidecoti'i yujupū.

A'ti pūrī Génesire Moisé ojacū niwī.

Ū'muse, a'ti di'tare ne waro Ō'acū cū weenu'cā'que ni'i

1 Ne waro Ō'acū ū'muse, tojo nicā di'tare bajurēcū niwī. ²Titare di'ta ne bajuticaro niwū. Tojo weero ne apeyenjō marīcaro niwū. Aco dia'cū nipe'tiropū nicaro niwū. Tojo nicā na'iti'arō nicaro niwū. Espiritu Santu aco bu'ipū wūncusiacy niwī.

³Ō'acū tere i'agū, a'tiro nicū niwī: “Bo'reyuse niato”, nicū niwī. Cū tojo nicāta, bo'reyua wa'acaro niwū. ⁴Te bo'reyuse añuse nicā i'agū, “Añu'u”, nicū niwī. To be'ro bo'reyusere ducawaacy niwī. ⁵Tere ducawaagu, a'tiro

wāmeyecu niwī. Bo'reyusere “ūmūco”, na'iti'asere “ñami” wāmeyecu niwī. Cū tojo nīca be'ro ūmūco, ñami nū'cācaro niwū. Ticuseta weecu niwī Ō'acū ne nū'cārī nūmūrē.

⁶Tere wéeca be'ro ape nūmū pe'e, te acore i'agū, Ō'acū a'tiro nicū niwī: “Acore ducawaaroua'a. Apeye ū'mūserū, apeye nucūcāpū tojato”, nicū niwī. ⁷Cū nī'caronjōta acore ducawaacy niwī. Apeye ū'mūserū, apeye nucūcāpū tojacaro niwū. ⁸Ū'mūarōpū o'mecurari nirōpūre “ū'muse” wāmeyecu niwī. A'tere weecu niwī Ō'acū, nī'cā nūmū be'ro cja nūmūrē.

⁹Ape nūmūrē Ō'acū “Di'ta boposājā bajuato nīgū, aco ū'muse docapū nise nī'cārōpūta nerēato”, nicū niwī. Cū nī'caronjōta wa'acaro niwū. ¹⁰Te boposājā'quere i'agū, “di'ta” wāmeyecu niwī. Aco nī'cārō me'rā nerē'quere “dia pajiri maajo” wāmeyecu niwī. Ō'acū te cū wee'quere i'agū, “Añu'u”, nicū niwī. ¹¹Te nipe'tise añurō bajucā i'agū, “Di'tapūre no'o nise pī'rīato. No'o nipe'tise otese cape o'osenjō, tojo nicā yucupagū nipe'tise ducatisē cape o'osenjō pī'rīato. Tojo weero te ducata pī'rīturiarosa'a”, nicū niwī Ō'acū. Cū tojo nī'caronjōta wa'acaro niwū. ¹²Di'tapūre no'o otese cape cūosenjō pī'rī, ducaticaro niwū. Tojo nicā pacase yucupagū quē'rā pī'rī, ducaticaro niwū. A'te cū wee'quere i'agū, “Añu'u”, nicū niwī. ¹³A'tere weecu niwī Ō'acū puā nūmū be'ro cja nūmūrē.

¹⁴I'tia nūmū be'ro Ō'acū nicū niwī tja: “Ū'mūserūre sī'ose cūurōua'a. Tojo weecā, ūmūcore, ñamirē ducawaarosa'a. Te me'rā i'amasino'rōsa'a ūmūcori, ñamirī, cū'marī, pu'ecuri wa'asere. ¹⁵A'te di'tare sī'otaje ū'mūserū nirōsa'a”, nicū niwī Ō'acū. Cū nī'caronjōta tojacaro niwū. ¹⁶Tojo weegu Ō'acū puārā

mujīpūa weecu niwī. Ni'cū mujīpū pajigu ʔmucore sī'oacjure, apī cā'gūacā nāmīrē sī'oacjure weecu niwī. Nōcōa quē'rārē weecu niwī. ¹⁷⁻¹⁸ Cū a'ti di'tare sī'oato nīgū, narē ʔ'musepu cūucu niwī. Bo'reyusere, na'itī'asere ducawaagu, tojo weecu niwī. Te sī'ose añuse nicā ī'agū, "Añu'u", nicu niwī. ¹⁹ A'tere weecu niwī Ō'acū i'tia nūmu be'ro cja nūmurē.

²⁰ Ba'paritise nūmurī be'rore Ō'acū apeye bajurēmocu niwī tja. A'tiro nicu niwī: "Diapure wa'i, no'o nirānojō nirāsama. Na pājārā masāputirāsama. Tojo nicā ʔ'muarōpūre mirīcūa wūurā nirāsama", nicu niwī. ²¹ Cū nī'caronojōta wa'acaro niwū. Pacarā dia pajiri maapu nirā, tojo nicā wa'i, āpērā nipe'tirā diapū nirānojōrē, nipe'tirā wa'icūrā wūurārē bajurēcu niwī. Tu'ajatojanū'cō, "Añu'u", ni ī'acu niwī.

²² Narē añurō wa'ato nīgū, a'tiro nicu niwī: "Pō'rāti weetjīarā, nipe'tiropū ʔ'muarōpū, tojo nicā maarīpūre tu-use'sanu'cārā wa'aya", nicu niwī.

²³ A'tere weecu niwī Ō'acū ba'paritise nūmurī be'ro cja nūmurē.

²⁴ Nī'cāmocuse nūmurī be'rore Ō'acū a'tiro nicu niwī tja: "Di'tapūre wa'icūrārē cūugāti. Na nūcūcārā, ecarā, buarā, nūcūcāpu sī'cōsijarā nirāsama", nicu niwī. Cū nī'caronojōta wa'acaro niwū. ²⁵ Tojo weegu wa'icūrā nūcūcārā, ecarā, buarā, nūcūcāpu sī'cōsijarārē da'recu niwī. Narē ī'agū, "Añu'u", nicu niwī.

²⁶ Cū nipe'tise wéeca be'ro a'tiro nicu niwī: "Nī'cū masū marī weronojō niseti, bajugure da'rerā. Tū'omasīse cūogu nīgūsami. Cū wa'i, mirīcūa, wa'icūrā ecarā, nūcūcārā, buarā, nūcūcāpu sī'cōsijarā, nipe'tirā a'ti nūcūcāpu nirā bu'ipū dutigu nīgūsami", nicu niwī.

²⁷ Ō'acū masūrē da'regu, cū weronojō niseti, bajugure weecu niwī. ʔmu, numio da'recu niwī majā.

²⁸ Narē a'tiro nicu niwī:

"Musārē añurō wa'ato.

Pājārā pō'rāti masāputiya.

Nipe'tiropūre tuuse'sanu'cāna.

Musā a'ti di'ta wiorā nirāsa'a.

Wa'ire, mirīcūrē, nipe'tirā wa'icūrārē dutirāsa'a."

²⁹ Be'ro narē ninemocu niwī: "No'o ba'ase otese peri cūosenojōrē, yucūca dūcatisenojōrē musārē o'o'o. Te musā ba'ase nirōsa'a. ³⁰ Apeye quē'rārē, nipe'tirā wa'icūrā, wūurā, nūcūcāpu sī'cōsijarā, nipe'tirā catise cūorānojō tá, tojo nicā pūri ya'sasere ba'arāsama. Narē tere cūu'u", nicu niwī Ō'acū. Cū nī'caronojōta wa'acaro niwū.

³¹ Te nipe'tise cū wee'quere weetu'a-janu'cō, "Añubutia'a", ni ī'acu niwī. Tocā'rōta weecu niwī Ō'acū nī'cāmocuse nūmurī be'ro cja nūmurē.

2 ʔ'muse, tojo nicā a'ti di'tare Ō'acū nipe'tise cū wee'quere tu'ajanū'cōcu niwī. ² Nitūori nūmurē, cū nipe'tise wéeca be'ro soocu niwī majā. ³ Tojo weegu Ō'acū a'tiro nicu niwī: "Nitūori nūmu yū'c weemu'tā'que nūmurī weronojō nisome. Ya nūmu, yū'c soodutiri nūmu nirōsa'a. Ti nūmu añurī nūmu nirōsa'a", ni cūucu niwī Ō'acū.

⁴ ʔ'muse, di'ta nipe'tise Ō'acū cū wee'que a'tiro weeno'caro niwū.

Ō'acū ʔmurē, tojo nicā numiorē bajurē'que ni'i

Ne waro Ō'acū a'ti di'ta, ʔmusere wéegu, ⁵ maata acoro pejacā weeticu niwī. Tojo weero ne no'o nisenojō pī'rīticaro niwū. Di'tare da'ragu quē'rā marīcu niwī. ⁶ Tojo nimicā, aco di'tapu nise wijati, di'tare puocaro niwū. ⁷ Ō'acū masūrē bajurēgū, di'ta me'rā da'recu niwī. Tojo weegu cūrē catise o'ogu, ē'quēapu putisāacu niwī. Cū tojo weecāta, catinu'cācu niwī.

⁸ Cūrē tojo wéeca be'ro Edé wāmetiropū, Ō'acū nī'cā wese cūrē

da'rebosacu niwī. Mujīpū mujātiro pe'e nicaro niwū. Topu cū umūrē, cū da're'cure cūucu niwī. ⁹Ti wesepu peje yucupagu añuse ba'ase ducatisepagure pī'ricā weecu niwī. Tepagu añusepagu bajucaro niwū. Ti wese decopure puagu nicaro niwū. Ni'cāgū catinu'cūse o'ocju nicaro niwū. Apegu pe'e tu'omasisere o'ocju nicaro niwī. Tigu ducare ba'arā, “A'tiro weese aŋu ni'i, a'te ŋa'a ni'i”, ni tu'omasise o'ocju nicaro niwū.

¹⁰Edépure ni'cā maa nicaro niwū. Ti wese deco yu'rutērīwā'cā, ba'paritise maarī ducawaticaro niwū. ¹¹Nimū'tārī maa Pisón wāmeticaro niwū. Ti maa nipe'tiro Havila wāmetiropure o'maburocaro niwū. Topu peje uru ¹²añuse nicaro niwū. Topure añuse yucu ŋ'mutisepagu, tojo nicā ūtāperi wapabujuse peri ónice wāmetise peri nicaro niwū. ¹³Ape maa pe'e Gihón wāmeticaro niwū. Ti maa nipe'tiro Cus wāmetiri di'tare yu'rutērīcaro niwū. ¹⁴Ape maa Tigris wāmeticaro niwū. Ti maa Asiria wāmetiro mujīpū mujātiro pe'e o'maburocaro niwū. Ape maa Éufrates wāmeticaro niwū.

¹⁵Ō'acū masūrē ti wesere cūúgū, te otesere co'tedutigū, a'tiro ni werecu niwī: ¹⁶“A'ti wese cjase nipe'tise yucuducare ba'agusa'a, ba'agu pe'e. ¹⁷Tepagu wa'teropure ni'cāgū ni'i. Tigu ducare ba'aticā'ña. Tigu añuse, ŋa'asere masise o'ocju ni'i. Tigu ducare ba'agu, ti numuta wērīgūsa'a”, nicu niwī.

¹⁸Be'ro Ō'acū nicu niwī: “Masū ni'cūta nicā, añuwe'e. Cūrē ba'pati, weetamuacjore weeguti”, nicu niwī. ¹⁹⁻²⁰Ō'acū ne waropure wa'icūrārē, mirīcūrē di'ta me'rā da'recu niwī. Be'ro narē wāme ō'oato nígū, masū tiropu miacu niwī. Ō'acū cū duti'caronojōta weecu niwī. Nipe'tirā ecarā, mirīcūa, wa'icūrā nēcūcārārē

wāme ō'ocu niwī. Tojo weerā cū ō'o'que wāme me'rā tojacārā niwā. Ā'rā pājārā nimicā, ne ni'cō cūrē ba'pati weetamuacjo marīco niwō. ²¹Tojo weegu Ō'acū cūrē cārīyurucā weecu niwī. Cū cārīrī cura, ni'cā paatipa'maca ō'arē miicu niwī. Miitoja, ti ō'a cū miicarore añurō bi'acā'cu niwī. ²²Ti ō'a me'rā cūrē weetamuacjore da'recu niwī majā. Co numiorē da'retojanū'cō, miiti, cūrē ī'ocu niwī. ²³Cū core ī'agū, pūrō e'catise me'rā ī'acu niwī. Tojo weegu a'tiro nicu niwī:

“A'tigo pūrīcā, ye di'i, ya ō'a me'rā da'reno'co nimo. Co umūpure miino'co niyugo, ‘numio’ pisuno'gōsamo”, nicu niwī.

²⁴Tojo weegu umu cū pacure, cū pacore wijagusami. Cū nūmo me'rā nigūsami. Na puarā ni'cā upu weronojō nirāsama.^a

²⁵Titapure na puarā su'ti marīrā nicūcārā niwā. Tojo nimirā, ne bopoyase moocārā niwā.

Umū, numio nimū'tā'cārā Ō'acūrē yu'runū'cā'que ni'i

3 Umū, numio Ō'acū cū narē weebosāca wesepu nicārā niwā. Topu na niseti, na puarā nirī curare, ni'cū pīrō^b numio tiropu etacu niwī. Cū nipe'tirā wa'icūrā yu'ruoro nisoome'rigū nicu niwī. Co tiro etagu, core sērītiña'cu niwī:

—¿Nirōta Ō'acū masūrē a'tepagu ducare ba'adutitiatī? nicu niwī.

²Cū tojo nicā tu'ogo, cūrē yu'tico niwō:

—Nipe'tise a'to nisere ba'adutiami.

³Tojo nimigūta, ni'cāgū tepagu wa'tero nicju ducare ba'adutitiami. “Mūsā tigu ducare ba'arā, ŋe'eña'rā, wērīrāsa'a”, ni-ami Ō'acū, ni yu'tico niwō pīrōrē.

⁴Co tojo nicā tu'ogu, añurō nisoome'rīse me'rā core nicu niwī:

^a2:24 Mt 19.5; Mr 10.7-8; 1Co 6.16; Ef 5.31   ^b3:1 Jn 8.44; Ap 12.9

—Wērīsome. ⁵ Ō'acū añurō masīsami. Musā te dūcare ba'arā, cū weronojō nīrāsa'a; ña'asere, añusere masīrāsa'a, nicu niwī.

⁶ Cū tojo nisere tū'ogo, co numio pe'e, tigu dūcare ī'amorō weeco niwō. Co ī'acā, tigu dūca añuse waro bajucaro niwū. “Añurō ũ'suasenojō nī'i” nīgō, ba'asī'rīyū'rūaco niwō. Tojo nicā, “Tū'o-masise cūogoti”, ni wācūgō, tigu dūcare tée, ba'aco niwō. Ba'atojanū'cō, co marāpure o'oco niwō. Cū quē'rā ba'acu niwī. ⁷ Na tere ba'āca be'ro narē tū'o-masise ejacaro niwū. Tere ba'atjārā, na su'ti marīrā nisere tū'omasīcārā niwā. Tojo weetjārā, higuera wāmetīcju pūrī me'rā mii, dero, cā'mota'asī'rīmīcārā niwā.

⁸ Be'ro na tojo wéeca be'ro ñamica'a mujīpū sājārī cura, Ō'acū ti wesepu sijawā'cāticā tū'ocārā niwā. Cūrē uirā, yucupagu wa'teropu du'ticārā niwā. ⁹ Tojo weegu Ō'acū pe'e ũmūrē pisucu niwī:

—¿No'opu niti mū'u?

¹⁰ Cū pe'e Ō'acūrē yū'ticu niwī:

—Mū'u wesepu sijawā'cāticā tū'opu. Yū'u pe'e su'ti marīgū niasu. Tojo weegu uigu du'tiasu, ni yū'ticu niwī.

¹¹ Cū tojo nisere tūogu, Ō'acū cūrē sērītiña'cu niwī:

—¿Noa mū'ūrē “Su'ti marīgū nī'i”, niati? ¿Mū'u yucudūca yū'u “Ba'aticā'ña” nī'cu dūcare ba'ati? Tere ba'atigu, mū'u masītiboapā, nicu niwī Ō'acū cūrē.

¹² Cū tojo nicā tū'ogu, ũmū cūrē yū'ticu niwī:

—Mū'u yū'ure ba'pada're'co yū'ure tigu dūcare ecamo. Tojo weegu ba'asu, ni yū'ticu niwī.

¹³ Cū tojo nicā tū'ogu, co numiorē sērītiña'cu niwī:

—¿Mū'u de'ro weego tojo weeati?

Co cūrē yū'tico niwō:

—Pīrō yū'ure nīsooami. Yū'u tojo weego ba'asu, ni yū'tico niwō.

¹⁴ Ō'acū co tojo nicā tū'ogu, pīrōrē nicu niwī:

—Mū'u nīsoo'que wapa nipe'tirā āpērā wa'icūrā nemorō ña'arō wa'agusa'a. Nī'cārōacā me'rāta tée no'o mū'u catiro pōtēorō di'tapu sī'cōsījagusa'a. Tojo sī'cōsījagu, di'tare ba'agusa'a. ¹⁵ Numio mū'ūrē ne ī'asī'rītīgosamo. Co pō'rā, co pārāmerā nīturīarā quē'rā mejārōta weerāsama. Nī'cācā me'rā a'merī ī'atu'tīnu'cārāsa'a. Mū'u, co macū ya dū'podīare cū'rīgūsa'a. Cū pe'e mū'u dūpoare ũ'tamūtōgūsami, ni werecu niwī.

¹⁶ Cūrē tojo nitoja, numio pe'ere a'tiro nicu niwī:

—Mū'u yū'rūnu'cā'que bu'iri wī'magūrē ñe'egōtīgo, pūrō pi'etīgosa'a. Tojo pō'rāti, pūrīno'mīgō, mū'u marāpu me'rā nī'sī'rīgōsa'a. Cū pe'e mū'u wīogu weronojō nīgūsami, nicu niwī.

¹⁷⁻¹⁸ Core tojo nītu'ajanū'cō, co marāpu pe'ere a'tiro nicu niwī:

—Mū'u nūmo co ucūserē tū'o ējōpeotjīagū, yū'u ba'adutitī'quere ba'a'que bu'iri, mū'u pūrō pi'etīse me'rā da'ra, ba'asere bocagusa'a. Nī'cācā me'rāta ũputu da'ratjīagū, pi'etīnu'cāgūsa'a. Tée wērīgūpu tojo weetuogusa'a. Mū'u yū'ure yū'rūnu'cā'que bu'iri nīpe'tīro di'tapūre ña'ase pī'rīrōsa'a. Pota, tá, apēye peje ña'ase pī'rīnemorōsa'a. Tojo nicā nūcū cjase otetīsenojōrē ba'arāsa'a. ¹⁹ Ba'asere a'magū, mū'u pūrō asītuūase me'rā da'ragusa'a. Tée wērīgūpu soogusa'a. Mū'u di'ta me'rā weeno'cu nī'i. Tojo weegu mū'u wērīgū, di'tata apaturī dojogusa'a, ni werecu niwī Ō'acū cūrē.

²⁰ Adā cū nūmorē Eva wāme ō'ocu niwī. “Co nīpe'tirā paco nīgōsamo,” nīgū, tojo wāme ō'ocu niwī.

²¹ Be'ro Õ'acū narē na su'ti sāñat-jere weebosacu niwī. Wa'icārā caseri me'rā weecu niwī. ²² Tojo wee, Õ'acū a'tiro nicu niwī: “Ā'rī yu'u dutisere yu'rūnu'cātjīagū, marī weronojō añuse, ña'asere tu'omasigū wa'ami. Cū apegu catinu'cūsere o'ocju ducare ba'acā, ña'a nibosa'a. Cū tere ba'agū pūricā, catinu'cūcā'bosami”, nicu niwī.

²³ Tojo weegu cūrē apesepu wīorēcu niwī. Cū, cūrē cūumi'carore nidutiticu niwī majā. Ne waro añurōpu Edēpu nīmī'cure cō'awīrōcā'cu niwī. Cū di'ta me'rā da'reno'cure ba'asere a'magū, di'tareta da'raduticu niwī.

²⁴ Õ'acū Adá, Evare cō'awīrōca be'ro na catinu'cūsere o'ocju ducare ba'abosama nígū, u'mūsecjārā Õ'acūrē wereco'terārē Edé mujīpū mujātiro pe'ere co'tedutigu cūucu niwī. Tojo nicā cū di'pjī pajiri pjī pecame'e weronojō ūjū, sutuanu'cūrī pjīrē cūucu niwī. Ne ni'cū catinu'cūse cuocju tiropu ejaticā'to nígū, tojo weecu niwī.

Caí, tojo nicā cū acabiji Abel ye cjase ni'i

4 Be'ro Adá, Eva añurī wese Edēpu ní'cārā na wijáca be'ro aperopu wa'acārā niwā. Topu Adá cū nūmo me'rā nicu niwī. Tojo weego nijīpaco tojaco niwō. Be'ro ni'cū wī'magū wuaco niwō. Cūrē Caí wāme ò'ocārā niwā. Cū bajuacā ī'agō, Eva, “Õ'acū weetamuse me'rā yu'u wī'magūrē wuapu”, nico niwō. ² Be'ro apaturi Eva apī wī'magū wuaco niwō. Cū wāmeticu niwī Abel. Cū Abel, Caí acabiji nicu niwī. Na puarā bucua weetjīrā, nanucū da'rase cuocārā niwā. Abel oveja co'tegu nicu niwī. Cū ma'mi Caí pe'e otesere oteri masū nicu niwī.

³ Yoáca be'ro Caí ni'cā nūmu cū da'rase cjasere Õ'acūrē o'ogu wa'acu niwī. ⁴ Cū acabiji Abel quē'rā cū da'rasere miacu niwī. Cū yarā oveja ne pō'rāti'cārā añurārē miacu niwī.

Õ'acū Abere, cū mia'quere añurō e'catise me'rā ī'acu niwī. ⁵ Cū ma'mi Caí pe'ere, cū mia'quere Õ'acū tu'saticu niwī. Tojo weegu Caí ua wa'acu niwī. ⁶ Cū tojo uacā ī'agū, Õ'acū Caírē a'tiro nicu niwī: “¿De'ro weegu mu'u uati? ⁷ Mu'u añurō weecā, e'catise me'rā mu'urē ī'agūsa'a. Añurō weetigu pūricā, ña'arō nisetinu'cūgūsa'a. Tojo weegu mu'u ña'arō weesi'risere tojo tu'oña'a, wācūtutuaya”, ni werecu niwī Õ'acū Caírē.

⁸ Be'ro ni'cā nūmu Caí cū acabiji Abere, “Te'a cāpūpu sjarā”, nicu niwī. To cāpūpu na puarā nírā, Caí pe'e cū acabijire wējēcā'cu niwī. ⁹ Õ'acū cū tojo weecā ī'agū, Caírē a'tiro nicu niwī:

—¿Mu'u acabiji Abel no'opu niti? nicu niwī.

Caí cūrē yu'ticu niwī:

—Masītisa'a. Cūrē co'tegu mejēta ni'i, ni yu'ticu niwī.

¹⁰ Cū tojo yu'ticā tu'ogu, Õ'acū cūrē nicu niwī:

—¿De'ro weegu mu'u acabijire wējēati? Mu'u acabiji ye dí di'tapu yu'ure pisu caricūcūñarō weronojō ni'i.

¹¹ Tojo weegu mu'u acabijire wējē'que bu'iri mu'urē ña'arō wa'arosa'a. Pi'eti, bajaque'atinu'cūgūsa'a. Cūrē wējēcā, cū ye dí di'tapu si'bisājā wa'apu. Tojo weegu ni'cārōacārē a'ti di'tare cō'awīrōno'gūsa'a. ¹² Mu'u otecā, ne duca marīrōsa'a. Sooro marīrō nipe'tiropu sijabajaque'atigu nigūsa'a, nicu niwī Õ'acū Caírē.

¹³ Caí cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u yu'ure to cā'rōjo bu'iri da'recā, ne pōtēosome. ¹⁴ Ni'cācā yu'ure a'ti di'ta nīmī'cure cō'abutia'a. Tojo weegu mu'u ī'orōpūre nisome. Sooro marīrō nipe'tiropūre sijabajaque'atigusa'a. Tojo weecāma, no'o yu'ure bocaējagu wējēgūsami, ni yu'ticu niwī Caí Õ'acūrē.

¹⁵ Cū tojo nicā tu'ogū, Ō'acū yu'ticu niwī:

—No'lo mu'urē bocaēja wējēgūnojō sietetiri mu'urē bu'iri da'rero nemorō da'reno'gūsami, nicu niwī. Tojo weegu Ō'acū Cairé wējētīcā'to nīgū, cū up-urē apeyenojō ojaō'ocu niwī. Cūrē ī'amasī, wējētīcā'to nīgū, tojo weecu niwī. ¹⁶ Tojo weegu, Caí Ō'acū l'orōpū nim-i'cu wija wa'acu niwī. Nod* wāmetiropū, Edé mujipū mujātiro pe'e nīrōpū niset-icu niwī majā.

Caí pārāmerā nituriarā nise ni'i

¹⁷ Caí yoāca be'ro numotia wa'acu niwī. Cū numo me'rā nicu niwī. Tojo weego co nijīpaco tojaco niwō. Be'ro ni'cū wī'magū wuaco niwō. Cū wāmeticu niwī Enoc. Titare Caí ni'cā macā da'recu niwī. Ti macārē Enoc wāmeyecu niwī. Cū macū nimu'tāgū ye wāme weronjō ō'ocu niwī. ¹⁸ Enoc, Irad pacu nicu niwī. Irata Mehujael pacu nicu niwī. Mehujaeta Metusael pacu nicu niwī. Metusael Lamec pacu nicu niwī. ¹⁹ Cū, Lamec pūarā numia numoticu niwī. Ni'cō Ada wāmetico niwō, apego Zila. ²⁰ Ada ni'cū pō'rātico niwō. Cū Jabal wāmeticu niwī. Cū pārāmerā nituriarā wecuā cuorā nicārā niwā. Na sijari masā nitjārā, su'ti caseri me'rā wee'que wi'serire cuocūcārā niwā. ²¹ Jabal acabiji Jubal wāmeticu niwī. Cū Jubal pārāmerā nituriarā wēopawū putirā, buapūtērī masā nicūcārā niwā. ²² Apego Lamec numo Zila wāmetigo ni'cū pō'rātico niwō. Tubal-caí wāmetigu cōme, tojo nicā bronze wāmetise me'rā apeyenojō da'recūcu niwī. Cū ni'cō acabijoticu niwī. Co Naama wāmetico niwō.

²³ Ni'cā numū Lamec cū numosānumi-arē, Ada, Zilare a'tiro nicu niwī:

“Yu'u ucūserē añurō tu'oya.

Yu'ure cāmida'rese wapa ni'cū umurē wējēcā'pū.

Ni'cū ma'murē yu'ure paase wapa mejārōta weeapū.

²⁴ Cairé wējēgūnojō sietetiri cūrē a'meno'gūsami', nicu niwī Ō'acū.

Yu'u pe'ema setenta y sietetiri a'meno'rōsa'a”, nicu niwī.

Set, tojo nicā cū macū Enós ye cjase ni'i

²⁵ Adá apaturi cū numo me'rā nicu niwī tja. Tojo weego co ni'cū wī'magū wuaco niwō. Cū bajuacā ī'agō, cūrē Set wāme ō'oco niwō. “Ō'acū yu'ure o'omi” nīgō, tojo weeco niwō. “Ō'acū ā'rī, Caí wējē'cu Abere ducayugure yu'ure o'omi”, nico niwō.

²⁶ Be'ro cū Set quē'rā bucuā, numoticu niwī. Cū numo ni'cū pō'rātico niwō. Cūrē Enós wāme ō'ocu niwī. Cū bajuāca be'ro masā Ō'acūrē “Ūsā wiogu ni'i” ni ējōpeo, sērīnu'cācārā niwā.

Adá pō'rā nituriarā ye cjase ni'i

5 A'te Adá pō'rā nituriarā ye queti oja'que ni'i.

Ne waro Ō'acū masūrē wéégu, cū weronjō bajuguta weecu niwī. ² Umū, numio weecu niwī. Narē bajurēgū, “Ā'rā masā nima; narē añurō wa'ato” ni, cūcu niwī.^c

³ Adá ciento treinta cū'marī cuogu, ni'cū cū weronjō bajugu macūtīcu niwī. Cū wī'magūrē Set wāme ō'ocu niwī. ⁴ Set bajuāca be'rore Adá ochocientos cū'marī catinmocū niwī. Tojo weegu pājārā umūā, numia pō'rātinemocu niwī. ⁵ Nipe'tise cū'marī catigu, novecientos treinta cū'marī caticu niwī. Ticuse cū'marī cuogu, Adá wērīcu niwī.

* 4:16 Nod “sijabajaque'atise” nisī'rīrō wee'e.

⁶ Adá macū Set ni'cū macūtīcū niwī. Cū wī'magūrē Enós wāme ō'ocū niwī. Cū macū Enós bajuácaterore ciento cinco cū'marī cūocū niwī. ⁷ Cū bajuáca be'rore Set ochocientos siete cū'marī catinemocū niwī. Cū ũmua, numia pō'rātinemocū niwī. ⁸ Set novecientos doce cū'marī cūogū, wēricū niwī.

⁹ Cū macū Enós, Cainán wāmetigure macūtīcū niwī. Cainán bajuácaterore Enós noventa cū'marī cūocū niwī. ¹⁰ Be'ro Enós ochocientos quince cū'marī catinemocū niwī. Te cū'marīrē ũmua, numia pō'rātinemocū niwī. ¹¹ Enós novecientos cinco cū'marī cūogū, wēricū niwī.

¹² Enós macū Cainán Mahalaleel wāmetigure macūtīcū niwī. Mahalaleel bajuácaterore Cainán setenta cū'marī cūocū niwī. ¹³ Cainán ochocientos cuarenta cū'marī catinemocū niwī. Ticuse cū'marī cūogū, ũmua, numia pō'rātinemocū niwī. ¹⁴ Cainán novecientos diez cū'marī cūogū, wēricū niwī.

¹⁵ Cainán macū Mahalaleel Jared wāmetigure macūtīcū niwī. Jared bajuácaterore Mahalaleel sesenta y cinco cū'marī cūocū niwī. ¹⁶ Be'ro te cū'marī be'rore ochocientos treinta cū'marī catinemocū niwī. Pājārā ũmua, numia pō'rātinemocū niwī. ¹⁷ Mahalaleel ochocientos noventa y cinco cū'marī cūogū, wēricū niwī.

¹⁸ Jared quē'rā Enoc wāmetigure macūtīcū niwī. Enoc bajuácaterore Jared ciento sesenta y dos cū'marī cūocū niwī. ¹⁹ Be'ro pājārā ũmua, numia pō'rātinemocū niwī. Ochocientos cū'marī catinemocū niwī. ²⁰ Jared novecientos sesenta y dos cū'marī cūogū, wēricū niwī.

²¹ Be'ro Jared macū Enoc, Matusalén wāmetigure macūtīcū niwī. Cū macū

Matusalén bajuácaterore sesenta y cinco cū'marī cūocū niwī. ²² Enoc Ō'acū me'rā añurō niseti, cū ũaro weecu niwī. Cū macū Matusalén bajuáca be'rore Enoc trescientos cū'marī catinemocū niwī. Āpērā ũmua, numia pō'rātinemocū niwī. ²³ Enoc trescientos sesenta y cinco cū'marī catīcū niwī. ²⁴ Cū Ō'acū dutise weegū nitjagū, wēritīcū niwī. Ni'cā ũmū bajudutia wa'acu niwī. Ō'acū cūrē mia wa'acu niwī.

²⁵ Enoc macū Matusalén Lamec wāmetigure macūtīcū niwī. Lamec bajuácaterore Matusalén ciento ochenta y siete cū'marī cūocū niwī. ²⁶ Be'ro setecientos ochenta y siete cū'marī catinemocū niwī. Te cū'marīrē ũmua, numia pō'rātinemocū niwī. ²⁷ Matusalén cū novecientos sesenta y nueve cū'marī cūogū, wēricū niwī.

²⁸ Be'ro Matusalén macū Lamec ciento ochenta y dos cū'marī cūogū, macūtīcū niwī. ²⁹ Cū macūrē Noé[†] wāme ō'ogū, a'tiro nicū niwī: “Ō'acū, ‘Di'tapure peje ña'ase, tá, pota pī'rīrōsa'a’, nicū niwī. Tojo weerā marī ba'asere a'marā, pūrō pi'etise me'rā di'tare da'ra'a. Ā'rī yū'u macū me'rā marī soose bocarāsa'a”, nicū niwī Lamec. ³⁰⁻³¹ Noé bajuáca be'rore Lamec quinientos noventa y cinco cū'marī catinemocū niwī. Te cū'marīrē āpērā ũmua, numia pō'rātinemocū niwī. Lamec setecientos setenta y siete cū'marī cūogū, wēricū niwī.

³² Be'ro cū macū Noé quinientos cū'marī cuóca be'ro, cū pō'rā Sē, Cā, Jafet bajuacārā niwā.

Masā a'ti ũmūcocjārā na ña'arō weeseti'que ni'i

6 Titare masā a'ti di'tapure pājārā waro masāputicārā niwā. Na pō'rā numia añubutiārā numia nicārā niwā. ² Ō'acū yarā nimi'cārā na numiarē ī'arā,

[†]5:29 Hebreo ye me'rā “Noé” nírō, “soose” nisī'rīrō weronojō bususa'a.

“Añubutiarā numia nima”, ni ì'acārā niwā. Tojo weerā nanūcū no'o na uagore, na tu'sagore nūmotiċcārā niwā. ³ Ō'acū pe'e a'tiro nicu niwī: “Yu'u masārē a'ti nucūcāpū catinu'cūcā weesome. Na boacjārā dia'cū nima. Ciento veinte cū'marīta catirāsama”, nicu niwī Ō'acū.

⁴ Titare Ō'acū yarā nimi'cārā, na masā pō'rā numia me'rā nūmotiċā, na pō'rā pacarā waro, tutuarā nicārā niwā. Be'ropū quē'rārē na pārāmerā nituriarā pacarā nicārā niwā. Dūporocjārā narē ucūrā, “Nipe'tirā āpērā masā yu'rūoro tutuarā, tu'omasīrā nima”, nicārā niwā.

⁵⁻⁷ Titare masā ña'abutiaro weeseticārā niwā. Ña'arō weese dia'cūrē wācūcārā niwā. Ō'acū na tojo weeseticā ì'agū, narē ne tu'saticu niwī. “Yu'u masārē weeticā, añubopā”, ni wācūcu niwī. Tojo ni, pūrō bujawetise me'rā a'tiro nicu niwī: “Masā yu'u weemi'cārārē cō'ape'ocūti. Tojo nicā wa'icūrā, nucūcāpū nirā, wūwārā, nipe'tirārē cō'ape'ocūti. Yu'u pūrō bujaweti'i. Yu'u narē weeticā, añubopā”, nicu niwī.

⁸ Tojo nimigū, Noé cū añurō weesetisere ì'agū, cū me'rā pūrō e'caticu niwī.

Ō'acū Noeré yucusu pajipju cū weeduti'que ni'i

⁹ A'te Noé ye queti ni'i.

Noé añugū nicu niwī. Ō'acū cū duti'caronojōta weeseticu niwī. Masā nipe'tirā wa'teropure cū dia'cū Ō'acū uaronojō nisetiċu niwī. ¹⁰ Noé i'tiarā pō'rāticu niwī. Sē, Cā, Jafet wāmetiċārā niwā.

¹¹ Āpērā masā pe'e Ō'acū ì'acā pe'ema, ña'ase dia'cū weecārā niwā. A'mewējēse yu'rua wa'acaro niwū.

¹² Masā nipe'tirā ña'arō weesetirā dia'cū nicārā niwā. Na tojo weesetisere ì'agū, ¹³ Ō'acū Noeré a'tiro nicu niwī: “Yu'u nipe'tirā masārē cō'ape'ocūti.

Na basu ña'arō weecā, a'ti uñcopure a'mewējēse yu'rumajā wa'a'a. Tojo weegu masā, di'tare miope'ocūti. ¹⁴ Tojo weegu mu'u a'tiro weeya. Yucusu pajipju weeya. Yucugu añucju cjasere mii, a'medo'oya. Tiwu po'peapure peje tucūrī weeya. Aco sājārī nīgū, bu'ire, po'peapū quē'rārē ope me'rā añurō bi'aya. ¹⁵ A'tocārō pajipju weeya.

Ciento treinta y cinco metro yoapju nirōsa'a. E'saro pe'e veintidos metro, ape metro deco nirōsa'a. U'muarō pe'ema trece metro, ape metro deco u'muarju nirōsa'a. ¹⁶ I'tia casatipju weeya. Tiwu dūposārīpūre añurō mo'aña. To mo'a'caro docare bo'reyuse sājātjore dū'aya. Ni'cā metro deco dū'abaque'aya. Tojo nicā ni'cā sope sājātji sopere weeya. ¹⁷ Yu'u a'ti di'tare miogūtigu we'e. Nipe'tirā a'ti di'tacjārā catise cuorānojō mirī, wēripe'tia wa'arāsama. ¹⁸ Yu'u mu'u me'rā pūrīcārē añurō wee, apogūti.

Mu'u, mu'u nūmo, mu'u pō'rā uñu, na nūmosānumia me'rā tiwūpūre sājāārāsa'a. ¹⁹ Tojo nicā, mu'u tiwūpūre a'ticūrā wa'icūrārē miisāagūsa'a. Nipe'tirā wa'icūrā a'ti di'tapū nirānūcū ni'cū uñu, ni'cō numio miisāagūsa'a. Na, mūsā me'rā nirāsama. Tojo weerā mu'u me'rā wa'icūrā yu'rūwetirāsama. ²⁰ Mu'u me'rā puarērā sājāārāsama. Wa'icūrānūcū, wūwārā, buarā, di'tapū si'cōsijārā quē'rā sājāārāsama. Mu'u weronojōta na quē'rā yu'rūwetirāsama. ²¹ Tojo nicā mu'u tiwūpū nīgū ba'atjere miaña. Na wa'icūrā ba'atje quē'rārē miaña”, nicu niwī Ō'acū.

²² Noé nipe'tisere Ō'acū weeduti'caronojōta weecu niwī.

A'ti di'tare Ō'acū mio'que ni'i

7 ¹⁻² Be'ro Noeré Ō'acū a'tiro nicu niwī: “Nipe'tirā a'tocaterocjārā masā ña'arā nima. Mu'u ni'cūta yu'u dutisere queoro weegú ni'i. Tojo weegu

mu'ch acawererā me'rā yucusuꝑu sājāña. Wa'icurā yu'ure ũjūamorōpeojārē siete umua, siete numia tiwupure miisāña. Āpērā wa'icurā ba'atirānojō pe'ema nanucū umu, numio miisāña. ³Mirīcūa quē'rārē na ye cururinucū siete umua, siete numia miisāña. Mu'ch tojo weecā, a'ti nucūcāpūre bajudutisome. ⁴Siete numurī be'ro acoro pejanu'cācā weeguti. Cuarenta umucori, cuarenta ñamirī³ pejarosa'a. Nipe'tirā catirā yu'ch weemi'cārārē miocō'ape'ocūti", nicu niwī.

⁵Noé nipe'tisere Ō'acū cū weeduti'caronojōta weecu niwī.

⁶Titare di'ta mirīcaterore Noé seisciento cū'marī cuocu niwī. ⁷Dia mirīserere yu'rūwetirāti nīrā, Noé, cū numo, cū pō'rā umua, na numosānumia me'rā tiwu yucusujopure sājāacārā niwā. ⁸Na wa'icurā nipe'tirā Ō'acūrē ũjūamorōpeojā, ba'atirānojō, wuurā, buarā, di'tapu sī'cōsijarā ⁹Noé me'rā sājāacārā niwā. Ō'acū cū duti'caronojōta wa'icurā curarinucū umu, numio sājāacārā niwā.

¹⁰Ō'acū cū nī'caronojōta siete numurī be'ro acoro pejanu'cācaro niwū.

¹¹Titare Noé seiscientos cū'marī cuori curare ma'ma cū'ma nu'cārī mujipū be'ro cja mujipū diecisiete numurī ejari cura pejanu'cācaro niwū. Dia pajiri maa po'peapu aco wijase peri pārīpe'tia wa'acaro niwū. Aco u'muarōpu nise quē'rā pajibutiaro pejacaro niwū. ¹²Cuarenta umucori, cuarenta ñamirī a'ti di'tapure pejacaro niwū. ¹³Aco pejanu'cārī numurē Noé tiwujopure cū numo, cū pō'rā Sē, Cā, Jafet, na numosānumia sājāacārā niwā. ¹⁴Na me'rā nipe'tirā wa'icurā, ecarā, buarā, di'tapu sī'cōsijarā, mirīcūa, nipe'tirā wuurā, te curarinucū sājāacārā niwā.

¹⁵Na wa'icurā puarērā Noé me'rā tiwupure sājāacārā niwā. ¹⁶Ō'acū Noeré duti'caronojōta na wa'icurā curarinucū umu, numio sājāacārā niwā. Be'ro na nipe'tirā sājāca be'ro Ō'acū sopere bi'acā'cu niwī.

¹⁷Cuarenta numurī acoro pejacaro niwū. Siap'e me'rā di'ta mirīa wa'acaro niwū. Tojo weero tiwu yucusu wā'cāpa'a wa'acaro niwū. ¹⁸Aco a'ti di'tapure mirīyu'rua wa'acaro niwū. Tiwu acopu pa'sacusiacaro niwū. ¹⁹Te aco nipe'tise ũrūpagu u'muasepagure yu'rūmujā wa'acaro niwū. ²⁰Te aco ũrūpagure siete metros yu'rūmujānemocaro niwū. ²¹Tojo wa'acā, masā a'ti umucopu nimi'cārā mirīpe'tia wa'acārā niwā. Mirīcūa, wa'icurā, ecarā, buarā, di'tapu sī'cōsijarā mirīpe'tia wa'acārā niwā. ²²Nipe'tirā di'tapu nīrā, catise cuomi'cārā wēripe'tia wa'acārā niwā. ²³Noé, tojo nicā cū me'rā tiwupu sājāa'cārā dia'cū yu'rucārā niwā. Āpērā tiwupu sājāati'cārāpu masā, wa'icurā, ecarā, mirīcūa, buarā, di'tapu sī'cōsijarā mirī, wēripe'tia wa'acārā niwā.

²⁴Te aco ciento cincuenta numurī di'tapure wetiro marīrō nicaro niwū.

A'ti di'ta mirīdu'u'que ni'i

8 Na tiwupu nīrī cura, Ō'acū Noeré, wa'icurā, cū me'rā nīrārē wācūcu niwī. Tojo weegu te acore wetidijato nīgū, wī'rō wēecā weecu niwī. Cū tojo weese me'rā dia wetidijanu'cācaro niwū. ²Aco, dia pajiri maa po'peapu wijase peri bi'a wa'acaro niwū. Tojo nicā, u'muarōpu peja'que quē'rā pejadu'ucaro niwū. ³Tojo weero dia pajiri maa wetidijaro weecaro niwū majā. Ciento cincuenta numurī aco pejanu'cāca be'ro dia wetidijacaro niwū. ⁴Ti cū'marēta seis mujipūrī be'ro cja mujipū diecisi-

³7:4 “Cuarenta umucori, cuarenta ñamirī” hebreo ye me'rā cuarenta numurī nīrō we'e.

ete nirí nümü tiwü yucusüjo ùrûpagu Ararat wâmetisepagu bu'ipü wetiweepe-jacaro niwü. ⁵ Dia wetidijanu'cûcaro niwü. Nueve mujîpûrî be'ro cja mujîpû nimu'târî nümü nicâ, ùrûpagu yapari bajuanu'câcaro niwü.

⁶ Cuarenta nümüri be'rore Noé sope cü wéeca sopere pâocu niwî. ⁷ Pâotajanu'cô, ni'cû yuca weronojô bajugu ñigü, cuervo wâmetigure ti soperu du'uwirôcu niwî. Cü nipe'tiropü wucusiacu niwî. Téé di'ta bajucâpu wucusiatuocu niwî. ⁸ Be'ro, di'ta bajutojati ñigü, bujare du'uo'ócu niwî. ⁹ Buja pe'le ne cü ejapejacüre bocaticu niwî. Dia ne wetidijape'titicaro niwü yujupu. Tojo weegu buja Noé tiropü dajacâ'cu niwî. Noé cü omocârê sîowîrô, bujare ñe'e, tiwûpüta apaturi miisôrôcâ'cu niwî.

¹⁰ Cü siete nümüri yucuecu niwî. Be'ro apaturi bujare du'uo'ócu niwî tja. ¹¹ Na'ique'ari cura buja cü e'quëapu ni'câ pûrî olivo wâmeticju pûrî cuo'cu, Noé tiropü dajacu niwî. Tojo weegu Noé “Dia wetidijarota weesa'a”, ni masîcu niwî. ¹² Tojo nimigü, siete nümüri yucuenemocu niwî. Apaturi bujare o'ócu niwî tja. Ti nümü wa'a'cupüta buja ne dajaticu niwî majâ.

¹³ Titare Noé seiscientos uno cü'marî cuogu nicâ, dia añurô wetipe'ticaro niwü majâ. Ma'ma cü'ma nimu'târî nümü nicâ Noé tiwü yucusüjo mo'a'carore pâacu niwî. Tore pâa, di'tare î'acu niwî. Di'ta boporo weecaro niwü. ¹⁴ Ape mujîpû veintisiete nirí nümü nicâ, di'ta añurô bopoa tojacaro niwü. ¹⁵ Tojo weegu Ô'acü Noeré a'tiro nicu niwî: ¹⁶ “Mu'u, mu'u nümü, mu'u pô'râ, na nûmosânumia me'râ wijaaya. ¹⁷ Mu'u me'râ ní'cârâ wa'icurâ, mirîcûa, ecarâ, buarâ, di'tapu sî'côsijarâ, nipe'tirârê wîorêpe'ocâ'ña. Mu'u tojo weecâ, na a'ti di'ta nipe'tiropü wa'arâsama. Na pâjârâ pô'râti, a'ti di'tare tuuse'sanu'cârâsama”, nicu niwî.

¹⁸ Cü tojo nicâ tu'ogu, Noé Ô'acü duti'caronojôta weecu niwî. Noé, cü nümü, cü pô'râ, na nûmosânumia tiwü yucusüpu ní'cârâ wijaacârâ niwâ majâ. ¹⁹ Nipe'tirâ wa'icurâ, buarâ, di'tapu sî'côsijarâ, mirîcûa, tiwûpu ní'cârâ wijaape'tia wa'acârâ niwâ. Te curarinucü morêrô marîrô wijaacârâ niwâ.

²⁰ Be'ro Noé Ô'acürê wa'icürârê ùjûamorôpeoguti ñigü, ni'câ mesâ ùtâ me'râ seeneocûucu niwî. Tore apope'otoja, Ô'acürê ejôpeogu wa'icurâ, mirîcûa añurânojôrê wêjê ùjûamorôpeocu niwî. ²¹ Ô'acü Noé tojo weecâ î'agü, cü wa'icürârê ùjûamorôpeocâ u'mutisere wîjîgü, e'caticu niwî. Tojo weegu a'tiro wâcûcu niwî: “Ne apaturi di'tare ña'arô weesome. Masâ na ña'arô weese bu'iri tojo weewu. Masâ maata wî'marâ nîrâpüta ña'arô weesere masîtojasama. Nipe'tirâ catise cuorârê ne apaturi yu'u narê mio'caro weronojô weenemosome majâ”, nicu niwî Ô'acü.

²² Apeye a'tiro nicu niwî: “A'ti umûco nirí curare masâ ote, te ducare mii, ba'anu'cûrâsama. A'ti nucûcâpüre asise, yusuase ninu'cûcâ'rôsa'a. Cü'ma, pu'ecu quê'râ ninu'cûcâ'rôsa'a. U'mûcori, ñamirî quê'râ ne pe'tisome. Tojo ninu'cûcâ'rosa'a téé a'ti umûco pe'ticâpu”, nicu niwî Ô'acü.

Ô'acü Noé me'râ “A'tiro weeguti” ni apo'que ni'i

9 Ô'acü Noeré, cü pô'rârê “Añurô wa'ato” ñigü, a'tiro nicu niwî: “Pâjârâ pô'râti masâputiya. Nipe'tiropüre tuuse'sanu'câña. ² Ni'cârôcâ me'râ nipe'tirâ wa'icurâ a'ti nucûcâcârâ musârê uirâsama. U'muarôpu wûurâ, di'tapu sî'côsijarâ, buarâ, dia pajiri maapu nîrá nipe'tirâ uirâsama. Musâ na wiorâ nîrâsa'a.

³ Toduporo musā otese, yucuduca no'o nisenojōrē ba'aduti'caronojōta na quē'rārē musā ba'arāsa'a. ⁴ Wa'icū di'i ba'arā, dí me'rā ba'aticā'ña. A'tiro ni'i. Te dípureta catise ni'i. ⁵ Tojo weegu no'o ni'cū masūrē wējēgūnojōrē bu'iri da'redutiguti. No'o wa'icū quē'rā, masūrē wējēgūnojōrē wējēdutiguti. ⁶ A'tiro ni'i.

Masā yu'u weronojō bajurā weeno'cārā nima.

Tojo weegu masārē wējēgūnojō cū quē'rā wējēno'gūsami.

⁷ Musā pe'e pājārā pō'rātiya.

A'ti nucūcā nipe'tiropure tuuse'saya", nicū niwī Ō'acū.

⁸ Apeyere Ō'acū Noeré, cū pō'rārē ninemocū niwī: ⁹ "Ni'cārōacā musā me'rā a'tiro apoguti. Musā pārāmerā nituriarā quē'rārē tojota weeguti.

¹⁰ Tojo nicā nipe'tirā wa'icūrā musā me'rā nirārē apoguti. Na musā me'rā yucusupu ní'cārā mirícūa, wa'icūrā, ecarā, nucūcārā nipe'tirā me'rā apoguti. ¹¹ Yu'u musā me'rā apo'que ne ducayusome. A'tiro ni'i. Masārē, wa'icūrārē ne apaturi aco me'rā miosome. Ne a'ti di'tare tojo weenemosome. ¹² Yu'u musārē, musā pārāmerā nituriarārē, wa'icūrārē ne apaturi tojo weesome majā nisere i'ogū, a'tiro weeguti. ¹³ O'mecuraripu bu'edare cūgūti. Ti da me'rā yu'u a'ti nucūcāpu nirā me'rā yu'u apo'quere i'ogūsa'a. ¹⁴ Tojo weero yu'u acoro ñiacā weecā, bu'eda bajarosa'a. ¹⁵ Ti dare i'agū, musā me'rā, tojo nicā nipe'tirā a'ti nucūcāpu nirā me'rā yu'u apo'quere wācūgūsa'a. Ne apaturi aco me'rā musārē miocō'asome. ¹⁶ Ti da o'mecuraripu bajuacā, yu'u i'agūsa'a. I'agū, yu'u nipe'tirā masā me'rā, a'ti nucūcāpu nirā me'rā 'Yu'u apo'que ne pe'tisome' ní'quere wācūgūti. ¹⁷ Ti da yu'u masā, wa'icūrā, nipe'tirā a'ti nucūcāpu nirā me'rā yu'u apo'quere

i'orī da nirōsa'a", nicū niwī Ō'acū Noeré.

Noé, cū pō'rā me'rā niseti'que ni'i

¹⁸ Noé pō'rā cū me'rā yucusupu ní'cārā a'ticūrā nicārā niwā: Sē, Cā, tojo nicā Jafet. Cā, Canaá pacū nicū niwī. ¹⁹ Na i'tiarā Noé pō'rā nicārā niwā. Na nipe'tirā a'ti nucūcārā ñecūsūmua nicārā niwā. Be'ro na pārāmerā nituriarā nipe'tiropu se'sa wa'acārā niwā.

²⁰ Noé di'tare se'e apocūu, u'sere otecū niwī. ²¹ Be'ro, u'seducaco me'rā vino da're, sī'rīcū niwī. Tere sī'rīgū, que'a wa'acu niwī. Tojo que'agu, cū ya wi'i su'ti caseri me'rā wéeca wi'ipu sājāa, ejapeja, su'ti marīgū pesacu niwī. ²² Cū tojo pesari cura cū macū Cā sājāa, i'acu niwī. Cā, Canaá pacū nicū niwī. Cā, cū pacū Noeré su'ti marīcā i'agū, cū ma'misūmuarē weregu wa'acu niwī. ²³ Cū tojo wercā tu'orā, Sē, Jafet ni'cā casero, su'ti caserojore paapeowā'cā, aperopu i'a, dustisājāa, mo'acārā niwā. Na pacū su'ti marīgū nicā i'asi'rītirā, tojo weecārā niwā.

²⁴ Be'ro Noé cū que'ase pe'ticā, wā'cācū niwī. Wā'cāgū, cū macū du'sagupu cūrē tojo wee'quere masīgū, ²⁵ a'tiro nicū niwī:

"Cā macū Canaárē ña'arō wa'arosa'a.

Cū ma'misūmuarē da'raco'tegu nigūsami."

²⁶ Noé a'tiro ninemocū niwī:

"Sē wiogu Ō'acūrē 'Añuyuruami', ni e'catipeoato.

Canaá Sērē da'raco'tegu niato.

²⁷ Ō'acū Jafere pajiri di'ta o'oato.

Cū Sē me'rā añurō nisetiato.

Canaá pe'e cūrē da'raco'tegu niato," nicū niwī Noé.

²⁸ A'ti di'ta mírīca be'ro Noé trescientos cincuenta cū'marī catinemocū niwī. ²⁹ Cū novecientos cincuenta cū'marī cuogu, wērīcū niwī.

Noé pō'rā nituriarā ye cjase ni'i

10 A'te Sē, Cā, Jafet ye queti ni'i. A'ti di'ta mírīca be'rore Noé pō'rā, Sē, Cā, Jafet na numosānumia me'rā pō'rāticārā niwā.

²Jafet pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Nimu'tāgū Gomer wāmeticu niwī. Cū be'rocjārā Magog, Madai, Javán, Tubal, Mesec nicārā niwā. Nituoḡu Tiras wāmeticu niwī.

³Gomer, masā ma'mi pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Cū pō'rātimu'tā'cu Askenaz wāmeticu niwī. Cū be'rocjū Rifat nicu niwī. Cū be'rocjū Togarma wāmeticu niwī.

⁴Jafet macū decocjū Javán wāmetigu pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Elisa, Tarsis, Quitim, Dodanim wāmetirā nicārā niwā.

⁵Ā'rā nipe'tirā Jafet pō'rā cū ya curuacjārā nicārā niwā. Na dia pajiri ma sumutocjārā nicārā niwā. Na niatje di'tapu wa'astea wa'acārā niwā. Te di'tapu nīrā, te curarinucū na ucūse me'rā nicārā niwā.

⁶Noé macū du'sagupu Cā wāmetigu pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Nimu'tāgū Cus wāmeticu niwī. Cū be'rocjārā Misraim, Fut, tojo nicā Canaá nicārā niwā.

⁷Cā macū nimu'tāgū Cus a'ticurā pō'rāticu niwī: Seba, Havila, Sabta, Raama, tojo nicā Sabteca nicārā niwā. Raama pō'rā Seba, Dedán wāmetirā nicārā niwā.

⁸Cus wāmetigu Nimrod pacu nicu niwī. Cū Nimrod nipe'tiropure a'mewējētutuagu wa'acu niwī. ⁹Ō'acū ī'orōpūre cū wa'icurā wējēmu'sīgū nicu niwī. Tojo weero wa'icurā wējēmu'sīgūnojōrē a'tiro ucūwuase nicaro niwū: "Ō'acū ī'orōpūre Nimrod weronojō wa'icurārē wējēmu'sīgū nimi", nicūcārā niwā. ¹⁰Cū peje macārī wioḡu nicūcu niwī. Cū ne waro duti'que

macārī a'ticuse macārī nicaro niwū: Babel, Erec, Acad, tojo nicā Calne nicaro niwū. Te macārī Sinar wāmetiri di'tapu nicaro niwū. ¹¹Sinar wāmetiropu ní'cu Asiria wāmetiri di'tapu wa'acu niwī. Topūre Nínive, Rehobot Ir, Cala wāmetise macārī da'recu niwī. ¹²Tojo nicā Resén wāmetiri macārē da'recu niwī. Ti macā, Nínive, Cala wāmetise macārī wa'teropu tojacaro niwū. Pajiri macā nicaro niwū.

¹³Cā macū Misraim wāmetigu a'ticuse cururi ñecū nicu niwī: ludeo masā, anameo masā, leabita masā, naf-tuita masā, ¹⁴patruseo masā, casluhita masā, tojo nicā caftorita masā nicārā niwā. Caftorita masā, filisteo masā ñecūsumua nicārā niwā.

¹⁵Cā macū Canaá wāmetigu Sidó pacu nicu niwī. Sidó masā ma'mi nicu niwī. Cū docacjū Het wāmeticu niwī. ¹⁶Canaá pā'rāmerā nituriarā a'ticurā nicārā niwā: jebuseo masā, amorreo masā, gergeseo masā, ¹⁷heveo masā, araceo masā, sineo masā, ¹⁸arvadeo masā, zemareo masā, tojo nicā hamateo masā nicārā niwā.

Be'ropure nipe'tirā Canaá ye cururicjārā nipe'tiro na ya di'tapure se'sa wa'acārā niwā. ¹⁹Na ya di'ta Sidó wāmetiri macā me'rā ninu'cācaro niwū. Téé Gerar wāmetiri macāpu, tojo nicā Gazapu nituocaro niwū. Mujīpū mujātiro pe'e na ya di'ta Sodoma, Gomorra, Adma, Zeboim, tojo nicā Lasapu nituocaro niwū. ²⁰Ā'rā nipe'tirā Cā pō'rā, cū ya curuacjārā nicārā niwā. Na ye di'tapu nīrā, te cururinucū na ye ucūse me'rā nisetiārā niwā.

²¹Apī Noé macū Sē quē'rā pō'rāticu niwī. Cū Jafet ma'mi nicu niwī. Sē nipe'tirā Heber pō'rā nituriarā ñecū nicu niwī.

²²Sē pō'rā a'ticurā nicārā niwā: Elam, Asur, Arfaxad, Lud, tojo nicā Aram nicārā niwā.

²³ Aram pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Uz, Hul, Geter, tojo nicā Mas wāmetirā nicārā niwā.

²⁴ Sē macū Arfaxad Sala pacu nicu niwī. Salata Heber pacu nicu niwī.

²⁵ Sala macū Heber wāmetigu puarā pō'rāticu niwī. Nimū'tāgū Peleg wāmeticu niwī. Peleg “dūcawatise” nisī'rīrō wee'e. Cū nīcateropure masā a'ti di'tacjārā dūcawatinū'cā wa'acārā niwā. Tojo weegu tojo wāmeticu niwī. Peleg acabiji Joctán wāmeticu niwī.

²⁶ Cū Joctán pājārā pō'rāticu niwī. A'tiro wāmeticārā niwā. Na masā ma'mi Almodad nicu niwī. Cū be'rore Selef, Hazar-mavet, Jera, ²⁷ Adoram, Uzal, Dicla, ²⁸ Obal, Abimael, Seba, ²⁹ Ofir, Havila, tojo nicā Jobab nicārā niwā. Ā'rā nipe'tirā Joctán pō'rā nicārā niwā. ³⁰ Na Joctán pō'rā na ya di'ta Mesa wāmetiro me'rā ninū'cācaro niwū. Téé Sefar wāmetiro, ūrūpagu mujīpū mujātiro pe'e nirōpu nituocaro niwū.

³¹ Ā'rā nipe'tirā, Sē pō'rā, cū ya curu-acjārā nicārā niwā. Na ye di'tapu nīrā, te cururinucū na ye ucūse me'rā nicārā niwā.

³² Noé pō'rā nanucū na pāramerā nituriarā me'rā nicūcārā niwā. Te curarinucū na ya di'tapure wa'acārā niwā. Tojo weerā a'ti di'ta mīrīca be'ro na nipe'tiropu wa'astea wa'acārā niwā.

Masā u'muarī wi'i na weesī'rīmi'que cjase ni'i

11 Noé pō'rā nituriarā nipe'tirā ni'cārōnojō ucūseticārā niwā.

² Be'ro majā masā mujīpū mujātiro pe'e wa'a, Sinar wāmetiropu etacārā niwā. Ti di'tapure añurī pa bocacārā niwā. Topu na niseticārā niwā.

³ Topu nīrā, ni'cā nūmu a'merī ucūcārā niwā: “Marī di'ta cujirire da'rerā. Be'ro te cujirire, añurō butiato

nīrā, pecame'epu ūjūarā”, nicārā niwā. Na da're'que cujiri me'rā wi'serire yeecārā niwā. Ūtāpaga me'rā weeticārā niwā. Tojo nicā ope me'rā yeemūjācārā niwā. ⁴ Be'ro a'tiro nicārā niwā: “Má, pajiri macā weerā. Tojo nicā, ni'cā wi'i téé u'musepu ejari wi'i yeerā. Tojo weerā marī be'ropure āpērāre añurō ucūno'rāsa'a. Marī tojo weerā a'ti macāpure añurō nisetirāsa'a. Ne aperopu wa'astea wa'a weesome”, nicārā nimiwā.

⁵ Na tojo weeri cura Ō'acū pe'e na tiropu dijati, na ya macā, tojo nicā na u'muarī wi'i na yeeri wi'ijore ī'agū ejacu niwī. ⁶ Na tojo weesere ī'agū, a'tiro nicu niwī: “Na ni'cā curuacjārā nima. Ni'cārōnojō ucūma. Tojo weerā a'tere da'ranū'cātojama. Na tojo da'ranū'cāse ne nū'cāse ni'i. A'te be'ro no'o na weesī'rīsere weerāsama. ⁷ Tojo weerā na tiro dija, na ucūse pe'ere dūcayurā. Tojo weecā, na a'merī ucūmasīti, a'merī tu'osome”, nicu niwī Ō'acū.

⁸ Tojo weegu Ō'acū masā ucūsere dūcayucu niwī. Na a'merī tu'otiyurā, ti macārē weedu'ucā'cārā niwā. Nipe'tiro a'ti di'tapu wa'astea wa'acā weecu niwī.

⁹ Titare ti macāpure Ō'acū nipe'tirā masārē ucūsu'riacā weecu niwī. Tojo weero ti macā Babel wāmeti-caro niwū. Ō'acū tojo weegu narē nipe'tiropu wa'acā weecu niwī.

Sē pāramerā nituriarā ye cjase ni'i

¹⁰ A'te Sē ye queti ni'i. Pua cū'ma dia mīrīca be'ro Sē cien cū'marī cuocu niwī. Ticuse cū'marī cuocā, cū nūmo ni'cū wī'magū wuaco niwō. Cū Arfaxad wāmeticu niwī. ¹¹ Be'ro Sē cien cū'marī cuoca be'rore quinientos cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīre ūmu, numia pō'rātinemocu niwī.

¹² Cū pō'rātimū'tā'cu Arfaxad nūmoti, ni'cū pō'rāticu niwī. Cū macū bajuā-caterore treinta y cinco cū'marī cuocu

niwī. Cū macū Sala wāmeticu niwī. ¹³Be'ro Arfaxad cuatrocientos tres cū'marī catinemocu niwī. Pājārā āpērā ʔmʔa, numia pō'rāticu niwī.

¹⁴Cū macū Sala nūmoticu niwī. Cū nūmo ni'cū pō'rātico niwō. Cū wī'magū bajuácatore Sala treinta cū'marī cuocu niwī. Cū macū Heber wāmeticu niwī. ¹⁵Be'ro Sala cuatrocientos tres cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē ʔmʔa, numia pō'rātinemocu niwī.

¹⁶Sala macū Heber treinta y cuatro cū'marī cuocā, cū nūmo ni'cū wī'magūrē pō'rātico niwō. Cū Peleg wāmeticu niwī. ¹⁷Peleg bajuáca be'rore Heber cuatrocientos treinta cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē ʔmʔa, numia pō'rātinemocu niwī.

¹⁸Heber macū Peleg nūmoticu niwī. Nūmoti, ni'cū wī'magū pō'rāticu niwī. Cū Reu wāmeticu niwī. Reu bajuácatore Peleg treinta cū'marī cuocu niwī. ¹⁹Te be'ro Peleg doscientos nueve cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē ʔmʔa, numia pō'rātinemocu niwī.

²⁰Peleg macū Reu nūmoti, ni'cū pō'rāticu niwī. Cū Serug wāmeticu niwī. Cū bajuácatore Reu treinta y dos cū'marī cuocu niwī. ²¹Be'ro Reu doscientos siete cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē ʔmʔa, numia pō'rātinemocu niwī.

²²Reu macū Serug nūmoti, ni'cū macūticu niwī. Cū wī'magū Nacor wāmeticu niwī. Cū bajuácatore Serug treinta cū'marī cuocu niwī. ²³Cū bajuáca be'ro Serug doscientos cū'marī catinemocu niwī. Apērā pājārā ʔmʔa, numia pō'rātinemocu niwī.

²⁴Serug macū Nacor ni'cū macūticu niwī. Cū Taré wāmeticu niwī. Cū macū bajuácatore Nacor veintinueve cū'marī cuocu niwī. ²⁵Be'ro Taré bajuáca

be'ro Nacor ciento diecinueve cū'marī catinemocu niwī. Te cū'marīrē ʔmʔa, numia pō'rātinemocu niwī.

²⁶Nacor macū Taré setenta cū'marī cuogu, ni'cū Abrā wāmetigure pō'rāticu niwī. Be'ro puarā pō'rātinemocu niwī. Nacor, Hará wāmeticārā niwā.

Taré pō'rā ye cjase ni'i

²⁷A'te Taré ye queti ni'i. Taré i'tiarā ʔmʔa pō'rāticu niwī. Na Abrā,[¶] Nacor, Hará nicārā niwā. Hará macū Lot nicu niwī. ²⁸Hará cū pacu Taré duporo wēricu niwī. Ur wāmetiri macāpu wēricu niwī. Ti macā caldeo masā nirī di'tapu tojacaro niwū. Hará cū bajua, masā'caroputa wēricu niwī.

²⁹Abrā, tojo nicā Nacor nanucū nūmoticārā niwā. Abrā nūmo Sarai[§] wāmetico niwō. Nacor nūmo Milca nico niwō. Milca Hará mijī macō nico niwō. Apego Isca wāmetigore pō'rāticu niwī. ³⁰Co Sarai Abrā nūmo pō'rāmarīgonojō nico niwō.

³¹Be'ro majā Taré Ur wāmetiri macā caldeo masā nirī di'tapu ní'cu Canaá wāmetiri di'tapu wa'acu niwī. Topu wa'acā, cū macū Abrā, cū pārami Lot Hará mijī macū, tojo nicā Abrā nūmo Sarai cū me'rā wa'acārā niwā. Canaá di'tapu wa'amirā, na Hará wāmetiri macāpu eta, topu nicārā niwā. ³²To Harápure Taré doscientos cinco cū'marī cuogu, wēria wa'acu niwī.

Õ'acū Abrārē pijj'que ni'i

12 Ni'cā nūmu Õ'acū Abrārē pijjio weetjāgū, a'tiro nicu niwī: “Mʔu'ya ya di'tare, mʔu'ya acawererārē, mʔu'ya pacu ya wi'ire wijayá. Ape di'tapu mʔu'ya wa'agusa'a. Yʔu'ya mʔu'urē ti di'tare i'ogūti. ²Mʔu'ya pāramērā nituriarā pājārā masāputicā weeguti. Mʔu'urē

[¶]11:27 Abrā nírō, “pacu añurō ucū ējōpeono'gū” nisi'rírō wee'e. Gn 17.5

[§]11:29 Sarai nírō, “wiogo docacjō” nisi'rírō wee'e. Gn 17.15

añurō weeguti. Nipe'tirā masā mū'urē añurō wācūrāsama. Mū'u me'rā āpērā quē'rārē añurō wa'arosa'a. ³Masā mū'urē añurō nirārē añurō wa'acā weeguti. No'o mū'urē ña'arō wa'acā weerā pe'ere yu'u narē ña'arō wa'acā weeguti. Mū'u me'rā nipe'tirā a'ti turicjārārē añurō wa'acā weeguti”, nicu niwī Ō'acū.

⁴Tojo weegu Abrā Ō'acū duti'caronojōta Harārē wijawā'cācu niwī. Titare cū setenta y cinco cū'marī cuocu niwī. Topu wija, Canaá di'tapu wa'acu niwī. ⁵Cū wa'agu, a'ticūrārē miacu niwī. Cū nūmo Sarai, cū acabiji macū Lot, apeyenojō cū cuo'que, tojo nicā cūrē Harāpu da'ra-co'te'cārārē miacu niwī. Na wa'a, Canaá di'tare etacārā niwā. ⁶Eta, Abrā Siquem wāmetiri macāpu yu'rūwā'cācu niwī. Ti macā pu'to ni'cū yucugu pajicju More wāmeticju nicaro niwū. Tigū pu'to Abrā tojaque'acu niwū. Tocjārā tigu pu'to na ējōpeorānojōrē ējōpeoseticārā niwā. Ti di'tapure cananeo masā nicūcārā niwā. ⁷Cū topu nicā, Ō'acū cūrē bajuacu niwī. Abrārē a'tiro nicu niwī: “A'ti di'ta yu'u mū'u pārāmerā nituriarārē o'oatji di'ta ni'i”, nicu niwī.

Cū tojo nicā tu'ogu, Abrā to cūrē bajua'caroputa wa'icūrārē ūjūamorōpe-orore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucu niwī. Ō'acūrē ējōpeogu, tojo weecu niwī. ⁸Topu ni'cu, ūrūpagu nirō Betel wāmetiri macā mujīpū mujātiro pe'e wa'acu niwī. Topu na cārīatje wi'serire nu'cōcu niwī. Betel mujīpū sājārō pe'e tojacaro niwū. Ape macā Hai wāmetiri macā mujīpū mujātiro pe'e nicaro niwū. Topu quē'rārē wa'icūrārē ūjūamorōpe-orore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucu niwī. Seeneocūutojanu'cō, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. ⁹Be'ro Abrā Betel pu'to ni'cu wijawā'cācu niwī. Cū sojaro marīrō wa'a, téé Neguev wāmetiropu etacu niwī.

Abrā cū Egiptopu ní'que ni'i

¹⁰Abrā Neguepu nirī cura ba'ase marī-caro niwū. Pūrō ūjuaboase wa'acā ī'agū, Abrā Egiptopu wa'a wa'acu niwī. “Topu ba'ase niaporo” nicā tu'otjīagū, wa'acu niwī. ¹¹Be'ro Egipto di'tapu etarā, Abrā cū nūmo Sarai a'tiro nicu niwī: “Yu'u ī'acā, mū'u numio añugō ni'i. ¹²Egiptocjārā mū'urē ī'arā, 'A'tigo ā'rī nūmo nimo', nirāsama. Mū'urē ē'masī'rīrā, yu'ure wējērāsama. Mū'u me'rā nisī'rīrā, mū'urē wējēsome. ¹³Tojo weego mū'u, 'Cū nūmo ni'i', niticā'ña. 'Yu'u cū acabijo ni'i', niña. Mū'u tojo weecā, mū'urē ūarā, yu'ure añurō weerāsama. Tojo nicā yu'ure wējēsome”, nicu niwī.

¹⁴Cū ní'caronojō Abrā, Sarai Egiptopu etacā, tocjārā Saraire ī'arā, “Añugō nimo”, ni ī'acārā niwā. ¹⁵Ti macā wiogu faraó cū docacjārā core ī'arā, faraórē, “Co numio añubutiago niamo”, ni wrecārā niwā. Tojo weerā core faraó tiropu miacārā niwā.

¹⁶“Sarai ma'mi nisami” ni wācūgū, faraó Abrārē añurō weecu niwī. Cūrē pājārā ecarā, ovejare, wecuare, bur-roare, cameyoare tojo o'ocā'cu niwī. Tojo nicā da'raco'teri masā, ūnuarē, numiarē cūrē o'ocu niwī. ¹⁷Saraire faraó tiropu mia'que bu'iri Ō'acū faraórē, cū ya wi'icjārārē dutitīcā weecu niwī. ¹⁸Tojo wa'acā ī'agū, faraó Abrārē pijio, cūrē nicu niwī: “¿De'ro weegu mū'u tojo weeati yu'ure? ¿De'ro weegu 'A'tigo yu'u nūmo nimo', nitiatī? ¹⁹'Yu'u acabijo nimo', nimiapūba. Tere tu'ogu, yu'u core cārō nūmotimiasu. ¡Ma! A'tigo nimo. Core miaña. Mū'u quē'rā wa'aya”, nicu niwī. ²⁰Faraó cū yarā surarare Abrārē, cū nūmorē, tojo nicā nipe'tise cū cuose me'rā Egiptopure wīorēdutigu o'ōcu niwī.

Abrā Lot me'rā na ducawati'que ni'i

13 Abrā, cū nūmo, nipe'tirā cū cūose me'rā Egiptopu wijagu, na toduporopu ni'caroputa Neguev wāmetiropu dajacu niwī. Cū acabiji macū Lot na me'rā wa'acu niwī. ²Abrā peje waro cūocu niwī. Cū uru, plata, tojo nicā pājārā ecarā cūocu niwī. ³Neguepu ni'cārā sojaro marīrō dajatojaa wa'acārā niwā téé Betel wāmetiri macāpu. Betere yu'rua, ne waro a'tigu cū cārī'caropure ejacu niwī. To Betel, Hai decopu nicaro niwū. ⁴Toduporopure Ō'acūrē e'catise o'oguti nīgū, wa'icūrārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucu niwī. Toputa Abrā Ō'acūrē apaturi e'catise o'ocu niwī tja.

⁵Cū acabiji macū Lot quē'rā Abrā weronojōta peje cūocu niwī. Pājārā ecarā oveja, wecua tojo nicā pājārā da'racoterā cūocu niwī. ⁶Na niró pajiro di'ta niticaro niwū. Tojo weero na pājārārē ba'ase ne ejatu'ajaticaro niwū. Na ni'cārō me'rā nímasiticārā niwā majā. ⁷Abrā yarā ecarā co'terā, Lot yarā ecarā co'terā me'rā a'metu'ticūcārā niwā. Apeyema tja, titare cananeo masā, tojo nicā ferezeo masā topure nicārā niwā. ⁸Tojo weegu Abrā cū acabiji macū Lot me'rā a'tiro ni ucūcu niwī: “Marī ni'cū pō'rā ni'i. Tojo weerā marī cumuca marīrō nirōua'a. Marī yarā ecarā co'terā quē'rā mejārōta nirāsama. ⁹Tojo weerā marīrē ducawaaroua'a. Nipe'tiro a'ti di'tare i'aña. Mū'u tu'sarore 'A'tota nigūti' ni, beseya. Mū'u mujīpū mujātiro nirī di'ta pe'e wa'acā, yu'u mujīpū sājārō nirī di'ta pe'ere wa'aguti. Mū'u mujīpū sājārō pe'e wa'acā pūrīcārē, yu'u mujīpū mujātiro pe'e wa'aguti”, nicu niwī Abrā.

¹⁰Cū tojo nicā tu'ogu, Lot nipe'tiro dia Jordā wāmetiri maa sumuto nirī di'tare i'acu niwī. Téé Zoar wāmetiri macāpu opa pa'tiro añurō acotiro nicā i'acu niwī. Añurī di'ta Ō'acū ne waro wéeca

wese weronojō nicaro niwū. Egipto di'ta weronojō bajume'ricā'caro niwū. Ō'acū Sodoma, Gomorrare ūjūacō'atjo duporo añurō bajucaro niwū. ¹¹Lot ti di'ta añurī di'ta nicā i'agū, nipe'tiro Jordā sumuto nirī di'tare besecu niwī. Abrārē, “Mujīpū mujātiro pe'e wa'aguti”, nicu niwī. Na puarā ni'cārō me'rā nimi'cārā a'merī ducawatia wa'acārā niwā. ¹²Abrā Canaāpu tojacu niwī. Lot pe'e macārī pu'to añurī pa nirōpu tojacu niwī. Cū ye wi'seri su'ti caseri me'rā wee'que wi'serire Sodoma pu'topu nu'cōcu niwī. ¹³Ti macācārā masā ña'abutiārā Ō'acū cū dutītisenojōrē weeseticārā niwā.

¹⁴Be'ro Lot wa'āca be'ro Ō'acū Abrārē a'tiro nicu niwī: “Mū'u niró me'rā nipe'tiropure i'aña. Mujīpū mujātiro pe'e, mujīpū sājārō pe'e, diacjū pe'e, cūpe pe'e añurō i'aña. ¹⁵Nipe'tiro mū'u i'āca di'tare mū'urē o'oguti. Mū'urē, mū'u pāramērā nituriarārē o'oguti. Musā ye di'ta ninu'cūrōsa'a. ¹⁶Mū'u pāramērā nituriarā pājārā waro nirāsama. Nucūpori queota basiotise weronojō mū'u pāramērā nituriarā quē'rārē ne queopōtēota basiotirāsama. ¹⁷Nipe'tiro a'ti di'tare sijawā'cāna'rē. ¿No'ocārō yoati, no'ocārō e'sati? ni i'aña'rē. A'ti di'tare mū'urē o'ogu wee'e. Tojo weegu nipe'tiro i'agū wa'aya”, nicu niwī Ō'acū.

¹⁸Tojo weegu Abrā ni'cū masū Mamre wāmetigu pu'to wa'acu niwī. Yucu pacasepagu niró tojaque'acu niwī. Topu cū ye wi'seri su'ti caseri me'rā wee'que wi'serire nu'cōcu niwī. To Hebró wāmetiri macā pu'topu nicaro niwū. Topu Ō'acūrē ējōpeoguti nīgū, wa'icūrārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucu niwī.

Abrā Lore cū wēribo'cure yu'rūweticā wee'que ni'i

14 Titare Amrafel Sinar wāmetiri di'tare dutigu nicu niwī. Tojo

nicā Arioc wāmetigu Elasar wāmetirote duticu niwī. Apī Quedorlaomer Elam wāmetiri di'tare duticu niwī. Apī wiogu Tidal wāmetigu Goim wāmetirote dutigu nicu niwī. ²Ā'rā ba'paritirā wiorā ape di'tacjārā me'rā a'mewējērā wa'acārā niwā. Na me'rā a'mewējēajā a'ticurā nicārā niwā: Bera wāmetigu Sodomačjārā wiogu, apī Birsā wāmetigu Gomorračjārā wiogu, apī Sinab wāmetigu Admačjārā wiogu, apī Semeber wāmetigu Zeboičjārā wiogu, tojo nicā Bela wāmetiročjārā wiogu nicārā niwā. Apeterore Bela wāmetiri macā Zoar pisuno'caro niwū. ³Ā'rā ni'cāmocuse macāricjārā na yarā surarare Sidim wāmetiropu neonu'cōcārā niwā. Sidim diacjūca pa, ditara O'maburotiri ditara sumutopu tojacaro niwū. ⁴Toduporo na yoacā doce cū'marī Quedorlaomer wāmetigu Elāčjārā wiogu dutise doca nicārā niwā. Be'ro majā trece cū'marī wa'aboronojō cū dutisere weenemosi'rītirā, cū me'rā a'mewējērātirā, na basu apocārā niwā.

⁵Ape cū'ma Quedorlaomer cū me'rā nirā wiorā Astarot Karnaim wāmetiropu wa'acārā niwā. Topure wa'a, refaíta masārē a'mewējē wapata'acārā niwā. Be'ro, Ham wāmetiropure zuzita masārē a'mewējē wapata'acārā niwā. Tojo nicā emita masā quē'rārē Save-quiriataim wāmetiropure a'mewējē wapata'acārā niwā. ⁶Be'rore horeo masārē ūrūpagu Seir wāmeticjūpu wējēsirutuwā'cācārā niwā téé El-parán wāmetiri papu. Ti pa yucu marīropu tojacaro niwū.

⁷Be'ro totā Quedorlaomer, tojo nicā cū me'rā wa'a'cārā majāmitojaticārā niwā. Tojatirā, En-mispat wāmetiropu etacārā niwā. Apeterore En-mispat Cades pisuno'caro niwū. Tojo weerā, nipe'tirā na no'o bocaerārē amaleca masā na nirōpu wējēcō'ape'owā'cācārā

niwā. Mejārōta amorreo masā quē'rārē wējēcārā niwā. Amorreo masā Hazon-tamar wāmetiropu nicārā niwā.

⁸Be'ro na tojo weesere tu'orā, āpērā ni'cāmocurā wiorā Sodomačjū, Gomorračjū, Admačjū, Zeboičjū, Belacjū na yarā surara me'rā Sidim wāmetiri papu wa'acārā niwā. ⁹Topu na ba'paritirā wiorā me'rā a'mewējērātirā wa'acārā niwā. Na me'rā a'mewējēajā pe'e, a'ticurā nicārā niwā: Quedorlaomer Elam wāmetiročjū, Tidal Goim wāmetiročjū, Amrafel Sinar wāmetiročjū, tojo nicā Arioc, Elasar wāmetiročjū. ¹⁰Topu na a'mewējēatjopu Sidim wāmetiri papure ope coperi peje nicaro niwū. Puarā wiorā Sodomačjū, Gomorračjū a'mewējērōpu omadu'timirā, te coperipu burusājādiacārā niwā. Na me'rāčjārā āpērā wiorā pe'e ūrūpagupu du'tia wa'acārā niwā.

¹¹Tojo weerā na du'tisteaca be'ro Quedorlaomer quē'rā nipe'tise Sodoma, Gomorrapu nimi'que ba'ase, apeyenojō wapabujuse nimi'quere miicārā niwā.

¹²Lot Abrā acabiji macūrē Sodomapu nise bu'iri ñe'e, cū ye nipe'tise me'rā miacārā niwā.

¹³Ni'cū na a'mewējē'caropu ní'cu Abrā tiropu omadu'tiwā'cācu niwī. Abrā hebreo masū** nicu niwī. Abrārē Lore na mia'quere wercu niwī. Abrā niró pu'to ni'cū Mamre wāmetigu amorreo masū nicu niwī. Cū niró yucu pacasepagu niró nicaro niwū. Mamre acabijirā Escol, tojo nicā Aner nicārā niwā. Na quē'rā Abrā me'rā añurō niseticārā niwā.

¹⁴Abrā cū acabiji macūrē “Ñe'e, mia wa'ama” nisere tu'ogu, cū tiro masā'cārā, cūrē da'racoterārē neocūucu niwī. Tojo weetjagū, Lore mia'cārārē sirutucu niwī. Abrā me'rā wa'a'cārā tre-

**14:13 Ī'aña glosariopu “hebreo masā”.

scientos dieciocho umua nicārā niwā. Na sirutuwa'cā, téé Dan wāmetiropu wiorārē bocaecārā niwā. ¹⁵Narē bo-caeja, wiorā ne masītiri cura ñamipu Abrā cū masā me'rā a'mewējēnu'cācārā niwā. Na wiorā tojo weecā i'arā, du'tia wa'acārā niwā. Abrā quē'rā narē sirutuwa'cācārā niwā téé Hoba wāmetiropu. Ti macā Damasco wāmetiri macā yu'rūropu tojacaro niwū. ¹⁶Narē sirutu, nipe'tise na mia'quere ē'mape'locā'cārā niwā. A'tiro wee, Abrā Lot cū acabiji macūrē, cū ye nipe'tise me'rā wijata'acu niwī. Tojo nicā numia, āpērā na mi-a'cārārē wijata'acu niwī.

**Ni'cū pa'i Melquisedec
wāmetigu Abrārē, “Mu'urē
añurō wa'ato” ní'que ni'i**

¹⁷Abrā Quedorlaomer quē'rārē a'mewējē wapata'aca be'ro dajatojaacu niwī. Cū dajari cura Save wāmetiri papu Sodomacjū wioḡu cūrē pōtērigū ejacu niwī. Save wāmetiri pa, wioḡu ya pa nisi'rīrō weecaro niwū. ¹⁸Apī Melquisedec, Salem wāmetiri macācjū wioḡu nicu niwī. Tojo nicā cū pa'i Ō'acū nipe'tirā bu'lipu nigūrē ējōpeoḡu nicu niwī. Cū pá, tojo nicā u'seducaco vinorē miiti, ¹⁹Abrārē o'ogū, a'tiro nicu niwī: “Ō'acū nipe'tirā bu'lipu nigū, u'muse, a'ti di'tare wee'cu mu'urē añurō weeato.

²⁰Ō'acū nipe'tirā bu'lipu nigūrē ‘Añu'u', nírā.

Mu'urē i'atu'ti'cārārē a'mewējē wap-ata'acā weecu niami.”

Cū tojo níca be'ro Abrā cū a'mewējē wapata'a'quere diez mesārī ducawaacūcu niwī. Ni'cā mesārē Melquisedere o'ocu niwī. ²¹Tojo wééca be'ro Sodomacjū wioḡu Abrārē nicu niwī:

—Mu'u wijata'a'que mu'u yeta tojato. Masā dia'cūrē yu'ure wiaya. Ape'quema mu'u miaña.

²²Abrā pe'e Melquisedere yu'ticu niwī:

—Ō'acū nipe'tirā bu'lipu nigū u'musere, a'ti di'tare wee'cure cū tu'oropu mu'u ye cjasere ucūtojanu: ²³“Ne cārō mu'u ye apeyenojō me'rā tojasome. Ne ni'cā yuta da, ne ni'cā da sapatu du'teri danojōrē miasome. Yu'u miacāma, be'ropure mu'u yu'ure a'tiro nibosa'a, ‘Yu'u cūrē niyerubcu wa'acā weewu’, nibosa'a. ²⁴Tojo weegu yu'u pe'e ne apeyenojō mu'u yere miasome. Yu'u me'rā wa'a'cārā na ba'a'quema ducayuya. Tojo nicā, yu'ure ba'pati'cārā pūrīcā Aner, Escol, Mamre na uasere miarāsama”, nicu niwī Abrā.

**Ō'acū Abrā me'rā “A'tiro
weeguti” ni apo'que ni'i**

15 Be'ro nipe'tise tojo wa'áca be'ro Ō'acū quē'erōpu Abrārē a'tiro ni ucūcu niwī:

—Abrā, uiticā'ña. Yu'u mu'urē co'teguti. Mu'urē peje añuse o'oguti, nicu niwī.

²Cū tojo nicā tu'ogū, Abrā pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Ō'acū, yu'u wioḡu, ¿ñe'e me'rā yu'ure añurō weebosari? Mu'u masī'i; yu'u pō'rā marī'i. Tojo weecā, yu'u cuose Eliezer Damascocjū cuosirutugusami.

³Mu'u yu'ure pō'rā o'otise bu'iri yu'ure da'raco'tegure yé ní'que tojarosa'a, nicu niwī Abrā.

⁴Ō'acū cūrē yu'ticu niwī:

—Cū mu'u yere ñe'esome. Mu'u macū diácjū mu'u yere ñe'egūsami.

⁵Cū tojo nitojanu'cō, Abrārē wi-jaaropu pijiwijaacu niwī. Cūrē nicu niwī:

—Ū'muarōpu i'amorōña. Mu'u pō'teorō ñocōarē ba'paqueoya. Na ñocōa pājārā weronojō mu'u pāramerā nituriarā nírāsama, nicu niwī Ō'acū.

⁶Abrā Ō'acūrē ējōpeocu niwī. Tojo weegu Ō'acū cūrē “Añugū, bu'iri marīgū

nimi”, nicu niwī. ⁷Cū tojo ējōpeocā ī'agū, cūrē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u mu'u wiogu ni'i. Yu'uta mu'u Ur caldeo masā ya macāpu nimi'cure mi-iwijawu. A'ti di'ta mu'u ya di'ta niato nīgū, tojo weewu.

⁸Cū tojo nicā tu'ogu, Abrā cūrē sēritiña'cu niwī:

—Ō'acū, yu'u wiogu, ¿de'ro wee a'ti di'ta ya di'ta nirōsa'a nisere masībosari? nicu niwī Abrā.

⁹Cū tojo nicā tu'ogu, Ō'acū a'tiro nicu niwī:

—Yu'ure ni'cō wecuo, ni'cō cabra, ni'cū oveja umu miitia. Nanucū i'tiarē cū'marī cuorā niato. Tojo nicā ni'cū buja, apī buja wī'magūacārē miitia, nicu niwī Ō'acū.

¹⁰Abrā nipe'tirā Ō'acū miitidu-ti'cārārē miiticu niwī. Miiti, nanucūrē deco me'rā dutesurecu niwī. Te sirinucū ī'apōtēorō peoburocu niwī. Na bujama ne dutesureticu niwī. ¹¹Cū tojo wéeca be'ro yuca wa'icu di'ire ba'asī'rīrā, te di'i bu'ipū ejajepamujācārā niwā. Na tojo weecā, Abrā narē nurūmujācu niwī. ¹²Nurūcūmī, mujīpū sājārī cura Abrā cārīyu'rua wa'acu niwī. Maata pūrō na'itī'a wa'acaro niwū. Tojo na'itī'a'cā ī'agū, uise me'rā tu'oña'cu niwī. ¹³Tojo wa'acā, Ō'acū cūrē a'tiro nicu niwī:

—Mu'u pārāmerā nituriarārē wa'atjere masicā uasa'a. Na āpērā ya di'tapu nirāsama. Topu na nicā, tocjārā narē da'raco'terā cuorāsama. Topure ña'arō weepeno'rāsama. Na cuatrocientos cū'marī pi'etirāsama.^d ¹⁴Narē tojo weemicā, yu'u tocjārā narē da'radutiperārē bu'iri da'reguti. Be'ro na tojo pi'eti'cārā nimirā, ti di'tapu nimi'cārā wījarāsama. Peje apeque me'rā wījarāsama. ¹⁵Mu'u pūrīcā bucu waro wa'agu, añurō soose me'rā wērīgūsa'a. ¹⁶Ba'paritise curari

mu'u pārāmerā nituriarā masābajuaca be'ro a'ti di'tapure dajatojatirāsama. Maata a'tisome. A'tocaterore a'ti di'tacjārā amorreo masā ña'arō weesetima. Be'ropure nemorō ña'arō weesetirāsama. Tojo wa'ari cura, mu'u pārāmerā nituriarā tojatirāsama tja. Tojati, amorreo masārē cō'awīrōrāsama, nicu niwī Ō'acū.

¹⁷Be'ro ñamipū ni'cārū o'me bue ūjūtju, tojo nicā ūjūrī tuturo wa'icūrā dutesure'cārā wa'teropu yu'ruacaro niwū. ¹⁸Ti numūrēta, Ō'acū Abrā me'rā cū “Mu'urē a'tiro weeguti” ní'quere apocu niwī. Abrārē a'tiro nicu niwī:

—A'ti di'tare mu'u pārāmerā nituriarārē o'oguti. Egipto cja dia me'rā nū'cā, téé dia pajiri maa Éufrates wāmetiri maapu nituorosa'a. ¹⁹A'tiro nicā a'ti di'tacjārā a'ticūrā nima: ceneo masā, cenezeo masā, cadmoneo masā, ²⁰hitita masā, ferezeo masā, refaíta masā, ²¹amorreo masā, cananeo masā, gerge-seo masā, jebuseo masā nima, nicu niwī Ō'acū.

Agar macū Ismae ye cjase ni'i

16 Abrā numo Sarai ne pō'rā marīco niwō. Tojo nimigōta, ni'cō core da'raco'tego Egiptocjō, Agar wāmetigore cuoco niwō. ²Tojo weego Sarai co marāpu Abrārē a'tiro nico niwō:

—Ō'acū yu'ure ne pō'rā marīcā weemi. Tojo weego Agar yu'ure da'raco'tego me'rā mu'u nicā uasa'a. Apetero weego mu'u co me'rā pō'rāticā, yu'u pō'rā weronojō tojarāsama, nico niwō Sarai.

Co tojo nicā tu'ogu, Abrā “Jau”, nicu niwī. ³Tojo weego cū numo Sarai core da'raco'tego Agare cū numo weronojō niato nīgō, co marāpu Abrārē o'oco niwō. Titare Abrā diez cū'marī Canaápu nīgū weecu niwī.

^d15:13 Ex 1.1-14; 12.40-41; Hch 7.6

⁴Tojo wee Abrā Agar me'rā nicu niwī. Cū me'rā ni, co nijīpaco niwā'cático niwō. Tojo wee majā, siape'e me'rā co nijīpaco nisere masīgō, co wiogore tojo ī'acō'aco niwō. ⁵Co tojo weecā ī'agō, Sarai Abrārē a'tiro nico niwō:

—Agar yu'ure ī'acō'ase mu'u ye bu'iri ni'i. Yu'u basuta yu'ure da'racō'tegore mu'u nūmo weronojō cūoato nīgō, mu'urē o'owu. Ni'cārōacā co nijīpaco nitījagō, “Yu'u co nemorō wapati'i”, nisamo. Ō'acū “¿Noa pe'e bu'iri cūoti?” ni beseato, nico niwō Sarai.

⁶Abrā core yu'ticu niwī:

—Mu'urē da'racō'tego mu'u yago nimo. Mu'u uaronojō weeya core.

Tojo weego Sarai Agare űa'arō weenu'cāco niwō. Co tojo weecā ī'agō, Agar du'tia wa'aco niwō. ⁷Co tojo du'tiwā'cārī cura Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā,^{††} core yucu marīrōpu bajuacu niwī. Core bocaaja'caro ni'cā pe aco waari pe ma'a sumuto nicaro niwū. Ti ma'a co wa'āca ma'a Shur wāmetiro wa'ari ma'a nicaro niwū. ⁸Core topu bocaejagu, a'tiro ni sērītiña'cu niwī:

—Agar, Saraire da'racō'tego, ¿no'opu ní'co a'tiati mu'u? Tojo nicā ¿no'opu wa'ago weeti? Cū tojo nicā tu'ogo, cūrē yu'tico niwō:

—Yu'u wiogo Saraire du'tigo wee'e, nico niwō.

⁹Co tojo nicā tu'ogu, a'tiro nicu niwī:

—Majāmītojaaya tja mu'u wiogo Sarai tiropu. Nipe'tise co weedutisere añurō yu'tiya, nicu niwī.

¹⁰Ō'acū cū basuta nimigū cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā, apeye core ninemocu niwī tja:

“Yu'u mu'urē pājārā pō'rāticā weeguti. Ne ni'cū na pājārārē queo pōtēosome.

¹¹Mu'u ni'cārōacārē nijīpaco ni'i.

Mu'u wī'magū wuagos'a.

Cūrē Ismae^{‡‡} wāme ō'ogōsa'a.

Ō'acū mu'u pī'etisere ī'ami.

Tojo weego mu'u macūrē tojo wāme ō'ogōsa'a.

¹²Mu'u macū ni'cū burro nūcūcjū weronojō yucu marīrōpu sijabaque'atigusami.

Nipe'tirā me'rā a'mewējēsetigusami.

Na pe'e quē'rā cū me'rā mejārōta nisetirāsama.

Nipe'tirā cū acawererārē ī'atu'tiri masū nigūsami”, ni wrecu niwī.

¹³Tojo weego majā Agar Ō'acū me'rā ucū weetījagō, a'tiro cūrē wāme ō'oco niwō: “Ō'acū yu'ure ī'agū nimi”. Tojo nīgō, a'tiro nisī'rīgō weeco niwō: “Ō'acū yu'ure ī'a'cure ī'apu. Tojo weemigō, cati'i yujupu”. ¹⁴Tojo weero ti aco wī-jari pe “Catinu'cūgū, yu'ure ī'agū ya pe” wāmeyeno'caro niwū. Ti pe Cades, Bered wāmetise macārī wa'tero nicaro niwū.

¹⁵Be'ro Agar Abrārē cū macūrē pō'rātibosaco niwō. Cū wī'magūrē Ismae wāme ō'ocu niwī. ¹⁶Ismae bajuácaterore Abrā ochenta y seis cū'marī cūocu niwī.

Ō'acū Abrā me'rā “A'tiro weeguti” ni aponemo'que ni'i

17 Abrā noventa y nueve cū'marī cūori cura Ō'acū cūrē apaturi bajuacu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Yu'u Ō'acū, tutuayu'runu'cāgū ni'i. Yu'u ī'orōpūre añurō bu'iri marīgū niña.

²Yu'u mu'u me'rā “A'tiro weeguti” ni ucū'quere ī'ogūti. Mu'u pāramērā nituri-arā pājārā waro nicā weeguti, nicu niwī Ō'acū.

^{††}16:7 Pecasā ye me'rā “el ángel del Señor” nírō, “Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cāpu”, nisī'rīrō wee'e. Jesucristo cū a'ti turipu bajuáca be'ro Ō'acū cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cābajuanemotipu majā.

^{‡‡}16:11 “Ismae” nírō, “Ō'acū tu'omi” nisī'rīrō wee'e.

³Cũ tojo nicã tu'ogu, Abrã paa-mu'rrique'acu niwĩ.

Õ'acũ cãrẽ ninemocu niwĩ:

⁴—Yũ'u mu'u me'rã apogu, a'tiro weeguti. Mu'u peje di'tacjãrã ñecũ to-jagusa'a. ⁵Abrã wãmetisome majã. Yũ'u nĩrõnojõta mu'urẽ peje di'tacjãrã ñecũ tojacã weegusa'a. ⁶Yũ'u mu'u me'rã Abrahã wãmetigusa'a. ⁷Yũ'u mu'u me'rã “A'tiro weeguti” nise ne pe'tisome. Yũ'u mu'urẽ nĩ'caronõjõta mu'u pãrãmerã quẽ'rãrẽ añurõ weeguti. Mu'u wiogu, tojo nicã mu'u pãrãmerã nituriarã wiogu nigũti. Mu'u, tojo nicã na quẽ'rã yũ'ure ãjõpeorãsama. ⁸Nipe'tise a'ti di'ta, mu'u nĩ'cãrõacã nĩrõrẽ mu'urẽ o'ogusa'a. Na quẽ'rãrẽ o'ogusa'a. Musã niatji di'ta nin-u'cũcã'rõsa'a. Na wiogu nigũti, nicu niwĩ Õ'acũ.

⁹Apeyere ninemocu niwĩ tja:

—Mu'u pe'ema, a'tiro weecã u'a'a. Tojo nicã mu'u põ'rã, mu'u pãrãmerã nituriarã yũ'u weedutisere weerãsama. ¹⁰Yũ'u mu'u me'rã, tojo nicã mu'u pãrãmerã nituriarã me'rã apo'que a'tiro ni'i. Musã tiropũ nĩrã umua nipe'tirã õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'ano'cãrã niato. ¹¹Musã õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'ano'que me'rã yũ'u musã me'rã “A'tiro weeguti” ni apo'quere i'ono'o. ¹²Nĩ'cãcã me'rã nipe'tirã wĩ'marã umua ocho numũrĩ bajuãca be'ro õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'ano'rãsama. No'o wĩ'magũ mu'u ya wi'ipũ bajua'cu, tojo nicã apesecjũ cũ duu'cu quẽ'rã mejãrõta weeno'gũsami. ¹³Mu'u ya wi'i bajua'cãrã, tojo nicã mu'u duu'cãrã quẽ'rã na õ'rẽcju yapa caserore yejecõ'ano'rãsama. Tojo weese me'rã yũ'u musã me'rã “A'tiro

weeguti” ni apo'que i'ono'rõsa'a. ¹⁴No'o nĩ'cũ yejecõ'ano'ña marĩgũnojõ musã wa'teropũre cõ'ano'gũsami. Musã me'rã nĩmasĩsome majã. Cũ yũ'u ucũ'quere ãjõpeotigu nĩmi. Tojo weegu cõ'ano'gũsami.

¹⁵Õ'acũ tere nitojanu'cõ, Abrahãrẽ a'te quẽ'rãrẽ nicu niwĩ:

—Mu'u numo Sarai pe'e, Sarai wãmetisome majã. Co Sara wãmetigosamo. ¹⁶Core añurõ weegusa'a. Co me'rã mu'u macũrẽ o'oguti. Co peje macãrĩcãrã ñecõ nigõsamo. Co pãrãmerã nituriarã di'ta dutirã wiorã nĩrãsama, nicu niwĩ Õ'acũ.

¹⁷Cũ tojo nisere tu'ogu, Abrahã paamu'rrique'acu niwĩ. Õ'acũ ucũsere wãcũgũ, buji, cũ basu a'tiro ni wãcũcu niwĩ: “¿Nĩ'cũ cien cũ'marĩ cuogupũ põ'rãtibosari? ¿Sara quẽ'rã noventa cũ'marĩ cuomigõ, wĩ'magũrẽ wãamasĩbosari?” ¹⁸Tojo weegu Õ'acũrẽ nicu niwĩ:

—Ismae mu'u “Añurõ wa'ato” nise me'rã niato. Mu'u cãrẽ añurõ weecã u'a'a, nicu niwĩ.

¹⁹Õ'acũ cãrẽ a'tiro ni yũ'ticu niwĩ:

—Tojota ni'i, nĩrõ pe'e. Mu'u numo Sara ni'cũ wĩ'magũrẽ wãabosagosamo. Mu'u cãrẽ Isaa[¶] wãmeyegusa'a. Cũ me'rã yũ'u “A'tiro weeguti” ni apo'quere añurõ weeguti. Cũ me'rãta, cũ põ'rã nituriarãpũre mejãrõta añurõ weenu'cũgũti. ²⁰Ismae pe'ere, cũ ye cjasere, mu'u nĩ'quere tu'oapũ. Cũ quẽ'rãrẽ añurõ wa'acã weeguti. Pãjãrã põ'rãticã weeguti. Cũ pãrãmerã nituriarã pãjãrã nĩrãsama. Cũ doce wiorã pacu nigũsami. Yũ'u cũ me'rã pajibutiari curua weeguti. ²¹Yũ'u “Musã me'rã tojo weeguti” nĩ'que pe'ema Isaa, Sara macũ me'rã apoguti. Cũ ape cũ'ma a'tocateronõjõta bajuagusami,

[¶]17:19 “Isaa” nĩro, “Cũ bujimi” nisĩ'rĩrõ wee'e.

nicu niwī Ō'acū. ²²Cū Abrahā me'rā ucūtojanu'cō, wa'a wa'acu niwī.

²³Ti nūmūta Abrahā cū macū Ismaere cū ō'rēcju yapa caserore yejecō'acu niwī. Tojo nicā, nipe'tirā cūrē da'raco'terā, cū ya wi'ipū bajua'cārā, āpērā cū du-u'cārā, nipe'tirā umua cū me'rā nirārē Ō'acū cūrē duti'caronojōta weecu niwī.

²⁴Titare Abrahā noventa y nueve cū'marī cuocu niwī. ²⁵Cū macū Ismae trece cū'marī cuocu niwī. ²⁶Abrahā cū macū me'rā ti nūmūta yejecō'ano'cārā niwā. ²⁷Nipe'tirā umua cū ya wi'ipū bajua'cārā, tojo nicā apesecjārā cū du-u'cārā mejārōta weeno'cārā niwā.

Ō'acū Abrahārē “Mū'u ni'cū macūtigusa'a” nique ni'i

18 Ni'cā nūmū Ō'acū Abrahārē yucupagu pacasapagu nirō, Mamre wāmetiropū bajuacu niwī. Dajaritero nicā upūtu asiri cura Abrahā cū ya wi'i su'ti caseri me'rā wéeca wi'i sope pu'topu dujicu niwī. ²To dujigu, i'áo, i'tiarā umua cū diacjū nu'cūrārē i'acu niwī. Narē i'a, sojaro me'rā wā'cānu'cā, narē pōtērīgū wa'acu niwī. Na tiro eta, di'tapu paamu'rīque'acu niwī.

³Narē a'tiro nicu niwī:

—Wioḡu, yu'ure yu'ruaticā'ña; co'teniña yujupū. ⁴Musā du'pocārīrē coecā, yu'u aco miitidutiguti. Be'ro musā yucu docapu soorā wa'arāsa'a. ⁵Musārē da'raco'tegu tiro a'tiapū. Tojo weegu musā ba'atjere miigū wa'aguti. Musā tere ba'āca be'ro wācūtutua, yu'ruwā'cārāsa'a, nicu niwī Abrahā.

Na “Jau”, ni yu'ticārā niwā.

⁶Na tojo nicā tu'ogū, Abrahā cū ya wi'ipū sājāa, cū nūmo Sarare nicu niwī:

—Quero, veinte kilo harina añuse mi-itjāgō, pá weebaque'oya.

⁷Core tojo nitojanu'cō, Abrahā wecu nirōpu omawā'cā, ni'cū wecu wī'magū añugūrē i'abese weetjāgū, cūrē da'ra-

co'tegure wējēdutigu o'ocu niwī. Tojo weegu maata cūrē wējē, na ba'atjere do'acu niwī. ⁸Tu'ajanu'cō, Abrahā narē wecu di'ire, wecu ōpēco, tojo nicā te ōpēco bu'a'quere ecacu niwī. Na yucu-pagu doca ba'ari cura narē i'anu'cū co'tecu niwī.

⁹Sijari masā ba'atu'ajanu'cō, Abrahārē sērītiña'cārā niwā:

—Mū'u nūmo Sara, ¿no'opu niati?

—Wi'ipū niamo, nicu niwī.

¹⁰Cū tojo yu'ticā tu'ogū, ni'cū na me'rācju Abrahārē nicu niwī:

—Ape cū'ma musārē i'agū a'tiguti tja. Yu'u tocā'rō a'ticā, mū'u nūmo ni'cū wī'magū pō'rātigosamo.

Sara cū tojo ucūrī cura wi'i sājārō Abrahā sē'ema ejanu'cā, na tojo ni ucūserē tu'ope'ocā'co niwō. ¹¹Abrahā, Sara bucurā waro nicārā niwā. Sara co be'ti i'ase pe'ti'copu nico niwō. ¹²Tojo weego Sara bujidi'ocū pōtēotico niwō. A'tiro ni wācūco niwō: “¿De'ro weerā ūsā bucurā nimirā, ūsā uaripejase cuobosari?” ¹³Ō'acū pe'e Abrahārē nicu niwī:

—¿De'ro weego Sara bujiti? ¿Bucuo nimigō, pō'rātigosa'a, ni ējōpeoweti? ¹⁴Musā tu'oña'cā, ¿yu'ure apeyenojō weemasitise nibosari? Ape cū'ma musārē i'agū a'tiguti tja. Yu'u tocā'rō a'ticā, mū'u nūmo wī'magū pō'rātigosamo.

¹⁵A'tere tu'ogo, Sara uigo, a'tiro nico niwō:

—Yu'u bujigo mejēta weeapu.

Ō'acū core yu'ticu niwī:

—Yu'u masī'i; mū'u bujiapu, nicu niwī.

Sodoma cjasere Abrahā Ō'acūrē sērī'que ni'i

¹⁶Be'ro sijari masā wā'cānu'cā, Sodoma wāmetiri macāpu wa'acārā niwā. Abrahā narē i'atuogū wa'agu, na me'rā wa'acu niwī. ¹⁷⁻¹⁸Na tojo wa'ari

cura Õ'acū a'tiro wācūcu niwī: “Abrahā pārāmerā nituriarā pājārā waro, tutuarā nirāsama. Cū me'rā nipe'tirā a'ti ɯɯcocjārārē añurō wa'acā weeguti. Tojo weegu yu'u Sodomacjārārē weeatjere cūrē wereronaasa'a. ¹⁹ Yu'u cū pō'rārē, cū pārāmerā nituriarārē yu'u bu'esere yu'tidutigu, tojo nicā añuse, diacjū cjase weeato nígū, cūrē besewu. Na tojo weecā, nipe'tise yu'u ‘Tojo weeguti’ ní'que queoro wa'arosa'a”, ni wācūcu niwī.

²⁰ Tojo weegu Õ'acū Abrahārē a'tiro nicu niwī:

—Sodoma, Gomorracjārā na ña'arō weesetisere tu'oapu. Na tojo weese ña'abutiasē ni'i. ²¹ Tojo weegu ni'cārōacā yu'u basuta topu ī'agū wa'aguti. ¿Diacjūta yu'u tu'o'caronojōta ña'abutiario weerā weeti? Tere ī'atojagupu, añurō masígūsa'a majā, nicu niwī.

²² Be'ro puarā Sodomapu wa'acārā niwā. Abrahā pe'e Õ'acū tiropu tojánicu niwī. ²³ Cū pu'tocure wa'a, sērītiña'cu niwī:

—¿Ña'arā me'rā añurā quē'rārē cō'agūsari? ²⁴ Apetero weerā ti macāpure cincuenta añurā nibosama. ¿Tojo nimicā, ti macārē cō'agūsari? Na cincuenta añurā nimicā, ¿de'ro weegu mu'u ti macācjarārē acobojotibosari? ²⁵ Bu'iritirā, bu'iri marirā me'rā, narē ni'cārōnojō bu'iritirā weronjō wējēta basiowe'e. Tere weeticāña. Mu'u nipe'tirā a'ti turicjārārē besegu ¿queoro weetibosari? nicu niwī Abrahā. ²⁶ Tojo nicā tu'ogu, Õ'acū yu'ticu niwī:

—To pūrīcārē ti macā Sodomacjārārē cincuenta añurā bocaiejagu, nipe'tirā to nirārē acobojoguti, nicu niwī Õ'acū. ²⁷ Abrahā ninemocu niwī tja:

—Mu'u Õ'acū ni'i. Yu'u pūrīcā masū mejō nigū ni'i. Tojo nimigū, no'ono haro busuma'agū weronjō mu'urē ucūma'asa'a. ²⁸ ¿Apetero weegu na cin-

cuenta ní'cārā, cinco dijaro nicārē, na cinco ye bu'iri ti macācjarārē cō'agūsari tja?

Õ'acū a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Na cuarenta y cinco añurā nicārē cō'asome.

²⁹ —¿Cuarenta añurā nicā warore, de'ro weegusari? nicu niwī Abrahā.

—Na cuarenta nicā quē'rārē, ti macācjarārē cō'asome, nicu niwī Õ'acū.

³⁰ Abrahā pe'e sērītiña'nemocu niwī tja:

—Yu'u me'rā uaticāña. Mu'urē apaturi sērītiña'nemoguti. ¿De'ro weegusari treinta añurārē bocaiejagu waro?

Õ'acū apaturi nicu niwī:

—Treinta añurārē bocaiejagu, ti macācjarārē acobojoguti.

³¹ Abrahā sērītiña'nemosājācu niwī tja:

—Yu'u wiogu, uiro marirō mu'urē ucūmiapuba. Veinte añurā bocaiejagu, ¿de'ro weegusari?

Õ'acū yu'ticu niwī tja:

—Na veinte añurā nicā quē'rārē ti macācjarārē cō'asome.

³² Abrahā sērītiña'tuocu niwī:

—Yu'u wiogu, yu'u me'rā uacupa. Mu'urē a'tota sērītiña'tuoguti majā. Ne caribonemosome. ¿De'ro weegusari mu'u, diez dia'cū añurārē bocaiejagu?

Õ'acū nicu niwī:

—Diez añurā nicā, ti macācjarārē cō'asome.

³³ Õ'acū Abrahā me'rā ucūtojanu'cō, wa'a wa'acu niwī. Abrahā quē'rā cū ya wi'ipu dajatojaa wa'acu niwī.

Õ'acū Sodoma, Gomorrare cū ũjūacō'a'que ni'i

19 Na'ique'ari cura, Õ'acūrē wereco'terā Sodomapure etacārā niwā. Na topu etari cura Lot, Abrahā acabiji macū, macā sājārī sope tiro dujicu niwī. To cū dujiro nipe'tirā masā nerēwuro nicaro niwū. Na etacā ī'agū,

wā'cānu'cā, paamu'rīque'a, ²narē nicu niwī:

—Yu'u musārē da'raco'tegu ni'i. Tojo weerā ya wi'ipū cārīrā a'tia. Topū musā du'pocārīrē coerāsa'a. Be'ro ñamiña'cūrō musā wa'aropu yu'rūwā'cārāsa'a.

Cū tojo nicā, yu'ticārā niwā:

—Niwe'e. A'to macā deco cārīrāsa'a.

³Na tojo nimicā, Lot tutuaro me'rā, “Niwe'e; ya wi'i cārīrāsa'a,” nicu niwī. Cū tojo nica be'ro, na “Jau” ni, cū me'rā wa'acārā niwā. Cū ya wi'ipū sājāa, Lot narē ba'ase da'rebosacu niwī. Cū pá bucuase morēña marisere weebosacu niwī. Na tere ba'acārā niwā.

⁴Be'ro, na cārīatji dūporo nipe'tirā Sodomacjārā umua, ma'mapjia, bucurā nipe'tirā Lot ya wi'i pu'tore sutuanu'cācārā niwā. ⁵Na to sutuanu'cā, cūrē caricūcārā niwā:

—¿Umua no'opu niti ñamipu mu'u tiro eta'cārā? Narē o'owīrōña. Numia me'rā weewuasenojōrē weesi'rīsa'a na me'rā, nicārā niwā.

⁶Na tojo nicā tu'ogu, Lot cū ya wi'i wijaa, na me'rā ucūgūtigu, sopere añurō bi'acā'cu niwī. ⁷Narē nicu niwī:

—Yu'u me'rācārā, narē tojo ña'arō weeticā'ña. ⁸A'tiro pe'e weeya. Yu'u pō'rā, puarā numia ne ni'cū umu me'rā nitirā numia nima yujupu. Narē wiorēgūti. Musā narē no'o weesi'rīrō weeya. Ā'rā umua yu'u tiro eta'cārā pe'ema, narē ña'arō weeticā'ña. Na yu'u pijio'cārā nima. Narē añurō co'teguti.

⁹Cū tojo nicā tu'orā, a'tiro yu'ticārā niwā:

—Siape'e wa'aya. Mu'u aperocjū ni'i. Ūsā mu'u dutino'bo'cārā niwe'e. To pūrīcārē ni'cārōacā ūsā narē tojo weesi'rīrō nemorō mu'urē ña'arō weerāti, nicārā niwā.

Na Lore pūrō tuuquenu'cōcārā niwā. Ti wi'i sopere tuupā'rēsī'rīmicārā niwā. ¹⁰Na tojo weenu'cārī cura sijari

masā Lore ñe'e, wi'i po'peapu miisājā wa'acārā niwā. Tojo weetoja, na sopere añurō bi'acā'cārā niwā. ¹¹Tojo weetojanu'cō, na nipe'tirā sope pu'topu ni'cārā umuarē, ma'mapjia, bucurārē caperi bajuticā weecārā niwā. Caperi bajutirā, ti wi'ipū sājāasi'rīrā, sopere a'masijarā, pōtēotia wa'acārā niwā. Ne bocaticārā niwā.

¹²Wi'i po'peapu sijari masā Lore sērītiña'cārā niwā:

—¿A'tore āpērā mu'u acawererā marīti? Nipe'tirā mu'u pō'rā umua, numia, mu'u bujisumua, nipe'tirā mu'u acawererā a'ti macā nirārē apero yoaropu miaña. ¹³A'ti macārē cō'ape'ocā'rāsa'a. Ō'acū a'ti macācārā na peje ña'arō weesetise queti tu'oami. Tojo weegu ūsārē a'ti macārē cō'adutigu o'oāmi, nicārā niwā.

¹⁴Na tojo nicā tu'ogu, Lot cū bujisumua niajārē weregū wa'amicu niwī. Narē nicu niwī:

—Wā'cānu'cāña. A'ti macārē wijayā. Ō'acū a'ti macārē cō'agūtigu weemi, nicu niwī.

Cū bujisumua niajā cū tojo nisere, “Tojo nima'acū weemi,” ni wācūcārā niwā. ¹⁵Cū na me'rā ucūrī cura bo'rearo weecaro niwū. Tojo weerā Ō'acārē wereco'terā tutuaro me'rā cūrē nicārā niwā:

—¿Quero! Mu'u numo, mu'u pō'rā numiarē sojaro me'rā aperopu miaña. Wa'aya ūsā a'ti macārē ūjūacō'acā, wērisī'rītirā, nicārā niwā.

¹⁶Na tojo nimicā, Lot sojaticu niwī. Cū umuñarō wa'aticā i'arā, na cū omocārē ñe'e, miacārā niwā. Ō'acū cūrē pajaña'gū, tojo weeduticu niwī. Lot numo, cū pō'rā numia quē'rārē macā sumu-topu miacārā niwā. ¹⁷Na macāpu wijāca be'ro ni'cū Ō'acārē wereco'tegu narē nicu niwī:

—¿Omaña catisī'rīrā! Ne majāmi'atōrōticā'ña. Wērisī'rītirā, a'tore ne tojanu'cātīrāta, ūrūpagupu wa'aya.

¹⁸ Lot pe'e narē nicu niwī:

—Yu'u wiorā, ūrūgūpure wa'adutiticā'ña. ¹⁹ Musā yu'ure añurō weetamuapu. Yu'u wērībo'cure musā yu'rūoapu. Yu'u ūrūgūpure ejatibosa'a. To wa'ari curata macārē ūjūase yu'ure ēmuejābosa'a. Tojo weegu yu'u ma'a deco wērībosa'a. ²⁰ Topu wa'aronojō o'ogu, ni'cā macā pu'toacā nirī macāpu wa'adutiya. Ti macā cā'macācā ni'i. Topu wa'agu, yu'rūgusa'a, nicu niwī.

²¹ Cū tojo nicā tu'ogu, Ō'acūrē were-co'tegu cūrē nicu niwī:

—Jau, mu'u ní'caronjojōta weeguti. Si macā, mu'u nīca macārē ūjūacō'a-some. ²² ;Quero, si macāpu omawā'cāña! Mu'u etaticāma, ne apeye macārīrē ūjūacō'ano'ña marīrōsa'a. Mu'u etāca be'ropu ūjūacō'ano'rōsa'a, nicu niwī.

Ti macā cā'macācā niyuro, Zoar wāmeticaro niwū.

²³ Lot Zoapu etacā, bo'rearo weecaro niwū. ²⁴ Cū topu etāca be'ro Ō'acū Sodoma, Gomorra bu'ipure pecame'e, tojo nicā azufre acoro pejaro weronojō ūjūdijaticā weecu niwī. ²⁵ Cū te macārīrē ūjūacō'acā, to nimi'que nipe'tise ūjūpe'tia wa'acaro niwū. Ti macā nimi'cārā wērīpe'tia wa'acārā niwā. Na otese nimi'que quē'rā ūjūpe'tia wa'acaro niwū. ²⁶ Tojo wa'ari cura Lot numo cū be'ro sirutuco nimiwō. Tojo sirutugo, majāmi'atōrōco niwō. Totā co moa tuturo dojon'cā wa'aco niwō.

²⁷ Ape numu te macārī ūjūacō'aca be'ro Abrahā cū Ō'acū me'rā ucū'caropu wa'acu niwī. ²⁸ Topu wa'agu, Sodoma, Gomorra ní'caro nipe'tiro ti papure ī'aquejocu niwī. Yoaropu cū ī'acā, pā na ūjūarō o'me mujārō weronojō o'mepu'-sumorōcaro niwū. ²⁹ Ti pa'tiropu nise macārī Lot ní'carore ūjūacō'agū, Ō'acū Abrahārē wācūcu niwī. Tojo weegu te macārī ūjūacō'ase dūporo wērīrī nīgū, Lore apesepu miacu niwī.

Moabita masā, tojo nicā amonita masā masābajuanu'cā'que ni'i

³⁰ Be'ro Lot uigu, Zoapure tojanemosī'rīticu niwī. Tojo weegu cū pō'rā puarā numia me'rā ūrūpagapu wa'acu niwī. Topu wa'a, na i'tiarā ni'cā ūtā tutipū niseti'cūrā niwā. ³¹ Ni'cā numu masā ma'mio co acabijore nico niwō:

—Marī pacu bucu nimi majā. Marī nirōpure marīrē numotigūnojō ne ni'cū marīmi. Tojo weero nipe'tirā masā weewuase'nojōrē weeta basiowe'e. ³² Tojo weerā marī pacure que'acā weerā. Cū que'āca be'ro cū me'rā cājīrā. Tojo weerā marī cū me'rā pō'rātīrāsa'a.

³³ Ti nāmi na pacure que'ato nīrā, u'seducaco vino tiacārā niwā. Be'ro masā ma'mio cū me'rā cājīco niwō. Cū pe'e co tojo weesere ne tu'oña'ticu niwī. Co dijaacā quē'rārē, ne tu'oña'ticu niwī. ³⁴ Ape numu masā ma'mio co acabijore nico niwō:

—Nāmica'a nāmi yu'u marī pacu me'rā cājīapu. A'ti nāmi quē'rārē cūrē que'acā weerā. Tojo weego mu'u cū me'rā cājīgō wa'apa. Tojo weerā marīnucū pō'rātīrāsa'a.

³⁵ Na ní'caronjojōta weecārā niwā. Na pacure que'adutirā, u'seducaco vino tiacārā niwā tja. Du'sago co pacu me'rā cājīco niwō. Lot pe'e ne tu'oña'ticu niwī. Co dijaacā quē'rārē, ne tu'oña'ticu niwī. ³⁶ Na tojo weetjīarā, Lot pō'rā numia na pacu me'rā puarāputa pō'rātīcārā niwā. ³⁷ Be'ro masā ma'mio ni'cū wī'magū wuaco niwō. Cūrē Moab wāmeyeco niwō. Cū moabita masā nēcū nicu niwī. ³⁸ Du'sago quē'rā macūtico niwō. Cūrē Ben-ammi wāmeyeco niwō. Cū amonita masā nēcū nicu niwī.

**Abrahã, tojo nicã
Abimelec ye cjase ni'i**

20 Abrahã cū n'í'caro cō'awã'cãgũ, Neguev wãmetiropu wa'acu niwĩ. Cũ Cades, tojo nicã Shur wa'teropu tojacu niwĩ. Tita cū Gerar wãmetiri macãpu wa'acu niwĩ. ²Cũ topu nígũ, cū nũmo Sarare "Yũ'u acabijo nimo", ni wercu niwĩ. Cũ tojo nicã tu'o, Geracjũ wioгу Abimelec Sarare numotiguti nígũ, miidutigũ o'ócũ niwĩ. ³Ti ñami Õ'acũ Abimelere quẽ'erõpu a'tiro nicu niwĩ: "Mũ'u wẽrĩgũsa'a. Mũ'u miidutigũ o'o'co marãputigo nimo".

⁴Abimelec pe'e Sara me'rã ne niticu niwĩ yujuru. Tojo weegu Õ'acũrẽ yu'ticu niwĩ: "Yũ'u wioгу, yũ'u ña'arõ weet- imicã, ¿yu'ure, tojo nicã a'ti macãcãrã quẽ'rãrẽ wẽjẽgũsari? ⁵Abrahã basuta yũ'ure, 'Co yũ'u acabijo nimo', niami. Co quẽ'rã, 'Yũ'u ma'mi nimi', niamo. Tojo weegu 'Marãpu moogõ nimo', ni wãcũgũ, tojo weeasu. Ne ña'arõ weeti- apu", nicu niwĩ.

⁶Cũ tojo nisere tu'o, Õ'acũ Abimelere quẽ'erõpu yu'ticu niwĩ: "Yũ'u mas'i. Mũ'u añurõ wãcũse me'rã tojo weeapu. Tojo weegu mũ'u co me'rã cãjis'i'ricã cã'mota'apu. Mũ'u co me'rã nígũ, yũ'ure ña'arõ wéegu weronojõ weeboapã. ⁷Ni'cãrõacã pũricãrẽ co marãpũre wiaya tja. Cũ Õ'acũ ye queti weremũ'tãrĩ masũ nimi. Mũ'urẽ wẽriticã'to nígũ, mũ'u ye cjasere sãribosagusami. Mũ'u cũ numorẽ wiatigu pũricã, mũ'u, mũ'u yarã nipe'tirã me'rã wẽrĩgũsa'a", nicu niwĩ.

⁸Ape numu bo'reacãpu Abimelec wã'cã, cũrẽ da'raco'terãrẽ pijio, cũ quẽ'erõpu i'a'quere wercu niwĩ. Tere tu'orã, pũrõ uicãrã niwã. ⁹Narẽ wérẽca be'ro Abrahãrẽ pijio, a'tiro nicu niwĩ:

—¿De'ro weeati mũ'u ũsãrẽ? ¿Ñe'enojõ yũ'u mũ'urẽ ña'arõ wee'que

wapa to cã'rõjo yũ'ure, tojo nicã yarãrẽ ña'abutiario tojacã weemiati? Mũ'u yũ'ure tojo wee'que ne ni'cũ tojo weeya marisere weeapu. ¹⁰¿De'ro weegu tojo weeati? ¿Ñe'enojõrẽ wãcũgũ, tojo weeati? ni sãritiña'cu niwĩ.

¹¹Abrahã cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yũ'u a'tiro wãcũcati. "A'topu Õ'acũrẽ ne ãjõpeotisama", nicãti. Yũ'u, "Yũ'u numo nimo" nicãrẽ, "Yũ'ure wẽjẽbosama", ni wãcũasu. ¹²Diacjũta ni'i. Co yũ'u acabijota nimo. Yũ'u pacu macõ nimo. Paco pe'e apego nimo. Tojo weegu core numotiwa. ¹³Yũ'u pacu tiropu n'í'cu Õ'acũ dutiro me'rã wijagu, core a'tiro niwũ: "No'o marĩ wa'aro etago, ãpãrãrẽ, 'Yũ'u ma'mi nimi', niña", niwã.

¹⁴Na tojo ucũca be'ro, Abimelec Abrahãrẽ oveja, wecua o'ocu niwĩ. Tojo nicã da'raco'terã umua, numia o'ocu niwĩ. Abrahãrẽ cũ nũmo Sarare wiacu niwĩ. ¹⁵Abimelec Abrahãrẽ nicu niwĩ:

—A'ti di'ta ya di'ta ni'i. No'o mũ'u tu'saro mũ'u niatjore beseya.

¹⁶Sarare a'tiro nicu niwĩ:

—Mũ'u ma'mirẽ mil niyeru cujiri wapabũjuse cujirire o'oapu. Te me'rã mũ'u me'rã nirã mũ'urẽ ne mejẽcã wãcũsome. Tojo weego na i'orõpu bu'iri marĩgõ to- jagosa'a, nicu niwĩ.

¹⁷⁻¹⁸Abimelec tojo nĩca be'ro, Abrahã Õ'acũrẽ sãribosacu niwĩ. Abimelec Sarare mia'que bu'iri cũ numorẽ, narẽ da'raco'terã numiarẽ, nipe'tirã cũ ya wi'i nirãrẽ Õ'acũ põ'rãtimasãticã weecu niwĩ. Abrahã narẽ sãribosãca be'ro Õ'acũ narẽ yũ'rucu niwĩ. Tojo weerã na põ'rãtimasãcãrã niwã tja.

Abrahã macũ Isaa baja'que ni'i

21 Õ'acũ cū n'í'caronojõta Sarare wĩ'magũ cugosa'a", n'ique queoro wa'acã weecu niwĩ. ²Tojo weego nijipaco tojaco niwõ. Be'ro Abrahã

cū bucus waro nimicā, wī'magūrē wuabosaco niwō. Ō'acū cūrē “Ape cū'ma musārē ī'agū a'tiguti tja; yu'u tocāl'rō a'ticā, mu'u numo ni'cū wī'magū pō'rātigosamo” nī'quere queoro wa'acā weecu niwī. ³Sara Abrahārē pō'rātibosa'cure, Isaa wāme ō'ocu niwī. ⁴Be'ro Ō'acū cūrē duti'caronojōta wī'magū cū ocho numūri bajuāca be'ro Abrahā cū ō'rēcju yapa caserore yejecō'acu niwī. ⁵Cū macū Isaa bajuācaterore Abrahā cien cū'marī cuocu niwī. ⁶Tojo weego Sara a'tiro wācūco niwō: “Ō'acū yu'ure e'cati, bujicā weeami. Tojo weerā ‘Sara wī'magū wuapo’ nise quetire tu'orā, nipe'tirā yu'ure e'catitamurāsama. ⁷¿Noa Abrahārē, ‘Sara wī'magū wuabosagosamo’ nibopari? Ne ni'cū tojo nitimicā, cū bucus waro nigūrē yu'u ni'cū wī'magū pō'rātibosawu”, ni wācūco niwō.

Agar, Ismae Abrahā ya wī'i nīmi'cārārē cō'awīrō'que ni'i

⁸Isaa bucuca, cū mi'rīdu'uri numūrē Abrahā pajiri bosenumu weecu niwī. ⁹Tojo weeri curare Sara Agar macū Abrahārē wuabosa'cu Isaare bujicā'cā ī'aco niwō. ¹⁰Tojo weego co Abrahā tiro wa'a, a'tiro nico niwō:

—Sico da'raco'tego macū mu'u wérīca be'ro, mu'u ye nī'quere ne ñe'some. Yu'u macū Isaa pe'e ñe'egūsami. Tojo weegu da'raco'tegore, co macū me'rāta cō'awīrōcā'ña, nico niwō.

¹¹Co tojo nicā tu'ogu, Abrahā cū macū Ismaere ma'īgū, pūrō bujaweticu niwī. ¹²Ō'acū pe'e cūrē nicu niwī: “Narē sō'owaro wācūque'titicā'ña. Sara duti'caronojōta weeya. Isaa me'rā mu'u pārāmerā nituriarāsama. ¹³Da'raco'tego macū pe'ere a'tiro weeguti. Cū quē'rārē, pājārā cū pārāmerā nituriacā weegusa'a.

Mu'u macū niyucā, pajiri di'tacjārā nirāsama”, nicu niwī Ō'acū.

¹⁴Ape numu ñamiña'cūrō Abrahā Agare pá, aco ajuro wa'icu casero me'rā wéeca ajurore co sē'emapu miiō'ocu niwī. Core, co macū me'rā we'riti, narē wa'aduticu niwī. Co wa'a, no'o uaro yucu marīrō, masā marīrōpu Beerseba wāmetiropu sijabaque'atico niwō. ¹⁵Aco pe'ticā ī'agō, co macūrē yucusti docapu cūuco niwō. ¹⁶“Cū wērīcā ī'asi'rītisa'a” nīgō, yoacureropu wa'a, dujico niwō. Co topu dujiri cura cū utinū'cācu niwī.

¹⁷Ō'acū co macū uticā tu'ocu niwī. Cū tojo weecā tu'ogu, cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā,^{ss} u'musepu ucūdijocu niwī: “¿Agar, de'ro wa'ati? Uiticā'ña. Ō'acū mu'u macū uticā tuomi. ¹⁸Wā'cānu'cāña. Mu'u macūrē wejewā'cōnu'cōña. Cū me'rā pajiri di'tacjārā wa'acā weeguti”, nicu niwī.

¹⁹Tojo nīca be'ro Ō'acū Agare ni'cā pe aco wijari pe ī'abocā weecu niwī. Co wa'icu casero me'rā wéeca ajuropu aco poseye, co macūrē tiaco niwō. ²⁰Ō'acū co macūrē añurō weetamucu niwī. Cū bucuca, yucu marīrō, masā marīrōpu nicā'cu niwī. Topu nīgū, buacatjē me'rā buemu'sigū wa'acu niwī. ²¹Cū yucu marīrō, masā marīrōpu Parán wāmetiropu niri cura, cū paco, Egiptocjōrē cū numo niacjore bocabosaco niwō.

Abrahā Abimelec me'rā na apo'que ni'i

²²Titare Abimelec Abrahā me'rā ucūgū wa'acu niwī. Tojo nicā cū yarā surara wiogu Ficol wāmetigu me'rā wa'acu niwī. Cū Abrahārē nicu niwī:

—Nipe'tise mu'u weesere Ō'acū mu'urē weetamusami. ²³Tojo weegu Ō'acū tu'oropu mu'u a'tiro weecā uasa'a. Yu'ure, yu'u pō'rārē, yu'u

^{ss}21:17 Ī'aña Gn 16.7 docapu oja'quere.

pārāmerārē ne mejēcā weeticā'ña. Yū'u mu'urē wé'caronojōta yu'ure añurō weeya. Mu'u apesecjū nimigū, ūsā ya di'tapu ni'i. A'ti di'tacjārā quē'rārē añurō weeya. “Ō'acū wāme me'rā tojota weeguti” niña, nicu niwī Abimelec.

²⁴ Abrahā a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Ō'acū tu'oropu mu'u tojo nī'caronojōta añurō weeguti.

²⁵ Tojo nīca be'ro Abrahā Abimelere a'tiro nicu niwī:

—Mu'urē da'raco'terā yu'u aco waari pere ē'macārā niama. ²⁶ Abimelec pe'e cū tojo nicā tu'ogu, cūrē nicu niwī:

—Ne masītiasu, noa tojo weero weepā. Mu'u yu'ure ne weretiapu. Ni'cācāpūta ne tu'ogu wee'e, nicu niwī Abimelec.

²⁷ Tojo nīca be'ro Abrahā ovejare, wecuare mii, Abimelere o'ocu niwī. Cū tojo o'óca be'ro, ti nūmūta “A'tiro weerāti”, ni a'merī apocārā niwā. ²⁸ Na tojo wé'ca be'ro Abrahā siete oveja nūmia wī'marārē apesepu oveja marīrōpu cūucu niwī. ²⁹ Abimelec cū tojo weecā i'agū, sērītiña'cu niwī:

—ĶDe'ro weegu mu'u ā'rā siete ovejare apesepu cūuati?

³⁰ Abrahā cūrē yu'ticu niwī:

—Ā'rā siete ovejare miña. Narē miigū, “A'ti pe aco waari pe Abrahā se'éca pe ni'i”, ni i'agūsa'a.

³¹ Na puarā “A'tiro weerāti” ni apo'caro ni'tjarō, na nirōpu Beerseba wāme ō'ono'caro niwū.

³² Na a'merī apóca be'ro Beerseba wāmetiropu nī'cārā Abimelec, Ficol filisteo ya di'tapu dajatojaacārā niwā.

³³ Beersebapu Abrahā ni'cāgū yucugu tamarisco wāmeticju otecu niwī. Topu Ō'acū catinu'cūgūrē sērīcu niwī.

³⁴ Abrahā yoacā filisteo ya di'tapu nicu niwī.

Abrahārē Ō'acū “ĶDiacjūta yu'ure ģjōpeomiti?” cū nī'que ni'i

22 Yoáca be'ropu Ō'acū Abrahārē “ĶDiacjūta yu'ure ģjōpeomiti?” nīgū, cūrē pisucu niwī.

—ĶAbrahā! nicu niwī.

Cū tojo pisucā tu'ogu, Abrahā, “A'to ni'i”, ni yu'ticu niwī.

² Cū yu'tīca be'ro Ō'acū cūrē nicu niwī:

—Mu'u macū, ni'cū nigūrē, mu'u urūtu ma'igū Isaare aperopu Moriah wāmetiri di'tapu miña. Topu etagu, ūrūgū, mu'urē i'ocjuru mujāña. Tigū bu'īpu cūrē wa'icure wējē ūjūamorōpeogu weronojō weeya, nicu niwī.

³ Ape nūmu bo'reque'ari cura, Abrahā wā'cānu'cā, cū burro bu'īpu dujiri caserore peocu niwī. Tojo weetu'ajanu'cō, peca, cū ūjūamorōpeoatjere paawa'acu niwī. Cū macū, tojo nicā cūrē da'raco'terā puarā me'rā téé Ō'acū cūrē were'caropu wa'acu niwī. ⁴ I'tia nūmu be'ro Abrahā Ō'acū cūrē wa'aduti'carore yoaropu i'acu niwī. ⁵ Tojo weegu cūrē da'raco'terārē nicu niwī:

—Musā burro me'rā a'to tojayá. Yū'u, yu'u macū me'rā sō'opu Ō'acūrē e'catipeorā wa'arā wee'e. Tojo weetoja, musā tiro tojatirāsa'a tja.

⁶ Abrahā Ō'acūrē wa'icu ūjūamorōpeoatje pecare Isaare miaduticu niwī. Cū pe'e pecame'e, tojo nicā di'pji miacu niwī. Na puarā ni'cārō me'rā wa'acārā niwā. ⁷ To be'roacā Isaa cū pacure nicu niwī:

—ĶPacu!

—ĶÑe'enojō uati, macū? ni yu'ticu niwī.

Isaa cūrē sērītiña'cu niwī:

—Marī peca, tojo nicā pecame'e cu'o. ĶOveja wī'magū marī ūjūamorōpeoacju no'opu niti?

⁸ Abrahā cūrē yu'ticu niwī:

—Macū, Ō'acū marirē ni'cū oveja wī' magūrē o'ogusami, nicu niwī.

Tojo ni, na puarā sijawā'cācārā niwā.

⁹Ō'acū Abrahārē were'caropure etarā, Abrahā wa'icūrārē ūjūamorōpeoatjore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucu niwī. Tu'ajanu'cō, pecare to bu'ipu seepeocu niwī. Seepeotoja, cū macūrē du'te, peca bu'ipu peocu niwī. ¹⁰Seepeotoja, cū macūrē wējēgūti nīgū, di'pjirē miicu niwī. ¹¹Cū tojo weeri cura Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā,* ū'musepu cūrē pisudijocu niwī:

—¡Abrahā!

Abrahā cūrē yu'ticu niwī:

—A'tota ni'i, nicu niwī.

¹²—Mū'u macūrē ne mejēcā weeticā'ña. Ni'cārōacā yu'u masī'i. Mū'u yu'ure, “Yu'u macū ni'cū nigūrē mū'urē o'osome”, ne nitiapu. Tojo weegu yu'u masī'i mū'u yu'ure wiopesase me'rā i'a'a, nicu niwī.

¹³Cū tojo nicā, Abrahā i'aoo, ni'cū oveja ūmu ni'cā yucusti wa'teropu cū capesa'ripu su'rinu'cūgūrē i'acu niwī. Tojo wee cūrē ñe'e, wējē Ō'acūrē e'catise o'ogu, ūjūamorōpeocu niwī. Cū macūrē wējēbo'cu oveja pe'ere wējēcu niwī. ¹⁴Be'ro Abrahā tojo wee'carore a'tiro wāme o'ocu niwī: “Ō'acū marirē du'sasenojōrē o'omi”. Tojo weero ni'cārōacā quē'rārē “Tigu Ō'acū yagu ūrūgūrē marirē du'sasenojōrē o'ogusami”, nino'o.

¹⁵Apaturi Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē wereco'tegu weronojō upusājānu'cā, ū'musepu Abrahārē pisudijocu niwī tja. ¹⁶A'tiro nicu niwī:

—Ō'acū a'tiro niami: “A'te mū'u wee'quere masī'i. Yu'ure, ‘Yu'u macū ni'cū nigūrē mū'urē o'osome’, ne nitiapu. Tojo weegu yu'u basu yu'u wāme me'rā mū'urē añurō wa'acā

weeguti. ¹⁷Mū'urē peje añuse weeguti. Mū'u pārāmerā nituriarārē ñocōa weronojō, tojo nicā pajiri maa sumuto nucūpori weronojō pājārā wa'acā weeguti. Apeyema narē i'atu'tirārē docaque'acā weerāsama. ¹⁸Mū'u yu'ure añurō ējōpeose wapa mū'u pārāmerā me'rā nipe'tirā a'ti ūmucōjārā añurō weeno'rāsama”, nicu niwī Ō'acū.

¹⁹Be'ro Abrahā cūrē da'raco'terā tiropu dajatojaacu niwī. Nipe'tirā ni'cārō me'rā Beerseba wāmetiropu wa'acārā niwā. Topu Abrahā niseticūcu niwī.

Nacor pō'rā ye cjase ni'i

²⁰Yoáca be'ropu Abrahā cū acabiji Nacor ye quetire tū'ocu niwī. Nacor nūmo Milca wī'marārē cūrē pō'rātibosaco niwō. ²¹Uz wāmetigu bajuamū'tā'cu niwī. Cū be'rore cū acabiji Buz bajuacu niwī. Buz be'rore Kemuel, Aram pacu nicu niwī. ²²Be'ro a'ticūrā bajuanemocārā niwā: Quesed, Hazo, Pildas, Jidlaf, Betuel. ²³Ā'rī Betuel Rebeca pacu nicu niwī. Ā'rā ochore Abrahā acabiji Nacor, Milca me'rā pō'rāticārā niwā.

²⁴Āpērā Nacor nūmo Milca pe'su Reúma pō'rā Teba, Gaham, Tahas, Maaca nicārā niwā.

Sara wērī'que ni'i

23 Sara ciento veintisiete cū'marī catico niwō. ²Ticuse cū'marī cuogo, Quiriat-arba wāmetiropu Canaá di'ta nirī macāpu wērīco niwō. Quiriat-arba, apetero Hebró pisuno'caro niwū. Abrahā Sara wērīcā i'agū, uti, du'jasewā'acu niwī. ³Tojo uti, co wērī'co tiropu ni'cu wija, hitita masā nirōpu na me'rā ucūgū wa'acu niwī. A'tiro nicu niwī:

*22:11 I'aña Gn 16.7 docapu oja'quere.

4—Yũ'u musā wa'teropũre apesecjũ nimicā, ni'cā ũtā tuti yũ'u nũmorē yaatji tutire duaya.

5 Cũ tojo nicā tu'orā, hitita masā cũrē yũ'ticārā niwā:

6—Ūsārē tu'onĩña yujupũ. Mũ'u ũsā wa'terore ni'cũ Ō'acũ bese'cu, wioḡu macũ weronojõ ni'i. Tojo weegũ mũ'u nũmorē ũsā ye ũtā tutiri wa'tero añurĩ tutipũ yaaya. Ne ni'cũ ũsā wa'teropũ nigũ, “Ya tuti ni'i, yaaticā'ña”, nisome.

7 Tojo weegũ Abrahā wā'cānũ'cā, hitita masārē paamu'rĩque'a, 8 narē nicũ niwĩ:

—To pũrĩcārē musā yũ'u nũmorē a'to yaacā ũarā, Efró, Zohar macũrē a'tiro ni sērĩbosaya. 9 Ni'cā ũtā tuti Macpela wāmetiri tuti cũ ya di'ta nitũoro nirĩ tutire yũ'ure duato. Yũ'u ti tuti wapatiro ejatuaro wapayeguti. Yũ'u tore duugũ, musā wa'teropũ yaari tuti cuogusa'a.

10 Efró hitita masũ na wa'teropũ dujicu niwĩ. Tojo weegũ nipe'tirā cũ acawererā tu'oropũ, tojo nicā nipe'tirā macā sājārĩ sope tiro yũ'ruarā tu'oro a'tiro nicũ niwĩ:

11—Niwe'e, yũ'u wioḡu. Añurõ tu'oya. Yũ'u mũ'urē ti di'tare, tojo nicā ti di'tapũ nirĩ tutire wapamarĩrõ o'oguti. Yũ'u acawererā tu'oropũ mũ'urē ti di'tare o'o'o. Mũ'u nũmorē yaaya majā.

12 Abrahā pe'e apaturi tocjārā masārē paamu'rĩque'acu niwĩ tja. 13 Tojo wee, masā to nirā tu'oro Efrõrē nicũ niwĩ:

—Yũ'ure tu'oya. Ti di'ta wapa queoro wapayeguti. Mũ'u “Jau”, nicā, topũ yũ'u nũmorē yaaguti majā.

14 Cũ tojo nicā, Efró yũ'ticu niwĩ tja:

15—Wioḡu, yũ'ure tu'oya. Ti di'ta cuatrocientos niyeru cujiri wapati'i. Ti di'ta wapatísere ucũnemoticā'rā. Mũ'u nũmorē yaagũ wa'aya, nicũ niwĩ.

16 Abrahā, “Jau” ni, Efró hitita masā i'orõpũ tocā'rõ wapati'i ní'carore cuatrocientos niyeru cujirire wapayecu niwĩ. Tocijārā duari masā wapaye'caronõjõta

wapayecu niwĩ. 17–18 Tojo weero nipe'tise Efró dua'que di'ta Abrahā ye tojacaro niwũ. Ūtātuti, yucũpagũ nipe'tise cũ ye tojacaro niwũ. Ti di'ta Macpela wāmeticarõ niwũ. Mamre mujĩpũ mujātiro pe'e tojacaro niwũ. Hitita masā, tojo nicā nipe'tirā ti macā sājārĩ sopere yũ'ruarā i'orõpũ wapayecu niwĩ.

19 Be'ro Abrahā cũ nũmo Sarare ũtā tutipũ yaacu niwĩ. Ti tuti Macpela wāmetiropũ Mamre mujĩpũ mujātiro pe'e nicaro niwũ. Totā tja apetero Hebró wāmeticarõ niwũ. Canaá wāmetiri di'tapũ tojacaro niwũ. 20 Tojo weero ti di'ta, ũtā tuti topũ nirĩ tuti, hitita masā Abrahā cũ acawererārē yaatjore duacārā niwā.

Abrahā Isaa nũmo niacjore a'mabosa'que ni'i

24 Abrahā bucũ waro nicũ niwĩ. Nipe'tise cũ weesetise me'rā Ō'acũ cũrē añurõ wa'acā weecu niwĩ. 2 Ni'cā nũmũ cũrē da'raco'tegũ āpērā yũ'ruoro bucũ nigũrē pijicu niwĩ. Cũ nipe'tise Abrahā cuosere i'anurũgũ nicũ niwĩ. Abrahā cũrē nicũ niwĩ:

—Mũ'u omocārē ya usó docapũ cũña.

3 Ō'acũ marĩ wioḡu ũ'mũse, di'ta wee'cu wāme me'rā mũ'u “A'tiro weeguti” nicā ũasa'a. Ne yũ'u macũ Isaare a'to Canaá yũ'u nirĩ di'tacjõ me'rā nũmoticā weet-icā'ña. 4 Tojo weetigũ, ya di'tapũ wa'a, yũ'u acawererā numia wa'teropũre cũ nũmo niacjore besegũ wa'aya.

5 Cũrē da'raco'tegũ yũ'ticu niwĩ:

—Co numio yũ'u me'rā a'tisĩ'rĩticā, ¿de'ro weegũsari? ¿Tojo weecāma, yũ'u mũ'u macũrē mũ'u wijawā'cātica di'tapũre miagũsari?

6 Abrahā cũrē yũ'ticu niwĩ:

—Niwe'e. Topũ yũ'u macũrē miaticā'ña. 7 Yũ'u wioḡu Ō'acũ ũ'mũsecjũ, yũ'u pacũ ya wi'i ní'cure, tojo nicā yũ'u acawererā ya di'tapũ ní'cure miwiõrẽwĩ. Miiwiõrẽ, a'ti

di'tare “Mu'u pāramerā nituriarārē o'oguti”, niwī. Cūta mu'u dūporo cūrē wereco'tegure o'oyugusami. Tojo weegu mu'u yu'u macū numo niacjo tocjōrē boca, miitigusa'a. ⁸ Co numio mu'u me'rā a'tisi'rīticā, yu'u mu'ūrē “Tojo weegusa'a” ní'que tojo tojacā'rōsa'a. Mejō yu'u macūrē topu ne miaticā'ña, nicu niwī.

⁹ Tojo wee cūrē da'raco'tegu cū ya omocārē cū wiogu Abrahā usó docapu ñapeocu niwī. Be'ro “Ō'acū tu'oropu di-acjūta weeguti mu'u duti'quere”, nicu niwī.

¹⁰ Be'ro cū wiogu yarā cameyoa diez, tojo nicā apeye peje añuse Abrahā cū o'ootjere miicu niwī. Tere mii, Nacor wāmetiri macā, Mesopotamia di'tapu wa'acu niwī. ¹¹ Abrahārē da'raco'tegu ti macā sumuto ejari cura, na'ique'aro weecaro niwū. Ti horata numia aco waarā wa'acārā niwā. Cū pe'e cameyoare aco waari pe tiro soodutigu cūucu niwī.

¹² Tojo weetoja, Ō'acūrē a'tiro sērīcu niwī: “Ō'acū, yu'u wiogu Abrahā ējōpeogu, ni'cācārē yu'ure añurō wa'acā weeya. Yu'u wiogure mu'u ma'isere i'ona. ¹³ A'to aco waari pe tiro tojánigūti yujupu. A'tocjārā numia aco waarā a'ticā, ¹⁴ yu'u ni'cōrē a'tiro nigūti: ‘Acoture miidijoya. Si'rīgūtigu wee'e.’ Co ‘Si'rīña. Mu'u yarā cameyoa quē'rārē tiagōti,’ tojo yu'tigo cōta mu'u bese'co mu'ūrē da'raco'tegu Isaa numo niacjo nigōsamo. Mu'u tojo weecā i'agū, ‘Diacjūta yu'u wiogu Abrahārē añurō weemi’, nigūsa'a”, nicu niwī.

¹⁵ Cū Ō'acūrē sērītu'ajaticāta, ni'cō numio acotu wuawā'cātigore i'acu niwī. Co Rebeca, Betuel macō nico niwō. Betuel Milca, Nacor macū nicu niwī. Nacor Abrahā acabiji nicu niwī. ¹⁶ Rebeca añugō nico niwō. Ne ni'cū umu me'rā niña'tico niwō. Aco waari pepu bu'a, acore waamii, majāgō weeco niwō. ¹⁷ Co

majācā i'agū, Abrahārē da'raco'tegu pe'e omasirutuwā'cā, core emueja, nicu niwī:

—Mu'u yu'ure pajaña'cureya. Aco mu'u waa'quere cā'rō tīaña.

¹⁸ —Jau, si'rīgū a'tia, nico niwō.

Tojo wee, acoture miidijo, cūrē tiaco niwō. ¹⁹ Cū si'rītojáca be'ro, Rebeca cūrē nico niwō:

—Mu'u yarā cameyoa quē'rārē miibosago wa'agoti. Na si'rīsi'rīrō pōteorō si'rīrāsama, nico niwō.

²⁰ Nipe'tirā cameyoa si'rīato nígō, pejetiri acore waa, umñarō me'rā na si'rīrī co'ropu piosāamujāco niwō.

²¹ Co tojo weesere i'agū, Abrahārē da'raco'tegu “Yu'u a'topu a'ticā, Ō'acū cū ‘A'tiro weeguti’ ní'quere ¿diacjūta weegusari?”, ni tu'ona'gū, tojo i'acā'cu niwī. ²² Cameyoa si'rītu'ajaca be'ro, Abrahārē da'raco'tegu ē'quēa yoosari be'to, uru me'rā wéeca be'to, seis gramo nūcūrī be'tore mii, ē'quēapu yoocu niwī. Tojo nicā puā be'to omocā tuusāase uru me'rā wee'que be'torire, cien gramo nemorō nūcūsere o'ocu niwī. ²³ O'otojanu'cō, core nicu niwī:

—¿Noa macō niti mu'u? ¿Mu'u pacu ya wi'ipure cārīrō niati yu'umasā me'rā cārīatjo?

²⁴ Co yu'tico niwō:

—Yu'u Betuel macō ni'i. Cū Milca, Nacor macū nimi. ²⁵ Ūsā ya wi'ipure musā cārīatjo niapu. Tojo nicā cameyoa na ba'ase tá peje niapu.

²⁶ Tojo nicā tu'ogu, Abrahārē da'raco'tegu ejaque'a, Ō'acūrē e'catipeocu niwī. ²⁷ A'tiro nicu niwī: “Ō'acū, Abrahā yu'u wiogu ējōpeogu, mu'u añuyu'rua'a. Yu'u wiogure añurō wéegu, mu'u ‘A'tiro weeguti’ ní'quere queoro weeapu. Yu'u quē'rārē cū acawererā ya wi'ipu miitiapu”, nicu niwī.

²⁸ Be'ro Rebeca nipe'tise core wa'a'quere werego wa'ago, co paco ya wi'ipu omawā'cāco niwō. ²⁹ Co ma'mi Labán wāmeticu niwī. Co tojo nicā tu'ogu,

Abrahārē da'racō'tegure a'magū wa'agū, aco waari pe tiro omawā'cācu niwī.
³⁰ Cū acabijo ē'quēapu yoosari be'to, omocā tuusāase be'tori miiejacā ī'ato-jacu niwī. Tojo nicā, Abrahārē da'racō'tegū core were'quere tu'ope'ocā'cu niwī. Tojo weegu Labán cūrē a'magū wa'acu niwī. Aco pe tiroputa, cū yarā cameyoa me'rā nigūrē bocaajacu niwī.
³¹ Labán cūrē a'tiro nicu niwī:

—A'tia, Ō'acū añurō weeno'gū. ¿De'ro weegu mū'u a'to wijaropu nu'cūti? Mū'u cāriatjo, tojo nicā cameyoa niatjo apo-bosatojapu, nicu niwī.

³² Tojo weegu Abrahārē da'racō'tegu wi'ipū sājāacu niwī. Topu Labán cameyoa na o'ma'quere miidijo, narē ba'ase ecacu niwī. Tojo wéeca be'ro Abrahārē da'racō'tegu, cū me'rācārārē dū'pocārī coeato nīgū, aco miacu niwī.

³³ Na ba'ase etiri cura, Abrahārē da'racō'tegu a'tiro nicu niwī:

—Yū'u musārē nigūti ní'quere were-timigū, ba'atisa'a.

—To pūrīcārē ucūmū'taña, nicu niwī Labán.

³⁴ Abrahārē da'racō'tegu narē nicu niwī:

—Yū'u Abrahārē da'racō'tegu ni'i.

³⁵ Ō'acū yū'u wioḡu Abrahārē añurō weeamī. Peje cuoḡu wa'acā weeamī. Cūrē oveja, wecua, uru, niyeru plata wāmetise, da'racō'terā mma, numia, cameyoa, tojo nicā burroa o'owī.

³⁶ Apeyema cū nūmo Sara bucuo nimigō, ni'cū pō'rātiwō. Yū'u wioḡu cū macūrē nipe'tise cū cuosere o'owī.

³⁷ Yū'u wioḡu yū'ure, cū macūrē ne ni'cō ti di'ta Canaá cū nirōcōj me'rā omocā dū'tedutitiwī. Tere nīgū, yū'ure cū dutisere Ō'acū wāme me'rā “Diacjūta mū'u dutiro weeguti”, ni yū'tidutiwī.

³⁸ Cū yū'ure ninemowī: “Yū'u pacu acawerērā tiropu wa'a, to nirā numia wa'terore ni'cō cū nūmo niacjore a'maña”, niwī. ³⁹ Yū'u pe'e yū'u

wioḡure niwū: “Yū'u wioḡu, co numio yū'u me'rā a'tisi'rīticā warore, ¿de'ro weegusari?” ⁴⁰ Cū yū'ure yū'tiwī: “Yū'u Ō'acū uaronojō nisetigu ni'i. Mū'u wa'aro añurō wa'ato nīgū, mū'u me'rā Ō'acū cūrē wereco'tegure o'ōḡusami. Tojo weegu yū'u pacu acawerērā pō'rā numia wa'terore ni'cō yū'u macū nūmo niacjore bocagusa'a. ⁴¹ Na yū'u acawerērā core o'osi'rīticāma, mū'u ‘Tojo weeguti’ ní'que tojo tojacā'rōsa'a”, niwī yū'ure.

⁴² »Ni'cācā aco waari pe tiropu ejaḡu, Ō'acū, yū'u wioḡu Abrahā ējōpeoḡure sērīapu: “Mū'u uaro yū'u a'topu a'tisere añurō wa'acā weebosaya. ⁴³ Mū'u a'tiro weecā uasa'a. Ni'cārōcā yū'u aco waari pe tiro nirī cura a'tiro wa'ato. Ni'cō numio aco waago a'ticā, yū'u a'tiro nigūsa'a: ‘Mū'u aco waasere cārō tīacureya.’ ⁴⁴ Co yū'ure ‘Sī'rīña, mū'u yarā cameyoa quē'rārē tīagōti,’ nigō, cōta mū'u bese'co yū'u wioḡu macū nūmo niacjo nigōsamo”, ni sērīwū.

⁴⁵ Yū'u Ō'acūrē sērītu'ajatimigū, Rebeca aco co waatjure wuawā'cātigore ī'apu. Aco waari pepu bu'a, acore waami-iamo. Core niapu: “Mū'u aco waa'quere yū'ure cārō tīaña”, niapu. ⁴⁶ Tojo weego acoture miidijo, yū'ure niamo: “Jau, sī'rīña. Mū'u yarā cameyoa quē'rārē tīagōti.” Yū'ure aco tia, yarā cameyoa quē'rārē tīamo.

⁴⁷ »Be'ro core sērītiña'pu: “¿Noa macō niti mū'u?” Co yū'ure yū'tiamo: “Yū'u Betuel macō ni'i. Cū Nacor, Milca macū nimi”, niamo. Be'ro ē'quēa yoosari be'tore ē'quēapu yooapu. Tojo nicā pu be'to omocā tuusāase be'torire tuusāapu.

⁴⁸ Tojo weetoja, yū'u ejaque'a, Ō'acūrē, Abrahā yū'u wioḡu ējōpeoḡure e'catise o'oapu. Cū yū'u wioḡu acawerērā tiropu wa'ari ma'arē queoro ī'oami. Cū yū'u wioḡu Abrahā macū nūmo niacjore miidutigu, tojo weeamī.

⁴⁹Ni'cārōacāma majā, yu'u wioḡu ḡasere añurō e'catise me'rā yu'tisī'rīrā, wereya. Tojo yu'tisī'rītīrā quē'rā, wereya. Tojo weeḡu yu'u weeatjere masīgūsa'a, nicu niwī.

⁵⁰Cū tojo nicā tu'orā, Labán, Betuel yu'ticārā niwā:

—A'te nipe'tise Ō'acū weese ni'i. Ūsā ne “Tojota wa'ato, tojo wa'aticā'to”, ní-masītisa'a. ⁵¹A'tigo nimo Rebeca. Core miāña majā. Ō'acū ḡaronojōta mu'u wioḡu macū nūmo nigōsamo, nicārā niwā.

⁵²Abrahārē da'raco'tegū na tojo nicā tu'ogū, Ō'acūrē e'catipeogū ejaque'a, paamu'rīque'acu niwī. ⁵³Ō'acūrē e'catise o'óca be'ro, apeyenojō uru, plata me'rā wee'quenojōrē, tojo nicā su'tire Rebecare o'ocū niwī. Tojo nicā co ma'mirē, co pacore apeyenojō wapabujusenojōrē o'ocū niwī. ⁵⁴Be'ro cūrē ba'pati'cārā me'rā ba'a, sī'rī, topūta cārīcārā niwā.

Ape nūmu wā'cā, Abrahārē da'raco'tegū narē nicu niwī:

—Yu'u wioḡu ya wi'ipū dajatojaacā, musā macōrē o'oya majā.

⁵⁵Tojo nicā tu'orā, Rebeca ma'mi, co paco a'tiro nicārā niwā:

—Co diez nūmūrī ūsā me'rā tojáníato yujupū. Be'ro mu'u me'rā wa'agosamo majā.

⁵⁶Abrahārē da'raco'tegū pe'le a'tiro nicu niwī:

—Yu'u tojaacā, cā'mota'anemotīcā'ña majā. Ō'acū yu'u a'ti'quere añurō wa'acā weetojami. Tojo weerā yu'u wioḡu ya wi'ipū dajatojaadutiya.

⁵⁷Cū tojo nicā tu'orā, na yu'ticārā niwā:

—Jau. Rebecare pijiña'rā marī, ¿de'ro ni yu'tigosari co?

⁵⁸Tojo weerā Rebecare pijio, sērītiña'cārā niwā:

—¿Mu'u ā'rī umu me'rā wa'asī'rīsari?
—Ūu, wa'agoti, ni yu'tico niwō.

⁵⁹Co tojo nicā tu'orā, Rebecare, core masō'co quē'rārē o'ócārā niwā. Tojo nicā, Abrahārē da'raco'tegure, cūrē ba'pati'cārā me'rā wa'aduticārā niwā majā. ⁶⁰Rebecare añurō wa'ato nīrā, a'tiro nicārā niwā:

“Numió, Ō'acū mu'urē pājārā paco nicā weeato.

Mu'u pārāmerā nituriarā narē ī'atu'tirā nise macārīcjārā me'rā a'mewējē wapata'ato.”

⁶¹Na core tojo nīca be'ro, Rebeca, core da'raco'terā numia me'rā cameyoa bu'ipū mujāpeja, Abrahārē da'raco'tegure sirutuwā'cācārā niwā. Tojo wee, Abrahārē da'raco'tegū Rebecare mia, to ní'cu wa'a wa'acu niwī.

⁶²Isaa pe'le aco waari pe, “Catin-u'cūḡū, yu'ure ī'agū ya pe” wāmetiropū ní'cu majāmītojaticu niwī. Cū pe'le Neguev wāmetiropū niseticu niwī.

⁶³Na'ique'awā'cātiri cura sijagū wa'acu niwī. Tojo weeḡu cameyoa a'ticā ī'acu niwī. ⁶⁴Rebeca quē'rā cūrē ī'aco niwō. Isaare ī'agōta, cameyo bu'ipū pesa'co dijaco niwō. ⁶⁵Abrahārē da'raco'tegure sērītiña'co niwō:

—¿Noa niti sī'i marīrē pōtērīgū a'tigu? nico niwō.

—Yu'u wioḡu nimi, nicu niwī. Tere tu'ogo, su'tiro casero me'rā co diapoare mo'aco niwō.

⁶⁶Abrahārē da'raco'tegū Isaare nipe'tise cū wee'quere werecu niwī. ⁶⁷Be'ro Isaa Rebecare cū paco Sara nīca wi'i, wa'icū caseri me'rā wééca wi'ipū mia wa'acu niwī. Tojo wee cū nūmo tojaco niwō. Isaa Rebecare pūrō ma'icū niwī. A'te me'rā cū paco wērī'quere wācūtu-tuacu niwī.

Abrahā Cetura wāmetigo me'rā pō'rātī'que ni'i

25 Abrahā apegō nūorēcu niwī.
Co Cetura wāmetico niwō. ²Co

me'rã a'tiro wãmetirãrê pō'rãticu niwī. Zimram, Jocsán, Medán, Madiá, Isbac, Súa nicãrã niwã. ³Jocsán pō'rã Seba, Dedán nicãrã niwã. Dedán pãrãmerã nituriarã asureo masã, letuseo masã, leumeo masã nicãrã niwã. ⁴Madiá pō'rã Efa, Efer, Hanoc, Abida, Elda nicãrã niwã. Á'rã nipe'tirã Cetura pō'rã nituriarã pãjãrã nicãrã niwã. ⁵Isaa Abrahã cū pacu cuo'que nipe'tisere cuosirutucu niwī. ⁶Ápērã cū pō'rã, ápērã numia me'rã pō'rãti'cãrã pe'ema cã'rō apeyenojõacãrê o'ocu niwī. Abrahã cū catícterore cū macū Isaa tiropu niticã'to nígũ, narẽ apero mujípũ mujãtiro nirĩ di'tapu o'ócũ niwī.

Abrahã cū wẽricã na yaa'que ni'i

⁷Abrahã ciento setenta y cinco cū'marĩ caticu niwī. ⁸Cũ mu'ñu me'rã wẽricu niwī. Cũ ñecũsumua mejãrã wẽri'caronjõta cū quẽ'rã wẽrisirutudijacu niwī. ⁹Cũ pō'rã Isaa, Ismae Macpela nirĩ tutipũ cũrê yaarã wa'acãrã niwã. To mujípũ mujãtiro Mamre wãmetiropu tojasa'a. Ti tuti Efró Zohar macū hitita masũ ya di'tapu tojasa'a. ¹⁰Ti di'tare Abrahã hitita masãrê duucu niwī. Topũ Abrahãrê yaacãrã niwã. Cũ numo Sarare yaa'caro pu'topũta yaacãrã niwã. ¹¹Abrahã wẽricã be'ro Õ'acũ cū macū Isaare añurõ wa'acã weecu niwī. Cũ ni'cã aco pe tiro niseticu niwī. Ti pere a'tiro pisucãrã niwã: "Catinu'cũgũ, yu'ure ì'agũ ya pe" pisucãrã niwã.

Ismae cū pō'rãti'que ni'i

¹²A'te Ismae, Abrahã macū ye queti ni'i. Cũ Agar macū nicu niwī. Agar Egiptocjõ, Abrahã numo Sarare da'racõ'tego nico niwõ. Ismae pō'rã a'ticũrã nicãrã niwã. ¹³Bajuamu'tã'cu me'rã werenũ'cãno'rõsa'a. Masã ma'mi Nebaiot wãmeticu niwī. Be'rocjãrã Cedar, Adbeel, Mĩbsam, ¹⁴Mĩsma, Duma, Massa, ¹⁵Hadar, Tema, Jetur,

Nafis, Cedema wãmeticãrã niwã. ¹⁶Na Ismae pō'rã doce nicãrã niwã. Na wãme me'rãta na ye di'ta wãmerê na nirõpũre masĩno'caro niwũ. Nanucũ curari na yarã masãrê wejepeori masã nicãrã niwã.

¹⁷Ismae ciento treinta y siete cū'marĩ cuogu, wẽricu niwī. Tojo weegu cū ñecũsumua mejãrã wẽri'caronjõta wẽrisirutudijacu niwī. ¹⁸Cũ pō'rã nituriarã pãjãrã Havila wãmetiro me'rã nu'cã, téé Shur wãmetiropu nisetiãrã niwã. To Egipto põtõrõ Asiria wa'aropu nisa'a. To nirõ nipe'tirã na acawerãrã uatimicã, nisetiãrã niwã.

Jacob, tojo nicã Esaú na bajua'que ni'i

¹⁹A'te Isaa, Abrahã macū ye queti ni'i. ²⁰Isaa cuarenta cū'marĩ cuogu, Rebecare numoticu niwī. Co Betuel macõ, Labán acabijo nico niwõ. Na arameo masã Padan-arãcjãrã nicãrã niwã. ²¹Rebeca ne pō'rã marĩco niwõ. Tojo weegu Isaa Õ'acũrê sãriõbosacu niwī. Õ'acũ cū sãrisere tuocu niwī. Tojo weego co nijpaco tojaco niwõ. ²²Wĩ'marã puarã paagapũre a'mequẽsãñacãrã niwã. Tojo weego co a'tiro wãcũco niwõ: "Na tojo weenu'cũcãma, yu'ũ mejõ waro catima'abosa'a. Mejõ pe'e wẽriõwasa'a", ni wãcũco niwõ. Tojo weego Õ'acũrê "¿De'ro weero tojo nimitito?" ni sãritiña'co niwõ.

²³Õ'acũ core yu'ticu niwī: "Mu'ũ paaga po'peapũre puã di'ta, puã macãcjãrã sãñama. Na bajuatji duporo a'mequẽsãñatojama. Ni'cũ apĩ nemorõ tutuayũ'ruagu nigũsami.

Masã ma'mi cū acabiji dutisere yu'tigusami", nicu niwī Õ'acũ.

²⁴Be'ro Rebeca wĩ'marãrê wuari numu ejacaro niwũ. Na puarã su'ruã'cãrã páãpu nicãrã niwã. ²⁵Ne

bajuamutāgū poari sō'agū nicu niwī. Tojo nicā, cū upupure poaripijagu nicu niwī. Cūrē Esaú pisucārā niwā. ²⁶Be'ro cū acabiji cū du'podiapu ni'cā omocā me'rā ñe'etjāgū bajuacu niwī. Tojo weeyucā, cūrē Jacob pisucārā niwā. Isaa sesenta cū'marī cuori cura, Rebeca narē pō'rātico niwō.

Esau cū masā ma'mi nisere dua'que ni'i

²⁷Siape'le me'rā wī'marā bucuacārā niwā. Esaú cāpūpu sijasere tu'sa, wa'icūrā mu'sīgū nicu niwī. Jacob pe'le sō'owaro niticu niwī. Cū wi'lipu niseticā'cu niwī. ²⁸Isaa wa'icūrā nūcūcārārē ba'atu'sayugu, cū macū Esaú pe'ere ma'iyu'rūnu'cācu niwī. Paco Rebeca pe'le Jacore ma'iyu'rūnu'cācu niwō.

²⁹Ni'cā nūmu Jacob cū ba'ase do'ari cura Esaú nūcūpu sijagu eja'cu ũjūaboayurua'cu dajacu niwī. ³⁰Tojo weegu cū acabijire nicu niwī:

—Yu'ure pajaña'ña. Sise ba'ase sō'ase mu'ch cuosere yu'ure o'ocureya. Yu'ch ũjūaboa wērīgū weesa'a, nicu niwī. (Tojo weerā ape wāme Esaúre Edom pisusama.)

³¹Jacob cūrē nicu niwī:

—Tojo nīgū pūrīcā, mu'ch masā ma'mi nisere yu'ure duamu'tāña.

³²Tere tu'ogu, Esaú nicu niwī:

—¿Mu'ch yu'ure i'aweti? Yu'ch ũjūaboa wērīgū weesa'a. Tojo weero yu'ch masā ma'mi nise yu'uma wapamarī'i, nicu niwī.

³³Jacob cūrē nicu niwī:

—To pūrīcārē Ō'acūrē wāmepeo, “To-jota weeguti”, nibaque'oya, nicu niwī.

Tere tu'ogu, Esaú “Ō'acūrē wāmepeo, diacjūta ni'i”, nicu niwī. Tojo weegu cū acabijire cū masā ma'mi nisere duacu niwī.

³⁴Be'ro Jacob, Esaúre, pá, tojo nicā cū ba'ase do'a'quere ecacu niwī. Esaú ba'a,

sī'rītojagu, wā'cānu'cā, wa'a wa'acu niwī. Cū masā ma'mi nisere “Tojo nisa'a”, ni wācūticu niwī.

Isaa Gerar wāmetiropu wa'a'que ni'i

26 Abrahā cū caticūcateropu wa'a'caronojōta nipe'tiro ti di'tapure ba'ase marīcaro niwū. Tojo weegu Isaa Gerar wāmetiropu wa'acu niwī. Topure filisteo masā wiogu Abimelec nicu niwī. ²Topu Ō'acū cūrē bajua, ucūcu niwī. A'tiro nicu niwī: “Egiptopure wa'aticā'ña. Yu'ch mu'urē tojadutirota tojapa. ³Ni'cārōacārē a'ti di'tata toja, nini'ña yujupu. Yu'ch mu'ch me'rā nigūti. Mu'urē añurō wa'acā weeguti. Mu'urē, mu'ch pārāmerā nituriarārē a'ti di'tare o'oguti. A'tiro wéegu, mu'ch pacu Abrahārē yu'ch ‘Tojo weeguti’ ní'quere queoro wa'acā weeguti. ⁴Mu'ch pārāmerā nituriarā pājārā ñocōa weronojō nicā weegusa'a. Nipe'tise a'te di'tare o'ogusa'a. Tojo nicā, nipe'tiri di'tacjārā mu'ch pārāmerā nituriarā me'rā añurō wa'acā weeno'rōsa'a. ⁵Abrahā yu'ch duti'quere, yu'ch ‘Tojo weeya’ ní'quere queoro yu'tiwī. Tojo weegu tojo weegusa'a”, nicu niwī Ō'acū.

⁶Tere tu'ogu, Isaa Gerapu tojacu niwī.

⁷Topu nirá masā Isaare Rebecare “A'tigo waro ¿noanojō niti?” ni sērītiña'cārā niwā. Isaa, “Yu'ure co ye bu'iri wējē-bosama” ni uigu, “Yu'ch acabijo nimo”, nicu niwī. Co Rebeca añugō niyucā, tojo nicu niwī.

⁸Topu yoacā tojacu niwī. Ni'cā nūmu ti di'ta wiogu Abimelec ventanapu yu'ui'a'cu niwī. Tojo weeri cura Isaa cū nūmo Rebecare paasu'su e'caticā i'acu niwī. ⁹Be'ro Isaare pijio, a'tiro nicu niwī:

—Co mu'ch nūmo nimiapō. ¿De'ro weegu “Yu'ch acabijo nimo” nisooati?

—Apetero weerā yu'ure co ye bu'iri wējēbosama, ni wācūasu, ni yu'ticu niwī Isaa.

¹⁰Tere tu'ogũ, Abimelec nicũ niwĩ:

—¿De'ro weegu ũsārē tojo niati? “Cũ nũmo mejēta nisamo”, ni wācũgũ, ni'cũ a'ti macācǵũ core nũmotiboapĩ. Core tojo weecāma, mu'u ũsārē Ō'acūrē yu'rũnu'cācā weeboapā, nicũ niwĩ.

¹¹Tojo weegu Abimelec nipe'tirārē ni'cā dutise cũcu niwĩ. Te dutise a'tiro nicaro niwũ: “No'o ni'cũ Isaare o cũ nũmorē caribogũnojō wējēno'gũsami”, nicaro niwũ.

¹²Topũre Isaa otesere otecu niwĩ. Ō'acũ cūrē añurō wa'acā weecu niwĩ. Tojo weero ti cũ'marē cũ ote'que peje waro dũcaticaro niwũ. ¹³Siape'le me'rā cũ cũose bũcũanemocarō niwũ. Tojo weegu cũ peje waro apeyenojō cũogu tojacu niwĩ. ¹⁴Pājārā waro oveja, wecua cũocu niwĩ. Cūrē da'racō'terā quē'rārē pājārā waro cũocu niwĩ. Tere i'arā, filisteo masā cūrē uocārā niwā. ¹⁵Topũporopũ cũ pacu Abrahā catícateropũre cūrē da'racō'tecũ'cārā aco pēri se'ecārā niwā. Filisteo masā Isaare uorā, te perire di'ta me'rā yaabi'acārā niwā.

¹⁶Be'ro cũ peje waro cũocā, i'acũmĩ, Abimelec Isaare a'tiro nicu niwĩ:

—Mu'u a'tore wijayá. Peje waro ũsā yu'rũoro apeyenojō cũoyu'rũnu'cā'a, nicu niwĩ.

¹⁷Tojo weegu Isaa Gerapũ nimi'cu wijacu niwĩ. Wija, to opa pa'tiro nirõpũ wi'seriācā wee, tojacu niwĩ. ¹⁸Topũre cũ pacu catigu aco pēri se'e'que perire cũ wérĩca be'ro filisteo masā di'ta me'rā yaacārā niwā. Isaa na yaa'que perire apaturi se'ecu niwĩ. Cũ te perire se'ēca be'ro cũ pacu catigu wāme ō'o'caronojōta ō'ocu niwĩ.

¹⁹Ni'cā nũmu Isaare da'racō'teri masā opa pa'tiro nirõpũ aco pēre se'ērā, pajiro o'mawĩrõrĩ pere bocacārā niwā.

²⁰Gerapũ nirá ovejare co'teri masā ti pere āpērā Isaa yarā ovejare co'terā me'rā dũ'sasocārā niwā. Na “Ūsā ya pe ni'i”, nicārā niwā. Isaa yarā ovejare

co'terā pe'e quē'rā “Ūsā ya pe pe'e ni'i”, ni a'merĩ dũ'sasoomũjācārā niwā. Tojo weegu Isaa ti pere “cumuca pe” wāme ō'ocu niwĩ. Na dũ'sasooyucā, tojo wāme ō'ocu niwĩ. ²¹Be'ro cūrē da'racō'terā ape pe se'ecārā niwā. Ti pe quē'rārē mejārōta dũ'sasocārā niwā. Tojo weegu Isaa ti pere “a'merĩ i'asi'rĩtiri pe” wāme ō'ocu niwĩ.

²²Be'ro Isaa yoaropũ wa'a wa'acu niwĩ. Topũre aco pé ape pe se'ecu niwĩ. Ti pema dũ'sasooticārā niwā majā. Tojo weegu ti pere “añurĩ pjoaca pe, cumuca marĩrĩ pe” wāme ō'ocu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ: “Ō'acũ marĩrē ni'cārōacāma añurĩ pjoa cũumi majā. Tojo weerā marĩ a'topũre añurō niseti, da'rasetirāsa'a”, nicu niwĩ.

²³To ní'cuta Isaa Beersebapũ wa'acu niwĩ. ²⁴Topũ cũ etāca ñamirē Ō'acũ cūrē bajua, a'tiro nicu niwĩ:

“Yu'u, mu'u pacu Abrahā ějõpeogu ni'i.

Yu'u mu'u me'rā ni'i.

Tojo weegu uiticā'ña.

Yu'ũre da'racō'tegu Abrahārē ma'igũ, mu'ũrē añurō wa'acā weeguti.

Tojo nicā mu'u pārāmerārē pājārā masāputicā weeguti”, nicu niwĩ.

²⁵Tere tu'ogũ, Isaa ni'cārō wa'icũrārē ũjũamorõpeorore ni'cā mesā ũtā me'rā seeneociũcu niwĩ. Topũ Ō'acūrē e'catische o'ogũ, tojo weecu niwĩ. Topũ wi'seri nũ'cõ, niseticu niwĩ. Cūrē da'racō'terā ni'cā aco pé se'ecārā niwā.

Isaa, Abimelec na “A'tiro weerā” ni a'merĩ apo'que ni'i

²⁶Ni'cā nũmu Abimelec Gerapũ ni'cu Isaa tiropũ ucũgũ a'ticu niwĩ. Cūrē werecasagũ Ahuzat, tojo nicā Ficol surara wiogu cūrē ba'paticārā niwā. ²⁷Narē i'agũ, Isaa nicu niwĩ:

—¿De'ro weerā yu'ũre i'arā a'tiati? Yu'ũre uatiwũ. Musā ya di'tapũ nigũrē cõ'awĩrõwũ.

²⁸Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Ūsā mʼuʼrē īʼacā, Ōʼacū mʼuʼ meʼrā nimi. Tojo weerā “Mʼuʼ ūsārē nāʼarō weeri nīrā, mʼuʼ meʼrā Ōʼacū tʼʼoropu aʼmerī aporouaʼa”, ni wācūasu. ²⁹Mʼuʼrē ne cārō caribotiwu. Ūsā mʼuʼrē cariboronojō oʼorā, añurō wejepeowu. Añurō meʼrā mʼuʼrē weʼriti oʼówu. Ōʼacū mʼuʼrē niʼcārōacārē añurō weetamugū weemi, nicārā niwā.

³⁰Tojo weegu Isaa narē pajiri bosenmʼu weepeowu niwī. Ti nʼmʼrē na baʼa, sīʼrī yapatīcārā niwā. ³¹Ape nʼmʼu peʼe boʼreacā wācā, na Ōʼacū wāme meʼrā “Aʼtiro weerā” ni aʼmerī apocārā niwā. Beʼro Isaa narē weʼriti, “Añurō waʼaya”, nicu niwī. Na niʼcārō meʼrā tojacārā niwā.

³²Na tojo weeri nʼmʼrēta Isaare daʼracoteri masā na seʼeri pere “Aco bocapu” ni, cūrē queti wererā etacārā niwā. ³³Isaa ti pere Seba wāme ōʼocu niwī. Tojo weero topu niri macā niʼcārōacārē Beerseba wāmetisaʼa.

³⁴Esaú cuarenta cūmarī cuogu, Judit wāmetigore nʼmoticu niwī. Co Beeri wāmetigu hitita masū macō nico niwō. Beʼro arego nʼmotinemocu niwī tja. Co Basemat wāmetico niwō. Co Elón wāmetigu hitita masū macō nico niwō. ³⁵Āʼrā pʼarā Esaú nʼmosānumia Isaare, Rebecare pūrō waro bujaweticā weecārā niwā.

Isaa cū pōʼrārē Jacore, Esaúre “Añurō waʼato” ni, Ōʼacūrē sērībosaʼque niʼi

27 Isaa bucu waro ējāgū, cū caperi añurō īʼaticu niwī. Tojo weegu niʼcā nʼmʼu cū macū masā maʼmi Esaúre pijio, aʼtiro nicu niwī:

—¡Macū!

Cū tojo nicā, Esaú “¿Deʼro niti, pacu?”, ni yuʼticu niwī.

²—Mʼuʼ īʼacāta, yuʼ bucu waro niʼi. Tojo weegu aʼte nʼmʼu noʼo niri nʼmʼu yuʼ wērīmasīʼi. ³Mʼuʼ cāpūpu waʼa, mʼuʼ ya bucatjē meʼrā waʼicūrā buegu

waʼaya. ⁴Tuʼajanuʼcō, yuʼ tuʼsaronojōta baʼase uʼsuase doʼa, yuʼre ecaya. Mʼuʼ tojo weecā, yuʼ wērīati dʼporo mʼuʼrē añurō waʼato nīgū, Ōʼacūrē sērībosaguti, nicu niwī.

⁵Rebeca peʼe Isaa Esaúre tojo nisere tuʼoco niwō. Tojo tuʼoco niyugo, Esaú cāpūpu cū pacure waʼicūrā wējēbosagu waʼaca beʼro, ⁶co macū Jacore aʼtiro nico niwō:

—Mʼuʼ pacu, mʼuʼ maʼmi Esaúre aʼtiro nicā tʼʼoapu. Aʼtiro niami: ⁷“Macū, cāpūpu waʼaya. Waʼa, waʼicu wējē, baʼase uʼsuase doʼa, yuʼre ecaya. Mʼuʼ tojo weecā, mʼuʼrē Ōʼacū īʼorōpu ‘Añurō weeya’, ni sērībosaguti”, niami. ⁸Macū, yuʼ niatjere añurō tuʼo, tere weepa. ⁹Mʼuʼ niʼcārōacā ecarā na nirōpu waʼa, pʼarā cabracārē miitia. Mʼuʼ pacu cū baʼatuʼsasenojōta añuse baʼase doʼabosagoti. ¹⁰Mʼuʼ cūrē ecagu waʼagusaʼa. Mʼuʼ tojo weecā, mʼuʼrē cū wērīati dʼporo Ōʼacūrē “Añurō weeya”, ni sērībosagusami, nico niwō.

¹¹Jacob peʼe cū pacore yuʼticu niwī:

—Yuʼ maʼmi nipeʼtiro cū upupu poaritigu nimi. Yuʼ peʼe mooʼo. ¹²Yuʼ pacu yuʼre daʼrañaʼa, “Cū mejēta nimi”, ni masīgū, “Mʼuʼ yuʼre bujicāʼgū weeʼe”, nibosami. Yuʼre “Añurō waʼato” ni sērībosaronojō oʼogu, “Ñāʼarō peʼe waʼabataʼto mʼuʼrē”, nibosami, nicu niwī.

¹³Cū paco cūrē yuʼtico niwō:

—Mʼuʼrē īʼamasicāma, mʼuʼrē “Ñāʼarō waʼato” nise yuʼ peʼere tojato. Mʼuʼ peʼe yuʼ dutiro weeya. Sōjā cabracārē miigū waʼaya, nico niwō.

¹⁴Tojo nicā tuʼo, Jacob cabracārē miigū waʼa, pacore oʼocu niwī. Tojo weego Isaa tuʼsasenojōrēta baʼase doʼabosaco niwō. ¹⁵Beʼro masā maʼmi Esaú ye suʼti añuyʼrʼnucāse co wiʼipu nūrōʼquere mii, cū acabiji Jacore sāco niwō. ¹⁶Beʼro na cabra caseri meʼrā cū omocārīrē omaco niwō. Tojo nicā wāmutare moʼaco niwō. ¹⁷Tuʼajanuʼcō,

te ba'ase u'suase do'a'quere, pârê co macû Jacore o'oco niwõ.

¹⁸Tojo weegu Jacob cû pacu tiropu sâjâa, a'tiro nicu niwî:

—¿Pacu!

—Áa, a'to ni'i. ¿Ni'inojõ pe'e niti mu'u? ni sêritiña'cu niwî Isaa.

¹⁹—Yu'u masã ma'mi Esaú ni'i. Mu'u yu'ure duti'caronojõta weeparu. Wã'cãnujãña. Yu'u wa'icu wêjê do'a'quere ba'aya. Ba'atoja, yu'ure Ô'acûrê “Añurõ weeya”, ni sêribosaya, nicu niwî.

²⁰Isaa cûrê sêritiña'cu niwî:

—Macû ¿de'ronojõ maata waro wa'icure bocamiati?

—Mu'u wioyu Ô'acû yu'ure maata bocacã weeami, nicu niwî.

²¹Isaa cûrê nicu niwî:

—A'tocure a'tia. ¿Diacjûta yu'u macû Esaú niti mu'u? nígû, mu'urê da'raña'gûtigu wee'e.

²²Tojo weegu Jacob cû tiroacãpu wa'acu niwî. Cûrê da'raña'gû, cû pacu nicu niwî:

—Mejõ mu'u ucûse pe'e Jacob ucûse weronojõ nîrõcoro. Tojo nimirõ, omocârî pe'e Esaú ye omocârî nîrõcoro.

²³Esaú weronojõ omocârî poaritiyucã, Isaa “Apî nimi”, ni masíticu niwî. Cû Ô'acûrê sêribosati ðuporoacã, ²⁴apaturi sêritiña'apocu niwî tja.

—¿Diacjûta Esaú niti mu'u?

—Esaúta ni'i, ni yu'ticu niwî Jacob.

²⁵Tere tu'ogu, Isaa nicu niwî:

—Macû, ba'ase mu'u boca'quere o'oya majã. Ba'agutigu wee'e. Ô'acûrê “Yu'u macûrê añurõ wa'ato”, ni sêribosacûugûti.

Jacob cû pacure ba'ase eca, cûrê u'seducaco vinorê tîacu niwî. Cû tere ba'a, sî'ricu niwî. ²⁶Be'ro cû pacu Isaa cûrê nicu niwî:

—Macû, yu'u tiroacãpu a'ti, yu'ure mi'lmiña.

²⁷Tojo weegu Jacob cû pu'toacãpu wa'a, cûrê mi'micu niwî. Isaa cû ye su'tire wîjîgû, cû ye niatjere Ô'acûrê a'tiro ni sêribosacu niwî:

“Árî yu'u macû cãpû cjase o'ori Ô'acû wee'que weronojõ añurõ u'mutime'ricã'mi.

²⁸Ô'acû mu'urê u'muarõ cjase aco pejasere o'oato.

Mu'u otesere di'tapure añurõ pî'rî, ðucaticã weeato.

Peje trigo, tojo nicã u'seducaco vinorê o'oato.

²⁹Pãjãrã masã mu'u dutise doca niato.

Peje di'tacjãrã mu'u ðuporo ejaque'a, mu'urê êjõpeoato.

Mu'u ni'cû põ'rãpûreta dutigusa'a.

Mu'u paco põ'rã umua mu'urê êjõpeorã paamu'rîque'ato.

Mu'urê ‘Ña'arõ wa'ato’ nirá nemorõ ‘Ña'abutiario wa'ato’, nino'rãsama.

Mu'urê ‘Añurõ wa'ato’ nirá pe'e ‘Añurõta wa'ato’ nino'rãsama”, nicu niwî Isaa.

³⁰Cû Jacore Ô'acûrê sêribosatu'ajãca be'roacã, cû wijaari cura Esaú wa'icurã wêjêgû eja'cu dajacu niwî. ³¹Daja, cû quê'rã ba'ase añurõ u'suase do'a, cû pacure ba'adutigu miacu niwî. A'tiro nicu niwî:

—Pacu, wã'cãnujãña. Yu'u wa'icu wêjê'cure ba'aya. Ba'a, yu'ure ye niatjere Ô'acûrê sêribosaya.

³²Tere tu'ogu, Isaa sêritiña'cu niwî:

—¿Noanojõ niti mu'u?

—Yu'u Esaú ni'i. Masã ma'mi ni'i, ni yu'ticu niwî.

³³Tere tu'ogu, cû pacu uputu narãsãgû, a'tiro nicu niwî:

—¿To pûricãrê noa pe'e niapari, yu'ure wa'icu wêjê, do'a, mejêpu mi'iti'cu? Mu'u dajati ðuporoacã yu'u ba'atojaru. Ba'a, cûrê Ô'acûrê sêribosatojaru. Tojo weegu cû Ô'acûrê sêribosano'cûpu nimi.

³⁴Tere tu'ogũ, Esaú uputu bujaweti ua, uticu niwĩ. A'tiro caricucu niwĩ:

—Pacu, yu'u quẽ'rãrẽ Ô'acũrẽ sãrĩ-bosacureya, nicu niwĩ.

³⁵Cũ pacu cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Mu'u acabiji mu'u duporo eja, yu'ure nisoopĩ. Cũ mu'u ye nimi'quere Ô'acũrẽ yu'u sãrĩbosabo'quere miatojami.

³⁶Tere tu'ogũ, Esaú cũ pacure nicu niwĩ tja:

—Tu'omasirãta cũrẽ Jacob wãme ô'ocãrã niwũ. Cũ yu'ure puatipu ña'arõ weetojami. Ne waro, yu'u masã ma'mi nisere yu'ure ẽ'mawĩ. Ni'cãrõacãrẽ tja mejãrõta Ô'acũrẽ mu'u sãrĩbosase, ye nĩbo'quere ẽ'mapĩ. ¿Yu'ure ne cã'rõ apeyenojõ du'satibutiati? nicu niwĩ.

³⁷Isaa cũrẽ yu'ticu niwĩ:

—Yu'u Jacore mu'u wioqu wa'acã weeasu. Nipe'tirã cũ acawererã cũrẽ da'raco'teri masã nirãsama. Peje ba'ase trigo, u'seducaco vino cuogusa'a, niasu. Macũ, yu'u ni'cãrõacãma de'ro weemasitisa'a majã, nicu niwĩ.

³⁸Esaú cũ pacure ninemocu niwĩ:

—Pacu, ¿ni'cãtita Ô'acũrẽ añusere sãrĩta basioti? Yu'u quẽ'rãrẽ cũrẽ añusere sãrĩbosaya, nicu niwĩ. Be'ro apaturi caricũ, uticu niwĩ.

³⁹Cũ tojo nicã tu'ogũ, Isaa cũrẽ nicu niwĩ:

“Mu'u di'ta añuse nitiropu nisetigusa'a. U'muarõ cjase aco pejase marĩrõpu nigũsa'a.

⁴⁰Mu'u, mu'u ya di'pji me'rã wãmoti, mejẽcã wa'acã cã'mota'agusa'a.

Mu'u acabijire da'raco'tegu nigũsa'a. Be'ro mu'u tutuagu wa'agu, cũ dutise doca nisome majã”, nicu niwĩ.

Jacob Esaúre uiwã'cã'que ni'i

⁴¹Tojo wa'ãca be'ro te me'rã Esaú cũ acabijire i'asĩ'rĩti, uanũ'cãcu niwĩ. Cũ pacu Jacob pe'ere Ô'acũrẽ sãrĩbosaque bu'iri tojo weecu niwĩ. “Yu'u pacu cũ

wẽriatjo cã'rõ du'sa'a. Cũ wẽrĩca be'ro yu'u acabijire wẽjẽgũti”, ni wãcũcu niwĩ.

⁴²Esaú tojo weeguti nise quetire tu'ogo, Rebeca Jacore pijio, a'tiro nico niwõ:

—Mu'u ma'mi Esaú mu'urẽ a'megũ, “Wẽjẽgũti”, niapu. ⁴³Tojo weegu, macũ, yu'u dutiro weeya. Harãpu yu'u ma'mi Labán ya wi'ipu du'tiabaque'oya.

⁴⁴Topu tojánĩña. Téé mu'u ma'mi cũ uase pe'tica be'ropu topure nitwoya.

⁴⁵Mu'u cũrẽ wee'quere acobojóca be'ro mu'urẽ “A'tia tja” ni, queti o'ógoti. Musãrẽ yu'u põ'rã puarãrẽ ni'cã numuta wẽrĩcã uawe'e, nico niwõ.

⁴⁶Be'ro Rebeca co marãpu Isaare nico niwõ:

—Ã'rã hitita masã numia Esaú numosãnumia me'rã yu'u caributiya'rua wa'asa'a. Jacob cũ a'ti di'ta Canaácjãrã ã'rã hitita masã numia weronojõ nigõrẽ cũ numoticãma, mejõ wẽria wa'asĩ'rĩsa'a, nico niwõ.

28 Tere tu'ogũ, Isaa Jacore pijio, cũrẽ “Ô'acũ mu'urẽ añurõ weeato”, nicu niwĩ. Tojo nicã, cũrẽ a'tiro weeduticu niwĩ:

—Mu'u a'ti di'ta Canaácjãrã numiarẽ ne numotiticã'ña. ²Mu'u ñecũ tiro Betuel Padan-arãpu wa'aya. Topu mu'u pacopãnumu Labán macõrẽ numotiya. ³Ô'acũ tutuayũ'rũnu'cãgũ mu'urẽ añurõ weeato. Pãjãrã mu'urẽ masãputi, pãrãmerãticã weeato. Cũ tojo weecã, peje curaricjãrã nirãsama. ⁴Abrahãrẽ Ô'acũ “Añurõ weeguti” ni'quere mu'urẽ, mu'u pãrãmerãrẽ o'oato. A'ti di'ta musã ya di'ta waro tojato nĩgũ, tojo ni'i. Ni'cãrõacãrẽ a'ti di'tapu ape di'tacjãrã weronojõ ni'i yujupu, nicu niwĩ.

⁵Tojo wee Jacore Padan-arãpu o'ócã'cu niwĩ. Topure Labán ya wi'ipu etacu niwĩ. Cũ Betuel, arameo masũ macũ, tojo nicã Rebeca ma'mi nicu niwĩ. Rebeca, Jacob, Esaú paco nico niwõ.

Esau cū numotinemo'que ni'i

⁶ Esau, cū pacu Isaa, Õ'acūrē “Jacore añurō weeya”, ni sērībosacā, tojo nicā cūrē Padan-arāpu numotidutigū o'ócā tu'ocu niwī. Tojo nicā cūrē Õ'acūrē añurō weedutigū, “A'tocjārā Canaácjārā numia me'rā ne numotiticā'ña” nicā tu'ocu niwī. ⁷ Apeyema Jacob cū pacusumua weeduti'caronojōta Padan-arāpu wa'acā i'acu niwī. ⁸ Tojo weegu Esau cū pacusumua Canaá di'tacjārā numiarē tu'satisere masīcu niwī. ⁹ Tere masīgū, Abrahā macū Ismae tiropu i'agū wa'acu niwī. Topu cū macō Mahalat wāmetigore numoticu niwī. Co Nebaiot acabijo nico niwō. Cū Esau āpērā pwarā numia Canaácjārā numiarē numotitojacu niwī.

Jacob Betepu cū quē'e'que ni'i

¹⁰ Jacob Beerseba pu ni'cu wa'a, Hará wa'ari ma'apu bu'acu niwī. ¹¹ Wa'acūmī, ñamica'apu niyucā, cū no'o na'itō'orō cārīcu niwī. Topu cārīgūtigu, ni'cāgā ūtāgā topu cūñacjare miicūú, cū dūpoare ēotuucūuocu niwī. ¹² Topu a'tiro quē'ecu niwī. Ni'cārō mujārōjo nucūcāpu téé u'musepu nimujānu'cācaro niwū. To mujārōpūre Õ'acūrē wereco'terā mujāmujā, dijatimujācārā niwā. ¹³ Tojo nicā, Õ'acūrē cū pu'to nu'cūcā i'acu niwī. Cūrē a'tiro nicu niwī: “Yū'u mu'u ñecū Abrahā, mu'u pacu Isaa ējōpeogu Õ'acū ni'i. Mu'urē, mu'u pārāmerā nituriarārē a'te mu'u cūñase di'tare o'ogusa'a. ¹⁴ Mu'u pārāmerā pājārā waro nucūpori weronojō nirāsama. Nipe'tiropu se'sanu'cārāsama. Mujīpū cū mujātiro pe'e, cū sājārō pe'e, tojo nicā norte, téé surpu nirāsama. Nipe'tirā a'ti turicjārārē mu'u me'rā, tojo nicā mu'u pārāmerā nituriarā me'rā añurō wa'acā weeguti. ¹⁵ Yū'u mu'u me'rā ni'i. Mu'urē, mu'u no'o

wa'aro co'teguti. A'ti di'tare mu'urē apaturi dajanu'cācā weeguti. Yū'u 'Tojo weeguti' ni'quere weetimigū, ne cāl'ro mu'urē cō'awā'cāsoma”, nicu niwī Õ'acū.

¹⁶ Jacob cū quē'eca be'ro wā'cāgū, a'tiro wācūcu niwī: “Diacjūta Õ'acū a'to nimi. Yū'u ne masītiasū”, nicu niwī. ¹⁷ Cū upūtu ui, a'tiro wācūcu niwī: “A'to wiobutia'a. Õ'acū cū nirō waro ni'i. Cū ya wi'i ni'i. U'mūse sājārī sope pu'to ni'i”, nicu niwī.

¹⁸ Ape numu pe'e maata wā'cā, ūtāgā cū dūpoapu ēotuucūucagare añurō mi-inu'cōcu niwī. Tu'ajanu'cō, tigare Õ'acū yaga tojadutigū, u'sere piopeocu niwī. ¹⁹ Ne waropūre tore ni'cā macā nicaro nimiwū. Ti macā Luz wāmeticarō niwū. Jacob pe'e mejēcā wāme dūcayucu niwī. Betel wāme o'ocu niwī.

²⁰ Topu Jacob Õ'acūrē “Mu'u me'rā a'tiro weeguti”, ni ucūcu niwī: “Õ'acū ni'cārōacā yū'u wa'arore ba'pati, co'te, yū'ure ba'ase, su'ti o'ogu, yū'u wiogu nigūsa'a. ²¹ Tojo nicā, ne cāl'ro mejēcā wa'ati, apaturi yū'ure yū'u pacu ya wi'ipūre majāmitojaacā wéégū, tojo nigūsa'a. ²² Mu'u tojo weecā, a'tiga ūtāgā yū'u miinu'cōcaga Õ'acū ya wi'i nirōsa'a. Mu'u nipe'tisetiri yū'ure apeyenojō diez o'ocā, mu'urē ni'cārō o'oguti”, nicu niwī.

Jacob cū Harápū eta'que ni'i

29 Jacob wa'a, mujīpū mujātirocjārā ya di'tapu etacu niwī.

² Topūre etagu, cāpūpu i'tia curua oveja aco sī'rīrī pe tiro soocūñarārē i'acu niwī. Na ti pe cjase acore sī'rīcārā niwā. Ti pe sope pu'topūre pajiri pe ūtāpejo me'rā bi'ano'caro niwū. ³ Nipe'tirā oveja topūre nerēnu'cāca be'ro oveja co'terā ti pere pāa, ovejare aco tiacārā niwā. Na sī'rīca be'ro oveja co'terā ti pere bi'acārā niwā tja.

⁴Jacob oveja co'terārē sērītiña'cu niwī:

—¿Ne, no'ocjārā niti mūsā?

—Ūsā Harácjārā ni'i, ni yu'ticārā niwā.

⁵Narē sērītiña'nemocu niwī tja:

—¿Musā Labārē Nacor pārāmirē masīti?

—Masī'i, ni yu'ticārā niwā.

⁶—¿Cū dutimariati? ni sērītiña'nemocu niwī.

—Ūu, duti mariami, ni yu'ticārā niwā. Be'ro Jacore ninemocārā niwā:

—Ī'aña. Sico Raquel, Labán macō co yarā oveja me'rā a'timo, nicārā niwā.

⁷Jacob narē a'tiro nicu niwī:

—Ūmucjo waro ni'i yujupu. Ovejare bi'asōrōrō mejēta ni'i. ¿De'ro weerā mūsā ovejare aco tīa, be'ro tá ba'adutirā, cāpūpu mianu'cōweti?

⁸Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Tojo weemasītisa'a. Nipe'tirā oveja nerēpe'tiatio yujupu. Na nerēpe'tica be'ro oveja co'terā ti pere bi'ácaga ūtāgājore pāa, acore tīano'rōsa'a.

⁹Jacob na me'rā ucūrī cura Raquel co pacu yarā oveja me'rā ejaco niwō. Co narē co'tego nico niwō. ¹⁰Topu Raquere, Labán macōrē, cū pacopánumu Labán yarā oveja me'rā ejacā ĩ'agū, maata ūtāgājore pāogū wa'acu niwī. Pāotoja, narē aco tīacu niwī. ¹¹Be'ro Raquere añudutigu mi'micu niwī. Tojo weetoja, e'catigu, uticu niwī. ¹²Jacob, “Yu'u Rebeca macū ni'i, Labán páácjū ni'i”, ni werecu niwī. Tere tu'ogo, co pacupure omawā'cā, werego wa'aco niwō.

¹³Labán, “Yu'u acabijo macū niapu” nisere tu'ogu, cūrē pōtēřigū wa'agu, omawā'cācu niwī. Cūrē paabu'a, wa'su-poropu mi'micu niwī. Be'ro cū ya wi'ipu miacu niwī. Jacob nipe'tise cūrē wa'a'quere quetiwerepe'ocu niwī. ¹⁴Labán cūrē nicu niwī: “Diacjūta mu'u yu'u acawerego macū nīgū, ye dí warota ni'i”, nicu niwī.

Jacob cū basucārā numiarē da'ra wapata'a'que ni'i

Jacob Labán tiropure ni'cā mujipū to-jacu niwī. ¹⁵Ti mujipū be'ro Labán Jacore a'tiro nicu niwī:

—Mu'u, yu'u acawerego macū nise wapa tojowaro da'ra, weesome. ¿Mu'u no'ocārō wapayecā uasari? nicu niwī.

¹⁶Labán puarā numia pō'rāticu niwī. Masā ma'mio Lea wāmetico niwō. Du'sago pe'e Raquel wāmetico niwō. ¹⁷Lea caperi añuse cūoco niwō. Raquel pe'e añugō, añurō upūtigo nico niwō. ¹⁸Jacob Raquere tu'sayugu, a'tiro nicu niwī:

—Mu'u macō Raquere uagu, siete cū'marī mu'urē da'ratamugūti.

¹⁹Labán cūrē yu'ticu niwī:

—Jau, añurōsa'a. Apercōjārā pe'ere o'oronojō o'ógū, mu'urē numisogūti. Yu'u me'rā tojayá, nicu niwī.

²⁰Tojo weegu Jacob Raquere wapata'agu, siete cū'marī da'racu niwī. Cū Raquere uayuruayucā, te cū'marī ne yoabajuticaro niwū. ²¹Te siete cū'marī yu'rúca be'ro Jacob Labārē nicu niwī:

—Yu'u numo niacjore wiaya majā. Yu'u core numotigusa'a. Ticuse cū'marī da'raguti ní'que pe'tia wa'a'a. Core da'ra, wapata'atoja'a, nicu niwī.

²²Tojo weegu Labán nipe'tirā cū pu'tocjārārē omocā du'teri bosenumurē pijiocu niwī. ²³Be'ro ñamipu Labán masā ma'mio Lea pe'ere mia, Jacore o'ocu niwī. Jacob co me'rā cārīcu niwī. ²⁴Apeyema tja Leare Labán ni'cō cūrē da'racote'gore weetamudutigu o'ocu niwī. Co Zilpa wāmetico niwō. ²⁵Ape numu bo'reacā Jacob “Apego Lea me'rā pe'le cārīapā”, ni ĩ'acu niwī. Tojo weegu Labārē sērītiña'gū wa'acu niwī.

—¿De'ro weegu yu'ure tojo weeati? Yu'u Raquere wapata'agutigu mu'u me'rā da'rawu. ¿De'ro weegu yu'ure tojo weesoati? nicu niwī.

²⁶ Labán cūrē yu'ticu niwī:

—A'ti di'tapu a'tiro weesetisa'a. Du'sago pe'e masā ma'mio duporo marāputitimo. ²⁷ Mu'u omocā du'teri bosenuṃu niṛī semanarē Lea me'rāta nini'ña ujujupṃ. Ti semana pe'tica be'ro co acabijore o'oguti. Mu'u core da'ra wapayegu, siete cū'marī da'ranemogūsa'a, nicu niwī.

²⁸ Jacob “Añurōsa'a”, nicu niwī. Lea omocā du'teri bosenuṃu niṛī semana pe'tica be'ro Raquel quē'rārē numisocu niwī. ²⁹ Labán cūrē da'raco'tegore Raquere weetamudutigu, co quē'rārē Bilha wāmetigore o'ocu niwī. ³⁰ Jacob Raquel me'rā quē'rārē cārīcu niwī. Lea nemorō co pe'ere ma'iyu'rṃu'cācu niwī. Siete cū'marī Labán me'rā da'ranemocu niwī.

Jacob pō'rā ye cjase ni'i

³¹ Ō'acū Jacob Leare ma'iticā i'agū, core wī'marā pō'rāticā weecu niwī. Raquel pe'ema wī'marā bocamasitīcā weecu niwī ujujupṃ. ³² Lea nijipaco wa'a, wī'magū pō'rātico niwō. Cūrē Rubén wāme o'oco niwō. A'tiro nico niwō: “Ō'acū yu'u bujaweticā i'agū, wī'magū o'oami. Tojo weegu ni'cārōacāma yu'u marāpu yu'ure ma'igūsami”, nico niwō.

³³ Be'ro Lea apī pō'rātico niwō tja. Cūrē Simeó wāme o'oco niwō. Tojo weego a'tiro nico niwō: “Ō'acū yu'u marāpu yu'ure tojo i'acō'acā i'ami. Tojo weegu apī yu'ure o'onemoami”, nico niwō.

³⁴ Apī cuonemoco niwō tja. Cūrē Levi wāme o'oco niwō. “Yu'u marāpūre i'tiarā wī'marā o'otoja'a. Tojo weegu ni'cārōacāma yu'u pe'ere nemorō ma'igūsami”, nico niwō.

³⁵ Lea apī wuanemoco niwō tja. “Ni'cārōacāma Ō'acūrē e'catipeogoti”, nico niwō. Tojo weego cūrē Judá wāme o'oco niwō. A'tī be'ro pō'rātidu'unico niwō ujujupṃ.

30 Raquel yu'u Jacore pō'rātibosatisa'a nīgō, co ma'miorē uoco niwō. Tojo tu'oña'gō, co marāpūre nico niwō:

—Yu'ure pō'rāticā weeya. Mu'u tojo weeticāma, wērīa wa'agoti, nico niwō.

² Tere tu'ogu, Jacob ua wa'a, core nicu niwī:

—¿To pūrīcārē yu'u Ō'acū niti? Cūta mu'urē wī'marā bocaticā weemi.

³ Be'ro cūrē nico niwō:

—A'tigo yu'ure da'raco'tego Bilhare miaña. Co me'rā ni, wī'magūrē pō'rātiya. Co tojo pō'rāticā, yu'u quē'rā pō'rāti'co weronjō cuogosa'a, nico niwō.

⁴ Tojo weego Raquel core da'raco'tego Bilhare cū ṃumo weronjō niato nīgō, co marāpūre o'oco niwō. Jacob co me'rā cārīcu niwī. ⁵ Co nijipaco toja, ni'cū wī'magū Jacore wuabosaco niwō. ⁶ Co tojo weecā i'agō, Raquel nico niwō: “Āpērā i'orōpu Ō'acū yu'ure queoro wa'acā weemi. Cū yu'u sērīserē tu'ogu, yu'ure wī'magū o'oami. Tojo weegu ā'tī wī'magū Dan wāmetigusami”, nico niwō.

⁷ Be'ro apī Bilha pō'rātinemoco niwō.

⁸ Raquel a'tiro nico niwō: “Yu'u ma'mio me'rā upṃtu waro a'metu'tiapṃ. Añu'u majā, yu'u core yu'ruwetitojapṃ”, nico niwō. Tojo weego wī'magūrē Neftalī wāme o'oco niwō.

⁹ Lea pe'e “Yu'u pō'rā bocamasitisa'a majā” nīgō, core da'raco'tego Zilpare co marāpu Jacore pe'suda'reco niwō. ¹⁰ Co Zilpa Jacob me'rā wī'magū pō'rātico niwō. ¹¹ Co tojo weecā i'agō, Lea a'tiro nico niwō: “Añubutiario wa'a'a. Tojo weegu wī'magū Gad wāmetigusami”, nico niwō.

¹² Be'ro Zilpa Jacore apī pō'rātibosaco niwō. ¹³ Tere i'agō, Lea a'tiro nico niwō: “E'catiyu'rṃasa'a. Numia ni'cārōacāma yu'ure 'E'catiyu'rṃamo', nirāsama.” Tojo weego wī'magū Aser wāme o'oco niwō.

¹⁴ Ni'cā n̄m̄u na trigo tū'rēritero nicā, Rubén cāpūpu wa'acu niwī. Topu yucuduca mandrāgora wāmetisere bocacu niwī. Boca, cū paco Leare miacu niwī. Tere miidajacā ī'agō, Raquel Leare nico niwō:

—Yū'u quē'rārē m̄'u macū miiti'que yucuducare o'oya.

¹⁵ Lea pe'le core yū'tico niwō:

—¿De'ro weego o'obosari? M̄'u yū'ure ña'abutiario weewu. Yū'u marāpure ē'mawū. ¿Ni'cārōacārē yū'u macū yucuduca boca'quere ē'masi'rīti tja?

Tere tu'ogo, Raquel nico niwō:

—To pūrīcārē a'tiro weegoti. M̄'u macū yucuduca boca'quere m̄'u o'ocā, ni'cācā ñamirē Jacob m̄'u me'rā cārīgūsami, nico niwō.

¹⁶ Be'ro na'ique'ari cura Jacob cū cāpūpu ní'cu dajari cura Lea cūrē pōtērigō wa'a, a'tiro nico niwō:

—Ni'cācā ñamirē, m̄'u yū'u me'rā cārīgūsā'a. Yū'u macū boca'que mandrāgora yucuduca me'rā wapayearu.

Tojo weegu ti ñamirē Jacob Lea me'rā cārīcu niwī. ¹⁷ Ō'acū Lea sērīsere yū'ticu niwī. Tojo weego nijīpaco wa'a, cū me'rā ni'cāmocurā pō'rātībosanemoco niwō Jacore. ¹⁸ Tere ī'agō, Lea nico niwō: “Yū'ure da'racō'tegore yū'u marāpure o'owu. Tojo wee'que wapa Ō'acū ni'cārōacārē yū'ure añurō weemi majā. Tojo weegu ā'rī wī'magū Isacar wāmetigusami”, nico niwō.

¹⁹ Be'ro Lea apī pō'rātīnemoco niwō. Cū me'rā seis pō'rātīco niwō. ²⁰ A'tiro nico niwō: “Ō'acū yū'ure añubutiase o'oami. Ni'cārōacārē yū'u marāpu nemorō ma'īgūsami. Cūrē yū'u seis um̄ua pō'rātībosatoja'a. Tojo weegu ā'rī wī'magū Zabuló wāmetigusami”, nico niwō.

²¹ Lea pō'rātītūgo, numiorē wuaco niwō. Core Dina wāmeyeco niwō.

²² Be'ro Ō'acū Raquel quē'rārē wācūcu niwī. Co sērīsere tu'ogu, core pō'rātīcā weecu niwī majā. ²³ Tojo weego co pō'rātīmū'tāgūrē wuago, a'tiro nico niwō: “Yū'u pō'rāmarīgō nīgō bopoya'quere Ō'acū pe'ticā weemi. ²⁴ Cū yū'ure apī o'onemocā añuyū'ruabosa'a”, nico niwō. Tojo weego cūrē José wāmeyeco niwō.

Jacob, Labán na ecarā me'rā a'merī weesoomujá'que ni'i

²⁵ Raquel Joseré wuāca be'ro Jacob mañecū Labārē nicu niwī:

—Yū'ure ya di'tapu dajatojaadutiya.

²⁶ Yū'u numosānumiarē m̄'urē da'rawapata'a'cārā numiarē, tojo nicā yū'u pō'rārē o'oya. M̄'u yū'ure yū'tīca be'ro wa'aguti. Yū'u m̄'u me'rā uputu da'rasere añurō masīsa'a.

²⁷ Labán cūrē yū'tīcu niwī:

—Yū'u nisetisere tu'sagu, yū'u me'rā tojayā. Yū'u tu'oña'se me'rā a'tiro masī'i. Ō'acū m̄'u me'rā yū'ure añurō wa'acā weemi. ²⁸ ¿No'ocārō wapata'asī'rīsari m̄'u? M̄'u werecā, yū'u tocārō wapayeguti, nicu niwī.

²⁹ Jacob cūrē yū'tīcu niwī:

—M̄'u masīsa'a. Yū'u m̄'urē añurō da'ratamuwū. M̄'u yarā wa'icūrārē añurō co'tebosawu. ³⁰ Yū'u etati dūporore m̄'u pejetirācā cūocu niwū. Ni'cārōacāma pājārā waro nima. Yū'u etanū'cā'caro me'rā Ō'acū m̄'urē añurō weemi. Ni'cārōacā yū'u numosānumia, yū'u pō'rā ye pe'ere da'rabosasi'rīsa'a.

³¹ —¿No'ocārō yū'u wapayecā uati? ni sērītīna'nemocu niwī Labā.

Jacob a'tiro yū'tīcu niwī:

—Ne wapayeticā'ña. Yū'u m̄'urē “A'tiro weeya” nisere “Jaū” nicā, m̄'u yarā ovejare co'tebosaguti tja, nicu niwī.

³² A'tiro weeguti. Ni'cācā nipe'tirā m̄'u yarā ovejare ī'acusiagu wa'aguti. Ī'acusia, oveja sereritirā, do'rorārē, tojo nicā wī'marā nīrācārē ducawaaguti.

Nipe'tirā cabra sereritirā, do'rorārē dūcawaacūgūti. Narēta mu'ū yu'ure wapayegusa'a. ³³Tojo wéeca be'ro mu'ū yu'ū wapata'asere i'agū a'tigu, “Que-oroa weepī, ne yajatiapī”, nigūsa'a. Yarā oveja, cabra tiropu do'rorā maricā, tojo nicā oveja ñirā maricāma, “Ā'rī yajagu weepī”, nigūsa'a, nicū niwī.

³⁴Labán cūrē yu'ticu niwī:

—Añurōsa'a. Mu'ū tojo nise tojota wa'ato, nicū niwī.

³⁵Ti nūmūta Labán pe'le cabra umua yu'turārē, do'rorārē, tojo nicā cabra numia sereritirārē, do'rorārē, cārō butise cuorārē, nipe'tirā oveja wī'marā ñirārē cū pō'rārē co'tedutigu o'ócu niwī. ³⁶Be'ro topu ní'cu narē Jacob nirōpu me'rā téé i'tia nūmu wa'aropu narē miacu niwī.

Jacob pe'le Labán yarā oveja, cabra dū'sa'cārārē co'tecu niwī. ³⁷Narē co'teri cura a'tiro weecu niwī. Cū álamo, almen-dro, castaño wāmetise ya'sase dūpūrire dūtecu niwī. Dūte, te dūpūrire butise dari pā'rēcu niwī. ³⁸⁻³⁹Be'ro te pā'rē'que dūpūrire ecarā na aco sī'rīrī co'ro tiro diacjū peocu niwī. Topūta na amorī cura na sī'rīrā a'tirā, te dūpūri tiro umua, numiarē ñe'ecārā niwā. Tojo weerā wī'marā bajarā, yu'turā, do'rorā bajarā niwā. ⁴⁰Wī'marārē mejēcā cūucu niwī. Āpērā pe'ere Labán yarā do'rorā, yu'turā, ñirā pō'tēorō cūucu niwī. A'tiro wee cū yarā pājārā wa'acā weecu niwī. Narē Labán yarā me'rā morētīcu niwī. ⁴¹Apeyema tja Jacob a'tiro weecu niwī. Oveja numia tutu-arā amorā, Jacob sō'oní'que dūpūrire na sī'rīrī co'ro tiropu cūucu niwī. Te dūpūri pō'tēorōpu a'merī ñe'eato nígū, tojo weecu niwī. ⁴²Tutuatirā mejārā a'ticā pe'ema, te dūpūrire cūutīcu niwī. Tojo weerā na mejārā Labán yarā to-jacārā niwā. Tutuarā pe'le Jacob yarā nicārā niwā. ⁴³A'tiro wee siape'le me'rā

Jacob pājārā waro ecarā cuocu niwī. Pājārā waro oveja, cabra, cameyoa, bur-roa cuocu niwī. Cūrē da'raco'terā numia, umua quē'rārē cuocu niwī.

Jacob Labárē du'ti'que ni'i

31 Jacob Labán pō'rā cūrē ucjase quetire tu'ocu niwī. “Jacob marī pacu ye ní'quere ē'mape'o, te me'rā cū pe'le peje cuogu tojami,” nicārā niwā. ²Apeye quē'rā Jacob Labán todūporopu cūrē añurō wee'caronojō weeticā tu'oña'cu niwī.

³Tere i'agū, Ō'acū Jacore nicū niwī: “Mu'ū pacusumua ya di'tapu tojaaya. Mu'ū acawererā tiropu wa'aya. Yu'ū mu'ūrē co'teguti,” nicū niwī Ō'acū.

⁴Cū tojo nicā tu'ogu, Jacob cū nūmosānumia Raquere, Leare cū nirō cāpūpu cū oveja, cabra co'teropu pijidutio'ocu niwī. ⁵Narē nicū niwī:

—Yu'ū i'acāta, mūsā pacu yu'ure todūporopu cū wee'caronojō weetimi. Tojo weemicā, Ō'acū, yu'ū pacu ējōpeogu pe'le yu'ure añurō co'temi. ⁶Mūsā masīsa'a, yu'ū mūsā pacure nipe'tiro yu'ū tutuaro pō'tēorō añurō warota da'rabosawu. ⁷Yu'ū tojo weemicā, cū yu'ure nisoomujāwī. Na'irō yu'ū da'rase wapare queoro wapayetimujāwī. Tojo weemicā, Ō'acū pe'le yu'ure ña'arō weedutitigu, cūrē cā'mota'ami. ⁸Tojo weegu Labán cū “Oveja, cabra do'rorā mu'ū yarā nirāsama” nicā, oveja, cabra numia do'rorāta pō'rātiwā. Tojo nicā, cū “Oveja, cabra yu'turā mu'ū yarā nirāsama” nicā, tojo bajarāta pō'rātiwā. ⁹Tojo weegu Ō'acū cū yarā ecarā pe'ere ē'ma, yu'ure o'owī.

¹⁰»Ni'cā nūmu na wa'icūrā amorī cura a'tiro quē'ecāti. Cabra umua numiarē ñe'emujāwā. Na umua yu'turā, do'rorā, sereritirā niwā. ¹¹Quē'erōpu Ō'acū cū basuta nimigū, cūrē were-

co'tegu weronojō upusājānu'cā† yu'u wāmerē pisuwī. Yu'u pe'e cūrē yu'tiwu: “A'tota ni'i”, niwū. ¹²Tojo nicā tu'ogu, cūrē weroco'tegu weronojō nigú yu'ure niwī: “Añurō ĩ'aña. Nipe'tirā ecarā umua numiarē ñe'erā, yu'turā, do'rorā, sereritirā nima. Yu'u Labán mu'urē wee'quere ĩ'ape'ocā'pu. ¹³Yu'u Ō'acū, mu'urē Beteru bajua'cu ni'i. Topu mu'u ūtāgārē miinu'cō, u'se wa're, yu'ure ‘Tojo weeguti’, ni ucūwū. Ni'cārōacā a'tore wijayá. Mu'u bajuáca di'tapu dajaya”, niwī, ni werecu niwī Jacob.

¹⁴Tojo nicā tu'orā, Raquel, Lea cūrē yu'ticārā niwā:

—Ūsā, ūsā pacu tiroma be'ropure apeyenojō ñe'eatje ne moosa'a. ¹⁵Tojo weronojō o'ogu, ūsārē aperocjārārē weronojō tojo ĩ'acō'acā'mi. Ūsāpūreta mu'urē numotidutigu duasājāwī. Nipe'tise ūsārē dua'que wapare cō'astepe'ocā'mi. ¹⁶Diacjūta ni'i. Ūsā pacure Ō'acū cū cūosere ē'ma'que ūsā ye, ūsā pō'rā ye ni'i. Ō'acū mu'urē ni'caronojōta weeya, nicārā niwā.

Jacob Padan-arāpu ni'cu wija'que queti ni'i

¹⁷⁻¹⁸Jacob cū pacu Isaa nirī di'ta Canaāpu dajatojaacu niwī. Tojo weegu cū pō'rārē, cū numosānumiarē cameyoa bu'ipu miipeocu niwī. Nipe'tise cū cuo'quere miacu niwī. Nipe'tirā ecarā cū da'ra'que wapa Padan-arāpu cū boca'quere miacu niwī.

¹⁹Labán aperopu cū yarā ovejare poari seegu wa'ari cura, Raquel co pacu ējōpeose na queose yee'quere cū ya wi'ipu nisere yajaco niwō. ²⁰Jacob cū mañecū Labán arameo masūrē we'rititimidū, weeso, du'ticu niwī. ²¹Nipe'tise cū cuose me'rā du'tiwā'cācu niwī. Éufrates wāmetiri maarē eja, pē'abaque-

'ocu niwī. Diacjū yu'rūmajā, Galaad bu'papijaro nirōpu wa'acu niwī.

Labán Jacore sirutu'que ni'i

²²I'tia numu be'ro Labán Jacob cū du'ti'quere masīcu niwī. ²³Tojo weegu Labán cū acawererā me'rā Jacore sirutugu wa'acu niwī. Siete numu'ri be'ro Galaad bu'papijaro nirōpu ēmūejacu niwī. ²⁴Cū topu ejati ñamirē Ō'acū Labārē, arameo masūrē quē'erōpu bajuacu niwī. Bajua, a'tiro nicu niwī: “Tu'oya, Jacore pūrīrō ucūacupa”, nicu niwī.

²⁵Labán Jacore Galaad bu'papijaro cū cārī'caropu ēmūejacu niwī. Toputa Labán, cū acawererā me'rā tojaque'acu niwī. ²⁶Be'ro Jacore ĩ'a, a'tiro ni sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro weeati mu'u? ¿De'ro weegu yu'ure weesoati? Mu'u yu'u pō'rā numiarē a'mewējērā ñe'eno'cārā numiarē weronojō miitiapā. ²⁷¿De'ro weegu yu'ure weretimidū, weeso, ĩ'atiro du'tiati? Yu'u queoro masīgū pūrīcā, mu'urē añurō we'ritiboapā. Buapūtērō, to'atu me'rā bosenumu weetuoboapā. ²⁸Yu'u pō'rā numiarē, yu'u pārāmerārē ne cārō mi'mitūotiasu. Mu'u ne tu'omasitibutiagu weronojō weepā. ²⁹Yu'u musārē ña'arō weesī'rīgū weecā'boapā. Mu'u pacu ējōpeogu Ō'acū pe'e yu'ure ñamipu ucūami. A'tiro niami: “Tu'oya, Jacore pūrīrō ucūacupa”, niami. ³⁰Mu'u, mu'u pacu tiropu uputu dajasī'ri'cu niyugu, a'titojapā. Tojo nimigū, ¿de'ro weegu yu'u ējōpeorā na queose yee'quere yajati? nicu niwī.

³¹Jacob cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u uiasu. Apetero weegu mu'u pō'rā numiarē tutuaro me'rā numita'abosami, niasu. ³²No'o mu'u ējōpeorā queose yee'quere cuogunojō wērīato.

†31:11 ĩ'aña Gn 16.7 docapu oja'quere.

A'to nirá marí acawererā ī'orōpu a'-maña. Narē bocagu, miaña.

Jacob pe'e, "Raquel co pacu ējōpeose yee'quere yajapō", ni masīticu niwī.

³³ Labán Jacob ya wi'i, su'ti casero me'rā wéeca wi'ipū a'magū, sājāamū'tācu niwī. Be'ro Lea ya wi'ipū sājāacu niwī. To be'ro na puarā numia narē da'raco'terā ye wi'seriācāpu sājāacu niwī. Cū ējōpeose queose yee'quere ne bocaticu niwī. Lea ya wi'ipū ní'cu wijati, Raquel ya wi'ipū sājāacu niwī. ³⁴ Co pe'e cū sājāti dūporo te queosere mī, cameyo pesarā na dujiro docapu cūuco niwō. Be'ro te bu'ipū mujāpeja, dujidi'opesaco niwō. Labán nipe'tiro ti wi'ipūre a'mape'ocu nimiwī. Ne bocaticu niwī. ³⁵ Raquel pe'e pacure nico niwō:

—Pacu, mu'u tiro yu'u dijaticā uacupa. Yu'u ni'cācārē be'tigo nisa'a, nico niwō.

Labán nipe'tiropu cū ējōpeose queose yee'quere a'macu nimiwī. Ne bocaticu niwī.

³⁶ Cū bocaticā ī'agū, Jacob ua wa'acu niwī. Tojo weegu "Mejō waro dioapā" nīgū, Labārē a'tiro nicu niwī:

—¿Ñe'enojō mu'urē ña'arō weeati? Mu'u yu'ure ña'abutiario wéeca be'ro weronjō yu'ure sirutubutiapā. ³⁷ Nipe'tise yeacārē añurō ī'aweepe'obutiācā'a. ¿Mu'u ya wi'i cjase apeyenojōcā bocati? Bocagu, a'to mu'u acawererā ī'orō, tojo nicā yu'u acawererā ī'orō bajurōpu peoya. Na noa pe'e diācjū ucūti ni, beserāsama. ³⁸ Yu'u mu'u tiropure veinte cū'marī da'rawu. Te cū'marirē ne ni'cāti mu'u yarā oveja, cabra sīatīwā. Ne ni'cāti mu'u yarā ecarā oveja, cabra umuarē ba'atiwu. ³⁹ Ne ni'cāti wa'icūrā nūcūcārā wējēno'cārārē mu'u tiropu miidajatiwu. Yu'u basu tere wapayewu. Topu umuco,

ñami āpērā masā na mu'u yarārē yajacāma, mu'u yu'ure wapaseewu. ⁴⁰ Umucjore yu'u asise poowu. Nami pe'ere yusuabu'a narāsāwū. Apeterore ne cārītiwu. ⁴¹ Mu'u ya wi'ipure veinte cū'marī niwū. Mu'u pō'rā puarā numiarē wapata'agu, catorce cū'marī mu'u dutiro doca da'rawu. Mu'u yarā ecarārē col'tégū seis cū'marī da'rawu. Yu'u wapata'asere mu'u na'irō ducayumujāwū. ⁴² Yu'u necū Abrahā wioqu Ō'acū yu'u me'rā niticāma, yu'u pacu Isaa wiopesase me'rā cū ējōpeogu Ō'acū yu'u me'rā niticāma, tojowarota mu'u yu'ure o'otōrōbopā. Ne moobutiagu dajabopā. Ō'acū yu'u pi'etisere ī'agū, yu'u da'ra'quere ī'agū, ñamipū mu'urē tutuaro me'rā ucūapī.

Jacob, Labán me'rā a'merī "A'tiro weerá" na ni apo'que ni'i

⁴³ Tere tu'ogu, Labán Jacore yu'ticu niwī:

—Yu'u pō'rā numia, yu'u pō'rāta nima. Yu'u pārāmerā yu'u pārāmerāta nima. Oveja quē'rā yarā ovejata nima. Nipe'tise a'to mu'u ī'ase ye dia'cū ni'i. Tojo nimicā, ni'cārōacārē yu'u pō'rā numiarē, yu'u pārāmerārē ¿de'ro weebosari yu'u? ⁴⁴ Tojo weerā marī puarā a'merī "A'tiro weerá" ni aporā. Tere marī be'ropure "Tojota ni apono'wū" ninorōsa'a, nicu niwī.

⁴⁵ Tere tu'ogu, Jacob ni'cā ūtāgā mii, ni'cā tuturo weronjō nū'cōcu niwī. ⁴⁶ Be'ro cū acawererārē a'tiro nicu niwī:

—Ūtāperire seeneocūña.

Tojo weerā nipe'tirā ni'cā mesājo see-neocūcārā niwā. Na nipe'tirā ti mesā pu'topu ba'acārā niwā. ⁴⁷ Labán tore cū ye ucūse me'rā a'tiro wāme ō'ocu niwī "Jegar Sahaduta". Jacob pe'e cū ye me'rā "Galaad"[‡] wāme ō'ocu niwī.

⁴⁸ Tojo weegu Labán nicu niwī:

[‡]31:47 Galaad nīrō "ūtāmesā" nisī'rīrō wee'e.

—A'ti ūtāmesā me'rā marī ni'cācā apo'quere wācūno'rōsa'a. Tojo weero Galaad wāmeticarō niwū. ⁴⁹Tojo nicā Mizpa wāmeticarō niwū. Labán a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū marī a'merī ī'atiri curare marī puarārē ī'anurūato. ⁵⁰Yū'u pō'rā numiarē mū'u nā'arō weecā o āpērā numiarē mū'u numotinemocā, apī marī a'merī aposere ī'atimicā, Ō'acū basuta marī weesere masīgūsami.

⁵¹Labán Jacore apeye ninemocu niwī tja:

—A'to ūtāmesā yū'u seeneocūuca mesā, tojo nicā ūtāgā yū'u miinu'cōcaga marī deco nisere ī'aña. ⁵²A'ti mesā, tojo nicā a'tigare ī'arā, marī puarā apo'quere wācūrāsa'a. Yū'u mū'urē nā'arō weesī'rīgū, a'ti mesārē, a'tigare yū'rūsōme. Tojo nicā mū'u quē'rā yū'ure nā'arō weesī'rīgū, yū'rūsōme. ⁵³Marī mejēcā weecā, Ō'acū Abrahā ējōpeogu, yū'u nēcū Nacor ējōpeogu marī weesere queoro beseato, nicu niwī Labán.

Tere tu'ogu, Jacob Ō'acū cū pacu Isaa ējōpeogu wāme me'rā “Tojota wa'ato”, nicu niwī. ⁵⁴Be'ro ti bu'apu walicūre wējē, Ō'acūrē ūjūamorōpeocu niwī. Tu'ajanu'cō, nipe'tirā cū acawererārē ba'adutigu pijiocu niwī. Nipe'tirā ba'acārā niwā. Ba'atoja, ti bu'apu cāricārā niwā.

⁵⁵Ape numu nāmicureacā Labán wā'cā, wa'agutigu, cū pāramērārē, cū pō'rā numiarē mi'mitocū niwī. Be'ro “Musārē añurō wa'ato”, ni sēribosacu niwī. Tu'ajanu'cō, cū ya di'tapu majāmitojaacu niwī.

**Jacob cū ma'mi Esaú me'rā
a'merī bocaaja'que ni'i**

32 Be'ro Jacob apaturi wa'acu niwī tja. Topu wa'ari cura Ō'acūrē

wereco'terā cūrē pōtērīrā a'ticārā niwā. ²Narē ī'agū, Jacob a'tiro nicu niwī: “Na Ō'acū yarā surara nima.” Tojo weegu tore Mahanaim^f wāmeyecu niwī.

³Jacob cū dūporo quetiwereri masārē Seir di'tapu o'ómū'tācu niwī. To Seir Edom wāmetiropu tojacaro niwū. Cū ma'mi Esaúre quetiweremū'tādutigu, narē o'óyucu niwī. ⁴Narē a'te quetire weredutigu o'ócu niwī: “Yū'u ma'mi Esaúre a'tiro ni wereapa: ‘Mū'u acabiji Jacob mū'u dutiro doca nigū a'tiro weredutiami: ‘Yū'u yoacā Labán me'rā niapu. ⁵Ni'cārōacā wecua, burroa, oveja, da'raco'terā ūmua, numia cuo'o. Mū'u yū'u wiogu yū'ure añurō wācūcā ūagu, a'te quetire o'ómū'tā'a” mū'urē niami', niapa”, nicu niwī.

⁶Cū quetiweredutigu o'ó'cārā dajarā, Jacore a'tiro nicārā niwā:

—Ūsā mū'u ma'mi Esaú tiropu ejaru. Ni'cārōacā mū'urē pōtērīgū a'tiami. Cuatrocientos ūmua me'rā a'tiami, nicārā niwā.

⁷Te quetire tu'ogu, Jacob ūputu uicu niwī. Pūrō wācūque'ticu niwī. Tojo weegu cū me'rā ni'cārārē pua curua ducawaacu niwī. Cū yarā oveja, wecua, cameyoa quē'rārē mejārōta weecu niwī.

⁸A'tiro wācūcu niwī: “Esaú cū ni'cā curuacjārā me'rā a'mewējēgū sājācā, ape curuacjārā du'tiarāsama.” ⁹Be'ro Ō'acūrē a'tiro űubue sēricu niwī: “Ō'acū, yū'u nēcū Abrahā ējōpeogu, tojo nicā yū'u pacu Isaa ējōpeogu, mū'u yū'ure ya di'tapu, yū'u acawererā tiropu dajadutiapu. ‘Mū'u acawererā tiropu dajacā, mū'urē añurō wa'acā weeguti', niapu. ¹⁰Mū'u yū'ure añurō pajaña'a, queoro weeapu. Yū'u nā'agū nimicā, tojo weeapu. Yū'u a'ti maa dia Jordárē yū'rūtērīpē'agū, yū'u tuacjuacā dia'cū cuomiwū. Ni'cārōacāma pua curua masā cuo'o. ¹¹Yū'ure pajaña'cureya. Yū'u

^f32:2 Mahanaim nírō, “pua curua masā” nisī'rírō wee'e.

ma'mi Esaú yu'ure ne mejēcā weecā weeticā'ña. Cū yu'ure, numiarē, wī'marārē wējēbosami nígū, ui'i. ¹²Tojo nimicā, mu'u yu'ure 'Añurō mu'urē wa'acā weeguti. Mu'u pāramērā nituriarā pājārā waro nucūpori pajiri maa cjase weronojō pājārā nirāsama. Ne narē queota basiosome', niwā", ni sérīcu niwī.

¹³Ti ñamirē Jacob topūta cārīcu niwī. Cū cūose, cū mia'quere cū ma'mi Esaúre o'ogutigu besecu niwī. ¹⁴Doscientos cabra numia, veinte cabra umua, doscientos oveja numia, veinte oveja umua, ¹⁵treinta cameyoa numia ne pō'rātī'cārārē na pō'rā wī'marā me'rāta, cuarenta wecua, diez wecua umuarē, veinte burroa numiarē, diez burroa umuarē besecu niwī. ¹⁶Be'ro cūrē da'raco'terārē wiacu niwī. Narē wiagu, mejēcā dia'cū wa'icūrārē, nanucū curaricjārārē wiacu niwī. Narē a'tiro nicu niwī:

—Musā yu'u dūporo wa'ayuya. Na wa'icūrārē te curarinucū yoacurero ducawaa miaña, nicu niwī.

¹⁷Ne waro cū o'omū'tāgūrē a'tiro weeduticu niwī:

—Yu'u ma'mi Esaúre pōtērīgū, cū sērītiña'cā, “¿Noa mu'u wioгу niti, no'opu wa'ati, ā'rā wa'icūrā mu'u mirārā, noa yarā niti?” nicā, ¹⁸a'tiro yu'tiya: “Yu'u wioгу Jacob, mu'urē o'ó'cārā nima. Jacob, mu'u dutise doca nigū mu'urē o'oámi. Cū ūsā be'ro sirutusami,” niña.

¹⁹Cū o'omū'tā'cu be'rocjū, tojo nicā nipe'tirā cū be'rocjārā quē'rārē mejārōta wereduticu niwī. ²⁰Apeye quē'rārē a'tiro niduticu niwī: “‘Jacob mu'u dutise doca nigū ūsā be'ro a'tisami', niapa”, nicu niwī.

Jacob a'tiro wācūcu niwī: “Yu'u dūporo apeyenojō o'omū'tāse me'rā cū uase pe'ticā weeguti. Be'ro yu'u basu cūrē ī'acā, apetero weegu yu'ure añurō

pōtērīgūsami”, ni wācūcu niwī. ²¹Tojo wācū'cu niyugu, cū o'oatjere cū dūporo miayuduticu niwī. Cū pe'le topūta ti ñamirē tojánīcu niwī.

Jacob Ō'acūrē wereco'tegu me'rā na a'merī ñadi'ocūupe'que ni'i

²²Tojo weegu ti ñamirēta ñamipū Jacob cārīatji dūporo wā'cānū'cā, cū numosānumia pūarārē, narē da'raco'terā numiarē, cū pō'rā umua oncere ti maa Jaboc wāmetiri maa ū'cūatiropū ñumupē'aduticu niwī. ²³Cū nipe'tise cūose quē'rārē pē'rōcu niwī. ²⁴Cū ni'cūta tojanū'cārī cura, ni'cū umu bajua, cū me'rā a'merī ñadi'ocūupe'cārā niwā. Téé bo'remujātīcāpū tojo weedu'ucārā niwā. ²⁵Cū Jacob me'rā pōtēoti, Jacob usó ō'a a'mesū'arore paaweeu niwī. Tojo weero to a'mesū'aro wetia wa'acaro niwā. ²⁶Be'ro umu cū me'rā a'mequē'cu Jacore nicu niwī:

—Yu'ure du'uya. Bo'rearopu we'e, nicu niwī.

Jacob cūrē nicu niwī:

—Mu'u, yu'ure “Añurō wa'ato” niticāma, ne du'usome.

²⁷—To pūrīcārē ¿mu'u de'ro wāmetiti? nicu niwī.

—Yu'u Jacob wāmeti'i, ni yu'ticu niwī. ²⁸Tere tū'ogu, cū me'rā a'mequē'cu a'tiro nicu niwī:

—Mu'u Jacob wāmetisome majā. Ō'acū me'rā, masā me'rā a'mequēgū, wapata'apu. Tojo weegu ni'cārōacārē majā Israe wāmetigusa'a, nicu niwī.

²⁹—Mu'u quē'rā yu'ure wereya. ¿De'ro wāmetiti mu'u? ni sērītiña'cu niwī Jacob.

—Yu'u wāmerē sērītiña'ticā'ña, ni yu'ticu niwī.

Be'ro topūta Jacore “Mu'urē añurō wa'ato”, nicu niwī. ³⁰Jacob a'tiro nicu niwī: “Yu'u basuta Ō'acūrē bajuyoropu ī'apu. Tojo nimigū, cati'i yujupū.” Tojo

weegu to na a'merĩ ñadi'ocũupe'carore Jacob Peniel[§] wãme ò'ocũ niwĩ.

³¹ Jacob cū Penieþure yu'ruari curare mujĩpũ mujãtigupu weecu niwĩ. Cũrẽ usó a'mesu'aropũ paano'ca be'ro niyucã, cū opa cu'siro sijacu niwĩ.

³² Tojo weerã a'tocatero quẽ'rãrẽ Israe pãrãmerã nituriarã no'o nigũ wa'icu usó ò'a a'mesu'ari wadare ba'atisama. Jacore topũ páaca be'ro niyucã, tojo weesama.

Jacob Esaú me'rã na a'merĩ apo'que ni'i

33 Esaú cuatrocientos umua me'rã a'ticã ì'agũ, Jacob a'tiro weecu niwĩ. Lea, Raquel, þuarã narẽ da'racoterã numia me'rã nanũcũ na põ'rãrẽ dũcawaacu niwĩ. ² Narẽ da'racoterã numiarẽ na põ'rã me'rã na dũporo nu'cõcu niwĩ. Be'ro Leare co põ'rã me'rã nu'cõcu niwĩ. Nitũoropũ Raquere co macũ José me'rã nu'cõcu niwĩ. ³ Be'ro Jacob na dũporoacã u'mutãwã'cãcu niwĩ. Esaúre põtẽrĩgũ wa'agu, sietetiri cū diapoare nucũcãpũ paamu'rĩque'acu niwĩ. Téé cū tiropũ ejaqu, tojo weedu'ucũ niwĩ. ⁴ Esaú pe'e cũrẽ põtẽrĩgũ, omawã'cãti, paabu'a, mi'micũ niwĩ. Na þuarãpũta a'merĩ uticãrã niwã. ⁵ Tu'ajanu'cõ, Esaú na numiarẽ, wĩ'marãrẽ ì'a, a'tiro ni sãritĩña'cu niwĩ:

—¿Ã'rã waro noanojõ niti? ni sãritĩña'cu niwĩ.

—Na, yu'u põ'rã Õ'acũ yu'ure, mu'u dutise doca nigũrẽ o'ò'cãrã nima, nicũ niwĩ Jacob.

⁶ Tojo nicã tu'orã, cũrẽ da'racoterã numia na põ'rã me'rã, Esaú tiroacãpũ wa'a, cũrẽ wiopesase me'rã añudutirã, nucũcãpũ paamu'rĩque'acãrã niwã. ⁷ Be'ro Lea cū tiroacãpũ a'ti, co quẽ'rã co põ'rã me'rã mejãrõta weeco niwõ. Ya-

patigopũ Raquel co macũ José me'rã, mejãrõta weeco niwõ.

⁸ Esaú Jacore sãritĩña'cu niwĩ:

—¿De'ro weegusari mu'u, wa'icurã sõ'onícãrã yu'ure põtẽrĩwã'cã'cãrã pãjãrã me'rã?

Jacob cũrẽ yu'ticũ niwĩ:

—Mu'u yu'ure añurõ wãcũcã uagu, tojo weeasu.

⁹—Niwe'e, nijã. Yu'u quẽ'rã pãjãrã cõoapũ. Na mu'u yarã me'rãta tojayã, nicũ niwĩ Esaú.

¹⁰ Jacob cū ma'mirẽ ninemocu niwĩ:

—Yu'ure añurõ wãcũgũ, yu'u o'osere ñe'leña. Yu'u mu'urẽ ì'agũ, Õ'acũrẽ ì'agũ weronojõ ì'a'a. Mu'u yu'ure añurõ põtẽrĩ ñe'letojapũ. ¹¹ Yu'u mu'urẽ miiti o'osere ñe'leña. Õ'acũ yu'ure peje apeyenojõ cõocã weeami. Ne apeyenojõ dũ'sawe'e.

Jacob cū pejetiri tojo nicã tu'ogu, Esaú “Jau”, nicũ niwĩ. ¹² Be'ro Esaú nicũ niwĩ:

—Te'a. Yu'u mu'u dũporo u'mutãgũti, nicũ niwĩ.

¹³ Jacob pe'e cũrẽ yu'ticũ niwĩ:

—Ma'mi, yu'u ma'igũ, mu'u masisa'a. Wĩ'marã marĩ weronojõ tutuatima. Oveja, wecua, na põ'rãrẽ yu'u wãcũsa'a. Na ni'cã numuta ñujũyurã, wẽrĩpe'tia wa'abosama.

¹⁴ Mu'u pe'e mu'u dutise doca nigũ dũporo u'mutãwã'cãña. Mu'u tojo weecã, añurõsa'a. Yu'u pe'e wa'icurã, yu'u dũporo wa'arã na sijaro ejatuaro sajatiro wa'aguti. Tojo nicã wĩ'marã na sijaro ejatuaro wa'aguti. Téé Seipũ a'merĩ ì'arã, nicũ niwĩ Jacob.

¹⁵ Esaú, “Jau, tojota weerã. Yu'u me'rã a'ti'cãrã umuarẽ mu'urẽ ba'paticã, pejetirã cũugũti”, nicũ niwĩ.

Jacob pe'e cũrẽ yu'ticũ niwĩ:

—Añurõsa'a. Cũuticã'ña. Mu'urẽ caribosĩ'rĩtisa'a, nicũ niwĩ.

§32:30 Hebreo ye me'rã Peniel nĩrõ, “Õ'acũ ya diapoa” nisĩ'rĩrõ wee'e. Apeterore Penuel ojano'caro niwũ.

¹⁶Na tojo ni ucúca n̄m̄ur̄eta Esau Seip̄u dajatojaacu niwī. ¹⁷Jacob pe'e Sucot w̄am̄etiropu wa'acu niwī. Topu cū niat̄ji wi'ire weecu niwī. Tojo nicā wa'icūrā ye wi'seriacārē paapeocu niwī. Tojo weegu tore Sucot w̄ameyecu niwī.

¹⁸Jacob cū Padan-arāpu ní'cu, cū dajatojaticā, ne mejēcā wa'aticaro niwū. Canaāp̄ure añurō dajacu niwī. Top̄ure Siquem w̄am̄etiri macā p̄t̄eorō tojaque'acu niwī. ¹⁹Cien kujiri niyeru kujiri me'rā ni'cā di'ta duucu niwī. Ti di'tare Hamor p̄orā duacārā niwā. Cū Siquem w̄am̄etigu pacu nicu niwī. Topu Jacob cū ya wi'i, su'ti caseri me'rā s̄eeopeocu niwī. ²⁰Tu'ajanu'cō, Ō'acūrē ējōpeogu wa'icūrārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucu niwī. Tore El-Elohe-Israe** wāme ō'ocu niwī.

Dina ye bu'iri co acawererā Siquējārā ūm̄uarē wējē'que ni'i

34 Lea macō Dina Jacore p̄orātibosa'co, tocjārā nu'miarē i'agō wa'aco niwō. ²Tojo weeri cura, Siquem, Hamor heveo masū macū core i'agū, tutuaro me'rā ñe'e, ña'arō weecu niwī. Cū Hamor tocjārārē dutigu nicu niwī. ³Tojo ña'arō wee'cu nimigū, core uagu, cūrē tu'sacā weesī'ricu niwī. ⁴Tojo weegu, cū pacu Hamor me'rā a'tiro ucūcu niwī:

—Pacu, yu'ure a'tigore numis̄ir̄ibosagu wa'aya, nicu niwī.

⁵Jacob pe'e cū macōrē ña'arō weel'quere mas̄itojacu nimiwī. Cū p̄orā pe'e cāpūpu na yarā ecarārē co'terā weecārā niwā. Tojo weegu téé na dajacāpu ne mejēcā nima'aticu niwī. ⁶Tojo weeri curare Hamor Siquem pacu Jacob me'rā ucūgū wa'acu niwī.

⁷Jacob p̄orā na cāpūpu ní'cārā dajarā, te quietire tu'orā, uayu'rua, a'tiro nicārā niwā: “Siquem Israe p̄orārē ña'abutiario

bopoyoro weep̄i, co me'rā wuacājīgū. Tenojōrē ne weeno'ña marī'i”, nicārā niwā.

⁸Tojo nimicā, Hamor pe'e na me'rā ucū, a'tiro nicu niwī:

—Yu'cu macū Siquem musā acabijore tu'sayu'ruami. Core cūrē numisoya.

⁹Musā ūsā acawererā weronojō tojarása'a. Ūsā musā p̄orā numiarē n̄moti, musā pe'e quē'rā ūsā p̄orā numiarē n̄motirása'a. ¹⁰Ūsā me'rā a'topu tojayá. A'ti di'ta nipe'tiro musā ya di'ta tojarosa'a. Di'tare duutjārā, duase tucūrī pāaña, nicu niwī.

¹¹Siquem pe'e quē'rā cū basu Dina pacu Jacore, co ma'misumuarē a'tiro nicu niwī:

—Musā yu'ure core o'ocā ūasa'a. Musā no'o s̄er̄isere o'oguti. ¹²No'ocārō musā s̄er̄irō p̄t̄eorō s̄er̄icā, o'oguti. Mejō yu'ure core numisoya majā, nicu niwī.

¹³Cū Siquem tojo nimicā, na acabijo Dinarē ña'arō wee'que wapa Jacob p̄orā cūrē, cū pacu Hamorē nisoose me'rā yu'ticārā niwā. ¹⁴A'tiro nicārā niwā:

—Ūsā acabijore ō'r̄ecju yapa casero yejecō'ano'tigure numisomas̄itisa'a. Ūsā tojo weerā bopoyoro weerā weebosa'a.

¹⁵Tojo weeno'cārā dia'cūrē ūsā numisorāti. Musā quē'rā ūsā weronojō ñña. Nipe'tirā ūm̄ua musā wa'teropu nirārē na ō'r̄ecju yapa caserore yejecō'aña. ¹⁶Tojo wéeca be'ro p̄ur̄icārē musā, ūsā p̄orā numiarē n̄motirása'a. Ūsā quē'rā musā p̄orā numiarē n̄motirása'a. Marī ni'cārō me'rā nirása'a. Ni'cā macājārāta nirása'a. ¹⁷Musā ūsā tojo nisere yu'titicāma, ūsā a'tore wija, ūsā acabijore miarása'a, nicārā niwā.

¹⁸Tere tu'orā, Hamor, cū macū Siquem “Jaū, añurōsa'a”, nicārā niwā.

¹⁹Tojo weegu ne yoogoro marīō

**33:20 El-Elohe-Israe n̄rō “Ō'acū, Israe curuacjārā ējōpeogu, Ō'acūta nimi” nisi'r̄irō wee'e.

Siquem cū ya ò'récju yapa caserore yejecò'ano'cu niwī. Jacob macōrē tū'sayuruatjagū, tojo weecu niwī. Cū Siquērēta cū ni'cū pō'rārē āpērā yurūoro cūrē wiopesase me'rā ī'acārā niwā. ²⁰Tojo weerā Siquem cū pacu Hamor me'rā macā sājārī sope pu'topu wa'acārā niwā. Topu na apeyenojōrē duase tiropu masārē a'tiro werecārā niwā:

²¹—Sōjā masā marī me'rā maata nī'cārā weronojō nisetiama. Na a'topu nīrāsama. A'topu apeyenojōrē duase wi'seri weerāsama. Di'ta pajiro nicā'a. Marī na pō'rā numiarē numotirāsa'a. Na pe'e quērā marī pō'rā numiarē numotirāsama. ²²Na marī me'rā nīrāti, nīrā, a'tiro weecā ūama. Na weesetironojōta marī pō'rā ūmuarē na ò'récju yapa caserore yejecò'acā ūama. ²³Nipe'tise na cuose, nipe'tirā na yarā ecarā marī ye nīrōsa'a. Marī “Tojota weerāti” nicā, na marī me'rā tojarāsama.

²⁴Nipe'tirā ūmu ti macā sope pu'to nerērā Hamor, cū macū Siquem me'rā na tojo nisere “Añurōsa'a, tojota weerāti”, nicārā niwā. Tojo weerā nipe'tirā ūmu na ò'récju yapa caserore yejecò'ano'cārā niwā. ²⁵I'tia nūmu be'ro na yejecò'ano'cārā pūrīno'rī cura Jacob pō'rā pūarā Simeó, Levī macāpu wa'acārā niwā. Na ye di'pjīrī me'rā na ne wācūtiri cura nipe'tirā ūmuarē wējēpe'ocā'cārā niwā. ²⁶Hamor, cū macū Siquem quērārē di'pjī me'rāta wējēcārā niwā. Be'ro Dinarē Siquem ya wi'ipū nī'core miiwiacaārā niwā. ²⁷Be'ro āpērā Jacob pō'rā sirutu, ejanemocārā niwā. Na wējēno'cārā cūñarō wa'teropu yurūa, ti macāpu apeyenojōrē yajape'ocā'cārā niwā. Na acabijore ña'arō wee'que wapa a'merā, tojo weecārā niwā. ²⁸Oveja, wecu, burroa, nipe'tise ti macāpu nī'quere, cāpūpu nī'quere yajacārā niwā. ²⁹Wi'seri po'peapu na cuo'quere

yajape'ocā'cārā niwā. Wī'marārē, tojo nicā numiarē ñe'e, miacārā niwā.

³⁰Tere ī'agū, Jacob Simeó, Levíre a'tiro nicu niwī:

—Musā yu'ure ña'abutiario weepetiyeapā. Ni'cārōacāma a'topu nīrā masā cananeo masā, ferezeo masā yu'ure ne ī'asī'rītīrāsama. Na yu'u me'rā a'mewējērātīrā nerērāsama. Yu'u pejetīrācā masā cuo'o. Marīrē wējēpe'ocā'rāsama.

³¹Na pe'e cūrē yu'ticārā niwā:

—To pūrīcārē cū ūsā acabijore ūmuarē a'metārāwapata'ari masōrē weronojō cuobopari? nicārā niwā.

Ō'acū Jacore Betepu “Añurō wa'ato” nī'que nī'i

35 Ō'acū Jacore a'tiro nicu niwī: “Wā'cānu'cāña. Betepu wa'a, topu tojaque'aya. Topu ni'cārō yu'ure ējōpeogu wa'icūrārē ūjūamorōpeorore da'reapa. Mu'u ma'mi Esaúre uiwā'cācaterore yu'u topu mu'urē bajua'caropu wa'aya.” ²Tere tu'ogu, cū acawererārē, nipe'tirā cū me'rā nīrārē a'tiro nicu niwī:

—Nipe'tise musā āpērānojō ējōpeorā queose yee'quere cō'acā'ña. Tojo nicā u'acoe, su'ti ducayuya. ³Te'a, Betepu wa'arā. Topu Ō'acūrē ējōpeogu, ni'cārō cūrē wa'icūrārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūgūti. Cūta yu'ure bujawetiri curare weetamuwī. No'o wa'aro yu'ure ba'patiwā'cāwī, nicu niwī.

⁴Na āpērānojō ējōpeorā queose yee'que na cuo'quere, tojo nicā na o'meperi yosasere Jacore o'ocārā niwā. Jacob tere ñe'e, ni'cāgū yucugu encina wāmetīcjujo docapu tere yaacu niwī. Tigujō Siquem pu'topu tojacaro niwā. ⁵Na topu nī'cārā wijawā'cārī cura Ō'acū to pu'topu nise macārīcārārē ūpu'u uicā weecu niwī. Tojo weerā Jacob pō'rārē sirututicārā niwā.

⁶ Jacob, cū me'rā wa'a'cārā, nipe'tirā Luz wāmetiri macāpu etacārā niwā. Ti macāta tja Betel wāmeti'caro niwū. Canaá di'tapu tojacaro niwū. ⁷ Topu ni'cārō Ō'acūrē ējōpeorā wa'icūrārē ūjūamorōpeorore ni'cā mesā ūtā me'rā seeneocūucu niwī. Tore Jacob cū ma'mirē du'ticatorore Ō'acū cūrē bajuacu niwī. Tojo weegu tore El-betel wāme ō'ocu niwī. ⁸ Toputa Rebecare co'te'co Débora wērico niwō. Betel pu'toacā core ni'cāgū yucūgu encina wāmeticūjo docapu yaacārā niwā. Jacob tore “encina dujarigu” pisucu niwī.

⁹ Jacob cū Padan-arāpu ni'cu daja-tojaticā, toputa Ō'acū apaturi bajua, “Mū'urē añurō weeguti”, nicu niwī.

¹⁰ “Mū'u Jacob wāmeti'i.

Tojo wāmetisome majā.

Ni'cācā me'rā mū'u wāme Israe^e nirōsa'a”, nicu niwī tja.

Cū wāmerē ducayūca be'ro, ¹¹ a'tiro nicu niwī:

“Yū'u Ō'acū tutuayurūgu ni'i.

Mū'u pājārā pō'rāti, pājārā pāramerātigusa'a.

Mū'u me'rā pājārā masāputirāsama.

Peje macārī wa'arosa'a.

Mū'u pāramerā wa'tero nirá wiorā waro sājārāsama.

¹² Abrahā, Isaare yū'u o'o'que di'tare mū'u quē'rārē o'oguti.

Mū'u be'rore, mū'u pāramerā nituriarārē o'oguti”, nicu niwī Ō'acū.

¹³ Ō'acū topu Jacob me'rā ucūtoja, wa'a wa'acu niwī. ¹⁴ Be'ro cūrē Ō'acū ucū'caropu ni'cāgā ūtāgārē miwā'cōnu'cōcu niwī. Ō'acūrē ējōpeosere i'ogū, tigare olivo u'sere, tojo nicā u'seducaco vinorē piopeocu niwī. ¹⁵ Tore Betel wāme ō'ocu niwī.

Raquel co wērī'que ni'i

¹⁶ Be'ro Betepu ni'cārā aperopu wa'acārā niwā. Na Efrata wāmetiropu etatjo du'sacaro niwū yujupu. Topu Raquel wī'magūrē ñe'eco niwō. Ne maata wī'magūrē ñe'emasitico niwō.

¹⁷ Co uputu pūrīse pi'etiri curare, pō'rātīrārē co'teri masō a'tiro nico niwō: “Uiticā'ña. Wī'magū bajuatojami. Ūmu nimi tja”, nico niwō. ¹⁸ Co tojo niri cura, Raquel wērīgōpu nico niwō. Co ejeripō'rā du'uati dūporoacā co macūrē Benoni pisuco niwō. Cū pacu Jacob pe'e cūrē Benjamí wāme ō'ocu niwī.

¹⁹ Tojo wee Raquel wērīa wa'aco niwō. Core Efrata wa'ari ma'apu yaacārā niwā. Ni'cārōacāma to Belé wāmeti'i majā. ²⁰ Jacob core yaa'caro bu'ipure ni'cā ūtātuturo nu'cōcu niwī. Téé a'to-cateropu ti tuturore i'arā, “A'to Raquere yaapā”, ni i'asama.

²¹ Be'ro Jacob yu'rua, Eder wāme-tiro oveja co'terā na co'tedujiri wi'i yu'ruropu tojaque'acu niwī. ²² Na topu añurō apoque'a nisetiri cura Rubén cū pacu numo weronojō nigó Bilha me'rā wuacājī, co me'rā nicu niwī. Tere masīgū, cū pacu uputu waro uacu niwī.

Jacob pō'rā ye cjase ni'i

Jacob pō'rā doce nicārā niwā. ²³ Cū Lea me'rā a'ticūrā pō'rāticu niwī: Rubén masā ma'mi nicu niwī. Be'ro Simeó, Leví, Judá, Isacar, Zabuló nicārā niwā. ²⁴ Cū Raquel me'rā a'ticūrā pō'rāticu niwī: José, Benjamí nicārā niwā. ²⁵ Bilha Raquere da'raco'tego ní'co me'rā a'ticūrā pō'rāticu niwī: Dan, Neftalí nicārā niwā. ²⁶ Zilpa, Leare da'raco'tego ní'co me'rā a'ticūrā pō'rāticu niwī: Gad, Aser nicārā niwā. Ā'rā Jacob Padan-arāpu nicā bajuacārā niwā.

Isaa cū wērī'que ni'i

²⁷ Jacob cū pacu Isaare Mamre wāmetiropu i'agū wa'acu niwī. Ti macārē āpērā Arba o Hebró pisuma. Topu toduporopu Abrahā, Isaa nisetīcārā niwā. ²⁸ Isaa ciento ochenta cū'marī cuogu, wērīcu niwī. ²⁹ Cū nēcūsumuarē sirutugu, cū quērā bucu waro wa'a, wērīa wa'acu niwī. Cū wērīcā i'a, cū pō'rā Esaú, Jacob cūrē yaacārā niwā.

Esaú pō'rā, cū pārāmerā nituriarā ye queti ni'i

36 A'ticūrā Esaú pō'rā, cū pārāmerā nituriarā nicārā niwā. Cūrēta tja Edom pisucārā niwā. ² Esaú Canaá di'tacjārā numiarē numoticu niwī. Ni'cō Ada, Elón hitita masū macō nico niwō. Apego Aholibama Aná macō, Zibeón heveo masū pārāmeo nico niwō. ³ Apego Basemat Ismae macō, Nebaiot acabijo nico niwō. ⁴ Ada me'rā cū pō'rāti'cu Elifaz wāmetīcu niwī. Basemat macū Reuel wāmetīcu niwī. ⁵ Aholibama me'rā cū pō'rāti'cārā Jeús, Jaalam, Coré nicārā niwā. Ā'rā cū Canaá di'tapu nicā bajucārā niwā.

⁶ Esaú cū nūmosānumia me'rā, cū pō'rā umua, numia nipe'tirā cū me'rā nirārē piji, aperopu macārī wa'acu niwī. Cū acabiji Jacob tiropu ni'cu yoaropu wa'acu niwī. Nipe'tirā cū yarā wa'icūrārē, tojo nicā nipe'tise cū Canaá di'tapu boca'quere miape'ocu niwī. ⁷ Na cū acabiji Jacob me'rā apeyenojō cuoyu'rumajā wa'acārā niwā. Tojo weerā na ni'cārō me'rā nita basioticaro niwū. Tojo nicā wa'icūrā na cuorā pājārārē ba'ase ejataticaro niwū. ⁸ Tojo weegu Esaú, apetero Edom na nigú, Seir opa bu'papijaro nirōpu macārī wa'acu niwī.

⁹ Esaú pārāmerā nituriarā edomita masā Seir opa bu'papijaro nirōpu nisetīcārā niwā. ¹⁰ Esaú pō'rā umua a'tiro

wāmetīcārā niwā: Ada, Esaú numo Elifare pō'rātico niwō. Esaú numo apego Basemat Reuere pō'rātico niwō. ¹¹ Elifaz pō'rā umua a'tiro wāmetīcārā niwā: Temán, Omar, Zefo, Gatam, Cenaz nicārā niwā. ¹² Ā'rā, Esaú numo Ada pārāmerā nicārā niwā.

Elifaz apego cū numo nitigo me'rā pō'rātīcu niwī tja. Co Timna wāmetico niwō. Co me'rā Amalec wāmetigure pō'rātīcu niwī. ¹³ Reuel pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Nahat, Zera, Sama, Miza nicārā niwā. Na, apego Esaú numo Basemat pārāmerā nicārā niwā. ¹⁴ Apego Aholibama Esaú numo nico niwō tja. Co me'rā a'ticūrā pō'rātīcu niwī: Jeús, Jaalam, Coré nicārā niwā. Co Ana macō, Zibeón pārāmeo nico niwō.

¹⁵ A'ticūrā Esaú pārāmerā nituriarā wiorā nicārā niwā: Elifaz, Esaú macū masā ma'mi pō'rā Temán, Omar, Zefo, Cenaz, ¹⁶ Coré, Gatam, Amalec nicārā niwā. Na Elifaz pō'rā Edom di'tapure wiorā nicārā niwā. Na nipe'tirā Ada pārāmerā nituriarā nicārā niwā. ¹⁷ Esaú pārāmerā Reuel pō'rā Edom di'tapure a'ticūrā wiorā nicārā niwā: Nahat, Zera, Sama, Miza nicārā niwā. Na Basemat Esaú numo pārāmerā nicārā niwā. ¹⁸ Esaú numo Aholibama pō'rā a'ticūrā wiorā nicārā niwā: Jeús, Jaalam, Coré nicārā niwā. Aholibama Aná macō nico niwō. ¹⁹ Na nipe'tirā Esaú, Edom na nigú, pārāmerā nicārā niwā. Na te curarīcārā wiorā nicārā niwā.

²⁰ Seir pō'rā, horeo masū na nigú pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Lotán, Sobal, Zibeón, Aná, ²¹ Disón, Ezer, Disán nicārā niwā. Na horeo masā wiorā nicārā niwā. Edom di'tapure Seir pārāmerā nituriarā nicārā niwā. ²² Lotán pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Hori, Hemam nicārā niwā. Timna Lotán acabijo nico niwō. ²³ Sobal pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Alván, Manahat, Ebal, Sefo, Onam nicārā niwā. ²⁴ Zibeón pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Aja,

Aná nicārā niwā. Anáta yucu marirōpūre nīgū, aco asibususe o'maburose perire bocacu niwī. Cū pacu Zibeón yarā burroare cū co'tecaterore tere bocacu niwī. ²⁵Aná ni'cū macū Disón wāmetigūre macūticu niwī. Tojo nicā ni'cō numio Aholibamarē macōticu niwī. ²⁶Disón pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Hemdán, Esbán, Itrán, Querán nicārā niwā. ²⁷Ezer pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Bilhán, Zaván, Acán nicārā niwā. ²⁸Disán pō'rā a'ticūrā nicārā niwā: Uz, Arán nicārā niwā.

²⁹Horeo masā wiorā a'ticūrā nicārā niwā: Lotán, Sobal, Zibeón, Aná, ³⁰Disón, Ezer, Disán nicārā niwā. Na horeo masā wiorā nicārā niwā. Na Seir di'tapūre na ye curarinucū wiorā nicārā niwā.

³¹Israe curuacjārā wioḡu dutigū waro cūoatji dūporore Edom di'tapūre wiorā dutirā a'tiro wāmetirā nicārā niwā: ³²Bela, Beor macū Edom di'ta wioḡu dutigū nicu niwī. Cū ya macā Dinaba wāmeticarō niwū. ³³Bela wéríca be'rore cū ducayuro Jobab, Zera macū duticu niwī. Cū Bosra wāmetiri macācjū nicu niwī. ³⁴Jobab cū wéríca be'rore cū ducayuro Husam wāmetigū duticu niwī. Cū Temán wāmetirocjū nicu niwī. ³⁵Husam cū wéríca be'rore cū ducayuro Hadad, Bedad macū duticu niwī. Cū madianita masārē Moab cja cāpūpu a'mewējē wapata'acu niwī. Cū ya macā Avit wāmeticarō niwū. ³⁶Hadad cū wéríca be'rore cū ducayuro Samla, Masreca macācjū duticu niwī. ³⁷Samla cū wéríca be'rore cū ducayuro Saúl duticu niwī. Cū Rehobot wāmetiri macācjū nicu niwī. Ti macā dia sumutopu nicaro niwū. ³⁸Saúl wéríca be'rore cū ducayuro Baal-hanán, Acbor macū, duticu niwī. ³⁹Baal-hanán wéríca be'rore cū ducayuro Hadad, Pau wāmetiri macācjū duticu niwī. Hadad nūmo Mehetabel wāmetico niwō. Co Matred macō, Mezaab pārāmeo nico niwō.

⁴⁰Esaú pō'rā wiorā te curarinucū su'ori niseti'cārā a'ticūrā nicārā niwā. Ni'cū pō'rā masā ma'mi me'rā nū'cācaro niwū. Na niseti'caropu, tojo nicā na ye curari wāmerē werenō'rōsa'a. Timna, Alva, Jetet, ⁴¹Aholibama, Ela, Pinón, ⁴²Cenaz, Temán, Mibzar, ⁴³Magdiel, Iram nicārā niwā. Esaú, apeterore Edom pisuno'gū nicu niwī. Na edomita masā wiorā nicārā niwā. Na, na nirōpūre, na yarā masārē su'ori dūticārā niwā.

Ā'ri Esaú, Edom masā ñecū nicu niwī.

José quē'e'que ni'i

37 Jacob pe'e Canaá di'tapu tojacā'cu niwī. Ti di'tapūta cū pacu yoaticā nínicu niwī.

²A'te Jacob ni'cū pō'rā niseti'que queti ni'i.

José diecisiete cū'marī cuoḡu, cū ma'misūmua me'rā oveja co'tegu weecu niwī. Na cū pacu nūmosānumia pe'su da're'cārā numia Bilha, Zilpa pō'rā nicārā niwā. José na da'raropu cū ma'misūmua ña'arō weeseticā i'agū, na pacūpūre “Ña'arō weeama”, ni weredajamūjācu niwī.

³Jacob José pe'ere āpērā cū pō'rā nemorō ma'iyu'rūnu'cācu niwī. Cū bucu waro nirī cura bajua'cu niyucā, tojo weecu niwī. Cūrē ma'iyu'rūḡu, ni'cārō su'tiro cū sāñatjo añurō waro weecu niwī. ⁴Cū ma'misūmua cū pe'ere “Marī nemorō ma'iyu'rūnu'cāmi” nírā, cūrē i'así'rīti, uacārā niwā. Cūrē ne cārō añudutiticārā niwā.

⁵Ni'cā ñami José quē'ecu niwī. Tere cū ma'misūmuarē werecu niwī. Tere tu'orā, totá nemorō cū me'rā uacārā niwā. ⁶A'tiro nicu niwī:

—Yu'cu quē'e'quere musārē weregutigū wee'e. Tere tu'oya. ⁷Marī nipe'tirāpūta cāpūpu niasu. Topūre trigore opa dotori du'terā weeasu. Ni'cā ño ya doto cja ño wā'cānu'cā, diacjū ejanu'cā wa'asu. Musā ye ñorī pe'e

ya ño sumuto sũtuanũ'cãpũ. Ya ñorẽ
ẽjõpeoro weronojõ paamu'rĩque'apũ,
nicũ niwĩ.

⁸Tere tu'orã, cũ ma'misũmũa nicãrã
niwã:

—¿To pũricãrẽ mũ'u ãsã wioɣũ
niɣũsari? ¿Mũ'u ãsãrẽ dutipeɣusari?

Cũ quẽ'e'quere werecã, “Tojo
wa'apũ” nicã tu'orã, nemorõ ua, cũ
me'rã a'pepũricãrã niwã.

⁹Be'ro apaturi José quẽ'enemocu
niwĩ. Te quẽ'rãrẽ cũ ma'misũmũarẽ
wecũ niwĩ:

—Tu'oya tja. Yu'u apaturi quẽ'easu.
A'tocaterore mujĩpũ ɣmũcocjũ,
ñamicjũ, once ñocõa yũ'ure ẽjõpeorã
paamu'rĩque'ama.

¹⁰Cũ pacure, cũ ma'misũmũarẽ cũ
quẽ'e'quere wecũ niwĩ. Tere tu'ogũ, cũ
pacũ pũrĩrõ me'rã cũrẽ yũ'ticu niwĩ:

—¿De'ro nisi'rĩrõ weeti a'te mũ'u
quẽ'e'que? ¿To pũricãrẽ, yũ'u, mũ'u
paco, mũ'u ma'misũmũa mũ'ũrẽ ẽjõpe-
orã paamu'rĩque'arãsari? nicũ niwĩ.

¹¹Cũ ma'misũmũa cũrẽ hoɣũ'ruacãrã
niwã. Cũ pacũ pe'e tere pũrõ
wãcũnrũcũ niwĩ.

Joseré cũ ma'misũmũa dua'que ni'i

¹²Ni'cã nũmũ José ma'misũmũa
Siquem wãmetiropũ wa'acãrã niwã. Na
pacũ Jacob yarã ovejare tá ecarã wa'arã
weecãrã niwã. ¹³Be'ro Jacob cũ macũ
Joseré nicũ niwĩ:

—Mũ'u masĩsa'a. Mũ'u ma'misũmũa
Siquẽpũ ovejare tá ecaco'terã weesama.
Narẽ i'agũ wa'aya.

—Jau, wa'agũti, ni yũ'ticu niwĩ.

¹⁴Cũ tojo nicã tu'ogũ, Jacob nicũ niwĩ:

—Añũ'u. ¿Mũ'u ma'misũmũa, tojo
nicã oveja, ¿de'ronojõ nisetiti? Narẽ
i'agũ wa'aya. I'atoja, yũ'ure quetiwereɣũ
tojatia, nicũ niwĩ. Jacob Joseré o'ógũ,

Hebrõ wãmetiro ti pa'tiro nirõ me'rã
o'ócu niwĩ.

José Siquẽpũ etagu, ¹⁵cãpũpũ wisia
wa'acu niwĩ. Tojo weegũ ni'cũ masũ
cũrẽ bocaēja, sãrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Ñe'enojõrẽ a'macusiagu weeti?

¹⁶José cũrẽ yũ'ticu niwĩ:

—Yu'u ma'misũmũarẽ a'macusiagu
wee'e. ¿No'opũ na yarã ovejare co'terã
weesari? ¿Mũ'u masĩweti?

¹⁷—Wa'atojama. A'to ni'cãrã “Dotãn
tiropũ wa'arã” nicã tu'oasu, ni yũ'ticu
niwĩ cũrẽ.

Tojo weegũ José cũ ma'misũmũarẽ
a'mawã'cã, Dotãn sumutopũ bocaėjacu
niwĩ. ¹⁸Na pe'e cũrẽ yoaropũta a'ticã
i'acãrã niwã. Na tiropũ ejase duporo,
“Marĩ cũrẽ wẽjẽrã”, ni apoyucãrã niwã.

¹⁹—I'aña. S'i' quẽ'ese bucũ a'timim-
iba, nicãrã niwã.

²⁰—Te'a, cũrẽ wẽjẽrã. Wẽjẽtoja,
copepũ cũrẽ tuuquesãrã. “No'o ni'cũ yai
nũcũcjũ ba'agu ba'apĩ cũrẽ”, nĩrã marĩ
pacure. Tojo weero cũ quẽ'e'que ¿de'ro
wa'aro wa'arosa'a? nicãrã niwã.

²¹Rubén na tojo nisere tu'ogũ, cũ
acabijire yũ'ruosi'rĩgũ, narẽ nicũ niwĩ:

—Wẽjeticã'rã. ²²A'ti pe aco marĩrĩ
pepũ tuuquesãña. Ne cũrẽ mejẽcã weet-
icã'ña. Rubén cũ acabijire yũ'ruo, cũ
pacupure wiasĩ'rĩgũ, tojo nicũ niwĩ.

²³José cũ ma'misũmũa tiropũ etacã,
na cũrẽ ñe'ea, cũ sãnarõ su'tiro cũ pacũ
o'o'carore tuweecãrã niwã. ²⁴Tuwee,
topũ nĩrĩ pe aco marĩrĩ pepũ tu-
uquesãcãrã niwã.

²⁵Tu'ajanũ'cõ, ba'arãtirã ejanujãcãrã
niwã. Na tojo weeri cura ismaelita
masã^{††} duari masã pãjãrã a'ticã i'acãrã
niwã. Na Galaad wãmetiro me'rã,
Egiptopũ miarã, na yarã wa'icũrã
cameyoa bu'ipũ, u'mutise pejere, tojo
nicã wa'rese bãlsamo wãmetisere, mirra
wãmetisere miacãrã niwã.

^{††}37:25 Ismaelita masã madianita masã nicãrã niwã.

²⁶ Narē i'agū, Judá cū ma'misumuarē, cū acabijirārē nicu niwī:

—Marī cūrē wējē, āpērārē ya'yiorā, ñe'enojō añuse bocabosari? ²⁷ Cūrē wējērōnojō o'orā, sōjā duari masā pe'ere duarā. Cū quē'rā marī acabijita nimi.

Judá cū tojo nisere tu'orā, “Jau, tojota weerā”, nicārā niwā.

²⁸ Tojo weerā ismaelita masā apeyenōjō duari masā na tiropu yu'ruacā, José ma'misumua ti pepu sãña'cure miiwīrō, narē duacārā niwā. Cūrē veinte niyeru kujiri wapayecārā niwā. Tojo weerā Joseré Egiptopu miacārā niwā.

²⁹ Rubén na duari cura marī'cu niyugu, na tiropu daja, ti pepu Joseré maricā i'agū, cū bujawetisere i'ogū, cū yaro su'tirote tã'rēcu niwī. ³⁰ Be'ro cū acabijirā tiropu wa'a, narē nicu niwī:

—Marī acabiji marīamiba majā. ¿Ni'cārōacārē yu'u de'ro weegusari? nicu niwī.

³¹ Be'ro ni'cū cabra wī'magūrē wējēcārā niwā. Wējētoja, José yaro su'tiro na tuwee'carore mii, cū ye dí me'rā tore tuuwa'recārā niwā.

³² Tu'ajanu'cō, to su'tirote na pacupure mia, i'ocārā niwā.

—Ûsā a'to su'tirote bocapu. Ì'aña. Apetero weero mu'u macū yaro nírō nibosa'a, nicārā niwā.

³³ Jacob ti su'tirote i'amasigū, a'tiro nicu niwī:

—Ûu. Yu'u macū yarota ni'i. Ni'cū yaí nu'cūcjū yu'u macūrē ñe'le, cū'rī wējēste, ba'apī, nicu niwī.

³⁴ Tojo weegu Jacob cū bujawetisere i'ogū, cū su'tirote tã'rē, na weewaronojōpuma su'ti wãquisenojōrē sãñacu niwī. Cū macū wērī'quere yoacā uti, dujasewā'acu niwī. ³⁵ Nipe'tirā cū pō'rā umua, numia cūrē “Tocā'rōta bujaweti,

utiya”, nicārā nimiwā. Cū pe'le na “Wácūtutuaya”, nimicā, ne uaticu niwī. Siape me'rā nemorō utinemosājācu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Téé wērīgūpu bujawetidu'uguti, nicu niwī. Tojo weegu Jacob cū macū José bajuticā i'agū, utinu'cūcā'cu niwī.

³⁶ Ismaelita masā Egiptopure etarā, Joseré Potifar wāmetigure duaturiacārā niwā. Cū Egiptocjārā wiogu faraórē da'ratamugū nicu niwī. Tojo nicā faraórē co'terā surara wiogu nicu niwī.

Judá, Tamar wāmetigo ye queti ni'i

38 Joseré na duaca be'ro Judá cū ma'misumua, cū acabijirārē cō'awijacu niwī. Cō'awija, Adulam wāmetiri macāpu wa'acu niwī. Topu ti macācjū Hira wāmetigu ya wi'ipu cājīcu niwī. ²⁻³ Topu ni'cō numiorē Canaá di'tacjū Súa wāmetigu macōrē i'acu niwī. Core numoticu niwī. Co me'rā nica be'ro co nijipaco ni, ni'cū wī'magū pō'rático niwō. Cūrē Er wāme o'oco niwō. ⁴ Be'ro apaturi nijipaco wa'a, apī wī'magūrē pō'rático niwō. Cūrē Onán wāme o'ocu niwō. ⁵ Na be'rore apī pō'rātinemoco niwō tja. Cūrē Sela wāme o'oco niwō. Cū Quezib wāmetiropu bajuacu niwī.

⁶ Be'ropu Judá cū macū masā ma'mi Er Tamar wāmetigore numiada'recu niwī. ⁷ Er cū ña'arō weesetisere Ō'acū ne tu'saticu niwī. Tojo weegu cū catiri umu-core ē'macā'cu niwī.

⁸ Cū wérīca be'ro Judá cū macū Onárē a'tiro nicu niwī:

—Macū, marīrē dutisere queoro wéegu, mu'u ma'mi numo ní'core nuorēña. Tojo weegu mu'u ma'mi mijirē pō'rātibosaturiyagusa'a.^f

⁹ Onán pe'le “Co me'rā yu'u pō'raticā, yu'u pō'rā nitibosama” ni, masīcu niwī. Tojo weegu nipe'tisetiri co me'rā

^f38:8 Rt 4.5; Mr 12.19-22

nimigū, nijīpacoyoticu niwī. Tere tojo weegu, cū ma'mi pō'rā nituriarā wa'acā uasātigu, tojo weecu niwī. ¹⁰ Ō'acū Onán cū tojo weesere i'agū, tere tu'saticu niwī. Tojo weegu cū quē'rārē wērīcā weecu niwī.

¹¹ Tojo wa'áca be'ro Judá cū macū nūmo ní'core nicu niwī:

—Mu'u pacu ya wi'ipū wapewio tojánīña. Yu'u macū Sela cū bucu nicāpu cūrē marāputiapa, nicu niwī. Tojo weego, Tamar co pacu ya wi'ipū dajaco niwō. Core tojo nimigū, Judá a'tiro wācūcu niwī: “Apetero weegu Sela quē'rā cū ma'misumua weronojō wērī-bosami”, nicu niwī.

¹² Yoáca be'ro Judá nūmo Súa macō wērīa wa'aco niwō. Cū dūjari pe'tica be'ro Judá Timnat wāmetiri macāpu wa'acu niwī. Ti macāputa cū yarā oveja poarire seecārā niwā. Cū me'rācjū Hira Adulācjū cūrē ba'paticu niwī.

¹³ Tamar, co mañecū “Timnat macāpu cū yarā oveja poarire seegu wa'apu” nicā tu'ogo, a'tiro weeco niwō. ¹⁴ Co wapewio sñānī su'tirote tuweeco niwō. Tuwee, na i'amasitīcā'to nīgō, ni'cā casero me'rā co diapoare mo'aco niwō. Tu'ajanu'cō, Enaim macā sājārī sope pu'to dujico niwō. Ti macā Timnat wa'ari ma'a tiropu nicaro niwū. Tamar, “Sela bucupu niapu” nisere tu'ogo, tojo weeco niwō. Sela bucupu nimicā, Judá core Selare numiada'reticu niwī.

¹⁵ Judá core i'agū, “Umuarē a'metārāwapata'ari masō nisamo”, ni wācūcu niwī. Co diapoare mo'a, i'ata basiotico niwō. ¹⁶ Cū macū nūmo ní'co nisamo, ni masitigu, ma'apu ní'cu co tiro ojanu'cā, core a'tiro nicu niwī:

—Yu'u, mu'u me'rā nisi'rīsa'a, nicu niwī.

Co pe'e “¿Ñe'enojō yu'ure wapayegusari?” nico niwō.

¹⁷ —Yu'u ecarā cuorārē ni'cū cabracārē mu'urē o'oguti, nicu niwī.

—Añu'u to pūrīcārē. Mu'u cūrē o'oati dūporo apeyenojō cūña ujuju, nico niwō.

¹⁸ —¿Ñe'enojōrē yu'u cūcā uati? ni sērītiña'cu niwī.

—Mu'u wāmerē ñacūurōrē ti da busari da me'rā, tojo nicā mu'u tuacju mu'u cuocjare cūña, nico niwō.

Judá core tere o'otoja, co me'rā nicu niwī. Tojo wee co nijīpaco tojaco niwō. ¹⁹ Cū me'rā nīca be'ro topu ní'co Tamar wa'aco niwō. Wa'a, co diapoā omāca caserore tuweeco niwō. Tu'ajanu'cō, co wapewio su'tiro co tuwee'carore sñāco niwō tja.

²⁰ Be'ro Judá cū ní'caronojō cū me'rācjū Adulācjū me'rā cabracārē o'ócū niwī. Cū co me'rā topu cūu'quere wiatōrōdutigū, tojo weecu niwī. Cū me'rācjū pe'e core ne bocaticu niwī.

²¹ Tojo weegu tocjārā masārē sērītiña'cu niwī:

—Musā i'acā sō'oníco Ena'cǵō, musā ējōpeori wi'icǵō umuarē a'metārāwapata'ari masō, ¿no'opu nisari? Na pe'e “A'toma ne ni'cō conojō marīmo a'ti macāma”, nicārā niwā.

²² Tere tu'ogu, Judá tiropu cū majāmi-tojaacu niwī. Cūrē nicu niwī:

—Ne bocatiasu. Tocjārā marīcā “Conojō a'toma ne marīmo”, niama, nicu niwī.

²³ Judá cūrē yu'ticu niwī:

—Tocjārā marīrē bujiticā'to, nīrā, yu'u cūu'que me'rāta tojacā'to. Yu'u cabracārē o'omiapu, o'ogu pe'e; mu'u bocatiapā, nicu niwī Judá.

²⁴ I'tiarā mujīpū be'ro āpērā Judáre a'tiro quetiwererā etacārā niwā:

—Mu'u macū nūmo āpērā umuarē a'metārā, nijīpacojoja wa'aco niama, nicārā niwā.

Judá tere tu'ogu, “Core miwīrō, ūjūacō'acārā wa'aya”, ni caricūcu niwī.

²⁵ Core miwīrōrī curare co pe'e cū wapaye cūu'quere o'o, co mañecūrē a'tiro

queti o'óco niwō: “A'te noa cūu'que nírō nisasa'a. A'te wioguta yu'ure nijīpacoy-owī. Ī'arē mu'u. ¿Noa yaro a'to wāme ñacūurō, a'ti da me'rā, tojo nicā a'tigu tuacju niti?”

²⁶ Judá cū yere ī'amasīgū, a'tiro nicu niwī:

—Co pe'e yu'u yu'ruoro añurō weepō. Yu'u pe'e, yu'u macū Sela me'rā numiada'retigu, ña'arō weepā, nicu niwī. Tojo weegu Judá core ne apaturi a'metārānemoticu niwī majā.

²⁷ Tamar co wī'magū wu'ari numu ejacā, puarā su'rua'cārā bajuacārā niwā. ²⁸ Na bajuari curare ni'cū omocā sīowīrōcu niwī. Tojo weego pō'rātīrārē co'teri masō ni'cā da sō'arī da me'rā, omocāpu du'teō'oco niwō. A'tiro nico niwō: “Ā'rī bajuamu'tāmi”, nico niwō.

²⁹ Co tojo nirī curata cū omocārē wejequesōrōcu niwī. Cū tojo weecāta, cū acabiji pe'e bajuamu'tācu niwī. Tojo weego pō'rātīrārē co'tego cūrē a'tiro nico niwō: “¿De'ro weegu mu'u ma'mi pe'ere bajuamu'tācā weetiati?” Tojo weerā cūrē Fares wāmeyecārā niwā. ³⁰ Be'ro apī omocāpu sō'arī da du'teō'o'cu pe'e bajuacu niwī. Cūrē Zara[‡] wāme ō'ocārā niwā.

José ye queti, tojo nicā Potifar numo ye queti ni'i

39 José Egiptopu miano'cu niwī. Cūrē topu miāca be'ro cūrē mia'cārā ismaelita masā Potifar wāmetigure duaturiacārā niwā. Cū Egiptocjū wiogu faraóre da'ratamugū, tojo nicā cūrē co'terā surara wiogu nicu niwī.

² Ō'acū José me'rā ni, cūrē weetamucu niwī. Tojo weegu cū wiogu Potifar, Egiptocjū ya wi'ipu nirī cura nipe'tise cūrē añurō dia'cū wa'acaro niwū. ³ Potifata Ō'acū Joseré weetamusere, tojo nicā

cūrē añurō wa'asere ī'acu niwī. ⁴ Tojo weegu Joseré añurō wācūcu niwī. Tojo wācūgū cūrē, cū ya wi'i wiogu, cūrē weetamuacju warore sōrōcu niwī. Nipe'tise cū yere su'ori ī'anurādutigu sōrōcu niwī. ⁵ Cūrē wiogu sōrōca numu me'rāta Ō'acū Potifare añurō wa'acā weenu'cūcu niwī. Cū ya wi'i cjase cū cūosere, tojo nicā cū cāpūpu cūosere “Añurō wa'ato”, nicu niwī Ō'acū. ⁶ José tere co'tegu niyucā, Potifar ne cārō wācūque'titicu niwī. Ba'aritero ejacā dia'cūrē ba'agu wa'amujācu niwī.

José tutuagu, añurō bajugu nicu niwī. ⁷ Be'ro cū wiogu Potifar numo cūrē pūrō ī'aco niwō. Joseré tu'sago, ni'cā numu cūrē, “Yu'u me'rā nīgū a'tia”, nico niwō.

⁸ José co tojo nisere tu'satigu, core a'tiro nicu niwī:

—Ī'aña. Yu'u wiogu mu'u marāpu, nipe'tise musā cūosere yu'ure ī'anurādutigu cūuami. Yu'u a'topu nirī curare cū ne apeyenojō wācūque'titimi. ⁹ A'ti wi'ipure ne apī yu'u nemorō nīgū marīmi. Yu'u wiogu yu'ure, yu'u sērīsere o'oticā weetimi. No'o nipe'tisere o'omi. Mu'u pūrīcārē basiowe'e. Mu'u yu'u wiogu numo ni'i. Tojo weegu yu'u to cārōjo ña'arō weemasītisa'a. Ō'acūrē yu'runu'cāmasītisa'a, nicu niwī.

¹⁰ Co cūrē nipe'tise numurī “Ba'pati, yu'u me'rā nīgū a'tia”, nimicā, ne wa'aticu niwī. ¹¹ Ni'cā numu José cū wiogu ya wi'ipu cū da'rasenojōrē weegu wa'acu niwī. Titare āpērā ti wi'ipu da'racoterā topu marīcārā niwā. ¹² Potifar numo cū yaro su'tiro bu'icjārōrē tūawee, “Yu'u me'rā nīgū a'tia”, nico niwō.

José pe'e su'tiro bu'icjārō moogū ti wi'ipu ni'cu omawijaacu niwī. Co pe'e cū yaro su'tiro me'rā tojanu'cāco niwō. ¹³ Cū bu'icjārōrē topu cō'a omawijaacā ī'agō, ¹⁴ to da'racoterārē pijio, a'tiro nico niwō:

‡38:30 Apeterore Zarare Zérah ojano'caro niwū. Jos 7.1

—Í'aña. Yu'u marāpu hebreo masū cū miiti'cu marīrē ña'arō bujicā'mi. Cū yu'u me'rā nisi'rīgū, a'ti wi'ipure sājāticu ni-ami. Yu'u pe'e uputu caricūapu. ¹⁵ Yu'u tutuaro pōtēorō caricūcā tu'ogu, cū yaro su'tiro bu'icjārōrē cō'a, omawijaami, nico niwō.

¹⁶ Co marāpu wi'ipū dajari cura to su'tirote cuoco niwō. ¹⁷ Cūrē mejārōta wereco niwō tja:

—Hebreo masū mu'u da'racote'gu miiti'cu, ya tucūpu sājāa, yu'ure ña'arō weesi'rīgū weeami. ¹⁸ Yu'u tutuaro pōtēorō caricūcā, cū yaro su'tiro bu'icjārō a'to doquecū, omawijaa wa'ami.

¹⁹ Potifar cū numo “Mu'urē da'racote'gu tojo weeami”, nicā tu'ogu, uayur'uacu niwī. ²⁰ Tojo weegu Joseré ñe'eduti, bu'iri da'leri wi'ipū sōrō-duticu niwī. Ti wi'iputa bu'iriwi'ia wio'gu faraórē yu'rūnu'cā'cārā dujicārā niwā. ²¹ Tojo weemicā, Ō'acū pe'e cū ma'isere i'ogū, José me'rā ninu'cūcu niwī. Cūrē weetamugū, topu bu'iri wi'i wio'gure añurō wācūcā weecu niwī. ²² Tojo weegu José topu nipe'tirā bu'iri cuorārē i'anurū, narē co'tegu tojaju niwī. Tojo nicā, nipe'tise ti wi'ipū weesere su'ori duticu niwī. ²³ Ō'acū José me'rā nīgū, nipe'tise añurō dia'cū wa'acā weecu niwī. Tojo weegu surara topu co'terā wio'gu cū Joseré cūu'quere wācūque'titicu niwī.

José puarā quē'e'quere were'que ni'i

40 Tojo wa'aca be'ro Egiptocjū wio'gure u'seducaco vino tīaco'terā wio'gu, tojo nicā apī pá weerā wio'gu na faraórē tu'saticā weecārā niwā. ² Faraó narē, u'seducacore tīaco'terā wio'gu, tojo nicā pá weerā wio'gu me'rā uayur'uacu niwī. ³ Tojo weegu cūrē co'terā surara wio'gu ya wi'ipū narē bu'iri da'redutigu o'ócū niwī. Toputa José quē'rā bu'iri

da'reno'cu dujicu niwī. ⁴ Ti wi'ipū co'terā wio'gu Joseré “Á'rārē co'teya”, nicu niwī. Na topure yoacā bu'iri dujicārā niwā.

⁵ Ni'cā ñami u'seducacore tīaco'tegu, pārē weeco'tegu nanucū mejēcā bajuse quē'ecārā niwā. Na puaro quē'e'quencū mejēcā dia'cū nisi'rīrō weecaro niwī. ⁶ Bo'reacā José narē i'awā'cāgū e'agu, na bujawetirārē bocejacu niwī. ⁷ Narē a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro weerā ni'cācārē tocā'rō bujawetirā waro niti?

⁸ Na yu'ticārā niwā:

—Ūsā puarā mejēcā bajuse quē'e'asu. A'topure ne ni'cūputa ūsā quē'e'quere “Tojo nisi'rīrō weeapā” nigūnojōrē bo-catisa'a, nicārā niwā.

Na tojo nicā tu'ogu, José a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū ni'cūta a'tenojōrē weremasīsamī. Yu'ure wereya masā quē'e'quere, nicu niwī.

⁹ Tojo weegu u'seducacore tīaco'tegu cū quē'e'quere Joseré a'tiro werecu niwī:

—Quē'erōpūre ni'cā da u'sedare yu'u diacjū pe'e i'asu. ¹⁰ Ti da i'tia dūpu cuoapu. Te dūpuri pī'rī o'oritia wa'apu. Te tō'orī u'se bucuamajāmujāpu. ¹¹ Topure faraó si'rīrī pare cuoasu. U'se tō'orirē míf, ti paru bipesāsu. Tu'ajanu'cō, ti pare faraōpūre o'oasu, nicu niwī.

¹² José cūrē nicu niwī:

—Mu'u quē'e'que a'tiro nisi'rīrō wee'e. Te i'tia dūpu, i'tia numu nisi'rīrō wee'e. ¹³ I'tia numu be'ro faraó mu'urē besesusami. Besetoja, mu'urē acobojo, mu'u da'ra'quere da'radutigusami tja. Todūporo mu'u wee'caronojōta faraórē u'seducacore tīaco'tegusa'a. ¹⁴ Mu'urē a'tiro wa'acā, yu'ure wācūapa. Yu'u a'to bu'iri da'leri wi'ipū nigūrē miiwīrōdutigū, faraórē ucūbosaya. Sajatiro yu'ure wācūcureapa. ¹⁵ Yu'ure hebreo masā ya di'tapu tutuaro me'rā

ñe'e, miitiwā. Ña'arō weetimigū, mejō waro bu'iri da'leri wi'ipū dujisa'a, nicu niwī José.

¹⁶ Pá weeri masā wiogu José cū queoro wereme'ricā i'agū, cū quē'rā a'tiro nicu niwī:

—Yu'ua, quē'erōpūre i'tia bati pá butisere tuupeoasū. ¹⁷ Bu'ipū pesamu'tārī bati faraó yere peje pá mejēcā bajuse i'pitisenojō posetiapū. Tojo nimicā, mirícūa pe'e yu'u dūpoa bu'iacā pesari bati pe'ere ba'arā dijatiama.

¹⁸ Tere tu'ogu, José cūrē nicu niwī:

—Mu'u quē'e'que a'tiro nīsī'rīrō wee'e. Te i'tia bati i'tia nūmu ni'i. ¹⁹ I'tia nūmu be'ro faraó mu'urē ni'cāgū yucugūpū du'teyoodutigusami. Mu'u wérīca be'ro mirícūa mu'u ye di'ire ba'arāsama, nicu niwī.

²⁰ I'tia nūmu be'ro José a'tere wérēca be'ro faraó cū bajuáca nūmu bosenu'mujo weecu niwī. Nipe'tirā cūrē da'ratamurā me'rā tojo weecu niwī. Nipe'tirā cū pijio'cārā i'orō wa'tero faraó bu'iri da'leri wi'ipū nirá u'sedūcaco vino tiaco'terā wiogure, pá weerá wiogure pijiwīrōduticu niwī.

²¹ U'sedūcaco vino tiaco'te'cuma mejārōta cūrē da'rase cūucu niwī.

Cū todūporo wee'caronojōta faraórē u'sedūcaco vino tiagū sājāacu niwī tja.

²² Pá weerá wiogu pe'ema yucugūpū du'teyooduticu niwī. José cūrē ni'caronojōta wa'acaro niwū. ²³ Tojo wa'amicā, u'sedūcaco vino tiaco'tegu Joseré ne wācūticu niwī.

José faraórē cū quē'e'quere were'que ni'i

41 José na puarā quē'e'quere wérēca be'ro puā cū'ma yu'rūcaro niwū. Ni'cā nūmu faraó a'tiro quē'ecu niwī: Dia Nilo wāmetiri maa sumutopū nu'cūcu niwī. ² Cū tojo weeri cura ti maapūre siete wecua

añurā, di'itirā wijapa'acārā niwā. Ti maa sumutopū aco tiropū táre ba'anu'cūcārā niwā. ³ Be'ro ti maapūta tja āpērā siete wecua ña'arā mejārā, di'i marīrā wijapa'acārā niwā. Āpērā u'mutāwija'cārā tiro nu'cājecārā niwā. ⁴ Ā'rā wecua ña'arā mejārā, di'i marīrā āpērā añurā siete wecua pacarā di'itirā pe'ere ba'ape'ocārā niwā. Tere quē'egūta, faraó wā'cācu niwī.

⁵ Be'ro cārīa wa'acu niwī tja. Apeye quē'enumocu niwī. Cū i'acā, siete trigo pō'rārī añubutiase peritise ni'cā ñopūreta pī'rīwijacaro niwū. ⁶ Be'ro tja siete ña'ase trigo pō'rārī mejā, ñai bopoa'que mejā pī'rībajuacaro niwū. Wī'rō mujīpū mujātiro cjase upūtu asi-busu wēetuuwā'cātise me'rā tojo wa'acaro niwū. ⁷ A'te siete ña'ase bopoa'que pō'rārī mejā apeye siete añuse trigo peritise pō'rārīrē ba'ape'ocā'caro niwū. Tojo wa'acā, faraó wā'cā, “Quē'ese niapā”, nicu niwī.

⁸ Ape nūmu ñamiña'cūrō wācūque'tiyū'ruacu niwī. Tojo weegu nipe'tirā nībocari masārē, tu'omasīrī masā Egiptopū nirārē pijio, cū quē'e'quere werecu niwī. Ne ni'cū pe'eta “Tojo nīsī'rīrō wee'e” ni, weremasīticārā niwā.

⁹ Na weremasīticā i'agū, faraórē u'sedūcaco vino tiaco'tegu a'tiro nicu niwī:

—Ni'cārōacāpūta yu'u queoro weeti'quere wācūsa'a majā. ¹⁰ Wiogu, ti nūmupū mu'u pá weeri masā wiogu me'rā, tojo nicā yu'u me'rā uácaterore, ūsā puarāpūreta surara wiogu ya wi'ipū ūsārē bu'iri da'regu sōrōwū. ¹¹ Ni'cā ñami pá weeri masā wiogu quē'ecu niwī. Yu'u quē'rā mejēcā bajuse quē'ewū. Ūsā quē'e'quenu'cū mejēcā dia'cū nīsī'rīrō weecaro niwū. ¹² Titare ni'cū hebreo masū ma'muacā ūsā me'rā niwī. Cū mu'urē co'terā surara wiogure da'ra-co'tegu niwī. Ūsā quē'e'quere cūrē

werewu. Cū pe'e ūsārē “Tojo nisī'rīrō weepā”, ni werewī. ¹³Te cū nī'caronojōta queoro wa'awu. Yu'u apaturi yu'u da'rase cuo'quere da'rawu tja. Apī du'teyoo wējēno'wī, nicu niwī.

¹⁴Tere tu'ogu, faraó “Joseré pijigu wa'aya”, nicu niwī. Tojo weerā maata cūrē bu'iri da'reri wi'ipū nī'cure pijiwi-jaacārā niwā. José pe'e useca poarire wujawee, su'tirote ducayu, faraó tiropu wa'acu niwī.

¹⁵Topu ejacā, faraó cūrē nicu niwī:

—Yu'u quē'e'quere ne ni'cūnojō “Tojo nisī'rīrō wee'e” ni, weremasīgūrē bocatiasu. Mu'urē “Cū pe'e quē'esere weremasīapu” nisere tu'o'o.

¹⁶José faraórē yu'ticu niwī:

—A'tere yu'u mejēta weremasīsa'a. Wiogu, a'tere Ō'acū pe'e mu'urē añurō wa'adutigu, mu'u quē'e'quere “Tojo nisī'rīrō wee'e” ni weregusami, nicu niwī.

¹⁷Faraó Joseré “A'tiro quē'easu”, nicu niwī:

—Dia Nilo sumutopu nu'cūasu. ¹⁸Ti maapure siete wecua añurā pacarā, di'itirā wijapa'ama. Na ti maa sumutopu tá nirōpu ba'anu'cūama. ¹⁹Na be'ro tja siete wecua ña'arā mejārā, di'i marirā wijapa'ama. Ne ni'cāti tojo bajurā wecua a'to Egiptopure ī'atigu nicāti. ²⁰Ā'rā wecua ña'arā mejārā, di'i marirā siete añurā, pacarā di'itirā pe'ere ba'acā'ma. ²¹Na ba'a'cārā nimirā, “Na ba'apā”, nita basiotiama. Mejārōta ña'arā mejārā, di'i marirā nicā'ma. Tere quē'egū, yu'u wā'cāpu. ²²Be'ro apaturi apeye quē'enemoapu tja. Siete trigo pō'rārī añubutiasie peritise ni'cā ñopureta pī'rīwijatiapu. ²³Te be'ro tja siete pō'rārī trigo ña'ase, te peri marise pō'rārī ñai bopoa'que mejā pī'rīwijatiapu. Wī'rō mujipū mujātiro cjase uputu asibusu wēetuuwā'cātise me'rā tojo wa'apu. ²⁴A'te siete pō'rārī ña'ase mejā, apeye añuse trigo peri-

tise pō'rārī pe'ere ba'ape'ocā'pu. Yu'u a'tere nībocari masārē weremiapu. Ne ni'cūnojō pe'eta “Tojo nisī'rīrō wee'e” ni weremasītiama, nicu niwī faraó.

²⁵Tere tu'ogu, José faraórē yu'ticu niwī:

—Wiogu, puaroputa mu'u quē'e'que ni'cārōnojō nisī'rīrō wee'e. Ō'acū cū weeatjere mu'urē wereyugu weepī. ²⁶A'tiro ni'i: Siete wecua añurā siete cū'marī ni'i. Siete trigo pō'rārī añuse pō'rārī quē'rā siete cū'marī ni'i. Te puaroputa ni'cārōnojō quē'ese niapā.

²⁷Siete wecua ña'arā, di'i marirā mejārā, na añurā be'ro bajua'cārā quē'rā siete cū'marīta ni'i. Tojo nicā, siete trigo pō'rārī ña'ase bopoa'que mejā quē'rā, mejārōta ni'i. Siete cū'marī ba'ase marirōsa'a. ²⁸Yu'u mu'urē nī'caronojōta ni'i. Wiogu, Ō'acū cū weeatjere mu'urē wereyugu weepī.

²⁹Siete cū'marī nipe'tiro Egiptopure ba'ase niyu'raruosa'a. ³⁰Be'ro siete cū'marīta tja ne ba'ase marirōsa'a. Tojo weero te cū'marī peje ba'ase nimi'que acobocono'rōsa'a. Nipe'tiro Egiptopure ba'ase pe'tibutiarosa'a. ³¹Ba'ase maributiarosa'a. Tojo weerā “Siete cū'marī Egiptopure ba'ase peje nimiwū” ni, ne ni'cūnojōputa wācūsome. ³²Wiogu, mu'u a'tere puatiputa mejārōta quē'eapā. Ō'acū “A'tere tojo weeguti”, nitojapī. Tojo weegu cū nī'caronojōta a'tere maata weegusami.

³³»Tojo weegu, wiogu, a'tiro weecā añubosa'a. Ni'cū masū tu'omasise cuogu “A'tiro weeroua'a” nigūnojōrē a'maña. Cū a'ti di'ta Egiptopure su'ori ī'anurūgūsami. ³⁴Wiogu, mu'urē a'tiroua'a. Āpērā wiorā mu'u doca nirārē sōrōrōua'a. Na nipe'tiro Egipto di'tapu wa'ato. Wa'a, trigo perire ni'cāmocuse pi'seri seeneocūu, ni'cā pi'ire be'ropu na ba'atjere nurōdutiā o'oato. Te siete cū'marī ba'ase peje

nirí curare tojo seeneoato. ³⁵ Te ba'ase peje nise cū'marirē mu'u wiogu dutiro me'rā na neoato. Te perire neo, macārī na ba'ase nurōse wi'seripu na be'ropu ba'atjere nurōato. Nurō, surara tere ī'anurūato. ³⁶ Na tojo weecā, siete cū'marī ba'ase marīatje cū'marirē na nurō'que nirōsa'a. A'ti di'ta Egiptopure ba'ase pe'tisome. Tojo weerā masā ne ujuaboa wērisome, nicu niwī José faraórē.

**Faraó Joseré cū docacjū
wiogu sōrō'que ni'i**

³⁷ Tere tu'orā, faraó, tojo nicā cūrē da'ratamurā “Cū ‘tojo weeya’ nise añu ni'i”, nicārā niwā. ³⁸ Tojo weegu faraó a'tiro nicu niwī:

—¿Marī apī ā'rī weronojō nigūrē bocarāsariba tja? Cū Ō'acū wācūsere cūomi, nicu niwī.

³⁹ Be'ro Joseré faraó nicu niwī:

—Mu'u weronojō apī añurō tu'o-masīgū, masīse cuogu marīmi. Ō'acū mu'urē a'te masīse o'oapī. ⁴⁰ Ya wi'ire dutigusa'a. Nipe'tirā yarā masā mu'u dutisere yu'tirāsama. Yu'u ni'cūta mu'u nemorō nigūsa'a. Wiogu waro nitjāgū, tojo nigūsa'a. ⁴¹ Yu'u mu'urē nipe'tiro Egipto wiogu sōrōgūti.

⁴² Tojo nigūta, faraó cū omopica tu-usāarī be'tore tuwee, Joseré sāacu niwī. Ti be'to cū wiogu wāme cuori be'to nicaro niwū. Be'ro āpērārē cūrē añuse su'ti, lino wāmetise me'rā wee'que su'tire sāaduticu niwī. Tojo nicā, ni'cā da uru me'rā wéeca da, busarī dare cūrē buocu niwī. ⁴³ Tu'ajanu'cō, tūrūpju cabayua me'rā wejepju cū yawu be'ro sirutupjūre sājāduticu niwī. Tiwu duporo surara masārē “Ejaque'aya”, ni caricūduticu niwī. Tojo wee Joseré wiogu sōrōcu niwī. Cū nipe'tiro Egipto di'tapure dutigu sājācu niwī.

⁴⁴ Be'ro faraó Joseré nicu niwī:

—Yu'u faraó, wiogu waro ni'i. Tojo nimicā, masā mu'u dutiro maricā, ne apeyenojōacā weemasītisama, nicu niwī.

⁴⁵ Faraó Joseré cū wāmerē ducayucu niwī. Egiptocjārā wāme ō'ogū, Zafnat-panea wāmeyecu niwī. Cū Joseré Ase-nat wāmetigore numiada'recu niwī. Co, Potifera wāmetigu pa'i, On wāmetiri macācju macō nico niwō. Tojo wee José Egipto wiogu sājācu niwī. ⁴⁶ José faraó me'rā da'ranu'cāgū, treinta cū'marī cuocu niwī.

Be'ro José faraó ī'orōpu wija, nipe'tiro Egipto di'tapure ī'acusianu'cācu niwī.

⁴⁷ Te siete cū'marirē Egipto di'tapure, to cjase otese añubutiaro pī'rī ducaticaro niwū. ⁴⁸ Tojo weegu José nipe'tiropu trigore seeneocu niwī. Cū cāpūpu see-neo'quere nipe'tise pacase macārīpu nurōcūucu niwī. ⁴⁹ Ba'ase peje waro niyu'rūmajācaro niwū. Tojo weegu tere nucūpori pajiri maa cjase weronojō seemesācūucu niwī. “Ticuse ni'i”, ni queota basioticaro niwū. Tojo weegu ba'paqueonemoticu niwī.

⁵⁰ Siete cū'marī ujuaboase wa'ati duporore José cū numo Asenat me'rā puarā pō'rāticu niwī. ⁵¹ Masā ma'mirē Manasés wāme ō'ocu niwī. “Ō'acū yu'ure nipe'tise yu'u pi'etisere acobojocā weemi. Tojo nicā nipe'tirā yu'u acawererārē acobojocā weemi” nīgū, tojo wāme ō'ocu niwī. ⁵² Be'rocjūrē Efraí wāme ō'ocu niwī. “Ō'acū Egipto yu'u pi'eticaropu pō'rāticā weemi” nīgū, tojo wāme ō'ocu niwī.

⁵³ Titare Egiptopure te siete cū'marī peje ba'ase nimi'que pe'tia wa'acaro niwū. ⁵⁴ José ni'caronojōta siete cū'marī ba'ase marīatje cū'marī nu'cārōtiro weecaro niwū. Nipe'tise di'tapure ba'ase marīcaro niwū. Egipto di'ta pe'ema ba'ase nicaro niwū. ⁵⁵ Be'ro Egiptocjārā quē'rārē ba'ase pe'tia wa'acaro niwū. Tojo weerā faraó tiropu ba'ase

sērīrā wa'acārā niwā. Tojo weegu faraó nipe'tirā Egipto di'tacjārārē a'tiro nicu niwī: “José tiro wa'aya. Cū musārē du-tironojōta weeya.”

⁵⁶ Nipe'tiro Egiptopu ũjuaboase se'sa wa'acā, José cū trigo nūrōcūu'que wi'serire pāoduti, tere duacu niwī. Siape'e me'rā nemorō ba'ase marīcaro niwū. ⁵⁷ Nipe'tiropu ba'ase ne marīcaro niwū. Tojo weerā nipe'tise di'tacjārā Egiptopu José tiro ba'ase duurā a'ticārā niwā.

José ma'misumua na Egiptopu ba'ase duurā wa'a'que ni'i

42 Jacob, Egiptopu “Trigo niaporo” nisere tu'ocu niwī. Tojo weegu cū pō'rārē nicu niwī:

—¿De'ro weerā musā a'merī i'acūñabajaque'ati? ² Āpērā yu'ure “Egiptopure trigo niaporo”, ni wereama. Marī ũjuaboa, wērīrī nírā, topu marī ba'atje trigore duurā wa'aya.

³ Tojo weerā José ma'misumua diez Egiptopure trigo duurā wa'acārā niwā.

⁴ José acabiji waro Benjamí pe'ema Jacob cūrē mejēcā wa'ari nígū, o'óticu niwī. ⁵ Āpērā Canaá di'tacjārā quē'rā na me'rā ba'ase duurā wa'acārā niwā. Nipe'tiro Canaá di'tapure ba'ase marīcaro niwū.

⁶ José Egipto di'tapure dutigu nicu niwī. Cūta nipe'tiropu masārē topu etarārē trigo duagu nicu niwī. Cū ma'misumua cū tiropu etarā, añudutirā ejanu'cā, nucūcāpu paamu'rīque'acārā niwā. ⁷ José cū ma'misumuarē maata i'amasīcā'cu niwī. Masīmīgū, i'amasītigu weronojō weecu niwī. Tojo weegu narē pūrīrō sērītiña'cu niwī:

—¿Musā no'ocjārāpu a'tiati?

—Ūsā Canaá di'tapu a'tiapu. Trigo durā a'tiapu, nicārā niwā.

⁸ José cū ma'misumuarē i'amasīcu niwī. Na pe'e cūrē i'amasīticārā niwā.

⁹ Be'ro dūporopu cū narē quē'e'quere wācūbocagu, a'tiro nicu niwī:

—Musā i'adu'tiri masā nisa'a. A'ti di'tare diape'e sājāata añuti nírā, i'arā a'tiapā.

¹⁰ —Niwe'e. Ūsā mu'u dutise doca nírā trigo dia'cūrē duurā a'tiapu. ¹¹ Ūsā nipe'tirāpūta ni'cū pō'rā, diacjū weeri masā ni'i. I'adu'tiri masā mejēta ni'i.

¹² José narē nicu niwī:

—Niwe'e. Musā a'ti di'tare no'o pe'e sājāata basiosari nírā, i'adu'tirā a'tiapā, nicu niwī.

¹³ Na pe'e yu'ticārā niwā tja:

—Ūsā mu'u dutise doca nírā ni'cū pō'rāta doce ni'i. Ūsā Canaá di'tacjārā ni'i. Ūsā acabiji ni'cūta ūsā pacu me'rā tojami. Apī pe'e dūporopu wērīa wa'acu niwī, ni yu'ticārā niwā.

¹⁴ Tojo nisere tu'ogu, José narē ninemocu niwī tja:

—Yu'u ni'caronojōta musā a'ti di'tare i'adu'tiri masā ni'i. ¹⁵ Musārē faraó wāme me'rā a'tiro weeguti. Musā acabiji nituogu a'topure a'titicāma, musā a'tore wijasome. ¹⁶ No'o ni'cū musā wa'teropu nigú cūrē miigū wa'ato. Āpērā pe'e a'to bu'iri da'reri wi'ipu tojarāsama. Tojo weese me'rā “Diacjūta ucūapā”, ni masīno'rōsa'a. Miititicāma, diacjūta faraó wāme me'rā “I'adu'tiri masāta niapā”, nino'rōsa'a, nicu niwī.

¹⁷ José narē bu'iri da'reri wi'ipu i'tia numu narē cūucu niwī. ¹⁸ I'tia numu be'ro José narē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u Ō'acūrē wiopesase me'rā i'a'a. Musā a'tiro wéerā, catirāsa'a. ¹⁹ Musā diacjūta “Mejēcā weetiri masā ni'i” nírā, ni'cūrē a'topu cūña. Musā āpērāpu dajatojaaya. Musā pō'rā, numosānumia ũjuaboaticā'to nírā, narē trigore miaña. ²⁰ Musā, “Ūsā mejēcā weeri masā niwe'e” nírā, musā acabiji nituogupure miitiapa. Tojo weerā, musā yu'rūwe-tirāsa'a, nicu niwī.

—Jau, tojota weerāti, nicārā niwā.

²¹ Be'ro na basu a'merī ucūcārā niwā:

—Diacjūta ni'i. Marī acabijire ña'abutiario wee'que wapa marīrē tojo wa'a'a. Cū “Yu'ure pajaña'cureya; tojo weeticā'ña” nimicā, tu'otiwu. Cū ña'abutiario yu'rūmicā, tojo i'acā'wū. Te bu'iri marī ni'cārōacārē pi'etirā wee'e, nicārā niwā.

²² Rubén narē nicu niwī:

—Yu'u pūricā marī acabijire “Ña'arō weeticā'ña”, nimiwū. Musā pe'e yu'ure tu'otiwu. Ni'cārōacārē majā cū wērī'que wapa marī wapaseeno'rāsa'a, nicu niwī.

²³ Na, “José marī ucūserē tu'osami”, ni masīticārā niwā. José pe'ere na ucūserē apī pe'e “A'tiro nīsī'rīrā weeama”, ni wereturiacu niwī.

²⁴ José na tiropu ní'cu apesepu wa'a, uticu niwī. Be'ro wācūtutua, na tiropu ejagu, ucūcu niwī. Nipe'tirā i'orōpu Simeórē mejēcā pijioduti, dū'teduticu niwī.

²⁵ Be'ro cūrē da'raco'terārē na ye ajuripu trigore poseyediticu niwī. Na wapaye'que niyeru quē'rārē te ajuri po'peapu cūuduticu niwī. Tojo nicā, ba'ase na ma'apu ba'atojaatjere o'oduticu niwī. José duti'caronojōta weecārā niwā. ²⁶ Be'ro na yarā burroa bu'ipu, te trigore miipeo, tore wijawā'cācārā niwā.

²⁷ Be'ro na cārīatjopu etarā, ni'cū cū yagu burrore trigo ecagutigu, cū ya ajurore pāacu niwī. Tī ajurore pāa, trigo bu'ipu nipe'tise niyeru cū wapaye'quere sāñacā i'acu niwī. ²⁸ Tere i'agū, cū ma'misumua, cū acabijirārē nicu niwī:

—I'arā a'tia. A'ti ajuropu ye niyeru nipe'ticā'a. Cū tojo nicā tu'orā, nipe'tirā ucuape'tia wa'acārā niwā. Uirā, narāsārāta, a'merī ucūcārā niwā:

—¿Marīrē Ō'acū de'ronojō weebuti-amiapari? nicārā niwā.

²⁹ Na Canaā di'tapu na pacu Jacob tiropu dajarā, nipe'tise narē Egiptopu wa'a'quere werecārā niwā. ³⁰ A'tiro nicārā niwā:

—Ti di'ta wiogu dutigu pūricā ūsārē tutuabutiario ucūami. Ūsārē, “Musā a'ti di'tare i'adu'tirā a'tirā weepā”, niami.

³¹ Ūsā pe'e cūrē “Ūsā diacjū weeri masā ni'i; i'adu'tiri masā mejēta ni'i. ³² Ni'cū pō'rā doce waro ni'i. Ni'cū wērīa wa'acu niwī. Nituogupua Canaápu ūsā pacu me'rā tojami”, niapu.

³³ »Tere tu'ogu, ti di'ta dutigu ūsārē niami: “To pūricārē diacjūta nimitito nīgū, a'tore ni'cū tojato. Āpērāpua cārō trigo musā ye wi'sericjārā ba'aro ejaturo mioña. ³⁴ Apaturi a'tirā, musā acabiji nituogure miitia. Musā tojo weecā, yu'u 'Diacjūta añurā nima', nigūsa'a. Musā tojo weecā, apī a'to toja'cure wiagusa'a. Be'ro musā a'ti di'tapure ne cā'mota'aro marīrō sjarāsa'a”, niami, nicārā niwā na pacure.

³⁵ Na ye trigo ajurire po'ocūurā, José ma'misumua na wapaye'que niyeru sāñape'ticā i'acārā niwā. Te niyerure i'arā, ucuayurua wa'acārā niwā. Na pacu Jacob quē'rā ucuacu niwī. ³⁶ Tere i'agū, Jacob cū pō'rārē nicu niwī:

—Musā yu'ure pō'rā marī'cu weronojō tojacā wee'e. José marī me'rā marīmi. Simeó quē'rā marīmi. Ni'cārōacārē “Benjamírē miarāti”, ni'i tja. Musā tojo weese yu'ure ña'arō wa'a'a, nicu niwī.

³⁷ Tere tu'ogu, Rubén cū pacure nicu niwī:

—Benjamírē yu'u su'ori miagūti. Mia, mu'u tiropu miidaja, wiaguti. Yu'u wiaticāma, yu'u pō'rā puarārē wējēapa, nicu niwī.

³⁸ Jacob cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u macū musā me'rā ne wa'asome. José musā acabiji wērīatojacu niwī. Ā'rī ni'cūta yu'ure dū'sami majā. Cūrē ma'apu mejēcā ña'arō wa'acā, yu'u bucu mijī bujawetise me'rā wērīgūsa'a. Tojo wa'acā, musā bu'iritirāsa'a, nicu niwī Jacob.

Benjamírē Egiptopu mia'que ni'i

43 Canaá na nirí dítapu ujuaboase nemorō wa'acaro niwū. ²Na Egiptopu trigore duurā eja'que pe'ticā ī'agū, Jacob cū pō'rārē nicu niwī:

—Apaturi trigo marī ba'atjere cā'rō duunemorā wa'aya tja.

³Cūrē Judá yu'ticu niwī:

—Sō'onícu Egipto dutigu ūsārē tū'ota basiorota niwī: “Mūsā acabiji nituogupure miititicā, mūsārē ñe'enemosome majā”, niwī. ⁴Tojo weerā mu'u ūsā me'rā Benjamírē wa'aduticā, trigore duurā wa'arāsa'a. ⁵Mu'u cūrē o'óticāma, wa'asome. Sō'onícu wiogu ūsārē queoro niwī: “Mūsā acabiji nituogupure miititicā, mūsārē ñe'enemosome”, niwī.

⁶Tere tu'ogu, Jacob nicu niwī:

—Mūsā yu'ure ¿de'ro weerā tocā'rō ña'arō weeati? ¿De'ro weerā cūrē “Ūsā acabiji nituogupure niami”, ni wereri?

⁷Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Ūsārē, ūsā ye cjasere añurō sērītiña'nurūwī. Marī ni'cū pō'rā nise cjasere añurō sērītiña'wī: “¿Mūsā pacu catiati yujupu? ¿Apī mūsā acabiji mariati?” ni sērītiña'wī. Ūsā cū sērītiña'se dia'cūrē yu'tiwu. ¿Ūsā de'ro weerā ūsā acabijire miitidutigusami, ni masibosau?

⁸Be'ro Judá cū pacu Jacore nicu niwī:

—Mu'u macū Benjamírē o'óya. Yu'u cūrē ī'anurūgūti. Mu'u “Jau” nicā, maata wa'abaque'orāti. Tojo weerā marī, ūsā pō'rā ujuaboa wērisome. ⁹Yu'u basu cūrē co'teguti. Cū mu'u macūrē mejēcā wa'acāma, a'topu cū dajaticā, yu'ure “Mu'u bu'iriti'i” niapa. Téé yu'u catiro pō'teorō tojo bu'iritigusa'a. ¹⁰Ūsā a'topure tocā'rō yoogotirā, puati Egiptopure wa'amajā, majāmitojatiboapā, nicu niwī Judá.

¹¹Cū tojo nica be'ro na pacu Jacob narē yu'ticu niwī:

—Mūsā nírōnojōta ne mejēcā weeta basiotirocoro. Tojo weerā a'tiro weeya. Mūsā ye ajuripu apeyenojō cūrē o'oatjere miisāña. A'ti dítapu añuse nisenojōrē cā'rō miaña. Wa'rese bālsamo wāmetise, nucūcārā mumia yere, u'mutise, ba'ase morēsenojōrē miaña. Tojo nicā mirrare, neeces, almendras miaña. ¹²Niyeru quē'rārē puati mūsā toduporopu mia'caro nemorō miaña. Mūsā basuta cūrē mūsā ye ajuripu boca'quere wiaya. Apetero weegu wisigu weepī. ¹³Ā'rī mūsā acabiji me'rā maata Egipto dutigu tiropu wa'aya. ¹⁴Ō'acū tutuayurūnu'cāgū mūsārē weetamuato. Cū mūsārē pajaña'cā weeato. Cū tojo weecā, mūsā ma'mi Simeórē du'uwīrōgūsami. Tojo nicā, ā'rī Benjamí quē'rārē mūsā me'rā dajacā weegusami. Yu'u pe'e pō'rā marīgū weronojō tojagu, tojo tojacūti, nicu niwī Jacob.

¹⁵Tojo weerā Jacob pō'rā na o'oatjere poseye, niyerure na toduporo mi'a'que puati nemorō, na acabiji Benjamí me'rā, sojaro Egiptopu wa'acārā niwā. Topu etarā, José tiropu wa'acārā niwā. ¹⁶Na etacā, Benjamí na me'rā nicā ī'agū, cū ya wi'i co'tegu wiogure nicu niwī:

—Ā'rārē ya wi'ipu miaña. Wecure wējē, ba'ase do'ayuya. Dajaritero nicā yu'u me'rā ba'arāsama, nicu niwī José.

¹⁷Ti wi'i dutigu José duti'caronojōta weecu niwī. Cū basuta narē pijiwā'cācu niwī. ¹⁸Na pe'e José ya wi'ipu cū miacā, ucayuru'acārā niwā. A'merī a'tiro ucūcārā niwā:

—Marīrē tojo weeta'sagu weemi. Sō'oní'que niyeru marī ye ajuripu sāña'que wapa nitu'sa'a. Marīrē topu marī yarā wa'icūrā me'rā ñe'e, da'racō'teri masā sōrō, dutipegutigu weesami, nicārā niwā.

¹⁹Tojo weerā na wi'i sope pu'topu ejarā, a'tiro weecārā niwā. Ti wi'i

co'tegu wioḡu tiroacāpu wa'a, ucūcārā niwā. ²⁰ A'tiro nicārā niwā:

—Wioḡu, sō'onícaterore ūsā a'toputa trigo duurā ejawū. ²¹ Titare ūsā dajatojaarā cārīrātīrā, ūsā yarā ecarārē ba'ase ecarātīrā, ūsā ye ajurire pāawū. Te ajuripu ūsā niyeru wapaye'que sānape'ticā'wū. Te niyerure wiarātīrā, miitiapū. ²² Tojo nicā, apeye ūsā duuatje niyerure miitinemoapū. Niyeru ūsā ye ajuripu sāna'quema noa sārō sāapā, masītisa'a, nicārā niwā.

²³ Ti wi'i co'tegu yu'ticu niwī:

—Wācūtutuaya. Uiticā'ña. Ō'acū musā, tojo nicā musā pacu ējōpeogu musā ye ajuripu sāaboapī. Musā yu'ure wapaye'quema yu'u ñe'ewū, nicu niwī. Be'ro Simeórē na tiropu miiejacu niwī. ²⁴ Na nipe'tirāpūreta José ya wi'ipu pijisājāacu niwī. Topu dū'pocārīrē coedutigu, acore o'ocu niwī. Na yarā wa'icūrā quē'rārē ecabosacu niwī. ²⁵ Ti wi'ipu nīrā, Joseré na o'ootjere apoyucārā niwā. “Dajaritero nicā José a'topu a'tigusami” nīrā, tojo weecārā niwā. “José ya wi'ipu ba'arāsa'a” nisere tu'otojacārā niwā.

²⁶ José wi'ipu ejacā, na mia'quere cūrē o'ocārā niwā. Tu'ajanū'cō, cūrē ējōpeorā, paamu'rīque'acārā niwā. ²⁷ José narē nicu niwī:

—¿Añuti musā? ¿Musā pacu bucu quē'rā añuati? ¿Cū catiati yujupu?

²⁸ —Ūsā pacu mu'urē da'raco'tegu weronojō nigú duti marīami. Catiami yujupu, ni yu'ticārā niwā. Be'ro apaturi cūrē ējōpeose i'orā, paamu'rīque'acārā niwā.

²⁹ Topu narē majāmi'ī'amigū, Benjamírē i'acu niwī. Na ni'cō pō'rāta nicārā niwā. Tojo weegu a'tiro nicu niwī:

—¿Ā'rīta niti musā acabiji nituogupu musā were'cu? Be'ro Benjamírē: “Ō'acū mu'urē añurō weeato”, nicu niwī.

³⁰ José cū acabijire i'a e'catiyu'ruagu, utisi'rīcu niwī. Tojo wee pōtēoti, sojaro

me'rā cū ya tucūpu sājāa, uputu uticu niwī. ³¹ Be'ro wācūtutua, cū utidu'uca be'ro diapoare coe, cū ya tucūpu nī'cu wijaa, “Ba'ase etiya majā”, nicu niwī.

³² Cū tojo nicā, ba'ase etirā Joseré cū ya mesapu ba'ase peocārā niwā. Cū ma'misumuarē, cū acabijire ape mesapu ba'ase peocārā niwā. Egiptocjārā José me'rā ba'ami'cārā pe'ere ape mesapu ba'ase peocārā niwā. Egiptocjārā hebreo masā me'rā ba'adutino'ña maricārā niwā. ³³ José cū ma'misumuarē dujuduticu niwī. Masā ma'mirē dujimu'tādu-ticu niwī. Téé nituogupure yapatucu niwī. Cū tojo weecā i'a ucuarā, a'merī i'apōtēocārā niwā. ³⁴ José cū ya mesapu nisere narē ecaduticu niwī. Benjamīma āpērā nemorō ba'ase ōrēsāpeoduticu niwī. José cū ma'misumua me'rā ni'cārō me'rā sī'rī, ba'a, uputu ecaticārā niwā.

José sī'rīrī pa ye queti ni'i

44 Na ba'āca be'ro José cū ya wi'i cjase dutigūre nicu niwī:

—Ā'rā ye ajuripu trigore na miarō pōtēorō poseyeya. Tojo nicā, na ye ajur-inucū na niyeru wapaye'quere sāaña. ² Tojo weéca be'ro, na acabiji nituogu ya ajuropu yu'u sī'rīrī pa, plata me'rā weéca pare, niyeru cū trigo wapaye'que me'rā sāaña, nicu niwī. Ti wi'i dutigu José cū ní'caronojōta weecu niwī.

³ Ape numu bo'remujātiri cura José narē, “Musā yarā burroa me'rā wa'arāsa'a majā”, nicu niwī. ⁴ Na ti macā pu'to nīrī curata José cū ya wi'i wioḡure a'tiro nicu niwī:

—Sō'onícārā umuarē sirutugu wa'aya. Narē ēmugū, a'tiro niña: “Yu'u wioḡu musārē añurō weeami. ¿De'ro weerā cū tojo weéca be'ro nimicā, musā pe'e ña'arō weeati? ⁵ ¿De'ro weerā cū sī'rīrī pa, plata me'rā weéca pare yajati? Yu'u wioḡu ti pa me'rā sī'rīgū niami. Tojo nicā, ti pa me'rā apeyenojō quē'esere ‘Tojo nisi'rīrō wee'e’ nigú niami. Musā

ñā'abutiario weecārā niapu,” niña narē, nicu niwī José.

⁶Narē ěmuejagu, cū niduti'caronojōta nicu niwī. ⁷Na cūrē yu'ticārā niwā:

—¿De'ro weegu ũsārē tojo ucūti? Ũsā a'tenojō pacama ne weemasīwe'e. ⁸Ũsā sō'onícatero niyeru ũsā ye ajuripu bocácatero maricārē, tere wiarā a'tiwū. Ni'cārōacāma plata, uru me'rā wee'quema mu'u wioḡu ya wi'i cjasere yajamasītisa'a. ⁹No'o ti pare cū ya ajuropu cuogunojō wēriato. Ũsā āpērā pe'e cūrē da'raco'terā tojarāsa'a.

¹⁰Tere tu'ogū, wi'i wioḡu nicu niwī:

—Añurōsa'a. Musā ní'caronojōta wa'arosa'a. Mejō ti pare cuogū se'saro da'raco'tegu tojagūsami. Āpērāpu bu'iri moorāsama.

¹¹Nanucū sojaro me'rā na ye ajurire dijanu'cā, te ajurire pāacārā niwā.

¹²Tojo weegu wi'i dutigū na ye ajuripure a'macu niwī. Masā ma'mi ya ajurore a'manu'cā, téé nituogū ya ajuropu yapaticu niwī. Ti pare Benjamí ya ajuropu bocacu niwī.

¹³Na, na bujawetisere i'orā, na ye su'tire wejetū'rēcārā niwā. Be'ro na ye ajurire burroa bu'ipū miipeo, macāpu majāmitojaacārā niwā.

¹⁴Judá cū ma'misumua, cū acabijirā me'rā ejari curare José cū ya wi'ipūta nicu niwī yujupu. Cūrē pajaña'to nírā, paamu'rīque'acārā niwā. ¹⁵José narē nicu niwī:

—¿De'ro weemiati musā? Musā yu'ure, “Masīse cuogunojō, masā ya'yioropu weesere nībocase me'rā masīgū nibosami”, ¿ni wācūtiati? nicu niwī.

¹⁶Judá cūrē yu'ticu niwī:

—Wioḡu, ũsā de'ro nímasītisa'a. ¿De'ro wee ũsā bu'iri marisere i'omasībosari? Ō'acū ũsā ña'arō wee'que wapare, ũsārē bu'iri da'regutigu weetu'sami. Ni'cārōacā

majā ti pa cuo'cu me'rā mu'urē da'raco'terā ni'i, nicu niwī.

¹⁷José pe'e narē nicu niwī:

—Niwe'e. Yu'u tojo weemasītisa'a. Cū ti pare cuogū dia'cū tojagūsami. Āpērāpu wācūque'tiro marīrō musā pacu tiropu tojaaya.

Judá Benjamírē ucūbosa'que ni'i

¹⁸Tere tu'ogū, Judá José tiroacāpu wa'a, ucūcu niwī:

—Wioḡu, yu'u i'acā, mu'u faraó weronojō ni'i. Tojo nimigū, yu'u me'rā uacupa. Cā'rō āpērā tu'otiropu mu'u me'rā ucūsī'rīsa'a. ¹⁹Mu'u ũsārē sērītiña'wū: “¿Musā pacu niti? ¿Acabijirā cuoti?” niwū. ²⁰“Ũsā cuo'o, cū bucu nimi”, ni yu'tiwū. “Ni'cū ma'mu nituogupu acabijiti'i. Cū ũsā pacu bucu waro nicā bajua'cu nimi. Ni'cō pō'rā cū ni'cūta du'sami. Apī wēriā wa'acu niwī. Tojo weegu cūrē ma'iyu'ruami”, niwū. ²¹Mu'u cūrē i'asī'rīgū, ũsārē miitidutiwū. ²²“Cū, cū pacure du'utimi”, niwū. “Cū du'ucāma, cū pacu wēriā wa'abosami”, niwū. ²³Mu'u pe'e ũsārē “Cūrē miititicāma, musārē ne ñe'enesome majā”, niwū.

²⁴»Be'ro ũsā, ũsā pacu tiropu dajarā, mu'u ní'quere werepe'ocā'wū.

²⁵Be'ropu ũsā pacu ũsārē niwī: “Apaturi trigo marī ba'atjere cā'rō duunemorā wa'aya tja”, niwī.

²⁶Ũsā cūrē a'tiro werewu: “Benjamírē miaticāma, ũsārē ‘Ne ñe'esome’, niami”, niwū. ²⁷Yu'u pacu, mu'urē da'raco'tegu weronojō nigū a'tiro yu'tiwī: “Musā masīsa'a. Yu'u nūmo yu'ure puarā umuarē pō'rātibosawō.

²⁸Ni'cū yu'u me'rā ní'cu bajudutia wa'awī. ‘Apetero weegu ni'cū yai nūcūcjū ba'agu, ba'asapī, nīcāti. Ne cūrē apaturi i'anemotisa'a. ²⁹Ā'rī du'sagure mia, mejēcā wa'acā, yu'u bucu mijī bujawetise me'rā wēriḡūsa'a. Tojo wa'acā, musā bu'iritirāsa'a”, niwī.

³⁰»Yü'u pacu cū basu ma'irōnojōta Benjamírē ma'iyu'ruami. Tojo weegu cū marírō üsā dajacā, ³¹cūrē ī'atigu, wērīa wa'abosami. Tojo weerā üsā pacu bucure dūjasewā'a, wēricā weebosa'a. ³²Yü'u, yü'u pacure “Benjamírē su'ori wa'aguti. Cūrē miidajatigu, yü'u catiro pōtēorō bu'iritigusa'a”, niwū. ³³Tojo weegu yü'u pe'le cūrē ducayuro, mü'urē da'racō'tegu tojaguti. Cū pe'ema āpērā cū ma'misumua me'rā cū pacu tiropu o'ótōrōña. ³⁴Cū wa'aticā, yü'u, yü'u pacu tiropu tojaamasītisa'a. Yü'u pacure ña'abutiario bujawetise tu'oña'cā ī'asī'rītisa'a, nicu niwī Judá.

José cū ma'misumuarē, “Musā acabiji ni'i” ní'que ni'i

45 José utisi'rīgū, ne pōtēoticu niwī. Tojo weegu topu nirá cūrē da'racō'terārē caricūcu niwī:

—Nipe'tirā wijaape'tia wa'aya, nicu niwī. Be'ro José cū ma'misumuarē “Yü'u müsā acabiji ni'i” ni, werebajurēcā, ne ni'cū cūrē da'racō'terā tojaticārā niwā. ²Be'ro José uputu uticu niwī. Egiptocjārā cū wijaaduti'cārā tu'ose'sacārā niwā. Te queti téé wioгу faraó ya wi'ipū se'sa wa'acaro niwū.

³José cū ma'misumuarē nicu niwī:

—Yü'u José ni'i. ¿Yü'u pacu catiati yujupu?

Na pe'le ucayau'rua'cārā nitjārā, ne yu'timasitīcārā niwā.

⁴Be'ro José narē nicu niwī:

—Musā yü'u tirocure a'tia. Na cū tiroacā ejacā, narē nicu niwī:

—Yü'u José ni'i. Musā yü'ure Egiptopu dua'cu ni'i. ⁵A'tere tu'orā, bujawetiticā'ña. Musā basu a'merī tuubuatīcā'ña. Ō'acū müsā dūporo yü'ure o'óyuwī. Masārē yu'ruogutigu, tojo weewī. ⁶A'ti di'ta Egiptopure ujūaboase pua cū'ma wa'atoja'a. Ni'cāmocuse cū'marī dū'sa'a yujupu. Te cū'marī otemicā, ne pī'rísome, ne

dūcatisome. ⁷Ō'acū müsā dūporo yü'ure o'óyumu'tāwī. Musā pārāmerā nituriato nīgū, tojo nicā cū tutuase me'rā müsārē yu'ruwetiatō nīgū, tojo weewī. ⁸Tojo weegu Ō'acūta a'topure yü'ure o'ówī. Musā mejēta yü'ure o'ówu. Ō'acū yü'ure faraórē werecasari masū sōrōwī. Tojo nicā nipe'tise cū ya wi'i cjasere dutigu, nipe'tiro Egiptopure dutigu sōrōwī. ⁹Maata tojaaya marī pacu tiropu. Cūrē a'tere wererā wa'aya: “Mü'u macū José mü'urē a'tiro nidutiami: ‘Ō'acū yü'ure nipe'tiro Egipto wioгу sōrōwī. Maata yü'ure ī'agū a'tia. Yoogoticā'ña. ¹⁰Mü'u a'topu Gosén wāmetiropu tojagusa'a. Yü'u tiroacā nigūsa'a. Nipe'tise mü'u cūose, nipe'tirā mü'u pō'rā me'rā, mü'u pārāmerā me'rā, mü'u yarā wa'icūrā me'rā a'tia. ¹¹A'topu mü'urē, mü'u pō'rārē, nipe'tirā mü'u me'rā nirārē ba'ase o'oguti. Ne apeyenojō dū'sasome. Ujuaboase cū'marī ni'cāmocuse cū'marī dū'sa'a yujupu. Tojo a'titirā pūrīcā, mü'u, mü'u pō'rā, mü'u pārāmerā, apeyenojō moorā tojarása'a', ni wereya yü'u pacure. ¹²Apeyema tja yü'u acabiji Benjamí, tojo nicā müsā basuta ‘Diacjū José tojo niami’, ni weremasī'i. ¹³Marī pacure ‘Cū nipe'tiro Egiptopure dutigu niami’, tojo nicā nipe'tise müsā ī'a'quere cūrē wereya. Maatacure yü'u pacure miirā wa'aya”, nicu niwī.

¹⁴Cū tojo nitoja, cū acabiji Benjamírē paabu'aguta, uticu niwī. Benjamí quē'rā cū ma'mi Joseré paabu'a, uticu niwī. ¹⁵Be'ro nipe'tirārē paabu'a, mi'mi, uticu niwī. A'tiro wéeca be'roputa cū ma'misumua cū me'rā ucūcārā niwā.

¹⁶Tojo wee faraó ya wi'ipure “José ma'misumua etapārā” nise se'sa wa'acaro niwū. Te quetire tu'orā, faraó, cūrē dutitamurā e'catiyu'ruacārā niwā. ¹⁷Tojo weegu faraó Joseré a'tiro nicu niwī:

—Mü'u ma'misumuarē na yarā wa'icūrā bu'ipū trigore miipeo,

Canaápu dajatojaadutiya. ¹⁸Tojaa, mu'u pacure, mu'u acawererārē miirā wa'ato. A'to Egiptopu di'ta añusere narē o'oguti. Tojo nicā a'ti di'ta cjase otese ducare ba'arāsama. ¹⁹Narē a'tiro weedutiya. A'to cjase tūrūsepawure miadutiya. Tepawu me'rā na nūmosānumiarē, na pō'rārē, musā pacure miitirāsama. ²⁰Egipto cjase añubutiase na ye nirōsa'a. Tojo weerā na topu miitidu'a'quere wācūque'titicā'to, ni wereduticu niwī faraó Joseré.

²¹Tojo weerā Jacob pō'rā a'tiro weecārā niwā. Faraó cū o'oduti'caronojōta José tūrūsepawure o'ocu niwī. Tojo nicā, na ma'apu ba'atjere o'ocu niwī. ²²Nanucū ma'ma su'ti o'ocu niwī. Benjamí cū acabiji waro pe'ema trescientos kujiri niyeru plata me'rā wee'que kujirire o'ocu niwī. Cū pe'ema ni'cāmocuse su'ti o'ocu niwī. ²³Cū pacure diez burro umua bu'ipu Egipto cjase añusere miipeo, o'ocu niwī. Apērā burra numia ticurāta tja trigo, pā, cū pacu Egiptopu a'tigu, ma'apu ba'atjere miipeo, o'ocu niwī. ²⁴José cū ma'misumuarē we'ritigu, a'tiro nicu niwī:

—Musā, no'o ma'apu wa'arā, a'me-tu'tiwa'cāticā'ña, nicu niwī narē.

²⁵Tojo weerā na Egiptopu ní'cārā wa'a, na pacu Jacob nirī di'ta Canaápu dajacārā niwā. ²⁶Topu daja, na pacure “José catiami. Cū nipe'tiro Egiptopure dutiami”, ni werecārā niwā. Tere tu'ogu, tu'oucuwa wa'acu niwī. Na weresere ējōpeoticu niwī. ²⁷Nipe'tise José cū ní'quere werecāputa, cūrē miitidutigu o'ó'que tūrūsepawure ī'agūputa ējōpeocu niwī. Tojo weegu tere ī'agū, wācūtutuacu niwī. ²⁸A'tiro nicu niwī:

—Yu'u ī'acā, diacjūta nitu'sa'a. To pūrīcārē yu'u macū José catisami yu-

jupu. Yu'u wērīse duporo cūrē ī'awe'ogu wa'aguti, nicu niwī Jacob.

Jacob Egiptopu cū macārī wa'a'que ni'i

46 Tojo weegu Jacob cū cuose nipe'tise me'rā wa'acu niwī. Wa'a, Beerseba wāmetiri macāpu etacu niwī. Topu etagu, cū pacu Isaa ējōpe'cu Ō'acūrē wa'icūrārē wejē ūjūamorōpeocu niwī. ²Topu cū cārīca ñamirē Ō'acū Jacore pisucu niwī:

—Jacob! nicu niwī.

Cū pe'le cūrē yu'ticu niwī:

—A'tota ni'i.

³Ō'acū cūrē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u Ō'acū, mu'u pacu ējōpe'cu ni'i. Mu'u Egiptopure wa'agu, ne uiticā'ña. Topure yu'u mu'u pārāmerā nituriarārē pājārā masāputicā weegusa'a. ⁴Mu'u me'rāta Egiptopure ba'patiwa'cāgūsa'a. Topu mu'u pārāmerā nituriarārē a'ti di'tapu miitigusa'a tja. Apeye quērārē mu'u wērīri cura José mu'u me'rāta nigūsami, nicu niwī Ō'acū.

⁵Be'ro cū Beersebapu ní'cu wijawā'cācu niwī. Jacob pō'rā na pacure, na pō'rārē, na nūmosānumiarē a'tiro weecārā niwā. Faraó cū a'tidutigu cū o'ó'quepawu tūrūsepawupu narē miisācārā niwā. ⁶Na Egiptopu wa'arā, na yarā wecuu, oveja, nipe'tise na Canaá di'tapu cuo'quere miape'ocā'cārā niwā. ⁷Tojo nicā cū pō'rā, cū pō'rā numia, pārāmerā umua, numia nipe'tirā cū me'rā wa'acārā niwā.

⁸Jacob pō'rā, tojo nicā cū pārāmerā Egiptopu macārī wa'a'cārā a'tiro wāmeticārā niwā:

Masā ma'mi Rubén nicu niwī. ⁹Cū pō'rā Hanoc, Falú, Hezrón, Carmi nicārā niwā.

¹⁰Be'rore Simeó pō'rā a'ticūrā nicārā niwā:

Jemuel, Jamín, Ohad, Jaquín, Zohar nicārā niwā. Tojo nicā Saúl, cananeocjō macū nicu niwī.

¹¹ Be'rore Leví pō'rā Gersón, Coat, Merari nicārā niwā.

¹² Be'rore Judá pō'rā Er, Onán, Sela, Fares, Zara nicārā niwā. Er, Onán na pūrīcā Canaá di'tapu wērīa wa'acārā niwā. Fares pō'rā Hezrón, Hamul nicārā niwā.

¹³ Be'rore Isacar pō'rā Tola, Fúa, Job, Simrón nicārā niwā.

¹⁴ Be'rore Zabuló pō'rā Sered, Elón, Jahleel nicārā niwā.

¹⁵ Ā'rā Jacob Lea me'rā pō'rāti'cārā nicārā niwā. Na Padan-aram wāmetiropu nīrā pō'rāticārā niwā. Tojo nicā Dinarē pō'rāticu niwī. Nipe'tirā Jacob pō'rā, cū pārāmerā nituriarā Lea me'rā pō'rāti'cārā treinta y tres umua, numia nicārā niwā.

¹⁶ Be'rore Gad pō'rā Zifión, Hagui, Ezbón, Suni, Eri, Arodí, Areli nicārā niwā.

¹⁷ Be'rore Aser pō'rā Imna, Isúa, Isúi, Bería nicārā niwā. Na acabijo Sera nico niwō. Beriá pō'rā Heber, Malquiel nicārā niwā.

¹⁸ Ā'rārē Jacob Zilpa me'rā pō'rāticu niwī. Pō'rāti, pārāmerāticu niwī. Co Zilpa Labán macō Leare da'racot'edutigū o'ono'co nico niwō. Co me'rā Jacob dieciseis pō'rāti, pārāmerāticu niwī.

¹⁹ Jacob Raquel me'rā José, Benjamírē pō'rāticu niwī.

²⁰ José Asenat me'rā Manasés, Efraírē pō'rāticu niwī. Na puarā Egiptopu bajuacārā niwā. Co Asenat pa'i Potifera, On wāmetiri macācjū macō nico niwō.

²¹ Benjamí pō'rā Bela, Bequer, Asbel, Gera, Naamán, Ehi, Ros, Mupim, Hupim, Ard nicārā niwā.

²² Ā'rā Jacob, Raquel pārāmerā nituriarā catorce nicārā niwā.

²³ Be'rore Dan macū Husim ni'cūta nicu niwī.

²⁴ Neftalí pō'rā Jahzeel, Guni, Jezer, Silem nicārā niwā.

²⁵ Ā'rārē Jacob Bilha me'rā pō'rāticu niwī. Co Labán macō Raquere da'racot'edutigū o'ono'co nico niwō. Nipe'tirā cū pō'rā, pārāmerā siete nicārā niwā.

²⁶ Tojo weerā Egiptopure wa'arā, Jacob pō'rā, cū pārāmerā waro sesenta y seis nicārā niwā. Na pō'rā numosānumiarē ba'paqueono'ña marírā ticurā nicārā niwā. ²⁷ José puarā pō'rāticu niwī. Na Egiptopu bajuacārā niwā. Tojo weerā Egiptopure setenta Jacob acawererā nicārā niwā.⁸

²⁸ Jacob cū macū Judáre José tiropu o'ómū'tācu niwī. Cūrē o'ógū, Joseré “Yū'ure Gosépu pō'térīgū a'tiatio”, ni queti o'ócu niwī. Tojo weerā na Gosén etacā, ²⁹ José cū yawu tūrūpjure apoduti, topu cū pacure pō'térīgū wa'acu niwī. Cūrē bocaēja, paabu'a, yoacā uticu niwī.

³⁰ Jacob cū macū Joseré a'tiro nicu niwī:

—Yū'u basuta mu'urē i'a'a. Mu'u cati'i yujupu. Tojo weegu yū'u ni'cārōacāma añurō wērīmasi'i, nicu niwī.

³¹ Be'ro José cū ma'misumuarē, cū pacu acawererārē a'tiro nicu niwī:

—Yū'u faraó tiropu wa'aguti. “Yū'u ma'misumua, yū'u pacu acawererā, Canaá di'tapu ní'cārā yū'u me'rā macārī a'tirā etatojama”, ni quetiweregū wa'aguti. ³² “Na ovejare, wecuare co'terā nima. Na yarā oveja, wecuu, nipe'tise na cuosenojōrē miitipe'ocārā niama,” nigūti. ³³ Tojo weegu faraó musārē pijio, sērītiña'cā, “¿Musā ñe'enojōrē da'rati?” nicā, a'tiro yū'tiapa. ³⁴ “Ūsā wī'marā nīrāpūta oveja

co'tesere da'ranu'cāwū. Ūsā ñecūsūmua da'ra'caronojōta tere da'radecoti'i," niña. Egiptocjārā oveja co'tesere tu'satisama. Musā tojo yu'ticā, musārē Gosén di'tapu cūgūsami, nicu niwī José.

47 Be'ro José faraó tiropu queti miacu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Yu'u pacu, yu'u ma'misumua Canaápu ní'cārā etatojama. Na Gosén di'tapu na yarā oveja, wecua, na cūose nipe'tise me'rā niama.

²Faraó tiropure ní'cāmocurā cū ma'misumuarē bese, miacu niwī. Narē i'amasāto nígū, tojo weecu niwī. ³Na topu etacā, faraó cū ma'misumuarē sērītiña'cu niwī. A'tiro nicu niwī:

—¿Musā ñe'enojōrē da'rati?

Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Ūsā mu'u dutise doca nirá ovejare co'teri masā ni'i. Ūsā, ūsā ñecūsūmua da'raseti'quereta da'ra'a. ⁴Canaá di'tapure ūjuaboase niyu'ruapu. Ūsā yarā oveja na ba'ase tá ne marīapu. Te ye bu'iri a'to Egiptopu macārī a'tirā weeapu. Tojo weerā mu'urē a'tere sērī'i. Ūsārē Gosépu di'ta o'oya. Ūsā topu nirāti, nicārā niwā.

⁵Tere tu'ogu, faraó Joseré nicu niwī:

—Mu'u ma'misumua, mu'u pacu mu'u tiropu macārī a'tiapā. ⁶Mu'u a'ti di'ta Egiptore dutigu ni'i. Tojo weegu Gosén añurī di'tare narē o'oya. Na ti di'tapu niato. No'o mu'u ma'misumua na wecua co'teme'rīrā nicā, narē te co'tesere sōrōña. Yarā wecua quē'rārē co'teato, nicu niwī.

⁷Be'ro José cū pacu Jacore faraó tiropu miacu niwī. Tojo weegu Jacob faraóre wiopesase me'rā añuduticu niwī.

⁸Faraó cūrē sērītiña'cu niwī:

—¿Dicuse cū'marī cuoti mu'u?

⁹—Ciento treinta cū'marī cuo'o. Yu'u no'o niró wa'amujā, sijabaque'atise cū'marīrē pi'etise me'rā nisetiwu. Tojo weemigū, yu'u ñecūsūmua na cati'que

cū'marīrē ēmuejatisa'a yujupu, nicu niwī Jacob.

¹⁰Tu'ajanu'cō, Jacob faraóre “Ō'acū mu'urē añurō weeato” ni, we'riti wa'a wa'acu niwī.

¹¹José narē Egipto cjase di'ta añusere o'ocu niwī. Faraó duti'caronojōta weecu niwī. Tojo weerā cū pacu, cū ma'misumua Ramsés wāmetiropu di'ta o'o, cūucu niwī. ¹²José cū pacure, cū ma'misumuarē, cū acabijire, nipe'tirā cū acawererārē ba'asere o'onu'cūcā'cu niwī. Nipe'tirā na pō'rā ba'atjo ejatuario o'ocu niwī.

José ba'ase marīse cū'marīrē duti'que ni'i

¹³Egiptopure, tojo nicā Canaápure ne ba'ase marīcaro niwū. Ūjuaboase siape'le me'rā nemorō wa'acaro niwū. Tojo weerā masā wērīse pu'to nicārā niwā.

¹⁴Tere i'agū, José a'tiro weecu niwī. Nipe'tirā Egiptocjārā, Canaácjārā trigo wapare na wapaye'quere ñe'e, faraó ya wi'ipu nurōcu niwī. ¹⁵Be'ro nipe'tirā Egiptocjārā, tojo nicā Canaá di'tacjārā niyeru pe'ticā i'arā, José tiropu wa'a, a'tiro nicārā niwā:

—Ūsā ba'ase duurā, niyeru pe'tique'a wa'apu. Ūsārē ba'ase o'oya. Mu'u o'oticā, mu'u i'orōta wērīrāsa'a, nicārā niwā.

¹⁶Na tojo nicā, José narē yu'ticu niwī: —Musā niyeru moorā, musā yarā wa'icūrārē miitia. Na me'rā musārē trigore ducayugusa'a.

¹⁷Tojo weerā Egiptocjārā na yarā cabayua, oveja, wecua, no'o na wa'icūrā cuorānojōrē trigo ducayurātirā miacārā niwā. A'tiro wéerā ti cū'marē na wa'icūrā me'rā ba'ase ducayurā, ba'ase cuocārā niwā. ¹⁸Ape cū'ma José tiropu a'ticārā niwā tja. A'tiro nicārā niwā:

—Wiogu, mu'urē diacjūta wererāti. Ūsā niyeru moo'o majā. Tojo weerā ūsā yarā wa'icūrā, ūsā cuo'cārā musā

yarā nima. Ūsā tojaque'a wa'asa'a majā. Tojo weerā ūsā upu, ūsā ye di'ta di-a'cū mu'urē wiamasī'i. ¹⁹ Mejō waro mu'u i'orōpu wērībosa'a. Mu'u ūsārē, ūsā ye di'tare duuya. Te wapare trigore ducayuya. Tojo weerā ūsā, tojo nicā ūsā ye di'ta me'rā faraó dutise doca nirāsa'a. Mejō ūsārē otese capere o'oya. Te di'tare da'ra, ote ba'arāsa'a. Tojo weerā ūsā catirāsa'a. Tojo nicā, ūsā ye di'ta apeyenojō otese marīri di'ta nisome.

²⁰ A'tiro wee José nipe'tise di'tare duu, wioḡu faraópure wiacu niwī. Egiptocjārā ujuaboayurā, nipe'tise na ye di'tare duacārā niwā. Tojo weero na di'ta dua'que faraó ye di'ta tojacaro niwū. ²¹ Te me'rā nipe'tirā Egiptocjārā faraórē da'racoteri masā tojacārā niwā. ²² Pa'ia ye di'ta di-a'cūrē José duuticu niwī. Narē faraó queoro na ba'aro ejatuaro o'ocu niwī. Tojo weerā te di'tare duaticārā niwā.

²³ Be'ro José masārē nicu niwī:

—Ni'cārōacā me'rā musā, tojo nicā musā ye di'ta faraó ye toja'a. Yu'u cū ye niatjere duubosapu. Musā oteatje cape a'te ni'i. Te me'rā musā nimi'que di'tare oterā wa'aya. ²⁴ Musā ote ducatisere ni'cāmocuse mesārī seeneocūu, faraórē ni'cā mesā cjase trigore o'oya. Apeye ba'paritise mesārī cjase, musā oteatje cape, musā pō'rā me'rā ba'atje, nipe'tirā musā me'rā nirá na ba'atje nirōsa'a, nicu niwī.

²⁵ Tere tu'orā, na cūrē yu'ticārā niwā:

—Mu'u ūsārē yu'ruweticā weepu. Mu'u ūsārē añubutiaro wee'e. Tojo weerā ūsā faraórē da'racoteri masā tojarāsa'a, nicārā niwā.

²⁶ José a'tiro dutise cūucu niwī. Te dutise a'tiro nicaro niwū: “Musā ote'que dūca ni'cāmocuse mesārī musā see'que ni'cā mesā faraó ye nirōsa'a”, nicaro niwū. A'te dutise cūu'que nidecotisa'a yujuḡu. Pa'ia ye di'ta pūrīcā faraó ye di'ta mejēta nicaro niwū.

Jacob cū macū Joseré “A'tiro weeya” ni weretuo'que ni'i

²⁷ Be'ro Israe curuacjārā Egipto di'tapu macārī niseticārā niwā. Gosén wāmetiropu di'ta ñe'e, tojacārā niwā. Topure pājārā waro masāputicārā niwā. ²⁸ Jacob to Gosépure diecisiete cū'marī nicu niwī. Nipe'tise cū catise cū'marī ciento cuarenta y siete cū'marī nicaro niwū. ²⁹ Be'ro Jacob wērīgūtigu, cū macū Joseré pijidutigu o'ócu niwī. Cū tiro etacā i'agū, cūrē nicu niwī:

—Macū, diacjūta yu'ure ma'ígū, a'tiro weeya. Mu'u ya omocārē ya usó docapu cūñā. Diacjū, mu'u pajaña'se me'rā yu'u “A'tiro weeya” nisere “Jau, tojota weeguti”, niña. Yu'ure a'to Egiptopure yaaticāñā. ³⁰ Yu'u wérīca be'ro yu'u ñecūsūmua masāperi nirōpu yu'ure yaagu wa'aya. Topu na tiropu soogu wa'agusa'a.

—Pacu, mu'u nírōnojōta weeguti, nicu niwī José.

³¹ —“Ō'acū wāme me'rā diacjūta tojo weeguti” niña, ninemocu niwī cū macūrē.

Tere tu'ogu, José nicu niwī:

—Jau, Ō'acū wāme me'rā tojota weeguti.

Cū tojo nīca be'ro Jacob Ō'acūrē ējōpeogu, cū cūñarō yapapu ejaque'acu niwī.

Jacob Efraí, Manasé Ō'acūrē sērībosa'que ni'i

48 Cārō yu'rūca be'ro José macāpu nigūrē “Mu'u pacu dutitigu weeamī”, nicārā niwā. Tere tu'ogu, Gosépu nigūrē i'agū wa'acu niwī. Cū pō'rā puarārē Manasés, Efraírē miacu niwī. ² Jacob cū macū “Etapu” nise quetire tu'ogu, wācūtutua, cū cūñarōpu ní'cu wā'cānujācu niwī. ³ Jacob cū macūrē nicu niwī:

—Õ'acū tutuayurūnucāgū Canaá di'ta Luz wāmetiri macāpu bajua, yu'ure “Añurō wa'ato”, ni ucūwī. ⁴ A'tiro niwī: “Mu'urē pājārā pō'raticā weeguti. Mu'u pāramērā nituriarā peje curaricjārā nirāsama. Tojo nicā, a'ti di'tare narē o'oguti. Na ye di'ta ninu'cūrōsa'a”, niwī Õ'acū yu'ure, nicu niwī Joseré. ⁵ Be'ro Jacob a'tiro ninemocu niwī: “Mu'u pō'rā Efraí, Manasés a'ti di'ta Egiptopu bajuacārā niwā. Yu'u mu'u tiro macārī a'tiatji dūporo bajuatojacārā niwā. Yu'u pō'rā weronojō nirāsama. Na quē'rā Rubén, Simeó nírōnojōta yarā nirāsama. ⁶ Na be'ro bajuasiruturā mu'u pō'rā nirāsama. Na Efraí, Manasés acabijirā niyurā, na di'ta ñe'eatje na ma'misumua me'rāta ñe'esiruturāsama. ⁷ Yu'u Padan-arāpu ní'cu dajanu'cārī cura Canaá di'tapu mu'u paco Raquel wēria wa'awō. Ūsā Efrata wāmetiro etati dūporoacā tojo wa'awō. Tojo weegu ma'a Efrata sumutopu core yaawu. Ni'cārōacāma to Belé wāmeti'i majā”, nicu niwī.

⁸ Be'ro Jacob José pō'rārē ī'aboca, sērītiña'cu niwī:

—¿Ā'rā waro noanojō niti?

⁹ José cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u pō'rā nima. Ā'rārē Õ'acū yu'u a'to Egiptopu nicā o'owī, nicu niwī.

Tere tu'ogu, cū pacu cūrē nicu niwī:

—Narē yu'u tiroacāpu miitia. Õ'acūrē narē sērībosagutigu wee'e, nicu niwī.

¹⁰ Jacob bācu waro nicu niwī. Tojo weegu añurō caperi ī'aejaticu niwī. José cū pō'rārē cū pacu tiroacāpu miiejacā, narē pō'tērī, mi'mi, paabu'acu niwī.

¹¹ Be'ro Joseré nicu niwī:

—Mu'urē apaturi ī'agūsa'a, nitiasu. Tojo nimicā, Õ'acū yu'ure mu'u pō'rā quē'rārē ī'adutigū cūuapī.

¹² José cū pō'rārē cū pacu usópu duji'cārārē miinu'cō, paamu'rīque'acu niwī. ¹³ Be'ro na puarārē na omocārīpu ñe'e, Jacob tiro weje ejanu'cōcu niwī.

Efraírē cūpe pe'e, Manasére diacjū pe'e nu'cōcu nimiwī. ¹⁴ Cū tojo weemicā, Jacob cū ye omocārērē sūoo, mii ducayuquejocā'cu niwī. Tojo weegu Efraí ya dūpoa bu'ipu diacjūcamocārē ñapeocu niwī. Cū pe'e du'sagupu nicu nimiwī. Cūpecamocā pe'ere Manasés ya dūpoa bu'ipu ñapeocu niwī. Cū pe'e masā ma'mi nicu nimiwī.

¹⁵ Narē “Añurō wa'ato” ni, Õ'acūrē a'tiro ni sērībosacu niwī:

“Õ'acū, yu'u ñecū Abrahā, yu'u pacu Isaa mu'u dutisere yu'ticārā niwā.

Õ'acū, yu'u bajuáca numu me'rā yu'ure co'tenu'cā, a'tiro nicāpu quē'rārē co'tenu'cūcā'a.

¹⁶ Mu'urē wereco'tegu yu'ure ña'arō wa'abo'quere yu'rūweticā wee'cu ā'rārē añurō wa'acā weeato.

Mu'u ā'rā yu'u pāramērārē be'ropure na me'rā yu'u wāmerē, yu'u ñecū Abrahā wāmerē, yu'u pacu Isaa wāmerē wācūcā weeya.

Ūsārē acobojoiticā'to.

Na pājārā pō'rāti masāputiatio.

A'ti di'tapure pājārā waro niyu'rūoquejocā'to”, ni sērībosacu niwī.

¹⁷ José cū pacure Efraí ya dūpoapure diacjūcamocā me'rā ñapeocā ī'agū, tu'saticu niwī. Tojo weegu Manasés ya dūpoa pe'ere diacjūcamocārē ñapeodutigū, cū pacu ya omocārē miicu nimiwī. ¹⁸ A'tiro nicu niwī:

—Pacu, tojo niwe'e. Ā'rī pe'e masā ma'mi nimi. Tojo weegu diacjūcamocārē cū dūpoapure ñapeoya.

¹⁹ Cū pacu pe'e, “Macū, tere masī'i. Masā ma'mi quē'rā pājārā pāramērātigusami. Be'ro ni'cā di'ta pajiri di'tajo sājārāsama. Tojo nimicā, cū acabiji pe'e cū yu'rūoro niyu'rūnucāgūsami. Cū pāramērā nituriarā pūrīcā pājārā waro masāputirāsama. Masāputi, peje curaricjārā nirāsama”, nicu niwī Jacob.

²⁰Ti numurēta Jacob narē Ō'acūrē añurō weedutigu, a'tiro sēribosacu niwī:
—Israe curuacjārā musā puarā ye wāme me'rā āpērārē añurō wa'adutirā, Ō'acūrē a'tiro nirāsama: “Ō'acū Efraírē, Manasére añurō wee'caronojōta musā quē'rārē 'Añurō weeato', nirāsama”, nicu niwī.

A'tiro wéegu, Jacob Efraírē, Manasés yu'ruoro cū bu'ipū tojacā weecu niwī.

²¹Cū Ō'acūrē sēribosāca be'ro Joseré nicu niwī:

—Yu'u wērīgūtigu weesa'a. Ō'acū musā me'rā ninu'cūgūsami. Musārē, musā nēcūsūma nique di'tapu macārī dajanu'cācā weegusami. ²²Mu'urē, āpērā mu'u ma'misūma yu'ruoro o'oyu'runu'cā'a. Mu'urē Siquem, yu'u amorreo masā me'rā a'mewējē wapata'aca di'tare mu'urē o'oguti, nicu niwī Jacob.

Jacob cū pō'rārē weretu'o'que ni'i

49 Jacob nipe'tirā cū pō'rārē pi-jio, a'tiro nicu niwī: “Yu'u tiro-cureacā a'tia. Musārē be'ropu wa'atjere wereguti wee'e:

²Nipe'tirā yu'u pō'rā tu'orā a'tia.

Musā pacu ucūserē tu'o'ya.

³Mu'u, Rubén, yu'u pō'rātimu'tā'cu ni'i.

Yu'u tutuase mu'u me'rā du'pocātiwū.

Mu'u acabijirā yu'ruoro añurō wācūno'cu ni'i.

Tojo nicā, āpērā yu'ruoro tutuase cuoyu'runu'cāgū ni'i.

⁴Tojo nimigū, nipe'tirā mu'u acabijirā bu'ipū nisome majā.

Maa cā'mota'a'cā, aco mu'mu o'mayu'rūbūro weronojō ni'i.

Yu'ure da'raco'tego me'rā a'metārācu niwū.

Yu'u cārīpesarore ña'abutiario weecu niwū.

Bopoyoro weecu niwū.

⁵Simeó, Leví, musā ni'cō pō'rā niyurā, ni'cārōnojō ña'arō weeseti'i.

Musā wāmo me'rā cumucapijarā ni'i.

⁶Musā nerē, a'merī ucūrī curare musā me'rā ne nisi'rītisa'a.

Musā uayu'ruarā, pājārā masārē wējēwū.

No'o uaro weema'arā, wecu ye du'pocārī u'tacūuse wadarire dutesurewū.

⁷Musā uayu'ru'que wapa ña'arō wa'arosa'a.

Te bu'iri musā pārāmerā Israe di'tapure ape curuacjārā wa'teropu musārē wa'astecā weeguti.

Musā ye curari me'rā nisome majā.

⁸Judá, mu'uma mu'u ma'misūma, mu'u acabijirā mu'urē añurō ucū, ējōpeorāsama.

Mu'urē ī'atu'tirārē docaque'acā weegusa'a.

Mu'u ma'misūma, mu'u acabijirā mu'urē ējōpeorā paamu'rīque'arāsama.

⁹Judá, mu'u yu'u macū, mu'u ni'cū yai uamu macū weronojō ni'i.

Wa'icure ñe'eba'a'cu pajigu yaijo weronojō paamu'rīque'a, ejaque'amujā'a.

Ne ni'cū mu'urē caribomasītisami.

Mu'u ī'oduagu tutuayu'ruagu ni'i.

¹⁰Judá, mu'u dutisere ne ni'cū mu'urē ē'masome.

Téé nipe'tirocjārārē dutiacju a'ticāpu ninu'cūgūsa'a.

Mu'urē nipe'tise macārīcjārā yu'tirāsama.

¹¹Judá cū yagu burrore u'sedapu du'tenu'cōgūsami.

Cū macū quē'rā añurī dapure du'tenu'cōgūsami.

Tojo weegu cū ye su'tire vino u'seducaco me'rā coewéegu weronojō weegusami.

Te dari peje pī'rī ducaticā ī'arā, tojo weerāsama.

¹²Judá caperi u'seducaco nemorō ñise ni'i.

Cū upicari ōpēco nemorō buti'i.

Cū pārāmerā nituriarā na otese, na ecarā nipe'tise añurō wa'arosa'a, nígū, tojo nicu niwī.

¹³ Zabuló, mū'u dia pajiri maa sumutopu nigūsa'a.

Topure pacase yucusupawu pa'aejase petari nirōsa'a.

Téé Sidó macāpu mū'u ye nituorosa'a.

¹⁴ Isacar, mū'u burro tutuagu pua ajuro o'mase ajuri wa'teropu soocūñagū weronojō ni'i.

¹⁵ Mū'u ya di'ta añurō ejerisājā soori di'ta nicā ī'agū, añurō tu'sase me'rā āpērārē da'racō'te nigūsa'a.

Tojo nicā, ti di'ta añurī di'ta nicā ī'agū, tojo weegusa'a.

¹⁶ Dan, mū'u pūrīcā mū'u yarā masārē dutigusa'a.

Ni'cā curua Israe curuacjārārē dutigusa'a.

¹⁷ Dan, mū'u ni'cū āña ma'a sumutopu cūñagū weronojō mū'urē ī'atu'tirārē uicā weegusa'a.

Cabayu bu'ipū pesagure burūdijadutigu, cū dū'podiapu cū'rīgū weronojō weegusa'a.

¹⁸ Ō'acū, yu'ure wiosere yu'ruoya, nicu niwī Jacob.

Be'ro cū pō'rārē nicu niwī tja:

¹⁹ Gad, yajari masā mū'u tiropu sājāárāsama.

Be'ro mū'u pe'le narē wējē sirutugusa'a.

²⁰ Aser, peje waro ba'ase cuogusami.

Tojo weegu wiorā ba'asenojōrē āpērārē ecagusami.

²¹ Neftalí, ni'cō ñama añurā pō'rātī, ne cā'mota'aro marīrō sijago weronojō nimi.

²² José, ni'cā da u'seda aco wijari pe tiropu pī'rī, peje dūcati, te dūpuri añurō pī'rī, te tu'ruripū páápejaro weronojō nimi.

²³ Cūrē ī'atu'tirā buemujā, caribonu'cūcā'ma.

²⁴ Jacob wioḡ Ō'acū tutuayu'ruḡ wee-tamuse me'rā José pe'le omocārī tu-

tuagu niyugu, cū buecatjērē añurō tuatu, cuonu'cūgū weronojō nimi.

Ō'acūta ovejare co'tegu weronojō Israe curuacjārārē co'teato.

²⁵ Mū'u pacu Jacob ējōpeogu Ō'acū mū'urē weetamuato.

Ō'acū tutuayu'ruḡcāgū, nipe'tise mū'urē añurō wa'acā weeato.

Nipe'tise añuse u'muse cjase me'rā mū'urē añurō wa'acā weeato.

Tojo nicā nipe'tise aco ū'cūarōpu nise me'rā tojo weeato.

Mū'u pārāmerā nituriarā pājārā masāputicā weeato.

Tojo nicā, mū'u ecarā quē'rā mejārōta pājārā masāputiatio.

²⁶ Yu'u ñecūsūmua yu'ure sēribosa'que nemorō mū'urē añurō sēribosa'a.

Te mū'urē sēribosase añuyu'ruḡcā'a.

Téé ū'rūpagu pe'ticāpu mū'urē sēri-bosa'que nituorosa'a.

Mū'u, mū'u ma'misūmua wa'terore Ō'acū beseno'cu ni'i.

Nipe'tise a'te 'Añurō wa'ato' ni sēribosa'que mū'upure ninu'cūcā'rōsa'a.

²⁷ Benjamí ni'cū yai uagu weronojō nimi.

Ñamiña'cūrōrē wa'icure ñe'eba'a'cu weronojō nimi.

Ñamica'a pe'ere cū ba'adu'a'que di'ire āpērārē ducawaagu weronojō nimi", nicu niwī Jacob.

²⁸ Nāta nima doce curaricjārā Jacob pō'rā nituriarā. Tere Jacob cū pō'rārē nanucūrē añurō wa'ato nígū, Ō'acūrē sēribosacu niwī.

Jacob cū wērī'que ni'i

²⁹ Ni'cā numu Jacob cū pō'rārē "Yu'u wérīca be'ro a'tiro weeapa" ni, dutise cūucu niwī. "Yu'u wērīatjo cā'rō dū'sa'a.

Yu'u wérīca be'ro yu'u ñecūsūmuarē yáaca tutiputa sīosōrōcūuapa. Ti tuti Efró hitita masū ya di'tapu nisa'a.

³⁰ Canaá di'tapu ti tuti Macpela wāme-

tiropu nisa'a. To Mamre wāmetiro diacjūpu tojasa'a. Abrahā ti tutire, ti di'ta me'rāta Efrórē duucā'cu niwī. Tojo weero ti tuti nipe'tirā Abrahā acawererā nituriarārē yaatji tuti nicaro niwū. ³¹ Topu Abrahārē, cū nūmo Sarare yaarā sīosōrōcūucārā niwā. Tojo nicā topūta Isaare, cū nūmo Rebecare yaacārā niwā. Yu'u quē'rā yu'u nūmo Leare topūta yaawu. ³² Ti di'ta, ti tuti hitita masārē duuno'caro niwū", nicu niwī.

³³ Jacob cū pō'rārē a'tere wéréca be'ro apaturī ejapeja, wērīa wa'acu niwī.

50 Cū pacu wērīcā i'agū, José cū pacu ya upure paamu'rīpeja, utiguta, mi'micu niwī. ² Be'ro acoyerī masā cū me'rā da'rarārē cū pacu Jacob ya upure boaticā'to nīgū, u'se, tojo nicā boatisecore wa'reducicu niwī. Na cū duti'caronojōta weecārā niwā. ³ Te tojo weese cuarenta nūmūrī cjase nicaro niwū. Egiptocjārā masā setenta nūmūrī cū wērī'quere bujaweticārā niwā.

⁴ Ticuse nūmūrī yu'rāca be'ro José faraó ya wi'ipu nirá me'rā ucūcu niwī. Narē a'tiro nicu niwī:

—Musā, yu'ure añurō ējōpeorā, faraórē a'tiro werebosarā wa'aya: ⁵ “Joseré cū pacu cū wērīatji duporo Canaá di'tapu cū masāpe cū basu apóca tutipure yaadutiapu. ‘Ó'acū wāme me'rā tojota weeguti’, nidutiapu. Tojo weegu José mū'urē cū pacure ‘Yaagu wa'ato’, nidutiami. ‘Yaatoja, majāmitojatiguti’, niami”, niña, ni wereo'ocu niwī José.

⁶ Faraó cūrē queti o'ócu niwī:

—Mu'u pacure yaagu wa'aya. Cū wee-duti'caronojōta weeya, nicu niwī.

⁷ Be'ro José cū pacure yaagu wa'acu niwī. Nipe'tirā wiorā faraórē da'rata-mūrī masā Egiptocjārā Joseré ba'pati-wā'cācārā niwā. ⁸ Tojo nicā, cū mijī acawererā waro, José acawererā, cū ma'misumua wa'acārā niwā. Gosépuma na pō'rā wī'marā, tojo nicā na ecarā se'saro tojacārā niwā. ⁹ Āpērā quē'rā

surara cabayua wejese co'ri me'rā, tojo nicā āpērā cabayua me'rā Joseré ba'pati-wā'cācārā niwā. Tojo weerā masā pājārā waro nicārā niwā.

¹⁰ Na Goren-ha-atad wāmetiro na trigo su'aweeropu etarā, wērī'cu mijirē wācū, uputu caricū, uticārā niwā. To Jordá wāmetiri maa pu'to tojacaro niwū. Ni'cā semana José cū pacu mijirē wācū, bujaweticu niwī. ¹¹ Ti di'tapu nirá cananeo masā na tojo weesere i'arā, a'tiro nicārā niwā: “Egiptocjārā masā wērī'cārārē yaarā, pajiro bujawetise me'rā tojo weesama.” Tojo weerā na tojo wee'carore Abel-mizraim pisucārā niwā. Dia Jordá mujīpū mujātiro pe'e tojasa'a.

¹² Jacob pō'rā nipe'tise na pacu duti'caronojōta weecārā niwā. ¹³ Tojo weerā cū mijirē Canaápu yaarā wa'arā miacārā niwā. Mía, Macpela wāmetiro nirī tutipū yaacārā niwā. Ti tutire Abrahā Efró hitita masūrē dúuca tuti nicaro niwū. Ti tutire Abrahā nipe'tirā yu'u acawererārē yaatji tuti nirōsa'a nīgū, duucu niwī. Ti di'ta Mamre wāmetiro diacjū pe'e tojasa'a. ¹⁴ José cū pacure yáaca be'ro, cū ma'misumua, nipe'tirā cūrē ba'pati'cārā me'rā Egiptopu majāmitojaacu niwī.

José cū catituose nūmūrī cjase ni'i

¹⁵ Na pacu Jacob wérīca be'ro José ma'misumua a'tiro wācūcārā niwā: “Apetero weegu José marī me'rā uasami. Marīrē i'asī'rītibosami. Marī cūrē ña'arō wee'quere marīrē a'mebosami”, ni wācūcārā niwā. ¹⁶ Tojo weerā José ma'misumua āpērā me'rā “Marī pacu wērīatji duporo a'tiro niwī”, ni queti o'ócarā niwā Josepūre. ¹⁷ “Mu'u ma'misumuarē pajaña'cureapa. Na mū'urē ña'arō wee'quere acobojoya,” niwī marī pacu. “Tojo weegu mū'urē ūsārē pajaña'a, acobojoya. Ūsā quē'rā mū'u pacu ējōpeo'cure ējōpeorā ni'i”, ni queti o'ócarā niwā.

Na tojo nicā tu'ogu, José uputu uticu niwī. ¹⁸ Cū utica be'ro José ma'misumua cū tiropu ejacārā niwā. Cūrē i'arā, paa-mu'rique'a, a'tiro nicārā niwā:

—Ūsā a'to ni'i. Mu'urē da'rawā'ña-co'terā sājā'a.

¹⁹ José pe'e narē yu'ticu niwī:

—Ne uiticā'ña. Yu'u Ō'acū mejēta ni'i. ²⁰ Musā yu'ure ña'arō weesī'ricārā nimiwū. Ō'acū pe'e te ña'ase wa'abo-que-re añurō wa'acā weecu niwī. Tojo weegu pājārā masārē űjuaboabo'cārārē yu'ruweticā weecu niwī. ²¹ Tojo weerā musā uiticā'ña. Yu'u musārē, musā pō'rārē ba'ase o'oguti.

José narē ma'ise me'rā ucūcu niwī. Tojo weerā ne mejēcā wācūnemoticārā niwā majā.

José cū wērī'que ni'i

²² José nipe'tirā cū pacu acawererā pājārā me'rā Egiptopure niseticu niwī.

Cū ciento diez cū'marī caticu niwī. ²³ Tojo weegu Efraí pō'rā cū pārāmerā nituriarāpure i'acu niwī. Tojo nicā, Man-asés macū Maquir pō'rā bajuacā, cū pō'rā weronjō tojacārā niwā.

²⁴ Be'ro José cū ma'misumuarē nicu niwī:

—Yu'u wērīatjo cārō du'sa'a. Ō'acū musārē weetamugū a'tigusami. Cū Abrahārē, Isaare, Jacore “Canaá di'tare o'oguti” ní'caronjōta weegusami. A'ti di'tapu ní'cārārē topu miagūsami. ²⁵ Diacjūta Ō'acū musārē weetamugū a'tigusami. Tojo wa'acā, ye ō'arī mejārē musā miaña. “Ō'acū wāme me'rā tojota weerāti”, niña, nicu niwī.

—Jau, Ō'acū wāme me'rā mu'u ní'caronjō weerāti, nicārā niwā.

²⁶ José ciento diez cū'marī cuogu, Egiptopu wērīcu niwī. Cū ya upure boatiseco me'rā wa're, masāacaropu mis-āacārā niwā.

Rut

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrī “Rut” Israe curuacjārārē su'ori nisetiri masā nícūcaterore wa'a'que cjase ni'i. Titare Israe curuacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewējēse yu'ruacarō niwū. A'te Rut cjase tojo wa'ari curare Israe curuacjārā, moabita masā me'rā añurō niseticārā niwā.

Noemí, co marāpu, co pō'rā umua Israe curuacjārā nicārā niwā. Judá di'tapure ba'ase maricā ī'arā, Moab di'tapū wa'acārā niwā. Be'ro co pō'rā umua tocjārā numia Rut, Orfa wāmetirārē numoticārā niwā. Na marāpusumua wérīca be'ro Noemí co ya macā Belēpu dajatojaaco niwō. Rut co mañecōrē ma'igō, co me'rā ba'patiwa'cāco niwō. Topū eja, co mañecōrē weetamuco niwō. Co Belēpu da'ra niseti'cūco niwō. Be'ro Ō'acū Noemí acaweregu diacjū, peje cuogu Booz wāmetigure Rure marāputicā weecu niwī. Na pārāmi macūpu wioogu Davi nicu niwī. Be'ropūta na pārāmi nituriagūpu Jesucristo nimi majā.

Elimelec ni'cū pō'rā ye cjase ni'i

1¹⁻² Israe curuacjārārē wiorā su'ori nisetiri masā narē wejepeocaterore ti di'tapure acoro pejatiyucā, uputu ūjūaboase nicaro niwū. Tojo weegu titare ni'cū Belēcjū Judá ya curuacjū Elimelec wāmetigu “Marī Moab di'tapū yoaticā nisetirā wa'arā”, nicu niwī. Cū numo Noemí, cū pō'rā umua Mahlón, Quelión me'rā wa'acu niwī. Na efrateo masā Belēcjārā nicārā niwā. Moapu eta, topū niseticārā niwā.

³ Topū na nirī cura Elimelec, Noemí marāpu, wēriwe'o wa'acu niwī. Co

ni'cōta co pō'rā puarā me'rā tojaco niwō. ⁴ Be'ro na puarāputa moabita masā numiarē numoticārā niwā. Ni'cō Orfa, apego Rut wāmeticārā niwā. Topure diez cū'marī nisetica be'ro ⁵ Mahlón, Quelión na quē'rā wēria wa'acārā niwā. Tojo weego Noemí wapewio, pō'rāmarīgō ni'cōta tojaco niwō.

Noemí, Rut na Belēpu wa'a'que ni'i

⁶ Be'ro Noemí Moapu nirī curare Ō'acū cū yarā masā Israe curuacjārārē weeta-musere tu'oco niwō. Narē weetamugū, na otese añurō pī'rī ducaticā wee'quere tu'oco niwō. ⁷ Tere tu'o'co niyugo, “Apaturi Judá di'tapū dajatojaagoti tja”, ni wācūco niwō. Tojo weego co pō'rā numosānumia ní'cārā me'rā na ní'caropū wija, Judá tiro wa'ari ma'apu wa'arā weecārā niwā.

⁸ Ma'apu wa'ago, Noemí na numiarē a'tiro nico niwō:

—Musā pacosānumia tiropū dajatojaaya. Musā yu'ure, yu'u pō'rā umuarē añurō wee'caronjōta Ō'acū musārē añurō weeato. ⁹ Tojo nicā, cū musārē tocjārārē apaturi marāputi, e'cati nime'ricā weeato, nico niwō.

Tojo nitojanu'cō, Noemí narē we'eritigo, mi'mico niwō. Na pe'e uputu uticārā niwā. ¹⁰ Utirā, a'tiro nicārā niwā:

—Niwe'e. Ūsā quē'rā mu'u me'rāta mu'u ya di'tapū dajatojaarāti, nicārā niwā.

¹¹ Noemí pe'e narē ninemoco niwō tja:

—Yu'u pō'rā numosānumia ní'cārā, musā ye wi'seripu tojaarāsa'a. ¿De'ro weejā yu'u me'rā wa'asī'rīti? Yu'u musārē nuorēdutigo, pō'rātinemosome. ¹² Wa'arāsa'a. Musā ye wi'seripu dajatojaaya. Yu'u bucuo ni'i. Apaturi marāputimasītisa'a. Ni'cācā nāmi yu'u marāputi, umuarē pō'rāticāma, ¹³ ¿na bucuari curare yoacā co'tebosari? ¿Āpērārē nuorētimirā, narē co'tebosari? Niwe'e, yu'u pō'rā numosānumia,

a'tenjojōrē tojo weeticā'rōu'a. Ō'acū yu'ure uputu pi'eticā weeami. Musā pi'eticā i'agō, nemorō ña'arō tū'oña'bosa'a.

¹⁴Tere tū'orā, apaturi pūrō uticārā niwā. Be'ro Orfa co mañecōrē we'eritigo, core mi'mico niwō. Tojo weetoja, dajatojaa wa'aco niwō. Rut pe'e wa'asī'rītigo, co mañecō me'rā tojaco niwō. ¹⁵Co tojo weecā i'agō, Noemí core a'tiro nico niwō:

—Ī'aña. Mū'u pe'su ní'co co acawererā tiro, co ējōpeorā tiropu dajatojaago weemo. Co me'rāta mū'u quē'rā dajatojaagosa'a.

¹⁶Rut pe'e a'tiro ni yu'tico niwō:

—Yu'ure “Tojaagosa'a”, niticā'ña. Yu'ure mū'u me'rā wa'adutiya. Mū'u no'o wa'aro wa'agoti. Mū'u no'o macārītiro mejārōta macārītigosa'a. Mū'umasā, yarā masā nirāsama. Mū'u wioḡu Ō'acū yu'u wioḡu nigūsami. ¹⁷No'o mū'u wērī yaano'rō, yu'u quē'rā wērigōti. Toputa yu'u quē'rārē yaarāsama. Yu'u “Tojo weegoti” ní'quere weeticāma, Ō'acū yu'ure bu'iri da'reato. Wērigōpu mū'urē cō'agōti, nico niwō Rut.

¹⁸Co tojo ba'pati yapatisī'ricā i'agō, Noemí core “Yu'u me'rā wa'aticā'ña” ninemotico niwō majā.

¹⁹Tojo weerā na puarāpu'a wa'a, téé Belēpu etacārā niwā. Belēpu sājācā, nipe'tirā ti macācjārā numia i'amarā, a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿Sico Noemí mejēta nitiba? nicārā niwā.

²⁰Co pe'e: “Yu'ure Noemí^{¶¶} pisuticā'ña majā. Yu'ure Mara^{§§} pisuya majā. Ō'acū tutuayurūnu'cāḡū yu'ure ña'arō tojacā weeami. ²¹A'ti macārē wijago, peje cuomiwū. Ni'cārōacāma ne apeyenojōcā moogō Ō'acū yu'ure

miitojātiامي. Ō'acū tutuayurūnu'cāḡū 'Bu'iri cuomo' níḡū, yu'ure pi'eticā weeami. Tojo weerā yu'ure Noemí pisuticā'ña”, nico niwō.

²²A'tiro wee Noemí Moapu ní'co co macū numo ní'co Rut, moabita masō me'rā dajaco niwō. Na Belēpu etácaterore masā na ote'que cebadare tū'rēnu'cārī cura nicaro niwū.

Rut Booz ya wesepu da'ra'que ni'i

2Noemí co marāpu Elimelec ní'cu mijī Booz wāmetigure acaweregutico niwō. Cū peje cuoḡu, añugū nino'ḡūwioro nicu niwī.

²Ni'cā numu Rut Noemírē a'tiro nico niwō:

—Yu'ure cāpūpu na ote'caropu wa'acā weeya. Apetero weegu ni'cū te pō'rārī dūteri masū yu'ure añurō wéḡu, cū be'ro cebada dūtestedijosere “Mū'u seesirutucā añurōsa'a”, nibosami.

Co mañecō pe'e: “Jaḡ, yu'u macū numo ní'co, wa'agosa'a”, ni yu'tico niwō.

³Tojo weego Rut na dūteropu wa'a, cebada dūterā be'ro te pō'rārīrē seesirutugo wa'aco niwō. Core añurō wa'acaro niwū. To ote'caro Booz, Elimelec ya curuacjū yaro nicaro niwū. ⁴Co tojo da'rari cura Booz, Belēpu ní'cu ejaḡu niwī. Cebada da'rarārē añuduticu niwī:

—Ō'acū musā me'rā niato, nicu niwī.

Na pe'e quē'rā “Ō'acū mū'urē añurō weeato”, ni yu'ticārā niwā.

⁵Be'ro Booz, Rure i'agū, cū yarā da'rarā wioḡure sērītiña'cu niwī:

—¿Sico nu'mio noa acawerego niti? nicu niwī.

⁶Da'rari masā wioḡu cūrē yu'ticu niwī:

—Co moabita masō nimo. Ti di'tapu ní'co Noemí me'rā a'tico niamo, nicu

^{¶¶}1:20 Noemí “e'catigo” nisi'rīrō wee'e.

^{§§}1:20 Mara “bujawetigo, tū'satigo” nisi'rīrō wee'e.

niwī. ⁷ Co yu'ure, “¿Yu'u cebada dūterā be'ro na dūtestedijosere seesirutucā añusari?” ni sērīamo. Co bo'reacā a'ti'co da'rana'iamo. Ni'cārōacāpūta soori ut'tupū cārō soogo a'tiamo, ni yu'ticu niwī.

⁸ Tere tu'ogu, Booz Rure a'tiro nicu niwī:

—Acawerego, yu'u ucūserē añurō tu'oya. Āpērā na ote'que nirōpū otese dūca pō'rārīrē seego wa'aticā'ña. Yu'ure da'raco'terā numia me'rā tojayā. ⁹ No'o dūterā na da'rarore ī'agō, numiarē sirutuya. Yu'ure da'raco'terā umuarē mū'urē “Cariboticā'ña”, nitojapū. Mū'u acowūogo, te sī'rīsepaa dujise tiro wa'a, na aco waa'quere sī'rīña, nicu niwī.

¹⁰ Tere tu'ogo, Rut co ējōpeosere ī'ogō, paamu'rīque'aco niwō. Be'ro Boore sērītiña'co niwō:

—¿De'ro weegu yu'u aperocjō nimicā, yu'ure tocārō añurō weeti?

¹¹ Core yu'ticu niwī:

—Mū'u marāpū wérīca be'ro mū'u mañecōrē añurō weesetisere tu'ope'ocā'pū. Tojo nicā mū'u pacusumuarē, mū'u ya di'tare du'ucūu, a'to mū'u todūporo masīti'cārā tiropū, macārī a'tico niapū. ¹² Ō'acū mū'u tojo wee'quere wapayeato. Mū'u Ō'acū, Israe curuacjārā ējōpeogu cū co'tesere a'magō a'tiapā. Cūta mū'urē añurō weeato, nicu niwī.

¹³ Cūrē yu'tico niwō:

—Mū'u yu'ure añurō weepū. Mū'u ucūse yu'ure wācūtutuacā wee'e. Mū'urē da'raco'terā numia weronojō nitimicā, yu'ure añurō ma'ise me'rā ucū'u.

¹⁴ Ba'aritero ejacā, Booz Rure pijicu niwī: “A'to a'tia. Pārē cārō mīf, na yosoba'asere yosoba'aya.”

Rut da'rari masā tiropū ejanujāco niwō. Booz core cebada peri pū'o'que perire ba'adutigū o'ocu niwī. Co tere ba'a, co ba'asī'rīrō pōtēorō ba'aco niwō. Ba'ase core o'o'que dū'sacā'caro ni-

wū. ¹⁵ Be'ro co apaturi cebada perire seego wa'áca be'ro Booz cūrē da'raco'teri masārē a'tiro dūticu niwī:

—Co cebada dotori wa'teropū te pō'rārīrē seecā quē'rārē, ne core cā'mota'aticā'ña. ¹⁶ Mejō pe'e apeye no'o musā ñe'ese dotoripureta core seedutirā, cūuña. Core ne tu'titicā'ña, nicu niwī.

¹⁷ Tojo weego Rut, Booz ya cāpūpū cebadare seena'itō'o'que'a wa'aco niwō. Be'ro co see'quere su'tiweeco niwō. Te veinte kilo wa'tero nūcūcaro niwū. ¹⁸ Be'ro co su'tiwee'que perire wua, macāpū dajatojaaco niwō. Tere co mañecōrē ī'oco niwō. Tojo nicā, co ba'adu'a'quere Noemírē o'oco niwō.

¹⁹ Noemí core sērītiña'co niwō:

—¿Ni'cācārē no'opū da'rati? ¿No'opū te pejere ticuse seeati? Mū'urē tojo weetamu'cure añurō wa'ato, nico niwō.

Rut co mañecōrē weroco niwō:

—Yu'u Booz wāmetigu me'rā da'rapū, nico niwō.

²⁰ Noemí core yu'tico niwō:

—Ō'acū cūrē añurō weeato. Ō'acū todūporo wērī'cārārē pajaña'caronojōta ni'cārōacā catirā me'rā quē'rārē añurō pajaña'a weetamunu'cūapī. Booz marī acaweregu waro nimi. Tojo weegu marīrē añurō co'temasīmi.

²¹ Rut pe'e apeye werenemoco niwō:

—Cū yu'ure cūrē da'raco'terā numia me'rā da'radutiami. Téé cebadare seep'e'ocāpū da'radu'udutiami.

²² Co tojo nicā tu'ogo, Noemí Rure a'tiro yu'tico niwō:

—Cūrē da'raco'terā numia me'rā mū'urē tojacā añu nitū'sa'a. Āpērā ye weseripū seego wa'aticā'ña. Āpērā mū'urē caribobosama, nico niwō.

²³ Tojo wee Rut, Boore da'raco'terā numia me'rā te pō'rārīrē seego wa'aco niwō tja. Téé trigo pō'rārīrē, tojo nicā cebada pō'rārīrē tū'rēpe'ocāpū da'ratūoco niwō. Co topū da'rase nūmū'rīrē co mañecō me'rā nisetico niwō.

Booz cū weetamu'que ni'i

3 Ni'cā nūmū Noemí Rure a'tiro nico niwō:

—Ni'cū mū'u marāpū niacjure a'mabosagoti. Cū mū'urē añurō e'cati nisetiā weegusami. ² Mū'u masisa'a. Booz marī acaweregū nimi. Mū'u cūrē da'raco'terā numia me'rā da'raco niapū. Ni'cācā ñami cāpūpū cū trigo, cebada perire su'tiweegū wa'agusami.

³ Mū'u a'tiro weeya. U'aya. Mū'u upure u'mūtise me'rā wa're, mū'u yaro su'tiro añurō niyū'rūnū'cārōrē sāñaña. Tu'ajanu'cō, cū su'tiweeropū wa'aya. Mejō cū ba'a, sī'rī tu'ajati dūporo mū'urē i'acā weeticā'ña. ⁴ Cū no'o cāriatjore añurō i'awe'oya. Be'ro cū tiro wa'a, cū dū'pocārī oma'carore pāña.* Topū cūñaña. Be'ro cū basu mū'u weeatjere weregusami, nico niwō.

⁵ Rut core yu'tico niwō:

—Nipe'tise mū'u ní'caronōjōta weegoti, nico niwō.

⁶ Tojo weego Rut na su'tiweeropū wa'a, nipe'tise co mañecō duti'caronōjōta weeco niwō.

⁷ Booz ba'a, sī'rī, añurō e'catigu nicu niwī. Tojo wéeca be'ro na su'tiwéeca mesā tiro cārīgū ejaque'acu niwī. Be'ro Rut di'tamarīrōacā wa'a, cū dū'pocārī omāca caserore pāa, topū ejaque'a, cūñaco niwō. ⁸ Ñami deco ucūamajā wā'cā, majāmique'amigū, ni'cō numio cū dū'pocārī tiro cūñacā i'amarīacu niwī.

⁹ Booz core “¿Noa niti mū'u?” ni sērītiña'cu niwī.

—Yu'u Rut, mejō nigō ni'i. Mū'u yu'u acaweregū diácjū, yu'ure co'tegunōjō ni'i. Tojo weego mū'u yu'ure nūmotiācā hasa'a, nico niwō.

¹⁰ Booz core yu'ticu niwī:

—Ō'acū mū'urē añurō weeato. Mū'u marāpū mijī wérīca be'rore mū'u mañecōrē añurō weesetiapū. Mū'u ni'cārōacā yu'ure sērīse pe'e mū'u mañecōrē weese nemorō añu'u. Mū'u apī yu'u nemorō ma'murē a'maboapā. No'o peje cuogunōjōrē o pajasecuogunōjōrē a'maboapā. Tojo weetiapā. ¹¹ Ne uiticā'ña. Nipe'tirā yá macācārā mū'u numio queoro weesetisere masipe'titojama. Tojo weegū yu'u nipe'tise mū'u sērīserere weeguti. ¹² Diacjūta yu'u mū'u acaweregū waro, mū'urē co'tegunōjō ni'i, nīgū pe'e. Tojo nimicā, apī yu'u nemorō mū'u acaweregū waro nimi. ¹³ A'ti ñamirē a'topūta tojánña. Ñamiacā cū mū'u acaweregū nisetisere queoro weecā, añurōsa'a. Cū mū'urē nūmotigusami. Cū weeticāma, Ō'acū tu'oropū “Yu'u mū'urē nūmotiguti”, nigūti. Ni'cārōacārē a'topūta cārībo'retō'ona.

¹⁴ Tojo weego ti ñamirē Rut Booz dū'pocārī tiropū cārīco niwō. Booz a'tiro ucūtojacu niwī: “Numio a'to cebada su'tiweeropū a'ticā, ne ni'cū masiticā'to”. Tojo weego ape nūmū pe'ere ñamiña'cūrō bo'reque'ati dūporo wā'cāco niwō.

¹⁵ Booz core a'tiro nicu niwī:

—Mū'u bu'icjārō su'tiro sāñarōrē tuwee, añurō sēeo cuoya. Co ti caserore tojo cuonu'cūrī cura Booz pe'e veinte kilos cebadare órésāacu niwī. Be'ro core wuadutigu miipeocu niwī. Co te me'rā macāpū pi'aco niwō.

¹⁶ Rut co mañecō tiropū etacā, core a'tiro sērītiña'co niwō:

—¿Yu'u macū nūmo ní'co, mū'urē añurō wa'amiatito?

Rut core nipe'tise Booz añurō weetamu'quere wereco niwō. ¹⁷ Apeye quē'rārē werenemoco niwō:

*3:4 Cū dū'pocārī oma'carore pāagō, cū co'tesere sērīgō weeco niwō.

—A'te peje cebada yu'ure o'oami. Yu'ure a'tiro niami: “Mu'u mañecō tiropure apeyenojō moogō dajaticā'ña”, niami, ni wereco niwō.

¹⁸Tere tu'ogo, Noemí core nico niwō:

—Co'teniña yujupū. De'ro wa'aro wa'arosa'a. Cū ni'cācārē tere apotu'ajanu'cōgūpū, soogusami, nico niwō.

Booz Rure numoti'que ni'i

4 Be'ro Booz ti macā sājārī sope pu'-topū wa'a, dujicu niwī. Topū masā nerēwūacārā niwā. Cū topū dujiri curare Booz Rure “Apī musā acaweregū waro musārē co'teacjū nisami” ní'cu yu'ruacu niwī.

Booz cūrē ī'agū, “A'to dujigū a'tia”, nicū niwī. Cū tojo nicā tu'ogū, cū tiro wa'a, ejanujācū niwī. ²Be'ro Booz diez bucurā wiorārē, ti macācārārē pijio, dujiduticu niwī. Na dujīca be'ro Booz cū acaweregure a'tiro nicū niwī:

³—Noemí Moab di'tapu ní'co dajamo. Co marī acaweregū Elimelec mijī ya di'ta nīca di'tare duasī'rigō weeamo. ⁴Tere masīdutigū, mu'urē were'e. Mu'u ti di'tare duusī'rigū, ā'rā bucurā, āpērā a'to dujirā tu'oro “Duuguti”, niña. Mu'uta Elimelec acaweregū waro ni'i. Tojo weegū ti di'tare duumasī'i. Mu'u du-usī'rītigū, yu'ure wereya. Mu'u ti di'tare duumūtāmasī'i. Mu'u be'rocjū yu'uta ni'i, nicū niwī Booz.

Tojo nicā tu'ogū, Booz acaweregū pe'e: “Ti di'tare duuguti”, ni yu'ticu niwī.

⁵Booz cūrē apeyere werecasanu'cōcu niwī:

—Mu'u Noemí ya di'tare dúúgu pūrīcā, Rut quē'rārē numotigusa'a. Co moabita masō wapewio nimo. Mu'u tojo weecā, co me'rā musā macūtigure, ti di'ta wērī'cu mijī Mahlórē wāmepeosirutuno'rōsa'a.

⁶Tere tu'ogū, Booz acaweregū yu'ticu niwī:

—Tojo nicāma, ti di'tare duumasī-tisa'a. Be'ropū yu'u pō'rārē cūuatje to wa'atibosa'a. Mu'u duusī'rigū, duuya. Yu'u duumasī-tisa'a, nicū niwī.

⁷Titapure Israe curuacjārā tiropure a'tiro weesetise nicaro niwū. Ni'cū di'tare duagu o'o'oyu'ruogū, di'ta cuogu cū ya sapatu tuwee, apī duugūre o'oturiamujācū niwī. Na duusere, duasere ī'orā, tojo weecārā niwā. ⁸Na weeseti-caronojōta wéegū, Booz acaweregū cū ya sapatu tuwee, Boore o'ocu niwī. Be'ro cūrē nicū niwī:

—Mu'u pe'e duuya.

⁹Cū tojo nicā tu'ogū, bucurārē, āpērā topū dujirārē Booz a'tiro nicū niwī:

—Musā tu'oro ni'cācā yu'u Noemírē co marāpū mijī Elimelec, cū pō'rā Quelión, Mahlón ye di'tare duugu wee'e. ¹⁰Tojo nicā Rut moabita masō, Mahlón mijī numo ní'co quē'rārē numotiguti. Tojo weecā, co marāpū wērī'cu mijī wāme ninu'cūcā'rōsa'a. Cū wāmerē cū acawerērā wa'teropure, tojo nicā ti macāpūre ne acobojosome. Ni'cācā musā ūsā tojo wee'quere ī'apu. Be'ropūre “Tojota queoro weewā”, nīmasī'rāsa'a, nicū niwī.

¹¹Bucurā, nipe'tirā āpērā topū nirá a'tiro yu'ticārā niwā:

—Ūu, ūsā musā wee'quere queorota tu'oapu. Ō'acū mu'u numo mu'u ya wi'ipu miisājāacjore pājārā pō'rāticā weeato. Raquel, tojo nicā Lea weronojō niato. Marī Israe curuacjārā na numia pārāmerā nisirutudijatirā ni'i.

Efratapure tocjārārē wiopesase me'rā ī'ano'gū niña. Belēpūre masū bajuyoagu niña. ¹²Ō'acū mu'urē co me'rā pājārā pō'rāticā weeato. Mu'u pō'rā pājārā waro masāputiatio. Tamar, Judá na macū Fares wa'a'caronojō wa'ato.

¹³Booz cū ní'caronojōta, Rure cū ya wi'ipu miaa, core numoticū niwī.

Be'ro co me'rā nicā, Ō'acū core nijī-paco wa'acā weecu niwī. Tojo wee ni'cū pō'rātico niwō. ¹⁴Tojo wa'acā ī'arā, Belécjārā numia Noemírē a'tiro nicārā niwā:

—Ō'acūrē “Añuyū'ruami”, ni e'catipeorā. Ni'cācā mū'urē pāramiticā weeamī. Cūrē mū'urē co'tedutigū o'oami. Israe curuacjārā cūrē añurō ucūyū'runū'cāto. ¹⁵Cū mū'ū pāramī mū'urē wācūtutuacā weegusamī. Mū'ū bucuo nīrī curare mū'urē co'tegusamī. Mū'ū macū nūmo ní'co cūrē pō'rātiamō. Co mū'urē ūpūtū waro ma'imo. Mū'ū siete pō'rātibo'caro nemorō wapatimo, nicārā niwā.

¹⁶Be'ro Noemí wī'magūrē wūamīi, cūrē ī'anurū, co'te masōco niwō. ¹⁷Numia co ya wī'i pū'tocjārā a'tiro nicārā niwā:

—Ni'cārōacārē Noemí ni'cū wī'magū pāramitimo, nicārā niwā.

Cūrē Obed wāme ō'ocārā niwā. Be'ropure cū Isai pacū nicū niwī. Isai pe'e Davi pacū nicū niwī.

Davi ñecūsumua wāme ni'i

¹⁸A'ticurā Fares pāramerā nisirutudijarā nicārā niwā:

Fares Hezrón pacū nicū niwī.

¹⁹Hezrón Ram pacū nicū niwī. Ram Aminadab pacū nicū niwī.

²⁰Aminadab Naasón pacū nicū niwī. Nahasón Salmón pacū nicū niwī.

²¹Salmón Booz pacū nicū niwī. Booz Obed pacū nicū niwī.

²²Obed Isai pacū nicū niwī. Isai Davi pacū nicū niwī.

Joná

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrī Joná, Israe curuacjū, Ō'acū yere weremu'tārī masū ye cjasere were'e. Ō'acū cūrē ape di'tapu Nínive wāmetiri macāpu cū bu'iri da'reatje cjasere weredutigu o'ómicu niwī. Cū pe'e wa'asī'rítigu, aperopu du'tiamicu niwī. Cū du'tiari cura Jonárē wa'iwū pajigujō ba'acu niwī. Wa'iwū cūrē e'ocūca be'ro Joná Nínivepu a'tiro ni weregū wa'acu niwī: “Mūsārē cuarenta numūrī be'ro Ō'acū bu'iri da'regusami”, nicu niwī. Be'ro Ō'acū na ña'arō wee'quere bujaweti, ducayucā ī'agū, acobojocu niwī. Joná pe'e cū tojo weecā ī'agū, ua wa'acu niwī. Cū tojo uacā ī'agū, Ō'acū “Masārē pajaña'rōna'a” nisere werecu niwī.

A'ti pūrī Ō'acū masā na ña'arō wee'quere acobojose sēricā, pajaña'sami nisere were'e.

Joná Ō'acūrē du'tia'que queti ni'i

1 Ni'cā numū Ō'acū Joná Amitai macūrē a'tiro nicu niwī: ²“Pajiri macā Nínivepu wa'a weetjāgū, a'tiro weregū wa'aya. Na ña'arō weesetise yu'upure eja'a. Tojo weegu yu'u narē bu'iri da'reguti”, nicu niwī.

³Joná pe'e Ō'acūrē yu'tironojō o'ogu, Ō'acūrē du'tigu, Jope nirī petapu bu'acu niwī. Topu yucusu Tarsis wāmetiri macāpu wa'apjūre bocaajacu niwī. Cū ti macāpu wa'aguti nígū, topu wa'ase wapare wapayecu niwī. Wapayetoja, tiwupu mujāsājācu niwī. ⁴Cū tojo weecā, Ō'acū ti maajo decopu uputu wī'rō wēe, bupo paacā weecu niwī. Tojo wa'acā, tiwupu nirā “Yucusu batarotiro wee'e”, nicārā niwā. ⁵Tiwure da'racoterā uputu uirā, nanucū na

ējōpeorānojōrē “Weetamuña”, ni sēricārā niwā. Be'ro tiwu nucūtipju tojato nīrā, na miase nucūserē ti maajopu doqueñope'ocārā niwā. Joná pe'e tojo wa'ari curare na apeyenojō nūrōrī tucūpu dijaa, cārīyurāque'a wa'acu niwī. ⁶Cū tojo weecā ī'agū, tiwure dutigu cū tiropu dijaa, cūrē nicu niwī:

—Mu'u wujabucu, ¿de'ro weegu cārīsānati? Wā'caña. Mu'u ējōpeogure sērīña. Apetero weegu cū marīrē ī'a, ya'rūogusami, nicu niwī.

⁷Tojo wa'ari curare tiwupu da'rarā na basu a'merī ucūcārā niwā:

—¿Marīrē noa ye bu'iri tojo wa'amitito? nīrā, marī ējōpeorārē besedutirā, mejō nībocarā, nicārā niwā. Na tojo weecā, Joná bu'iritigu wijacu niwī.

⁸Tojo wa'acā ī'arā, cūrē nicārā niwā:

—Ūsārē wereya. ¿De'ro weero marīrē tojo ña'arō wa'amitito? ¿Mu'u ñe'enojōrē da'rati? ¿No'opu ní'cu a'tiati? ¿Di di'tacjū niti? ¿Di curuacjū o ñamunojō masū niti mu'u? ni sērītiña'cārā niwā.

⁹Joná narē yu'ticu niwī:

—Yu'u hebreo masū ni'i. Ō'acū u'mūsecjū, dia pajiri maa, di'tare wee'cure ējōpe'o.

¹⁰⁻¹¹Joná tiwu da'rarārē “Ō'acūrē du'tigu wee'e”, ni werecu niwī. Cū tojo nisere tu'orā, uputu uicārā niwā. Siape'e me'rā wī'rō uputu wēe, pā'cōrī pacase wā'cācā ī'arā, cūrē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weegu mu'u tojo weeati? Ūsā a'ti maajore di'tamarīacā uarā, ¿mu'ure de'ro weerāsari? nicārā niwā.

¹²Cū narē yu'ticu niwī:

—Yu'ure dia pajiri maapu doqueñoña. Mūsā tojo weecā, maa di'tamarīarōsa'a. Ye bu'irita wī'rō wēe, bupo uputu paami, nicu niwī.

¹³Cū tojo nimicā, tiwure na tutuaro pōtēorō sumutopu wa'arā, wajanujāmicārā niwā. Ne pōtēoticārā niwā. Dia siape'e me'rā nemorō

pā'cōrī wā'cācaro niwū. ¹⁴Tojo wa'acā ī'arā, Ō'acūrē uputu sērīcārā niwā: “Ō'acū, ūsārē ā'rī ye bu'iri wērīcā weeticā'ña. Cū bu'iri moocāma, ūsārē 'Na bu'iritima', niticā'ña. Ō'acū, mu'u weesī'rīrō weeya”, nicārā niwā.

¹⁵Tojo nitoja, Jonārē maapu doqueñocārā niwā. Na tojo weéca be'ro pā'cōrī di'tamarīa wa'acaro niwū. ¹⁶Tojo weecā ī'arā, tiwu da'rarā Ō'acūrē wiopesase me'rā tu'oña'cārā niwā. Tojo weerā cūrē wa'icure wējē, ūjūamorōpeocārā niwā. Tojo weetoja, “Mu'u me'rā a'tiro weerāti” ni, apocārā niwā.

¹⁷Ō'acū pe'e na tojo weeri cura ni'cū wa'iwū pajigu Jonārē ba'adutigu o'ócū niwī. Joná cū po'peapure umuco, ñami i'tia numu sãñacu niwī.

Joná Ō'acūrē sērī'que ni'i

2 Joná cū wa'iwū po'peapu sãñágū, Ō'acū cū wiogure a'tiro ni sērīcu niwī:

²“Ō'acū, yu'u ña'arō tu'oña'gū, mu'urē uputu sērīapu.

Mu'u yu'u sērīsere yu'tiapu. Yu'u wērīse pu'to nīgū, mu'urē uputu sērīapu.

Mu'u yu'u sērīsere tu'oapu. ³Yu'ure maa ū'cūabutiapupu doqueñoapu.

Aco pō'rārī yu'ure ō'maqueō'oapu. Pā'cōrī paca mu'u o'ó'que yu'ure paaqueō'omujāpu.

⁴Tojo wa'acā, mu'u yu'ure cō'awā'cāsere tu'oña'pu.

'Mu'u ya wi'i, mu'urē ējōpeori wi'i, ña'ase marīrī wi'i, Jerusalé cja wi'ire ī'asome majā', ni wācūasu.

⁵Yu'u aco po'peapu nīgū, wērīmiasu. Dia pajiri maa po'peapu niapu. Ti maa cjase áburi yu'u dupoapure su'riwā'amujāpu.

⁶Yu'u ū'cūabutiapupu dijatasu. 'Ne wā'cāsosome', ni wācūmiasu.

Ō'acū mu'u pe'e, yu'u wiogu, yu'u wērībo'cure yu'ruoapu.

⁷'Yu'u catiri umuco pe'tirotiro wee'e' nīgū, mu'urē wācūapu.

Yu'u sērīse mu'upure mu'u ya wi'i, ña'ase marīrī wi'ipu ejaapu.

⁸Āpērā masā na ējōpeorā yee'quere ējōpeosiruturānojō, mu'u narē ma'isere masītisama.

⁹Yu'u pūrīcā mu'urē e'catise o'ogu, wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeoguti.

Mu'urē 'Yu'u tojo weeguti' ní'quere weeguti.

Ō'acū, mu'u ni'cūta masārē yu'ruogu ni'i”, nicu niwī Joná.

¹⁰Cū tojo níca be'ro Ō'acū wa'iwūpūre sãñacure nucūporopu e'ocūucā weecu niwī.

Nínivecjārā na bujaweti ducayū'que ni'i

3 Be'ro Ō'acū apaturi tja Jonārē Nínivecjārārē a'tiro weredutigu o'ócū niwī: ²“Nínivepu wa'aya. Yu'u mu'urē weredutisere tocjārārē weregu wa'aya”, nicu niwī.

³Tojo weegu Joná Nínivepu weregu wa'acu niwī. Ō'acū duti'caronojōta weecu niwī majā. Ti macā pajibutiari macā nicaro niwū. Ti macārē nipe'tiropu yu'ruasi'rīgū, i'tia numu pe'ori macā nicaro niwū. ⁴Joná ti macāpu ne etari numurē uputu busuro ucūcusiacu niwī: “'Cuarenta numurī be'ro a'ti macā Nínive pe'odijono'rōsa'a', nimi Ō'acū”, nicu niwī.

⁵Cū tojo nicā tu'orā, ti macācjārā nipe'tirā bucūrā, wī'marā Ō'acū cū tojo nisere ējōpeocārā niwā. Tojo weerā “Be'tiroña'a” ni, na bujawetisere ī'orā, su'ti wāquisenojōrē sãñacārā niwā.

⁶Nínivecjū wiogu te quetire tu'ogu, cū wiogu dujiri cūmurōpu duji'cu wā'cānu'cācu niwī. Wā'cānu'cā, cū wiogu su'ti sãñaquere tuweecu niwī.

Tuwee, su'ti wāquisenojōrē sãña, nucũcãpũ ejanujãcu niwĩ.

⁷Be'ro wioꝝu, tojo nicã cũ docacjãrã wiorã dutise ojacãrã niwã. Nipe'tirã ti macãcjãrãre tere masicã weecãrã niwã.

Te na oja'que a'tiro nicaro niwũ: “Ne ni'cũ ba'aticãña. Tojo nicã, ne musã yarã wecuare, musã yarã ovejare ba'ase ecati, aco na sĩrĩsere fiat-icãña. ⁸Tojo weronjo o'orã, nipe'tirã musã ecarã me'rãta musã bujawetisere i'orã, su'ti wāquisenojōrē sãñaña. Musã wãcirõ põtõrõ Õ'acũre weetamuse upũtu sãriña. Musã basu ña'arõ weesetisere du'uya. Musã cumuca weesere du'uya. ⁹Apetero weegũ Õ'acũ marĩrẽ pajaña'a, cũ uasere du'ubosami. Tojo weecã, marĩ wẽrĩsome”, ni ojacãrã niwã.

¹⁰Õ'acũ na ña'arõ weesere du'ucã i'agũ, cũ bu'iri da'regutĩ nimi'quere weeticũ niwĩ.

4 Õ'acũ Nínivecjãrãre bu'iri da'reticã, Joná tu'sati, ua wa'acu niwĩ. ²Tojo weegũ Õ'acũre ñubue, a'tiro ni ucũcu niwĩ:

—Õ'acũ, yá di'tapũ nícaterore “A'tirota wa'arosa'a”, nimiwũ. Tojo weegũ “Sojaro me'rã Tarsis wãmetiri macãpũ du'tiaguti”, nimiwũ. Yu'ũ masĩ'i, mu'ũ mal'ise cuogũ, masãrẽ añurõ pajaña'a. Ne uamũñawe'e. Mu'ũ pajaña'yu'rũatjãgũ, “Bu'iri da'regutĩ” ní'cu nimigũ, ne weewe'e. ³Tojo weegũ Õ'acũ, yu'ũre wẽricã weeya. Yu'ũ wẽricã, nemorõ añurõsa'a, nicũ niwĩ.

⁴Õ'acũ cũre yu'ticũ niwĩ:

—¿Mu'ũ a'tiro uacã, mu'ũrẽ añu niti? nicũ niwĩ.

⁵Joná ti macãpũ ní'cu wija, ti macã yu'rũropũ mujĩpũ mujãtiro pe'e wa'acu

niwĩ. Topũ ni'cã wi'iacã bua, weet- jãgũ, acoroadujicũ niwĩ. “Õ'acũ ti macãrẽ ¿de'ro weegusari?” ni, co'tedu- jigũ weecu niwĩ.

⁶Cũ to dujiri cura Õ'acũ Joná tiropũ ni'cã da pĩ'ricã weecu niwĩ. Ti da cũ dupoare cã'mota'adutigũ, añurõ tu'oña'- dutigũ, tojo weecu niwĩ. Joná ti da cã'mota'acã, ti da me'rã upũtu e'cat- icũ niwĩ. ⁷Ape nũmũ bo'reacã pe'e Õ'acũ ti dare wãquĩni'marãwũrẽ ba'acã weecu niwĩ. Tojo wee ti da ñaia wa'acaro niwũ. ⁸Mujĩpũ cũ asimujãticã, Õ'acũ wĩ'rõ mujĩpũ mujãtiro pe'e asi wẽtuumujãticã weecu niwĩ. Joná cũ dupoa diacjũ asiquepeoyucã, “Yu'ũ tu'o- masĩse pe'tia wa'asa'a”, ni tu'oña'cu niwĩ. “Wẽria wa'arouasa'a. Yu'ũ wẽricã, nemorõ añurõsa'a”, nicũ niwĩ.

⁹Õ'acũ pe'e cũ tojo nisere tu'ogũ, a'tiro nicũ niwĩ:

—¿Mu'ũ ti da ñaise me'rã a'tiro uacã, añu niti?

—Yu'ũma añu ni'i. Mejõ yu'ũ uase yu'rũmajãsa'a, ni yu'ticũ niwĩ Joná.

¹⁰Tojo nicã tu'ogũ, Õ'acũ cũre nicũ niwĩ:

—Mu'ũ ti dare otetipã. Ti dare bucuacã weetipã. Ti da se'saro ni'cã ñami bucuã, ape ñami ñaidija wa'apã. Tojo weemicã, mu'ũ ti dare ma'iapã.

¹¹Yu'ũ pũricã tjãgũta Nínivecjãrãre pajaña'a. Ti macã pajiri macãrẽ ciento veinte mil yu'rũoro wĩ'marã bu'iri marĩrã nima. Wa'icũrã quẽ'rã pãjãrã nima. Ti macãcjãrã pãjãrãre pajaña'rõua'a, nicũ niwĩ Õ'acũ.

Mateo Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Ā'rī romano masā wioḡure wapasee-
bosari masū nicu niwī. Cūrē Jesú Capernau-
pū nigūrē cū bu'esere sirutudutigu
pijicu niwī.

A'te añuse quetire ojaḡu, cū
tū'oña'rōnojō, cū ojasī'rīrōnojō ojacu
niwī. Cū queoro nū'cā'que me'rā
ojanu'cā, tū'ota basioro, queoro
ojayapada'reocu niwī.

Ō'acū dūporocjārāpūre “Ni'cū masārē
yū'ruoacjūre o'ógūti”, nicu niwī. A'ti
pūrī me'rā cū tojo ní'quere “Diacjūta
weepī”, ni masīno'o.

Tojo weegu Mateo a'tiro
ojapī. Ne waro dūporocjārāpūre
ojanu'cāmujātīpī. Be'ro Jesú cū
bajua'quere ojaḡu. Jesú treinta cū'marī
bucuarī cura Juā wāmeyeri masū ye
cjasere ucūpī. Jesú wāmejeno'sere,
be'ro Galileapū werecusia'quere,
cū masārē yū'ruomujā'quere téé
Jerusalēpū wērīgū wa'atuo'quere ojaḡu.
Be'ro Jesú masāca be'ro cū bu'erā cūrē
sirutu'cārārē “Nipe'tiro a'ti ūmūcopū
bu'ecusiarā wa'aya” cū ní'quere
ojayapatīpī.

A'ti pūrī Jesú masārē bu'e-
me'rīyū'ruapī nisere, Ō'acū cū dutise
cūu'quere a'tiro nisī'rīrō wee'le, ni
wepē. Tojo nicā Jesú wioḡu sājātjere
wepē, ni ojano'o.

Jesucristo ñecūsūmua na nituriamujāti'que ni'i

(Lc 3.23-38)

1 A'ti pūrī Jesucristo ñecūsūmua
wāme me'rā ojanu'cāno'o.
Jesucristo Ō'acū macū masū bajua'cu
Abrahā judío masū nimu'tā'cu

pārāmi nituriagu nicu niwī. Tojo nicā
dūporocjūpū judío masā wioḡu Davi
pārāmi nituriagu nicu niwī.

²Abrahā Isaa pacu nicu niwī. Isaa
quē'rā Jacob pacu nicu niwī. Jacob
Judá, tojo nicā cū ma'misūmua, cū
acabijirā pacu nicu niwī. ³Judá Fares,
Zara sū'rua'cārā pacu nicu niwī. Na
paco Tamar wāmetico niwō. Fares Es-
rom pacu nicu niwī. Esrom Aram pacu
nicu niwī. ⁴Aram Aminadab pacu nicu
niwī. Aminadab Naasón pacu nicu niwī.
Naasón Salmón pacu nicu niwī. ⁵Salmón
Booz pacu nicu niwī. Booz paco Rahab
wāmetico niwō. Booz Obed pacu nicu
niwī. Cū paco Rut wāmetico niwō. Obed
Isaí pacu nicu niwī. ⁶Isaí judío masā
wioḡu Davi pacu nicu niwī. Davi Urías
nūmo ní'co me'rā Salomórē pō'rāticu
niwī.

⁷Salomó Roboam pacu nicu niwī.
Roboam Abías pacu nicu niwī. Abías Asa
pacu nicu niwī. ⁸Asa Josafat pacu nicu
niwī. Josafat Joram pacu nicu niwī. Jo-
ram Uzías pacu nicu niwī. ⁹Uzías Jo-
tam pacu nicu niwī. Jotam Acaz pacu
nicu niwī. Acaz Ezequías pacu nicu niwī.
¹⁰Ezequías Manasés pacu nicu niwī.
Manasés Amón pacu nicu niwī. Amón
Josías pacu nicu niwī. ¹¹Josías Jeconías,
tojo nicā cū acabijirā pacu nicu niwī.
Titapūre Babilonia wāmetiri di'tacjārā
Israe curuacjārārē ñe'le, na ya di'ta Ba-
biloniapū miamujācārā niwā.

¹²Tojo wa'āca be'ro āpērā bajua'cārā
niwā. Jeconías Salatiel pacu nicu
niwī. Salatiel Zorobabel pacu nicu
niwī. ¹³Zorobabel Abiud pacu nicu
niwī. Abiud Eliaquim pacu nicu niwī.
Eliaquim Azor pacu nicu niwī. ¹⁴Azor
Sadoc pacu nicu niwī. Sadoc Aquim
pacu nicu niwī. Aquim Eliud pacu nicu
niwī. ¹⁵Eliud Eleazar pacu nicu niwī.
Eleazar Matán pacu nicu niwī. Matán
Jacob pacu nicu niwī. ¹⁶Jacob José
pacu nicu niwī. José María marāpū nicu

niwī. Co Jesú masārē yu'rñoacju Cristo na nigū paco nico niwō.

¹⁷Tojo weero Abrahā me'rā du'pocāti, téé Davi wioḡu nirī curapū catorce turiricjārā wa'acārā niwā. Be'ro Davi me'rā ticuseta tja nicaro niwū. Israe curuacjārārē Babilonia di'tapū na miacateropū nituocaro niwū. Be'ro Israe curuacjārārē Babiloniapū miáca be'rore tja ticuseta nicaro niwū. Téé Cristo cū bajuari curapū nituocaro niwū.

Jesucristo bajua'que ni'i

(Lc 2.1-7)

¹⁸Jesucristo bajua'que a'tiro wa'acaro niwū. María cū paco José me'rā omocā du'tegotigo weeco niwō. Na ni'cārō me'rā nise dūporo co nijī-paco nitojaco niwō. Espiritu Santu cū tutuaro me'rā core tojo wa'acā weecu niwī. ¹⁹José co marāpū niacjū añurō ējōpeori masū nicu niwī. Co nijīpaco nisere masimigū, core ma'i cō'asī'rītigu, "Wiorāpūre weresāwele", nicu niwī. A'tiro pe'le wācūcu niwī. "Ya'yioropū core du'uguti", nicu nimiwī. ²⁰Cū tojo wācūrī cura cūrē quē'erōpū ni'cū Ō'acūrē wereco'tegū u'mūsecjū a'tiro nicu niwī:

—José, Davi pārami nituriagu, Mariare ña'arō wācūtīcā'ña. Espiritu Santu cū tutuaro me'rā co upūpū sājānu'cā, core nijīpaco wa'acā weecu niwī. Tojo weegū bopoyaro marīrō core mū'ū numotiya. ²¹Co wī'magūrē wuagosamo. Cū, cū yarā masārē na ña'arō wee'quere yu'rñoacjū nigūsami. Tojo weegū Jesú wāmeyeya, ni werecu niwī Ō'acūrē wereco'tegū. Jesú nīrō, "Masārē yu'rñoḡu" nisī'rīrō wee'e.

²²Todūporopū cū ye queti weremū'tārī masū me'rā Ō'acū cū ucū'quere queoro wa'adutigu tojo weecu niwī. ²³A'tiro ni ojaduticu niwī: Ni'cō numio ūmū me'rā nitimigō, nijī-paco ni, be'ro pō'rātigosamo.

Cū Emanuel wāmetigusami, ni ojanocarō niwū.

Emanuel "Ō'acū marī me'rā nimi", nisī'rīrō weecaro niwū.

²⁴Be'ro José wā'cāgū, Ō'acūrē wereco'tegū duti'quere weecu niwī. Mariare cū ya wī'ipū numotiguti nīgū miacu niwī. ²⁵Tojo weemigū, co macū wuati dūporo co me'rā niticu niwī. Co macū bajuáca be'ro cūrē Jesú wāmeyecu niwī.

Masīrī masā na Jesure ī'arā wa'a'que ni'i

2 Herode Judea di'ta wioḡu nirī cura Jesú Belé wāmetiri macāpū bajuacu niwī. Cū bajuáca be'ro ūmūa masīrī masā mujīpū mujātiro pe'lecjārā Jerusalépu etacārā niwā. ²Topū etarā, sērītiña'cārā niwā:

—Judío masā wioḡu niacjū wī'magū ḡno'opū bajuapari? Ūsā ya macā mujīpū mujātiro pe'le dūporopū ñocōawū ūsā ī'ati'cure ī'awū. Cūrē ī'arā, "Wioḡu niacjū bajuatojapī", niwū. Tojo weerā cūrē ējōpeorā a'tiapū, nicārā niwā.

³Herode na tojo nisere tu'ogū, mejēcā pejaro tu'oña'cu niwī. Jerusalécjārā quē'rā nipe'tirā mejārōta tu'oña'cārā niwā. ⁴Tojo weegū pa'ia wiorārē pijiocu niwī. Tojo nicā āpērā masārē Moisé duti'quere bu'eri masārē pijiocu niwī. Narē sērītiña'cu niwī:

—Cristo Ō'acū bese'cu ḡno'opū bajuagusari? nicu niwī. ⁵Cū tojo nicā, na yu'ticārā niwā:

—A'ti di'ta Judea Belé wāmetiri macāpū bajuagusami. Dūporocjūpū Ō'acū ye queti weremū'tārī masū cū bajuatjere a'tiro ni ojacu niwī:

⁶Belé, Judea di'tapū nirī macā mejō nirī macā mejēta ni'i.

Ti di'ta nise macārī wa'teropūre ti macācū ni'cū wioḡu wijagusami.

Yarā masā Israe curuacjārārē co'teacjū nigūsami, ni ojanocarō niwū, ni werecārā niwā Herodere.

⁷Na tojo níca be'ro Herode ya'yioropu masírí masārē cū tiropu pijiocu niwí. Narē sērítina'gū, a'tiro nicu niwí:

—¿De'ro nicā waro ñocōawū bajuabuti mirí cū? nicu niwí. ⁸“Tita bajuawí” tojo níca be'ro narē Belēpu wa'adutigu a'tiro nicu niwí:

—Topu wí'magūrē añurō sērítina'baque'aya. Cūrē bocarā, yu'ure wereya. Yu'u quē'rā cūrē ējōpeogu wa'aguti wee'e, nisoocu niwí narē.

⁹Narē tojo ni wéréca be'ro masírí masā Belēpu yu'ruacārā niwā. Topu yu'ruarā, ñocōawū na ya macāpu ī'awā'cāti'cuta tja na ñuporo u'mutāwā'cācu niwí. Be'ro wí'magū níró bu'ipu ejagu, ñocōawū tojanu'cācu niwí majā. ¹⁰Masírí masā ñocōawūrē ī'arā, pūrō e'caticārā niwā. ¹¹Ti wi'ipu sājājarā, wí'magūrē cū paco María me'rā nigūrē ī'acārā niwā. Cūrē ī'arā ējōpeorā, ejaque'acārā niwā. Be'ro na mia'que acarire pāa, cūrē uru, u'mutise inciensore, tojo nicā apeye u'mutiseta tja mirra wāmetisere o'ocārā niwā. ¹²Be'ro narē quē'erōpu Ō'acū “Herode tiropu majāmitojaaticā'ña”, nicu niwí. Tojo weerā na ya di'tapu tojaarā, ape ma'apu majāmitojaacārā niwā.

Herodere Egiptopu

José quē'rā na du'tia'que ni'i

¹³Masírí masā tojáaca be'ro Joseré Ō'acūrē wereco'tegu u'musecū quē'erōpu bajua, a'tiro nicu niwí:

—Wā'cāña. Wí'magū cū paco me'rā Egiptopu du'tiaya. Topu tojánina. Yu'u “Tocā'rōta tojatia” níca be'ropu tojatia tja. Herode wí'magūrē wējēsírīgū a'magūsami, nicu niwí.

¹⁴Cū tojo nicā tu'ogu, José wā'cā, wí'magūrē paco me'rā ñamita Egiptopu su'ori miacu niwí. ¹⁵Topure Herode catiro pōtēorō tojánicārā niwā. A'te Ō'acū ye queti weremu'tārī masū cū oja'que queoro wa'adutiro tojo wa'ac-

aro niwū. Tere a'tiro ni ojamu'tācu niwí: “Yu'u macū Egiptopu nigūrē pijiwijawu', tojo nicu niwí Ō'acū”, ni ojanowū.

Herode umua wí'marārē wējēduti'que ni'i

¹⁶Herode masírí masārē, yu'ure bujicā'pā nígū, uayu'rūmajācu niwí. Tojo uagu, nipe'tirā umua wí'marārē Belēpu, tojo nicā ti macā sumutorpu nírarē pua cū'ma cuorārē, na ñujaro cuorārē wējēduti'que niwí. Na masírí masā cūrē were'caro ejatuario tocā'rōta bucuasami nígū, umua wí'marā ticuse cū'marī cuorārē wējēduti'que niwí. ¹⁷Cū tojo weedutisere Jeremía Ō'acū ye queti weremu'tārī masū cū oja'que queoro wa'acaro niwū. A'tiro ojacu niwí:

¹⁸Ramā wāmetiri macāpūre masā bujaweti, uti caricūcā tu'ono'rōsa'a.

Raquel pāramērā nituriarānumiapu Israe curuacjārā numosānumia na pō'rārē pūrō ñujasewā'a, utirāsama. Na pō'rārē wējēcā ī'arā bujaweticā, āpērā wācūtutuase o'omasitirāsama, ni ojanowū.

¹⁹Herode wéríca be'ro quē'erōpu ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu José Egiptopu nigūrē nicu niwí:

²⁰—Wā'cāña. Wí'magūrē cū paco me'rā Israe curuacjārā níri di'tapu su'ori dajatojaaya. Wí'magūrē wējēsírī'cārā boape'tia wa'ama, nicu niwí.

²¹Tojo nicā tu'ogu, José wā'cā, wí'magūrē cū paco me'rā Israe curuacjārā níri di'tapu su'ori miacu niwí. ²²Be'ro “Herode macū Arquelao cū pacure Judea di'ta wiogu ñucayupū” nicā tu'ogu, uicu niwí. Tojo weegu topure wa'asíríticu niwí. Ō'acūrē quē'erōpu wereno'cu niyugu, Galilea wāmetiri di'ta pe'e yu'ruacu niwí. ²³Topure etarā, Nazare wāmetiri macāpu tojaque'acārā niwā. Na topu wa'acā, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'que queoro

wa'acaro niwū. “Masā cūrē ‘Nazarecjū nimi’ nirāsama”, ni ojanowū.

**Juā masārē wāmeyeri
masū bu'e'que ni'i**

(Mr 1.1-8; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)

3 Jesú cū Nazarepū nirī cura Juā masārē wāmeyeri masū Judea di'tapū yucu marīrō, masā marīrōpū wa'acu niwī. Topū masā cū tiropū ejarārē bu'ecu niwī. ²A'tiro ni werecu niwī:

—Cārōacā be'ro Ō'acū bese'cu pājārā masā wiogu sājāgūsami. Tojo weerā musā ña'arō wee'quere bujaweti, du'uuya. Musā wācūserē ducayuya, nicu niwī. ³Juā ye cjasere Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Isaía a'tiro ojacu niwī:

Ni'cū yucu marīrō, masā marīrōpū a'tiro caricūnu'cūbajaque'atigusami:

“Marī wiogu a'tiatji ma'arē apoyuya.

Diacjūca ma'a añurī ma'a quē'rārō weronojō weeyuya”, ni ojacu niwī.

Marī wiogu a'tiati dūporo musā nisetisere apoyuya, musā wācūserē ducayuya nīgū, tojo nicu niwī.

⁴Juā ya su'tiro cameyo poari me'rā na su'a'caro nicaro niwū. Wa'icurā casero me'rā ejeritucu niwī. Pajasecuorā na ba'asetisere poreroa, nūcū cjase mumia yere ba'acu niwī.

⁵Pājārā Jerusalécjārā, āpērā ti di'ta Judeapū nirā cū tiropū cū bu'esere tū'orā wa'acārā niwā. Tojo nicā dia Jordā wāmetiri maa pu'tocjārā tū'orā wa'acārā niwā. ⁶Na ña'arō wee'quere weryu'rūca be'ro narē wāmeyecu niwī.

⁷Tojo weeri cura pājārā fariseo masā, āpērā saduceo masā wāmeyeduticārā niwā. Na ña'arō wee'quere bujaweti ducayusi'rīticā ī'agū, a'tiro nicu niwī:

—Musā weeta'sari curuacjārā añā weronojō ni'i. Añā nūcū ūjūcā, uiwā'cāsama. Musā añā weronojō bu'iri da'resere ui'i. Tojo uirā, musā ña'arō

wee'quere bujaweti ducayusi'rītimirā, wāmeyedutirā a'tiapū. ⁸Musā, diacjūta ūsā ña'arō wee'quere bujaweti ducayupū nirā, musā weesetise me'rā ī'oña. ⁹Musā a'tiro wācūticā'ña: “Ūsā Abrahā pārāmerā ni'i. Tojo weerā Ō'acū tiropū wa'arāsa'a”, ni wācūticā'ña. Musā wācūserē ducayuticā, Abrahā pārāmerā nise wapamarī'i. Ō'acū uagu, a'te ūtāperi me'rā Abrahā pārāmerā wa'acā weemasīmi. Cū tojo weecāma, na pe'e Ō'acū uaro weebosama. ¹⁰Marī yucupagu ote'quepagu weronojō ni'i. Ō'acū musārē yucupagu dūca marīsepagure besecō'arō weronojō weegusami. Yucu añurō ducatitijure paacō'a, ūjūacō'acā'no'sa'a. Tere wee'caro weronojō musā wācūserē ducayuticā, añurō weeseticā, Ō'acū musārē cōmea me'rā paacō'agū weronojō bu'iri da'regusami. ¹¹Yū'ū musārē na ña'arō wee'quere bujaweti, du'uama nīgū, aco me'rā wāmeyē'e. Yū'ū be'ro apī yū'ū nemorō tutuagu a'tigusami. Cū añugū waro nimi. Yū'ū pe'e mejō nigū tū'oña'a. Ne cūrē ni'cārōwijimasītisa'a. Cū pūrīcā Espīritu Santure musārē o'ógusami. Cūrē masā me'rā ninu'cūcā weegusami. Ña'arōrē ūjūaweero weronojō musārē añurō tojato nīgū, ña'arō wee'quere cō'agūsami. ¹²Yū'ū be'ro a'tigu ni'cū trigo su'tiweeri masū weronojō nimi. Cū te su'tire mejēcā su'awee, cō'asami. Te trigo peri quē'rārē mejēcā mii, te nūrōrī wi'ipū nūrōsami. Te su'tire pecame'epū ūjūacō'asami. A'te weronojō cū, cū yarā warore bese, cū tiropū miagūsami. Āpērārē pecame'epū cō'abajuriogusami. Ti me'e ne pe'tisome, ni werecu niwī Juā.

Juā Jesure wāmeyē'que ni'i

(Mr 1.9-11; Lc 3.21-22)

¹³Juā wāmeyeri curare Jesú Galileapū ni'cu Jordā wāmetiri maapu wa'acu

niwī. Topure wa'agu, Juārē wāmeye-
dutigū wa'agu weecu niwī. ¹⁴Topu cū
etacā, Juā cūrē wāmesī'rītīcū nīmīwī.

—Yu'u pe'e mu'urē wāmeye-
tironojō o'ogu, ʒmu'u pe'e yu'ure
wāmyedutigū a'titi? nicu niwī Jesure.

¹⁵Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú
“Wāmeyeya. Nipe'tise Ō'acū marīrē
weeduti'caronjōta weeroḡa'a.
Añucā'rōsa'a”, nicu niwī. Cū tojo nicā
tu'ogu, Juā “Jau” ni, cūrē wāmyecu
niwī. ¹⁶Cūrē wāmyeca be'ro cū
majānu'cācāta, u'muse pāricaro niwū.
Jesú Espiritu Santu buja weronjō
bajugu cūpure dijatacā ejapejagure
ī'acu niwī.

¹⁷Tojo wa'acā, u'musepu cū pacu
Ō'acū ucūdijocu niwī.

—Ā'rī yu'u macū ʒputu yu'u ma'igū
nīmī. Cū me'rā pūrō e'cati'i, nicu niwī.

**Jesure wātī Ō'acūrē yu'rūnu'cācā
weesī'rīmī'que nī'i**

(Mr 1.12-13; Lc 4.1-13)

4 Jesú wāmyeno'ca be'ro Espiritu
Santu cūrē yucu marīrō, masā
marīrōpu su'ori miacu niwī. Wātī Jesure
cū pacure yu'rūnu'cādutigū nīquesācu
nīmīwī.

²Topure Jesú cuarenta numūrī,
cuarenta ḡamīrī ne cārō ba'aticū niwī.
Be'ro ujaboayu'rūacu niwī. ³Jesú tojo
ujaboacā ī'agū, wātī cū pu'to wa'acu
niwī. Cūrē a'tiro nicu niwī:

—Mu'u diacjūta Ō'acū macū nī'i nīgū,
a'te ūtāperire pā dojorē ba'aya, nicu
niwī. ⁴Cū tojo nicā, Jesú a'tiro yu'ticu
niwī:

—Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro
ojano'o: “Masā ba'ase me'rā dia'cū cati-
masītisama. Na añurō nisī'rīrā, nipe'tise
Ō'acū ucūserē yu'ti ējōpeosama”, niwū,
nicu niwī.

⁵Be'ro wātī cūrē Jerusalépu “Ō'acū ya
macā”, na nino'ca macāpu miacu niwī.

Topure Ō'acū wi'i dūposārīpu su'ori mi-
imūjācu niwī. ⁶Jesure nicu niwī tja:

—Mu'u diacjūta Ō'acū macū nī'i nīgū,
a'topu bu'pudijaya. Ō'acū ye queti ojāca
pūrīpu a'tiro ni ojano'o:

Ō'acū cūrē wereco'terā me'rā mu'urē
co'tedutigusami.

Mu'urē ūtāgāpu doquepejari nīrā,
mu'urē tuuñe'erāsama, ni
ojano'caro niwū, nicu niwī wātī.

⁷Tojo nisere Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'te
quē'rā ojano'caro niwū: “Mu'u wiogu
Ō'acū cū ucū'quere ne nī'cāti ʒdiacjūta
nimitito? nīrā, cūrē weeī'odutitcā'ña”,
ni ojano'wū, nicu niwī Jesú.

⁸Be'ro wātī ūrūgū u'muacjūpu miacu
niwī tja. Topure nipe'tise a'ti di'ta cjase
macārīrē, tojo nicā te macārī cuosere
ī'ope'ocā'cu niwī. ⁹Ī'ogū, cūrē nicu niwī:

—Nipe'tise a'te mu'urē ī'ol'quere
o'oguti mu'u yu'ure ejaque'a ējōpeocā,
nicu niwī.

¹⁰Tojo nicā tu'ogu, Jesú cūrē nicu
niwī:

—Wa'aya, wātī. Ō'acū ye queti ojāca
pūrīpu a'tiro ojano'o: “Ō'acū mu'u
wiogu nī'cūrēta ējōpeoya. Cū nī'cūrēta
yu'tiroḡa'a”, niwū, nicu niwī.

¹¹Tojo nicā tu'ogu, wātī wa'a
wa'acu niwī. Be'ro Ō'acūrē wereco'terā
u'mūsecjārā Jesure weetamurā, ba'ase
ecarā a'ticārā niwā.

**Jesú ne waro cū Galileapu
bu'enū'cā'que nī'i**

(Mr 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹²Be'ro Jesú “Juā wāmyeri masūrē
bu'iri da'leri wi'īpu niapu” nisere tu'ocu
niwī. Tere tu'ogu, Galilea di'tapu wa'acu
niwī. ¹³Topure cū ya macā Nazarepūre
tojaque'aticū niwī. Ape macā Capernau
pe'le tojaque'acu niwī. Ti macā ditara
sumuto Zabuló, tojo nicā Neftalí wāme-
tiro wa'teropu nicaro niwū. ¹⁴A'te Isaía
Ō'acū ye queti weremu'tārī masū cū

oja'que queoro wa'adutiro tojo wa'acaro niwã. ¹⁵ A'tiro ojacu niwĩ:

Zabuló, tojo nicã Neftalí wãmetise di'ta Galilea wãmetiri ditara pu'topu ni'i.

Jordá wãmetiri maa ape pã'rëpu ni'i.

Topu Galilea di'tapu judío masã nitirã nisama.

¹⁶ Tocjárã masã na'itĩ'arõpu nirã weronojõ Ô'acũre masítisama.

Tojo nimirã, añurõ bo'reyusere i'arã weronojõ narẽ yu'rũoacjũre i'arãsama.

Na Ô'acũ yere masítimiriã tere werecã, tu'orãsama.

Na bu'iri da're bajuriono'bo'cãrã nimirã, masãbajuama, ni ojanowã.

¹⁷ Titare topu Jesú masãrẽ ne waro bu'ewã'cõcu niwĩ. Narẽ “Musã ña'arõ weesetisere bujaweti, du'uya. Musã wãcũsere dũcayuya. Cã'rõacã be'ro Ô'acũ cũ wioгу nimi nisere masãrẽ masicã weegusami”, ni bu'ecu niwĩ.

Jesú ba'paritirã wa'i wějẽrĩ masãrẽ piji'que ni'i

(Mr 1.16-20; Lc 5.1-11)

¹⁸ Be'ro Jesú Galilea wãmetiri ditara sumutopu sijabaque'acu niwĩ. Topu wa'a, ni'cũ põ'rã pũarã umuarẽ bocaecacu niwĩ. Ni'cũ Simó, apetero Pedro pisuno'gũ nicu niwĩ. Apĩ cũ acabiji André nicu niwĩ. Na wa'i wějẽrĩ masã nicãrã niwã. Tojo weerã na wejecure ditrapu doqueñorã weecãrã niwã. ¹⁹ Na tojo weecã i'agũ, Jesú narẽ nicu niwĩ:

—Te'a yu'ũ me'rã. Musã ni'cãrõacãrẽ wa'i wějẽrĩ masã ni'i. Be'ropure majã wa'i wějẽrã weronojõ masãrẽ yé quetire wererãsa'a. Tojo weecã, pãjãrã ëjõpeorãsama, nicu niwĩ.

²⁰ Cũ tojo nicã tu'orã, maata na wa'i wějẽse cuo'quere du'ucũupe'lo, cũ me'rã sirutuwã'cãcãrã niwã.

²¹ Cã'rõ yu'rũaa, ãpẽrã cũ acabiji me'rã nirãrẽ tja i'acu niwĩ. Na Zebedeo põ'rã Santiago, Juã nicãrã niwã.

Na, na pacu me'rã yucũsupu wejecu-pagure dero aporã sãñacãrã niwã. Jesú na quẽ'rãrẽ “Te'a”, nicu niwĩ. ²² Cũ tojo nicã tu'orã, na yawu yucũsure, tojo nicã na pacure totã cõ'acũu, Jesú me'rã sirutuwã'cãcãrã niwã.

Jesú pãjãrã masãrẽ bu'e'que ni'i

(Lc 6.17-19)

²³ Jesú nipe'tiro Galilea di'tapu judío masã nerẽwuase wi'seripu bu'ecusiacu niwĩ. Cũ añuse queti Ô'acũ yere, cũ wioгу nimi nisere bu'ecu niwĩ. No'lo na de'ro nise dutitisere yu'rũowã'cãcu niwĩ. ²⁴ Cũ tojo weese quetire nipe'tiro Siria di'tacjárã masĩpe'ticãrã niwã. Tojo weerã de'ro nise pi'etirãrẽ cũ tiropu miacãrã niwã. Do'atirãrẽ, wãtĩ sãjãno'cãrãrẽ, no'lo ñama wẽrise cuorãrẽ, tojo nicã sijamasítirãrẽ cũ tiro miaa, yu'rũoduticãrã niwã. Nipe'tirãrẽ yu'rũocu niwĩ. ²⁵ Cũ tojo weecã tu'orã, pãjãrã Galilea di'tacjárã, Decápoli wãmetise macãricjárã sirutucãrã niwã. Tojo nicã Jerusalécjárã, Judea di'tacjárã, Jordá wãmetiri maa siaquijicjárãpu sirutucãrã niwã.

Jesú ùrũgũpu masãrẽ bu'e'que ni'i

5 Jesú pãjãrã sirutucã i'agũ, ùrũgũpu mujãa, ejanujãcu niwĩ. Tojo weecã, cũ bu'erã cũ sumuto nerẽnujãcãrã niwã. ² Be'ro Jesú narẽ a'tiro bu'enu'cãcu niwĩ:

A'tiro weerãnojõ e'catima nise ni'i

(Lc 6.20-23)

³ “Ô'acũ weetamurõ me'rã dia'cũ cũ uaro weemasĩ'i' nirãnojõ e'catirãsama. Tojo nirãnojõ Ô'acũ wioгу nirõpu sãjãarãsama.

⁴ ”Bujawetirãnojõ e'catima. Ô'acũ narẽta weetamugũsami. Narẽ wãcũtutuacã weegusami.

⁵ ”No'lo 'Yu'ũ basu ãpẽrã yu'rũoro ni'i' nitirãnojõ e'catisama. Tojo weerã

na Õ'acū 'O'oguti' ní'que di'tare ñe'erāsama.

⁶”Õ'acū ye, diačjū nisere masīsī'rīrā, ujaboa, acowuo'cārā weronojō nisama. Tojo ujaboa, acowuorā weronojō masīsī'rīrārē Õ'acū e'catise o'ogusami. Na Õ'acū yere masīca be'ro ba'a, sī'rītuurā weronojō nisama.

⁷”Āpērārē pajaña'rā e'catima. Õ'acū quē'rā narē pajaña'gūsami.

⁸”No'o ña'ase moorānojō e'catima. Nāta Õ'acūrē ī'arāsama.

⁹”No'o a'mequēse marīrō ninu'cūsī'rīrānojō e'catima. Õ'acū narē 'Y'u'u pō'rā nima', nigūsami.

¹⁰”No'o Õ'acū uaro weecā ña'arō weesirutuno'rānojō e'catima. Nāta Õ'acū wiogu nirōpu wa'arāsama.

¹¹”Y'u'ure ējōpeose bu'iri musārē āpērā ña'arō bujicā'a, pi'etise o'orāsama. No'o nise nisoo, nima'arāsama musārē. Na tojo weecā, e'catiya. ¹²Duporocjārāpu Õ'acū ye quetire weremu'tārī masārē mejārōta weecārā niwā. Musā u'musepūre pajibutiaro e'catise bocarāsa'a. Tojo weerā e'catiya”, nicu niwī Jesú.

A'ti umucopūre Jesure ējōpeorā moa, sī'ose weronojō nima nise ni'i

(Mr 9.50; Lc 14.34-35)

¹³ Jesú a'tiro bu'enemocu niwī:

“Marī ba'arā, u'suato nīrā moarē sā'a. Musā moa weronojō ni'i a'ti nucūcāpūre. Musā añurō niseticā ī'arā, āpērā quē'rā ī'acūu, yu'ure ējōpeorāsama. Musā tojo weeticāma, moa ocatiro weronojō nīrāsa'a. Moa ocaticā, u'suatisa'a. Te tojo nicā, cō'acā'no'o. ¿Apaturi de'ro wee moa ocačā weebosari tja?

¹⁴”Musā yu'ure ējōpeorā sī'ose weronojō ni'i masārē. Tojo weerā musā āpērā yu'ure masītīrārē masīcā wee'e. Ni'cā macā ūrūgūpu nīrī macā bajutiropu niticā weetisa'a. ¹⁵ Masā

sī'ocjare apeyenojō docapu sī'ótisama. Tojo weronojō o'orā, nipe'tirā ti wi'ipū nīrārē bajuato nīrā u'muarōpu peosama. ¹⁶ A'te weronojō bajuyoropū yu'u uaronojō añurō weesetiya. Musā añurō weecā ī'arā, āpērā quē'rā marī pacu u'musepu nigūrē 'Añuyu'rūgu nimi', ni e'catīrāsama.

Jesú Moisé duti'que cjasere ucū'que ni'i

¹⁷”A'tiro wācūticā'ña yu'ure. 'Jesú Moisé duti'quere, tojo nicā Õ'acū ye quetire weremu'tārī masā na weryu'quere cō'agū a'tigu weepī, niticā'ña. Tere cō'agū mejēta a'tiwu. Tere queoro weepe'ogu a'tigu weewu. ¹⁸ Diačjū musārē wereguti. U'muse, a'ti turi nīrī curare Õ'acū ne cā'rōacā te dutisere cō'asome. Nipe'tise cū 'A'tiro weeguti' ní'quere queoro weegusami. ¹⁹ Tojo weegu no'o cā'rōacā te dutisere yu'rūnu'cāgūnojō mejō nigū waro nigūsami Õ'acū wiogu nirōpūre. Tojo nicā āpērārē yu'rūnu'cācā weegunojō mejārōta nigūsami. Apī Moisé dutisere weegū pe'e, tojo nicā āpērārē tere weedutigu pe'e wiogu weronojō nigūsami Õ'acū wiogu nirōpūre. ²⁰ Musārē a'tiro wereguti. Moisé duti'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā yu'rūoro Õ'acū dutise pe'ere añurō weeyu'rūnu'cātīrā, Õ'acū tiropū wa'asome”, nicu niwī.

Jesú uase cjasere masārē were'que ni'i

(Lc 12.57-59)

²¹ Jesú a'tiro werenemocu niwī: “Musā tu'opā musā ñecūsūmuarē duti'quere: 'Masārē wējēcō'aticā'ña. No'o apīrē wējēcō'agūnojō tenojō besegu tiropū beseno'o, bu'iri da'reno'gūsami', niwū. ²² Yu'u pe'e a'tiro wereguti. No'o cū acaweregu me'rā uagunojō bu'iri da'reno'gūsami. No'o cū acaweregure 'Mu'u wapamarī'i' ni bujicā'gūnojō

wiorā tiropu beseno'gūsami. No'o cū acaweregure 'Wa'icū weronojō tū'omasise moobutia'a' nigūnojōrē Ō'acū pecame'epu bu'iri da're, cō'atawio ni'i.

²³”Tojo weegu Ō'acū wi'ipu no'o Ō'acūrē ējōpeoacju apeyenojō o'ogutiḡu, 'Yū'u acaweregure ña'arō weecāti' ni wācūbocagu, a'tiro weeroua'a. ²⁴ Cū o'ootjere du'upeo, cūrē acobojose sērīmu'tāgū wa'aroua'a. Be'ro 'Ō'acūrē o'oguti' nī'quere o'oroua'a.

²⁵”Apeye quē'rārē wereguti. Ni'cū musārē weresāsī'rīgū besewuoropu miasī'rīcā, maata topu wa'ase dūporo apowe'ocā'ña. Tojo weecā, musārē beseri masūrē o'otibosami. Tojo weeticāma, beseri masū surarapure o'o, bu'iri da'reri wi'ipu sōrōbosami. ²⁶ Diacjūta musārē wereguti. Bu'iri da'reri wi'ipu sājāa wapayepe'oticā, ne du'uwi'rōsome”, ni wercu niwī Jesú.

Jesú “Musā numosānumia, musā marāpusumua nitirārē a'metārāticā'ña” nise ni'i

²⁷ Jesú a'tiro werenemocu niwī: “Apeyere todūporopu duti'quere tu'opā. 'Musā numosānumia nitirārē, musā marāpusumua nitirārē a'metārāticā'ña', niwū. ²⁸ Yū'u pe'e a'tiro wereguti. No'o numiorē ña'arō weesī'rī űaripejase me'rā i'agūnojō cū po'peapu co me'rā ña'arō weetojasami.

²⁹”Tojo weerā musā caperi me'rā ña'arō weesī'rīrā, tigare orewee cō'abo'caro weronojō maata i'adu'ucā'ña. Ña'arō weedu'utirā, pecame'epu wa'arāsa'a. Musā capeare cō'arā, ti capea dia'cūrē bajuriorāsa'a. Nipe'tiro musā upu pecame'epu wa'acā, ña'ayū'rusa'a. ³⁰ Mejārōta bu'iri bocari nīgū, diacjūcamocā me'rā

ña'arō weesī'rīgū, weedu'ucā'ña. Tojo weecā, nipe'tiro upu pecame'epu bu'iri bocabo'caro bu'iri da'reno'some”, nicu niwī Jesú.

Jesú, marāputirā, numotirā a'merī cō'ase cjasere ucū'que ni'i

(Mt 19.9; Mr 10.11-12; Lc 16.18)

³¹ Jesú ninemocu niwī: “Apeye todūporocjārāpūre nī'quere tu'opā: 'No'o numorē cō'agū, “A'te ye bu'iri mu'ūrē cō'a'a” nīrī pūrīrē oja, core o'oroua'a', niwū. ³² Yū'u pe'e a'tiro wereguti. Ni'cū cū numorē co apī me'rā ña'arō nitimicā cō'agūnojō core umua me'rā ña'arō weeri masōrē weronojō tojacā weesami. No'o marāpu cō'ano'co me'rā numotigūnojō quē'rā ña'arō cū numo nitigo me'rā a'metārāgū weronojō tojasami”, nicu niwī Jesú.

Jesú “A'tiro weerāti” nise cjasere cū bu'e'que ni'i

³³ Jesú a'tiro werenemocu niwī: “Apeyere todūporocjārārē nī'quere tu'opā: 'Musā “Ō'acū wāme me'rā weeguti” nī'caronojōta nisooro marīrō queoro weeya', niwū. ³⁴ Yū'u pe'e a'tiro wereguti. Musā āpērārē 'A'tiro weerāti' nīrā, Ō'acūrē wāmepeoticā'ña. 'U'muse me'rā weerāti', niticā'ña. Ō'acū nīró topūta ni'i. ³⁵ 'A'ti nucūcā me'rā ni'i', niticā'ña. Ō'acū wéeca di'ta ni'i. Jerusalé quē'rā marī wiogu Ō'acū ya macā ni'i. Tojo weerā Jerusalé me'rā wāmepeoticā'ña. ³⁶ Tojo nicā 'Ūsā ya dūpoa me'rā ni'i', niticā'ña. Musā tojo nise me'rā ni'cā poadare nīrī da o butiri da dūcayumasītisa'a. ³⁷ A'tiro dia'cū niña. Diacjū nicā, wāmepeoro marīrō 'Diacjūta ni'i', niña. Tojo niticā, 'Diacjū niwe'e', niña. Musā ninemopeosepuh no'o wātī wācūse o'ose nibosa'a.

**Jesú ãpërã mejecã weecã
a'medutitise ni'i**

(Lc 6.29-30)

³⁸”Apeyere toduporocjãrãrê ní'quere tu'opã: 'Ni'cũ musãrê capea paatí'acã, musã quẽ'rã mejãrõta cûrê paatí'aa'meña', niwũ. Tojo nicã 'Upicare paape'ecã, mejãrõta cûrê paape'ea'meña', niwũ. ³⁹Yũ'u pe'le musãrê a'tiro wereguti. Musãrê ña'arõ weecã, tojo tu'oña'cã'ña. A'meticã'ña. Tojo weronojõ o'ogu, mu'urê ni'cã pe'le pã'rê diapoapu paacã, ape pã'rê du'sari pã'rê pe'ere majãminũ'cã, paadutiya tja. ⁴⁰Ni'cũ beseri masã tiropu mu'urê weresã'cu mu'u ya camisare sãrĩbosami. Cũ tojo weecã, bu'icjãrõ mu'u sãnarõ quẽ'rãrê tuweeo'oya. ⁴¹Surara mu'urê ni'cã kilómetro cũ yere miabosaya nicã, mu'u pe'le cũ uacã, pua kilómetro miabosaya. ⁴²No'o mu'urê apeyenojõ sãricã, o'oya. Apeyenojõ mu'urê wasocã, 'Wasowe'e', niticã'ña”, nicu niwĩ Jesú.

Marĩrê ì'atu'tirãrê ma'idutitise ni'i

(Lc 6.27-28,32-36)

⁴³Jesú werenemocu niwĩ: “Apeye toduporocjãrãrê ní'que quẽ'rãrê tu'opã: 'Musã me'rãcjũrê ma'ña. Musãrê ì'atu'tigu pe'ere a'pepũrĩña', niwũ. ⁴⁴Yũ'u pe'le musãrê wereguti. Musãrê ì'atu'tirãrê ma'ña. Musãrê ña'arõ ucũrãrê 'Añurõ wa'ato', ñña. Musãrê ña'arõ weecã, ña'arõ bujicã'micã, na ye niatjere Õ'acũrê sãrĩbosaya. ⁴⁵Tojo weerã marĩ pacu u'musepu nigũ põ'rã ni'i nisere ì'orãsa'a. Cũ añurã, ña'arã tiropu mujĩpũrê bo'reyucã weemi. Mejãrõta añurõ weerã, ña'arõ weerã tiropu aco pejacã weemi. ⁴⁶Musãrê mairã dia'cũrê ma'ĩrã, ¿ñe'enojõrê musã Õ'acũ o'oatjere bocabosau? Niyeru wapaseeri masã quẽ'rã tojota weema. Na ña'arã nimirã, na me'rãcjãrãrê

ma'isama. ⁴⁷Musã acawererã dia'cũrê añudutirã, ¿ñe'enojõrê añuse weerã weebosau? Õ'acũrê ëjõpeotirã quẽ'rã tojota na acawererã dia'cũrê añudutisama. Tojo weerã nipe'tirãrê a'merĩ ma'ĩ, añudutiya. ⁴⁸Marĩ pacu u'musepu nigũ ña'ase moogũ nimi. Musã quẽ'rã cũ weronojõ ña'ase moorã ninu'cũcã'ña”, ni werecu niwĩ Jesú.

**Añurõ weesetise
cjasere Jesú bu'e'que ni'i**

6 Jesú a'tiro werenemocu niwĩ: “Musã weesere ãpërãrê ì'adutirã, na ì'orõpu dia'cũ añurõ weeticã'ña. Musã tojo weecãma, marĩ pacu u'musepu nigũ ne cã'rõ añusere musãrê o'osome. ²Tojo weerã musã pajasecuorãrê weetamurã, nipe'tirãrê werestepe'oticã'ña. Weeta'sari masã na nerẽwuasepu, tojo nicã macã decõpu na weel'quere werestepe'ocã'ma. Masãrê añurõ ucũdutirã tojo weesama. Musã na weronojõ weeticã'ña. Diacjũ musãrê wereguti. Narê masã añurõ ucũse me'rã wapata'atojama. Tojo weerã na be'ropure bocasome. ³Musã pe'le pajasecuorãrê apeyenojõ o'orã, no'o mu'u me'rãcjũ ì'atiri cura o'oya. ⁴Ya'yioro ãpërã na masitiro o'oya. Tojo weecã, marĩ pacu nipe'tise marĩ ya'yioro weesere ì'ape'ogu, musãrê añusere o'ogusami.

**Jesú 'Õ'acũrê sãrĩrã,
a'tiro ñubueya' nise ni'i**

(Lc 11.2-4)

⁵”Musã ñubuerã, weeta'sari masã weronojõ weeticã'ña. Na nerẽwuase wi'seripu, tojo nicã masã pãjãrã yu'ruarõpu nu'cũ, masã ì'ato nĩrã ñubuesama. Musãrê diacjũ wereguti. Na ãpërã ì'ase me'rã wapata'atojama. Be'ropure bocasome. ⁶Musã yu'ure ëjõpeorã, musã ya tucũpu sãjãa, sopere bi'a, musã pacu Õ'acũ musã me'rã

nigūrē sērī, ñubueya. Tojo weecā, marī pacu no'o bajutiropu weesere i'ape'ogu, musārē añusere o'ogusami.

⁷”Ō'acūrē ñubuerā wācūtimirā, pejetiri mejārōta ñubuemujāticā'ña. Ō'acūrē masītirā, ūsārē peje ucūse me'rā tu'ogusami nírā, tojo weesama. ⁸Musā na weronojō weeticā'ña. Marī pacu musā ñasenojōrē sērīatji ðuporo masitojasami. ⁹Tojo weerā musā a'tiro ñubueya:

”Pacu, mu'u u'musepu ni'i.

Nipe'tirā mu'urē wiopesase me'rā ējōpeoato.

¹⁰A'ti turipure mu'u bese'cu maata wioḡu sājāḡu a'tiatio.

U'musepu mu'u ñaro dia'cū weesama.

A'ti turicjārā quē'rā mejārōta weeato.

¹¹Ūsārē ñmucorinucū ba'ase o'oya.

¹²Ūsā ña'arō wee'quere acobojoya.

Ūsā āpērārē acobojo'caro weronojōta ūsā quē'rārē acobojoya.

¹³Ūsā ña'arō weesi'rísere cā'mota'aya.

Tojo nicā ña'agū ūsārē niquesacā, cā'mota'aya.

Mu'u ni'cūta dutimasī'i.

Tutuayur'ḡu ni'i.

Mu'u ni'cūrēta masā ējōpeorāsama.

Mu'u ninu'cūcūsa'a', ni sērīña Ō'acūrē.

¹⁴”Āpērā musārē ña'arō wee'quere acobojocā, marī pacu u'musepu nigū quē'rā musārē acobojogusami. ¹⁵Tojo weeticāma, marī pacu musā ña'arō wee'quere acobojosome”, nicu niwī Jesú.

Jesú “Be'ti ñubuerā, a'tiro weeya” nise ni'i

¹⁶Jesú narē bu'enemocu niwī: “Musā be'ti ñubuerā, weeta'sari masā weronojō weeticā'ña. Na āpērārē añurō wācūduti, be'tima nidutirā bujawetirā weronojō weesoosama. Diacjū musārē weregūti. Na masā añurō wācūse dia'cūrē wapata'atojasama. Be'ropure bocasome. ¹⁷Musā pe'le be'ti ñubuerā, musā weewaronojōta weeya. Diapoa

waacoe, wujapoame'ricā'ña. ¹⁸Tojo weecā, āpērā musā be'tisere masísome. Marī pacu dia'cū marī ya'yioro weesere i'ape'ogu masīgūsami. Cū musārē añusere o'ogusami”, nicu niwī Jesú.

U'musepu marī bocatjere wācūnurūdutise ni'i

(Lc 12.33-34)

¹⁹Jesú bu'enemocu niwī: “Apeyenojō a'ti turi cjasere peje seeneocūuticā'ña. Te butiwiji, boadija wa'asa'a. Tere āpērānojō ba'abajuridijocā'sama. Musā neocūsere yajari masū sājāa, yajape'ocūsami. ²⁰Tojo weronojō o'orā, u'muse cjase pe'ere seeneocūuyuya. Ō'acū ñaronojō weenu'cūcā'ña. Tojo weerā topure peje añuse cwoḡasa'a. Topure musā seeneocū'que musā cwoatje ne butiwijisome. Āpērānojō ne ba'atirāsama. Yajari masā quē'rā Ō'acū tiropu sājāa, yajasome. ²¹Marī uputu ma'isere wācūnurūsa'a. Tojo weerā a'ti turi cjase dia'cūrē wācūnurūtīcā'ña. Ō'acū ye pe'ere wācūnurūña”, nicu niwī Jesú.

Marī caperi si'ocja weronojō ni'i nise ni'i

(Lc 11.34-36)

²²Jesú a'tiro werenemocu niwī: “Marī caperi si'omūtācja weronojō ni'i. Marī caperi añucā, añurō i'amasī'i. ²³Marī caperi i'aejaticāma, añurō i'atīsa'a. A'te weronojō musā Ō'acūrē ējōpeo, cū yere weecā, caperi añurō weronojō ni'i. Musā a'ti turi cjase pe'ere wācūnurūcāma, caperi i'aejatirā weronojō ni'i. Ō'acū ñaronojō weetirā, na'itī'arōpu nírā, cūrē masītirā weronojō ni'i.

Niyerure ma'írā, Ō'acū pe'ere ma'itisa'a nise ni'i

(Lc 16.13)

²⁴”Ni'cū āpērārē da'raco'tegu puarā dutisere weemasītisami. Ni'cūrē ma'ígū,

apĩrē ma'itisami. Tojo nicā ni'cū dutisere yu'tigu, apĩ dutise pe'ere yu'titisami. Ā'rā weronojō niyeru, a'ti nucūcā cjasere ma'lrā, Ō'acū pe'ere ma'imasītisa'a.

Ō'acū cū yarārē co'tese ni'i

(Lc 12.22-31)

²⁵”Musārē a'tiro weregati: ‘¿Ñe'enojō ba'arāsari? ¿Ñe'enojō sī'rīrāsari? ¿Ñe'enojō sāñarāsari?’ ni wācūque'titicā'ña. Marī catise ba'ase nemorō wapati'i. Marī upu quē'rā su'ti nemorō wapati'i. ²⁶Mirīcūarē wācūña. Na ba'asī'rīrā, otese capere ote, pī'rī dūcaticā weetisama. Te dūcati'quere ba'ase nūrōse wi'seripu nūrōtisama. Tojo weetimirā, ũjaboatisama. Marī pacu ũmūsepu nigū narē ba'ase o'osami. Musā pe'ere mirīcūa nemorō ma'iyu'rūnu'cāsami. ²⁷No'o musā ũputu wācūque'tirā, pajicurero bucuānemotisa'a. Mejō waro wācūque'tima'asa'a.

²⁸”¿De'ro weerā musā sāñatje su'tire wācūque'titi? O'ori, nucū cjasere wācūña. Te no'o ũaro pī'rībajaque'atisa'a. Da'rati, su'atimirō, su'ti añurō sāñarō weronojō baju'u. ²⁹Marī ñecū wioḡu Salomó añuse su'ti sāñacu niwī. Cū tojo sāñamigū, o'orire ni'cārōwījiticu niwī. Te o'ori añubutiasa ni'i. ³⁰Ni'cā nūmu catñi'i, ape nūmu ñaidija wa'asa'a. Be'ro pecame'epu ũjūacō'ano'sa'a. Yoaticā catimicā, Ō'acūta o'orire tojo añurō bajume'rīcā weesami. Cū o'orire añurō co'tero nemorō musā pe'ere weesami. Musā, musā ējōpeotise bu'iri wācūque'ti'i. ³¹Tojo weerā ‘¿Ñe'enojōrē ba'arāsari? ¿Ñe'enojōrē sī'rīrāsari? ¿Ñe'enojōrē sāñarāsari?’ ni wācūque'titicā'ña. ³²A'ti turicjārā Ō'acūrē ējōpeotirā tere wācūque'tisama. Marī pacu ũmūsepu nigū musā ũasenojōrē masītojasami. ³³Tojo weerā Ō'acū yere wācūyu'rūnu'cāña.

Tojo nicā cū dutisere weesirutuya. Tojo weecā, nipe'tise musārē du'sasenojōrē o'obu'ipeogusami. ³⁴Tojo weerā ‘¿Ñamiacā de'ro wa'arosari?’ ni wācūque'titicā'ña. Ni'cācārē musā ña'arō yu'ruatje nitoja'a. Tojo weerā ni'cācā cjasere dia'cūrē wācūña. Ape nūmu cjasere wācūque'titicā'ña. ũmucorinucū Ō'acū musārē weetamugūsami”, nicu niwī.

Āpērārē “Musā ña'arā ni'i” niticā'ña nise ni'i

(Lc 6.37-38,41-42)

7 Jesús ninemocu niwī:

“Musā āpērārē ‘Na ña'arā nima’, ni beseweeticā'ña. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā musārē besesome. ²Musā āpērārē bese'caronojōta, tojo nicā musā bese'caro ejatuario Ō'acū musā quē'rārē bese'gusami. ³Musā basu ña'arā nimirā, ¿de'ro weerā āpērā pe'ere ‘Ña'arā nima’, niti? Āpērārē ‘Musā ña'arā ni'i’ nise dūporo musā ye pe'ere ī'amū'tāña. ⁴Musā a'te weronojō nibosa'a. Musā acaweregure ‘Mu'u ya capeapu cā'po'caroacā ni'i’, nibosa'a. Musā ya capeapu pajiri po'caro pe'ere ī'amū'tātimirā, tojo nibosa'a. Musā basu musā ya capeapu pajiri po'caro cuomirā, musā acaweregu cā'rōacā cuoḡu pe'ere ‘Mu'u ya capeapu nisere miicō'arāti’, ¿niti? ⁵Musā tojo wéerā, weeta'sari masā ni'i. Musā ye caperipu nise pe'ere miicō'amū'tāña yu-jupu. Tojo wéeca be'ro musā acaweregu cā'rōacā caperipu nise pe'ere miicō'amasīrāsa'a”, ni queose o'ocu niwī Jesús.

⁶Apeye ninemocu niwī tja:

“Ō'acūrē yabi bujicā'rārē cū ye queti añusere wereticā'ña. Narē wererā, di-ayiare añusere o'orā weronojō weebosa'a. Diayia uamarā añuse o'omicā, majāmī'a, cū'rīsama. Mejārōta Ō'acūrē ējōpeosī'rītīrārē añuse cū ye cjasere wereticā'ña. Narē wererā, yeseare ñaquē wapabujuri dare doqueo'orā weronojō

weebosa'a. Yesea ti dare u'tacūu, te perire no'o uaro weestecusiasama. Na weronojō nirārē mejō waro Ō'acūrē yabi bujicārārē añuse cū ye cjasere werebosa'a.

Ō'acūrē sērīña' nise ni'i

(Lc 11.9-13; 6.31)

7"Ō'acūrē sērīña. Cūrē sērīcā, o'ogusami. Musā sērī a'manu'cūrā, bocarāsa'a. Musā me'rācjū ya wi'ire sope pu'to pisunu'cūcā, cū musārē pāosōrōrō weronojō weegusami. 8"Ō'acū cūrē sērīrārē o'osami. No'o a'magūnojō bocagusami. Sope pu'to pisugu weronojō sērīnu'cūgūrē o'ogusami.

9"Musā pō'rā ba'ase sērīcā, ne ni'cū narē ūtāpere o'otibosa'a. 10Na wa'i sērīcā quē'rārē, añarē o'otibosa'a. 11Musā ña'arā nimirā, musā pō'rārē añusere o'omasī'i. To pūrīcārē marī pacu u'musepu nigū cūrē sērīrārē nemorō añusere o'ogusami.

12"Musārē āpērā añurō weeme'ricā uasa'a. Musā quē'rā tojota narē añurō weeme'ricā'ña. Moisé duti'que, tojo nicā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masā oja'que tojo weeduti'i.

**U'muse cja sope
cā'sopeacā ni'i nise ni'i**

(Lc 13.24)

13"Musā e'satiri sopepu, e'satiri ma'apu sājāña. Pecame'epu wa'atjo pe'e e'sari sope, tojo nicā ma'a quē'rā e'sari ma'ajo ni'i. Pājārā ti ma'apure wa'ama. 14U'musepu wa'ari sope pe'e, ma'a e'satiri ma'acā ni'i. Pejetirācā ti ma'apure wa'asama. Yu'ure ējōpeorā cā'sopeacāpu, cā'ma'acāpu sājāarā weronojō nima.

**Yucugure tigu duca me'rā
ī'amasīno'o nise ni'i**

(Lc 6.43-44)

15"Āpērā Ūsā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masā ni'i', nisoosama. Marī ī'acā, na añurā bajumima. Oveja uatirā weronojō bajuma. Na tojo bajumirā, na wācūsepure yaiwa uamarā weronojō musā ējōpeosere dojoresī'risama. Narē tojo weeri nīrā, añurō ī'anurūña. 16Musā narē na weese me'rā ī'amasīrāsa'a. Potagu u'se ducatiwe'e. Wisō quē'rā ne ojo ducatiwe'e. 17Tojo weero añucju yucugu añuse dia'cū ducati'i. Ña'acju quē'rā ña'asere ducati'i. 18Ne ni'cāgū yucugu añuse ducaticju ña'ase ducaticisa'a. Ña'ase ducaticju quē'rā añuse ducaticisa'a. 19Añuse dūca marīcjure paadijo, ūjūacō'acā'no'o. 20Tojo weerā musā nisoori masārē na weese me'rā ī'amasīrāsa'a", nicu niwī Jesú.

**Nipe'tirā Ō'acū nirōpu
wa'asome nise ni'i**

(Lc 13.25-27)

21Jesú narē werenemocu niwī:

"Nipe'tirāputa no'o yu'ure 'Wiogu' niwuarānojō u'muse yu'u nirōpure sājāasome. Yu'u pacu u'musepu nigū cū uaro weerā dia'cū sājāarāsama. 22Yu'u añurā, ña'arārē beseatji numu nicā, pājārā yu'ure a'tiro nirāsama: Ūsā wiogu, mu'u ye cjase masārē bu'ewu, mu'u wāme me'rā wātīarē cō'awīrōwū. Tojo nicā mu'u wāme me'rāta peje añuse wee'owū', nirāsama. 23Na tojo nimicā, 'Musārē ne masīticāti. Musā ña'arō wee'cārā ni'i. Wa'arāsa'a', nigūsa'a narē", nicu niwī Jesú.

Puarā wi'i yeenu'cāse queose ni'i

(Mr 1.22; Lc 6.47-49)

24Jesú masārē a'tiro werecu niwī:

“Yu'u ucüsere tu'óca be'ro yu'u dutisere weegunojō tu'omasīgū, wi'i yee'cu weronojō nisami. Cū ũ'cūarōpu se'esājā, ũtāpu tutuari wi'i yeemuĵāti'cu weronojō nisami. ²⁵ Be'ro acoro pejaa, dia pu'eejasa'a. Ti wi'i wī'rō wēecā, ũtāgā bu'ipū wēeca wi'i niyuro, ne se'tedijatisa'a. ²⁶ Apī pe'e yu'u ucüsere tu'omigū, yu'u dutisere weetisami. Cū tu'omasītigū, nucūporo ōjērōpu wi'i wee'cu weronojō nisami. ²⁷ Be'ro acoro pejaa, dia pu'eejasa'a. Ti wi'i ũpūtū wī'rō wēecā, nucūporopū wēeca wi'i niyuro, maata wēecō'ape'ocā'no'sa'a. ũ'abutiario wa'asa'a ti wi'i”, nicu niwī Jesú.

²⁸ Be'ro Jesú bu'etu'ajaca be'ro masā cū bu'esere ī'amarīarā, “Bu'eme'rīyū'rūami”, nicārā niwā. ²⁹ Cū Moisé oja'quere bu'eri masā weronojō bu'eticu niwī. Dutisere cuogu weronojō narē bu'ecu niwī. Tojo weerā ī'amarīacārā niwā.

Jesú cāmi boagure yu'ruo'que ni'i

(Mr 1.40-45; Lc 5.12-16)

8 Jesú ũrūgūpu ni'cu dijaticā, pājārā masā cūrē sirutucārā niwā. ² Cū ma'apu wa'ari cura ni'cū cāmi boagu Jesú tiropu wa'acu niwī. Cū tiro ejaġu, ejaque'a, a'tiro nicu niwī:

—Wiogu, mu'u dutire yu'ruogu ni'i. Yu'ure yu'ruoya, nicu niwī.

³ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú cūrē ñapeo, nicu niwī:

—Jau. Mu'urē yu'ruoguti. Cāmi marīgū tojayá, nicu niwī.

Cū tojo nicāta, cū cāmi boase yatipe'tia wa'acaro niwū. ⁴ Tojo wa'áca be'ro Jesú cūrē nicu niwī:

—Ne āpērārē wereticā'ña. Diacjūta pa'i tiropu mu'u ye cāmi yati'quere ī'ogū wa'aya. Cū mu'urē “Mu'u cāmi boasere pe'tia wa'a'a”, nigūsami. Cū tojo nīca be'ro Moisé cū Ō'acūrē e'catise o'oduti'-

quere o'oya. Mu'u tojo wee yu'rāca be'ro masā me'rā nisetigusa'a tja, nicu niwī.

Jesú surara wiogure da'raco'tegure yu'ruo'que ni'i

(Lc 7.1-10)

⁵ Be'ro Jesú Capernaupū ejaġu niwī. Topū ni'cū wiogu romano masū Jesú pu'to a'ticu niwī. Cūrē weetamuse sērīcu niwī.

⁶ —Wiogu, yu'ure da'raco'tegu pūrō dutitigū, ya wi'ipū cūñami. Cū sija-masītiami. ũpūtū waro pūrīno'ami, ni werecu niwī.

⁷ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú nicu niwī:

—Jau. Cūrē yu'ruogu wa'aguti, nicu niwī.

⁸ Surara wiogu cūrē yu'ticu niwī:

—Wiogu, ya wi'ipū mu'urē sājācā weemasītisa'a. Yu'u mejō nigū ni'i. Mu'u wa'atimigū, mu'u dutio'ose me'rā yu'ure da'raco'tegu yu'rugusami. ⁹ Yu'u āpērā surara docapu ni'i. Na dutisere wee'e. Yu'u quē'rā āpērā surarare dutituri-a'a. Yu'u docacjūrē “Wa'aya” nicā, cū wa'asami. Apīrē “A'tia” nicā, a'tisami. Yu'ure da'raco'tegure “A'tiro weeya” nicā, yu'u duti'quere weesami. Tojo weegu mu'u yu'ure da'raco'tegure yu'ruditicā, yu'rugusami, nicu niwī.

¹⁰ Jesú surara tojo nisere tu'ogu, tu'omarīa wa'acu niwī. Cūrē to siruturā pe'ere nicu niwī:

—Ā'rī romano masū yu'ure añurō ējōpeomi. Diacjū musārē were'e. Ā'rī weronojō ējōpeogu ne ni'cū Israe curuacjūrē bocaejaticāti. ¹¹ Musārē wereguti. Pājārā judío masā nitirā ā'rī weronojō yu'ure ējōpeorāsama. Na nipe'tirocĵārā judío masā nitimirā, Ō'acū wiogu nirōpūre nirāsama. Na quē'rā ũ'musepūre marī judío masā ñecūsūmua Abrahā, Isaa, Jacob me'rā duĵi ba'arāsama. ¹² Āpērā judío masā nimirā, ējōpeotise bu'iri ũ'musepūre wa'abo'cārā wa'asome. Na'itī'arō

aperopu Ō'acū narē cō'abajuriogusami. Topu na pūrino'rā, upicari cūrīdio, utirāsama, nicu niwī Jesú.

¹³Tojo níca be'ro surara wioḡure nicu niwī:

—Mu'u ya wi'ipu tojaagusa'a. Mu'u ējōpeo'caronojōta wa'arosa'a, nicu niwī. Cūrē tojo nirī curata da'raco'tegu cū dutire yu'rucu niwī.

Pedro mañecōrē Jesú yu'rūo'que ni'i

(Mr 1.29-31; Lc 4.38-39)

¹⁴Be'ro Jesú Pedro ya wi'ipu wa'acu niwī. Ti wi'ipu sājātagu, Pedro mañecō ujaque uputu dutitigo cūñagōrē bocaejacu niwī. ¹⁵Tojo weegu co omocārīrē ñe'ecu niwī. Cū tojo weeri curata maata ujaque surua wa'acaro niwū. Be'ro co wā'cānu'cā, narē ba'ase etico niwō.

Jesú pājārā dutitirārē yu'rūo'que ni'i

(Mr 1.32-34; Lc 4.40-41)

¹⁶Na'ique'ari cura masā pājārā wātī sājāno'cārārē Jesú pu'topu miacārā niwā. Cū ucūse me'rā wātīa napure sājāa'cārārē cō'awīrōcu niwī. Tojo nicā nipe'tirā dutitirārē yu'rūocu niwī. ¹⁷Jesú cū tojo weecā, duporocjūpu Isaía Ō'acū ye queti weremu'tārī masū oja'caronojōta wa'acaro niwū. A'tiro ni ojacu niwī: “Marī tutuatísere, marī dutire cū miiwapasami”, ni ojano'wū.

Jesú me'rā wa'asī'rīmi'cārā

ye queti ni'i

(Lc 9.57-62)

¹⁸Jesú pājārā cū sumutopu nerēnu'cācā ī'agū, cū bu'erārē a'tiro nicu niwī:

—Te'a ditara siaquijipu, nicu niwī.

¹⁹Cū tojo nicā, ni'cū Moisé duti'quere bu'eri masū Jesú pu'to wa'a, ucūcu niwī:

—Masārē bu'egu, mu'u no'o wa'aro mu'urē sirutusijaguti, nicu niwī. ²⁰Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Wa'icūrā cārīrī tuti cūosama. Mirīcūa quērā na pō'rātiri su'tiro cūosama. Yu'u pūrīcā Ō'acū macū masū weronojō uputigu ne cārō cārīpesaro, yaro diácjūrē moo'o, nicu niwī.

²¹Apī Jesure ējōpeogu cūrē a'tiro nicu niwī:

—Wioḡu, yu'u quērā mu'urē sirutuguti. Mejō yu'u pacu tiropu wa'aguti yujupu. Topu ni, be'ro yu'u pacu wērīca be'ro yaatojagupu mu'u me'rā wa'aguti, nicu niwī.

²²Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u me'rā wa'asī'rīgū, ni'cārōacā yu'ure sirutuya. Yu'ure ējōpeotirā wērī'cārā weronojō nima. Nāta tja āpērā wērī'cārārē a'merī yaato, nicu niwī.

Jesú wī'rōrē, tojo nicā pā'cōrīrē di'tamarīacā wee'que ni'i

(Mr 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³Be'ro Jesú yucusupu mujāsājācu niwī. Cū bu'erā cūrē ba'patiawā'cācārā niwā. ²⁴Na ditarapu nirī cura uputu wī'rō a'ticaro niwū. Tojo weero na yucusure pacase pā'cōrī paaquesāamujācaro niwū. Tojo wa'ari curare Jesú cārīa wa'acu niwī. ²⁵Tojo weerā cū bu'erā cū siropu sānagūrē wā'cōrā buruacārā niwā. Cūrē “Wioḡu, ūsārē yu'rūoya. Marī mirīdijarā wee'e”, nicārā niwā.

²⁶Cū wā'cā, narē yu'ticu niwī:

—¿De'ro weerā tocā'rō uiti? Musā yu'ure cārōacā waro ējōpeose cūo'o, nicu niwī. Tojo nitoja, wā'cānu'cā, wī'rōrē, pā'cōrīrē di'tamarīacā weecu niwī. Nipe'tise di'tamarīdijape'tia wa'acaro niwū. ²⁷Tojo wa'acā ī'arā, cū bu'erā ī'amarīarā, a'tiro nicārā niwā:

—¿Ñamūnojō masū nimiticū ā'rī? Wī'rō, pā'cōrīputa cūrē tu'omaatidojacā'a, nicārā niwā.

**Jesú wātía sājāno'cārārē
cō'awīrō'que ni'i**

(Mr 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸ Jesú wī'rōrē yuśuóca be'ro ape pā'rēpu pē'ajacārā niwā. To Gadara wāmetiropu nicaro niwū. Topu puarā muña wātía sājāno'cārā masāperi wa'teropu nī'cārā Jesú tiro a'ticārā niwā. Na uarā waro niyucā, ne ni'cū ti ma'apure yu'ruaticārā niwā. ²⁹ Na Jesure ī'arā, caricūcārā niwā:

—Jesú, Ō'acū macū, ¿de'ro weegu ūsārē caribogu a'titi? ¿Ō'acū cū bu'iri da'reatje duporo ūsārē bu'iri da'reyugu a'tiati? nicārā niwā.

³⁰ Na yu'ruro pājārā yesea to auba'a nu'cūcārā niwā. ³¹ Wātía narē ī'arā, Jesure nicārā niwā:

—Mu'u ūsārē cō'awīrōgū, sōjā yeseapure sājāaduticureya, nicārā niwā.

³² Jesú “Tojota wa'ato”, nicu niwī. Cū tojo nicāta, na masāpure nimi'cārā yeseapure sājāacārā niwā. Yesea na wātía sājāca be'ro opa tu'rupu nī'cārā omamaati, ditarapu doqueñojā wa'acārā niwā. Topu mirīboape'tia wa'acārā niwā.

³³ Yesea co'terā tojo wa'acā ī'arā, uputu ucuarā, macāpu omatojaacārā niwā. Topu ejarā, nipe'tise wātía sājāno'cārārē wa'a'quere wercārā niwā. ³⁴ Tere tu'orā, macācjārā nipe'tirā Jesú tiropu wa'acārā niwā. Cūrē ī'arā, a'tiro nicārā niwā:

—A'tore wijawā'cāña. Apesepu wa'aya, nicārā niwā.

Jesú sijamasitigure yu'ruo'que ni'i

(Mr 2.1-12; Lc 5.17-26)

9 Jesú wātīarē cō'awīrōca be'ro yucusupu mājāsājā, cū ya macāpu majānipē'acu niwī tja. ² Topu āpērā ni'cū sijamasitigure Jesú tiropu cū pesaro me'rā wuawā'cācārā niwā. Na “Jesú ūsā me'rācjūrē yu'ruogusami”,

nicārā niwā. Na ējōpeocā ī'agū, Jesú sijamasitigure a'tiro nicu niwī:

—Wācūtutuaya. Mu'u űa'arō wee'quere acobojono'toja'a, nicu niwī.

³ Cū tojo nirī curare Moisé duti'quere bu'eri masā topu nicārā niwā. Na a'tiro wācūcārā niwā: “Ā'rī cū tojo ucūse me'rā Ō'acūrē űa'arō ucūgū weemi. Cū ‘Ō'acū weronjō tutuagu ni'i’, ¿ni wācūsari? Ā'rī marī weronjō upūtigu masā űa'arō wee'quere acobojomasī-sami”, ni wācūcārā niwā. ⁴ Jesú na tojo wācūserē masīgū, narē nicu niwī:

—¿De'ro weerā musā yu'ure űa'arō wācūti? ⁵ ¿De'ro nise pe'e diasatibutiati? ¿“Mu'u űa'arō wee'quere acobojono'toja'a” o “Wā'cānu'cā, sijawā'cāña” nise pe'e diasaweti? “Mu'u űa'arō wee'quere acobojono'toja'a” nicā ī'atimirā, ējōpeoya marī'i. “Wā'cānu'cā, sijawā'cāña” nicā pe'ema, cū sijasere ī'atojarāpu “Diacjūta ni'i”, ni ējōpeo'o.

⁶ Tojo weegu yu'u Ō'acū macū masū weronjō upūtigu yu'u tutuasere ī'ogū, ā'rī sijamasitigure yu'ruoguti. Te me'rā musā yu'u masā űa'arō wee'quere acobojomasīserē masīrāsa'a, nicu niwī.

Be'ro sijamasitigure a'tiro nicu niwī:

—Wā'cānu'cāña. Mu'u cūña'carore tututūrē, miiwua tojaagusa'a mu'u ya wi'ipu, nicu niwī.

⁷ Cū tojo nicā, sijamasitigu wā'cānu'cā, cū ya wi'ipu tojaa wa'acu niwī. ⁸ Masā cū tojo wa'asere ī'arā, uputu ucuarārā niwā. Tojo weerā Ō'acū u'musepu nigūrē a'tiro nicārā niwā:

—Mu'u tutuase masūpure o'o'que añuyu'rua'a, nicārā niwā.

**Jesú Mateo a'ti pūrī
oja'cure piji'que ni'i**

(Mr 2.13-17; Lc 5.27-32)

⁹ Jesú sijamasitigure yu'ruóca be'ro wa'agu, yu'ure ī'abocawī. Yu'u romano masā wiogure niyeru wapaseebosari wi'ipu da'ragu dujiwu. Yu'ure ī'agū,

“Yũ'u me'rã a'tia”, niwĩ. Cũ tojo nicãta, cũ me'rã wa'awu.

¹⁰ Be'ro ya wi'ipũ cũ bu'erã me'rã ba'agu wa'awĩ. Na ba'ari cura ãpērã quē'rã pãjārã niyeru wapaseeri masã, tojo nicã judío masã “Ña'arõ weeri masã nima” nino'rã quē'rã ba'arã ejawã.

¹¹ Fariseo masã tojo weecã i'arã, cũ bu'erãrē sērĩtiña'wã:

—¿De'ro weegu musãrē bu'egu niyeru wapaseeri masã, ãpērã ña'arõ weeri masã me'rã ba'ati? niwã.

¹² Na tojo nisere tu'ogu, Jesú a'tiro niwĩ:

—Duti moorã ocoyedutirã duturure a'matisama. Dutitirã pũricã a'masama.

¹³ Õ'acũ ye queti ojãca pũripũ na oja'quere bu'erã wa'aya. Õ'acũ cũ ucũ'quere a'tiro ojacãrã niwã: “Yũ'u ãpērãrē pa-jaña'duti'i. Wa'icũrã ñjũamorõpeosere uawe'e', nicũ niwĩ Õ'acũ”, ni ojano'wũ. Yũ'u “Añurã ni'i” nirãrē a'magũ a'titiwũ. Æpērã “Ûsã ña'arã ni'i” nirã pe'ere a'magũ a'tiwũ. Na ña'arõ weelquere bu-jaweti ducayudutigu a'tiwũ, niwĩ Jesú.

“Mũ'u bu'erã ¿de'ro weerã be'tiweti?” Jesure ni'que ni'i

(Mr 2.18-22; Lc 5.33-39)

¹⁴ Be'ro Juã masãrē wãmeyeri masũ bu'esere siruturi masã Jesú tiropũ sērĩtiña'rã etawã:

—¿De'ro weerã ñsã weronjõ, tojo nicã fariseo masã weronjõ mũ'u bu'erã pe'le Õ'acũrē ñubuerã, be'tiweti? niwã.

¹⁵ Na tojo nicã, Jesú yu'tiwĩ:

—¿De'ro weeacũ omocã du'tegu na me'rã nĩgũ, cũ pijjo'cãrãrē bujaweti, be'tidutibosari? Be'ro cũrē ãpērã aperopũ miãca be'ro pũricãrē bujaweti, be'tirãsama. Jesú, yũ'u na me'rã ni'i yujupũ; yũ'u na me'rã niticã pũricãrē, be'tirãsama nĩgũ, tojo niwĩ.

¹⁶ Apeye queose me'rã narē ninemowĩ. Tojo nĩgũ, ma'ma cũ bu'ese me'rã todũ-

poropũ na weeseti'que a'mesũ'amasĩti-sa'a, nĩgũ weewĩ. A'tiro queose o'owĩ:

—Mejã su'tiro ma'ma casero coeya marĩrĩ casero me'rã sereõ'ota basiowe'e. Tojo weecãma, ma'ma casero coecã wejedũ'o, mejã su'tiروه maata wejetũ'rẽsa'a. Nemorõ pajiri pe tũ'rũnemoso'a. ¹⁷ Tojota wa'asa'a ma'ma vimo mejã ajuro wa'icũrã casero me'rã weéca ajuropũ poseyecã. Pã'mũyũ'rũ, ti ajuro tũ'rũ, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo wa'acã, vino bajudutia wa'asa'a. Ti ajuro quē'rã cõ'a wa'asa'a. Tojo weero ma'ma vinorē ma'ma ajuropũ poseyeno'o. A'tiro weecã vino, tojo nicã ti ajuro queoro tojame'ricã'sa'a, niwĩ Jesú. Dũporopũ weeseti'que me'rã Jesú cũ ni'cãrõacã ma'ma bu'ese morẽta basiowe'e nĩgũ, tojo niwĩ.

Jairo macõrē, tojo nicã dí mejã cuogore Jesú yu'rũo'que ni'i

(Mr 5.21-43; Lc 8.40-56)

¹⁸ Jesú Juã wãmeyeri masũ bu'erãrē ucũrĩ curare ni'cũ judío masã nerẽrĩ wi'i wiogu etawĩ. Jesú pu'to ejaque'a, niwĩ:

—Yũ'u macõ ni'cãrõacã wẽria wa'amo. Tojo wa'amicã, ya wi'ipũ wa'a, core ñapeocã, masãgõsamo tja, niwĩ.

¹⁹ Cũ tojo nicã tu'ogu, Jesú cũ me'rã wa'awĩ. Ûsã cũ bu'erã quē'rã ba'patiwã'cãwũ.

²⁰ Ma'apũ ñsã wa'ari cura ni'cõ numio doce cũ'marĩ dí mejãrē dutitigo a'tico niwõ. Co Jesú sē'emapũ a'ti, cũ yaro su'tiro yapapũ ñe'eña'co niwõ. ²¹ A'tiro wãcũco niwõ: “Yũ'u cũ ya su'tiروه da'raña'seacã me'rã yu'rũgosa'a”, nico niwõ. ²² Co ñe'eña'cã tu'oña'gũ, Jesú core majãmiĩ'a, niwĩ:

—Wãcũtutuaya. Mũ'u ãjõpeotjãgõ, yu'rũono'copũ toja'a, niwĩ.

Cũ tojo nicãta, dí wijami'que bu'anũ'cã pe'tia wa'acaro niwõ.

²³ Be'ro Jesú wioḡu ya wi'ipḡ ejaḡu, na weewaranojōpuma wēri'core yaari cura basapeorārē bocaejawī. Tojo nicā masā quē'rā uputu uticā ī'awī. ²⁴ Cū ti wi'i po'peapḡ nirārē “Wijaaya. Co wēri-timo. Cārīgō weemo”, niwī.

Tere tu'orā, masā cūrē bujicā'wā. ²⁵ Jesú narē wijaadutiwī. Be'ro wēri'co pesari tucūpḡ sājāa, co ya omocāpḡ ñe'ecu niwī. Tojo weecā, co wā'cānū'cāco niwō. ²⁶ Be'ro nipe'tiro ti di'tapḡre Jesú core masō'que queti se'sa wa'acaro niwū.

Jesú puarā caperi ī'atirārē yu'ruo'que ni'i

²⁷ Jesú wioḡu ya wi'ipḡ ní'cu wi-jaari cura puarā caperi ī'atirā cūrē caricūsirutuwā.

—Davi pārāmi nituriagu, ūsārē pajaña'cureya, ni caricūwā.

²⁸ Be'ro wi'ipḡ sājācā, caperi ī'atirā cū pu'topḡ ejawā. Narē sērītiña'wī:

—¿Yu'u musārē ī'acā weemasīsere ējōpeoti? niwī.

—Ējōpeo'o, ni yu'tiwā.

²⁹ Na tojo nicā tu'ogḡ, Jesú na caperipḡ ñapeowī.

—Musā ējōpeo'caronojō queoro wa'ato, niwī. ³⁰ Tojo nicāta, na ī'awā. Be'ro “Yu'u musārē tojo weesere āpērārē wereticā'ña”, niwī.

³¹ Cū tojo nimicā, na wijáaca be'roacāta nipe'tiro ti di'tapḡ cū narē yu'ruo'quere werestepe'ocā'cārā niwā.

Ucūmasīfigure Jesú ucūcā wee'que ni'i

³² Caperi bajuno'ti'cārā wijaari cura a'tiro wa'awū. Āpērā Jesú tiropḡ ni'cū ucūmasītiḡu wātī sājāno'cure miiejawā.

³³ Jesú cūrē ī'agū, wātī cūpḡre nigūrē cō'awīrōwī. Tojo weecā, cū ucūmasīti'cu ucūnū'cāwī. Tocjārā tere uputu ī'a-mariātjīārā, a'tiro niwā:

—Marī a'to Israe curuacjārā tiropḡre tojo wa'acā, ne ni'cāti ī'atirā nicāti, niwā.

³⁴ Fariseo masā pe'e a'tiro niwā:

—Wātīa wioḡu tutuaro me'rā ā'rī wātīārē cō'awīrōsami, niwā.

Jesú masārē pajaña'que ni'i

³⁵ Jesú nipe'tise macārīpḡ judío masā nerēse wi'serinūcū bu'ecusiagu wa'awī. Añuse queti Ō'acū masārē yu'ruose quetire werewī. Tojo nicā Ō'acū wioḡu nimi nise quetire weregḡ wa'awī. Duttirārē de'ro na pūrīno'sere yu'ruowī. ³⁶ Masārē ī'agū, pūrō pajaña'wī. Na bu-jawetirā, wācūtutuatiārā ovejare coltegu moorā weronojō niwā. ³⁷ Tojo weegḡ Jesú ūsā cū bu'erārē niwī:

—Diacjūta ni'i. Marī otese peje pī'rī dūcati'i. Tere miirā pe'e marībocurema.

³⁸ Tojo weerā te otese wioḡḡre āpērā mitamuaajārē sērīnemoña, niwī Jesú. A'te weronojō Ō'acū ye quetire masīsī'rīrā, pājārā waro nima. Mejō te quetire wererā pe'e pejetirācā nima. Tojo weerā āpērā cū o'ónemocā, Ō'acūrē sērīña, niwī Jesú.

Jesú cū bu'erārē bese'que ni'i

(Mr 3.13-19; Lc 6.12-16)

10 Jesú masārē bu'éca be'ro ūsā cū bu'erā docere besewī. Ūsārē masāpḡ nirā wātīārē cō'awīrōmasīsere o'owī. Tojo nicā nipe'tise duti yu'ruomasīsere o'owī.

² Ūsā cū bese'cārā doce a'tiro wāmetiwū. Ne waro Simó niwī. Apetero cūrēta tja Pedro pisuwā. Be'ro cū acabiji André niwī. Cū be'ro Santiago, tojo nicā cū acabiji Juā, na puarāpḡta Zebedeo pō'rā niwā. ³ Apī Felipe, apī Bartolomé, apī Tomás niwā. Yu'u Mateo romano masā wioḡḡre niyeru wapaseebosagu ní'cu quē'rā na me'rā niwū. Apī Santiago Alfeo macū niwī. Tojo nicā Tadeo niwī. ⁴ Apī Simó celote curuacjū

niwī. Apī Juda Iscariote, be'ropu Jesure
ī'atu'tirāpūre o'oacju quē'rā niwī.

**Jesú cū bese'cārārē
bu'edutio'o'que ni'i**

(Mr 6.7-13; Lc 9.1-6)

⁵ Cū beséca be'ro ūsā docere a'tiro
niwī:

—Judío masā nitirā tiropu
wa'aticā'ña. Tojo nicā Samaria di'tapu
nise macārīpūre wa'aticā'ña. ⁶ Israe
curuacjārā tiro pe'e wa'aya. Na Ō'acū
cū dutisere sirututirā, oveja na wioğure
du'tiwija wisi'cārā weronojō nisama.
⁷ Narē wererā wa'aya. “Cā'rōacā be'ro
Ō'acū bese'cu wioğū sājāğūsami”,
niña. ⁸ Dutitirārē yu'rūoya. Wēri'cārārē
masōña. Cāmi boarārē yu'rūoya. Wātīa
sājāno'cārārē cō'awirōña. Yu'cū musārē
weemasīse wapamarīrō o'o'o. Tojo
weerā narē yu'rūorā, wapaseeticā'ña.

⁹ »Musā wa'arā, ne niyeru miaticā'ña.
¹⁰ Ne ajuronojō miaticā'ña. Su'ti, tojo
nicā sapatu musā sāñase me'rā dia'cū
wa'aya. Tuacju miaticā'ña. Da'rari masā
na da'rase wapa wapata'aba'amasīma.
Tojo weerā musā bu'erā wa'acā, musārē
ba'ase weetamurāsama.

¹¹ »Macāpu etarā, “Ā'rīta añutu'sami”
musā nigū tiro tojaque'aya. Musā
to nirō ejatuaro cū ya wi'ipū niña.
¹² Cū ya wi'ipū sājāarā, ti wi'icjārārē
pōtērī añudutiya. ¹³ Musārē ñe'ecā,
“Musārē añurō wa'ato”, niña. Musārē
ñe'eticā, niticā'ña. ¹⁴ Musārē ñe'eti,
musā bu'esere tu'osī'rīticā, ti wi'ipūre
wijaarā, o ti macāpūre wijarā, ti
macā cjase di'ta musārē wā'a'quere
paastecō'aña. Tojo weerā musā a'ti
macācjārā bu'iritima, ni ī'orāsa'a.
¹⁵ Diacjū musārē were'e. Ō'acū masārē
beseatji nūmū narē upūtu waro bu'iri
da'reğusami. Toduporopu Sodoma,
Gomorra wāmetise macārīcjārārē
bu'iri da're'caro nemorō narē bu'iri
da'reğusami, niwī Jesú.

**Jesure ējōpeorārē ña'arō
weeatje cjase ni'i**

¹⁶ Cū apaturi ninemowī:

—Masīña. Yu'cū musārē wioro
wa'teropu o'óğū wee'e. Ovejare yaiwa
wa'teropu o'óğū weronojō o'ó'o. Tojo
weerā musārē ña'arō weeri nīrā, pūa
capeatiya. Musārē ña'arō weemicā,
añurō weeya narē. ¹⁷ Añurō ī'aña.
Musārē ñe'e, judío masā wiorā tiropu
miarāsama. Na nerēse wi'seripū
musārē tārārāsama. ¹⁸ Tojo nicā yu'ure
ējōpeose bu'iri to cjase di'ta wiorā
tiropu miarāsama. Narē yé quetire
wereya. Tojo nicā āpērā judío masā
nitirārē wererāsa'a. ¹⁹ Musārē miacā,
musā ucūatjere “¿De'ro wa'arosau?
¿De'ro nirāsari?” ni wācūque'titicā'ña.
Musā ucūrī cura Ō'acū musā ucūatjere
o'ogusami. ²⁰ Tojo weerā musā basu
mejēta ucūrāsa'a. Espiritu Santu
marī pacu o'ó'cu musārē ucūdutisere
ucūrāsa'a.

²¹ »Masā yu'ure ējōpeocā ī'arā, na
acawererā warore wia, wējēdutiurāsama.
Na pō'rā quē'rārē tojota weerāsama.
Pō'rā quē'rā na pacusumuarē mejārōta
weerāsama. ²² Yé bu'iri nipe'tirā
musārē ī'atu'tirāsama. No'o yu'ure
ējōpeoyapatigūnojo yu'rūğusami. Cū
yu'cū pacu tiropu catinu'cūcūsami.
²³ Ni'cā macāpu musārē ña'arō weecā,
ape macāpu du'tiya. Diacjūta musārē
were'e. Nipe'tiro Israe curuacjārā nise
macārīpu musā werecusiabi'ati duporo
yu'cū Ō'acū macū masū weronojō
upūtigū apaturi a'tigusa'a tja, niwī Jesú.

²⁴ »Ne ni'cū bu'egū, cūrē bu'egū
yu'rūoro nīmasītisami. Mejārōta
da'raco'tegū quē'rā cū wioğū yu'rūoro
nīmasītisami. ²⁵ Bu'egū, cūrē bu'egū
weronojō nigūti, nirōua'a. Mejārōta
da'raco'tegū cū wioğū weronojō nigūti,
nirōua'a. Bu'eri masū, wioğū, na ña'arō
yu'rūcā, bu'eno'gū, da'raco'tegū quē'rā

ña'arō yu'rūsama. Tojo weero yu'u musārē bu'egure “Beelzebú, wātía wioḡu nimi” nicā, ¿de'ro weerā masā yu'u bu'erārē tojo nitibosabau? niwī Jesú.

Jesú “¿Noanojōrē uirouati?” ni'que ni'i

(Lc 12.2-7)

²⁶ Jesú a'tiro werenemowī:

—Musā yu'u me'rā ni'i. Tojo weerā musārē uatirārē uiticā'ña. Ne bajuyoropu weetise i'ano'ticā weesome. I'ano'rōsa'a. Ne i'atiropu wee'que quē'rā masīno'ticā weesome. ²⁷ Yu'u musārē tu'otiropu ní'quere āpērā tu'oropu werestepe'ocā'ña. Masīno'ña marī'quere masārē masīcā weeya. ²⁸ Musā upure wējēcō'arārē uiticā'ña. Na upu dia'cūrē wējēcō'amasīsama. Ō'acū pe'e upu, ejeripō'rārē pecame'epu cō'abutiamasīsami. Cū tojo weegū pūrīcārē uiya, niwī.

²⁹ Jesú queose me'rā cū pacu marīrē mal'isere werenemowī:

—Puarā mirīcūa o'majārācā cāl'rōacā wapatisama. Na tojo wapatimicā, Ō'acū narē añurō co'tesami. Ne ni'cū mirīcūacā yucugupu pesagu marī pacu “Tocārō wērigūsami” nīticā, wēritisami. ³⁰ Apeyema tja Ō'acū marī poaire “Ticuse ni'i”, ni masīpe'ocā'sami. ³¹ Musā pājārā mirīcūa yu'rūoro wapatisa'a. Tojo weerā musārē ña'arō weesī'rīrārē uiticā'ña. Ō'acū musārē añurō co'tegusami, niwī Jesú.

Masā tu'oropu Jesucristore ējōpeose ni'i

(Lc 12.8-9)

³² Jesú werenemowī:

—No'o masā tu'oropu yu'ure “Ējōpeo'o” ni werēcā, yu'u quē'rā narē yu'u pacu u'musepu nigūrē añurō ucūgūsa'a. ³³ Ni'cū masārē uigu, masā tu'oropu yu'ure “Ējōpewe'e” nigūrē

yu'u quē'rā cūrē yu'u pacu u'musepu nigūrē “Yagu mejēta nimi”, nigūsa'a, niwī Jesú.

Jesú ye bu'iri masā ducawatima nise ni'i

(Lc 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Apaturi werenemowī:

—Musā yu'ure “Añurō nisetiatjere miitigu weepī”, ni wācūtīcā'ña. Yu'u tere miititīwu. Yu'u a'tise wapa a'pepūrīato nīgū a'tīwu. Āpērā yu'ure uatirā, yu'ure uarā me'rā a'metu'tirāsama. ³⁵ Tojo weerā ni'cū cū pacu me'rā a'metu'tigusami. Apego quē'rā co paco me'rā mejārōta weegosamo. Tojo nicā macū nūmo co mañecō me'rā a'metu'tirāsama. ³⁶ Tojo weerā ni'cā wi'icjārā, yé bu'iri a'metu'tirāsama.

³⁷ »Yu'ure ma'irō nemorō masā pacusūmua pe'ere ma'iyu'rūnu'cārā, yarā nīmasītisa'a. Tojo nicā pacusūmua quē'rā na pō'rārē ma'iyu'rūnu'cārā, yarā nīmasītisama. ³⁸ Apetero weegu ni'cū “Yu'u Jesure ējōpeogu, wēribosa'a” ni uigu, yu'ure ējōpeodu'usami. Tojo weegūnojō yagu nīmasītisami. ³⁹ Yu'ure ējōpeose me'rā ña'arō yu'rūsī'ritigu, yu'ure ējōpeodu'ugūnojō pecame'epu bu'iri da're bajuriono'gūsami. Apī wējēsere uiti, yu'ure ējōpeonu'cūgūnojō pe'e yu'u me'rā catinu'cūgūsami, niwī Jesú.

Añurō wee'que wapa wapata'ase ni'i

(Mr 9.41)

⁴⁰ Jesú werenemowī:

—Musārē e'catise me'rā ñe'erā, yu'ure ñe'erāta weema. Yu'ure ñe'erā quē'rā, yu'u pacu yu'ure o'ó'cure ñe'erāta weema. ⁴¹ Ni'cū Ō'acū wereduti'quere wereturiari masūrē cū Ō'acū o'ó'cu niyucā, ñe'egūrē a'tiro wa'arosa'a. Ō'acū cūrē o'osenojōrēta cūrē ñe'egū quē'rārē o'ogusami. Ni'cū

masū añugūrē ñe'egū, cū añugū niyucā, cūrē ñe'egūrē a'tiro wa'arosa'a. Ō'acū masū añugūrē o'o'caronojōta cūrē ñe'egū quē'rārē o'ogusami. ⁴²Ni'cū apīrē Jesucristore ējōpeogu nimi nīgū, acowuogure acotiagū diacjūta añuse bocagusami, niwī Jesú.

**Juā cū bu'erārē Jesú
tiropu o'ó'que ni'i**

(Lc 7.18-35)

11 Jesú ūsā docere wérēca be'ro wa'a wa'awī. Galileapu nise macārīrē bu'ecusiagu wa'awī.

²Juā masārē wāmeyeri masū bu'iri da'reri wi'ipū nicu niwī. Topu nīgū, Jesú masā wa'teropu weesere tu'ocu niwī. Tere tu'ogu, āpērā cū bu'esere siruturārē cū tiropu wa'aduticu niwī. ³A'tiro narē sērītiña'duticu niwī:

—“¿Mū'uta niti 'Masārē yu'rūoacju a'tigusami' nino'cu, o apīpūre yucuerāsari yujupū?” ni sērītiña'ña, nicu niwī.

⁴Jesú tiro etarā, Juā sērītiña'duti'quere sērītiña'wā. Na tojo nicā tu'ogu, Jesú narē yu'tiwī:

—Yu'u weecā ī'asere, masā tu'osere Juārē wererā wa'aya. ⁵“Caperi ī'atimi'cārā ni'cārōacārē ī'apāama. Sijamasītimi'cārā sijama. Cāmi boarā yatipe'tiano'ma. O'meperi tu'oti'cārā tu'oma. Āpērā wērī'cārā masāma. Pajasecūorā añuse masārē yu'rūose quetire tu'oma. ⁶Yu'ure ējōpeodu'utigunojō e'catigusami”, ni wererā wa'aya Juārē, niwī Jesú.

⁷Na wa'āca be'ro Jesú Juā ye cjasere masārē werenu'cāwī:

—Musā masā marīrōpu Juārē ī'arā wa'apā. Topu wa'arā, uigunojōrē, wācututuatiagure ī'arā wa'atipā. Cū tutuatiagu tábuti wī'rō wēecuro weronojō nitimi. ⁸Tojo nicā añuse waro su'ti sāñagūrē masā marīrōpu ī'arā wa'atipā. Su'ti añuse sāñarānojō wiorā

ye wi'seripu nisama. ⁹To pūrīcārē musā ni'cū Ō'acū ye queti weremu'tārī masūrē ī'arā wa'arā weepā. Nirōta Juā āpērā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā nemorō niyu'rūnu'cāmi. ¹⁰Ō'acū Juārē o'óyuatjere cū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū:

“Yu'u mu'u ye quetire wereyuacjure mu'u duporo o'óguti.

Cū mu'u wa'atji ma'arē apoyugusami”, nicu niwī Ō'acū, ni ojano'caro niwū. Ma'a quē'rāyumu'tāgū weronojō mu'u wa'ati duporo masā wācūserē bujaweti ducayudutigusami nīgū, tojo nicu niwī.

¹¹»Diacjūta musārē werēguti. Todu-poropu, a'tiro nicā quē'rārē ne ni'cū Juā yu'rūoro nigū marīmi. Tojo nimicā, nipe'tirā Ō'acū wiogu nirōpu nirā Juā yu'rūoro nima. Mejō nigūpua cū yu'rūoro nimi.

¹²»Juā bu'enu'cācateropu, téé a'tocateropu quē'rārē Ō'acū wiogu nisere uatirā, cumuca weema. ¹³Nipe'tirā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masā na oja'que me'rā, tojo nicā Moisé cū dutise cūu'que me'rā Ō'acū wiogu nimi nisere werenu'cūcārā niwā. Juā masārē wāmeyeri masūputa weretuocu niwī. ¹⁴Musā yu'ure ējōpeosi'ricāma, a'tiro nigūti. Duporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū a'tiro nicu niwī: “Masārē yu'rūoacju a'tise duporo Elía Ō'acū ye queti weremu'tārī masū weronojō nigū a'tigusami”, ni ojano'wū. Juā na tojo ojano'cuta nimi. ¹⁵O'meperi cūorānojō a'tere añurō tu'oia.

¹⁶»Masā a'tocaterocjārā, yé quetire tu'osi'rītirā ā'rā weronojō nima. Wī'marā macā decopu apedujirā, na me'rācjarārē pijirā caricūbajaque'atirā weronojō nima. A'tiro caricūsama: ¹⁷“Ūsā wēowū putimicā, basarā wijatiapu. Ūsā bujawetise basacā quē'rārē, utitiapu.” Na weronojō a'tocatero nirā no'o añurō, ña'arō weecā, mejārōta tu'satima. ¹⁸Juā

masārē wāmeyeri masū be'ti, vino sī'rītisami. Cū tojo weecā, musā “Wātī cūomi”, nisa'a. ¹⁹Be'ro yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu quē'rārē ba'a, yu'u vino sī'rīcā, mejārōta űa'arō ucū'u. “Ba'awārīgū, sī'rīwārīgū nimi. Niyeru wapaseeri masā, tojo nicā űa'arā me'rācjū nimi”, ni'i yu'ure. Musā ni'cūpūreta ējōpeowe'e. Tojo ējōpeotimirā, yu'u wee'lo'quere ī'arā, “Ō'acū cūrē masīse o'opi” ni, masībosa'a, niwī Jesú.

**Jesure ējōpeotise
macārīcjārā ye queti ni'i**

(Lc 10.13-15)

²⁰Be'ro Jesú cū tutuaro me'rā wee'lo'yu'u'runu'cā'que macārīcjārārē a'tiro tu'tiwī. Na űa'arō wee'quere bujaweti dūcayuticā, tojo weewī.

²¹—Musā Corazí, tojo nicā Betsaida wāmetise macārīcjārārē űa'arō wa'arosa'a. Yu'u wee'lo'quere ī'amirā, dūcayuwe'e. Yu'u āpērā judío masā nitirā tiropu Tiro, Sidó wāmetise macārīpu wee'locāma, dūporopu na űa'arō wee'quere bujaweti dūcayutojabopā. Na bujawetisere ī'orā, na weewuaronojōpūma su'tire wāquisenojōrē sāna, nujārē na dūpoapu órēstepeobopā. ²²Musārē were'e. Ō'acū masārē beseatji nūmu nicā, musā pe'ere Tiro, Sidócjārā nemorō bu'iri da'reyu'u'runu'cāgūsamī.

²³»Ni'cārōacāma Capernaucjārārē were'e. “Tojowaro u'mūsepu mujārāti”, ni wācūtīcā'ña. Ō'acū musārē pecame'epu cō'abutīagusami. Sō'onīca macā Sodoma yu'u musā tiropu wee'caronojō wee'locāma, ti macā ni'cārōacāpu quē'rārē ninu'cūbosa'a. ²⁴Musārē nigūti. Ō'acū masārē beseatji nūmu nicā, Sodomacjārārē nemorō musā pe'ere Ō'acū bu'iri da'regusami, niwī Jesú.

**Jesú “Yu'u me'rā ejerisājāse
cuoya” nise ni'i**

(Lc 10.21-22)

²⁵Narē tojo níca be'ro Jesú cū pacu Ō'acūrē a'tiro niwī:

—Pacu, mu'u u'muse, a'ti turi wiogu ni'i. “Masīyu'u'runu'cārā ni'i” nirārē mu'u ye cjasere tu'omasīcā weewe'e. Āpērā wī'marā weronojō maata tu'o ējōpeorā pe'ere tere masīcā wee'e. Mu'u tojo weesere wācūgū, “Añu'u”, ni e'catise o'o'o. ²⁶Pacu, mu'u u'caronojōta a'tere queoro wee'e, niwī.

²⁷Be'ro Jesú masārē ninemowī:

—Yu'u pacu nipe'tise weemasīse yu'ure o'owī. Cū ni'cūta yu'u nisetisere masīpe'ocā'sami. Yu'u quē'rā ni'cūta cū nisetisere masīpe'o'o. No'o yu'u masīcā weeno'rā quē'rā cū nisetisere masīsama. ²⁸Musā basu weetutuase me'rā Ō'acūrē e'caticā weesī'rī'i. Tojo weerā nūcūse wuarā, da'ra caributirā weronojō ni'i. Musā bu'iri tu'oña'rā, bujawetirārē a'tiro nigūti. Musā tojo tu'oña'sere yu'ure wereya. Yu'u musārē weetamugūti. Musā tojo weecā, yu'u musārē ejerisājāsere o'ogūti. ²⁹Yu'u dutisere, yu'u uaronojō weeya. Musā tojo weecā, weetamugūti. Yu'u da'radutipegu niwe'e. Yu'u musārē pajaña'gū, mejō nigū weronojō wee'e. Musā bujawetisere yu'ure werecā, musārē e'catise dūcayugūti. ³⁰Yu'u weetamuyucā, yu'u dutise uputu waro musārē tutuawe'e. Masā apeyenojō ca'rasāsere o'marā weronojō tu'oña'rāsa'a, ni werewī Jesú.

**Sauru nicā Jesú bu'erā
trigore tū'rē'que ni'i**

(Mr 2.23-28; Lc 6.1-5)

12 Titare sauru nicā űsā judío masā soowuari nūmu Jesú trigo we-sepu yu'ruawī. űsā cū bu'erā űjaboarā, trigo na ote'quere tū'rē, te perire

ba'awu. ²Fariseo masā ūsā tojo weecā ī'arā, Jesure niwā:

—Ī'aña. Mu'u bu'erā ni'cācānojōrē weeditisere weema. Marī soowuari nūmūrē da'radutiwe'e, niwā.

³Na tojo nicā tu'ogu, Jesú niwī:

—Musā dūporocjū wiogu Davi cū me'rācjārā me'rā ūjaboarā weequere bu'epā. ⁴Na a'tiro weecārā niwā. Ō'acū wi'ipū sājāa, pā “Ō'acū ye ni'i” nī'que narē ba'adutiti'quere ba'acārā niwā. Pa'ia dia'cūrē ba'ata basiocaro nimiwū. ⁵Apero Moisé duti'caropu quē'rārē bu'epā. Marī soowuari nūmu nicā pa'ia Ō'acū wi'ipū da'rasama. Cū ye cjasere da'rará, sootisama. Na tojo sootirā, űa'arō weerā mejēta weema. ⁶Mūsārē weregūti. A'tore yu'u Ō'acū wi'i yu'ruoro niyu'rūnu'cāgū ni'i. ⁷Mūsā Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu nī'quere tu'omasīwe'e. A'tiro o'jano'caro niwū: “Yu'u masārē a'merī pajaña'cā űa'a. Wa'icūrā űjūamorōpeo'caro nemorō te pe'ere űasāyu'rūnu'cā'a”, ni o'jano'wū. Musā tere tu'omasīrā pūrīcā, masā mejēcā weetirārē “űa'arō weema”, nitibosa'a. ⁸Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu soowuari nūmūrē dutise nemorō dutimasī'i, niwī Jesú.

**Jesú omocā bu'awia'cure
yu'ruo'que ni'i**

(Mr 3.1-6; Lc 6.6-11)

⁹Jesú trigo wesepu nīca be'ro judío masā nerērī wi'ipū sājāawī. ¹⁰Ti wi'i po'peapu ni'cū omocā bu'awia'cu nicu niwī. Fariseo masā űde'ro wee Jesure weresārāsari? nīrā, cūrē sērītiña'wā:

—űMarī soowuari nūmūrē dutitigure yu'ruocā añuti? niwā.

¹¹Na tojo nicā tu'ogu, narē yu'tiwī:

—Ni'inojōta marī soowuari nūmu nicā oveja copepu bursājācā, cūrē wejewā'cōgū wa'aticā weetisami. ¹²Ni'cū masū oveja nemorō

wapatiyu'rūnu'cāmi. Tojo weero marī soowuari nūmūrē añuse weecā añu ni'i, niwī.

¹³Cū tojo nīca be'ro omocā bu'awia'cure niwī:

—Mu'u omocārē síoña, niwī. Tojo nicā tu'ogu, sīowī. Cū tojo weecāta, ape omocā weronojō añua wa'awu. ¹⁴Cū tojo weecā ī'arā, fariseo masā uawijaa wa'awā. Tojo uawijaarā, “űDe'ro wee Jesure wējērāsari?” ni apocārā niwā.

**Dūporocjārāpu Ō'acū
ye queti weremu'tārī masā
Jesure o'jaju'que ni'i**

¹⁵Jesú cūrē wējēsī'rīsere masīgū, omocā bu'awia'cure yu'ruo'caropu nī'cu wijaawā'cāwī. Cūrē masā pājārā sirutu'wā. Nipe'tirā dutitirārē yu'ruowī. ¹⁶Yu'ruo, narē ne cū ye cjasere wereditiwī. ¹⁷Jesú na pājārārē yu'ruocā, Isaía Ō'acū ye queti weremu'tārī masū o'ja'que queoro wa'awu. A'tiro o'jacu niwī:

¹⁸Ā'rī yu'ure da'raco'tegu, yu'u bese'cu nimi.

Yu'u ma'igū nimi.

Cū me'rā e'cati'i.

Yu'u Espiriture cūrē o'ogūti.

Cū yu'u nipe'tirā masārē añurō weesere weregusami.

¹⁹Cū ne du'saso, macā decopu caricūsijasome.

²⁰No'o wācūtutuatigūnojō quē'rārē cō'asome.

Cō'arōnojō o'ogu, wācūtutuacā weegusami.

Ējōpeotutuatirārē tu'tisome.

Narē añurō weetamugūsami.

Cū wiogu sājāca be'ropu, cū űa'asere docaque'aca be'ropu tojo weedu'ugusami.

Cū queoro dutime'ricūsami.

²¹Tojo weerā nipe'tirocjārā cū dutiatjere co'terāsama, tojo ni o'jano'wū.

Jesure “Wātī tutuaro me'rā wee'lomi” ni ucja'que ni'i

(Mr 3.20-30; Lc 11.14-23; 12.10)

²² Be'ro Jesú tiropu caperi bajutigū, ucūtigu wātī sājāno'cure miiejawā. Na cūrē miiejacā i'agū, Jesú cūrē yu'ruowī. Tojo weéca be'ro i'a, ucūwī. ²³ Wātī sājāno'cu yu'rucā i'arā, nipe'tirā masā i'amariawā. Na a'merī sērītiña'wa:

—Ā'rī dūporocjūpu Davi pārami “Na a'tiacju niapu” nī'cu niti? niwā.

²⁴ Fariseo masā na tojo nicā tu'orā, a'tiro niwā:

—Ā'rī wātīa wioḡu Beelzebú wāmetigu tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōcā'sami, niwā.

²⁵ Jesú na tojo nisere masīgū, narē niwī:

—Ni'cā curuacjārā a'merī dūcawati a'mequērā, masāpe'tia wa'asama. Tojo nicā ni'cā macācjārā o ni'cā wi'icjārā na quērā a'merī dūcawati a'metu'tirā, pe'tidija wa'asama. ²⁶ Mejārōta wātīa wioḡu cū yarā wātīarē cō'awīrōgū, cū basuta dūcawatigu weesami. Tojo weegu cū de'ro wee tutuanemobosabe.

²⁷ Musā yu'ure “Cū wātī Beelzebú tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōmi”, ni'i. Tojo nicāma, musā bu'esere siruturā wātīarē cō'awīrōrā, ġnoa tutuaro me'rā cō'awīrōsari? Narē musā “Ō'acū tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōma”, ni'i. Tojo weero masīno'o. Musā yu'ure nise diacjū niwe'e. ²⁸ Yu'ū wātīarē Espiritu Santu tutuaro me'rā pe'e cō'awīrō'o. Te me'rā “Ō'acū wioḡu nise musā tiropure nitoja'a”, nino'o.

²⁹ »Queose me'rā musārē werenemogūti tja. Ni'cū tutuamū ya wi'ipure dū'tecūutimigū, yajamasīno'ña marī'i. Dū'téca be'ropu yajamasīsami, niwī. Yu'ū wātī yu'rūoro tutuayū'rūnū'cā'a nīgū, tojo niwī Jesú.

³⁰ Jesú ninemowī:

—Yu'ure uatirā yu'ure i'atu'tirā nima. Yu'ure seeneotamutigunojō doquestewā'cāgū weronojō nimi. Yu'ure ējōpeotirā masārē Ō'acūrē ējōpeocā weetamurā mejēta weema.

³¹ »Tojo weegu musārē diacjū wereguti. Ō'acū masā ña'arō weesere, ña'arō ucūsere acobojogusami. Espiritu Santure ña'arō ucūcā pūrīcārē, acobojosome. ³² Yu'ū Ō'acū macū masū weronojō upūtīgure ña'arō ucūcā, Ō'acū acobojogusami. Espiritu Santu pe'ere ña'arō ucūcā, Ō'acū acobojosome. Ni'cārōacā, be'ropu quērārē mejārōta acobojosome, niwī Jesú.

Yucugure tigu dūca me'rā i'amasīno'o nise ni'i

(Lc 6.43-45)

³³ Jesú ninemowī:

—Yucugū añucju nicā, tigu dūca me'rā “Añucju ni'i”, nino'o. Yucugū ña'acju nīrō, tigu dūca me'rā “Ña'acju ni'i”, ni i'amasīno'o. Yucugure tigu dūca me'rā i'amasīno'o. ³⁴ Musā aña weronojō pūrīrā ni'i. Ña'arā nitjīarā, ġde'ro wee añusere ucūmasībosaū? Marīrē ña'ase púúturo, ña'asetā marī ucūse wija'a. Añuse nicā, añusetā wija'a. ³⁵ Tojo weegu masū añugū añuse wācūse cuoyugu, añurōta ucūsami. Apī ña'agū pe'e cū wācūse ña'ase niyucā, ña'arō ucūsami. ³⁶ Musārē wereguti. Ō'acū masārē beseatji namu nicā, musā wācūtimirā no'o uaro ucūma'a'quenūcū besegusami. ³⁷ Musā añurō ucūca be'ro nicā, Ō'acū musārē “Añurō ucūpā, bu'iri moo'o”, nigūsami. Musā ña'arō ucūca be'roma “Bu'iri cuo'o”, nigūsami, niwī Jesú fariseo masārē.

Masā ña'arā Jesure wee'lodutimi'que ni'i

(Mr 8.12; Lc 11.29-32)

³⁸ Be'ro fariseo masā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā Jesure a'tiro niwā:

—Masārē bu'egu, mu'u añuse wee'ocā ī'asī'rīsa'a, niwā.

³⁹ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú niwī:

—Musā a'tocaterocjārā ña'arā ni'i. Musā wee'loña nīrā, musā ējōpeotisere yu'ure ī'o'lo. Musārē wee'osome. A'te dia'cūrē wereguti. Dūporocjūpu Joná Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū wa'a'caronojō dia'cūrē ī'ogūti. ⁴⁰ Joná wa'iwū pajigujo paaga po'peapu ī'tia umuco, ī'tia ñami cūpure sānacū niwī. Cū weronojōta yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu quē'rā yu'ure yáaca be'ro ī'tia umuco, ī'tia ñami di'ta po'peapu cūñagūsa'a. ⁴¹ Joná Nínive wāmetiri macācjārārē Ō'acū ye quetire wercā, na ña'arō wee'quere bujaweti, du'ucārā niwā. Yu'u pe'ere Joná yu'rūoro nimicā, musā ējōpeowe'e. Musā na wee'caronojō ña'arō wee'quere bujawetiwe'e. Tojo weerā Ō'acū masārē beseatji numu nicā, Nínivepu ní'cārā a'tocateropucjārārē “Musā Jesure ējōpeotirā, ña'arō weewu”, nirāsama. ⁴² Apeye quē'rārē wereguti. Dūporocjō mujipū mujātiro diacjū pe'e nīrī di'tapu wioغو Israe curuacjārā wioغو Salomó masisere tu'ogo a'tico niwō. Yu'u Salomó yu'rūoro masiyu'rūnu'cāmicā, musā pe'e yu'ure tu'osī'rīwe'e. Tojo weego Ō'acū masārē beseatji numu nicā, ti di'ta wioغو ní'co a'tocateropucjārārē “Musā Jesure ējōpeotirā, ña'arō weewu”, nigōsamo, niwī.

**Wātī todūporopu cū ní'cūpure
majāmisājāase ni'i**

(Lc 11.24-26)

⁴³ Jesú fariseo masārē ninemowī:

—Wātī masūpure cō'awīrōno'ca be'ro aco marīrōpu sijabaque'atisami. Cū niatjore a'magū, tojo weesami. Cū nīrō bocatigu, a'tiro wācūsami: ⁴⁴ “Yu'u wijaa'cūpure dajasājāagūti tja”, nisami. Cūpure dajasājāagū, wi'i o'aca wi'i,

añurō apōca wi'i weronojō bocaejasami. ⁴⁵ Be'ro āpērā wātīa sietere cū yu'rūoro ña'arārē pijisami. Piji, be'ro todūporopu cū wijaa'cūpure na nipe'tirā sājāasama. Tojo weegu masū cū todūporopu ní'caro nemorō ña'arō tojasami. Ā'rā quē'rā yu'ure ējōpeotirā tojota ña'abutiario wa'arāsama, niwī Jesú.

**Jesú paco, tojo nicā cū
acabijirā ye cjase ni'i**

(Mr 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶ Jesú masārē tojo ucūrī cura cū paco, cū acabijirā cū nīrī wi'ipu ejawā. Na sopepu tojanu'cā, cū me'rā ucūsī'rīwā. ⁴⁷ Tojo weecā, to nigū ní'cū werewī Jesure:

—Mu'u paco, mu'u acabijirā sope pu'topu niama. Mu'u me'rā ucūsī'rīama, ni werewī.

⁴⁸ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú cūrē niwī:

—¿Noanojō niti yu'u paco, yu'u acabijirā? niwī.

⁴⁹ Be'ro ūsā cū bu'erārē ñupu'a, niwī:

—Ā'rārē yu'u paco, yu'u acawererā waro tu'ona'a. ⁵⁰ No'lo Ō'acū uaro weerānojō náta yu'u acabiji, yu'u acabijo, yu'u paco weronojō nima, niwī.

**Jesú oteri masū ye quetire
queose me'rā were'que ni'i**

(Mr 4.1-9; Lc 8.4-8)

13 Ti numurēta tja Jesú wi'ipu ní'cu ditara sumutopu wa'awī. Wa'a, topu dujiwī. ² Masā pājārā waro cū tiropu nerēcā ī'agū, yucusupu mujāsājāa, dujiwī. Masā pe'e ditara sumutopu nu'cūwā. ³ Be'ro Jesú queose me'rā narē bu'ewī:

—Ní'cū masū cū ya wesepu otegu wa'asami. ⁴ Cū otegu wēestewā'cācā, apeye otese cape ma'apu doqueque'asa'a. Mirīcūa a'ti, te perire ī'aboca, ba'ape'ocā'sama. ⁵ Apeye ūtāpaga cāl'rōacā di'ta cūoro bu'ipu doqueque'asa'a. Te di'ta cāl'rōacā

niyucā, asibusu maata marā, pī'rīsa'a. ⁶Be'ro mujīpū asimujātiri cura di'ta boposājāyurua wa'asa'a. Tojo weero nū'cōrī cuoti'caro nitjīarō, maata ñaidija wa'asa'a. ⁷Apeye otese cape pota wa'teropu buruque'asa'a. Pota pe'le tere pī'rīyurua, wējēcā'sa'a. ⁸Apeye otese cape di'ta añurōpu buruque'asa'a. Te añurō pī'rī, ducatisa'a. Ni'cā ño cien peri ducatisa'a. Ape ño sesenta peri, ape ño treinta peri ducatisa'a. ⁹O'meperi cuorānojō a'tere añurō tū'oya, niwī Jesú.

Jesure cū bu'erā “¿De'ro weegu queose me'rā bu'eti?” ní'que ni'i

(Mr 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰Be'ro ūsā cū bu'erā cū pu'to wa'a, cūrē sērītiña'wū:

—¿De'ro weegu masārē queose me'rā bu'eti? niwū.

¹¹Jesú ūsārē yu'tiwī:

—Ō'acū masārē a'tiro weemi. Musā āpērā toduporopu masīña marīmiquere cū wiogu nisere masīcā weemi. Āpērā yu'ure ejōpeotirā pe'ere masīcā weemi. ¹²Tojo weegu yu'u bu'esere ejōpeorārē narēta Ō'acū masise o'onemogūsami. Na tū'omasise cuoyuruarāsama. Āpērā yu'u bu'esere ejōpeotirā pe'ere na cā'rōacā masīmiquere tū'omasīcā weegusami. ¹³Na yu'u weesere ī'amirā, ī'atirā weronjō nisama. Yu'u bu'esere tū'omirā, tū'omasītisama. Tojo weegu queose me'rā narē were'le. ¹⁴⁻¹⁵Isaía Ō'acū ye quetire weremutārī masū cū oja'caronjōta narē wa'a'a. A'tiro ojacu niwī:

Musā Ō'acū ye cjasere teerā, ī'asī'rīsōme.

Ō'acūrē ejōpeosī'rītirā, diacjū cjasere tū'osī'rīsōme.

Tojo ejōpeotitjīarā, yu'ure acobojose sērīsōme.

Tojo weerā musārē werecā, tū'orāsa'a, tū'orā pe'le.

Mejō ¿de'ro nirō weesari? ni tū'omasīsōme.

Musā añurō yu'u weesere ī'amirā, ī'amasīsōme, ni ojacu niwī Isaía, niwī Jesú.

¹⁶Ūsā pe'ere niwī:

—Musā pūrīcā yu'ure ejōpeorā, e'cati'i. Yu'u weesere ī'arā, yu'u bu'esere tū'orā, ejōpeo'o. ¹⁷Diacjū masārē weregūti. Pājārā Ō'acū ye queti weremutārī masā, tojo nicā duporocjārā masā añurā ní'cārā ni'cārōacā yu'u masārē weesere ī'asī'rīcārā nimiwā. Yu'u masārē weresere tū'osī'rīcārā nimiwā. Tojo weesī'rī'cārā nimirā, ī'ati, tū'otiyu'ruocā'cārā niwā, niwī Jesú.

Jesú oteri masū quetire “A'tiro nīsī'rīrō wee'e” nise ni'i

(Mr 4.13-20; Lc 8.11-15)

¹⁸Be'ro Jesú ūsārē a'tiro werenemowī:

—Oteri masū ye queti a'tiro nīsī'rīrō wee'e. ¹⁹Yu'u a'ti turipu wiogu nigūsa'a nisere tū'omirā, tere tū'omasītirā, a'tiro weronjō nisama. Otese cape ma'apu buruque'a'que weronjō nisama. Wātī a'ti, na tū'omī'quere ē'mape'ocā'sami. ²⁰Āpērā ūtāpaga wa'teropu doqueque'a'que peri weronjō nisama. Yé quetire e'catise me'rā tū'osama. ²¹Tojo tū'omirā, nū'cōrī marīrā weronjō nisama. Narē mejēcā wa'acā, o āpērā te quetire ejōpeose bu'iri narē tu'ticā, maata ejōpeodu'ucā'sama. ²²Āpērā otese cape pota wa'teropu buruque'a'que weronjō nisama. Yé quetire tū'oma, tū'orā pe'le. A'ti ūmūco cjase pe'ere wācūyurūnū'cāsama. No'o de'ro nisere ūaripejayurūasama. Na tojo niseticā, a'te narē dojorēcā'sa'a. Na tū'o'quere acobojo, dūca marīrā weronjō nisama. ²³Āpērā di'tapu añurōpu buruque'a'que peri weronjō nima. Yé quetire

tũ'o, añurõ ejõpeo, yũ'u dutironojõ weesetirã, añurõ dũcatirã weronojõ nima. Cien peri dũcati'caro weronojõ añusere weesama. Åpẽrã sesenta peri, åpẽrã treinta peri dũcati'caro weronojõ añusere weesama, niwĩ Jesũ.

**Trigo wa'teropũ apeye ña'ase
cape pĩ'rĩbajua'que ni'i**

²⁴ Jesũ apeye queose me'rã ùsãrẽ werenemowĩ:

—Õ'acũ wioġu nise a'tiro weronojõ ni'i. Ni'cũ masũ añuse capere cũ ya wesepũ otesami. ²⁵ Be'ro nipe'tirã cárica be'ro te ote'cure i'atu'tigu cũ ote'caropũ wa'asami. Wa'a, trigo cape wa'teropũ ña'ase capere otesami. ²⁶ Trigo pĩ'rĩmũjã, te pupiri cura ña'ase cũ ote'que pe'e quẽ'rã pĩ'rĩbajua'sa'a. ²⁷ Tere i'arã, cũrẽ da'raco'terã na wioġupũre wererã wa'asama: “Wioġu, marĩ ote'que añuse cape dia'cũ nimiwũto”, nisama. “¿De'ro wee a'te ña'ase cape a'tipari?” nisama. ²⁸ Na wioġu narẽ yũ'tisami: “Ni'cũ marĩrẽ i'atu'tigu tojo weepĩ”, nisami. Be'ro da'raco'terã na wioġure sãrĩtiña'sama tja: “¿Mũ'u ùsã ña'asere cureweerã wa'acã uasari?” nisama. ²⁹ Cũ pe'e narẽ nisami: “Weeticã'ña. Mũsã cureweerã, apeye trigore du'acõ'abosa'a. ³⁰ Totã trigo me'rã bũcuacã'to. Trigo bũcuatu'ajaca be'ropũ da'rari masãrẽ o'óguti. Na ña'ase pĩ'rĩ'quere cureweemũ'tãrãsama. Curewee, tere opa dotori du'te, ùjũarãsama. Tu'ajanũ'cõ, trigore na nũrõwuaropũ nũrõrãsama”, nisami, niwĩ Jesũ.

**Jesũ mostaza wãmetise cape
me'rã queose o'o'que ni'i**

(Mr 4.30-32; Lc 13.18-19)

³¹ Jesũ apeye queose me'rã werenemowĩ tja:

—Õ'acũ yarã pãjãrã sãjãrãsama nise otese mostaza cape weronojõ

ni'i. Tere ni'cũ cũ ya wesepũ otesami. ³² Mostaza cape cá'caperoacã waro ni'i. Tócaperoacã nimirõ, bũcuaropũ pãjibutiãcũ yucũgu pĩ'rĩsa'a. Pãjicũ waro wa'acã i'arã, mirĩcũa a'ti, tigu dũpũripũ na diepeoatje su'tire weesama, niwĩ. Õ'acũ wioġu nise cá'caperoacã weronojõ nũ'cãsa'a. Be'ro pãjicũ bũcuã'caro weronojõ nipe'tiropũ cũ ye queti se'sa wa'arosa'a. Tojo nicã pãjãrã cũ yarã sãjãrãsama nĩgũ, tojo niwĩ.

Pã bũcuacã weese me'rã queose ni'i

(Lc 13.20-21)

³³ Be'ro apeye queose me'rã werenemowĩ tja:

—Õ'acũ wioġu nise a'tiro weronojõ ni'i. Ni'cõ numio pã weegotigo pã weese harinarẽ i'tiapa queo, po'osãasamo. Te me'rã levadura pã bũcuacã weesere morẽsamo. Be'ro te nipe'tise bũcuã se's-ape'tia wa'asa'a, niwĩ. Levadura harinarẽ bũcuacã wee'caro weronojõ Õ'acũ wioġu nise nipe'tiropũ se'sarosa'a nĩgũ, tojo niwĩ.

**Jesũ masãrẽ queose
me'rã bu'e'que ni'i**

(Mr 4.33-34)

³⁴ Jesũ masãrẽ bu'égũ, queose me'rã wereticã weetiwi. ³⁵ Cũ tojo weecã, Õ'acũ ye quetire weremũ'tãrĩ masũ oja'que queoro wa'awũ. Jesũ masãrẽ wereatjere a'tiro ojano'wũ:

Queose me'rã masãrẽ weregusa'a.

Õ'acũ a'ti umũco weecãpũ masĩno'ña marĩ'quere mũsãrẽ were bajurẽgũti, ni ojano'wũ.

**Jesũ “Ña'ase cape trigo tiropũ
pĩ'rĩbajua'quere a'tiro
nisi'rĩrõ wee'e” nise ni'i**

³⁶ Be'ro Jesũ masãrẽ we'eriti, wi'ipũ sãjãawĩ. ùsã cũ bu'erã cũrẽ sirutusãjãwũ. Topũ cũrẽ sãrĩtiña'wũ:

—Mu'u mejepu ña'ase cape trigo wa'teropu queose were'quere wereapoya. ¿De'ro nisí'rírō weeati? niwū.

³⁷ Ūsā tojo nicā tu'ogu, Jesú yu'tiwī:

—Añuse trigo capere ote'cu yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu ni'i. ³⁸ Ti wese pe'e a'ti turi nisí'rírō wee'e. Añuse cape yu'ure ējōpeorā Ō'acū pō'rā nima, nisí'rírō wee'e. Ña'ase cape pi'rí'que pe'e wāti yarā nima, nisí'rírō wee'e. ³⁹ Ti wese ote'cure i'atu'tigu ña'asere ote'cu wāti nimi. Trigo bucuatu'ajaca be'ro na tū'rēse a'ti umuco pe'tiatje ni'i, nisí'rírō wee'e. Trigore tū'rēri masā Ō'acūrē wereco'terā u'musecjārā weronojō nima. ⁴⁰ Ña'asere curewee ūjūacō'asama. Na tojo wee'caro weronojō a'ti turi pe'ticāpure ña'arārē cō'arāsama. ⁴¹ Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu yu'ure wereco'terārē nipe'tiropu o'ógusa'a. “Nipe'tirā ña'arō weerārē, tojo nicā āpērārē ña'arō weecā weerārē neoña”, nigūsa'a. ⁴² Narē pecame'epu cō'arāsama. Topu na pūrino'rā, upicari cū'rīdio, utirāsama. ⁴³ Tojo wa'ari curare Ō'acū uaro weerā pe'e a'tiro weerāsama. Cū tiropu wa'arā, mujīpū umucocjū weronojō asisterāsama. Topu ninu'cūcā'rāsama. O'meperi cuorānojō a'tere añurō tu'oya, niwī.

Di'tapu niyeru kujiri yaacū'que queose ni'i

⁴⁴ Jesú a'tiro werenemowī:

—Musārē Ō'acū wiogu nisere werenemogūti. Cū musā wiogu nise nipe'tise yu'rūoro añuyurūnū'cā'a. Ni'cū apeyenojō wapabujusere āpērā ya di'ta po'peapu nūo'quere boca'caro weronojō ni'i. Tere bocāca be'ro mejārōputa yaacūusami tja. Be'ro e'catise me'rā wa'a, nipe'tise cū cuosere

duape'ocā'sami. Cū dua'que wapa me'rā ti di'tare duumiicā'sami, niwī.

Jesú perla wāmetiri pe, wapabujuri pe me'rā queose o'o'que ni'i

⁴⁵ Apeye quē'rārē Jesú werenemowī:

—Ō'acū wiogu nise ni'cū duari masū añurō asistese peri perla wāmetisere a'macusiaro weronojō ni'i. ⁴⁶ Cū wapabujuri pe, ni'cā pere bocaejagu, a'tiro weesami. Bocaaja, cū cuosere duape'ocā'sami. Cū dua'que wapa me'rā ti pe wapabujuri pere duumiicā'sami. Ō'acū musā wiogu nicā, ti pe wapabujuri pere bocase weronojō ni'i.

Wejecu me'rā Jesú queose o'o'que ni'i

⁴⁷ »Be'ropu Ō'acū masārē beseatjere wereguti. Wa'i wējērī masā ni'cāgū wejecujo dia pajiri maapu doqueñosama. Tigupure nirānucū wa'i su'riwā'sama. ⁴⁸ Tigū mu'muyurūcā i'arā, wa'i wējērī masā dia sumutopu wejemajāsama. Topu wa'ire besedujisama. Añurārē pi'ipu besesāsama. Ña'arārē doqueñocā'sama. ⁴⁹ A'ti umuco pe'ticā, tojota wa'arosa'a. Ō'acūrē wereco'terā u'musecjārā a'tirāsama. Añurā, ña'arārē ducawaanu'cō'rāsama. ⁵⁰ Ña'arārē pecame'epu cō'arāsama. Topu na pūrino'rā, upicari cū'rīdio, utirāsama, niwī Jesú.

Jesú cū bu'erārē be'ropu na weeatjere were'que ni'i

⁵¹ Be'ro Jesú ūsārē niwī:

—¿A'te yu'u ní'quere tu'oti musā? niwī.

Ūsā “Ūu, tu'o'o”, niwū.

⁵² Ūsā tojo nicā, cū niwī:

—Nipe'tirā Moisé oja'quere bu'erā yu'u wiogu nigūsa'a nisere ējōpeorā, ni'cū wi'i cuogu weronojō nima. Cū, cū ya wi'icjārārē o'oacju, ti wi'ipu cū apeyenojō nūrō'quere ma'marē, mejārē

miiwĩrõmasĩsami. Cũ weronojõ yé niat-jere mejã, Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã na oja'quere weremasĩsama. Tojo nicã ma'ma, yu'u bu'ese quẽ'rãrẽ weremasĩsama nĩgũ, tojo niwĩ ũsãrẽ.

**Jesú cũ ya macã Nazarepu
dajatojaa'que ni'i**

(Mr 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³⁻⁵⁴ Jesú te queose wéréca be'ro to ní'cu Nazare cũ masãca macãpu wa'awĩ. Topu judío masã na nerẽwuari wi'ipũ bu'enu'cãwĩ. Topu nirá cũ bu'esere tu'o, i'amařiamũjãwã. A'tiro niwã:

—¿No'opũ bu'epari ã'rĩ tocãrõ masĩgũ? ¿De'ro wee a'te masã dutitirãrẽ yu'ruosenojõrẽ weei'omasĩti? ⁵⁵ Æ'rĩ ni'cũ capiteru macũ nimi. Cũ a'ti macãcõ María macũ nimi. Cũ acabijirã Santiago, José, Simó, Juda nima. ⁵⁶ Cũ acabijirã numia quẽ'rã a'topũta nima. Tojo weegu ¿no'opũ masĩmipari cũ a'tere? niwã.

⁵⁷ Cũ tocjũ nise bu'iri cũ weresere ëjõpeosi'rĩtiwã. Jesú pe'e narẽ niwĩ:

—Nipe'tirã ni'cũ Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũrẽ tu'o ëjõpeosama. Cũ ya di'tacjãrã, cũ ya wi'licjãrã dia'cũ ëjõpeotisama, niwĩ.

⁵⁸ Tojo weegu ti macãpure na ëjõpeoticã i'agũ, peje waro narẽ weei'otiwĩ.

**Juã masãrẽ wãmeyeri masũrẽ tojo
wee wẽjẽcãrã niwã nise ni'i**

(Mr 6.14-29; Lc 9.7-9)

14 Titare Herode Galilea di'tacjãrãrẽ dutigu Jesú wee'quere tu'ocũ niwĩ. ² Tere tu'ogũ, cũ me'rã da'rarãrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

—Cũ Juã masãrẽ wãmeyeri masũ yu'u wẽjẽduti'cu masã'cu nĩgũ nisami. Tojo weetigu mejẽta, peje waro weei'otutu-ayũ'ruapu, nicũ niwĩ.

³ Cũ Herodeta todũporopũre Juãrẽ ñe'eduticu niwĩ. Ñe'e, bu'iri da'rieri wi'ipũ da'tecũuduticu niwĩ. A'te ye bu'iri tojo weecu niwĩ. Herode cũ acabiji Felipe numo, Herodía wãmetigore Felipe cũ catimicã, core ë'ma, numoticu niwĩ. ⁴ Cũ tojo weesere tu'ogũ, Juã Herode tiropũ wa'a, a'tiro nicũ niwĩ:

—Mu'u acabiji numorẽ numoticã, ña'a ni'i. Core cuoticã'ña, nicũ niwĩ. Cũ tojo ní'que bu'iri Herode cũrẽ bu'iri da'rieri wi'ipũ sõrõduticu niwĩ.

⁵ Cũ Juãrẽ wẽjẽsĩ'rĩcu niwĩ. Masã pe'e “Juã Ô'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ nimi”, nicãrã niwã. Tojo weegu yu'u cũrẽ wẽjẽcã, masã yu'u me'rã uabosama ni uigu, maata cũrẽ wẽjẽticu niwĩ. ⁶ Be'ro Herode cũ bajuãca numũrẽ bosenumũ weecu niwĩ. Titare Herodía macõ cũ piji'cãrã tiropũ basa'ogõ wijaco niwõ. ⁷ Herode co basa'ocã tu'sayu'ruacu niwĩ. Tojo weegu “Ne nisooro marĩrõ no'o mu'u ñasenojõrẽ o'oguti”, nicũ niwĩ. ⁸ Co pe'e co pacore “¿Ñe'enojõrẽ sãrĩgõsariba?” nico niwõ. Co paco wéréca be'ro Herode tiropũ wa'a, cũrẽ nico niwõ:

—Juã masãrẽ wãmeyeri masũ dũpoare dutesure, ni'cã papũ miiti, yu'ure o'oya, nico niwõ. ¿Diacjũta Juãrẽ wẽjẽgũsari? nĩgõ, tojo weedutico niwõ.

⁹ Co tojo nicã tu'ogũ, Herode bũjawet-icu niwĩ. Juãrẽ wẽjẽsĩ'rĩticu nimiwĩ. Cũ masã tu'oropũ “Mu'u ñasenojõrẽ o'oguti” ní'cu niyugu, masã yu'ure bu-jiri nĩgũ, co ní'caronojõta weecu niwĩ.

¹⁰ Tojo weegu Juã bu'iri da'rieri wi'ipũ nigũrẽ cũ dũpoare dutesureduticu niwĩ.

¹¹ Dutesureca be'ro cũ dũpoare bapapu sãa, Herodía macõrẽ o'ocãrã niwã. Co pe'e quẽ'rã co pacopũre o'oturiaco niwõ.

¹² Be'ro Juã bu'esere sirutu'cãrã cũ up-ure miirã wa'a, yaacãrã niwã. Be'ro Jesupũre wererã wa'acãrã niwã.

**Jesú ni'cámocusetiri mil
umuarē ba'ase eca'que ni'i**

(Mr 6.30-44; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Jesú Juārē wējē'que quetire tu'ogu, a'tiro weewī. Yucusuṁu mujāsājāa, apero masā marīrōṁ ūsā cū bu'erā me'rā wa'awī. Ūsā wa'asere tu'orā, tocjārā masā ma'apu cūrē sirutuwa'cācārā niwā. ¹⁴ Jesú ape pā'rēṁ pē'ajagu, dijanu'cāwī. Be'ro masā pājārārē bocaejapejawī. Narē i'agū, pajaña'wī. Dutitirā na mia'cārārē yu'ruowī. ¹⁵ Ūsā cū bu'erā na'ique'ari cura cū pu'to wa'a, werewu:

—Na'ique'aropu wee'e. A'topu marī nirōṁ masā marīma. Tojo weegu masārē macāṁu wa'adutiya. Topu duuba'arā wa'ato, nimiwū.

¹⁶ Ūsā tojo nicā tu'ogu, “Wa'aticā'to. Musā narē ecaya”, niwī.

¹⁷ Ūsā cūrē niwū:

—Ni'cāmocuse pá, wa'i puarā dia'cū cu'o, niwū.

¹⁸ Be'ro “Te musā cuosere miitia”, niwī.

¹⁹ Cū tojo nicā, cū tiro miawū. Be'ro Jesú masārē tá bu'ipū dujudutiwī. Tu'ajanu'cō, te pá ni'cāmocuse pagare, na wa'i puarārē mii, u'muarōṁ i'amorō, cū pacu Ō'acūrē e'catise o'owī. Be'ro pā'rē ducawaa, ūsārē o'owī. Ūsā pe'e masārē tere etiwu. ²⁰ Nipe'tirā ba'a yapiwā. Be'ro doce pi'seri na ba'adu'a'quere seenewū. ²¹ Tere ba'arā numia, wī'marā ba'paqueono'ña marīō umua se'saro ni'cāmocusetiri mil niwā.

Jesú acopu sija'que ni'i

(Mr 6.45-52; Jn 6.16-21)

²² Jesú masārē ba'ase ecāca be'ro ūsā cū bu'erārē yucusu me'rā ditarapu pē'ayudutiwī. Cū pe'e topu masārē we'eritigu, tojacā'wī yujupu. ²³ Be'ro masārē we'eritica be'ro ūrūgūṁu cū se'saro űbuegu mujācu niwī. Topure

ñami ējācā, ni'cūta nicu niwī. ²⁴ Ūsā pe'e ditara decopu pē'arā weewu. To ūsā ejačā, wī'rō uputu wēpōtēowū. Tojo weero pā'cōrī paca yucusure wēecuawu. ²⁵ Bo'remujātiri cura Jesú ūsā tiropu acopu sijawā'cātiwī. ²⁶ Ūsā cūrē i'amasītiwu. Tojo weerā cū topu sijawā'cāticā i'arā, uputu ucuawu. Cūrē i'arā, “Abu, masū wērī'cu wātī nisamī”, ni caricūwū.

²⁷ Jesú ūsārē nēcūadutigu a'tiro niwī:

—Wācūtutuaya. Yu'u ni'i. Yu'ure uiticā'ña, niwī.

²⁸ Be'ro Pedro Jesure niwī:

—Wiogu, mu'u nīgū, yu'ure mu'u tiro acopu sijawā'cādutiya, niwī.

²⁹ Jesú cūrē niwī:

—To pūrīcārē a'tia, niwī. Tojo weegu Pedro dija, Jesú tiropu wa'agu, sijawā'cāwī. ³⁰ Be'ro uputu wī'rō wēcā i'agū, ucuwa wa'awī. Tojo weegu cū di'adijagu, caricūwī:

—Wiogu, ñe'egū a'tia, ni caricūwī.

³¹ Be'ro maata Jesú cūrē ñe'ewī. A'tiro niwī:

—¿Mu'u cārōacā waro ējōpeose cuoti? ¿De'ro weegu yu'u tiro a'tisī'rīmigū, yu'ure ējōpeotiati? niwī.

³² Be'ro na yucusuṁu mujāsājārī cura wī'rō yusua wa'awu. ³³ Tojo wa'acā i'arā, ūsā tiwupu sāñarā Jesure ējōpeorā, ejaque'awu. Cūrē niwū:

—Nirōta mu'u Ō'acū macū ni'i, niwū.

**Jesú Genesarepu
dutitirārē yu'ruo'que ni'i**

(Mr 6.53-56)

³⁴ Be'ro ūsā Genesare wāmetiropu pē'ajawu. ³⁵ Tocjārā Jesure i'amasīrā, topu cū ejase quetire nipe'tiropu werese'sabi'acārā niwā. Nipe'tirā dutitirārē yu'ruodutirā cū tiropu miiejawā.

³⁶ —Mu'u quē'rā ūsārē mu'u yaro su'tiro sumutopu ñe'eña'duticureya, niwā. Nipe'tirā tojo weerā yu'ruono'pe'ticā'wā.

Masārē ña'arā wa'acā weese ni'i

(Mr 7.1-23)

15 Be'ro fariseo masā Jesú tiropu ejawā. Tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masā quē'rā Jerusalēpu a'ti'cārā Jesú tiropu eja, sērītiña'wā:

²—¿De'ro weerā mu'u bu'erā marī ñecūsūmua weemujāti'quere yu'rūnu'cāti? Ba'ase dūporo marī ñecūsūmua weewua'caronojō omocoetima, niwā.

³Jesú narē yu'tiwī:

—Yu'u quē'rā masārē sērītiña'gūti. Musā ñecūsūmua weemujāti'quere weesiruturā, ¿de'ro weerā Ō'acū dutiro pe'ere yu'rūnu'cāti? ⁴Ō'acū a'tiro duticu niwī: “Musā pacu, musā pacore ējōpeoya.” Tojo nicā “No'o cū pacu, cū pacore ña'arō ucūgūnojo wērīato”, nicu niwī. ⁵Musā pe'e musā pacure o musā pacore na apeyenojō sērīcā, weetamusī'rītirā, narē a'tiro nisa'a: “Nipe'tise ūsā cūose masārē o'obo'quere Ō'acūrē o'otojapu”, nisa'a. ⁶Musāta a'tiro nirānojo'rē na pacu o na pacore weetamuta basiotisa'a nisere bu'e'e. A'tiro wéerā, Ō'acū dutisere tojowaro ī'acō'abutiācā'a. Musā ñecūsūmua weemujāti'quere weesī'rīrā, tojo wee'e. ⁷Diacjū wéerā weronojō weeta'sa'a. Isaía dūporocjūpu Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū masārē diacjūta nisapī. A'tiro ojacu niwī:

⁸“Ā'rā masā usero me'rā dia'cū yu'ure ējōpeoma.

Na tu'oña'se waro pe'e no'opu nirō nisa'a.

⁹Tojo weerā na yu'ure ñubuepeose wapamarī'i.

Na bu'ese yu'u dutise mejēta ni'i.

Masā dutise ni'i”, nicu niwī Ō'acū, ni ojacu niwī Isaía, ni yu'tiwī Jesú fariseo masārē.

¹⁰Narē tojo nīca be'ro Jesú masārē pi-jio, niwī:

—Yé cjasere tu'omasīrāti nīrā, tu'oya.

¹¹Marī usero me'rā ba'ase mejēta Ō'acū ī'orōpu marīrē ña'arō wa'acā wee'e. Tojo weronojō o'oro, marīrē useropu wijatise pe'e ña'arō wa'acā wee'e, niwī.

¹²Tojo nīca be'ro ūsā cū bu'erā cū pu'to wa'a, cūrē niwī:

—Mu'u tojo nisere tu'orā, fariseo masā tu'satiama, niwī.

¹³Ūsā tojo nicā, Jesú queose me'rā yu'tiwī:

—Wese cuogu ña'ase, topu pī'rībajuasere du'acō'agūsami. Yu'u pacu u'musepu nigū nisoose me'rā bu'erārē mejārōta weegusami. Narē cō'abutiagusami. ¹⁴Tojo weerā narē tojo ī'acō'acā'ña. Na nisoose me'rā bu'érā, caperi ī'atirā āpērā caperi ī'atirārē wejemu'tārā weronojō nima. Ni'cū ī'atigu apī ī'atigure wejemu'tāgū, na puarāputa no'o nirī copepu burusājāsama, niwī.

¹⁵Be'ro Pedro Jesure niwī:

—Ūsārē wereya. Mu'u ní'que ¿de'ro nisī'rīrō weesari? niwī.

¹⁶Jesú cūrē niwī:

—¿Musā quē'rā a'tere tu'omasīweti yujupu? ¹⁷Nipe'tise marī ba'asōrōse paapu wa'a, be'ro yu'ruwījaa wa'asa'a.

¹⁸Masā na ucūse, useropu wijase pe'e wācūsepu wadatiwijati'i. A'te pūrīcā Ō'acū ī'orōpu masārē ña'arā wa'acā wee'e. ¹⁹Marī wācūse ña'arō wācūsepu dū'pocātiwijati'i. Āpērārē wējēcō'ase, numo nitigore a'metārāse, numio me'rā ña'arō weese, yajase, nisoose, ucjase a'te nipe'tise wācūsepu dū'pocātiwijati-sa'a. ²⁰A'te peje pūrīcā Ō'acū ī'orōpūre masārē ña'arā wa'acā weesa'a. Marī na weewuasenojō'rē ba'ase dūporo omocoetirā pūrīcā, masārē ña'arā wa'acā weetisa'a, niwī.

**Judío masō nitigo ape di'tacjōpu
Jesure ējōpeo'que ni'i**

(Mr 7.24-30)

²¹ Be'ro Jesú Genesarepu ní'cu Tiro, Sidó wāmetise macārīpu wa'awī. Tocjārā judío masā nitiwā. ²² Topu eja, ni'cō numio topu nigō Canaácjō Jesú tiro caricūwā'cātiwō:

—Yū'u wioḡu, Davi daporocjū wioḡu pārami, yū'ure pajaña'ña. Yū'u macō wāti sājāno'co nitjāgō, pūrō pi'etimo, niwō.

²³ Jesú core yu'titiyu'rucōā'wī. Tojo weerā ūsā cū bu'erā cū pu'to wa'a, cūrē niwū:

—Marī siro ña'arō caricūwā'cātisamo. Core wa'adutiya, niwū.

²⁴ Be'ro Jesú core niwī:

—Ō'acū yū'ure Israe curuacjārā oveja bajuduti'cārā weronojō nirá dia'cūrē a'-madutigu o'ówī, niwī.

²⁵ Cū tojo nimicā, co cūrē ējōpeogo, cū pu'to ejaque'awō. A'tiro niwō:

—Wioḡu, yū'ure weetamuña, niwō.

²⁶ Jesú core yu'tiwī:

—Wī'marā ba'asere ē'ma, diayiare doquecūcā, ña'a ni'i, niwī.

²⁷ Cū tojo nimicā, co pe'le cūrē niwō:

—Yū'u wioḡu, tojota ni'i, nírō. Diayi-
aputa mesapu na wiorā ba'astedijosere
ba'asama. Tojo níḡō, yū'u judío masō
nitimicā, judío masā na “Diayi weronojō
nimo” nigōrē, judío masārē mu'u wee-
tamudu'a'quere weetamuña níḡō, tojo
niwō.

²⁸ Co tojo nicā, Jesú niwī:

—Mu'u pūrīcā ējōpeose cuoyu'rua'a.
Tojo weero mu'u ní'caronojōta wa'ato,
niwī.

Cū tojo nirī curata co macō wāti
cō'awirōno'copu tojaco niwō.

Jesú pājārā dutitirārē yu'rūo'que ni'i

²⁹ Jesú Tiro, Sidópu ní'cu
wijawā'cāḡū, Galilea wāmetiri ditara

sumutopu yu'ruawī. Be'ro ūrūḡūpu
mujāa, ejanujāwī. ³⁰ Pājārā masā cū
dujiropu etawā. Na opa cō'nerī sijaarērē,
caperi bajuno'tirārē, omocā, du'pocā
dojoriwi'iare, ucūmasitirārē, no'o duti
cuorānojōrē miiejawā. Jesú tiropu
narē miiejacūuowā. Narē yu'ruowī.
³¹ Tojo weecā, ucūmasitimi'cārā
ucūwā. Omocārī, du'pocārī dojoriwi'ia
yu'ruono'wā. Opa cō'nerī sija'cārā
diacjū sijawā. I'atimi'cārā i'awā.
Tere i'arā, masā i'amariawā. Be'ro
Ō'acūrē “Marī Israe curuacjārā wioḡu
tutuayu'ruami”, ni e'catise o'owā.

**Jesú ba'paritisetiri mil
umuarē eca'que ni'i**

(Mr 8.1-10)

³² Be'ro Jesú ūsā cū bu'erārē pijio,
niwī:

—Ā'rā masārē pajaña'a wa'asa'a. Na
marī me'rā nírō i'tia nūmu yu'ru'u.
Tojo weerā na ba'ase toja wa'asama. Na
u'ja me'rā na ye wi'seripu tojaacā uati-
sa'a. Na ba'atirā, ma'apu tu'omasise pe'-
tique'a wa'abosama, niwī.

³³ Cū tojo nicā, ūsā cūrē niwū:

—¿De'ro wee ūsā ba'ase bocabosari
ā'rā pājārārē? A'tore masā marīma,
niwū.

³⁴ Jesú ūsārē niwī:

—¿Dicusepaga pá cuoti? niwī.

Ūsā cūrē niwū:

—Sietepaga pá, tojo nicā wa'i peje-
tirācā cuo'o, niwū.

³⁵ Ūsā tojo níca be'ro masārē du-
jidutiwī. ³⁶ Be'ro pá sietepagare, tojo
nicā wa'ire mii, cū pacu Ō'acūrē e'ca-
tise o'owī. Tu'ajanu'cō, pūrē ducawaa,
ūsārē o'owī. Ūsā pe'le tere masārē etiwū.
³⁷ Nipe'tirā ba'a, yapiyu'ruawā. Be'ro si-
ete pi'seri na ba'adu'a'quere seeneowū.
³⁸ Tere ba'arā numia, wī'marā ba'paque-
ono'ña marīrō umua se'saro ba'paritise-
tiri mil niwā. ³⁹ Be'ro Jesú masārē we'er-

iti, ūsā yucusupū mujāsājāa, Magdala wāmetiropū pē'a wa'awū.

**Jesure fariseo masā, tojo nicā
saduceo masā Ō'acū tutuaro
me'rā weeī'odutimi'que ni'i**

16 Ūsā Magdala wāmetiropū ejacā, fariseo masā, tojo nicā saduceo masā Jesure i'arā etawā. Na ¿diacjū Ō'acū o'ó'cuta nimiti? nírā, cūrē Ō'acū tutuaro me'rā weeī'odutiwā. ² Jesús pe'e narē yu'tiwī:

—Mujipū sō'asājācā, musā “Añurō cū' marōsa'a”, ni'i. ³ Bo'reacā ñiarī numjuo nicā, “Aco pejarosa'a”, ni'i. Ū'muarō cjasere i'arā, tojo bajuri numū nirōsa'a nisere masī'i. Tojo nimirā, Ō'acū a'tocatero cū weeī'ose pe'ere masīwe'e. ⁴ Musā a'tocaterocjārā ña'arā ni'i. Musā weeī'oña nírā, musā yu'ure ējōpeotisere i'o'o. Musārē weeī'osome. A'te dia'cūrē wereguti. Duporocjūpū Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū Jonárē wa'a'caronojō dia'cūrē i'ogūti, niwī. Tojo níca be'ro na tiiropū ní'cu apesepū wa'awī.

Jesú queose o'o'que ni'i

(Mr 8.14-21)

⁵ Be'ro ūsā ape pā'rēpū pē'a wa'awū. Topū wa'arā, pá ūsā ba'atjere acobojocārā niwū. ⁶ Jesús ūsārē niwī:

—Musā fariseo masā, saduceo masā na ye levadura pá bucuacā weesere tu'omasīña, niwī.

⁷ Cū tojo nicā, ūsā cū nisere tu'otirā, a'merī niwū:

—Marī pá'rē miititiasū. Tojo weegu marīrē tojo nisami, nimiwū.

⁸ Jesús ūsā tojo nisere masīgū, a'tiro niwī:

—Musā pá marī ba'atjere miititiasū nírā, queoro wācūwe'e. Musā ējōpeose moobutia'a. ⁹ ¿Musā tu'omasīweti yujupū? ¿Yu'ū ni'cāmocusepaga pá me'rā ni'cāmocusetiri mil umuarē eca'quere wācūweti? Peje pi'seri na ba'adu'aquere

seeneowū. ¹⁰ ¿Cārū wee'que quē'rārē wācūweti? Sietepaga pá me'rā ba'paritisetiri mil masārē ecawū. Tita quē'rārē na ba'adu'a'quere peje pi'seri seeneowū. ¹¹ ¿De'ro weerā musā tu'omasītiati? Yu'ū fariseo masā, saduceo masā ye levadurare ucūgū, pá mejētare nigū weearū, niwī.

¹² Cū tojo nicāpūta, ūsārē tu'omasīse ejawū.

—Marīrē levadura pá bucuacā weese mejētare ucūgū weepī; fariseo masā, saduceo masā na nisoose me'rā bu'ese pe'ere tu'omasīato nígū, tojo niapī, niwū.

**Pedro Jesure “Mu'ū Ō'acū
bese'cu ni'i” ní'que ni'i**

(Mr 8.27-30; Lc 9.18-21)

¹³ Be'ro Jesús Cesarea Filipino wāmetiri macāpū wa'awī. Topū eja, ūsā cū bu'erārē sērītiña'wī:

—Masā yu'ū Ō'acū macū masū weronjō upūtiguere ¿de'ro ucūti? niwī.

¹⁴ Ūsā cūrē yu'tiwū:

—Āpērā “Juā masārē wāmeyerī masū nimi”, nima. Āpērā “Duporocjūpū Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū Elía nígū nisasami”, nima. Āpērā “Jeremía nimi o apī Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū nígū nisasami”, nima mu'urē, ni yu'tiwū cūrē.

¹⁵ Ūsā tojo nicā, niwī:

—Musā waro, ¿de'ro wācūti yu'ure? ni sērītiña'wī.

¹⁶ Cū tojo nicā tu'ogu, Simó Pedro cūrē yu'tiwī:

—Mu'ū Ō'acū bese'cu Cristo ūsā yoacā yucue'cu ni'i. Ō'acū catinu'cūgū macū ni'i, niwī.

¹⁷ Jesús cūrē niwī:

—Simó, Joná macū, mu'ū tojo ucūgū, diacjūta ucū'u. Ne ni'cū masū mu'urē tere weretiapī. Yu'ū pacū u'musepū nígū mu'urē tere masīse o'opā. Tojo weegu e'catiya. ¹⁸ Mu'urē wereguti. Mu'ū

wāme Pedro ūtāgā nisī'rīrō wee'e. Mū'u weronojō ējōpeorārē ya curuacjārārē wa'acā weeguti. Wātī cū yarā me'rā ya curuacjārārē docaque'acā weesome. ¹⁹Yū'u mū'urē u'musepū marī wioḡu nīrōpū cja sawire o'oguti. Tojo weero a'ti nucūcāpūre mū'u cā'mota'acā, u'musepū quē'rārē cā'mota'ano'rōsa'a. Mū'u a'ti nucūcāpūre dū'tecūucā, u'musepū quē'rārē dū'tecūuno'rōsa'a. A'ti nucūcāpūre “Tojota weeato” nicā, u'musepū quē'rārē tojota wa'arosa'a, niwī Jesú.

²⁰Be'ro Jesú ūsārē niwī:

—Ne āpērārē “Cū Ō'acū bese'cu Cristo nimi”, niticā'ña, niwī.

Jesú cū wērīatjere were'que ni'i

(Mr 8.31–9.1; Lc 9.22-27)

²¹Tita me'rā Jesú ūsārē a'tiro werenu'cāwī:

—Yū'ure Jerusalēpū wa'aro ni'i. Topū judío masā bucurā, pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā yū'ure upūtu pi'eticā weerāsama. Yū'ure wējērāsama. Tojo weemicā, i'tia nūmū be'ro masāgūsa'a, niwī ūsārē. ²²Cū tojo nicā tu'ogū, Pedro Jesure yoacurero wejewā'cā, a'tiro tu'ticu niwī:

—Yū'u wioḡu, ne mū'u tojo nise wa'aticā'to. Ō'acū tojo wa'acā cā'mota'ato, nicū niwī.

²³Be'ro Jesú majāminū'cā, cūrē nicū niwī:

—Wātī wa'aya. Mū'u tojo nīgū, Ō'acū yū'ure dutisere cā'mota'asī'rīgū wee'e. Ō'acū cū ūasere wācūwe'e. Masā na wācūwūaronojō pe'e wācū'u, nicū niwī.

²⁴Be'ro Jesú ūsā āpērārē niwī:

—No'o yū'ure ējōpeosirutuḡunojō cū weesī'rīrōnojō weeticā'to. Yū'u ūaro pe'e weeato. No'o yū'ure sirutusī'rīgū, “Jesure ējōpeogū, wērībosa'a” nitigūta sirutuato. ²⁵Yū'ure ējōpeose me'rā ūa'arō yū'rusī'rītigu, yū'ure ējōpeodu'ugūnojō pecame'epū bu'iri

da're bajuriono'gūsami. Apī wējēsere uiti, yū'ure ējōpeonu'cūḡunojō pe'e yū'u me'rā catinu'cūḡūsami.

²⁶»Ni'cū a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'a, cū ejeripō'rā pe'ere bajuriogū, ḡñe'enojōrē wapata'abosari? Cū pecame'epū wa'agu, cū ya ejeripō'rārē de'ro wee wapayewīrōmasītisami. ²⁷Yū'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigū a'tiro weeguti. Yū'u pacū asistese me'rā, cūrē wereco'terā me'rā a'ti turipūre a'tiguti tja. Yū'u apaturi a'tigu, nipe'tirārē de'ro na wee'quenu'cūrē wapayeguti. ²⁸Diacjū musārē wereguti. Ni'cārērā a'topū nīrā na wērīse dūporo a'tere i'arāsama. Yū'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigū wioḡu sājācā i'atimirā, wērīsome, niwī.

Jesú cū bajuse dūcayū'que ni'i

(Mr 9.2-13; Lc 9.28-36)

17 Jesú “Yū'u wioḡu nisere i'arāsa'a” nīca be'ro ni'cā semana yū'ruwū. Titare Pedro, Santiago, cū acabiji Juārē ūrūḡū u'muacjupū miacu niwī. Na se'saro wa'acārā niwā. ²Topū na i'orōpū cū bajusere dūcayucū niwī. Cū diapoare mujīpū ūmūcocjū weronojō asistecu niwī. Cū ye su'ti añurō bo'reyuse wa'acaro niwū. ³Tojo wa'ari cura maata Moisé, Elía dūporocjārāpū Jesú me'rā ucūcā i'acārā niwā. ⁴Tere i'agū, Pedro Jesure nicū niwī:

—Yū'u wioḡu, marī a'topū nicā añuyū'rua'a. Mū'u ūacā, ūsā i'tia wi'iacā weerāti. Ni'cā wi'i mū'u ya wi'i, ape wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elía ya wi'i weerāti, nicū niwī.

⁵Pedro tojo ucūrī cura ni'cā o'mecurua asisteri curua a'ti, narē tuubi'acā'caro niwū. Ti curuapūre ni'cū ucūcā tu'ocārā niwā:

—Ā'tī yū'u macū, yū'u mal'igū nimi. Cū me'rā pūrō e'cati'i. Cū ucūsere tu'o ējōpeoya, nicū niwī Ō'acū.

⁶ Tere tu'orā, cū bu'erā uputu ucuarā, di'tapu mu'rrique'acārā niwā. ⁷ Be'ro Jesú na pu'to wa'a, narē ñe'ña'a, nicu niwī:

—Wā'cānu'cāña. Uiticā'ña, nicu niwī.

⁸ Be'ro na i'acā, āpērā ne maricārā niwā. Jesú ni'cūta nicu niwī.

⁹ Na tigupū ní'cārā dijaticā, Jesú narē nicu niwī:

—Musā ni'cārōacā i'a'quere ne āpērārē wereticā'ña. Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu wēri masāca be'ropu werya, nicu niwī.

¹⁰ Cū tojo nicā, cū bu'erā sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā Moisé oja'quere bu'eri masā “Masārē yu'ruoacju a'tise dūporo Elía a'timū'tāgūsami” nisari?

¹¹ Jesú narē yu'ticu niwī:

—Musā nírōnojōta Elía a'timū'tāgūsami. Cū nipe'tisere apomū'tāgūsami. ¹² Yu'u pe'e a'tiro nigūti. Elía a'titojacu niwī. Cūrē masā i'amasiticārā niwā. Na cūrē no'o uaro weesir'isere weecārā niwā. Cūrē wee'caronojōta yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu quē'rārē pi'eticā weerāsama, nicu niwī.

¹³ Cū tojo nicāpu, cū bu'erā tu'o-masicārā niwā. “Cū Elía a'titojacu niwī nígu, Juā masārē wāmeyeri masūrē nigū weesami”, nicārā niwā.

Jesú wī'magūrē wātī sājāno'cure cō'awirō'que ni'i

(Mr 9.14-29; Lc 9.37-43)

¹⁴ Be'ro na ūrūgūpu ní'cārā masā wa'teropu dijatawā. Titare ni'cū a'ti, Jesú tiropu ejaque'awī. Cūrē a'tiro niwī:

¹⁵ —Yu'u wiogu, yu'u macūrē pajaña'ña. Cū wācūña marīō wēriamujāmi. Uputu waro pi'etiuy'rūmajāmi. Pejetiri pecame'epu doqueque'a, diapu quē'rārē doqueñojamujāmi. ¹⁶ Cūrē mu'u

bu'erā tiropu miiejamiapu. Na cūrē yu'ruomasītiama, niwī.

¹⁷ Be'ro Jesú masārē niwī:

—Musā ējōpeose moorā ña'arā ni'i. Yu'u musārē yoacā bu'emicā, ne tu'omasīwe'e yujupu. ¿No'ocā'rō yoacā musā yu'ure ējōpeoticā wācūtutuagusari? Cū wī'magūrē yu'u tiro mīitia, niwī.

¹⁸ Topu miiejacā, wātī wī'magūpu ní'cure cō'awirōwī. Cū tojo weeri curata wī'magū yu'ruono'cupu tojawī.

¹⁹ Be'ro ūsā cū bu'erā āpērā tu'otiropu cūrē sērītiña'wū:

—¿De'ro weerā ūsā wātīrē cō'amasīti-apari? niwī.

²⁰ Jesú ūsārē niwī:

—Musā yu'ure añurō ējōpeotise ye bu'iri cūrē cō'awirōmasītiapā. Diacjū musārē wereguti. Musā mostaza capeacā weronojō cārōacā ējōpeose cuorā, a'tigu ūrūgūrē “Aperopu wa'aya”, ní-masībosa'a. Musā tojo nicā, aperopu wa'arosa'a. Musā diacjūta ējōpeocāma, nipe'tisere weeta basiorosa'a. ²¹ Ā'rī wātī sājāgūnojōrē Ō'acūrē sērī, be'tise me'rā dia'cū cō'awirōta basio'o, niwī.

Jesú cū wēriatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mr 9.30-32; Lc 9.43-45)

²² Be'ro ūsā Galileapu sjarā wa'awu. Topu Jesú ūsārē niwī:

—Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigure wiorāpure o'orāsama. ²³ Yu'ure wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia numu be'ro masāgūsa'a tja, niwī. Ūsā cū “Yu'ure wējērāsama” nicā tu'orā, pūrō bujawetiwū.

Ō'acū wi'i cjase niatjere na niyeru o'o'que ni'i

²⁴ Be'ro Jesú, ūsā cū bu'erā Capernau wāmetiri macāpu wa'awu. Ūsā topu ejari curare Ō'acū wi'i cjase niatjere niyeru

wapaseeri masā Pedro tiropu wa'awā. A'tiro sērītiña'cārā niwā cūrē:

—¿Musārē bu'egu Ō'acū wi'i cjase niatjere niyeru wapayeweti? nicārā niwā.

²⁵ Pedro narē yu'ticu niwī:

—Wapayesami, nicu niwī.

Be'ro Pedro Jesú nirī wi'ipū sājāejawī. Cū Jesure sērītiña'gūti weeri cura Jesú pe'le cūrē ucūwe'ocā'wī:

—¿De'ro tu'oña'ti, Simó? ¿A'ti m̄m̄cocjārā wiorā niyeru uarā, na acawererārē sērīsari, o aperocjārāpūre sērīsarine? niwī.

²⁶ Pedro cūrē yu'tiwī:

—Aperocjārāpūre wapayedutisama, niwī.

Jesú cūrē niwī:

—To pūrīcārē na acawererārē sērītisama. Tojo weero yu'u Ō'acū macū niyucā, cū ya wi'i cjase niatjere niyeru sērīmasītisama. ²⁷ Tojo nimicā, narē mejēcā wācūdutitigu wapayeguti. M̄u'u ditarapu wējērī da mii, wa'i wējégū wa'aya. Ba'amū'tāgūrē wejemorōña. Cū Ɂseropu niyeru cujire bocagusa'a. Ti cuji me'rā marī puarā yere wapayegu wa'aya, niwī Jesú.

Añurō weeyu'r̄n̄u'cāgū yere oja'que ni'i

(Mr 9.33-37; Lc 9.46-48)

18 Ō'acū wi'i cjase wapaseeri masārē Pedro wapayegu wa'acaterore ūsā Jesú tiropu wa'a, cūrē niwū:

—Ū'musepūre ¿noanojō ūsā m̄u'u besecú'cārā āpērā yu'r̄uoro niyu'r̄n̄u'cāgūsari? niwū.

² Ūsā tojo nicā tu'ogu, Jesú ni'cū wī'magūrē pijio, ūsā tiropu nu'cōwī. ³ Ūsārē niwī:

—Musārē diacjū wereguti. Āpērā yu'r̄uoro niyu'r̄n̄u'cāsī'r̄isere du'ucā'ña. Musā tere wācūnu'cūrā, ā'rī weronojō nitirā, Ū'musepū yu'u wioгу niatjopu wa'asome. ⁴ A'tiro

ni'i. No'o ā'rī wī'magū weronojō āpērā yu'r̄uoro nisere wācūtiguonojō cūta yu'u niatjopūre āpērā yu'r̄uoro niyu'r̄n̄u'cāgūsami. ⁵ Apeye quē'rārē wereguti. Yu'ure maigūnojō ni'cū ā'rī wī'magūrē ñe'egū weronojō weemi. Cūrē ñe'egū, yu'ureta ñe'egū weemi, niwī.

Āpērārē ña'arō weecā weeticā'ña nise ni'i

(Mr 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶ Jesú apeye ūsārē werenemowī:

—No'o yu'ure ējōpeogu wī'magūrē ña'arō weecā weegū Ɂputu bu'iri da'reno'gūsami. Ūtāgā pajicja cū wāmūtapu du'teyoo, cūrē maa pajiri maapu doqueñocā, nemorō añubosa'a. Tojo weecā, cū maata wērīa wa'a, dojorēnemotibosami. ⁷ Masārē ña'arō weecā weese ña'abutia'a. Ña'arō weenu'cūcā'rāsama, wéerā pe'ea. Mejō tojo weegunojō Ɂputu waro bu'iri da'reno'gūsami.

⁸ »A'tiro weeya. Musā omocā, musā du'pocā me'rā ña'arō weesī'rīrā, dutecō'abo'caro weronojō ña'arō weedu'ucā'ña. Musā ni'cā omocā me'rā o ni'cā du'pocā me'rā Ū'musepū wa'acā, nemorō añu'u. Pua omocā me'rā, pua du'pocā me'rā pecame'epu wa'acā pe'ere, ña'ayu'r̄uabosa'a. ⁹ Musā caperi me'rā mejārōta ña'arō weesī'rīrā, musā caperire orewee cō'abo'caro weronojō ña'asere ī'adu'ucā'ña. Musā ni'cā capea me'rā Ū'musepū wa'acā, nemorō añu'u. Musā pecame'epu pua capea me'rā wa'acā pe'ere, ña'ayu'r̄uabosa'a.

Oveja bajuduti'cu queose ni'i

(Lc 15.3-7)

¹⁰ »Ā'rā wī'marānojōrē tojo ī'acō'at-icā'ña. A'tiro ni'i. Ū'musecārā Ō'acūrē wereco'terā ā'rā wī'marārē co'terā yu'u pacu Ū'musepū nigū ī'orōpu ninu'cūma. ¹¹ Masā Ō'acūrē wācūtīrā oveja bajudu-

ti'cārā weronojō nima. Yū'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu narē yū'ruogu a'tigu weewu.

¹²»Yū'u weresere ¿de'ro tu'oña'ti? Ni'cū cien oveja cuogu ni'cū bajuduticā, āpērā dū'sarā noventa y nuevere opa bu'pa na ba'aropu cūusami. Be'ro apī bajuduti'cure a'magū wa'asami. ¹³Cūrē bocagu, pūrō e'catisami. Āpērā noventa y nueve bajudutiti'cārā nemorō cū me'rā e'catisami. ¹⁴Mejārōta marī pacu ũ'musepu nigū ne ni'cū ā'rā wī'marāno-jōrē pecame'epu wa'acā ũatimi, niwī Jesú.

Marī acawererā marīrē ña'arō weecā a'tiro weeroña'a nise ni'i

¹⁵Jesú werenemowī:

—Mū'u acaweregu mū'urē ña'arō weecā, mū'u se'saro cū tiropu weregu wa'aya. Cū ña'arō weequere masicā weeya. Cū “Yū'u ña'arō weepu” ni tu'oña'cā, musā apaturi a'merī ucū, e'catirāsa'a tja. ¹⁶Cū yū'titicāma, ni'cū o puarārē pijio, cū tiropu wa'aya. Na tu'oropu wereya cū mū'urē ña'arō weequere. Tojo weero Ō'acū ye queti ojāca pūrī nī'caronojōta puarā o i'tiarā tu'oropu “Diacjūta ni'i”, ni masīno'rōsa'a. ¹⁷Na quē'rārē yū'titicā, nipe'tirā yū'ure ējōpeorā na nerērōpu wereya. Na quē'rārē yū'titicā, yū'ure ējōpeotigu o wiorārē niyeru wapasebosari masūrē weronojō tu'oña'ña.

¹⁸»Diacjū musārē wereguti. No'o musā a'ti nucūcāpu dū'tecūucā, ũ'musepu quē'rārē dū'tecūuno'rōsa'a. A'ti nucūcāpūre “Tojota weeato” nicā, ũ'musepu quē'rārē tojota wa'arosa'a, niwī. Cū tojo nīgū, musā “Bu'iritimi” o “Bu'iri marīmi” nīmasīrāsa'a nīgū, tojo niwī.

¹⁹Jesú ninemowī:

—Apeyere wereguti. Puarā “Marī a'tenojōrē Ō'acūrē sērīrā” nicā, yū'u

pacu ũ'musepu nigū musā sērīrōnojōta weegusami. ²⁰No'o puarā o i'tiarā yū'ure ējōpeorā nerēcā, yū'u na wa'teropu nigūti, niwī.

Āpērā ña'arō weecā acobojose cjase ni'i

(Lc 17.3)

²¹Tojo nicā tu'ogu, Pedro Jesú tiro wa'a, sērītiña'wī:

—Wiogu, yū'u acaweregu yū'ure ña'arō weecā, ¿dicusetiri cūrē acobojogusari? ¿Sietetiriputa cū ña'arō weesere acobojosari? niwī.

²²Jesú cūrē yū'tiwī:

—“Ticusetiri acobojoya”, niwe'e. Tojo nīrōnojō o'ogu, “Na ña'arō weesetisetir-inucū acobojoya”, nigūti.

²³»Tojo weegu musārē yū'u pacu cū acobojose cjasere wereguti. Cū ni'cā di'ta wiogu weronojō nimi. Ti di'ta wiogu cūrē da'raco'terā na wapamoosere apogutigu pijiosami. ²⁴Cū narē wapaseenu'cārī cura ni'cū pajiro waro wapamoogūrē miiwā'cāsama. ²⁵Cū de'ro wee wapayeta basioticā i'agū, wiogu cūrē, cū ñumorē, cū pō'rārē, nipe'tise cū cuosere āpērāpure duaturiadutisami. Cū wapamoosere wapayeduodutigu tojo weesami. ²⁶Tere i'agū, da'raco'tegu wiogu tiro ejaque'a, nisami: “Wiogu, yū'ure pajaña'cureya. Yū'u wapayepe'ocūti”, nisami. ²⁷Cū tojo nicā tu'ogu, a'tiro weesami. Cūrē pajaña'gū, cū wapamoo'quere cō'a, cūrē du'ucā'sami. ²⁸Tojo wéeca be'roacā wa'a, apī cū me'rācjū da'raco'tegure bocaejasami. Cū pe'e cūrē cārōacā wapamoosami. Be'ro cūrē wapayedutigu ũputu wāmūtapu ñe'esami. “Mū'u wapamoosere wapayebaque'oya”, nisami.

²⁹»Cū tojo nicā tu'ogu, cū wee'caro weronojō cū dūporo ejaque'a, nisami: “Yū'ure pajaña'cureya. Mū'urē wapayepe'ocūti”, nisami. ³⁰Apī

pe'le ne ɥatisami. Maata cūrē bu'iri da'reri wi'ipɥ miaa, sōrōdūtisami. “Cū wapayepe'ocā'pɥ, du'uwi'ōña”, nisami. ³¹Be'ro āpērā da'raco'terā cū tojo weesere ī'arā, ne tu'satisama. Tojo weerā na wioɥɥure tere werepe'ocā'sama. ³²Tere tu'ogɥ, wioɥ cūrē pijidutio'osami. Cūrē nisami: “Da'raco'tegɥ queoro weetigɥ ni'i. Mu'ɥ yu'ure sēricā, nipe'tise mu'ɥ wapamoo'que pacare acobojope'ocā'pɥ. ³³Mu'ɥ quē'rā yu'ɥ mu'urē pajaña'caronojō mu'ɥ me'rācūrē pajaña'boapā”, nisami. ³⁴Wioɥ ɥputu waro uagɥ, cūrē pūrō bu'iri da'resami. Bu'iri da'reri wi'ipɥ cūrē pi'eticā weedūtisami. Téé nipe'tise cū wapamoosere wapayepe'otigɥ, topɥ ninu'cūgūsami, ni werewī Jesú.

³⁵Be'ro Jesú tere wérēca be'ro niwī:

—Yu'ɥ pacɥ ɥ'mɥsepu nigú musā acawererārē diacjū acobojo'ticā, tojota weegusami musārē, niwī.

**Numotirā, marāputirā a'merī
cō'aticā'ña nise ni'i**

(Mr 10.1-12; Lc 16.18)

19 Jesú āpērārē a'merī acobojosere ucūca be'ro ūsā a'tiro weewɥ. Galilea di'tapu nī'cārā ūsā Judea di'tapu Jordā wāmetiri maa mujipū mujātiro ape pā'rēpu pē'awū. ²Topɥ wa'acā, pājārā masā Jesure sirutu'wā. Narē dutitirārē yu'ruowī. ³Narē yu'ruocā ī'arā, fariseo masā Jesure bu'iri bocasī'rīrā, cū tiro wa'a, sērītiña'wā:

—¿Ni'cū no'o mejō niseacā me'rā cū numorē cō'amasīsari? ¿Marīrē dutise tojo niti? niwā.

⁴Jesú narē yu'tiwī:

—¿Musā Ō'acū ye queti ojāca pūrīrē bu'emirā, masīweti? Ō'acū nipe'tise cū ne waro weenu'cācateropɥ ɥmɥ, numio weecu niwī. ⁵Tu'ajanu'cō, a'tiro nicu niwī: “Tojo weegɥ ɥmɥ cū pacure, cū

pacore wija, cū numo me'rā nigūsami. Na puarā ni'cā upɥ weronojō nirāsama”, nicu niwī Ō'acū. ⁶Tojo weerā na puarā nitima. Ni'cā upɥta nima. Tojo weerā Ō'acū a'mesu'o'cārārē masā ducawaat-icā'rōua'a, niwī Jesú.

⁷Cū tojo nicā tu'orā, fariseo masā sērītiña'wā tja:

—To pūrīcārē ¿de'ro weegɥ Moisé a'tiro nipari? “Ni'cū cū numorē cō'agū, 'A'te ye bu'iri mu'urē cō'a'a' niri pūrīrē ojao'oroua'a”, ni ojacu niwī, niwā.

⁸Jesú narē niwī:

—Musā nēcūsɥmua ejeripō'rā butise ye bu'iri Moisé na numosānumiarē cō'acā, cā'mota'aticu niwī. Tojo nimicā, Ō'acū ne waropɥta “A'merī cō'aña”, niticu niwī. ⁹Yu'ɥ cū numorē cō'agūrē a'tiro nigūti. Co apī me'rā ña'arō weetimicā, cō'agūno'jō apegore numotigɥ, cū numo nitigo me'rā a'metārāgū weronojō tojasami. No'o marāpu cō'ano'core nuorēgūno'jō quē'rā mejārōta tja cū numo nitigore a'metārāgū weronojō nisami. Ō'acū core “Nimū'tā'cu numo nimo yujupu”, ni ī'asami. Na tojo wéerā, Ō'acū cū dutisere yu'runu'cārā weema, niwī.

¹⁰Cū tojo nicā tu'orā, ūsā cū bu'erā niwū:

—Tojo nicā pūrīcārē marī numotiticā, nemorō añusa'a, niwū.

¹¹Jesú ūsārē niwī:

—Nipe'tirā numo marīrā nīmasīti-sama. Ō'acū numo marīrā nīmasiatio nī'cārā dia'cū nīmasīsama. ¹²Āpērā a'te ye bu'iri numotitisama. Āpērārē dojoriwi'ia bajua'que bu'iri numotita basiotisa'a. Āpērārē numotidutitirā na upɥ cjasere yejecō'ano'cārā nisama. Tojo weerā na numotimasītisama. Āpērā Ō'acū ye cjase dia'cūrē weesī'rīrā numotitisama. “Tojo numo marīgū nigūti” nigūno'jō numo marīgū tojato, niwī.

**Jesú wí'marārē ñapeo
sērībosa'que ni'i**

(Mr 10.13-16; Lc 18.15-17)

¹³ Be'ro āpērā na pō'rārē Jesú tiropu miiejawā. Narē ñapeo, Ō'acūrē sērībosadutirā tojo weewā. Na tojo weecā, ūsā wí'marārē miiejarārē tu'tiwū:

—Cūrē caribotirāta, nimiwū. ¹⁴ Ūsā tojo nicā, Jesú ūsārē niwī:

—Wí'marārē yu'u tiro a'ticā du'uo'oya. Narē cā'mota'aticā'ña. Wí'marā marīnojōrē añurō ējōpeoma. Āpērā quē'rā wí'marā weronjō yu'ure ējōpeorā yu'u pacu wioḡu nirōpu wa'arāsama, niwī.

¹⁵ Be'ro wí'marārē ñapeo, sērībosa'wī. Tu'ajanu'cō, ūsā apesepu wa'a wa'awū.

**Ma'mu peje cuoḡu Jesú
me'rā ucū'que ni'i**

(Mr 10.17-31; Lc 18.18-30)

¹⁶ Be'ro ni'cū ma'mu Jesure ī'agū ejawī. Cūrē sērītiña'wī:

—Mu'u masārē bu'egū añugū ni'i. Yu'u catinu'cūacju ḡñe'enojō añusere weegusari? niwī.

¹⁷ Jesú cūrē yu'tiwī:

—ḡDe'ro weegū yu'ure añuse cjasere sērītiña'ti? Ni'cūta añugū nimi. Cū Ō'acū nimi. Mu'u catinu'cūsī'rīgū, Ō'acū dutise cūu'quere weeya, niwī.

¹⁸ Ma'mu yu'tiwī:

—ḡDisenojōrē weegusari?

Jesú cūrē niwī:

—Masārē wējecō'aticā'ña. Apī numorē a'metārāticā'ña. Yajaticā'ña. Āpērā ye cjasere nisooticā'ña. ¹⁹ Mu'u pacure, mu'u pacore ējōpeoya. Mu'u basu ma'irōnojōta āpērārē ma'iña, niwī.

²⁰ Ma'mu Jesure yu'tiwī:

—Yu'u wí'magūpūta a'tere queoro weemuḡjātiwū. ḡÑe'enojō apeyenojō yu'u weenemogūsari? niwī.

²¹ Jesú cūrē niwī:

—Mu'u Ō'acū dutisere weepe'osī'rīgū, nipe'tise mu'u cuosere duape'ocjū wa'aya. Duatoja, te dua'que wapare pajasecuorārē o'oya. Mu'u tojo weegū u'musepu peje añuse cuogusa'a. Tojo weetojanu'cō, yu'ure sirutugū a'tia, niwī.

²² Cū tojo nicā tu'ogū, ma'mu peje cuoḡu nitjāḡū tere ma'iyu'rūḡu, bujawe-tise me'rā dajatojaawī.

²³ Cū wa'áca be'ro Jesú ūsārē niwī:

—Diacjū musārē wereḡūti. Peje cuoḡu Ō'acū wioḡu nirōpu u'musepu wa'acā, diasā ni'i. ²⁴ Apaturi musārē nigūti tja. Cameyo wāmetigūjo awiga yuta da pī'osōrōrī pepu sājāa yu'rutēricā, diasā ni'i. Yu'u pacu wioḡu nirōpu peje cuoḡu wa'acā pe'ema, totá nemorō diasā ni'i, niwī.

²⁵ Cū tojo nicā tu'orā, ūsā tu'omarīa wa'awū. Ūsā a'merī sērītiña'wū:

—To pūrīcārē ḡnoanojō pe'e Ō'acū tiropu wa'amasīrāsari? niwī.

²⁶ Jesú ūsārē ī'agūta ī'a, niwī:

—Masā na basu weetutuase me'rā yu'rūmasītisama. Ō'acū pūrīcārē basio'o. Cūma ne apeyenojō weeta basio-tise marī'i, niwī.

²⁷ Cū tojo nicā tu'ogū, Pedro niwī:

—Wioḡu, ūsā pe'e mu'urē siruturā, nipe'tise ūsā cuomi'quere du'ucūupe'ocā'wū. Ūsā tojo wee'que wapare ḡŌ'acū ñe'enojōrē o'ogusari? niwī.

²⁸ Jesú ūsārē niwī tja:

—Diacjū musārē nigūti. Ō'acū a'ti turire ne waropu wee'caro weronjō apaturi weecā, yu'u Ō'acū macū wioḡu sājāḡūsa'a. Tojo yu'u weecā, musā quē'rā yu'ure dutitamurāsa'a. Tojo nicā musā yu'ure ējōpeorā doce cururi Israe cururicārārē dutirāsa'a. ²⁹ Āpērā nipe'tirā yu'ure ējōpeose bu'iri na ye wi'serire, na acawererārē, na pacusumuarē, na pō'rārē, na ye di'tare du'ucūuwā'cārā quē'rārē a'tiro

wa'arosa'a. Peje waro na cō'awā'cā'que nemorō ñe'enenemōsama. Tojo nicā Ō'acū me'rā catinu'cūrāsama. ³⁰Tojo nimicā, pājārā ni'cārōacārē wiorā weronojō nirā be'ropure mejō nirā nirāsama. Pājārā ni'cārōacārē mejō nirā pe'e quē'rā be'ropure wiorā weronojō nirāsama, niwī.

**Jesú u'se wese da'rari masā
me'rā queose o'o'que ni'i**

20 Jesú be'ropu cū o'otjere queose me'rā werenemowī:

—Ū'musepu yu'ure ējōpeorārē o'otjere a'tiro weronojō ni'i. Ni'cū u'se wese cuose weronojō ni'i. Cū ñamiacācure u'se wi'reajārē a'masami. ²Narē bocagu, “Ni'cā numu wapayewuaronojō musārē wapayeguti”, nisami. Na yu'tica be'ro narē cū ya wesepe da'radutigu o'ócā'sami. ³Be'ro nueve nicā āpērā da'rajārē a'manemogū wa'asami. Topu macā decopu da'rased moorā dujirārē bocaejasami. ⁴Bocaeja, narē nisami: “Musā quē'rā ya wese u'se wesepe da'rarā wa'aya. Musārē queoro wapayeguti”, nisami. Cū tojo nicā tu'orā, na “Jau” ni, na quē'rā da'rarā wa'asama. ⁵Be'ro dajaritero nicā, tojo nicā ñamica'a tres nicā mejārōta a'magū wa'a, narē o'ósami tja. ⁶Be'ro tja cinco nicā macā decopu wa'asami. Topu āpērā da'rased moorā nibajaque'atirārē bocaejasami. Bocaejagu, nisami: “¿De'ro weerā musā da'rased ni'cārī dujina'iatī?” nisami. ⁷Na yu'tisama: “Āpērā ūsārē ‘Da'rarā wa'aya’, nitiamā. Tojo weerā da'rawe'e”, nisama. Tojo nicā tu'ogu, wese wioгу narē nisami: “Musā quē'rā ya wesepe da'rarā wa'aya. Queoro wapayeguti”, nisami. Tojo weerā na quē'rā da'rarā wa'asama.

⁸»Ñamipu ti wese wioгу su'ori da'ragure pijio, nisami: “Da'rarārē pijíne, wapayeya. Be'ropu eja'cārārē wapayemu'tāña. Be'ro ñamiacācure

da'ranu'cā'cārārē wapayetu'a-janu'cōña”, nisami. ⁹Tojo weegu a'tiro weesami. Cinco nicāpu wesepe da'ranu'cā'cārārē pijiomu'tāsami. Ni'cā numu da'rased wapa wapayewuaronojō narē wapayesami. ¹⁰Be'ro bo'reacā da'ranu'cā'cārā “Ūsā na nemorō wapata'arāsa'a”, nimisama. Tojo nimicā, na wācū'caronojō wa'atisa'a. Na quē'rā mejārōta wapata'asama. ¹¹Tojo weerā ti wese wioгу me'rā tu'satirā, a'tiro nisama: ¹²“Ā'rā be'ropu da'rarā eja'cārā yoaticā ni'cā horata da'rama. Ūsā pūrīcā yoacā asise poo, da'rana'itō'oapu. Tojo weemicā, ūsārē wapayecaronojōta na quē'rārē wapayepu”, nisama. ¹³Wioгу pe'e ni'cū tojo busunu'cūgūrē a'tiro nisami: “Yu'u me'rācju, mu'urē ña'arō weegu weewe'e. Mu'u da'rased duporo ‘Ni'cā numu da'rawapata'awuaronojō wapata'agusa'a’, nino'tojapu. ¹⁴Tojo weegu mu'u wapata'a'quere ñe'e, tojaa wa'aya. Yu'u ā'rī be'ropu da'ragu a'ti'cure mu'urē wapayecaronojō wapayeguti. ¹⁵Yé niyeru niapu. Tojo weegu yu'u uaronojō wapayemasī'i. ¿Yu'u masārē pajaña'cā uogu weeti?” nisami.

¹⁶»A'tiro ni'i. Yarā sājāmu'tā'cārā, na be'ro ējōpeo'cārā quē'rārē mejārōta Ō'acū añusere o'ogusami. Tojo weerā nimu'tā'cārā “Ūsārē o'onemogūsami”, nīmasīsōme, niwī.

**Jesú cū wērīatjere apaturi
werenemo'que ni'i**

(Mr 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷Be'ro ūsā Jesú me'rā Jerusalé wa'ari ma'apu wa'awu. Ūsārē, cū bu'erā docere mejēcā pijiawī. Ūsārē niwī:

¹⁸—Musā ī'a'a. Marī Jerusalépu wa'arā wee'e. Topu yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigure a'tiro weerāsama. Pa'ia wiorāpüre, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masāpüre

o'orāsama. Na yu'ure wējēdutiṛāsama. ¹⁹Náta tja ape di'tacjārā judío masā nitirā wiorāpūre wiaturiarāsama. Yu'ure bujicā'a, tārā, curusapu wējēdutiṛāsama. Na tojo weemicā, yu'u i'tia nūmu be'ro masāgūsa'a, niwī Jesú.

**Santiago, Juā paco
Jesú me'rā ucú'que ni'i**

(Mr 10.35-45)

²⁰Zebedeo nūmo co pō'rā Santiago, Juā me'rā Jesú tiropū ejawō. Jesure apeyenojō sērīgō, cū pu'topū ejaque-
'awō. ²¹Jesú core niwī:

—¿Ñe'lenojōrē yu'u weecā ūasari? niwī.

Cūrē yu'tiwā:

—Mu'u wiogu sājāgū, ā'rā yu'u pō'rā puarārē mu'urē dutitamudutigu sōrōapa. Ni'cū mu'u diacjū pe'e, apī cūpe pe'e dūpoapa, niwō.

²²Co tojo nicā tu'ogu, Jesú co pō'rārē niwī:

—Musā yu'ure sērīserē tu'omasīwe'e. Yu'u uputu pī'eti, wērīgūsa'a. ¿Musā quē'rā yu'u weronjō pī'etimasīti? niwī. Na yu'tiwā:

—Ūu. Pī'etimasī'i.

²³Na tojo nicā, Jesú narē niwī:

—Diacjūta ni'i. Musā quē'rā pī'e-tirāsa'a. Tojo weemicā, diacjū pe'e, cūpe pe'e musārē dūpomasītisa'a. A'te yu'u weese niwe'e. Yu'u pacu beseyu'cārā pe'e topure dujirāsama, niwī.

²⁴Ūsā diez na tojo sērīcā tu'orā, na me'rā ua wa'awu. ²⁵Tojo weecā i'agū, Jesú ūsārē pijio, niwī:

—Musā masīsa'a. A'ti nucūcārē dūtīrā ti di'tare miwapa wa'asama. Na docacjārā quē'rā mejārōta dutipesama. ²⁶Musā pūrīcā na weronjō weesome. Tojo weronjō o'orā, musā wa'teropu wiorā nisī'rīrā, āpērārē da'racō'terā weronjō niña. ²⁷No'o āpērā nemorō nisī'rīgūnojō āpērārē da'racō'teri masū weronjō niña. ²⁸Yu'u Ō'acū

macū weronjō weeya. Yu'ure āpērā weetamuato nīgū mejēta a'tiwu. Yu'u pe'e narē weetamugū a'tiwu. Tojo nicā űa'arō wee'que wapare pājārārē wērībosa, wapayewīrōgū a'tiwu, niwī.

**Jesú puarā caperi
bajutirārē yu'rūo'que ni'i**

(Mr 10.46-52; Lc 18.35-43)

²⁹Be'ro ūsā Jericó wāmetiri macāpūre wijawā'cāwū. Titare pājārā masā Jesure sirutuwā. ³⁰Ūsā wa'aro ti ma'a sumuto puarā caperi bajuno'tirā dujiwā. Jesú yu'ruasere tu'oña'rā, caricūwā:

—Wiogu, Davi pārāmi nituriagu, ūsārē pajaña'ña, niwā.

³¹Masā pe'e narē “Caricūtīcā'ña”, nīmiwā. Tojo nicāta, na pe'e nemorō caricūnemowā:

—Wiogu, Davi pārāmi nituriagu, ūsārē pajaña'ña, niwā.

³²Na tojo nicā tu'ogu, Jesú tojanu'cā, narē pijio sērītiña'wī:

—¿De'ro yu'u weecā ūasari? niwī.

³³Na cūrē yu'tiwā:

—Ūsārē caperi bajucā weeya, niwā.

³⁴Tojo nisere tu'ogu, Jesú narē pajaña'gū, na caperire űapeowī. Cū tojo weeri cura na puarāputa caperi i'awā. Be'ro na quē'rā Jesure sirutuwā'cāwā.

**Jesú Jerusalé wāmetiri
macāpu sājāa'que ni'i**

(Mr 11.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

21 Ūsā Jerusalépu ejase dūporo Betfagē ūrūgū Olivo wāmeticju bu'aropu ejawu. Topu eja, Jesú puarā ūsā me'rācjārārē ti macāpu o'ówī.

²Narē niwī:

—Si macā marī pōtēorō niri macāpu wa'arāsa'a. Topu ni'cō burra du'tenu'cō'core co macū me'rā bocaekarāsa'a. Narē pāa, miitia. ³No'o ni'cū musārē mejēcā nicā, a'tiro niña: “Marī wiogu űami. Maata wiano'rōsa'a tja”, niña, niwī.

⁴Duporocjũ Ō'acũ ye queti weremu'tārĩ masũ cũ oja'caronojõta tojo wa'awũ. Cũ Ō'acũ ucũ'quere a'tiro ojacu niwĩ:

⁵Jerusalécjārārē a'tiro niña: "Ī'aña. Musã wioɣu musã tiroɣu a'timi. Mejõ nigũ weronojõ burra macũ wĩ'magũ bu'ipũ pesawã'cãtimi", ni ojacu niwĩ.

⁶Be'ro Jesũ cũ o'ó'cārã ti macãɣu wa'a, cũ weeduti'caronojõta weecārã niwã. ⁷Burrore cũ paco me'rã miiticārã niwã. Be'ro ũsã ye su'ti bu'icjasere na bu'ipũ pũutãpeowũ. Tu'ajanu'cõ, Jesũ wĩ'magũ bu'ipũ mujãpejawĩ. ⁸Topure pãjārã masã niwã. Na ějõpeosere ĩ'orã, na ye su'ti bu'icjasere Jesũ yu'rũaropũ sēeocũuwã. Āpērã ma'a sumuto pũrĩ nise querire dũtecũuwã. ⁹Masã cũ duporo wa'arã, cũ be'rocjārã quẽ'rã e'catise me'rã caricũwã:

—Duporocjũɣu wioɣu ní'cu Davi pãrãmire e'catise o'orã. Añurõ wa'ato ã'rĩ Ō'acũ o'ó'cũre. U'musecjārã cũrē "Añubutiami" ni, e'catise o'oato, ni caricũwã'cãwã.

¹⁰Be'ro Jesũ Jerusaléɣu sãjãcã, topũ nirã ucũape'tia wa'awã. Pãjārã sēritiña'wã:

—¿Noa niti cũ? niwã.

¹¹Narē Jesũ me'rã wa'arã yu'tiwã:

—Cũ Jesũ Ō'acũ ye queti weremu'tārĩ masũ Nazare macã Galilea di'tacjũ nimi, niwã.

Jesũ Ō'acũ wi'ipũ duarãrē cõ'awĩrõ'que ni'i

(Mr 11.15-19; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹²Be'ro Jesũ Ō'acũ wi'ipũ sãjãawĩ. Topure wa'icũrã na Ō'acũrē ĩjũamorõpeojã niwã. Nipe'tirã ti wi'i po'peapũ narē duurãrē, duarã quẽ'rãrē ĩ'agũ, cõ'awĩrõpe'ocã'wĩ. Na niyeru dũcayuri mesare, bujare na dua dujise quẽ'rãrē tuuquecũupe'ocã'wĩ.

Na queoro weetise bu'iri tojo weewĩ.

¹³Be'ro narē niwĩ:

—Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩɣu a'tiro ojano'wũ: "Ya wi'i 'Ñubueri wi'i ni'i', ni-no'ca wi'i ni'i." Musã pe'e queoro weetiãpã. Yajarã ya wi'ire weronojõ tojacã wee'e, ni tu'tiwĩ narē.

¹⁴Ti wi'ipũre caperi bajuno'tirã, sija-masitirã cũ tiroɣu a'tiwã. Na tojo weecã ĩ'agũ, narē yu'rũowĩ. ¹⁵Pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã pe'e cũ añuse wee'ocã ĩ'arã, tu'satiwã. Wĩ'marã ti wi'i po'peapũ nirã a'tiro caricũwã:

—Duporocjũɣu wioɣu ní'cu Davi pãrãmire e'catise o'orã, niwã. Tere tu'orã, pa'ia wiorã quẽ'rã ua wa'awã.

¹⁶Tojo weerã Jesure a'tiro sēritiña'wã:

—¿Sõjã wĩ'marã na nisere tu'oti?

—Tu'o'o. Musã Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩɣu ní'quere bu'epã. A'tiro ni'i:

"Ō'acũ, mu'ũ wĩ'marã, tojo nicã mi'rĩrãrē a'tiro weecã weeapũ.

Mũ'ũrē e'catise o'orã, queoro basapeome'ricã weeapũ", ni'i, niwĩ Jesũ.

¹⁷Tojo níca be'ro pa'ia wiorãrē, Moisé oja'quere bu'eri masãrē cõ'awã'cã, Betaniapũ wa'a wa'awĩ. Topũ ũsã cãrĩwũ.

Jesũ higuera wãmeticjũ dũca maricjere ñaidijã wee'que ni'i

(Mr 11.12-14,20-26)

¹⁸Ape numũ bo'reacã Jesũ Jerusaléɣu majãmitojagũ, ĩjaboayũ'rua wa'awĩ.

¹⁹Tojo weegũ ma'a sumutopũ nicjũ higuera wãmeticjũre ĩ'agũ, tigu tiro wa'a, tigu dũcare ĩ'ama'gũ wa'awĩ. Ne dũca marĩcaro niwũ. Pũrĩ peje dia'cũ niwũ. Tojo dũca marĩcã ĩ'agũ, Jesũ tiguere niwĩ:

—Ne apaturi dũcatinemosome, niwĩ. Cũ tojo níca be'ro maata ñaidija wa'awũ.

²⁰Tojo wa'acã, ũsã cũ bu'erã ĩ'amarĩarã, cũrē sēritiña'wã:

—¿De'ro weero tigu maata ñaidijati? niwũ.

²¹ Jesú ūsārē yu'tiwī:

—Diacjū musārē wereguti. Musā ējōpeose cuorā, diacjūta yu'tigusami nīrā, yu'u tigure nīaicā wee'caro weronojō weemasīrāsa'a. A'te yu'u tigu nīaicā wee'caro yu'ruoro weemasīrāsa'a. A'tigu ūrūgūrē apero dia pajiri maapu wa'acā weemasīrāsa'a.

²² Musā ējōpeose cuorā, nipe'tise musā nūbue sērīsere bocarāsa'a, niwī.

Jesure “¿Noa dutiro me'rā tojo weeti?” nī'que ni'i

(Mr 11.27-33; Lc 20.1-8)

²³ Be'ro Jesú Ō'acū wi'ipū sājāawī. Cū ti wi'ipū bu'eri cura pa'ia wiorā, āpērā judío masā bucurā cū tiropū a'tiwā. Cūrē bu'iri bocasī'rīrā, sērītiña'wā:

—¿De'ronojō dutise me'rā mu'u weesere tojo weeti? ¿Noa mu'urē tojo weedutigu dutise o'oati? niwā.

²⁴ Jesú narē yu'tiwī:

—Yu'u quē'rā musārē sērītiña'megūti. Musā yu'ticā, yu'u quē'rā musārē “A'te dutiro me'rā wee'e”, nigūti. ²⁵ ¿Noa Juārē wāmeyedutigu o'ópari? ¿Ō'acū tojo weedutiri? ¿O masā pe'e cūrē tojo weedutiri? niwī.

Be'ro na basu a'merī niwā:

—Marī “Ō'acū Juārē wāmeyedutiwī” nicā, cū marīrē “To pūrīcārē ¿de'ro weerā Juārē ējōpeotiri?” nigūsami. ²⁶ Marī “Ō'acū o'óticu niwī; masā cūrē o'ócārā niwā” nicā, masā marīrē tu'tibosama. Nipe'tirā masā “Juā Ō'acū ye queti weremū'tārī masū niwī”, ni ējōpeosama, niwā. ²⁷ Tojo weerā “Masītisa'a”, niyu'ruocā'wā. Na tojo nicā tu'ogu, Jesú narē niwī:

—Yu'u quē'rā “A'te dutiro me'rā wee'e”, ni werewe'e, niwī narē.

Jesú ni'cū pō'rā puarā queose me'rā narē were'que ni'i

²⁸ Be'ro Jesú narē queose me'rā werewī:

—Yu'u ni'cārōacā weresere ¿de'ro tu'oña'rāsari musā? Ni'cū puarā umua pō'rātisami. Ni'cūrē a'tiro nisami: “Macū, ya wese u'se wesepu da'ragu wa'aya”, nimisami. ²⁹ Cū tojo nicā tu'ogu, cū macū “Wa'awe'e”, ni yu'tisami. Be'ro mejēcā wācū tja, da'ragu wa'asami. ³⁰ Be'ro cū pacu apī cū macū tiropū ī'agū wa'asami. Mejārōta cūrē “Da'ragu wa'aya”, nisami. Cū macū yu'tisami: “Jau, pacu, wa'aguti”, nisami. Cū tojo ni'cu nimigū, wa'atisami, ni werewī Jesú pa'ia wiorā, āpērā judío masā wiorārē. ³¹ Cū macū ¿ni'inojō pe'e cū uaro weepari? ni sērītiña'wī narē.

Na a'tiro yu'tiwā:

—Cū dutimū'tā'cu queoro weepī, ni yu'tiwā.

Tere tu'ogu, Jesú narē niwī:

—Diacjū musārē wereguti. “Ñā'arā”, musā nīrā, niyeru wapaseeri masā, tojo nicā umuarē a'metārāwapata'ari masā numia musā u'musepu wa'atiri cura na pe'e wa'arāsama. ³² Juā masārē wāmeyeri masū Ō'acū uaronojō a'tiro añurō nisetirouami nisere bu'ecā, musā ējōpeotiwu. Na musā “Ñā'arā waro nima” nīrā pūrīcā cū weresere ējōpeo, na wācūsere ducayucārā niwā. Na tojo weecā ī'amirā, musā pe'e ducayuti, cū weresere ējōpeoticārā niwā, niwī Jesú.

Da'raco'terā queoro weeti'que ni'i

(Mr 12.1-12; Lc 20.9-19)

³³ Jesú apaturi werewī:

—Apeye queose me'rā musārē werenemogūti. Tere tu'oya. Ni'cū pajiro di'ta cuogu u'se wese weesami. Ti wesere sārīsāsami. Topū na u'se bipesāati pere ūtāgāpu se'esājāsami. Tojo nicā u'muarī wi'i na col'tedujati wi'ire weesami. Tojo wéeca be'ro aperopu wa'agu, āpērārē ti wesere col'tedutigu cūusami. Narē cū ya di'tare da'rasede wapa “Tocārō yu'ure u'se wiapa”, nisami.

³⁴»Be'ro u'se ducatiri cura ãpērã cūrẽ da'raco'terãrẽ topu o'ósami. Narẽ o'ógũ, “Ya di'ta da'rarãrẽ yé u'sere sērĩrã wa'aya”, nisami. ³⁵Topu ejacã, ti wese co'terã cū o'ó'cãrãrẽ ñe'esama. Ni'cūrẽ paasama. Apĩrẽ wējẽcõ'asama. Apĩrẽ ütãperi me'rã doquesama. ³⁶Na tojo weecã tu'ogũ, ti wese wiogu toduporo o'ómũ'tã'cãrã nemorõ o'ósami. Na ejacã ì'arã, ti wese co'terã na quẽ'rãrẽ mejãrõta weesama.

³⁷»Be'ro o'ó'tuogũpua majã, cū macūrẽ o'ósami. A'tiro ni wãcũmisami: “Yu'u macūrẽ wiopesase me'rã ì'arãsama”, nimisami. ³⁸Cū macūrẽ ì'arã, ti wese co'terã na basu a'merĩ ucũsama: “Á'rita nimi be'ropũ a'ti wesere ñe'eacju. Ma, cūrẽ wējẽrã. Be'ro a'ti wese marĩ ya wese tojarosa'a”, nisama. ³⁹Tojo nĩca be'ro cū macūrẽ ñe'e, ti wese sumutopũ miaa, cūrẽ wējẽcõ'asama, ni werewĩ Jesú.

⁴⁰Cū wérẽca be'ro Jesú wiorãrẽ sērĩtiña'wĩ:

—To pũrĩcãrẽ ti wese wiogu a'tigu, ¿de'ro weegusari ti wese co'terãrẽ? niwĩ.

⁴¹Cūrẽ yu'tiwã:

—Pajaña'rõ marĩrõ na ña'arãrẽ wējẽcõ'agũsami. Be'ro cū ya wesere ãpērã pe'ere co'tedutigusami. Na pe'e u'se ducati'quere queoro cū ye nisere wiarãsama, niwã.

⁴²Na tojo nicã tu'ogũ, Jesú niwĩ:

—Musã Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩrẽ bu'epã. Yu'ure wa'atjere a'tiro o'ano'wũ: Ûtã pjiĩrĩ me'rã wi'ĩ yeeri masã ni'cã pji na uatica pjiĩrẽ cõ'arãsama.

Na cõ'ãca pji me'rã ãpērã pe'e añurõ tu-tuari wi'ĩ yeenu'cãmũjãsama.

Ô'acũ marĩ wiogu na cõ'ãca pji me'rã tojo weesami.

Cū tojo wee'que “Añubutia'a”, ni tu'õña'no'o, ni o'ano'wũ, niwĩ Jesú.

⁴³Tojo weegu musãrẽ wereguti. Sĩ'ĩ wese wiogu sõjã co'terãrẽ di'ta e'ma'caro weronojõ Ô'acũ musãrẽ

weegusami. Ô'acũ musã wiogu nisĩ'rĩmiwĩ. Nipe'tise añuse cū wiogu nirõpũ nise musã ye nibopã. Musã Ô'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masãrẽ, tojo nicã yu'ure uatise ye bu'iri Ô'acũ musã cuobo'quere e'magũsami. ãpērã pe'ere o'ogusami. Na yu'ure e'jõpeo, Ô'acũ uaro weerãsama. ⁴⁴Ûtãgã yu'u werecagare a'tiro wereguti. No'o tigapũ burupejagunojõ mutõdijono'gũsami. No'o tiga pe'e cū bu'ipũ doquepejacãma, añuse po'capũ wa'agusami, niwĩ. Tojo nĩgũ, cūrẽ uatirã be'ropũ bu'iri da'reno'rãsama nĩgũ, tojo niwĩ.

⁴⁵Pa'ia wiorã, ãpērã fariseo masã Jesú te queose me'rã werẽcã tu'orã, “Marĩrẽ tojo nĩgũ weesami”, niwã.

⁴⁶Tojo weerã cūrẽ bu'iri da'leri wi'ipũ sõrõrãtirã ñe'esĩ'rĩmiwã. Na tojo weesĩ'rĩmirã, a'tiro wãcũcãrã niwã: “Masã cūrẽ ‘Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ nimi’, nisama.” Tojo weerã marĩ cūrẽ ñe'ecã, marĩrẽ ña'arõ weebosama nĩrã, weemasĩtiwã.

Wiogu macũ omocã du'tegu masãrẽ neocũduti'que queose ni'ĩ

(Lc 14.15-24)

22 Jesú apaturi queose me'rã wiorãrẽ werenemowĩ tja. A'tiro niwĩ:

²—Ô'acũ masãrẽ cū wiogu nirõpũ wa'acã weese a'tiro weronojõ ni'ĩ. Ni'cũ di'ta wiogu cū macũ omocã du'tecã bosenuu weeporo weronojõ ni'ĩ. ³Cūrẽ da'raco'terãrẽ nisami: “Yu'u cãrũ were'cãrãrẽ pijirã wa'aya”, nisami. Be'ro na pe'e narẽ pijicã, “Wa'awe'e”, nisama. ⁴Na tojo weecã ì'agũ, ãpērãrẽ o'ósami tja. Narẽ nisami: “Yu'u piji'cãrãrẽ wererã wa'aya. Ba'ase tu'ajano'toja'a. Yarã wecua, ãpērã ecarã di'iyojacã wee'cãrãrẽ wējẽdutitopũ. Nipe'tise apono'toja'a. Quero, bosenuu weeporã a'tiatio”,

nisami. ⁵Tojo weerā na quē'rā pijirā wa'amisama. Na quē'rārē yu'titiyu'r'uocā'sama. “Wa'awe'e”, nicā'sama. Apī cū pijino'cu cū ya wesepu wa'asami. Apī cū da'raropu wa'asami. ⁶Āpērā, wiogu o'ó'cārārē ñe'e, paa, wējēcō'acā'sama. ⁷Na tojo weesere tu'ogu, wiogu wputu uasami. Tojo weegu narē wējēcō'a'cārārē cū yarā surarare wējēdutigu o'ósami. Tojo nicā na ya macārē ūjūadutisami. ⁸Be'ro āpērā cūrē da'racō'terārē nisami: “Nipe'tise yu'u macūrē bosenuwu weepeotjere apotojapu. Tojo weemicā, yu'u piji'cārā ña'arā ni'tijārā a'tita basiotiyucā, a'titicārā niama. ⁹Tojo weerā no'o musā macā decopu bocaekarārē pijiya”, nisami. ¹⁰Be'ro cūrē da'racō'terā macā decopu pijirā wa'asama. Nipe'tirā na bocaekarā añurā, ña'arārē piji neocūu, wiogu ya wi'ipu miasama. Na tojo weecā, topu na nerērī tucū mu'mua wa'asa'a.

¹¹»Be'ro wiogu narē i'agū, añudutigu wa'asami. Ni'cū na wa'teropu nigū na omocā du'tecā sāñawuaronojō sāñatigure i'asami. ¹²Wiogu cūrē nisami: “Acaweregū, a'ti bosenuwūrē ¿de'ro wee su'ti omocā du'tecā sāñawuaronojō sāñatimigū sājātiati?” nisami. Cū pe'e yu'titiyu'r'uocā'sami. ¹³Be'ro wiogu ti bosenuwu su'ori weerārē nisami: “Cūrē ñe'e, du'pocārī, omocārīpu du'tebutuaya. Wijaaro na'itī'arōpu cō'acā'ña. Topu pūrīno'gū, upicari cū'rīdio, utigusami”, nisami wiogu. ¹⁴A'te weronojō ni'i Ō'acū wiogu nise. Ō'acū pājārā masārē pijimicā, pejetirācā cū wiogu nirōpu sājāārāsama, niwī Jesú.

**Weeta'sase me'rā Jesure bu'iri
a'marā na sērītiña'que ni'i**

(Mr 12.13-17; Lc 20.20-26)

¹⁵Cū tojo nīca be'ro fariseo masā wa'a wa'awā. Be'ro na Jesure bu'iri bo-

casī'rīrā, “A'tiro weerā”, ni apoyucārā niwā. ¹⁶Tojo weerā na bu'esere siru-turārē, tojo nicā āpērā Herode ya curu-acjārā me'rā Jesú tiropu o'ócārā niwā. Na cū tiropu etarā, niwā:

—Masārē bu'egu, ūsā mu'u nisetisere masī'i. Mu'u diacjū ucū'u. Masā yu'ure ¿de'ro wācūrāsari? nirō marīrō diacjū ucū'u. Ō'acū yere diacjū were'e. Āpērā wiorā nima nirō marīrō nipe'tirārē ni'cārōnojō i'a'a. ¹⁷Tojo weerā mu'urē apeyenojō sērītiña'rā a'tiapu. Romano masā wiogure cū niyeru wapasesere wapayecā, marīrē dutise ¿añuti, o ña'a nitine? Na Jesure bu'iri bocasī'rīrā, tojo niwā. (Jesú “Wapayeroua'a” nicāma, judío masā “Ō'acū ni'cūrēta ējōpeoroua'a; mu'u tojo nise ña'a ni'i”, nibocārā niwā. “Wapayeticā'rōua'a” nicā pe'e, “Romano masā wiogure yu'rūnu'cāgū wee'e”, nibocārā niwā.)

¹⁸Tojo weegu Jesú na ña'arō wācūsere i'agū, a'tiro niwī:

—Musā tojo nīrā, weeta'sari masā ni'i. ¿De'ro weerā yu'ure mejēcā yu'tigu, bu'iri bocagusami nīrā, sērītiña'ti? ¹⁹Niyeru cuji romano masā wiogure wapayeri cujinojōrē miitia, niwī. Cū tojo nicā tu'orā, ni'cā nuwu da'rawapata'ari cujinojōrē miitiwā. ²⁰Tojo weecā i'agū, Jesú narē sērītiña'wī:

—¿Noa queose, noa wāme wā'ñati a'ti cujipure? niwī.

²¹Cū tojo nicā tu'orā, na yu'tiwā:

—César, romano masā wiogu cū queose, cū wāme wā'ña'a, niwā.

Be'ro Jesú narē niwī:

—To pūrīcārē romano masā wiogu wapayedutisenojōrē cūrē o'oya. Ō'acū ye pe'ema cūrē o'oya. Cū weedutisere weeya, niwī.

²²Cū tojo nicā tu'orā, tu'omarīa, be'ro wa'a wa'awā.

**Masā wéríca be'ro masásere
Jesure sērítina'que ni'i**

(Mr 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³ Jesure “¿Romano masā wioğure wa-payeroñati?” níca nūmurēta āpērā pa'ia saduceo masā cūrē ī'arā etawā. Na “Wērī'cārū masāsoma”, ni ējōpeoma. Tojo weerā Jesure masāse cjasere a'tiro niwā:

²⁴—Masārē bu'egu, duporopu Moisé a'tiro duticu niwī: “Ni'cū numotigu pō'rātitimigū wērīcā, cū acabiji cū nūmo ní'core nūorēato. Be'ro cū co me'rā ne waro pō'rātimu'tāgūrē cū ma'mi wērī'cure pō'rātibosato”, nicu niwī Moisé. ²⁵ Tojota wa'a'a ūsā wa'terore. Siete ūmua ni'cū pō'rā niwā. Masā ma'mi nūmoti, be'ro wērīa wa'acu niwī. Pō'rā marīyugu, cū nūmo ní'core cū acabijire cūucu niwī. ²⁶ Cū quē'rā pō'rātitimigū wērīa wa'acu niwī. Be'rocjū quē'rārē tojota wa'acaro niwū. Tojo dia'cū wa'aturiadijacaro niwū téé nituogupure. ²⁷ Na nipe'tirā be'ro co quē'rā wērīa wa'aco niwō. ²⁸ Na siete co me'rā omocā du'tecārā niwā. Tojo weero wērī'cārā masācā, ¿ni'í nūmo tojabutiagosari? ni sērítina'wā.

²⁹ Tojo nicā tu'ogu, Jesú narē yu'tiwī:

—Musā wisiyu'rua'a. Ō'acū ye queti ojāca pūrī cjasere ne masīwe'e. Ō'acū cū tutuase quē'rārē masīwe'e. ³⁰ Wērī'cārā na masāca be'ro nūmotisoma. Pō'rā numia quē'rārē numisoma. Ō'acūrē wereco'terā ū'musepu nirá weronojō nirāsama. ³¹ Apeyenojō wērī'cārā masāsere werenemogūti tja. Ō'acū cū ye queti ojāca pūrīpu musārē ní'quere bu'epā. A'tiro nicu niwī: ³² “Yu'ū Ō'acū ni'i. Abrahā, Isaa, Jacob wioğū ni'i”, nicu niwī. Cū “Na wioğū ni'i” nígū, “Yu'ū tiropu catima” nígū, tojo nicu niwī. Ō'acū catirā wioğū nimi. Wērībajuduti'cārā marīma, niwī Jesú.

³³ Cū bu'esere tu'orā, masīse me'rā yu'ticā ī'arā, masā tu'omarīa wa'awā.

**Moisé cū dutise cūu'que, ni'cārō
añuyu'runu'cārō ni'i nise ni'i**

(Mr 12.28-34)

³⁴ Be'ro Jesú saduceo masārē di'tamarīcā weesere fariseo masā tu'ocārā niwā. Tere tu'o, nerēcārā niwā. ³⁵ Na me'rā ni'cū Moisé oja'quere bu'eri masū Jesure mejēcā yu'ticā ūagu, cūrē sērítina'wī:

³⁶—Masārē bu'egu, Moisé duti'que ¿disenojō waro apeye yu'ruoro añuyu'runu'cāti? niwī.

³⁷ Jesú cūrē a'tiro yu'tiwī:

—A'tiro ni'i. “Ō'acū marī wioğure nipe'tise musā ējōpeose me'rā, musā wācūse me'rā, musā tu'oña'se me'rā ma'ina.” ³⁸ A'te ni'i apeye yu'ruoro niyu'runu'cāse. ³⁹ A'te be'rore tojocureta ni'i, níro. A'tiro ni'i. “Marī basu ma'irōnojōta āpērārē ma'irōua'a.” ⁴⁰ A'te puaro dutisere wéerā, nipe'tise Moisé cū duti'quere, tojo nicā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na bu'e'quere yu'tirāta wee'e, niwī Jesú.

**Jesú masārē “Cristo na nigú ¿noa
macū niti?” ni sērítina'que ni'i**

(Mr 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹ Fariseo masā na nerērī cura Jesú narē sērítina'wī:

⁴²—Musā Cristo Ō'acū bese'cure ¿de'ro tu'oña'ti? ¿Noa macū niti cū? niwī.

Cūrē yu'tiwā:

—Duporocjūpu wioğū Davi pārāmi nituriagu nimi, niwā.

⁴³ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú narē niwī:

—Cristo, Ō'acū bese'cu Davi pārāmi nituriagu nicā, to pūrīcārē ¿de'ro weegu Davi Espiritu Santu tutuaro me'rā ucūgū, cūrē “Yu'ū wioğū nimi”, nipari? Marī, marī pārāmirē “Yu'ū wioğū nimi”, ni-

we'e. Davi Õ'acũ bese'cure ucũyugũ, a'tiro ojacũ niwĩ:

⁴⁴ Õ'acũ ʘ'musepu nigũ cũ macũrẽ, yũ're yũ'rwoacjũre a'tiro nicũ niwĩ: “Yũ'ũ tiro wiogu dujiri cũmurõpu dujigusa'a.

Mũ'ũ topu dujicã, mũ'urẽ i'atu'tim-i'cãrãrẽ docaque'acã weeguti”, nicũ niwĩ Õ'acũ, ni ojacũ niwĩ Davi.

⁴⁵ ¿De'ro weegu Õ'acũ bese'cu Cristo Davi pãrãmi nĩmasĩbosabe? Davi basuta cũrẽ “Yũ'ũ wiogu nimi”, nicũ niwĩ. Tojo weegu cũ pãrãmi se'saro nirõnojõ o'ogu, cũ wiogu nicũ niwĩ, niwĩ Jesũ.

⁴⁶ Cũ tojo nisere tu'orã, ne ni'cũ ni'cã ʘsero yũ'tima'atiwã. Tita me'rã be'ro majã uirã, ne sãritĩña'nemotiwã.

Jesũ fariseo masãrẽ, tojo nicã Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ tu'ti'que ni'i

(Mr 12.38-40; Lc 11.37-54; 20.45-47)

23 Be'ro Jesũ masãrẽ, tojo nicã ʘsã cũ bu'erãrẽ niwĩ:

²—Moisé oja'quere bu'eri masã, ãpẽrã fariseo masã Õ'acũ dutise Moisére cũu'quere wererã nima. ³Tojo weerã na weresere tu'o, tere weesirutuya. Na weesetise pe'ere i'acũuticã'ña. Na añurõ wereme'rĩma, wererã. Tojo weemirã, na nise pe'ere weetima. ⁴Na duti'wuaronojõ dutiyũ'rwoacã'sama. Masã tere põtẽotisama. Na tojo wéerã, wuapõtẽoña marise nũcũsere du'tepeorã weronojõ weesama. Na masãrẽ tere wuapeorã weronojõ weesama. Na tere wuadutirã, ne ãpẽrã tã'rĩrãrẽ weetamutirã weronojõ weesama. Ne pajaña'ti, masãrẽ ne cã'rõ weetamutisama. ⁵Nipe'tise na weesere masãrẽ añurõ i'adutirã weeta'sasama. Masã narẽ “Õ'acũrẽ añurõ ãjõpeosama” nicã tu'osĩ'rĩrã, a'tiro weesama. Na diapoapu, na omocãpu Õ'acũ ye queti ojãca pũri cjasere pajiri casero me'rã oja'quere du'teõ'osama. Tojo nicã na ñubuecã i'adutirã ãpẽrã yũ'rwooro

na ñubuewuarĩ su'tiro sumutopũ opa dari cũorojore sãñasama. ⁶Bosenũmu nicã wiorã na dujiwuase cũmurĩpu dujisi'rĩsama. Na nerẽse wi'serĩpu quẽ'rãrẽ mejãrõta weesama. ⁷Masã narẽ macã decopũ wiopesase me'rã añuduticã ʘasama. Narẽ, “ʘsãrẽ bu'erã” pisucã ʘasama.

⁸»Musã pũricã ãpẽrãrẽ “Musã ʘsãrẽ bu'erã ni'i”, nino'ticã'ña. A'tiro ni'i. Musã ni'cũ põ'rãta ni'i. Yũ'ũ ni'cũta musãrẽ bu'egu ni'i. ⁹Musã ne ni'cũrẽ a'ti nucũcãpure “ʘsã pacũ”, niticã'ña. Musã ni'cũta pacu'ti'i. Cũ Õ'acũ ʘ'musepu nimi. ¹⁰Diacjũta musã pũricã “ʘsã wiogu”, ni pisuno'ticã'ña. Yũ'ũ Cristo Õ'acũ bese'cu ni'cũta musã wiogu ni'i. ¹¹No'o ãpẽrãrẽ weetamugũ, cũta nimi ãpẽrã yũ'rwooro bu'ĩpu niyu'rũnu'cãgũ. ¹²No'o “Yũ'ũ ãpẽrã yũ'rwooro niyu'rũnu'cã'a” ni tu'oña'gũnojõ Õ'acũ cũrẽ mejõ nigũacã waro tojacã weegusami. No'o “Yũ'ũ ãpẽrã yũ'rwooro ni'i” ni tu'oña'tigu pe'ere Õ'acũ ãpẽrã yũ'rwooro tojacã weegusami.

¹³»Musã Moisé oja'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã weeta'sari masã ni'i. Masã yũ're ãjõpeosi'rĩrãrẽ cã'mota'a. Tojo wéerã, yũ'ũ pacũ wiogu nirõpu wa'ari ma'arẽ narẽ bi'arã wee'e. Musã basuta yũ're ãjõpeowe'e. ãpẽrã quẽ'rãrẽ ãjõpeosi'rĩcã ʘasãwe'e. Tojo weero ña'abutiario wa'arosa'a musãrẽ.

¹⁴»Musã wapewia numia ye wi'serire ã'masa'a. Musã ña'arõ wee'quere wãcũdutitirã yoacã ñubuetã'sa'a. Tojo weerã musã ãpẽrã nemorõ bu'iri bocayũ'rũnu'cãrãsa'a.

¹⁵Jesũ a'tiro ninemowĩ Moisé oja'quere bu'eri masãrẽ, tojo nicã fariseo masãrẽ:

—Musã ʘputũ waro weeta'sa'a. Musã ãjõpeosere no'o ni'cũ nigũacãrẽ musã weronojõ ãjõpeocã ʘarã, nipe'tiropũ sijabi'a'a. Be'ro tu'ajanũ'cõ, cũrẽ musã

nemorō ña'arō pecame'epu wa'ata basiocā weesa'a.

¹⁶»Ña'arō wa'arosa'a musārē. Caperi bajutirārē a'merī wejero weronojō ni'i. A'tiro ni bu'e'e masārē: “Ni'cū 'A'tiro weeguti', nisami Ō'acūrē. 'Ō'acū wi'i me'rā tojo weeguti' nica be'ro cū niquere queoro weeticā, 'Bu'iri mar'i'i”, nisa'a. “Cū 'Ō'acū wi'i cjase uru me'rā tojo weeguti' niquere queoro weeticā pūricārē, 'Na'a ni'i'”, nisa'a. ¹⁷Musā tojo nīrā, diacjū wāciwe'e. Tū'omasīwe'e. Uru Ō'acū wi'ipu niyuro, Ō'acū i'orōpu añuse tojasa'a. Ō'acū wi'i, ti wi'i cjase uru nemorō añuyu'rūnu'cā'a. ¹⁸Musā Ō'acū dutiro weesī'rītirā, ucūme'rīse me'rā weeta'sa'a. Masārē a'tiro nisa'a: “Musā 'Ō'acūrē wa'icūrā űjūamorōpeowaropu me'rā tojo weerāti' niquere weeticā, bu'iri marīsa'a. Wa'icū Ō'acūrē o'ose topu peo'que me'rā pūricārē wapatisa'a”, ni'i. ¹⁹Musā tū'omasīwe'e. Ō'acūrē o'ose nemorō na wa'icūrā űjūamorōpeowaro pe'e wapatī'i. Topu űjūpesase me'rā na Ō'acūrē o'ose añuse tojasa'a. ²⁰Tojo weerā musā “Ō'acūrē wa'icūrā űjūamorōpeowaropu me'rā tojo weerāti” nīrā, te se'sarore nīrā weewe'e. “Topu peoatje quē'rārē mejārōta weerāti”, nīrā weesa'a. ²¹Ō'acū cū ya wi'i, Ō'acū wi'ipu nisami. Tojo weerā Ō'acūrē “Ti wi'i me'rā tojo weerāti” nīrā, “Cū me'rāta tojo weerāti”, nīrā wee'e. ²²Mejārōta “Ŭ'muse me'rā tojo weerāti” nīrā, “Ō'acū dujiro me'rāta, topu dujigu me'rāta” nīrā wee'e.

²³»Ña'arō wa'arosa'a musā Moisé oja'quere bu'eri masārē, tojo nicā fariseo masārē. Musā weeta'sasebujurā ni'i. Musā otese o'majācā, menta, anís, comino wāmetise ba'ase sāmōrēsere seeneo, opa sū'urī weesa'a. Diez sū'urī cūorā, ni'cā sū'ū Ō'acū wi'ipu miaa, Ō'acūrē wāmepeo, pa'ire o'osa'a.

Musā tojo añurō weemirā, Moisé oja'que apeye pacase pe'ere weewe'e. Āpērārē queoro weesere, pajaña'sere, Ō'acūrē ējōpeose pe'ere weewe'e. A'tiro pe'e weeya. Musā otesere cūrē o'odu'utimirā, a'te añuyu'rūnu'cāsere weeya.

²⁴»Musā basu diacjū weewe'e. Āpērā quē'rārē su'ori diacjū weewe'e. Tojo weerā musā Ō'acū ye cjāsere bu'ērā, caperi bajutirā a'merī su'ori tūawā'cārā weronojō ni'i. Moisé cū oja'que, mejō niseacā dutise pe'ere wācūyu'rurā, ap-eye paca pe'ere weewe'e.

²⁵»Musā weeta'sarā a'tiro wee'e. Bajuyoropu dia'cū añurō wee'e. Baparire bu'ipu dia'cū añurō coerā weronojō weeta'sa'a. Ti pa po'peapure peje ña'ase musā āpērā yere yaja'que, āpērā yere űaripejayu'rūnu'cā'que ű'i'rī weronojō wā'ñasa'a. Tojo weero ña'abutiario wa'arosa'a musārē. ²⁶Musā fariseo masā tū'omasītīrā, caperi bajuno'tirā weronojō ni'i. Ne waro po'peapu cjase musā wācūsere dūcayumu'tāña. Be'ro bajuyoropu añurā, ña'ase moorā tojarāsa'a. Bapari po'peapu coemu'tā'caro weronojō bu'ipu quē'rā ű'i'rī marīrō tojaro weronojō weerāsa'a.

²⁷»Musā Moisé oja'quere bu'eri masā, fariseo masā weeta'sari masā ni'i. Tojo weero ña'abutiario wa'arosa'a musārē. Wērī'cārā masāperi weronojō ni'i. Bu'ipure añurō bajudutirā bo're me'rā wa're'que kujire nu'cōsa'a. Ti pe po'peapure wērī'cārā ō'arī mejā, tojo nicā dicuse na upu ña'ase boa'que sāñasa'a. ²⁸Musā a'tiro niseti'i. Masā i'orōpūre añurā weronojō bajuu. Po'peapu pe'ere weeta'sasebujurā ni'i. Musāpūre ña'ase niyu'rua'a.

²⁹»Musā Moisé oja'quere bu'eri masā, fariseo masā weeta'sasebucūrā ni'i. Musā dūporocjārā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā masāperi bu'ipu

añurō bajudutirā yeenu'cō'o. Tojo nicā āpērā masā añurā nī'cārārē masāperi bu'ipū mejārōta ma'masu'anū'cō'o. ³⁰Tu'ajanū'cō, a'tiro ucūsa'a. “Ūsā ñecūsūmua Ō'acū ye queti weremu'tārī masārē wējēcārā niwā. Ūsā na catīcateropure nīrā, narē wējēcā, wējētamutibopā”, ni'i. ³¹Musā a'tere tojo nīrā, “Ō'acū ye queti weremu'tārī masārē wējēcārā pārāmerā nituriarā ni'i”, nīrā wee'e. ³²Musā, musā ñecūsūmua weemu'jātī'caronojōta weeyapaticā'ña, ni tu'tiwī.

³³»Musā weeta'sari curuacjārā aña weronjō ni'i. Musā de'ro wee Ō'acū pecame'epū bu'iri da'reatjere yu'ruwe-timasīsōme. ³⁴Tojo weegu yu'ū musā tiropure Ō'acū ye queti weremu'tārī masā, masīrī masārē, bu'eri masārē o'óguti. Musā pe'e na ni'cārērārē wējē, āpērārē curusapū paabi'penū'cōrāsa'a. Āpērārē na nerēwūase wi'seripū paape, na no'o wa'ase macārīpū sirutucusiarāsa'a. ³⁵Tojo weero nipe'tirā masā añurārē wējē'que wapa musārē bu'iri wā'a'a. Musā ñecūsūmua añugū Abel me'rā ne waro wējē du'pocātīcārā niwā. Téé Zacaríā Berequíā macū me'rā yapa-da'reocārā niwā. Cūrē na ñubuepe-owuaropū Ō'acū wi'i decopū wējēcārā niwā. ³⁶Diacjū musārē weregūti. Tojo wee'que wapare ni'cārōacā a'tocateropū nīrārē bu'iri wa'arosa'a, niwī Jesú.

Jesú Jerusalérē i'agū uti'que ni'i

(Lc 13.34-35)

³⁷Fariseo masārē tojo níca be'ro Jesú Jerusalécjārā, tojo nicā toduporopū ti macāpū nī'cārārē wācūgū, a'tiro niwī:

—Jerusalécjārā, musā Ō'acū ye queti weremu'tārī masārē wējēcō'a'a. Ō'acū o'ól'cārā cū ye quetiwereri masārē ūtāperi me'rā doquewējē'e. Musārē pejetiri yu'ū ma'lgū, neocūsū'rīmīwū. Ni'cō cārē'quē co pō'rārē wūse docapū neocū'caro weronjō weesī'rīmīwū.

Musā uatiwū. ³⁸Tojo weero musā nīmī'que wi'seri masā marīrō tojarosa'a. ³⁹A'tere tu'omasīña. Yu'ūre apaturi i'anemosome majā. Be'ro yu'ū a'ti turipū apaturi a'ticāpū, musā “Ō'acū duporopū 'O'óguti' nī'cu añubutiagu nīmī” nīrāpū i'arāsa'a tja, niwī Jesú.

Jesú “Ō'acū wi'i Jerusalé cja wi'i cō'ano'rōsa'a” nī'que ni'i

(Mr 13.1-2; Lc 21.5-6)

24 Jesú Ō'acū wi'ipū nī'cu wijaa wa'awī. Cū wa'ari cura ūsā cū bu'erā cū tiro wa'a, niwū:

—Ī'aña a'ti wi'ire. Añubutiari wi'i, pajiri wi'i waro ni'i, nīmīwū. ²Ūsā tojo nicā, Jesú niwī:

—Musā a'te pejere i'a'a, i'arā. Diacjū musārē weregūti. Nipe'tise a'ti wi'i cjase ne ni'cā ūtāgā apega bu'ipū yeeturi-amujā'que tojasome. Nipe'tise mutōdi-jono'rōsa'a, niwī.

A'ti umuco pe'tise duporo Jesú “A'tiro wa'arosa'a” nī'que ni'i

(Mr 13.3-23; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³Be'ro ūsā wa'a, ūrūgū Olivo wāmet-icjapū ejawū. Jesú topū ejanujārī cura ūsā ya'yioropū sērītiña'wū:

—Ūsārē wereya. ¿De'ro nicā tojo wa'arosari? ¿Ne'enojō me'rā i'ogūsari mu'ū apaturi a'tiatjere? Tojo nicā a'ti umuco pe'tiatjō duporo ¿de'ro wee masīrāsari? ni sērītiña'wū.

⁴Jesú ūsārē yu'tiwī:

—Āpērā musārē nisoocā'to nīrā, añurō tu'omasīyuya. ⁵Pājārā a'tiro nisoorāsama. “Yu'ū Ō'acū tutuaro me'rā wee'e; Ō'acū bese'cu Cristo ni'i”, nīrāsama. Na tojo nisere tu'orā, pājārā siruturāsama. ⁶Musā a'mewējēse quetire tu'o, “Topū tojo wa'aporo” nicā tu'orāsa'a. Tere tu'orā, ucuatīcā'ña. Te a'tirota wa'arosa'a. Tojo nīmīrō, a'ti umuco pe'tiatjō du'sarosa'a yujupū. ⁷Ni'cā curuacjārā ape curuacjārā

me'rā a'mequērāsama. Tojo nicā ni'cā di'tacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewējērāsama. Peje apesepure ɥjaboase nirōsa'a. Aperopure peje di'ta narāsāse nirōsa'a. ⁸A'te nipe'tise peje me'rā masā ne waro pi'etiwā'cōse ni'i. Numio co macūrē wuase duporoacā pūrīse nu'cārō weronojō nirōsa'a.

⁹»Tojo wa'acā, yu'ure ējōpeotirā musārē ña'arō weerāsama. Musārē ñe'e, wiorā tiropu miaa, bu'iri da'redutirāsama. Musārē wējērāsama. Yu'ure ējōpeose bu'iri nipe'tirocjārā masā musārē i'atu'tirāsama. ¹⁰Tojo wa'acā, pājārā yu'ure ējōpeomi'cārā ējōpeodu'urāsama. Na a'metu'ti, āpērā wiorāpure bu'iri da'redutirā o'orāsama.

¹¹Pājārā “Ō'acū ye queti weremu'tārī masā ni'i”, nisoorāsama. Pājārārē niso, ējōpeocā weerāsama. ¹²Ña'ase niyu'rūmajārōsa'a. Tojo wa'acā, pājārā a'merī ma'idu'urāsama. ¹³Yu'ure ējōpeoyapatirā pūrīcā yu'rūwetirāsama. Yu'ɥ pacu tiropu catinu'cūrāsama.

¹⁴Nipe'tiro a'ti di'tapu Ō'acū masārē yu'rūose quetire werese'sabi'ano'rōsa'a. Na quē'rārē masīdutirowereno'rōsa'a. “Ña'arō wee'quere bujaweti ducayucā, Ō'acū ñe'egūsami”, ni wereno'rōsa'a. A'te nipe'tiropu se'sāca be'ro a'ti umuco pe'tirosa'a majā. ¹⁵Duporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Danie wāmetigu a'ti umuco pe'tiatjo duporo wa'atjere ojayucu niwī.

“Ña'agū, Ō'acū yabigunojō cū ya wi'i añurī wi'ipū sājātigunojō Jerusalé cja wi'ipū sājāagūsami”, ni ojayucu niwī. Cū ti wi'ipū nu'cūcā i'arā, musā a'ti pūrīrē bu'e, tū'omasīña. ¹⁶Tojo wa'acā i'arā, Ō'acū bu'iri da'regusami nīrā, Judeapu nīrā ūrūpagupu du'tiaya. ¹⁷Wi'i dūposārī opa sirapu soo pesagunojō po'peapu cjasere sājāa, dūretimigū, diacjū du'tiaya. ¹⁸No'o wesepu tō'ogū quē'rā

ne wi'ipū tojaa, duregu wa'aticā'ña. Sojaro me'rā du'tiaya. ¹⁹Tojo wa'ase numurī numia nijīpacosānumiarē, tojo nicā pō'rā mi'rīrā cuorārē bujaweose numurī nirōsa'a. Na umuñarō wa'amasīsome. ²⁰Musā Ō'acūrē sērīña: “Yusuase numurīrē, soowuari numū ūsā judío masā yoaropu wa'atiri numurē wa'aticā'to”, niña. ²¹Tojo wa'ase numurīrē uputu waro pi'etise nirōsa'a. Ō'acū a'ti turi wéeca be'rore tocārō pi'etise marīcaro niwū. Be'ropu quē'rārē tocārō waro pi'etise marīrōsa'a. ²²Ō'acū na pi'etise numurīrē duoticāma, ne ni'cū yu'rūwetitibutiabosami. Ō'acū pe'e cū yarā, cū bese'cārārē pajaña'gū, tojo wa'ase numurīrē duogusami.

²³»Āpērā musārē a'tiro nisoorāsama. “Jāa, i'aña. Ō'acū bese'cu Cristo a'to nimi.” O apetero weerā “Sō'opu nimi”, nīrāsama. Na tojo nicā, ējōpeoticā'ña.

²⁴Pājārā nisoori masā a'tirāsama. A'tiro nīrāsama: “Yu'ɥ Ō'acū bese'cu Cristo ni'i. Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū ni'i”, nisoorāsama. Narē ējōpeocā weesī'rīrā, peje wee'lose i'orāsama. Basiocāma, Ō'acū cū bese'cārāpureta ējōpeodu'ucā weesī'rīrāsama. ²⁵Musā basu masīña majā. Yu'ɥ musārē be'ropu wa'atjere weryutoja'a. ²⁶Tojo weerā āpērā musārē “Sō'opu yucu marīrōpu Cristo nisami, i'arā wa'aya” nicā, wa'aticā'ña. Āpērā “A'ti tucūpu nimi, i'arā a'tia” nicā, ējōpeoticā'ña. ²⁷Yu'ɥ Ō'acū macū masū weronojō uputigu a'tiri cura a'tiro nirōsa'a. Mujipū mujātiro pe'e, cū sājārō pe'e quē'rārē bupo ya'baro weronojō nirōsa'a. Ya'yioropu a'tisome. ²⁸Apīnojo wa'icu boacā, yuca maata masī, wījīwā'cāsama. Tojo wa'acā i'arā, “Apīnojo boapī”, ni masī'i. A'te weronojō yu'ɥ a'ticā, masā masīrāsama, niwī Jesū.

**Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu
¿de'ro wee a'tigusari? nise ni'i**

(Mr 13.24-37; Lc
21.25-33; 17.26-30,34-36)

²⁹ Jesũ a'tiro ninemowĩ:

—Te pi'etise nũmũrĩ yu'rũca be'ro mujĩpũ ɯmũcocjũ na'itĩ'a wa'agusami. Ñamicjũ quẽ'rã bo'reyusome. Ñocõa bũrdijarãsama. Nipe'tirã ɯ'muarõpu nirã narãsacã weeno'rãsama. ³⁰ Tojo wa'acã, ɯ'musepu yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu yu'u a'tisere ï'arãsama. Nipe'tise macãricjãrã uirã, utirãsama. Yu'u o'mecururipu tutuaro me'rã asistedijaticã, ï'arãsama. ³¹ Yu'ũre wereco'terã ɯ'musecjãrãrẽ nipe'tiro a'ti di'tapu o'õgũti. Yaro coroneta ɯpũtu busucã, yu'u bese'cãrã nipe'tiro no'o nirõcjãrãrẽ neorãsama.

³² »Musãrẽ otese higueragu wãmeticjũ me'rã queose o'õgũti. Tigu dũpũripũ pũrĩ ñasãwĩjicã, “Cũ'ma wa'arotiro wee'e”, nisa'a. ³³ A'te weronojõ yu'u todũporo nĩ'que peje wa'acã ï'arã, “Cã'rõacã Jesũ a'ti di'ta wiogu sãjãtjo dũ'sa'a”, niña. ³⁴ Diacjũ musãrẽ weregũti. A'te peje tojo wa'ari cura nirã wẽrisome. Tojo wa'asere ï'ape'ocã'rãsama. ³⁵ A'ti ɯmũco, a'ti di'ta pe'tidijarosa'a. Yu'u ucũse, yu'u bu'ese pũricã ninu'cũcã'rõsa'a. Nipe'tise yu'u nĩ'que queoro wa'arosa'a.

³⁶ »Yu'u apaturi a'tiatjema ti nũmu nicã, ti hora nicã a'tigusa'a nisere ne masĩno'ña marĩ'i. Õ'acũrẽ wereco'terã ɯ'musecjãrã, yu'u Õ'acũ macũ quẽ'rã masĩwe'e. Yu'u pacu Õ'acũ ni'cũta masĩsami.

³⁷ »Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu a'tiri cura quẽ'rãrẽ dũporocjũpu Noẽ cũ nĩcateropũ wee'caronojõ weerãsama. ³⁸ Õ'acũ a'ti turi miõse dũporo masã ba'a, sĩ'rĩ, omocã dũ'te, na põ'rã numiarẽ numisocãrã niwã. A'tere weetuocãrã niwã tẽe Noẽ cũ

yucũsũjõpu sãjãrĩ curapũ. ³⁹ Na, ne “Mejẽcã wa'arosa'a”, ni wãcũma'aticãrã niwã. Be'ro acoro pejaa, narẽ dia miorĩ curapu tu'omasicãrã niwã. Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu a'tiri cura quẽ'rãrẽ masã mejãrõta weerãsama. ⁴⁰ Yu'u a'tiri cura ɯmua pũarã ni'cãrõ me'rã wesepũ da'rãrã, ni'cũ yu'ũre ãjõpeogũ miano'gũsami. Apĩ yu'ũre ãjõpeotigu tojagũsami. ⁴¹ Pũarã numia ni'cãrõ me'rã ojoca ãrũarã, ni'cõ yu'ũre ãjõpeogo miano'gõsamo. Apego yu'ũre ãjõpeotigo tojagõsamo.

⁴² »Yu'u musã wiogu apaturi a'tiatjere musã masĩtisa'a. Tojo weerã añurõ wãcũ, tu'omasĩyuya. ⁴³ Apeye quẽ'rãrẽ a'tiro masĩña. Yajari masũ ti hora nicã a'tigusami nĩgũ, wi'i wiogu cãrĩtisami. Cũrẽ co'te, cũ ya wi'ire yajari masũ pãosãjãacã, cã'mota'asami. ⁴⁴ Musã quẽ'rã ã'rĩ weronojõ niña. Musã ne cã'rõ wãcũtibutiari cura yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ uputigu a'tigusa'a, niwĩ.

**Jesũ pũarã da'raco'terã me'rã
queose o'o'que ni'i**

(Lc 12.41-48)

⁴⁵ Jesũ a'tiro ninemowĩ:

—¿Noanojõ pe'e yu'u dutiro weenu'cũgũ, tu'omasĩgũ waro nisari? nĩgũ, queose me'rã weregũti. Wiogu aperopũ wa'agu, cũ ya wi'ire co'tedutigu ni'cũ cũrẽ da'raco'tegũre cũasami. “Ãpẽrã da'raco'terãrẽ no'o dũ'sasenojõrẽ ba'ase ecaya”, nisami. ⁴⁶ Be'ro aperopũ eja'cu dajasami. Cũ dajacã, queoro da'ra bocaejano'gũ e'catisami. ⁴⁷ Diacjũ musãrẽ weregũti. Cũ queoro weese wapa wiogu nipe'tise cũ cũosere co'tedutigu sõrõgũsami. ⁴⁸ Cũrẽ da'raco'tegu ña'agũ, “Yu'u wiogu maata dajasome” nigũnojõ pũricã a'tiro weesami. ⁴⁹ Ãpẽrã da'raco'terãrẽ ña'arõ paa pi'eticã weesami. Ãpẽrã quẽ'arã me'rã ba'a, sĩ'rĩsami. ⁵⁰ Cũ tojo

weeri cura wioḡu wācūña marīrō cū co'tetiri cura dajasami. ⁵¹ Cū cūa'cure duti'quere weeti'que wapa ʉpʉtu waro cūrē bu'iri da'regusami. Āpērā ña'arā, weeta'sari masārē wa'a'caronojō bu'ipejasirutugusami. Tojo wa'acā, cū pūrīno'gū, upicari cū'rīdio, utigusami, niwī Jesú.

Diez nu'mia me'rā Jesú queose o'o'que ni'i

25 Jesú cū wioḡu nirōpʉ ʒnoanojō sājāarōsari? níḡū, a'te queose me'rā werewī:

—Yʉ'u wioḡu nirōpʉre sājāatje a'tiro weronojō ni'i. Diez nu'mia na me'rācǵō marāpʉ niacǵu a'ticā co'tesama. Nánʉcū ʉ'se me'rā sī'osepare cʉosama. ² Ni'cā-mocūrā nipe'tisere añurō apoyutisama. Āpērā ticūrāta tja añurō apoyu, co'tesama. ³ Apoyutirā numia na ye sī'osepare miarā, ʉ'se na piosāa dʉcayuatjere miatisama. ⁴ Apoyu'cārā numia pe'e poseye'quepapʉre miasama. Tojo nicā borewaria me'rā ʉ'sere mianemosama. ⁵ Co marāpʉ niacǵu maata etatisami. Tojo weerā narē wʉja pūrīcā, cārīa wa'asama. ⁶ Be'ro ñami deco ējācā, āpērā pe'e a'tiro caricūmu'tāsama: “Co marāpʉ niacǵu a'titojami. Pōtērīrā a'tia”, nisama. ⁷ Na tojo caricūcā, nipe'tirā numia wā'cāpe'tia wa'asama. Wā'cā, na ye sī'osepare apobʉrosama. ⁸ ʉ'se miati'cārā numia pe'e āpērā mia'cārārē a'tiro nisama: “Ēsā quē'rārē cārō sī'ose ʉ'se o'oya. Ēsā sī'osepa yatiro wee'e”, nisama. ⁹ ʉ'se mia'cārā numia pe'e narē yʉ'tisama: “Musārē o'osome. Ēsā musārē o'ocāma, ʉsārē ejati, musā quē'rārē ejatibosa'a. Musā basu na ʉ'se duawʉaropʉ duurā wa'aya”, nisama. ¹⁰ Na ni'cāmocūrā numia ʉ'se duurā wa'āca be'ro na me'rācǵō marāpʉ niacǵu etasami. Āpērā apoyu'cārā numia pe'e cū me'rā bosenuʉu weeri wi'ipʉ sājāasama. Na sājāāca be'ro ti wi'icjārā

sopere bi'acā'sama. ¹¹ Be'ropʉ ʉ'se duurā eja'cārā numia sopepʉ eta, “Wioḡu, ʉsārē pāoña”, nisama. ¹² Na tojo pisucā tu'ogʉ, na me'rācǵō marāpʉ niacǵu narē yʉ'tisami: “Diacǵūta musārē ne masīti-sa'a”, nisami, ni werewī Jesú.

¹³ Jesú te queosere wérēca be'ro ʉsārē niwī:

—A'te queose weronojō yʉ'u a'tiatji numurē musā masiwe'e. Tojo weerā añurō wācū apoyuya, niwī.

I'tiarā da'racō'terā me'rā Jesú queose o'o'que ni'i

¹⁴ Jesú ʉsārē a'tiro werenemowī:

—Yʉ'u a'ti turipʉ apaturi a'tigu, masārē o'oa'tje a'te queose weronojō ni'i. Ni'cū masū ape di'tapʉ wa'agʉ, cūrē da'racō'terārē pijiosami. Narē cū yere co'tedutigʉ cūusami.

¹⁵ »Narē na da'ratjo pōtēorō cūubʉrosami. Ni'cūrē ni'cāmocusetiri mil niyeru cujiri wapabʉjuse cujirire o'osami. Apīrē pʉati mil cujiri o'osami. Apīrē mil cujiri o'osami. O'otoja, wa'a wa'asami. ¹⁶ Cū wa'āca be'ro ni'cāmocusetiri mil cujiri o'ono'cu maata te niyeru me'rā da'ra, ticuseta wapata'anemosami. ¹⁷ Pʉati mil cujiri cʉo'cu quē'rā mejārōta apeye pʉati mil cujiri wapata'anemosami. ¹⁸ Mil cujiri ñe'le'cu pe'e cope se'e, cū wioḡu da'radutimi'quere yaacā'sami.

¹⁹ »Be'ro, yoāca be'ropʉ na wioḡu sijagu eja'cu dajasami. Cūrē da'racō'terārē pijio, na da'ra'quere aposami. ²⁰ Ni'cāmocusetiri mil cujiri cʉo'cu ejamu'tāsami. Apeye ticuseta cū wapata'a'quere wiagu, cū wioḡure nisami: “Yʉ'u wioḡu, yʉ'ure ni'cāmocusetiri mil cujiri o'owʉ. A'te cʉo'o. Te me'rā apeye ticuseta mu'urē wapata'abosawʉ”, nisami.

²¹ »Cū tojo nicā tu'ogʉ, wioḡu nisami: “Mu'ʉ añurō weepā. Yʉ'u duti'caronojōta queoro weeme'ricā'pā.

Yũ'u cã'rõacã cũu'que me'rã añurõ weepã. Tojo weegu peje yũ'u cõsere co'tedutigu sõrõgũti. A'tia. Yũ'u me'rã e'catitamuña", nisami.

²²»Be'ro apĩ da'racõ'tegu puati mil kujiri o'onõ'cũ ejasami. Wioğure a'tiro nisami: "Yũ'u wioğũ, yũ'ure puati mil kujiri o'owũ. A'te cõ'o. Te me'rã ticuseta tja mũ'urẽ wapata'abosawũ", nisami.

²³»Wioğũ cãrẽ nisami: "Mũ'u añurõ weepã. Yũ'u duti'caronõjõta queoro weeme'ricã'pã. Yũ'u cã'rõacã cũu'que me'rã añurõ weepã. Tojo weegu peje yũ'u cõsere co'tedutigu sõrõgũti. A'tia. Yũ'u me'rã e'catitamuña", nisami.

²⁴»Be'ro majã mil kujiri o'onõ'cũ eja, cũ wioğure a'tiro nisami: "Yũ'u wioğũ, mũ'u tutuaro da'radutiri masũ nisere masĩwũ. Mũ'u da'ratimigũ, ãpẽrã ye da'rase wapa me'rã mũ'u wapata'a.

²⁵Tojo weegu uigu, mũ'u ye niyerure di'ta po'peapu yaacũuwũ. A'te ni'i mũ'u yẽta tja", nisami.

²⁶»Cũ tojo nicã tu'ogu, wioğũ a'tiro yũ'tisami: "Yũ'u cũu'que me'rã mũ'u ña'arõ weepã. Ña'agũ, nijisijagu ni'i. Mũ'u yũ'ure a'tiro wãcũwũ. 'Da'ratimigũ, ãpẽrã da'rase wapa me'rã wapata'ami', niwũ. ²⁷Mũ'u tojo wãcũgũ, yẽ niyerure yaatimigũ, niyeru nũrõri wi'ipũ bũcũamũjadutigu cũubopã. Tojo wẽeca be'ro yũ'u dajagu, ti wi'ipũ cũñarõ mũjã'que me'rã ñe'eboapã", nisami.

²⁸»Tojo nĩca be'ro ãpẽrã topũ nirãrẽ nisami: "Cũ ye mil kujirire e'ma, diez mil cõogu pe'ere o'oya. ²⁹A'tiro ni'i. No'o peje cõogure nemorõ o'onõ'rõsa'a. Cũ peje cõoyũ'ruogusami. Apĩ moogũ pe'ere cũ cõomi'queacãpũreta e'mape'ocã'no'gũsami.

³⁰»A'ri da'racõ'tegu queoro weetigure ñe'e, na'iti'arõ wijãropũ cõ'acã'ña. Topũ pũrĩno'gũ, upicari cũ'ridio, utigusami", nisami na wioğũ, niwĩ Jesũ.

Jesũ nipe'tise di'tacjãrãrẽ beseatje ni'i

³¹ Jesũ ãsãrẽ werenemowĩ:

—Be'ro yũ'u Õ'acũ macũ masũ weronõjõ upũtigũ a'ti turicjãrãrẽ dutigũ a'tiguti. Yũ'ure wereco'terã u'mũsecjãrã me'rã a'tigũ, asistese me'rã a'tiguti. Be'ro wioğũ dujiri cũmurõpu dujigusa'a. ³²Nipe'tise di'tacjãrã yũ'u dujiro tiropũ nerẽrasama. Tojo weegu yũ'ure e'jõpeorãrẽ mejẽcã, ãpẽrã yũ'ure e'jõpeotirãrẽ mejẽcã dũcawaanu'cõgũti. Ni'cũ ecarã co'tegu ovejare mejẽcã, cabrare mejẽcã dũcawaanu'cõgũ weronõjõ weeguti. ³³Cũ ovejare diacjũcamocã pe'e nũ'cõsami. Cabra pe'ere cũpe pe'e nũ'cõsami. A'te weronõjõ yũ'ure e'jõpeorãrẽ diacjũ pe'e nũ'cõgũti. Yũ'ure e'jõpeotirã pe'ere cũpe pe'e nũ'cõgũti. ³⁴Tojo wẽeca be'ro diacjũ pe'e nu'cũrãrẽ nigũti. "A'tia. Yũ'u pacũ mũsãrẽ añurõ weeami. Ne warõpu cũ a'ti turire weenu'cãcaterõpu mũsã niatjore apoyutojacũ niwĩ. Tere ñe'erã a'tia majã. ³⁵Yũ'u u'jaboacã, yũ'ure ecawũ. Yũ'u acowuocã, si'rise tiawũ. Yũ'u aperõpu sijacã, yũ'ure cãrĩrõ o'owũ. ³⁶Su'ti dũ'sacã, yũ'ure sãawũ. Dutiticã, yũ'ure i'acusawũ. ãpẽrã yũ'ure bu'iri da'reri wi'ipũ sõrõcã, yũ'ure i'arã etawũ", nigũti. ³⁷Tere tu'orã, diacjũ pe'e nu'cũrã, na ña'arõ wee'quere acobõjono'cãrã a'tiro nirãsama: "Ûsã wioğũ ¿de'ro nicã mũ'urẽ u'jaboacã, ecarĩ? ¿De'ro nicã mũ'u acowuocã, tiarĩ? ³⁸¿De'ro nicã aperõpu sijacã, mũ'urẽ cãrĩrõ o'ori o su'tinojõ dũ'sacã, mũ'urẽ sãarĩ? ³⁹¿De'ro nicã mũ'urẽ dutitigure, o bu'iri da'reri wi'ipũ nigũrẽ i'arã etarĩ?" nirãsama.

⁴⁰»Na tojo nicã, narẽ yũ'tiguti: "Mũsãrẽ diacjũ wereguti. Mũsã yũ'ure e'jõpeorãrẽ, no'o mejõ nirãpũreta añurõ wẽerã, yũ'ureta weerã weewũ."

⁴¹»Be'ro cūpe pe'e nu'cūrārē a'tiro nigūti: “Mūsā Ō'acū bu'iri da'reno'ajā ni'i. Tojo weerā a'tore niticā'ña. Pecame'e ūjūnu'cūrī me'e tiropu wa'aya. Ti me'e wātī wiogu, cū me'rā ūmusepu cō'adijo'cārārē apoyūca me'e ni'i. ⁴²Yū'u ūjaboacā, mūsā yū'ure ecatiwū. Yū'u acowuocā, tīatiwū. ⁴³Yū'u aperopu sijacā, yū'ure cārīse o'otiwū. Yū'ure su'ti dū'sacā, sāatiwū. Yū'u dutiticā, yū'u bu'iri da'reri wi'ipu nicā quē'rārē, i'arā wa'atiwū.”

⁴⁴»Tere tū'orā, a'tiro nirāsama: “Wiogu, mū'u ūjaboacā, acowuocā, aperopu sijacā, su'ti moocā, dutiticā, bu'iri da'reri wi'ipu nicā, ¿de'ro nicānojō ūsā mū'urē weetamutiri?” nirāsama.

⁴⁵»Yū'u narē yū'tiguti: “Diacjū musārē wereguti. Mūsā ā'rā mejō nirārē weetamutiwū. Narē weetamutirā, yū'ureta weetamutirā weewū”, nigūti.

⁴⁶»Be'ro narē bu'iri da're bajurioguti. Āpērā ña'arō wee'quere acobojo'cārā pe'e catinu'cūserē boca, ūmusepu wa'arāsama, niwī Jesú.

Jesure ñe'erātirā na apoyu'que ni'i

(Mr 14.1-2; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

26 Jesú apaturi cū a'tiatjere wérēca be'ro ūsā cū bu'erārē niwī:

²—Mūsā masī'i, Pascua bosenuwu wa'atjo pua numu dū'sa'a. Ti bosenuwu nicā, yū'u Ō'acū macū masū weronojō uputigure wiorāpure o'o, curusapu paabi'pe wējērāsama, niwī.

³Titare pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā, judío masā bucurā, Caifā pa'ia wiogu ya wi'i sope pu'topu nerēcārā niwā. ⁴Topu na Jesure nisoose me'rā ñe'e, wējēatjere apoyucārā niwā. ⁵Tere apomirā, a'tiro nicārā niwā:

—Bosenuwu nicā weeticārā. Masā cūrē ma'írā, no'o ūaro caricūma'a, marī tojo weesere dojorēbosama, nicārā niwā.

Ni'cō numio Jesure ma'iyu'ruugo ū'mutise piopeo'que ni'i

(Mr 14.3-9; Jn 12.1-8)

⁶Na “Jesure wējērāti” ni apocaterore Jesú Betaniapu niwī. Simó cāmi boa, yū'ru'cu ya wi'ipu niwī. ⁷Topu cū nicā, ni'cō numio cū pu'to a'tiwō. Co ū'muticja acosticjare cuowō. Te ū'mutise wapabujuse waro niwū. Co Jesú ba'adujigure cū dupoa bu'ipu ū'mutise piopeowō. ⁸Co tojo weecā i'arā, ūsā cū bu'erā uputu uawu. Ūsā basu a'merī niwū:

—¿De'ro weego tojo weeti? Mejō waro a'tere bajuriogo weemo. ⁹Co tojo weetigo, āpērārē pajiro duawapata'aboapō. Te me'rā pajasecuorārē weetamuboapō, niwū. ¹⁰Jesú ūsā tojo nisere masīgū, ūsārē niwī:

—¿De'ro weerā core cariborā weeti? A'tere yū'ure tojo wéégo, añurō weego weemo. ¹¹Pajasecuorā mūsā wa'teropu ninu'cūcā'rāsama. Yū'u pūrīcārē mūsā wa'teropure ninu'cūcā i'asome. ¹²Co yū'ure tere piopeogo, yū'u wérīca be'ro na yaatji duporo wa'reatjere weronojō weeyugo weemo. ¹³Diacjū musārē wereguti. Yū'u masārē yū'ruose quetire no'o nirō werecusiarā, nipe'tiro a'ti di'tapure a'tiro weerāsama. A'tigo co yū'ure wee'quere core wācūdutirā wererāsama, niwī Jesú.

Juda Jesure cūrē i'atu'tirā tiropu o'o'que ni'i

(Mr 14.10-11; Lc 22.3-6)

¹⁴Jesú numiorē tojo níca be'ro ūsā Jesú bu'erā me'rācūjū ní'cu, Juda Iscariote na nigū a'tiro weewī. Pa'ia wiorā tiropu wa'atjīgū, ucūgū wa'acu niwī. ¹⁵Narē a'tiro nicu niwī:

—Yū'u Jesure musārē o'ocā, ¿no'ocārō niyeru yū'ure wapayerāsari? nicu niwī.

Tojo nicā tū'orā, na treinta niyeru cujirire o'ocārā niwā. ¹⁶Na wapayéca

be'ro cū “¿De'ro nicā Jesure wiorāpūre o'orouamitito yu'ure?” ni wācūcū niwī.

**Jesú cū bu'erā me'rā
cū ba'atuo'que ni'i**

(Mr 14.12-25; Lc 22.7-23; Jn
13.21-30; 1Co 11.23-26)

¹⁷ Ūsā Jesú bu'erā na pá bucuase me'rā morēti'quere ba'ari bosenūmu ninū'cācā, cū tiro wa'a, sēritiña'wū:

—¿No'opu marī Pascua bosenūmu ba'atjore apoyucā űasari? niwū.

¹⁸ Cū űsārē niwī:

—Jerusalēpu wa'aya. Topu ni'cū nisami. Cūrē a'tiro niña. “Ūsārē bu'egu a'tiro nidutiami: ‘Yu'u pi'etiatjo cā'rōacā du'sa'a. Mu'u ya wi'ipu yu'u bu'erā me'rā ba'atuoguti', ni weredutiami Jesú”, niña.

¹⁹ Tojo weerā Jesú o'ó'cārā cū duti'caronojōta weecārā niwā. Pascua nicā űsā ba'atjere apoyucārā niwā.

²⁰ Na'ique'aca be'ro Jesú űsā cū bu'erā doce me'rā ba'adujiwī. ²¹ Ūsā ba'ari cura Jesú űsārē niwī:

—Diacjūta musārē wereguti. Ni'cū musā wa'teropu nigú yu'ure wiorāpūre wējēdutigu o'ogusami, niwī.

²² Cū tojo nicā, űsā uputu bujawetiwū. Be'ro a'merī sēritiña'burowū:

—Ūsā wiogu, yu'uta nicā'sa'aba, niwū.

²³ Jesú űsārē yu'tiwī:

—Yu'u me'rā a'ti papu yosoba'agu cūta nigūsami wiorāpūre o'oacju.

²⁴ Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigure Ō'acū ye queti ojāca pūrī ní'caronojōta wa'arosa'a. Tojo wa'acā, yu'ure wiorāpūre o'oguma űa'abutiario wa'arosa'a. Cū diacjūta bajuatiyu'ruocā, nemorō añubopā, niwī.

²⁵ Tojo níca be'roacā Juda Jesure wiorāpūre o'oacju a'tiro niwī:

—Ūsārē bu'egu, yu'uta nicā'sa'aba, niwī.

Jesú cūrē yu'tiwī:

—Mu'uta ni'i, niwī.

²⁶ Ūsā ba'ari cura Jesú pāgārē mii, cū pacu Ō'acūrē e'catise o'owī. Tu'ajanu'cō, pārē ducawaa, űsārē ecawī. Ducawaagu, űsārē niwī:

—Ba'aya. A'te yu'u upu ni'i, niwī.

²⁷ Be'ro sī'rīrī pare mii, Ō'acūrē e'catise o'owī tja. Ti pare űsārē tiagū, a'tiro niwī:

—Nipe'tirā a'ti pa cjasere sī'rīpe'ticā'ña. ²⁸ A'te yé dí ni'i. Masā űa'arō wee'quere wērī wapayebosagusa'a. Ō'acū masārē apeye ma'ma “A'tiro weeguti” ní'quere cūugūsami. Tojo weegu yu'u wērīgū dí o'maburose me'rā pājārā masā űa'arō wee'quere acobojogusami.

²⁹ Musārē wereguti. A'te u'seducaco vino ni'cārōacā marī sī'rīrā weronojō weenemosome. Be'ro yu'u pacu yu'ure wiogu sōrōcā, musā me'rā apaturi ma'ma vino sī'rīnemogūsa'a tja, niwī Jesú.

**Jesú Pedrore “Mu'u yu'ure
‘Masiwe'e' nigūsa'a” ní'que ni'i**

(Mr 14.26-31; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

³⁰ Ūsā ba'āca be'ro Ō'acūrē basapeotojanu'cō, ti wi'ire wijaa wa'awū. Wijaa, űrūgū Olivo wāmeticjupu wa'awū.

³¹ Topu wa'agu, Jesú űsārē niwī:

—Musā nipe'tirā a'ti űami uirā, yu'ure cō'awā'cāpe'tia wa'arāsa'a. Musā tojo weeatje Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu ní'rōnojōta wa'arosa'a. A'tiro ojano'wū: “Yu'u oveja co'tegure wējēno'cā weegusa'a. Tojo weecā, cū yarā oveja no'o űaro omastearāsama”, nicu niwī Ō'acū cū ye queti ojāca pūrīpu. ³² Yu'u wērī'cupu masāca be'ro musā duporo Galilea di'tapu wa'ayutojagusa'a, niwī.

³³ Cū tojo nicā tu'ogu, Pedro yu'tiwī:

—Āpērā mu'urē cō'awā'cācā, yu'u pūrīcā ne wa'asome, niwī.

³⁴ Tojo nisere tu'ogu, Jesú cūrē niwī:

—Diacjũ mu'urẽ weregutĩ. Ni'cãcã ñamita cãrẽ'quẽ uuati dũporo i'tiati “Cũrẽ ne masĩwe'e”, nigũsa'a, niwĩ.

³⁵ Pedro cũrẽ yu'tiwĩ:

—Yu'u pũrĩcã na yu'ure wẽjẽsĩ'ricãma, “Cũ me'rã boaguti”, nigũsa'a. “Cũrẽ masĩwe'e”, nisome, niwĩ. Be'ro nipe'tirã ũsã cũ bu'erã cũ ní'caronojõta nibũrowũ.

**Jesú Getsemaní wãmetiropũ
cũ pacũre ñubue'que ni'i**

(Mr 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶ Be'ro Jesú ũsã cũ bu'erã me'rã masã na otero Getsemaní wãmetiropũ etawũ. Topũ eta, ũsãrẽ niwĩ:

—A'to dujĩniña yujupũ. Sõ'opũ yu'u pacũre sãrĩgũ wa'aguti, niwĩ.

³⁷ Topũ wa'agu, Pedro, tojo nicã Zebedeo põ'rã puarãrẽ miawĩ. Cũ upũtu waro bujaweti, wãcũque'ticu niwĩ. ³⁸ Tojo weegu narẽ nicu niwĩ:

—Yu'ure wẽritawioro, bujawetise yu'rũmajãsa'a. Musã a'to tojayá. Yu'ure co'teya. Ne cãriticã'ña, nicu niwĩ.

³⁹ Cũ tojo nĩca be'ro na yu'rũro yoacurero wa'a, di'tapũ mu'rĩque'aejacu niwĩ. Topũ Õ'acũrẽ sãrĩgũ, a'tiro nicu niwĩ:

—Pacu, mu'u uacã, yu'ure a'te ña'arõ yu'rũatje wa'aticã'to. Yu'u tojo nimicã, yu'u ñaro weeticã'ña. Mu'u ñaro pe'e wa'ato, ni sãricu niwĩ.

⁴⁰ Be'ro cũ bu'erã i'tiarã tiropũ majãmitojacu niwĩ. Na cãrĩ'cãrãpũre bocaecacu niwĩ. Pedore a'tiro nicu niwĩ:

—¿Ne cã'rõacã cãritimirã, musã tu'sumasĩtisari? ⁴¹ Cãriticã'ña. Wãtĩ ũsãrẽ niqesãticã'to nĩrã, Õ'acũrẽ sãrĩña. Musã wãcũsepũ me'rãma yu'ure ëjõpeonu'cũsĩ'rĩmisa'a. Musã se'saro tojo weesĩ'rĩmirã, wãcũtutuamasĩtisa'a. Tojo weerã Õ'acũrẽ sãrĩña, nicu niwĩ.

⁴² Be'ro apaturi wa'a, cũ pacũre sãrĩnemocu niwĩ tja:

—Pacu, ña'arõ pi'etisere yu'ure cã'mo-ta'asĩ'rĩtigu, mu'u ñaro weeya. Yu'u ñaro wa'aticã'to, nicu niwĩ.

⁴³ Be'ro apaturi na i'tiarã tiropũ majãmitojacu niwĩ. Na cãrĩ'cãrãpũre bocaecacu niwĩ tja. Narẽ wũja pũrĩyu'rũacarõ niwũ. ⁴⁴ Tojo weegu narẽ wã'cõtĩmigũ, apaturi cũ pacũre sãrĩgũ wa'acu niwĩ tja. Cũ sãrĩ'caronojõta sãricu niwĩ tja. ⁴⁵ Be'ro na tiropũ majãmitojagu, narẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Ni'cãrõacãma sooya; cãrĩña majã. Yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigure masã ña'arãpũre o'otaje ejatoja'a. ⁴⁶ Wã'cãnu'cãña. Te'a na tiropũ wa'arã. Yu'ure o'oacju a'titõjami, nicu niwĩ.

Jesure na ñe'ewã'cã'que ni'i

(Mr 14.43-50; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Jesú ucũrĩ cura Juda, ũsã Jesú bu'erã me'rã nĩmi'cu etawĩ. Pãjãrã masã di'pjiĩ, yucupagu cuo'cãrã cũ me'rã a'tiwã. Na pa'ia wiorã, judío masã bucurã na o'ó'cãrã niwã. ⁴⁸ Juda Jesure o'oacju a'tiro wereyutojacu niwĩ:

—Yu'u wa'suporopũ mi'miacju cũta nigũsami. Cũrẽ ñe'eña, ni wereyucu niwĩ.

⁴⁹ Cũ narẽ ní'caronojõta weewĩ. Maata Jesú tiropũ ejanu'cãgũ, “Yu'ure bu'egu”, niwĩ. Tojo nĩgũta, Jesure wa'suporopũ mi'miwĩ.

⁵⁰ Tojo weecã i'agũ, Jesú cũrẽ niwĩ:

—Yu'u me'rãcũ, mu'u weegu a'tisere weeya. Tojo nĩca be'ro masã a'ti, Jesure ñe'ewã'cã wa'awã.

⁵¹ Na cũrẽ ñe'ewã'cãrĩ cura ni'cũ Jesú bu'egu cũ ya di'pjiĩrẽ wejewe, pa'ia wiochure da'raco'tegure o'mepero dũtepã'rẽcã'wĩ. ⁵² Cũ tojo weecã i'agũ, Jesú cũrẽ niwĩ:

—Weeticã'ña. Mu'u ya di'pjiĩrẽ nũrõña. Di'pjiĩ me'rã a'mequẽrãnojo di'pjiĩ me'rãta wẽrĩrasama. ⁵³ ¿Mu'u masĩweti? Yu'u, yu'u pacũre sãrĩcãma,

maata doce cururi cūrē wereco'terārē yu'ure weetamudutigu o'óbosami. Yu'u tojo weemasí'i. ⁵⁴ Yu'u tojo weecāma, Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu ní'que wa'atibosa'a, niwī.

⁵⁵ Jesú cūrē ñe'erā a'tirārē niwī:

—¿Yajari masūrē ñe'erā a'tirā weronojō yu'ure di'pjīrī, yucapagu me'rā ñe'erā a'tiati? Nipe'tise nūmūrī Ō'acū wi'ipū masārē bu'edujiwū. Tojo weemicā, musā yu'ure ñe'etiwū. ⁵⁶ Musā ni'cārōacā weese Ō'acū ye queti weremu'tārī masā yu'ure oja'caronojōta wa'a'a, niwī Jesú.

Cūrē ñe'ecā í'a, ni'cūrēta ūsā cū bu'erā pe'e cō'anū'cōcā, du'tiwā'cāpe'tia wa'awū.

Jesure wiorā tiropu na mia'que ni'i

(Mr 14.53-65; Lc 22.54-55,63-71;
Jn 18.12-14,19-24)

⁵⁷ Be'ro Jesure pa'ia wioḡu Caifá tiropu miacārā niwā. Topure Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā judío masā bucurā nerēyutojacārā niwā. ⁵⁸ Pedro pe'e Jesure yoacurero sirutucu niwī. Pa'ia wioḡu ya wi'i sope pu'topu sirutucocū niwī. Topu ti sārīrōpu sājāa, surara pu'to dujicu niwī. ¿De'ro wa'abutiariosari? níḡū, tojo weecu niwī.

⁵⁹ Pa'ia wiorā, judío masā bucurā, nipe'tirā wiorā Jesure wējēsī'ricārā niwā. Tojo weerā diacjū nitise me'rā cūrē weresātjere a'macārā niwā. ⁶⁰ Pājārā na tiro wa'a, mejēcā nisoomirā, ne cūrē “Te ye bu'iri wējērōua'a” nisere bocaticārā niwā. Tojo weecūmí, be'ropu puarā nisoori masārē bocacārā niwā. ⁶¹ A'tiro nisoocārā niwā:

—Ā'rī masū a'tiro niwī: “A'ti wi'i Ō'acū wi'ire cō'ape'omasí'i. I'tia nūmu be'ro apaturi tu'ajanū'cōpe'omasí'i tja”, niwī, nicārā niwā.

⁶² Tojo nicā tu'ogū, pa'ia wioḡu wā'cānū'cā, Jesure nicu niwī:

—¿Mu'u yu'tiweti? ¿De'ro ni yu'tigusari na weresāsere? nicu niwī.

⁶³ Jesú yu'titiyu'rucā'cu niwī. Tojo weecā, Caifá cūrē nicu niwī:

—Ō'acū catinu'cūḡū wāme me'rā mu'urē diacjū yu'ticā ūa'a. Wereya. ¿Mu'uta niti Ō'acū macū cū bese'cu Cristo na níḡū? nicu niwī.

⁶⁴ Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Cūta ni'i mu'u níronojōta. Apeye quē'rārē musārē werenemogūti. Be'ro yu'u Ō'acū macū masū weronojō up-utigu Ō'acū tutuayu'rūḡu pu'topu dujicā í'arāsa'a. Tojo nicā yu'u o'mecururi bu'ipu apaturi dijaticā í'arāsa'a, nicu niwī.

⁶⁵ Cū tojo nicā tu'ogū, Caifá pa'ia wioḡu uagu, cū basu cū ye su'tire wejetū'rēcu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Ā'rī masū tojo ucūḡū, Ō'acūrē ña'abutiario níḡū weemi. Āpērā masā cūrē weresārā ūanemowe'e. Musā cū ña'arō ní'quere tu'otojapu. ⁶⁶ ¿De'ro ni wācūti? nicu niwī.

Na yu'ticārā niwā:

—Cū bu'iritimi. Wērīato, nicārā niwā.

⁶⁷ Tojo níca be'ro cū diapoapu ū'seco e'owa're, cūrē dotecārā niwā. Āpērā diapoapu paacārā niwā. ⁶⁸ Be'ro cūrē a'tiro ni bujipecārā niwā:

—Mu'u Ō'acū bese'cu Cristo ni'i níḡū, níbcaya. ¿Noa mu'urē paati? nicārā niwā.

Pedro Jesure “Masīwe'e” cū ní'que ni'i

(Mr 14.66-72; Lc 22.56-62;
Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Na wi'i po'peapu tojo weeri cura Pedro wijaaro sope pu'topu dujicu niwī. Cū topu dujicā, ni'cō ti wi'i da'raco'tego cū tiropu wa'a, “Mu'u Jesú Galileacjū me'rā sija'cūta ni'iba”, nico niwō.

⁷⁰ Co tojo nicā tu'ogū, Pedro nipe'tirā tu'oropu nisoogu, a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Mũ'u tojo ucũsere tũ'omasĩtisa'a, nicũ niwĩ.

⁷¹Tojo nitoja, sã'rĩrõ sope pu'topũ wi-
jaacu niwĩ. To cũ wijaacã, apegno cũrẽ
ĩ'abocaco niwõ tja. Topũ nirãrẽ a'tiro
nico niwõ:

—Ã'rĩ quẽ'rã Jesũ Nazarecjũ me'rã si-
ja'cuta nimi, nico niwõ.

⁷²Mejárõta core nisoogu, a'tiro yũ'ticu
niwĩ:

—Õ'acũ me'rã diacjũta cũrẽ ne
masĩtibutiacã'sa'a, nicũ niwĩ.

⁷³Cã'rõacã be'ro masã topũ nirã Pedro
tiro wa'a, cũrẽ nicãrã niwã:

—Mũ'u quẽ'rã Jesũ bu'erã me'rã si-
ja'cuta ni'i. Mũ'u ucũseputa tũ'ota basio
ni'i, nicãrã niwã.

⁷⁴Na tojo nicã tũ'ogu, cũ narẽ
nisonomopeocu niwĩ:

—Yũ'u diacjũta ucũticã, Õ'acũ yũ'ure
bu'iri da'reato. Yũ'u masã ucũgũrẽ ne
masĩtisa'a, nicũ niwĩ.

Cũ tojo nicũnarĩ cura cãrẽ'quẽ uuucũ
niwĩ. ⁷⁵Tojo wa'acã, Jesũ cũrẽ ucũ'-
quere wãcũbocacu niwĩ. Jesũ todũ-
poropũ a'tiro weryucũ niwĩ: “Cãrẽ'quẽ
uuati dũporo mũ'u i'tiati yũ'ure ‘Cũrẽ
masĩwe'e', nigũsa'a.” Tere wãcũboca wi-
jaa, upũtu utiwã'cã wa'acu niwĩ.

Jesure romano masã wiogu Pilato tiropũ miieja'que ni'i

(Mr 15.1; Lc 23.1-2; Jn 18.28-32)

27 Ñamiacãcure nipe'tirã pa'ia
wiorã, tojo nicã judío masã
bucurã nerẽcãrã niwã. Nerẽ, ni'cãrõnojõ
wãcũseticãrã niwã. “¿De'ro wee marĩ
Jesure wẽjẽrãsarĩ?” ni apoyucãrã niwã.
²Apotoja, Jesure cõme dari me'rã
dũ'tetjãrã, Poncio Pilato, Judea di'ta
wiogu tiropũ miiejacãrã niwã.

Juda cũ wẽrĩ'que ni'i

³Be'ro Juda “Jesure wẽjẽrãsama” nis-
ere tũ'ocu niwĩ. Tere tũ'ogu, pũrõ
waro bujaweticũ niwĩ. Tojo weegu na

niyeru wapaye'que treinta cujirire pa'ia
wiorãrẽ, tojo nicã judío masã bucũrãrẽ
wiacã'cu niwĩ. ⁴Narẽ nicũ niwĩ:

—Yũ'u ñã'abutiario weeasu. Masũ
añugũ, bu'iri marĩgũrẽ wẽjẽdutigũ
wiorãpure o'oasu, nicũ niwĩ.

Na cũrẽ yũ'ticãrã niwã:

—Mũ'u tojo weese ãsã ye mejẽta ni'i.
Mũ'u ye cjase nisa'a, nicãrã niwã.

⁵Na tojo nicã tũ'ogu, Juda niyeru
Õ'acũ wi'ipũ doquewiacã'cu niwĩ. Be'ro
wa'a, cũ basu wãmũtapũ dũ'teyoja,
wẽria wa'acu niwĩ.

⁶Pa'ia wiorã niyeru cujirire seeneorã,
a'tiro nicãrã niwã:

—A'te niyeru masũrẽ wẽjẽse wapa
ni'i. Tojo weerã marĩ Õ'acũ wi'i niyeru
cũurĩ acaropũ cũumasĩtisa'a. Marĩrẽ
dutise tojo weedutiwe'e, nicãrã niwã.

⁷Be'ro na basu a'merĩ ucũ, a'tiro
wãcũcãrã niwã:

—Marĩ a'te niyeru me'rã di'ta sutũ-
parũ yeerãtirã na di'i miirõrẽ duurã.
Tojo weerã marĩ aperocjãrã na wẽricã
yaatjo nirõsa'a, ni apocãrã niwã.

⁸Masũ wẽjẽse wapa me'rã duuca
di'ta nicaro niwũ. Tojo weero a'tocatero
quẽ'rã ti di'ta “Dĩ cõ'ãca di'ta” wãmeti'i.

⁹⁻¹⁰Dũporocjũputa Õ'acũ ye queti
weremũ'tãrĩ masũ Jeremía cũ “A'tiro
wa'arosa'a” ni'que queoro wa'acaro ni-
wũ. Cũ a'tiro ojacu niwĩ: “Israe curu-
acjãrã ‘Treinta niyeru cujiri wapatimi’
ni'caro weronojõta te niyeru me'rã di'ta
sutũparũ yeerãtirã na di'i miirõrẽ du-
urãsama. Õ'acũ yũ'ure ojaduti'carono-
jõta weerãsama”, ni ojacu niwĩ Jeremía.

Jesũ romano masã wiogu Pilato tiropũ ni'que ni'i

(Mr 15.2-5; Lc 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹Be'ro Jesure Judea di'ta wiogu Pi-
lato tiropũ miacãrã niwã. Pilato cũrẽ
sẽrĩtiña'cu niwĩ:

—¿Mũ'uta niti judío masã wiogu? nicũ
niwĩ.

Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u nírōnojōta cūta ni'i, nicu niwī.

¹²Pa'ia wiorā, judío masā bucurā weresāse pe'ema ne yu'titiyu'ruocā'cu niwī. ¹³Tojo weegu Pilato cūrē nicu niwī:

—¿De'ro weegu mu'u na ucūse pejere yu'tiweti? nicu niwī.

¹⁴Jesú ne cārō yu'titicu niwī. Cū yu'titicā ī'agū, Pilato ī'amaría wa'acu niwī.

Jesure wējēduti'que ni'i

(Mr 15.6-20; Lc

23.13-25; Jn 18.38–19.16)

¹⁵Cū'marīnucū Pascua bosenumu nicā Judea di'ta wioḡu a'tiro weeseticūcu niwī. Ni'cū bu'iri da'reri wi'ipu nigūrē masā na du'uwiṛōdutigūre du'uwiṛōcūcu niwī. ¹⁶Titare ni'cū bu'iri da'reri wi'ipu nigū Barrabá wāmetigū nicu niwī. Nipe'tirā cū ña'arō weel'quere masīcārā niwā. ¹⁷Pilato masā pājārā cū tiropu nerēcā ī'agū, narē sērītiña'cu niwī:

—¿Ni'irē yu'u du'uwiṛōcā uasari? ¿Barrabáre du'uwiṛōsari, o Jesú na Cristo pisuno'gū pe'ere du'uwiṛōsari? nicu niwī.

¹⁸Jesure masā ma'icā ī'arā, wiorā Jesure uocārā niwā. Cūrē uorā, Pilatopure wiacārā niwā. Na tojo uosere Pilato masīcu niwī. Tojo weegu Jesure du'uwiṛōsī'rīgū, tere sērītiña'cu niwī.

¹⁹Pilato masārē besewuoropu dujicu niwī. Cū topu dujicā, cū nūmo a'tiro queti o'óco niwō: “Cū masū bu'iri moogūrē mejēcā weeticā'ña. Ñamipu cūrē tojo wa'atjere wiobutiaro quē'easu”, ni queti o'óco niwō.

²⁰Pa'ia wiorā, tojo nicā judío masā bucurā masārē a'tiro niduticārā niwā:

—Barrabá pe'ere du'uwiṛōdutiya. Jesú pe'ere wējēdutiya, nicārā niwā.

²¹Be'ro Pilato masārē sērītiña'nemocu niwī:

—Ā'rā puarārē ¿ni'í pe'ere yu'u du'uwiṛōcā uasari? nicu niwī.

Na a'tiro yu'ticārā niwā:

—Barrabáre du'uwiṛōña, nicārā niwā.

²²Na tojo nicā tu'ogu, Pilato nicu niwī:

—To pūrīcārē Jesú na Cristo nigūrē ¿de'ro weegasari?

Nipe'tirā yu'ticārā niwā:

—Curusapu paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

²³Tojo nicā tu'ogu, Pilato nicu niwī:

—¿De'ro weegu tojo weebosari? Ā'rī ne cārō ña'arō weeticu niami, nicu niwī.

Cū tojo nimicā, masā pe'e caricūnemocārā niwā:

—Curusapu paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

²⁴Masā Pilato ucūserē tu'osī'rīticārā niwā. Tojo tu'oronojō o'orā, mejō pe'e cumuca wā'cōcārā niwā. Na tojo weecā ī'agū, Pilato aco miitiduticu niwī. Te me'rā masā ī'orōpu omocoe, a'tiro nicu niwī:

—Ā'rī masū bu'iri moogūrē wējēcā, yu'u bu'iri moogūsa'a. Musā basu bu'ir-itirāsa'a, nicu niwī.

²⁵Cū tojo nicā tu'orā, masā nipe'tirā topu nirá yu'ticārā niwā:

—Cū wērīse wapa ūsā pō'rā me'rā bu'iri cuorāti, nicārā niwā.

²⁶Tojo nicā tu'ogu, Pilato Barrabáre du'uwiṛōcu niwī. Jesú pe'ere tārāduticu niwī. Be'ro curusapu surarare paabi'pe wējēduticu niwī.

²⁷Be'ro Pilato yarā surara cū ya wi'ipu Jesure miacārā niwā. Topu nipe'tirā surara nerēnu'cātjīrā, Jesure be'toanu'cācārā niwā. ²⁸Be'ro cū yaro su'tirote tuwee, su'tiro sō'arō wiorā sāñarōnojōrē sāacārā niwā.

²⁹Cū dupoapu ni'cā be'to pota me'rā wéeca be'tore peocārā niwā. Ni'cāgū tuacju wiorā cuocjunojōrē Jesure diacjucamocāpu o'ocārā niwā. Tojo weetoja, cū pu'topu ejaque'a, cūrē bujicā'cārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—E'catipeoya judío masā wioḡure, ni bujicā'cārā niwā.

³⁰Tojo nicā apeye u'seco e'owa'recārā niwā. Cū tuacjure tūawee, dūpoapu paamujācārā niwā. ³¹Na tojo bujicā'ca be'ro cū sāñarī su'tiro wioḡu ya su'tirote tuweecārā niwā. Be'ro cū todūporo sāñaca su'tirote sāacārā niwā tja. Tu'ajanu'cō, cūrē curusapu wējērā wa'arā miacārā niwā.

Jesure curusapu paabi'pe wējē'que ni'i

(Mr 15.21-32; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

³²Na Jesure wējērā wa'arā miarī cura ni'cū masū Simó Cirene wāmetiri macācjūrē bocaejawā. Cūrē Jesú ya curusare wuadutiwā.

³³Tojo weewā'cārā, ni'cā bu'a Gólgota wāmetiropu ejawā. Gólgota nírō, “Masā boaweeca dūpoa” nírō weesa'a. ³⁴Topu pūrīse tu'oña'ticā'to nírā, Jesure vino sū'ese me'rā morē'quere tīawā. Jesú cā'rō sī'rīña'cūmí, sī'rīdu'ucā'wī.

³⁵Jesure curusapu paabi'peca be'ro surara cū ye su'tire nībocape wapata'a'cārārē ducawaawā. Na tojo weecā, dūporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū oja'que queoro wa'acaro niwū. A'tiro ojanocarō niwū Jesure wa'atjere: “Yé su'tire na basu nībocape, ducawaawā”, nicaro niwū. ³⁶Be'ro curusa docapu surara cūrē cō'terā ejanujāwā. ³⁷Jesú dūpoa bu'lipu ni'cā pjī me'rā “A'te ye bu'iri cūrē wējē'e” nisere ojaō'owā. A'tiro ojanowū: “Ā'rī Jesú nimi. Cū judío masā wioḡu nimi”, niwū.

³⁸Jesú me'rā āpērā quē'rā puarā yajari masā curusapu paabi'penū'cōno'wā. Ni'cū diacjū pe'e, apīrē cūpe pe'e nu'cōwā. ³⁹Jesú pu'to masā yu'ruarā, cūrē bujicārā dūpoa yuremujāwā.

⁴⁰Cūrē a'tiro niwā:

—“Ō'acū wi'ire cō'agūti, i'tia nūmu be'rota tu'ajatojaguti”, nimirū mu'u. Tojo ní'cu mu'u basuta yu'ruoya. Mu'u

Ō'acū macū nīgū, curusapu wā'nagū dijatia, niwā.

⁴¹Na weronjōta pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā judío masā bucurā cūrē bujicā'wā. Na basu a'merī a'tiro ucūcārā niwā:

⁴²—Āpērāmaricārē yu'ruowī. Cū basu pe'e yu'ruomasītimi. “Israe curuacjārā wioḡu ni'i”, niwī. To pūrīcārē curusapu wā'nagū dijatiao. Tojo weecā, marī cūrē ējōpeorāsa'a. ⁴³Cū “Ō'acūrē ējōpeo'o”, niwī. Ō'acū cūrē ma'lgū pūrīcā, cūrē yu'ruoato. Cū marīrē “Ō'acū macū ni'i”, nitojamiwība, ni bujicā'wā.

⁴⁴Yajari masā Jesú me'rā curusapu paabi'penū'cō'cārāpūta bujicā'sājāwā.

Jesú wērī'que ni'i

(Mr 15.33-41; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

⁴⁵Jesú curusapu wērīrī cura dajaritero nicā nipe'tiropu na'itī'a wa'awū. Téé ñamica'a tres nicāpu na'itī'atūowū. ⁴⁶Jesú titata tres nicā uputu caricūwī. Cū arameo me'rā a'tiro niwī:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? niwī. A'tiro nīgū, tojo niwī: “Ō'acū, Ō'acū, ¿de'ro weegu yu'ure cō'awā'cāti?” niwī.

⁴⁷Āpērā ni'cārērā topu nírā tojo nisere tu'orā, a'tiro niwā:

—Ā'rī dūporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elíare pisugu weesami, niwā.

⁴⁸Tojo nicā, ni'cū topu nigū sojaro me'rā yosori si'tire miigū wa'awī. Be'ro vino pi'ase me'rā morē'quere yosowī. Yosotoja, ni'cāgū yucugupu du'teō'o, Jesure sī'rīato nīgū sīomorōwī. ⁴⁹Cū tojo weecā, āpērā pe'e a'tiro niwā:

—Weetiguta. Ī'anirā marī yujupu. Elía yu'ruoḡu a'tigu a'tigusami cūrē.

⁵⁰Be'ro Jesú apaturi uputu caricūnemo, wērīa wa'awī. ⁵¹Cū wērīrī cura a'tiro wa'acaro niwū. Ō'acū wi'lipu pa'ia sājārōpu cā'mota'ayooca

casero u'muarō pe'e tū'rūdjati, deco me'rā tū'rūyojacaro niwū. Tojo nicā di'ta narāsāwū. Ūtāperi nimi'que bata wa'awū. ⁵² Ūtā tutiri masārē yaa'que pārīa wa'acaro niwū. Tojo wa'acā, wērī'cārāputa Ō'acūrē ējōpeo'cārā masāwā. ⁵³ Jesú cū masāca be'ro masāperipū ní'cārā wijawā. Wijaa, Jerusale Ō'acūrē űubuepeori macāpū sājāawā. Narē pājārā i'acārā niwā.

⁵⁴ Surara wiogu cū surara me'rā Jesure co'te'cārā di'ta narāsācā i'arā, nipe'tise to wa'asere i'arā, pūrō ucua wa'awā. A'tiro niwā:

—Diacjūta ā'rī Ō'acū macūta niapī, niwā.

⁵⁵ Pājārā numia Jesure yoaropū i'anu'cūwā. Na Galileaputa Jesure weetamurā sirutunū'cāwā. ⁵⁶ Na wa'teropure ā'rā niwā: María Magdalena, tojo nicā María Santiago, José paco, apego Zebedeo numo niwā.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mr 15.42-47; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁵⁷ Na'ique'ari cura ni'cū José wāmetigu peje cuogu Arimatea wāmetiri macācjū etacu niwī. Cū quē'rā Jesure ējōpeocu niwī. ⁵⁸ Pilato tiropū wa'a, Jesú ya upure sēricū niwī. Tojo weegu Pilato surarare “Jesú ya upure cūrē o'oya”, nicū niwī. ⁵⁹ Be'ro José Jesú ya upure miidijoo, su'tiro añurī, ű'i'rī marīrī casero me'rā omacu niwī. ⁶⁰ Omatoja, űtā tuti ma'ma tutipū sīosōrōcūuocu niwī. Ti tuti Joseré yaaboca tuti cū se'edutica tuti nicaro nimiwū. Be'ro űtāgā pajicja me'rā ti tutire tuubi'acu niwī. Bi'atoja, wa'a wa'acu niwī. ⁶¹ Ti tuti pōtēorōpū María Magdalena, tojo nicā apego María i'adujicārā niwā.

Surara Jesure yaa'caropu co'te'que ni'i

⁶² Ape numu, sauru űsā soowuari numu nicā pa'ia wiorā, tojo nicā fariseo masā Pilato tiropū wa'acārā niwā. ⁶³ Topū etarā, Pilatore a'tiro nicārā niwā:

—Wiogu, űsā sō'onīcu catigupū nisoosepijagu ní'quere wācū'u. Cū “I'tia numu yu'u wērīca be'ro masāgūti”, niwī. ⁶⁴ Tojo weegu mu'u yarā surarare cūrē yaa'caropu co'tedutigu o'óya. I'tia numu añurō co'tedutiya. Tojo weeticā, cū bu'erā űamipū cū ya upure yajarā wa'abosama. Na yajāca be'ro masārē a'tiro nirāsama. “Wērī'cupū nimigū, masā wa'acu niami”, nibosama. Na a'tiro nicāma, a'te todūporo niso'o'que nemorō űa'abutirosa'a, nicārā niwā.

⁶⁵ Tere tu'ogu, Pilato narē nicū niwī:

—Ā'rā nima surara. Narē miaña. Ti masāpe mejēcā wa'ari nīrā, no'o musā pōtēorō co'tedutiya, nicū niwī.

⁶⁶ Tojo weerā na surarare Jesure yaa'caropu co'tedutirā cūucārā niwā. Jesú bu'erā ti tutipū sājāaticā'to nīrā űtāgā na bi'acaga bu'i ni'cā da pi'ra ű'ocārā niwā. Na sājāacā, i'amasīrāti nīrā, tojo weecārā niwā.

Jesú cū masā'que ni'i

(Mr 16.1-8; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

28 Sauru űsā soowuari numu be'ro soorinumū nicā, űamiacā űa'cūrō bo'restedijatiri cura María Magdalena, apego María me'rā Jesure yaa'caropū i'arā wa'acārā niwā. ² Wācūña marīrō di'ta uputu narāsācaro niwū. Tojo wa'ari cura ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu u'mūsecjū dijaticū niwī. Cū Jesure yaa'caropū etagu, na bi'āca űtāgārē pāocu niwī. Pāotoja, tiga bu'ipū dujicu niwī. ³ Cū bupo ya'baro weronjō asistecu niwī. Cū yaro su'tiro uputu buticaro niwū. ⁴ Surara cūrē i'arā,

ɸpɸtu ui narāsā, wērī'cārā weronojō
bɸɸque'acārā niwā.

⁵ Ō'acūrē wereco'tegu sō'onícārā nu-
miarē a'tiro nicu niwī:

—Yɸ'ure uiticā'ña. Yɸ'u masī'i, mūsā
Jesú na curusapu paabi'pe wējē'cure a'-
marā wee'e. ⁶ A'tore marīmi. Cū ní'-
caronojōta masātojami. Cūrē cūu'carore
ī'arā a'tia, ni pijisājāacu niwī. ⁷ Narē
ī'otoja, “Cū bu'erārē sojaro me'rā wer-
erā wa'aya. A'tiro ni wereya narē:
'Wērī'cɸpɸ nimigū, masātojacu niami.
Galileapu mūsā dɸporo wa'ayugusami.
Topu cūrē ī'arāsa'a', ni wereya. A'tere
mūsārē weregu a'tiapu”, nicu niwī
Ō'acūrē wereco'tegu.

⁸ Cū tojo nicā tɸ'orā, numia Jesure
yaa'caropu ní'cārā maata wa'a wa'acārā
niwā. Uimirā, e'catise me'rā wa'acārā
niwā. Jesú bu'erā ní'cārārē quetiwererā
wa'arā omawā'cācārā niwā.

⁹ Na topu wa'ari cura Jesú narē ba-
jua, añuduticu niwī. Tojo weecā, cū
pɸ'to wa'a ejaque'a, dɸ'pocārīpu ñe'e,
ējōpeocārā niwā. ¹⁰ Narē a'tiro nicu
niwī:

—Yɸ'ure uiticā'ña. Yɸ'u bu'erārē
Galileapu wa'adutirā wa'aya. Topu
yɸ'ure ī'arāsama, nicu niwī.

Surara na ī'a'quere āpērārē were'que ni'i

¹¹ Numia Jesú bu'erārē wererā wa'ari
cura ni'cārērā surara Jesure yaa'caropu
co'te'cārā macāpu pi'acārā niwā. Pa'ia
wiorārē nipe'tise topu wa'a'quere
werēcārā niwā. ¹² Na tojo nicā tɸ'orā,
pa'ia wiorā, judío masā bucūrā me'rā
nerēcārā niwā. Na “¿De'ro weerouati?”
ni apocārā niwā. Na ni'cārōnojō wācū,
a'tiro weecārā niwā. Masārē nisooato
nīrā surarare pajiro niyeru wapayecārā
niwā. ¹³ A'tiro nicārā niwā:

—A'tiro niña masārē: “Ñamipɸ ūsā
cārīca be'ro Jesú bu'erā ejačārā niama.
Eja, cū ya upɸre yajawā'cācārā niama”,
niña, nicārā niwā surarare. ¹⁴ Apeye
quē'rārē ninemocārā niwā:

—Pilato Judea di'ta wioɸu a'tere
masīcā, ūsā “Diacjūta tojo wa'acaro
niapu”, nitamurāti. Ūsā tojo nicā,
mūsārē su'risome. Mūsārē bu'iri
da'reesome, nicārā niwā.

¹⁵ Tojo nicā tɸ'orā, surara
niyeru ñe'ecārā niwā. Be'ro narē
wereduti'caronojōta weecārā niwā.
Na tojo nise se'sa wa'acaro niwū.
A'tocateropu quē'rārē judío masā surara
na nisoo'quere ējōpeo ucūdecotima
yujupu.

**Jesú cū wērī masāca be'ro cū
bu'erārē “A'tiro weeya” ní'que ni'i**
(Mr 16.14-18; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁶ Be'ro ūsā Jesú bu'erā once Galileapu
wa'awɸ. Jesú cū wērīse dɸporo ūrūgūpu
ūsārē wa'aduti'cɸpu wa'awɸ. ¹⁷ Topu
Jesure ī'awū. Cūrē ī'a ejaque'a, ējōpe-
owɸ. Tojo weemicā, ūsā ni'cārērā “¿Cūta
nitiba?” ni wācūwū. ¹⁸ Be'ro Jesú ūsā
pɸ'topu a'ti, a'tiro niwī:

—Ō'acū yɸ'ure wioɸu sōrōtojami.
Nipe'tiro ɸ'muse, a'ti di'tare dutimasī'i.
¹⁹ Tojo weerā nipe'tirocjarāpɸre yé
quetire wererā wa'aya. Narē mūsā
weronojō yɸ'u bu'erā sājācā weeya.
Narē wāmeyerā, yɸ'u pacu, yɸ'u,
Espíritu Santu wāme me'rā wāmeyeya.
²⁰ Nipe'tise yɸ'u mūsārē duti'quere
narē yɸ'ti bu'ecā weeya. Narē nipe'tise
nɸmūrī yɸ'u mūsārē bu'e'quere wereya.
A'tere masīña. Nipe'tise nɸmūrī
mūsā me'rā ninu'cūcūsa'a. Téé a'ti
turi pe'ticāpu quē'rā mūsā me'rā
ninu'cūcūsa'a, ni werewī Jesú.

Marco Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Judío masū Jerusalécjū pua wāme cuocu niwī. Hebreo ye me'rā Juā nicārā niwā. Romano masā bujicā'se me'rāma Marco wāmeticu niwī.

Cū Jesucristore de'ro nicā ējōpeogu, ējōpeopī. Masīno'ña marī'i. Sō'onícatero Bernabé, Pablo ā'rīrēta Antioquíapu miacārā niwā. Cū Bernabé basucu nicu niwī. Titare cū quē'rā na ne waro masārē Jesucristo ye quetire bu'enū'cācā, narē weetamucu'tegū wa'acu niwī. Be'ro Pablōre, Bernabére Jerusalépu wa'agu, cō'atojaa wa'acu niwī. (Hch 13.5,13; 15.37-39) Tojo weecā, Pablo, Bernabé apaturi masārē bu'erā wa'abo'cārā na basu a'pepūrī dūcawatia wa'acārā niwā. Be'ro Marco nemorō ējōpeotutua, Pablōre weetamucu niwī tja. Be'ro a'ti pūrīrē ojacu niwī.

A'ti pūrīrē Jesucristo catiri umūco cjasere apeye pūrī yu'rūoro ojamū'tāca pūrī ni'i, nisama. A'ti pūrī apeye pūrī dūjaro yoa, pejeti ojanō'o. Ti pūrī queoro nu'cāmujāti'quere Mateo weronōjō ojanō'ña marī'i. Masā no'o nirá ucūwūaronōjō ojanō'caro niwū.

Marco judío masū nimigū, judío masā nitirā Cristore ējōpeorā pe'ere ojagu weronōjō ojapī.

A'ti pūrī Jesús cū ucū'quere upūtu waro ucūwe'e. Cū weeseti'que pe'ere ucūyū'rūnu'cā'a.

Juā masārē wāmeyeri masū bu'e'que ni'i

(Mt 3.1-12; Lc 3.1-9,15-17; Jn 1.19-28)

1 Jesucristo Ō'acū macū ye, añuse queti a'tiro nu'cācaro niwū.

²Dūporocjūpu Isaía Ō'acū ye queti weremū'tārī masū Ō'acū ucū'quere ojacu niwī. Cū Jesucristo a'ti turīpu a'tiatjere a'tiro ojayucu niwī: Yu'u mu'u ye quetire wereyuacjūre mu'u dūporo o'ógati.

Cū mu'u wa'atji ma'arē apoyugusami. Ma'a quē'rāyumu'tāgū weronōjō masā wācūserere bujaweti dūcayudutigusami.

³Ni'cū yucu marīrō, masā marīrōpu a'tiro caricūnu'cūbajaque'atigusami:

“Marī wiogu a'tiatji ma'arē apoyuya. Diacjūca ma'a añurī ma'a quē'rārō weronōjō weeyuya”, ni ojacu niwī. Marī wiogu a'tiati dūporo musā nisetisere apoyuya, musā wācūserere dūcayuya nīgū, tojo nicu niwī.

⁴Tojo weegu Juā wāmeyeri masūta nicu niwī Isaía tojo nino'cu. Cū yucu marīrō, masā marīrōpu wāmeyecusiacu niwī. Cū masārē bu'égu, a'tiro nicu niwī:

—Musā ña'arō weesetisere bujaweti dūcayū, wāmeyeno'ña. Tojo weerā musā ña'arō wee'quere acobocono'rāsa'a, nicu niwī. ⁵Pājārā ti di'ta Judeapu nirá, tojo nicā Jerusalécjārā cū bu'esere tu'orā wa'acārā niwā. Na ña'arō wee'quere wereyu'rūca be'ro Jordá wāmetiri maapu narē wāmeyecu niwī.

⁶Cū ye su'ti cameyo poari me'rā weeno'que nicaro niwū. Cū ejerituri da wa'icu casero da nicaro niwū. Cū pajasecuorā na ba'asetise poreroare, nūcū cjase mumia yere ba'acu niwī. ⁷Juā masārē a'tiro werecu niwī:

—Yu'u be'ro apī yu'u nemorō tutuagu a'tigusami. Cū añuyū'rūagu nimi. Yu'u pe'e mejō nigū waro tu'oña'a. Cū ye sapatūre tuweemasitigu weronōjō cūrē ne cārō ni'cārōwijimasitisa'a. ⁸Yu'u musārē aco me'rā wāmeye'e. Cū pūrīcā Espírītu Santu me'rā wāmeyegusami. Cū tojo wéegu, Espírītu Santu musāpūre

dijatacā weegusami. Musā me'rā nin-
u'cūcūsami, nicu niwī Juā.

Juā Jesure wāmeye'que ni'i

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22)

⁹ Juā masārē wāmeyeri cura Jesú a'tiro weecu niwī. Nazare, Galilea di'ta niri macāpu ni'cu wijawā'cā, Juā tiropu ejacu niwī. Juā cūrē Jordá wāmetiri maapu wāmeyecū niwī. ¹⁰ Cū ti maapu ni'cu majānu'cārī cura Jesú u'mūse pāricā i'acu niwī. Espiritu Santu ni'cū buja weronojō bajugu cūpure dijatacu niwī. ¹¹ Tojo wa'ari cura ni'cū u'mūsepu a'tiro ucūdijocu niwī:

—Mū'u yu'u macū uputu ma'igū ni'i. Mū'u me'rā pūrō e'cati'i, nidijocu niwī Ō'acū.

**Jesure wātī Ō'acūrē yu'rūnu'cācā
weesī'rīmi'que ni'i**

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13)

¹² Jesure wāmeyecā be'ro maata Espiritu Santu yucu marīrō, masā marīrōpu cūrē wa'aduticu niwī. ¹³ Jesú topure cuarenta nūmūri nicu niwī. Wa'icūrā uamarā wa'terōpu nicu niwī.

Wātī Jesure cū pacure yu'rūnu'cā-
dutigu niqesācu nimiwī. Be'ro u'mūsecjārā Ō'acūrē wereco'terā Jesure co'terā dijatacārā niwā.

**Jesú ne waro Galileapu
masārē bu'enu'cā'que ni'i**

(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴ Be'ro Herode Juā masārē wāmeyeri masūrē bu'iri da'reri wi'ipu sōrōduticu niwī. Titare Jesú Galilea di'tapu añuse queti Ō'acū yere, cū wioḡu nimi nisere bu'egu wa'acu niwī. ¹⁵ A'tiro nicu niwī:

—Ni'cārōacārē musā todūporopu yoacā co'te'cu etatojami. Cū cārōacā be'ro wioḡu sājāḡūsami. Tojo weerā musā ña'arō weesetisere bujaweti, du'uya. Musā wācūsere dūcayuya.

Ō'acū masārē yu'rūḡōḡusami nisere ējōpeoya, ni bu'ecu niwī.

**Jesú ba'paritirā wa'i wējērī
masārē piji'que ni'i**

(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶ Be'ro Jesú Galilea wāmetiri di-
tara sumutopu sijabaque'acu niwī. Topu wa'agu, Simórē, apī cū acabiji Andrére bocaeparu. Na wa'i wējērī masā nicārā niwā. Ditarapu na wejecure doqueñorā weecārā niwā. ¹⁷ Na tojo weecā i'agū, Jesú nicu niwī:

—Te'a yu'u me'rā. Musā ni'cārōacārē wa'i wējērī masā ni'i. Be'rore majā wa'i wējērā weronojō masārē yé quetire wererāsa'a. Tojo werēcā, pājārā ējōpe-
orāsama, nicu niwī.

¹⁸ Cū tojo nicā tu'orā, maata na ye wejecupagure totā du'ucūu, Jesú me'rā wa'acārā niwā.

¹⁹ Cārō yu'rua, puarā Zebedeo pō'rārē Santiago, cū acabiji Juārē i'acu niwī tja. Na yucusupu wejecupagure dero aposañacārā niwā. ²⁰ Narē i'agūta, Jesú na quē'rārē tja pijicu niwī. Cū tojo nicā tu'orā, na pacu Zebedeore, cūrē da'raco'terārē cō'awā'cācārā niwā. Cō'awā'cā, Jesú me'rā wa'acārā niwā.

**Jesú wātī sājāno'cure
cō'awīrō'que ni'i**

(Lc 4.31-37)

²¹ Be'ro Capernau wāmetiri macāpu etacārā niwā. Saurure judío masā soowuari nūmu nicā Jesú na nerēwuari wi'ipu sājāacu niwī. Sājāa, masā ti wi'ipu nirārē bu'enu'cācu niwī. ²² Cū Moisé oja'quere bu'eri masā weronojō bu'eticu niwī. Dutisere cuḡu weronojō narē bu'ecu niwī. Tojo weerā masā cū bu'esere tu'omarīa wa'acārā niwā. ²³ Ti wi'i na nerērī wi'ipu ni'cū masū wātī sājāno'cu nicu niwī. Cū a'tiro caricūcu niwī:

²⁴—Mu'u Jesú Nazarecjū, ūsārē cariboticā'ña. ¿Ūsārē bu'iri da're bajuriogu a'tigu weeti? Mu'urē ī'amasī'i. Ō'acū o'ó'cu ña'ase moogū, añubutiagu ni'i, nicu niwī.

²⁵Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú wātī masūpure nigūrē tu'tigu, a'tiro nicu niwī:

—Di'tamariña. Cūpure nigú wijaaya, nicu niwī.

²⁶Cū tojo nicā, wātī cūpure nigú masūrē buruque'a narāsācā weecu niwī. Ūputu waro caricū, wātī cūpure ní'cu wijaacu niwī. ²⁷Nipe'tirā ti wi'ipu nirā ī'amarīacārā niwā. Na basu a'merī sērītiña'mujācārā niwā:

—¿Ñe'enojō niti a'te tojo wa'ase? ¿Ma'ma bu'ese niti? A'rī masū wātīapureta cō'awīrōmasīsere cuodojami. Na cū cō'awīrōcā, wijaama, nicārā niwā.

²⁸Cū tojo wéca be'ro yoaticāta Jesú ye quetire Galilea di'tacjārā tu'ose'sape'tia wa'acārā niwā.

**Jesú Simó Pedro
mañecōrē yu'ruo'que ni'i**

(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹Jesú na nerēwuarī wi'ipu wijáaca be'ro Simó, André me'rā na ya wi'ipu wa'acu niwī. Tojo nicā Santiago, Juā wa'acārā niwā. ³⁰Topu Simó mañecō ujaque dutitigo cājico niwō. Jesure maata “Co dutitigo weeamo”, ni wrecārā niwā. ³¹Tojo nicā tu'ogu, Jesú co tiropu sājāacu niwī. Core omocāpu ñe'e wejewa'cōdūpocu niwī. Cū tojo weeri curata ujaque surupe'tia wa'acaro niwū. Be'ro maata narē ba'ase ecaco niwō.

**Jesú pājārā masā
dutiitirārē yu'ruo'que ni'i**

(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³²Mujipū sājāca be'ro ñamipū masā Jesú tiropu nipe'tirā dutiitirārē

miacārā niwā. Wātīa sājāno'cārā quē'rārē miacārā niwā. ³³Nipe'tirā ti macācārā Jesú cū nirī wi'i sope pu'topu nerēcārā niwā. ³⁴Nipe'tirā no'o nise duti cuorārē yu'ruope'ocā'cu niwī. Pājārā wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōcu niwī. Wātīa Jesú cū Ō'acū macū nisere masicārā niwā. Tojo weegu narē ne cā'rō ucūdutiticu niwī. Tojo nirō me'rā ucūtīcārā niwā.

**Jesú Galilea di'tapu cū ye
quetire wrecusia'que ni'i**

(Lc 4.42-44)

³⁵Ape nūmu bo'rease dūporo Jesú wā'cā, macā sumuto masā marīrōpu cū pacure ñubuegu wa'acu niwī. ³⁶Be'ro Simó, āpērā cū me'rācārā me'rā Jesure a'marā wa'acārā niwā. ³⁷Cūrē bocarā, a'tiro ni wrecārā niwā:

—Nipe'tirā mu'urē a'marā weeama.

³⁸Cū narē yu'ticu niwī:

—Te'a apero pu'toacā nise macārīpu. Topu quē'rārē yé quetire weregu wa'aguti. A'tere weeguta yu'u a'ti nucūcāpu a'ti'cu ni'i, nicu niwī.

³⁹Tojo weegu Jesú nipe'tiro Galilea na nerēwūase wi'seripu bu'ecusiabi'acu niwī. Tojo nicā wātīarē cō'awīrōmujācu niwī.

Jesú cāmi boagure yu'ruo'que ni'i

(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰Jesú Galileapu nirī cura ni'cū masū cāmi boagu Jesú tiro wa'acu niwī. Cū tiro ejaqu ejaque'a, a'tiro nicu niwī:

—Mu'u dutire yu'ruogu ni'i. Yu'ure yu'ruoya, nicu niwī.

⁴¹Jesú cūrē pajaña'gū, cūrē yu'ruogu da'raña'a, a'tiro nicu niwī:

—Mu'urē yu'ruoguti. Cāmi marīgū tojayá, nicu niwī.

⁴²Cū tojo nirī curata cū cāmi nimi'que yatipe'tia wa'acaro niwū. Cū a'ti upu tojacu niwī. ⁴³Be'ro Jesú cūrē we'erit-

igu, tutuaro me'rā “A'tiro weeya”, nicu nimiwī.

⁴⁴—Ne āpērārē wereticā'ña. Diacjūta pa'i tiropu mu'u ye cāmi yati'quere i'ogū wa'aya. Cū mu'arē mu'u cāmi boasere “Pe'tia wa'a'a”, nigūsami. Cū tojo nīca be'ro Moisé cū űubuepeoduti'quere o'oya. Mu'u tojo weecā, nipe'tirā mu'u cāmi yatino'quere masīrāsama. Be'ro na me'rā nisetigusa'a tja, nicu niwī.

⁴⁵Cū pe'e cū weeduti'caronojō weeticu niwī. Wa'a, nipe'tirāpūre cūrē wa'a'quere werecusiacu niwī. Tojo weegu Jesú masā i'orō macārīpūre sājāamasīticu niwī. Te macārī sumuto, masā marīrōpu sijacu niwī. Cū tojo weemicā, nipe'tirocjārā masā a'ti, cūrē i'acusiācārā niwā.

Jesú sijamasītigure yu'ruo'que ni'i

(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

2 Pejeti nūmūri cāmi boagure yu'ruōca be'ro Jesú apaturi Capernaupu wa'acu niwī tja. Cū topu nicā, ti macācjārā wi'ipu nimi nise quetire tu'ocārā niwā. ²Tojo weerā maata masā pājārā Jesú nirī wi'ipu nerēcārā niwā. Ti wi'ire mu'muyu'ruacārā niwā. Mejārōta soperu quē'rārē mu'muyu'ruacārā niwā. Ne sājāata basioticaro niwū. Narē cū ye bu'esere wrecu niwī. ³Tojo weeri cura Jesú tiro ni'cū sijamasītigure ba'paritirā űmua wuawā'cācārā niwā. ⁴Na masā pājārā nise bu'iri Jesú pu'toacāpu ejamasīticārā niwā. Tojo weerā wi'i bu'ipu mujāa, Jesú nirō bu'ipu ni'cā pe seewecārā niwā. Ti pepu cū sijamasītigure cū cūnarō me'rā du'udijocārā niwā. ⁵Jesú na űpūtu ējōpeocā i'agū, dutitigure nicu niwī:

—Mu'u űnarō wee'quere acobojono'toja'a, nicu niwī.

⁶Cū tojo nicā tu'orā, topu dujirā Moisé oja'quere bu'eri masā

a'tiro wācūcārā niwā: ⁷“Ā'rī tojo ucūticārōua'a. Tojo nīgū, Ō'acūrē űnarō ucūgū weemi. ¿Cū 'Ō'acū weronojō tutuagu ni'i', ni wācūsari? Ō'acū ni'cūta űnarō wee'quere acobojomasīmi. Ā'rī marī weronojō upūtigu masā űnarō wee'quere acobojomasītisami”, ni wācūcārā niwā. ⁸Jesú cū basu na wācūsere i'amasīgū, a'tiro nicu niwī narē:

—¿De'ro weerā musā yu'ure űnarō mejēcā wācūti? ⁹¿De'ro nise pe'e diasatibutiati? ¿“Mu'u űnarō wee'quere acobojono'toja'a” o “Wā'cānu'cāña, mu'u cūña'caro me'rā sijawā'cāña” nise pe'e diasaweti? “Mu'u űnarō wee'quere acobojono'toja'a” nicā i'atimigū, ējōpeoya marī'i. “Wā'cānu'cā sijawā'cāña” nicā pe'ema, cū sijasere i'atojagupu “Diacjūta ni'i”, ni ējōpeono'o. ¹⁰Tojo weegu yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu yu'u tutuasere i'ogū, ā'rī sijamasītigure yu'ruoguti. Te me'rā musā yu'u masā űnarō wee'quere acobojomasīsere masīrāsa'a, nicu niwī.

Be'ro sijamasītigure a'tiro nicu niwī:

¹¹—Mu'u pe'ema a'tiro nigūti. Wā'cānu'cāña. Mu'u cūña'carore miwua, mu'u ya wi'ipu tojaagus'a, nicu niwī.

¹²Cū tojo nirī curata sijamasītigure wā'cānu'cācu niwī. Wā'cānu'cā, cū cūña'carore miwua, masā nipe'tirā i'orōpu wa'a wa'acu niwī. Tojo weerā nipe'tirā i'amarīarā, a'tiro nicārā niwā:

—Marī pacu Ō'acū tutuayu'ruami. Ne ni'cāti űsā a'tiro weesere i'atirā nicāti, nicārā niwā.

Jesú Levīre piji'que ni'i

(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³Jesú sijamasītigure yu'ruōca be'ro apaturi Galilea ditara sumutopu wa'acu niwī tja. Nipe'tirā masā cū tiropu nérēca be'ro narē bu'ecu niwī. ¹⁴Ti ditarapu

wa'agu, Leví, Alfeo macūrē ī'abocacu niwī. Cū romano wiogure niyeru wapaseebosari masū nicu niwī. Tojo weegu cū da'rari tucūpu dujicu niwī. Jesú cūrē ī'agū, a'tiro nicu niwī:

—Te'a yu'u me'rā.

Tojo weegu Leví wā'cānu'cā, cū me'rā wa'acu niwī.

¹⁵ Be'ro Jesú Leví ya wi'ipū ba'agu wa'acu niwī. Topū pājārā wapaseeri masā, tojo nicā “Ña'arā nima” nino'rānojō nicārā niwā. Pājārā waro nanojō Jesure sirutucārā niwā. Tojo weerā na Jesú tiro cū bu'erā me'rā dujicārā niwā. ¹⁶ Na tojo weecā ī'arā, Moisé oja'quere bu'eri masā, āpērā fariseo masā Jesú na pājārā me'rā ba'acā ī'arā, cū bu'erārē a'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weegu musā bu'egu wapaseeri masā me'rā, ña'arō weeri masā me'rā si'rī, ba'ati? nicārā niwā.

¹⁷ Jesú na tojo nicā tu'ogu, a'tiro nicu niwī:

—Duti moorā ocoyeri masūrē a'matisama. Dutitirā pūrīcā ocogegure a'masama. “Añurā ni'i” nirārē a'magū a'titiwu. “Ña'arā ni'i” nirā pe'ere yu'ruogu a'tiwu, nicu niwī.

“Mu'u bu'erā ¿de'ro weerā be'tiweti?” Jesure ní'que ni'i

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ Ni'cā numu Juā masārē wāmeyeri masū bu'esere siruturi masā, tojo nicā fariseo masā Ō'acūrē ējōpeorā, be'ticārā niwā. Na tojo be'tiri cura ni'cārērā Jesú tiro wa'a, cūrē sērītiña'cārā niwā:

—Juā masārē wāmeyeri masū bu'esere siruturā, tojo nicā fariseo masā bu'esere siruturā Ō'acūrē ējōpeorā, be'tima. ¿De'ro weerā mu'u bu'erā pe'e be'tiweti? nicārā niwā.

¹⁹ Jesú narē yu'ticu niwī:

—¿De'ro weecju omocā du'tegu na me'rā nīgū, cū pijio'cārārē bujaweti, be'tidutibosari? ²⁰ Be'ro cūrē āpērā ap-

eropu miāca be'ro pūrīcārē bujaweti, be'tirāsama. Jesú, yu'u na me'rā ni'i yujupu; yu'u na me'rā niticā pūrīcārē be'tirāsama nīgū, tojo nicu niwī.

²¹ Apeyere queose me'rā narē werenemocu niwī. Tojo nīgū, ma'ma cū bu'ese me'rā toduporopu na weeseti'que a'mesu'amasītisa'a, nīgū weecu niwī.

—Mejārō su'tiro ma'ma casero, coeya marīri casero me'rā sereō'ota basiowe'e. Tojo weecāma, ma'ma casero coecā, wejedū'osa'a. Mejārō su'tiro pe'ere wejetū'rēsa'a. Nemorō pajiri pe tū'rūnemosā'a. ²² Tojota wa'asa'a marī ma'ma vino mejā ajuro wa'icūrā casero me'rā wéeca ajuropu poseyecā. Pā'muyuru, ti ajuro tū'rū, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo wa'acā, vino bajudutia wa'asa'a. Ti ajuro quē'rā cō'a wa'asa'a. Tojo weerā ma'ma vinorē ma'ma ajuropu poseyeno'o, nicu niwī Jesú. Duporopu weeseti'que me'rā Jesú cū ni'cārōacā ma'ma bu'ese morēta basiowe'e nīgū, tojo nicu niwī.

Sauru nicā Jesú bu'erā trigore tū'rē'que ni'i

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³ Ni'cā numu judío masā na soowuari numu nicā, Jesú cū bu'erā me'rā trigo wesepu yu'ruacu niwī. Cū bu'erā ti wesepu yu'ruarā, trigore tū'rē ba'acārā niwā. (Moisé cū duti'caronojōta na tojo weese yajase mejēta nicaro niwū.) ²⁴ Tojo weecā, fariseo masā ī'acārā niwā. Tojo weerā Jesure nicārā niwā:

—Ī'aña. ¿De'ro weerā marī soowuari numurē da'radutitimicā, mu'u bu'erā tojo weeti? nicārā niwā.

²⁵ Jesú narē yu'ticu niwī:

—Musā duporocjū wiogu Davi cū me'rācjārā ujaboarā wee'quere bu'etojapā. ²⁶ Davi Abiatar cū pa'ia wiogu nirī cura Ō'acū wi'ipū sājāa, pá “Ō'acū ye ni'i” ní'quere ba'acu niwī. Cū me'rācjārā quē'rārē ducawaacu niwī. Te marīre

dutise a'tiro ni'i. Pa'ia dia'cūrē te pá ba'ata basiomícaro niwū. Yū'u bu'erā tere ba'arā, yu'rūnu'cārā mejēta weema nīgū, tojo nicu niwī.

²⁷ Jesú yu'tinemocu niwī tja:

—Marī ye niatjere Ō'acū marī soowuari nūmūrē cūucu niwī. Ti nūmu mejēta marīrē dutimasī'i. ²⁸ Tojo weegu yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu soowuari nūmu dutise nemorō dutimasī'i, nicu niwī Jesú.

Jesú omocā bu'awia'cure yu'rūo'que ni'i

(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

3 Jesú apaturi cū weewaronojōpuma judío masā na nerērī wi'lipu sājāacu niwī. Topu ni'cū omocā bu'awia'cu nicu niwī. ² Āpērā ¿marī soowuari nūmūrē cūrē yu'rūogusari? nīrā, Jesure i'a-co'tecārā niwā. Jesú yu'rūocā, weresāta basiorosa'a nīrā, tojo i'acārā niwā. ³ Be'ro Jesú omocā bu'awiagure nicu niwī:

—A'tia, ā'rā nipe'tirā decopu ejanu'caña. ⁴ Tu'ajanu'cō, to nīrā āpērārē nicu niwī:

—¿Marī soowuari nūmu nicā añusere weerūati o ña'ase pe'ere uati? ¿Yu'rūosere uati o wējēcō'ase pe'ere uati? nicu niwī. Na nipe'tirā di'tamaripe'tia wa'acārā niwā. ⁵ Na yu'titicā i'agū, ua wa'acu niwī. Na tu'osi'rīticā, bujawetise me'rā omocā bu'awiagure nicu niwī:

—Mu'u omocārē síoña, nicu niwī. Cū tojo nicā, omocārē síocu niwī. Síoo, cū omocārē yu'rūono'cupu tojacu niwī. ⁶ Be'ro fariseo masā uawija wa'acārā niwā. Na Herode ya curuacjārā me'rā “¿De'ro wee marī Jesure wējērāsari?” ni wācūwā'cācārā niwā.

Ditara sumutopu pājārā masā nerē'que ni'i

⁷ Jesú na nerēwuari wi'lipu ní'cu cū bu'erā me'rā ditara sumutopu wa'acu niwī. Pājārā Galilea di'tacjārā cūrē siru-tuwā'cācārā niwā. ⁸ Cū peje añuse weecā tu'orā, pājārā masā cū tiropu wa'acārā niwā. Judea di'tacjārā, Jerusalécjārā, Idumea di'tacjārā, Jordá wāmetiri maa mujipū mujātiro pe'ecjārā, Tiro, Sidó wāmetise macāricjārā na quē'rā Jesure i'arā wa'acārā niwā. ⁹ Na pājārā nicā i'agū, Jesú cū bu'erārē ni'cāwū yucusu cūoyuduticu niwī. Cūrē masā tuuti'a-bosama nīgū, tojo weeduticu niwī. ¹⁰ Cū pājārārē yu'rūocu niwī. Tojo weerā nipe'tirā dutitirā cūrē ñe'eña'si'rīrā, cū tiropu dia'cū tuuwā'cācārā niwā. Cūrē ñe'ese me'rā yu'rūrās'a'a ni wācūrā, tojo weecārā niwā. ¹¹ Wātia sājāno'cārā Jesure i'arā, cū pu'to ejaque'amujācārā niwā. Ejaque'arā, a'tiro ni caricūcārā niwā:

—Mu'u Ō'acū macū ni'i, nicārā niwā.

¹² Jesú pe'e narē ne ucūdutiticu niwī. Cū Ō'acū macū nisere werebajurērī nīgū, tojo weecu niwī.

Jesú cū bu'erārē bese'que ni'i

(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³ Be'ro Jesú ĩrūgūpu mujācu niwī. Topu cū besesi'rīrārē beseacu pijiocu niwī. ¹⁴ Na cū tiropu ejacā, cū me'rā wa'ajā warore doce ũmūarē beseacu niwī. Narē cū ye quetire weredutio'ocu niwī. ¹⁵ Wātiarē cō'awīrōsere o'ocu niwī. ¹⁶ Na a'ticūrā nicārā niwā: Simó, cūrēta Jesú pe'le Pedro wāme ō'ocu niwī. ¹⁷ Santi-ago, tojo nicā cū acabiji Juā na Zebedeo pō'rā nicārā niwā. Narē Boanerges wāme ō'ocu niwī. Tojo nīgū, na i'oduārā niyucā, “Буро Pō'rā” nīgū weecu niwī. ¹⁸ Āpērā André, Felipe, Bartolomé, Mateo, Tomás, Santiago Alfeo macū nicārā niwā. Tojo nicā Tadeo, Simó celote cu-

ruacjũ nicārã niwã. ¹⁹ Apĩ Juda Iscariote be'ropũ Jesure ĩ'atu'tirãrẽ o'oacjũ nicũ niwĩ.

Jesure “Wãtĩ tutuaro me'rã wãtiarẽ cõ'awĩrõmi” ni ucja'que ni'i

(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23; 12.10)

Be'ro Jesũ cũ bu'erã me'rã ni'cã wi'ipũ sãjãacu niwĩ. ²⁰ Topũre tja pãjãrã masã nerẽcãrã niwã. Tojo weerã ti wi'i mu' mucã, Jesũ cũ bu'erã me'rã ba'ata basioticarõ niwũ. ²¹ Tojo wa'asere Jesũ acawererã tũ'ocãrã niwã. Cũrẽ maatia wa'asami nĩrã, pijirã wa'acãrã niwã.

²² ãpẽrã masã Jerusalẽpũ a'ti'cãrã Moise oja'quere bu'eri masã a'tiro nicãrã niwã:

—Ãrĩ Beelzebũ wãtĩa wiogũ sãjãno'cu nimi. Cũ tutuaro me'rã wãtiarẽ cõ'awĩrõmi, nicãrã niwã.

²³ Na tojo nicã tũ'ogũ, Jesũ narẽ pijio, queose me'rã werecu niwĩ:

—Wãtĩ cũ basu cõ'awĩrõmasĩtisami.

²⁴ Ni'cã curuacjãrã dũcawatirã, na basu a'mequẽrã masãpe'tia wa'asama.

²⁵ Ni'cã wi'icjãrã dũcawatirã, na quẽ'rã pe'tia wa'asama. ²⁶ Wãtĩ cũ yarã me'rã dũcawatigu, cũ quẽ'rã ninu'cũtisami. Te me'rã yapatidija wa'asami.

²⁷ »Ni'cũ tutuagu ya wi'ipũre cũrẽ dũ'tecũutimigũ, cũ yere yajamasĩtisami. Dũ'tecũũca be'ropũ yajamasĩsami, nicũ niwĩ. Jesũ, yũ'u wãtĩ yũ'rũoro tutuagu ni'i nĩgũ, tojo nicũ niwĩ.

²⁸ Be'ro ninemocu niwĩ:

—Diacjũta musãrẽ wereguti. Õ'acũ nipe'tise masã ña'arõ weesere, ña'arõ ucũsere acobojogũsami. ²⁹ Espĩritu Santure ña'arõ ucũcã pe'ema, ne acobojotisami. Tojota acobojotiyũ'ruocũsami. Bu'iritinu'cũgũsami, nicũ niwĩ.

³⁰ A'tere na “Wãtĩrẽ cuomi” nise bu'iri tojo nicũ niwĩ.

Jesũ paco, tojo nicã cũ acabijirã na cũrẽ a'ma'que ni'i

(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21)

³¹ Cũ tojo nĩrĩ cura Jesũ paco, cũ acabijirã etacãrã niwã. Na sope pu'topũ ejanũ'cã, Jesure pijidutisõrõcãrã niwã.

³² Jesũ pu'to dujirã cũrẽ nicãrã niwã:

—Mu'u paco, mu'u acabijirã sope pu'to mu'ũrẽ a'marã weepãrã, nicãrã niwã.

³³ Cũ narẽ nicũ niwĩ:

—¿Noanojõ nisari yũ'u paco, yũ'u acabijirã? nicũ niwĩ.

³⁴ Cũ sumuto dujirãrẽ ĩ'a, narẽ nicũ niwĩ:

—Ãrã pe'e yũ'u paco, yũ'u acabijirã weronojõ nima. ³⁵ A'tiro ni'i. No'o Õ'acũ ũaro weerãnojõ náta yũ'u acabiji, yũ'u acabijo, yũ'u paco weronojõ nima, ni ucũcu niwĩ.

Jesũ oteri masũ ye quetire queose me'rã were'que ni'i

(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

4 Apaturi Jesũ ditara sumutopũ bu'ecu niwĩ. Pãjãrã masã cũ pu'topũ nerẽcãrã niwã. Na pãjãrã niyũ'rũcã ĩ'agũ, Jesũ yucũsupũ mujãsjãa, ejanujãcu niwĩ. Masã pe'e nucũporopũ tojacãrã niwã. ² Be'ro narẽ peje queose me'rã bu'ecu niwĩ. Narẽ a'tiro nicũ niwĩ:

³—Ni'cũ masũ cũ ya wesepũ otegu wa'asami. ⁴ Cũ otegu wẽestewã'cãcã, ma'apu apeye otese cape doqueque'asa'a. Mĩricũa a'ti, te perire ĩ'aboca, ba'ape'ocã'sama.

⁵ Apeye ũtãpaga cã'rõacã di'ta cũoro bu'ipũ doqueque'asa'a. Te di'ta cã'rõacã niyucã, asibusu maata marã, pĩ'rĩsa'a.

⁶ Be'ro mujĩpũ asimujãtiri cura di'ta boposãjãyũ'rũa wa'asa'a. Tojo weero nu'cõrĩ cuotĩ'caro nitjãrõ, maata ñaidija wa'asa'a. ⁷ Apeye otese cape pota wa'teropũ buruque'asa'a. Pota pe'e

tere pī'riyū'rua, wējēcā'sa'a. Tojo weero ne ducatiimirō, boadija wa'asa'a. ⁸Apeye otese cape di'ta añurōpu buruque'asa'a. Te pī'rī, bucuamujā, peje ducatisa'a. Ni'cā ño treinta peri ducatisa'a. Ape ño sesenta peri ducatisa'a. Ape ño cien peri ducatisa'a.

⁹Be'ro narē nicu niwī:

—O'meperi cuorānojō a'tere añurō tu'oya, nicu niwī.

Jesure cū bu'erā “¿De'ro weegu queose me'rā bu'eti?” ní'que ni'i

(Mt 13.10-17; Lc 8.9-10)

¹⁰Be'ro Jesú cū bu'erā doce, tojo nicā āpērā cū pu'to nirá me'rā se'saro tojaque'acu niwī. Cūrē a'tiro sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro nisī'rīrō weeati sō'oní'que mu'ū queose me'rā bu'e'que? ni sērītiña'cārā niwā.

¹¹Cū narē nicu niwī:

—Ō'acū musārē āpērā toduporopu masīña marīmi'quere cū wiogu nisere masīcā weemi. Yu'ure ējōpeotirāma queose me'rā werenō'o. ¹²Tojo weerā yu'ū weesere i'amirā, i'amasísome. Yé cjasere tu'omirā, tu'omasītirā tojarásama. Na ña'arō wee'quere du'u ducayutiñjārā, acoboJose sērísome, nicu niwī Jesú.

Jesú cū queose o'o'quere “A'tiro nisī'rīrō wee'e” ni were'que ni'i

(Mt 13.18-23; Lc 8.11-15)

¹³Apeye narē ninemocu niwī:

—¿Musā yu'ū queose o'o'quere tu'oweti? To pūrīcārē a'tere tu'otirā, ¿de'ro wee apeyepure tu'obosau?

¹⁴Otese capere otegu, yé quetire weregu weronjō nisami. ¹⁵Masā āpērā ma'apu otese cape buruque'a'que weronjō nisama. Na, yé quetire tu'osama. Be'ro wātī a'ti, na tu'omi'quere ē'mape'ocā'sami. ¹⁶Āpērā ūtāpaga wa'teropu doqueque'a'que peri

weronjō nisama. Yé quetire añurō e'catise me'rā tu'osama. ¹⁷Na tojo tu'omirā, nu'cōrī marīrā weronjō nisama. Narē mejēcā wa'acā, o āpērā te quetire ējōpeose bu'iri narē tu'ticā, maata ējōpeodu'ucā'sama. ¹⁸Āpērā otese cape pota wa'tero doqueque'a'que weronjō nisama. Yé quetire tu'oma, tu'orā pe'e. ¹⁹A'ti umuco cjasere pe'ere wācūyū'ruoquejocā'sama. No'o de'ro nisere ūaripejaju'ruasama. Na tojo niseticā, a'te narē dojorēcā'sa'a. Na tu'o'quere acobojo, dūca marīrā weronjō tojasama. ²⁰Āpērā pe'e yé quetire tu'orā, añurō ējōpeosama. Na tojo weerā peje ducatiro weronjō nisama. Otese cape di'ta añurō buruque'a'que weronjō nisama. Āpērā treinta peri ducati'caro weronjō nisama. Āpērā sesenta peri, āpērā cien peri ducati'caro weronjō niburosama, ni ucūcu niwī Jesú.

Jesú sī'ocja me'rā queose o'o'que ni'i

(Lc 8.16-18)

²¹Apeye queosere werenemocu niwī:

—Masā sī'ocjare acaro docapu sī'otisa'a. Tojo nicā na cārīrō docapu sī'odupotisama. Tojo weronjō o'orā, nipe'tiropu sī'odutirā ū'muarōpu yoosama. ²²⁻²³A'te weronjō toduporopu masā masīno'ña marī'quere masīno'rōsa'a. Ya'yioropu ní'que quē'rā bajarosa'a. O'meperi cuorānojō a'tere añurō tu'oya, nicu niwī. Yé queti masīno'ña marīmi'que be'ropure sī'ocja bo'reyuro weronjō masīpe'ticā'no'rōsa'a ní'gū, tojo nicu niwī.

²⁴A'tiro ninemocu niwī tja:

—Musā tu'osere añurō tu'oña'nurūña. Yé quetire tu'o ējōpeo'caronjōta Ō'acū musārē tu'omasísere o'ogusami. Añurō tu'orārē Ō'acū nemorō añuse o'ogusami. ²⁵Yu'ū bu'ese tu'o ējōpeonemorārē Ō'acū masīse o'onemogūsami. Āpērā

yu'u bu'esere tu'osi'rítibutiariã pe'ere na masimi'quere ë'mape'ocã'no'rãsama, nicu niwĩ Jesú.

**Jesú otese cape bucuamujãse
me'rã queose o'o'que ni'i**

²⁶ Jesú apeye queose o'onemocu niwĩ:

—Yu'u bu'ese, Ô'acũ wioġu nise ni'cũ masũ otese capere otero weronojõ ni'i. ²⁷ Otetojanu'cõ, cũ ï'anurũtimigũ, wa'a wa'asami. Be'ro nu'ncori, ñamirĩ yóacãta yu'rusa'a. Te nu'ncurĩrẽ, te ñamirĩrẽ cũ ote'que te uaro pi'rĩ bucuasa'a. Cũ tojo wa'asere masĩtisami. ²⁸ Cũ ote'que ï'anurũña marĩrõ te di'tapure pi'rĩsa'a. Ne waro pi'rĩwijamu'tãsa'a. Be'ro pupi, be'roputa te peri duca o'osa'a majã. ²⁹ Te peri ñaica be'ro cũ tere tũ'rẽġũ wa'asami. Tere tũ'rẽrĩtero ejacã, tojo weesami, nicu niwĩ Jesú.

**Jesú mostaza wãmetise cape
me'rã queose o'o'que ni'i**

(Mt 13.31-32; Lc 13.18-19)

³⁰ Jesú narẽ werenemocu niwĩ:

—Ô'acũ yarã pãjãrã sãjãrãsama nisere a'te queose me'rã weregati. ³¹ A'tiro ni'i. Ni'cã mostaza cape ote'que weronojõ ni'i. Ti caperota cã'caperocã waro ni'i. ³² Tócapeacã nimirõ, otéca be'ro pi'rĩrõpua pajibutiacyu yucũġu pi'rĩsa'a. Pacase dupuritisã'a. Mirĩcũa tigũpu acoroápesasama. Ô'acũ wioġu nise oterĩ pe cã'peacã weronojõ nu'cãsa'a. Be'ro pajicju bucu'caro weronojõ nipe'tiropũ cũ ye queti se'sa wa'asa'a. Tojo nicã pãjãrã cũ yarã sãjãrãsama níġũ, tojo werecu niwĩ.

**Jesú masãrẽ queose
me'rã bu'e'que ni'i**

(Mt 13.34-35)

³³ Jesú cũ ye quetire bu'égũ, peje queose me'rã bu'emujãcu niwĩ. Na tu'o-

masĩrõ ejatuaro bu'ecu niwĩ. ³⁴ Narẽ bu'égũ, queose marĩrõ wereticã weeticu niwĩ. Cũ bu'erã pe'ere na se'saro nicã, nipe'tisere te queosere “A'tiro nisirĩrõ wee'e”, ni werepe'omujãcu niwĩ.

**Jesú wĩ'rõrẽ, tojo nicã
pã'cõrĩrẽ yusudijo'que ni'i**

(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ Jesú masãrẽ otese me'rã queose wéréca numurẽta na'isãjãri cura cũ bu'erãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Te'a siaquiji ditara sumutopũ, nicu niwĩ.

³⁶ Cũ tojo nicã tu'orã, na yucusu sãñacawũpu Jesure miipẽ'acãrã niwã. Masã pe'e na ní'caroputa tojacã'cãrã niwã. Apeyepawũ quẽ'rã na me'rã pẽ'acaro niwũ. ³⁷ Na pẽ'arĩ cura wĩ'rõ uputu a'ticaro niwũ. Pã'cõrĩ yucusũpũre paaquesãamujãcaro niwũ. Tojo wa'acã, tiwũ mirĩdijaropũ weecaro niwũ. ³⁸ Tojo wa'ari cura Jesú pe'e siropũ cũ dupoare apeyenojõ me'rã ëotutjãġũ cãrĩsãñacu niwĩ. Tojo wa'acã ï'arã, cũ bu'erã cũrẽ wã'cõcãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—¿Ûsarẽ bu'egũ, mu'u ï'aweti? Marĩ mirĩrãta wee'eba, nicãrã niwã.

³⁹ Na tojo nicã tu'ogũ, Jesú wã'cãnu'cã, wĩ'rõrẽ yusucũ niwĩ. Pã'cõrĩrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Di'tamariãña, nicu niwĩ.

Cũ tojo nicã, wĩ'rõ di'tamariã wa'acaro niwũ. Nipe'tise yusudijape'tia wa'acaro niwũ. ⁴⁰ Be'ro Jesú cũ bu'erãrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weerã tocã'rõ uiati? ¿Musãrẽ ëjõpeose marĩbutiati? nicu niwĩ.

⁴¹ Na uputu waro ucua'cãrã nitjãrã, na basu a'merĩ ucũcãrã niwã:

—¿Noanojõ nisariba ã'rĩ? Cũrẽ wĩ'rõ, pã'cõrĩputa tu'omaatidojacã'a, nicãrã niwã.

**Jesú wātia sājāno'cure
cō'awirō'que ni'i**

(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

5 Jesú cū bu'erā me'rā Galilea cja ditarare pē'a, Gerasa wāmetiropu pē'ajacārā niwā. ²Jesú yucusupu ní'cu majānū'cārī cura ní'cū wātia sājāno'cu wērī'cārārē yaaropu ní'cu Jesú tiropu a'ticu niwī. ³Cū masāperi wa'teropu ninu'cūcu niwī. Ne ní'cū cūrē du'tecūumasitīcārā niwā. Cōme dari me'rā quē'rārē ne basioticarō niwū. ⁴Pejetiri cōme dari me'rā cū omocārīrē, cū du'pocārīpu du'tecūumicārā niwā. Te darire wejesuremujācu niwī. Ne ní'cū pōtēoticārā niwā. ⁵Ūmūcori, űnamirīrē cū űrūpagupu, masā boa'cārārē na yaa'caropu caricūsijamujācu niwī. Ūtāperi me'rā cū basuta cū upure dotesija, cāmida'remujācu niwī. ⁶Cū Jesure yoaropu ī'agūta omawā'cāti, cū tiro ejaque'acu niwī. ⁷⁻⁸Jesú cūrē a'tiro nicu niwī:

—Wātī ā'rīpure sānagū wijaaya.

Cū tojo nicā tū'ogu, uputu caricūse me'rā Jesure nicu niwī:

—Jesú Ō'acū űmūsepu nīgū macū, ĵde'ro weegu yu'ure caribogu a'tiati? Mū'u pacu ī'orōpu sērī'i. Yu'ure űa'abutiario pi'eticā weeticā'ña.

⁹Be'ro Jesú cūrē sērītiña'cu niwī:

—ĵDe'ro wāmetiti? nicu niwī. Cū pe'le yu'ticu niwī:

—Legiōn wāmeti'i. Pājārā wātia űsā nicā'a nīgū, tojo nicu niwī.

¹⁰Jesure uputu waro “Ūsārē ape di'tapu cō'aō'oticā'ña”, ni sērīcārā niwā. Totā tojasi'rīrā, tojo nicārā niwā. ¹¹Tojo wa'ari cura titare űrūgū pu'to pājārā yesea ba'a nu'cūcārā niwā. ¹²Narē ī'arā, wātia a'tiro ni Jesure sērīcārā niwā:

—Ūsārē yesea tiro o'ōya. Ūsā napure sājāarāti, nicārā niwā.

¹³Jesú “Tojota weeya”, nicu niwī. Tojo weerā na masūpure ní'cārā wijaa,

yeseapure sājāacārā niwā. Topure pājārā yesea puati mil wa'tero nicārā niwā. Yesea wātia sājāāca be'ro opa tu'rūpu omamaati, ditarapu doqueñojā, mirīpe'tia wa'acārā niwā.

¹⁴Tojo wa'acā, yesea co'terā a'tiro weecārā niwā. Na uputu űcuarā macāpu, cāpūpu omawā'cā, weresterā wa'acārā niwā. Na werēcā tu'orā, masā nipe'tirā ī'arā wa'acārā niwā. ¹⁵Jesú tiropu ejarā, wātī sājāno'cure ī'acārā niwā. Cū su'ti sāña, añurō wācūse cuogu dujicu niwī. Cūrē ī'arā, uise me'rā nicārā niwā. ¹⁶Jesú masūrē wātīarē cō'awirō'quere ī'a'cārā nipe'tise cūrē wa'a'quere werēcārā niwā. Tojo nicā yeseare wa'a'que quē'rārē werēcārā niwā. ¹⁷Tere tu'orā, masā tocjārā Jesure tutuaro me'rā “Mū'u a'ti di'tapure niticā'ña, aperopu wa'aya”, nicārā niwā.

¹⁸Be'ro Jesú tojo nicā tū'ogu, yucusupu mujāsājācu niwī. Tojo weecā, wātī cuomi'cu Jesure uputu sērīmicu niwī:

—Yu'u quē'rā mū'u me'rā wa'aguti.

¹⁹Jesú cūrē “Te'a”, niticu niwī. A'tiro pe'e nicu niwī:

—Mū'u ya wi'ipu tojaagusa'a. Tojaa, mū'u acawererā nipe'tirārē nipe'tise yu'u mū'urē wee'quere werepe'ocā'ña. Tojo nicā yu'u mū'urē pajaña'gū wee'quere weregu wa'aya, nicu niwī.

²⁰Tojo weegu cūrē wa'a'quere weregu wa'acu niwī. Decāpoli wāmetise macārīpu nipe'tise Jesú cūrē wee'quere werecu niwī. Nipe'tirā cū weresere tu'orā, űcua wa'acārā niwā.

**Jairo macōrē, tojo nicā dí mejā
cuogore Jesú yu'rūo'que ni'i**

(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹Jesú wātīarē cō'awirōca be'ro ape pā'rēpu ní'cu pē'ajacu niwī tja. Pē'ata, ditara sumutopu nu'cūrī cura cū tiropu pājārā masā nerēcārā niwā.

²² Topure ni'cū na nerērī wi'li wioḡu Jairo wāmetiḡu etacu niwī. Jesure i'agū, cū tiro ejaque'acu niwī. ²³ Cūrē yu'ruodutigu uputu sērīcu niwī:

—Yu'u macō wērīgōpū weeamo. Te'a yu'u me'rā. Mu'u core űapeose me'rā yu'ruḡosamo. Tojo weecā, masāḡosamo, nicu niwī.

²⁴ Jairo tojo nicā tu'ogū, Jesú cū me'rā wa'acu niwī. Topū wa'acā, pājārā masā cūrē siruturā tuumaawā'cācārā niwā. ²⁵ Na masā pājārā wa'teropū ni'cō numio dí mejā dutitigo nico niwō. Co tere dutitiro doce cū'marī yu'rucaro niwū. ²⁶ Duturua pājārā na ocoyemicā, pūrō waro pi'etico niwō. Co niyeru cuomi'quere narē wapayemigō, tojaque'a wa'aco niwō. Ne duti tu'otico niwū. Yu'ru'ronojō wa'ago, pūrō waro wa'aco niwō. ²⁷ Jesú masārē yu'ruosere tu'oco niwō. Tere tu'ogo, Jesú sē'ema masā wa'teropū ejanu'cā, cū yaro su'tirote da'raña'co niwō. ²⁸ “Yu'u cū ya su'tiro da'raña'se me'rāta yu'ruḡosa'a” ni wācūgō, tojo weeco niwō. ²⁹ Co da'raña'se me'rā co duti maata bu'anu'cā wa'acaro niwū. Co basu maata tu'oña'co niwō. ³⁰ Maata Jesú “Yu'u tutuaro me'rā ni'cōrē yu'ruoasu”, ni tu'oña'cu niwī. Majāmi'a, masārē sērītiña'cu niwī:

—¿Noa, yáro su'tirote da'raña'ti?

³¹ Tere tu'orā, cū bu'erā cūrē yu'ticārā niwā:

—¿Mu'u i'aweti? Masā pājārā tu-uwā'cācā i'amigū, “¿Noa, yáro su'tirote da'raña'ti?” ¿ni sērītiña'ti? nicārā niwā.

³² Na weremicā, Jesú ¿noa, yáro su'tirote da'raña'pari? níḡū, nipe'tirārē i'ama'cu niwī. ³³ Tojo weecā, cū yu'ruono'co uigo narāsāḡōta, cū tiropū ejaque'aco niwō. Co cū yu'ruo'quere masīco niwō. Tojo weego cūrē diacjū wereco niwō.

³⁴ Jesú core nicu niwī:

—Mu'u ējōpeotjāḡō, yu'ruono'copū toja'a. Duti marīgō e'catise me'rā to-jaaya, nicu niwī.

³⁵ Jesú core ucūrī cura Jairo ya wi'icjārā na tiropū eja'cārā niwā. Topū ejarā, Jairore a'tiro nicārā niwā:

—Mu'u macō wērīa wa'amo. Marīrē bu'egure tocārōta caribodu'uya, nicārā niwā.

³⁶ Jesú narē tu'ope'otimigūta, Jairore a'tiro nicu niwī:

—Ucuatiguta. Tojo weronojō o'ogū, yu'ure ējōpeoya.

³⁷ Jesú cū me'rā pājārā wa'acā uaticu niwī. A'ticurā dia'cū pijicu niwī. Pedro, Santiago, cū acabiji Juārē pijicu niwī.

³⁸ Jesú judío masā nerērī wi'li wioḡu ya wi'ipū eja'cu niwī. Topū ejaḡu, masā uti, dujariwā'a caricūcusiārā pājārā i'acu niwī. ³⁹ Ti wi'ipū sājāḡū, to masā pājārā nirārē nicu niwī:

—¿De'ro weerā tocārō caricū, utiti? Wī'magō wērītimo. Cārīgō weemo, nicu niwī.

⁴⁰ Cū tojo nicā, ti wi'ipū ní'cārā mejō bujicā'cārā niwā. Be'ro Jesú nipe'tirārē wijaaduticu niwī. Na wijáaca be'ro wī'magō pacure, pacore, cū bu'erā i'tiarārē co pesari tucūpū pijisājāacu niwī. ⁴¹ Topū sājātāḡu, co omocārē ñe'e, arameo me'rā nicu niwī:

—Talita, cumi. Tojo níḡū, “Wī'magō, wā'cānu'cāna” níḡū, tojo nicu niwī.

⁴² Cū tojo niri cura wī'magō doce cū'marī cuogo wā'cānu'cā, sijaco niwō. Co masācā i'arā, na ucuayurua wa'acārā niwā. ⁴³ Jesú tojo wee'quere tutuaro me'rā āpērārē ne weredutiticu niwī. Be'ro “Wī'magōrē ba'ase ecaya”, nicu niwī.

Jesú cū ya macā Nazarepū dajatojaa'que ni'i

(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

6 Jesú Capernaupū ní'cu cū ya macāpū tojaacā, cū bu'erā quē'rā wa'acārā

niwā. ² Judío masā soowuari nūmū nicā, Jesú na nerēwuari wi'lipu bu'ecu niwī. Pājārā masā cū bu'esere tu'orā, tu'o-mariācārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿No'opu bu'epari ā'rī a'te nipe'tise pejere? ¿Noa ā'rīrē tocā'rō masisere o'opari? ¿A'te cū weeī'ose quē'rārē no'opu bu'epari? ³ Ā'rī capiteru, María macū nimi. Santiago, José, Juda, Simó ma'mi nimi. Cū acabijirā numia quē'rā a'to marī wa'teropu nima, nicārā niwā. Tere wācūrā, cūrē ne ējōpeosī'rīticārā niwā. ⁴ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú a'tiro nicu niwī:

—Nipe'tirā ni'cū Ō'acū ye queti weremu'tārī masūrē tu'o ējōpeosama. Cū ya di'tacjārā, cū acawererā waro, cū ya wi'icjārā dia'cū cūrē ējōpeotisama, nicu niwī.

⁵ Ējōpeoti'que ye bu'iri Jesú topure peje narē weeī'omasīticu niwī. A'te dia'cūrē weecu niwī. Pejetirāta dutitirārē omocā ñapeo yu'ruocū niwī. ⁶ Na ējōpeotica ī'agū, ucayyu'ruacu niwī.

**Jesú cū bese'cārārē
bu'edutio'o'que ni'i**

(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

Nazare ti macā pu'toacā nise macārīpu bu'ecusiacu niwī.

⁷ Na docere cū pu'topu pijigu, puarērā dia'cū o'ónu'cācu niwī. Narē wātia sājāno'cārārē cō'awirōmasisere o'ocu niwī. ⁸ Ne apeyenojō miadutiticu niwī. Na tuacju me'rā dia'cū wa'aduticu niwī. Ne pu'enojō, ajuronojō, niyeru miadutiticu niwī. ⁹ Na sapatu sñase caseri me'rā dia'cū, tojo nicā su'ti na sñase me'rā dia'cū wa'aduticu niwī. ¹⁰ A'tiro nicu niwī:

—Musā wi'lipu sājāarā, ti macāpu musā niatjo pōtēorō tojaque'aya. ¹¹ No'o musārē aperopu ñe'eticā, musā ucüsere tu'osī'rīticā, tore wijawā'cāña. Tore wijarā, ti macā cjase di'ta wā'a'quere paastecō'aña. Tojo weerā

musā “A'ti macācjārā bu'iritima”, ni ī'orāsa'a. Diacjūta nigūti. Ō'acū masārē beseatji nūmū nicā, ti macācjārā musārē ñe'eti'cārārē a'tiro weegusami. Sodoma, Gomorracjārārē bu'iri da're'caro nemorō narē da'regusami, nicu niwī Jesú.

¹² Cū tojo nica be'ro na wa'a wa'acārā niwā. Wa'a, masārē “Musā ña'arō wee'quere bujaweti ducayuya”, nicārā niwā. ¹³ Tojo nicā pājārā wātia sājāno'cārārē cō'awirōcārā niwā. Pājārā dutitirārē u'se me'rā wa're, narē yu'ruomujācārā niwā.

**Juā masārē wāmeyeri masūrē tojo
wee wējēcārā niwā nise ni'i**

(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Nipe'tiropu Jesú weesere tu'ose'asa wa'acārā niwā. Herode ti di'ta wiogu quē'rā tu'ocu niwī. Tere tu'ogu, a'tiro nicu niwī:

—Juā masārē wāmeyeri masū wējēno'cupu nimigū, masāgū masāpī. Tojo weetigu mejēta cū peje waro weeī'otutuayyu'ruami, nicu niwī.

¹⁵ Āpērā pe'e a'tiro nicārā niwā:

—Nitimi. Cū dūporocjūpu Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū Elía masāgū masāpī, nicārā niwā.

Tojo nicā tja āpērā a'tiro nicārā niwā:

—Dūporocjārā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masā weronojō nīgū nisasami, nicārā niwā.

¹⁶ Na tojo nicā tu'ogu, Herode nicu niwī:

—Todūporo yu'u dūpoa dutesureduti'cu Juā wāmeyeri masū nisami. Cūta ni'cārōacārē masāpī, nicu niwī.

¹⁷ Herode todūporopu Herodía wāmetigo ye bu'iri Juārē bu'iri da'reri wi'lipu miaa, dū'tecūuduticu niwī. Herodía cū acabiji Felipe nūmo nico niwō. Tojo nimicā, Herode pe'e cū acabiji catimicā, core ē'ma, nūmoticu niwī. ¹⁸ Cū tojo weecā ī'agū, Juā

wāmeyeri masū Herodere a'tiro nicu niwī:

—Mũ'u acabiji n̄morē n̄moticā, ña'a ni'i. Core cuoticā'ña, nicu niwī.

¹⁹ Cū tojo nise bu'iri Herodía Juā me'rā a'pepūrīgō, cūrē wējēsī'rīco nimiwō. Tojo wācūmigō, wējēmasītico niwō. ²⁰ Herode pe'e Juārē añugū, bu'iri moogū nimi nīgū, nūcūi'ase me'rā tu'oña'cu niwī. Tojo weegu co ña'arō weesi'rīserē weedutiticu niwī.

Juā ucūserē tu'omasītimigū, añurō tu'sase me'rā tu'ocu niwī, tu'ogu pe'e.

²¹ Herodía Juārē i'atu'tigo nitjāgō, Herode cū bajuáca n̄m̄ bosen̄m̄ weeri cura Juārē co wējēsī'rī'quere bocaiejajeco niwō. Ti n̄m̄ Herode bosen̄m̄ wéegu, cū me'rā da'rarārē pijinerēcu niwī. Tojo nicā surara wiorārē, Galilea di'tacjārā wiorā nirānojōrē pijiocu niwī. Pijio, narē su'ori ba'acu niwī. ²² Na ba'aropu Herodía macō sājāa, basa'i'oco niwō. Co basa'i'osere Herode, āpērā cū me'rā ba'adujirā tu'sayu'rūacārā niwā. Tojo weegu Herode nicu niwī core:

—No'o mũ'u nasenojōrē sērīcā, mũ'urē o'oguti, nicu niwī.

²³ Tojo weegu masā i'orōpu “Nisooro marīrō no'o yũ'u dutiri di'ta deco me'rā mũ'u sērīcā, o'omasī'i”, nicu niwī.

²⁴ Be'ro co paco tiro wa'a, sērītiña'co niwō:

—Ma'u, ñe'enojōrē sērīgōsari cūrē? nico niwō.

Co paco yu'tico niwō:

—Juā wāmeyeri masū ya d̄poare d̄tesure miitidutiya, nico niwō.

²⁵ Be'ro maata Herode tiropu wa'a, cūrē nico niwō:

—Ni'cārōacāta bapapu Juā wāmeyeri masū ya d̄poare d̄tesure misāa o'oya, nico niwō.

²⁶ Co tojo nicā tu'ogu, Herode bujawetiya'rūacu niwī. Cū nipe'tirā to nerē'cārā tu'oropu “No'o mũ'u

sērīserē o'oguti” ní'cu niyucā, de'ro weeta basioticaro niwū. Tojo weegu cū “O'owe'e”, nīmasīticu niwī. ²⁷ Be'ro maata ni'cū surarare Juā ya d̄poare d̄tesure miitidutio'ocu niwī. ²⁸ Tojo weegu surara bu'iri da'leri wī'ip̄u wa'a, Juā ya d̄poare d̄tesure, bapapu misāa miacu niwī. Be'ro cū Herode core o'ocu niwī. Co pe'e quē'rā co pacopure o'oturiaco niwō.

²⁹ Juārē tojo weese quetire tu'orā, cū bu'esere sirutu'cārā cū upure mii, yaarā wa'acārā niwā.

Jesú ni'cāmocusetiri mil ũmarē ba'ase eca'que ni'i

(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Jesú besecú'cārā na bu'ecusiaca be'ro Jesú tiropu dajacārā niwā. Daja, cū tiro nerēcārā niwā. Nipe'tise na wee'quere, masārē bu'e'quere werēcārā niwā. ³¹ Tu'ajanu'cōca be'ro Jesú narē “Te'a sijācatirā masā marīrōpu”, nicu niwī.

Masā na tiropu na'irō wa'amujāyucā, na ba'anucūaticārā niwā. ³² Tojo weegu Jesú, cū bu'erā me'rā na se'saro yucusupu mujāsājāa, masā marīrōpu wa'acārā niwā. ³³ Pājārā na wa'acā i'acārā niwā. Tojo weerā Jesure i'a'cārā, cū wa'aropu nipe'tise macārīcārā omasirutuwā'cācārā niwā. Na d̄poro na pē'atatjore yucuetojacārā niwā. ³⁴ Be'ro Jesú yucusupu sāña'cu dujinu'cāgū, masā pājārārē i'agū, pajaña'cu niwī. “Oveja co'tegu moorā weronojō nima”, ni tu'oña'cu niwī. Tojo weegu narē peje bu'enu'cācu niwī. ³⁵ Nāmica'apu cū bu'erā cū tiro eja, a'tiro nicārā niwā:

—Nāmica'apu ni'i. A'topure ne masā marīma. ³⁶ Tojo weegu masārē macārīpu no'o pu'to nise macārīpu tojaadutiya. Topu duuba'arā wa'ato. Ba'ase mooma, nicārā niwā.

³⁷ Jesú narē yu'ticu niwī:

—Musā narē ba'ase ecaya.

Na pe'e cūrē yu'ticārā niwā:

—¿Ocho mujjipūrī cjārō da'rawapata'ase me'rā ūsā pá duurā wa'arāsari ā'rārē ecajā? nicārā niwā.

³⁸ Jesús narē yu'ticū niwī:

—¿Musā dicuse pá cuoti? Ī'arā wa'aya.

Na Ī'atoja, cūrē wercārā niwā:

—Ni'cāmocuse pá, tojo nicā puarā wa'i niama, nicārā niwā.

³⁹ Be'ro ni'cārē cururi masārē tá bu'ipu dujuditicū niwī. ⁴⁰ Tojo weerā na ni'cārē cururire cien masā dujicārā niwā. Apeye cururire cincuenta masā dujiburocārā niwā. ⁴¹ Be'ro Jesús te ni'cāmocuse pá'rē, na wa'i puarārē mii, u'muarōpu ĩ'amorō, cū pacu Ō'acūrē e'catise o'ocū niwī. Tu'ajanu'cō, pá'rē pe'este, cū bu'erārē masārē etidutigū o'ocū niwī. Wa'i quē'rārē mejārōta weecu niwī. ⁴² Nipe'tirā ba'a yapicārā niwā. ⁴³ Be'ro doce pi'seri na ba'adu'a'quere seeneocārā niwā. ⁴⁴ Tere ba'a'cārā umua se'saro ni'cāmocusetiri mil nicārā niwā.

Jesú acopu sija'que ni'i

(Mt 14.22-27; Jn 6.16-21)

⁴⁵ Jesús masārē ba'ase ecāca be'ro maata cū bu'erārē ditarapu pē'ayuduticū niwī. Narē cū dūporo Betsaidapu ejayudutigū o'ocū niwī. Cū pe'e masārē we'eritigū weecu niwī. ⁴⁶ Narē we'eritica be'ro ūrūgūpu űbuegu mujācu niwī. ⁴⁷ Na'íca be'ro yucusū ditara decopu nicaro niwū. Jesús pe'e majārōpure ni'cūta nicū niwī. ⁴⁸ Wī'rō na pē'arōta wēepōtēocarō niwū. Tojo weegu Jesús na wajawā'cāmasitīcā ĩ'acu niwī. Bo'remujātiri cura Jesús na tiropu wa'agu, acopu sijawā'cācu niwī. Cā'rō narē yu'rūacu nimiwī. ⁴⁹ Tojo wa'ari cura cū acopu sijawā'cātīcā ĩ'acārā niwā. Cūrē ĩ'arā, masū wērī'cu wātī nisami nīrā, caricūcārā niwā. ⁵⁰ Na nipe'tirā cūrē ĩ'arā, ucuape'tia wa'acārā

niwā. Tojo weegu Jesús maata narē a'tiro niquejocu niwī:

—Wācūtutuaya. Yu'u ni'i. Uiticā'ña, nicū niwī.

⁵¹ Be'ro na sāñapjupu mujāsājācu niwī. Cū mujāsājārī cura wī'rō di'tamarīa wa'acaro niwū. Tere ĩ'arā, uputu ucua, ĩ'amariacārā niwā. ⁵² Pá me'rā cū wee'lo'quere na añurō waro tu'omasibutiaticārā niwā yujupu. Tojo weerā ucua yu'racārā niwā.

Jesú Genesarepu dutitirārē yu'rūo'que ni'i

(Mt 14.34-36)

⁵³ Na ti ditarapure pē'a, Genesare wāmetiropu ejacārā niwā. Topu ejarā, na yawu yucusure du'tepo'o, majācārā niwā. ⁵⁴ Topu na majānu'cārī cura tocjārā maata Jesure ĩ'amasīcārā niwā. ⁵⁵ Tojo weerā na nipe'tiropu omawā'cā, dutitirārē na cūnase me'rā Jesús no'o wa'aro miamujācārā niwā. ⁵⁶ No'o cū wa'ari macāpu, sumutopu, cāpūpu, no'o bajuyoro cū yu'ruatjopu dutitirārē miaa, cūmujācārā niwā. Jesure a'tiro sēricārā niwā:

—Mu'u quē'rā ūsārē cā'rō mu'u yaro su'tirote ñe'eña'duticureya, nicārā niwā. Nipe'tirā ñe'eña'cārā duti yu'rūno'pe'tia wa'acārā niwā.

Masārē ña'arō wa'acā weese ni'i

(Mt 15.1-20)

7 Ni'cā numu fariseo masā, tojo nicā ni'cārērā Moisé oja'quere bu'eri masā Jesús tiropu ejacārā niwā. Na Jerusalēpu ni'cārā wa'acārā niwā. ² Jesús bu'erārē ni'cārērārē omocoetimirā ba'acā ĩ'acārā niwā. Ba'ase dūporo na weewaranojō weeticārā niwā. Tojo weerā ña'arā weronojō ĩ'ano'cārā niwā. ³ Fariseo masā, nipe'tirā judío masā na ñecūsumua weemujātī'quere a'tiro weesirutucārā niwā. Pejetiri omocoeca be'ropu dia'cū ba'acārā

niwā. ⁴Na ba'ase duurā eja'cārā quē'rā mejārōta weecārā niwā. Na ñecūsūmua wee'caronojōta weesirutucārā niwā. Na sī'rīse pare, piosāase pare, cōme me'rā wee'queparare, na soo dujisere coemujācārā niwā. Na tojo weetirā, Ō'acū ī'orōpū ña'arā nibosa'a nīrā, tojo weecārā niwā. ⁵Tojo weerā Jesú bu'erā omocoeticā ī'arā, Jesure sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā mū'u bu'erā marī ñecūsūmua weemujāti'quere weesirutuweti? Na omocoetimirā ba'arā, ña'arō weerā weema, nicārā niwā.

⁶Jesú narē yū'ticu niwī:

—Diacjūta musārē Isaía duporocjūpu Ō'acū ye quetire weremū'tārī masū a'tiro ni ojacu niwī:
“Ā'rā masā ūsero me'rā dia'cū yū'ure ējōpeoma.

Na tu'oña'se waro pe'e no'opū nirō nisa'a.

⁷Tojo weerā na yū'ure ñubuepeose wapamarī'i.

Na bu'ese yū'u dutise mejēta ni'i.

Masā dutise ni'i”, nicu niwī Ō'acū, ni ojacu niwī.

⁸Musā, masā na weemujāti'quere weesiruturātirā, Ō'acū dutise pe'ere du'ucūu'u, ni yū'ticu niwī.

⁹A'tiro ninemocu niwī:

—Musā ñecūsūmua weemujāti'quere weesiruturā, me'rīse me'rā Ō'acū dutise pe'ere weewe'e. ¹⁰Moisē a'tiro nicu niwī: “Musā pacu, musā pacore ējōpeoya. Narē ña'arō ucūgūnojōrē wējēcō'ato”, nicu niwī. ¹¹Musā pe'e masārē a'tiro weeduti'i. “Musā pacure o musā pacore na apeyenojō sērīcā, weetamusi'rītirā, ‘Corbán ni'i’, niña.” Tojo nīrā, “Nipe'tise ūsā cūose musārē weetamubo'quere Ō'acūrē o'o'quepū ni'i” nidutirā, tojo nisa'a. ¹²Musā tojo nīrā, pacure, pacore “Ne weetamumasītisa'a”, nīrā weesa'a.

¹³A'tiro wācūrā, Ō'acū dutisere tojowaro ī'acō'abutiācā'a. Musā ñecūsūmua weemujāti'quere wēerā, tojota pe'ripejasirutu'u. Apeye peje na wee'quenojōrē weesirutubajaque'a'a, nicu niwī.

¹⁴Narē tojo nīca be'ro Jesú masārē pijio, nicu niwī:

—Yé cjasere tu'omasirāti nīrā, tu'orā a'tia. ¹⁵Marī ūsero me'rā ba'ase mejēta Ō'acū ī'orōpū marīrē ña'arō wa'acā wee'e. Tojo weronojō o'oro, marī ya ūsero wijatise pe'e ña'arō wa'acā wee'e. ¹⁶O'meperi cuorānojō a'tere añurō tu'oya, nicu niwī.

¹⁷Be'ro Jesú pājārā tiropū nī'cu wa'acu niwī. Wa'a, wi'ipū sājāacu niwī. Be'ro topū cū queose were'quere cū bu'erā sērītiña'cārā niwā. ¹⁸Jesú narē yū'ticu niwī:

—¿Musā quē'rā a'tere tu'omasīweti? Nipe'tise marī ba'asōrōsenojō Ō'acū ī'orōpū marīrē ña'arō wa'acā weewe'e. ¹⁹Te marī ba'asōrōse ejeripō'rāpū wa'atisa'a. Paagapu ba'asōrōno'o. Be'ro yū'rūwija wa'asa'a, nicu niwī.

Tojo nīgū, nipe'tise ba'ase añuse ni'i nīgū, tojo nicu niwī.

²⁰Jesú apeye werenemocu niwī:

—Masūpure wijase pūrīcā cūrē ña'arō wa'acā wee'e. ²¹A'tiro ni'i. Marī ña'arō wācūse po'peapu du'pocātiwijatisa'a. Apī ñumōrē a'metarāsī'rīse, numiarē ña'arō weese, masārē wējēcō'ase ña'ase ni'i. ²²Tojo nicā yajase, apeyenojōrē ūaripejase, āpērārē ña'arō weese, āpērārē weesoose, marī ña'arō weesere du'utise wācūsepūta wijati'i. Apeye tja, ūose, āpērārē ña'arō ucūse, āpērā yū'rūoro tu'oña'se, marī no'o ūaro weema'ase, te quē'rā wācūsepūta wijati'i. ²³A'te nipe'tise ña'ase po'peapu wijati'i. Te pūrīcā Ō'acū ī'orōpū masārē ña'arō wa'acā wee'e, ni werecu niwī.

**Judío masō nitigo ape di'tacjōpu
Jesure ējōpeo'que ni'i**

(Mt 15.21-28)

²⁴ Jesú Genesarepu ní'cu Tiro, Sidó wāmetise macārīpu wa'acu niwī. Topure āpērā masīticā'to nīgū, ni'cā wi'ipū sājāacu niwī. Tojo weemigū, masicā'no'cu niwī. ²⁵ Maata wātī sājāno'co paco Jesú topu niapu nisere masico niwō. Co a'ti, cū weetamusere sērigōtigo, Jesú tiropu cūrē ējōpeogo, ejaque'aco niwō. ²⁶ Co ape macācjo Sirofeniciacjō nico niwō. Be'ro Jesú tiropu eta, wātī co macōpure nigūrē cō'awirōdutico niwō. ²⁷ Jesú core nicu niwī:

—Wī'marā pe'ere ecamū'tārōua'a. Marī na ba'amū'tātīmīcā, ba'asere ē'ma, diayiare doquecūcā űa'a ni'i, nicu niwī. A'tiro nīgū, tojo nicu niwī. Judío masā pe'ere weetamumu'tārōua'a. Be'ropūta judío masā nitirārē weetamurōua'a nīgū, tojo nicu niwī.

²⁸ Co cūrē yu'tico niwō:

—Yu'u wiogu, tojota ni'i, nīrō. Di-ayiapūta mesa doca dujirā pō'rā ba'acā burūdijasere ba'asama, nico niwō. Judío masā nitirā quē'rā cārō mu'u aņurō weesere űe'emasīma nīgō, tojo nico niwō.

²⁹ Co tojo nicā, Jesú yu'ticu niwī:

—Mu'u aņurō wācū'u. Wātī mu'u macōpure ní'cure cō'awirōtoja'a. Wa'agosa'a, nicu niwī.

³⁰ Be'ro co wi'ipū tojaa wa'aco niwō. Topu tojaatago, co macōrē co cūnarōpu pesacā i'aco niwō. Wātī copure nimi'cu wijaatojacu niwī.

**Jesú tu'otigure,
ucūmasīfigure yu'ruo'que ni'i**

³¹ Jesú Tiro wāmetiropu ní'cu wijawā'cācu niwī. Topu wijawā'cāgū, Sidó wāmetiropu, Decāpoli nise macārīpu yu'ruacu niwī. To yu'ruaa,

Galilea cja ditarapu ejacu niwī. ³² Topu ní'cū tu'otigure, aņurō ucūwirōmasīfigure Jesú tiro miacārā niwā. Jesure “Cūrē űapeo yu'ruoya”, nicārā niwā. ³³ Tojo weegu Jesú cūrē apero, masā i'atiropu miacu niwī. Topu cū ye omopicarire tu'otigu ye o'meperipu sīosōrōcu niwī. Be'ro u'seco e'opeo, cū ya űe'merōrē űapeocu niwī. ³⁴ Be'ro u'musepu i'amorō ejerisājā, arameo me'rā a'tiro nicu niwī:

—Efata. “Pārīña” nīgū, tojo nicu niwī.

³⁵ Cū tojo nise me'rā cū ye o'meperi pārīa wa'acaro niwū. Cū ya űe'merō ca'bia wa'a, aņurō ucūmasīcu niwī. ³⁶ Tu'ajanu'cō, Jesú narē “Ne āpērārē wereticā'ña”, nicu nimiwī. Cū narē “Ne cārō weretibutiacā'ña” nimicā, na nemorō werepāacārā niwā. ³⁷ Na upūtu i'amarīa, a'tiro nicārā niwā:

—Nipe'tisere aņurō weemi. Masā tu'otirāpūreta tu'ocā weesājāmi. Ucūtirāpūreta ucūcā weesājāmi, nicārā niwā.

**Jesú ba'paritisetiri mil
umuarē eca'que ni'i**

(Mt 15.32-39)

8 Jesú masārē yu'ruocaterore pājārā masā cū tiropu nerēcārā niwā. Be'ro na ba'ase toja wa'acārā niwā. Tojo wa'acā i'agū, Jesú cū bu'erārē pijio, nicu niwī:

²—Yu'u ā'rārē pajaña'a wa'asa'a. Na marī me'rā nīrō i'tia numu yu'ru'u. Tojo weerā na ba'ase toja wa'ama. ³ Na ye wi'seripu yu'u tojaaduticā, űjaboarā ma'apu tu'omasīse pe'tique'a wa'abosama. Āpērā yoabutiropu a'ti'cārā nima, nicu niwī Jesú.

⁴ Be'ro cū bu'erā Jesure yu'ticārā niwā:

—Marī a'to masā marīrōpūre űde'ro wee ā'rā pājārārē ba'ase boca ecabosari? nicārā niwā.

⁵ Jesú narē sērītiña'cu niwī:

—¿Dicusepaga pá cʉoti?

Na yu'ticārā niwā:

—Sietepaga cʉo'o, ni yu'ticārā niwā.

⁶Tojo níca be'ro Jesú masārē dujuduticu niwī. Cū tepagare mii, cū pacu Ō'acūrē e'catise o'ocū niwī. Be'ro, pe'é, cū bu'erārē masārē etidutigu o'ocū niwī. Na masāpʉre etituriacārā niwā. ⁷Wa'i o'majārācārē pejetirācā cʉocārā niwā. Jesú na quē'rārē cū pacure e'catise o'otoja, mejārōta tja etiduticu niwī. ⁸Nipe'tirā ba'a yapiyu'ruacārā niwā. Be'ro siete pi'seri na ba'adu'a'quere seeneo, miisācārā niwā. ⁹⁻¹⁰Topu ba'a'cārā ba'paritisetiri mil wa'tero umua nicārā niwā. Be'ro narē na ye wi'seripu tojaadutigu, Jesú cū bu'erā me'rā yucusupu mujāsājāa, Dalmanuta wāmetiropu wa'a wa'acu niwī.

Jesure fariseo masā Ō'acū tutuaro me'rā wee'odutimi'que ni'i

(Mt 16.1-4; Lc 12.54-56)

¹¹Jesú cū bu'erā me'rā Dalmanutapu etacu niwī. Topu fariseo masā Jesure tutuaro me'rā ucūcārā niwā. ¿Diacjūta Ō'acū macū nimiticū? nírā, cūrē Ō'acū tutuaro me'rā wee'oduticārā niwā. ¹²Jesú na tojo nisere caributi, tʉ'satigu, narē nicu niwī:

—Aa. ¿De'ro weerā a'tocaterocjārā wee'odutisari? Diacjūta nigūti. Ne cārō narē wee'osome, nicu niwī.

¹³Be'ro narē cō'awā'cāgū, yucusupu apaturi mujāsājāa, ape pā'rēpu pē'a wa'acu niwī.

Jesú queose o'o'que ni'i

(Mt 16.5-12)

¹⁴Ape pā'rēpu pē'arā, Jesú bu'erā na ba'atjere miaticārā niwā. Pá ni'cāgāta cʉocārā niwā. ¹⁵Be'ro Jesú narē a'tiro nicu niwī:

—Fariseo masā, tojo nicā Herode na ye levadura pá bʉcuacā weesere musā tʉ'o-masiña, nicu niwī.

¹⁶Cū bu'erā cū nisere tʉ'otirā, na basu nicārā niwā:

—Marī pá moocā, tojo nisami, nicārā niwā.

¹⁷Jesú na tojo nisere masīgū, a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro weerā musā “Ba'ase moo'o”, niti? ¿Musā tʉ'omasiweti yujupu? Musā ejeripō'rā butiyu'rua'a. ¹⁸Musā ye caperi me'rā ī'a'a. Musā ye o'meperi me'rā tʉ'o'o. ¿Tojo weemirā, yu'u toduporopu wee'quere wācūtibutiati? ¹⁹Toduporopu ni'cāmocusetiri mil masārē ni'cāmocusepaga pá me'rā ecawu. ¿Dicuse pi'seri na ba'adu'a'quere seeneorī? nicu niwī.

Cū bu'erā cūrē yu'ticārā niwā:

—Doce pi'seri seesāawū, ni yu'ticārā niwā.

²⁰Jesú narē ninemocu niwī:

—Apeye quē'rā sietepaga pá me'rā ba'paritisetiri mil masārē ecawu. Tita quē'rārē ¿dicuse pi'seri seeneono'rī? nicu niwī.

Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Siete pi'seri seeneono'wū, nicārā niwā.

²¹Na tojo níca be'ro Jesú narē nicu niwī:

—To pūrīcā tere masimirā, ¿de'ro weerā tʉ'omasiweti yujupu? nicu niwī.

Jesú Betsaidapu caperi ī'atigure yu'ruo'que ni'i

²²Jesú cū bu'erā me'rā ditarare pē'a, ape pā'rē Betsaida wāmetiri macāpu pē'ajacārā niwā. Topu na ejačā, Jesú tiro ni'cū caperi ī'atigure miiejačārā niwā. Na Jesure a'tiro sēricārā niwā:

—Ā'tīrē napeo yu'rʉoya, nicārā niwā. ²³Tojo weegu Jesú caperi ī'atigure ya omocāpu ñe'e, macā sumutopu tūawā'cācu niwī. Be'ro Jesú cū ye

u'seco me'ra caperipu tuuwa'recu niwī. Tojo weetojanu'cō, Jesú omocārī me'ra cū ye caperire ñapeocu niwī. Be'ro cūrē sērītiña'cu niwī:

—¿Mu'urē apeyenojō bajumitito? nicu niwī. ²⁴ Cū, cū ye caperire i'apāa, a'tiro nicu niwī:

—Masārē i'a'a, i'agū. Yucapagu weronojō bajurā sijacā i'a'a, nicu niwī.

²⁵ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú cū ye caperipu apaturi ñapeonemocu niwī. Toputa cū añurō waro i'abutiacu niwī. Nipe'tisere queoro i'acu niwī. ²⁶ Be'ro Jesú cūrē cū ya wi'ipu o'ótōrōgū, a'tiro nicu niwī:

—Macāpu wa'aticā'ña. Ne ni'cū tocjūrē yu'u mu'urē yu'rō'quere wereticā'ña, nicu niwī.

**Pedro Jesure “Mu'u Ō'acū
bese'cūta ni'i” ní'que ni'i**

(Mt 16.13-20; Lc 9.18-21)

²⁷ Be'ro Jesú cū bu'erā me'ra Cesarea Filipo wāmetiri macā pu'to nise macārīpu wa'acārā niwā. Na to wa'aropu cū bu'erārē sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro masā ucūti yu'ure? nicu niwī.

²⁸ Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Āpērā mu'urē “Juā wāmeyeri masū nimi”, nima. Āpērā “Dūporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elía nimi”, nima. Āpērā “No'o nīgū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū nīgū nisasami”, nima, nicārā niwā.

²⁹ Be'ro Jesú narē sērītiña'nemocu niwī tja:

—¿Musā waro, yu'ure de'ro wācūti? nicu niwī. Cū tojo nicā, Pedro yu'ticu niwī:

—Mu'u Ō'acū bese'cu Cristo ni'i, nicu niwī.

³⁰ Pedro tojo ní'quere Jesú ne āpērārē weredutiticu niwī.

Jesú cū wērīatjere were'que ni'i

(Mt 16.21-28; Lc 9.22-27)

³¹ Tu'ajanu'cō, cū bu'erārē a'tiro ni bu'enu'cācu niwī:

—Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu pūrō pi'etigusa'a. Tojo nicā judío masā bu'curā, pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā yu'ure uatirāsama. Yu'ure wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia numu be'ro masāgūsa'a, nicu niwī.

³² Narē tu'ota basioro wereme'ricā'cu niwī. Tere tu'ogu, Pedro aperopu Jesure pijiwā'cā, tu'ticu niwī. ³³ Be'ro Jesú majāmī'a, cū bu'erārē i'a, Pedroro tu'ticu niwī:

—Wa'aya. Mu'u wātī weronojō ucū'u. Mu'u Ō'acū wācūsere masīwe'e. Masā na wācūwuaronojō wācū'u, nicu niwī.

³⁴ Be'ro Jesú cū bu'erārē, tojo nicā masārē pijio, werecu niwī:

—No'o yu'ure ējōpeosirutugunojō cū weesī'rīronojō weeticā'to. Yu'u uaro pe'e weeato. No'o yu'ure sirutusi'rīgū “Jesure ējōpeogu, wērībosau” nitiguta sirutuato. ³⁵ Yu'ure ējōpeose me'ra ña'arō yu'rusi'rītigu, yu'ure ējōpeodu'ugunojō pecame'epu bajuriono'gūsami. Apī wējēsere uiti, yu'ure ējōpeonu'cūgūnojō pe'e yu'u me'ra catinu'cūgūsami. ³⁶ Ni'cū a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'a, cū ejeripō'rā pe'ere bajuriogu, ¿ñe'enojōrē wapata'abosari?

³⁷ Pecame'epu wa'agu, cū ya ejeripō'rārē de'ro wee wapayewīrōmasītisami. ³⁸ A'ti turicjārā masā ña'arō weeri masā yu'ure ējōpeotirā nima. Na wa'teropu yu'ure,

tojo nicā yé quetire bopoyasāticā'ña. Musā bopoyasācā, yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu a'tiro weegusa'a. A'ti turipure yu'u pacu asistese me'ra, cūrē wereco'terā me'ra apaturi a'tigu, yu'u quērā musārē bopoyasāgūsa'a, nicu niwī.

9 Jesú masārē, tojo nicā cū bu'erārē bu'éca be'ro apeye ninemocu niwī narē:

—Diacjū musārē wereguti. Ni'cārērā a'topu nirá yu'u tutuaro me'rā wioгу sājāgū a'ticā i'atimirā, wērísome, nicu niwī.

Jesú cū bajuse ducayuc'que ni'i

(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

²Ni'cā semana be'ro Jesú ũrūgū u'muacjupu mujācu niwī. Tigupure wa'agu, Pedro, Santiago, Juā na se'sarore miacu niwī. Topu na i'orōpu Jesú cū bajusere ducayucu niwī. ³Cū su'ti asistea wa'acaro niwū. Pūrō butise wa'acaro niwū. Ne a'topure te butise weronojō masā su'ti coetima. ⁴Tojo wa'ari cura Elía, Moisé bajuanu'cā, Jesú me'rā ucūcā i'acārā niwā. ⁵⁻⁶Tere i'arā, cū bu'erā ucayurua wa'acārā niwā. Tojo weegu Pedro de'ro nímāsītigu, ucūquejocu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Wioгу, marī a'topu nicā añuyurua'a. I'tia wi'iacā weerā. Ni'cā wi'i mu'u ya wi'i, ape wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elía ya wi'i weerā, nicu niwī Pedro.

⁷Be'ro ni'cā curua o'mecurua dijati, narē tuubi'acā'caro niwū. Ti curuapu ni'cū a'tiro ucūcā tū'ocārā niwā:

—Ā'rī yu'u macū uputu yu'u ma'igū nimi. Cū ucūserē tū'o ējōpeoya, nicu niwī.

⁸Be'ro i'aquejocārā nimiwā. Ne āpērā marīcārā niwā. Jesú ni'cūta nu'cūcu niwī.

⁹Na ũrūgūpu ní'cārā dijarā, na topu i'a'quere Jesú ne weredutiticu niwī.

—Be'ro yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu wērī masāca be'ropu wereya, nicu niwī. ¹⁰Tojo weerā na se'saro tere tū'oña'cārā niwā. Na basu a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro nisī'rīrō weesari cū wérīca be'ropu masāse? nicārā niwā. ¹¹Be'ro Jesure sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā Moisé oja'quere bu'eri masā “Masārē yu'rūoacjū a'tise duporo Elía a'timū'tāgūsami”, ni bu'eti?

¹²Jesú narē yu'ticu niwī:

—Masā nīrōnojōta Elía a'timū'tāgūsami. Cū nipe'tisere apomu'tāgūsami. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu ye cjasere a'tiro ni'i. “Cū pi'etigusami. Ūano'tigusami”, ni'i. ¹³Yu'u pe'e musārē nigūti. Elía a'titojacu niwī. Cūrē Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu ní'caronojōta queoro wa'acaro niwū. Masā cūrē no'o weesī'rīsere weecārā niwā, nicu niwī.

Jesú wī'magūrē wātī sājāno'cure cō'awīrō'que ni'i

(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43)

¹⁴Na ũrūgūpu ní'cārā āpērā na me'rācjārā nīrōpu dijatarā, pājārā masā nicā i'acārā niwā. Āpērā quērā Moisé oja'quere bu'eri masā Jesú bu'erā me'rā uputu ucūcārā niwā. ¹⁵Be'ro Jesú cū wācūña marīrō a'ticā i'arā, nipe'tirā i'amarīacārā niwā. Cū tiropu omawā'cā, añuduticārā niwā. ¹⁶Jesú cū bu'erārē sērītiña'cu niwī:

—¿Ñe'enojōrē tocārō ūrūsārā weeti na me'rā? nicu niwī.

¹⁷Ni'cū na pājārā wa'teropu nigū yu'tiquejocu niwī:

—Ūsārē bu'egu, yu'u macū wātī sājāno'cure miitiapu. Yu'u macūrē ucūmasītīcā weemi. ¹⁸Cū no'o wa'aro wātī cūrē ñe'le paaquecūmujāmi. Cū tojo weecā, ūseropu so'potu'u, cū upicarire cū'rīdiomujāmi. Tojo wa'agu, bu'amujāmi. Yu'u mu'u bu'erārē “Wātīrē cō'awīrōña”, nitojamiapu. Na pōtēotīama, nicu niwī.

¹⁹Jesú narē nicu niwī:

—Musā ne ējōpeose moobutia'a. Yū'u musārē yoacā bu'emicā, ne tu'omasīwe'le yujupū. ¿No'ocārō yoacā musā yū'are ējōpeoticā wācūtutuagusari? Cū wī'magūrē yū'u tiro miitia, nicu niwī.

²⁰ Cū tiropu miiejacā, wātī Jesure i'agū, wācūña marīrō wī'magūrē wērīacā weecu niwī. Cū doqueque'a, tūrūmaacusia, ɯseropu so'potu'uacu niwī. ²¹ Tojo wa'acā i'agū, Jesú wī'magū pacure sērītiña'cu niwī:

—¿No'ocátero yoati a'te cūrē tojo wa'aro? nicu niwī.

Cū pacu yū'ticu niwī:

—Wī'magūpu tojo du'pocātiwī. ²² Pejetiri wātī cūrē wējēsī'rīgū, pecame'epu doqueque'a, diapu doqueñojācā weemujami. Mu'urē basiocā, ɯsārē pajaña'gū weetamuña, nicu niwī.

²³ Jesú cūrē nicu niwī:

—Mu'u ējōpeocāma, basiocā'a. No'o ējōpeorāma nipe'tise weeta basio'o, ni yū'ticu niwī.

²⁴ Tojo nicā tu'ogu, wī'magū pacu caricūquejocu niwī:

—Ējōpeo'o. Nemorō ējōpeonemocā weeya, nicu niwī.

²⁵ Jesú masā pājārā na tiropu omawā'cāticā i'agū, wātīrē cō'awīrōgū, a'tiro nicu niwī:

—Wātī ucūtīcā, tu'otīcā weegū, mu'urē wijaaduti'i. Ā'rī wī'magūpure nigū, wa'aya. Ne apaturi sājāanemotīcā'ña, nicu niwī.

²⁶ Cū tojo nicā, wātī caricūwijaagu, wī'magūrē apaturi wērīacā weecu niwī. Cū wijaagu, cūrē wērī'cu weronojō tojacā weecu niwī. Tojo weerā cūrē āpērā “Wērīa wa'amī”, nicārā nimiwā. ²⁷ Jesú pe'e cūrē omocāpu ñe'e wejewā'cōcu niwī. Tojo weecā, cū wā'cānu'cācu niwī.

²⁸ Be'ro Jesú wi'lipu sājācā, cū bu'erā āpērā tu'otiropu cūrē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā ɯsā wātīrē cō'awīrō-masītiapari? nicārā niwā.

²⁹ Cū narē nicu niwī:

—Cū wātī tojo sājāgūnojōrē Ō'acūrē sērī, be'tise me'rā dia'cū cō'awīrōta basio'o, nicu niwī.

Jesú cū wērīatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mt 17.22-23; Lc 9.43-45)

³⁰ Na Cesarea Filipopu ní'cārā Galilea di'tapu yū'ruacārā niwā tja. Na wa'asere Jesú ne āpērārē masīcā ɯaticu niwī.

³¹ Cū wērīatjere, āpērā cūrē wiorāpure o'ootjere cū bu'erārē bu'égu, tojo weecu niwī. A'tiro bu'ecu niwī:

—Yū'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigure wiorāpure o'orāsama. Be'ro yū'are wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia nūmu be'ro masāgūsa'a tja, nicu niwī. ³² Na cū tojo nisere tu'omasīticārā niwā. Tu'omasītimirā, uirā, sērītiña'-masīticārā niwā.

Añurō weeyu'runu'cāgū yere oja'que ni'i

(Mt 18.1-5; Lc 9.46-48)

³³ Be'ro Capernau wāmetiri macāpu etacārā niwā. Topure na wi'lipu sājāejāca be'ro Jesú cū bu'erārē sērītiña'cu niwī:

—¿Musā ma'a a'tirā, ñe'enojō ucū a'metu'tiwā'cātirā weeati?

³⁴ Na pe'e ma'apure a'tiro ucūwā'cāticārā niwā. ¿Noa marī wa'teropure āpērā yū'ruoro niyū'runu'cāgūsari? nisere ucūcārā niwā. Tojo ucū'cārā nitjārā, ne yū'titiyū'ruocā'cārā niwā. ³⁵ Jesú ejanujā, cū bu'erā docere pijio, nicu niwī:

—Musā āpērā yū'ruoro ni'i nīsī'rīrā, a'tiro nirōua'a: “Nipe'tirā be'rocjūpu nisa'a”, nirōua'a. Apeye, nipe'tirārē weetamurōua'a, nicu niwī.

³⁶ Be'ro ni'cū wī'magūrē pijio, na wa'teropu nu'cōcu niwī. Cūrē wuamorō, nicu niwī:

³⁷—Yu'ure maigūnojō ni'cū ā'rī wī'magūrē ñe'egū weronjō weemi. Cūrē ñe'egū, yu'ureta ñe'egū weemi. Yu'ure ñe'egū quē'rā yu'u dia'cūrē ñe'egū weetimi. Yu'ure o'ó'cu Ō'acū quē'rārē mejārōta ñe'egū weemi, nicu niwī.

**Marirē i'atu'titigu marī
me'rācjū nimi nise ni'i**

(Mt 10.42; Lc 9.49-50)

³⁸Be'ro Juā Jesure a'tiro nicu niwī:

—Ūsārē bu'egu, ni'cū mu'u wāmerē pisutjiagū wātīarē cō'awīrōcā i'apu. Cū marī me'rācjū nitiami. Tojo weerā cūrē cā'mota'apu.

³⁹Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú a'tiro nicu niwī:

—Tojo weegure cā'mota'aticā'rōua'a. Ne ni'cū yu'u wāmerē pisutjiagū añurō weē'o'cu, be'ro yu'ure ña'arō ucūmasī-tisami. ⁴⁰A'tiro ni'i. Marirē i'atu'titigu marī me'rācjū nimi. ⁴¹Mūsārē yu'u bu'erā niyucā, āpērā weetamurāsama. Tojo weegu diacjū mūsārē wereguti. No'o mūsārē ni'cū cā'rōacā aco tiagūno-jōrē diacjūta Ō'acū añuse o'ogusami.

**Āpērārē ña'arō weecā
weeticā'ña nise ni'i**

(Mt 18.6-9; Lc 17.1-2)

⁴²»No'o yu'ure ējōpeogu wī'magūrē ña'arō weecā weegū uputu bu'iri da'reno'gūsami. Cūrē ūtāgā pajicja wāmutapu du'teyoo, dia pajiri maapu doqueñocā, nemorō añubosa'a. Tojo weecā, cū maata wēria wa'a, dojorēnemotibosami. Cū dojorēbo'que pe'tia wa'abosa'a. ⁴³Mūsā ya omocā me'rā ña'arō weesī'rīrā, dutecō'abo'caro weronjō ña'asere weedu'ucā'ña. Mūsā ni'cā omocā me'rā Ō'acū tiropu ejacā, nemorō añu'u. Pecame'epu pua omocā me'rā wa'acā pe'ema, ña'ayu'rua'a. Mūsā ña'arō weesī'rīsere weeticā, nemorō añubosa'a. Mūsā ña'arō weesī'rīsere wéerā pecame'epu

wa'acā, ña'a ni'i. Topure pecame'e ne yatitisa'a. ⁴⁴Becoa ne boatisama. Pecame'e quē'rā ūjūnu'cūcā'sa'a. ⁴⁵⁻⁴⁸Tojo nicā musā ya du'pocā me'rā ña'arō wéerā, dutecō'abo'caro weronjō mejārōta weeya tja. Mūsā pecame'epu pua du'pocā me'rā wa'acā, ña'ayu'rua'a. Opa cō'ñerō u'musepu sājācā pe'ema, nemorō añu'u. Caea me'rā quē'rā ña'arō weesī'rīrā, mejārōta weeya. Mūsā caea orewee cō'abo'caro weronjō ña'asere i'adu'ucā'ña. Mūsā pecame'epu pua caea me'rā wa'acā, ña'a ni'i. Tojo nicā u'musepu ni'cā caea me'rā wa'acā, nemorō añu'u. Mūsā ña'arō weesī'rīsere weeticā, nemorō añu ni'i. Mūsā ña'arō weesī'rīsere wéerā pecame'epu wa'acā, ña'a ni'i. Topure becoa ne boatisama. Pecame'e quē'rā ne yatitisa'a.

⁴⁹»Nipe'tise ba'asere pecame'e me'rā do'ano'o. A'te weronjō a'ti di'tapure nipe'tirā yu'ure ējōpeorā pi'etise me'rā nemorō wācūtutuanemorāsama. ⁵⁰Moa ocaro ba'acā, añu ni'i. Ocase pe'tica be'ro apaturi ocacā weeta basiowe'e. Mūsā pūrīcā moa ocaro weronjō ña'ña. A'mequēse marīrō añurō nisetiburoya, nicu niwī.

**Numotirā, marāputirā a'merī
cō'aticā'ña nise ni'i**

(Mt 19.1-12; Lc 16.18)

10 Jesú Capernaupu ní'cu Judea di'tapu wa'a wa'acu niwī. Topu ní'cu Jordā wāmetiri maarē, mujipū mujātiro ape pā'rēpu pē'acu niwī. Topure apaturi masā nerēcārā niwā. Cū weewaronjōta narē bu'ecu niwī. ²Fariseo masā cū mejēcā yu'ticā ūarā, bu'iri bocasī'rīrā sērītiña'cārā niwā:

—¿Ni'cū cū numorē cō'ata basiosari? ¿Marirē dutise tojo niti? ³Jesú narē yu'ticu niwī:

—¿Moisé de'ro dutipari?

⁴Na yu'ticārā niwā:

—Moisé ni'cū nūmorē “A'te ye bu'iri mu'urē cō'a'a” niri pūrīrē core oja'oduticu niwī. “Tojo apōca be'ro cō'ata basio'o”, nicu niwī Moisé, nicārā niwā.

⁵ Na tojo nīca be'ro Jesú nicu niwī:

—Musā ñecūsumua ejeripō'rā butise ye bu'iri Moisé musā nūmosānumiarē cō'acā cā'mota'aticu niwī. ⁶ Ō'acū nipe'tise cū ne waro weenu'cācateropure nūn, numio weecu niwī. ⁷ “Tojo weegu nūn cū pacu, cū pacore cō'awija, cū nūmo me'rā nigūsami. ⁸ Na puarā ni'cā upu weronojō nīrāsama”, nicu niwī Ō'acū. Tojo weerā puarā nitima. Ni'cā uputa nima. ⁹ A'te ye bu'iri Ō'acū a'mesu'o'cārārē masā ne ducawaaticā'rōua'a, nicu niwī Jesú.

¹⁰ Be'ro wi'ipū dajarā, Jesú bu'erā cūrē apaturi sērītiña'nemocārā niwā te cjasereta tja. ¹¹ Narē a'tiro yu'ticu niwī:

—Cū nūmorē cō'a, apegore nūmotigūnojō cū nūmotimū'tā'core ña'arō weegu weesami. ¹² Mejārōta numio co marāpūre cō'a, apī me'rā marāputigo quē'rā co marāputimū'tā'cure ña'arō weego weesamo. Te Ō'acūrē yu'rūnū'cāseta ni'i, nicu niwī.

**Jesú wī'marārē ñapeo
sērībosa'que ni'i**

(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³ Be'ro narē ñapeodutirā wī'marārē Jesú tiro miacārā niwā. Na tojo weecā ī'arā, narē miarārē cū bu'erā tu'ticārā niwā. ¹⁴ Na tojo weecā ī'agū, Jesú ua wa'acu niwī. Narē nicu niwī:

—Wī'marārē yu'u tiro a'ticā du'uo'oya. Narē cā'mota'aticā'ña. Wī'marā marīnojōrē añurō ējōpeoma. Āpērā quē'rā wī'marā weronojō yu'ure ējōpeorā yu'u pacu wiogu nirōpu wa'arāsama. ¹⁵ Diacjū musārē wereguti. Ā'rā weronojō yu'ure ējōpeotigūnojō ne cā'rō yu'u pacu nirōpu wa'asome, nicu niwī.

¹⁶ Be'ro wī'marārē wuamorōmujā, narē ñapeo, cū pacure “Ā'rārē añurō weeya”, ni sērībosa'que niwī.

**Ma'mu peje cuogu Jesú
me'rā ucū'que ni'i**

(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30)

¹⁷ Jesú aperopu wa'ari cura ni'cū cūrē omasirituwā'cācu niwī. Omasirituwā'cā, ējōpeogu cū duporo ejaque'a, sērītiña'cu niwī:

—Mu'u masārē bu'egu añugū ni'i. ¿Yu'u ñe'enojō weegusari catise pe'titiserere bocasi'rīgū? nicu niwī.

¹⁸ Jesú cūrē nicu niwī:

—¿Yu'ure añugū ni'i nigū, diacjūta nigū weeti? Ni'cūta Ō'acū añugū nimi.

¹⁹ Mu'u Ō'acū dutise cūu'quere masīsa'a. “Masārē wējēcō'aticā'ña. Apī nūmorē a'metārāticā'ña. Yajaticā'ña. Āpērā ye cjasere nisooticā'ña. Āpērā yere uarā, weeta'saticā'ña. Mu'u pacu, mu'u pacore ējōpeoya”, ni'i, nicu niwī.

²⁰ Cū tojo nicā tu'ogu, yu'ticu niwī:

—Bu'egu, yu'u wī'magūputa a'tere queoro weemujātiwu, nicu niwī.

²¹ Jesú cūrē pajaña'se me'rā ī'a, nicu niwī:

—Mu'urē apeyenojōacā du'sa'a. Mu'u cuosere duape'ocjū wa'aya. Te dua'que wapare pajasecuorārē ducawaaya. Tojo weegu u'musepu peje añuse cuogusa'a. Tu'ajanū'cō, yu'ure sirutuya, nicu niwī.

²² Cū tojo nicā tu'ogu, tu'saticu niwī. Cū peje waro cuoyu'ruatjāgū, cū cuosere ma'iyu'ragu bujaweti, tojaa wa'acu niwī.

²³ Be'ro Jesú cū sumuto ī'aste, cū bu'erārē nicu niwī:

—Peje cuorārē Ō'acū tiropu wa'acā diasabutia'a, nicu niwī.

²⁴ Tojo nicā tu'orā, cū bu'erā tu'omarīacārā niwā. Jesú narē ninemocu niwī tja:

—Yu'u pō'rā weronojō nīrā, a'tiro ni'i. No'o na cuosere ējōpeoyu'rūnū'cācā,

yu'u pacu niró u'musepu wa'ase diasabutia'a. ²⁵ Wa'icu cameyo wāmetigujo awiga yuta da pī'osorōrī pepu sājāa yu'rutēricā, diasayu'rūmajā wa'asa'a. U'musepu yu'u pacu nirōpu peje cuogu wa'acā pe'ema, totā nemorō dias'a, nicu niwī.

²⁶ A'tere tu'orā, uputu ī'amarīa, a'merī sērītiña'cārā niwā:

—To pūrīcārē ĵnoanojō pe'e Ō'acū tiropu wa'amasi'rāsari? nicārā niwā.

²⁷ Jesú narē ī'agūta ī'a, nicu niwī:

—Masā na basu weetutuase me'rā yu'rūmasītisama. Ō'acū pūrīcārē basio'o. Cūma ne apeyenojō weeta basio-tise marī'i, nicu niwī.

²⁸ Cū tojo nicā tu'ogu, Pedro nicu niwī:

—Wioгу, nipe'tise ūsā cuosere du'ucūu, mu'urē sirutuwu.

²⁹ Jesú yu'ticu niwī:

—Diacjūta nigūti. No'o nigūnojō, yé bu'iri, tojo nicā masārē yu'rūose quetire werese bu'iri cū ya wī'i, cū acawererā, cū pacusumua, cū pō'rā, cū ye weseri du'ucūuwā'cā'cārānojōrē a'tiro wa'arosa'a. ³⁰ Na cō'awā'cā'que nemorō peje waro bocarāsama. A'ti umucopure nemorō wī'seri, acawererā, pacosānumia, pō'rā, weseri bocarāsama. Āpērā narē ūa'arō weemicā, tere bocarāsama. Be'ropu quē'rārē Ō'acū me'rā ninu'cūcā'rāsama. ³¹ Tojo nimicā, ni'cārōacārē wiorā weronjō nirā be'ropure mejō nirā nirāsama. Pājārā mejō nirā quē'rā be'ropure wiorā weronjō nirāsama, nicu niwī Jesú.

Jesú cū wērīatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³² Be'ro Jesú Jerusalé wa'ari ma'apu cū bu'erā duporo u'mutāwā'cācu niwī. Na Jerusalépu Jesure wējēsī'rīrāsama nīrā, cū uiticā ī'arā, cū bu'erā ī'a-marīacārā niwā. Masā na be'ro siruturā quē'rā uicārā niwā. Be'ro Jesú cū bu'erā

docere pijiocu niwī. Pijio, cūrē wa'atjere werecu niwī.

³³—Musā masī'i. Marī Jerusalépu wa'arā wee'e. Topu yu'u Ō'acū macū masū weronjō uputigure a'tiro weerāsama. Pa'ia wiorā, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masāpure o'orāsama. Na yu'ure wējēdutarāsama. Nāta tja ape di'tacjārā judío masā nitirā wiorāre wiaturiarāsama. ³⁴ Yu'ure bujicā'a, tārārāsama. U'seco e'opeo, yu'ure wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia numu be'ro masāgūsa'a, nicu niwī.

Santiago, Juā Jesure na sērīmi'que ni'i

(Mt 20.20-28)

³⁵ Be'ro Santiago, Juā Zebedeo pō'rā Jesú tiro wa'a, cūrē nicārā niwā:

—Ūsārē bu'egu, ūsā sērīserē mu'u o'ocā ūasa'a.

³⁶ Na tojo nicā, sērītiña'cu niwī:

—ĴNe'enojō yu'u weecā ūasari?

³⁷ Na yu'ticārā niwā:

—Mu'u wioгу sājāgū, ūsārē mu'urē dutitamuajā sōrōapa. Ni'cū mu'u diacjū pe'e, apī cūpe pe'e dupoapa, nicārā niwā.

³⁸ Na tojo nicā tu'ogu, Jesú nicu niwī:

—Musā yu'ure sērīserē tu'omasīwe'e. Yu'u uputu pi'eti, wērīgūsa'a. ĴYu'u pi'eti wērīatjere weronjō musā quē'rā weemasiti?

³⁹ Na yu'ticārā niwā:

—Ūu. Pi'eti, wērīmasī'i, nicārā niwā.

Jesú narē nicu niwī:

—Diacjūta ni'i. Musā quē'rā yu'u weronjō pi'eti, wērīrāsa'a. ⁴⁰ Tojo weemicā, diacjū pe'e, cūpe pe'e musārē dupomasītisa'a. A'te yu'u weese niwe'e. Yu'u pacu cū beseyu'cārā pe'e topu dujirāsama, nicu niwī.

⁴¹ Be'ro diez āpērā Jesú bu'erā na tojo sērīcā tu'orā, Santiago, Juā me'rā ua wa'acārā niwā. ⁴² Tojo weecā ī'agū, Jesú pijio, narē nicu niwī:

—Musā masīsa'a. A'ti nucūcārē dutirā ti di'tare miiwapa wa'asama. Na docacjārā quē'rā mejārōta dutipesama. ⁴³Musā pūrīcā na weronojō weesome. Tojo weronojō o'orā, musā wa'teropu wiorā nīsī'rīrā, āpērārē da'raco'terā weronojō niña. ⁴⁴No'o āpērā nemorō nīsī'rīgānojō nipe'tirārē da'raco'tegu weronojō tu'oña'ña. ⁴⁵Yu'u weronojō weeya. Ō'acū macū masū weronojō upūtigu nimigū, āpērā yu'ure weetamuato nīgū mejēta a'tiwu. Yu'u pe'e narē weetamugū a'tiwu. Tojo nicā pājārā na ña'arō wee'que wapare wēribosa wapayewīrōgū a'tiwu, nicu niwī.

Jesú Bartimeo wāmetigu caperi bajuno'tigure yu'ruo'que ni'i

(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶Na Jerusalépu majārā, Jericópu etacārā niwā. Be'ro ti macāpu Jesú cū bu'erā me'rā yu'ruacu niwī. Pājārā masā cūrē sirutucārā niwā. Topu Bartimeo wāmetigu Timeo macū caperi bajuno'tigu ma'a sumutopu niyeru sērīdujicu niwī. ⁴⁷“Jesú Nazarecjū a'timi” nicā tu'ogu, Bartimeo caricūnu'cācu niwī:

—Jesú, Davi pārāmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

⁴⁸Pājārā cūrē “Caricūtīcā'ña”, ni tu'ticārā nimiwā. Cū pe'e tojo nimicā, nemopeocā'cu niwī.

—Davi pārāmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

⁴⁹Tojo nicā tu'ogu, Jesú tojanu'cā, a'tiro nicu niwī:

—Pijioya.

Na cūrē pijio, nicārā niwā:

—Quero wā'cānu'cābaque'oya. Mu'urē pijimi, nicārā niwā.

⁵⁰Tojo weegu cū bu'icjārōrē to tuweecūu bu'pumajā, Jesú tiro wa'acu niwī. ⁵¹Topu ejacā, Jesú cūrē sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro yu'u weecā uasari?

—Masārē bu'egu, yu'ure caperi bajucā uasa'a, nicu niwī.

⁵²Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u yu'ure ējōpeoapu. Tojo weegu mu'u yu'ruono'toja'a. Wa'agusa'a, nicu niwī.

Tojo nirī curata cū caperi ī'acu niwī. Be'ro Jesure ma'apu sirutuwa'cācu niwī.

Jesú Jerusalé wāmetiri macāpu sājāa'que ni'i

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jn 12.12-19)

11 Jesú cū bu'erā me'rā Jerusalépu eja'tjo cārō du'sacaro niwū. Betfagé, Betania wāmetise macārī ūrūgū Olivo wāmeticju pōtēorōpu ejacārā niwā. Topu cū bu'erā puarārē a'tiro nicu niwī:

²—Si macā marī pōtēorō nirī macāpu wa'aya. Topu ejarā, ni'cū burro wī'magū du'tenu'cō'cure bocaekarāsa'a. Cū ne pesano'ña marīgū nigūsami. Cūrē pāa miitia. ³No'o musārē āpērā “¿De'ro weerā tojo weeti?” nicā, “Ūsā wiogu uami. Maata wiano'rōsa'a tja”, niña, nicu niwī.

⁴Be'ro na wa'a, sope pu'to ma'a sumuto du'tenu'cō'cure bocaecacārā niwā. Bocaēja, cūrē pāacārā niwā.

⁵Na tojo weeri cura topu nu'cūrā narē nicārā niwā:

—¿De'ro weerātīrā cūrē pāati? nicārā niwā.

⁶Na tojo nicā tu'orā, Jesú duti'caronojōta narē yu'ticārā niwā. Tojo weerā narē “Miaña”, nicārā niwā. ⁷Be'ro Jesú tiro miaa, cū burro bu'ipu na ye su'ti bu'icjasere tuweepecārā niwā. Tojo wéeca be'ro Jesú cū bu'ipu mujāpejacu niwī. ⁸Cūrē ējōpeorā, pājārā cū yu'ruaro ma'apu na ye su'ti bu'icjasere sēeocūcārā niwā. Āpērā pūrī nise querire dutecūcārā niwā.

⁹Cū dūporo wa'arā, cū be'rocjārā quē'rā a'tiro caricūcārā niwā:

—Marī wioгурe e'catise o'orā. Ā'rī Ō'acū o'ó'cu añubutiami. ¹⁰Cū wioгу

sājātje añurō wa'ato. Marī ñecū Davi wioḡu nī'caro weronojō añurō wa'ato. Nipe'tirā u'musecjarā cūrē “Añubuti-ami” ni e'catise o'oato, nicārā niwā.

¹¹ Be'ro Jesú Jerusalépu sājāejagū, Ō'acū wi'ipū wa'acu niwī. Topū nipe'tise ti wi'i cjasere i'ape'o, Betaniapu cū bu'erā me'rā wa'a wa'acu niwī. Nami-ca'apū niyucā, tojo weecu niwī.

Jesú higuera wāmeticju dūca maricjure ñaidijaduti'que ni'i

(Mt 21.18-19)

¹² Ape numu bo'reacā Betaniapu nī'cārā Jerusalépu wa'acā, Jesú ujaboayū'ruacu niwī. ¹³ Yoaropū ma'a sumuto higuera wāmeticju ni'cāgū añurō pūrīticitjere i'acu niwī. Be'ro tigu tiro dūcatisa'aba nīgū, i'agū wa'acu niwī. Pūrī peje dia'cū nicaro niwū. Dūcatiritero niticarō niwū. ¹⁴ Dūca maricā i'agū, Jesú tigure nicu niwī:

—Ne āpērā a'tigu dūcare ba'anemosome majā, nicu niwī.

Cū tojo nicā, cū bu'erā tu'ocārā niwā.

Jesú Ō'acū wi'ipū duarārē cō'awirō'que ni'i

(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48; Jn 2.13-22)

¹⁵ Be'ro Jerusalépu ejačārā niwā. Jesú Ō'acū wi'ipū sājāejagū, Ō'acūrē ūjūamorōpeoatjere duarārē, tere duarārē cō'awirōcu niwī. Na niyeru dūcayuri mesare, na bujare duadujisere cō'agū, tuuquecūpe'ocā'cu niwī. ¹⁶ Ne apeyenojō duasenojōrē ti wi'ipū mi, yu'rutērīwījadutiticu niwī. ¹⁷ Narē bu'égū, a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū: “Ya wi'i 'Nipe'tirocjarā ñubueri wi'i ni'i', nino'ca wi'i ni'i.” Musā pe'e queoro weewe'e. Yajarā ya wi'ire weronojō tojacā weepū musā, nicu niwī.

¹⁸ Pa'ia wiorā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā cū tojo nisere tu'ocārā

niwā. Be'ro na tu'o, “¿De'ro wee marī ā'rīrē wējērāsari?” ni, bu'iri a'manu'cācārā niwā. Cū bu'esere nipe'tirā tu'omariamujācā i'arā, cūrē uicārā niwā. ¹⁹ Be'ro na'ique'ari cura Jesú ti macārē nī'cu wijawā'cā, wa'a wa'acu niwī tja.

Higuera wāmeticju ñaidija'que ni'i

(Mt 21.20-22)

²⁰ Ape numu bo'reacā tja Jerusalépu wa'arā, higueraḡre nu'cōrīpūta ñai'cure i'acārā niwā. ²¹ Tojo weegu Pedro Jesú “A'tigu dūcare ba'anemosome majā” nī'quere wācūgū, Jesure nicu niwī:

—Ūsārē bu'égū, i'aña. Sicu mu'u ñaiduti'cu ñaia wa'apā, nicu niwī.

²² Jesú narē nicu niwī:

—Ō'acūrē ējōpeoya. ²³ Diacjū musārē wereguti. No'o a'tigu ūrūgūrē “Dia pajiri maapu doqueñorāti” nicā, queoro wa'arosa'a. Musā diacjūta ējōpeocā, “Ūsā nise diacjūta wa'arosa'a” nicā, tojo wa'arosa'a. ²⁴ Tojo weegu musārē nigūti. Nipe'tise musā Ō'acūrē sērīcā, “Ūsārē diacjūta o'ogusami” ni ējōpeocā, tojo wa'arosa'a. ²⁵ Musā Ō'acūrē sērīrātīrā, āpērā me'rā apeyenojō a'metu'ti'que cuorā, narē acobojomū'taña yujupū. Tojo weecā, marī pacu u'musepu nigū quē'rā musā ña'arō wee'quere acobojogusami. ²⁶ Āpērārē acobojoticāma, marī pacu u'musepu nigū quē'rā musā ña'arō wee'quere acobojosome, nicu niwī.

Jesure “¿Noa dutiro me'rā tojo weeti?” nī'que ni'i

(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷ Be'ro apaturi Jerusalépu ejačārā niwā. Jesú Ō'acū wi'ipū nīrī cura a'tiro wa'acaro niwū. Pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā, āpērā judío masā bu'cūrā Jesú tiropū wa'acārā niwā.

²⁸ Jesure sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ronojō dutise me'rā mu'u weesere tojo weeti? ¿Noa mu'urē tojo weedutigu dutise o'ori? nicārā niwā.

²⁹ Jesús narē yu'ticu niwī:

—Yu'u quē'rā musārē sērītiña'megūti. Musā yu'ure yu'ticā, musārē “A'te dutiro me'rā wee'e”, nigūti. ³⁰ ¿Noa Juārē wāmeyedutigu o'opari? ¿Ō'acū o masā o'opari cūrē? Yu'tiya, nicu niwī.

³¹ Cū tojo nicā tu'orā, na basu a'merī ucūcārā niwā:

—Marī “Ō'acū o'ocū niwī” nicā, cū marirē “To pūrīcārē ¿de'ro weerā Juārē ējōpeotiri?” nigūsami. ³² Marī “Ō'acū o'óticu niwī; masā cūrē o'ócārā niwā” nicā, masā marirē tu'tirāsama, nicārā niwā.

Masā Juārē “Ō'acū ye queti weremu'tārī masū niwī”, ni ējōpeocārā niwā. Tojo weerā wiorā masārē uinīcārā niwā. ³³ Tojo weerā na yu'ticārā niwā:

—Masītisa'a, niyu'rucācārā niwā. Tere tu'ogu, Jesús narē nicu niwī:

—Yu'u quē'rā musārē “A'te dutiro me'rā wee'e”, ni werewe'e, nicu niwī.

Da'raco'terā queoro weeti'que ni'i

(Mt 21.33-46; Lc 20.9-19)

12 Be'ro Jesús pa'ia wiorārē, Moisé oja'quere bu'eri masārē, judío masā wiorārē queose me'rā werecu niwī:

—Ni'cū cū ya di'tapu u'se ote, sārīsānu'cōsami. Topu na u'se bipesāati pere ūtāgāpu se'esājāsami. Tojo nicā u'muarī wi'i na co'tedujiatī wi'ire weesami.

»Be'ro aperopu sijagu wa'agu, āpērārē ti wesere co'tedutigū cūsami. Narē cū ya di'tare da'rase wapa “Tocārō yu'ure u'se wiapa”, niwā'cāsami. ² Be'ro u'se ducaturiterore ti wese wioḡu aperopu nisami. Topu nīgū, ni'cū cūrē da'raco'tegure o'ósami. Cūrē o'óḡu, “Ya di'ta da'rarārē yé u'sere sērīgū wa'aya”, nisami. ³ Cū topu ejacā, ti wese da'rarā cūrē ñe'e, paa, ne cārō o'otimīrā,

o'ótōrōsama. ⁴ Be'ro apī cūrē da'ra-co'tegure o'ósami tja. Cūma dupoapu cāmida're, ña'arō bujicā'a, o'ótōrōsama. ⁵ Ti wese wioḡu apīrē o'ónemosami tja. Ā'rīma diacjūta wējēcā'sama. Be'ro pājārā o'ónemosami. Āpērārē paasama. Āpērārē wējēcā'sama.

⁶ »Cū macū uputu ma'igū dia'cū du'sasami. Be'ropu cūrē o'ósami. A'tiro wācūmisami: “Yu'u macūrē wiopesase me'rā ī'arāsama”, nimisami. ⁷ Wioḡu macū na tiroḡu etacā, ti wese da'rarī masā a'tiro nisama: “Ā'rīta nimi be'ropu a'ti wesere ñe'eacju. Ma. Cūrē wējērā. Be'ro a'ti wese marī ya wese tojarosa'a”, ni wācūsama. ⁸ Be'ro cūrē ñe'e, wējēcā'sama. Tu'ajanu'cō, ti wese sumutopu cū upure cō'asama, nicu niwī Jesús.

⁹ Be'ro Jesús narē ninemocu niwī:

—To pūrīcārē ti wese wioḡu narē ¿de'ro weegusari? A'tiro weegusami. Cū a'ti, cū ya di'ta da'rarārē wējēcō'ape'o, āpērārē ti di'tare o'ogusami.

¹⁰ »Musā Ō'acū ye queti ojāca pūrīrē bu'epā. Yu'ure wa'atjere a'tiro ojano'wū: Ūtā pūrī me'rā wi'i yeeri masā ni'cā pji na uatica pūrē cō'arāsama.

Na cō'āca pji me'rā āpērā pe'e ni'cā wi'i tutuari wi'i yeenu'cāmujāsama.

¹¹ Ō'acū marī wioḡu na cō'āca pji me'rā tojo weesami.

Cū tojo wee'que “Añubutia'a”, ni tu'oña'no'o, ni ojano'wū, nicu niwī Jesús.

¹² Wiorā te queose me'rā cū ucūcā, “Ūsārēta ucūgū weesami”, nicārā niwā. Tojo weerā cūrē ñe'esī'rīmicārā niwā. Masārē ui nicārā niwā. Tojo weerā ñe'e-masīti, wa'a wa'acārā niwā.

Weeta'sase me'rā Jesure bu'iri a'marā na sērītiña'que ni'i

(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³ Be'ro wiorā fariseo masārē, tojo nicā Herode ya curuacjārārē Jesús tiroḡu

o'ócārā niwā. Na Jesure mejēcā yu'ticā uarā, bu'iri bocasī'rīrā, tojo weecārā niwā. ¹⁴Be'ro na o'ó'cārā Jesú tiropu ejarā, a'tiro nicārā niwā:

—Masārē bu'egu, mu'u nisetisere masī'i. Masā yu'ure “¿De'ro wācūrāsari?” niró marirō diacjū ucū'u. Ó'acū yere diacjū were'e. Āpērā “Wiorā nima” niró marirō nipe'tirārē ni'cārōnojō ī'a'a. Mu'urē apeyenojō sērītiña'sī'rīsa'a. Romano masā wioḡure cū niyeru wapaseesere wapayecā, marirē dutise zañuti o ña'a nitine? ni sērītiña'cārā niwā.

¹⁵Jesú pe'e na weeta'sase me'rā sērītiña'cā ī'agū, a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro weerā yu'ure mejēcā yu'tigu, bu'iri bocagusami nīsī'rīrā, sērītiña'ti? Niyeru cujire miitia, nicu niwī.

¹⁶Tojo weerā ti cujire miiticārā niwā. Tere ī'agū, Jesú sērītiña'cu niwī:

—¿Noa queose, noa wāme wā'ñati? nicu niwī.

Na yu'ticārā niwā:

—César, romano masā wioḡu queose, cū wāme wā'ña'a, nicārā niwā.

¹⁷Na tojo nicā tu'ogu, Jesú narē nicu niwī:

—To pūrīcārē César, romano wioḡu wapayedutisenojōrē cūrē o'oya. Ó'acū ye pe'ema cūrē o'oya. Cū weedutisere weeya, nicu niwī.

Cū tojo yu'ticā tu'orā, tu'omarīa wa'acārā niwā.

**Masā wérica be'ro masāsere
Jesure sērītiña'que ni'i**

(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40)

¹⁸Be'ro āpērā pa'ia saduceo masā Jesú tiro wa'acārā niwā. Na “Wērī'cārā masāsosome”, ni ējōpeosama. Tojo weerā Jesure a'tiro nicārā niwā:

¹⁹—Masārē bu'egu, Moisé a'tiro dutise cūucu niwī: “Ni'cū numotigu pō'rātītimigū wērīcā, cū acabiji cū

numo ní'core nuorēato. Be'ro cū co me'rā ne waro pō'rātīmu'tāgūrē cū ma'mi wērī'cure pō'rātībosato”, nicu niwī. ²⁰Ni'cū pō'rā sietere tojota wa'acaro niwū. Masā ma'mi numoti, pō'rātītimigū wērīa wa'acu niwī. ²¹Cū be'rocjū cū ma'mi numorē nuorēcu niwī. Cū quē'rā pō'rātītimigū wērīa wa'acu niwī. Be'rocjū quē'rārē tojota wa'acaro niwū. ²²Tojo dia'cū te nituogupure tojo wa'aturiadijacaro niwū. Be'ro na numo ní'co quē'rā wērīa wa'aco niwō. ²³Na siete core numoticārā niwā. To pūrīcārē wērī'cārā masācā, ¿ni'í numo tojabutiagosari? nicārā niwā.

²⁴Tojo nicā tu'ogu, Jesú narē yu'ticu niwī:

—Musā wisiyu'rua'a. Ó'acū ye queti ojāca pūrī cjasere ne masīwe'e. Ó'acū cū tutuase quē'rārē masīwe'e. ²⁵Wērī'cārā na masāca be'ro numotisome. Pō'rā numia quē'rārē numisosome. Ó'acūrē wereco'terā u'musepu nirā weronojō nirāsama. ²⁶Apeyenojō musārē wērī'cārā masāsere werenemogūti. Musā Moisé ojāca pūrīrē bu'epā. Ó'acū cūrē ni'cā yucusiti ūjūrī sitipū a'tiro ucūcu niwī: “Yu'u Ó'acū ni'i. Mu'u ñecūsumua Abrahā, Isaa, Jacob wioḡu ni'i”, nicu niwī. ²⁷Cū, “Na wioḡu ni'i” nīgū, “Yu'u tiropu catima”, nīgū weecu niwī. Ó'acū catirā wioḡu nīmī. Wērībajuduti'cārā marīma. Tojo weerā musā, “Wērī'cārā masāsosome” nīrā, wisiyu'rua'a, nicu niwī Jesú.

**Moisé dutise cūu'que ni'cārō
añuyu'runu'cārō ni'i nise ni'i**

(Mt 22.34-40)

²⁸Apī quē'rā topu Moisé oja'quere bu'eri masū Jesú tiro nicu niwī. Jesure saduceo masā me'rā uputu ucūcā tu'ocu niwī. Tojo weegu Jesú añurō yu'time'rīcā ī'agū, cūrē sērītiña'cu niwī:

—Moisé cū duti'que ¿disenojō waro apeye yu'ruoro añuyu'rũnu'cāti? nicu niwī.

²⁹ Jesús cūrē yu'ticu niwī:

—Apeye dutise yu'ruoro a'te nemorō añuyu'rũnu'cā'a. A'tiro ni'i: “Tū'oya, Israe curuacjārā. Ō'acū marī wioḡu ni'cūta wioḡu waro nimi. ³⁰Tojo weerā Ō'acū marī wioḡure nipe'tise mūsā ējōpeose me'rā, mūsā wācūse me'rā, mūsā tū'oña'se me'rā, tojo nicā mūsā tutuase me'rā ma'ña.” A'te ni'i apeye yu'ruoro niyu'rũnu'cāse. ³¹A'te be'rore tojocureta ni'i, nírō. A'te ni'i. “Marī basu ma'irōnojōta āpērārē ma'irōña'a.” Apeyepua a'te nemorō marīsa'a, nicu niwī Jesús.

³²Cū tojo nicā tū'ogū, Moisé oja'quere bu'eri masū a'tiro nicu niwī:

—Masārē bu'egū, mū'u diacjū waro ucū'u. Tojota ni'i mū'u nise. Ō'acū ni'cūta nisami. Apī cū yu'ruoro nigūpua marīsami. ³³Ō'acūrē marī ējōpeose me'rā, marī tū'oña'se me'rā, marī wācūse me'rā, marī tutuase me'rā ma'ise apeye nemorō niyu'rũnu'cā'a. Tojo nicā marī basu ma'irōnojōta āpērārē ma'ise añu ni'i. Nipe'tise marī wa'icūrā ūjūamorōpeose nemorō wapati'i. Tojo nicā nipe'tise űubuepeoropū ūjūamorōpeorāti nise nemorō wapati'i, nicu niwī.

³⁴Jesú cū weesooro marīrō añurō ucūme'ricā ī'agū, cūrē nicu niwī:

—Cā'rōacā du'sa'a mū'u Ō'acūrē añurō ējōpeo yu'rutērīatjo, nicu niwī.

A'te be'rore ne ni'cū Jesure sērītiña'!-ma'aticū niwī.

Jesú masārē “Cristo na nigū ¿noa macū niti?” ni sērītiña'que ni'i

(Mt 22.41-46; Lc 20.41-44)

³⁵Jesú Ō'acū wi'ipū bu'égū, masārē a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro weerā Moisé oja'quere bu'eri masā Cristo Ō'acū bese'cure “Davi

pārāmi nimi” nisari? ³⁶Davita Espiritu Santu cū masīse o'oro me'rā a'tiro ni ojacu niwī:

Ō'acū u'musepu nigū cū macūrē, yu'ure yu'ruoacjare a'tiro nicu niwī:

“Yu'u tiro wioḡu dujiri cūmurōpu dujigusa'a.

Mū'u to dujicā, mū'urē ī'atu'ti'cārārē docaque'acā weegūti”, nicu niwī

Ō'acū, ni ojacu niwī Davi.

³⁷Davi basuta Ō'acū bese'cu Cristore “Yu'u wioḡu nimi”, nicu niwī. Tojo weegū cū pārāmi se'saro nirōnojō o'ogū, cū wioḡu nicu niwī, nicu niwī Jesús.

Masā pājārā topure nírā tū'saropūta Jesús weresere tū'otu'sacārā niwā.

**Moisé oja'quere bu'eri masārē
“Na tojo weema” nise ni'i**

(Mt 23.1-36; Lc 11.37-54; 20.45-47)

³⁸Jesú masārē bu'égū, a'tiro nicu niwī:

—Mūsā Moisé oja'quere bu'eri masārē tū'omasīña. Mūsārē ī'ato nírā, su'ti yoase paca me'rā sāña, űubuesijatū'sama. Tojo nicā macā decopū wiopesase me'rā añuduticā uasama. ³⁹Na nerēse wi'seripū wiorā na dujiwuase cūmurīpu dujisī'risama. Bosenuḡu weeropū quērārē mejārōta nisī'risama. ⁴⁰Wapewia numia ye wi'serire ē'masama. Na űa'arō wee'quere wācūdutitirā yoacā űubuetasasama. Náta āpērā yu'ruoro bu'iri da'reyu'rũnu'cāno'ajā nima, nicu niwī Jesús.

**Ni'cō wapewio pajasecuogō
Ō'acūrē o'o'que ni'i**

(Lc 21.1-4)

⁴¹Jesú Ō'acū wi'ipū níḡū, masā niyeru o'orā sāawuase acari pōtēorō dujicu niwī. Masā te acaripū niyeru sāacā, ī'adujibajaque'acu niwī. Pājārā pajiro niyeru cuorārē pajiro sāacā ī'acu niwī.

⁴²Na te acaripū sārī cura ni'cō wapewio

pajasecuogo ejaco niwō. Co pua cuji niyeru wapamarise cujiri ni'cā acaropu sāaco niwō. ⁴³ Co tojo wéeca be'ro Jesú cū bu'erārē pijio, narē nicu niwī:

—Diacjū musārē wereguti. Ō'acū i'orōpu a'tigo wapewio pajasecuogo nipe'tirā yu'ruoro o'oyu'runu'cāmo. ⁴⁴ Āpērā pe'e narē du'sasere o'oama. Co pe'e pajasecuogo nimigō, co cuomi'que, co ba'acatibo'queacārē o'ope'ocā'mo, nicu niwī.

Jesú “Ō'acū wi'i, Jerusalé cja wi'i cō'ano'rōsa'a” ní'que ni'i

(Mt 24.1-2; Lc 21.5-6)

13 Jesú Ō'acū wi'ipu wijaari cura ni'cū cū bu'egu a'tiro nicu niwī:

—Ūsārē bu'egu, a'ti wi'i na ūtāpaga me'rā yee'que pacare i'aña. Ti wi'i añubutiari wi'ijo ni'i, nicu niwī.

² Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'u a'ti wi'i yéeca wi'ire i'amisa'a. Be'ro ne ni'cāgā ūtāgā apega bu'ipu yeeturiamujā'que tojasome. Nipe'tise mutōdijono'rōsa'a, nicu niwī.

A'ti umūco pe'tise dūporo Jesú “A'tiro wa'arosa'a” ní'que ni'i

(Mt 24.3-28; Lc 21.7-24; 17.22-24)

³ Be'ro Jesú cū bu'erā me'rā ūrūgū Olivo Ō'acū wi'i pōtēorō nicjūpu wa'acārā niwā. Jesú topu dujiri cura Pedro, Santiago, Juā, André āpērā tū'otiropu cūrē sērītiña'cārā niwā:

⁴—Wereya ūsārē. ¿De'ro nicā mu'u “Ō'acū wi'i cjase ūtāpagare mutōdijono'rōsa'a” ní'que wa'arosari? ¿Ñe'enojō me'rā i'ogūsari a'te tojo wa'atjere? nicārā niwā.

⁵ Jesú narē yu'ticu niwī:

—Āpērā musārē nisoori nīrā, tū'o-masiña. ⁶ Pājārā a'tiro nisoorāsama: “Yu'u Ō'acū tutuaro me'rā wee'e; Ō'acū bese'cu Cristo ni'i”, nīrāsama. Na tojo nisere tū'orā, pājārā siruturāsama.

⁷»Musā a'mewējēse quetire tū'orā, “Topu tojo wa'aporo” nicā tū'orāsa'a. Tere tū'orā, ucuaticā'ña. Te a'tirotā wa'arosa'a. Tojo nimirō, a'ti umūco pe'tiatjo du'sarosa'a yujupu. ⁸ Ni'cā curuacjārā ape curuacjārā me'rā a'mequērāsama. Tojo nicā ni'cā di'tacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewējērāsama. Pūrō apesepure di'ta narāsase wa'arosa'a. Ūjaboase wa'arosa'a. A'te nipe'tise peje me'rā masā ne waro pi'etiwā'cōse ni'i. Numio co macūrē wuase dūporo pūrīse nu'cārō weronojō nīrōsa'a.

⁹»Musārē ñe'e, wiorā tiropu miarāsama. Musā nerēse wi'seripure paaperāsama. Musā yu'ure ējōpeose wapa wiorā wa'teropu miano'rāsa'a. Tojo weecā, yé cjasere wererāsaa. Tojo weerā musā basu añurō wācūtū'oña'ña. ¹⁰ A'ti umūco pe'tiatji dūporo nipe'tirocjarārē Ō'acū masārē yu'ruose quetire werese'sabi'ano'rōsa'a. ¹¹ Musārē wiorā tiropu miacā, wācūque'titirāta wa'aya. “¿Ūsā de'ro ucūrāsariba topure?” ni wācūtīcā'ña. Ō'acū musārē wācūse o'osere topure ucūña. Musā mejēta ucūrāsaa. Espīritu Santu ucūgūsami. ¹² Ni'cū pō'rā wiorāpure a'merī weresā, wējēcā weerāsama. Na pacusumua quērā na pō'rārē wiorāpure weresārāsama. Na pō'rā quērā mejārōta na pacusumuarē yu'runu'cā, wērīcā weerāsama. ¹³ Nipe'tirocjarā masā musārē yu'ure ējōpeose bu'iri i'atu'tirāsama. Yu'ure ējōpeoyapatirā pūrīcā yu'ruwetirāsama. Yu'u pacu tiropu catinu'cūrāsama.

¹⁴»Dūporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Danie wāmetigu a'ti umūco pe'tiatji dūporo wa'atjere ojayucu niwī. “Ña'agū Ō'acū yabigunojō cū ya wi'ipu sājātīgūnojō Jerusalé cja wi'i añurī wi'ipure sājāa, nu'cūgūsami. Tojo weegu cū sājāase me'rā ti wi'i ña'ase marīrī wi'ire dojorēgūsami”, ni ojayucu niwī. Cūrē ti wi'ipu nicā i'arā,

musā a'ti pūrīrē bu'e tu'omasīña. Tojo wa'acā ī'arā, Ō'acū bu'iri da'regusami nīrā, Judeapū nīrā ūrūpagupū du'tiaya. ¹⁵ Tojo wa'ari nūmūrē wi'i dūposārī opa sirapū soo pesaganojō po'peapū cjasere sājāa duretīmigū, diacjūta wa'a wa'aya. ¹⁶ Wesepū tō'ogū quē'rā ne wi'ipū tojaa, duregū wa'aticā'ña. ¹⁷ Tojo wa'ase nūmūrī numia niijpacosānumiarē, pō'rā mi'līrā suorārē bujaweose nūmūrī nīrōsa'a. Na ūmūñarō wa'amasīsome. ¹⁸ “Yūsūase nūmūrīrē tojo wa'aticā'to” nī, Ō'acūrē sērīña. ¹⁹ Tojo wa'ase nūmūrī pi'etise nūmūrī nīrōsa'a. Ō'acū a'ti turire wéeca be'rore tocā'rō pi'etise marīcaro niwū. Be'ropū quē'rārē tocā'rō waro pi'etise marīrōsa'a. ²⁰ Ō'acū pi'etise nūmūrīrē duoticāma, ne ni'cū yu'rūwetitibutiabosami. Ō'acū pe'e cū yarā, cū bese'cārārē wéegu, tojo wa'ase nūmūrīrē duogusami.

²¹ »Tojo wa'ari curare āpērā musārē nisoorāsama: “Jāa, ī'aña. Ō'acū bese'cū Cristo a'to nīmi. Topū nīmi”, nīrāsama. Na tojo nicā, ējōpeoticā'ña. ²² Pājārā nisoori masā a'tīrāsama. A'tiro nīrāsama: “Yu'ū Ō'acū bese'cū Cristo nī'i. Ō'acū ye quetire weremu'tārī masā nī'i”, nisoorāsama. Peje wee'ose weerāsama narē ējōpeoato nīrā. Basiocāma, Ō'acū cū bese'cārāpūreta ējōpeodu'ucā weesī'rīrāsama. Tojo weerā narē ne ējōpeoticā'ña. ²³ Musā tojo wa'asere añurō tu'omasīña. Te niatjeta musārē wereyutoja'a, nicū niwī Jesú.

**Ō'acū macū masū weronojō upūtigu
¿de'ro wee a'tigusari? nise ni'i**

(Mt 24.29-35, 42-44; Lc 21.25-36)

²⁴ Jesú a'tiro ni werenemocu niwī:

—Te pi'etise nūmūrī yu'rāca be'ro mujīpū ūmūcocjū na'itī'a wa'agusami. Nāmicjū quē'rā bo'reyusome. ²⁵ Nōcōa būrūdijarāsama. Nipe'tirā ū'muarōpū nīrā narāsācā weeno'rāsama. ²⁶ Tojo

wa'ari cura nipe'tirā yu'ū Ō'acū macū masū weronojō upūtigu o'mecururipū tutuaro me'rā asistedijaticā ī'arāsama. ²⁷ Be'ro yu'ure wereco'terārē o'óguti. Na neorāsama yu'ū bese'cārā nipe'tiro no'o nīrōcjārārē.

²⁸ »Musārē otecjū hīgueragu wāmeticjū me'rā queose o'oguti. Tīgu dūpūripū pūrī ñasāwījisājācā, “Cū'ma wa'arotiro wee'e”, nīsa'a. ²⁹ A'te weronojō yu'ū todūporo nī'que peje wa'acā ī'arā, “Cārōacā Jesú a'ti di'ta wīogu sājātjo du'sasa'a”, nīña. ³⁰ Diacjū musārē weregūti. A'te peje tojo wa'ari curare nīrā wērīsome. Tojo wa'asere ī'ape'ocā'rāsama. ³¹ A'ti ūmūco, a'ti di'ta pe'tidijarosa'a. Yu'ū ucūse, yu'ū bu'ese pūrīcā nīnu'cūcā'rōsa'a. Nipe'tise yu'ū nī'que queoro wa'arosa'a.

³² »Yu'ū apaturi a'tiatjema ti nūmū nicā, ti hora nicā a'tīgusa'a nīsere ne masīno'ña marī'i. Ō'acūrē wereco'terā ū'mūsecjārā, yu'ū Ō'acū macū quē'rā masīwe'e. Yu'ū pacū Ō'acū nī'cūta masīsami.

³³ »Tojo weerā musā añurō wācū, tu'omasīyuya. “¿De'ro nicā a'tīgusari?” nī ñubue, co'tenu'cūcā'ña. Yu'ū a'tiatjere musā ne masīwe'e. ³⁴ Musārē queose me'rā weregūti. Ni'cū masū yoaropū sijagu wa'asami. Cū wa'ase dūporo cūrē da'racō'terārē cū ya wi'ire “Co'teapa”, nīsami. Nánucūrē na da'ratjere cūusami. Sope co'tegūre “Sopere co'teya”, nīsami. ³⁵ Na weronojō musā nīña. Nāmarīcā na wīogu dajatjere ne masītīsama. Na'ique'ari cura, ñami deco, cārē'quē uuri cura, o bo'reacā nīgū nībosami. Musā quē'rā na weronojō masītīmīrā, yu'ure co'teya. ³⁶ Yu'ū wācūña marīrō a'ti, musārē cārīrārē weronojō bocaējapejasī'rītīsa'a. ³⁷ Yu'ū musārē nīsere nipe'tīrārē nīgūti. Añurō wācū, co'teyuya, nī werecu niwī Jesú.

Jesure ñe'erätirã na apoyu'que ni'i

(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jn 11.45-53)

14 Pua numu Pascua bosenumu, pá bucuase me'rã na morëti'quere ba'ari bosenumu du'sacaro niwü. Ti bosenumu judío masã na ñecüsumua Egiptopu ní'cãrã wijawã'cã'quere wãcürí bosenumu nicaro niwü. Pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã ¿de'ro wee Jesure ñe'e wējērãsari? nírã, weesoomerise me'rã na weeatjere apoyucãrã niwã. ²Tojo nírã, a'tiro nicãrã niwã:

—Bosenumu nicã weeticã'rã. Masã cürë ma'írã, no'o uaro caricüma'a, marí tojo weesere dojorëbosama, nicãrã niwã.

Ni'cõ numio Jesure ma'iyu'ruço u'mütise piopeo'que ni'i

(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)

³Na “Jesure wējērãti” ni apocaterore Jesú Betaniapu nicu niwí. Simó cãmi boa, yu'ru'cu ya wi'ipu nicu niwí. Jesú cü ba'adujiri cura ni'cõ numio u'müticja cuogo ejaco niwõ. Tiga acosticja u'mütise nardo wãmetise wapabujusere poseticaro niwü. Ti ñacõrë pe'lequejo, Jesú ñapoa bu'ipu u'mütisere piopeoco niwõ. ⁴Äpërã topu nírã co tojo weecã ñ'arã, uayurucãrã niwã. Tojo weerã a'tiro a'merí ucücãrã niwã:

—¿De'ro weego co a'te u'mütise wapabujusere mejõ waro tojo weecõ'ati? ⁵A'te ni'cã cü'ma da'rase wapa wapata'aro weronojõ duago, bocano'boapã. Te me'rã pajasecuorãrë weetamuboapõ, nicãrã niwã. Co tojo weesere tu'satirã, pürõ tu'ticãrã niwã.

⁶Jesú pe'e narë nicu niwí:

—Cariboticã'ña. ¿De'ro weerã core cariboti? A'tere yu'ure tojo wéego, añurõ weego weemo. ⁷Pajasecuorã musã wa'teropu ninu'cücã'rãsama. Musã no'o uaritero narë añurõ weetamumasí'i. Yu'uma musã

wa'teropu ninu'cücã ñ'asome. ⁸A'tigo yu'ure co weesí'rirõ põtëorõ añurõ weemo. Co yu'ure piopeogo u'mütisere apoyu, na yaarã u'mütise wa'reatjo weronojõ yu'ure weeyumo. ⁹Diacjü musãrë weregati. A'ti di'tapure no'o nirõ yu'u masãrë yu'ruose quetire werecusiarã, a'tigo co yu'ure weel'quere wãcüdutirã wererãsama, nicu niwí.

Juda wiorãpüre Jesure o'oa'tje cjasë ni'i

(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰Jesú numiorë tojo nícã be'ro Jesú bu'erã doce me'rãcjü ní'cu Juda Iscariote a'tiro weecu niwí. Pa'ia wiorã tiropu wa'a, Jesure cü o'oa'tje cjasere na me'rã ucügü wa'acu niwí. ¹¹Cü tojo nisere tu'orã, uputu e'catirã, “Mu'urë niyeru wapayerãti”, nicãrã niwã Judare. “¿De'ro nicã yu'ure Jesure wiorãpüre o'orouamitito?” ni wãcücü niwí Juda.

Jesú cü bu'erã me'rã ba'atuo'que ni'i

(Mt 26.17-29; Lc 22.7-23; Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

¹²Masã pá bucuase me'rã morëti'quere ba'ari bosenumu ninu'cãcaro niwü. Ti numu nicã, ni'cü oveja wi'magü na Pascua bosenumu ba'acjure wējësama. Titare Jesú bu'erã cürë sërítiña'cãrã niwã:

—¿No'opu marí Pascua bosenumu ba'atjore apoyucã uasari? nicãrã niwã.

¹³Tojo nicã tu'ogu, puarã cü bu'erãrë o'ócü niwí. A'tiro narë werecu niwí:

—Jerusalépu wa'aya. Topu ni'cü masü acoga tuupeogure bocaajepjarãsa'a. Cü no'o wa'aro sirutuya. ¹⁴Cü sãjãarõ ti wi'i wiogure niña: “Ûsãrë bu'egu a'tiro ni-ami: ‘¿No'opu nisari yu'u bu'erã me'rã Pascua bosenumu ba'atji tu'cü?’ niami”, niña. ¹⁵Musã tojo nicã, u'muarõca tu'cü apoyuca tu'cüjopu musãrë ñ'ogüsami. Topu marí ba'atjere apoyuya, nío'ocü niwí Jesú.

¹⁶ Be'ro cū bu'erā wa'a, Jerusalépu etacārā niwā. Topu etarā, Jesú cū ní'caronojōta nipe'tisere bocacārā niwā. Topu na ba'atjere apoyucārā niwā.

¹⁷ Na'ique'aca be'ro Jesú cū bu'erā doce me'rā ti wi'ipure etacu niwī. ¹⁸ Na ba'ari cura Jesú cū bu'erārē nicu niwī:

—Diacjū musārē wereguti. Musā me'rācjū ni'cū marī me'rā ba'adujigu wiorāpūre yu'ure wējēdutigu o'ogusami, nicu niwī.

¹⁹ Cū tojo nicā tu'orā, uputu bujaweticārā niwā. Nánucū a'merī sērītiña'cārā niwā:

—Yu'uta nicā'sa'aba, nicārā niwā.

²⁰ Jesú narē yu'ticu niwī:

—Ni'cū musā doce me'rācjū yu'u me'rā a'ti papu yosoba'agu nimi.

²¹ Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigure Ō'acū ye queti ojāca pūrī ní'caronojōta wa'arosa'a. Tojo wa'acā, yu'ure wiorāpūre o'oguma ña'abutiario wa'arosa'a. Cū diacjūta bajuatiyu'ruocā, nemorō añubopā, nicu niwī.

²² Jesú cū bu'erā me'rā ba'ari cura pāgārē mii, cū pacu Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tu'ajanu'cō, tigare ducawaa, narē o'ogu, a'tiro nicu niwī:

—Ba'aya. A'te yu'u upu ni'i, nicu niwī.

²³ Be'ro sī'rīrī pare mii, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī tja. Tu'ajanu'cō, cū bu'erārē tiacu niwī. Nipe'tirā ti pa cjasere sī'rīpe'ticā'cārā niwā. ²⁴ Narē tiagū, nicu niwī:

—A'te yé dí ni'i. Masā ña'arō wee'quere wēī wapayebosagusa'a. Ō'acū masārē apeye ma'ma “A'tiro weeguti” ní'quere cūugūsami. Yu'u wēīgū, dí o'maburose me'rā pājārā añurō weeno'rāsama. ²⁵ Diacjū musārē wereguti. A'te u'sedacaco vino marī ni'cārōcā sī'rīrō weronojō weenemosome. Be'ro yu'u pacu yu'ure wioгу sōrōcāpu, musā me'rā apaturi ma'ma vino sī'rīnemogūsa'a tja, nicu niwī Jesú.

Jesú Pedrore “Mu'u yu'ure ‘Masīwe'e' nigūsa'a” ní'que ni'i

(Mt 26.30-35; Lc 22.31-34; Jn 13.36-38)

²⁶ Jesú cū bu'erā me'rā ba'aca be'ro Ō'acūrē basapeotoja, ti wi'ire wijaa wa'acārā niwā. Wijaa, ūrūgū Olivo wāmeticjūpu wa'acārā niwā. ²⁷ Topu wa'agu, Jesú narē nicu niwī:

—Musā nipe'tirā a'ti ñami uirā, yu'ure cō'awā'cāpetia wa'arāsa'a. Musā tojo weeatje Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu ní'rōnojōta wa'arosa'a. A'tiro ojanowū: “Yu'u oveja co'tegure wējēno'cā weegusa'a. Tojo weecā, cū yarā oveja no'o uaro omastearāsama”, niwū. ²⁸ Be'ro yu'u wēī'cūpu masāca be'ro musā duporo Galilea di'tapu wa'ayutojagusa'a, nicu niwī.

²⁹ Cū tojo nicā tu'ogu, Pedro yu'ticu niwī:

—Āpērā mu'urē cō'awā'cācā, yu'u pūrīcā ne wa'asome, nicu niwī.

³⁰ Tojo nisere tu'ogu, Jesú nicu niwī:

—Diacjū mu'urē wereguti. Ni'cācā ñami puati cārē'quē uuati duporo yu'ure i'tiati “Cārē masīwe'e”, nigūsa'a, nicu niwī.

³¹ Tojo nicā tu'omigū, Pedro ninemocu niwī:

—Yu'u pūrīcā na yu'ure wējēsī'rīcāma, “Cū me'rā boaguti”, nigūsa'a. “Cūrē masīwe'e” nisome, nicu niwī. Be'ro nipe'tirā cū bu'erā Pedro ní'caronojōta niburocārā niwā.

Jesú Getsemaní wāmetiropu cū pacure ñubue'que ni'i

(Mt 26.36-46; Lc 22.39-46)

³² Olivo wāmeticjū ūrūgūpu wa'arā, tigu du'pocā Getsemaní wāmetiropu etacārā niwā. Topu Jesú cū bu'erārē a'tiro nicu niwī:

—Yu'u ñubuegu wa'ari cura a'topu dujīniña yujupū, nicu niwī.

³³Topu ñubuegu wa'agu, Pedro, Santiago, Juarē miacu niwī. Cū uputu waro ejeripō'rāpu wācūque'ti, bujaweticu niwī. ³⁴Narē nicu niwī:

—Yu'ure wēritawioro, bujawetise yurumajāsa'a. Musā a'to tojayá. Ne cārīticā'ña, nicu niwī narē.

³⁵⁻³⁶Tojo nīca be'ro yoacurero na yu'ruro wa'a, di'tapu paamu'rīque'agu, cū pacure sērīgū, a'tiro nicu niwī:

—Pacu, mu'urē nipe'tise basio'o. Mu'u uacā, yu'ure a'te ña'arō yu'ruatje wa'aticā'to. Yu'u tojo nimicā, yu'u uaro weeticā'ña. Mu'u uaro pe'e wa'ato, nicu niwī.

³⁷Be'ro cū bu'erā tiropu majāmitojacu niwī. Narē cārī'cārāpure bocaajacu niwī. Pedroro nicu niwī:

—Simó, ¿mu'u cārīgū weeti? ¿Ne cā'rōacā cārītimigū, tu'sumasītisari?

³⁸Cārīticā'ña. Wātī musārē niquesāticā'to nīrā, Ō'acūrē sērīña. Musā wācūsepu me'rāma yu'ure ējōpeonu'cūsī'rīmisā'a. Musā se'saro tojo weesī'rīmirā, wācūtutuamasītisa'a. Tojo weerā Ō'acūrē sērīña, nicu niwī.

³⁹Tojo nīca be'ro majāmitojagu, cū pacure sērī'caronōjōta sērīcu niwī tja.

⁴⁰Sērīca be'ro cū bu'erā tiropu majāmitojagu, cārī'cārāpure bocaajacu niwī tja. Narē wuja pūrīyu'rūacaro niwū. Tojo weerā cūrē de'ro wee yu'timasiticārā niwā. ⁴¹Be'ro apaturi Jesú cū pacure sērītuogu wa'acu niwī. Tojatagu, cū bu'erārē nicu niwī:

—Ni'cārōacāma sooya, cārīña majā. Tocā'rōta ni'i. Ni'cārōacārē yu'u Ō'acū macū masū weronōjō uputigure masā ña'arāpure o'oa'tje etatoja'a. ⁴²Wā'cānu'cāña. Te'a, na tiropu wa'arā. Yu'ure o'oacju a'titojami, nicu niwī Jesú.

Jesure ñe'ewā'cā'que ni'i

(Mt 26.47-56; Lc 22.47-53; Jn 18.2-11)

⁴³Jesú cū bu'erārē ucūrī cura na me'rācjū nī'cu Juda etacu niwī. Cū me'rā

pājārā masā di'pjīrī cuorā yucupagu me'rā a'ticārā niwā. Na pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā, judío masā bucurā o'óno'cārā nicārā niwā. ⁴⁴Juda Jesure wiari masū narē a'tiro niyutojacu niwī:

—Yu'u wa'suporopu mi'miacju cūta nigūsami. Cūrē ñe'e, añurō du'te miapa, nicu niwī.

⁴⁵Juda Jesú tiropu etagu, a'tiro nicu niwī:

—Yu'ure bu'egu. Tojo nīgūta, cūrē mi'micū niwī. ⁴⁶Tojo weecā ī'arā, Jesure ñe'ewā'cā wa'acārā niwā.

⁴⁷Cūrē ñe'erī cura ni'cū topu nu'cūgū cū ya di'pjīrē wejewe, pa'ia wiojure da'racō'tegure o'mepero dūtepā'rēcā'cu niwī. ⁴⁸Jesú masārē nicu niwī:

—¿Yajari masūrē ñe'erā a'tirā weronōjō yu'ure di'pjīrī, yucupagu me'rā ñe'erā a'tiati? ⁴⁹Nipe'tise numurī yu'u Ō'acū wi'i masā wa'teropu bu'edujiwu. Titare masā yu'ure ñe'etiwu. A'te masā ni'cārōacā weese todoporopu Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta wa'a'a, nicu niwī.

⁵⁰Jesure ñe'ecā ī'arā, cū bu'erā ni'cūrēta cō'anū'cō, du'tiwa'cāpe'tia wa'acārā niwā.

Ni'cū ma'mu du'tiwā'cā'que ni'i

⁵¹Jesure ñe'ewā'cācā, ni'cū ma'mu cū cārīgū omāca casero me'rā omatjāgū sirutucu niwī. Be'ro āpērā cūrē ñe'ecārā niwā. ⁵²Tojo weecā, cū oma'carore cō'acā'cu niwī. Cō'a, su'ti marīgū omawā'cā wa'acu niwī.

Jesure wiorā tiropu mia'que ni'i

(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55,63-71;
Jn 18.12-14,19-24)

⁵³Jesure ñe'e, pa'ia wioju tiropu miacārā niwā. Topu nipe'tirā pa'ia wiorā, judío masā bucurā, Moisé oja'quere bu'eri masā nerēcārā niwā. ⁵⁴Pedro pe'e Jesure yoacurero pa'ia wioju ya wi'i

sope pu'topu sirututuocu niwī. Topu surara pu'to ejanujā, na me'rā pecame'le sō'madujicu niwī.

⁵⁵ Pa'ia wiorā, tojo nicā nipe'tirā wiorā “¿De'ro wee Jesure weresārōuamitito?” nicārā niwā. Cūrē wējēsī'rīrā, tojo nicārā niwā. Cūrē wējēsī'rīmirā, bu'iri ne bocaticārā niwā. ⁵⁶ Pājārā cūrē weresā, nisoocārā niwā. Ni'cārōnojō weresātīyucā, basiotīcaro niwū. ⁵⁷ Āpērā wā'cānū'cā, nisoose me'rā weresācārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

⁵⁸ —Ā'rīrē a'tiro nicā tu'owu: “Yu'u a'ti wi'i Ō'acū wi'ire masā wéeca wi'ire cō'adijope'oguti. Be'ro i'tia nūmu be'ro ape wi'i tu'ajanū'cōgūti. Ti wi'i masā wéeca wi'i mejēta nirōsa'a”, niwī, nicārā niwā.

⁵⁹ Tojo nimirā, na nisere ni'cārōnojō wācūtīcārā niwā.

⁶⁰ Na tojo nicā tu'ogu, pa'ia wioḡu na wa'teropu wā'cānū'cā, Jesure sērītiña'cu niwī:

—¿Mu'urē tojo nisere yu'tiweti? ¿De'ro ni yu'tīgusari na weresāsere? nicu niwī.

⁶¹ Jesú yu'titiyu'ruocā'cu niwī. Cū yu'titicā ī'agū, pa'ia wioḡu apaturi sērītiña'nemocu niwī:

—¿Mu'uta niti Ō'acū bese'cu Cristo, Ō'acū aṅugū macū na nigū? ni sērītiña'cu niwī.

⁶² Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Cūta ni'i. Musā yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūḡu Ō'acū pu'topu dujicā ī'arāsa'a. Cū u'musepu nigū tutuayū'ruami. Yu'u o'mecururipu dijaticā ī'arāsa'a, nicu niwī.

⁶³ Tojo nicā tu'ogu, pa'ia wioḡu uasere ī'ogū, cū basu cū ye su'tire wejetū'rēcu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Āpērā cūrē weresārā uanemowe'e. ⁶⁴ Musā Ō'acūrē ña'arō cū ní'quere tu'oapu. ¿De'ro tu'oña'ti musā? nicu niwī.

Nipe'tirā topu nirā “Cūrē wējērōua'a”, nicārā niwā.

⁶⁵ Na tojo nicā tu'orā, āpērā a'tiro weecārā niwā. Cūrē u'seco e'opeocārā niwā. Cū caperire bi'apecārā niwā. Cūrē paamuḡārā, a'tiro nicārā niwā:

—Nílocaya. ¿Noa mu'urē paati? nicārā niwā.

Surara quē'rā diapoapu Jesure paacārā niwā.

Pedro Jesure “Masīwe'e” ní'que ni'i

(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62;
Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Jesure wi'i po'peapu ñe'esājāca be'ro Pedro sope pu'topu tojacu niwī. Cū tojo weeri cura ni'cō pa'ia wioḡure da'raco'tego etaco niwō. ⁶⁷ Cū pecame'e sō'madujigure ī'agōta ī'a, cūrē nico niwō:

—Mu'u Jesú Nazarecū me'rā sija'cuta ni'iba, nico niwō.

⁶⁸ Pedro core nisoogu, a'tiro ni yu'ticu niwī:

—Cūrē masītisa'a. Ñe'enojōrē ucūḡo ucūsa'a. Tu'omasītisa'a, nicu niwī.

Cū sārīrō sope pu'topu topu wi-jaanū'cācā, cārē'quē uucu niwī. ⁶⁹ Pa'ia wioḡure da'raco'tego apaturi cūrē ī'agō, topu nīrārē a'tiro nico niwō:

—Ā'rī quē'rā na me'rā sija'cuta nimi, nico niwō.

⁷⁰ Cū apaturi nisoocu niwī tja. Be'roacāta topu nirā Pedrore a'tiro nicārā niwā:

—Mu'u quē'rā Jesú bu'erā me'rā sija'cuta ni'i. Mu'u Galileacū ni'i. Mu'u ucūse quē'rā na ucūwaronojō bususa'a, nicārā niwā.

⁷¹ Na tojo nicā tu'ogu, Pedro nisooneemocu niwī tja:

—Yu'u diacūta ucūtīcā, Ō'acū yu'ure bu'iri da'reato. Yu'u musā ucūḡūrē ne masītisa'a, nicu niwī.

⁷² Cū tojo nicūñarī cura cārē'quē apaturi uucu niwī tja. Tojo weecā, Pedro

Jesú toduporopu ní'quere wácūbocacu niwī. Jesú a'tiro nicu niwī: “Cārē'quē puati uuse duporo mu'u yu'ure i'tiati 'Cūrē masiwe'e', nigūsa'a”, nicu niwī. Tere wácūgū, uputu uticu niwī.

**Jesure romano masā wioḡu
Pilato sērītiña'que ni'i**

(Mt 27.1-2,11-14; Lc
23.1-5; Jn 18.28-38)

15 Bo'reacā pa'ia wiorā nerēcārā niwā. Judío masā bācūrā, Moisé oja'quere bu'eri masā quē'rā nerēcārā niwā. Ā'rā nipe'tirā wiorā nerēque'a, “Jesure ḡde'ro weerāsari marīa?” ni ucūcārā niwā. Ucūtoja, Jesure du'tetjārā, Pilato tiropu miiejacārā niwā. ²Pilato Jesure sērītiña'cu niwī:

—ḡMu'uta niti judío masā wioḡu? nicu niwī.

Jesú yu'ticu niwī:

—Mu'u nírōnojōta cūta ni'i, nicu niwī.

³Pa'ia wiorā Pilatopure peje weresācārā niwā. ⁴Tojo nicā tu'ogū, Pilato apaturi Jesure sērītiña'nemocu niwī tja:

—ḡMu'urē na tojo nisere yu'tiweti? ḡDicuse peje mu'urē weresārā weeti? nicu niwī.

⁵Jesú ne yu'titiyu'ruocā'cu niwī. Tojo weegu Pilato īamarīacu niwī.

Jesure wējēduti'que ni'i

(Mt 27.15-31; Lc
23.13-25; Jn 18.38–19.16)

⁶Cū'marīnucū Pascua bosenu mu nicā Pilato a'tiro weeseticu niwī. Ni'cū bu'iri da'reri wi'ipu nigūrē masā na du'uwīrōdutigure du'uwīrōmujācūcu niwī. ⁷Titare ni'cū bu'iri da'reri wi'ipu Barrabā wāmetigu wiorārē yu'rūnu'cā, narē cō'asī'rī, cū me'rācjarā masārē wējē'cārā me'rā dujicu niwī. ⁸Masā Pilato tiropu wa'a, “Mu'u bosenu mu nicā weewaronojō weeya”, nicārā niwā. ⁹Pilato narē yu'ticu niwī:

—ḡMusā judío masā wioḡure yu'u du'uwīrōcā uasari? nicu niwī.

¹⁰Pilato pa'ia wiorā hose ye bu'iri Jesure cūpure wia'quere masīcu niwī. ¹¹Pa'ia wiorā Barrabā pe'ere du'uwīrōdutarā masārē no'o uaro caricūsitenu'cōcā'cārā niwā. ¹²Tojo nicā tu'ogū, Pilato narē sērītiña'cu niwī:

—Musā judío masā wioḡu nigū me'rā pe'ere ḡde'ro weecā uasari? nicu niwī.

¹³Tojo nicā nipe'tirā caricūmajācārā niwā:

—Cūrē curusapu paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

¹⁴Pilato narē nicu niwī:

—ḡDe'ro weegu tojo weebosari? Ā'rī ne cā'rō ña'arō weeticu niami, nicu niwī.

Cū tojo nimicā, masā caricūnemocārā niwā:

—Curusapu paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

¹⁵Tojo nicā tu'ogū, Pilato masā me'rā añurō tojasī'rīgū, Barrabāre du'uwīrōcu niwī. Be'ro Jesure surarare tārādutitoja, curusapu paabi'pe wējēduticu niwī.

¹⁶Tojo weerā na Pilato ya wi'i po'pea nirī tucūjopu cūrē miacārā niwā. Topu nipe'tise cururi surara nerēcārā niwā.

¹⁷Na Jesure ni'cārō su'tiro uputu sō'arō, wiorā sāñarōnojōrē sāacārā niwā. Tojo nicā ni'cā be'to pota me'rā wēeca be'tore cū dupoapure peocārā niwā. ¹⁸Be'ro cūrē caricūcārā niwā:

—E'catipeoya judío masā wioḡure, ni caricūcārā niwā.

¹⁹Ni'cāgū yucūgu me'rā dupoapure paamujācārā niwā. U'seco e'opeo, cūrē bujicā'rā, ejaque'apecārā niwā. ²⁰Na cūrē a'tiro bujicā'ca be'ro wioḡu sāñarī su'tirote tuweecārā niwā. Be'ro cū sāñamu'tā'carore sāacārā niwā tja. Tu'a-janu'cō, cūrē curusapu wējērā wa'arā miacārā niwā.

**Jesure curusapu
paabi'pe wējē'que ni'i**

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ Jesure wējērā wa'arā na miarī cura ni'cū masū Simó Cirene wāmetiri macācjū cāpūpu ní'cu tojaticu niwī. Cū puarā Alejandro, Rufo pacu nicu niwī. Jesú curusa wuawā'cārōpu cū yu'ruacā ī'arā, curusare cūrē wuaduticārā niwā.

²² Jesure ni'cā bu'a Gólgota wāmetiropu miacārā niwā. Gólgota nírō, “Masā boaweeca dupoa” nirō weesa'a. ²³ Topu pūrīse tu'ōña'ticā'to nírā, vino mirra wāmetise me'rā morē'quere tiacārā nimiwā. Jesú sī'ríticu niwī. ²⁴ Be'ro cūrē curusapu paabi'pe wējēcārā niwā. Surara cū ye su'tire ducawaarā, nībocape wapata'acārā niwā. ¿Ñe'enojōrē bocarāsari? nírā, tojo weecārā niwā.

²⁵ Jesure curusapu paabi'penū'cō-catero, ñamiña'cūrō nueve nicā nicaro niwū. ²⁶ A'te ye bu'iri cūrē wējē'le nírā, curusapu ni ojaō'oca pji a'tiro ojano'caro niwū: “Á'rī judío masā wioḡu nimi”, nicaro niwū. ²⁷ Jesú me'rā āpērā puarā yajari masā curusapu paabi'penū'cōno'cārā niwā. Ni'cū diacjū pe'e, apirē cūpe pe'e nu'cōcārā niwā. ²⁸ Tojo weecā, Ō'acū ye quetire ojáca pūrīpu oja'que queoro wa'acaro niwū. A'tiro ojano'caro niwū: “Cū quē'rā ña'arā wa'teropure morēsu'utamucu niwī”, niwū.

²⁹⁻³⁰ Masā Jesú pu'to yu'ruarā, cūrē bujicārā, dupoa yuremujācārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Jū. Mū'ch pūrīcā “Ō'acū wi'ire cō'agūti”, nimiwūña. “I'tia nūmu be'ro weepe'ogūti”, niwū. Tojo ní'cu mū'ch basuta yu'ruoya. Topu curusapu wa'ñagū dijatia, ni bujicā'cārā niwā.

³¹ Na weronojōta pa'ia wiorā, Moisé oja'quere bu'eri masā bujicā'cārā niwā. Na basu a'merī a'tiro nicārā niwā:

—Cū āpērāmarīcārē yu'ruowī. Cū basu pe'e yu'ruomasítimi. ³² Ō'acū bese'cu Cristo Israe curuacjārā wioḡu nígū, curusapu dijatiato. Cū dijaticā pūrīcārē, ējōpeorāti, nicārā niwā.

Yajari masā Jesú me'rā curusapu paabi'penū'cō'cārāputa bujicā'sājācārā niwā.

Jesú wērī'que ni'i

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

³³ Jesú curusapu wērīrī cura dajaritero nicā nipe'tiro ti di'tapu na'itī'a wa'acaro niwū. Téé ñamica'a tres nicāpu na'itī'atūocarō niwū. ³⁴ Tita ti horata Jesú uputu caricūcu niwī. Arameo ye me'rā a'tiro nicu niwī:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? A'tiro nígū, “Ō'acū, Ō'acū, ¿de'ro weegu yu'ure cō'awā'cāti?” nígū, tojo nicu niwī.

³⁵ Āpērā ni'cārērā topu nírā tojo nisere tu'orā, a'tiro nicārā niwā:

—Tu'oya sī'i ucūserē. Duporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elíare pisugu weesami, nicārā niwā.

³⁶ Cū caricūcā tu'ogu, ni'cū omawā'cā, ni'cā si'ti vino pi'ase me'rā morē'quere yosocu niwī. Yosotoja, ni'cāgū yucugupu du'teō'o, Jesure siomorō tiagū, a'tiro nicu niwī:

—Ī'anirā marī yujupu. Elía yu'ruogu a'tigu a'tigusami cūrē.

³⁷ Be'ro Jesú uputu caricū, wērīa wa'acu niwī. ³⁸ Cū wērīrī cura a'tiro wa'acaro niwū. Ō'acū wi'ipū pa'ia sājāarōpu cā'mota'ayosari casero u'muarō pe'e tū'rūdijati, puā casero ducawatiyojacaro niwū. ³⁹ Surara wioḡu romano Jesú doca nu'cūgū cū caricūcā ī'agū, cū de'ro wee wērīcā ī'agū, a'tiro nicu niwū:

—Diacjūta ā'rī Ō'acū macū niapī, nicu niwī.

⁴⁰Numia yoaropu Jesure i'anu'cucārā niwā. Na wa'teropu ā'rā numia nicārā niwā: María Magdalena, apego María José, Santiago nituogu na nigū paco, tojo nicā Salomé nicārā niwā. ⁴¹Ā'rā numia Jesure Galileapu nicā sirutu'cārā, cūrē weetamu'cārā nicārā niwā. Tojo nicā āpērā numia pājārā Jesú Jerusalépu wa'acā sirutu'cārā topu i'anu'cucārā niwā.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jn 19.38-42)

⁴²⁻⁴³Jesú wéríca numu judío masā sootaji numu duporo nicaro niwū. Tojo weerā na ba'atjere apoyurā weecārā niwā. Na'ique'ari cura José, Arimatea wāmetiri macācjū etacu niwī. Judío masā wiorā me'rācjū wioogu nicu niwī. Joséta Jesure “Ō'acū bese'cu nimi”, ni ējōpeocu niwī. Tojo nicā cū wioogu sājātje quē'rārē co'tecu niwī. Tojo weegu uiro marīrō wācūtutuario me'rā Pilato tiropu sājāacu niwī. Sājāa, Jesú ya upure sēricu niwī. ⁴⁴Pilato ti upure sēricā tu'ogu, cū wēriatoja'quere masīgū, tu'omarīa wa'acu niwī. Be'ro surara wioḡure ¿diacjūta wēriapari? nīgū, sērītiña'cju pijiocu niwī. ⁴⁵Surara wioḡu “Diacjūta niapu” nicā tu'ogu, Pilato Jesú ya upure Joseré o'oduticu niwī. ⁴⁶Tojo weegu José cūrē omatji casero añurī caserore duucu niwī. Be'ro Jesú ya upure miidijoo, ti casero me'rā omacu niwī. Tu'ajanu'cō, ni'cā tuti ūtāgāpu se'éca tutipu sīosōrōcūuocu niwī. Be'ro ti pere ūtāgājo me'rā tuubi'acu niwī. ⁴⁷María Magdalena, apego María puarā José, Santiago paco Jesure yaa'carore i'acārā niwā.

Jesú cū wēri'cupu masā'que ni'i

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jn 20.1-10)

16 Sauru na soowuari numu yu'rúca be'ro María Magdalena, apego

María Santiago paco, tojo nicā apego Salomé ū'mutise duucārā niwā. Te me'rā Jesure cū upure piopeorā wa'arā weecārā nimiwā. ²Mujjipū mujātiri cura ma'ma semana sājānu'cārī numu soorinumū nicā Jesure yaa'caropu wa'acārā niwā. ³Na topu wa'arā, a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿Noa marīrē tiga ūtāgārē tuupāobosarari? nicārā niwā.

⁴Topu ejarā, tiga ūtāgājo ti tutire bi'acaga aperopu cūñacā i'acārā niwā. ⁵Tojo weerā ti tutipu diacjū sājāa wa'acārā niwā. Topu diacjū pe'e ni'cū ma'mu dujicā i'acārā niwā. Cū yoaro su'tiro butiro sñānacā i'arā, uputu ūcuacārā niwā. ⁶Cū narē nicu niwī:

—Yū'ure uiticā'ña. Musā Jesú Nazarecjūrē na curusapu paabi'pe wējē'cure a'marā wee'e. Cū masātojami. A'tore marīmi. Cūrē na cūu'carore i'arā a'tia. ⁷Be'ro cū bu'erārē, tojo nicā Pedrorē wererā wa'aya. “Cū musā duporo Galileapu wa'ayugusami. Cū musārē toduporopu ni'caronojōta topu cūrē i'arāsa'a”, ni wererā wa'aya, nicu niwī.

⁸Cū tojo nicā tu'orā, numia Jesure yaa'caropu ni'cārā ūcua narāsārāta, omawā'cā wa'acārā niwā. Uputu i'a ūcua'cārā nitjārā, na i'a'quere, na tu'o'quere āpērārē wereticārā niwā.

Jesú María Magdalenarē bajuamū'tā'que ni'i

(Jn 20.11-18)

⁹Jesú bo'reacā soorinumū nicā wēri'cupu masācu niwī. Titare María Magdalenarē bajuamū'tācu niwī. Coreta toduporopure Jesú siete wātia cuogore cō'awīrōcu niwī. ¹⁰Cū core bajuáca be'ro cū me'rā sija'cārārē, cū wēri'quere dujasewā'a utirārē werēgo wa'aco niwō. ¹¹“Jesú catiami, yu'c cūrē i'apu” nicā tu'orā, ējōpeoticārā niwā.

**Jesú puarã cū bu'esere
sirutu'cārārē bajua'que ni'i**

(Lc 24.13-35)

¹²Jesú María Magdalenarē bajuáca be'ro āpērā puarā cūrē ējōpeorārē bajuacu niwī tja. Na cāpūpu sjarārē cū apī weronojō bajugu bajuacu niwī. ¹³Be'ro cūrē i'amasica be'ro āpērā cū bu'erā ní'cārārē wererā wa'acārā niwā. Na quē'rārē ējōpeoticārā niwā.

**Jesú cū bu'erārē “A'tiro
weeya” nise ni'i**

(Mt 28.16-20; Lc 24.36-49; Jn 20.19-23)

¹⁴María Magdalenarē, tojo nicā āpērārē bajuáca be'ro Jesú cū bu'erā oncere bajuacu niwī. Na ba'adujiri cura bajuacu niwī. Na “Cū masācu niami” nisere ējōpeoticārā niwā. Na ējōpeotise bu'iri narē tu'ticu niwī. ¹⁵Be'ro a'tiro nicu niwī:

—Nipe'tiropu nipe'tirārē yu'u masārē yu'ruoguti nisere quetiwererā

wa'aya. ¹⁶No'o yu'ure ējōpeo, wāmeyeno'gū yu'ruono'gūsami. Yu'ure ējōpeotigu pūrīcā bu'iri da'reno'gūsami. ¹⁷Ējōpeorā na ējōpeosere i'orā, a'tiro weemasirāsama. Yu'u tutuaro me'rā wātīa masārē sājāa'cārārē cō'awīrōmasirāsama. Apemasā ye, na ucūmasīti'quere ucūmasirāsama. ¹⁸Na añarē ñe'ecā, tojo nicā nímá sī'rīcā, ne mejēcā wa'asome. Dutitirārē omocā ñapeocā, yu'ruarāsama, nicu niwī Jesú.

Jesú u'musepu mujāabutia'que ni'i

(Lc 24.50-53)

¹⁹Be'ro marī wiogu Jesú cū bu'erārē wéréca be'ro Ō'acū u'musepu cūrē mi-imujāa wa'acu niwī. Topure cū pacu tiropu diacjū pe'e ejanujācu niwī. ²⁰Tojo wa'áca be'ro cū bu'erā nipe'tiropu cū yu'ruose quetire weresterā wa'acārā niwā. Na werēcā, Jesú cū basuta narē weetamucu niwī. Na weresere diacjūta ni'i ní'gū, añuse na wee'i'omujācā weecu niwī.

Luca Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Ārī ni'cūta āpērā Jesucristo ye quetire oja'cārā wa'teropure judío masū nitigu nicu niwī. Cū Pablo me'rācǰū waro nīgū, cū me'rā tojota da'rayapaticā'cū niwī. Cū Jesucristo ējōpeonū'cā'quema de'ro nicā, no'opu ējōpeogu ējōpeonū'cāpī. Masīno'ña marī'l. Añurō weeri masū, tojo nicā ocoyeri masū nicu niwī. Cū Siria di'tapu nirī macā Antioquíapu bajuaçu niwī.

A'ti pūrī nipe'tirāpūreta Jesús yu'rūogu a'ticu niwī nisere ojanocaro niwū. Israe curuacjārā se'sarore yu'rūogu a'ticu niwī, ni ojano'ña marīcaro niwū.

Āpērā Jesucristo ye quetire oja'cārā nemorō Jesús cū catiri mūcore, cū weeseti'quere ojayu'rūnu'cācū niwī. Tere ojase dūporo queoro ojasī'rīgū, a'tiro weecu niwī. Āpērā Jesús ye quetire werecā ī'abesetojagupu, tojo nicā nipe'tise Jesús weeseti'quere besenu'cōpe'otojagupu ojacu niwī.

A'ti pūrīrē Teófilo wāmetigu, judío masū nitigure ojacu niwī.

Luca ¿de'ro weegu a'ti pūrīrē ojapari? nise ni'i

1 Pājārā masā ūsā wa'teropu wa'a'quere Jesús ye quetire ojasī'ricārā niwā. ² Ūsārē bu'e'caronojōta ojacārā niwā. Jesús ne waro weenu'cā'quere ī'a'cārā, cū ye quetire weretamu'cārā wereturiacārā niwā. Tereta āpērā ojacārā niwā. ³⁻⁴ Yu'u quē'rā ne waro nu'cā'que me'rā nipe'tise Jesús ye quetire ī'abesepe'ocā'la. Tojo weetojagupu, yu'u a'tere queoro ojame'ricā'sī'rīsa'la. A'tiro weecā, añusī'rī nīgū, wiogu Teófilo, mu'urē

oja'a. Mu'urē āpērā bu'e'que diacjūta ni'i nidutigu ojaguti.

Ō'acūrē wereco'tegu u'musecǰū Juā wāmeyeri masū cū bajuatjere wereyu'que ni'i

⁵ A'te me'rā mu'urē werenu'cāgūti. Herode Judea di'ta wiogu nīcatero ni'cū pa'i Zacarīa wāmetigu nicu niwī. Cū Abías wāmetigu ya curuacjū pa'i nicu niwī. Cū numo Isabe wāmetico niwō. Co quē'rā dūporocǰupu pa'i Aaró pārāmeo nituriago nico niwō. ⁶ Na puarāpūta Ō'acū ī'orōpūre añurā nicārā niwā. Ō'acū duti'quere, tojo nicā Moisé duti'quere queoro weecārā niwā. Tojo weerā masā narē “Ña'arā nima”, nīmasīticārā niwā. ⁷ Isabe pō'rā bocamasītico niwō. Tojo weerā na pō'rāmarīcārā niwā. Tojo nicā na puarāpūta bu'cūrā waro nicārā niwā.

⁸ Ni'cā nūmu Zacarīa ya curuacjārārē Ō'acū ī'orōpu Ō'acū wi'ipu da'rase nicaro niwū. ⁹ Na pa'ia weewaronojōpūma nībocaca be'ro Zacarīare Ō'acū Nibutiari Tucū tiro u'mūtise ūjūamorōdūtīrā sōrōcārā niwā. ¹⁰ Cū u'mūtise ūjūapeori cura nipe'tirā masā sopepu űnubuerā weecārā niwā. ¹¹ Cū tojo weeri cura ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu u'musecǰū cū ūjūamorōpeoro diacjū pe'e bajuacu niwī. ¹² Cūrē ī'agū, Zacarīa de'ro wéemasīticu niwī. Ūcuayu'rūacu niwī. ¹³ Cū tojo weecā ī'agū, Ō'acūrē wereco'tegu cūrē nicu niwī:

—Yu'ure uiticā'ña. Ō'acū mu'u űnubuesere tu'oami. Mu'u numo Isabe ni'cū pō'rātigosamo. Cūrē Juā wāmeyeya. ¹⁴ Mu'u cū me'rā pūrō e'catigusa'a. Āpērā quē'rā cū bajuacā, pājārā e'catirāsama. ¹⁵ Mu'u macū Ō'acū ī'orōpūre mejō nigū mejēta nigūsami. Ne vinorē, si'bio'quere sī'rīsome. Cū bajuase dūporo Espīritu Santure cuoyu'ruatojagusami. ¹⁶ Pājārā

Israe curuacjārā Ō'acū na wioḡure ējōpeodu'u'cārārē ējōpeocā weegusami tja. ¹⁷Cū marī wioḡu dūporo weremu'tāsijagusami. Dūporocjūpu Ō'acū ye cjasere weremu'tārī masū Elīamarīcā Espīritu Santu tutuasere cūoyu'ruacu niwī. Cū weronojō cū quē'rā cūoyu'ruagusami. A'tiro weegusami. Pacusumuarē na pō'rā me'rā cumuca marīrō nisetiā weegusami. Tojo nicā yu'rūnu'cārī masārē wiorā dutisere yu'ticā weegusami. A'tiro wee masārē marī wioḡure ñe'edutigu bu'eyugusami, nicu niwī Ō'acūrē wereco'tegu.

¹⁸Cū tojo nicā, Zacarīa sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro wee yu'u a'tere “Diacjūta ni'i” nīmasībosau? Yu'u bucu waro ni'i. Yu'u nūmo quē'rā bucu waro nimo, nicu niwī.

¹⁹Ō'acūrē wereco'tegu cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u Ō'acūrē da'racoteḡu Gabrie wāmeti'i. Yu'u Ō'acū ī'orōpu ni'i. Cū mu'u me'rā ucūdutigu, a'te queti añusere weredutigu o'oámi. ²⁰Ni'cārōacārē mu'u ējōpeoti'que bu'iri ucūmasīḡu tojagūsa'a. Téé mu'u macū bajuatiro pōtēorō ne cārō ucūsome. Ō'acū cū ūaro pōtēorō tojo wa'arosa'a, nicu niwī.

²¹Cū tojo weeri cura sope pu'tocjārā pe'le co'terā weecārā niwā. Na Zacarīa bajuticā, cū yoogocā ī'arā, “¿De'ro wa'apariba cūrē?” nicārā niwā. ²²Zacarīa na tiropu wijaatagu, ucūmasīḡu niwī. “Topu'ta Ō'acū apeyenojō cūrē ī'oapī”, nicārā niwā. Cū ucūmasīḡu ucūrōnojō o'ogu, omocārī me'rā narē weequeocu niwī.

²³Cū Ō'acū wi'ipu da'rase nūmūri pe'tica be'ro cū ya wi'ipu dajatojaacu niwī. ²⁴Be'ro, cū nūmo Isabe nijīpaco tojaco niwō. Ni'cāmocuse mujīpūrī co ne wijatico niwō. ²⁵Co a'tiro wācūco niwō:

“Ō'acū yu'u pō'rāmarīgō ní'core weetu-amuami. Masā tojowaro ī'acō'adutitigu yu'ure añurō weemi”, nico niwō.

**Mariare Ō'acūrē wereco'tegu
u'musecjū Jesú bajuatjere
wereyu'que ni'i**

²⁶Seis mujīpūrī Isabe nijīpaco nirō yu'rucaro niwū. Ticuse mujīpūrī be'ro Ō'acū cūrē wereco'tegu Gabriere a'tiro weecu niwī. Galilea di'ta nirī macā Nazarepu o'ócu niwī tja. ²⁷Cūrē ni'cō numio Mariare, ne apī ūmu me'rā niña'ti'core quetiweredutigu o'ócu niwī. Co ni'cū Davi pārami nituriagu José wāmetigu me'rā omocā dū'tegotigo weeco niwō. ²⁸Ō'acūrē wereco'tegu co nirōpu sājāa, añudutigu a'tiro nicu niwī:

—María, mu'urē añudutise miiti'i. Ō'acū mu'urē añurō wéégu pajaña'mi. Cū marī wioḡu mu'u me'rā nimi. Nipe'tirā numia yu'ruoro mu'urē añurō weeyu'rūnu'cāgūsami, nicu niwī.

²⁹Cū tojo nicā tu'logo, tu'omarīa wa'aco niwō.

—¿De'ro weegu yu'ure tojo añudutiti? nico niwō. ³⁰Be'ro Ō'acūrē wereco'tegu a'tiro nicu niwī:

—María, yu'ure uiticā'ña. Ō'acū ī'orōpure mu'u añuse bocapu. Mu'u me'rā e'catisami. ³¹Ni'cārōacārē mu'u nijīpaco tojagósa'a. Ni'cū pō'rātigosa'a. Cūrē Jesú wāme ō'oña. ³²Cū mejō nigū mejēta nigūsami. “Ō'acū u'musecjū macū nimi”, nino'gūsami. Cū ñecū Davire wee'caronojō Ō'acū wioḡu sōrōgūsami. ³³Tojo weegu Israe curuacjārārē dutinu'cūcūsami. Cū dutise ne pe'tisome. Wioḡu ninu'cūcūsami, nicu niwī.

³⁴Cū tojo nicā tu'logo, María Ō'acūrē wereco'tegure sērītiña'co niwō:

—¿De'ro wee a'te tojo wa'abosari? Yu'u ne ni'cū ūmu me'rā niwe'le, nico niwō.

³⁵ Õ'acūrē wereco'tegu core yu'ticu niwī:

—Espíritu Santu mū'upure dijatagusami. Õ'acū u'musecjū cū tutuase mū'upure o'mecurua weronojō dijati, tuubi'arosa'a. Tojo weegu mū'u macū Õ'acū yagu añugū waro tojagúsami. Cū “Õ'acū macū nimi”, nino'gūsami. ³⁶ Mū'u basuco Isabe quē'rā b̄uc̄o waro nimigō, ni'cū macū w̄agosamo. Co na “Pō'rā marīmo” nino'co co nijīpaco nirō seis mujīpūrī yu'rutoja'a. ³⁷ Õ'acūrē nipe'tise weeta basio'o, nicu niwī.

³⁸ Cū tojo nicā tu'ogo, María yu'tico niwō:

—Yu'u Õ'acūrē da'rawā'ñaco'tego ni'i. Õ'acū mū'u ní'caronojōta yu'ure weeato, nico niwō.

Co tojo nitu'ajaca be'ro Õ'acūrē wereco'tegu wa'a wa'acu niwī.

María Isabere ī'agō wa'a'que ni'i

³⁹ Õ'acūrē wereco'tegu wérēca be'ro María yoogoro marīrō a'tiro weeco niwō. Te n̄m̄urīta co basuco Isabere opa bu'pa nirī macā Judea di'tapu ī'agō wa'aco niwō. ⁴⁰ Topu ejago, Zacaría ya wi'ip̄u sājāaco niwō. Sājāagō, Isabere añudutico niwō. ⁴¹ Co añuduticāta, Isabe macū paa po'pearu s̄āñagū a'meña'cu niwī. Isabe Espiritu Santure c̄uoyu'ruago tojaco niwō. ⁴² Tojo weego co up̄utu tutuaro me'rā ucūco niwō:

—Nipe'tirā numia yu'ruoro Õ'acū mū'urē añurō weeyu'r̄unū'cāmi. Mū'u macū quē'rārē añurō weemi. ⁴³ Mū'u yu'u wioгу paco yu'ure ī'agō a'ticā, añubutiaro wa'a'a. ⁴⁴ Mū'u añudutisere tu'ocāta, yu'u macū paa po'pearu s̄āñagū e'catise me'rā a'meña'mi. ⁴⁵ Õ'acū marī wioгу mū'urē “Tojo weeguti” ní'que queoro wa'arosa'a. Mū'u cū tojo ní'quere tu'o ējōpeo'co e'cati'i, nico niwō Isabe.

⁴⁶ Be'ro María a'tiro nico niwō:

Yu'u ejeripō'rāpu Õ'acū yu'u wioгу e'catise o'o'o.

⁴⁷ Õ'acū yu'ure yu'ruogu me'rā e'cati'i.

⁴⁸ Yu'u mejō nigōrē Õ'acū a'tiro weecu niami.

Cūrē da'rawā'ñaco'tegore wācūcu niami.

A'tiro nicā me'rā nipe'tirā yu'ure “Õ'acū añurō weeami core”, nirāsama.

⁴⁹ Õ'acū tutuayū'ruagu yu'ure añubutiasē waro weeami.

Cū añuyū'ruagu, ña'ase moogū nimi.

⁵⁰ Nipe'tirā cūrē wiopesase me'rā tu'oña'rārē pajaña'nu'cūcūsami.

⁵¹ Cū tutuaro me'rā peje añuse weemi.

Āpērā yu'ruoro ni'i ni tu'oña'rārē do-caque'acā weemi.

⁵² Wiorā nimi'cārārē mejō nirā tojacā weemi.

Mejō nirā pe'ere wiorā weronojō morōmi.

⁵³ Ujaboarārē peje waro añuse o'omi.

Peje c̄uomi'cārārē ne ñe'lenojō marīrā tojacā weemi.

⁵⁴ Israe curuacjārā cūrē da'raco'terārē weetamumi.

Ne cārō narē pajaña'ticā weetimi.

⁵⁵ Cū marī ñecūs̄umuarē “Tojo weeguti” ní'caronojōta weemi.

Abrahārē, tojo nicā cū pārāmerā nituriarārē pajaña'nu'cūcūsami, nico niwō María.

⁵⁶ María Isabe tiropu i'tia mujīpū tojánico niwō. Be'ro co ya wi'ip̄u dajatojaaco niwō.

Juā masārē wāmeyeri masū bajua'que ni'i

⁵⁷ Be'ro Isabe co macūrē wuariteronojō ejacaro niwū. Titare co macū bajuacu niwī. ⁵⁸ Cū bajuáca be'ro co acawererā, āpērā co ya wi'i pu'to nirā core e'catitamurā wa'acārā niwā. Õ'acū core añubutiasē weecā ī'arā, tojo weecārā niwā. ⁵⁹ Ni'cā semana cū bajuáca be'ro Moisé duti'caronojōta

weecārā niwā. Cū ō'rēcju yapa caserore yejecō'adutirā wa'acārā niwā. Masā cūrē cū pacu wāme weronojō Zacaríā wāmeysesī'ricārā nimiwā. ⁶⁰Na tojo weesī'rīmicā, cū paco narē nico niwō:

—Niwe'e. Cū Juā wāmetigusami, nico niwō.

⁶¹Masā pe'e “¿De'ro weegu? Mu'u acawererā Juā wāmetirā marīma”, nicārā niwā.

⁶²Be'ro Zacaríare “¿Mu'u de'ro wāme ō'osī'rīsari?” nírā, weequese me'rā sērītiña'cārā niwā. ⁶³Na tojo nicā, ni'cā pji sērīcu niwī. Ti pjiḗpū cū “Juā wāmetigusami”, ni ojacu niwī. Nipe'tirā cū tojo weesere ī'arā, ꞡcuape'tia wa'acārā niwā. ⁶⁴Cū ojāca be'ro maata Zacaríā apaturi ucūnu'cācu niwī tja. Tojo nicā Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. ⁶⁵Zacaríā tojo weese me'rā nipe'tirā cū pu'to nírā ꞡcuape'tia wa'acārā niwā. Nipe'tirā to ꞡ'muase bu'papu nírā Judeacjārā tojo wa'a'quere werestewā'cācārā niwā. ⁶⁶Nipe'tirā na tojo wereturiasere masírā, pūrō wācūcārā niwā. Cū Ō'acū tutuaro me'rā bajuacā ī'arā, a'merī sērītiña'mujācārā niwā:

—¿Cū wī'magū bucu ējāgū, de'ro nigūnojo nigūsari? nicārā niwā.

Zacaríā Ō'acūrē basapeo'que ni'i

⁶⁷Wī'magū pacu Zacaríā Espírītu Sature cuoyu'ruacu niwī. Tojo weegu Ō'acū ucūdutisere a'tiro ucūcu niwī:

⁶⁸Marī wioḡu Ō'acū Israe curuacjārā wioḡure añurō ucūrā.

Marī tiro, cū yarā tiroḡu a'timi.

Marīrē weetamugū, añurō yu'ruacā weegusami.

⁶⁹Cū marīrē yu'ruoacju tutuayu'ruagure o'ógusami.

Cūrē Davi pārāmerā nituriarā wa'teropu nigūrē o'ógusami.

Davi Ō'acūrē da'rawā'nāco'tegu nicu niwī.

⁷⁰A'tere ne waroputa cū ye queti weremu'tārī masā ña'ase moorā me'rā Ō'acū “Tojo weeguti”, nicu niwī.

⁷¹Nipe'tirā marīrē waparātīrārē, marīrē ī'atu'tīrārē yu'ruweticā weegusami.

⁷²Tojo nicā marī ñecūsumuarē “Musārē pajaña'gūti.

Yu'u “Tojo weeguti” ní'que añusere ne acobojosome”, nicu niwī.

⁷³A'tere Ō'acū cū basuta marī ñecū Abrahārē “Tojo weeguti”, nicu niwī.

⁷⁴Marīrē ī'atu'tīrārē yu'ruacā weegusami.

Tojo nicā uiro marīrō marīrē cū dutiro weecā weegusami.

⁷⁵Nipe'tiro marī catiro pōtēorō añurā, cū yarā cū uaro weecā weegusami, nicu niwī Zacaríā.

⁷⁶Mu'u, yu'u macūacā, marī wioḡu a'ti-atji ma'arē apoyumu'tāgū nigūsa'a.

Tojo weegu “Ō'acū ꞡ'musecjū ye quetire weremu'tārī masū nimi”, nino'gūsa'a.

⁷⁷Mu'u Ō'acū yarārē a'tiro nigūsa'a:

“Musā ña'arō wee'quere acobojose sērīcā, musārē acobojogusami.

A'tiro wéégu, musā pecame'epu wa'abo'cārārē yu'ruogusami”, nigūsa'a.

⁷⁸Ō'acū marī wioḡu marīrē ma'i pajaña'tjāgū, cū macū marīrē yu'ruoacjare o'ógusami.

⁷⁹Cū na'itī'arōpu nīrārē sī'orō weronojō marī cūrē masītīrā, pecame'epu wa'abo'cārārē cūrē masīcā weegusami.

Tojo wee marī ña'arō wee'quere acobojogu, marīrē cū me'rā añurō nisetīcā weegusami, nicu niwī Zacaríā.

⁸⁰Wī'magū bucuā, siape me'rā Ō'acūrē nemorō ējōpeowā'cācu niwī. Yucu marīrō, masā marīrōpu nibajaque'aticu niwī. Téé Israe curuacjārārē bu'enu'cācateropu topu nituocu niwī.

Jesú cū bajua'que ni'i

(Mt 1.18-25)

2 Jesú cū bajuase duporo nipe'tirā romano masā wioḡu Augusto wāmetiḡu nipe'tirā masārē ba'paque-ogutigu, na wāmerē ojaō'oduticu niwī. ²Cirenio, Siria di'ta wioḡu nícatero ne waro ojaō'ose nu'cācaro niwū. ³Nipe'tirārē na ñecūsūmua bajua'que macārīpu ojaō'ogū wa'aduticu niwī.

⁴Tojo weḡu José Nazare Galilea di'ta nirī macāpu ní'cu wijawā'cācu niwī. Belé Judea di'ta nirī macāpu wa'acu niwī. Topu cū ñecū Davi bajuacu niwī. Cū Davi pārāmi niyugu, topu ojaō'odutigu wa'acu niwī. ⁵Cū, cū omocā du'teacjo María me'rā Belēpu ojaō'odutigu wa'acu niwī. Co wī'magū cūogo nico niwō. ⁶Na Belēpu nirī cura María co wī'magū ñe'eritero ejacaro niwū. ⁷Topure na cārīrī wi'i bocaticārā niwā. Tojo weerā ecarā na cārīrī wi'ipu wa'acārā niwā. Topu co ne waro wī'magū wuaco niwō. Cūrē su'ti caseri me'rā oma, ecarā na ba'ari co'ropu cūuco niwō.

Õ'acūrē wereco'terā

**u'musecjārā oveja co'terārē
Jesú bajuasere were'que ni'i**

⁸Belé sumutopu oveja co'terā nicārā niwā. Na, na yarā ovejare co'terā, cāpūpu nibo'reamujācārā niwā. ⁹Wācūña marīrō narē ni'cū Õ'acūrē wereco'tegu u'musecjū bajuacu niwī. Õ'acū cū asitese na tiropu añurō bo'reyuse'sa wa'acaro niwū. Tojo wa'acā ī'arā, ucuay'u'ruacārā niwā. ¹⁰Õ'acūrē wereco'tegu narē a'tiro nicu niwī:

—Yu'ure uiticā'ña. Musārē añuse quetire miitigu wee'e. Te quetire tu'orā, nipe'tirā e'catirāsama. ¹¹Ni'cācā ñami Davi ya macā Belēpu musārē yu'ruoacju bajuami. Cū Õ'acū bese'cu Cristo marī

wioḡu nimi. ¹²Cū wī'magūrē su'ti caseri me'rā oma'cure bocaekarāsa'a. Wa'icūrā nirī wi'ipu cūñagūrē ī'arāsa'a. Musā a'tere ī'arā, “Diacjūta wereapī”, nirāsa'a, nicu niwī Õ'acūrē wereco'tegu.

¹³Cū tojo nīca be'roacā cū tiropu pājārā Õ'acūrē wereco'terā u'musecjārā bajuanemocārā niwā. Na Õ'acūrē ējōpe-orā, a'tiro e'cati basapeocārā niwā:

¹⁴Õ'acū u'musecjūrē e'catipeorā. Nipe'tirā cūrē “Añubutiāmi”, ni basapeoato.

A'ti di'ta pe'ere cū añurō weeno'cārā ejerisājāse cuoato, nicārā niwā.

¹⁵Be'ro Õ'acūrē wereco'terā u'musepu mujāca be'ro oveja co'terā na basu a'merī ucūcārā niwā:

—Te'a quero Belēpu. Tojo wa'a'quere, Õ'acū marīrē wereduti'quere ī'arā marī, nicārā niwā.

¹⁶Tojo weerā sojaro me'rā macāpu pi'acārā niwā. Topu pi'atarā, María, Joseré bocaecārā niwā. Wī'magū quē'rārē ecarā ba'ari co'ropu cūñagūrē ī'acārā niwā. ¹⁷Cūrē ī'āca be'ro Õ'acūrē wereco'tegu wī'magū ye quetire narē ní'quere werestecārā niwā. ¹⁸Nipe'tirā na weresere tu'orā, tu'o ucuamujācārā niwā. ¹⁹María pe'e oveja co'terā tojo nisere co se'saro wācū tu'ōña'cā'co niwō. Uputu tere wācūnurūco niwō. ²⁰Oveja co'terā Õ'acūrē wereco'tegu narē ní'caronojōta queoro wa'acā ī'arā, Õ'acūrē “Añuy'u'ruami”, ni e'catitojacārā niwā.

Jesure na Õ'acū wi'ipu mia'que ni'i

²¹Ni'cā semana Jesú bajuāca be'ro na weewaronojō weecārā niwā. Jesure cū ò'rēcju yapa caserore yejecō'acārā niwā. Titareta cūrē Jesú wāme ò'ocārā niwā. Ti wāmerēta Õ'acūrē wereco'tegu María co nijīpaco nise duporo ò'oduticu niwī. Tojo weerā tojo wāmeyecārā niwā.

²²Wī'magū co wuāca be'ro ticuse numurī yu'rūca be'ro na weewaronono-

jōpuma weecārā niwā. Moisé dutise a'tiro nicaro niwū. Numia wī'magū wuāca be'ro ticuse nūmūrī be'ro apaturi na nī'caronojōta tojato tja nīrō tojo duti-caro niwū. Titare wī'magūrē Jerusalēpu miacārā niwā. Topu Ō'acū wi'ipū mi-isājāa, Ō'acūrē “Mū'u yagu nimi”, ni ī'orā wa'acārā niwā. ²³ Ō'acū dutise tojo niyucā, tere tojo weecārā niwā. A'tiro nicaro niwū: “Nipe'tirā bajuamūtārā mūua Ō'acū yarā sājācā weeno'rāsama”, niwū. ²⁴ Be'ro María, tojo nicā José Ō'acū duti'caronojōta weecārā niwā tja. A'tiro nicaro niwū: “Ō'acūrē ējōpeorā, puarērā buja weronojō bajurārē o'oya. Na marīcā buja puarā o'oya”, nicaro niwū.

²⁵ Titare ni'cū Jerusalécjū Simeó wāmetigu nicu niwī. Cū añugū waro Ō'acūrē ējōpeoyu'rūgu nicu niwī. Israe curuacjārē yu'rūoacjūre yucuegu weecu niwī. Espiritu Santu Simeó me'rā ninu'cūcu niwī. ²⁶ Espiritu Santu cūrē a'tiro wereyutojacu niwī:

—Cristo Ō'acū besel'cure ī'atimigū, mū'u wērīsome, nicu niwī. ²⁷ Ō'acū wi'ipū Jesure miāca nūmūrē Espiritu Santu Simeórē ti wi'ipū wa'aduticu niwī. Be'ro Jesure cū pacusumua Moisé duti'caronojōta wéerā, Ō'acū wi'ipū mi-acārā niwā. ²⁸ Wī'magūrē ī'agū, Simeó miiwūacu niwī. Miiwua, Ō'acūrē e'catipeogu, a'tiro nicu niwī:

²⁹ Wiogu, mū'u “A'tiro weegūti” nī'quere queoro weeapu.

Tojo weegu ni'cārōacārē yu'u mū'urē da'raco'tegu e'catise me'rā wērīmasī'i.

³⁰ Masārē yu'rūoacjūre ī'atoja'a.

³¹ Mū'u nipe'tirā masā ī'orōpu cūrē masīdutigu tojo weewu.

³² Cūta judío masā nitirārē mū'urē ējōpeodutigu sī'ogū weronojō weegusami.

Tojo nicā nipe'tirā mū'u yarā Israe curuacjārā “Ō'acū añurō weeami”, ninorāsama, nicu niwī Simeó.

³³ Simeó wī'magūrē tojo nicā tu'orā, José, tojo nicā Jesús paco tu'omarīa wa'acārā niwā. ³⁴ Be'ro Simeó narē “Ō'acū musārē añurō weeato”, nicu niwī. María, Jesús pacore a'tiro nicu niwī: —Ō'acū ā'rī wī'magūrē a'tiro weedutigu beseapī. Cūrē hatirā Israe curuacjārā cō'adijono'rāsama. Cūrē uarā pe'e morōpeono'rāsama. Cū Ō'acū ye cjasere ī'omūtāgū nigūsami. Pājārā cūrē teerāsama. ³⁵ Tojo weese me'rā nipe'tirā wācūsere bajuyoropu masīno'rōsa'a. Mū'u pe'ere te di'pji me'rā nōsērō weronojō pūrīse tu'oña'gōsa'a, nicu niwī Marīare.

³⁶ Apego Ō'acū wi'ipūre Ō'acū ye queti weremūtārī masō nico niwō. Co Ana wāmetico niwō. Fanuel macō Aser curuacjō nico niwō. Bucuo waro nico niwō. Ne waropūre nu'mio waro omocā du'teco niwō. Co omocā du'teca be'ro siete cū'marī co marāpu me'rā nico niwō. Ticuse cū'marī be'ro co marāpu wērīa wa'acu niwī. ³⁷ Jesure na Ō'acū wi'ipū miacaterore co wapewio ochenta y cuatro cū'marī cuoco niwō. Co Ō'acū wi'ipūre ne wijatico niwō. Topu Ō'acūrē ējōpeogo, nāmīrī, mūncori be'ti, nūbuenti'cūcā'co niwō. ³⁸ Simeó Marīare, Joseré ucūrī cura Ana na tiropu wa'aco niwō. Jesure ī'agō, Ō'acūrē e'catise o'oco niwō. Be'ro nipe'tirā Jerusalécjārā masārē yu'rūoacjūre co'terārē Jesús ye cjasere wereco niwō.

María, José, Jesús na ya macā Nazarepu dajatojaa'que ni'i

³⁹ Nipe'tise Ō'acū duti'quere weetu'a-jaca be'ro María, José, Jesús na ya macā Nazare, Galilea di'tapu dajatojaacārā niwā. ⁴⁰ Wī'magū siape me'rā bucuu,

nemorō tutuagu, masīnemogū wa'acu niwī. Ō'acū cūrē añurō weecu niwī.

**Jesú Ō'acū wi'ipu
wiorā me'rā ucū'que ni'i**

⁴¹ Jesú pacusumua nipe'tise cū'marī Pascua bosenumū nicā Jerusalépu bosenumūri wa'awnacārā niwā. ⁴² Tojo weerā Jesú doce cū'marī cuocā, na weewaronojōpuma wa'acārā niwā tja. Jesú titare ne waro bosenumū wa'agu weecu niwī. ⁴³ Bosenumū yu'rūca be'ro José, María na ya macāpu dajatojaacārā niwā. Titare Jesú pe'e cū paco María, José masīrō marīrō Jerusalépu tojacā'cu niwī. ⁴⁴ Na Jesure “Āpērā marī me'rācjārā me'rā wa'ayusami”, nicārā nimiwā. Tojo weerā na wācūque'tiro marīrō ni'cā numū ma'apure wa'acārā niwā. Be'ropu na acawererā, na i'amasīrā wa'tero cūrē a'macārā nimiwā. ⁴⁵ Ne bocaticārā niwā. Tojo weerā cūrē a'marā, Jerusalépu majāmitojacārā niwā.

⁴⁶ I'tia numū na Jerusalépu wijāca be'ro Ō'acū wi'ipu cūrē bocacārā niwā. Cū Moisé oja'quere bu'eri masā wa'teropu ducicu niwī. Na ucūserē tū'o, cū quē'rā narē sērītiña'mujācu niwī. ⁴⁷ Nipe'tirā cū masisere i'arā, cū yu'time'rīsere tū'orā, i'amarīamujācārā niwā. ⁴⁸ Cū Ō'acū wi'ipu ducijā i'arā, cū pacusumua i'amarīacārā niwā. Cū paco cūrē nico niwō:

—Macū ¿de'ro weegu ūsārē tojo weeati? Mū'u pacu, yu'u uputu mū'urē a'mapu. Uputu wācūque'tiapu, nico niwō.

⁴⁹ Co tojo nicā tū'ogu, Jesú nicu niwī:

—¿De'ro weerā yu'ure a'mati? ¿Musā yu'u pacu ye cjasere weeroua'a nisere masītiati? nicu niwī.

⁵⁰ Cū pacusumua Jesú tojo nisere tū'o-masīticārā niwā.

⁵¹ Be'ro na me'rā Nazarepu dajatojaacu niwī. Cū toduporopu wee'caronojōta na dutisere añurō yu'tinu'cūcu niwī. Cū paco nipe'tise Jerusalépu tojo wa'a'quere wācūnurūco niwō. ⁵² Jesú siape me'rā buca, masīnemowā'cācu niwī. Ō'acū cūrē “Añugū nimi”, ni i'acu niwī. Masā quē'rā nipe'tirā cūrē añurō wācūcārā niwā.

**Juā masārē wāmeyeri
masū bu'e'que ni'i**

(Mt 3.1-12; Mr 1.1-8; Jn 1.19-28)

3 Quince cū'marī Tiberio wāmetigu nipe'tirā romano masā wioгу niri cura a'ticūrā cū docacjārā wiorā nicārā niwā. Poncio Pilato Judea di'ta wioгу nicu niwī. Herode Galilea di'ta wioгу nicu niwī. Herode acabiji Felipe Iturea, Traconite wāmetise di'ta wioгу nicu niwī. Lisanas wāmetigu Abilinia di'ta wioгу nicu niwī. ² Anás, tojo nicā Caifá pa'ia wiorā nicārā niwā. Tita na wiorā niri cura Ō'acū Zacaríā macū Juārē masā marīrō, yucu marīrōpu ucūcu niwī. ³ Be'ro Juā nipe'tiro dia Jordá wāmetiri maa wa'teropu yu'rūwā'cācu niwī. Masārē a'tiro bu'ecu niwī:

—Musā ña'arō weeseti'quere bujaweti ducayu, wāmeyeno'ña. Tojo weerā musā ña'arō wee'quere acobojono'rāsa'a, nicu niwī. ⁴ Duporocjūpu Ō'acū ye queti werem'tārī masū Isaiā oja'caronojōta Juā queoro weeseticu niwī. A'tiro ojayuno'caro niwū:

Ni'cū yucu marīrō, masā marīrōpu a'tiro caricūnu'cūbajaque'atigusami:

“Marī wioгу a'tiatji ma'arē apoyuya. Diacjūca ma'a añurī ma'a quē'rārō weronojō weeyuya.”

(Marī wioгу a'tiati duporo musā nisetisere apoyuya, masā wācūserē ducayuya nīgū, tojo nicu niwī.)

⁵ Nipe'tise di'ta tū'ruri yaa, ni'cārōwijino'rōsa'a.

Nipe'tise ūrūpagu, opa bu'pa diacjūca pa weeno'rōsa'a.

Ma'arī diacjū nitise ma'arī diacjūnu'cōno'rōsa'a.

Ma'arī coperibujuse yaamu'muono'rōsa'a.

(Musā űa'arō weeseti'quere ducayū, apoya nīgū, tojo nicu niwī.)

⁶ Musā tojo weecā, Ō'acū masārē yu'rūosere nipe'tirā ī'arāsama, ni ojacu niwī Isafa.

⁷ Masā Juā tiropu wāmeyedutirā wa'acārā niwā. Na tojo weecā, narē a'tiro nicu niwī:

—Musā weeta'sari curuacjārā aña weronojō ni'i. Aña nūcū űjūcā, uiwā'cāsama. Musā aña weronojō bu'iri da'resere ui'i. Tojo uirā, musā űa'arō wee'quere bujaweti ducayusi'rītimirā, wāmeyedutirā a'tiapu. ⁸ Musā diacjūta űsā űa'arō wee'quere bujaweti ducayupū nīrā, musā weesetise me'rā ī'oña. A'tiro wācūticā'ña: “Ŭsā Abrahā pārāmerā ni'i. Tojo weerā Ō'acū tiropu wa'arāsa'a”, ni wācūticā'ña. Musā wācūserē ducayuticā, Abrahā pārāmerā nise wapamarī'i. Ō'acū uagu, a'te űtāperi me'rā Abrahā pārāmerā wa'acā weemasīmi. Cū tojo weecāma, na pe'e Ō'acū űaro weebosama. ⁹ Marī yucupagu ote'quepagu weronojō ni'i. Ō'acū musārē yucupagu dūca marīsepagure besecō'arō weronojō weegusami. Yucu añurō dūcatiticjūre paacō'a, űjūacō'acā'no'sa'a. Tere wee'caro weronojō musā wācūserē ducayuticā, añurō weeseticā, Ō'acū musārē cōmea me'rā paacō'agū weronojō bu'iri da'regusami, nicu niwī Juā.

¹⁰ Cū tojo nicā tu'orā, masā cūrē sērītiña'cārā niwā:

—To pūrīcārē ĵde'ro weerāsari? nicārā niwā.

¹¹ Juā narē yu'ticu niwī:

—No'o puaro su'tiro cuogunojō apī moogūrē ni'cārō o'oya. Ba'ase cuogunojō ba'ase moogū me'rā ducawaa ba'aya, nicu niwī.

¹² Āpērā quē'rā romano masā wiorārē niyeru wapaseebosari masā Juā tiropu wāmeyedutirā wa'acārā niwā. Cūrē sērītiña'cārā niwā:

—Ŭsārē bu'egu, ĵsā de'ro weerāsari? nicārā niwā.

¹³ Juā narē yu'ticu niwī:

—Romano masā na wapaseeduti'caro nemorō wapaseeticā'ña. Na dutiro ejat- uaro wapaseeya, nicu niwī.

¹⁴ Āpērā surara quē'rā cūrē sērītiña'cārā niwā:

—Ŭsā waro, ĵde'ro weerāsari? nicārā niwā.

Juā narē yu'ticu niwī:

—Ne āpērā cuosere ē'maticā'ña. Na o'oticā, tutuaro me'rā narē uise o'o, űa'arō weeticā'ña. Tere űarā, na weeti'quepūreta weresādojaticā'ña. Musā wapata'ase me'rā dia'cū e'catiya, nicu niwī.

¹⁵ Masā Juā bu'esere tu'orā, uputu wācūcārā niwā.

—Apetero weegu Juā Ō'acū bese'cu Cristo marī yoacā yucue'cu nisami, ni wācūcārā nimiwā. ¹⁶ Na tojo nisere masīgū, Juā nipe'tirārē a'tiro nicu niwī:

—Yu'cu musārē na űa'arō wee'quere bujaweti, du'uama nīgū, aco me'rā wāmeye'e. Yu'cu be'ro apī yu'cu nemorō tutuagu a'tigusami. Cū añugū waro nimi. Yu'cu pe'e mejō nigū tu'oña'a. Cū ye sapat- ure tuweemasītigu weronojō cūrē ne ni'cārōwijimasītisa'a. Cū pūrīcā Espīritu Santure musārē o'ógusami. Cūrē masā me'rā ninu'cūcā weegusami. űa'arōrē űjūaweero weronojō musārē añurō to- jato nīgū űa'arō wee'quere cō'agūsami.

¹⁷ Yu'cu be'ro a'tigu ni'cū trigo su'ti- weeri masū weronojō nimi. Cū te su'tire mejēcā su'awee, cō'asami. Te trigo peri quē'rārē mejēcā mii, te nurōrī

wi'ipɯ nɯrōsami. Te su'tire pecame'epɯ ɯjũacō'asami. A'te weronojō cū, cū yarā warore bese, cū tiropɯ miagūsami. Apērārē pecame'epɯ cō'abajuriogusami. Ti me'e ne pe'tisome, nicɯ niwī Juā.

¹⁸Tojo weeseñojō me'rā peje apeye werecasanemocu niwī. Tenojō me'rā Juā Ō'acū ye añuse quetire masārē werecu niwī. ¹⁹Apeyema tja Herode ti di'ta Galilea wiojure tu'ticu niwī. Herode cū acabiji Felipe nɯmo Herodfa wāmetigore ē'ma, nɯmoticu niwī. Tojo nicā apeye peje ña'ase weenemo'que bu'iri tu'ticu niwī. ²⁰Herode Juā cū were'quere tu'oronojō nígū, mejō ña'arō weenemocu niwī. Juārē bu'iri da'reri wi'ipɯ sōrōduticu niwī.

Juā Jesure wāmeye'que ni'i

(Mt 3.13-17; Mr 1.9-11)

²¹Juārē bu'iri da'reri wi'ipɯ sōrōatji dɯporo Juā pājārā masārē wāmeyecu niwī. Be'ro Jesú quē'rārē wāmeyecu niwī. Cārē wāmeyegu ñubueri cura ɯ'muse pāricaro niwū. ²²Tojo wa'acā, Jesú bu'ipɯ Espiritu Santu buja weronojō bajugu cūpɯre dijatacu niwī. Ʋ'musepɯ cū pacɯ Ō'acū ucūdijogɯ, a'tiro nicɯ niwī:

—Mɯ'ɯ yɯ'ɯ macū yɯ'ɯ ɯpɯtu ma'igū ni'i. Mɯ'ɯ me'rā pūrō e'cati'i, nicɯ niwī.

Jesú ñecūsɯmua na nituriamujāti'que ni'i

(Mt 1.1-17)

²³Jesú treinta cū'marī wa'tero cɯogu, bu'enɯ'cācu niwī. Masā cūrē “José macū nimi”, nicārā nimiwā. José Elí macū nicɯ niwī. ²⁴Elí Matat macū nicɯ niwī. Matat Leví macū nicɯ niwī. Leví Melqui macū nicɯ niwī. Melqui Jana macū nicɯ niwī. Jana José macū nicɯ niwī. ²⁵José Matatías macū nicɯ niwī. Matatías Amós macū nicɯ niwī. Amós Nahúm macū nicɯ niwī. Nahúm Esli macū nicɯ niwī. Esli Nagai macū nicɯ niwī. ²⁶Nagai Maat

macū nicɯ niwī. Maat Matatías macū nicɯ niwī. Matatías Semei macū nicɯ niwī. Semei Josec macū nicɯ niwī. Josec Judá macū nicɯ niwī. ²⁷Judá Joanán macū nicɯ niwī. Joanán Resa macū nicɯ niwī. Resa Zorobabel macū nicɯ niwī. Cū Salatiel macū nicɯ niwī. Salatiel Neri macū nicɯ niwī. ²⁸Neri Melqui macū nicɯ niwī. Melqui Adi macū nicɯ niwī. Adi Cosam macū nicɯ niwī. Cosam Elmadam macū nicɯ niwī. Cū Er macū nicɯ niwī. ²⁹Er Josué macū nicɯ niwī. Josué Eliezer macū nicɯ niwī. Eliezer Jorim macū nicɯ niwī. Jorim Matat macū nicɯ niwī. ³⁰Matat Leví macū nicɯ niwī. Leví Simeó macū nicɯ niwī. Simeó Judá macū nicɯ niwī. Judá José macū nicɯ niwī. José Jonam macū nicɯ niwī. Jonam Eliaquim macū nicɯ niwī. ³¹Cū Melea macū nicɯ niwī. Melea Mena macū nicɯ niwī. Mena Matata macū nicɯ niwī. Matata Natán macū nicɯ niwī. ³²Natán Davi macū nicɯ niwī. Davi Isaf macū nicɯ niwī. Isaf Obed macū nicɯ niwī. Obed Booz macū nicɯ niwī. Booz Sala macū nicɯ niwī. Sala Naasón macū nicɯ niwī. ³³Naasón Aminadab macū nicɯ niwī. Cū Admin macū nicɯ niwī. Admin Arni macū nicɯ niwī. Arni Esrom macū nicɯ niwī. Esrom Fares macū nicɯ niwī. Fares Judá macū nicɯ niwī. ³⁴Judá Jacob macū nicɯ niwī. Jacob Isaa macū nicɯ niwī. Isaa Abrahā macū nicɯ niwī. Abrahā Taré macū nicɯ niwī. Taré Nacor macū nicɯ niwī. ³⁵Nacor Serug macū nicɯ niwī. Serug Ragau macū nicɯ niwī. Ragau Peleg macū nicɯ niwī. Peleg Heber macū nicɯ niwī. Heber Sala macū nicɯ niwī. ³⁶Sala Cainán macū nicɯ niwī. Cainán Arfaxad macū nicɯ niwī. Arfaxad Sē macū nicɯ niwī. Sē Noé macū nicɯ niwī. Noé Lamec macū nicɯ niwī. ³⁷Lamec Matusalén macū nicɯ niwī. Matusalén Enoc macū nicɯ niwī. Enoc Jared macū nicɯ niwī. Jared Mahalaleel macū nicɯ niwī. Cū Cainán macū nicɯ niwī.

³⁸ Cainán Enós macū nicu niwī. Enós Set macū nicu niwī. Set Adá macū nicu niwī. Adá Ō'acū cū ne waro wee du'pócāti'cu nicu niwī. Tojo weegu cū Ō'acū macū nicu niwī.

**Jesure wātī Ō'acūrē yu'rūnu'cācā
weesī'rīmi'que ni'i**

(Mt 4.1-11; Mr 1.12-13)

4 Juā Jesure wāmeyeca be'ro Jesú Espíritu Santure cuoyu'ruacu niwī. Cūrē dia Jordá wāmetiri maapu ní'cure Espíritu Santu maata yucu marīrō, masā marīrōpu miacu niwī. ² Topure cuarenta nūmūri nicu niwī. Wātī Jesure cū pacure yu'rūnu'cādutigu niquesācu nīmīwī. Cū topu nise nūmūrīrē Jesú ne cā'rō ba'aticu niwī. Tojo weegu ūjaboacu niwī. ³ Tojo wa'ari curare wātī cūrē a'tiro nicu niwī:

—Mu'u diacjūta Ō'acū macū ni'i nígū, a'te ūtāperire pá dojorē ba'aya, nicu niwī.

⁴ Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'o: “Masā ba'ase me'rā dia'cū cati-masītisama”, ni ojano'wū, nicu niwī.

⁵ Be'ro wātī Jesure u'muacju ūrūgūpu miacu niwī tja. Topu nipe'tisere ni'cātita a'ti nucūcā cjase macārī pejere i'ope'ocā'cu niwī. ⁶ I'otoja, wātī a'tiro nicu niwī:

—Yu'u mu'urē a'te macārī wioгу, te macārīpu nise nipe'tise wioгу sōrōgūti. A'te nipe'tise yé ni'i. Tojo weegu yu'u no'o o'osī'rīgūrē o'oguti. ⁷ Mu'u yu'ure ejaque'a ējōpeocā, nipe'tise mu'u ye to-jarosa'a, nicu niwī wātī.

⁸ Jesú a'tiro yu'ticu niwī:

—Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'o: “Ō'acū mu'u wioгу ni'cūrēta ējōpeoya. Cū se'sarore, cū dutise di-a'cūrē weeco'teya”, niwū, nicu niwī Jesú.

⁹ Be'ro wātī Jesure Jerusalépu miaa, Ō'acū wi'i duposārīpu miimujācu niwī. Topu cūrē a'tiro nicu niwī tja:

—Mu'u diacjūta Ō'acū macū ni'i nígū, a'topu me'rāta nucūcāpu bu'pudijaya. ¹⁰ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu mu'urē a'tiro ojano'o:

Ō'acū cūrē wereco'terārē mu'urē co'te-dutigu o'ógusami.

¹¹ Mu'urē ūtāgāpu doquepejari nírā, mu'urē tuuñe'erāsama, ni ojano'caro niwū, nicu niwī wātī.

¹² Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Ō'acū ye queti ojāca pūrīpure a'te quē'rā ojano'caro niwū: “Mu'u wioгу Ō'acū cū ucū'quere ne ni'cāti ¿diacjūta nimitito? nírā, cūrē wee'i'odutiticā'ña”, ni ojano'wū, nicu niwī Jesú.

¹³ A'tiro wéégu, wātī apeye de'ro mejēcā Jesure weenemomasītica niwī. Weenemomasīti, yoaticā cūrē cō'awā'cānicu niwī.

**Jesú ne waro cū Galileapu
bu'enu'cā'que ni'i**

(Mt 4.12-17; Mr 1.14-15)

¹⁴ Jesú masā marīrōpu ní'cu Espíritu Santure cuoyu'ruagu, Galileapure dajacu niwī. Apērā cū ye quetire nipe'tiro Galilea wa'terocjārā ucūse'sa wa'acārā niwā. ¹⁵ Jesú macārīnucū na nerēwūasepu bu'ecu niwī. Nipe'tirā cūrē e'cati, “Añuyu'ruami”, nicārā niwā.

**Jesú cū ya macā Nazarepu
dajatojaa'que ni'i**

(Mt 13.53-58; Mr 6.1-6)

¹⁶ Be'ro Jesú Nazare cū masāca macāpu dajatojaacu niwī. Judío masā na soowuari nūmu cū weewuaronojōpuma na nerēwūari wi'ipu sājāacu niwī. Topu wā'cānu'cā, Ō'acū ye queti ojāca pūrīrē bu'eī'ocu niwī. ¹⁷ Cūrē Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Isaíá ojāca pūrīrē bu'edutirā o'ocārā niwā. Cū ti pūrīrē

pāo, a'tiro oja'quere bocacu niwī. A'tiro nicaro niwū:

¹⁸ Espiritu Santu yu'wure nimi.

Cū añuse quetire pajasecuorārē yu'wre weredutigu cūuwī.

Bujawetirārē wācūtutuacā weedutigu o'ówī.

Āpērā dutise doca niwā'ñarārē yu'rūwet-icā weedutigu o'ówī.

Caperi i'atirārē i'acā weedutigu o'ówī.

Āpērārē dutipe, ña'arō weepeno'rārē wijata'adutigu o'ówī.

¹⁹ Ō'acū masārē yu'ruroritero etatoja'anisere weredutigu o'ówī, ni ojacu niwī Isaía, ni bu'ecu niwī Jesú.

²⁰ Be'ro, Jesú cū bu'éca be'ro ti pūrīrē tuutūrētoja, ti wi'i co'tegure wiacu niwī. Wia, narē bu'egutigu ejanujācu niwī. Nipe'tirā ti wi'ipū nirā cūrē ne i'adu'ticārā niwā. ²¹ Cū narē a'tiro ucūnū'cācu niwī:

—Ni'cācā me'rā mūsā tu'oropu bu'e'i'o'que queoro wa'a'a, nicu niwī.

²² Nipe'tirā Jesure añurō ucūcārā niwā. Cū ucūserē tu'orā, te añuse niyucā, tu'omarīa wa'acārā niwā. Na basu a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿Ā'rī José macū mejēta niti? nicārā niwā.

²³ Na tojo nisere masīgū, Jesú narē nicu niwī:

—Apetero weerā a'te masā na ucūwūasenojōrē yu'wre nírā nisa'a: “Ocoyeri masū mū'u basu pe'le ocoye yu'rwoya”, nisa'a. Tojo nicā “Mū'u Capernaupu wee'i'o'quere ūsā tu'owu. Te ūsā tu'o'quere a'to mū'u ya macā waropu quē'rārē wee'i'oña”, nírā nisa'a, nicu niwī.

²⁴ Be'ro narē ninemocu niwī:

—Diacjū mūsārē wereguti. Ne ni'cū Ō'acū ye queti weremu'tārī masūrē cū ya macācārā waro añurō pōtērītisama.

²⁵ Mūsārē a'tere diacjū masīcā ūasa'a. Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elía cū nícateropure Israe di'tapure pājārā

wapewia numia nicārā niwā. Titare i'tia cū'ma ape cū'ma deco acoro pe-jaticaro niwū. Tojo weerā nipe'tirā ti di'tacjārā ūputu ūjaboacārā niwā.

²⁶ Tojo nimicā, ne ni'cō Israe curu-acjō wapewiore weetamudutigu Ō'acū o'óticu niwī. Ape di'tacjō Sarepta wāmetiro Sidō pu'to nigō pe'ere weetamudutigu o'ócū niwī. ²⁷ Apeye quē'rā Eliseo Ō'acū ye queti weremu'tārī masū nícateropure a'te weronojōta wa'acaro niwū. Israe di'tapure pājārā cāmi boarā nicārā niwā. Tojo nimicā, Eliseo ne ni'cū ti di'tacjūrē yu'ruoticu niwī. Naamán aperocjū Siria di'tacjū pe'ere yu'ruocu niwī. Ō'acū Israe curuacjārārē weetamutigu, Israe curuacjārā nitirā pe'ere weetamucu niwī, nicu niwī.

²⁸ Ti wi'ipū nerē'cārā pājārā Jesú a'tiro nisere tu'orā, uayū'ruacārā niwā. ²⁹ Be'ro nipe'tirā to nirā wā'cānū'cā, Jesure macā sumutopu cō'aō'ocārā niwā. Na niri macācājū ūrūgū dūposārīpu cūrē tuuquedijorātirā miimujācārā niwā. ³⁰ Na tojo weesī'rimicā, Jesú na wa'tero wa'a, yu'rūwā'cā wa'acu niwī.

Jesú wātī sājāno'cure cō'awīrō'que ni'i

(Mr 1.21-28)

³¹ Be'ro Jesú Capernaupu wa'acu niwī. Ti macā Galilea di'tapu nicaro niwū. Topu masārē na soowuari nūmūrē bu'ecu niwī. ³² Dutisere cuogu weronojō bu'ecā i'arā, tu'omarīamujācārā niwā.

³³ Na nérēca wi'ipure ni'cū wātī sājāno'cu nicu niwī. A'tiro ūputu caricūcu niwī:

³⁴ —Jesú Nazarecjū, ūsārē cariboticā'ña. ¿Ūsārē bu'iri da're bajuriogu a'tigu weeti? Mū'urē i'amasī'i. Ō'acū o'ó'cu ña'ase moogū, añubutiagu ni'i, nicu niwī.

³⁵ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú wātī masūpu nigūrē tu'tigu, a'tiro nicu niwī:

—Di'tamaríaña. Ā'rípure nigú wi-
jaaya, nicu niwī.

Cū tojo nicā, wātī na i'orōpu tu-
uquecūu, cūpure nī'cu wijaacu niwī.
Ne cūrē mejēcā cāmida'rema'arō marīrō
wijaacu niwī. ³⁶Tojo wa'asere i'arā,
nipe'tirā ucuacārā niwā. Na basu a'merī
a'tiro ucūcārā niwā:

—Ā'rī dutise cuose žne'enojō nimi-
tito? Cū tutuaro me'rā wātīarē cō'awirō-
masimi. Cū narē cō'awirōcā, na wi-
jaama, nicārā niwā.

³⁷Tojo weero nipe'tiro Galileapu Jesú
ye cjase se'sa wa'acaro niwū.

**Jesú Simó Pedro mañecōrē
yu'ruo'que queti ni'i**

(Mt 8.14-15; Mr 1.29-31)

³⁸Jesú na nerēwuaropu nī'cu wijaa
wa'acu niwī. Wijáaca be'ro Simó ya
wi'ipu wa'acu niwī. Cū mañecō uputu
ujaque dutitico niwō. Tojo weerā Jesure
“Yurūoya”, ni sēricārā niwā. ³⁹Jesú co
pu'to ejanu'cā mu'rīi'a, ujaquere surudu-
ticu niwī. Cū tojo weecā, ujaque suru-
pe'tia wa'acaro niwū. Tojo wéeca be'ro
maata co wā'cānu'cā, narē ba'ase etigo
wa'aco niwō.

**Jesú pājārā masā
dutigirārē yu'ruo'que ni'i**

(Mt 8.16-17; Mr 1.32-34)

⁴⁰Mujipū sājārī cura nipe'tirā
no'o nise duti cuorārē Jesú tiropu
miacārā niwā. Jesú na dutitirānucūrē
omocā űapeogu, nipe'tirārē yu'ruocu
niwī. ⁴¹Na dutitirā wa'teropure
wātīa masāpure sājāa'cārā quē'rārē
cō'awirōcu niwī. Na wijaarā, a'tiro
caricūwijaacārā niwā:

—Mu'u Ō'acū macū ni'i, nicārā niwā.

Wātīa Cristo Ō'acū bese'cu nimi nis-
ere masīcārā niwā. Tojo weegu Jesú narē
tu'tigu, ucūdutiticu niwī.

**Jesú Galilea di'tapu cū ye
quetire werecusia'que ni'i**

(Mr 1.35-39)

⁴²Bo'reque'ari cura Jesú macā
sumuto masā marīrōpu wa'acu niwī. Cū
tojo weecā, masā cūrē a'ma, cū nirōpu
sirutuejacārā niwā. Cūrē aperopu
wa'adutitīcārā nimiwā. ⁴³Jesú narē
nicu niwī:

—Yu'u apeye macārīpu quē'rārē añuse
queti, Ō'acū a'ti nucūcācārārē wioгу
nigūsami nisere wereroua'a. Ō'acū na
ñā'arō wee'quere bujaweti ducayucā, cū
yarā sājācā weegusami. A'te niatjereta
yu'u pacu yu'ure o'ówī, nicu niwī.

⁴⁴Tojo weegu Jesú na nerēwuaase
wi'seri Galilea di'ta nise macārīpure
werecusiacu niwī.

**Jesú cū tutuaro me'rā wa'i
pājārā wējēcā wee'que ni'i**

(Mt 4.18-22; Mr 1.16-20)

5 Ni'cā numu Jesú Genesare wāme-
tiri ditara sumutopu nicu niwī. Cū
topu nirī cura pājārā masā etacārā niwā.
Cū Ō'acū ye queti weresere tu'osī'rīrā,
cū pu'to pājārā tuuwā'cācārā niwā. ²Di-
tara sumuto nucūporopu puawu masā
marīsepawu pa'sacā i'acu niwī. Wa'i
wējērā eja'cārā tepawure topu po'o,
na ye wejecupagure coerā wa'arā ma-
jānu'cācārā niwā. ³Jesú tepawure i'agū,
Simó yawupu mujāsājācu niwī. Simórē
“Sō'ocurepu wajawirōña”, nicu niwī. Cū
tojo nīca be'ro Jesú tiwupu ejanujā,
masā sumutopu nu'cūrārē bu'enu'cācu
niwī. ⁴Narē bu'ēca be'ro Simórē a'tiro
nicu niwī:

—Yucusure decocurepu wajawijaya.
Topu mu'u ya wejecure doqueñoña, nicu
niwī.

⁵Simó cūrē yu'ticu niwī:

—Masārē bu'egu, űsā pi'eti, űamipure
wējēbo'reamiapu. Ne wējētiasu. Mu'u

dutiguta dutitoja'a. Tojo weegu wejecure doqueñoğuti, nicu niwī.

⁶Na tigure doqueñooca be'ro pājārā waro wa'i sājāno'cārā niwā. Tojo weero tigu wejecu tū'rūrōpu weecaro niwū. ⁷Tere ī'arā, na me'rācjārā apewu yucusupu nirārē weetamudutirā buapijicārā niwā. Na, na tiropu eta, narē weetamucārā niwā. Tepawu puawuputa wa'i me'rā cārō mirīdijawe'socaro niwū. ⁸A'tiro wa'acā ī'agū, Simó Pedro Jesú tiro ejaque'a, cūrē nicu niwī:

—Yu'u wioğu, yu'u ña'arō weesebucu ni'i. Tojo weegu mu'u aņugū, ña'ase moogū yu'u tiro niticā'ña, nicu niwī.

⁹Wa'i pājārārē ī'amarīatjagū, tojo nicu niwī. Tojo nicā āpērā cū me'rā nī'cārā quē'rā mejārōta ī'amarīacārā niwā. ¹⁰Apewupu nī'cārā Zebedeo pō'rā Santiago, Juā Simó me'rācjārā na quē'rā ī'amarīacārā niwā. Be'ro Jesú Simórē nicu niwī:

—Uiticā'ña. Ni'cācā me'rā mu'u wa'i wējēmu'sīgū weronojō masārē yé que-tire weregusa'a. Were, pājārā yu'ure ējōpeocā weegusa'a, nicu niwī.

¹¹Be'ro na yucusupawure sumutopu wajanujācārā niwā. Nipe'tise na cuomi'quere toputa cūucā, Jesú me'rā wa'a wa'acārā niwā.

Jesú cāmi boagure yu'ruo'que ni'i

(Mt 8.1-4; Mr 1.40-45)

¹²Jesú ni'cā macā Galilea di'ta ni'rī cura ni'cū nipe'tiro upupu cāmi boagu cū tiro wa'acu niwī. Cūrē ī'agū, cū pu'to di'tapu paamu'rīque'a, a'tiro nicu niwī:

—Wioğu, mu'u dutire yu'ruogu ni'i. Yu'ure yu'ruoya, nicu niwī.

¹³Tojo nicā tu'ogu, Jesú cūrē yu'ruogu ñapeo, a'tiro nicu niwī:

—Yu'ruoguti. Cāmi marīgupu tojayá, nicu niwī.

Cū tojo nicāta, cū cāmi nimi'que yatipe'tia wa'acaro niwū. ¹⁴Tu'ajanu'cō, Jesú cūrē a'tiro nicu niwī:

—A'tere āpērārē wereticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Diacjūta pa'i tiropu mu'u ye cāmi yati'quere ī'ogū wa'aya. Cū mu'urē ī'áca be'ro mu'u cāmi boasere “Pe'tia wa'a'a”, nigūsami. Cū tojo nīca be'ro Moisé cū Ō'acūrē e'catise o'oduti'quere o'oya. Mu'u tojo wee yu'rúca be'ro masā me'rā nisetigusa'a tja, nicu niwī.

¹⁵Jesú ye cjase pe'e siape me'rā nemorō masīno'caro niwū. Tojo weerā pājārā masā cū ucūserē tu'orātirā nerēcārā niwā. Tojo nicā na dutire yu'ruocā uarā, cū tiro nerēcārā niwā.

¹⁶Na tojo weemujāmicā, Jesú pe'e masā marīsepu wa'acu niwī. Tepu cū pacu Ō'acūrē ñubuemu'jācu niwī.

Jesú sijamasitigure yu'ruo'que ni'i

(Mt 9.1-8; Mr 2.1-12)

¹⁷Ni'cā numu Jesú masārē bu'egu weecu niwī. Titare masā wa'teropure ni'cārērā fariseo masā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā dujicārā niwā. Ni'cārērā Galilea di'tapu nise macārīcjārā nicārā niwā. Āpērā Judea di'tapu nise macārīcjārā nicārā niwā. Tojo nicā āpērā Jerusalécjārā nicārā niwā. Na to ni'rī cura Jesú dutitirārē yu'ruogu, Ō'acū tutuase me'rā yu'ruocu niwī.

¹⁸Jesú masārē bu'eri cura āpērā masā ni'cū sijamasitigure cū cūnarō me'rā wuaejacārā niwā. Na wi'ipu miisājāa, Jesú tiropu cūsi'ricārā nimiwā. ¹⁹Tojo weesi'rīmīrā, masā pājārā waro niyucā, ne wuasājāamasitīcārā niwā. Tojo weerā wi'i duposārīpu mujāa, ni'cā pe seeweecārā niwā. Ti pepu cū cūnarō me'rā cūrē Jesú tiropu, masā wa'teropu du'udijocārā niwā. ²⁰Jesú na ējōpeocā ī'agū, dutitigure a'tiro nicu niwī:

—Mu'u ña'arō wee'quere acobojono'toja'a, nicu niwī.

²¹Cū tojo nicā tu'orā, Moisé oja'quere bu'eri masā, fariseo masā a'tiro wācūcārā niwā: “Á'rī cū tojo ucūse me'rā

Ō'acūrē ña'arō ucūgū weemi. ¿Noa niti cū tojo weegú? Cū 'Ō'acū weronojō tutuagū ni'i', ¿ni wācūsari? Marī weronojō upūtigu masā ña'arō wee'quere acobojomasītisami. Ō'acū ni'cūta ña'arō wee'quere acobojomasīmi", nicārā niwā.

²² Jesú na wācūsere ī'amasīgū, a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro weerā musā yu'ure mejēcā wācūma'ati? ²³ ¿De'ro nise pe'e diasatibutiati? ¿“Mu'u ña'arō wee'quere acobojono'toja'a” nicā, o “Wā'cānu'cā, sijawā'cāna” nise pe'e diasawetine? “Mu'u ña'arō wee'quere acobojono'toja'a” nicā ī'atimirā, ējōpeoya marī'i. “Wā'cānu'cā, sijawā'cāna” nicā pe'ema, cū sijasere ī'atojarāpu “Diacjūta ni'i”, ni ējōpeono'o, nicu niwī. ²⁴ Tojo weegu yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu yu'u tutuasere ī'ogū, ā'rī sijamasīfigure yu'rūoguti. Te me'rā musā yu'u masā ña'arō wee'quere acobojomasīsere masīrāsa'a, nicu niwī.

Tojo weegu sijamasīfigure a'tiro nicu niwī:

—Mu'u pe'ema a'tiro nigūti. Wā'cānu'cāna. Mu'u cūñarōrē miwua, mu'u ya wi'ipū tojaagusa'a, nicu niwī.

²⁵ Cū tojo nicāta, na nipe'tirā ī'orōpu sijamasīti'cu wā'cānu'cācu niwī. Wā'cānu'cā, cū cūña'carore miwua, Ō'acūrē e'catise o'oguta, cū ya wi'ipū tojaa wa'acu niwī. ²⁶ Nipe'tirā tojo wa'asere ī'amarīa, Ō'acūrē e'catise o'ocārā niwā. Ī'amarīarā, a'tiro nicārā niwā:

—Ni'cācāma ne ī'awuaya marīsere ī'asu, nicārā niwā.

Jesú Levīre piji'que ni'i

(Mt 9.9-13; Mr 2.13-17)

²⁷ Jesú sijamasīfigure yu'rūoca be'ro wi'ipū ni'cu wijaacu niwī. Wijaa, ni'cū romano masā wiojure niyeru wapaseebosari masūrē ī'abocacu niwī. Cū Levī

wāmeticu niwī. Cū da'rawuaropu dujicu niwī. Jesú cūrē ī'agū, “Te'a, yu'u me'rā a'tia”, nicu niwī.

²⁸ Cū tojo nicā tu'ogu, Levī wā'cānu'cā, nipe'tise cū da'ra'quere du'ucūupeo, Jesú me'rā wa'acu niwī.

²⁹ Be'ro Levī cū ya wi'ipū Jesure pajiri bosenuwu weepooci niwī. Levī me'rācārā pājārā wapaseeri masā nicārā niwā. Tojo nicā āpērā quērā pājārā masā na me'rā ba'arā ninemocārā niwā. ³⁰ Na tojo weecā, fariseo masā, Moisé oja'quere bu'eri masā narē ī'anu'cūco'tecārā niwā. Tojo weerā Jesú bu'erārē ucjacārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weerā musā niyeru wapaseeri masā me'rā, ña'arō weeri masā me'rā sī'rī, ba'ati? nicārā niwā.

³¹ Jesú na tojo nisere tu'ogu, a'tiro nicu niwī:

—Duti moorā ocoyedutirā, duturure a'matisama. Dutitirā pūrīcā a'masama. ³² “Añurā ni'i” nirārē a'magū a'titiwu. Āpērā “Ūsā ña'arā ni'i” nirā pe'ere a'magū a'tiwu. Na ña'arō wee'quere bujaweti ducayudutigu a'tiwu, nicu niwī.

“Mu'u bu'erā ¿de'ro weerā be'tiweti?” Jesure ní'que ni'i

(Mt 9.14-17; Mr 2.18-22)

³³ Be'ro Jesure sērītiña'nemocārā niwā:

—Juā masārē wāmeyeri masū bu'esere siruturā, tojo nicā ūsā fariseo masā bu'esere siruturā Ō'acūrē ējōpeorā be'ti ñubuesama. ¿De'ro weerā mu'u bu'erā pe'le be'titimirā, sī'rī ba'ati? nicārā niwā.

³⁴ Jesú narē yu'ticu niwī:

—¿De'ro weeacju omocā du'tegu na me'rā nīgū, cū piji'o'cārārē bujaweti, be'tidutibosari? ³⁵ Be'ro cūrē āpērā aperopu miāca be'ro pūrīcārē bujaweti, be'tirāsama. Jesú, yu'u na me'rā ni'i yujupu; yu'u na me'rā niticā pūrīcārē, be'tirāsama nīgū, tojo nicu niwī.

³⁶Narē queose me'rā werenemocu niwī:

—Ne ni'cū ma'marō su'tiroke tū'rē, mejārō su'tiropu sereō'otisami. Tojo weegu ma'marō su'tiroke bajuriogu weesami. Tojo nicā ma'marō su'tiroke mejā su'tiropu sereō'ocā, ña'arō baju'u.

³⁷Tojota wa'asa'a ma'ma vino mejā ajuri wa'icūrā caseri me'rā wee'que ajuripū poseyecā. A'tiro weecāma, vino pā'muyū'ru, te ajurire tū'rēcā'sa'a. Tojo wa'acā, vino piostepe'tia wa'asa'a. Tojo weero vino cō'awa'a, te ajuri quē'rā cō'a wa'asa'a. ³⁸Tojo weero ma'ma vinorē ma'ma ajuripū poseyeroua'a.

³⁹Ne ni'cū vino mejārē sī'rīpo'cu ma'marē sī'rīsī'rītisami. Cū a'tiro nisami: “Yū'u sī'rīmū'tā'que mejā pe'e, nemorō añuapu”, nisami. Musā toduporopu weeseti'quere musā weepo'quere ma'ma yū'u bu'ese pe'ere ducayusī'rīwe'e nīgū, tojo nicu niwī.

Judío masā na soowuari nūmu sauru nicā Jesú bu'erā trigore tū'rē'que ni'i

(Mt 12.1-8; Mr 2.23-28)

6 Ni'cā nūmu judío masā na soowuari nūmu nicā, Jesú trigo wesepu yū'ruacā, cū bu'erā trigore wejetū'rē, sā'quēwee, te perire ba'acārā niwā. ²Fariseo masā na tojo weecā i'arā, narē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā marī soowuari nūmurē da'radutitimicā, musā tojo weeti? nicārā niwā.

³Jesú narē yū'ticu niwī:

—Musā dūporocjū wioqu Davi cū me'rācjārā me'rā űjaboarā na wee'quere bu'epā. ⁴Na a'tiro weecārā niwā. Ō'acū wi'ipū sājāa, pá “Ō'acū ye ni'i” nī'quere, narē ba'adutiti'quere ba'acārā niwā. Cū me'rācjārā quē'rārē ducawaacu niwī. Pa'ia dia'cūrē te pá ba'ata basiocaro nimiwū. Yū'u bu'erā tere ba'arā, yū'runū'cārā mejēta weema nīgū, tojo nicu niwī.

⁵Narē ninemocu niwī Jesú:

—Yū'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigū soowuari nūmu dutise nemorō dutimasī'i, nicu niwī.

Jesú omocā bu'awia'cure yū'ruo'que ni'i

(Mt 12.9-14; Mr 3.1-6)

⁶Jesú ape nūmu na soowuari nūmu nicā, judío masā nerērī wi'ipū sājāa, narē bu'ecu niwī. Topu ni'cū omocā diacjūcamocā bu'awia'cu nicu niwī. ⁷Moisé duti'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā Jesure i'aco'tecārā niwā. Na, ¿marī soowuari nūmurē yū'ruogusari cū? nīrā, tojo weecārā niwā. Cū yū'ruocā, weresāta basiorosa'a nīrā, tojo i'acārā niwā. ⁸Jesú na wācūserē i'amasīgū, omocā bu'awia'cure a'tiro nicu niwī:

—Wā'cānū'cā, wijatia masā decopu, nicu niwī.

Cū tojo nicā, omocā bu'awia'cu wā'cānū'cā, wijaticu niwī. ⁹Cū tojo weecā, Jesú fariseo masā mejēcā wācūrārē a'tiro nicu niwī:

—Musārē apeyenojō sērītiña'se cuo'lo. Marī soowuari nūmu nicā ¿añusere weerouati o ña'ase pe'ere weerouati? ¿Yū'ruosere uati o wējēcō'ase pe'ere uati? nicu niwī.

¹⁰Be'ro Jesú nipe'tirā to nīrārē i'atoja, omocā bu'awia'cure nicu niwī:

—Mu'u ya omocārē síoña.

Cū tojo nicā tu'ogu, síocu niwī. Maata yū'ruono'ca omocā tojacaro niwū. ¹¹Cū tojo weecā i'arā, fariseo masā, Moisé oja'quere bu'eri masā uayū'rua wa'acārā niwā. Tojo weerā “Marī ¿de'ro weerāsari ā'rīrē?” ni a'merī sērītiña'cārā niwā.

Jesú cū bu'erā docere bese'que ni'i

(Mt 10.1-4; Mr 3.13-19)

¹²Jesú te nūmurērē űrūgūpu cū pacure ñubuegu wa'acu niwī. Topure ti ñamirē ñubuebo'reacu niwī.

¹³Bo'reque'aca be'ro cū bu'esere siruturā pājārārē pijiocu niwī. Pijio, na wa'tero nirá docere besecu niwī. Narē “Yé quetire werecusiarī masā yu'u besecúú'cārā nirása'a”, nicu niwī. ¹⁴A'ticurā nicārā niwā: Simó, be'ro Jesú cūrē Pedro pisucu niwī. Apī cū acabiji André nicu niwī. Tojo nicā Santiago, Juā, Felipe, Bartolomé nicārā niwā. ¹⁵Āpērā Mateo, Tomás, Santiago Alfeo macū, apī Simó wāmetigu celote curuacjū nicārā niwā. ¹⁶Apī Juda Santiago acabiji nicu niwī. Tojo nicā Juda Iscariote, be'ropu Jesure cūrē ī'atu'tirārē o'oacju quē'rā nicu niwī.

Jesú pājārā masārē bu'e'que ni'i

(Mt 4.23-25)

¹⁷Jesú ūrūgūpu ni'cu cū besecúú'cārā me'rā tigu du'pocápu dijacu niwī. Topu dijagu, ni'cā pa añurī papu tojaque'acu niwī. Topu pājārā cū bu'esere siruturā nicārā niwā. Āpērā masā quē'rā pājārā Judea di'tacjārā, Jerusalécjārā, pajiri maa sumuto nise macārī Sidó, Tirocjarā nicārā niwā. Na nipe'tirā Jesú bu'esere tu'orā wa'acārā niwā. Tojo nicā na ye dutire yu'ruodutirā wa'acārā niwā. ¹⁸Āpērā wātia sājāno'cārā quē'rā wa'acārā niwā. Jesú na quē'rārē yu'ruocu niwī. ¹⁹Cū tutuaro me'rā nipe'tirā dutitirārē yu'ruocu niwī. Tojo weerā nipe'tirā cūrē ñe'eña'si'ricārā niwā.

E'catise queti, e'catiya marise queti ni'i

(Mt 5.1-12)

²⁰Jesú ūrūgūpu dijāca be'ro cū bu'erārē ī'a, nicu niwī:

—Musā pajasecuorā Ō'acū wioqu nirōpu wa'arása'a. Tojo weerā e'catiya.

²¹»No'o ni'cārōacārē ūjaboarānojō be'ropure yapirása'a. Tojo weerā e'catiya.

»No'o ni'cārōacārē utirānojō be'ropure bujirása'a. Tojo weerā e'catiya.

²²»Musā yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigure ējōpeocā, masā a'tiro weerāsama. Musārē ī'atu'tirāsama. Na me'rā nimi'cārārē cō'awirōmujārāsama. Musārē bujicā'a, yabirāsama. Musārē “Ña'arā nima”, nirāsama. Narē tojo weeno'rā e'catiya. ²³Musā ū'musepu pajibutiaro e'catise bocarása'a. Tojo weerā na tojo weeri curare ūputu waro e'catiya'runu'cāna. Duporocjārāpu quē'rā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masārē musā ñecūsumua mejārōta weecārā niwā.

²⁴»Musā peje cuorā pe'e a'ti turi cjasē dia'cūrē wācūnurū, e'catitoja'a. Tojo weero musārē ña'a nirōsa'a.

²⁵»Musā ni'cārōacā ba'a yapirānojō e'catitoja'a. Tojo weero musārē ña'a ni'i. Be'ropure ūjaboarása'a.

»Musā ni'cārōacārē e'cati bujirānojōrē ña'a ni'i. Be'ropure bujawetirā utirása'a.

²⁶»A'ti ūmucocjārā añurō ucūno'rārē ña'arō wa'arosa'a. Duporopu “Ō'acū ye queti wererā ni'i” nisoori masārē musā ñecūsumua mejārōta añurō dia'cū narē ucūcārā niwā.

Marirē ī'atu'tirārē ma'idutise ni'i

(Mt 5.38-48; 7.12)

²⁷»No'o ye cjasere tu'osī'rīrānojōrē a'tiro nigūti. Musārē ī'atu'tirārē ma'iña. Musārē ña'arō weerārē añurō weeya.

²⁸Musārē ña'arō ucūrārē “Narē añurō wa'ato”, niña. Musārē ña'arō tu'ti, bujicā'rārē na ye niatjere sēribosaya.

²⁹Ni'cū mu'urē ni'cā pā'rē diapoapu paacā, ape pā'rē du'sari pā'rē pe'ere majāminu'cā, paadutiya tja. No'o ni'cū mu'u yaro su'tiro bu'icjārōrē ē'macā, mu'u ya camisa quē'rārē tuweeo'oya.

³⁰Nipe'tirā musārē sērīrārē o'oya. No'o musā yere miacā, “Wiapa”, niticā'ña.

³¹Musārē āpērā añurō weeme'ricā

uasa'a. Musā quē'rā tojota narē añurō weeme'ricā'ña.

³²»Musārē mairā dia'cūrē ma'írā, ¿ñe'enojō añuse wéerā weebosau? Ña'arā quē'rā tojota na me'rácjārārē ma'isama. ³³Musārē añurō weerá dia'cūrē añurō wéerā, ¿ñe'enojō pe'ere añuse weebosau? Ña'arā quē'rā narē añurō weerá dia'cūrē mejārōta añurō weesama. ³⁴Musā āpērārē apeyenojō wasorā, “Na wiarāsama” nirá dia'cūrē o'ocā, wapamarīsa'a. Ña'arā quē'rā mejārōta āpērā ña'arārē na wiarāsama nírā, wasosama. ³⁵Musā yu'ure ējōpeorā pe'e musārē ī'atu'tirārē ma'ña. Narē añurō weeya. Na apeyenojō wasocā, wasose wapa “Apeyenojō ducayurāsama” niró marīrō narē wasoya. Tojo weecā, Ō'acū musārē peje añuse o'ogusami. Cū ũ'musepu nigú pō'rā nirāsa'a. Cūmaricā queoro weetirārē, tojo nicā ña'arō weeri masārē pajaña'yugu, añurō weesami. ³⁶Tojo weerā marī pacu pajaña'rōnojō musā quē'rā nipe'tirārē pajaña'ña.

Āpērārē “Musā ña'arā ni'i” niticā'ña nise ni'i

(Mt 7.1-5)

³⁷»Musā āpērārē “Na ña'arā nima”, ni ī'abeseticā'ña. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā musārē besosome. Tojo nicā āpērārē “Ña'abutia'a, bu'iri da'reroua'a”, niticā'ña. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā musārē tojo nisome. Āpērārē acobojoya. Ō'acū quē'rā mejārōta musārē acobojogusami. ³⁸Āpērā apeyenojō moorārē o'oya. Tojo weecā, Ō'acū quē'rā musārē o'ogusami. Musārē ni'cā ajuro ñadioca ajuro, añurō mu'muyururi ajuro weronojō o'ogusami. Musā āpērārē o'o'caronojōta Ō'acū musārē o'ogusami, nicu niwī Jesú.

³⁹Jesú cū bu'erārē a'te queose o'ocū niwī:

—Ni'cū ī'atigu apī ī'atigure tūawā'cā-masītisami. Na puarāpūta no'o niri copepu burusājābosama. ⁴⁰Ni'cū bu'egu cūrē bu'egu nemorō masiyu'rūnu'cātisami. Cū bu'etu'ajaca be'ropu cū quē'rā cūrē ni'cārōwijigusami.

⁴¹»Musā basu ña'arā nimirā, ¿de'ro weerā musā acaweregure “Ña'agū nimi”, niti? Āpērārē “Musā ña'arā ni'i” nise dūporo marī ye pe'ere ī'amū'tārōua'a. ⁴²Musā a'te weronojō nibosa'a. Musā acaweregure “Mu'ū ya capeapu cā'po'caroacā ni'i”, nibosa'a. Musā ya capeapu pajiri po'caro ī'atimirā, musā acaweregure “Capeapu niseacārē miicō'arāti”, nīmasītisa'a. Musā tojo wéerā, weeta'sari masā ni'i. Musā ye caperipu nisere miicō'amū'tāña. Tojo wéeca be'ropu musā acaweregū cā'rōacā caperipu nise pe'ere miicō'amasīrāsa'a, ni queose o'ocū niwī Jesú.

Yucugure tigu duca me'rā ī'amasīno'sa'a nise ni'i

(Mt 7.17-20; 12.34-35)

⁴³Jesú a'tiro werenemocu niwī:

—Ne ni'cāgū yucugu añuse ducaticju ña'ase ducatitisa'a. Ña'ase ducaticju quē'rā añuse ducatitisa'a. ⁴⁴Nipe'tise yucupagu te duca me'rā ī'amasīno'sa'a. Potagu ne higuera wāmetise ducatitisa'a. Pota cuose quē'rā ne ũ'se ducatitisa'a. ⁴⁵Masū añugū añuse wācūse cuoyugu, añurōta ucūsami. Apī ña'agū pe'e cū wācūse ña'ase niyucā, ña'arō ucūsami. Marīrē ña'ase púúturo, ña'aseta marī ucūse wija'a. Añuse nicā, añuseta wija'a.

Mejēcā dia'cū wi'seri yeenu'cāse queose ni'i

(Mt 7.24-27)

⁴⁶»¿De'ro weerā yu'ure “Yu'ū wioqu” nimirā, yu'ū dutiro weeweti? ⁴⁷No'o yu'ū tiropu a'ti, yu'ū ucūsere tu'o,

be'ro yu'u dutiro queoro weegú a'tiro weronojó nimi. ⁴⁸Ni'cũ wi'i weegutigu, di'tapu se'esajã, ütãgãrẽ bocasami. Be'ro tiga bu'ipu yeenu'cãmu'jãsamí. Be'ro dia pu'eejacã, ti wi'ipu aco o'mapõtëocã, a'meña'tisa'a. Ti wi'i ütãgãpu yeenu'cãca wi'i niyuro, tojo wa'asa'a. ⁴⁹Apí yu'u bu'e'quere tu'omigũ, tere queoro weetigu, a'tiro weronojó nimi. Wi'i weegutigu, ne po'peapu yeenu'cãmu'jãtiro marirõ weesami. Be'ro dia pu'eejacã, ti wi'ire aco o'mapõtëo, o'mapi'aburocã'sa'a. Ti wi'i ne cã'rõ du'sanu'cãtisa'a, nicu niwĩ Jesú.

**Jesú surara wio'gure
da'rac'o'tegure yu'ru'o'que ni'i
(Mt 8.5-13)**

7 Jesú ãrũgũpu masãrẽ bu'eca be'ro Capernaupu pi'acu niwĩ. ²Topu ni'cũ surara wio'gu romano masũ nicu niwĩ. Cũrẽ da'rac'o'tegu cũ ma'iyu'rũnu'cãgũ uputu dutitigu wẽrise pu'to nicu niwĩ. ³Surara wio'gu Jesú ye quetire tu'ogu, ni'cãrẽrã judío masã bu'cũrãrẽ cũ tiropu o'ócũ niwĩ. Cũrẽ da'rac'o'tegure yu'ru'ogu a'tidutigu tojo weecu niwĩ. ⁴Na Jesú tiropu etarã, tutuaro me'rã cũrẽ weetamuse sãricãrã niwã. A'tiro nicãrã niwã:

—Ã'rĩ surara wio'gure weetamurõua'a.

⁵Cũ a'ti di'tacjãrã judío masãrẽ añurõ ma'imi. Cũta cũ ye niyeru me'rã ãsã nerẽwuari wi'ire yeedutiwĩ. Tojo weerã cũrẽ weetamurõua'a, nicãrã niwã.

⁶Tere tu'ogu, Jesú na me'rã wa'acu niwĩ. Wi'ipu ejase duporoacã surara wio'gu ãpẽrã cũ me'rãcãjãrãrẽ tja Jesure weredutigu o'ócũ niwĩ. A'tiro niduticu niwĩ:

—Wio'gu, mu'urẽ caribosĩ'rĩtiami.

Cũ “Yu'u mejõ nigũ nisa'a”, niami. Tojo weegu cũ “Ya wi'ipu sãjãcã weemasĩtisa'a”, niami. ⁷Te ye bu'iri ne cũ basu quẽ'rã mu'urẽ a'magũ

a'titiami. A'tiro pe'e niami. “Mejõ mu'u wa'atimigũ, mu'u dutio'ose me'rã cũrẽ da'rac'o'tegu yu'rugusami”, niami. ⁸Cũ “Ãpẽrã surara dutiro docapu ni'i”, niami. “Yu'u quẽ'rã ãpẽrã surarare dutituria'a. Yu'u ni'cũrẽ o'ócã, cũ wa'asami. Apirẽ yu'u 'A'tia' nicã, a'tisami”, niami. Cũrẽ da'rac'o'tegure “'A'tiro weeya' nicã, weesami”, niami, nicãrã niwã Jesure.

⁹Jesú cũ tojo ni'quere tu'ogu, tu'o-marĩa wa'acu niwĩ. Be'ro majãmi'a, cũrẽ siruturãrẽ a'tiro nicu niwĩ:

—Ã'rĩ surara wio'gu Israe curuacjũ mejẽta yu'ure añurõ ëjõpeomi. Di-acjũ musãrẽ nigũti. Ne ni'cũ Israe curuacjãrã wa'teropure ã'rĩ weronojó ëjõpeose cuogure i'aticãti, nicu niwĩ.

¹⁰Be'ro surara wio'gu o'ó'cãrã wi'ipu dajatojaacãrã niwã. Na tojatarã, surarare da'rac'o'tegure yu'ru'cũpũre i'acãrã niwã.

Jesú wapewio macãrẽ masõ'que ni'i

¹¹Jesú surara wio'gure da'rac'o'tegure yu'ru'oca be'ro Naín wãmetiri macãpu wa'acu niwĩ. Cũ bu'erã, tojo nicã ãpẽrã pãjãrã masã cũ me'rã wa'acãrã niwã.

¹²Ti macã pu'to cũ ejari cura ni'cã puti masãputi yaarã wa'arã wuawã'cãcãrã niwã. Wẽri'cu, wapewio macũ ni'cũ waro nigũ nicu niwĩ. Pãjãrã ti macãcãjãrã core ba'paticãrã niwã. ¹³Core i'agũ, Jesú pajaña'cu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ:

—Utitigota, nicu niwĩ.

¹⁴Jesú cũrẽ masõgũ, ti acarore da'rapeocu niwĩ. Cũ tojo weecã, ti acarore wuawã'cãrã tojanu'cãcãrã niwã. Wẽri'cũre a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'u mu'urẽ duti'i. Wã'cãnujãña, nicu niwĩ.

¹⁵Cũ tojo nica be'ro wẽri'cu wã'cãnujã, ucũnu'cãcu niwĩ. Masõtoja, Jesú cũ pacore wiacu niwĩ. ¹⁶A'tere i'arã, nipe'tirã masã ucuacãrã niwã.

Tojo weerā Ō'acūrē e'catipeorā, a'tiro nicārā niwā:

—Ni'cū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū tutuayurugū marī wa'teropure ba-juami, nicārā niwā.

Apeye quē'rārē ninemocārā niwā:

—Ō'acū cū yarārē weetamugū a'tigu weepā, nicārā niwā.

¹⁷ Nipe'tiro Judea di'tapure, to sumu-topure cūrē masō'que se'sa wa'acaro niwā.

Juā masārē wāmeyeri masū Jesú tiropu o'ó'que ni'i

(Mt 11.2-19)

¹⁸ Juā masārē wāmeyeri masū bu'iri da'reri wi'ipu nicū niwī. Titare cū bu'esere siruturā Jesú ye quetire cūrē werecārā niwā. Tere tu'ogu, puarā cū bu'ese siruturārē pijiocu niwī. ¹⁹ A'tiro nicū niwī:

—Jesú tiropu wa'aya. “¿Mu'uta niti 'Masārē yu'rūoacju a'tigusami' nino'cu o apīpūre yucuerāsari yujupu?” ni sērītiña'ña, nicū niwī. ²⁰ Be'ro na Jesú tiropu eja, cūrē nicārā niwā:

—Juā masārē wāmeyeri masū mu'urē sērītiña'dutiami. “¿Diacjūta mu'ū 'Masārē yu'rūoacju a'tigusami' ni'cuta niti? o ¿apīpūre yucuerāsari yujupu?” niāmi, nicārā niwā.

²¹ Na ejari curare Jesú pājārā dutitirārē yu'rūogu weecu niwī. Cāmi boarārē, wātia sājāno'cārārē cō'awirōgū, caperi bajuno'tirārē yu'rūogu weecu niwī. ²² Jesú, Juā o'ó'cārā sērītiña'cā, a'tiro yu'ticu niwī:

—Musā yu'ū weecā i'asere, musā tu'osere Juārē wererā wa'aya. “Caperi i'atimi'cārā ni'cārōacārē i'ama. Sijamasītimi'cārā sijama. Cāmi boarā yatipe'tiano'ma. O'meperi tu'oti'cārā quē'rā tu'oma. Wērī'cārā masāma. Pajasecuorā masārē yu'rūose queti, añuse quetire tu'oma. ²³ Yu'ūre

ējōpeodu'utigunojō e'catigusami”, ni wererā wa'aya Juārē, nicū niwī Jesú.

²⁴ Juā o'ó'cārā wa'áca be'ro Jesú Juā ye cjasere masārē werecu niwī. A'tiro nicū niwī:

—Musā masā marīrōpu Juārē i'arā wa'apā. Topu wa'arā, uigunojō, wācūtutuatigunojōrē i'arā wa'atipā. Cū tutuatigu tábuti wī'rō weecuaro weronojō nitimi. ²⁵ Tojo nicā añuse waro su'ti sānagūrē masā marīrōpu i'arā wa'atipā. Su'ti añuse sāñarānojō, ma'masu'awee nisetirānojō wiorā ye wi'seripu nisama. ²⁶ To pūrīcārē musā topu cūrē i'arā wa'arā, ni'cū Ō'acū ye queti weremu'tārī masūrē i'arā wa'arā weepā. Musārē nigūti. Diacjūta cū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū nimi. Totā Juā āpērā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā nemorō niyu'rūnu'cāmi. ²⁷ Ō'acū Juārē o'ó'yuatjere cū ye queti o'jáca pūrīpu a'tiro ojano'wū:

“Yu'ū mu'ū ye quetire wereyuacjūre mu'ū duporo o'ó'guti.

Cū mu'ū wa'atji ma'arē apoyugusami. Ma'a quē'rāyum'tāgū weronojō mu'ū wa'ati duporo masā wācūsere bujaweti ducayudutigusami”, nicū niwī Ō'acū, ni ojano'caro niwū.

²⁸ Musārē wereguti. Nipe'tirā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā wa'teropure ne ni'cū Juā masārē wāmeyeri masū yu'rūoro nigū marīcu niwī. Tojo nimicā, nipe'tirā Ō'acū wiogu nirōpu nirā Juā yu'rūoro nima. Mejō nigūpuā cū yu'rūoro nimi, nicū niwī Jesú.

²⁹ Cū tojo nisere tu'orā, nipe'tirā masā, tojo nicā niyeru wapaseeri masā Juā cū wāmeyeno'cārā a'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū diacjūta weemi, nicārā niwā.

³⁰ Fariseo masā, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masā pe'e Juā wāmeyeno'ña marī'cārā nitjīarā, Ō'acū narē weesī'rīsere uaticārā niwā.

³¹ Tojo weegu Jesú narē nicū niwī:

—Masā a'tocaterocjārā, yé quetire tū'osī'rītirā ā'rā weronojō weesetima. ³²Wī'marā macā decopu apedujirā, na me'rācjārārē pijirā caricūbajaque'atirā weronojō nima. A'tiro caricūsama: “Ūsā wēowū putimicā, basarā wijatiapu. Ūsā bujawetise basacā quē'rārē, utitiapu.” Na weronojō a'tocatero nirá no'o añurō, ña'arō weecā, mejārōta tū'satima. ³³Juā masārē wāmeyeri masū be'ti, vino sī'rītisami. Cū tojo weecā, musā “Wātī cuomi”, nisa'a. ³⁴Be'ro yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu quē'rārē ba'a, yu'u vino sī'ricā, mejārōta ña'arō ucū'u. “Ba'awārigū, sī'rīwārigū nimi”, ni'i. “Niyeru wapaseeri masā me'rācjū, tojo nicā ña'arā me'rācjū nimi”, ni'i. Ne ni'cūpūreta ējōpeowe'e. ³⁵Tojo ējōpeotimirā, yu'u wee'quere ī'arā, Ō'acū yu'ure masīse o'osere masīno'o, nicu niwī Jesú.

Jesú fariseo masū Simó wāmetigu ya wi'ipu ní'que ni'i

³⁶Ni'cū fariseo masū Jesure cū ya wi'ipu ba'adutigu pijiacu niwī. Tojo weegu Jesú wa'acu niwī. ³⁷Na ba'ari cura ti macācjo numio ña'arō weeri masō Jesú tiro wa'aco niwō. Co Jesú fariseo masū ya wi'ipu ba'agu wa'apu nisere tū'ogo, u'muticja acosticjare cū tīropu miaco niwō. ³⁸Co utigota, cū sē'ema pe'e ejanu'cāco niwō. Co ya'coco co uticā, cū ye dū'pocārīpu doquepejacaro niwū. Be'ro te ya'cocore co poanu'mo me'rā tuucoeco niwō. Be'ro te dū'pocārīrē mi'mi, co u'mutise mia'quere dū'pocārīpu piopeoco niwō. ³⁹Co tojo weecā ī'agū, Jesure ba'aduti'cu fariseo masū a'tiro wācūcu niwī:

—Ā'rī Ō'acū ye queti weremu'tārī masū nīgū pūrīcā, “¿Noanojō yu'ure ñe'eña'gō weeti? ¿Namonojō masō niti co?” ni masīboapī. “Co numio ña'arō weeri masō nimo”, ni masīboapī, nicu

niwī. ⁴⁰Tojo wācūsere ī'agū, Jesú fariseo masūrē nicu niwī:

—Simó, mu'urē apeyenojō nisi'rīsa'a. Fariseo yu'ticu niwī:

—Masārē bu'egu, niña'rē mu'u, nicu niwī.

⁴¹Jesú cūrē nicu niwī:

—Puarā umua niyeru wasori masūrē wapamoosama. Ni'cū quinientos numurī da'rase wapa weronojō wapamoosami. Apī pe'e cincuenta numurī da'rase wapa weronojō wapamoosami. ⁴²Cū na puarāpu de'ro wee wapayemasīticā ī'agū, na wapamoosere tojo acobojobajuriope'ocā'sami. A'te cjasere mu'urē sērītiña'gūti. ¿Ni'inojō pe'e niyeru wasori masūrē ma'iyu'rūnu'cāsari? nicu niwī.

⁴³Simó cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u a'tiro tū'oña'sa'a. Pajiro wapamoo'cu pe'e ma'iyu'rūnu'cāsami, nicu niwī.

Jesú cūrē nicu niwī:

—Mu'u queoro yu'ti'i.

⁴⁴Be'ro Jesú numiorē ī'a, Simórē nicu niwī:

—Mu'u a'tigo numiorē ī'a'a. Yu'u mu'u ya wi'ipu sājātacā, yé dū'pocārīrē coedutigu yu'ure aco o'otiapu. A'tigo pe'e mu'u weeti'quere weemo. Co ya'coco me'rā yé dū'pocārīrē coemo. Be'ro co poari me'rā tuucoemo. ⁴⁵Mu'u yu'ure añudutigu, mi'mitiapu. Co pe'e yu'u sājāejacāputa, yé dū'pocārīrē mi'mimo. Mi'midu'utimo yujupu.

⁴⁶»Mu'u yu'u dūpoapure u'se, marī piopeosenojōrē piopeotiapu. Co pe'e yé dū'pocārīpūre u'mutisere piopeoamo. ⁴⁷Tojo weegu a'tiro nigūti. Co peje ña'arō wee'quere acobojo'no'mo. Tojo weego yu'ure tojo weese me'rā co uputu mal'isere ī'omo. Cā'rō na wee'quere acobojorā, cā'rō mal'isere ī'ono'o. Nemorō waro ña'arō wee'quere acobojorā, uputu mal'isere ī'ono'o, nicu niwī.

⁴⁸ Be'ro numiorē a'tiro nicu niwī:

—Mu'u ña'arō wee'quere acobojo'pe'ocā'a, nicu niwī.

⁴⁹ Āpērā ba'adutirā pijino'cārā topu dujirā na basu a'merī a'tiro ucūcārā niwā:

—¿Noanojō nisari ā'rī ña'arō wee'quepūreta acobojosājādojagu? nicārā niwā.

⁵⁰ Na tojo nimicā, Jesú pe'e numiorē a'tiro nicu niwī:

—Mu'u yu'ure ējōpeotjāgō, ña'arō wee'quere acobojo'apu. Wācūque'tiro marīrō wa'agosa'a, nicu niwī.

Jesú weresijari cura numia cūrē weetamu'que ni'i

8 Jesú ña'arō wee'core acobojóca be'ro nipe'tise macārīpu nipe'tiropu sijabi'acu niwī. Tocjārārē cū ye cjasere bu'e weresciagu weecu niwī. Tojo nicā Ō'acū wioḡu nigūsami nisere werecu niwī. Cū bu'erā doce cū me'rā ba'patisijacārā niwā. ² Āpērā quē'rā numia na me'rā ba'patisijacārā niwā. Na Jesú todūporo wātīa cō'awīrōno'cārā numia, duti yu'rūono'cārā numia nicārā niwā. Ni'cō na wa'tero María, na “Magdalena” nigó, siete wātīa cō'awīrōno'co nico niwō. ³ Tojo nicā apego Juana, Cuza wāmetiḡu nūmo nico niwō. Co marāpu Herode yere da'racoteri masū nicu niwī. Susana wāmetiḡo quē'rā nico niwō. Āpērā pājārā numia Jesure na cūose me'rā weetamucārā niwā.

Jesú oteri masū ye quetire queose me'rā were'que ni'i

(Mt 13.1-9; Mr 4.1-9)

⁴ Pājārā masā peje macārīcārā Jesú tiropu i'arā wa'acārā niwā. Na pājārā nerēcā i'agū, Jesú queose me'rā narē bu'ecu niwī. A'tiro nicu niwī:

⁵ —Ni'cū masū cū ya wesepu oteḡu wa'asami. Cū oteḡu,

wēestewā'cācā, ma'apu apeye otese cape doqueque'asa'a. Ti ma'apu yu'rūarā, tere āpērā u'tacūuwā'cāsama. Be'ro mirīcūa a'ti, te perire i'aboca, ba'ape'ocā'sama. ⁶ Apeye ūtāpaga wa'teropu doqueque'asa'a. Te peri pī'rī, aco mariyucā, ñaidija wa'asa'a. ⁷ Apeye otese cape pote pote wa'teropu būruque'asa'a. Pota pe'e tere pī'rīyurūa, wējēcā'sa'a. ⁸ Apeye otese cape di'ta añurōpu būruque'asa'a. Te añurō pī'rī, ducatisa'a. Ni'cā ño cien peri ducatisa'a, nicu niwī.

To be'ro Jesú uputu tutuaro me'rā narē nicu niwī:

—O'meperi cuorānojō a'tere añurō tu'oya, nicu niwī.

Jesure cū bu'erā “¿De'ro weegu queose me'rā bu'eti?” ni'que ni'i

(Mt 13.10-17; Mr 4.10-12)

⁹ Be'ro cū bu'erā “¿De'ro nisī'rīrō weeti mu'u queose were'que?” ni sērītiña'cārā niwā. ¹⁰ Narē yu'ticu niwī:

—Ō'acū musārē a'tiro weemi. Āpērā todūporopu masīña marīmi'que cū wioḡu nisere musārē masīcā weemi. Yu'ure ējōpeotirāma queose me'rā weren'o. Tojo weerā yu'u weesere i'amirā, i'amasīsome. Yé cjasere tu'omirā, tu'omasītīrā tojarāsama.

Jesú oteri masū ye quetire “A'tiro nisī'rīrō wee'e” ni were'que ni'i

(Mt 13.18-23; Mr 4.13-20)

¹¹ »Yu'u queose were'que a'tiro nisī'rīrō wee'e. Otese cape Ō'acū ye queti weronojō ni'i. ¹² Ma'apu būruque'a'que a'tiro nisī'rīrō wee'e. Masā, yé quetire tu'oma. Be'ro na tu'o'quere wātī a'ti, tere ē'mape'ocā'sami. Napu tere ējōpeo, Ō'acū narē yu'rūweticā weeri nīḡū, tojo weesami. ¹³ Apeye otese cape ūtāpaga wa'teropu būruque'a'que a'tiro nisī'rīrō wee'e. Na, yé quetire

añurō e'catise me'rā tū'osama. Tojo weemirā, nū'cōrī marīrā weronojō añurō ējōpeotisama. Yoaticā añurō ējōpeocūmī, be'ro narē āpērā ña'arō weecā ī'arā, ējōpeodu'ucā'sama. ¹⁴ Apeye pota wa'teropu buruque'a'que a'tiro nisī'rīrō wee'e. Yé quetire tū'oma, tū'orā pe'e. Mejō siape me'rā a'ti umuco cjasere wācūque'tiyu'rūasama. Peje cuosī'rīsama. A'ti umucopu e'catisere uputu wācūsama. Tojo weero a'te nipe'tise narē dojorēcā'sa'a. A'tiro wéerā, na dūca marīrā weronojō tojama. ¹⁵ Apeye otese cape di'ta añurōpu buruque'a'que pe'e a'tiro nisī'rīrō wee'e. Na, yé quetire añurō tū'osī'rīrō pōtēorō tū'oma. Tere tū'o, Ō'acū ñaronojō queoro weeme'rīcā'ma. Añurō ējōpeonu'cūrā peje dūcatirā weronojō nima, nicu niwī.

Jesú sī'ocja me'rā queose o'o'que ni'i
(Mr 4.21-25)

¹⁶ Jesú cū bu'erārē a'tiro werenemocu niwī:

—Ne ni'cū sī'ocjare sī'otoja, apeyenojō me'rā mo'atisami. Tojo weetigu, cū cārīrō docapu cūutisami. A'tiro pe'e weesami. Nipe'tirā topu sājāarā ī'ato nīgū, u'muarōpu du'tey-oosami. ¹⁷ A'tiro ni'i. Toduporopu masā masīno'ña marī'quere masīno'rōsa'a. Ya'yioropu nī'que quē'rā bajarosa'a. Jesú, yé queti masīno'ña marīmi'que be'ropure sī'ocja bo'reyuro weronojō masīpe'ticā'no'rōsa'a nīgū, tojo nicu niwī.

¹⁸ »A'tere tū'orā, añurō tū'oya. Yu'u bu'ese tū'o ējōpeorārē Ō'acū masīse o'onemogūsami. Āpērā yu'u bu'esere tū'osī'rītibutiārā pe'ere na masīmi'quere ē'mape'ocūsami, nicu niwī Jesú.

**Jesú paco, tojo nicā
cū acabijirā cjase ni'i**

(Mt 12.46-50; Mr 3.31-35)

¹⁹ Be'ro Jesú paco, cū acabijirā cūrē a'marā a'ticārā niwā. Na masā mu'-muyu'rucā ī'arā, wī'ipu sājāamasīticārā niwā. ²⁰ Topu nīgū Jesure werecu niwī:

—Mu'u paco, mu'u acabijirā sope pu'to niama. Mu'urē ī'asī'rīapārā, nicu niwī.

²¹ Tere tū'ogu, Jesú nicu niwī:

—No'o Ō'acū ye quetire tū'o, tere queoro weerānojō náta yu'u paco, yu'u acabijirā weronojō nima, nicu niwī.

**Jesú wī'rōrē, tojo nicā pā'cōrīrē
di'tamarīacā wee'que ni'i**

(Mt 8.23-27; Mr 4.35-41)

²² Ni'cā nūmu Jesú cū bu'erā me'rā yucusupu mājāsājāgū, a'tiro nicu niwī:

—Te'a siaquiji ditara sumutopu, nicu niwī.

Cū tojo nicā tū'orā, wa'acārā niwā.

²³ Na pē'arī cura Jesú cārīa wa'acu niwī. Wācūña marīrō wī'rō uputu wēetu-uwā'cāticaro niwū. Tojo wa'acā, pā'cōrī yucusupure paaquesāamujācaro niwū. Tiwū mirīdijatawio nicaro niwū. ²⁴ Tojo wa'acā ī'arā, Jesure wā'cōrā buruacārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ūsārē bu'egu, marī mirīrātīrā wee'e, nicārā niwā.

Na tojo nicā tū'ogu, Jesú wā'cā, te wī'rōrē, pā'cōrīrē yusuocu niwī. Nipe'tise di'tamarīdijape'tia wa'acaro niwū.

²⁵ Tu'ajanu'cō, cū bu'erārē nicu niwī:

—¿Musārē ējōpeose de'ro wa'amitito? nicu niwī.

Na uputu uca'cārā nitjīarā ī'amarīa, a'merī nicārā niwā:

—¿Noanojō nisariba ā'rī? Wī'rō, pā'cōrīputa tū'omaatidojacā'a, nicārā niwā.

**Jesú Gerasa wāmetirocǰū wātia
sājāno'cure cō'awirō'que ni'i**

(Mt 8.28-34; Mr 5.1-20)

²⁶ Be'ro Jesú cū bu'erā me'rā pē'acu niwī. Pē'a, ape pāl'rē Galilea pōtēorōpu Gerasa wāmetiropu pē'ajacārā niwā. ²⁷ Jesú yucusupu nī'cu majānu'cārī cura nī'cū Gerasacǰū cū tiro ejacu niwī. Yoacā waro ā'rī masū wātia sājāno'cu cū nīrītero yu'rucarō niwū. Ne su'ti marī, ne wi'ipu niticu niwī. Masāperi wa'teropu nibajaque'aticu niwī. ²⁸⁻²⁹ Jesú cūrē ī'agū, wātī masūpure sāñagūrē “Wi-jaaya”, nicu niwī. Cū cō'awirōcā ī'agū, Jesú tiropu ejaque'a, uputu caricūcu niwī:

—Jesú, Ō'acū u'musepu nigú macū, ¿de'ro weegu yu'ure caribogu a'titi? Yu'ure ña'abutiario pi'eticā weeticā'ña, ni tutuaro me'rā sērīcu niwī.

Pejetiri wātī masūrē ñe'ea, bñuque'amujācā weecu niwī. Masā cūrē aperopu wa'aticā'to nīrā, omocārī, du'pocārīpu cōme dari me'rā du'tecūumujācārā nimiwā. Tojo weemicā, cū wejesuremujācu niwī. Wātī cūrē masā marīrōpu su'ori miamujācu niwī. ³⁰ Jesú cūrē sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro wāmetitī?

Cū yu'ticu niwī:

—Legión wāmeti'i, nicu niwī. Pājārā wātia ūsā nicā'a nīgū, tojo nicu niwī.

³¹ Wātia Jesure a'tiro nicārā niwā:

—Ūsārē ī'abajudutidijari pejopu bu'iri da're bajurioticā'ña ni, uputu sērīcārā niwā. ³² Titare ūrūgūpu pājārā yesea ba'a nu'cūcārā niwā. Narē ī'arā, wātia Jesure “Napure sājārarāti” ni, tutuaro me'rā sērīcārā niwā. Jesú narē “To-jota weeya”, nicu niwī. ³³ Tojo weerā na masūpure nī'cārā wijaa, yeseapure sājācārā niwā. Yesea na wātia sājāaca be'ro opa tu'rūpu omamaati, ditarapu doqueñojā, mirīpe'tia wa'acārā niwā.

³⁴ Tojo wa'asere ī'arā, yeseare co'terā a'tiro weecārā niwā. Na uputu ucuarā macāpu, cāpūpu omawā'cā, weresterā wa'acārā niwā. ³⁵ Te quetire tu'orā, masā tojo wa'asere ī'arā wa'acārā niwā. Na Jesú tiropu ejarā, wātia sājāno'cure Jesú pu'toacā dujicā ī'acārā niwā. Cū su'ti sāña, añurō wācūse cuogu dujicu niwī. Na cūrē ī'arā, uise me'rā ī'acārā niwā. ³⁶ Āpērā topu ī'arā ejarārē Jesú wātia sājāno'cure cō'awirōcā ī'acārā “A'tiro wee wātīarē cō'awirōami”, ni werecārā niwā. ³⁷ Jesú a'tiro weecā ī'arā, nipe'tirā masā Gerasapu nīrā Jesure tutuaro me'rā “Mu'u aperopu wa'aya”, nicārā niwā. Na uputu waro uicārā niwā. Tojo weerā Jesure tojo nicārā niwā. Tere tu'ogu, Jesú yucusupu mujāsājāa, wa'a wa'acu niwī. ³⁸ Wātia cuomi'cu Jesure “Yu'u quē'rā mu'u me'rā wa'aguti” nīgū, uputu sērīcu nimiwī. Jesú pe'e cūrē nicu niwī:

³⁹—Mu'u ya wi'ipu tojaa, nipe'tise Ō'acū mu'urē wee'quere werepe'ocū wa'aya, nicu niwī.

Tojo weegu cū nipe'tiro cū ya macācārārē Jesú cūrē wee'quere werecusuagu wa'acu niwī.

**Jairo macōrē, tojo nicā dí mejā
cuogore Jesú yu'rūo'que ni'i**

(Mt 9.18-26; Mr 5.21-43)

⁴⁰ Be'ro Jesú ditara ape pāl'rēpu nī'cu pē'atāca be'ro masā e'catise me'rā cūrē pōtēricārā niwā. Nipe'tirā cūrē yucue'cārā nitjārā, tojo weecārā niwā.

⁴¹ Titare ni'cū su'ori nerēwuari wi'iwogu Jairo wāmetigu Jesú tiro etacu niwī. Cū Jesú tiro ejaque'a, Jesure “Yu'ure pajaña'cureya. Ya wi'ipu te'a”, nicu niwī. ⁴² Cū macō ni'cō nigó doce cū'marī cuogo wērīse pu'topu nico niwō. “Jau” ni, Jesú to wa'ari cura pājārā masā sirutucārā nitjārā, cūrē añurō tuti'awā'cācārā niwā. ⁴³ Na tojo weerā wa'tero ni'cō numio doce cū'marī dí

mejā dutitigo nico niwō. Co ocoyedutise wapa nipe'tise niyeru tojaque'a wa'aco niwō. Ne ni'cū core ocoyeyu'ruoticu niwī. ⁴⁴Tojo weego co Jesú sē'ema wa'a, cū su'tiro yapapu ñe'eña'co niwō. Co ñe'erī curata co dí wijami'que bu'anu'cā wa'acaro niwū. ⁴⁵Tojo wa'ari cura Jesú sēritiña'cu niwī:

—¿Noa yu'ure ñe'eti? nicu niwī.

Nipe'tirāputa “Ne ni'cū ñe'etimi”, nicārā niwā. Tojo weegu Pedro, tojo nicā cū me'rācjārā Jesure nicārā niwā:

—Ĕsārē bu'egu, masā mu'urē nipe'tiro doquewāwā'cā, tuquejoma. Tojo wa'acā masīmigū, mu'u ¿de'ro weegu “¿Noa yu'ure ñe'eti?” niti? nicārā niwā.

⁴⁶Na tojo nicā tu'ogu, Jesú nicu niwī:

—Ni'cō yu'ure ñe'ecā tu'oña'pu. Core yu'u tutuaro me'rā yu'rucā weeasu, nicu niwī.

⁴⁷Cū tojo nicā tu'ogo, cū masītojami, yu'uta weeasu nígō, narāsāgōta Jesú pu'to a'ti, ejaque'aco niwō. Co nipe'tirā tu'oropu werepe'ocā'co niwō. A'te ye bu'iri cū yaro su'tirote ñe'easu nígō, tojo nicā “Yu'u ñe'ecāta, yu'ruono'copu tojasu”, ni wereco niwō. ⁴⁸Co tojo nicā tu'ogu, Jesú core nicu niwī:

—Mu'u ējōpeotjāgō, yu'ruono'copu toja'a. Dutī marīgō e'catise me'rā tojaaya, nicu niwī.

⁴⁹Jesú core ucūrī cura ni'cū Jairo nerēwuarī wi'i wioḡu ya wi'icjū ejacu niwī. Jairore nicu niwī:

—Mu'u macō wēriatojamo. Marirē bu'egure caribonemotigūta majā, nicu niwī.

⁵⁰Jesú tojo nicā tu'ogu, Jairore nicu niwī:

—Uitiguta. Yu'ure ējōpeoya. Mu'u tojo weecā, mu'u macō masōno'gōsamo, nicu niwī.

⁵¹Ti wi'ipure etagu, co pesari tucūpure ne āpērārē sājāadutiticu niwī. Pedro, Santiago, Juā, tojo nicā co

pacusumua dia'cūrē sājāaduticu niwī. ⁵²Nipe'tirā ti wi'ipu nirā uputu utirā, dujasewā'arārē Jesú nicu niwī:

—Utiticā'ña. Co wērītimo. Cārīgō weemo, nicu niwī.

⁵³Masā co wērī'quere masīcārā niwā. Tojo weerā cū tojo nicā tu'orā, cūrē bujicā'cārā niwā. ⁵⁴Jesú pe'e ucūgūta, co ya omocārē ñe'e, nicu niwī:

—Wi'magō, wā'cānu'cāña, nicu niwī.

⁵⁵Cū tojo nirī curata wērī'co masā, wā'cānu'cāco niwō. Jesú co pacusumuarē “Ba'ase ecaya”, nicu niwī.

⁵⁶Cū tojo weesere i'arā, co pacusumua uputu i'aucuacārā niwā. Jesú core masō'quere ne āpērārē weredutiticu niwī.

Jesú cū bese'cārārē weredutio'o'que ni'i

(Mt 10.5-15; Mr 6.7-13)

9 Jesú cū bu'erā docere neocūucu niwī. Be'ro narē cū tutuasere o'ocu niwī. Wātīa no'o nirārē cō'awirōmasisere o'ocu niwī. Tojo nicā duti yu'ruomasisere o'ocu niwī. ²Narē Ō'acū wioḡu nimi nisere wereduticu niwī. Dutitirārē yu'ruoduticu niwī. ³A'tiro nío'ocu niwī:

—Wa'arā, ne apeyenojō miaticā'ña. Tuacju, ajuronojō, ba'ase pu'e, niyeru ne miaticā'ña. Musā sāñase me'rā dia'cū wa'aya. Ne apeye mianemotica'ña.

⁴Musā no'o nirī wi'i ejarā, musā to nirō pōtēorō tojaque'aya. ⁵No'o āpērā musārē ñe'eticā, ti macāpure wijarā, ti macā cjase di'ta wā'a'quere paastecō'aña. Tojo weerā musā “A'ti macācjārā bu'iritima” ni i'orāsa'a, nicu niwī.

⁶Cū tojo nīca be'ro wa'a wa'acārā niwā. Wa'a, nipe'tise macārīpu Jesú masārē yu'ruose quetire werecusiācārā niwā. Tojo nicā dutitirārē yu'ruocārā niwā.

Herode Jesú weesere tu'o'que ni'i

(Mt 14.1-12; Mr 6.14-29)

⁷Galilea di'ta wioḡu Herode nipe'tise Jesú wee'quere tu'o'ocu niwī. Tere tu'ogū, Herode de'ro wéemasiticu niwī. Āpērā “Cū Juā wāmeyeri masū wērī'cupu masācu nimi”, nicārā niwā. ⁸Āpērā “Dūporocjūpu Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū Elía bajuapī”, nicārā niwā. Āpērā “Apetero weegu ni'cū todūporocjū Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū masā'cu nígū nisamigū”, nicārā niwā. ⁹Herode pe'e a'tiro nicu niwī:

—Yū'uta Juā ya dūpoare dutesuredu-tiwu. To pūrīcārē ġnoanojō nisari tocā'rō na ucūno'gū? Cūrē ī'asī'rīmisa'a, nicu niwī.

Jesú ni'cāmocusetiri mil mūarē ba'ase eca'que ni'i

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Jn 6.1-14)

¹⁰Be'ro Jesú besecū'cārā na bu'ecusiaca be'ro cū tiro daja, na weecusia'quere werecārā niwā. Be'ro narē Jesú masā marīrōpu Betsaida wāmetiri macā pu'topu su'ori wa'acu niwī. ¹¹Masā pe'e na wa'ase quetire tu'ocā'cārā niwā. Tojo weerā tere tu'orā, narē sirutuwa'cācārā niwā. Jesú narē añuduti, Ō'acū wioḡu nimi nisere were, dutitirārē yu'rūocu niwī.

¹²Be'ro ñamica'apu nicā ī'arā, cū bu'erā doce cū tiro wa'a, cūrē ucūcārā niwā:

—Masārē “Tocā'rōta ni'i”, niña. Macārīpu, no'o pu'to nise macārīpu ba'ase, cārīrō a'magū wa'adutiya. A'to marī nirōpūre ne apeyenojō marībutiacā'a, nicārā niwā.

¹³Jesú pe'e nicu niwī:

—Musā narē ba'ase ecaya.

Na cūrē nicārā niwā:

—Ūsā ni'cāmocusepagata pā, tojo nicā wa'i puarāta cu'o. Masārē ne a'teacā

se'satisa'a. ġŪsārē ā'rā pājārā ye niatjere ba'ase duudutigu weeti? nicārā niwā.

¹⁴Na pājārā, mūa se'saro ni'cāmocusetiri mil wa'tero nicārā niwā. Jesú narē nicu niwī:

—Masārē te cururinacū cincuenta dūjidutiya, nicu niwī.

¹⁵Na cū duti'caronojōta wee, dūjipe'ticā'cārā niwā. ¹⁶Be'ro Jesú te ni'cāmocuse pārē, na wa'i puarārē mii, mūarōpu ī'amorō, cū pacu Ō'acūrē na ye niatjere e'catise o'ocu niwī. Tu'ajanu'cō, cū pe'esteca be'ro cū bu'erārē masārē etidutigu o'ocu niwī. ¹⁷Nipe'tirā ba'a, yapicārā niwā. Be'ro doce pi'seri na ba'adu'a'quere seeneocārā niwā.

Pedro Jesure “Mū'u Ō'acū o'ó'cūta ni'i” ní'que ni'i

(Mt 16.13-19; Mr 8.27-29)

¹⁸Ni'cāti Jesú cū se'saro ñubuegu weecu niwī. Titare cū bu'erā quē'rā cū me'rā nicārā niwā. Narē sērītiña'cu niwī:

—Masā ġde'ro ni ucūti yū'ure? nicu niwī.

¹⁹Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Āpērā mū'urē “Juā wāmeyeri masū nimi”, nima. Āpērā mū'urē “Dūporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elía nimi”, nima. Āpērā “No'o nígū dūporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū masā'cu nígū nisasami”, nima, nicārā niwā.

²⁰Be'ro narē sērītiña'cu niwī tja:

—ġMusā waro, de'ro wācūti yū'ure? nicu niwī. Pedro cūrē nicu niwī:

—Mū'u Ō'acū bese'cu Cristo ni'i, nicu niwī.

Jesú cū wērīatjere were'que ni'i

(Mt 16.20-28; Mr 8.30-9.1)

²¹Jesú narē ne cā'rō āpērāpūre cū Ō'acū bese'cu nisere weredutiticu niwī.

²²Be'ro narē nicu niwī:

—Yū'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu pūrō pi'etigusa'a. Judío masā

bucurã, pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã yu'ure i'atu'tirãsama. Yu'ure wējērāsama. Na tojo weemicã, i'tia numu be'ro masãgusa'a, nicu niwĩ.

²³ Be'ro nipe'tirã masãrẽ nicu niwĩ:

—No'o yu'ure sirutusĩ'rigũnojõ nipe'tise numarĩ sirutuato. Cũ weesĩ'rĩrõnojõ weeticã'to. Yu'u haro pe'le weeato. No'o yu'ure sirutusĩ'rigũ, “Jesure ãjõpeogu, wẽribosa'a” nitigũta sirutuato. ²⁴ Yu'ure ãjõpeose me'rã ña'arõ yu'rusĩ'rĩtigũ, yu'ure ãjõpeodu'ugunojõ pecame'epu bu'iri da're bajuriono'gũsami. Apĩ wējẽsere uiti, yu'ure ãjõpeonu'cũgũnojõ yu'u me'rã catinu'cũgũsami. ²⁵ Ni'cũ a'ti turi cjase nipe'tisere wapata'agu, cũ ejeripõ'rã pe'ere bajurionu, ¿ñe'enojõrẽ wapata'abosari? ²⁶ Yu'ure, tojo nicã ye quetire bopoyasãticã'ña. Musã bopoyasãcã, yu'u Ô'acũ macũ masũ weronõjõ uputigu a'tiro weegusa'a. Apaturi a'ti turipure a'tigu, yu'u pacu asistese me'rã, cũrẽ wereco'terã me'rã yu'u quẽ'rã musãrẽ bopoyasãgũsa'a. Yu'u tutuase me'rã a'tigu, tojo weegusa'a. ²⁷ Diacjũ musãrẽ wereguti. Ni'cãrẽrã a'topu nirá yu'u wiogu sãjãcã i'atimirã wẽrisome, nicu niwĩ.

Jesú cũ bajusere ducayua'que ni'i

(Mt 17.1-8; Mr 9.2-8)

²⁸ Ni'cã semana Jesú “Yu'u wiogu sãjãcã i'arãsa'a” nĩca be'ro ãrũgũpu ñubuegu mujãgũ, Pedro, Santiago, Juãrẽ miacu niwĩ. ²⁹ Topu cũ ñubuegu, cũ bajusere ducayua wa'acu niwĩ. Cũ ye su'ti añurõ butise, asistese wa'acaro niwũ. ³⁰ Tojo wa'acã, puarã umua bajua, cũ me'rã ucũcãrã niwã. Na dũporocjãrãpu Moisé, Elía nicãrã niwã. ³¹ Na asistese me'rã nĩrã, Jesú cũ Jerusalẽpu wẽriat-jere ucũcãrã niwã. ³² Pedro quẽ'rã uputu wũja cuo'cãrã nimirã, wã'cãcãrã niwã. Wã'cã, Jesú cũ asistesere, tojo nicã cũ me'rã nĩrãrẽ i'acãrã niwã. ³³ Na Jesú tiro

nĩ'cãrã wa'ari cura Pedro Jesure nicu niwĩ:

—Wiogu, marĩ a'topu nicã añuyu'rua'a. I'tia wi'iacã weerã. Ni'cã wi'i mu'u ya wi'i, ape wi'i Moisé ya wi'i, ape wi'i Elía ya wi'i weerã, nicu niwĩ.

Pedro cũ tojo nisere tu'oña'timigũ, de'ro nĩmasitigu, tojo nicu niwĩ. ³⁴ Cũ tojo ucũri cura ni'cã o'mecurua dijati, tubi'acã'caro niwũ. Na ti o'mecurua po'peapu nĩrã, ucua wa'acãrã niwã. ³⁵ Be'ro ti curuapu ni'cũ a'tiro ucũcã tu'ocãrã niwã:

—Ã'rĩ yu'u macũ yu'u bese'cu nimi. Cũ ucũsere tu'o ãjõpeoya, nicu niwĩ.

³⁶ Tojo nĩca be'ro Jesú ni'cũta tojanu'cãcu niwĩ. Moisé, Elía marĩcãrã niwã majã. Cũ bu'erã na i'a'quere tojota tu'oña'yu'ruocã'cãrã niwã. Ne cã'rõ ãpẽrãrẽ wereticãrã niwã.

**Jesú wĩ'magũ wãtĩ
sãjãno'cure cõ'awĩrõ'que ni'i**

(Mt 17.14-21; Mr 9.14-29)

³⁷ Ape numu pe'le ãrũgũpu ni'cãrã dijatacã, pãjãrã Jesure põtẽricãrã niwã.

³⁸ Ni'cũ na wa'teropu nigũ uputu Jesure ucũquejocu niwĩ:

—Ûsarẽ bu'egu, yu'u macũ ni'cũ nigũrẽ pajaña'cureya. I'agũ a'tia.

³⁹ Wãtĩ cũrẽ sãjãa'cu ñe'ea, caricũ, wẽriamujãcã weemi. Tojo nicã useropu so'potu'umi. Cũrẽ ña'abutiario wéẽgu, pi'eticã weeyu'ruami. Ne du'usi'rĩtimi. ⁴⁰ Mu'u bu'erãrẽ “Wãtĩrẽ cõ'awĩrõña”, nitojamiapu. Ne põtẽotiana, nicu niwĩ.

⁴¹ Jesú yu'ticu niwĩ:

—Musã ãjõpeose moorã ña'arã ni'i. Yu'u musãrẽ yoacã bu'emicã, ne tu'omasĩwe'le yujupu. ¿No'ocã'rõ yoacã musã yu'ure ãjõpeoticã wãcũtutuagusari? Mu'u macũrẽ yu'u tiro miitia, nicu niwĩ.

⁴² Wĩ'magũ cũ tiro wa'acã, wãtĩ cũrẽ nucũcãpu doqueque'acã weecu niwĩ. Ap-

aturi wācūña marīrō cūrē wērīacā weecu niwī tja. Cū tojo weecā, Jesú wātīrē cō'awīrō, yu'ruocu niwī. Tu'ajanu'cō, cū pacure wiacu niwī. ⁴³ Nipe'tirā to nīrā Ō'acū tutuasere ī'amarīacārā niwā.

**Jesú cū wērīatjere apaturi
werenemo'que ni'i**

(Mt 17.22-23; Mr 9.30-32)

Na Jesú weeī'o'quere ī'amarīarī cura cū bu'erārē nicu niwī:

⁴⁴—Yu'u ni'cārōacā nisere añurō tu'oya. Acobojojicā'ña. Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigure wiorāpure o'orāsama, nicu niwī.

⁴⁵Cū tojo nisere cū bu'erā pe'e ne tu'omasītīcārā niwā. Ō'acū narē tojo masītabasioticā weecu niwī. Na cū nī'quere “¿De'ro nisī'rīrō weeti?” ni sērītīña'ui nicārā niwā.

Añurō weeyu'runu'cāgū ye cjase ni'i

(Mt 18.1-5; Mr 9.33-37)

⁴⁶Be'ro Jesú bu'erā na basu ¿noa marī wa'teropu nigū āpērā yu'ruoro niyu'runu'cāgūsari? nīrā, uputu du'sasocārā niwā. ⁴⁷Jesú na tojo wācūserē ī'amasīcā'cu niwī. Tojo weegu ni'cū wī'magūrē cū pu'to wejeonu'cō, ⁴⁸narē nicu niwī:

—Yu'ure maigūnojō ni'cū ā'rī wī'magūrē ñe'egū weronojō weemi. Cūrē ñe'egū, yu'ureta ñe'egū weemi. Yu'ure ñe'egū, yu'ure o'ócū Ō'acū quē'rārē ñe'egūta weemi. No'o musā wa'teropure “Āpērā yu'ruoro ni'” ni wācūtigu cūta nimi āpērā yu'ruoro nigū, nicu niwī Jesú.

**Marīrē ī'atu'titigu marī
me'rācjū nimi nise ni'i**

(Mr 9.38-40)

⁴⁹Be'ro Juā Jesure a'tiro nicu niwī:

—Ūsārē bu'egu, ni'cū mu'u wāmerē pisutjāgū, wātīarē cō'awīrōcā ī'awū. Cū

marī me'rācjū nitiami. Tojo weerā cūrē cā'mota'awu, nicu niwī.

⁵⁰Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú a'tiro nicu niwī:

—Tojo weegure cā'mota'aticā'rōua'a. Marīrē ī'atu'titigu marī me'rācjū nimi, nicu niwī Jesú.

Jesú Santiagore, Juārē tu'ti'que ni'i

⁵¹Jesú wērī, cū u'musepu mujāti dūporo uiro marīrō wācūtutuario me'rā “Jerusalépu wa'aguti”, nicu niwī. ⁵²Cū dūporo āpērārē o'óyucu niwī. Na ni'cā macā Samaria di'ta nīrī macāpu Jesú cū cārīatjore a'mayurā wa'acārā niwā. ⁵³Ti macā Samariacjārā judío masā me'rā a'pepūrīrā nitjīarā, Jesú o'ó'cārārē ñe'sī'rītīcārā niwā. Na, Jerusalépu Jesú wa'agusami nīrā, tojo weecārā niwā. ⁵⁴Samariacjārā tojo weesere ī'arā, Jesú bu'erā Santiago, Juā a'tiro nicārā niwā:

—Ūsā wiogu, narē bu'iri da'rera, ¿pecame'erē u'musepu dijatiduticā uati? ¿Dūporocjū Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elía wee'caronojō weerouati? nicārā niwā.

⁵⁵Tere tu'ogu, Jesú narē ī'a, tutuario me'rā tu'tigu, a'tiro nicu niwī:

—Musā tojo wācūse Espírītu Santu o'ose mejēta ni'i. ⁵⁶Yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu masārē bu'iri da're bajuriogu a'titihu. Narē yu'ruogu a'tigu weewu, nicu niwī.

Be'ro na ape macāpu yu'rua wa'acārā niwā.

**Jesú me'rā wa'asī'rīmi'cārā
ye queti ni'i**

(Mt 8.19-22)

⁵⁷Na ape macāpu yu'ruari cura ni'cū masū Jesure nicu niwī:

—Yu'u mu'u no'o wa'aro sirutuguti, nicu niwī.

⁵⁸Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Wa'icūrā na cārīrī tuti cuoma. Mirīcūa quē'rā na pō'rātiri su'tiro

cuoma. Yu'u pūrīcā Ō'acū macū masū weronojō upūtigu ne cārō cārīpesaro, yaro diácjūrē moo'o, nicu niwī.

⁵⁹ Apī pe'ere Jesú a'tiro nicu niwī:

—Te'a yu'u me'rā, nicu niwī.

Cū yu'ticu niwī:

—Wioḡu, yu'u pacu tiropu wa'aguti yujupu. Topu ni, be'ro yu'u pacu wérīca be'ro yaatojagupu mu'u me'rā wa'aguti, nicu niwī.

⁶⁰ Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'ure ējōpeotirā wērī'cārā weronojō nima. Nāta wērī'cārārē yaato. Mu'u pūrīcā yu'ure sirutuya. Sirutu, Ō'acū wioḡu nigūsami nisere wereḡu a'tia, nicu niwī.

⁶¹ Be'ro Jesure apī nicu niwī:

—Wioḡu, mu'u me'rā wa'aguti. Yu'u mu'u me'rā wa'ati dūporo ya wi'icjārārē we'ritisī'rīsa'a yujupu, nicu niwī.

⁶² Jesú cūrē nicu niwī:

—Di'ta se'ecūḡū, opanūrē wa'ari nīgū, sē'ema pe'e ī'atōrōtisami. Ā'rī weronojō Ō'acūrē ējōpeo'cupua todūporo cū weeseti'quere wācūnūrūtisami. Wācūnūrūḡūa Ō'acū ye cjasere queoro weemasītisami, nicu niwī.

Jesú setenta y dos masārē cū ye quetire wereditigu o'ó'que ni'i

10 Be'ro Jesú setenta y dos āpērā unuarē pijinemocu niwī. Narē puarērā dia'cū nipe'tise cū wa'atje macārīpu cū dūporo o'ó'yucu niwī.

² Narē a'tiro nicu niwī:

—Diacjū musārē wereguti. Marī otese peje pī'rī dūcati'i. Tere miirā pe'e marībocurema. Tojo weerā musā te otese wioḡure āpērā miitamudutirā sērīnemoña, nicu niwī. A'te weronojō Ō'acū ye quetire masīsī'rīrā pājārā waro nima. Te quetire wererā pe'e pejetirācā nima. Tojo weerā āpērā cū o'ónemocā Ō'acūrē sērīña. ³ Musā wa'aya. Yu'u musārē wiose wa'teropu o'óḡu wee'e. Oveja wī'marārē yaiwa

wa'teropu o'óḡu weronojō o'ó'o. ⁴ Musā wa'arā, ajuri miaticā'ña. Niyeru sārī ajuro quē'rārē miaticā'ña. Sapatu ape pa'a miaticā'ña. Ma'apu wa'arā, āpērārē añudutirā, yoacā ucūtīcā'ña. Diacjū wa'aya. ⁵ Musā wi'ipu sājāarā, ti wi'icjārārē añudutirā, a'tiro nimu'tāña: “Musā a'ti wi'icjārārē añurō wa'ato”, niña. ⁶ Ti wi'icjārā cumuca marīrō nicā, musā añudutise “Añurō wa'ato” nise na ye tojarosa'a. Tojo niticāma, musā tojo nise musārēta tojarosa'a tja. ⁷ Musā ni'cā wi'ipu ejarā, ti wi'iputa tojayá. Na ba'asenojōrē, na sī'rīsenojōrē, musā quē'rā ba'asirutuya. Da'rari masā na da'rase wapa wapata'aba'amasīma. Tojo weerā musā bu'erā wa'acā, musārē ba'ase weetamurāsama. Apeye wi'seripu wa'amujā, cārībajaque'aticā'ña. ⁸ Musā ni'cā macāpu etacā, ti macācjārā añurō ñe'eme'ricā, no'o na ecasere ba'aya. ⁹ Ti macāpu dutitirārē yu'ruoya. Narē a'tiro wereya: “Ō'acū cū wioḡu nise musā tiropu a'tiatje cārō dū'sa'a.” ¹⁰ Ni'cā macāpu musā etacā, tocjārā añurō pōtērīticāma, macā decopu wa'aya. A'tiro niña: ¹¹ “A'ti macā cjase ūsā dū'pocārīpu di'ta wā'a'quepūreta paastecō'arāti. A'ti macācjārā bu'liritisere ī'orā, tojo weerāti”, niña. Narē a'tiro ninemoña. “Musā a'tere masīña. Ō'acū cū wioḡu nise musā tiropu a'tiatje cārō dū'sa'a”, niña. ¹² Jesú a'tiro ninemocu niwī:

—Musārē wereguti. Ō'acū masārē beseatji numu nicā, ti macācjārā musārē uati'cārārē a'tiro weegusami. Sodomacjārārē bu'iri da're'caro nemorō da'reno'rāsama, nicu niwī Jesú.

Jesure ējōpeotise macārīcjarā ye queti ni'i

(Mt 11.20-24)

¹³ Be'ro Jesú apeye macārīcjarārē a'tiro nicu niwī:

—Musā Corazí, tojo nicā Betsaida wāmetise macārīcārārē ña'abutiario wa'arosa'a musārē. Yu'u wee'l'o'quere i'amirā, ducayuwe'e. Yu'u āpērā judío masā nitirā nirōpu Tiro, Sidó wāmetise macārīpu wee'l'ocāma, dūporopu na ña'arō wee'l'quere bujaweti ducayutojabopā. Na bujawetisere i'orā, na weewaronojōpuma su'ti wāquisenojōrē sāna, nujārē na dūpoapu órēstepeobopā. ¹⁴ Ó'acū masārē beseatji nūmu nicā, Tiro, Sidócārā nemorō musā pe'ere bu'iri da'reyu'rūnu'cāgūsami.

¹⁵ Ni'cārōcāma Capernaucjārārē were'e. “Tojowaro u'musepu mujārāti”, ni wācūtīcāñā. Ó'acū musārē pecame'epu cō'abutiagusami, nicu niwī.

¹⁶ Be'ro cū bu'erārē a'tiro werenemocu niwī:

—Musā bu'esere tū'orā, yu'ureta tū'oma. Musārē uatirā, mejārōta yu'ure uatima. Tojo yu'ure uatirā, yu'ure o'ó'cupu Ó'acū quē'rārē uatima, nicu niwī Jesú.

Jesú cū o'óyu'cārā setenta y dos na daja'que ni'i

¹⁷ Be'ro Jesú setenta y dos cū o'óyu'cārā e'catise me'rā tojaticārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ūsā wioḡu, wātīaputa mu'u dutiro, mu'u wāme me'rā ūsā cō'awīrōmujācā, yu'tiama, nicārā niwā.

¹⁸ Jesú narē nicu niwī:

—Musā nīrōnojōta ni'i. Wātīrē u'musepu ní'cu bupo ya'baro weronojō docaque'a dijacā i'awū. ¹⁹ Yu'u musārē tutuasere o'owu. Musā añapure u'tapeomicā, cutipapure u'tapeomicā, na cū'rīcā, toacā pūrīno'tisere o'owu. Nipe'tise wātī cū tutuasere docaque'adutigu o'owu. Ne cārō musā ña'arō weeno'some. ²⁰ “Wātīa ūsārē yu'tiama” nise dia'cūrē e'catitīcāñā. A'te pe'ere e'catiya. U'musepu Ó'acū yarā catinu'cūse cuorā na wāmerē

ojaō'orī turipu musā wāmerē ojaō'ocā, e'catiya, nicu niwī.

Jesú ye queti, cū pacu Ó'acū ye queti ni'i

(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Jesú cū bu'erārē ucūrī cura Espiritu Santu cūrē e'catise o'oyu'ruacu niwī. Titare cū pacure a'tiro nicu niwī:

—Pacu, mu'u u'muse, a'ti turi wioḡu ni'i. “Ūsā masīyu'rūnu'cārā ni'i” nīrārē mu'u ye cjasere masīcā weeticu niwū. Āpērā wī'marā weronojō maata tū'o ējōpeorā pe'ere tere masīcā weecu niwū. Mu'u tojo weesere wācūgū, mu'urē e'catise o'o'o. A'tere mu'u u'caronojōta queoro wee'e, nicu niwī cū pacure.

²² Be'ro masārē ninemocu niwī tja:

—Yu'u pacu nipe'tise weemasīse yu'ure o'owī. Cū ni'cūta yu'u nisetisere masīpe'ocā'sami. Yu'u quē'rā ni'cūta cū nisetisere masīpe'o'o. No'o yu'u masīcā weeno'rā quē'rā cū nisetisere masīsama, nicu niwī Jesú.

²³ Be'ro cū bu'erārē i'a, na se'sarore nicu niwī:

—Yu'ure musā, musā ye caperi me'rā i'a'a. ²⁴ Musārē a'tiro wereguti. Pājārā dūporocjārāpu Ó'acū ye queti weremu'tārī masā, tojo nicā wiorā musā ni'cārōcā i'asere i'asī'ricārā nīmiwā. Ne i'aticārā niwā. Yu'u musārē weresere tū'osi'ricārā nīmiwā. Ne ni'cāti tū'oticārā niwā, nicu niwī.

Jesú Samariacjū me'rā queose o'o'que ni'i

²⁵ Be'ro ni'cū Moisé oja'quere bu'eri masū Jesú cū ucūsere tū'ogu, wā'cānu'cā, Jesú me'rā ucūgū wa'acu niwī. Cūrē mejēcā yu'ticā uḡu, a'tiro sērītiñā'cu niwī:

—Masārē bu'egu, yu'u Ó'acū me'rā catinu'cūsī'rigū, ¿de'ro weegusari? nicu niwī.

²⁶ Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—¿Moisé ye queti ojáca pūrīpu de'ro ojanotito? Mũ'u tere bu'égu, ¿de'ro tũ'oti? nicu niwī.

²⁷ Moisé oja'quere bu'eri masũ cūrē yu'ticu niwī:

—A'tiro ojanolo: “Ō'acũ marī wioḡure nipe'tise mũ'u ējōpeose me'rā, mũ'u wācũse me'rā, mũ'u tutuase me'rā, mũ'u tũ'oña'se me'rā ma'ña. Mũ'u basu ma'irōnojōta āpērārē ma'irōña'a”, ni'i, nicu niwī.

²⁸ Tere tũ'ogu, Jesú cūrē nicu niwī:

—Mũ'u queoro waro yu'ti'i. Mũ'u a'tere wéegu, Ō'acũ me'rā catinu'cũḡsa'a, nicu niwī.

²⁹ Moisé oja'quere bu'egu pe'e cūrē añurō wācũcā ḡagu, Jesure a'tiro nicu niwī tja:

—¿Noanojō niti āpērārē ma'irōña'a nirānojō? nicu niwī.

³⁰ Jesú cūrē queose me'rā yu'ticu niwī:

—Ni'cũ ḡmu Jerusalécjũ ma'a Jericó wa'ari ma'apu bu'acu niwī. Topu cũ wa'ari cura yajari masā cūrē ñe'e, cũ cuosere yajape'ocā'cārā niwā. Su'ti cũ sãña'quepu quē'rārē tuweemiicā'cārā niwā. Cūrē uputu paawējēcũu, wa'a wa'acārā niwā. ³¹ Tojo wa'ari cura ni'cũ pa'i cũ bu'aca ma'aputa bu'acu niwī. Cūrē i'agũ, i'atigu weronojō diacjũ yu'rũbu'a wa'acu niwī. ³² Cũ be'ro tja apī Leví ya curuacjũ cũ cũñarõputa cũ quē'rā ejacu niwī. Cūrē i'agũ, cũ quē'rā ape pã'rē pe'e pē'a, i'ayu'rũbu'a wa'acu niwī. ³³ Na be'ro apī tja Samariacjũ judío masā na yabigu ti ma'aputa bu'acu niwī. Cũ cūrē i'agũ, pũrõ pajaña'cu niwī. ³⁴ Tojo weegu cũ, cũ tiro wa'a, cũ cãmire ocoyegu, u'sere, tojo nicã vino me'rā cũ ye cãmipu piopocu niwī. Tu'ajanũ'cõ, su'ti caseri me'rā du'recu niwī. Be'ro cũ yagu burro bu'ipu cūrē miipeocu niwī. Miipeo, ni'cã wi'i sijari masā cãrĩrĩ wi'ipu

miaa, cūrē co'tedutigu cũucu niwī. ³⁵ Ape nũmu pe'e tja Samariacjũ co'tedutigu pua nũmu da'rase wapa weronojō niyeru ti wi'i co'tegure o'ocu niwī. Cūrē a'tiro nicu niwī: “Á'rĩrē co'teya. Yu'u mũ'urē o'o'que nemorõ nicã, dajato-jagu mũ'urē wapayepē'oguti”, nicu niwī. ³⁶ A'tere wéreca be'ro Jesú Moisé oja'quere bu'egure a'tiro nicu niwī:

—Mũ'u i'acã, ¿ni'inojõ pe'e na i'tiarã wa'terore yajari masã na ña'arõ wee'cure pajaña'pari? nicu niwī.

³⁷ Moisé oja'quere bu'eri masũ yu'ticu niwī:

—Cūrē pajaña'a weetamu'cu añurõ weepĩ, nicu niwī.

Jesú cūrē nicu niwī:

—Mũ'u quē'rã āpērārē ã'rĩ weronojō weegu wa'aya, nicu niwī.

Jesú Marta, María ya wi'ipu cũ ní'que ni'i

³⁸ Jesú cũ wa'aro yu'ruagu, ni'cã macãpu ejacu niwī. Ti macãpu ni'cõ Marta wãmetigo co ya wi'ipu cūrē põtēri, cãrise o'oco niwõ. ³⁹ Co ni'cõ María wãmetigore acabijotico niwõ. Cõta Jesú ucũsere tũ'ogo, cũ du'pocãrĩ tiroacãpu dujico niwõ. ⁴⁰ Co tojo weeri cura Marta pe'e co da'rasere wãcũque'tiyu'ruaco niwõ. Tojo weego co Jesú tiro wa'a, cūrē nico niwõ:

—Yu'u wioḡu, a'tigo yu'u acabijo yu'ure weetamusere ne wãcũtimo. ¿Mũ'u ne mejēcã tũ'oña'weti co tojo weesere? Core yu'ure weetamudutiya, nico niwõ.

⁴¹ Jesú core yu'ticu niwī:

—Marta, mũ'u weesere uputu waro wãcũque'ti'i. ⁴² María pe'e yu'u ucũsere tũ'ogo, añuse warore weego weemo. Co tũ'o ējōpeo'quere ne āpērã ē'mamasĩti-sama. Tenojõ pe'ere weerõña'a, nicu niwī.

**Jesú “Ō'acūrē sērīrā,
a'tiro ñubueya” nise ni'i**

(Mt 6.9-15; 7.7-11)

11 Ni'cā nāmū Jesú aperopu ñubuegu weecu niwī. Cū ñubuetu'ajaca be'ro ni'cū cū bu'egu Jesure nicu niwī:

—Ūsā wioḡu, Juā masārē wāmeyeri masū cū bu'erārē Ō'acūrē ñubuesere bu'ecu niwī. Mu'u quē'rā ūsārē bu'eya, nicu niwī.

² Jesú yu'ticu niwī:

—Ō'acūrē ñubuerā, a'tiro niña:
“Pacu, mu'u u'musepu ni'i.

Nipe'tirā mu'urē wiopeesase me'rā ējōpeoato.

A'ti turipure mu'u bese'cu maata wioḡu sājāḡū a'tiatio.

Ū'musepūre mu'u ūaro dia'cū weesama. Na weronojō a'ti turicjārā quē'rā mejārōta weeato.

³ Ūsārē umcorinucū ba'ase o'oya.

⁴ Ūsā ña'arō wee'quere acobojoya.

Ūsā āpērārē acobojo'caro weronojōta ūsā quē'rārē acobojoya.

Ūsā ña'arō weesī'risere cā'mota'aya.

Tojo nicā ña'agū ūsārē niqesāsī'ricā, cā'mota'aya”, nicu niwī.

⁵ Jesú apeye ninemocu niwī:

—No'o musā wa'teropure ni'cū cū me'rācjū cuobosami. Cū ñami deco musā ya wi'ipū wa'a, a'tiro nibosami:

“Yu'u me'rācjū, i'tiaga pā yu'ure wasoya. ⁶ Yu'u me'rācjū apī aperopu sijagu eja'cu yā wi'ipū ejami. Ne cūrē apeyenojō cā'rō ecase moosa'a”, nisami. ⁷ Cū apetero weegu mu'urē wi'i po'peapu a'tiro yu'tiwīrōbosami:

“Yu'ure wā'cōtigūta. Sope pu'to añurō waro bi'acā'no'apu. Yu'u pō'rā yu'u me'rā cārīrā pesama. Yu'u mu'urē wā'cā apeyenojō o'ogu wa'amasītisa'a”, nisami. ⁸ Musārē wereguti. Cū,

cū me'rācjū nimicā, wā'cā, cūrē apeyenojō o'ogu wa'atisami. A'tiro

pe'e weesami. Cūrē sērīnu'cūcā ī'agū, carbonemotica'to nīgū, nipe'tise cū ūasere o'osami. Cū, cū me'rācjū nise ye bu'iri mejēta tojo weesami. ⁹ Tojo weegu musārē wereguti. Ō'acūrē sērīña. Cūrē sērīcā, o'ogusami. Musā sērī a'manu'cūrā, bocarāsa'a. Musā me'rācjū ya wi'ire sope pu'to pisunu'cūcā cū musārē pāosōrōrō weronojō weegusami. ¹⁰ Ō'acū cūrē sērīrārē o'osami. No'o a'magūnojō bocagusami. Sope pu'to pisugu weronojō sērīnu'cūḡūrē o'ogusami.

¹¹ »Musā pō'rā ba'ase sērīcā, ne ni'cū ūtāpere o'otibosa'a. Wa'i sērīcā quē'rārē, añarē o'otibosa'a. ¹² Tojo nicā cārē'quē die sērīcā, cutipare o'otibosa'a. ¹³ Musā ña'arā nimirā, musā pō'rārē añusere o'omasī'i. To pūrīcārē marī pacu u'musepu nīgū, nemorō añuse o'ogusami. Cūrē sērīrārē Espīritu Santure o'ogusami, nicu niwī.

**Jesure “Wātī tutuaro me'rā
weeī'omi” ni na ucja'que ni'i**

(Mt 12.22-30; Mr 3.20-27)

¹⁴ Ni'cū masū wātī sājāno'cu ucūmasītigu tojacu niwī. Jesú cūrē cō'awīrōḡū weecu niwī. Cūrē cō'awīrōcā, ucūmasītimi'cu ucūcu niwī. Tere ī'arā, masā ī'amariacārā niwā.

¹⁵ Ni'cārērā a'tiro nicārā niwā:

—Ā'rī Jesú wātīa wioḡu Beelzebū wāmetigu tutuaro me'rā wātīrē cō'awīrōmi, nicārā niwā.

¹⁶ Āpērā pe'e ḡdiacjūta Jesú tutuamiticū? nīrā, cūrē u'muse cjasere weeī'oduticārā nimiwā. ¹⁷ Cū na tojo wācūserē masīgū, narē nicu niwī:

—Ni'cā curuacjārā a'merī ducawati, a'mequērā, masāpe'tia wa'asama. Ni'cā wi'icjārā ducawatirā, na quē'rā pe'tidijasama. ¹⁸ A'te weronojō wātīa wioḡu cū basu ducawatigu, cū de'ro wee tutuanemotisami majā. Musārē a'tere ucūḡūti. Musā yu'ure “Wātī

Beelzebú tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōmi”, nimi'i. ¹⁹To pūrīcārē yu'u tojo weecāma, musā bu'esere siruturā wātīarē cō'awīrōrā, ¿noa tutuaro me'rā cō'awīrōsari? Narē musā “Ō'acū tutuaro me'rā wātīarē cō'awīrōma”, ni'i. Tojo weero masīno'o. Musā yu'ure nise diacjū niwe'e. ²⁰Yu'u Ō'acū dutiro me'rā pe'e wātīarē cō'awīrō'o. A'te me'rā “Ō'acū wioḡu nise musā tiropure nitoja'a”, nino'o, nicu niwī.

²¹Jesú narē a'tiro ninemocu niwī:

—Ni'cū ūmu tutuamu nipe'tise wāmotiḡu cū ya wi'ire co'tecā, cū yere mejēcā weetisama. ²²No'o cū nemorō tutuagu a'ti, cūrē wapata'agu, cū wāmotimi'quere ē'mape'ocā'sami. Tojo weegu cū wāmo marīḡū mejō nigū tojacā'sami. Ē'ma'cu cū me'rācjarārē tere ducawaasami. Jesú, yu'u wātī yu'rūoro tutuayu'rūnu'cā'a nīḡū, tojo nicu niwī.

Jesú a'tiro ninemocu niwī:

²³—Yu'ure ūtirā yu'ure i'atu'tirā nima. Yu'ure seeneotamutigiunojō doquestewā'cāḡū weronojō nimi. Yu'ure ējōpeotirā masārē Ō'acūrē ējōpeocā weetamurā mejēta weema nīḡū, tojo nicu niwī.

Wātī toduporopu cū nī'cupure majāmisājāase ni'i

(Mt 12.43-45)

²⁴Jesú masārē a'tiro ninemocu niwī:

—Wātī masūpure cō'awīrōno'ca be'ro aco marīrōpu sijabaque'atisami. Cū ni-atjore a'magū, tojo weesami. Cū nirō bocatiḡu, a'tiro wācūsami: “Yu'u wi-jaa'cupure dajasājāagūti tja”, nisami. ²⁵Cūpure dajasājāagū, wi'i o'aca wi'i, añurō apōca wi'i weronojō bocaejasami. ²⁶Be'ro āpērā wātīa sietere cū yu'rūoro ña'arārē pijisami. Piji, be'ro toduporopu cū wijaa'cupure na nipe'tirā sājāasama. Tojo weegu masū cū toduporopu nī'caro nemorō ña'arō tojasami, nicu niwī Jesú.

Jesú “E'catise waro a'tiro ni'i” nī'que ni'i

²⁷Jesú ucūrī cura ni'cō numio masā pājārā wa'teropu nigō caricūquejoco niwō:

—Mu'urē pō'rāti masō'co añurō waro e'catiyyurūsamō, nico niwō.

²⁸Jesú core nicu niwī:

—Yu'u pe'e a'tiro nigūti. Ō'acū cū ucūsere tū'o, cū dutisere weerā pe'e pūrīcā añurō waro co nemorō e'catī-sama, nicu niwī.

Masā ña'arā Jesure weeī'odutimi'que ni'i

(Mt 12.38-42; Mr 8.12)

²⁹Jesú tiro pājārā masā nerēwā'cācārā niwā. Na tojo weecā, cū ucūcu niwī:

—Masā a'tocaterocjārā ña'ayu'rūama. Na ña'arā nīrā, weeī'ose dia'cūrē ūama. Na tere ūamicā, a'te dia'cūrē wereḡuti. Joná dūporocjūpu wa'a'quenojō dia'cūrē i'ogūti. ³⁰Joná Nínivecjarārē queose o'ogū weecu niwī. Te weronojō yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputiḡu quē'rā a'tocateropu nīrārē queose o'o'o. ³¹Dūporocjō mujīpū mujātiro diacjū pe'e nīrī di'ta wioḡo Israe curuacjārā wioḡu Salomó masīsere tū'ogo a'tico niwō. Yu'u Salomó yu'rūoro masīyu'rūnu'cāmicā, musā pe'e yu'ure tū'osī'rīwe'e. Tojo weego Ō'acū masārē beseatji nūmu nicā, ti di'ta wioḡo nī'co a'tocaterocjārārē “Musā Jesure ējōpeotirā, ña'arō weewu”, nigōsamō. ³²Apeye quē'rārē wereḡuti. Joná Nínive wāmetiri macācjarārē Ō'acū ye quetire werecā, na ña'arō wee'quere bujaweti, du'ucārā niwā. Yu'u pe'ere Joná yu'rūoro nimicā, musā ējōpeowe'e. Musā na wee'caronojō ña'arō wee'quere bujawetiwe'e. Tojo weerā Ō'acū masārē beseatji nūmu nicā, Nínivepu nī'cārā a'tocaterocjārārē “Musā Jesure

ējōpeotirā, ña'arō weewu", nirāsama, nicu niwī Jesú.

**Marī caperi sī'ocja
weronojō ni'i nise ni'i**

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Jesú masārē a'tiro werenemocu niwī:

—Masā sī'ocjare sī'óca be'ro bajutiropu, acaronojō docapu sī'otisama. Tojo weronojō o'orā, topu sājāejarāncū i'ato nírā, u'muarōpu sī'opeosama. ³⁴ Marī caperi sī'omu'tācja weronojō ni'i. Marī caperi añucā, añurō i'amasī'i. Marī caperi i'aejaticāma, añurō i'atisa'a. A'te weronojō musā Ō'acūrē ējōpeo, cū yere wéérā, caperi añurō weronojō ni'i. Musā a'ti turi cjase pe'ere wācūnrūcāma, caperi i'aejatirā weronojō ni'i. Ō'acū uaro weetirā, na'itī'arōpu nírā, cūrē masītirā weronojō ni'i. ³⁵ Musā ējōpeosere sī'ose weronojō cū'o. Tere na'itī'arōpu weronojō ña'arō weese me'rā dojorētīcā'ña. ³⁶ Tojo weerā musā Ō'acūrē ējōpeo, ña'ase marīrō cū uaro wéérā, cū ye cjasere añurō tu'omasīrāsa'a, nicu niwī Jesú.

**Jesú fariseo masārē, tojo nicā Moisé
oja'quere bu'eri masārē tu'ti'que ni'i**
(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 20.45-47)

³⁷ Jesú weretu'ajaca be'ro ni'cū fariseo masū cū ya wi'lipu ba'adutigu pijiacu niwī. Tojo weegu Jesú sājāa, ba'acju mesapu ejanujācu niwī. ³⁸ Be'ro fariseo na weewuaronojō ba'ase dūporo Jesú cū omocoeticā i'agū, i'amariacu niwī. ³⁹ Tere masīgū, Jesú cūrē nicu niwī:

—Musā fariseo masā bajuyoropu dia'cū añurō weeta'sa'a. Baparire bu'lipu dia'cū coerā weronojō ni'i. Ti pa po'peapure peje ña'ase musā āpērā yere yaja'que, āpērā yere uaripejau'rūnu'cā'que ū'irī weronojō wā'ña'a. ⁴⁰ Musā tu'omasīwe'e. Ō'acū

bu'icjasere wee'cuta po'peapu cjasepu quē'rārē weecu niwī. ⁴¹ Musā cūosere āpērārē pajaña'rā, o'oya. Tojo weerā baparire po'peapu coerā weronojō weerāsa'a. Be'ro bu'lipu, po'peapu quē'rārē ū'irī marīrā weronojō añurā tojarāsa'a.

⁴² »Musā fariseo masārē ña'arō wa'arosa'a. Musā otese o'majācā menta, ruda wāmetise, nipe'tise opa dari dūcatisenojōacārē seeneo, opa sū'urī weesa'a. Diez sū'urī cuorā, ni'cā sū'u Ō'acū wi'lipu miaa, Ō'acūrē wāmepeo, pa'ire o'osa'a. Tojo weemirā, añurō weese, Ō'acūrē ma'ise pe'ere weewe'e. A'tiro pe'e weeya. Musā otesere cūrē o'odu'utimirā, a'te añuyu'rūnu'cāsere weeya.

⁴³ »Musā fariseo masārē ña'arō wa'arosa'a. Musā nerēwuase wi'seripure wiorā na dujiwuase cūmurīpu dujisi'rī'i. No'o musā wa'aro wiopesase me'rā añuduticā u'a'a.

⁴⁴ »Musā Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā, weeta'sari masā ni'i. Ña'arō wa'arosa'a masārē. Masāperi na yaa'que bajutise weronojō ni'i. Āpērā a'ti, masītimirā, te peri bu'i u'tacūuwā'cāsama. A'te weronojō musā po'peapure ña'arā ni'i. Āpērā musā ña'arō weesere masītisama, nicu niwī.

⁴⁵ Cū tojo nicā tu'ogu, ni'cū Moisé oja'quere bu'eri masū a'tiro nicu niwī:

—Masārē bu'egu, mu'u a'tiro nígū, ūsā quē'rārē tu'tigu wee'e, nicu niwī.

⁴⁶ Jesú cūrē nicu niwī:

—Musā quē'rārē ña'arō wa'arosa'a. Āpērārē weepōtēōña marīsere dutiyu'ruocā'sa'a. Tere dutimirā, musā pe'e ne weewe'e.

⁴⁷ »Ña'abutiaro wa'arosa'a masārē. Musā dūporocjārā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā masāperi bu'lipu yeeaponu'cō'o. Narēta musā ñecūsūmuapu wējēmujāticārā niwā. ⁴⁸ Musā Ō'acū ye quetire weremu'tārī

masā na ní'quere weewe'e. Yū'u quē'rārē ējōpeowe'e. Musā a'tiro weese me'rā masā ñecūsūmua wee'quere bu'ipejatamusere masīno'o. Na Ō'acū ye queti weremu'tārī masārē wējēcō'acārā niwā. Musā pe'e na ye masāperire yeeaponu'cō'o.

⁴⁹»Tojo weegu Ō'acū yū'u pacu dūporopu masise me'rā a'tiro nicu niwī: “Yé queti weremu'tārī masārē, tojo nicā yé queti bu'eri masārē o'óguti. Ni'cārērārē wējēcō'a, āpērārē ña'arō weesī'rīrā, no'o na wa'aro sirutucusiarāsama”, nicu niwī Ō'acū. ⁵⁰Tojo weegu nipe'tirā Ō'acū ye queti weremu'tārī masārē wējē'que wapa Ō'acū a'tiro weegusami. A'tocaterocjārā masārē bu'iri wapaseegusami. ⁵¹A'ti turi weenu'cācaterore musā ñecūsūmua Abere wējēmu'tācārā niwā. Be'ro téé Zacaríā na ñubuepeowuaro pōtēorōpu wējē'que me'rā yapati'i. Tojo weegu musārē nigūti. Tojo wee'que wapare a'tocateropu nirārē bu'iri wa'arosa'a.

⁵²»Musā Moisé oja'quere bu'eri masā Ō'acū yere masī'i. Tere masīmirā, āpērārē masicā weewe'e. Musā basuta yū'ure ējōpeowe'e. Āpērā quē'rārē ējōpeosī'ricā usāwe'e. Tojo weero ña'arō wa'arosa'a musārē, nicu niwī Jesú.

⁵³Jesú a'tere níca be'ro Moisé oja'quere bu'eri masā, tojo nicā fariseo masā cū me'rā uayur'ruacārā niwā. Tojo weerā cūrē peje sērītīna'wā'cōcārā niwā. ⁵⁴Cū mejēcā nicā, cūrē weresārāti nírā, tojo weecārā niwā.

Jesú “Fariseo masā nisoose me'rā bu'esere tu'omasīña” ní'que ni'i

(Mt 16.6; 10.26-27; Mr 8.15)

12 Jesú masārē bu'eri cura pājārā waro masā nerēcārā niwā. Na pājārā waro niṭjīarā, a'merī u'tatī'a, do-quewāmujācārā niwā. Jesú ne waro cū

bu'erā dia'cūrē weremu'tācu niwī yu-juṣu. A'tiro nicu niwī:

—Musā fariseo masā na ye levadura pá bucuacā weesere tu'omasīña. Levadura nigū, na nisoose me'rā bu'esere tu'omasīña nigū wee'e, nicu niwī. ²Ne bajuyoropu weetise i'ano'ticā weesome. I'ano'rōsa'a. Ne i'atiropu wee'que quē'rā masīno'ticā weesome. ³Tojo weerā musā ñamipū weronojō wee'que āpērā tu'otiropu ní'que a'tiro weeno'rōsa'a. Ūmucopu weronojō nipe'tirā tu'oropu wereno'rōsa'a. Apeye musā wi'i po'peapu ya'yioropu ní'que quē'rā wi'i bu'ipū caricūrō weronojō uputu busucā weeno'rōsa'a, nicu niwī.

Jesú “¿Noanojōrē uiroṣati?” nise ni'i
(Mt 10.28-31)

⁴Jesú cū bu'erārē a'tiro werecu niwī:

—Musā yū'u me'rācārārē a'tiro werēguti. A'ti upure wējēcō'arārē uiticā'ña. Wējēca be'ro na mejēcā weemasītisama. ⁵Musārē “Á'tī pe'ere uiya”, nigūti. Ō'acū marī wérīca be'ro pecame'epu cō'abutiamasīsami. Cū tojo weegū pūrīcārē uiya.

⁶»Ni'cāmocurā mirīcūa o'majārācā cā'rōacā waro wapatima. Tojo nimicā, Ō'acū pe'e ne ni'cūrē masīticā weetisami. ⁷Tojo nicā musā poaripureta “Ticuse ni'i”, ni masīpe'ocā'sami. Tojo weerā masārē uiticā'ña. Ō'acū i'orōpu pājārā mirīcūa nemorō musā wapati'i. Ō'acū musārē añurō co'tegusami.

Āpērā i'orōpu “Jesucristore ējōpeo'o” nise ni'i

(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)

⁸»Musārē werēguti. No'o masā i'orōpu yū'ure “Ējōpeo'o” ni werēcā, yū'u quē'rā Ō'acūrē werēco'terā u'musecārā i'orōpu narē añurō ucūgūsa'a. ⁹Ni'cū masārē uigu, masā i'orōpu yū'ure “Ējōpeowe'e” nigūrē yū'u quē'rā Ō'acūrē werēco'terā i'orōpu narē “Yagu mejēta nimi”, nigūti.

¹⁰»Yũ'u Ō'acũ macũ masũ weronojõ uputigure ña'arõ ucũcã, Ō'acũ acobojogusami. Espiritu Santu pe'ere ña'arõ ucũcã, Ō'acũ acobojosome.

¹¹»Āpērã musārẽ weresārã, nerẽwuase wi'seripũ, beseri masã tiropũ, wiorã tiropũ miabosama. Na tojo weecã, musã ucũatjere “¿De'ro yũ'tirãsari? ¿De'ro nirãsari?” ni wãcũque'titicã'ña. ¹²Musã ucũri cura Espiritu Santu musã yũ'tiatjere weregusami, nicu niwĩ Jesũ.

Peje apeyenojõ cuogu ye queti ni'i

¹³Jesũ bu'eri cura ni'cũ masã wa'teropũ nigũ a'tiro nicu niwĩ:

—Masārẽ bu'egũ, yũ'u pacũ wẽrigũ, apeyenojõ ũsārẽ cũucu niwĩ. Tere yũ'u ma'mirẽ, yé nisere ducawaadutiya, nicu niwĩ.

¹⁴Jesũ cũrẽ nicu niwĩ:

—¿Mũ'u de'ro wãcũti? Yũ'u pacũ yũ'ure musārẽ besedutigũ, musārẽ apeyenojõ ducawaadutigũ söröpĩ, ¿ni wãcũmiti? nicu niwĩ.

¹⁵Apeye ninemocũ niwĩ:

—Musã nipe'tise uaripejasenojõrẽ tũ'omasĩ, wãcũña. Marĩ catise peje apeyenojõ cuose mejẽta ni'i, nicu niwĩ.

¹⁶Cũ tojo nĩca be'ro a'tiro queose me'rã werecu niwĩ:

—Ni'cũ peje cuori masũ nicu niwĩ. Cũ otẽca be'ro peje waro ducaticaro niwũ. ¹⁷Te peje nicã i'agũ, a'tiro wãcũcu niwĩ: “¿De'ro weegusari yũ'u te peje me'rã? Tere yũ'u no'opũ nũrõõ moo'o”, nicu niwĩ. ¹⁸Be'ro wãcũapocu niwĩ tja: “A'beya. A'tiro weegũti. Yũ'u ba'ase nũrõrĩ wi'ire cõ'ape'o, nemorõ pajiri wi'i nũ'cõgũti. Topũ nipe'tise otese ducare no'o yũ'u cuosere nũrõgũti”, nisami. ¹⁹“Tu'ajanũ'cõ, yũ'u basu a'tiro nigũti: ‘Peje cũ'marĩ cjase niatjere nũrõ'que cu'o. Tojo weegu yũ'u uaro soo, ba'a, sĩ'rĩ e'catigũti’”, nisami. ²⁰Ō'acũ pe'le tojo weecã i'agũ, a'tiro nicu niwĩ:

“Mũ'u tũ'omasĩwe'e. Ni'cãcã ñamita mũ'u wẽrigũsa'a. To pũricãrẽ mũ'u nũrõ'que peje ¿noa ye tojarosari?” nicu niwĩ Ō'acũ. ²¹Tojota wa'arosa'a peje cuogu Ō'acũrẽ wãcũtigu, cũ ye dia'cũ mineocũgũrẽ. Cũ Ō'acũ i'orõrẽ pajasecuogu waro nisami, nicu niwĩ Jesũ.

Ō'acũ cũ yarãrẽ co'tese ni'i

(Mt 6.25-34)

²²Be'ro Jesũ cũ bu'erãrẽ nicu niwĩ:

—Musārẽ nigũti. ¿Ñe'enojõ ba'arãsari? ¿Ñe'enojõ sãnarãsari? ni wãcũque'titicã'ña. ²³Marĩ catise ba'ase nemorõ wapati'i. Marĩ upũ quẽ'rã su'ti nemorõ wapati'i. ²⁴Mirĩcũarẽ wãcũña. Na ba'asĩ'rĩrã, otese capere ote, pĩ'rĩ ducaticã weetisama. Ba'ase nũrõse wi'seri, na ecarã nũrõse wi'seri quẽ'rãrẽ moosama. Tojo nimicã, Ō'acũ narẽ ba'ase o'osami. Musã pe'le totã mirĩcũa nemorõ wapatiyũ'rũnũ'cã'a. ²⁵No'o musã upũtũ wãcũque'tirã, pajicurero bucuanemomasĩtisa'a. ²⁶A'tiro ni'i. Teacãmarĩcãrẽ musã wãcũque'tise me'rã ne cã'rõacã bucuanemowe'e. Tojo nicãma apeyema ba'ase, sĩ'rĩse, su'tire tjarãta bocamasĩtisa'a.

²⁷»O'ori, nũcũ cjasere wãcũña. Te no'o uaro pĩ'rĩbajaque'atisa'a. Da'rati, su'atimirõ, su'ti añurõ sãnarõ weronojõ baju'u. Marĩ ñecũ wioqu Salomó añuse su'ti sãnacũ niwĩ. Cũ tojo sãnamigũ, o'orire ni'cãrõwijiticũ niwĩ. Te o'ori añubutiase ni'i. ²⁸Ni'cãcãrẽ cã'rõ catĩni'i, ñamiacã ñaidija wa'asa'a. Be'ro pecame'epũ ũjũacõ'ano'sa'a. Tojo nimicã, Ō'acũta o'orire añurõ bajume'ricã weesami. Cũ o'orire añurõ co'tero nemorõ musã pe'ere weesami. Musã, musã ëjõpeotise bu'iri wãcũque'ti'i. ²⁹Tojo weerã musã ba'atjere, musã sĩ'rĩatjere wãcũque'ti, wãcũnũrũsijaticã'ña. ³⁰A'ti turicjãrã Ō'acũrẽ ëjõpeotirã tere wãcũque'tisama. Marĩ pacũ u'musepũ nigũ musã

uasenojōrē masītojasami. ³¹Tojo weerā Ō'acū yere wācūyurūnū'cāña. Tojo weecā, nipe'tise musārē du'sasenojōrē o'obu'ipeogusami.

**Ū'musepu marī bocatjere
wācūnurūdutise ni'i**

(Mt 6.19-21)

³²»Musā yu'u bu'erā, yarā oveja weronojō ni'i. Musā pejetirācā nimirā, uiticā'ña. Marī pacu cū wioḡu nirōpu musā wa'acā uasami. ³³Musā cuosere dua, āpērā moorārē o'oya. A'ti turi cjase boadijatjere wācūticā'ña. Ū'muse cjase boatiatje pe'ere wācūña. Topure musā añuse cuoatje ne pe'tisome. Ne yajari masā sājāa yajasome. Āpērānojō quē'rā ba'abajuriosome. ³⁴Marī ūputu ma'isere wācūnurūsa'a. Tojo weerā a'ti turi cjase dia'cūrē wācūnurūticā'ña. Ō'acū ye pe'ere wācūnurūña.

**Jesú “Musā apoyu'cārāpu
niña” nise ni'i**

³⁵»Musā sī'osepare sī'oyooro weronojō apoyu'cārāpu nitojaya. ³⁶Da'raco'teri masā na wioḡu omocā du'teri bosenuu wa'áca be'ro cū dajatjere co'te'caro weronojō weeya. Cū sope pu'topu pisucā, maata pāosōrōrāti nīrā, co'tesama. Musā quē'rā na weronojō weeya. ³⁷Da'raco'terā na wioḡu dajatjere queoro co'tesama. Cū dajari cura queoro bocaejano'rānojō e'catisama. Diacjū musārē wereguti. Narē tojo bocaejagu, wioḡu basuta ba'ase etiacjū dujidutisami. Be'ro narē etiburosami. ³⁸Ñami deco o bo'reari cura tu'suborearā bocaejano'rā e'catisama. ³⁹Apeyere a'tiro masīña. Wi'i wioḡu ti hora nicā yajari masū a'tigusami nīgū, cārītibosami. Yajari masū cū ya wi'ire pāosājāasere cā'mota'abosami. ⁴⁰Musā quē'rā ā'rī weronojō apoyu niña. Musā ne cārō wācūtibutiarī cura yu'u Ō'acū macū

masū weronojō uputigu a'tigusa'a, nicu niwī.

**Jesú puarā da'raco'terā me'rā
queose o'o'que ni'i**

(Mt 24.45-51)

⁴¹Jesú bu'eri cura Pedro sērītiña'cu niwī:

—Ūsā wioḡu, ¿mu'u a'te queosere ūsā dia'cūrē o'ogu weeati, o nipe'tirā ye niti? ni sērītiña'cu niwī.

⁴²Jesú nicu niwī:

—¿Noanojō yu'u dutiro weeme'rīgū, tu'omasīgū waro nisari? nīgū, queose me'rā wereguti. Wioḡu aperopu wa'agu, cū ya wi'ire co'tedutigu ni'cū cūrē da'raco'tegure cūasami. “Āpērā da'raco'terārē no'o du'sasenojōrē ba'ase ecaya”, nisami. ⁴³Be'ro aperopu eja'cu dajasami. Cū dajacā, queoro da'ra bocaejano'gū e'catisami. ⁴⁴Diacjū musārē wereguti. Cū queoro weese wapa wioḡu nipe'tise cū cuosere co'tedutigu sōrōgūsami. ⁴⁵“Yu'u wioḡu maata dajasome” nigūnojō pūrīcā a'tiro weesami. Āpērā da'raco'terā ūmuarē, numiarē ña'arō paa pi'eticā weesami. Cū wioḡu maata bajutigusami nīgū, ba'a, sī'rī, que'asami. ⁴⁶Cū tojo weeri cura wioḡu wācūña marīrō cū co'tetiri cura dajasami. Cū cūuwā'cā'cure duti'quere weeti'que wapa ūputu bu'iri da'regusami. Cū quē'rā wioḡu ña'arā, cū dutisere weeti'cārārē cō'abutia'quere bu'ipejatamugūsami.

⁴⁷»Da'raco'tegu cū wioḡu uasere queoro masīsami. Tojo masīmīgū, cū dutisere queoro weeyúti, yu'rūnū'cāgū ūputu tārāno'gūsami. ⁴⁸Apī da'raco'tegu wioḡu uasere masītisami. Tojo masītīmīgū ña'ase, bu'iri da'reno'sere wéégū, sajatirocure tārāno'gūsami. Peje masīse o'ono'cu nemorō wapaseeno'gūsami. Tojo nicā “Añubutiaro weegusami” nino'cu

memorō “Tojo weerōa'a” nino'gūsami, nicu niwī Jesú.

**Jesú “Yé bu'iri masā
ducawatima” nise ni'i**

(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Jesú a'tiro ninemocu niwī:

—Yu'u pecame'e wījāwā'cōgū weronojō masā ña'arō weesere cō'agū a'tiwu. Ti me'e ūjūnu'cūrō weronojō ni'cārōacārē ña'asere yu'rūweti'cārāpu nicā weetojasi'rīmisa'a. ⁵⁰ Yu'u pi'etinígūsa'a yujupu. Yu'u pi'etiatjere wācūgū, ña'arō ejeripō'rāti'i. Pi'etitojagupu, ejerisājāgūsa'a. ⁵¹ Musā tu'oña'cā, ¿yu'u a'ti di'tapure añurō nisetiatjere miitigu weepari? Niwe'e. Yu'ure ējōpose bu'iri masārē ducawatise miitigu wee'e. ⁵² Ni'cācā me'rā ni'cāmocūrā ni'cā wi'icjārā a'merī ducawatinu'cārāsama. I'tiarā puarā me'rā a'pepūrīrāsama. Puarā i'tiarā me'rā a'pepūrīrāsama. ⁵³ Pacu cū macū me'rā a'pepūrīgūsami. Cū macū quē'rā cū pacu me'rā mejārōta weegusami. Paco macō me'rā a'pepūrīgōsamo. Co macō quē'rā paco me'rā mejārōta weegosamo. Mañecō co macū ñumo me'rā a'pepūrīgōsamo. Co macū ñumo mañecō me'rā mejārōta weegosamo. Yu'ure ējōpose bu'iri tojo weerāsama, nicu niwī Jesú.

Ūmūco bajusere ucūse queti ni'i

(Mt 16.1-4; Mr 8.11-13)

⁵⁴ Jesú masārē apeye quē'rārē nicu niwī:

—Mujīpū mujātiro pe'e ñiamujāticā, “Acoro pejarotiro wee'e”, nisa'a. Musā ni'caronojōta pejasa'a. ⁵⁵ Musā mujīpū uputu asimujāticā, “Ni'cācā cū'marōsa'a”, nisa'a. Musā ni'caronojōta cū'masa'a. ⁵⁶ Musā weeta'sari masā ni'i. A'ti nucūcā cjase, u'muarō cjasemaricārē “Tojo ni'i”, nīmasī'i. Tojo nimirā, ¿de'ro weerā a'tocatero yu'u

wee'lose pe'ere “Tojo nisi'rīrō wee'e”, nīmasīweti? nicu niwī.

A'metu'ti'cārā añurō apoya nise ni'i

(Mt 5.25-26)

⁵⁷ Jesú masārē a'tiro ninemocu niwī:

—¿De'ro weerā musā basu queoro besemasīweti? ⁵⁸ Ni'cū mu'urē weresāsī'rīcā, wiorā tiropu cū me'rā wa'aya. Topu ejase duporo ma'apu cū me'rā apowe'ocā'ña. Tojo weecā, mu'urē cū beseri masūrē o'otibosami. Tojo weeticāma, beseri masū surarare pijio, bu'iri da'reri wi'ipu mu'urē sōrōdutibosami. ⁵⁹ Mu'urē wereguti. Bu'iri da'reri wi'ipu sājāa wapayepe'oticā, mu'urē ne du'uwi'rōsome. A'te weronojō musā ña'arō weesere Ō'acū me'rā apowe'ocā'ña nīgū, tojo nicu niwī.

**Jesú “Musā nisetisere
ducayuya” ni'que ni'i**

13 Jesú masārē bu'eri cura āpērā masā cū tiropu ejacārā niwā. Eja, Pilato ni'cārērā Galilea di'tacjārārē cū wējēduti'quere werēcārā niwā. Na “Galileacjārārē wējēca be'ro na ye díre wa'icūrā Ō'acūrē ūjūamorōpeorā ye dí me'rā morēsu'uduticu niwī”, ni werēcārā niwā. ² Jesú tere tu'ogu, narē a'tiro nicu niwī:

—Musā ¿de'ro wācūti? ¿Galileacjārā āpērā yu'rūoro ña'abutiarā niyu'rūnu'cāpari? “Te ye bu'iri tojo wa'apā”, ¿ni wācūmiti? ³ Niwe'e. Musārē wereguti. Musā quē'rā ña'arō wee'quere bujaweti ducayutirā, wērīrāsa'a. ⁴ Apeyere Siloé wāmetiri macāpu na yéeca tuturo nu'rīdijacā, sō'onícārā dieciocho wērīcārā niwā. ¿Na quē'rārē a'tiro wācūmiti? “Nipe'tirā Jerusalēpu nirā yu'rūoro ña'abutiarā waro nipā”, ¿nimiti? ⁵ Niwe'e. Musā quē'rā ña'arō wee'quere bujaweti

dɔcayutirā, mejārōta wērīrāsa'a, nicu niwī Jesú.

Jesú higuera wāmeticju dɔca maricju me'rā queose o'o'que ni'i

⁶ Jesú masārē wéréca be'ro a'tiro queose o'ocu niwī:

—Ni'cū masū cū ya di'tapu ni'cāgū higuera wāmeticjare ote'tjagū cɔocu niwī. Be'ro ¿dɔcatisari? nígū, í'agū wa'acu niwī. Ne dɔca maricaro niwū. ⁷ Tigure í'agū, ti di'ta col'tegure a'tiro nicu niwī: “Í'aña. Yu'u a'tigu dɔcare ba'así'rigū, a'magū a'tiro i'tia cū'ma wa'a'a. Ne ni'cāti bocatisa'a. Tojo weegu tigure paacō'acā'ña. Tigu mejō waro apeyenojō weebo'carore cā'mota'anu'cū'u”, nicu niwī. ⁸ Cū tojo nicā tū'ogu, ti di'ta col'tegu a'tiro yu'ticu niwī: “Yu'u wiogu, a'ti cū'ma dia'cū dɔ'anu'cōniña yujupu. Yu'u tigu sumuto di'ta añurō se'ecūu, nujātuña'gūti wee'e. ⁹ A'tiro weecā, apetero weero dɔcatibosa'a. Dɔcatiticāma, paacō'adutiya”, nicu niwī, ni werecu niwī Jesú. Tere tojo nígū, masā na dɔcayucā col'ténigūti yujupu, maata bu'iri da'reesome nígū, tojo nicu niwī.

Jesú na soowuari nūmu nicā opa mutirō nigōrē yu'ruo'que ni'i

¹⁰ Ni'cā nūmu judío masā na soowuari nūmu nicā Jesú na nerēwuari wi'ipu bu'egu weecu niwī. ¹¹ Ti wi'ipu ni'cō numio dieciocho cū'marī dutitigo, opa mutirō nigó nico niwō. Wāti core tojo wa'acā weecu niwī. Co ne cā'rō diacjū nu'cūmasitico niwō. ¹² Jesú core í'agū pijio, a'tiro nicu niwī:

—Mu'u dutire yu'ruono'toja'a, nicu niwī.

¹³ Tojo nígūta, Jesú core ñapeocu niwī. Cū tojo weeri curata co diacjūnu'cāco niwō. Be'ro “Ō'acū añubutiagu nimi” ni, e'catise o'oco niwō. ¹⁴ Jesú na soowuari nūmu core yu'ruocā í'agū, ti

wi'i na nerēwuari wi'i wiogu uayu'ruacu niwī. Be'ro masārē nicu niwī:

—Ni'cā semanarē da'rase nūmuri seis nūmuri ni'i. Te nūmuriñojōrē masā yu'ruodutirā a'tiroña'a. Ni'cācā soowuari nūmurē yu'ruodutirā a'titicā'rōña'a, nicu niwī.

¹⁵ Cū tojo nisere tū'ogu, Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Musā weeta'sasebucurā ni'i. ¿No'o musā yagu weure o musā burrore dɔ'tenu'cō'care aco tīarā wa'arā pāa, miatisari? ¹⁶ A'tigore Abrahā pārāmeo nituriagore wāti dutida'recu niwī. Core dieciocho cū'marī sijamasitica weecu niwī. To pūrīcārē musā tū'oña'cā, ¿soowuari nūmurē core yu'ruoticā'rōñamiapari? Soowuari nūmu pūrīcārē tjāgūta core nemorō yu'ruorōña'a, nicu niwī.

¹⁷ Jesú cū a'tiro nisere tū'orā, nipe'tirā cū me'rā a'pepūrīmi'cārā bopoyape'tia wa'acārā niwā. Āpērā pe'le Jesú cū wee'lose pacare í'arā, e'caticārā niwā.

Jesú mostaza caperoacā me'rā queose o'o'que ni'i

(Mt 13.31-32; Mr 4.30-32)

¹⁸ Be'ro Jesú nicu niwī:

—Ō'acū yarā pājārā sājārāsama nisere a'te queose me'rā wereguti. ¹⁹ A'tiro ni'i. Ni'cū cū ya wesepu ni'cā pe mostaza caperoacārē ote'caro weronojō ni'i. Tigu bucuaropua pajicju waro wa'asa'a. Tojo weerā mirīcūa tīgupu na diepeoatje su'tire weesama. Ō'acū wiogu nise cā'caperoacā weronojō nu'cāsa'a. Be'ro pajicju bucuacaro weronojō nipe'tiropu cū ye queti se'sa wa'arosa'a. Tojo nicā pājārā cū yarā sājārāsama nígū, tojo werecu niwī.

Pá bucuacā weese me'rā queose o'o'que ni'i

(Mt 13.33)

²⁰ Jesú werenemocu niwī tja:

—Ō'acū cū wioḡu nisere ḡñe'enojō queose me'rā marī “Tojo nirō wee'e” nīmasīsari? ²¹ Te levadura pá bucuacā weese weronojō ni'i. Tere ni'cō numio pá weegotigo harinarē i'tiapa queo, po'osāsamo. Te me'rā levadura pá bucuacā weesere morēsamo. Be'ro co levadura morē'que nipe'tiropu bucuā, se'sape'tia wa'asa'a, nicu niwī. Levadura harinarē bucuacā wee'caro weronojō Ō'acū wioḡu nise nipe'tiropu se'sarosa'a nīgū, tojo werecu niwī.

**Ū'muse cja sope
cā'sopeacā ni'i nise ni'i**

(Mt 7.13-14,21-23)

²² Jesú Jerusalépu wa'agū, to nise macāripure bu'eyu'rūwā'cācu niwī. ²³ Topu ni'cū Jesure sērītiña'cu niwī:

—ḡŪsā wioḡu, Ō'acū wioḡu nirōpu wa'ajā pejetirācā nisari?

Jesú cūrē yu'ticu niwī:

²⁴ —Pājārā ū'musepu sājāasī'rīrāsama, sājāarā pe'e. Sājāasī'rīmirā, wa'asome. Musā pūrīcā sope, cā'sopeacāpu uputu sājāasī'rīña, nicu niwī. ²⁵ Apeye queose me'rā narē werecu niwī:

—Wi'i wioḡu wā'cānu'cā, sopere bi'acā'sami. Be'ro musā pe'e sopepu pisurā, a'tiro nirāsa'a: “Wioḡu, pāosōrōḡū a'tia”, nirāsa'a. Cū pe'e musārē yu'tigūsami: “Musārē masītisa'a. No'ocjārā nīrā nisasa'a”, nigūsami. ²⁶ Be'ro musā cūrē a'tiro ninu'cūbajaque'arāsa'a: “Marī ni'cārō me'rā ba'awu. Ni'cārō me'rā sī'rīwū. Mu'u ūsā ya macāpūre bu'esijawū”, nirāsa'a. ²⁷ Cū pe'e musārē yu'tigūsami: “Yu'u musārē 'Masītisa'a,' nitojamiapūba. Musā ña'arō wee'cārā ni'i. Wa'arāsa'a”, nigūsami. Musā yu'ure ējōpeoticā, ā'rārē wee'caro weronojō musārē wa'arosa'a. ²⁸ Duporocjārāpu Abrahā, Isaa, Jacob, nipe'tirā Ō'acū ye quetire weremu'tārī masā Ō'acū wioḡu nirōpu nirārē ī'arā, musā

pūrīno'rā, upicari cū'rīdio, utirāsa'a. Musā pe'e wijáaropu cō'awīrōno'rāsa'a. ²⁹ Nipe'tirocjārā Ō'acū cū wioḡu nirōpu nirāsama. Mujīpū mujātirocjārā, mujīpū sājāarōcjārā, sumutoricjārā nirāsama. Topu cū me'rā e'cati ba'adujirāsama. ³⁰ A'tiro nicārē ni'cārērā mejō nirā topure wiorā weronojō nirāsama. Ni'cārōcā ni'cārērā wiorā nirānojō pe'e topure mejō nirā tojarāsama, nicu niwī Jesú.

Jesú Jerusalérē ī'agū cū uti'que ni'i

(Mt 23.37-39)

³¹ Jesú masārē bu'eri cura ni'cārērā fariseo masā cū tiropu etarā, a'tiro nicārā niwā:

—A'tore mu'u niticā'ña. Herode mu'urē wējēsī'rīami. Tojaagusa'a, nicārā niwā.

³² Jesú narē yu'ticu niwī:

—A'tiro nirā wa'aya Herode me'rīsebucure: “Jesú a'tiro nidutiami” niña. “Ni'cācā, ñamiacā wātīarē cō'awīrōmujā, dutitirārē yu'ruoguti yujupu. Be'ro ñamiacā yu'rūro yu'u da'rasere queoro pe'ogusa'a', niami”, niña. ³³ Yu'u weesere yu'u wa'aro weeguti. Ni'cācā, ñamiacā, ñamiacā yu'rūro weeguti. Ne ni'cū Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū apero Jerusalé nitiropu wērīta basiowe'e. Jerusalépu wērīgū wa'aguti nīgū, tojo nicu niwī.

³⁴ Fariseo masārē tojo nīca be'ro Jesú Jerusalécjārārē, tojo nicā toduporopu ti macāpu ni'cārārē wācūḡū, a'tiro nicu niwī:

—Jerusalécjārā, musā Ō'acū ye queti weremu'tārī masārē wējēcō'a'a. Ō'acū o'ó'cārā cū ye quetiwereri masārē ūtāperi me'rā doquewējē'e. Musārē pejetiri yu'u mal'īgū, neocūsi'rīmiwū. Ni'cō cārē'que co pō'rārē wūse docapu neocū'caro weronojō weesi'rīmiwū. Musā uatiwū. ³⁵ Tojo weero musā

nimi'que wi'seri masā marīrō tojarosa'a. Musā a'tere tu'omasīña. Yu'ure apaturi i'anemosome majā. Be'ro yu'u a'ti turipū apaturi a'ticāpū, musā “Ō'acū daporopū 'O'ógati' ní'cu añubutiagu nimi” nírāpū i'arāsa'a tja, nicu niwī Jesú.

Jesú upū doquedupogure yu'ruo'que ni'i

14 Ni'cā numu na soowuari numu nicā Jesú ni'cū fariseo wiogu ya wi'ipū ba'agu wa'acu niwī. Āpērā fariseo masā Jesure ¿mejēcā weeweti? nírā, i'adu'ticārā niwā. ²Na ba'aro tiropū ni'cū cū upupū doquedupose cuogu Jesú pōtēorōpū nicu niwī. ³Cūrē i'agū, Jesú Moisé oja'quere bu'eri masārē, tojo nicā fariseo masārē sērītiña'cu niwī:

—¿Moisé duti'que “Soowuari numu nicārē dutitirārē yu'ruoroua'a” niti o niweti? nicu niwī.

⁴Na ne yu'tima'aticārā niwā. Tojo weegu Jesú dutitigure ñapeo, yu'ruocu niwī. Tu'ajanu'cō, “Wa'agusa'a”, nicu niwī. ⁵Fariseo masā pe'ere a'tiro nicu niwī:

—Musā macū o musā yagu wecu copepū burusājābosami. Na burusājācā, soowuari numu nimicā, ¿musā maata miwīrōrā wa'atibosari? nicu niwī.

⁶Cū tojo nisere ne yu'titiyu'ruocā'cārā niwā.

Jesú ba'adutirā pijosere were'que ni'i

⁷Fariseo cū ya wi'ipū ba'adutirā pijio'cārārē Jesú i'acu niwī. Na dujise añuse u'mutāsepū bese ducicārā niwā. Tere i'agū, Jesú narē a'tiro werecasacu niwī:

⁸—Ni'cū musārē omocā du'teri bosenumurē pijicā, u'mutāse dujisepure dujiwe'oticā'ña. Apetero weegu apī musā nemorō wiogu pijino'cu etabosami. ⁹Musā puarāpure pijio'cu

a'tiro nibosami: “Ā'rīrē a'to dujiro o'oya. Mu'u pe'e siropū dujigu wa'aya”, nibosami. Tojo weegu mu'u siroca cūmurōpū dujigu wa'agu, bopoyoro yu'rubosa'a. ¹⁰Mu'urē ba'aduticā, a'tiro pe'e weeya. Siroca cūmurōpū dujiya. Mu'u tojo weecā i'agū, mu'urē ba'aduti'cu a'tiro nigūsami: “Yu'u me'rācjū, a'to u'mutāceropū a'tia”, nigūsami. Cū tojo weecā, nipe'tirā āpērā pijio'cārā wiopesase me'rā mu'urē i'arāsama. ¹¹A'tiro ni'i. “Āpērā yu'ruoro niyu'rūnu'cā'a” ni tu'oña'gūnojō mejō nigū weeno'gūsami. “Yu'u āpērā yu'ruoro ni'i” ni tu'oña'tigu pe'ere Ō'acū āpērā yu'ruoro tojacā weegusami, nicu niwī.

¹²Cū a'tere ucūca be'ro Jesú ba'adutigu pijio'cu fariseo masūrē a'tiro nicu niwī:

—Mu'u ba'adutigu, ā'rānojōrē pijioticā'ña. Mu'u me'rācjārārē, mu'u ma'misumuarē, mu'u acabijirārē, mu'u acawererārē, mu'u pu'tocjārā peje cuorārē pijioticā'ña. Mu'u narē pijiocā, na quērā mu'urē ba'adutirā pijia'mebosama. Tojo weese me'rā na ba'a'quere mu'urē eca a'mesama. ¹³Mu'u bosenumu weepo, āpērārē pijio'cu, a'tiro pe'e weeya. Apeyenojō moorārē, dojoriwi'iare, sijamasitirārē, i'atirārē pijioya. ¹⁴Tere weégu, mu'u e'catiyu'ruagusa'a. Na pūrīcā mu'urē eca a'memasītisama. Tojo weese me'rā mu'u añurā wērī'cārā na masārī numurē añuse waro bocagusa'a, nicu niwī.

Ba'ase me'rā Jesú queose were'que ni'i

(Mt 22.1-10)

¹⁵Jesú cū queose o'o'quere tu'ogu, ni'cū topū ba'adujigu a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū wiogu nirōpū ba'adujirā pūrō e'catirāsama.

¹⁶Tere tu'ogu, Jesú cūrē queose me'rā nicu niwī:

—Ni'cū masū boseba'agutigu, pājārā masārē pijidutio'osami. ¹⁷ Nipe'tise apoyúca be'ro cūrē da'racote'gure a'tiro nio'osami: “Nipe'tirā yu'u wereo'o'cārārē pijigu wa'aya. Apope'otojano'apu. ‘Te'a', niña”, nisami. ¹⁸ Nipe'tirāputa “Basiowe'e”, nisama. Pijimū'tāno'cu a'tiro nisami: “Di'ta ni'cārōacā duutu'ajanu'cō'o. Ti di'tare i'agū wa'agu wee'e. Wereya cūrē. ‘A'timasitiami,’ niña”, nisami. ¹⁹ Be'rocjū a'tiro nisami: “Diez wecua yu'u duu'cārārē ħno'ocārō añumiti? nígū, beseña'gū wa'agu wee'e. Tojo weegu wa'amasitisa'a”, nisami. ²⁰ Apī tja a'tiro nisami: “Ni'cārōacā omocā du'tetu'ajanu'cōapu. Tojo weegu wa'amasitisa'a”, nisami. ²¹ Da'racote'gū tojaa, wiogupure nipe'tise na tojo ni'quere werepe'ocā'sami. Tere tu'ogu, wiogu uayur'ragu, a'tiro nisami: “Quero wa'abaque'oya. Macā decopu, no'o na nirōpu pajasecuorārē, dojoriwi'iare, sijamasitirārē, i'atirārē pijiwā'cātia”, nisami. ²² Cū pijigu ejáca be'ro da'racote'gū wiogure a'tiro nisami: “Mu'u duti'caronojōta weepu. Wi'i pe'e mu'muwe'e yujupu”, nisami. ²³ Tere tu'ogu, wiogu cūrē nisami tja: “Wa'agusa'a ma'arīpu. No'o mu'u bocaekarārē tutuaro me'rā pijiwā'cātia. Tojo weecā, wi'i mu'murōsa'a”, nisami. ²⁴ A'te me'rā musārē a'tiro wereguti. Ne ni'cū yu'u pijimū'tāmi'cārā na ba'abo'quere cārō ba'aña'some, nicu niwī Jesús.

Jesure sirutusī'rīrā, a'tiro weeroua'a nise ni'i

(Mt 10.37-38)

²⁵ Jesús bu'esijari curare pājārā masā cūrē sirutucārā niwā. Tojo weegu narē majāmī'a, a'tiro nicu niwī:

²⁶ —Yu'u bu'esere siruturā, a'tiro weeroua'a. Musā pacusumua, musā

pacosānumia, musā namosānumia, musā pō'rā, musā acawererā nemorō yu'u pe'ere ma'iyu'rānu'cārōua'a. No'o musā catiri umuco nemorō yu'u pe'ere ma'iyu'rānu'cārōua'a. Musā tojo weetirā, yu'u bu'erā nīmasitisa'a. ²⁷ Apetero weegu ni'cū “Yu'u Jesure ējōpeogu, wērībosa'a” ni uigu, yu'ure ējōpeodu'usami. Tojo weegunojō yu'u bu'egu nīmasitisa'a. ²⁸ No'o musā wa'teropu nigū u'muarī wi'i co'tedujati wi'ire yeenu'cōsī'rīgū, a'tiro weesami. ħWi'ire tu'ajanu'cōgūsari? nígū, ħñe'enojō me'rā yu'u pe'ogusari? nígū, ti wi'i weese duporo besemu'tāsami. ²⁹ Tojo weeticāma, cū cārō yeenu'cā pe'omasitīcā, tere i'arā nipe'tirā bujicā'sama. ³⁰ A'tiro nisama: “Cū yeenu'cāmiapī, yeegu; ne pe'omasitimi”, nisama. ³¹ Apeye quē'rārē a'tiro weeno'bosa'a. Ni'cā di'ta wiogu ape di'tacjū me'rā a'mewējēgūti nígū, a'tiro weemu'tāsami. Cū surara diez mil cuosami. Apī ape di'tacjū pe'e veinte mil surara cuosami. ħYu'ure na me'rā a'mewējēta basiosari? nígū, i'abesemu'tāsami. ³² Basioticāma, apī wiogu yoaropu nigūrē a'mewējētīcārā nígū, queti o'ósami. ³³ A'te weronojō musā quē'rā yu'ure sirutusī'rīrā, i'abesemu'tāña. Nipe'tise musā cuosere, nisetisere du'usī'rītīrā, yu'u bu'erā nīmasitisa'a.

Jesú moa ocadu'use me'rā queose o'o'que ni'i

(Mt 5.13; Mr 9.50)

³⁴ »Moa ocaro ba'acā, añu ni'i. Ocase pe'tīca be'ro apaturi ocacā weeta basiowe'e. ³⁵ Moa ocatīcā, ne añutisa'a. Di'tapure, tojo nicā nujātuati mesāpu cūcā quē'rārē, wapamarīsa'a. Tojo cō'abajuriono'sa'a. Musā moa ocadu'use weronojō nitīcā'ña. O'meperi cuorānojō a'tere añurō tu'oya, nicu niwī.

Oveja bajuduti'cu queose ni'i

(Mt 18.10-14)

15 Päjārā romano masā wioḡure niyeru wapaseebosari masā, tojo nicā ña'arō weeri masā Jesú ucüsere tu'orā nerēcārā niwā. ²Narē fariseo masā, Moisé oja'quere bu'eri masā ña'arō wácücārā niwā. Tojo weerā Jesú tiro wa'acā i'arā, ucjacārā niwā.

—Ā'rī masā ña'arārē ñe'e, na me'rā ba'ami, nicārā niwā.

³Na tojo nicā tu'ogū, Jesú narē a'tiro queose o'ocu niwī:

⁴—Musā cien oveja cuorā, ni'cū bajuduticā, noventa y nueveve cāpūpu bi'acūusa'a. Bi'acūutoja, apī bajuduti'cure a'marā wa'asa'a. Bocarāpu, a'madu'usa'a. ⁵Boca, cūrē e'catigu, cūrē miiwuasa'a. ⁶Wi'ipu dajarā, musā me'rācjārārē, musā ya wi'i pu'tocjārārē neocūu, narē nisa'a: “Yagu oveja bajuduti'cure bocapu. E'catitamura a'tia”, nisa'a. ⁷Musārē diacjūta wereguti. A'te weronojō ni'cū ña'arō weesebucu cū nisetisere ducayucā, u'musepüre e'catise niyu'ruasa'a. Noventa y nueve añurā nitoja'cārā yu'ruoro ña'agū ducayu'cu pe'ere e'catise ni'i, nicu niwī.

Niyeru cuji, bajudutica cujire o'ama'que ni'i

⁸Apeye Jesú a'te queose werenemocu niwī:

—Ni'cō numio diez cujiri niyeru cuosamo. Core ni'cā cuji wapabujuri cuji bajudutibosa'a. Ti cujire a'magō, sī'ocjare sī'oyoo, wi'ipu añurō o'ama'samo. Téé bocagopu, a'madu'usamo. ⁹Be'ro co me'rācjārārē, co pu'to nirārē neocūu, a'tiro nisamo: “Yu'ure e'catitamuña. Niyeru cuji bajudutica cujire bocapu”, nisamo. ¹⁰A'tigo wee'caro weronojō ni'cū cū ña'arō wee'quere bujaweti ducayucā, Ō'acūrē wereco'terā

u'musecjārā e'catiyu'rūmajāsama, nicu niwī Jesú.

Jesú puarā pō'rātigu ye cjasere queose o'o'que ni'i

¹¹Jesú queose me'rā bu'enemocu niwī:

—Ni'cū masū puarā pō'rāticu niwī. ¹²Du'sagu pe'e cū pacure a'tiro nicu niwī: “Pacu, yé tojatjere mu'u wērigū cūuatjere o'owe'oya”, nicu niwī. Cū tojo nicā tu'ogū, cū cuose di'tare na puarāpüre ducawaacu niwī. ¹³Pejeti numūriacā cūrē o'óca be'ro du'sagu pe'e cū ya di'tare duacā'cu niwī. Cū dua'que wapa niyeru me'rā ape di'ta yoaropu wa'acu niwī. Topu te niyerure cū no'o uaro ña'arō wee bajuriopu'ocā'cu niwī. ¹⁴Cū bajuriopu'oca be'ro ti di'tapüre ba'ase pe'tiyu'rua wa'acaro niwū. Titare cū pūrō ujaboagu, pi'eticu niwī. ¹⁵Tojo weegu ti di'tacjūrē da'rase sērī-ma'gū wa'acu niwī. Cūrē yesea co'tesere sōrōcu niwī. ¹⁶Cū yapisi'rīgū, yesea na ba'asepūreta ba'asi'rīdojacu niwī. Ne ni'cū cūrē ba'ase o'oticārā niwā. ¹⁷Be'ro cūrē a'tiro wācūse ejacaro niwū: “Yu'u pacu ya wi'ipüre cūrē da'raco'terā pājārā nimicā, ba'ase du'sano'wā. Yu'u pe'e a'topüre ujaboa, wērigū weesa'a. ¹⁸Yu'u pacu tiropu yu'ure tojaarouasa'a. Topu tojatagu, cūrē a'tiro nigūti: ‘Pacu, Ō'acū me'rā ña'arō weeasu. Mu'u me'rā quē'rārē tojota weeasu. ¹⁹Yu'u ña'agū nisa'a. Mu'u macū weronojō nímasīti-sa'a majā. Ni'cū mu'urē da'raco'tegure weronojō yu'ure cuoya', nigūti”, ni wācūcu niwī. ²⁰A'tere wācūca be'ro cū pacu ya wi'ipu dajatojaacu niwī.

»Cū topu tojaejacā, cū pacu yoaroputa i'agū, pūrō pajaña'cu niwī. Be'ro cūrē pō'tērigū omawā'cā, na weesetiwaropuma cūrē paabu'a, mi'micu niwī. ²¹Tojo weeri cura cū pacure nicu niwī: “Pacu, Ō'acū me'rā ña'arō weeasu. Mu'u me'rā

quē'rārē tojota ña'arō weeasu. Yũ'u ña'agũ nisa'a. Mũ'u macũ weronojō nĩmasĩtisa'a majã", nicu niwĩ. ²² Cũ tojo nicã tu'ogu, pacu cūrē da'racoterārē a'tiro nicu niwĩ: "Quero, su'ti añuse warore miiti, cūrē sãaña. Tojo nicã ni'cã be'to omopica tuusãarĩ be'tore, sapatu quē'rārē sãaña. ²³ Wecu wĩ'magũ ba'a di'iyojaduti'cure miiti, wējēña. Cūrē ba'a, yũ'u macūrē bosenuwu weeporã. ²⁴ Ā'rĩ apaturi 'Yũ'u macũ wēria wa'asami' nĩ'cu dajami. Cũ yoaro wa'a bajuduti'cure marĩ apaturi i'a'a", nicu niwĩ. Be'ro bosenuwu nu'cãcãrã niwã.

²⁵ »Na tojo weeri cura masã ma'mi cãpũpu nicu niwĩ. Cũ dajatojatigu wi'i pu'topu ejagu, uputu basase busucã tu'ocu niwĩ. ²⁶ Tere tu'ogu, ni'cũ cũ pacure da'racotegure pijio, sēritiña'cu niwĩ: "¿De'ro wa'ati wi'ipure?" nicu niwĩ. ²⁷ Cũ pacure da'racotegu yu'ticu niwĩ: "Mũ'u acabiji tojatami. Cũ dutimarĩgũ tojatami. Tojo weegu mũ'u pacu wecu wĩ'magũ ba'a di'iyojaduti'cure wējēdutiami", nicu niwĩ. ²⁸ Tere tu'ogu, masã ma'mi uayu'rugũ, sãjãasĩrĩticu niwĩ. Tojo weegu cũ pacu cūrē pijigu wa'acu niwĩ. ²⁹ Cũ pacure a'tiro nicu niwĩ: "Pacu, peje cũ'marĩ mũ'urē ne ni'cãti yu'rũnu'cãrō marĩrō da'rawã'ñawũ. Yũ'u tojo weemicã, ne cã'rō ni'cũ marĩ ecagure, wapamarĩgũacãnojōrē yũ'u me'rãcjãrã me'rã bosenuwu weedutigu o'oma'atiwu. ³⁰ Ni'cãrōacãrē a'tiro wee'e. Ā'rĩ mũ'u macũ numia ña'arã numia me'rã mũ'u o'o'que niyerure bajurio sijacu niwĩ. Cũ pe'ema wecu wĩ'magũ ba'a di'iyojaduti'cure wējēeca'a", nicu niwĩ. ³¹ Tere tu'ogu, cũ pacu cūrē yu'ticu niwĩ: "Macũ, mũ'u yũ'u me'rã ninu'cũcã'a. Nipe'tise yũ'u cwose mũ'u ye dia'cũ ni'i. ³² Marĩ mũ'u acabijire bosenuwu weepo e'caticã, añu ni'i. A'tiro ni'i. 'Cũ wēria wa'asami'

ni'cu apaturi tojatami. Cũ bajuduti'cure marĩ apaturi i'a'a. Tojo weerã marĩ bosenuwu wee, e'catiroña'a", nicu niwĩ, ni wercu niwĩ Jesũ.

Peje cwogure da'racotegu queoro weeti'que ni'i

16 Jesũ cũ bu'esere siruturārē apeye werenemocu niwĩ:

—Ni'cũ masũ niyerubucu ãpērã da'racoterārē dutigu sōrōcu niwĩ. Da'racoterã niyerubucu tiropu wa'a, a'tiro weresãcãrã niwã: "Mũ'u wiogu sōrō'cu mũ'u ye niyerure ña'arō wee bajuriogu weemi", nicãrã niwã. ² Tojo weegu niyerubucu cūrē pijio, a'tiro nicu niwĩ: "Mũ'urē weresã'que ¿diacjũta niti? Mũ'u da'rase cjase ojaō'orĩ pũrĩrē yũ'ure i'oña. Mũ'u ãpērã da'racoterã wiogu ninemosome majã", nicu niwĩ. ³ Cũ tojo nicã tu'ogu, a'tiro wãcũcu niwĩ: "Yũ'u wiogu yũ'ure cō'awĩrōmi. Tojo weegu ¿de'ro weegusari? Yũ'u da'ratutuawe'e. Āpērãrē niyeru sēridujigu, bopoya nisa'a. ⁴ To pũricã yũ'ure ñe'eato nĩgũ, a'tiro weeguti", nicu niwĩ. ⁵ Tojo weegu cũ, cũ wiogure wapamoorãrē ni'cãrãrã nãncūrē pijiocu niwĩ. Nĩmu'tãgũrē a'tiro sēritiña'cu niwĩ: "Mũ'u yũ'u wiogure ¿no'ocã'rō wapamooti?" ⁶ Cũ cūrē yu'ticu niwĩ: "Yũ'u cien tuturi u'se tuturi wapamoo'o." Tere tu'ogu, da'rarã wiogu ni'cã papera pũriacãpu ojagu, cūrē a'tiro nicu niwĩ: "Ma, mũ'u wapamoorĩ pũrĩ ni'i. Cincuenta u'se tuturi wapa wapayebaque'oya", nicu niwĩ. ⁷ Be'ro tja apĩrē sēritiña'cu niwĩ: "Mũ'u waro ¿no'ocã'rō wapamooti?" Cũ cūrē yu'ticu niwĩ: "Cien ajuri trigo ajuri wapamoo'o", nicu niwĩ. Tojo weegu a'tiro nicu niwĩ: "Ma, mũ'u wapamoorĩ pũrĩ a'ti pũrĩ ni'i. Ochenta ajuri dia'cũ wapayeya", nicu niwĩ. ⁸ Tojo weecã i'agũ, niyerubucu da'racoterã wiogu ña'agũrē cũ weeme'rĩsere masĩgũ,

“Mũ'u me'riyu'ruapu”, nicu niwī. A'ti umucocjārā Ō'acūrē ējōpeotirā na cuosere āpērā na weronojō nirā me'rā me'riyu'ruama. Ō'acūrē ējōpeora yu'ruoro me'rīma, nicu niwī Jesú.

⁹ Jesú narē a'tiro werecasacu niwī:

—Musā a'ti nucūcāpu musā cuosere pajasecuorārē añurō o'owe'oya. Tojo weerā musā me'rācārā bocarāsa'a. Be'ro musā cuose pe'tica be'ro musā āpērārē weetamu'que u'musepu niyutojarosa'a. Musā weetamu'cārā u'musepu nirā topure musārē pōtērāsama.

¹⁰ »Cārō na cuose me'rā añurō wéerā, peje cuose me'rā quērārē tojota weebosama. Āpērā na cārō cuose me'rā queoro weetirā, na peje cuose me'rā quērārē queoro weetibosama. ¹¹ Musā a'ti nucūcā cjase me'rā queoro weeticā, Ō'acū musārē añuse, u'muse cjasere o'osome. ¹² Musā āpērā ye cjasere queoro weewe'e. Tojo weerā musā, musā ye ni bo'quere ñe'esome.

¹³ »Ne ni'cū puarārē da'racotemasītisami. Ni'cūrē ma'igū, apirē ma'itisami. Tojo nicā ni'cū dutisere yu'tigu, apī ye pe'ere yu'runūcāsami. Ā'rā weronojō musā niyerure ma'frā, Ō'acū pe'ere ma'imasītisa'a, nicu niwī.

¹⁴ Jesú tojo nisere fariseo masā tū'ocārā niwā. Na niyeru haripejasebucurā nitjārā, cū ucūsere tū'orā, bujicā'cārā niwā. ¹⁵ Tojo weecā i'agū, Jesú narē nicu niwī:

—Musā masā i'orōpu dia'cūrē “Añurā nima” nicā ũa'a. Ō'acū pe'e po'pearu musā weesetisere i'ape'ocā'mi. Masā i'orōpu “Añuyu'rua'a” nisenojōrē Ō'acū tū'satisami, nicu niwī Jesú.

Ō'acū dutise, cū wiogu nise pe'tisome nise ni'i

¹⁶ Jesú a'tiro ninemocu niwī:

—Juā masārē wāmeyeri masū ní-cateropu Moisé cū duti'quere, tojo nicā

Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere bu'etuocārā niwā. Tita me'rā ma'ma queti nu'cācaro niwū. A'tiro nicaro niwū. Ō'acūrē ējōpeose me'rā dia'cū cū wiogu nirōpu wa'ano'rōsa'a, nicaro niwū. Nipe'tirā topure uputu sājāasī'rīma.

¹⁷ »Ō'acū Moisére cūu'que queoro wa'arosa'a. Cū ye queti weremu'tārī masā na oja'que quērā queoro wa'arosa'a. U'muse, a'ti di'ta pe'timicā, Ō'acū cū ní'caronojō queoro wa'arosa'a, nicu niwī Jesú.

Marāputirā, numotirā cō'ase cjasere Jesú ucū'que ni'i

(Mt 19.1-12; Mr 10.1-12)

¹⁸ Apeyere ninemocu niwī:

—Ni'cū cū numorē cō'a, apegore numotigunojō ña'arī masū weronojō tojasami. No'o marāpu cō'ano'co me'rā numotigu quērā cū numo nitigo me'rā a'metārāgū weronojō tojasami.

Jesú peje cuogu ye quetire, tojo nicā pajasecuogu Lázaro wāmetigu ye quetire were'que ni'i

¹⁹ Jesú fariseo masārē a'tiro queose o'ocu niwī:

—Ni'cū masū peje cuogu a'tiro weecu niwī. Añuse su'ti sāña, ma'masu'a, nipe'tise numurī bosenumurī weecu niwī. Te bosenumurīrē de'ro nise nipe'tise me'rā añurō weemu'jācu niwī.

²⁰ Titare ni'cū pajasecuogu waro Lázaro wāmetigu cū ya wi'i sope pu'topu dujimujācu niwī. Cū upu nipe'tiro cāmi boacu niwī. ²¹ Cū peje cuogu ba'aste'quere yapisi'rīgū seeba'acu niwī. Cū ye cāmīrē diayiaputa wa'a, ne'rēcārā niwā. ²² Ni'cā numu wēria wa'acu niwī. Cū wērīcā, Ō'acūrē wereco'terā u'musecārā Abrahā niró añurōpu cūrē miacārā niwā. Be'ro peje cuo'cu quērā wēria wa'acu niwī. Cūrē yaacārā niwā. ²³ Peje cuogu ña'arā Ō'acū cū bu'iri

da'reno'cārā tiropu wa'acu niwī. Topu cū ī'amorōgū, Abrahārē yoaropu ī'acu niwī. Lázaro cū me'rā nicu niwī. ²⁴ Cūrē ī'agū, a'tiro caricūcu niwī: “Abrahā, yu'ure pajaña'cureya. Yu'u tiropu Lázarore o'óya. A'ti, cū ya omopica me'rā acopu yoso, yu'u ñe'merō yapare yusuasājācā weeato. Yu'u a'ti me'e pecame'epure uputu waro pi'etigu weesa'a”, nicu niwī. ²⁵ Abrahā cūrē yu'ticu niwī: “Mu'u wācūña. Mu'u catigu, añubutiaro nisetiwa. Ā'ri Lázaro pe'ema ña'abutiaro wa'awu. Ni'cārōacārē cū a'topu ejerisājāse bocami. Mu'u pe'e pi'etigu wee'e. ²⁶ Apeyema tja a'tiro ni'i. Ūsārē musā tiropu wa'ata basiowe'e. Decore pajiri copejo ni'i. Tojo weerā musā a'to a'tisi'rīrā, ūsā pe'e quē'rā topu wa'asi'rīcā, basiowe'e”, nicu niwī. ²⁷ Cū tojo nicā tu'ogu, peje cuogu a'tiro nicu niwī Abrahārē: “To pūrīcārē a'tere weebosaya. Lázarore yu'u pacu ya wi'ipu o'óya. ²⁸ Topure yu'u ni'cāmocurā acabijirāti'i. Topu wa'a, cū narē ucūgūsami. Tojo weecā, na tu'o, na quē'rā a'to yu'u pi'etiropure a'tisome”, nicu niwī. ²⁹ Abrahā cūrē nicu niwī: “Na Moisé oja'quere, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā oja'quere cuosama. Tere bu'e ējōpeoato”, nicu niwī. ³⁰ Peje cuogu yu'ticu niwī: “Abrahā, tojota ni'i, nīrō. Wēri'cupu wa'a wercā, ña'arō na nisetisere ducayubosama”, nicu niwī. ³¹ Abrahā cūrē nicu niwī: “Moisé cū nī'quere, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na nī'quere ējōpeotirā, wēri'cupu masāa, weregu wa'acā quē'rārē, ējōpeotisama”, nicu niwī.

**Āpērārē ña'arō weecā
weeticā'ña nise ni'i**

(Mt 18.6-7,21-22; Mr 9.42)

17 Jesús cū bu'erārē a'tiro nicu niwī:
—Āpērārē ña'arō weecā
weese ninu'cūrōsa'a, nīrō pe'e. Tojo

ninu'cūmirō, ña'arō weecā weegunojōrē ña'abutiaro wa'arosa'a. ² A'tiro weecā, cūrē nemorō añubosa'a. Ūtāgā pajicja cū wāmutapu du'teyoo, cūrē dia pajiri maapu doqueñocā, nemorō añubosa'a. Tojo weecā, cū maata wēria wa'a, yu'ure ējōpeorānojōacārē dojorēnemotibosami. ³ A'tere añurō tu'oña'ña.

»Mu'u acaweregu mu'urē ña'arō weecā, cū tojo weesere wereya. Cū “Tojota weesasū” ni bujaweti ducayucā, cūrē acobojoya. ⁴ Cū sietetiri ni'cā nūmu mu'urē ña'arō weecā, ticusetirita tja mu'urē acobojose sēri'gū a'ticā, acobojoya, nicu niwī.

**“Ējōpeose cuorā, a'tiro weeta
basio'o” Jesús cū nī'que ni'i**

⁵ Jesús bu'erā cūrē a'tiro sēri'cārā niwā:
—Ūsārē ējōpeose o'onemoña, nicārā niwā.

⁶ Na tojo nicā tu'ogu, marī wiogu a'tiro yu'ticu niwī:

—Mostaza pe cā'caperoacā ni'i. Tojo nimirō, yucu pajicju pi'rīsa'a. A'tiro weronjō ējōpeose cā'rōacā nimicā, a'tigu yucugure a'tiro nimasībosa'a: “A'tore aupīawā'cā, dia pajiri maa decopu pi'rīrō wa'aya”, nimasīsa'a. Musā ējōpeocāma, tigu musā dutironjōta weebosa'a, nicu niwī.

**Āpērārē weetamurā, a'tiro pe'e
weeroua'a nise ni'i**

⁷ Jesús apeye quē'rārē a'tiro queose o'onemocu niwī:

—No'o musā wa'teropu nigú da'raco'tegure cuosami. Da'raco'tegu oteacju cū di'ta se'lecūca be'ro o wecuare co'téca be'ro wi'ipu dajasami. Cū dajacā, musā ne a'tiro nitibosa'a: “Sājātia. Ba'agu a'tia”, nitibosa'a. ⁸ A'tiro pe'e nisa'a: “Ba'asere apoya. Yu'u ba'ari cura yu'u uasenojōrē miitiacju apoyubaque'oya. Yu'ure ecāca

be'ropu ba'a, sī'rīapa mu'ua", nibosa'a.
⁹Mu'urē da'racotegeu weetamu'que wapa "Mu'u añurō weepu" ¿cūrē nisari? Nitisa'a. ¹⁰A'te weronojō musā quē'rā weeya. Nipe'tise Ō'acū duti'quere weetu'ajarā, a'tiro niña: "Ūsā da'racoterā mejō nirā ni'i. Ō'acū ūsārē cūu'que dia'cūrē weepu", niña, nicu niwī Jesú.

Jesú diez cāmi boarārē yu'ruoque ni'i

¹¹Jesú Jerusalēpu wa'agu, Samaria, tojo nicā Galilea wāmetise wa'teropu yu'ruacu niwī. ¹²To wa'tero ni'cā macāpu cū ejari cura umua diez cāmi boarā cūrē pōtēricārā niwā. Moisé duti'que cāmi boarārē āpērā wa'teropu nidutiticaro niwū. Tojo weerā yoropu tojanu'cā, ¹³Jesure caricūcārā niwā:

—Jesú, masārē bu'egu, ūsārē pa-
 jaña'cureya, nicārā niwā.

¹⁴Jesú narē i'abocagu, a'tiro nicu niwī:

—Musā pa'ia tiropu musā upure i'orā
 wa'aya, nicu niwī.

Na ma'apu wa'ari cura narē cāmi yatipe'tia wa'acaro niwū. ¹⁵Ni'cū topu yatino'cā i'agū, Jesú tiro majāmitojaticu niwī. Ō'acūrē pūrō e'catise o'ocu niwī. ¹⁶Jesú tiro etagu, cūrē e'catise o'ogu, di'tapu paamu'rīque'acu niwī. Cū tojo weegū Samariacjū nicu niwī. ¹⁷Jesú cū ni'cūrēta i'agū, a'tiro nicu niwī:

—Yu'u diez cāmi boarārē yu'ruoapu.
 Āpērā waro ¿no'o wa'ati? ¹⁸Ā'rī ni'cū judío masū nitigu dia'cū Ō'acūrē e'catise o'ogu, yu'u tiropu tojatiapī, nicu niwī.

¹⁹Tu'ajanu'cō, Samariacjūrē nicu niwī:

—Mu'u ējōpeotjīagū, yu'ruono'apu.
 Wā'cānu'cāna. Mu'u ya wi'ipu tojaagusa'a, nicu niwī.

Jesucristo a'ti turipu wioгу niatje a'tiro wa'arosa'a nise ni'i

(Mt 24.23-28,36-41)

²⁰Fariseo masā Jesure a'tiro sērītiña'cārā niwā:

—Ō'acū bese'cu ¿de'ro nicā a'ti turi
 wioгу sājāgūsari? nicārā niwā.

Narē yu'ticu niwī:

—Bajuyoropu i'ose mejēta ni'i.

²¹A'tiro nino'ña marīrōsa'a. "A'topu ni'i. Sō'opu ni'i", nino'ña marīrōsa'a. Ō'acū bese'cu wioгу nigū musā wa'teropu nitojami, nicu niwī.

²²Be'ro Jesú cū bu'erārē a'tiro nicu niwī:

—Musā be'ro a'tiro nirāsa'a. "Ūsā Ō'acū macū masū weronojō uputigu a'ti-
 atje numurirē i'asī'rīsa'a", nirāsa'a. No'o ni'cā numūnojōrē yu'ure i'asī'rīmirā, ne i'asome. ²³Āpērā musārē "Jesú a'tito-
 jami. A'to nimi, sō'o nimi", nirāsama. Na tojo nicā, narē sirututicā'ña. ²⁴Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu a'tiri numu mujipū mujātiro pe'le, cū sājāarō pe'le quē'rā bupo ya'babilaro weronojō nirōsa'a. ²⁵Yu'u tojo weese duporo uputu pletinīgūsa'a. A'tocate-
 rocjārā yu'ure uasome. ²⁶Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu a'tiri cura duporocjūpu Noé, cū nícateropu wee-
 caro weronojō weerāsama. ²⁷Titapure na ba'a, sī'rī, omocā dū'te, na pō'rā numiarē numisocārā niwā. Tere Noé cū yucusujopu sājāarī curapu weetuocārā niwā. Be'ro dia mirī, narē miope'ocā'caro niwū. ²⁸Lot nícatero quē'rārē mejārōta weecārā niwā. Ba'a, sī'rī, du-
 umujā, duamujā, otesere ote, wi'serire weecārā niwā. ²⁹Lot Sodomarē wijaca numurē acoro weronojō ti macācjarārē pecame'e, tojo nicā asise peri burupe-
 jacaro niwū. Narē wējēpe'ocā'caro niwū. ³⁰Yu'u Ō'acū macū masū weronojō up-
 utigu a'tiri curare mejārōta weerāsama.

³¹»Ti n̄m̄m̄ nicā ni'cū wi'i d̄uposārī opa sirap̄u soo pesagunojō po'pear̄u cjasere sājāa d̄uretimigū, diacjū wa'ato. Apī no'o wesep̄u tō'ogū cū ya wi'ip̄u majāmitojaticā'to. ³²Lot n̄mo ni'core wācūña. Cōmaricā macāp̄u majāmi'atōrōmigō, moa tuturo dojonu'cāco niwō. ³³Yū'ure ējōpeose me'rā ña'arō yū'rusi'rītigu, yū'ure ējōpeodu'ugunojō pecame'ep̄u bu'iri da're bajuriono'gūsami. Apī wējēsere uiti, yū'ure ējōpeonu'cūgūnojō yū'u me'rā catinu'cūgūsami.

³⁴»M̄sārē wereguti. Tojo wa'atji ñami nicā, p̄uarā ni'cā camap̄u pesarā, ni'cū yū'ure ējōpeogu miano'gūsami. Apī yū'ure ējōpeotigu tojagūsami. ³⁵P̄uarā numia ni'cārō me'rā ojoca ārūrā, ni'cō yū'ure ējōpeogo miano'gōsamo. Apego yū'ure ējōpeotigo tojagōsamo. ³⁶P̄uarā ni'cārō me'rā wesep̄u n̄rā ni'cū yū'ure ējōpeogu miano'gūsami. Apī yū'ure ējōpeotigu tojagūsami.

³⁷Jesú tojo nisere tu'orā, cū bu'erā sērītiña'cārā niwā:

—Ūsā wiogu, ¿no'op̄u wa'arosari a'te? nicārā niwā.

Cū yū'ticu niwī:

—Apīnojō wa'icu boacā, yuca maata masī, wījiwā'cāsama. Tojo wa'acā i'arā, “Apīnojō boapī”, ni masī'i. A'te weronojō yū'u a'ticā, masā masīrāsama, nicu niwī.

Jesú wapewio me'rā queose o'o'que ni'i

18 Jesú cū bu'erārē a'tiro weeya nīgū, queose me'rā werecu niwī. Narē du'ucūurō marīrō, bujawetiro marīrō ñubuenū'cūdutigu a'te queosere o'ocu niwī.

²A'tiro nicu niwī:

—Ni'cā macāp̄u ni'cū beseri masū uamū Ō'acūrē ējōpeotigu, āpērārē ne wācūma'atigu nisami. ³Ti macāp̄ureta

tja ni'cō numio wapewio nisamo. Co beseri masū tirop̄u besedutigo wa'amujāmisamo. Core i'atu'tigure bu'iri da'redutigo tojo weesamo. ⁴Yoacā pejetiri beseri masū core weetamusī'rītisami. Be'ro a'tiro wācūsami: “Yū'u Ō'acūrē ējōpeowe'e, ējōpeogu. Ne āpērā quē'rārē ‘Na nima,’ ni ējōpeowe'e. ⁵Tojo nimicā, a'tigo wapewio yū'ure na'irō caribomo nīgū, core weetamugūti. Yū'u co caribocā uanemotisa'a majā. Yū'u core pōtēotibosa'a majā”, nisami, nicu niwī Jesú.

⁶Be'ro tja marī wiogu Jesú werenemocu niwī:

—Beseri masū ña'agū wee'quere wācūña. Cū ña'agū nimigū, wapewio weetamuduti'quere weesami. ⁷Tojo nicāma, ¿Ō'acū to pūrīcārē cū bese'cārārē ñamirī, um̄cori cūrē sērīnu'cūrārē weetamutisari? ¿Na sērī'quere yoogosari? ⁸M̄sārē wereguti. Ne yoogoro marīrō na sērīsere yū'tisami. Cū tojo yū'timicā, yū'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu a'ti turip̄u apaturi a'tiri curare ¿masā ējōpeose cuorāsari yujup̄u? nicu niwī.

Jesú fariseo masū me'rā, tojo nicā niyeru wapaseebosari masū me'rā queose o'o'que ni'i

⁹Jesú “A'tiro ni'i” nirānojōrē masī-dutigu apeye queose me'rā werenemocu niwī. Na “Āpērā yū'ruoro ūsā añurā ni'i”, nisama. Tojo “Añurā ni'i” nīrā, āpērārē tojo i'acō'asama. Nānojōrē masīdutigu a'te queosere o'ocu niwī. A'tiro nicu niwī:

¹⁰—P̄uarā um̄ma Ō'acū wi'ip̄u ñubuerā sājāacārā niwā. Ni'cū fariseo masū nicu niwī. Apī pe'e romano masā wiogure niyeru wapaseebosari masū nicu niwī. ¹¹Fariseo masū nu'cū i'amorō, Ō'acūrē ñubuegu, a'tiro nicu niwī: “Ō'acū, yū'u āpērā weronojō

ña'agũ niwe'e. Tojo weegu mu'urẽ e'catise o'o'o. Na yajari masã, ña'arĩ masã numotimirã ãpẽrã numia me'rã a'metãrãbajaque'atirã weronojõ niwe'e. Ne cã'rõ s'ĩ'i romano masã wiogũre niyeru wapasebosari masũ weronojõ niwe'e. ¹² Yu'u ni'cã semanarẽ pua numu ba'atimigũ, be'ti ñubuenu'cũ'u. Yu'u cien apeyenojõ wapata'agu, diez yu'u wapata'asere mu'urẽ o'o'o", nicu niwĩ. ¹³ Wapaseeri masũ pe'e ne sãjãarõpu tojanu'cã, ñubuecu niwĩ. Ne cã'rõ u'muarõpu i'amorõma'aticu niwĩ. Cũ weronojõ o'ogu, yu'u bu'iritisa'a nĩgũ, cũ cutirore paacu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ: "Õ'acũ, yu'u ña'agũ nisa'a. Yu'ure pajaña'ña", nicu niwĩ.

¹⁴ Te queosere wérẽca be'ro Jesú a'tiro nicu niwĩ:

—Musãrẽ wereguti. Wapaseeri masũ Õ'acũ me'rã añurõ apotojagupu cũ ya wi'ipu dajatojaacu niwĩ. Fariseo masũ pe'e tojo weeticu niwĩ. A'tiro ni'i. Cũ basu, "Yu'u ãpẽrã yu'ruoro ni'i" ni tu'oña'gũnojo Õ'acũ cãrẽ mejõ nigũ tojacã weegusami. No'o "Yu'u ãpẽrã yu'ruoro ni'i" ni tu'oña'tigu pe'ere Õ'acũ ãpẽrã yu'ruoro tojacã weegusami, nicu niwĩ.

**Jesú wĩ'marãrẽ ñapeo
sẽribosa'que ni'i**

(Mt 19.13-15; Mr 10.13-16)

¹⁵ Apeye quẽ'rãrẽ masã wĩ'marãrẽ Jesú tiropu ñapeodutirã miacãrã niwã. Tojo weecã i'arã, narẽ miarãrẽ Jesú bu'erã tu'ticãrã niwã. ¹⁶ Na tojo nicã i'agũ, Jesú cũ bu'erãrẽ pijiocu niwĩ:

—Wĩ'marãrẽ yu'u tiro a'ticã du'uo'oya. Narẽ cã'mota'aticã'ña. Wĩ'marã marĩnojoã añurõ ãjõpeoma. ãpẽrã quẽ'rã wĩ'marã weronojõ yu'ure ãjõpeorã yu'u pacu wiogu nirõpu wa'arãsama. ¹⁷ Musãrẽ diacjũta nigũti. ã'rã weronojõ yu'ure ãjõpeotigũnojo ne

cã'rõ yu'u pacu nirõpu wa'asome, nicu niwĩ.

**Ma'mu peje cuogu Jesú
me'rã ucũ'que ni'i**

(Mt 19.16-30; Mr 10.17-31)

¹⁸ Be'ro ni'cũ judío masã wiogu Jesure sãrĩtiña'cu niwĩ:

—Mu'u masãrẽ bu'egu añugũ ni'i. ¿Yu'u ñe'lenojõ weegusari catinu'ciatjere bocasi'rĩgũ? nicu niwĩ.

¹⁹ Jesú cãrẽ nicu niwĩ:

—¿De'ro weegu yu'ure "Añugũ ni'i," niti? ¿Mu'u tojo nisere tu'omasiti? Ni'cũta añugũ nimi. Cũ Õ'acũ nimi. ²⁰ Mu'u Õ'acũ dutise cũu'quere masĩsa'a. "Apĩ numorẽ a'metãrãticã'ña. Masãrẽ wẽjẽcõ'aticã'ña. Yajaticã'ña. ãpẽrã ye cjasere nisooticã'ña. Mu'u pacu, mu'u pacore ãjõpeoya", ni'i, nicu niwĩ.

²¹ Cũ tojo nicã tu'ogu, Jesure nicu niwĩ:

—Yu'u wĩ'magũputa a'tere queoro weemujãtiwũ.

²² Cũ tojo nicã tu'ogu, Jesú nicu niwĩ:

—Mu'urẽ apeyenojõacã du'sa'a yu-jupu. Mu'u cuosere duape'ocjũ wa'aya. Te dua'que wapare pajasecuorãrẽ o'oya. Tojo weegu mu'u u'musepure peje añuse cuogusa'a. Tu'ajanu'cõ, yu'ure sirutuya, nicu niwĩ.

²³ Cũ tojo nicã tu'ogu, peje cuogu nitjãgũ cũ cuosere ma'iyu'rugũ, bujawetiyu'ruacu niwĩ. ²⁴ Tojo weecã i'agũ, Jesú nicu niwĩ:

—Peje cuorãrẽ Õ'acũ wiogu nirõpu u'musepu wa'acã, diasã ni'i. ²⁵ Wa'icu cameyo wãmetigu awiga yuta da pi'osõrõĩ pepu sãjãa yu'rutẽricã, diasã ni'i. Yu'u pacu wiogu nirõpu peje cuorã wa'acã pe'ema, totã nemorõ diasã'a, nicu niwĩ.

²⁶ Cũ tojo nisere tu'orã, masã a'tiro nicãrã niwã:

—To pũricãrẽ ¿noanojõ pe'e Õ'acũ tiropu wa'amasĩrãsari?

²⁷ Jesú narē nicu niwī:

—Masā na basu weetutuase me'rā yu'rūmasītisama. Ō'acū pūrīcārē basio'o. Cūma ne apeyenojō weeta basio-tise marī'i.

²⁸ Cū tojo nicā tu'ogu, Pedro nicu niwī:

—Wioḡu, ūsā pūrīcā ūsā cuosere du'ucūu, mū'arē sirutuwa.

²⁹ Tojo nicā tu'ogu, Jesú yu'ticu niwī:

—Diacjūta nigūti. No'o nigūnojō, yé quetire werese bu'iri cū ya wi'ire, cū pacusumuarē, cū acawererārē, cū numorē, cū pō'rārē du'ucūuwā'cāgūnojōrē a'tiro wa'arosa'a. ³⁰ A'ti nucūcāpūre cū cuo'que nemoṛō bocanemogūsami. Be'ropu quē'rārē Ō'acū me'rā ninu'cūgūsami, nicu niwī.

Jesú cū wērīatjere apaturi werenemo'que ni'i

(Mt 20.17-19; Mr 10.32-34)

³¹ Jesú cū bu'erā docere na se'sarore pijjo, narē nicu niwī:

—Ni'cārōacā marī Jerusalépu wa'arā wee'e. Topu nipe'tise Ō'acū ye queti ojamu'tārī masā na yu'u Ō'acū macū masū weronojō upatigure ojayu'que wa'arosa'a. ³² Na yu'ure ape di'tacjārā wiorārē o'o, yabi bujicā'a, ūnarō ucū, u'seco e'opeorāsama. ³³ Yu'ure tārā, be'ro wējērāsama. Na tojo weemicā, i'tia numu be'ro masāgūsa'a, nicu niwī.

³⁴ Cū bu'erā a'tiro nisere ne tu'o-masītīcārā niwā. Ō'acū narē tere tu'o-masīcā weeticu niwī. Tojo weerā cū tojo nisere tu'omasītīcārā niwā.

Jesú ni'cū caperi bajuno'tigu Jericócjūrē yu'rūo'que ni'i

(Mt 20.29-34; Mr 10.46-52)

³⁵ Jesú Jericó pu'to nirī cura ni'cū caperi bajuno'tigu ma'a sumutopu niyeru sēridujicu niwī. ³⁶ Cū pājārā masā wa'acā tu'oña'gū, to nirārē “¿De'ro wa'ati?” ni sērītiña'cu niwī.

³⁷ Na yu'ticārā niwā:

—Jesú Nazarecjū yu'rūagu weemi, nicārā niwā.

³⁸ Na tojo nicā tu'ogu, caricūmajācu niwī:

—Jesú, Davi pārāmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

³⁹ Tojo nicā tu'orā, cū pu'to yu'ruarā “Caricūtīcā'ña”, ni tu'ticārā nimiwā. Na tojo nicāta, cū pe'e nemopecā'cu niwī:

—Davi pārāmi nituriagu, yu'ure pajaña'ña, nicu niwī.

⁴⁰ Tojo nicā tu'ogu, Jesú tojanu'cā, āpērārē cū tiropu miitiduticu niwī. Cū pu'to ejacā, cūrē sērītiña'cu niwī.

⁴¹ —¿De'ro yu'u weecā ūsari? nicu niwī.

Caperi bajuno'tigu yu'ticu niwī:

—Wioḡu, yu'ure caperi bajucā ūsasa'a.

⁴² Jesú cūrē nicu niwī:

—Jau. Ī'agūsa'a. Mu'u yu'ure ējōpeoapu. Tojo weegu yu'rūono'toja'a, nicu niwī.

⁴³ Cū tojo nirī curata cū caperire i'acu niwī. Be'ro Jesure sirutu, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Nipe'tirā cūrē tojo wa'acā i'a'cārā quē'rā Ō'acūrē e'catise o'ocārā niwā.

Jesú Zaqueore i'aboca'que ni'i

19 Jesú caperi i'atigure yu'rūoca be'ro Jericópu sājāa yu'rūwā'cācu niwī. ² Topu ni'cū peje cuogu nicu niwī. Cū Zaqueo wāmetigu romano masā wioḡure wapaseebosari masā wioḡu nicu niwī. ³ Cū Jesure i'asī'ricu nimiwī. Cū u'muatiguacā ni'tjagū, pājārā masā niyucā, i'aticu niwī. ⁴ Tojo weegu Jesure i'asī'rigū, cū yu'rūatjopu omawā'cācu niwī. Omawā'cā, ni'cū yucu sicómoro wāmeticjūpu mujāpejacu niwī. ⁵ Jesú cū docapu yu'rūagu, cūrē i'amorō, a'tiro nicu niwī:

—Zaqueo, quero dijabatibaque'oya. Ni'cācārē mu'u ya wi'ipu tojánigūti, nicu niwī.

⁶Tojo weegu Zaqueo sojaro me'rā dijati, Jesure e'catise me'rā pōtērīgū wa'acu niwī. ⁷Jesú tojo weesere ī'arā, nipe'tirā a'tiro ucjacārā niwā:

—Jesú ni'cū ña'arō weesebucu ya wi'ipū wa'ami, nicārā niwā. ⁸Be'ro cū ya wi'ipū Zaqueo wā'cānu'cā, marī wioḡure a'tiro nicu niwī:

—Yū'u wioḡu, tu'oya. Pajasecuorārē yū'u cuosere deco me'rā ducawaaguti. No'o yū'u āpērārē nisoose me'rā yajāca be'ro nicā, ba'paritisetiri narē yū'u yaja'que nemorō wiaguti, nicu niwī.

⁹Jesú tere tu'ogu, cūrē a'tiro nicu niwī:

—Ni'cācā me'rā mū'u, mū'u ya wi'icjārā ña'arō wee'quere yū'ruono'o. Mū'u quē'rā āpērā yū'ure ējōpeorā weronojōta Abrahā pārāmerā nituriagu ni'i. ¹⁰Yū'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu bajuduti'cārā mū'u weronojō nirārē a'ma, yū'ruogu a'tigu weewu, nicu niwī.

**Jesú masārē niyeru cujiri
me'rā queose o'o'que ni'i**

(Mt 25.14-30)

¹¹Jesú Zaqueore ucūcā, masā tu'ocārā niwā. Cū Jerusalē pu'topū nicā ī'arā, “Maata Jesú wioḡu sājāḡūsami”, wācūcārā nimiwā. ¹²Na tojo wācūsere masīgū, ni'cā queose me'rā narē werecu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Ni'cū masū cū wioḡu sājāti dūporo yoaro ape di'tapu wa'a wa'asami. Cūrē wioḡu sō'roca be'ropū dajatojaasami tja. ¹³Cū wa'ase dūporo diez cūrē da'raco'terārē pijiosami. Narē nānucū niyeru pajiro wapatiri cujire o'osami. Ti cujire o'ogu, a'tiro nisami: “Téé yū'u dajari curapū a'ti cuji me'rā apeyenojō duu, dua wapata'aya”, nisami. ¹⁴Wioḡu sājācju ya di'tacjārā waro pe'e cūrē uatisama. Tojo weerā āpērā masārē a'tiro nidutio'osama. “Cūrē ūsā wioḡu sājārōuatisa'a”, nisama. ¹⁵Na tojo

nimicā, wioḡu sō'rōno'sami. Be'ro cū ya di'tapu dajatojatasami. Topū tojatagu, cū niyeru cujiri o'o'cārārē pijiosami. “¿Niyeru no'ocārō wapata'apari nānucū?” ni masīsī'rīgū tojo weesami. ¹⁶Cū tiropū etamū'tāḡū, a'tiro nisami: “Wioḡu, mū'u o'óca cuji nemorō apeye diez cujiri wapata'anemoapu”, nisami. ¹⁷Wioḡu cūrē yū'tisami: “Añurō weepā. Mū'u da'raco'tegū añugū ni'i. Yū'u cārōacā cū'que me'rā mū'u queoro weepā. Tojo weegu mū'urē diez macārī wioḡu sō'rōḡūti”, nisami. ¹⁸Be'ro apī cū tiropū wa'asami tja: “Wioḡu, mū'u niyeru o'óca cuji me'rā apeye ni'cāmocuse cujiri wapata'anemoapu”, nisami. ¹⁹Cū quē'rārē a'tiro yū'tisami: “Mū'urē ni'cāmocuse macārī wioḡu sō'rōḡūti”, nisami. ²⁰Be'ro apī a'ti, cūrē nisami: “Wioḡu, mū'u ya niyeru cuji a'ti cuji ni'i. Su'tiro casero me'rā oma nūrōcā'wū. ²¹Mū'u tutuaro da'radutiri masū niwū. Tojo weegu mū'urē uiwu. Āpērā na da'rase me'rā wapata'awū. Mū'u otetimigū, ducatino'wū”, nisami. ²²Tere tu'ogu, wioḡu cūrē nisami: “Mū'u da'raco'teri masū queoro weetiwu. Mū'u ucūse me'rā mū'u ña'arō wee'quere beseno'toja'a. Mū'u yū'u da'rase tutuasere masiapā. Yū'u āpērā da'rase wapa wapata'asere, yū'u otetimigū ducatino'sere masiapā. ²³Masimigū, to pūrīcārē ¿de'ro weegu yé niyerure niyeru nūrōrī wi'ipū bucuhanemodutigu cūtiati? Yū'u mū'u cūcā, dajagu, ti wi'ipū cūñarō mūjā'que me'rā ñe'boapā”, nisami. ²⁴Be'ro topū nirārē a'tiro nisami: “Ni'cā cuji cuogure ē'ma, apī diez cuogū pe'ere o'oya”, nisami. ²⁵Cū tojo nicā, na a'tiro nisama: “Wioḡu, cū diez cujiri cuotojami”, nisama. ²⁶Tere tu'ogu, wioḡu “Musārē wereguti. No'o peje cuogure nemorō o'ono'rōsa'a. Apī moogū pe'ere cū cuomi'queacāpūreta ē'mape'ocā'no'ḡūsami”, nisami.

²⁷ “Apeyema yu'ure wioḡu sājācā uati'cārārē a'topu miitia. Miiti, yu'u i'orōpu wējēña”, nisami, ni queose werecu niwī Jesú. Tere nígū, u'musepu mujāca be'ro apaturi a'tigu, masārē besegusa'a nígū, tojo nicu niwī.

Jesú Jerusalépu sājāa'que ni'i

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Jn 12.12-19)

²⁸ Jesú queose me'rā masārē wéréca be'ro Jerusalépu wa'acu niwī. ²⁹ Topu wa'agu, Betfagé, Betania wāmetise macārīpu ejase duporo cū bu'erā puarārē a'tiro ni o'ócū niwī. Te macārī ūrūḡū Olivo wāmeticju tiropu nicaro niwū.

³⁰ Cū bu'erārē nicu niwī:

—Si macā marī pōtēorō nirī macāpu wa'aya. Topu ejarā, musā ni'cū burro wī'magū du'tenu'cō'cure bocaekarāsa'a. Cū ne ni'cāti pesano'ña marīgū nigūsami. Cūrē pāa, miitia. ³¹ No'o ni'cū musārē “¿De'ro weerā pāati?” nicā, “Ūsā wioḡu uami”, niña, nicu niwī.

³² Na cū duti'caronojōta weecārā niwā. Topu ejarā, cū ni'caronojōta wa'acaro niwū. ³³ Na cū burrore pāari cura cū wiorā narē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weerā cūrē pāati? nicārā niwā.

³⁴ Na yu'ticārā niwā:

—Ūsā wioḡu uami, nicārā niwā.

³⁵ Be'ro cūrē Jesú tiro miacārā niwā. Burro bu'ipure na ye su'ti bu'icjasere tuweepecārā niwā. Tojo wéeca be'ro Jesure cū bu'ipū miipeocārā niwā. ³⁶ Jesú cū pesawā'cārī cura masā cūrē ējōpeorā, na ye su'ti bu'icjasere ma'apu sēeocūcārā niwā. ³⁷ Jesú ūrūḡū Olivo wāmeticju tiropu dijari cura a'tiro weecārā niwā. Nipe'tirā cū bu'esere siruturā, e'catise me'rā caricūnu'cācārā niwā. Jesú wee'ocā i'a'quere wācūrā, Ō'acūrē e'catipeorā, caricūcārā niwā. ³⁸ A'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū o'ócū marī wioḡure añurō wa'ato. Ū'musepūre e'catise niyu'ruato. Nipe'tirā Ō'acūrē “Añubutiami” ni e'catise o'oato, nicārā niwā.

³⁹ Na caricūcā tu'orā, ni'cārērā fariseo masā topu nirā Jesure a'tiro nicārā niwā: —Masārē bu'egu, ā'rā mu'urē siruturārē di'tamaridutiya, nicārā niwā.

⁴⁰ Na tojo nicā, Jesú yu'ticu niwī:

—Na di'tamaricāma, Ō'acū yu'ure e'catise o'odutigu a'te ūtāperire caricūcā weebosami, nicu niwī.

⁴¹ Jesú Jerusalé tiropu ejagu, ti macārē i'agū, uticu niwī. ⁴² A'tiro nicu niwī:

—Jerusalécjārā, Ō'acū musārē yu'ruosi'rīmiami. Cā'rō ni'cācārē cū yu'ruosere tu'omasīcā, añuboapā. Musā pe'e yu'ure uawe'e. Tojo weerā yu'ruono'some. Musā yu'ruono'bo'quere du'utoja'a. ⁴³ Be'ro pi'etise nūmūrī a'tirosa'a. Te nūmūrērē musārē i'atu'tirā a'ti macācārārē wijadutitirā ni'cā sār'rōjo weebi'ato'orāsama. Na be'toanu'cā, nipe'tise pā'rērīpu cā'mota'arāsama. ⁴⁴ Nipe'tise musā yere cō'adijope'orāsama. Musārē, musā pō'rārē wējēpe'orāsama. A'ti macā cjase wi'seri mutōdijono'rōsa'a. Yu'u Ō'acū macū musārē yu'ruoḡu a'ticā uatiwu. Te ye bu'iri tojo wa'arosa'a, nicu niwī Jesú.

Jesú Ō'acū wi'ipū duarārē cō'awirō'que ni'i

(Mt 21.12-17; Mr 11.15-19; Jn 2.13-22)

⁴⁵ Jesú Jerusalépu ejagu, Ō'acū wi'ipū sājāacu niwī. Topu Ō'acūrē ūjūamorōpeoatjere duarārē cō'awirōcu niwī. ⁴⁶ Narē cō'awirōḡū, a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū: “Ya wi'i 'Ñbueri wi'i ni'i', ni-no'ca wi'i ni'i.” Musā pe'e queoro weetiapā. Yajarā ya wi'ire weronjō tojacā weepā, nicu niwī Jesú.

⁴⁷ Nipe'tise numm̄rī Jesú masārē Ō'acū wi'lipu bu'ecu niwī. Cū tojo weecā, pa'ia wiorā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā, ti macā wiorā quē'rā “Cūrē ¿de'ro wee wējērōuati?” nicārā niwā. ⁴⁸ Masā Jesú weresere tu'otu'sayu'ruacārā niwā. Tojo weerā wiorā pe'e cūrē de'ro weemasiticārā niwā. Masā ūsā me'rā ua-bosama nírā, wējemasiticārā niwā.

Jesure “¿Noa dutiro me'rā weesetiti?” ní'que ni'i

(Mt 21.23-27; Mr 11.27-33)

20 Ape numu Jesú Ō'acū wi'lipu masārē bu'égū, cū masārē yu'ruose quetire werecu niwī. Topu pa'ia wiorā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā, judío masā búcūrā me'rā Jesú tiro wa'acārā niwā. ² Cūrē sērītiña'cārā niwā:

—Wereya. ¿De'ronojō dutise me'rā mu'cu weesere tojo weeti? ¿Noa mu'urē tojo weedutigu dutise o'oati? nicārā niwā.

³ Tojo nicā tu'ogu, Jesú narē nicu niwī:

—Yu'cu quē'rā musārē sērītiña'megūti. Yu'tiapa. ⁴ ¿Noa Juārē wāmeyedutigu o'ópari? ¿Ō'acū o masā o'ópari? nicu niwī.

⁵ Cū tojo nicā tu'orā, na se'saro a'merī ucūcārā niwā:

—¿De'ro marī yu'tirāsari? Marī “Ō'acū o'ócu niwī” nicāma, “To pūrīcārē ¿de'ro weerā Juārē ējōpeotiri?” nigūsami. ⁶ Marī “Masā cūrē o'ócārā niwā” nicā quē'rārē, nipe'tirā masā marīrē ūtāperi me'rā doquewējērāsama. Na a'tiro ējōpeoma. “Juā Ō'acū ye quetire weremū'tārī masū niwī”, ni ējōpeoma, nicārā niwā.

⁷ Tojo weerā a'tiro yu'ticārā niwā:

—Masītisa'a. Noa Juārē wāmeyedutigu o'óro o'ópā, nicārā niwā. ⁸ Tojo nicā tu'ogu, Jesú narē nicu niwī:

—Yu'cu quē'rā musārē “A'te dutiro me'rā a'tere tojo wee'e”, ni werewe'e, nicu niwī.

Da'raco'terā queoro weeti'que ni'i

(Mt 21.33-44; Mr 12.1-11)

⁹ Be'ro Jesú masārē a'tiro queose o'ocu niwī:

—Ní'cū masū cū ya di'tapu u'se otesami. Tu'ajanu'cō, āpērārē ti wesere co'tedutigu cūsami. Narē cū ya di'tare da'rasede wapa “Tocārō yu'ure u'se wiapa”, niwā'cāsami. Be'ro ape di'tapu yoacā nigū wa'asami. ¹⁰ U'se ducatiritero niri cura ni'cū cūrē da'raco'tegure u'se nirōpu i'adutigu o'ósami. Cūrē o'ógu, “Yé di'ta da'rārārē yé u'sere sērīgū wa'aya”, nisami. Cū topu ejacā, ti wese da'rārā cūrē ñe'e, paasama. Ne cārō o'otimirā, cūrē o'ótōrōsoma.

¹¹ Be'ro ti wese wiogu apī cūrē da'raco'tegure o'ósami tja. Cū quē'rārē ña'arō bujicā'a, uputu paa, ñe'enojō marīgū tojatacā weesama. ¹² Be'ro ti wese wiogu apirē o'ónemosami tja. Da'raco'terā cū quē'rārē mejārōta weesama. Cūrē cāmi-da're, ti wese sumutopu cō'acā'sama.

¹³ »Be'ro majā ti wese wiogu “¿De'ro weegusari yu'cu?” nisami. “Yu'cu macū uputu maigūrē o'óguti. Apetero weerā cūrē wiopesase me'rā i'abosama”, nimisami. ¹⁴ Wiogu macū topu etacā i'arā, na a'merī nisama: “Ā'rīta nimi be'ropu a'ti wesere ñe'eacju. Ma, cūrē wējērā. Be'ro a'ti wese marī ya wese tojarosa'a”, nisama. ¹⁵ Tojo weerā cūrē ñe'e, ti wese sumutopu miaa, cūrē wējēcō'asama, ni werecu niwī Jesú.

Be'ro Jesú masārē sērītiña'cu niwī:

—To pūrīcārē ti wese wiogu ¿de'ro weegusari narē? ¹⁶ A'tiro weegusami. Cū a'ti, cū ye di'ta da'rārārē wējēcō'ape'ogusami. Be'ro āpērārē ti di'tare o'ogusami, nicu niwī.

Jesú tojo nicā tu'orā, a'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū tojo wa'asere cā'mota'ato, nicārā niwā.

¹⁷ Be'ro Jesú narē ī'a, nicu niwī:

—To pūrīcārē ¿de'ro nisi'rīrō weeti Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nise? A'tiro ni'i:

Ūtā pjīrī me'rā wi'i yeeri masā ni'cā pjī na uatica pjīrē cō'arāsama.

Na cō'āca pjī me'rā āpērā pe'e añurō tu-tuari wi'i yeenu'cāmujasama, niwū.

¹⁸ No'o tiga bu'ipu bŕuŕpejagunojō mutōdijono'gūsami. No'o tiga pe'e cū bu'ipu doquepejacāma, añuse po'capu wa'agusami, nicu niwī. Tojo nīgū, cūrē uatirā be'ropu bu'iri da'reno'rāsama nīgū, tojo nicu niwī.

Jesure bu'iri bocasī'rīrā weesoose me'rā na sērītiña'que ni'i

(Mt 21.45-46; 22.15-22; Mr 12.13-17)

¹⁹ Pa'ia wiorā, āpērā Moisé oja'quere bu'eri masā cū tojo nirī curata Jesure ñe'esī'rīcārā nimiwā. Te queose me'rā Jesú ūsārēta ucūgū weesami nīrā, tu'omasīcārā niwā. Tojo weerā cūrē ñe'esī'rīmirā, masārē uirā, weemasīcārā niwā. ²⁰ Āpērā ī'adu'tiri masārē nisooutio'ocārā niwā. Na Jesure mejēcā nicā tu'osī'rīcārā niwā. “Te me'rā ‘Bu'iri cuomi’ ni, wiogupure weresāta basiorosa'a”, nicārā niwā. Wiogu Jesure bu'iri da'reri wi'ipu sōrōcā uarā, tojo weecārā nimiwā. Añurā, diacjū ucūrā weronojō nisoocārā niwā. ²¹ Tojo weerā Jesú tiro wa'a, sērītiña'cārā niwā:

—Masārē bu'egu, mu'u diacjū ucūsere ūsā masī'i. Masārē diacjū cjasere bu'e'e. Āpērā “Wiorā nima” nirō marīrō nipe'tirārē ni'cārōnojō ī'a'a. Ō'acū ye cjasere diacjū bu'eme'rīcā'a. ²² Ūsārē wereya. Romano masā wiogure cū niyeru wapaseesere wapayecā, marīrē dutise ¿añuti, o ña'a nitine? ni sērītiña'cārā niwā.

²³ Jesú pe'e na ña'arō weesī'rīse me'rā sērītiña'cā ī'amasīcā'cu niwī. Tojo weegu a'tiro nicu niwī:

²⁴ —Ni'cā cuji niyeru cuji miitia. ¿Noa queose, noa wāme wā'ñati? nicu niwī.

Na a'tiro yu'ticārā niwā:

—César, romano masā wiogu queose, cū wāme wā'ñā'a, nicārā niwā.

²⁵ Tojo nicā tu'ogu, Jesú narē yu'ticu niwī:

—To pūrīcārē romano masā wiogu wapayedutisenojōrē cūrē o'oya. Ō'acū ye pe'ema cūrē o'oya. Cū weedutisere weeya, nicu niwī.

²⁶ Jesure masā tu'oropu mejēcā ucūcā weemasīcārā niwā. Cū pe'e cū ucūse me'rā, cū yu'tise me'rā mejō ī'amarīamujācā weecu niwī. Masā cū tojo weecā, di'tamarīamujācārā niwā.

Masā wérīca be'ro masāsere Jesure sērītiña'que ni'i

(Mt 22.23-33; Mr 12.18-27)

²⁷ Be'ro āpērā pa'ia saduceo masā Jesú tiro wa'acārā niwā. Na “Wērī'cārā masāsoma”, ni ējōpeosama. Tojo weerā Jesure a'tiro nicārā niwā:

²⁸ —Masārē bu'egu, Moisé a'tiro dutise cūucu niwī: “Ni'cū numotigu pō'rātītimigū wērīcā, cū acabiji cū numo ni'core nuorēato. Be'ro cū co me'rā ne waro pō'rātīmu'tāgūrē cū ma'mi wērī'cure pō'rātībosato”, nicu niwī Moisé. ²⁹ Ni'cū pō'rā sietere tojota wa'acaro niwū. Masā ma'mi numoti, pō'rātītimigū wērīa wa'acu niwī. ³⁰ Be'rocjū quē'rā co wapewiore nuorēcu niwī. Cū quē'rā pō'rā marīgū mejārōta boadijacu niwī. ³¹ Tojo wa'acā ī'agū, na be'rocjū nuorēcu niwī tja. Cū quē'rā pō'rātītimigū wērīa wa'acu niwī. Nipe'tirā cū be'rocjārā quē'rā tojo dia'cū nuorē, pō'rātītimirā wērīdijape'tia wa'acārā niwā. ³² Be'ro majā na numo quē'rā wērīa wa'aco niwō. ³³ To pūrīcārē wērī'cārā masācā,

¿ni'í n̄mo waro tojabutiagosari? Na nipe'tirāputa core n̄moticārā niwā, nicārā niwā.

³⁴Na tojo nicā tu'ogu, Jesú narē yu'ticu niwī:

—A'ti um̄copure um̄a, numia n̄moti, marāputima. Ape turip̄u tojo weesetitima. ³⁵Ŋa'arō weel'quere acobocono'cārā, wér'ica be'ro masā'cārā u'musep̄u n̄moti, marāputisome. ³⁶Na wér'ica be'ro masā'cārā nitjārā, Ō'acū pō'rā nima. Tojo nicā Ō'acūrē wereco'terā u'musep̄u nirā weronojō nirāsama. Tojo weerā wēr'isome majā. ³⁷Moiséputa a'te cjasere ojacu niwī. Ō'acū yucusiti, ūjūrī sitip̄u cūrē wēr'icārā masāsere i'ocu niwī. Topure Ō'acū a'tiro nicu niwī: “Yu'u Ō'acū ni'i. Mu'u n̄ecūsum̄a Abrahā, Isaa, Jacob wioḡu ni'i”, nicu niwī. Tojo nígū, “Na yu'u tirop̄u catima” nígū, tojo nicu niwī. ³⁸Ō'acū catirā wioḡu nimi. Wēr'ibajuduti'cārā marīma. Cūma nipe'tirā catinu'cūpe'ticā'ma, nicu niwī.

³⁹Cū tojo nicā tu'orā, ni'cārērā Moisé oja'quere bu'eri masā Jesure a'tiro nicārā niwā:

—Masārē bu'eḡu, mu'u diacjū waro ucū'u, nicārā niwā.

⁴⁰Be'ro cūrē apeye sēr'itiña'si'rīrā, ui nicārā niwā.

Jesú masārē “Cristo na nígú ¿noa macū niti?” ni sēr'itiña'que ni'i

(Mt 22.41-46; Mr 12.35-37)

⁴¹Jesú masārē nicu niwī:

—¿De'ro weerātirā masā Cristo Ō'acū bese'cure “Davi pārāmi nimi”, niti?

⁴²Davita Salmo wāmetiri pūr̄ip̄u a'tiro ojacu niwī:

Ō'acū u'musep̄u nígú cū macūrē, yu'ure yu'ruoacj̄ure a'tiro nicu niwī:

“Yu'u tiro wioḡu dujiri cūmurōp̄u dujigusa'a.

⁴³Mu'u to dujicā, mu'urē i'atu'tim-i'cārārē docaque'acā weeḡuti”, nicu niwī Ō'acū, ni ojacu niwī Davi.

⁴⁴Davi basuta Ō'acū bese'cu Cristore “Yu'u wioḡu nimi”, nicu niwī. Tojo weeḡu cū pārāmi se'saro nirōnojō o'ogu, cū wioḡu nicu niwī, nicu niwī Jesú.

Jesú Moisé oja'quere bu'eri masārē tu'ti'que ni'i

(Mt 23.1-36; Mr 12.38-40; Lc 11.37-54)

⁴⁵Nipe'tirā masā tu'orop̄u Jesú cū bu'erārē a'tiro ni werecu niwī:

⁴⁶—Musā Moisé oja'quere bu'eri masārē tu'omasña. Masā i'ato nírā su'ti yoase paca me'rā saña, ñubuesijat̄u'sama. Tojo nicā macā decop̄u wiopesase me'rā añuduticā uasama. Na nerēse wi'serip̄u wiorā na dujiwuase cūmurip̄u dujisī'rísama. Na ba'awuarop̄u quē'rārē mejārōta nisī'rísama. ⁴⁷Wapewia numia ye wi'serire ē'masama. Na ña'arō weel'quere wācūdutitirā yoacā ñubueta'sasama. Náta āpērā yu'ruoro bu'iri da'reyu'runu'cāno'rāsama, nicu niwī Jesú.

Wapewio pajasecūogo Ō'acūrē o'o'que ni'i

(Mr 12.41-44)

21 Jesú Ō'acū wi'ip̄u nígū, niyeru o'orā sāawuase acarip̄u pajiro niyeru cuorārē sāacā i'acu niwī. ²Tojo nicā ni'cō wapewio pajasecūogore ni'cā acarop̄u p̄a cuji niyeru wapamarise cujirire sāacā i'acu niwī. ³Tere i'agū, Jesú a'tiro nicu niwī:

—Diacjūta musārē wereḡuti. Ō'acū i'orōp̄u a'tigo wapewio pajasecūogo nipe'tirā yu'ruoro o'oyu'runu'cāmo. ⁴Āpērā pe'le narē du'sasere o'oma. Co pe'le pajasecūogo nimigō, co cuomi'que, co ba'acatib'queacārē o'ope'ocā'mo, nicu niwī.

**Jesú “Ō'acū wi'i
cō'ano'rōsa'a” ní'que ni'i**

(Mt 24.1-2; Mr 13.1-2)

⁵ Ni'cārērā cū bu'erā Jesure Ō'acū wi'i cjasere ucūcārā niwā.

—A'ti wi'i ūtāpaga paca añuse me'rā wéeca wi'i añubutiari wi'i ni'i, nicārā niwā. Tojo nicā ti wi'ipū cjase ma'ma-su'ase masā o'o'quere ucūcārā niwā.

Jesú tojo nisere tū'ogū, a'tiro nicū niwī:

⁶—Musā a'to i'ase mutōdijono'rōsa'a. Ne ni'cā ūtāgā apega bu'ipū yeeturi-amūjā'que tojasome, nicū niwī.

**A'ti umūco pe'tise dūporo Jesú
a'tiro wa'arosa'a ní'que ni'i**

(Mt 24.3-28; Mr 13.3-23)

⁷ Be'ro cūrē sērītiña'cārā niwā:

—Ūsārē bu'egu, ¿de'ro nicā mū'u ní'que wa'arosari? ¿Ñe'enojō me'rā i'ogūsari a'te tojo wa'atjere? nicārā niwā.

⁸ Jesú narē yu'ticu niwī:

—Āpērā musārē nisoori nīrā, tū'omasīña. Pājārā “Yu'u Ō'acū tutuaro me'rā wee'e; Ō'acū bese'cu Cristo ni'i”, nīrāsama. Tojo nicā “Jesucristo cū a'tiatjī nūmū nitoja'a”, nīrāsama. Na tojo nicā, tū'oticā'ña. ⁹ Musā a'mewējēse quetire tū'orā, ūcuaticā'ña. A'teta wa'amū'tārōsa'a. Tojo nimirō, a'ti umūco pe'tiatjo dū'sa'a yujupū.

¹⁰ Be'ro narē ninemocu niwī:

—Ni'cā curuacjārā ape curuacjārā me'rā a'mequērāsama. Tojo nicā ni'cā di'tacjārā ape di'tacjārā me'rā a'mewējērāsama. ¹¹ Peje apesepure ūputū di'ta narāsāse wa'arosa'a. Tojo nicā ūjaboase, dutitise wa'arosa'a. Ūmūsepure wiose paca bajarosa'a.

¹²»A'te tojo wa'ase dūporo āpērā musārē bu'iri ñe'erāsama. Ña'arō

weerāsama. Musārē musā nerēse wi'seripū beserāsama. Bese, bu'iri sōrōrāsama. Yu'ure ējōpeose bu'iri wiorā tiropū musārē miarāsama. ¹³ Na tojo weeca musā, yé cjasere wererāsa'a. ¹⁴ “Wiorārē a'tiro nīrātī”, ni wācūque'tiyuticā'ña. ¹⁵ Yu'u pe'e musārē ucūmasiatjere o'ogūti. Musārē i'atu'tirā ne ni'cū pōtēosome. Na “Tojo niwe'e”, ni ye'sumasisome. ¹⁶ Musā pacusūmuapūta musārē wiorāpūre weresārāsama. Musā ni'cū pō'rā nimirā, musā acawererā quē'rā, musā me'rācjārā mejārōta weerāsama. Musā ni'cārērārē wējērāsama. ¹⁷ Yu'ure ējōpeose bu'iri nipe'tirocjārā musārē i'atu'tirāsama. ¹⁸ Tojo weemicā, musārē ne mejēcā wa'ama'asome. ¹⁹ Yu'ure ējōpeodu'tutirā, yu'rūwetirāsa'a. Yu'u pacū tiropū catinu'cūrāsaa'a.

²⁰»Musā Jerusalérē surara ti macā sumuto be'toanū'cācā i'arā, masīña. “Ti macā maata cō'ano'rōsa'a”, niña. ²¹ Tojo wa'acā i'arā, Judea di'tapū nīrā ūrūpagupū du'tiaya. Macāpū nīrā aperopū wa'aya. No'o weseripū nīrā macāpūre majāmītojatiticā'ña. ²² Te nūmurī Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū ní'caronōjōta wa'arosa'a. Bu'iri da'rese nūmurī nīrōsa'a. ²³ Tojo wa'ase nūmurī numia nijīpacosānumiarē, tojo nicā pō'rā mi'rīrā cuorārē bujaweose nūmurī nīrōsa'a. Na umūñarō wa'amasīsome. A'ti di'tapūre ūputū pi'etise nīrōsa'a. Ō'acū masārē ūputū waro bu'iri da'regusami. ²⁴ Āpērā a'mewējērōpū wējēno'rāsama. Āpērārē nipe'tiro di'tapū bu'iri ñe'e miarāsama. Ape di'tacjārā judío masā nitirā Jerusalérē mutōdijorāsama. Mutōdijo, ti macā wiorā sājārāsama. Ō'acū judío masā nitirārē “Tocā'rō tojo weerāsama” ní'caro ejatuaro tojo weerāsama, nicū niwī Jesú.

**Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigu
¿de'ro wee a'tigusari? nise ni'i**

(Mt 24.29-35,42-44; Mr 13.24-37)

²⁵ Jesũ cũ bu'erãrẽ a'tiro ninemocu niwĩ:

—A'ti umũco pe'tiati duporo mujĩpũ umucocjũrẽ, ñamicjũrẽ, ñocõarẽ peje mejẽcã bajuse wa'arosa'a. A'ti di'tapũre nipe'tise di'tacjãrã dia pajiri maa bususe, pã'cõrĩrẽ tu'orã, ¿ñe'enojõ nisari? nĩrã, ucuarãsama. ²⁶ Masã a'ti di'tapũre wa'atjere wãcũrã, upũtu uirã, tu'omasise pe'tirãsama. Nipe'tirã u'muarõpu nĩrã narãsãcã weeno'rãsama. ²⁷ Tojo wa'ari cura yu'u Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigu o'mecururipu tutuaro me'rã asistedijaticã, masã i'arãsama. ²⁸ Te peje wa'anũ'cãrĩ curare wãcũtutua e'catiya. U'muarõpu i'amorõrã weronojõ co'teya. Maata musã yu'rũono'rãsa'a, nicu niwĩ Jesũ.

²⁹⁻³⁰ Apeye queose o'onemocu niwĩ tja:

—Otese higueraçu wãmeticjũ o no'o nicjũ yucçu pũrĩ ñasãwĩjicã, “Cũ'ma duporo ni'i”, nisa'a. ³¹ A'te weronojõ yu'u toduporo nĩ'que peje wa'acã, “Cã'rõacã Jesũ a'ti di'ta wiogu sãjãtjo ðu'sasa'a”, nĩrãsa'a.

³² »Diacjũ musãrẽ weregũti. A'te peje tojo wa'ari curare nĩrã wẽrĩsome. Tojo wa'asere i'ape'ocã'rãsama. ³³ A'ti umũco, a'ti di'ta pe'tidijarosa'a. Yu'u ucũse, yu'u bu'ese pũrĩcã ninu'cũcã'rõsa'a. Nipe'tise yu'u nĩ'que queoro wa'arosa'a.

³⁴ »Yu'u a'tiatjji numũrẽ musã ne masĩtisa'a. Tojo weerã musã basu añurõ co'teya. Ña'arõ weesere weepori nĩrã, weeticã'ña. Que'aticã'ña. A'ti umũco cjasere wãcũque'titicã'ña. Tojo weerã musã wãcũña marĩrõ yu'u a'tiati

numũ nicã, ña'arã bocaejapejano'some. ³⁵ Wa'icũrãrẽ wãcũña marĩrõ sã'rĩsãa bi'anũ'cõrõ weronojõ musãrẽ wa'aticã'to. Ti numũrẽ nipe'tirã nipe'tirocãrã tõ'orãsama. Tojo weerã tu'omasĩña. ³⁶ Musã añurõ apoyuya. Te pi'etiatje ùsãrẽ yu'rũweticã weeya nĩrã, ñubuenũ'cũcã'ña. Tojo nicã yu'u Õ'acũ macũ tiropu uiro marĩrõ põtẽriajã ñubueya, nicu niwĩ Jesũ.

³⁷ Jesũ umucorinucũ Õ'acũ wi'ipu bu'emujãcu niwĩ. Ñami ejãcã pe'ere ùrũgũ Olivo wãmeticjũpu nibo'reamujãcu niwĩ. ³⁸ Masã nipe'tirã Õ'acũ wi'ipu bo'reacãcure cũ bu'esere tu'orã wa'amujãcãrã niwã.

Jesure ñe'erãtirã na apoyu'que ni'i

(Mt 26.1-5,14-16; Mr

14.1-2,10-11; Jn 11.45-53)

22 Cã'rõ Pascua bosenumũ wa'atjo ðu'sacaro niwũ. Ti bosenumũrẽ pã bucuase me'rã morẽti'quere ba'acãrã niwã. Ti bosenumũ judío masã na ñecũsumua Egiptopu nĩ'cãrã wija'quere wãcũrĩ bosenumũ nicaro niwũ. ² Titare pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã “¿De'ro wee Jesure wẽjẽrõumitito?” nicãrã niwã. Tojo nimirã, masãrẽ ui nicãrã niwã.

³ Na tojo nĩcaterore Juda na “Iscariote” nino'gũpũre wãti sãjãacu niwĩ. Cũ doce Jesũ bu'erã me'rãcãjũ nicu nimiwĩ. ⁴ Juda pa'ia wiorã, tojo nicã Õ'acũ wi'i co'terã wiorã tiropu wa'acu niwĩ. Na tiropu ejagu, Jesure o'oa'tje cjasere ucũcu niwĩ. ⁵ Cũ tojo nisere tu'orã, upũtu e'caticãrã niwã.

—Mu'u tojo weecã, niyeru wapayerãti, nicãrã niwã. ⁶ Cũ “Jau, cũrẽ musãrẽ i'ogũti”, nicu niwĩ. Be'ro, “¿De'ro nicã yu'ure Jesure wiorãpũre masã marĩrĩ cura o'orouamitito?” ni wãcũcu niwĩ.

**Jesú cū bu'erā me'rā
cū ba'atuo'que ni'i**

(Mt 26.17-29; Mr 14.12-25;
Jn 13.21-30; 1Co 11.23-26)

⁷Be'ro masā na pá bucuase me'rā morēti'quere ba'ari bosenumu nicaro ni-wū. Ti numu nicā, ni'cū oveja wī-magūrē na Pascua bosenumu ba'acjūre wējēsama. ⁸Titare Jesú Pedro, Juārē a'tiro ni o'ócū niwī:

—Marī Pascua bosenumu ba'atjere apoyurā wa'aya, nicū niwī.

⁹Na cūrē sērītiñā'cārā niwā:

—¿No'opu ūsā apoyuca ūsari? nicārā niwā.

¹⁰Jesú narē nicū niwī:

—Musā macāpu wa'aya. Topu sājāarā, ni'cū masū acoga tuupeogure bocaejape-jarāsa'a. Cūrē sirutu, cū no'o wa'aro sājāña. ¹¹Ti wī'i wiogure niña: “Ūsārē bu'egu a'tiro niami: ‘¿No'opu nisari yu'u bu'erā me'rā Pascua bosenumu ba'atji tucū?’ niami”, niña. ¹²Musā tojo nicā, u'muarōca tucū apoyuca tucūjopure i'ogūsami. Topu marī ba'atjere apoyuya, nicū niwī.

¹³Be'ro Pedro, Juā macāpu wa'acārā niwā. Jesú narē ní'caronojōta nipe'tisere bocacārā niwā. Topu na ba'atjere apoyucārā niwā.

¹⁴Be'ro Jesú cū besecúu'cārā me'rā ba'arātirā ejanujācārā niwā. ¹⁵Na dujipe'tica be'ro Jesú narē nicū niwī:

—Yu'u musā me'rā a'te Pascua ba'asere yu'u wērīse duporo uputu ba'atuosī'rī'i. ¹⁶Musārē ni'cārōacā a'tiro nigūti. Ne apaturi a'tiro weenemosome. Weegusa'a tja nipe'tise yu'u wioгу sājātu'ajaca be'ropu, nicū niwī.

¹⁷Tojo nīca be'ro sī'rīrī pare mii, cū pacu Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Be'ro cū bu'erārē a'tiro nicū niwī:

—Sī'rīña. A'merī ducawaa, sī'rīña.

¹⁸Musārē nigūti. A'te u'seducaco vino ni'cārōacā marī sī'rīrā weronojō ween-

emosome. Be'ro yu'u pacu yu'ure wioгу sóroca be'ro musā me'rā apaturi ma'ma vinorē sī'rīnemogūsa'a tja, nicū niwī.

¹⁹Be'ro pāgārē mii, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tu'ajanu'cō, ducawaa, cū bu'erārē o'ogu, a'tiro nicū niwī:

—A'te yu'u upu ni'i. Musā ye niatjere wērībosaguti. A'tiro yu'u ni'cārōacā wee'caronojō weenu'cūcā'ña. Tere wéerā, yu'u musārē wērībosasere wācūña, nicū niwī.

²⁰Na ba'aca be'ro sī'rīrī pa me'rā quē'rārē mejārōta weecu niwī. Cū bu'erārē tiagū, a'tiro nicū niwī:

—A'ti pa, yé dí me'rā Ō'acū masārē apeye ma'ma “A'tiro weeguti” ní'quere cūugūsami. Yu'u wērīgū, dí o'maburose me'rā musā ña'arō wee'quere wērī wapayebosaguti.

²¹»Tojo nimicā, yu'ure wiorāpūre o'oaçu yu'u me'rā a'to dujimi. ²²Cū yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigure o'ocā, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta wa'aro wee'e. Tojo wa'amirō, yu'ure wiorāpūre o'oguma ña'abutiario wa'arosa'a, nicū niwī.

²³Tojo nicā tu'orā, cū bu'erā na basu a'merī sērītiñā'cārā niwā:

—¿Noa nisariba cūrē wiorāpūre tojo weeacju? nicārā niwā.

Jesú bu'erā “¿Ni'inojō āpērā yu'ruoro niyu'runu'cāgūsari?” ní'que ni'i

²⁴Be'ro Jesú bu'erā uputu a'merī ucūcārā niwā:

—Marī wa'terore ¿noa nirōsariba marī yu'ruoro niacu? nicārā niwā. ²⁵Tere tu'ogu, Jesú narē a'tiro nicū niwī:

—A'ti nucūcārē dutirā ti di'tare miiwapa wa'asama. Ti di'tacjārā na dutino'rā pe'ere “Masārē weetamurā nima”, nisama. ²⁶Musā na wiorā weronojō weeticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Āpērā yu'ruoro niyu'runu'cāgū, mejō nigū weronojō weeya. Āpērārē dutigū dutino'gū weronojō weeya. ²⁷Musā

tʉ'oña'cā, ʒni'inojō pe'e apī yu'ruoro niyu'rūnu'cāsari? ʒBa'adujigu o cūrē ba'ase ecagu pe'e? Ba'adujigu pe'e apī yu'ruoro niyu'rūnu'cāmi. Yu'u pūrīcā musā wa'teropu nīgū, musā dutino'gū weronjō ni'i.

²⁸»Musā yu'u me'rā ninu'cūcā'wu. Yu'ure mejēcā wa'acā, musā quē'rā tʉ'oña'tamuwū. ²⁹Tojo weegu yu'u quē'rā yu'u pacu yu'ure o'o'caronjōta musārē musā dutiatjere o'ogūti. ³⁰A'tiro wéérā, musā yu'u wiogu nirōpu ba'a, sī'rīdujirāsa'a. Tojo weerā āpērā doce cururi Israe cururicjārārē dutirāsa'a, nicu niwī.

**Jesú Pedroro “Mu'u yu'ure
Masīwe'e' nigūsa'a” ní'que ni'i**

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹Marī wiogu Jesú cū bu'erārē a'tiro nicu niwī:

—Simó, tʉ'oya. Wātī musārē ʒno'ocā'rō wācūtutuamitina? nīgū, Ō'acūrē sērīcu niami. Ni'cū masū trigo perire su'awee, te caserire cō'arō weronjō musā ējōpeosere du'uatō nīgū dojoresi'rīmi. ³²Cū tojo weecā i'agū, yu'u pe'e ējōpeodu'ubutiaticā'to nīgū, Ō'acūrē mu'urē sērībosapu. Be'ro mu'u apaturi ējōpeogu tja, mu'u acawererā yu'ure ējōpeorārē wācūtutuacā weeya, nicu niwī.

³³Cū tojo nicā tʉ'ogu, Pedro yu'ticu niwī:

—Yu'u wiogu, yu'u quē'rā mu'urē bu'iri da'rerī wi'ipu miacā, wa'aguti. Mu'u wērīcā quē'rārē, wērīmasī'i, nicu niwī.

³⁴Jesú cūrē nicu niwī:

—Pedro, mu'urē a'tiro nigūti. Ni'cācā ñami cārē'quē uuati dūporo i'tiati yu'ure “Cūrē masīwe'e,” nigūsa'a, nicu niwī.

**Jesú wērīati dūporo
cū bu'erārē were'que ni'i**

³⁵Be'ro Jesú a'tiro sērītiña'cu niwī:

—Musārē yu'u ajuri moorā, niyeru sāarō moorā, sapatu moorā o'ócaterore ʒapeyenojō du'sari? nicu niwī.

Na cūrē yu'ticārā niwā:

—Ne du'satiwu, nicārā niwā.

³⁶Be'ro narē nicu niwī:

—Ni'cārōacāma a'tiro weeya. No'o ajuro cūogu miāna. Niyeru sāarō quē'rārē miāna. No'o di'pjī moogu pūrīcā cū yaro su'tiro bu'icjārōrē dua, di'pjīrē duuya. ³⁷Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu yu'ure ojayu'que queoro wa'arosa'a. A'tiro ojano'caro niwū: “‘Cū quē'rā ña'agū weronjō ña'arā wa'teropure ña'agū nīmī', nino'gūsami”, niwū. Nipe'tise yu'ure oja'que queoro wa'arota wee'e, nicu niwī.

³⁸Tojo nicā tʉ'orā, cū bu'erā cūrē nicārā niwā:

—Wiogu, ūsā puā di'pjī cūo'o.

Cū narē yu'ticu niwī:

—Añurōsa'a, nicu niwī.

**Jesú Getsemanī wāmetiropu
cū pacure ñubue'que ni'i**

(Mt 26.36-46; Mr 14.32-42)

³⁹Be'ro Jesú cū ba'adujica tucūpure wijaa wa'acu niwī. Wijaa, cū weesetironojōpuma Olivo wāmeticju ūrūgūpu wa'acu niwī. Cū bu'erā cūrē sirutucārā niwā. ⁴⁰Topu etagu, cū bu'erārē nicu niwī:

—Wātī musārē niquesaticā'to nírā Ō'acūrē sērīña, nicu niwī.

⁴¹Be'ro Jesú na dūporo yoacureropu wa'acu niwī. Topu ñubuegūtigū ejaque'acu niwī. ⁴²Ñubuegu, a'tiro nicu niwī:

—Pacu, mu'u uacā, yu'ure a'te ña'arō yu'ruatje wa'aticā'to. Yu'u tojo nimicā, yu'u uaro weeticā'ña. Mu'u uaro pe'e wa'ato, nicu niwī.

⁴³Be'ro ni'cū Ō'acūrē werocoltegu u'musecū cū tīropu bajuacu niwī. Bajua, cūrē wācūtutuacā weecu niwī. ⁴⁴Cū ña'arō ejeripō'rātigu nemorō tutuaro ñubuemuñācu niwī. Cū asituuase pacase

díperi paca weronjō acosurudijacaro niwā.

⁴⁵ Cū ñubueca be'ro wā'cānū'cā, cū bu'erā tiropu wa'acu niwī. Na bu-jaweti'cārā niyucā, cārī'cārāpure bocaecacaju niwī. ⁴⁶ Narē nicu niwī:

—¿De'ro weerā tocā'rō cārīti? Wā'cānū'cāña. Wātī musārē niqesātīcā'to nírā Ō'acūrē sērīña, nicu niwī.

Jesure ñe'ewā'cā'que ni'i

(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Jn 18.2-11)

⁴⁷ Jesú cū bu'erārē ucūrī cura pājārā masā cū tiropu etacārā niwā. Juda Jesú bu'erā doce me'rācjū ní'cu na dūporo u'mutāwā'cācu niwī. Jesú tirocure wa'a, cūrē mi'micu niwī. ⁴⁸ Jesú cū tojo weecā, nicu niwī:

—¿Juda, mu'u mi'mise me'rā yu'u Ō'acū macū masū weronjō upūtigūre yu'ure ī'atu'tirārē ī'ogū weeti? nicu niwī.

⁴⁹ Jesú bu'erā cūrē ñe'eatjere masīrā, sērītiña'cārā niwā:

—Ūsā wioḡu, ¿di'pjīrī me'rā narē cā' mota'arāsari? nicārā niwā.

⁵⁰ Tojo nīca be'ro ni'cū Jesú bu'egū pa'ia wioḡure da'raco'tegure diacjūca o'meperore dūtepāl'rēcu niwī. ⁵¹ Tojo weecā ī'agū, Jesú nicu niwī:

—Weeticā'ña. Tocā'rōta weeya, nicu niwī.

Be'ro Jesú dūte'caropure ñapeo, yu'ruocu niwī. ⁵² Tu'ajanu'cō, pa'ia wiorārē, Ō'acū wi'ipu col'terārē, tojo nicā judío masā bucurārē cūrē ñe'erā wa'arārē a'tiro nicu niwī:

—¿Musā yajari masūrē ñe'erā a'tirā weronjō yu'ure di'pjīrī, yucupagū me'rā ñe'erā a'titi? ⁵³ Nipe'tise nūmūrī yu'u Ō'acū wi'ipu musā me'rā bu'edujīwū. Tojo weemicā, musā yu'ure ñe'etiwū. Ni'cārōcā musā yu'ure ña'arō weesere weeritero eja'a. Wātī na'itī'arōpu nigú musārē cū uaro

weedutimi. Tojo weero tojo wa'a'a, nicu niwī Jesú.

Pedro Jesure “Masīwe'e” ní'que ni'i

(Mt 26.57-58,69-75; Mr

14.53-54,66-72; Jn 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Be'ro Jesure ñe'e, pa'ia wioḡu ya wi'ipu miacārā niwā. Pedro yoacurero cūrē sirutucu niwī. ⁵⁵ Jesure na miarī wi'i sope pu'topu pecame'e wījācārā niwā. Ti me'e sumutopu sō'madujiburocārā niwā. Pedro quē'rā na wa'teropu sō'madujicu niwī. ⁵⁶ Tojo weerī cura ni'cō ti wi'i da'raco'tego Pedro topu sō'madujicā ī'agō, upūtu ī'anu'cūbajaque'aco niwō. A'tiro nico niwō:

—Ā'rī quē'rā sī'i me'rā sija'cuta nimi, nico niwō.

⁵⁷ Pedro core nisoogū, a'tiro nicu niwī:

—Cūrē masītisa'a, nicu niwī.

⁵⁸ Be'roacā tja apī cūrē ī'a, a'tiro nicu niwī:

—Mu'u quē'rā Jesú me'rācjū ni'i, nicu niwī.

Pedro cūrē nisoocu niwī tja:

—Niwe'e. Yu'u cūrē ne masītisa'a, nicu niwī.

⁵⁹ Be'ro ni'cā hora be'ro apī tu'tibocurese me'rā cūrē nicu niwī:

—Nirōta ā'rī quē'rā Jesú me'rā niwī. Cū quē'rā Galileacjūta nimiba, nicu niwī.

⁶⁰ Tojo nicā tu'ogū, Pedro nicu niwī:

—Ñe'enojōrē ucūḡū ucūsa'a. Tu'otisa'a, nicu niwī.

Pedro ucūpe'otimicā, cū ucūrī cura cārē'quē uucu niwī. ⁶¹ Tojo weecā, Jesú cūrē majāmi'aburocu niwī. Topūta Pedro Jesú cūrē ní'quere wācūcu niwī. Jesú cūrē a'tiro nicu niwī: “Ni'cācā ñami cārē'quē uuati dūporo mu'u i'tiati yu'ure ‘Cūrē masīwe'e’, nigūsa'a”, nicu niwī. ⁶² Tere wācūboca wijaa, Pedro upūtu utiwā'cā wa'acu niwī.

Jesure na bujicã'pe'que ni'i

(Mt 26.67-68; Mr 14.65)

⁶³ Surara Jesure co'teri masã cūrē ña'arō bujicã'a, paacārã niwã. ⁶⁴ Cūrē paa, caperire du'tebi'apecārã niwã. Tojo wee, cūrē nicārã niwã:

—Ñibocaya. ¿Noa mu'urē paati? nicārã niwã.

⁶⁵ Peje apeye ninemo, cūrē bujicã'cārã niwã.

Jesure wiorã tiropu na mia'que ni'i

(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ Ape numu bo'reacã judío masã bucurã, pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã nerēcārã niwã. Be'ro Jesure na tiropu miacārã niwã. Cūrē sērítina'cārã niwã:

⁶⁷ —Wereya. ¿Mu'u Ō'acũ bese'cu Cristota niti? nicārã niwã.

Cũ narē yu'ticu niwĩ:

—Yu'u musārē “Cũta ni'i” nicã, ějõpeosome. ⁶⁸ Yu'u musārē apeyenojõ sērítina'cã, ne yu'tima'asome.

⁶⁹ Be'rocure yu'u Ō'acũ macũ masũ weronojõ uputigu Ō'acũ tutuayurũgu pu'topu dujigusa'a, nicu niwĩ.

⁷⁰ Tojo nicã tu'orã, nipe'tirã sērítina'cārã niwã:

—¿To pũricārē mu'u Ō'acũ macũ niti? nicārã niwã.

Jesú narē yu'ticu niwĩ:

—Musã nĩronojõta cũta ni'i, nicu niwĩ.

⁷¹ Cũ tojo nicã tu'orã, na a'tiro nicārã niwã:

—Āpērã cūrē weresārã a'manemorõ uatisa'a. Marĩ basuta cũ ucũsere tu'oto-ja'a, nicārã niwã.

Jesú romano masã wiogu

Pilato tiropu ní'que ni'i

(Mt 27.1-2,11-14; Mr 15.1-5; Jn 18.28-38)

23 Be'ro nipe'tirã wiorã wã'canu'cã, Jesure Pilato tiropu miacārã

niwã. ² Topu ejarã weresārã, a'tiro nicārã niwã:

—Ā'rĩ ũsã yarã masārē dojorēgũ weemi. A'tiro nimi. “Romano masã wiogu warore marĩ wapayewuasenojõrē wapayeticã'rõua'a”, nimi. Apeye quē'rārē “Yu'u Ō'acũ bese'cu Cristo ni'i”, nimujãmi. Tojo nĩgũ, “Wiogu ni'i” nisĩ'rĩgũ, tojo nimi, nicārã niwã.

³ Tere tu'ogu, Pilato Jesure sērítina'cu niwĩ:

—¿Mu'uta niti judío masã wiogu? nicu niwĩ.

Jesú cūrē yu'ticu niwĩ:

—Mu'u nĩronojõta cũta ni'i, nicu niwĩ.

⁴ Tojo nicã tu'ogu, Pilato pa'ia wiorārē, masã topu nĩrã nipe'tirārē nicu niwĩ:

—Ne cã'rõ ã'rĩrē bu'iri bocatisa'a, nicu niwĩ.

⁵ Na pe'e tojo nimicã, tutuaro me'rã ninemocārã niwã:

—Cũ nipe'tirã Judeacjārārē cũ bu'ese me'rã dojorēcusiagu weemi. Ne waro Galileapu tojo weenu'cãcu niwĩ. Nĩ'cãrõacārē a'ti macãpu nimi majã, nicārã niwã.

Jesure Herode tiropu mia'que ni'i

⁶ Pilato “Jesú Galileacjũ niapu” nicã tu'ogu, ãpērārē “¿Nĩrõta cũ Galileacjũ niti?” ni sērítina'cu niwĩ. ⁷ Na “Cũta nimi”, nicārã niwã. Tere tu'ogu, Herode tiropu cūrē o'õcu niwĩ. Herode Galilea di'ta wiogu nicu niwĩ. Titare cũ quē'rã Jerusaléputa nicu niwĩ. ⁸ Herode toduporopu Jesú Ō'acũ tutuaro me'rã wee'õmi nisere tu'ocu niwĩ. Tere tu'ogu, yoacã Jesure i'asĩ'rĩcu nimiwĩ. Cũ wee'õcã i'asĩ'rĩcu niwĩ. Tojo weegu Jesure i'agũ, pũrõ e'caticu niwĩ. ⁹ Jesure peje sērítina'cu nimiwĩ. Cũ pe'e ne cã'rõ yu'titicu niwĩ. ¹⁰ Cũ Herode tiropure nicã, pa'ia wiorã, Moisé oja'quere bu'eri masã nicārã niwã. Na uputu tutuaro me'rã Jesure weresārã weecārã niwã.

¹¹ Be'ro Herode cū yarā surara me'rā Jesure yabi bujicā'cārā niwā. Cūrē bujicā'rātirā, wiorā sāñase su'ti añusere sāapecārā niwā. Tojo weetoja, Herode Pilato tiropu o'ócu niwī tja. ¹² Titare Pilato Herode me'rā toduporopure a'merī ī'atimi'cārā na a'mesu'acārā niwā.

Pilato Jesure wējēduti'que ni'i

(Mt 27.15-26; Mr 15.6-15; Jn 18.39–19.16)

¹³ Be'ro Pilato pa'ia wiorārē, judío masā wiorārē, nipe'tirā masārē neocūucu niwī. ¹⁴ Narē a'tiro nicu niwī:

—Musā ā'rīrē “Masārē dojorēcusiagu weemi”, ni'i. Tojo nīrā, yu'u tiropu miiticārā niapu. Yu'u musā ī'orōpūta cūrē sērītiña'mi'i. Musā ī'acāta musā weresāsere ne cārō bu'iri bocatisa'a. ¹⁵ Herode quē'rā bocaticu niami. Tojo weegu apaturi cūrē yu'u tiro o'ócu niami tja. Musā masī'i, cūrē wējērōua'a nisere bu'iri moomi. ¹⁶ Tojo weegu cūrē tārādutitoja, du'uwirōgūti, nicu niwī Pilato.

¹⁷ Pilato Pascua bosenumunucūrē masā e'caticā uagu, ni'cū bu'iri da'reri wi'ipū nigūrē du'uwirōmujācu niwī. ¹⁸ Tojo weerā nipe'tirā ni'cārō me'rā caricūcārā niwā:

—Jesure wējēcō'aña. Barrabá pe'ere du'uwirōña, nicārā niwā.

¹⁹ Cū Barrabá Jerusalécjārā wiorārē yu'rūnū'cā, narē cō'asi'rīcu niwī. Te bu'iri, tojo nicā cū masārē wējē'que bu'iri bi'adu'pono'cu niwī. ²⁰ Pilato Jesús pe'ere du'uwirōsī'rīcu nimiwī. Tojo weegu masārē apaturi ucūnemocu niwī tja. ²¹ Cū tojo nicā tu'orā, nemorō caricūcārā niwā:

—Curusapu cūrē paabi'pe wējēña, nicārā niwā.

²² Be'ro i'tiati niboro Pilato ninemocu niwī:

—¿De'ro weegu tojo weebosari? Ā'rī ne cārō ña'arō weeticu niami. Ne cūrē

wējērōua'a nisere bu'iri bocatisa'a. Cūrē tārādutitoja, du'uwirōgūti, nicu nimiwī.

²³ Tojo nicā tu'orā, masā du'ucūurō marīrō uputu caricūrā, cūrē curusapu paabi'pe wējēduti'cārā niwā. Na tojo weeyurā, na uaquere bocacārā niwā. ²⁴ Tojo weegu Pilato na dutisere weecu niwī. ²⁵ Masā du'uwirōdutigure bu'iri da'reri wi'ipū nī'cure du'uwirōcu niwī. Cū wiorārē macāpu yu'rūnū'cātjagū, masārē wējētjagū, ti wi'ipū dujicu niwī. Jesús pe'ema na uacaronojōta narē wiacā'cu niwī. Musā uaro weeya nīgū, tojo weecu niwī.

Jesure curusapu paabi'pe wējē'que ni'i

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Jesure curusapu wējērā wa'arā na miarī cura ni'cū masū Simó wāmetigu Cirene wāmetiri macācjū cāpūpu nī'cu tojatigu weecu niwī. Cūrē Jesús ya curusare cū be'ro wuasirutuduti'cārā niwā.

²⁷ Jesure pājārā masā sirutucārā niwā. Numia bujawetirā, uti caricūsirutucārā niwā. ²⁸ Jesús narē majāmi'i'a, a'tiro nicu niwī:

—Jerusalécjārā numia, yu'ure utitica'ña. Musā basu, tojo nicā masā pō'rā ye niatje pe'ere utiya.

²⁹ Be'ro musā ña'abutiario yu'rūrāsa'a. Te numūrīrē musā a'tiro nirāsa'a: “Pō'rā maricā, añuyu'rua'a. Ne ni'cāti pō'rātiña'tirā, ne ni'cāti mi'oña'tirā e'catisama”, nirāsa'a. ³⁰ Titare tojo wa'acā, masā wērīsī'rīrā, a'tiro nirāsama: “Ūrūpagu ūsā bu'ipū burupeja, wējēña.” Opa bu'pare a'tiro nirāsama: “Ūsārē ña'arō weesere cā'mota'aya”, nirāsama. ³¹ Yu'u masū añugū, bu'iri moogūrē ña'arō weecā, bu'iri cuorā ña'arā pe'ema totā nemorō ña'arō weerāsama, nicu niwī Jesús.

³² Āpērārē puarā ña'arō weeri masārē Jesús me'rā wējērātirā miacārā niwā.

³³ Be'ro “Masā boaweeca dupoa” wāme-

tiropu ejaçārā niwā. Topu Jesure curusapu paabi'penu'cōcārā niwā. Tojo nicā puarā ña'arō weeri masārē ni'cū diacjū pe'e, apirē cūpe pe'e nu'cōcārā niwā. ³⁴ Jesú cū pacu Ō'acūrē na curusapu paabi'penu'cōca be'ro a'tiro nicu niwī:

—Pacu, ā'rārē acobojoya. Na yu'ure tojo weesere tu'omasitima, nicu niwī.

Surara cū ye su'ti nimi'quere nībocape wapata'a'cārārē ducawaacārā niwā. ³⁵ Masā topu i'anu'cūcārā niwā. Wiorāpūta bujicā'sājārā, Jesure a'tiro nicārā niwā:

—Āpērāmaricārē yu'rūowī. Diacjūta Ō'acū bese'cu Cristo ni'i nīgū, ni'cārōacā cū basu yu'rūoato, nicārā niwā.

³⁶ Surara quē'rā cū pu'to wa'a, bujicā'cārā niwā. Cūrē vino pi'ase me'rā morē'quere tīarā, ³⁷ a'tiro nicārā niwā:

—Mu'u judío masā wioḡu ni'i nīgū, mu'u basuta yu'rūoaya, nicārā niwā.

³⁸ Cū dūpoa bu'ipū ni'cā pji ō'ocārā niwā. A'tiro ojano'caro niwū: “Ā'rī judío masā wioḡu nimi”, nicaro niwū.

³⁹ Ni'cū masū ña'arō wee'cu Jesú me'rā curusapu wā'ñagū Jesure tu'ticu niwī. A'tiro nicu niwī:

—¿Mu'u Ō'acū bese'cu Cristo niweti? Mu'u basu yu'rūoaya. Ūsā quē'rārē yu'rūoaya, nicu niwī.

⁴⁰ Tojo nicā tu'ogū, apī topu cū me'rā wā'ñagū cū me'rācjūrē tu'tigū, a'tiro nicu niwī:

—¿Mu'u Ō'acūrē uiweti tojo nīgū? Marī ni'cārōnojō curusapu wējēduti-no'cārā ni'i. ⁴¹ Marī pūrīcā queoro marī ña'arō wee'quere pi'eti wapayerā wee'e. Cū pūrīcā ne ña'arō weeticu nimiwī, nicu niwī.

⁴² Be'ro Jesure nicu niwī:

—Jesú, mu'u wioḡu sājāgū, yu'ure wācūapa, nicu niwī.

⁴³ Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Mu'urē diacjūta nigūti. Ni'cācāta yu'u me'rā yu'u wa'atjo yu'u pacu tiro

Paraíso wāmetiropu nigūsa'a, nicu niwī Jesú.

Jesú cū wērī'que ni'i

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Jn 19.28-30; Heb 6.19-20; 10.19-20)

⁴⁴⁻⁴⁵ Jesú curusapu wērīri cura dajaritero nicā mujipū ūmucocjū asiticu niwī. Nipe'tiro ti di'tapu na'itī'a wa'acaro niwū. Téé ñamica'a tres nicāpu na'itī'atuocaro niwū. Tojo wa'ari cura Ō'acū wi'ipū pa'ia sājārōpu cā'mota'ayooa casero deco me'rā tū'rūyojacarō niwū. ⁴⁶ Be'ro Jesú caricūcu niwī:

—Pacu, ya ejeripō'rārē mu'urē wia'a, nicu niwī.

Tojo nitojagūta, wērīa wa'acu niwī.

⁴⁷ Surara wioḡu romano masū a'te tojo wa'acā i'agū, Ō'acūrē añurō wācūgū, a'tiro nicu niwī:

—Diacjūta ā'rī ne bu'iri moogū nimi-apī, nicu niwī.

⁴⁸ Nipe'tirā topu nirá Jesú wērīcā i'arā, na ye wi'seripū tojaarā, pūrō bujawetirā, na cutiروه paawā'cācārā niwā.

⁴⁹ Nipe'tirā Jesú me'rācjārā pe'e, tojo nicā numia Galileapu cūrē sirutu'cārā yoaropu tojo wa'asere i'anu'cūbajaque'acārā niwā.

Jesure na yaa'que ni'i

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Topure ni'cū Judea di'tacjū Arimatea wāmetiri macācjū José wāmetigū nicu niwī. Cū añugū queoro weeri masū nicu niwī. Ō'acū bese'cu wioḡu sājātjere co'tecu niwī. Cū quē'rā judío masā wiorā me'rācjū wioḡu nicu niwī. Tojo nimigū, cū me'rācjārā Jesure wējēsere tu'saticu niwī. ⁵² Jesú wērīca be'ro Pilato tiro Jesú ya upure sērīgū wa'acu niwī. ⁵³ Cūrē sērītoja, curusapu nigūrē miidijoo, su'tiro añurī casero me'rā omacu niwī. Tu'ajanu'cō, ni'cā tuti ūtāgāpu na se'éca tutipū, ne ni'cūrē yaano'ña marīri tutipū cūuocu niwī. ⁵⁴ Cū tojo weeri

n̄m̄m̄ na soose d̄poro apoyuri n̄m̄m̄ nicaro niw̄. Na sooatjo cā'rōacā d̄sac-aro niw̄.

⁵⁵Numia Jesure Galileapu sirutunū'cā'cārā Joseré sirutuwā'cācārā niwā. Sirutuwā'cā, Jesure yáaca tutire i'acārā niwā. “José ¿de'ro wee Jesús up̄re cūumiticū?” ni i'acārā niwā. ⁵⁶Na i'áca be'ro wi'serip̄u dajarā, u'm̄tise cū up̄re wa'reatjere apoyucārā niwā. Tu'ajanū'cō, Moisé duti'caronojōta sauru na soowhari n̄m̄m̄rē soocārā niwā.

Jesú cū masā'que ni'i

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Jn 20.1-10)

24 Ma'ma semana sājānū'cārī n̄m̄m̄ soorin̄m̄m̄ nicā numia apaturi Jesure yaa'carop̄u bo'reacā waro wa'acārā niwā. Na u'm̄tise na apo'quere miarā weecārā niwā. ²Na top̄u ejarā, ti tuti bi'acaga ūtāgājore aperop̄u cūñacā i'acārā niwā. ³Tere i'arā, diacjū sājāacārā niwā. Top̄u sājāejarā, ne marī wioḡu Jesús ya up̄re bocaticārā niwā. ⁴Tojo weerā “¿De'ro wa'apari cūrē?” ni wācūcārā niwā. Na tojo wācūrī cura wācūña marīrō p̄uarā ūm̄a su'ti asistese sāñā'cārā na tirop̄u bajuanū'cācārā niwā. ⁵Na up̄t̄u uc̄a, di'tap̄u paamu'rīque'acārā niwā. Na tojo weecā, ūm̄a narē nicārā niwā:

—¿De'ro weerā musā boa'cārā nirōno-jōp̄ure catigure a'mati? ⁶A'tore marīmi. Cū masātojami. Musārē Galileapu nīgū cū ucū'quere wācūña. ⁷A'tiro niwī: “Ȳu'ū Ō'acū macū masū weronojō up̄t̄iḡu masā ña'arāp̄ure o'onogūsa'a. Na curusap̄u yu'ure wējērāsama. I'tia n̄m̄m̄ be'ro masāgūsa'a”, nimiwība, ni wrecārā niwā.

⁸Na tojo nicāp̄uta, Jesús cū ucū'quere wācūbocacārā niwā. ⁹Na masāpep̄u ni'cārā tojatarā, Jesús bu'erā oncere nipe'tise na i'a'quere wrecārā niwā. Tojo nicā āpērā Jesure ējōpeorā

nipe'tirārē wrecārā niwā. ¹⁰Jesú besecū'cārārē queti mia'cārā a'ticūrā numia nicārā niwā: María Magdalena, Juana, apego María Santiago paco, tojo nicā āpērā numia nicārā niwā. ¹¹Na tojo weremicā, Jesús besecū'cārā na weresere ējōpeoticārā niwā. Na nima'asere weronojō tu'ocārā niwā.

¹²Na tojo weemicā, Pedro pe'e masāpep̄u i'agū wa'agu, omawā'cācu niwī. Ti tutip̄u ejagu, mu'rīque'a, Jesure oma'que caserire sumutop̄u tuupe'epeo'que dia'cūrē i'acu niwī. Be'ro tojo wa'a'quere i'amarīa, ¿de'ro wa'apariba? nīgū, cū ya wi'ip̄u tojaa wa'acu niwī.

Emaús wāmetiri macā wa'ari ma'ap̄u Jesú p̄uarārē bajua'que ni'i

(Mr 16.12-13)

¹³Jesú cū masāca n̄m̄m̄rēta p̄uarā cūrē ējōpeorā na ya macā Emaús wāmetiri macāp̄u ma'ap̄u wa'arā weecārā niwā. Jerusalérē wijawā'cācā, Emaúpu ejatjo p̄ua hora wa'aro nicaro niwū. ¹⁴Na top̄u wa'arā, nipe'tise Jesure wa'a'quere ucūwā'cācārā niwā. ¹⁵Tere ucūrī cura Jesús na tirop̄u eja, na me'rā sijawā'cācu niwī. ¹⁶Cūrē i'amirā, i'amasiticārā niwā. Ō'acū narē i'amasicā cā'mota'acu niwī. ¹⁷Jesú narē sērītiña'cu niwī:

—¿Musā ñe'enojōrē ucūwā'cārā weeti? nicu niwī. Cū tojo nicā, na pūrō bajawetirā, tojanū'cācārā niwā.

¹⁸Ni'cū Cleofas wāmetiḡu yu'ticu niwī:

—Nipe'tirā a'te n̄m̄m̄rē Jerusalépu wa'a'quere masīpe'ticā'sama. ¿M̄u'ū ni'cūta ti macāp̄u cājīmīgū, tojo wa'asere masītico'teati? nicu niwī.

¹⁹Cū tojo nicā, Jesús narē nicu niwī:

—¿De'ro wa'ati? nicu niwī.

Cūrē nicārā niwā:

—Jesú Nazarecjūrē wa'a'quere ucūrā weep̄u. Cū Ō'acū ye queti weremu'tārī

masū niwī. Cū Ō'acū i'orōpu, masā i'orōpūre cū weese, cū ucūse me'rā tutuayū'ruamiwī. ²⁰Pa'ia wiorā, tojo nicā marī wiorā cūrē romano masārē curusapu paabi'pe wējēdutiā o'owā. ²¹Cūrē “Romano masā dutisere cō'agū, Israe curuacjārā wioḡu sājāḡúsami”, ni wācūmiwū. Apeyema cūrē wējēca be'ro i'tia numū wa'a'a. ²²Ni'cārēā numia ūsā me'rācjārā na werese me'rā ūsārē ūcūcā weeama. Ni'cācā bo'reacā cūrē yaa'caropu ejacārā niama. ²³Na cū upure bocaticārā niama. Ūsārē a'tiro niama. “Ūsā quē'ese weronojō Ō'acūrē wereco'terā ū'musecjārārē i'apu. ‘Jesú catimi’, niama”, ni quetiwereama ūsārē. ²⁴Na tojo wéréca be'ro āpērā ūsā me'rācjārā cūrē yaa'caropu i'arā ejacārā niama. Na numia ní'caronojōta i'acārā niama. Jesú pe'ema i'aticārā niama, nicārā niwā.

²⁵Tojo nisere tu'ogū, Jesú narē nicu niwī:

—Musā tu'omasīwe'e. ¿No'ocārō yoacā musā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā oja'quere ējōpeotirā ninu'cūrāsari? ²⁶“Ō'acū bese'cu Cristo cū wioḡu sājāse dūporo pi'etigusami”, ni ojacārā niwā, nicu niwī.

²⁷Be'ro nipe'tise Ō'acū ye queti oja'ca pūrīpu cū ye cjase ucūserē werecu niwī. Moisé cū oja'que me'rā werenu'cācu niwī. Téé Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'que me'rā yapatida'reocu niwī.

²⁸Be'ro na wa'aro Emaúpu ejacā, Jesú ti macāpu yu'ruagutigu weronojō weecu niwī. ²⁹Cū tojo weecā i'arā, cūrē na me'rā tojaduticārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ūsā me'rā tojayá. Na'ique'la wa'aro wee'e. Nami ējārō wee'e, nicārā niwā.

Tojo weegu na me'rā tojagu, wi'lipu sājāacu niwī. ³⁰Be'ro na me'rā ba'adu-jigu pāḡārē mii, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tu'ajanu'cō, ducawaa, narē o'ocu

niwī. ³¹Cū tojo weecā i'arā, na “Jesúta nimi”, ni i'amasīcārā niwā. Na tojo i'amasīcāta, cū bajudutia wa'acu niwī. ³²Cū bajudutica be'ro na a'merī nicārā niwā:

—Marī ma'apu a'tirā, cū Ō'acū ye queti oja'ca pūrī cjasere bu'ecā, añurō waro tu'oña'su, nicārā niwā.

³³Tojo nírāta, maata Jerusalépu majāmitojaa wa'acārā niwā. Topu tojatarā, Jesú cū bu'erā oncere, āpērā na me'rācjārā me'rā nerē'cārārē bocaejacārā niwā. ³⁴Topu nerē'cārā narē a'tiro nicārā niwā:

—Nirōta marī wioḡu Jesú wērī'cupu nimigū, masācu niami. Simó Pedro cūrē i'acu niami, nicārā niwā.

³⁵Be'ro na puarā Emaús wa'ari ma'apu wa'a'quere, tojo nicā Jesú cū pá ducawaacā, de'ro wee na i'amasī'quere werēcārā niwā.

Jesú cū bu'erārē bajua'que ni'i

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Jn 20.19-23)

³⁶Na ma'apu i'a'quere wereri cura Jesú na decopu bajuacu niwī. Narē añudutigu, a'tiro nicu niwī:

—Musārē musā ye ejeripō'rārīpu ejerisājāse niato, nicu niwī.

³⁷Cūrē i'amaría, uputu uicārā niwā. Na “Wērī'cu wātī nisami”, nicārā nimiwā. ³⁸Cū narē nicu niwī:

—¿De'ro weerā yu'ure uiti? Musā ¿de'ro weerā diacjū wācūweti? ³⁹I'aña yu'u omocārī, yu'u dū'pocārīrē. Yu'uta ni'i. Yu'ure ñe'eña'rā a'tia. Wērī'cu wātī musā yu'ure ni'cārōcā i'arō weronojō uputitimi, nicu niwī.

⁴⁰Tojo níca be'ro cū omocārīrē, cū dū'pocārīrē, na paabi'pe'que cāmirē i'ocu niwī. ⁴¹Na e'cati i'amarīatjīarā, ējōpeoticārā niwā yujupu. Tojo weegu narē nicu niwī:

—¿A'tore ba'ase marīti? nicu niwī.

⁴²Cū tojo nicā tu'orā, wa'i susō'cure cūrē o'ocārā niwā. ⁴³Tere ñe'e, na

ĩ'orõpu ba'acu niwĩ. ⁴⁴ Be'ro narẽ nicu niwĩ:

—A'te yu'ure wa'a'quere toduporo musã me'rã nígũ, weremiwũ: “Nipe'tise Moisé yu'ure oja'que, Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã na oja'que que-oro wa'arosa'a”, nimiwũ. “Tojo nicã Salmo wãmetiri pũrĩpu na oja'caronojõta yu'ure wa'arosa'a”, niwũ, nicu niwĩ.

⁴⁵ Be'ro tere narẽ Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩ cjasere tu'omasicã weecu niwĩ.

⁴⁶ Narẽ Jesú a'tiro nicu niwĩ:

—Yu'ure a'tiro ojano'wũ: “Cristo Õ'acũ bese'cu wẽrĩgũsami. I'tia nũmu cũ wẽrĩca be'ro masãgũsami.

⁴⁷ Cũ ye queti masãrẽ wẽrĩbosasere nipe'tirocjãrãrẽ wereno'rõsa'a.

Jerusalẽpu me'rã weredu'pocãtino'rõsa'a. A'tiro nirãsama: ‘Musã ña'arõ wee'quere bujaweti ducayucã, Õ'acũ acobojojũsami’”, ni ojano'wũ.

⁴⁸ »Musãta tojo wa'a'quere ĩ'atjĩarã, “Jesure diacjũta wa'awũ”, nímasĩ'i.

⁴⁹ Yu'ũ pacu musãrẽ “Espíritu Santure o'óguti”, niwĩ. Cũ ní'caronojõta yu'ũ musãrẽ o'óguti. Espíritu Santu musãpure dijatagu, u'muse cjase tutuasere o'ogusami. Tojo weerã Jerusalẽpu cũ dijaticã, yucueniña yujupu, nicu niwĩ.

Jesú u'musepu mujãa'que ni'i

(Mr 16.19-20)

⁵⁰ Be'ro Jesú Jerusalé sumuto Betaniapu narẽ miacu niwĩ. Topu eja, cũ omocãrĩ siomorõ, narẽ “Yu'ũ pacu musãrẽ añurõ weeatõ”, nicu niwĩ.

⁵¹ Tojo nígũta, yoacurero mujãa, u'musepu miimujãa wa'ano'cu niwĩ.

⁵² Te be'ro cũrẽ e'catipeorãtirã, ejaque'acãrã niwã. Be'ro pũrõ e'catise me'rã Jerusalẽpure tojaacãrã niwã.

⁵³ Na Õ'acũrẽ e'catise o'orã, Õ'acũ wi'ĩpu wa'anu'cũcã'cãrã niwã.

Teófilo, mu'urẽ tocã'rõta oja'a.

Luca

Juã Jesucristo ye quetire oja'que ni'i

A'ti pûrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

Á'rĩ judío masũ Zebedeo macũ, Santiago acabiji nicu niwĩ. Cũ paco Salomé wãmetico niwõ. Co Jesús paco María ma'mio nico niwõ. Tojo weegu Jesús Juã basucu nicu niwĩ. Ne waropure Juã wa'i wějēri masũ nicu niwĩ. Á'rĩta Jesús besecúú'cārã wa'terore cū ɱpũtu ma'igũ waro nicu niwĩ. Cũ, cū ma'mi Santiago me'rã tojo wa'abosa'a nirõ marĩrõ i'oduarã niyucã, Jesús narẽ Boanerges pisucu niwĩ. Tojo nígũ, “Bũpo Põ'rã” weronojõ pũrĩrõ ucũ'u nígũ, tojo nicu niwĩ. Juã Jesús me'rã sijagu cū bu'egu nicu niwĩ. Juãta Pedro me'rã Jesús masáca be'ro cūrẽ siosõrõcũuocapepu o'mawã'cãcaterore Pedro dũporo ti pepure ejamũ'tãcu niwĩ.

A'ti pũrĩ judío masã nitirãrẽ oja'caro weronojõ ojanocarõ niwũ. Tojo nicã Jesús bu'esere sirutu'cārã cū yere na da'ra'quere añurõ waro ojanobutiacarõ niwũ. A'ti pũrĩ ejõpeose cjasere, ma'ise cjasere ucũyũ'rũnu'cã'a. A'ti pũrĩ Jesure ejõpeodutiro cū weeseti'caronõjõta, cū ucũ'caronõjõta ojanõ'o.

Õ'acũ macũ masũ weronojõ upũtigũ cū a'ti'que ni'i

1 Ne waropũta a'ti turi weese dũporo Õ'acũ macũ cū me'rã nitojacu niwĩ. Õ'acũ nisetisere i'oacju cū quẽ'rã Õ'acũta nicu niwĩ. ²Ne waropũ Õ'acũ me'rã ni dũ'pocãtitojacu niwĩ. ³Õ'acũ cū macũ me'rã nipe'tisere weecu niwĩ. Nipe'tise cū me'rã weeno'que ni'i. ⁴Õ'acũ macũ catise pe'titise o'ogu nimi. Tojo nicã a'ti turicjãrãrẽ s'i'ose weronojõ nimi. Cũ añusere, diacjũ cjasere i'omi. ⁵Cũ a'ti turicjãrã na'itĩ'arõpu weronojõ

nirãrẽ añusere cū pacu ye cjasere i'ogũ a'tigu weecu niwĩ. Na'itĩ'ase s'i'osere cã'l-mota'amasĩtisa'a. A'te weronojõ ñã'ase cūrẽ põtẽoticaro niwũ.

⁶Õ'acũ cū macũ a'tise dũporo ɱmũ ni'cūrẽ o'õmũ'tãcu niwĩ. Cũ yũ'u weronojõ Juã wãmetiwĩ. ⁷Juã Õ'acũ macũ a'ti turicjãrãrẽ s'i'oweegu a'tiatjere ucũmũ'tãgũ niwĩ. Nipe'tirã Õ'acũ macũrẽ ejõpeoato nígũ tojo weewĩ. ⁸Cũ a'ti turicjãrãrẽ s'i'oweegu waro nitiwĩ. Tojo weronojõ o'ogu, s'i'oweegu a'tiacju ye cjasere weremũ'tãri masũ a'ticu niwĩ. ⁹Titare s'i'ogũ waro Jesucristo a'ti turipure bajuatojacu niwĩ. Cũta nipe'tirãrẽ Õ'acũ ye cjasere i'ocu niwĩ.

¹⁰Maatapũta Õ'acũ cū me'rã a'ti di'tare weecu niwĩ. Cũ a'topũ nicã, cū wéeca di'tacjãrã nimirã, cūrẽ i'a-masĩticãrã niwã. ¹¹Cũ ya di'tapũ a'ticu niwĩ. Tocjãrã cū ya di'tacjãrã pe'e cūrẽ ñe'letiwã. ¹²Ni'cãrãrã cūrẽ ñe'e ejõpeowã. Nipe'tirã cūrẽ ejõpeorãrẽ Õ'acũ põ'rã sãjãcã weewĩ. ¹³Õ'acũ põ'rã nise pacusũmũ põ'rãtise weronojõ niwe'e. Cũ macũrẽ ejõpeose me'rã pe'e cū põ'rã nino'o.

¹⁴Õ'acũ macũ Õ'acũ nisetisere i'ogũ, a'ti turipure a'ticu niwĩ. Masũ ejãtjãgũ, ùsã me'rã niwĩ. Masãrẽ ma'iyũ'rãwĩ. Nipe'tise cū ucũ'que, tojo nicã cū wee'que diacjũ niwũ. Cũ Õ'acũ weronojõ tutuayũ'rũgũ, añuyũ'rũgũ niwĩ. Cũ tojo weesetisere i'awũ. Cũ Õ'acũ macũ ni'cũta nimi. Tojo weegu cū pacu weronojõ nimi. ¹⁵Juã Õ'acũ macũ ye quetire weregũ, a'tiro niwĩ:

—Á'rĩta nimi yũ'u musãrẽ ucũ'cu. A'tiro nimiwũba: “Be'ropũ ni'cũ a'tigusami. Cũ yũ'u bajuase dũporopũ nitojacu niwĩ. Tojo weegu cū yũ'u nemorõ nimi”, niwĩ Juã.

¹⁶Marĩ nipe'tirã cū añuse o'osere ñe'eticã weewe'e. Nipe'tirã ñe'enu'cũcã'a. ¹⁷Õ'acũ dutise Moisé me'rã o'ono'carõ niwũ. Jesucristo me'rã

pe'e Õ'acũ marĩrẽ ma'isere masĩno'o. Tojo nicã diacjũ cjasere masĩno'o. ¹⁸Ne ni'cũ Õ'acũrẽ i'aticu niwĩ. Cũ macũ ni'cũta cũ me'rã ninu'cũgũ cũ pacure marĩrẽ masicã weewĩ.

**Juã masãrẽ wãmeyeri masũ
Jesucristo ye cjasere were'que ni'i**

(Mt 3.3,11-12; Mr
1.2-3,7-8; Lc 3.4-6,15-17)

¹⁹Jerusalécjãrã judío masã wiorã, pa'iare Juã tiropu sãritiĩna'dutirã o'ócãrã niwã. Tojo nicã Leví ya curuacjãrãrẽ o'ócãrã niwã. Na cũ tiropu etarã, “¿Ñamũnojõ waro nibutamiti mu'ũ?” niwã cũrẽ.

²⁰Cũ narẽ diacjũ yu'tiwĩ:

—Yu'ũ Õ'acũ bese'cu Cristo mejẽta ni'i.

²¹Na cũrẽ apaturi sãritiĩna'wã:

—¿To pũricãrẽ ñamũnojõ niti? ¿Mu'ũ toduporocjũ Õ'acũ ye queti weremu'tãri masũ Elía mejẽta niti?

Juã narẽ yu'tiwĩ:

—Niwe'e.

Na cũrẽ apaturi sãritiĩna'nemowã tja:

—¿Mu'ũ sõ'onĩcu Õ'acũ yere weremu'tãri masũ, masã na “A'tiacju niapu” na ni'cu mejẽta niti?

Juã narẽ “Niwe'e”, niwĩ.

²²Cũ tojo nicã tũ'orã, cũrẽ “¿To pũricãrẽ ñamũnojõ niti mu'ũ? Ûsã queoro mu'ũ yu'tisere miasĩ'rĩsa'a ùsãrẽ o'ócãrã tiropu. ¿Mu'ũ basu de'ro tũ'oña'ti mu'ũ?” ni sãritiĩna'wã.

²³Juã narẽ yu'tiwĩ:

—Duporocjũ Õ'acũ ye queti weremu'tãri masũ Isaía wãmetigu ni'caronjõta “Ni'cũ yucu marĩrõ, masã marĩrõpu caricũnu'cũbajaque'atigusami” nino'cu ni'i. Isaía a'tiro nicu niwĩ:

Marĩ wioqu a'tiatji ma'arẽ apoyuya. Diacjũca ma'a, añurĩ ma'a quẽ'rãrõ weronjõ weeyuya, ni ojacu niwĩ.

Marĩ wioqu a'tiati duporo masã nisetisere apoyuya, masã wãcũsere ducayuya nígũ, tojo nicu niwĩ.

²⁴⁻²⁵Juãrẽ sãritiĩna'cãrã, fariseo masã o'ócãrã cũrẽ sãritiĩna'nemowã tja:

—To pũricãrẽ mu'ũ Õ'acũ bese'cu Cristo, o Elía o sõ'onĩcu Õ'acũ ye queti weremu'tãri masũ nitimigũ, ¿de'ro weegu wãmeyeti?

²⁶Juã narẽ niwĩ:

—Yu'ũ aco me'rã wãmeye'e. Apĩ ni'cũ masã wa'teropure masã i'amasitigu nimi. ²⁷Cũ yu'ũ be'ro werenu'cãgũsami. Be'ropu werenu'cã'cu nimigũ, yu'ũ nemorõ niyu'runu'cãmi. Yu'ũ pe'e mejõ nigũ waro ni'i. Cũ ye sapatu tuweemasitigu weronjõ cũrẽ ne ni'cãrõwijimasĩtisa'a, niwĩ Juã.

²⁸A'te Betania wãmetiro Jordá wãmetiri maa siaquijipu tojo wa'awu. Topu Juã masãrẽ wãmeyewĩ.

**Õ'acũ cũ bese'cu
masãrẽ yu'ruoatje ni'i**

²⁹Tojo wa'aca be'ro ape numu pe'e Juã Jesú a'ticã i'awĩ. Cũrẽ i'agũ, a'tiro niwĩ:

—Íaña, ã'rĩ nimi Õ'acũ o'õgu. Cũ oveja wĩ'magũ na wẽjẽ ùjũamorõpeogu weronjõ nimi. Cũ wẽrise me'rã a'ti turicjãrã ña'arõ weequere acobojogusami. ³⁰Yu'ũ masãrẽ toduporopure a'tiro ucũgũ, ã'rĩrẽta ucũwũ. A'tiro niwũ:

—Be'ropu ni'cũ a'tigusami. Cũ yu'ũ bajuase duporopu nitojacu niwĩ. Tojo weegu cũ yu'ũ nemorõ nimi. ³¹Yu'ũ maricã cũrẽ masitĩcãti. Masĩtimigũ, Israe curuacjãrã cũrẽ masiãto nígũ narẽ aco me'rã wãmeyegu a'tiwu, niwĩ Juã.

³²Juã ninemowĩ tja:

—Cãrũ Espĩritu Santu buja weronjõ bajugu dijati, ã'rĩ Jesú bu'ipu ejapejami. ³³Ne waro cũrẽ ne i'amasitiwu. Toduporopu Õ'acũ yu'ũre aco me'rã wãmeyedutigu, a'tiro niwĩ: “Mu'ũ Es-

pírítu Santu dijati, ni'cūpure ejapejacā ī'agūsa'a. Cū masārē Espírítu Santure o'oacju nigūsami", niwī Ō'acū. ³⁴A'te tojo wa'acā, yu'u cūrē ī'amasiwū. Tojo weegu musārē were'e. Cūta nimi Ō'acū macū, ni werewī Juā.

Ne waro Jesú bu'erā ninu'cā'que ni'i

³⁵Tojo wa'áca be'ro ape nūmu Juā cū wāmeyewuaroputa niwī tja. Ūsā puarā, yu'u, tojo nicā André Juā bu'erā niwū. ³⁶Titare Jesú ūsā pu'to yu'ruacā ī'agū, Juā a'tiro niwī:

—Ī'aña, ā'rī nimi Ō'acū o'ógu. Oveja wī'magū weronojō nimi.

³⁷Cū tojo nisere tu'orā, ūsā Juārē sirutumi'cārā Jesú pe'ere sirutunū'cāwū. ³⁸Ūsā tojo weecā, Jesú ūsārē majāmi'awī.

—¿Ñe'enojōrē uati? niwī.

Ūsā cūrē yu'tiwū:

—Rabbí ¿no'opu niati mu'u? niwū. Rabbí, ūsā ye me'rā nírō, “Ūsārē bu'egu” nīsī'rīrō wee'e.

³⁹Cū ūsārē niwī:

—Te'a. Ī'arā a'tia, niwī.

Ūsā cū me'rā wa'awu. Námica'apu niyucā, cū me'rā nina'ia wa'awu.

⁴⁰André, yu'u me'rā Jesure sirutugu, Simó Pedro acabiji niwī. ⁴¹Cū, cū ma'mi Simórē maata a'magū wa'awī. Cūrē nicu niwī:

—Mesías masārē yu'ruoacju, Ō'acū o'óguti ní'cure bocaejapu, nicu niwī. Mesías, Cristo Ō'acū bese'cu nīsī'rīrō wee'e.

⁴²André Simórē Jesú tiropu pijiejawī. Cūrē ī'agū, Jesú a'tiro niwī:

—Mu'u Simó ni'i, Joná macū. Be'ro mu'u Cefas wāmetigusa'a, niwī. Cefas, ūsā ye me'rā nírō, Pedro “ūtāgā” nīsī'rīrō wee'e.

Jesú Felipe, Natanaerē piji'que ni'i

⁴³Be'ro cja nūmu Jesú Galileapu wa'asī'rīwī. Cū topu wa'ase dūporo Felipe wāmetigure bocaaja, niwī:

—Te'a yu'u me'rā.

⁴⁴Felipe Betsaida wāmetiri macācjū niwī. Pedro quē'rā, André cū acabiji me'rā ti macācjārāta niwā. ⁴⁵Felipe Jesú “Te'a” nicā tu'ogu, Natanaerē pijigu wa'awī. Cū tiropu ejagu, cūrē nicu niwī:

—Ūsā Ō'acū bese'cu, Moisé cū ya pūrīpu oja'cure bocaejapu. Ō'acū ye queti weremu'tārī masā quē'rā cūrēta ojacārā niwā. Na oja'cu Jesú Nazarecjū José macū na nino'gū niami.

⁴⁶Natanae cūrē nicu niwī:

—¿Mu'u tu'oña'cā, Nazarepure añurā nibosari?

Felipe cūrē yu'ticu niwī:

—Te'a ī'arā marī.

⁴⁷Jesú Natanae a'ticā ī'agū, cūrē niwī:

—Ā'rī nimi Israe curuacjū waro. Ō'acū uaro queoro weegū nimi. Ne nisoose moomi.

⁴⁸Jesú tojo nicā tu'ogu, Natanae cūrē sērītiña'wī:

—¿De'ro wee mu'u yu'ure masīti?

Jesú Natanaerē yu'tiwī:

—Yu'u mu'urē Felipe pijise dūporo ī'a-tojapu. Mu'u yucu higuera wāmeticjū docapu niapu.

⁴⁹Natanae cūrē niwī:

—Ūsārē bu'egu, mu'u Ō'acū macū Israe curuacjārā wlogu ni'i.

⁵⁰Jesú cūrē niwī:

—¿Mu'u “Higueragu docapu niapu” niseacārē tu'ogu, yu'ure ējōpeoti? Be'ropure mu'u a'te nemorō añuse waro ī'agūsa'a, niwī.

⁵¹Jesú ninemowī:

—Nirōta ni'i. Be'ropu musā u'muse pāricā ī'arāsa'a. Yu'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu ni'i. Ō'acūrē were-co'terā u'musecjārā yu'u tiropu dijati, mujāamujācā ī'arāsa'a, niwī Jesú.

**Jesú cū tutuaro me'rá
i'onu'cá'que ni'i**

2 I'tia nūmu Felipere, Natanaerē Jesú pijíca be'ro Galileapure Caná wāmetiri macāpu ni'cū omocā du'tewī. Cūrē bosenuṃu weepeowā. Jesú paco topu nico niwō. ² Ūsā quē'rārē Jesú me'rá pijiwā. ³ Na bosenuṃu weeri cura vino na sī'rísere tojaque'a wa'awā. Tojo weego Jesú paco co macūrē niwō:

—Macū, vino pe'tia wa'apu.

⁴ Cū core yu'tiwī:

—¿De'ro weeacjo yu'ure wereti? Yu'u pacu cūu'que ejawe'e yu'ure yujupu, niwī.

⁵ Tojo nimicā, co pe'e ti wi'i tīa-co'terārē niwō:

—Nipe'tise cū dutisenucū queoro weeya.

⁶ Topu seisparu ūtā me'rá wee'queparu niwā. Judío masā ña'asere coerā aco poseyeparu niwā. Ni'cārūrē aco cincuenta o setenta litro sājāseparu niwā. ⁷ Jesú ti wi'i tīa-co'terārē niwī:

—A'teparupu acore piosāña.

Na cū dutironojōta weewā. Teparure añurō piosāmu'muō'owā. ⁸ Tojo wéeca be'ro Jesú narē niwī:

—Cārō bosenuṃu su'ori weegú tiropu waamii, miaña, niwī.

Na “Jau” ni, miawā.

⁹ Ti bosenuṃu su'ori weegú Jesú weesere masíticu niwī. Topu tīa-co'terā dia'cū aco ní'quere cū vino dūcayul'quere masiwā. Ti bosenuṃu su'ori weegú tere sī'rīña'gū, omocā du'te'cure pijio, niwī:

¹⁰ —Ne waro vino tīarā, añusere tīamūtāsama. Pajiro sī'ríca be'ropu mejō nisema tīabu'ipeosama. Mū'u añuse vino pe'ere be'ropu tīadutiapā.

¹¹ Jesú a'tere Galilea wāmetiro Caná wāmetiri macāpu weewī. A'te ne waro cū tutuaro me'rá wee'i'onu'cá'que ni'i. Tere i'arā, ūsā cū bu'erā cūrē ējōpeowu.

¹² Tojo wa'áca be'ro Jesú Capernau wāmetiri macāpu wa'awī. Cū paco, cū acabijirā cū me'rá wa'awā. Ūsā cū bu'erā quē'rā wa'awu. Ti macāpure ūsā pejeti nūmuri niwā.

**Jesú Ō'acū wi'ipū nirārē
cō'awirō'que ni'i**

(Mt 21.12-13; Mr 11.15-18; Lc 19.45-46)

¹³ Judío masā bosenuṃu Pascua wāmetiri bosenuṃu dūporo niwā. Ti bosenuṃu na ñecūsumua Egiptopu ní'cārā wija'quere wācūri bosenuṃu niwā. Ti bosenuṃu dūporoacā Jesú Jerusalépu wa'awī. ¹⁴ Topu etagu, Ō'acū wi'ipū wa'awī. Ti wi'ipure wa'icūrā duarārē i'awī. Na wecware, ovejare, tojo nicā bujare duawā. Na wējē, Ō'acūrē ūjūamorōpeojā niwā. Āpērā quē'rā apeye di'ta cjasere niyeru dūcayuri masā topu dujiwā.

¹⁵ Na tojo weecā i'agū, Jesú tārārī dare apowī. Ti da me'rá wa'icūrā duarārē, na yarā ovejare, wecware tārānūrūwīrōpe'ocā'wī. Niyeru dūcayuri masā pe'ere niyerure órēstedijowī. Na ye mesarire tuuquecūpe'ocā'wī.

¹⁶ Buja duarārē niwī:

—Ā'rārē miiwijaaya. Yu'u pacu ya wi'ire duari wi'i weeticā'ña.

¹⁷ Cū tojo weecā i'arā, todūporocjū Davi cū oja'quere ūsā wācūwū. Cū a'tiro ojacu niwī:

Ō'acū, mū'u ya wi'ire ma'iyu'rūmajā'a. Na mū'u ya wi'ire ña'arō weecā i'agū, pūrō bujaweti'i, ni ojacu niwī.

¹⁸ Judío masā wiorā cū cō'awirōcā i'arā, Jesure sērītīña'wā:

—¿Noanojō dutiro me'rá mū'u duari masārē cō'awirōmasiti? Mū'u tojo weemasísere wee'ose me'rá i'ona ūsārē.

¹⁹ Jesú narē yu'tiwī:

—A'ti wi'ire cō'acā'ña. I'tia nūmu be'ro yu'u apoguti tja.

²⁰ Wiorā cūrē niwā:

—Basiowe'e. A'ti wi'ire wéerā, cuarenta y seis cū'marī yoogowā. ¿Mū'u pe'e i'tia nūmu be'ro tu'ajanū'cōgūsari tja? niwā.

²¹ Jesú ti wi'ire ucūgū, cū ya upure ucūgū weewī. ²² Ūsā cū ucū'quere cū wērī masāca be'ropu tu'omasīwū. Tere wācūrā, cū ucū'quere “Diacjūta nipī”, ni ējōpeowu. Tojo nicā Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu cūrē oja'que quē'rārē ējōpeowu.

Jesú masā wācūsere ī'ape'ocā'sami nise ni'i

²³ Pājārā Jerusalēpu Pascua bosenūmūrē nerēwā. Na Jesú tutuaro me'rā weeī'osere ī'awā. Tere ī'arā, Ō'acū o'ó'cu nimi nīrā, cūrē ējōpeowā. ^{24–25} Jesú pe'e narē ī'amasīpe'ogu, ne āpērā werero marīrō cū basu masā na wācūsere masīpe'ocā'wī. Tojo weegu cū “Yū'ure ējōpeoma”, nitiwī.

Nicodemo Jesú me'rā ucū'que ni'i

3 Ni'cū fariseo masū Nicodemo wāmetigu niwī. Cū āpērā judío masā wiorā me'rā niwī. ² Ni'cā nāmi Nicodemo Jesú tiropu ī'agū etawī. Jesure ucūwī:

—Ūsārē bu'egu, Ō'acū mū'u me'rā nimi. Tojo weegu cū tutuaro o'oro me'rā mū'u weeī'omasī'i. Mū'u weeī'o'quere ī'arā, ūsā a'tiro masī'i. Ō'acū ūsārē bu'e-dutigu mū'urē o'ópī.

³ Jesú cūrē niwī:

—Mū'urē nirōta nigūti. Ne ni'cū ne waropu cū bajuanū'cā'caro weronojō bajuaapotigu, ne Ō'acū tiropu wa'amasītisami.

⁴ Nicodemo cūrē sērītiña'wī:

—¿De'ro basiobosari marī bucuáca be'ro apaturi majāmisājāa, marī paco ya paapu bajuaacā tja? Marī pacopure apaturi bajuaamasītisa'a.

⁵ Jesú cūrē yū'tiwī:

—Mū'urē diacjūta nigūti. Ne aco me'rā wāmeyeno'tigu, tojo nicā Espiritu Santu ducayuno'tigu, Ō'acū tiropu sājāamasītisami. ⁶ Masā pō'rā masāta nima. Nāta tja Espiritu Santu me'rā bajuaaporā, Ō'acū pō'rā wa'asama. ⁷ Yū'u “Nipe'tirā ne waropu bajuanū'cā'caro weronojō apaturi bajuaaporoua'a” nisere tu'ogu, tu'omariaticā'ña. ⁸ Espiritu Santu me'rā ducayusere ucūgū wee'e. Espiritu Santu wī'rō weronojō nimi. Wī'rō no'o uaro basu wēetuuwā'cāsa'a. Masīno'ña marī'i, ¿no'opu cjase a'tiapari? “Topu wa'aro wee'e”, nino'ña marī'i. Te weronojō Espiritu Santu masārē apaturi bajuaapocā weese ī'ano'ña marī'i, niwī Jesú.

⁹ Nicodemo sērītiña'wī tja:

—¿De'ro wee Espiritu Santu me'rā bajuata basiosari?

¹⁰ Jesú cūrē yū'tiwī:

—¿Mū'u Israe curuacjārārē Ō'acū ye cjasere bu'egu nimigū, a'tere masīweti? ¹¹ Mū'urē diacjūta nigūti. Ūsā masīsere, ūsā ī'a'quere musārē werewu. Musā ējōpeowe'e. ¹² A'ti nucūcā cjasere yū'u ucūcā marīcārē, musā ējōpeowe'e. Ū'muse cjasere yū'u wercāma, nemorōta yū'ure ējōpeotibosa'a.

¹³ »Ne ni'cū masū ū'musepūre wa'aña'dijati'cu marīmi. Yū'u ni'cūta ū'musepu nī'cu dijatiwu. Yū'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigu ū'musecjū ni'i. Tojo weegu yū'u ū'muse cjasere masī'i.

¹⁴ »Dūporopu yucu marīrō, masā marīrōpu Moisé aña queose na wee'cure ū'muarō yucugupu yoocu niwī. Moisé añarē wee'caronojōta masā yū'ure ū'muarōpu yoorāsama. ¹⁵ Nipe'tirā yū'ure ējōpeorā, pecame'epu wa'asome. Ō'acū me'rā catinu'cūrāsama, niwī Jesú.

**Õ'acũ cũ macũ ni'cũ
nigũrẽ o'ó'que ni'i**

¹⁶ Õ'acũ a'ti nucũcãcãrãrẽ ɯputu ma'ígũ, cũ macũ ni'cũ nigũrẽ o'ócu niwĩ. Te me'rã nipe'tirã cũ macũrẽ ẽjõpeorã, pecame'epu wa'asome. Na cũ me'rã catinu'cũcã'rãsama. ¹⁷ Õ'acũ a'ti turicjãrãrẽ bu'iri da'reguti níngũ mejeta cũ macũrẽ o'ócu niwĩ. Narẽ yu'ruogu pe'le tojo weecu niwĩ.

¹⁸ Õ'acũ cũ macũrẽ ẽjõpeorãrẽ bu'iri da'reesome. Cũ macũ ni'cũ nigũrẽ ẽjõpeoticã pũricãrẽ, bu'iri da'regusami.

¹⁹ A'tiro ni'i. Jesucristo si'ose weronojõ nimi. Cũ Õ'acũ yere i'ogũ a'tiwĩ. Cũ a'ticã, a'ti nucũcãcãrã cũrẽ ɯaticãrã niwã. Cũrẽ ɯaronojõ o'orã, ña'arõ weese pe'ere ɯaripejayurã, na'itĩ'arõpu nirá weronojõ nicãrã niwã. ²⁰ Nipe'tirã ña'arõ weerã Õ'acũ macũrẽ ɯatima. Na ña'arõ weesere bajurẽcã ɯatirã, cũ pu'to nisi'rítima. ²¹ Añurõ weerã pe'le cũ pu'to sirutuma. Na tojo weecã, nipe'tise na weesere “Õ'acũ ɯaronojõ weema”, bajuyoropu ni masĩno'o.

**Juã wãmeyeri masũ
Jesú yere ucũ'que ni'i**

²² Jesú Nicodemorẽ ucũca be'ro Judea wãmetiropu ɯsãrẽ cũ bu'erãrẽ su'ori wa'awĩ. Topũre masãrẽ wãmeyerã, yoacurecãpũta niwũ. ²³⁻²⁴ Juã wãmeyeri masũ cũrẽ bu'iri da'reri wi'ipu sõrõatji duporo cũ quẽ'rã wãmeyegu weewĩ Enón wãmetiri macãpu. Enón Salim wãmetiro pu'to niwũ. Topũre dia pajiri maa niwũ. Masã cũ tiropu wãmeyedutirã wa'awã.

²⁵ Cũ tojo weeri cura ni'cã nũmu Juã bu'esere siruturã ni'cũ judío masũ me'rã du'sasowã'cõcãrã niwã. Judío masã coewuasenojõ me'rã du'sasocãrã niwã.

²⁶ Tojo wa'áca be'ro cũ bu'erã Juãrẽ nicãrã niwã:

—Ûsãrẽ bu'egu, sõ'onícatero Jordã siaquijipu mu'u me'rã ní'cũ, ɯsãrẽ mu'u were'cu ni'cãrõacãrẽ cũ wãmeyegu weeami. Nipe'tirã cũrẽ siruturã weeama.

²⁷ Juã narẽ yu'ticu niwĩ:

—Õ'acũ dutíticã, masã cũrẽ sirututi-bosama. ²⁸ Musã yu'u were'quere tu'ototajawu. Yu'u “Õ'acũ bese'cu mejeta ni'i”, niwũ. Yu'u cũ duporo o'óyumu'tã'cu ni'i. ²⁹ A'tiro pe'le ni'i. Ni'cũ omocã du'tecã, cũ nũmo cũ yago se'saro nisamo. Cũ me'rãcju cũ du'tecã i'agũ, e'catitamusami. Jesú ã'rĩ omocã du'te'cu weronojõ nimi. Masã cũrẽ siruturã cũ nũmo weronojõ nima. Tojo weegu yu'u cũ me'rãcju masã cũrẽ sirutucã i'agũ, e'catitamu'u. ³⁰ Masã i'orõpu cũ siape me'rã yu'u bu'ipu wa'agusami. Yu'u pe'le mejõ nigũ tojagúsa'a, nicu niwĩ Juã cũ bu'erãrẽ.

Õ'acũ macũ u'musecjũpu a'ti'que ni'i

³¹ Juã cũ bu'erãrẽ ninemocu niwĩ tja:

—Jesú u'musepu a'ti'cu nipe'tirã yu'ruoro nimi. A'ti di'tacju a'to cjasere ucũsami. U'musepu a'ti'cu pe'le nipe'tirã yu'ruoro nimi. ³² Cũ u'musepu i'a'quere, cũ tu'o'quere ucũsami. Ne ni'cũ cũ ucũsere ẽjõpeotisami. ³³ Tojo nimicã, no'o ni'cãrãrã cũrẽ ẽjõpeoma. Na cũrẽ ẽjõpeorã, “Õ'acũ diacjũta ucũmi”, ni i'oma. ³⁴ Õ'acũ Jesucristore Espiritu Santure cuoyu'rumajãcã weecu niwĩ. Tojo weegu cũ pacu yere ucũmi. ³⁵ Õ'acũ cũ macũrẽ ma'ígũ, nipe'tisere, nipe'tirãrẽ dutimasĩsere o'ocu niwĩ. ³⁶ Cũ macũrẽ ẽjõpeorãnojõ catinu'cũsere cuoma. Cũrẽ ẽjõpeosi'rítirã pe'le Õ'acũ tiropu wa'asome. Õ'acũrẽ ɯputu bu'iri da'reno'rãsama.

Jesú Samariacjõ me'rã ucũ'que ni'i

4 ¹⁻³ Pãjãrã masã Jesure sirutuwã. Juã wãmeyeri masũ yu'ruoro ɯsã Jesú

bu'era pe'e masare wameyewu. Jesu cu basu nare wameyetiwi. A'te, pajara masa sirutuse, wameyese quetire fariseo masa tu'ocara niwa. Te quetire tu'oapa nigu, Jesu Judeapu n'cu Galileapu wa'awi.

⁴Topu wa'agu, cu Samaria di'tapu yu'ruwa'cawi. ⁵Ti di'tapure Sicar wame-tiri macapu etawi. Ti maca pu'to duporocju Jacob cu macu Joseré o'oca di'ta niwu. ⁶Topu aco waari pe Jacob cu weeca pe niwu. Jesu to yu'ruagu, caributia wa'awi. Tojo weegu dajaritero nica ti pe sumutopu soogu ejanujawi.

⁷⁻⁸Cu topu dujiri cura usa ba'ase duru wa'ara macapu pi'awu. Usa topu niri cura ni'co numio Samariacjo ti pepure aco waago etaco niwo. Jesu core nicu niwi:

—Yu'ure aco tiana.

⁹Co cure yu'tico niwo:

—¿De'ro weegu mu'u judio masu nimigu, yu'u Samariacjore aco serti? nico niwo. Titapure judio masa Samaria di'tacjara me'ra ne a'mesu'aticucara niwa. Te ye bu'iri cure tojo nico niwo.

¹⁰Jesu nicu niwi:

—Mu'u O'acu masare o'osere masitisa'a. Yu'u que'rare masitisa'a. Mu'u masigo purica, yu'ure sertiopapa. Mu'u serica, yu'u pe'e aco catise o'ose warore o'obopapa.

¹¹Co ninemoco niwo tja:

—¿Ne'e me'ra mu'u acore waami-bosari? A'ti pe u'cu ni'i. ¿No'opu mu'u aco catise o'osere bocabosari? ¹²Marí necu Jacob a'ti pe cjasere siricu niwi. Cu pora, cu yara ecará que'ra siricara niwa. Cu marire a'ti pere cuucu niwi. ¿Mu'u pe'e cu nemoro niti?

¹³Cu core yu'ticu niwi:

—Nipe'tira a'ti pe cjase acore sirira, apaturi acoworasa. ¹⁴Yu'u o'ose pe'ere sirira, ne acowosome. Napure na ye ejeriporiripu aco o'maburonu'curo weronojo nirosa'a. Na catinu'cucarasama.

¹⁵Co cure nico niwo:

—To puricare yu'ure te acore o'oya. Mu'u yu'ure o'oca, yu'u acowosome. Tojo nica a'ti pepure aco wasirigo i'anucosome, nico niwo.

¹⁶Jesu core nicu niwi:

—Mu'u marapure pijigo wa'aya.

¹⁷Co cure yu'tico niwo:

—Yu'u marapu marigo ni'i.

Jesu core nicu niwi:

—Mu'u “Marapu moo'o” nigo, diacjuta yu'tiapu. ¹⁸Mu'u ni'camocura unua me'ra maraputina'co nimiwu. Ni'caroaca mu'u cuogu mu'u marapu diacju nitimi. Mu'u ucuse diacjuta ni'i.

¹⁹Tojo nica tu'ogo, Jesu nico niwo:

—Mu'u O'acu ye queti weremu'tari masu nisa'a. ²⁰Usa necusuma Samariacjara sicu urugupu O'acure ejopeocara niwa. Musu judio masa pe'e “Jerusalapu O'acure ejopeoroua'a”, ni wacu'u, nico niwo.

²¹Jesu core nicu niwi:

—Yu'u ucusere tu'oya. Caroaca du'sala sicu urugupu wa'atimira, Jerusalapu wa'atimira musu O'acure ejopeoatjo. ²²Musu Samariacjara musu ejopeosere anuro tu'omasitisa'a. Usa purica usa ejopeosere masi'i. A'tiro ni'i. Masare yu'ruoacju judio masu nigusami. ²³Ejopeoritero etarosa'a. A'tiro nicare nitoja'a. Masa O'acure diacjuta ejopeora na ye ejeriporiripu ejopeorasama. O'acu cure ejopeorare tojo ejopeoca usami. ²⁴O'acu bajutigu nimi. Cure ejopeora ejeriporiripu diacjuta ejopeoroua'a.

²⁵Co cure nico niwo:

—Yu'u masi'i. Mesias, O'acu cu bese'cu Cristo, a'tigusami. Cu a'tigu, marire nipe'tisere weregusami, nico niwo.

²⁶Tojo nica tu'ogu, core nibajurecu niwi:

—Yu'u mu'u me'ra ucugu O'acu bese'cu ni'i.

²⁷ Na a'tiro nirī cura ūsā ba'ase durā eja'cārā Jesú tiroṗure etawu. Ūsā Jesú numio me'rā ucūcā i'arā, i'amarīa wa'acāti. Ne ni'cūṗuta cūrē “¿Ñe'enojōrē uago weeati? o ¿ñe'enojō cjasere ucūrā weeati?” ni sērītiña'ma'atiwu.

²⁸ Ūsā na tiroṗu etacā i'agō, co aco waatjare topuṗa dūpocā, macāṗu wa'wa'awō. Topure etago, masārē wereco niwō:

²⁹ —Musā quē'rā i'arā a'tia. Sō'o, ni'cū ūmu niami. Cū yu'u de'ro wee'quere masīpe'ocā'mi. Cū Ō'acū bese'cuta niapība, nico niwō.

³⁰ Be'ro co tojo werecā tu'orā, na Jesú tiroṗu i'arā a'ticārā niwā. ³¹ Na a'tiri cura ūsā Jesure ba'ase ecarā weemiwū.

³² Cū ūsārē niwī:

—Yu'u ba'ase cūosere musā masītisa'a.

³³ Tojo nicā tu'orā, ūsā cū bu'erā “¿Āpērā cūrē ba'ase ecatojapari?” ni a'merī sērītiña'wū.

³⁴ Jesú ūsārē niwī:

—Ō'acū yu'ure o'ōwī. Yu'u cū ūaro weegu wee'e. Cū weeduti'quere weepe'ogu, yu'u ba'agu weronojō tu'oña'a. ³⁵ Musā a'tiro ni wācū'u: “Ba'paritise mujīpūrī du'sa'a otese dūcatiatjo.” Yu'u pe'e i'acāma, pupi nairōṗu wee'e. Jesú a'tiro ucūgū, masārē ucūgū weewī. Na cū ucūsere ējōpeoatjo cārō du'sa'a nīgū, tojo niwī. ³⁶ Ote'quere tūrērī masū cū da'ra'que wapa wapeyeno'sami. Ā'rī da'ragu weronojō masārē ējōpeocā weegū quē'rārē yu'u wapayegusa'a. Ējōpeorā, na catinu'cūcārāsama. Ne waro weremu'tā'cu, apī werenemoturiawā'cāgū na weresere ējōpeocā i'arā, na ṗuarāṗuta e'catirāsama. ³⁷ Masā ucūwuaronojōṗuma a'tiro ni'i: “Ni'cū ne waro otesami. Be'ro te dūcare miirī masū apī nisami tja.” ³⁸ Musā yu'u bu'erā te weronojō ni'i. Āpērā Ō'acū ye cjasere weremu'tācārā

niwā. Ni'cārōacārē yu'u musārē na weremu'tā'quere werenemodutigu o'ó'o. Musā werese me'rā narē yarā wa'acā weerāsa'a, niwī Jesú.

³⁹ Samariacjō co ya macācārārē a'tiro nico niwō:

—Sō'onīcu nipe'tise yu'u wee'quere masīpe'ocā'mi. Co tojo nicā tu'orā, pājārā cūrē ējōpeowā. ⁴⁰ Tojo weerā Jesú tiroṗu a'ti, cūrē na tiroṗu tojadutiwā. Cū na tiroṗure ṗua nūmu tojaque'awī. ⁴¹ Be'ro Jesú cū weresere tu'orā, pājārā ējōpeonemowā. ⁴² Be'ro numiorē niwā:

—Ūsā mu'u were'que me'rā dia'cū cūrē ējōpeowe'e. Ūsā basu cū ucūsere tu'oaṗu. Tojo weerā cūrē ējōpeo'o. Ūsā masī'i. Diacjūta niapā. Cū Ō'acū bese'cu a'ti turicjārā masārē yu'rūogu nimi, niwā core.

Jesú wioḡu docacjū macūrē yu'rūo'que ni'i

⁴³ ṗua nūmu Samariacjārā me'rā nīca be'ro Jesú Galilea di'tapu wa'awī. ⁴⁴ Todūporo a'tiro niwī Jesú:

—Ō'acū ye queti weremu'tārī masūrē cū ya di'tacjārā ējōpeotisama. ⁴⁵ Tojo nimicā, cū ya di'ta Galieaṗu etacā, masā tocjārā pe'e cūrē añurō ñe'ewā. Na quē'rā Jerusaléṗu judío masā bosenuṗu Pascua i'arā eja'cārā niwā. Topu Jesú cū wee'i'o'quere i'acārā niwā. Tojo weerā cūrē ējōpeowā.

⁴⁶ Jesú Galieaṗu ejaḡu, Canāṗu aco nī'quere cū vino wéeca macāṗu apaturi dajawī. Ti macāṗure ni'cū Galilea di'ta wioḡu docacjū niwī. Cū, cū macū dutitigūre Capernaupu cūocu niwī. ⁴⁷ Cū, Jesú Judeaṗu nī'cu Galieaṗu etapu nise quetire tu'ogu, Jesú tiroṗu a'ticu niwī.

—Yu'u macūrē yu'rūogu a'tia. Cū wērīse ṗu'toacāṗu niami, niwī.

⁴⁸ Jesú cūrē niwī:

—Musā yu'u wee'i'oticāma, ējōpeowe'e.

⁴⁹ Cū dutitigu pacu pe'e Jesure niwī:

—Wioḡu, pajaña'ña. Te'a quero yu'u macū wērise dūporo.

⁵⁰ Jesú cūrē niwī:

—Mu'u ya wi'ipū tojaagusa'a. Mu'u macū catisami, niwī. Cū Jesú tojo nisere tu'ogū, cū ya wi'ipū tojaa wa'awī. ⁵¹ Cū dajaguti weeri cura cūrē da'racō'terā ma'apu pōtērī, cūrē werecārā niwā:

—Mu'u macū catiami.

⁵² Na werecā, “¿De'ro nicā cū añunu'cāti?” ni sēritiña'cu niwī. Na “Ñamica'a dajaritero be'ro ujaque suruno'ami”, nicārā niwā.

⁵³ Na werecā, cū “Jesú yu'ure ti horata 'Mu'u macū catisami', niami”, nicu niwī. Tojo weerā nipe'tirā cū, cū ya wi'icjārā Jesure ējōpeocārā niwā.

⁵⁴ Ti di'ta Galileapure aco ní'quere vino cū dūcayūca be'ro wioḡu macūrē yu'ruogū, Jesú puati cū tutuase me'rā wee'ogū weewī. Judea di'tapu ní'cu dajagu, tere weewī.

Jesú sijamasitigure yu'ruo'que ni'i

5 Wioḡu docacjū macūrē yu'ruóca be'ro Jesú Jerusalépu judío masā bosenuḡu i'agū majāmitojaawī tja. ² Jerusalérē sārīsāaca sār'irōpūre ni'cā sope Oveja wāmetiri sope niwū. Ti sope pu'to na u'arātirā apóca pe niwū. Ti pe hebreo ye me'rā Betsaida wāmetiwū. Ti pe sumutopūre ni'cāmocuse tucūrī ti'aya marīse tucūrī niwū. ³⁻⁴ Te tucūrīpu pājārā dutitirā nucūcāpu cūñawā. Caperi bajuno'tirā, opa cō'ñerī sjarā, tojo nicā sijamasitirā niwā. Ti dítarapūre wācūña marīrō ni'cārētiri Ō'acūrē wereco'tegu u'mūsecjū dijatamujāpu. Dijata, acore a'meña'cā weemujāpu. Cū tojo wéeca be'ro ti pepu doqueñojāmū'tāgū yu'ruono'pu. Tojo weerā na cū yu'ruosere co'terā, topu cūñacārā niwā. ⁵ Topūre ni'cū dutitigu niwī. Treinta y ocho cū'marī wa'acaro niwū cū dutitiwā'cōca be'ro. ⁶ Jesú ti

dítara tiropu yu'ruagu, topu cūñagūrē i'awī. Cū yoacā dutiticā i'agū, cūrē sēritiña'wī:

—¿Mu'u yu'ruono'si'rīsari? niwī.

⁷ Cū Jesure yu'tiwī:

—Wioḡu, yu'ure ne weetamugū marīmi. Nipe'tisetiri aco a'meña'rī cura yu'u ti pepu sājāas'ricā, āpērā yu'u dūporo sājāamu'tāmujāwā.

⁸ Jesú cūrē niwī:

—Wā'cānu'cāña. Mu'u cūñarōrē tu-utūrē, wa'agusa'a.

⁹ Cū tojo nirī cura yu'ruono'cupu tojawī. To be'ro wā'cānu'cā, cū cūñarōrē tuutūrē, sijanū'cāwī. Cūrē yu'ruoca nūmu sauru niwū. ¹⁰ Tojo weerā yu'ruono'cu cū cūña'carore o'macā i'arā, judío masā wiorā cūrē nicārā niwā:

—¿De'ro weeguti mu'u ni'cācā marī soodutīca nūmu sauru nimicā, mu'u cūñarōrē o'masijati? Marīrē tojo weedutiwe'e.

¹¹ Cū narē yu'ticu niwī:

—Yu'ure yu'ruo'cu “Mu'u cūñarōrē tu-utūrē, o'mawā'cāgūsa'a”, niami.

¹² Na cūrē nicārā niwā:

—¿Noanojō mu'urē tojo weedutiati?

¹³ Cū Jesure masiticu niwī. Jesú sijamasitigure yu'ruóca be'ro pājārā masā wa'teropu morēsu'uwā'cāwī. Tojo weegu cūrē i'amasiticu niwī. ¹⁴ Be'ro Jesú Ō'acu wi'ipū cūrē bocaejagu, niwī:

—Añurō weepa. Mu'u yu'ruono'cupu ni'i. Apaturi ña'arō weenemoacupa. Mu'u ña'arō weenemogū, nemorō ña'arō yu'rugusa'a, niwī.

¹⁵ Jesú tojo nicā tu'ogū, judío masā wiorārē weregu wa'acu niwī:

—Yu'ure yu'ruo'cu Jesú wāmeticu niami.

¹⁶ Cū tojo nicā tu'orā, judío masā wiorā Jesú cū sauru nicā masārē yu'ruo'que quetire masicārā niwā. Tojo weerā cū me'rā a'pepūrīnū'cā, cūrē wējēsī'rīcārā niwā.

17 Jesú narē niwī:

—Yu'u pacu da'ranu'cūcā'mi. Yu'u quē'rā da'ranu'cūcā'a, niwī Jesú.

18 Sauru nicā da'radutitiserē Jesú yu'rūnū'cāse bu'iri wiorā cūrē wējēsī'rīwā. Be'ro cū Ō'acūrē “Yu'u pacu nimi” nisere tū'orā, nemoṛō cūrē wējēsī'rīwā. “Cū tojo nīgū, Ō'acūrē ni'cārōwijiḡu weemi”, niwā.

Jesucristo cū ye quetire werese ni'i

19 Jesú narē niwī:

—Diacjū masārē wereguti. Yu'u Ō'acū macū yu'u se'saro apeyenojō weemasīwe'e. Yu'u pacu weesere ī'a'a. Te dia'cūrē wee'e. A'tiro ni'i. Nipe'tise yu'u pacu weesere yu'u quē'rā tere wee'e. 20 Yu'ure mal'igū, yu'u pacu nipe'tise cū weesetisere ī'omi. Ni'cārōacā sijamasītigure yu'rūo'que nemorō be'ropure weegusami. Musā tere ī'amarīarāsa'a. 21 Yu'u pacu masā wērī'cārārē masōmi. Cū weronojō yu'u quē'rā yu'u masōsī'rīrārē masōgūsa'a. 22-23 Yu'u pacu masā weesetisere besetimi. Yu'u pe'ere masārē “Añurō weema” o “Na'arō weema” ni, besedutiwī. Nipe'tirā yu'u pacure añurō ucūma. Yu'u quē'rārē añurō ucūato nīgū yu'ure masārē besedutimi. Yu'ure añurō ucūtīrā, yu'ure o'ó'cu quē'rārē añurō ucūtima.

24 »Diacjūta nigūti. Yu'u nisere tū'orā, yu'ure o'ó'cure ējōpeorā catinu'cūsere cuoma. Na bu'iri da'reno'some. Na pecame'epu wa'abo'cārā yu'rūwetitojama. 25 Diacjūta nigūti tja. Cā'rōacā du'sa'a Ō'acūrē moorā yu'ure ējōpeoatjo. Na ējōpeoritero nitoja'a. Yu'u ucūsere tū'o, tere weerā catinu'cūcā'rāsama. 26 Yu'u pacuta masārē catinu'cūsere o'omasīmi. Cāta masārē catinu'cūcā weedutigu yu'ure o'ó'omi. 27 Ō'acū yu'ure masārē besedutisere cūuwī. Yu'u cū macū masā weronojō uputigu nitjāḡū,

masārē bese'e. 28 Musā a'tere tū'orā, ucūaticā'ña. Ni'cā numu nipe'tirā wērī'cārā yu'u ucūsere tū'orāsama. 29 Tere tū'orā, masāperipu nī'cārā masāpe'tiarāsama. Añurō weeseti'cārā catinu'cūajā masārāsama. Na'arō wee'cārā pe'e bu'iri da're bajuriono'ajā masārāsama, niwī Jesú.

Jesucristo “A'te ye bu'iri yu'u Ō'acū macū ni'i” nise ni'i

30 Jesú wiorārē ninemowī tja:

—Yu'u basu, yu'u se'saro masārē besemasītisa'a. Yu'u pacu ūaro, cū dutironojō yu'u bese'e. Yu'u ūaro weesī'rīsere weewe'e. Yu'u pacu yu'ure o'ó'cu ūaro wee'e. Tojo weegū yu'u besese queoro ni'i. 31 Yu'u basu yu'u weesere añurō ucūcā, “Mu'u ucūse wapamarī'i”, nibosa'a. 32 Apī nimi yu'u ucūsere “Añu ni'i” nigū. Cū tojo nigū yu'u pacu Ō'acūta nimi. Cū yu'ure “Mu'u weese añu ni'i” nise pūrīcā, wapati'i. 33 Musā Juā wāmeyeri masūpure yé cjasere sērītiña'dutirā o'ó'cārā niwū. Cū queoro yu'ticu niwī. 34 Yu'u, yé cjasere masā añurō ucūato nisere a'magū mejēta wee'e. Musā yu'rūcā ūasā'a. Tojo weegū a'tiro ucū'u. 35 Juā sī'omu'tāḡū weronojō niwī. Sī'ócjamarīcā ūjūrō, añurō bo'reyusa'a. Te bo'reyuse weronojō yé quetire añurō ī'owī. Musā cū ucūsere tū'orā, yoaticā tere e'catiwū. 36 Yu'u wee'i'o'que Juā ucū'que nemorō wapati'i. Yu'u pacu weeduti'que ni'i. Tojo weese me'rā yu'u pacu diacjūta yu'ure o'ó'wī nisere ī'o'o. 37 Tojo nicā yé cjasere yu'u pacu, yu'ure o'ó'cu añurō ucūmi. Musā Ō'acū ucūsere tū'owe'e. Cū bajusere ī'awe'e. 38 Tojo nicā yu'ure cū o'ó'cure ējōpeowe'e. Tojo weero cū ucūse musārē sājāwe'e. 39 Musā catinu'cūsere bocarāsa'a nīrā, Ō'acū ye queti ojāca pūrīrē wiopesase me'rā bu'enu'cūcā'a. Musā ti pūrī cjasere bu'érā, yé quetireta

bu'e'e. ⁴⁰Musā catinu'cūsere hamirā, yu'ure ējōpeosi'rīwe'e.

⁴¹»Masā yu'ure añurō ucūcā hawe'e.

⁴²Yu'u musārē ī'amasā'i. Musā Ō'acūrē ma'iwe'e. ⁴³Yu'u, yu'u pacu hāro a'topure a'tiwu. Tojo weemicā, musā yu'ure hawe'e. Apī cū hāro a'tigu pe'ere musā hārāsa'a. ⁴⁴Musā basuta musā weesere a'merī “Añu'u”, nicūña'a. Ō'acū ni'cū nigū “Añu'u” nise pe'ere a'mawe'e. Tojo weecūñarā, ¿de'ro wee musā yu'ure ējōpeobosau?

⁴⁵Musā “Cū pacupure weresāgūsami”, ni wācūtīcā'ña. Musā ējōpeo'cu Moiséta musārē weresāgūsami. Musā a'tiro wācū'u: “Moisé duti'quere queoro wee'e. Tojo weerā u'musepu wa'arāsa'a”, ni wācū'u. ⁴⁶Musā cū oja'quere ējōpeorā pūrīcā, yu'u quē'rārē ējōpeobosa'a. Moisé cū oja'que, yé quetita niwū. ⁴⁷Cū yu'ure oja'quere ējōpeotirā, ¿de'ro wee musā yu'u ucūsere ējōpeobosau? niwī Jesú.

Jesú ni'cāmocusetiri mil umuarē eca'que ni'i

(Mt 14.13-21; Mr 6.30-44; Lc 9.10-17)

6 Jerusalépu sijamasitigare yu'ruóca be'ro Jesú Galileapu dajatojaawī tja. Topu nīgū, Galilea cja ditara ape pā'rēpu pē'awī. Ti ditarata Tiberia wāmetiwu. ²Masā cū wee'ose me'rā dutitirārē yu'ruocā ī'arā, pājārā sirutuwā. ³Ūsā ape pā'rēpu pē'atarā, ūrūgūpu mujāa, dujiwu. ⁴Titare judío masā bosenuwu wa'atjo Pascua cā'rōacā du'sawu. ⁵Jesú pājārā masā cūrē sirutucā ī'agū, Felipere niwī:

—¿No'opu marī na pājārārē ecatjere ba'ase duurā wa'arāsari?

⁶Felipere ¿de'ro yu'tigusari? nīgū, tojo sērītiña'wī. Jesú pe'e cū weeatjere masīyutojacu niwī. ⁷Felipe cūrē yu'tiwī:

—Ocho mujīpūrī da'rase wapa narē marī pā duu ecacā, ne ba'abocatisama.

⁸Cū tojo nicā tu'ogu, ūsā me'rācjū André, Simó Pedro acabiji Jesure niwī:

⁹—A'tore ni'cū wī'magū nimi. Cū ni'cāmocuse pā cebada me'rā wee'quepagare cuomi. Tojo nicā wa'i puarā cuomi. A'te ba'ase ā'rā pājārārē ne se'sasome, niwī.

¹⁰Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú niwī:

—Narē nipe'tirārē dujidutiya. Na dujiro añurō tātīwu. Tojo weerā nipe'tirā dujiwā. Ni'cāmocusetiri mil umua niwā. ¹¹Be'ro Jesú pārē mii, Ō'acūrē e'catische o'owī. Tu'ajanu'cō, ūsārē o'owī. Be'ro ūsā masā nipe'tirārē ducawaawu. Mejārōta wa'i me'rā quē'rārē weewī. Ūsā na ba'asī'rīrō ejatuario narē etiwu. ¹²Na ba'a yapíca be'ro Jesú ūsārē niwī:

—Na ba'adu'ase cō'orī nīgū, tere seesāña, niwī.

¹³Ni'cāmocusepaga pā nimi'que ūsā ba'adu'a'quere seesācāpuma, doce pi'seri mu'muse pi'seri wijawu. ¹⁴Masā Jesú tojo weecā ī'arā, cūrē niwā:

—“Ō'acū ye queti weremu'tārī masū a'tiacu niapu” ni'cu ā'rīta nitu'sami.

¹⁵Na cūrē uputu tutuaro me'rā miaa, wiogu sōrōsī'rīmiwā. Cū pe'e na tojo weesī'rīsere ī'agū, cū se'saro nisī'rīgū ūrūgūpu mujāa wa'awī.

Jesú acopu sijawā'cā'que ni'i

(Mt 14.22-27; Mr 6.45-52)

¹⁶Be'ro na'ique'awā'cātiri cura ūsā ditarapu bu'awu. ¹⁷Bu'ata, Capernaupu wa'arā yucusupu mujāsājāa, ti ditarare pē'anu'cāwū. Na'inucūaca be'ropu niwū. Jesú titare bajutiwī yujupu. ¹⁸Ūsā pē'arī cura wī'rō uputu wēetuuwā'cātīwu. Tojo wa'acā, pā'cōrī pacase wā'cāwū. ¹⁹Ūsā yoaro ni'cāmocuse kilómetro wa'áca be'ro Jesú ūsā tiropu a'tigu, acopu sijawā'cātīwī. Cūrē ī'arā, uputu ucawu. ²⁰Cū ūsārē niwī:

—Yu'u ni'i. Uiticā'ña, niwī.

²¹ Ūsā cūrē mujāsājādutiwū. Cū sājāca be'ro ūsā wa'aro ape pā'rēpu maata ejabaque'owū.

**Masā ditara sumutopū
cō'o'cārā Jesure a'mase ni'i**

²² Ape nūmū masā ape pā'rēpu toja'cārā nituopjū me'rā ūsā pē'a'quere masicārā niwā. Tojo nicā “Jesú cū bu'erā me'rā wa'atiami”, nicārā niwā. ²³ Na tojo nicūñarī cura apeye yucūsupawū etacaro niwū. Tepawū Jesú cū pacūre cū e'catise o'óca be'ro ūsā ba'a'caropū etacaro niwū. Te Tiberia cjasepawū nicaro niwū. ²⁴ Be'ro masā ape pā'rēpu toja'cārā Jesú, cū bu'erā marīcā ī'arā, a'tiro weecārā niwā. Te yucūsupawūpū mujāsājāa, Capernaupū Jesure a'marā a'ticārā niwā.

Jesú masārē werese ni'i

²⁵ Na a'ti pā'rēpu pē'ajarā, Jesure bo-caejarā, cūrē sērītiña'wā:

—¿Wiogu, de'ro nicā mū'ū pē'ajati atopure?

²⁶ Jesú narē yu'tiwī:

—Diacjūta nigūti. Musā pá ba'a yapí'que ye bu'iri yū'ure a'ma'a. Yū'ū tutuaro me'rā wee'que pe'ere ¿de'ro nirō weeati? ni tū'omasītisa'a. ²⁷ Musā ba'ase dia'cūrē wapata'asī'rīrā, da'raticā'ña. Te maata pe'tise ni'i. Apeye ba'asere a'maña. Te catinu'cūse o'ose ni'i. Tereta yū'ū Ō'acū macū masū weronojō uputigu musārē o'ogusa'a. Ō'acū yū'ū pacū yū'ure cū o'ó'cu nisere musārē ī'otojawī.

²⁸ Na cūrē sērītiña'wā:

—¿De'ro weerāsari ūsā Ō'acū weeduti'quere añurō weeyapada'reosī'rīrā?

²⁹ Jesú narē yu'tiwī:

—Ō'acū musārē weeduti'que a'tiro ni'i. Yū'ure cū o'ó'cure ējōpeodutimi.

³⁰ Na cūrē sērītiña'wā:

—¿Ñe'enojō me'rā ī'ogūsari ūsā mū'urē ējōpeocā? ¿De'ro bajuse

weegusari? ³¹ Marī ñecūsumūa manā wāmetisere ba'acārā niwā. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta te ba'ase ū'muse cjasere cū o'o'que nicaro niwū, niwā Jesure.

³² Cū narē yu'tiwī:

—Diacjūta nigūti. Moisé ū'muse cjase ba'asere o'oticu niwī narē. Yū'ū pacū pe'e o'ocu niwī. Cūta masārē ba'ase ū'muse cjase, diacjū cjasere o'omi. ³³ Ba'ase ū'muse cjase ū'musepu dijati'que ni'i. Masārē catinu'cūcā wee'e.

³⁴ Na cūrē niwā:

—Wiogu, te ba'asere ūsārē o'onu'cūcā'ña.

³⁵ Jesú narē niwī:

—Yū'ūta ba'ase ū'muse cjase ni'i. Catinu'cūcā wee'e. Yū'ure ējōpeosirutugu ne ūjaboasome. Ne acowuosome. A'tiro ni'i. Ba'a yapigu ūjaboatimi. Sī'rī yapigu acowuotimi. A'te weronojō yū'ure ējōpeorā yapirā weronojō añurō tū'oña'nu'cūrāsama. ³⁶ Yū'ū toduporo ní'caronojōta yū'ure ī'amirā, musā ējōpeowe'e. ³⁷ Nipe'tirā yū'ū pacū o'o'cārā yū'ure ējōpeosama. Yū'ure na ējōpeocā, narē ñe'eticā weesome. ³⁸ Ū'musepu ní'cu yū'ū uaro weegu a'titiwū. Yū'ure o'ó'cu dutiro pe'ere weegu a'tiwū. ³⁹ Cū a'tiro ūami. Cū yū'ure o'o'cārārē bajuriocā ūatimi. Na pecame'epū wa'acā ūatimi. Be'ropū a'ti ūmūco pe'ticā, yū'ū narē masōcā ūasami. ⁴⁰ Yū'ure o'ó'cu a'tiro weecā ūami. “Nipe'tirā yū'ure ējōpeorā catinu'cūcā'rāsama”, nimi. Yū'ū a'ti ūmūco pe'ticā, narē masōgūsa'a, niwī Jesú.

⁴¹ Jesú “Yū'ū ū'musepu dijati'cu ba'ase weronojō nigū ni'i” nicā tū'orā, judío masā wiorā cū me'rā ua wa'awā.

⁴² A'tiro niwā:

—¿Ā'rī tojo ucūgū, Jesú, José macū mejēta niti? Cū pacūre, cū pacore marī masī'i. ¿De'ro weegu cū “Ū'musepu ní'cu dijatiwū”, niti?

⁴³Na tojo nicā tū'ogu, Jesú niwī:

—Yū'ure ucjaticā'ña. ⁴⁴Ne ni'cū na ūaro yū'ure sirutumasītisama. Yū'ure o'ó'cu yū'u pacu na yū'ure ējōpeocā ūasāmi. Cū ūasā'cārā dia'cū sirutumasi'sama. Yū'ure siruturārē a'ti ūmūco pe'ticā, masōgūsa'a. ⁴⁵Ō'acū ye queti weremū'tārī masā a'tiro ojacārā niwā: “Ō'acū nipe'tirārē bu'egusami.” Tojo weerā nipe'tirā yū'u pacu weresere tū'o ējōpeorā yū'ure siruturāsama.

⁴⁶»Ne ni'cū masū Ō'acū yū'u pacure ī'atimi. Yū'u cū me'rā ní'cu dia'cū ī'awū.

⁴⁷Diacjūta nigūti. Yū'ure ējōpeogu catinu'cūgūsami. ⁴⁸Yū'u ū'mūse

cjase ba'ase ni'i. Catinu'cūsere o'o'o.

⁴⁹Mūsā nēcūsūmūa yucu marīrō, masā marīrōpū manārē ba'acārā niwā. Tere ba'a'cārā nimirā, wērīa wa'acārā niwā.

⁵⁰Yū'u pe'e ba'ase ū'mūse cjase pe'ere ucū'u. Tere ba'arā, catinu'cūcārāsama.

⁵¹Te ba'ase ū'mūsepū dijati'cu yū'ūta ni'i. Tere ba'arā, catinu'cūcārāsama. Yū'u ba'ase o'ose yū'u upū ni'i. Yū'u upūre a'ti ūmūcocjārārē catinu'cūdutigu o'ogūti, niwī Jesú.

⁵²Cū tojo nicā tū'orā, judío masā wiorā a'merī ucūwā:

—¿De'ro wee marīrē ā'rī cū upūre ba'adutibosari?

⁵³Jesú narē niwī:

—Diacjūta nigūti. Mūsā yū'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigū yé upūre ba'atirā, yé díre sī'rītirā, catinu'cūsoma.

⁵⁴Yū'u upūre ba'arā, yé díre sī'rīrā pe'e catinu'cūcārāsama. Na wērīca be'ro a'ti turi pe'ticā, narē masōgūsa'a. ⁵⁵Yé upū ba'ase waro ni'i. Yé dí sī'rīse waro ni'i. ⁵⁶Yé upūre ba'agu, yé díre sī'rīgū yū'u me'rā nimi. Yū'u quē'rā cū me'rā ni'i. ⁵⁷Yū'u pacu catinu'cūgū yū'ure o'ó'wī. Yū'u cū me'rā cati'i. Tojo weegu yū'u upū ba'agūre catinu'cūcā weegūti. ⁵⁸Yū'u ū'mūsepū cjase ba'ase dijati'quere ucū'u. A'te ba'ase manā mūsā nēcūsūmūa ba'a'que weronojō ni-

we'e. Na tere ba'amirā, wērīa wa'acārā niwā. Yé upūre ba'arā pūrīcā catinu'cūcārāsama, niwī Jesú.

⁵⁹Jesú narē a'tere Capernaupū judío masā nerērī wi'ipū bu'ewī.

Masā Jesure sirutudu'u'que ni'i

⁶⁰Jesure siruturi masā cū bu'esere tū'orā, a'tiro niwā:

—Cū werese diasayū'rua'a. ¿Noa tere tū'omasipōtēobosau?

⁶¹Tojo ucūsere tū'ogu, Jesú narē niwī:

—¿Mūsā yū'u tojo ucūsere tū'satisfari?

⁶²¿De'ro wa'abosari yū'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigū apaturi todūporo yū'u ní'caropū mūjācā tja?

Mūsā tere ī'arā, ¿de'ro tū'oña'bosari?

⁶³Espírītu Santu catisere o'omi. Marī upū marīrē catise o'owe'e. Yū'u ba'ase,

sī'rīse ucūgū, po'peapū ejeripō'rā cjasere ucūgū wee'e. Yū'u ucūsere ējōpeorā catinu'cūcārāsama. ⁶⁴Āpērā

mūsā tiropūre yū'u weremicā, yū'ure ējōpeotima yujupū, niwī Jesú.

Jesú cūrē ējōpeotiajārē ne waropūta masītojacu niwī. Tojo nicā cūrē āpērārē wējēdutigu o'oacjū quē'rārē masītojawī.

⁶⁵Jesú masārē niwī:

—Tojo weegu yū'u mūsārē mejēpū ní'caronojōta ne ni'cū cū ūaro yū'ure sirutumasi'sami. Yū'u pacu o'onorā dia'cū sirutumasi'sama, niwī Jesú.

⁶⁶Tita pājārā cūrē sirutumi'cārā sirutudu'ucā'wā. ⁶⁷Na tojo weecā ī'agū, Jesú ūsā cū bu'erārē sērītiña'wī:

—¿Mūsā quē'rā wa'asī'rīsari?

⁶⁸Simó Pedro cūrē yū'tiwī:

—Wiogu, ¿noa pe'ere sirutubosari? Mū'u ucūse catinu'cūsere o'o'o. ¿Ūsā no'opū wa'abosau? ⁶⁹Ūsā mū'urē ējōpeotoja'a. Ūsā masī'i, mū'u añugū Ō'acū bese'cuta ni'i.

⁷⁰Jesú ūsārē niwī:

—Yū'u mūsā docere besewū. Yū'u tojo wéeca be'ro nimicā, ni'cū mūsā me'rācjū wātī yagu nimi.

⁷¹ Jesús tojo nígũ, Juda Iscariotere, Simó macūrē nígũ weewī. Juda ūsā me'l'racjũ nimiwī. Tojo nimigũ, be'ropure Jesure i'atu'tirāpure o'owī.

Jesure cū acabijirā Judea di'tapu majāmitojaduti'que ni'i

7 Jesús masārē bu'éca be'ro Galileapu i'acusiawī. Cū judío masā wējērī nígũ, Judea di'tapure wa'así'rītiwī. ²Titare judío masā ñecūsũma wi'seriaca na wee'quere wācūsiruturātirā weewā. Tojo weerā ti bosenuu niatji dūporoacā Jesús acabijirā cūrē niwā:

³—A'topure tojaque'aticā'ña. Mũ'u bu'esere siruturā tiro Judeapu tojaagusa'a. Topu napure wee'ogũ wa'aya. ⁴Masā mũ'urē masicā uagu, ya'yioropu wee'oticā'rōua'a. Mũ'u tere wee'ogũ, nipe'tirā i'orōpu wee'ogũ wa'aya, niwā.

⁵Cū acabijirāputa cūrē ējōpeotiwā. ⁶Jesú narē niwī:

—Yũ'u no'o ūaro wa'amasītisa'a. Yũ'u pacu yũ'ure cūu'que ejawe'e yujupu. Musā pūrīcārē wiowe'e; no'o ūaro wa'amasī'i. ⁷A'ti ūmucocjārā ña'arō weerā musārē i'atu'titima. Na ña'arō niseti'quere wercā, yũ'ure i'atu'tima. ⁸Musā bosenuurē i'arā wa'aya. Yũ'u pacu yũ'ure cūu'caro ejawe'e. Tojo weegu ni'cārōacāma yũ'ua wa'awe'e, niwī Jesús. ⁹Tojo níca be'ro Galileaputa tojacā'wī.

Jesú wi'seriaca weeri bosenuurē i'agũ wa'a'que ni'i

¹⁰Cū acabijirā Jerusalēpu bosenuu i'arā wa'awā. Be'ropu Jesús quē'rā cū acabijirārē sirutuwa'cāwī. Topure ne etagu, masā'i'otiwī. Cūrē masicā ūatiwī. ¹¹Ti bosenuu nicā, judío masā wiorā Jesure a'marā, “Sō'onícu waro ¿no'opu nisari?” nicārā niwā.

¹²Jesure pājārā masā a'tiro nicārā niwā. Āpērā “Añugũ nimi”, nicārā niwā.

Āpērā pe'e “Nitimi, masārē nisoogu ña'agũ nimi”, nicārā niwā.

¹³Judío masā wiorārē uirā, nipe'tirā tu'oropu Jesús ye cjasere ucūtiwā.

¹⁴Jerusalēpu bosenuu decótiari cura Jesús Ō'acū wi'ipu sājāa, masārē bu'ewī.

¹⁵Cū bu'esere tu'orā, judío masā wiorā tu'omariawā.

—Ā'rī bu'etimigũ, ¿de'ro weegu tocā'rō masīti? niwā.

¹⁶Jesú narē niwī:

—Yũ'u bu'ese, ye mejeta ni'i. Yũ'u pacu, yũ'ure o'ó'cu ye ni'i. ¹⁷No'o Ō'acū ūaro weesí'rigũnojo yũ'u ucūserē “Diacjũta ni'i”, ni masīgũsami. “Ō'acū dutiro bu'emī. Cū ūaro bu'etimi”, nigũsami. ¹⁸Ni'cū cū ūaro ucūma'agũ “Cū añurō ucūme'rīmi” nicā tu'osí'rīsami. Apī Ō'acū ūaro weregu pe'le masā “Ō'acūrē añuyũ'ruami” nicā ūasami. Cū pūrīcā nisootti, diacjũ ucūsami.

¹⁹»Musārē Ō'acū duti'quere Moisé o'ocu niwī. Tojo weemicā, musā ne ni'cū te dutisere weewe'e. ¿De'ro weerā musā yũ'ure wējēsí'rīti? ni sērītiña'wī.

²⁰Masā cūrē niwā:

—¿Noa mũ'urē wējēsí'rīti? Mũ'u wātī sājāno'cu nisa'a.

²¹Jesú narē niwī:

—Sijamasítigure sauru nicā yũ'ruocā i'aucuatjārā, yũ'ure wējēsí'rī'i. ²²¿De'ro weerā musā ūcuati? Moisé musārē a'tiro duticu niwī: “Musā pō'rā ūmuarē ni'cā semana bajuáca be'ro na ō'rēcju yapa caserore yejecō'aña”, nicu niwī. Cū tojo dutise dūporo musā ñecūsũma maata tojo weemujātitojacārā niwā. Apetero na sauru nicā bajuabosama. Na bajuáca be'ro ni'cā semana queoro sauruta nibosa'a tja. ²³Musā Moisé duti'quere queoro weesí'rīrā, sauru nimicā, na ō'rēcju yapa caserore yejecō'asa'a. Tojo weemirā, yũ'u sauru nicā ni'cūrē yũ'ruocā i'arā, ¿yũ'u me'rā tu'saweti? ²⁴Bu'icjase bajuyoropu cjase dia'cūrē

ĩ'abeseticã'ña. Queoro ĩ'atojarãpu beseya, niwĩ Jesú.

**Jesú cū u'musepu
a'ti'quere ucú'que ni'i**

²⁵ Jesú masārē bu'eri cura āpērā Jerusalécjārā niwā:

—¿Ā'rīta niti na wējēsī'rī wapagú?

²⁶ Cū nipe'tirā ĩ'orõpu bu'egu weemi. Na cūrē ne mejēcã nitiamo. ¿Apetero weerā wiorā ā'rī Ō'acū macū cū bese'cu nimi nisere ējõpeosari? ²⁷ Ā'rī Ō'acū bese'cu nitisami. Cū ya macārē marĩ masĩ'i. Ō'acū bese'cu nicā pūrĩcārē, marĩ cū a'ti'carõpũre masĩtiboapã, niwā.

²⁸ Jesú cū bu'eri cura na tojo ni ucūcã tũ'ogũ, tutuaro narē niwĩ:

—Musã yũ'ure masĩ'i, nimiba. Tojo nicã yũ'u a'ti'carõpũre masĩsa'a. Yũ'u ũaro me'rã a'titiwũ. Yũ'ure o'ó'cu diacjũ weegú nimi. Musã cūrē masĩwe'e.

²⁹ Yũ'u cū tiropũ ní'cu ni'i. Tojo weegũ cūrē masĩ'i, niwĩ Jesú.

³⁰ Cū tojo nicã tũ'orã, cūrē bu'iri da'reri wi'ipũ miasĩ'rĩmiwã. Ō'acū cūu'que ejatiyucã, cūrē miatiwã.

³¹ Masã pãjārã cūrē ējõpeowã. A'tiro niwā:

—¿To pūrĩcārē Ō'acū bese'cu Cristo a'tigũ, ā'rī wee'io'que nemorõ weegusari? niwā.

**Jesure bu'iri da'reri
wi'ipũ miasĩ'rĩmi'que ni'i**

³² Fariseo masã “Ā'rī Ō'acū bese'cu nimi” nisere tũ'ocārã niwã. Tojo weerã pa'ia wiorã me'rã Ō'acū wi'li col'terã surarare Jesure ñe'edutirã o'ócārã niwã.

³³ Jesú pe'e masārē a'tiro niwĩ:

—Yũ'u musã me'rã yoaticã nigũsa'a. Be'ro yũ'ure o'ó'cu tiropũ wa'aguti.

³⁴ Yũ'ure a'masiruturã, musã bocasome. Yũ'u wa'arõpũre wa'amasĩsome.

³⁵ Judío masã wiorã a'merĩ sērĩtiña'wã:

—Ā'rī yũ'ure bocasome nígũ, ¿no'opũ wa'agusari? ¿Cū judío masã griego masã tiropũ wa'astea'cārārē bu'esijagu wa'agusari? ¿Griego masã quē'rārē bu'egusari? ³⁶ Cū tojo ní'que ¿de'ro nisi'rĩrõ weepari? ni a'merĩ sērĩtiña'wã.

Acowũose cjasere Jesú were'que ni'i

³⁷ Jesú bosenuũ na weeyapatiri nuũu warore wã'cãnu'cã, tutuaro me'rã niwĩ:

—Acowũorã, yũ'u tiropũ a'ti, sĩ'rĩrã a'tia. ³⁸ Tojo weerã yũ'ure ējõpeocã, musã ye ejeripõ'rãrĩpu Espĩritu Santu nigũsami. Cū dia aco o'mabũronu'cũrõ weronojõ nigũsami. Ō'acū ye queti ojãca pũrĩpu ní'caronojõta nirõsa'a, niwĩ Jesú.

³⁹ Cū aco o'mabũronu'cũsere ucũgũ, Espĩritu Santure ucũgũ weewĩ. Cũta Jesure ējõpeorãpũre sãjãacjũ nigũsami nígũ, tojo niwĩ. Titare Espĩritu Santu cū a'tise duporo niwũ. Jesú cū wērĩ masãmu'jãatiyucã, Espĩritu Santu a'titiwĩ yujupu.

Masã na dũcawatise ni'i

⁴⁰ Āpērã Jesú ucú'quere tũ'orã, a'tiro niwā:

—Diacjũta ni'i. Ā'rī “Ō'acū ye queti weremu'tãrĩ masũ a'tiacjũ niapu” na ní'cũta nimi.

⁴¹ Āpērã a'tiro niwā:

—Ā'rī Ō'acū bese'cu Cristo nimi, niwã. Āpērã pe'e “Ō'acū bese'cu de'ro Galileacjũ nibosabe. ⁴² Ō'acū ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro niwũ: ‘Ō'acū bese'cu Davi weronojõ Belécjũ nigũsami. Cū pãrãmi nituriagupũ nigũsami’, ni ojano'wũ”, niwã.

⁴³ Jesure masã ni'cãrõnojo wãcũtiwã. Tojo weerã dũcawatia wa'awã. ⁴⁴ Āpērã cūrē bu'iri da'reri wi'ipũ miasĩ'rĩwã. Tojo weesĩ'rĩmirã, weetiwã.

Judío masã wiorã Jesure ëjõpeoti'que ni'i

⁴⁵ Õ'acũ wi'i co'terã surara Jesure ñe'edutirã o'óno'cãrã a'tiro weewã. Na o'ó'cãrã tiro fariseo masã, tojo nicã pa'ia wiorã tiropũ majãmitojaawã. Topũ na etacã, wiorã narẽ sërĩtiña'cãrã niwã:

—¿De'ro weerã Jesure ñe'e miititiati? nicãrã niwã.

⁴⁶ Surara narẽ yu'ticãrã niwã:

—Ne ni'cũ cũ weronjõ ucũcã, tu'otirã nicãti.

⁴⁷ Fariseo masã narẽ nicãrã niwã:

—¿Musã quẽ'rã cũ bu'e'quere tu'orã, ëjõpeoti? ¿Nisoono'ati? ⁴⁸ Añurõ tu'o-masiña. Ne ni'cũ wiogũ, ne ni'cũ fariseo masũ cürẽ ëjõpeotima. ⁴⁹ Sõjã pãjãrã cũ weresere ëjõpeorã, Õ'acũ Moisére dutise cũu'quere masĩtibutiamã. Õ'acũ narẽ bu'iri da'regusami, nicãrã niwã surarare.

⁵⁰ Nicodemo ñamipũ Jesure i'agũ eja'cu fariseo masũ nicũ niwĩ. Cũ me'lãcãrã wiorãrẽ a'tiro nicũ niwĩ:

⁵¹ —Marĩrẽ dutise a'tiro ni'i: “Ni'cũ cũ ña'arõ wee'quere i'atojarãpũ, bu'iri da'reroua'a”, ni'i, nicũ niwĩ.

⁵² Na cürẽ niwã:

—¿Mu'ũ quẽ'rã Galileacjũ niti? Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ bu'eya. Ne ni'cũ Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ Galileacjũ nitimi, nicãrã niwã.

Ña'arõ weegore weresã'que ni'i

⁵³ Nipe'tirã masã Jerusalépu bosenuũ eja'cãrã na ye wi'seripũ dajatojaawã.

8 Jesú pe'e ñrũgũ Olivo wãmeticjupũ wa'awĩ. ² Be'ro ape numũ bo'reacã Õ'acũ wi'ipũ wa'awĩ tja. Masã nipe'tirã cũ tiropũ nerẽwã'cãtiwã. Cũ ejanujã, narẽ bu'ewĩ. ³ Cũ bu'eri cura Moisé duti'quere bu'eri masã, tojo nicã fariseo masã Jesú tiropũ etawã. Na ni'cõ numio apĩ co marãpũ nitigu me'rã ña'arõ weemigõ tõ'o'core masã i'orõpũ miiejawã.

⁴ Na Jesure niwã:

—Wiogũ, a'tigo co marãpũ nitigu me'rã ña'arõ weegore bocaepãpũ. ⁵ Moisé tojo weegonjõrẽ ùtãperi me'rã doquewëjêduticu niwĩ. ¿Mu'ũ waro de'ro niti?

⁶ ¿De'ro yu'tigusari? nĩrã, cürẽ tojo sërĩtiña'wã. Na a'tiro wãcũwã: “Cũ mejecã yu'ticã, wiorãrẽ weresãrãsa'a”, ni wãcũwã. Na sërĩtiña'cã tu'ogũ, mu'rĩque'a, cũ omopica me'rã nucũcãpũ ojawĩ. ⁷ Na cürẽ sërĩtiña'du'uticã i'agũ, cũ wã'cãnu'cã, narẽ niwĩ:

—Musã wa'teropũ no'o nigũ ne ni'cãti ña'arõ weetigu, ùtãgã mi, core doquenu'cãña.

⁸ Be'ro mu'rĩque'a, ojanemowĩ tja. ⁹ Cũ tojo nicã tu'orã, na bu'iritirã tu'oña'wã. Tojo weerã siape me'rã nipe'tirã uuiwijape'tia wa'awã. Bucurã waro wijamũ'tãwã. Be'ro ãpẽrã quẽ'rã sirutuwi jawã. Jesú ni'cũta co numio me'rã cõ'onujãwĩ. ¹⁰ Cũ wã'cãnu'cã, co ni'cõrẽta i'agũ, niwĩ:

—Mu'urẽ weresãrã waro ¿no'o wa'ati? Mu'urẽ “Ûtã me'rã doquewëjêrõua'a”, ¿nitiati?

¹¹ Co cürẽ niwõ:

—Nitiamã.

Jesú core niwĩ:

—Yu'ũ quẽ'rã mu'urẽ “Bu'iri da'reroua'a”, niwe'e. Wa'agosa'a. Apaturi ña'arõ weenemotićãña, niwĩ.

Jesú sĩ'ose weronjõ cũ nise ni'i

¹² Ni'cãti Jesú masãrẽ bu'égũ, a'tiro niwĩ:

—Yu'ũ a'ti nucũcãcãrãrẽ sĩ'ose weronjõ ni'i. Yu'ure siruturã na'itĩ'arõpũ nĩrã weronjõ nitima. Yu'ũ na me'rã ninu'cũ'u. Na de'ro weeatjere i'õ'õ. Tojo weerã añurõ nisetimasãma.

¹³ Cũ tojo nicã tu'orã, fariseo masã Jesure niwã:

—Mu'ũ basu mu'ũ weesere ucũcã, mu'ũ ucũse wapamarĩ'i.

14 Jesú narē niwī:

—Yu'u basu yu'u weesere ucūmicā, yu'u ucūse wapati'i. Yu'u ní'caropu yu'u dajatojaatjere masī'i. Musā pūrīcā yu'u ní'caro yu'u dajatojaatjopure masīwe'e.

15 Musā a'ti umucocjārā wācūse me'rā bese'e. Yu'u pūrīcā yu'u se'saro ne ní'cūrē besewe'e. 16 Yu'u besegu, queoro besebosa'a. Yu'u űaro besewe'e. Yu'u pacu, yu'ure o'ócū me'rā bese'e. 17 Musārē dutise na oja'que a'tiro ni'i: “Puarā masā ní'cārōnojō na i'a'quere weresācā, ējōpeoroua'a.” 18 Yu'u werese quē'rā tojota ni'i. Yu'u, yu'u pacu yu'ure o'ócū me'rā yé cjasere añurō ucū'u. Tojo weero yu'u ucūse queoro ni'i.

19 Na Jesure sērītiña'wā:

—To pūrīcārē ¿mu'u pacu no'opu nisari?

Jesú narē yu'tiwī:

—Musā yu'ure masīwe'e. Yu'u pacu quē'rārē masītisa'a. Yu'ure masīrā, cū quē'rārē masīboapā, niwī.

20 Jesú tojo ucūgū, Ō'acū wī'ipū niwī. Masā niyeru o'orā na sāase acari tiropu niwī. Cū topu nicā, cū pacu cūrē cūu'que ejatiyucā, ne ní'cū cūrē bu'iri da'reri wī'ipū miatiwā.

Jesú “Yu'u wa'atjopure musā wa'asome” ní'que ni'i

21 Jesú judío masā wiorārē niwī:

—Yu'u wa'agu wee'e. Yu'u wa'áca be'ro musā yu'ure a'marāsa'a. Musā acobocono'ña marīrā wērīrāsa'a. Yu'u wa'atjopure musā wa'amasīsome.

22 Na a'merī sērītiña'wā:

—¿Cū basu wējē, wērīgūsari? ¿Tojo weerā cū wa'atjopure marī wa'amasītisari?

23 Jesú narē niwī:

—Musā a'ti nucūcācjārā ni'i. Yu'u űmūsecjū ni'i. 24 Tojo weegu musārē toduporo “Acobocono'ña marīrā wērīrāsa'a”, niapu. Musā yu'ure “Cūta

nimi”, ni ējōpeowe'e. Tojo weerā musā acobocono'ña marīrā wērīrāsa'a.

25 Na Jesure sērītiña'wā:

—¿Noanojō niti mu'u?

Jesú narē niwī:

—Ne waropu musārē weretojami-wū. 26 Yu'u peje waro musārē werese cuo'o. Tojo nicā musārē bu'iri da'reatje quē'rārē cuo'o. Yu'ure o'ócū diacjū ucūmi. Cū ucū'quere, yu'u tu'o'quere musārē a'ti nucūcācjārārē wereturia'a, niwī Jesú.

27 Jesú tojo ucūgū, cū pacu Ō'acūrēta ucūgū weemiwī. Masā pe'e cū tojo ucūsere tu'omasītiwā. 28 Tojo weegu Jesú narē niwī:

—Musā yu'ure űmuarōpu tuumorōnū'cōrāpu, yu'u Ō'acū bese'cu nisere masīrāsa'a. “Cū űaro weetipī”, nirāsa'a. Yu'u pacu yu'ure were'que se'sarore musārē were'e. 29 Yu'ure o'ócū yu'u me'rā nimi. Yu'u cū tu'sase dia'cūrē wee'e. Tojo weegu yu'ure ne cō'awā'cātimi.

30 Jesú tojo nicā tu'orā, pājārā cūrē ējōpeowā.

Ō'acū pō'rā ye queti, apeye ña'arō weenu'cūrā ye queti ni'i

31 Jesú judío masā cūrē ējōpeorārē a'tiro niwī:

—Musā yu'u bu'esere yu'tirā, yarā waro nirāsa'a. 32 Diacjūcjūrē masīrāsa'a. Cūrē masīrā, musā ña'arō weesere dutigu doca nisome.

33 Na cūrē niwā:

—¿De'ro weegu mu'u “Ña'arō weesere dutigu doca nisome”, niti? Ūsā Abrahā pārāmerā nituriarā ni'i. Ūsā apī dutise doca nititowawū.

34 Jesú narē niwī:

—Diacjūta nigūti. Nipe'tirā ña'arō weerā na ña'arō weesere du'umasītirā, te doca niwā'ñasama. 35 Ni'cū āpērārē da'racō'tegu cū wioqu ya wī'icjū waro nitimi. Ti wī'i wioqu macū pe'e ti wī'icjū

waro nimi. ³⁶ Yũ'u Ō'acũ macũ musã ña'arõ weese doca nimi'cãrãrẽ yũ'rũwet-icã weegu a'tiwũ. Tojo weẽca be'ro diacjũta musã yũ'ruono'cãrã nirãsa'a. ³⁷ Yũ'u musã Abrahã pãrãmerã nituriarã nisere masitoja'a. Tojo nimirã, musã yũ'u ucũsere ëjõpeosi'rĩtisa'a. Tojo weerã yũ'ure wëjësi'rĩsa'a. ³⁸ Yũ'u pacu yũ'ure ì'o'quere musãrẽ were'e. Musã pũricã musã pacu duti'quere weesa'a.

³⁹ Na cũrẽ niwã:

—Ûsã ñecũ Abrahã nimi.

Jesũ narẽ niwĩ:

—Musã Abrahã pãrãmerã waro ni'ĩ nĩrã, cũ wee'caro weronojõ weebosa'a. ⁴⁰ Diacjũ cjase yũ'u pacu bu'e'quere weremicã, yũ'ure wëjësi'rĩ'i. Abrahã ne tojo weeticu niwĩ. ⁴¹ Musã pe'e musã pacu weesenõjõrẽ weesa'a, niwĩ Jesũ.

Cũ tojo nicã tu'orã, na niwã:

—Ûsã, pacu marĩrã, tojo boca'cãrã weronojõ niwe'e. Ō'acũ ni'cũta ùsã pacu nimi.

⁴² Jesũ narẽ niwĩ:

—Musã diacjũta Ō'acũ ùsã pacu nimi nĩrã, yũ'ure uabosa'a. Yũ'u cũ me'rã nĩ'cuta a'tiwũ. Yũ'u uaro a'titiwũ. Ō'acũta yũ'ure o'ówĩ. ⁴³ ¿De'ro weerã musã yũ'u ucũsere tu'omasiweti? A'tiro ni'ĩ. Musã yũ'u ucũsere tu'o ëjõpeosi'rĩwe'e. Tojo weerã tojo wee'e. ⁴⁴ Musã pacu wãti nimi. Musã cũ yarã ni'ĩ. Tojo weerã cũ uaro weesi'rĩ'i. Cũ ne waroputa masãrẽ wëjëcõ'agũ nitojacu niwĩ. Cũ ne cã'rõacã diacjũ cjasere weetimi. Ne ni'cãti diacjũ ucũtisami. Cũ nisoogu nimi. Tojo weegu nisoose me'rãta ucũsami. Cũ nisoosepijatjãgũ, nisoose wioogu nimi. ⁴⁵ Musã pe'e yũ'u diacjũ ucũse ye bu'iri yũ'ure ëjõpeowe'e. ⁴⁶ ¿Noanojõ yũ'ure “Mu'u ña'a ni'ĩ”, nibosari? Yũ'u diacjũ ucũmicã, ¿de'ro weerã yũ'ure ëjõpeoweti? ⁴⁷ Ō'acũ põ'rã cũ ucũsere tu'o yũ'tima. Musã cũ yarã mejëta

ni'ĩ. Tojo weerã yũ'u ucũsere tu'o ëjõpeosi'rĩwe'e, niwĩ Jesũ.

Abrahã duporo Cristo nitoja'que ni'ĩ

⁴⁸ Jesũ tojo nicã tu'orã, judío masã cũrẽ niwã:

—Ûsã mu'urẽ Samariacjũ, wãti sãjãno'cu ni'ĩ nĩrã, diacjũta ni'ĩ.

⁴⁹ Jesũ narẽ niwĩ:

—Yũ'u wãti sãjãno'cu niwe'e. Yũ'u weese me'rã yũ'u pacure masã añurõ ucũcã wee'e. Musã pe'e yũ'u weesere ì'arã, “Ña'arõ weegu weemi”, ni'ĩ.

⁵⁰ Yũ'u, yé cjasere masã añurõ ucũato nisere a'magũ mejëta wee'e. Ni'cũ nimi yũ'ure añurõ ucũgũ. Cũta besegusami. ⁵¹ Diacjũta nigũti. Yũ'u ucũsere tu'o ëjõpeogu wërisome.

⁵² Na Jesure niwã:

—Mu'u “Yũ'u ucũsere tu'o ëjõpeogu wërisome” nise bu'iri ùsã añurõ masĩ'i. Mu'u wãti sãjãno'cu ni'ĩ. Toduporocjãrã nipe'tirã Ō'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã, tojo nicã Abrahã wëripe'tidija wa'acãrã niwã. ⁵³ ¿Mu'u ùsã ñecũ Abrahã yũ'ruoro niti? Cũ, Ō'acũ ye queti weremu'tãrã quẽ'rã wëria wa'acãrã niwã. Mu'u waro ¿ñamunojõ niti tojo ni ucũgũ?

⁵⁴ Jesũ narẽ niwĩ:

—Yũ'u, yũ'u basu, ni'cũta añurõ ucũme'rĩse wapamarĩ'i. “Ûsã pacu Ō'acũ nimi” musã nigũta yũ'ure añurõ ucũmi. ⁵⁵ Musã cũrẽ masĩtisa'a. Yũ'u pũricã masĩ'i. Yũ'u cũrẽ masĩwe'e nĩgũ, musã weronojõ nisoosepijagu nibosa'a. Diacjũta ni'ĩ. Yũ'u cũrẽ masĩ'i. Cũ dutisere wee'e. ⁵⁶ Musã ñecũ Abrahã yũ'u a'ti nucũcãpũ a'tiatjere ëjõpeogu, e'catiyucu niwĩ.

⁵⁷ Na cũrẽ niwã:

—Mu'u cincuenta cũ'marĩ cuotimigũ, ¿Abrahãrẽ ì'arĩ? ⁵⁸ Jesũ narẽ niwĩ:

—Diacjũta nigũti. Abrahã bajuase duporopu yũ'u nitojawũ.

⁵⁹Cū tojo nicā tu'orā, na ūtāperi me'rā doquewējēsī'rīmiwā. Cū pe'e narē du'ticā'wī. Be'ro ti wi'i Ō'acū wi'ipu nī'cu na wa'teropu wijaa wa'awī.

**Jesú caperi i'atigu
bajuac'cure yu'ruo'que ni'i**

9 Jesú cū yu'ruaro ni'cū umu caperi i'atigure i'awī. Cū wī'magūputa caperi i'atigu bajuacu niwī. ²Cūrē i'arā, ūsā Jesure sērītiña'wū:

—Ūsārē bu'egu, ¿de'ro weegu ā'rī caperi i'atigu bajuapari? ¿Noa ye bu'iri nipari? ¿Cū pacusumua ye bu'iri o cū ye bu'iri?

³Jesú ūsārē niwī:

—Cū ña'arō wee'que ye bu'iri niwe'e. Cū pacusumua quē'rā bu'iri mooma. Cū me'rā Ō'acū añurō weesere i'osi'rīgū, cūrē tojo bajugu bajuacā weecu niwī. ⁴Ni'cārōacā Ō'acū yu'ure o'ó'cu cūu'quere weeroua'a nīrītero ni'i. Ñamīpu marī da'ramasītiro weronojō be'ropu cū cūu'quere weeta basiotisa'a. ⁵Yu'ū a'ti umucopu nīrī cura masārē si'ose weronojō ni'i. Yu'ū narē Ō'acū yere masicā wee'e, niwī.

⁶Jesú tojo nīca be'ro nucūcāpu u'secore e'ocūuwī. Be'ro tere di'ta morēsu'uro ōrēmī, caperīpu tuuwa'rewī. ⁷Be'ro cūrē niwī:

—Siloé wāmetiro na yéca ditarapu mu'ū caperire tuucoegu wa'aya, niwī. Siloé “o'ó'cu” nīsī'rīrō weesa'a.

Be'ro cū topu wa'a, cū caperire tuucoecu niwī. Cū majāmitojatigu, añurō i'acu niwī. ⁸Cū ya wi'i pu'tocjārā, toduporo cū caperi i'atigu nicā i'a'cārā a'tiro nicārā niwā:

—¿Ā'rī toduporopu niyeru sērīduji'cuta nimiba?

⁹Ni'cārērā “Cāta nīmī”, nicārā niwā. Āpērā pe'e “Nītimi. Apī cū weronojō bajugu nīmī”, nicārā niwā.

Cū pe'e “Yu'ūta ni'i”, nicū niwī.

¹⁰Na cūrē sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weegu mu'ū ni'cārōacārē añurō i'ati?

¹¹Narē yu'ticu niwī:

—Sō'onīcu Jesú wāmetigu di'ta acotise me'rā yu'ū caperire tuuwa're, Siloé ditarapu yu'ure coedutiami. Topu wa'a, yu'ū coéca be'ro i'anū'cāpu.

¹²Cūrē ninemocārā niwā tja:

—¿No'opu niati cū?

—Masītisa'a. No'opu nīgū nisami, nicū niwī.

**Fariseo masā caperi i'atigu
yu'ruono'cure sērītiña'que ni'i**

¹³Be'ro caperi bajuno'ti'cure fariseo masā tiropu miacārā niwā. ¹⁴Jesú cūrē yu'ruoca nūmu sauru nicaro niwū.

¹⁵Jesú caperi i'acā wee'cure fariseo masā sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro weegu mu'ū añurō i'ati?

Cū narē yu'ticu niwī:

—Ni'cū yu'ū caperire di'ta acotise me'rā tuuwa'reami. Yu'ū coéca be'ro añurō i'anū'cāpu.

¹⁶Ni'cārērā cūrē a'tiro nicārā niwā:

—Marīrē soodutīca nūmūrē a'tiro weegūnojō Ō'acū o'ó'cu nītimi. Cū marīrē soodutīca nūmūrē ējōpeotisami.

Āpērā pe'e a'tiro nicārā niwā:

—Cū ña'arō weegūnojō nīgū pūrīcā, a'te añusere wee'i'omasītiboapī, nicārā niwā. Na mejēcā dia'cū wācūcārā niwā. ¹⁷Be'ro na caperi bajuno'ti'cure sērītiña'cārā niwā:

—Mu'ū waro ¿de'ro niti mu'ūrē i'acā wee'cure?

Cū yu'ticu niwī:

—Yu'ūa, Ō'acū ye queti weremu'tārī masū nīmī, ni'i.

¹⁸Judío masā wiorā toduporopu cū caperi i'ati'quere ējōpeosi'rīticārā niwā.

¹⁹Tojo weerā cū pacusumuarē pijio, sērītiña'cārā niwā:

—¿Ā'rī musā macū niti? ¿Cū wī'magūputa caperi i'atigu bajuari? ¿De'ro weegu cū ni'cārōacārē i'ati?

²⁰ Cū pacusumua narē yu'ticārā niwā:

—Ëu, ūsā macūta nimi. Cū caperi ī'atigu bajuawī. A'te dia'cūrē ūsā masī'i.

²¹ Cū ni'cārōacā ī'asema masītisa'a. Cūrē ī'acā wee'cu quē'rārē masītisa'a. Cū basu yu'timasīmi. Cū wī'magū mejēta nimi. Cūrē sērītiña'ña, nicārā niwā.

²² Cū pacusumua wiorā, tojo nicārā niwā. Judío masā wiorā toduporopu a'tiro nicārā niwā: “No'o Jesure Ō'acū cū o'ó'cu nimi' nigūnojōrē Ō'acū wī'iputa cō'awīrōno'rōsa'a. Cū marī me'rā nisetinemosome”, nicārā niwā.

²³ Tojo weerā marīrē cō'arī ni uirā, “Cū wī'magū mejēta nimi. Cūrē sērītiña'ña”, nicārā niwā.

²⁴ Judío masā wiorā caperi bajuno'ti'cure apaturi pijicārā niwā tja. Cūrē “Ō'acū tu'oropure dia'cū ucūña. Ësā masī'i, mu'urē yu'ruo'cu ña'agū nimi”, nicārā niwā.

²⁵ Cū narē nicu niwī:

—Cū ña'agū o añugū nīgū nisami; cūrē yu'u masītisa'a. A'te dia'cūrē masī'i. Toduporopure yu'u caperi bajuno'ti'cure yu'ruoami. Ni'cārōacārē ī'a'a.

²⁶ Cūrē sērītiña'nemocārā niwā tja:

—¿Noa mu'urē tojo weeati? ¿De'ro wee mu'urē ī'acā weeati?

²⁷ Cū narē yu'ticū niwī:

—Musārē weretopu. Yu'ure ējōpewe'e. ¿De'ro weerā musā sērītiña'nemoti tja? ¿Cūrē sirutusī'rīti?

²⁸ Cū tojo yu'ticā tu'orā, cūrē tu'ticārā niwā:

—Mu'u cūrē sirutuya. Ësā pūrīcā Moisé dutisere siruturāti. ²⁹ Ësā masī'i, Ō'acū Moisére ucūcu niwī. Cū pe'ema “To'jūpu nimi”, niña marī'i.

³⁰ Cū narē nicu niwī:

—A'yóne. ¿Musā yu'ure caperi ī'acā wee'cure masīweti? ³¹ Marī añurō masī'i, Ō'acū ña'arārē na sērīsere yu'titisami. Cūrē ējōpeorā, cū uaro weerā dia'cūrē yu'tisami. ³² Ne ni'cāti

“Ni'cū wī'magūputa caperi ī'atigu bajua'cure ī'acā weepu” nicā tu'ono'ña marī'i. ³³ Cū Ō'acū o'óti'cu nīgū, yu'ure caperi ī'acā weetiboapī.

³⁴ Na cūrē nicārā niwā:

—¿Mu'u ne waroputa ña'agū bajua'cu mijī ūsārē weresī'rīti? Cū na me'rā nisetimi'cure na me'rā ninemodutiticārā niwā.

Jesú masārē “Caperi bajuno'tirā weronojō nima” nise ni'i

³⁵ Jesú caperi bajuno'ti'cure na cō'awīrō'quere tu'owī. Tojo weegu cūrē bocaajagu, niwī:

—¿Mu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtigure ējōpeoti?

³⁶ Cū Jesure yu'tiwī:

—Wiogu, ¿noanojō niti cū? Yu'u cūrē ējōpeosī'rīsa'a. Wereya.

³⁷ Jesú cūrē niwī:

—Mu'u ī'atoja'a. Yu'u mu'u me'rā ucūgūta ni'i.

³⁸ Cū tojo nicā tu'ogu, Jesú tiro ejaque'a, cūrē niwī:

—Wiogu, mu'urē ējōpeo'o.

³⁹ Be'ro Jesú niwī:

—Yu'u a'ti turipure queoro besegu a'tiwu. Masā na ña'arō weesere masītima. Ō'acū masārē yu'ruomi nise quē'rārē masītima. Tojo weerā caperi bajuno'tirā weronojō nima. A'tere masīdutigū, ējōpeocā uagu a'tiwu. Āpērā “Ō'acū ye quetire masī'i”, ni wācūsama. Náta caperi ī'atirā weronojō dojosama, niwī Jesú.

⁴⁰ Tojo nicā tu'orā, ni'cārērā fariseo masā cū tiropu nirá a'tiro niwā:

—¿Ësā quē'rā caperi bajuno'tirā weronojōta niti?

⁴¹ Jesú narē yu'tiwī:

—Caperi bajuno'tirā weronojō nirá pūrīcā, musā bu'iri moobosa'a. Musā “Caperi bajuno'o”, nimiba. Tojo weerā bu'iritirā ni'i, niwī Jesú.

**Jesú oveja co'tegu me'rá
queose o'o'que ni'i**

10¹⁻² Jesú masārē bu'égū, a'tiro queose werewī:

—Diacjūta musārē nigūti. Ni'cū masū oveja co'tegu na sārīsāaca soperure queoro sājāasami. Āpērā ovejare yajasi'rīrā pe'e sope marīrōpu sājāasama. ³Sopere co'tegu oveja co'tegure pāosōrosami. Cū sājāacā, oveja cū ucūsere tū'omasīsama. Cū na ovejanucūrē na wāmerē pisusami. Cū tojo weecā, cū tiropu sirutuwijaasama. ⁴Narē pijiwijaatojagu, na dūporo ũ'mutāwā'cāsami. Cū ucūsere tū'omasīrā, cū be'ro sirutuque'asama. ⁵Apīpūre na ī'amasītigūre sirututisama. Cū ucūsere tū'omasītīrā, no'o ũaro du'tistea wa'asama, niwī Jesú.

⁶Fariseo masā a'te cū queose o'osere tū'omasītīwā.

**Jesú oveja co'teme'rīgū
weronojō nimi nise ni'i**

⁷Na tū'oticā ī'agū, Jesú narē ninemowī tja:

—Diacjūta nigūti. Yū'u oveja sājāarī sope weronojō ni'i. ⁸⁻⁹Oveja sopere sājāarā weronojō yū'ure sirutu ējōpeorā yū'ruono'rāsama. Oveja weronojō uiro marīrō nīmasīrāsama. Na ũasere bo-carāsama. Āpērā yū'u dūporo a'ti'cārā ũa'arā, ovejare yajari masā weronojō nicārā niwā. Tojo weerā oveja pe'e na ucūsere tū'omasītīrā, narē sirututicārā niwā.

¹⁰»Ovejare yajari masā narē yaja, wējēsī'rīsama. Yū'u pūrīcā narē catisere o'ogu a'tiwū. E'catiyū'rumajāto nīgū, narē tojo weewū.

¹¹»Yū'u ovejare añurō co'teme'rīgū weronojō yū'ure ējōpeorārē añurō co'te'e. Añurō co'tegu cū yarā ovejare a'tiro weesami. Narē mejēcā wa'acā cā'mota'agu wērīmasīsami. ¹²Apī

pe'e cū da'rase wapa wapata'ase dia'cūrē wācūsami. Cū narē co'tegu waro nitigū yai a'ticā, totā cō'anū'cō, wa'a wa'asami. Cū yarā nitiyucā, tojo weesami. Yai a'ti, narē ũe'e, nurūstepe'ocā'sami. ¹³Cū wapata'ase dia'cūrē wācūgū, tojo weesami. Cū yarā nitiyucā, ovejare wācūnūrātisami.

¹⁴⁻¹⁵»Yū'u oveja añurō co'teme'rīgū weronojō ni'i. A'tiro ni'i. Yū'u pacu yū'ure masīmi. Yū'u quē'rā cūrē masī'i. Te weronojō yū'u quē'rā yarā ovejare masī'i. Na quē'rā yū'ure masīma. Yū'u na ye niatjere wērī, narē yū'ruogūti. ¹⁶Āpērā quē'rā judío masā nitimirā, yarā nima. Na quē'rā neono'o, yū'ure ējōpeosiruturāsama. Nipe'tirā yū'ure ējōpeorā ni'cā curua nirāsama. Yū'u ni'cūta narē co'tegu nigūsa'a.

¹⁷⁻¹⁸»Yū'u pacu yū'ure ma'imi. Yū'u masārē wērī yū'ruoatje wapa tojo weemi. Ne ni'cū yū'ure wērīcā weemasītisami; yū'u ũaro me'rá wērīgūti. Yū'u wērīmasī'i. Be'ro masāmasī'i tja. Yū'u pacu yū'ure a'tirotu weedutiwī, niwī Jesú.

¹⁹Judío masā cū tojo nicā tū'orā, cūrē ni'cārōnojō wācūtiwā.

²⁰Ni'cārērā cūrē niwā:

—¿De'ro weerā masā cūrē tū'oti? Maatigū weemi. Wātī sājāno'cu nimi, niwā.

²¹Āpērā pe'e “Wātī sājāno'cu tojo ucūtībosami. Wātī sājāno'cu caperi ī'atigure ī'acā weemasītisami”, niwā.

Judío masā Jesure ũati'que ni'i

²²Pu'ecu nīrī cura Jerusalēpu judío masā bosenuṃmu weepeorā weewā. Dūporocjārā Ō'acū wi'ire bosenuṃmu weepeo'quere wācūsiruturi ṃṃṃ niwū.

²³Ti bosenuṃmūrē Jesú Ō'acū wi'ipū wa'awī. ²⁴Cū Salomō wāmetiri tucūpu sājāa yū'rūtērīrī cura judío masā wiorā cūrē añurō be'toanu'cā wa'awā. Cūrē sērītiña'wā:

—Mũ'u Ō'acũ o'ó'cu ni'i nisere ne di-
acjũ werewe'e. ¿De'ro nicã mũ'u ũsãrẽ
queoro weregusari? Mũ'u Ō'acũ bese'cu
ni'i nĩgũ, diacjũta ũsãrẽ wereya.

²⁵ Jesũ narẽ niwĩ:

—Weremiwũ. Yũ'ure ějõpeotiwũ.
Yũ'u weeĩ'ose yũ'u pacu dutise me'rã
yũ'u Ō'acũ bese'cu nisere musãrẽ ĩ'o'o.
²⁶ Yũ'u musãrẽ todũporo nĩ'caronojõta
yarã oveja niwe'e. Tojo weerã yũ'ure
ějõpeowe'e. ²⁷ Yarã oveja yũ'ure
ĩ'amasĩma. Yũ'u quẽ'rã narẽ ĩ'amasĩ'i.
Na yũ'ure ějõpeosirutuma. ²⁸ Narẽ
catinu'cũsere o'o'o. Na pecame'epũ
wa'asome. Yũ'u narẽ co'tenu'cũcũti.
Ne ni'cũ, yarãrẽ yũ'ure ě'mamasĩsome.
²⁹ Narẽ yũ'u pacu o'ocũ niwĩ. Cũ
nipe'tirã nemorõ tutuagũ nimi. Tojo
weegu ne ni'cũ yũ'u pacu cuorãrẽ cũrẽ
ě'mamasĩsome. ³⁰ Yũ'u pacu me'rã ũsã
ni'cũpũta ni'i, niwĩ Jesũ.

³¹ Cũ tojo nicã tu'orã, judío masã
ũtãperi me'rã cũrẽ doquewẽjẽsĩ'rĩmiwã.
³² Jesũ narẽ niwĩ:

—Yũ'u pacu tutuase me'rã musã
ĩ'orõpu peje añuse wee'owũ. ¿Nĩ'enojõ
weese ye bu'iri yũ'ure doquewẽjẽsĩ'rĩti?

³³ Na Jesure niwã:

—Mũ'u añurõ weese ye bu'iri wẽjẽ-
some. Ō'acũrẽ mũ'u ña'arõ ucũse ye
bu'iri wẽjẽsĩ'rĩsa'a. Mũ'u mũmu nimigũ,
Ō'acũ weronojõ nĩsĩ'rĩ'i. Te ye bu'iri
mũ'urẽ wẽjẽrãti, niwã.

³⁴ Jesũ narẽ niwĩ:

—Musã dutise wa'teropũre Ō'acũ
nĩ'quere a'tiro ojano'caro niwũ: “Musã
Ō'acũ weronojõ ni'i.” ³⁵ Marĩ masĩ'i.
Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩ cjasere “Tojo
nima'acãrõ wee'e”, nita basiowe'e.
Ō'acũ cũ dutise o'o'cãrãrẽ a'tiro nicũ
niwĩ: “Musã Ō'acũ weronojõ ni'i”,
nicũ niwĩ. ³⁶ Ō'acũ yũ'ure besetjãgũ,
a'ti turĩpũre o'ówĩ. Tojo nimicã, “Yũ'u
Ō'acũ macũ ni'i” nĩ'que bu'iri musã pe'e
yũ'ure “Ō'acũrẽ ña'arõ ucũami”, niapũ.
Tojo niwe'e. ³⁷ Yũ'u pacu duti'caronojõ

weeticãma, yũ'ure ějõpeoticã'ña. ³⁸ Cũ
duti'caronojõ weecã pũrĩcãrẽ, yũ'ure
ějõpeotimĩrã, yũ'u weeĩ'osere ějõpeoya.
Musã tere ějõpeorã, yũ'u pacu yũ'upũre
nimi nisere masĩrãsa'a. Tojo nicã yũ'u,
cũ me'rã ni'cũta ni'i nisere masĩrãsa'a,
niwĩ Jesũ.

³⁹ Na cũrẽ bu'iri da'reri wi'ipũ mi-
asĩ'rĩmiwã tja. Cũ pe'e narẽ du'tiwã'cã
wa'awĩ.

⁴⁰ Be'ro Jesũ Jordã siaquijipũ pẽ'awĩ.
Topũre Juã wãmeyeri masũ wãmeyecũ'-
caropũ tojaque'awĩ. ⁴¹ Pãjãrã Jesure
ĩ'arã etarã, a'tiro niwã:

—Juã wãmeyeri masũ ucũgũ, ne
cã'rõ weeĩ'otimigũ, ã'rĩ cjasere diacjũta
ucũcũwĩ, niwã.

⁴² Topũre pãjãrã Jesure ějõpeowã.

Lázaro cũ wẽrĩ'que ni'i

11 Jesũ Jordã siaquijipũ ni'rĩ cura
Lázaro wãmetigũ cũ ya macã
Betaniapũ dutitigũ weecu niwĩ. Cũ
ma'miosãnumia Marĩa, Marta na quẽ'rã
ti macãputa nicãrã niwã. ² Co Mariata
niwõ Jesure cũ du'pocãrĩpũ u'mũtise pi-
opeo, co poari me'rã tuucoe'co. ³ Lázaro
ma'miosãnumia cũ pũrõ nicã ĩ'arã, ãpẽrã
me'rã Jesure queti o'ócãrã niwã:

—Wiogũ, mũ'u me'rãcũjũ upũtu waro
nimi, ni o'ócãrã niwã.

⁴ Jesũ te quetire tu'ogũ, niwĩ:

—Cũ dutitigũ wẽriyapatidijasome.
Cũ tojo wẽriŕe me'rã Ō'acũ tutuasere
ĩ'ano'rõsa'a. Yũ'u Ō'acũ macũ quẽ'rãrẽ
masã a'tiro nirãsama: “Cũ tutuagũ
nimi”, nirãsama, niwĩ.

⁵ Jesũ narẽ ma'imigũ, maata wa'atiwĩ.
⁶ Te quetire tu'õca be'ro pũa mũmu
topũre tojaque'anemowĩ tja. ⁷ Be'ro cũ
ũsãrẽ niwĩ:

—Te'a Judeapũ tja.

⁸ Ũsã cũrẽ niwũ:

—Ũsãrẽ bu'egũ, sõ'onícatero tocjãrã
judío masã ũtãperi me'rã mũ'urẽ

doquewējēsī'rīmiwā. ¿Mu'u topu wa'asī'rīsari tja?

⁹Jesú yu'u pacu da'rase cūu'quere queoro pe'ogusa'a; tojo weerā yu'ure wējēsōme yujupu nígū, queose me'rā a'tiro werewī:

—Ni'cā umucore doce horari bo'reyu'u. Marī umucopu sjarā, buruque'atisa'a. A'ti umuco bo'reyucā, tojo weesa'a. ¹⁰Na'itī'arōpu sjarā pūrīcā, na wa'aro bajutise ye bu'iri pu'atuu, buruque'asama. Na sī'ose marīse ye bu'iri tojo wa'asama.

¹¹Be'ro Jesú ūsārē niwī:

—Marī me'rācjū Lázaro cārīa wa'apu. Yu'u cūrē wā'cōgū wa'agusa'a.

¹²Ūsā cūrē niwū:

—Wiogu, cū cārīcā, añu nisa'a. Cū cārīca be'ro soo, yu'rugusami.

¹³Jesú Lázaro cārīa wa'apu nígū, wērīa wa'apu nisī'rīgū weecu nimiwī. Ūsā pe'e cārīse warore wācūcāti. ¹⁴Ūsā tu'otīcā, Jesú ūsārē diacjū werewī:

—Lázaro wērīa wa'apu. ¹⁵Marī topu nitīcā, añu'u. Yu'u e'cati'i; añu nirōsa'a musārē. Totā musā nemorō ējōpeorāsa'a. Te'a marī cūrē ī'arā, niwī.

¹⁶Tomás “Su'rua'cu” na nino'gū ūsārē niwī:

—Marī quē'rā te'a. Jesure na wējēcā, cū me'rāta wērīrā wa'arā, niwī.

Jesú wērī'cārārē masō, catise o'ose ni'i

¹⁷Jesú Lázaro ya macāpu etagu, cūrē ūtā tutīpu sīosōrōcūu'quere tu'owī. Cūrē tojo wéeca be'ro ba'paritise nūmūri yu'rucaro niwū. ¹⁸Lázaro ya macā Betania Jerusalé pu'toacā niwū. Pua kilómetro, ape kilómetro deco yoaro niwū. ¹⁹Tojo weerā Jerusalécjārā pājārā Marta, Marīare ī'awācūtutuato nīrā na tiropu wa'acārā niwā. ²⁰Marta Jesú etasere tu'ogo, cūrē pōtērīgō ejawō. Marīa pe'e wi'ipu tojaco niwō. ²¹Marta Jesú tiro etago, cūrē niwō:

—Wiogu, mu'u a'topu nicā, yu'u acabiji wērītīboapī. ²²Yu'u masī'i, Ō'acū nipe'tise mu'u sērīserē o'osami, niwō.

²³Jesú core niwī:

—Mu'u acabiji masāgūsami.

²⁴Co cūrē niwō:

—Yu'u masī'i, a'ti umuco pe'ticā, nipe'tirā wērī'cārā masārī curapu masāgūsami.

²⁵Jesú core niwī:

—Yu'u wērī'cārārē masō, catise o'ogu ni'i. Yu'ure ējōpeogu wērī'cupu nimīgū, catigusami tja. ²⁶Ni'cārōacārē catirā yu'ure ējōpeorā wērīrā, wērīdojasome. ¿Mu'u a'tere ējōpeoti?

²⁷Co cūrē niwō:

—Wiogu, mu'urē ējōpeo'o. Mu'u Ō'acū bese'cu Cristo, Ō'acū macū ni'i. Mu'u “Ni'cū masū a'tiacju niapu” ni'cu ni'i, niwō.

Lázaro masāpe pu'to Jesú cū uti'que ni'i

²⁸Marta Jesú me'rā ucūca be'ro co acabijo Marīare pijigo wa'awō. Core āpērā tu'otīropu a'tiro nico niwō:

—Marīrē bu'egu etatojami. Mu'urē pijidutiami.

²⁹Co tojo nicā tu'ogo, cū tiropu maata a'tico niwō. ³⁰Jesú Martare pōtērī'caroputa niwī. Macāpūre pi'atiwī yujupu. ³¹Marīa co ya wi'ipūre sojaro me'rā wijaatico niwō. Tojo weecā ī'arā, judío masā topu sjarā eja'cārā core sirutucārā niwā. “Co acabiji masāpepu utigo wa'ago weesamo”, ni wācūcārā nimiwā.

³²Co pe'e Jesú tiro etago, cū ye dū'pocārī tiropu paamu'rīque'awō. Cūrē niwō:

—Wiogu, mu'u a'topu nicā, yu'u acabiji wērītīboapī.

³³Jesú co uticā ī'agū, core sirutu'cārā uticā ī'agū, uputu bujaweti, pajaña'wī.

³⁴Narē sērītiña'wī:

—¿No'opu cūrē sīosōrōcūurī? niwī.

Na cūrē “Te'a ī'arā”, niwā.

³⁵ Topu wa'agu, Jesú quē'rā utiwī.

³⁶ Cū uticā i'arā, ni'cārērā judío masā niwā:

—Īaña. ¿Upūtuta cūrē ma'ipari? niwā.

³⁷ Āpērā a'tiro niwā:

—¿Ā'rī caperi i'atigure yu'rūo'cu Lázaro wērīcā weetibopari? niwā.

Jesú Lázaro wērī'cupure masō'que ni'i

³⁸ Jesú pūrō bujawetise me'rā Lázaro masāpepu wa'awī. Ti masāpe ūtā tuti niwū. Ti tuti sope pu'to ūtāgājo me'rā cā'mota'ano'wū.

³⁹ Jesú narē niwī:

—Tuupāoña.

Marta cūrē niwō:

—Wioḡu, ūrī nisami. Cū wērīca be'ro ba'paritise nūmūrī yu'rū'cu.

⁴⁰ Jesú core niwī:

—Mū'urē weremiapu. “Yu'ure ējōpeogo, Ō'acū tutuasere i'agōsa'a”, nimiapu, niwī.

⁴¹ Be'ro na ti tutire pāowā. Jesú u'musepu i'amorō, Ō'acūrē niwī:

—Pacu, yu'u sērī'quere mū'u tu'otojapu. Añu'u. ⁴² Yu'u masī'i, mū'u yu'ure tu'onu'cūcā'a. Ā'rā a'topu nu'cūrā ye bu'iri sērī'i. Mū'u yu'ure o'ó'quere masiāto nīgū, tojo wee'e.

⁴³ Cū tojo nīca be'ro pūrō caricūwī:

—Lázaro, wijaatia, niwī.

⁴⁴ Tojo nicāta, cū wijaatiwī. Cū ye omocārī, cū ye du'pocārīrē su'ti me'rā du'reno'cu niwī. Cū diapoa quē'rā su'ti casero me'rā omano'caro niwū. Tojo weegu Jesú narē niwī:

—Cūrē pāa, du'uo'oya.

Judío masā wiorā Jesure wējēsī'rī'que ni'i

(Mt 26.1-5; Mr 14.1-2; Lc 22.1-2)

⁴⁵ Pājārā judío masā María me'rā ba'patiwā'cāti'cārā cū tojo weesere i'arā, Jesure ējōpeowā. ⁴⁶ Āpērā pe'e

ējōpeoronojō nīrā, cū tojo wee'quere fariseo masāpūre weresārā wa'awā.

⁴⁷ Tojo weerā fariseo masā, tojo nicā pa'ia wiorā nerēcārā niwā. Na pa'ia wioḡu cū me'rācārā nirōpu nerēcārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—¿De'ro weerāsari marī? Jesú peje añuse wee'ogū weemi. ⁴⁸ Marī cūrē cā'mota'aticā, nipe'tirā cūrē ējōpeorāsama. Romano masā wiorā a'tirāsama. A'ti, marī wiorā nise, Ō'acū wi'i quē'rārē cō'arāsama.

⁴⁹ Ni'cū na me'rācū Caifá wāmetiḡu ti cū'marē pa'ia wioḡu nicu niwī. Cū narē nicu niwī:

—Musā ne tu'omasīwe'e. ⁵⁰ Nipe'tirā masā marī ya di'tacārā wērīcā, ña'a nibosa'a. A'tiro weecā, añusa'a. Ni'cū nipe'tirā ye bu'iri wērībosacā, marīrē añurōsa'a, niwī.

⁵¹ Caifá cū basu wācūse me'rā tojo niticu niwī. Ti cū'ma cū pa'ia wioḡu nicā, Ō'acū cūrē tojo wācūse o'ocu niwī. Tojo nīgū, Judea di'tacārārē Jesú wērībosagusami nīgū, tojo nicu niwī. ⁵² Jesú ti di'tacārā dia'cūrē wērībosaticu niwī. Nipe'tirā Ō'acū pō'rā cūrē ējōpeoajārē no'o apeye di'tapu nīrā quē'rārē wērībosacu niwī. Ni'cā curua weesī'rīgū tojo weecu niwī. ⁵³ Ti nūmūta na nerē ucūca nūmū me'rā na Jesure wējēatjere wācūyucārā niwā.

⁵⁴ Na wējēsī'rīse ye bu'iri Jesú judío masā i'orōpu sijatiwī. Judeapu nī'cu wijawā'cāwī. Ni'cā macā Efraí wāmetiri macā yucu marīrō pu'to nīrī macāpu wa'awī. Ti macāpu ūsā tojapu.

⁵⁵ Titare Pascua judío masā bosenuḡu wa'atjo cā'rōacā du'sawu. Pājārā masā Jerusalēpu wa'acārā niwā. Na ti bosenuḡu duporo na ña'arō wee'quere coeyurā wa'acārā niwā. ⁵⁶ Jesure i'asī'rīrā a'macusiācārā niwā. Ō'acū wi'ipu nīrā, a'merī sērītiña'cārā niwā:

—Musā tu'oña'cā, ¿apetero weegu cū a'tigusari?

⁵⁷ Fariseo masā, pa'ia wiorā masārē a'tiro duticārā niwā:

—Musā Jesú topu niapu nisere masīrā, ūsārē wereya. Na werēcā, bu'iri da'leri wi'ipū Jesure miarāti nīrā, tojo nicārā niwā.

Jesure María u'mūtise piopeo'que ni'i
(Mt 26.6-13; Mr 14.3-9)

12 Pascua bosenumu wa'atjo seis numūri du'sawū. Titare Jesú Efraīpu ní'cu Betania wāmetiri macāpu wa'awī. Toduporo ti macāputa Jesú Lázarore masōwī. ² Tocjārā Jesure bosenumu weepeowā. Marta ba'asere etiwō. Na pājārā wa'terore Lázaro quē'rā Jesú me'rā ba'adujiwī. ³ Ūsā ba'ari cura María pajicja u'mūticja nardo wāmetise wapabujusere poseticjare Jesú tiro miitiwō. Miiti, cū du'pocārīpu piopeowō. Be'ro co poari me'rā tuucoewō. Ti wi'i nipe'tiropu u'mūtise'sa wa'awū.

⁴ Co tojo weecā ī'agū, Juda Iscariote ūsā me'rācjū be'ropu Jesure ī'atu'tirārē o'oacju a'tiro niwī:

⁵ —¿De'ro weego a'te u'mutisere duatiati? Tere duago, ni'cā cū'ma da'rase wapa weronjō wapata'aboapā. Te niyerure pajasecuarārē o'oboapā, niwī.

⁶ Cū pajasecuarārē ma'īgū mejēta, tojo niwī. Yajasebucu niwī. Cū ūsā niyerure co'tegu niwī. Ti ajuropu ūsā niyeru sāa'quere yajamujācūwī. ⁷ Jesú cūrē niwī:

—Co ūaro weeato. Co yū'ure yaatjere wācūgō, tojo weeamo. ⁸ Musā pajasecuarārē o'onu'cūmasīrāsa'a. Be'ropu yū'u pūrīcārē o'omasīsome. Yū'u a'to nidojacju niwe'e, niwī Jesú.

Judío masā wiorā Lázarore
wējēsī'rī'que ni'i

⁹ Pājārā judío masā Jesú Betaniapu nise quetire tu'ocārā niwā. Tojo weerā Jesure, cū masō'cu Lázaro quē'rārē ī'arā

a'ticārā niwā. ¹⁰⁻¹¹ Lázarore masōse ye bu'iri pājārā judío masā Jesure ējōpeowā. Cūrē ējōpeorā, pa'ia wiorā dutise doca nimi'cārā ducawatia wa'awā. Na tojo weese ye bu'iri pa'ia wiorā Jesure na wējēsī'rīronojōta Lázaro quē'rārē wējēsī'rīwā.

Jesú Jerusalépu pi'a'que ni'i

(Mt 21.1-11; Mr 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹² Pascua judío masā bosenumūre ī'arā wa'arā pājārā masā Jerusalépure wa'acārā niwā. Na etāca numu ape numu pe'e Jesú wa'atje quetire masīcārā niwā. ¹³ Tojo weerā pūrī opa querire dute, cūrē pōtērīrā a'ticārā niwā. Na a'tiro caricūwā'cātiwā:

—Marī wiogure e'catise o'orā. Ā'rī Ō'acū o'ó'cure añurō wa'ato. Cū marī Israe curuacjārā wiogu nimi, niwā.

¹⁴ Jesú Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu nīronojōta burrore ī'agū, cū bu'ipū mujāpejawī. Zacarīa toduporocjū Ō'acū ye quetire weremu'tārī masū a'tiro ojacu niwī:

¹⁵ Musā Jerusalécjārā, uiticā'ña. Ī'aña, musā wiogu burro bu'ipū pesawā'cātimi, ni ojacu niwī.

¹⁶ A'te oja'quere ūsā cū bu'erā ne waro “Jesú ye queti nisa'a”, niticāti. Be'ro u'muse cū mujāáca be'ropu ūsā masīwū. “Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu ní'caronjōta cūrē queoro wa'awū”, niwū.

¹⁷ Jesú Lázarore masōgū, cū pijiwīrōcā ī'a'cārā āpērārē wereturiacārā niwā. ¹⁸ Tojo weerā cū weeī'o'quere ējōpeorā, Jesure pōtērīrā a'ticārā niwā. ¹⁹ Fariseo masā pe'e tojo weecā ī'arā, a'merī nicārā niwā:

—¿Ī'ati musā? Nipe'tirā cū me'rā wa'arā weema. ¿Marī de'ro weebosau? niwā.

Griego masā Jesure ī'asī'rī'que ni'i

²⁰ Jerusalépu Pascua bosenumu nicā, Ō'acūrē ējōpeorā nerē'cārā wa'terore

ni'cārērā griego masā niwā. ²¹ Na Jesure ī'asī'rīrā Felipe tiro a'tiwā. Felipe Bet-saida Galilea di'tapu niri macācǰū niwī. Na cūrē a'tiro niwā:

—Jesure ī'asī'rīsa'a.

²² Na tojo nicā tū'ogū, Felipe Andrére weregū wa'awī. Be'ro puarāpū wa'a, Jesure wererā wa'awā. ²³ Na griego masā ī'asī'rīserē tū'ogū, Jesú niwī:

—Yū'u Ō'acū macū masū weronojō uputigu wērī masāmujāatjo cārō du'sa'a. ²⁴ Diacǰūta nigūti. Ni'cū otese capere otetibosami. Te oteticā, mejārōta tojasa'a. Te peri otecā pūrīcārē, di'tapu boa wa'asa'a. Be'ro pī'rī, pupi, peje ducatisa'a. Te peri weronojō yū'u wērīgūsa'a. Yū'u wērīse me'rā pājārā Ō'acū pō'rā wa'arāsama. ²⁵ No'o a'ti ūmucopure cū catiri ūmucore ma'iyū'rugū pecame'epū bu'iri da're bajurionogūsami. No'o cū catiri ūmucore ma'itigu pe'e ūmusepū catinu'cūgūsami. ²⁶ Yū'u dutisere weesī'rīgū, yū'ure sirutuato. Cū yū'u niatjopure yū'u me'rā nigūsami. Yū'u dutisere weesirutugunojōrē yū'u pacu añurō weegusami, niwī Jesú.

Jesú cū wērīatjere ucū'que ni'i

²⁷ Jesú niwī:

—Ni'cārōacā yū'u pūrō bujaweti'i. ¿De'ro nigūsari? “Pacu, yū'ure ña'arō wa'atjere yū'ruoya” ¿nigūsari? Nisome. Yū'u tereta pi'eti, wērīgū a'tiwā. ²⁸ Pacu, mū'u tutuasere ī'oña, niwī Jesú. Cū tojo nica be'ro ni'cū ūmusepū ucūdijosere tū'owū. A'tiro niwī:

—Yū'u tutuasere ī'otojawū. Ī'onemogūti tja, niwī.

²⁹ Masā topū nirá cū ucū'quere tū'orā, “Вуро busuami”, niwā. Āpērā “Ō'acūrē wereco'tegu ūmūsecǰū Jesure ucūami”, niwā.

³⁰ Jesú narē niwī:

—Yū'ure tū'odutigu mejēta ucūami. Musā pe'ere tū'odutigu ucūami.

³¹ Ni'cārōacārē Ō'acū a'ti turicjārārē bese, bu'iri da'regusami. Tojo nicā a'ti turicjārārē dutigu wātī cō'awīrōno'gūsami. ³² Apeye quē'rārē yū'ure na ūmūarōpū tuumorōnū'cōcā, nipe'tirārē yū'u tiropū a'ticā weeguti, niwī Jesú.

³³ Tojo nīgū, yū'u curusapū wērīgūsa'a nīgū, tojo niwī. ³⁴ Masā tere tū'orā, a'tiro niwā:

—Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū na bu'eī'ocā, a'tiro tū'onowū: “Ō'acū bese'cu Cristo catinu'cūcūsami.” ¿De'ro weeacǰū mū'u pe'e tja “Ō'acū macū masū weronojō uputigu ūmūarōpū tuumorōnū'cōno'gūsami”, niti? Ō'acū macū masū weronojō uputigu ¿noanojō niti? ni sērītiña'wā.

³⁵ Jesú narē niwī:

—Yū'u a'ti nucūcācǰārārē sī'ose weronojō ni'i. Yū'u masārē Ō'acū yere añurō masīcā wee'e. Yoaticā musā me'rā nigūsa'a. Yū'u a'topū niri curare musā yū'u bu'esere ējōpeoya. Tojo weerā musā wācūña marīrō na'itī'arōpū sījarā weronojō wa'asome. Yū'ure ējōpeotirā na'itī'arōpū nirá weronojō nima. Na weesere “A'tiro pe'e ū'a”, nīmasītisama. ³⁶ Yū'u sī'ose weronojō nīgū musā tiropū ni'i. Yū'u musā tiropū niri curare yū'ure ējōpeoya. Tojo weerā musā quē'rā sī'orī masā weronojō nīrāsa'a. Ō'acū yere añurō masīrāsa'a. Āpērā quē'rārē masīcā weerāsa'a, niwī Jesú.

Jesú narē tojo nica be'ro du'tiwā'cā wa'awī.

Judío masā wiorā Jesure ējōpeotise ni'i

³⁷ Jesú peje weeī'omicā, judío masā wiorā cūrē ējōpeotiwā. ³⁸ Na ējōpeoticā, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū Isaiā oja'caronojōta queoro wa'awū.

Cū a'tiro ojacū niwī:

Ni'cūnojōputa ūsā weresere tū'otimi.

Ō'acū tutuase me'rā wee'i'ocā ī'amirā, ne ējōpeotima, ni ojacu niwī Isaía.

³⁹ Na ne ējōpeomasīti'que quē'rārē Isaía aperopu Ō'acū ye queti ojāca pūrīpūre a'tiro ojacu niwī:

⁴⁰ Ō'acū narē caperi bajutirā weronojō weecu niwī.

Cū yere tu'omasīticā weecu niwī.

Tojo weerā añurō cū weesere ī'amirā, ī'amasīticārā niwā.

Cū bu'esere tu'omirā, tu'omasīticārā niwā.

Cū bu'esere ējōpeorā, na ña'arō wee'quere du'u, acobojose sērībopā.

Cū narē yu'ruobopī, nicu niwī Isaía.

⁴¹ Isaía Jesú tutuasere, cū asistesere ī'agū, cū ye cjasere tojo ucūcu niwī.

⁴² Pājārā judío masā Jesure ējōpeowā. Ni'cārērā wiorā waroputa ējōpeowā. Fariseo masārē uirā, bajuyoropu Jesure ējōpeosere ucūtiwā. Ūsārē judío masā na nerērī wi'lipu nirārē cō'awīrōrī nīrā, tojo weewā. ⁴³ Wiorā Jesure ējōpeomirā, masā pe'ere Ō'acū nemorō añurō wācūcā hawā.

Jesú masārē besese cjasere ucū'que ni'i

⁴⁴ Jesú nipe'tirā tu'oato nīgū, tutuaro ucūwī:

—Yu'ure ējōpeogu yu'u se'sarore ējōpeotimi. Yu'u pacu yu'ure o'ó'cu quē'rārē ējōpeomi. ⁴⁵ Yu'ure ī'agū, yu'ure o'ó'cu quē'rārē ī'ami. ⁴⁶ Yu'u sī'ose weronojō ni'i. A'ti nucūcāpūre yu'ure ējōpeorā na'itī'arōpu tojaticā'to nīgū a'tiwu. Na yu'u bu'esere masīrāsama. Masīrā, añurō weerāsama. ⁴⁷ Yu'u bu'esere tu'omirā, tere weetirā, bu'iri cūorāsama. Yu'u narē bu'iri da'resome. Yu'u bu'iri da'regu a'titiwu. Narē yu'ruogū a'tiwu. ⁴⁸ Yu'ure uatirānojō, yu'u bu'e'quere weetirānojō Ō'acūrē bu'iri da'reno'ajāpu nitojama. Yu'u bu'e'quere weetise bu'iri na a'ti umūco pe'ticā, bu'iri da'reno'rāsama.

⁴⁹ Yu'u se'saro yu'u uaro bu'ewe'e. Yu'u pacu yu'ure o'ó'cu “Tojo ni bu'eya” nīrō bu'e'e. ⁵⁰ Yu'u masī'i, yu'u pacu dutisere ējōpeorā catinu'cūcā'rāsama. Tojo weegu cū bu'eduti'caronojōta masārē bu'e'e, niwī Jesú.

Jesú cū bu'erā ye du'pocārīrē coe'que ni'i

13 Judío masā bosenumu Pascua wa'atjo ni'cā numu du'sawu. Jesú cū a'ti turīpu nī'cu maata cū pacu tiropu wa'atjere masītojawī. Cū, cū yarā a'ti nucūcācārārē ma'inu'cūcā'wī. Cū wērīse me'rā cū uputu ma'isere ī'owī.

²⁻⁴ Juda Iscariote, Simó macūrē wātī a'tiro wācūse o'ocu niwī. Jesure ī'atu'tirāpūre o'oduticu niwī. Jesú pe'e pūrīcā cū Ō'acū tiropu nī'cu a'tiwu nisere masīwī. Tojo nicā topu cū dajatojaatjere, cū pacu cūrē wiogu sōrōatje quē'rārē masīwī. A'tiro wéégu, ūsā ba'adujiri cura Jesú wā'cānu'cā, cū su'ti bu'icjārōrē tuweecuūwī. Be'ro marī ejerituwuaropu tuucoeri caserore du'te'owī. ⁵ Tu'ajanu'cō, acore bapapu piosāawī. Te me'rā ūsā ye du'pocārīrē coenu'cāwī. Be'ro ti casero me'rā bopowī.

⁶ Cū Simó Pedro ye du'pocārīrē coenu'cārī cura Pedro cūrē niwī:

—Wiogu, ¿yé du'pocārīrē coegusari?

⁷ Jesú cūrē niwī:

—Ni'cārōacā yu'u weesere mu'u tu'o-masītisa'a. Be'ropu masīgūsa'a.

⁸ Pedro cūrē niwī:

—Yé du'pocārīrē mu'u ne coesome.

Jesú cūrē niwī:

—Yu'u coeticā, mu'u yu'u me'rācūjū nisome.

⁹ Simó Pedro cūrē niwī:

—To pūrīcārē yé du'pocārīrē coegu, yé omocārī, ya dūpoa quē'rārē coeya.

¹⁰ Jesú pe'e cūrē niwī:

—Marī u'āca be'ro apaturi u'aapoya marīsa'a. Sijāca be'ro du'pocārī di-

a'cūrē tuucoeno'sa'a. Musā ū'irī marīrā weronojō ni'i. Tojo nimicā, ni'cū musā wa'teropure űa'agū ū'irītigū weronojō nimi, niwī Jesú.

¹¹ Jesú cūrē ī'atu'tirāpure o'oacjare masītojawī. Tojo weegu tojo niwī.

¹² Ūsā ye du'pocārīrē coēca be'ro cū bu'icjārō su'tiروه sāña, ejanujāwī tja. Ūsārē niwī:

—¿Musā yu'u weesere tu'omasīti?

¹³ Musā yu'ure “Wioḡu, ūsārē bu'egu” ni pisu'u. Tojota ni'i musā nīrōnojōta.

¹⁴ Yu'u musā wioḡu, musārē bu'egu nimigū, musā ye du'pocārīrē coeapu. Tojo weerā musā quē'rā mejārōta weeya.

¹⁵ Musārē yu'u wee'quere ī'acūu, weesirutuato nīgū a'te queosere wee'ioapu. A'merī añurō weeya.

¹⁶ Musārē diacjū wereguti. Ne ni'cū da'racoteḡu “Yu'u wioḡu yu'ruro ni'i”, nīmasītisami. Ni'cū o'óno'cu quē'rā cūrē o'ó'cu yu'ruro nitisami. ¹⁷ Musā yu'u du'pocārī coesere masīrā, a'te yu'u wee'quere wéerā, e'catirāsa'a.

¹⁸ »Yu'u musā nipe'tirāpure ucūgū weewe'e. Yu'u besel'cārārē masī'i. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta queoro wa'arosa'a. A'tiro ojano'wū: “Yu'u me'rā ba'adujimigū, yu'ure a'pepūrīmi”, ni ojano'caro niwū. ¹⁹ Yu'u musārē weryugu wee'e. Tojo weerā yu'u nī'que queoro wa'acā, a'tiro nīrāsa'a: “Diacjūta Ō'acū o'ó'cu nīpī”, nīrāsa'a. ²⁰ Musārē queoro wereguti. Yu'u o'ó'cārā weresere tu'o ējōpeorā, yu'u quē'rārē ējōpeorāta weesama. Yu'ure ējōpeorā, yu'ure o'ó'cu quē'rārē ējōpeosama, niwī Jesú.

Jesú “Yu'ure ī'atu'tirāpure Juda o'ogusami” nise ni'i

(Mt 26.20-25; Mr 14.17-21; Lc 22.21-23)

²¹ Jesú ūsārē wérēca be'ro uputu bu'jawetiwī. Tu'ota basiorota werewī:

—Diacjūta nigūti. Ni'cū musā wa'teropu yu'ure ī'atu'tirārē o'ogusami, niwī.

²² Cū tojo nicā tu'orā, ūsā ¿noarē tojo nigū weeti? nīrā, mejō a'merī ī'adujicā'wū. ²³ Yu'u Juā Jesú ma'ino'gū cū pu'to dujiwu. ²⁴ Tojo weegu Simó Pedro Jesure sērītiña'dutigū sīopuawī. ²⁵ Yu'u cū pu'toacā mu'rīwā, cūrē sērītiña'wū:

—Wioḡu, ¿noanojō niti cū?

²⁶ Jesú yu'ure niwī:

—Yu'u pá yosóo'ono'gū nigūsami. Cū tojo nīca be'ro Simó macū Juda Iscariotere yosóo'owī. ²⁷ Cū tojo wéēca be'ro wātī Judare sājāacu niwī. Jesú cūrē niwī:

—Mu'u weeatjere weebaque'oya.

²⁸ Ūsā nipe'tirā topu ba'adujirā, cū tojo nisere tu'omasītīcāti. ²⁹ Ni'cārērā a'tiro wācūwū: “Juda cū niyerure co'tegū niyucā, Jesú cūrē apeyenojō bosenuu cjasere duudutigū weepī, o pajasecuroārē niyeru o'odutigū o'odutiapī”, niwū. ³⁰ Juda cū pārē ñe'ēca be'ro ūsā tiropu nī'cu wijaa wa'awī. Cū wijaari cura ñamīpu niwū.

A'merī ma'idutise ni'i

³¹ Juda wa'áca be'ro Jesú ūsārē niwī:

—Ni'cārōacā yu'u Ō'acū macū masū weronojō upūtīgūpure yu'u tutuasere ī'ono'rōsa'a. Ō'acū tutuase quē'rā yu'u me'rāta ī'ono'rōsa'a. ³² Yu'u Ō'acū tutuasere ī'ocā, cū quē'rā yu'u tutuasere maata ī'ogūsami. ³³ Yu'u me'rācjārā, cārō musā me'rā nituogusa'a. Musā yu'ure a'marāsa'a. Yu'u judío masārē toduporopure nī'caronojōta musārē ni'cārōacā nigūti. Yu'u wa'atjopure musā wa'amasītīsa'a. ³⁴ Musārē apeye ma'ma dutise cūgūti. Yu'u musārē ma'irōnojōta a'merī ma'īña. ³⁵ Musā a'merī ma'licā, āpērā nipe'tirā musārē yu'u bu'erā nisere masīrāsama, niwī Jesú.

Jesú Pedrore “Mu'u yu'ure ‘Masīwe'e' nigūsa'a” nī'que ni'i

(Mt 26.31-35; Mr 14.27-31; Lc 22.31-34)

³⁶ Simó Pedro cūrē sērītiña'wī:

—Wioḡu, ¿no'opu wa'agusari?

Jesú cūrē niwī:

—Ni'cārōacā yu'u wa'atjopure mu'u wa'amasītisa'a. Be'ropu yu'ure sirutugusa'a.

³⁷ Pedro cūrē niwī tja:

—Wioḡu, ¿de'ro weecaju yu'u mu'u me'rā maata wa'amasītisari? Yu'u quē'rā mu'u me'rāta wērīmasi'i.

³⁸ Jesú cūrē niwī:

—¿Nirōta yu'u me'rā wērīmasīti? Mu'urē diacjūta nigūti. Cārē'quē cū uuati duporo yu'ure i'tiati “Cārē masīwe'e”, nigūsa'a, niwī Jesú.

Jesú “Yu'ure ējōpeorā yu'rurāsa'a” ní'que ni'i

14 Jesú ūsārē a'tiro niwī:

—Musā uputu waro wācūque'titicā'ña. Ō'acūrē ējōpeoya. Tojo nicā yu'u quē'rārē ējōpeoya. ² Yu'u pacu tiropu musā niatje wi'seri peje ni'i. Te maricāma, musārē wereboapā. Topu musā niatjore apoyugu wa'agu wee'e. ³ Musā niatjore apóca be'ro musārē miigū a'tiguti. Topure musā quē'rā ninu'cūcārāsa'a. ⁴ Musā yu'u wa'atjore masīsa'a. Yu'u wa'ari ma'a quē'rārē masīsa'a, niwī Jesú.

⁵ Tomás cūrē niwī:

—Wioḡu, mu'u wa'atjore masītisa'a. ¿Ūsa de'ro wee masībosau mu'u wa'ari ma'arē?

⁶ Jesú cūrē niwī:

—Yu'u, yu'u pacu tiropu wa'ari ma'a weronojō ni'i. Yu'u masārē topu wa'acā weegú ni'i. Yu'u masārē diacjū cjasere masicā wee'e. Narē catinu'cūcā weegú ni'i. Yu'ure ējōpeorā dia'cū yu'u pacu tiropu wa'arāsama. ⁷ Musā yu'ure masīrā, yu'u pacu quē'rārē masībosa'a. Ni'cārōacā me'rā cūrē masī'i. Musā yu'ure i'arā, cūrē i'arā weronojō ni'i, niwī Jesú.

⁸ Felipe Jesure niwī:

—Wioḡu, mu'u pacure i'ona ūsārē. Cūrē i'ase me'rā dia'cū ūsārē ejatuarosa'a.

⁹ Jesú cūrē niwī:

—Felipe, yu'u musā me'rā yoacā niwū. ¿Yu'ure i'amasīweti yujupu? Yu'ure i'agū yu'u pacu quē'rārē masīmi. ¿De'ro weegu yu'ure “Mu'u pacure i'ona”, niati? ¹⁰ ¿Yu'u, yu'u pacu me'rā puarā nimicā, ni'cūpūta ni'i nisere ējōpeoweti? ¿Cū yu'upure nimi nise quē'rārē ējōpeoweti? Yu'u ucūserere yu'u se'saro ucūwe'e. Yu'u pacu yu'upure nigūta cū ūaro ucūmi. Yu'u weese quē'rārē yu'u se'saro weewe'e. Cūta cū ūaro weecā weemi. ¹¹ Yu'u, yu'u pacu me'rā ni'cūta ni'i nisere, cū yu'upure nisere ējōpeoya. Tere ējōpeotirā pūrīcā, yu'u weese pe'ere i'a ējōpeocureya. ¹² Musārē diacjūta weregūti. Yu'ure ējōpeorā yu'u wee'caronojōta yu'u wee'quere weesiruturāsama. Totā yu'u pacu tiropu yu'u wa'acāma, a'te nemorō weerāsama. ¹³ Musā yu'ure ējōpeocā, nipe'tise musā sērīserere o'ogusa'a. Te me'rā yu'u pacu tutuasere masīato nīgū tojo weegusa'a. ¹⁴ Yu'ure ējōpeorā, no'o musā sērīserere yu'tiguti.

Jesú “Espíritu Santure o'óguti” ní'que ni'i

¹⁵ »Musā yu'ure ma'írā, yu'u dutisere weerāsa'a. ¹⁶ Musārē yu'u pacure Espiritu Santure sērībosaguti. Cū musārē weetamuse me'rā wācūtutuanu'cūcā weegusami. Musā me'rā ninu'cūgūsami. ¹⁷ Espiritu Santu musārē queoro bu'egusami. Āpērā a'ti nu'cūcācārā yu'ure ējōpeotirā cūrē masītīrāsama. Tojo weerā cūrē moorāsama. Musā pūrīcā cūrē masī'i. Cū musā me'rā, musāpūre ninu'cūgūsami. ¹⁸ Yu'u musārē cō'awā'cāsoma. Musā me'rā nīgū a'tiguti tja. ¹⁹ Cārōacā be'ro masā yu'ure i'asoma. Musā pūrīcā i'arāsa'a. Yu'u catinu'cūcā'a. Tojo weerā musā

quē'rā catinu'cūcā'rāsa'a. ²⁰Yu'u pacu musārē Espiritu Santure o'ógusami. Tojo wéeca be'ro yu'u pacu me'rā yu'u nisere masīrāsa'a. Tojo nicā musā yu'u me'rā nisere, yu'u musāpure nisere masīrāsa'a. ²¹Yu'u dutisere weegú diacjūta yu'ure ma'isere ī'osami. Yu'ure maigūrē yu'u pacu quē'rā ma'igūsami. Yu'u quē'rā ma'igūsa'a. Cūrē yu'u nisetisere ī'ogūsa'a, niwī Jesú.

²²Apī Juda, Iscariote mejēta Jesure niwī:

—¿Wioḡu, de'ro weegu mu'u nisetisere ūsā dia'cūrē ī'ogūsari? ¿De'ro weegu a'ti turicjārā mu'urē ējōpeotirā quē'rārē ī'oweti?

²³Jesú cūrē niwī:

—Yu'ure ma'igū yu'u dutisere weemi. Yu'u pacu cūrē ma'igūsami. Ūsā puarāpūta cū me'rā nirāsa'a. ²⁴Yu'ure ma'itigū pe'e yu'u ucūserē weetimi. Yu'u ucūse yé mejēta ni'i. Yu'u pacu yu'ure o'ó'cu cū weredutise ni'i.

²⁵»Yu'u musā me'rā níḡū, a'te nipe'tisere were'e. ²⁶Yu'u sērīcā, yu'u pacu Espiritu Santure musārē o'ógusami. Cū musārē weetamu, wācūtutuanu'cūcā weegūsami. Nipe'tise musārē bu'egūsami. Nipe'tise yu'u musārē bu'e'quere apaturi wācūcā weegūsami.

²⁷»Yu'u ni'cārōacā musārē we'eriti'i. Musā ye ejeripō'rārīpu ejerisājāse niato. Yu'u ejerisājāse me'rā musārē ejerisājācā weeguti. Yu'u ejerisājācā weese a'ti nucūcā cjase weronojō niwe'e. Tojo weerā “Yu'u wa'agu wee'e” nisere tu'orā, bujaweti, wācūque'titicā'ña. ²⁸Musā “Yu'u pacu tiropu wa'agu wee'e” nicā tu'otojapu. “Be'ro yu'u musā me'rā níḡū a'tiguti tja” nicā quē'rārē tu'oapu. Yu'u pacu yu'u yu'ruoro nimi. Musā yu'ure cū tiropu wa'ase quetire tu'oapu. Tere tu'orā, diacjūta ējōpeorā pūrīcā, e'catiboapā. ²⁹Yu'u musārē

wereyugu weeapu. Tojo weerā yu'u musārē wereyu'quere queoro wa'acā, “Diacjūta nipi”, nirāsa'a. ³⁰Wātī a'ti nucūcācārārē dutigū a'titojami. Tojo weegu yu'u yoaticā musā me'rā ucūgūti. Cū yu'ure ne cārō dutimasītimi. ³¹Tojo wa'arota weesasa'a. Yu'u pacu cū weeduti'quere weeguti. Yu'u tojo weecā, a'ti nucūcācārā yu'u pacure yu'u ma'isere masīrāsama. Te'a wa'arā. Wā'cānu'cāna, niwī ūsārē.

Jesú u'segu me'rā masārē queose were'que ni'i

15 Jesú queose me'rā ūsārē a'tiro niwī:

—Yu'u u'segu weronojō ni'i. Yu'u pacu tigure co'tegu nimi. ²Yu'ure ējōpeorā tigu cjase dūpuri nima. Ō'acū u'segure ī'anūrūḡū weronojō niyugu, dūca marīse dūpuri dūtecō'asami. Apeye dūcatise dūpuri añurō dūcatiato níḡū dūteweenemosami. ³Musā dūcatise dūpuri weronojō ni'i. Yu'u bu'e'quere ējōpeo, yu'ti'i. Tojo weegu yu'u pacu musā ña'arō we'e'quere cō'atojawī. Musā acobocono'cārāpu nitoja'a. ⁴Yu'u musāpure ninu'cūgūsa'a. Musā quē'rā yu'u me'rācārā ninu'cūcā'ña. Ni'cā dūpu yucugapu a'mesu'atimirō dūcatitisa'a. A'te weronojō musā yu'u me'rā ninu'cūtirā, ne añurō weemasīsome.

⁵»Yu'u ní'caronojōta yu'u u'segu weronojō ni'i. Musā tigu dūpuri ni'i. Yu'u me'rā ninu'cūḡū, yu'u quē'rā cūpure nicā, cū añurō weemasīsami. Musā yu'u me'rā ninu'cūtirā, ne añurō weemasītisa'a. ⁶Yu'u me'rā ninu'cūtigu dūtecō'a'que dūpuri weronojō nimi. Te ñai'que dūpuri see, pecame'epu ūjūacō'ano'sa'a.

⁷»Musā yu'u me'rā ninu'cūrā, yu'u bu'esere wācūrā, Ō'acūrē musā ūsere sērīña. Cū yu'tigusami. ⁸Musā añurō wéerā, Ō'acū añuyuruami nisere

ī'orāsa'a. Tojo weerā diacjūta mūsā yu'u bu'erā nirāsa'a. ⁹Yu'u pacu yu'ure ma'irōnojōta yu'u quē'rā mūsārē ma'li. Yu'u me'rā ninu'cūña. Tojo weecā, mūsārē ma'inu'cūgūsa'a. ¹⁰Yu'u pacu yu'ure cū dutisere weecā, ma'imi. Yu'u quē'rā yu'u dutisere weecā, mūsārē ma'igūsa'a.

¹¹»Yu'u e'catironojōta mūsārē e'catiato nīgū tojo ucū'u. Tojo weerā mūsā e'catiyu'ruarāsa'a. ¹²Yu'u dutise a'tiro ni'i. Yu'u mūsārē ma'irōnojōta a'merī ma'iña. ¹³Ni'cū cū me'rācjārārē wēribosagu, narē ma'iyu'ruasami. Wēribosase nemorō ma'ita basiowe'e. ¹⁴Mūsā yu'u dutisere wēerā, yu'u me'rācjārā ni'i. ¹⁵Yu'u mūsārē “Yu'ure da'racoterā nima”, nisome. Da'racoterā na wioḡu weesere masītisama. Mūsā yu'u me'rācjārā ni'i. Tojo weegū yu'u pacu yu'ure nī'quere werepe'ocā'a. ¹⁶Mūsā yu'ure besetiwu. Yu'u pe'e mūsārē besewu. Añurō weeato nīgū tojo weewu. Mūsā añurō weese pe'tisome. Añurō weecā, mūsā yu'ure ējōpeocā, no'o Ō'acūrē sērīsenojōrē o'ogusami. ¹⁷A'teta ni'i yu'u mūsārē dutise. A'merī ma'iña, niwī.

Jesú “Yu'ure ējōpeocā, āpērā mūsārē ī'atu'tirāsama” nī'que ni'i

¹⁸Jesú ūsārē a'tiro ninemowī:

—A'ti nucūcācjārā yu'ure ējōpeotirā mūsārē ī'atu'ticā, yu'ure ī'atu'timū'tā'quere wācūña. ¹⁹Mūsā a'ti nucūcācjārā waro nicāma, na me'rācjārārē ma'irōnojōta mūsārē ma'ibosama. Yu'u mūsārē na wa'teropu nirārē besewu. Mūsā a'ti nucūcācjārā weronojō niwe'e. Tojo weerā mūsārē ī'atu'tima. ²⁰Yu'u mūsārē nī'quere wācūña. Ne ni'cū da'racoteḡu “Yu'u wioḡu yu'ruoro ni'i”, nīmasītisami. Yu'ure ña'arō weema. Mūsā quē'rārē mejārōta ña'arō weerāsama. No'o yu'u bu'esere tu'orā, mūsārē tu'orāsama.

²¹Mūsā yu'ure sirutucā ī'arā, nipe'tise ña'asere mūsārē weerāsama. Yu'ure o'ócure na masītise ye bu'iri tojo weerāsama.

²²»Yu'u a'ti di'tapure narē wereḡu a'titicāma, bu'iri moobosama. Na ni'cārōacārē bu'iri cuoma. “Ūsā bu'iri moo'lo”, nīmasītisama. ²³Yu'ure ī'atu'tirā yu'u pacu quē'rārē ī'atu'tima. ²⁴Ne ni'cū weetisere na tiropure peje wee'omiwū. Yu'ure masīdutigū tojo weewu. Yu'u wee'otica be'roma bu'iri moobosama. Na yu'u wee'quere ī'awā. Tere ī'amirā, yu'ure ī'atu'tiwā. Yu'u pacu quē'rārē ī'atu'tiwā. ²⁵Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta queoro wa'aro wee'e. A'tiro ni'i: “Bu'iri moomicā, yu'ure ī'atu'tiwā”, ni ojano'wū.

²⁶»Espíritu Santu diacjū ucūḡū, mūsārē weetamugū a'tigusami. Ūsā yu'u pacu me'rā cūrē o'orāsa'a. Cū a'tigū, queoro yé cjasere mūsārē wereḡusami. ²⁷Mūsā quē'rā yé cjasere wererāsa'a. Mūsā ne waroputa yu'u me'rā nitojawu. Tojo weerā wererāsa'a, niwī Jesú.

16 Jesú ūsārē ninemowī tja:
—Yé bu'iri āpērā mūsārē ña'arō weerāsama nisere were'e. Yu'ure ējōpeodu'ticā'to nīgū tojo were'e. ²Mūsārē judío masā nerēwuase wi'seripu nimi'cārārē cō'awirōrāsama. No'o mūsārē wējēcō'aca be'ro a'tiro nīrāsama. “Marī Ō'acū uaro weerā wee'e”, nīrāsama. ³Na yu'u pacure, yu'ure masīti'que ye bu'iri mūsārē ña'arō weerāsama. ⁴Yu'u wereyugū wee'e. Tojo weerā queoro te wa'acā, mūsā “Tojota niwī”, nīrāsa'a.

Espíritu Santu ye cjase ni'i

»Yu'u mūsā me'rā nīgū, ne waropure maata a'tere weretiwu. ⁵⁻⁶Ni'cārōacā yu'ure o'ócū tiropu wa'agū wee'e. Yu'u tojo nicā tu'orā, ne ni'cū yu'ure “¿No'opu wa'ati?” ni sērītiña'we'e. Mejō

bujawetiwioriticā'a. ⁷ Yu'u musārē diacjūta nigūti. Yu'u wa'acā, musārē añu nirōsa'a. Yu'u musārē Espiritu Santure o'ógusa'a. Yu'u wa'aticāma, cū musārē weetamugū, musā me'rā nigū a'titibosami.

⁸⁻¹¹ »Espiritu Santu yu'ure ējōpeotirārē a'tiro masicā weegusami. “Ūsā ña'arā ni'i”, ni tu'oña'cā weegusami. Apeye, yu'u diacjū weegū ni'i nisere i'ogūsami. Yu'u pacu tiropu wa'ase me'rā tere i'ogūsami. Yu'u topu wa'acā, yu'ure i'asome. Tojo nicā yu'ure ējōpeotirārē Ō'acū bu'iri da'reatjere i'ogūsami. A'tiro masirāsama: “Wātī, a'ti nucūcācārārē dutigu Ō'acūrē bu'iri da'reno'acju nitojami”, nirāsama.

¹² »Yu'u musārē peje werese cuomi'i. Ni'cārōacārē musā tu'omasitibosa'a. Tojo weegu werewe'e. ¹³ Espiritu Santu a'tigu, nipe'tisere queoro weregusami. Cū diacjū ucūgū nimi. Cū se'saro ucūsome. Ō'acū ucūserē, cū tu'o'quere wereturiagusami. Be'ropu wa'atje quē'rārē musārē weryugusami. ¹⁴ Espiritu Santu yu'ure añurō ucūgūsami. Yé cjasere musārē masicā weegusami. ¹⁵ Nipe'tise yu'u pacu chose yé ni'i. Tojo weegu Espiritu Santu musārē yé quetire weregusami.

Bujawetimi'cārā e'catirāsama nise ni'i

¹⁶⁻¹⁷ »Cārōacā be'ro musā yu'ure i'anemosome. Be'ro i'arāsa'a tja. Yu'u pacu tiropu wa'ase ye bu'iri tojo wa'anirōsa'a, niwī Jesú.

Cū tojo nicā tu'orā, ūsā ni'cārērā a'merī ucūwū:

—¿De'ro nisl'rīrō weesari cū tojo nise? ¹⁸ “Cārōacā be'ro” cū nise ¿de'ro nisl'rīrō weesari? Ñ'enojōrē ucūgū ucūsamigu, masitisa'a, niwū.

¹⁹ Jesú ūsā tojo nisere masīgū, ūsārē niwī:

—Yu'u “Cārōacā be'ro i'asome, be'ro i'arāsa'a tja” ní'quere ¿a'merī sērītiña'rā weeti? ²⁰ Musārē diacjūta wereguti. Musā uti, pūrō bujawetirāsa'a. A'ti turicjārā pe'e e'catirāsama. Musā bujawetimi'cārā be'ro e'catirāsa'a. ²¹ A'tiro wa'ase weronjō nirōsa'a. Ni'cō nijipaco co wī'magū wuase dūporoacā pūrīse tu'oña'quere. Co wuáca be'ro co pūrīse tu'oña'quere wācūtisamo. Co macū bajuase pe'ere i'agō e'catigo, tojo weesamo. ²² Co weronjō musā ni'cārōacā pi'eti'i. Be'ro yu'u musārē i'agū a'tiguti tja. Yu'u tojo weecā i'arā, musā e'catiyu'ruarāsa'a. Āpērā musārē bujaweticā weemasitirāsama.

²³ »Musā tojo e'catiri nūmurē musā tu'otisere ne sērītiña'some majā. Diacjūta musārē nigūti. Musā yu'ure ējōpeocā i'agū, nipe'tise musā sērīserē yu'u pacu yu'tigusami. ²⁴ Todūporopu yu'u tutuase me'rā yu'u pacure ne sērītiwu. Ni'cārōacārē musā yu'ure ējōpeotjārā sērīña. Musā tojo weecā, cū yu'tigusami. Cū yu'ticā, musā e'catiyu'ruarāsa'a.

Jesú masārē “A'tiro weeguti” ní'que ni'i

²⁵ »Yu'u musārē queose me'rā wereapu. Be'ro queose marirō diacjūta yu'u pacu ye quetire weregusa'a.

²⁶ Espiritu Santu a'tica be'ro musā yu'ure ējōpeotjārā, yu'u pacure sērīrāsa'a. Yu'u tojo nīgū, “Yu'u pacure musārē sērībosaguti”, nigū mejēta we'e. Musā basu sērīrāsa'a. ²⁷ Cūta musārē ma'imi. A'tiro ni'i. Musā yu'ure ma'i'i. Tojo nicā musā yu'ure “Ō'acū tiropu ní'cu a'tipī”, ni ējōpeo'o. Tojo weegu Ō'acū musārē ma'imi. ²⁸ Yu'u pacu me'rā ní'cu yu'u a'ti nucūcāpūre a'tiwu. Ni'cārōacā yu'u a'topu ní'cu yu'u pacu tiropu dajatojaaguti tja.

²⁹ Cū tojo nicā tu'orā, ūsā cūrē niwū:

—Ni'cārōacārē mū'u queose me'rā werewe'e. Diacjū ucūcā'a. ³⁰Ni'cārōacā ūsā masī'i. Mū'u nipe'tisere masīpe'ocā'a. No'o sērītiña'se duporo masītoja'a. Tojo weerā mū'u Ō'acū tiropu nī'cu a'tipā nisere masī'i.

³¹Jesū ūsārē niwī:

—¿Musā ējōpeoti majā? ³²Tojo ējōpeomirā, maata no'o musā wa'asī'rīrō du'tistearāsa'a. Yū'u ni'cūta tojagūsa'a. Ni'cūta niwe'e, nīgū pe'e. Yū'u pacu yū'u me'rā nimi. ³³Yū'ure ējōpeorā ejerisājāse cuoato nīgū a'te nipe'tisere musārē wereapu. A'ti nucūcācārā musārē pi'eticā weerāsama. Na tojo weemicā, wācūtutuaya. Yū'u a'ti nucūcācārā na űa'arō weesere docaque'acā weetojawu. Tojo weerā yū'ure ējōpeorā wācūtutuaya.

Jesū cū bu'erā ye niatjere cū pacure sērībosa'que ni'i

17 Jesú tojo nica be'ro i'amorō,
a'tiro niwī:

—Pacu, mū'u yū'ure cūu'que eja'a. Yū'u mū'u macū nisere masārē i'ōña. Mū'u tojo weecā, yū'u masārē mū'u tutuasere, mū'u añuyū'rūserere i'ogūsa'a. ²Mū'u yū'ure masā nipe'tirā wioḡu sōrōwū. Nipe'tirā mū'u o'o'cārārē catinu'cūcā weedutigū yū'ure sōrōwū. ³Masā mū'u Ō'acū ni'cū nigūrē, tojo nicā yū'ure mū'u o'ó'cure ējōpeorā catinu'cūcārāsama.

⁴»Yū'u a'ti nucūcāpūre mū'u tutuasere, mū'u añuyū'rūserere masārē i'owū. Mū'u yū'ure cūu'quere weepe'ocā'wū. ⁵Pacu, a'ti nucūcā weese duporo yū'u mū'u me'rā niwū. Mū'u me'rā nīgū, mū'u weronojō nisetiwū. Ni'cārōacārē mū'u tiropu wa'agu wee'e. Yū'ure mejārōta weeya tja.

⁶»Mū'u ā'rārē a'ti nucūcāpū nirā wa'terore besewū. Yū'ure narē o'ogūti nīgū, tojo weecu niwū. Mū'u nisetisere narē masīcā weewū. Na mū'u yarā nim-

i'cārārē yū'ure wiawū. Na mū'u dutisere weewā. ⁷Ni'cārōacā na masīma, nipe'tise yū'u cuose mū'u o'o'que ni'i, nima. ⁸Narē nipe'tise mū'u wereduti'quere werewū. Na tere tu'orā, ējōpeowā. Na diacjūta yū'u mū'u tiropu a'ti'quere ējōpeowā. Tojo nicā mū'u yū'ure o'ó'quere ējōpeowā.

⁹»Yū'u na ye niatjere mū'urē sērī'i. Āpērā yū'ure ējōpeotirā yema sērīwe'e. Yū'ure mū'u o'o'cārā mū'u yarā nima. Tojo weegu mū'urē sērī'i. ¹⁰Nipe'tirā mū'u yarā, yarā nima. Yarā quē'rā mū'u yarā nima. Na yū'ure ējōpeo, yū'u tutuagu nisere masārē masīcā weema.

¹¹»Yū'u a'ti nucūcāpū tojaque'asome. Yū'u bu'erā pūrīcā tojarāsama. Yū'u mū'u tiropu wa'agu wee'e. Pacu, añuyū'rūḡu, mū'u tutuase me'rā mū'u yū'ure o'o'cārārē añurō col'teya. Mū'u tojo weecā, marī nīrōnojōta na ni'cārō me'rā nirāsama. ¹²A'ti nucūcāpūre yū'ure mū'u o'o'cārā me'rā nīgū, mū'u tutuase o'o'que me'rā narē col'tewū. Ne ni'cū bajuriotiwū. Ni'cū dia'cū toduporopū bajuduti'cu weronojō nī'cure bajuriowū. Mū'u ye queti ojāca pūrīpū nīrōnojōta na oja'que queoro wa'aro wee'e.

¹³»Ni'cārōacā yū'u mū'u tiropu wa'agu wee'e. Yū'u a'ti nucūcāpū nīgū, mū'u ye quetire werewū. Tere tu'orā, na yū'u weronojō e'catiato nīgū werewū. ¹⁴Mū'u wereduti'quere narē wereturawū. Na yū'ure ējōpeotjārā, yū'u weronojō nima. A'ti űmucocjārā weronojō wācūtīma. Tojo weerā na quē'rārē masā i'atu'tīma. ¹⁵«Narē, a'ti nucūcāpū nirārē mū'u tiropu miaña», nīgū mejēta wee'e. Wātī pe'ere cā'mota'aya nīgū, tojo ni'i. ¹⁶Yū'u a'ti űmucocjū niwe'e. Na quē'rā yū'ure ējōpeorā a'ti űmucocjārā weronojō wācūsetīma. ¹⁷Mū'u ye queti diacjū waro ni'i. Te me'rā narē mū'u űaro weejā añurā wa'acā weeya. ¹⁸Yū'ure

mũ'u ye quetire a'ti nucũcãcãrãrẽ weredutigũ o'ówũ. Yũ'u quẽ'rã yũ'u bu'erãrẽ a'ti nucũcãcãrãrẽ weredutigũ o'ó'o. ¹⁹ Mũ'u uaronojõ na ye niatjere wẽrĩbosaguti. A'tiro yũ'u weecã, na quẽ'rã mũ'u uaronojõ diacjũta weerãsama.

²⁰ »Yũ'u na dia'cũrẽ sẽrĩbosawe'e. Be'ropũ na bu'esere tũ'o ãjõpeojã quẽ'rãrẽ sẽrĩbosa'a. ²¹ Na marĩ me'rã ni'cãrõ me'rã niato nĩgũ tojo wee'e. Pacũ, yũ'u mũ'u me'rã nĩrõnojõ, mũ'u yũ'u me'rã nĩrõnojõ na quẽ'rã niato. Tojo wa'acã ã'arã, a'ti nucũcãcãrã yũ'ũre mũ'u o'ó'quere ãjõpeorãsama. ²² Yũ'ũre mũ'u tutuase, añuyũ'rũsere o'owũ. Yũ'u quẽ'rã yarãrẽ o'oturiawũ. Narẽ ni'cãrõ me'rã marĩ weronojõ niato nĩgũ tojo weewũ. ²³ Yũ'u napũre ni'i. Mũ'u pe'e yũ'ũpũre ni'i. Tojo weerã na ni'cãrõ me'rã nĩrãsama. Tojo wa'acã ã'arã, a'ti nucũcãcãrã mũ'u yũ'ũre o'ó'quere masĩrãsama. Apeyere, mũ'u yũ'ũre ma'ĩrõnojõta "Marĩrẽ ma'imi", nĩrãsama.

²⁴ »A'ti turi weese duporo mũ'u yũ'ũre ma'iwũ. Tojo weegu mũ'u nisetisere yũ'ũre o'owũ. Pacũ, mũ'u o'o'cãrãrẽ yũ'u me'rã nicã uasa'a. Narẽ yũ'u tutuasere ã'adutigũ tojo wee'e. ²⁵ Pacũ, mũ'u queoro wee'e. A'ti nucũcãcãrã yũ'ũre ãjõpeotirã mũ'ũrẽ masĩtima. Yũ'u mũ'ũrẽ masĩ'i. ã'rã yũ'u bu'erã mũ'u yũ'ũre o'ó'quere masĩma. ²⁶ Mũ'u nisetisere narẽ masĩcã weewũ. Tojo masĩcã weenu'cũcũti. Mũ'u yũ'ũre ma'ĩrõnojõta na quẽ'rãrẽ a'merĩ ma'ĩdutigũ tojo wee'e. Tojo nicã yũ'u na me'rã ninu'cũgũti nĩgũ, tojo wee'e, niwĩ Jesũ.

Jesure surara na ñe'ewã'cã'que ni'i
(Mt 26.47-56; Mr 14.43-50; Lc 22.47-53)

18 Jesũ cũ pacũre sẽrĩca be'ro ãsã Jerusalẽpũre wijawũ. Wijã, Cedrõn wãmetiri maarẽ pẽ'awũ. Ti maa siaquijipũ na olivo ote'caro niwũ. ãsã

topũ wa'awũ. ² Juda Jesure ã'atu'tirãrẽ o'ori masũ quẽ'rã te olivo nĩrõrẽ masĩwĩ. Jesũ todũporo pejetiri ãsãrẽ sũ'ori sijawĩ. Tojo weegu masĩwĩ. ³ ãsã topũ nĩrĩ cura ni'cã curua surara me'rã Juda etawĩ. ãpẽrã quẽ'rã ni'cãrãrã Õ'acũ wi'i co'terã surara niwã. Pa'ia wiorã, fariseo masã o'õno'cãrã niwã. Na añurõ wãmotiwã. Si'ose tuturi, si'osepa me'rã a'tiwã. ⁴ Jesũ cãrẽ wa'ãtjere masĩtojacu niwĩ. Tojo weegu "¿Noarẽ a'mati?" niwĩ.

⁵ Cãrẽ yũ'tiwã:

—Jesũ Nazarecjũrẽ a'ma'a, niwã. Jesũ narẽ niwĩ:

—Yũ'ũta ni'i.

Juda Jesure ã'atu'tirãrẽ o'ori masũ na me'rã niwĩ. ⁶ Jesũ "Yũ'ũta ni'i" nicã tũ'orã, na uirã, dũsti bũ'rũque'awã. ⁷ Jesũ apaturi sẽrĩtiña'wĩ tja:

—¿Noarẽ a'mati?

Cãrẽ yũ'tiwã:

—Jesũ Nazarecjũrẽ a'ma'a, niwã.

⁸ Jesũ narẽ niwĩ:

—Mũsãrẽ weretoja'a, yũ'ũta ni'i. To pũrĩcã yũ'ũre a'marã, ã'rã yũ'u bu'erãrẽ du'uo'oya.

⁹ Jesũ cũ ucũ'que queoro wa'ato nĩgũ tojo niwĩ. Cũ ni'que a'tiro niwũ: "Yũ'u pacũ o'o'cãrãrẽ ne ni'cũ bajuriotiwũ", niwũ. ¹⁰ Cũ tojo nĩca be'ro Simó Pedro cũ ya di'pji'rẽ wejeweewĩ. Wejewe, pa'ia wiogure da'raco'tegu Malco wãmetigure diacjũca o'meperore dũtepã'rẽwĩ. ¹¹ Cũ tojo weecã ã'agũ, Jesũ Pedrorẽ niwĩ:

—Mũ'u ya di'pji'rẽ nũrõña. Yũ'u pacũ pi'etiduti'caronojõta pi'etiguti, niwĩ Jesũ.

Jesure Anás ya wi'ipũ mia'que ni'i

(Mt 26.57-58; Mr 14.53-54; Lc 22.54)

¹²⁻¹³ Surara, tojo nicã na wiogũ, ãpẽrã pa'ia wiorã na o'ó'cãrã Jesure dũ'te, Anás wãmetigũ ya wi'ipũ miawã. Cũ Caifã mañecũ niwĩ. Caifã titare pa'ia wiogũ niwĩ. ¹⁴ Cãta todũporopũre judío

masārē “Ni'cū nipe'tirā ye niatje wērī-bosacā, marīrē añurōsa'a” nī'cū niwī.

Pedro Jesure “Masīwe'e” nī'que ni'i
(Mt 26.69-70; Mr 14.66-68; Lc 22.55-57)

¹⁵ Na Jesure miacā, yu'u Juā, tojo nicā Simó Pedro, ūsā puarā narē sirutuwā'cāwū. Pa'ia wioḡu yu'ure ī'a-masīwī. Tojo weegū yu'u Jesú me'rá wioḡu ya wi'i po'pearu sājāawū. ¹⁶ Pedro pe'e sopeḡu tojanu'cāwī. Cū tojo weecā ī'agū, yu'u sope co'tegū me'rá ucū, cūrē pijisōrōwū. ¹⁷ Be'ropu co Pedore sērītiña'wō:

—¿Mu'u sī'i me'rācjū mejēta niti?

Pedro core niwī:

—Niwe'e, niwī.

¹⁸ Pūrō yusuaawū. Tojo weerā ti wi'i da'racoterā, tojo nicā surara pecame'e wījāwā. Na ti me'e sumutopu sō'manu'cūbrowā. Pedro quē'rā na me'rá sō'magū wa'awī.

Pa'ia wioḡu Jesure sērītiña'que ni'i
(Mt 26.59-66; Mr 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹ Pa'ia wioḡu Anás Jesure sērītiña'cu niwī:

—¿Noanojō niti mu'u bu'erā? ¿Ñe'enojōrē mu'u bu'eti narē? nicu niwī. ²⁰ Jesú cūrē yu'ticu niwī:

—Yu'u nipe'tirā tu'oropu bu'ewu. Judío masā nerēse wi'seripu, tojo nicā Ō'acū wi'i judío masā nerēwuaropu bu'ewu. Ya'yioropu bu'etiwu. ²¹ ¿De'ro weegu yu'ure sērītiña'ti? Āpērā yu'ure tu'o'cārārē sērītiña'ña. Na masīsama. Na mu'urē wererāsama, nicu niwī Jesú.

²² Jesú tojo nicā tu'ogū, ni'cū Ō'acū wi'i co'tegū surara Jesú ya diapoare paacu niwī. Cūrē nicu niwī:

—De'ro weegu tojo yu'titi pa'ia wioḡure?

²³ Jesú cūrē nicu niwī:

—Yu'u ña'arō nīca be'ro “Te bu'iri paapu. Te ña'a ni'i”, niña. Añurō nīca

be'roma ¿de'ro weeacju yu'ure paati? nicu niwī Jesú.

²⁴ Be'ro Anás Jesure du'teno'cure tja pa'ia wioḡu Caifá tiropu o'ówī.

Pedro nisoonemo'que ni'i
(Mt 26.71-75; Mr 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵ Tojo weeri cura Pedro pecame'e sumuto sō'manu'cūwī. Topu nirā cūrē sērītiña'wā:

—¿Mu'u sī'i me'rācjū mejēta niti?

Pedro narē niwī:

—Niwe'e.

²⁶ Be'ro ni'cū pa'ia wioḡure da'ra-co'tegū, Pedro cū o'mepero dutepā'rē'cu acawereḡu Pedrore niwī:

—Yu'u mejēpu mu'urē olivo ote'caropu cū me'rá nicā ī'apu.

²⁷ Pedro apaturi nisoowī. Tojo nīca be'ro cārē'quē uuwī.

Jesure Pilato romano masā wioḡu tiropu na mia'que ni'i
(Mt 27.1-2,11-14; Mr 15.1-5; Lc 23.1-5)

²⁸ Be'ro Jesure Caifá ya wi'ipu nī'cure Pilato ya wi'ipu miawā. Bo'rearopu weewu. Judío masā wiorā ti wi'ipure sājāatiwā. Ti wi'ipure sājāarā, Pascua bosenu mu ba'awuasere ba'atibopā. Pilato judío masū nitimi nise bu'iri na bu'iritirā tu'oña'bopā. Tojo weerā cū ya wi'ire sājāatiwā. ²⁹ Na sājāaticā ī'agū, Pilato na me'rá ucūḡū wijaatiwī. Narē niwī:

—¿Musā ā'rīrē ñe'enojō weresārā weeti?

³⁰ Na cūrē niwā:

—Cū ña'arō weeticāma, mu'u tiro cūrē miititiboapā.

³¹ Na tojo yu'ticā tu'ogū, Pilato niwī:

—Cūrē miaña. Musārē dutironojōta musā basu beserā wa'aya.

Judío masā wiorā cūrē niwā:

—Ūsā judío masā ne ni'cū masūrē “Wējēña” nīmasītisa'a, niwā.

³²Titapure romano masā wioḡu masā ña'arārē na wējēdutiṛārē curusapu paabi'pecūcārā niwā. Tojo weero Jesú toduporo ní'que queoro wa'awu. Cū “Yū'ure u'muarōpu tuumorōnu'cōrāsama”, niwī. ³³Pilato Jesure piji, cū ya wi'ipū majāmisājāawī. Jesure sēṛitiña'cu niwī:

—¿Mū'uta niti judío masā wioḡu?

³⁴Jesú yu'ticu niwī:

—¿Mū'ū basu mū'u wācīrō me'rā sēṛitiña'ti? o ¿āpērā mū'urē wereati?

³⁵Pilato cūrē nicu niwī:

—¿De'ro weegu yu'u masībosau? Yū'u judío masū mejēta ni'i. A'topure mū'u ya di'tacjārā judío masā, tojo nicā pa'ia wiorā mū'urē miitiama. ¿De'ro weeati mū'ū?

³⁶Jesú nicu niwī:

—Yū'ū a'ti nucūcācǰū wioḡu niwe'e. Yū'ū tojo nicāma, judío masā wiorārē o'odutitirā yū'ure siruturā a'mequēboapā. Yū'ū apesecǰū wioḡu ni'i.

³⁷Cū tojo nicā tu'ogu, Pilato nicu niwī:

—¿To pūrīcārē mū'ū wioḡu niti?

Jesú cūrē nicu niwī:

—Mū'ū nírōnojōta yū'ū wioḡu ni'i. Yū'ū diacǰū cjasere weregū a'topū a'ti, bajuawu. Nipe'tirā diacǰū cjasere uarā, yū'ū ucūsere tu'oma.

³⁸Pilato cūrē nicu niwī:

—¿Ñe'enojō nirō nisasa'a diacǰū cjase? nicu niwī.

“Jesure wējērōua'a” ní'que ni'i

(Mt 27.15-31; Mr 15.6-20; Lc 23.13-25)

Pilato Jesure sēṛitiña'ca be'ro judío masā wiorā me'rā ucūḡū wijaaticu niwī tja. Narē niwī:

—Yū'ū cūrē ne bu'iri bocatiasu.

³⁹Mūsā weewuase a'tiro ni'i. Pascua bosenuu nicā bu'iri da'reri wi'ipū nigūrē yū'ure du'uwīrōdutisa'a. ¿Mūsā cūrē judío masā wioḡure du'uwīrōcā uasari?

⁴⁰Cū tojo nicā tu'orā, na pūrō caricūwā:

—Cūrē ne du'uwīrōticā'ña. Barrabá pe'ere du'uwīrōña, niwā. Barrabá ña'arō weeri masū niwī.

19 Masā “Barrabáre du'uwīrōña” ni caricūcā tu'ogu, Pilato Jesure tārādutiwī. ²Surara ni'cā be'to pota me'rā wéeca be'tore cū dupoapure peocārā niwā. Aperu, ni'cārō su'tiro wioḡu sāñarōnojō sō'a ñibocurerore sāacārā niwā. ³Be'ro cū pu'to wa'a, cūrē bujicārā, a'tiro nicārā niwā:

—Judío masā wioḡure añurō wa'ato. Tojo nírāta, cū diapoare paamūjācārā niwā.

⁴Pilato po'peapu ní'cu wijaatiwī tja. Masārē niwī:

—Yū'ū cūrē ne cārōacā bu'iri bocatiasu. Tojo weegu mūsā tiropū pijiwi-jaatiguti. Mūsā i'arāsa'a, niwī.

⁵Be'ro Jesú wijaatiwī. Cū pota be'tore pesawī. Wioḡu su'tiro surara o'o'carore sāñawijaatiwī. Cū wijaatāca be'ro Pilato masārē a'tiro niwī:

—Í'aña. Á'rī nimi.

⁶Pa'ia wiorā, āpērā Ō'acū wi'i co'terā surara cūrē i'arā, pūrō caricūwā:

—Cūrē curusapu paabi'pe wējēña, ni caricūwā.

Pilato narē niwī:

—Mūsā basu cūrē curusapu paabi'pe wējērā wa'aya. Yū'ū cūrē ne cārōacā bu'iri bocatisa'a, niwī.

⁷Judío masā wiorā cūrē niwā:

—Cū “Yū'ū Ō'acū macū ni'i”, niwī. Ūsārē duti'que tojo ucūḡūnojōrē wējēduti'i, niwā.

⁸Pilato cū “Ō'acū macū ni'i” nisere tu'ogu, nemorō uiwī. ⁹Be'ro Jesure pi-jisājāa, cūrē sēṛitiña'cu niwī tja:

—¿No'ocǰū niti mū'ū?

Jesú cūrē ne yu'titicu niwī.

¹⁰Cū yu'titicā i'agū, Pilato cūrē nicu niwī:

—¿De'ro weegu yu'ure yu'tiweti?
¿Mu'u masiweti? Yu'u mu'urē
du'uwi'rōgū, du'uwi'rōmasī'i.
Wējēdutigu quē'rā, wējēdutimasī'i, nicu
niwī.

¹¹ Jesú cūrē nicu niwī:

—Ō'acū mu'urē cā'mota'acā, mu'u
tojo weemasītibopā. Tojo weegu yu'ure
mu'u tiropu o'o'cu mu'u nemorō bu'ir-
itimi, nicu niwī.

¹² Cū tojo nicā tu'ogu, Pilato
Jesure “¿De'ro wee cūrē yu'u
du'uwi'rōgūsariba?” nicu niwī. Cū tojo
weesī'rīcā ī'arā, judío masā wiorā pūrō
caricūwā:

—Mu'u cūrē du'uwi'rōgū, romano
masā wiogu me'rācjū nisome. No'o
ni'cū “Yu'u judío masā wiogu waro
ni'i” nigūnojō romano masā wiogure
yu'rūnū'cāgū weemi. Cū me'rācjū
nitimi, ni caricūwā.

¹³ Na tojo nicā tu'ogu, Pilato Jesure
na ūtā me'rā yéeca papu pijiwijaadutiwī.
Hebreo ye me'rā Gabata wāmetiwu.
Topu Pilato masārē besewuawī. Tojo
weegu cū topu dujiwī. ¹⁴ Titare ni'cā
nūmu du'sawu Pascua bosenūmu wa'atji
dūporo. Dajaritero wa'tero niwū. Pilato
topu dujigu, judío masā wiorārē niwī:

—Musā wiogure ī'aña.

¹⁵ Na caricūnemowā:

—Cūrē wējēña. Curusapu paabi'pe
wējēña, niwā.

Pilato niwī:

—Yu'u musā wiogure curusapu
paabi'pe wējēdutigusami, ¿ni wācūmiti?

Pa'ia wiorā cūrē niwā:

—Ūsā wiogu ni'cūta romano masā
wiogu waro nimi.

¹⁶ Na tojo nicā tu'ogu, Pilato surarare
Jesure curusapu wējēdutigu o'owī. Be'ro
na cūrē miawā.

Na curusapu paabi'pe'que ni'i

(Mt 27.32-44; Mr 15.21-32; Lc 23.26-43)

¹⁷ Jesú na “Masā boaweeca dūpoa”
nirōpure wa'agu, curusare wuawā'cāwī.
Hebreo ye me'rā Gólgota wāmetiwu.
¹⁸ Topu cūrē curusapu paabi'pewā.
Āpērā puarā quē'rārē tojota weewā.
Jesure na deco nu'cōwā. Āpērā pe'ere,
ni'cūrē diacjū pe'e, apirē cūpe pe'e
nu'cōwā. ¹⁹ Pilato Jesú dūpoa bu'i
curusapu cū oja'quere ō'odutiwī. A'tiro
ojano'wū: “Jesú Nazarecjū judío masā
wiogu nimi.” ²⁰ Te oja'que hebreo ye,
griego ye, latín ye me'rā niwū. Jesure
paabi'pe'caro macā pu'to niwū. Tojo
weerā pājārā judío masā tere bu'ewā.
²¹ Pilato oja'quere bu'erā, pa'ia wiorā
cūrē nicārā niwā:

—Mu'u “Judío masā wiogu nimi”,
ni ojatibopā. A'tiro pe'e ojabopā.
“Cū ‘Judío masā wiogu ni'i’, niami”,
nibopā.

²² Pilato narē niwī:

—Yu'u ojasī'rī'caronojō ojatojapu. Du-
cayusome majā.

²³ Be'ro ba'paritirā surara Jesure
paabi'pe'cārā cū ye su'tire seeneowā.
Seeneo, nānucū ducawaawā. Cū ya
su'tiro docacjārō deroa'mesu'oya
marīwū. ²⁴ Tojo weerā surara a'merī
niwā:

—A'tore tū'rēticā'rā. Mejō nīboca-
perā. ¿Noa a'tore wapata'arosarito?
niwā.

Na tojo weecā, Ō'acū ye queti ojāca
pūrīpu oja'que queoro wa'awu. A'tiro
ojano'caro niwū: “Yé su'tire ducawaawā.
Tere nībocaperā wapata'awā.” A'te ní-
caronojōta surara weewā.

²⁵ Jesú ya curusa pu'to a'ticūrā numia
niwā. Cū paco, cū mugō María Cleofas
nūmo, tojo nicā María Magdalena niwā.
²⁶ Jesú cū pacore, tojo nicā yu'u Juā cū
uputu ma'ino'gū co tiro nu'cūcā ī'agū,
core niwī:

—Ma'u, ā'rī mū'u macū nimi.

²⁷ Be'ro yu'ure niwī:

—Yu'u pacore mū'u paco weronojō cuoya. Toó tojamo mū'u paco, niwī Jesú. To be'ro core ya wi'ipū miitojaawū.

Jesú wērī'que ni'i

(Mt 27.45-56; Mr 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸ Jesú cū pacore co'tedutica be'ro “Nipe'tise yu'ure weeduti'quere tu'a-ja'a”, niwī. Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpū oja'que wa'ato nígū Jesú a'tiro niwī:

—Acowuosa'a.

²⁹ Topū ni'cārū vino pi'ase poseyetju dujiwū. Tojo weerā surara ni'cā si'tia mii űamiowā. űamio, hisopo wāmetiri siti dūpūpū ti si'tiare dū'reō'o siomorōwā Jesú tiropū. ³⁰ Cū tere si'rīwī. Be'ro niwī:

—Nipe'tise tu'ajatoja'a.

Cū tojo níca be'ro cū dūpoa paamu'rīy-oja, wērīa wa'awī.

Jesure na űosē'que ni'i

³¹ Jesú cū wērīcaterore ni'cā nūmū Pascua bosenuū wa'atjo dū'sawū. Ti bosenuū sauru judío masārē soodutíca nūmū bosenuūjo waro nicaro niwū. Ti nūmūrē wērī'cārā curusapu nicā judío masā wiorā űaticārā niwā. Tojo weerā na Pilato tiropū wa'a, cū yarā surarare narē maata wērīato nírā na ye űecārīrē paanu'aduticārā niwā. Be'ro na upūre miidijoo, aperopū miaduticārā niwā. ³² Tojo weerā surara ni'cūrē paanu'amū'tāwā. Be'ro apī quē'rārē tojota weewā. ³³ Jesúma wērī'cupure ī'awā. Tojo weerā cūma paanu'atiwā.

³⁴ Mejō dia'cū ni'cū surara Jesure paatipa'mapū űosēwī. Cū tojo weecā, dí aco me'rā o'maburowū. ³⁵ Yu'u a'tere ī'awū. Diacjūta ni'i. Musā quē'rā a'tere ējōpeoato nígū musārē were'e. ³⁶ A'te Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpū nírōno-jōta wa'ato nírō tojo wa'awū. A'tiro ojano'wū: “Cū ye ō'arī ne ni'cā ō'a

paanu'aña marīrōsa'a.” ³⁷ Apero Ō'acū ye queti oja'caro quē'rārē a'tiro niwū: “Na cāmida're'cupure ī'arāsama”, ni ojano'wū.

Jesure na sīosōrōcūuo'que ni'i

(Mt 27.57-61; Mr 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸ Jesú wērīca be'ro José Arimatea wāmetiri macācjū Pilatore Jesú ya upūre sērīcu niwī. José Jesure ējōpeogu niwī. Cū judío masā wiorārē uigu, ya'yioropū ējōpeo niseticā'cu niwī. Pilato “Jau, Jesú ya upūre miaña”, nicā tu'ogu, cū ya upūre miidijowī. ³⁹ Nicodemo todūporo űamipū Jesú me'rā ucīgū eja'cu quē'rā peje treinta kilos ű'mūtisere mi-iejawī. Te ű'mūtise a'te niwū. Mirra áloe me'rā morē'que niwū. ⁴⁰ Na pūarā José, Nicodemo su'tiro añurī casero ű'mūtise wa're'que caseri me'rā Jesú ya upūre omawā. Judío masā wērī'cārārē yaarā weewaranojōta weewā. ⁴¹ Jesure paabi'pe'caro pū'to otese ote'caro niwū. Te ote'caro deco ni'cā masāpe na űtāgāpū se'éca tuti niwū. Ti pe ne ni'cāti wērī'cārārē sīosōrōcūuno'ña marīwū. ⁴² Topū Jesure miaa, ti pepū sīosōrōcūuowā. Na tojo weeri cura mujīpū sājārī curapū niwū. Judío masā na da'radutitica nūmū sājārōpū weewū. Tojo weerā ti pe pū'toacā niyucā, topū sīosōrōcūuowā.

Jesú cū masā'que ni'i

(Mt 28.1-10; Mr 16.1-8; Lc 24.1-12)

20 Soorinūmū nicā bo'rease dūporo María Magdalena Jesú masāpepū wa'aco niwō. Ti pere bi'acaga űtāgā apesepū cūñacā l'aco niwō. ² Tojo weego űsā tiropū omatojatico niwō. űsārē niwō:

—Marī wiogure apesepū miacārā niama. ¿No'opū miarā miasapā?

³ Co tojo nicā tu'orā űsā, Simó Pedro, yu'u cūrē yaa'caropū wa'awū. ⁴ űsā topū wa'arā, yu'u Pedro nemorō omamuñawū. Tojo weegu yu'u cū

dɔporo ejawũ. ⁵Topu eja, ti pepu mu'rĩi'asōrōwũ. Topu cūrē oma'que caseri pesawũ. ⁶Be'ropu Pedro buaejawĩ. Cũa diacjũ sājāa wa'awĩ. Cũ quē'rā te su'tire ĩ'awĩ. ⁷Apero Jesure na diapoapu na omáca casero quē'rā niwũ. Apeye me'rā nitiwũ. Aperopu tuupe'eca casero pesawũ. ⁸Yũ'u quē'rā ti tutipure sājāawũ. Nipe'tise te caserire ĩ'agũ, ejōpeowũ. ⁹Ūsā Ō'acũ ye queti ojáca pũri cjasere Jesú wēri'cũpu masāgũsami nisere titare masitiwũ. ¹⁰Ūsā ti pere ĩ'áca be'ro ūsā ya wi'ipu dajatojaawũ.

Jesú María Magdalenarē bajua'que ni'i

(Mr 16.9-11)

¹¹María Magdalena pe'e ti pe sumu-topu utigo tojaque'awō. Co utigota, ti pepu yu'ui'asōrōco niwō. ¹²Tojo ĩ'asōrōgō, puarā su'ti butise sānarā Ō'acūrē wereco'terārē ĩ'aco niwō. Na Jesure cūu'caropu dujicārā niwā. Ni'cũ cũ dũpoa ní'caropu, apĩ cũ dũ'pocārĩ ní'caro pe'e dujicārā niwā. ¹³Na core sēritiña'cārā niwā:

—¿De'ro weego mu'u utiti?

Narē nico niwō:

—Yũ'u wiogure mia wa'apā. ¿No'opu miarā miasapā?

¹⁴Co tojo níca be'ro apero pe'e majāmi'aco niwō. Tojo weemigō, Jesú co tiro nu'cūcā ĩ'aco niwō. “Jesúta nimi”, ni ĩ'amasítico niwō. ¹⁵Jesú core sēritiña'cu niwĩ:

—¿De'ro weego mu'u utigo weeti? ¿Noarē a'mati? nicu niwĩ.

“Ā'rĩ ote'quere col'tegu nisami” ni wācũgō, a'tiro nico niwō:

—Mu'u cūrē mia'cu, wereya. ¿No'opu cūuati? Yũ'u cūrē miagōti, nico niwō.

¹⁶Jesú core “María”, nicu niwĩ.

Co majāmi'aquejo, nico niwō:

—Rabboni.

Hebreo ye me'rā “Yũ'ure bu'egu” nisi'rĩrō wee'e.

¹⁷Jesú core nicu niwĩ:

—Du'uya yũ'ure. Yũ'u pacu tiropu mujāatiapu yujupu. Yũ'ure ejōpeorārē werego wa'aya. “A'tiro niami”, niña. “Cũ, cũ pacu Ō'acũ tiropu ‘Wa'agu wee'e’, niami.” “‘Ō'acũ yũ'u pacu, tojo nicā musā pacu nimi.’ Apeye quē'rārē ‘Yũ'u wiogu nimi. Tojo nicā musā wiogu nimi’, niami”, niña, nicu niwĩ.

¹⁸Cũ tojo nicā tu'ogo, María Magdalena ūsā cū bu'erārē werego etawō. Co cūrē ĩ'a'quere, cū core ní'quere werewō.

Jesú cū bu'erārē bajua'que ni'i

(Mt 28.16-20; Mr 16.14-18; Lc 24.36-49)

¹⁹Tojo wa'áca nũmu soorinũmu niwũ. Ti nũmu ñamipu ūsā cū bu'erā ní'cārā nerēwũ. Ūsā judío masā wiorārē uirā, añurō bi'asājā wa'awũ. Ūsā topu nirĩ cura Jesú ūsā decopu bajua'awĩ. Ūsārē añudutiwĩ:

—Musā ejeripō'rārĩpu ejerisājāse niato, niwĩ.

²⁰Cũ tojo níca be'ro cūrē paabi'pe'quere, cūrē ñosē'carore ĩ'owĩ. Ūsā cūrē ĩ'arā, pũrō e'catiwũ. ²¹Cũ ūsārē ninemowĩ tja:

—Musā e'catise me'rā niña. Yũ'u pacu o'ó'caronojōta yũ'u quē'rā yé quetire weredutigu musārē o'ó'o.

²²Be'ro cū ūsārē putipeo, niwĩ:

—Musā Espĩritu Santure cũoya.

²³Musā āpērā na ña'arō wee'quere acobojocā, na bu'iri marĩrā tojarāsama. Musā narē acobojoticā, na acobojono'tirāsama, niwĩ Jesú.

Jesú Tomarē bajuase ni'i

²⁴Tomás ūsā me'rācũ Jesú bu'egu “Su'rua'cu” na nino'gũ Jesú ūsā tiropu bajuácaterore marĩwĩ. ²⁵Be'ro cū dajacā, ūsā cūrē niwũ:

—Marĩ wiogure ĩ'apu, niwũ.

Tomás pe'e ūsārē niwĩ:

—Yũ'u cū omocāpu paabi'pe'que peripu siosōrō'latimigũ, ejōpeosome.

Tojo nicā cūrē ñosē'caropu ya omopicare siosōrōi'atigu, ējōpeosome. Siosōrōi'atojagupu, ējōpeoguti, niwī.

²⁶ Ni'cā semana Jesú ūsārē bajuáca be'ro ūsā apaturi nerēwū. Titare majā Tomás quē'rā ūsā me'rā niwī. Ti wi'i cjase soperi bi'acā'no'wū. Tojo nimicā, Jesú ūsā decopu bajuawī. Ūsārē añudutiwī:

—Musā ejeripō'rārīpu ejerisājāse niato, niwī.

²⁷ Be'ro Tomārē niwī:

—Ī'aña yé omocārīrē. Mu'u omopicare na yu'ure paabi'pe'que perīpu siosōrōña. Yu'ure paatipa'mapu na ñosē'caropure mu'u ya omopicare siosōrōña. Ējōpeose moogū niticā'ña. Yu'ure ējōpeoya.

²⁸ Cū tojo nicā tu'ogu, Tomás niwī:

—Jesú, yu'u wiogu, mu'u Ō'acū ni'i.

²⁹ Jesú cūrē niwī:

—Tomás, mu'u yu'ure ī'atojagupu, ējōpeo'o. Yu'ure ī'atimirā ējōpeocā pe'ere, nemorō añu'u.

Jesure ējōpeodutigu a'ti pūrīrē oja'a nise ni'i

³⁰ Jesú ūsā ī'orōpu peje apeyenojō wee'i'owī. Te nipe'tise yu'u a'ti pūrīpūre ojawe'e. ³¹ Yu'u a'ti pūrīpu Jesú ni'cārē cū wee'i'o'quere oja'a. Musārē Jesú Ō'acū bese'cu cū macū nimi nisere ējōpeodutigu oja'a. Tojo nicā cūrē ējōpeorā catinu'cūato nīgū tojo wee'e.

Jesú apaturi cū bu'erārē bajua'que ni'i

21 Be'ro Jesú Tiberia wāmetiri ditara sumutopu ūsārē apaturi bajuawī. A'tiro wa'awu. ² Ūsā topure nīrā a'ticurā niwū: Simó Pedro, Tomás “Su'rua'cu” na nigū, tojo nicā Natanae Galilea di'tacjū Caná wāmetiri macācjū. Āpērā quē'rā ūsā puarā Zebedeo pō'rā niwū. Tojo nicā āpērā puarā Jesú bu'erā ninemowā.

³ Ūsā topu nīrī cura Simó Pedro ūsārē niwī:

—Wa'i wējēgū wa'aguti.

Ūsā cūrē niwū:

—Ūsā quē'rā wa'arāti, niwū.

Ūsā wa'a, yucusupu mujāsājāwū. Ti ñamirē wa'i wējēbo'reamiwū. Ne wējētīcāti.

⁴ Bo'reque'awā'cātiri cura Jesú ti ditara sumutopu bajuawī. Ūsā cūrē ī'amasitiwu. ⁵ Cū ūsārē niwī:

—¿Wējēati? niwī.

—Wējētiasu, niwū.

⁶ Ūsā tojo nicā tu'ogu, ūsārē niwī:

—Diacjū pe'e doqueñoña musā wejecure. Tojo weerā wējērāsa'a. Cū dūtironojōta weewu. Pājārā waro wējēwū. Ne wejecure wā'cōticāti. ⁷ Tojo wa'acā ī'agū, yu'u Jesú uputu ma'ino'gū Pedroro niwū:

—Marī wiogu nimi.

Yu'u tojo nicā tu'ogu, Simó Pedro su'tiro bu'icjārōrē wejesāñawī. Jesú tiropu wa'agu, doqueñojāwū.

⁸ Ūsā pe'e yucusu me'rā sumutopu wa'ire wejenujāwū. Ūsā cien metros yoaro decopu pa'sawu. ⁹ Topu nujātarā, pecame'e cū wījāca me'erē ī'awū. Ti me'epu ni'cū wa'i pū'onu'cōno'wū. Pá quē'rā niwū. ¹⁰ Jesú ūsārē niwī:

—Wa'i musā wējē'cārārē miitia.

¹¹ Cū tojo nicā, Simó Pedro yucusupu mujāsājāa, wa'ire wejema'jāwī nucūporopu. Wa'i pacarā ciento cincuenta y tres sājāawā. Ticurā pājārā sājāamicā, wejecu tū'rūtiwu. ¹² Jesú ūsārē niwī:

—Ba'arā a'tia.

Ūsā cūrē ī'amasirā, ne ni'cūpūta “¿Noanojō niti mu'ū?” ni sērītiña'ma'atiwu. ¹³ Jesú pā'rē ūsārē etiwī. Wa'i quē'rārē etiwī.

¹⁴ Jesú masāca be'ro puati ūsārē bajuatojāwī. Ni'cārōacā me'rā ī'tiati wa'aro weewu.

Jesú Simó Pedro me'rã ucú'que ni'i

¹⁵ Ûsã ba'áca be'ro Jesú Simó Pedrore sērītiña'wī:

—¿Simó, Joná macū, m'u'u ā'rã yu'rũoro yu'ure ma'iyu'rũnu'cãti?

Pedro cūrē niwī:

—Ûu, wiogu, m'u'u masī'i yu'u m'u'urē ma'isere.

Jesú cūrē niwī:

—To pūrīcārē yu'ure ējōpeorārē co'teya. Narē bu'eya.

¹⁶ Apaturi Pedrore sērītiña'nemowī:

—¿Simó, Joná macū, yu'ure ma'iti?

—Ûu, m'u'u masī'i yu'u m'u'urē ma'isere.

Jesú niwī tja:

—To pūrīcārē yarārē bu'eya. Narē co'teya.

¹⁷ Apaturi ninemowī tja:

—¿Simó, Joná macū, yu'ure m'u'u ma'iti?

Jesú i'tiati cūrē sērītiña'cã ī'agū, Pedro pūrō bujawetiwī. Cūrē niwī:

—Wiogu, nipe'tisere m'u'u masī'i. Masī'i yu'u m'u'urē ma'isere.

Jesú cūrē niwī:

—To pūrīcārē narē bu'eya. Narē co'teya, niwī tja. ¹⁸ M'u'urē diacjūta nīgūti. M'u'u ma'mu nīgū, m'u'u ũaro su'tiroke sãña, m'u'u no'o wa'asī'rīrō wa'acūwū. Be'ro m'u'u bũcu ējãgū, m'u'u ye omocārīrē sīomorōgūsa'a. Apī m'u'urē su'ti sãa, m'u'u wa'asī'rītiro miagūsami.

¹⁹ Jesú tojo nīgū, Pedro cū de'ro wa'a wērīatjere nīgū, tojo niwī. Cū wērīse me'rã masã Ō'acūrē añurō ucūrāsama nīgū, tojo niwī.

Be'ro Jesú cūrē niwī:

—Yu'ure ējōpeosirutunu'cūcã'ña.

Jesú Juārē ma'i'que ni'i

²⁰ Be'ro Pedro majāmī'agū, yu'u na be'ro sirutucã ī'awī. Yu'u Jesú ma'ino'gū niwū. Yu'uta todũporo ũsã ba'atuocatero “¿Noa m'u'urē ī'atu'tirãpũre o'orosari?” ni sērītiña'wū. ²¹ Pedro yu'ure ī'agū, Jesure sērītiña'wī:

—Wiogu, ā'rī warore ¿de'ro wa'arosari?

²² Jesú cūrē niwī:

—Cū maata wērīcã, m'u'u ye cjase mejēta ni'i. Cū yu'u apaturi a'tiri curapũ catitũocã quē'rārē m'u'u ye cjase mejēta ni'i. Wãcũnũrũtiguta. M'u'u yu'ure sirutuya, niwī.

²³ Jesú tojo ní'quere tu'orã, cūrē ējōpeorã yu'ure “Cū ne wērīsome” nise se'sa wa'awu. Jesú yu'ure “Cū wērīsome”, nitiwī. A'tiro pe'le niwī: “Yu'u apaturi a'tiri curapũ catitũocã, m'u'u ye cjase mejēta ni'i”, niwī Pedrore.

²⁴ Yu'u Juã ni'i. Yu'u ī'a'quere oja'a. Tojo weero “Diacjūta ni'i”, ni masīno'o.

²⁵ Apeye Jesú weenemo'que peje ni'i. Yu'u tu'oña'cã, cū wee'quenũcũ ojacãma, peje pūrī waro yu'rũoquejocã'bosa'a.

Jesucristo besecúú'cārārē Espíritu Santu weetamu'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē Luca ojacu niwī. Cū Jesucristo besecúú'cārā na weeseti'quere ojacu niwī. A'ti pūrī Jesú cū bu'erārē “Tojo weeguti” ní'caronojōta Espíritu Santure o'ócu niwī nisere ojan'o. Tojo weerā cū bu'erā Espíritu Santure cuorā Jesucristo ye quetire uiro marīrō Jerusalépure, Judeapure, Samariapure, nipe'tiropure werecusiācārā niwā.

Luca a'ti pūrīrē ojase dūporo ni'cā pūrī Jesucristo catiri umūco cjase wereri pūrīrē ojatojacu niwī. Tojo weero a'ti pūrī Jesucristore ējōpeonū'cā'quere cū ojanemoca pūrī ni'i. Pedrore, Pablora na weeseti'quere ojaju'rūnū'cāno'o.

Espíritu Santu a'tiatjere Jesú wereyu'que ni'i

1 Teófilo, mū'arē ni'cā pūrī todūporopure ojawū. Ti pūrīpure nipe'tise Jesú masārē bu'e'quere, cū tutuaro me'rā wee'lo'quere werewū. Ne waro cū bu'enū'cā'quere, ²cū bu'e yapa'da'reo'quere werewū. Tojo nicā cū u'musepu mujā'quere werewū. Jesú u'musepu mujāse dūporo cū bu'erā cū besecúú'cārārē dutiro cūucu niwī na weeatjere. Espíritu Santu masise o'oro me'rā tere duticu niwī. ³Cū wērī masāca be'ro pejetiri Jesú bajuacu niwī. Cuarenta nūmūrī bajuacu niwī narē. Tojo weerā cūrē i'arā, “Marī ‘Wērīa wa'ami’ ní'cu catimi”, nicārā niwā. Narē Ō'acū nipe'tirā masā wiogu nimi nise quetire werecu niwī.

⁴Jesú na me'rā nīgū, u'musepu mujāti dūporo a'tiro nicu niwī:

—Musā Jerusalépu tojayá. Ne aperiopu, ape macāpu wijaticā'ña. Yu'u pacu musārē todūporopu ní'caronojōta Espíritu Santure o'ódijogusami. Tojo weerā musā cūrē topu yucueya. Yu'u musārē tere weretojawū. ⁵Juā musārē aco me'rā wāmeyecu niwī. Cū tojo weecā, musā ña'arō weeseti'quere du'u, bujaweti dūcayucā, masā musārē i'amasicārā niwā. Yu'u pacu pūrīcā cā'rōacā be'ro musārē Espíritu Santure o'ódijogusami. Espíritu Santu musā me'rā ninu'cūcūsami, nicu niwī Jesú.

Jesure cū pacu u'musepu miimujāa'que ni'i

⁶Jesú cū bu'erā me'rā nerēcaterore cūrē sērītiña'cārā niwā:

—¿Jesú, ūsā wiogu, mū'u romano masārē wiorā nise dūcayugusari? ¿Dūcayu, judío masārē wiorā sōrōgūsari? Marī ñecū Davi, cū macū Salomó a'ti di'tacjārārē duticārā niwā. ¿Na duti'caro weronjō ni'cārōacārē judío masā tja apaturi dutirāsari? ni sērītiña'cārā niwā.

⁷Na sērītiña'cā tu'ogu, a'tiro yu'ticu niwī:

—Ō'acū marī pacu dia'cū masīsami. Cū “Tojota wa'ato” nicā, tojota wa'arosa'a. A'te musā ye cjase niwe'e. ⁸Cā'rōacā be'ro marī pacu tutuasere o'ogusami musārē. Espíritu Santu musā me'rā nicā, wācūtutuase cuo, yé quetire masārē wererā wa'arāsa'a. Jerusalécjārārē, Judea di'tacjārārē, Samaria di'tacjārārē, nipe'tiro a'ti umūcopu nirārē wererā wa'arāsa'a, nicu niwī Jesú cū bu'erārē.

⁹Tojo ni weretojaca be'ro cūrē cū pacu miimujāa wa'acu niwī u'musepu. Cū mujāacā, cū bu'erā cūrē i'amorōsirutucārā niwā. Na i'amorōsirutucā, o'mecurua cūrē tuubi'acā'caro niwū. Tojo weerā cūrē i'anemoticārā niwā majā. ¹⁰⁻¹¹Jesure cū pacu miimujāaca be'ro cū bu'erā cū mujāa'caro pe'e dia'cū

ī'amorōnu'cūcārā niwā. Ne ī'adu'uticārā niwā. Na to pe'e ī'amorōnu'cūrī cura wācūña marīrō na decopu Ō'acūrē wereco'terā puarā su'ti butise sānarā ba-juacārā niwā.

—Musā Galileacjārā ¿de'ro weerā tocārō ī'amorōnu'cūti? Jesú ni'cārōacā u'musepu mujāa'cuta a'ti nucūcāpūre apaturi a'tigusami tja. Musā cūrē mujāacā ī'a'caronojōta a'tigusami, nicārā niwā Ō'acūrē wereco'terā.

Judare ducayuaçure bese'que ni'i

¹² Jesure mujāacā ī'a'cu ūrūgū Olivo wāmeticju nicaro niwū. Ō'acūrē wereco'terā narē Jesú apaturi a'tigusami tja nisere wérēca be'ro cūrē ī'atuo'cārā Jerusalēpu dajatojaacārā niwā. Tigū ūrūgū ti macā pu'toacā nicaro niwū. ¹³ Jerusalēpūre tojatarā, na cājīrī wi'ipū wa'acārā niwā. Ti wi'i casatiri wi'i nicaro niwū. Ni'cā tu'cū bu'ica tucūpu sājāa, dujicārā niwā. A'ticūrā nicārā niwā: Pedro, Santiago, Juā, André. Āpērā Felipe, Tomás, Bartolomé, Mateo, Santiago Alfeo macū, Simó celote curuacjū, Juda Santiago acabiji nicārā niwā. Ā'rā nipe'tirā nicārā niwā ti tucūpu nerēsājātjīarā dujirā. ¹⁴ Ti tucūpūre űubuerā na'irō nerēnu'cūcā'cārā niwā. Āpērā na me'rā nerēcārā niwā. Jesú acabijirā, María Jesú paco, co me'rācjārā numia nicārā niwā. Na topū nerē'cārā ni'cārōnojō wācūseticārā niwā.

¹⁵ Ni'cā numu Jesure ējōpeorā nerēcārā niwā ti wi'iputa tja. Ciento veinte wa'tero nicārā niwā. Pedro na nerērī cura wā'cānu'cā, narē werecu niwī. A'tiro nicu niwī:

¹⁶ —Duporopu marī ñecū Davi Espiritu Santu cū masīse o'oro me'rā Judare wa'atjere ojamū'tācu niwī. Ō'acū ojaduti'que diacjūta wa'apū. Judata ī'owī Jesure āpērāpūre. Tojo weerā na Jesure bu'iri da'rerātīrā ñe'le miawā.

¹⁷ Juda ūsā me'rācjūta nimiwī. Jesú cū quē'rārē masārē bu'esere cūumiwī ūsārē wee'caronojōta. Ūsā doce nimiwū cū me'rā. ¹⁸ Ūsā me'rā nimigū, Jesure ī'owī wiorāpūre. Cū Jesure wiorārē ī'o'que wapa na cūrē niyerure wapayecārā niwā. Be'ro narē tere wiacā'cu niwī cū ña'arō wee'que wapare. Niyeru cū wia'que me'rā pa'ia wiorā di'ta cārōacā duucārā niwā. Be'ro cū basu pe'e buraque'a, cū paaga tūrūste, cū u'tamisi nimi'que wijaastea wa'acaro niwū. Tojo wee wērīa wa'acu niwī Juda. ¹⁹ Cū tojo wa'asere nipe'tirā Jerusalēcjārā tu'ose'sacārā niwā. “Tojo wee wērīa wa'apū”, ni ucjacārā niwā. Na te niyeru me'rā duu'que di'tare wāmeyecārā niwā “Dí cō'āca di'ta.” Na ye me'rā nīrō, Acēldama tojo nīrō weesa'a.

²⁰ Pedro narē werenemocu niwī:

—Duporopu Salmo wāmetiri pūrīrē oja'cu a'tiro ojacu niwī:

Cū ya wi'i masā marīrī wi'i tojato.

Tore ne ni'cū niticā'to.

A'te quē'rārē a'tiro ojacu niwī:

Cū da'rāse nimi'que apīpūre wa'ato, ni ojacu niwī.

»Salmo pūrī ni oja'caronojōta tojo wa'apū Judare.

^{21–22} »Tojo weerā Juda ducayugure beseroua'a. Marī beseacju ūsā me'rā si-ja'cure, Juā Jesure wāmeyecā ī'a'cure beseroua'a. Nipe'tise Jesú cū wee'quere, téé cū pacu cūrē u'musepu mi-imujāacā ī'a'cure beseroua'a. Cū quē'rā ūsā weronojōta weregu wa'agusami Jesú wērī'cupū masā'quere, ni werecu niwī Pedro.

²³ Cū tojo nicā tu'orā, ti tucūpu nīrā a'tiro wāmetirā puarārē besecārā niwā. Ni'cū José wāmeticū niwī. Cūrēta āpērā Justo, āpērā Barsabá pisucārā niwā. Apī pe'le Matía wāmeticū niwī. ^{24–25} Tojo wee ti tucūpu nīrā Ō'acūrē a'tiro sērīcārā niwā:

—Ō'acū, nipe'tirā masā wācūserē masī'i. Ni'cū mu'u besetojapu Juda ducayucjure. Tojo weegu ūsārē i'ona. ¿Ni'í nisari? Juda mu'u dutiro cūumi'quere du'ucā'mi ña'arōpu wa'agu cū catigu añurō weeti'que bu'iri, ni sēricārā niwā.

²⁶Na tojo ni Ō'acūrē sērītoja, pua pe ūtāpe Matía, Barsabá na wāmerē ojacārā niwā. ¿Ni'í Ō'acū bese'cu niti? nírā, pi'ipu sāa, ni'cā pe mii i'acārā niwā. Matía wāme ojaō'o'que nicaro niwū.

—Jāa, ā'ri Matía Juda ducayucju nigūsami. Cū āpērā once me'rā Jesu-cristo ye quetire weregu wa'agusami, nicārā niwā ti pere mii i'arā.

Espíritu Santu dijata'que ni'i

2Cincuenta nummūi Pascua wa'áca be'ro Pentecosté wāmetiri bosenumu wa'acaro niwū. Ti bosenumu nicā Jesure ējōpeorā apaturi toduporo na nérēca wi'liputa tja nerēcārā niwā. ²Ti wi'ipu na nérēca be'ro wācūña marīrō wī'rō uputu a'tiro weronojō w'musepu busu dijaticaro niwū. Ti wi'i bususe'sa wa'acaro niwū. ³Tojo wa'ari cura nānucū na dupopa bu'ipu pecame'e ūjūrī pō'rā ñe'merō weronojō bajuro pesacaro niwū. ⁴Espíritu Santure cuoyu'ruacārā niwā. Tojo weerā tutuaro me'rā cū dutisere añurō weecārā niwā. Cū weetamurō me'rā apemasā ye ucūserē ucūmasītimi'cārā ucūnu'cācārā niwā.

⁵⁻⁸Pentecosté bosenumurē Jerusalépure pājārā judío masā apeye di'tacjārāpu nerēcārā niwā. Na ējōpeosetisere añurō weeri masā nicārā niwā. Espiritu Santu tutuaro o'onocārā ucūcā tu'orā, ā'rā na tiropu wa'acārā niwā. Wa'a, na yere ucūcā tu'orā, tu'omarīa wa'acārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ā'rā marī yere ucūrā a'ti di'ta Galileacjārā nima. ¿De'ro weerā

a'tocjārā nimirā, marī yere añurō ucūti? ni a'merī sērītiña'cārā niwā. ⁹Marī apesecjārā, Elācjārā, Mesopotamiacjārā ni'i. Āpērā Judeacjārā, Capadociacjārā, Pontocjārā, Asiacjārā ni'i. ¹⁰Āpērā Frigiacjārā, Panfiliacjārā, Egiptocjārā, Libia di'ta Cirene wāmetiri macā pu'tocjārā ni'i a'ti macāpure. Romacjārā bosenumu etama a'topure. Na ni'cārēra judío masā nima. Āpērā judío masā nitimirā, judío masā weronojō ējōpeosetirā na que'rā a'topure nima. ¹¹Āpērā Cretacjārā, Arabiacjārā nima. Marī apesecjārā dia'cū nimirā, marī ye ucūse me'rā tu'orā wee'e Ō'acū cū añuse wee'quere, nicārā niwā. ¹²Nipe'tirā na yere ucūcā tu'orā, tu'omarīa wa'acārā niwā.

—¿De'ro weero tojo wa'ati? nicārā niwā.

¹³Ni'cārēra Espiritu Santu tutuaro o'onocārāre bujicā'cārā niwā.

—Na que'arā weepā, tojo ni ucūrā, nicārā niwā.

Pedro masārē were'que ni'i

¹⁴Na tojo nicā tu'ogu, Pedro ti wi'ipu ni'cu wijaacu niwī sopepure. Cū me'rācjārā Jesú besecū'cārā cū sirota sirutuwi'jacārā niwā. Pedro nipe'tirā tu'oato nígū uputu tutuaro me'rā ucūcu niwī:

—Yu'u acawererā, tojo nicā nipe'tirā Jerusalépu nisetirā, yu'ure añurō tu'oya. Musā “Na que'arā weema”, ni wācūapu. ¹⁵Ūsā que'arā mejēta weepu. Ni'cārōacā ñamiacācure nueve ni'i. A'ti horare que'aya marī'i. ¹⁶Musā ni'cārōacā tu'osere duporopu Joel wāmetigu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū ojamu'tācu niwī. A'tiro ni ojacu niwī:

¹⁷⁻¹⁸“A'ti turi pe'tise duporo Espiritu Santure nipe'tirārē o'óguti”, nicu niwī Ō'acū.

“Espíritu Santure o’óca be’ro masā pō’rā
 umua, numia masārē wererāsama
 yé quetire.

Bucurā, ma’mapjiare na quē’erōpu
 i’ogūsa’a be’ropu wa’atjere.

Yu’u dutiro weerārē Espiritu Santure
 o’ógusa’a.

Na quē’rā yé cjase quetire masārē
 wererāsama.

¹⁹ A’ti di’tare, u’musepüre mejēcā bajuse
 i’ogūsa’a.

Tojo wa’aro dí, pecame’e, o’me
 bajarosa’a.

²⁰ Umūco quē’rā na’iti’a wa’arosa’a.

Tojo wa’acā, mujipū umucocjū
 bajutigusami.

Mujipū ñamicjū quē’rā sō’agū
 wa’agusami.

Dí weronojō sō’agūsami.

Masārē yu’ruo’cu cū apaturi a’tiatji du-
 poro tojo wa’arosa’a.

Cū a’tigu, wiopesase me’rā
 asistedijatigusami.

Mejō nirī numu nisome.

²¹ No’o yu’ure ‘Na’arō wee’quere acobo-
 joya’ nicā, narē acobojogusa’a.

Narē pecame’epu wa’abo’cārārē
 yu’ruoguti”, nicu niwī Ō’acū, ni
 ojacu niwī Joel, ni werecu niwī
 Pedro Jerusalécjārā masārē.

²²⁻²³ Apeye narē Pedro a’tiro weren-
 emocu niwī:

—Musā añurō tu’oya yu’u ucūserē.
 Ō’acū marī pacu, Jesús Nazarecjūrē
 o’ócu niwī. Cū me’rā cū tutuasere
 i’ocu niwī marirē. A’tere marī tiropure
 wee’owī. Tojo weerā cū tojo wee’-
 quere i’atjārā, marī masī’i Jesucristo
 Ō’acū o’ó’cuta nicu niwī nisere. Du-
 poropu marī pacu Ō’acū “Yu’u macūrē
 masā ña’arā wējērāsama”, ni masīto-
 jacu niwī. Tojo wa’atjere masīgū, “To-
 jota wa’arosa’a”, nicu niwī. Cūrē, marī
 pacu o’ó’cu nimicā, musā ña’arārē cu-
 rusapu paabi’pe wējēdutiwū. ²⁴ Marī
 pacu tojo wa’áca be’ro Jesucristore cū

wērī’cupüre masōcu niwī. Cū wērīdojat-
 icu niwī. Masā wa’acu niwī. ²⁵ Duporopu
 wiogu Davi a’tiro ojamu’tācu niwī Jesús
 cū ucūatjere:

Pacu, mu’urē i’anu’cūcā’a.

Mu’u yu’u wiogu, yu’u me’rā
 ninu’cūcā’a.

Tojo weegu yu’u uiwe’e.

²⁶⁻²⁸ Yu’u ejeripō’rāpüre pūrō e’catise
 me’rā ucū’u.

Yu’ure cō’asome wērī’cārā nirōpu.

Yu’u mu’u macū ña’ase moogū upu ne
 boasome.

Yu’u wērīca be’ro apaturi masāgūsa’a
 tja.

Tere yu’u masī’i.

Tojo weegu ne uise moogūsa’a.

Pūrō e’cati’i mu’urē i’agū, ni ojacu niwī
 Davi.

²⁹ »Yu’u acawererā, musārē
 weresī’rīsa’a marī ñecū Davi yere. Cū
 wērīcu niwī. Cū wērīcā, cūrē yaacārā
 niwā. Cū ya masāpe a’ti macāta ni’i.
 Marī masī’i, cū basu pe’e cū ye cjasere
 ojatipī. Apīpüre ojagu weepī. ³⁰ Davi
 catigu, Ō’acū ye queti weremu’tārī
 masū nicu niwī. Marī pacu Ō’acū cūrē
 a’tiro ni werecu niwī: “Mu’u pārāmi
 nituriagupu mu’u duti’caro weronojōta
 a’ti di’tare dutigu nigūsami”, nicu
 niwī. ³¹⁻³² Cūrē Ō’acū tojo ní’quere
 Davi weremu’tācu niwī Jesús cū
 masātjere. “Cū wērīgūsami. Wērī, maata
 masāgūsami. Āpērā wērī’cārā weronojō
 wērīdojasome. Cū upu boasome”, ni
 ojacu niwī Davi. Davi a’tiro oja’cu
 nimigū, wērīa wa’acu niwī. Cū ya upu
 boa wa’apā. A’tere tojo ní’gū, Jesure
 wa’atje pe’ere ojayugu weepī. Jesure cū
 pacu wērī’cupüre masōcu niwī. Marī
 i’a’cārā ni’tjārā masī’i cū masō’quere.
³³ Cū pacu cūrē u’musepu cū tiro wiogu
 dujiri cūmurōpu miimujācu niwī. Ō’acū
 cū toduporopu ní’caronojōta cū macūrē
 marirē Espiritu Santure o’ó’cuticū
 niwī. Tojo weerā Espiritu Santu cū

weetamuse me'ra musā ye ucūserē ūsā ucūapū. ³⁴⁻³⁵ Davi pe'e cū upū me'ra ū'musepūre masāmūjāatipī. Tojo weegu Jesú pe'ere wa'atjere ucūgū weepī. Apeyere Jesucristore wa'atjere Davi a'tiro ojanemocu niwī tja:

Ō'acū ū'musepū nigū cū macūrē, yū'ure yū'rūoacjūre a'tiro nicū niwī:

“Yū'ū tiro wioḡu dujiri cūmurōpū dujigusa'a.

Mū'ū to dujicā, mū'urē ī'atu'timi'cārārē narē ējōpeocā weegūti.”

Tojo nicū niwī yū'ure yū'rūoacjūre Ō'acū, ni ojacu niwī.

Cū a'tiro ojacu, Jesure ucūgū weepī.

³⁶ »Tojo weerā musā judío masā nipe'tirā masīña. Jesure, musā curusapū paabi'pe'cūre Ō'acū cūrēta marī wioḡu sōrōpī. Cū Ō'acū beseno'cūta nicā'miwī, ni werecu niwī Pedro.

³⁷ Cū tojo nicā tu'orā, “Ūsā bu'iri cūosa'a”, ni wācūcārā niwā. Tojo weerā Pedrorē, āpērā Jesú cū besecū'cārārē “¿Ūsā de'ro weerāsari?” ni sērīña'cārā niwā.

³⁸ Na tojo nicā, Pedro narē yū'ticu niwī:

—Bujaweti dūcayuya musā ña'arō weeseti'quere. Jesucristore ējōpeo, wāmeyeno'ña. Musā a'tiro wéeca be'ro Ō'acū acobojogusami ña'arō weeseti'quere. Tojo nicā Espírītu Santure o'ógusami. Musā me'ra ninu'cūcūsami. ³⁹ Ō'acū todūporopū ni'caronojōta musārē, musā pō'rā nituriarārē, aperocjārāpūre Espírītu Santure o'ógusami. No'o nipe'tirā cū beserārē o'ógusami, ni werecu niwī Pedro.

⁴⁰ Cū a'te dia'cū wereticū niwī. Narē añurō bosa, werecasanemocu niwī:

—A'ti di'tacjārā Jesure wējē'cārā ña'arā nima. Na ña'arō wee'que wapa Ō'acū bu'iri da'regusami. Na weronojō niticā'ña. Musā Ō'acūrē acobojose

sērīña. Tojo weecā, Ō'acū bu'iri da'retigusami, ni werecu niwī Pedro.

Jesure ējōpeori masā na weeseti'que ni'i

⁴¹ Pedro tojo ni werēcā tu'orā, pājārā Jesucristore ējōpeocārā niwā. Cūrē ējōpeocā ī'arā, be'ro Pedro quē'rā narē wāmeyecārā niwā. Cū tojo ni wérēca nūmūta i'tiati mil wa'tero masā ējōpeocārā niwā.

⁴² Āpērā todūporo Jesure ējōpeo'cārā me'ra na'irō nerēcārā niwā. Pedro quē'rā na weresere añurō tu'otu'sacārā niwā. Na basu su'ori ba'a, Ō'acūrē ñubuenū'cūcā'cārā niwā.

⁴³ Jesú cū besecū'cārā cū wee'caronojōta masā dutitirārē yū'rūo, apeye peje wee'ocārā niwā. Na tojo weesere ī'arā, masā nipe'tirā ī'amarīacārā niwā. ⁴⁴⁻⁴⁵ Jesure ējōpeorā a'merī añurō weetamucārā niwā. Peje cuorā na ye apeyenojōrē dua, te wapare āpērā moorārē dūcawaacārā niwā. Tojo weerā nipe'tirā ni'cārōnojō cuoburocārā niwā. ⁴⁶ Ūmūcorinūcū nipe'tirā ñubuerā wa'acārā niwā Ō'acū wi'ipū. Na ye wi'seripūre e'catise me'ra a'merī su'ori ba'acārā niwā. ⁴⁷ Tojo Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'cārā niwā. Āpērā quē'rā narē añurō wācūcārā niwā. Ūmūcorinūcū Ō'acū cūrē ējōpeotimi'cārārē ējōpeocā werecu niwī. Tojo weerā siape me'ra Jesure pājārā ējōpeonemocārā niwā.

Pedro quē'rā sijamasitigure sijacā wee'que ni'i

3 Ni'cā nūmū dajaritero be'ro tres nicā Pedro, Juā Ō'acū wi'ipū pajiri wi'ipū ñubuerā wa'acārā niwā. Ti wi'ipūre ūmūcorinūcū ti horata Ō'acūrē masā ñubuenū'cūcā'cārā niwā. ² Topū na wa'asetirinūcū ni'cū masā wī'magūpūta dojoriwī'i sijamasitigū bajua'cu dujicu niwī. Ō'acū wi'ipū sope pu'to ne sājāarō masā cūrē

miaa dɔpomujācārā niwā. Ti sope wāmeticaro niwū Añurī Sope. Nipe'tirā sājāārāncūrē niyeru sērīdujicu niwī. ³To na sājāacā ī'agū, Pedro, Juārē niyeru sērīcu niwī. ⁴Cū tojo sērīcā, na pñarāpūta cūrē ī'acārā niwā. Pedro pe'e "Ī'aña ūsārē", nicu niwī.

⁵Cū tojo nicāta, cū narē pūrō ī'acu niwī. "Yū'ure niyeru, apeyenojō o'orātirā weesama", ni wācūcu nimiwī.

⁶Pedro cūrē nicu niwī:

—Yū'ū niyeru moo'o. Moomigūta, mu'urē apeyenojō añusere weeta-mugūti. Jesucristo Nazarecū tutuaro me'rā mu'urē sijacā weeguti. ⁷Tojo nīgūta, cū dujigūre diacjūcamocārē ñe'e, wejewā'cōnu'cōcu niwī. Cū wejewā'cōcāta, maata cū du'pocārī añua wa'acu niwī.

⁸Cū sijamasītigu nī'cu wā'cānu'cāgūta, bu'pumajā, sijanū'cācu niwī. Tojo bu'puma sijagūta, Ō'acū wī'ipū na me'rā sājāacu niwī. Ti wī'ipū sājāejagu, e'catise o'ocu niwī Ō'acūrē.

—Añu'u, Ō'acū. Mu'ū ni'cārōacā yū'ure sijacā wee'e, nicu niwī.

⁹⁻¹⁰Nipe'tirā Ō'acū wī'ipū nīrā cūrē ī'amasīcā'cārā niwā.

—Sī'i sō'o bu'puma sijagu Ō'acūrē e'-catise o'ogu Añurī Sopenū niyeru sērī-dujī'cūta nimiba, nicārā niwā. Cūrē ī'a-masī, be'ro ī'amarīa wa'acārā niwā.

Salomó wāmetiri tucūpu Pedro masārē were'que ni'i

¹¹Sijamasītigu nī'cu Pedro quē'rārē ne du'usī'rīticu niwī. Masā cūrē ī'amarīa, Pedro quē'rā tiropū omasājāacārā niwā. To na nerērō sope pu'to ti'aya marīrī tucū nicaro niwū. Ti tucū wāmeticaro niwū Salomó tucū.

¹²Pedro masā cū tiro omasājāacā ī'agū, narē a'tiro nicu niwī:

—¿De'ro weerā musā tocā'rō ī'amarīati? ¿De'ro weerā musā ūsārē pūrō ī'ati? Musā ūsārē "Na

añurā niṭjīarā, na tutuaro me'rā sijacā weema", ¿niti? ¹³Ūsā tutuaro mejēta niapu. Jesú cū tutuaro me'rā cū sijamasītigu nī'cu sijami. Marī ñecūsumua Abrahā, Isaa, Jacob, āpērā marī ñecūsumua na wioḡu nī'cu nimi Ō'acū u'musepu nigū. Cūta tja "Yū'ū macū añuyū'ruagu nimi" ni, tutuasere ī'oami. Cū macūta ā'rī sijamasītigu nī'cure sijacā weemi. Cūrēta musā wiorārē o'owū. Pilato ī'orō musā cūrē uatiwū. Cū "Cūrē du'ugūti wee'e" nimicā, musā "Du'uticā'ña", niwū.

¹⁴Jesú añugū ña'ase moogū nimiwī. Cū añugū nimicā, musā cūrē teewu. Jesure du'uwīrōdutiwū. Masū ña'agū masārē wējēgū pe'ere du'udutiwū Pilatore.

¹⁵Jesú catise o'ogu pe'ere wējēdutiwū. Cū pacū pūrīcā cū macūrē wērī'cupure masōcu niwī. Cū tojo wee'quere ūsā ī'awū. ¹⁶Jesúta cū tutuaro me'rā ā'rī sijamasītigure sijacā weemi. Musā ī'amasīgūta nimi cū sijamasītigu nī'cu. Ūsā Jesucristore ējōpeorā niyucā, cūrē yu'ruoami musā ī'orō. Ūsā mejēta cūrē yu'ruoapu.

¹⁷»Yū'ū acawererā, musā Ō'acū macūta nimi, ni tu'omasītiṭjīarā, Jesure wējēdutiwū. Musā wiorā quē'rā mejārōta weewā. ¹⁸Duporopū Ō'acū cū ye queti weremu'tārī masā nipe'tirārē a'tiro wereduticu niwī: "Cristo yū'ū bese'cu pi'etigusami', nicu niwī Ō'acū", ni wereturīacārā niwā. Musā Jesure wējēcā, na tojo oja'caronojōta wa'awū. ¹⁹Musā ña'arō weeseti'quere bujawetiya. Bujaweti ducayuya. Ō'acū uaronojō weeya. Tojo weecā, Ō'acū musā ña'arō wee'quere acobojogusami. Acobojo, ejerisājācā weegusami. ²⁰Cū bese'cure o'ógusami. Cū tojo weecā, a'ti turipure apaturi a'tigusami tja. Cū a'tiacjū Jesucristo Ō'acū bese'cu nimi. ²¹Duporopū Ō'acū ye queti weremu'tārī masā a'tiro ni wrecārā niwā: "Ō'acū bese'cu u'musepu tojánīgūsami yujupu.

Be'ro Ō'acū a'ti turire ducayugusami cū ne waropu wee'caronojōta. Cū tojo weeatji dūporo a'ti turipure cū macū Jesucristore o'ógusami.”²² Dūporopu Moisé Ō'acū ye queti weremu'tārī masū marī ñecūsūmarē a'tiro nicu niwī: “Be'ropu marī wioḡu Ō'acū ni'cū cū ye queti wereacjure o'ógusami. Cū yu'ure o'ó'caro weronojōta cūrē o'ógusami. Cū quē'rā marī acawereḡu nigūsami. Musā nipe'tise cū weresere tu'orā, añurō tere ējōpeoya.²³ Cū dutisere weesī'rītirānojō wērīrāsama. Ō'acū narē cō'agūsami. Āpērā judío masā me'rā ne ninemosome majā”, nicu niwī Moisé.²⁴ Nipe'tirā dūporocjārāpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā ni'cārōacā wa'asere ojamu'tācārā niwā. “Be'ropu tojo wa'arosa'a”, ni ojacārā niwā. Ne waro Samue wāmetigu tere ojamu'tācu niwī. Cū be'rocjārā quē'rā mejārōta ojaburocārā niwā.

²⁵»Todūporopu marī ñecū Abrahārē Ō'acū a'tiro nicu niwī: “Mu'u pārāmi nituriagu me'rā nipe'tirā a'ti di'tacjārārē añurō weeguti.” Abrahārē Ō'acū tojo nī'quere āpērā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā marī ñecūsūmarē wereturiacārā niwā. Ō'acū cū dia'cū mejētare nigū weetipī. Marī na pārāmerā nituriarā nīrā quē'rārē tojota nigū weepī.²⁶ Cū tojo nī'cuta marīrē añurō wéégū, marī judío masārē cū macū wērī'cupure masō, o'ómu'tācu niwī. Marī ña'arō weesere cō'a, du'udutigu tojo weecu niwī, nicu niwī Pedro.

Pedro, Juā wiorā tiropu na wa'a'que ni'i

4 Pedro quē'rā na masārē ucūrī cura pa'ia, apī Ō'acū wi'i co'lerā surara wioḡu, āpērā saduceo masā na tiropu wa'acārā niwā.² Wa'a, Pedro, Juā me'rā na masārē bu'ese ye bu'iri pūrō uacārā niwā. Pedro pe'e a'tiro ni bu'ecu niwī:

—Ō'acū cū macū Jesure wērī'cupure masōcu niwī. Tojo weerā marī masī'i. Marī quē'rā wērīca be'ro tojota masārāsa'a, ni werecu niwī Pedro.

Saduceo masā ne ējōpeoticārā niwā masā wērīca be'ro masāsere. Tojo weerā Pedro masārē tojo nicā tu'orā, pūrō uacārā niwā.³ Ua, Pedro, Juārē ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipū sōrōduticārā niwā. Narē ñe'ecā, ñamica'apu nicaro niwū. Tojo weerā ti umucoreta pa'ia wiorāpūre weresāmasīticārā niwā. Te ye bu'iri Pedro quē'rā ti ñamirē bu'iri da'reri wi'iputa dujicā'cārā niwā.⁴ Āpērā Ō'acū wi'ipū na bu'esere tu'o'cārā pājārā Jesure ējōpeocārā niwā. Todūporopu Jesure ējōpeomu'tā'cārā me'rā nīrā, umua se'sarore ba'paqueocā, ni'cāmocusetiri mil nicārā niwā.

⁵Ape numu judío masā wiorā, āpērā bucurā, tojo nicā Moisé oja'quere bu'eri masā Jerusalēpūre nerēcārā niwā.⁶ Na me'rā āpērā quē'rā Anás pa'ia wioḡu, apī Caifá, apī Juā, apī Alejandro, āpērā pa'ia wioḡu acawererā nerēcārā niwā.⁷ Nerētoja, Pedro quē'rārē na tiropu pijiwā'cā-duticārā niwā. Na bu'iri da'reri wi'ipū nī'cārā na tiro etacā ī'arā, “¿Noa dutiro me'rā musā ā'rī sijamasīti'cure sijacā weeti?” ni sērītiña'cārā niwā.

⁸⁻⁹Na sērītiña'cā, Pedro Espīritu Santu tutuaro me'rā, cū weetamuse me'rā narē yu'ticu niwī:

—Musā judío masā wiorā, tojo nicā bucurā, ¿de'ro weerā weresāti ūsārē? ¿Musā “¿De'ro wee cūrē sijacā weeti?” ni sērītiña'ti?¹⁰ Yu'u musārē nipe'tirārē tere wereguti. Jesucristo Nazarecjū tutuaro me'rā ā'rī sijamasītimi'cu sijami. Musā cūrē Jesure curusapu paabi'pewu. Cū pacu pūrīcā cū wērī'cupure masōcu niwī. Cū tutuaro me'rā ā'rī sijamasītigu nī'cu sijami.¹¹ Dūporopu Jesure Ō'acū ye queti oja'cu a'tiro ni ojamu'tācu niwī: “Masā ūtā pjīrī me'rā wi'i yeeri masā ni'cā pjī na uatica pjīrē cō'arāsama. Na

cō'áca pjī me'rā āpērā pe'e añurō tutuari wi'li weerāsama.” A'tiro nisī'rīrō wee'e te oja'que. Musā Jesucristore ũatiwū. Musā cūrē ũaticā, cū pacu cū wērī masáca be'ro wioḡu sōrōcu niwī. ¹²A'ti turipure Jesucristo dia'cū nimi marirē yu'ruoḡu. Āpērāpua marirē ne yu'ruomasītisama, nicu niwī Pedro.

¹³Cū tojo nicā tu'orā, wiorā tu'omarīa wa'acārā niwā. Na basu a'merī ucūcārā niwā:

—Ā'rā mejō nirā nima. Bu'e'cārā mejēta nima. Na bu'eti'cārā nimirā, añurō masise, wācūtutuase me'rā ucūma. Na tojo weecā, marī narē ī'amasī'i. Ā'rā Jesú me'rā ní'cārā nima, nicārā niwā. ¹⁴Na yu'ruono'cu Pedro, Juā tiro nu'cūcā ī'atjīarā, wiorā ucūnemomasītīcārā niwā.

¹⁵⁻¹⁶Be'ro Pedro quē'rārē wiorā nerērī tucūpu ní'cārārē aperopu wijaaduticārā niwā yujupu. Na wijáaca be'ro na se'saro a'merī ucūcārā niwā:

—¿De'ro weerāsari marī ā'rārē? Nipe'tirā Jerusalécjārā na sija-masītī'cure yu'ruocā tu'ope'ticā'sama. Tojo weerā “Yu'ruotīama, tojo nima'acārā weema”, marī narē nīmasītisa'a. ¹⁷Masā aperocjārāpu tojo wa'a'quere tu'onemocā ũatisa'a. Tojo weerā a'tiro nīrā narē: “Jesú ye quetire ne ucūnemotīcā'ña majā” nīrā, nicārā niwā.

¹⁸Ucūtojanu'cō, Pedro, Juārē pijisōrōcārā niwā tja. Na, na tīropu etacā, “Āpērāpure Jesú ye quetire musā ne werenemotīcā'ña” ni, duticārā niwā.

¹⁹⁻²⁰Na tojo nicā tu'orā, Pedro quē'rā yu'tīcārā niwā:

—Ūsā musā dutiro wéérā, Ō'acū dutiro pe'ere weetibosa'a. ¿Noa dutiro weecā ũasari Ō'acū? Musā a'tere wācūña. Ūsā ī'a'quere, ūsā tu'o'quere weredu'umasītisa'a, ni yu'tīcārā niwā.

²¹Na tojo nicā tu'orā, wiorā pe'e tutuaro me'rā uise o'osī'rīrā, narē ninemocārā niwā:

—Wereticā'ña. Musā Jesú ye quetire werenemocā, musārē bu'iri da'r-erāti, nicārā niwā. Narē maata bu'iri da'remasīti, du'uwīrōcā'cārā niwā. Masā Ō'acūrē narē yu'ruo'quere e'catise o'ocā ī'arā, tojo weecārā niwā.

²²Na yu'ruono'cu cuarenta cū'marī yu'ruo'cu niwī.

Jesure ējōpeorā na Ō'acūrē weetamuse sērī'que ni'i

²³Pedro, Juā topu ní'cārā wijaa, na me'rācjarā nīrī wi'lipu wa'acārā niwā. Ti wi'lipu etarā, pa'ia wiorā, bucurā narē tojo ní'quere werēcārā niwā.

²⁴Na tojo ni werēcā tu'orā, nipe'tirā ti wi'lipu nīrā ni'cārōnojō wācūseti, Ō'acūrē sērī'cārā niwā:

—Ō'acū, ūsā wioḡu, mu'u nipe'tise a'ti turi cjasere weecu niwū. Ū'muse, maarī, nipe'tirā tepu nīrārē weecu niwū.

²⁵Duporopu Espīritu Santu wācūse o'oro me'rā ūsā ñecū Davire mu'u macū Jesure masā ña'arō weeatjere mu'u weremu'tā-dutīcu niwū. Davi mu'u dutisere weegū a'tiro nicu niwī:

Judío masā nītirā Ō'acū cū bese'cu me'rā ũpuṭu uarāsama.

Judío masā quē'rā Ō'acū bese'cure ña'arō weesī'rīrāsama.

Tojo wācūmirā, ne pōtēosome.

²⁶A'ti di'tacjārā wiorā a'merī nerērāsama Ō'acūrē yu'ruṅu'cā, cūrē ña'arō weesī'rīrā.

Cū bese'cu quē'rārē tojota ña'arō weesī'rīrāsama.

Mu'u tojo ni weredutīcu niwū ūsā ñecū Davire.

²⁷»Cū tojo ni oja'caronjōta que-oro wa'awu. A'ti macāpure mu'u macū Jesú, mu'u bese'cure wējērātīrā Herode, Poncio Pilato, āpērā judío masā nī-tīrā, judío masā me'rā a'merī nerēwā.

²⁸Tojo weerā wējēcā'wā cūrē. Duporopu mu'u macūrē wējēatjere masitojacu ni-wū. “Tojo wa'arosa'a”, nicu niwū. Mu'u masi'quere yujuputa ni'cārōacā weerā weema. ²⁹Ō'acū, ūsārē pa'ia wiorā mu'u macū ye quetire weredutitiamā. “Musā werēcā, musārē bu'iri da'rerāti”, niama. Na ūsārē tojo nī'quere wācūña. Mu'u dutiro weesi'rīsa'a. Ūsārē mu'u tutuasere o'onemoña. Ūsā mu'u tutuase o'ocā, mu'u macū ye quetire ucūtutuarāsa'a. ³⁰Mu'u macū Jesú tutuaro me'rā ūsārē masā dutitirārē ya'ruocā, apeye quē'rārē wee'i'ocā weeya. Mu'u tojo weecā, masā mu'u tutuasere i'arāsama, ni sēricārā niwā Ō'acūrē.

³¹Na tojo ni sērica be'ro na niri wi'i a'meña'caro niwū. Tojo wa'acā, ti wi'ipu nirá Espiritu Santure cuoyu'ruacārā niwā tja. Tojo weerā cū weetamuse me'rā Jesú ye quetire uiro marirō werēcārā niwā.

Jesure ējōpeorā na cuosere a'merī ducawaa'que ni'i

³²⁻³³Jesú besecū'cārā tutuaro me'rā Jesú wērī'cupu masā'quere werenu'cūcā'cārā niwā. Ō'acū narē pūrō weetamucu niwī. Nipe'tirā Jesure ējōpeorā ni'cārōnojō wācūsetiburocārā niwā. Na cuosere “Yé dia'cū ni'i”, niticārā niwā. Tojo weerā na cuosere a'merī ducawaacārā niwā. ³⁴⁻³⁵Wi'seri, di'ta cuorā duacārā niwā āpērāpure. Na dua'que wapare ñe'e, apeyenojō moorārē ducawaadutirā Jesú cū besecū'cārārē o'ocārā niwā. Jesú besecū'cārā tere ñe'e, apeyenojō moorārē ducawaacārā niwā. Tojo weerā pajasecuorā waro maricārā niwā. Ni'cārōnojō cuoburocārā niwā.

³⁶Ni'cū Jesure ējōpeogu José wāmetigu nicu niwī. Leví ya curuacjū Chipre wāmetiri nūcūrōcjū nicu niwī. Jesú cū besecū'cārā pe'e cūrē Bernabé pisucārā niwā. Bernabé griego ye

me'rā “Masārē e'catise o'ogu” nirō weesa'a. ³⁷Cū di'ta cārōacā cuocu niwī. Ti di'tare āpērārē duacu niwī. Cū dua'que wapare nipe'tiseputa Jesú besecū'cārārē o'ope'ocā'cu niwī.

—Marī me'rācārā apeyenojō moorārē ducawaaya, nicu niwī.

Ananía, Safira na nisoo'que ni'i

5 Āpērā Jesure ējōpeorā Ananía wāmetigu, cū numo Safira Bernabé cū wee'caronojō weeticārā niwā. Na quē'rā di'ta duacārā niwā āpērāpure. ²Na dua'que wapare Jesú besecū'cārārē o'ocu niwī. Nipe'tise cū niyeru ñe'e'quere o'ope'oticu niwī. Apeyere cū basu nūrōcā'cu niwī. Na tojo wee'quere na se'saro puarāta cū numo me'rā masicārā niwā. Pedrorē niyerure o'ogu, “Tocā'rōta wapayeama”, nisoocu niwī.

³⁻⁴Te niyerure ñe'egū, Pedro cūrē nicu niwī:

—Te di'ta mu'u ye di'ta niwū. Te mu'u dua'que wapa mu'u ye niyeruta niapā. Mu'u no'o o'osi'rīrō o'oboapā. Mu'u ūsā dia'cūrē nisoogu weewe'e. Tocā'rōta niyeru wapayeama nīgū, Espiritu Santure nisoogu wee'e. Mu'u tojo nisoocā, wātī mu'urē sājāyu'ruapī mu'u wācūsepure, nicu niwī Pedro.

⁵Tojo nicāta, Ananía burūque'a, wērīa wa'acu niwī. Āpērā tojo wa'acā tu'orā, uputu uicārā niwā.

⁶Be'ro cū wērīca be'ro ma'mapjia ti wi'ipu sājāa, cūrē jaarā wa'arā, su'ti caseri me'rā oma, miwiijaacārā niwā.

⁷I'tia hora cū wērīca be'ro na niri wi'ipu Safira cū numo ní'co sājātao niwō tja. Co marāpu wērī'quere masitico niwō.

⁸Ti wi'ipu sājātacā, Pedro core sērītiña'cu niwī:

—¿Nirōta musārē tocā'rōta niyeru wapayeatī musā di'ta dua'que wapare? nicu niwī.

A'tiro ni yu'tico niwō:

—Tocā'rōta niyeru wapayeamā, co marāpū nisoo'caronojōta nico niwō.

⁹ Co tojo nicā, Pedro nicu niwī:

—Musā Espiritu Santu ī'orō nisoopū. Ō'acū ī'tisami ūsā tojo weecā, ¿ni wācūmiati? Ni'cārōacā mu'ū marāpūre yaarā eja'cārā tojatarā weema. Mu'ū quē'rā mu'ū marāpū wa'a'caronojōta wēriḡōsa'a. Mu'ū quē'rārē yaarāsama mu'ū marāpūre yaa'caro weronojōta, nicu niwī Pedro.

¹⁰ Cū tojo nicāta, co quē'rā burūque'a, wēria wa'aco niwō. Co marāpūre yaarā eja'cārā tojatarā, co wēri'copure bocae-jacārā niwā. Nāta tja core miaa, yaarā wa'acārā niwā co marāpū mijirē yaa'caroputa tja. Na nisoo'que ye bu'iri wēricārā niwā.

¹¹ Be'ro Ananía, Safirare tojo wa'a'quere tu'orā, nipe'tirā Jesure ējōpeorā, āpērā quē'rā uputu uicārā niwā.

Pedro quē'rā Ō'acū tutuaro me'rā na wee'io'que ni'i

¹²⁻¹⁵ Jesure ējōpeorā na'irō Salomō wāmetiri tucūpu nerēnu'cūcā'cārā niwā. Āpērā Jesure ējōpeotirā na me'rā ba'pātiui nicārā niwā. Narē ba'pātiuimirā, Jesure ējōpeorārē añurō wācūseticārā niwā. Āpērā mma, numia pājārā Jesure ējōpeonemocārā niwā.

Jesú besecú'cārā masā wa'teropūre peje añuse wee'ocārā niwā. Dutitirārē yu'ruo, peje apeyenojō weenemocārā niwā. Na tojo weecā ī'arā, pājārā dutitirārē na tiro na nerēri tucūpu miacārā niwā. Masā ti tucūrē mu'muamūjācārā niwā. Āpērārē tojo weerā ma'a tiropū na cūñase me'rā cūucārā niwā. Pedro na tiro yu'ruagu, narē napeocā uacārā niwā. Āpērā cū napeotimicā, “Cū wātīquecūurō me'rā yu'ruāsā'a”, ni wācūcārā niwā.

¹⁶ Apeye macārī Jerusalé sumuto nise macārīcārā quē'rā yu'ruodutirā

dutitirārē Jerusalēpu miacārā niwā. Wātīa sājāno'cārā quē'rārē miacārā niwā. Jesú besecú'cārā nipe'tirā masārē yu'ruocārā niwā.

Pedro quē'rā bu'iri da'rieri wi'ipū duji'cārā wijaa'que ni'i

¹⁷ Na tojo weecā tu'orā, pa'ia wiogu, cū me'rācārā saduceo masā Jesú besecú'cārārē uorā, pūrō uacārā niwā. ¹⁸ Tojo weerā Jesú besecú'cārārē ñe'e, bu'iri da'rieri wi'ipū miaa, sōrōcārā niwā. ¹⁹ Wiorā narē tojo weemicā, ti ñamita Ō'acūrē wereco'tegu m'musecū na nirī tucūpu bajuacu niwī. Bajua, na wiorā bi'āca sopere pāo, a'tiro nicu niwī:

—Wijaaya. ²⁰ Ō'acū wi'ipū masārē wererā wa'aya. “Musā Jesure ējōpeorā, cū me'rā catinu'cūrāsā'a”, ni wereya narē, nicu niwī Ō'acūrē wereco'tegu.

²¹ Cū tojo nīca be'ro na bu'iri da'rieri wi'ipū nī'cārā wijaa wa'acārā niwā. Ape mmm bo'reacā Ō'acūrē wereco'tegu nī'caronojōta Ō'acū wi'ipū wererā wa'acārā niwā. Na topū wereri cura pa'ia wiogu, tojo nicā cū me'rācārā nipe'tirā judío masā wiorārē nerēdūtīcārā niwā. Na nerēpē'tica be'ro surarare “Narē pijirā wa'aya marī ñamica'a bi'adūpo'cārārē”, nī'ocārā niwā. Na wijaa'quere masīcārā niwā.

²² Na tojo nicā tu'orā, surara narē pijirā wa'acārā niwā na bi'adūpoca wi'ipū. Ti wi'ipū sājāa, na nīca tucūrē pāo, ī'acārā nimiwā. Ne marīcārā niwā. Na marīcā ī'a, narē bocati, wiorāpūre wererā wa'acārā niwā. ²³ Wiorā tiro eja, “Ne marīama. Añurō bi'āca tucū nimiapu. Ti sope co'terā quē'rā añurō co'temiamā. Na tojo weemicā, ūsā ti sopere pāo ī'acā, ne ni'cū marīami”, ni werēcārā niwā surara wiorāpūre.

²⁴ Na tojo ni werēcā tu'orā, pa'ia wiorā, Ō'acū wi'ī co'terā surara wiogu pūrō wācūque'ticārā niwā.

—¿De'ro wa'apariba narē? nicārā niwā.

²⁵ Na wijaa'quere wācūrī cura ni'cū Ō'acū wi'ipu ni'cu pa'ia wiorā tiropu etagu, narē werecu niwī:

—Sō'onícārā bu'iri da'reri wi'ipu ni'cārā Ō'acū wi'ipu masārē bu'erā weeama, ni werecu niwī.

²⁶ Cū werecā tu'orā, surara wioḡu āpērā surara me'rā Jesú besecúú'cārārē ñe'erā wa'acārā niwā. Narē ñe'erā, masā ūsārē ūtāperi me'rā narē ma'frā doqueri nírā, ne mejcā weeticārā niwā. ²⁷ Be'ro narē wiorā decopu miaa, topu sājāejacā, pa'ia wioḡu narē nicu niwī:

²⁸ —Ūsā musārē Jesú ye quetire bu'e-dutitimiapu. Tere “Bu'erā wa'aya”, ne nitiapu. Ūsā musārē tojo dutitimicā, nipe'tiropu Jerusalépure musā bu'ese se'sa wa'a'a. Musā masārē tojo ni bu'ecā, “Jesú na ye bu'irita wērīpī”, ni wācūrāsama ūsārē. Na tojo ni wācūcā ūarā weesa'a, nicu niwī pa'ia wioḡu narē.

²⁹ Tojo nicāta, Pedro, āpērā cū me'rācjārā cūrē yu'ticārā niwā:

—Wiorā dutise yu'rūoro Ō'acū ye pe'ere nemorō weeroua'a. Ūsā musā dutiro wéerā, Ō'acū dutiro pe'ere weetibosa'a.

³⁰ »Ō'acū marī ñecūsūmua wioḡu Jesú wērī'cūpūre, musā curusapu paabi'pe wējēduti'cure masōcu niwī. ³¹ Masōtoja, ū'musepu cū tiro wioḡu dujiri cūmurōpu miimujācu niwī. Cūrē topu miimujāgū, marīrē yu'rūo'cure marī wioḡu niato ni, sōrōcu niwī. Tojo weegu marī judío masārē marī ña'arō weeseti'quere bu-jaweticā, marīrē acobojogusami. ³² Ūsā Ō'acū tojo wee'quere werecusari masā ni'i. Ūsā Espírītu Santure cūoyurā, cū me'rā Ō'acū tutuasere wee'oaḡu masārē. Nipe'tirā Ō'acū dutiro weerārē Espírītu Santure o'ógusami, ni werecārā niwā Pedro quē'rā.

³³ Cū tojo nicā tu'orā, wiorā pe'e uputu waro uacārā niwā.

—Ma. Ā'rārē wējērā marī, nicārā niwā.

Cū me'rācjārā wiorārē Gamalie were'que ni'i

³⁴ Ni'cū fariseo masū Gamalie wāmetigu wiorā me'rā na nerērōputa nicu niwī. Moisé oja'quere masārē bu'egu nicu niwī. Masā cūrē “Añugū nimi”, ni wācūcārā niwā. Wiorā Jesú besecúú'cārārē na “Wējērā” nicā tu'ogu, Gamalie wā'cānu'cā, “Ā'rārē pijiwijaaniña yujupu”, nicu niwī. Āpērā wiorārē na tu'otiro apeyenojō wereguti níḡū, tojo nicu niwī. ³⁵ Na wijáaca be'ro topu nírā wiorārē a'tiro nicu niwī:

—Añurō wācūña musā narē weesi'rísere. ³⁶ Ti nūmupure ni'cū Teuda wāmetigu “Yu'ū wioḡu ni'i”, ni wācūcu nimiwī. Cuatrocientos masā cū bu'esere sirutucārā niwā. Be'ro cūrē āpērā wējēcō'acā'cārā niwā. Cūrē wējéca be'ro cū me'rā nimi'cārā no'lo ūaro wa'astepe'tia wa'acārā niwā. Tojo wéeca be'ro cū bu'emique pe'tia wa'acaro niwū. ³⁷ Be'ro wioḡu masārē ba'paqueori cura apī Juda wāmetigu Galileacjū nicu niwī. Cū quē'rārē pājārā masā cū bu'esere sirutucārā nimiwā. Be'ro cūrē tja āpērā wējēcō'acārā niwā. Cūrē wējéca be'ro cū yarā nimi'cārā wa'astepe'tia wa'acārā niwā mejārōta tja. ³⁸ Yu'ū tojo weegu musārē tojo wa'a'quere were'e. Sōjā pūrīcārē ña'arō weeticā'ña. Narē du'ucā'ña. Na bu'ese na wācūse me'rā bu'ecā, pe'tia wa'arosa'a Teuda, Judare wa'a'caronojōta. ³⁹ Ō'acū dutiro me'rā na bu'ecā pūrīcārē, musā ne pōtēosome. Tojo weerā musā narē wējērā, Ō'acūrē yu'rūnu'cārā weebosa'a. Tojo weerā du'uya narē, ni werecu niwī Gamalie wiorārē.

⁴⁰Cū tojo nisere tu'orā, “Jau. Ārī marīrē diacjūta ucūmi”, ni wācūcārā niwā. Be'ro Pedro quē'rārē pijiocārā niwā tja. Na topu sājāejacā ī'arā, wiorā surarare tārāduticārā niwā. Tārātoja, “Jesú ye quetire ne apaturi weren-ematicā'ña”, nicārā niwā. Nitoja, narē du'uwirōcā'cārā niwā.

⁴¹Na wiorā tiropu ní'cārā wijaa, a'merī ucūcārā niwā:

—Ō'acū marīrē “Jesú ye quetire wereya” nicā, añu ni'i. Tojo weerā wiorā na tārāmicā, marī añurō e'catise me'rā ni'i, nicārā niwā.

⁴²Wiorā narē bu'edutitimicā, Ō'acū wi'ipū, wi'seripū Jesú nipe'tirārē yu'ruogu nimi nisere bu'enu'cūcā'cārā niwā.

Jesú besecú'cārā narē weetamuajārē bese'que ni'i

6 Be'ro siape me'rā pājārā waro judío masā Jesure ējōpeocārā niwā. Na me'rā ape di'tacjārā griego ye ucūrā nicārā niwā. Ti di'tacjārā waro pe'e Judeacjārā hebreo yere ucūcārā niwā. Na pājārā Jesure ējōpeonemorī cura náta tja du'sasocārā niwā ba'ase etise me'rā. Tojo weerā griego ye ucūrā hebreo ye ucūrārē a'tiro nicārā niwā:

—Musā umucorinucū ba'ase etirā, musā yarā wapewia numia pe'ere ba'ase pacase o'orā niapū. Ūsā yarā numia pe'ere o'majācā o'orā niapū, nicārā niwā.

²Na tere du'sasocā tu'orā, Jesú besecú'cārā nipe'tirā Jesure ējōpeorārē nerēduticārā niwā. Nerētojaca be'ro narē a'tiro ni wrecārā niwā:

—Ūsā ba'ase etirā, Jesú ye queti pe'ere weretibosa'a. Ūsā tere weredu'ucā, ña'a nibosa'a. ³Tojo weerā umua ba'ase eti-ajārē musā wa'tero nirārē beseya. Si-ete beseya añurō masīrārē, Espíritu Santu dutiro weenu'cūrārē. Masā “Náta nima añurā” nino'rārē beseya. Musā

bese'cārārē ba'ase etirā sōrōno'rōsa'a. ⁴Tojo weerā ūsā pe'e ñubueno'cū, Jesú ye quetire bu'enu'cūcā'rāsa'a, nicārā niwā.

⁵Masā na tojo nicā tu'orā, “Añu'u majā”, ni wācūcārā niwā. Tere wācūtoja, besecārā niwā Estebare. Cū añurō Ō'acūrē ējōpeogu, Espíritu Santu tutu- asere cuoyu'ruogu nicū niwī. Āpērārē mejārōta cū weronojō nirārē besecārā niwā. Na a'tiro wāmeticārā niwā: Felipe, Prócoro, Nicanor, Timón, Parmenas, Nicolás Antioquiacjū. Cū judío masū nitimigū, na weronojō ējōpeosetigu nicū niwī. A'rārē besecārā niwā.

⁶Narē besetoja, “Ā'rārē beseapu” ni, Jesú cū besecú'cārā tiropu miacārā niwā. Narē na da'ratje cjasere sōrōrā, na dupopare ñapeo, Ō'acūrē sēribosacārā niwā.

⁷To be'ro nipe'tiropu Jesú ye queti se'sa wa'acaro niwū. Pājārā Jerusalécjārā cūrē ējōpeonemocārā niwā. Pa'ia quē'rā pājārā ējōpeocārā niwā.

Estebare weresā, wiorā tiropu cūrē mia'que ni'i

⁸Estebare Ō'acū añurō weetamucu niwī. Tojo weegu cū Ō'acū tutuaro me'rā pājārā dutitirārē yu'ruo, peje añuse wee'onemocu niwī masā wa'teropure.

⁹Cū tere weecā ī'arā, cūrē āpērā judío masā ī'atu'ticārā niwā. Cūrē ī'atu'tirā ni'cārērā ni'cā wi'i judío masā nerērī wi'i Libertado wāmetiri curuacjārā nicārā niwā. Na āpērārē da'rawā'ñaco'terā wija'cārā nicārā niwā. Āpērā cūrē du'sasowā'cōrā Cirenecjārā, Alejandriacjārā, Cilicia di'tacjārā, Asia di'tacjārā na me'rā nicārā niwā. ¹⁰Cūrē na tojo weecā, Espíritu Santu cū ucūcā, Estebare peje masīse o'ocu niwī. Tojo weerā na cū me'rā ne ucū pōtēoticārā niwā.

¹¹ Be'ro na cū me'rā ucū pōtēoti, masā ī'atiropu āpērā masārē niyeru wapaye, nisooodutio'ocārā niwā:

—“Esteba marī ñecū Moisé cū duti'quere ña'arō ucūami. Ō'acū quē'rārē ña'arō ucūami”, ni wereya masāpure, nicārā niwā.

¹² Na wapaye nisooodutio'o'cārā masāpure wa'a, werecārā niwā na nī'caronojōta. Tere werecā tu'orā, masā pe'e queoro ējōpeocārā niwā. Tojo weerā nipe'tirā masā, āpērā judío masā bucurā, Moisé oja'quere bu'eri masā Esteba me'rā pūrō uacārā niwā. Na uacā ī'arā, narē uarosājācā wee'cārā maata cūrē ñe'e, pa'ia wiorā tiropu miacārā niwā. ¹³ Na tiropu etarā, āpērā masārē mejārōta nisooodutio'ocārā niwā tja.

—Ā'rī Ō'acū wi'i pajiri wi'ire ña'arō ucūami. Moisé cū duti'que quē'rārē tojota niami. ¹⁴ Apeye “Jesú Nazarecjū ti wi'i Ō'acū wi'ire cō'agūsami”, niami. “Moisé marīrē weedutigū cūu'que quē'rārē ducayugusami”, niami, nisoocārā niwā wiorārē.

¹⁵ Na tojo nicā tu'orā, wiorā Estebare pūrō ī'acārā niwā. Na cūrē ī'acā, cū ya diapoa asistea wa'acaro niwū. Ō'acūrē wereco'tegu ūmūsecjū weronojō bajuri diapoa wa'acaro niwū.

Esteba wiorārē were'que ni'i

7 Estebare na ī'arī cura pa'ia wiogu sērītiña'cu niwī:

—¿Mū'urē diacjū nise me'rāta weresāti? nicu niwī.

² Cū tojo nicā, Esteba yu'ticu niwī:

—Acawererā, yu'ure tu'oya. Ō'acū añurō asistegu, nipe'tise masīyu'ruagu marī ñecū Abrahārē ucūcu niwī Mesopotamia caldea masā nirōpu. Harā wāmetiri macāpu wa'ase dūporo cūrē ucūcu niwī. ³ A'tiro nicu niwī: “A'ti di'tare, mū'ū acawererārē wijayá. Wa'aya yu'ū mū'urē di'ta wereatjopu”, nicu niwī. ⁴ Tojo nicā tu'ogu, cū

acawererā caldeo masā ye di'tapu nī'cu wija, Harāpu macārī wa'acu niwī. Topu ni, be'ro Abrahā pacu wērīa wa'acu niwī. Cū pacu wērīca be'ro Ō'acū cūrē wijaduticu niwī tja, a'ti di'ta Judea marī nirōrē a'tidutigū. ⁵ Cū a'topu etacā, cūrē ne cā'rōacā di'ta o'oticu niwī yujupu. O'otimigūta, “Be'ropu mū'ū ye, mū'ū pāramerā nituriarā ye di'ta nirōsa'a”, nicu niwī. Ō'acū tojo nīcaterore Abrahā ne ni'cū pō'rāmarīcu niwī. ⁶ Ō'acū cūrē apeye ninemocu niwī tja: “Mū'ū pāramerā nituriarā ape di'tapu nirāsama yujupu. Cuatrocientos cū'marī ti di'tacjārā peorā nirāsama. Narē da'raduti, tārāperāsama. ⁷ Yu'ū narē tojo weecā, ti di'tacjārārē bu'iri da'regusa'a. Narē da'retoja, mū'ū pāramerā nituriarā ti di'tapu nī'cārā wija, yu'ure a'topu ñubuepeorā a'tirāsama”, nicu niwī Ō'acū. ⁸ Cū tojo nīca be'ro Abrahārē a'tiro weeduticu niwī: “Nipe'tirā ūmūarē na ō'rēcju yapa caserore yejecō'aña. Musā a'tiro wéerā, yu'ure ī'orāsa'a musā ējōpeosere”, nicu niwī Ō'acū. Tojo weegu Abrahā cū macū Isaare ni'cā semana cū bajuáca be'ro cū ō'rēcju yapa caserore yejecō'acu niwī. Isaa quē'rā cū macū Jacore tojota weecu niwī. Jacob mejārōta weecu niwī cū pō'rā docere. Ō'acū duti'caronojōta weecārā niwā, ni werecu niwī Esteba.

⁹⁻¹⁰ »Jacob pō'rā marī ñecūsūmua na acabiji Joserē uorā, āpērā masārē da'ra-co'teacjū niato nīrā duacārā niwā. Ā'rā duu'cārāta tja āpērāpure Egiptocjārārē duaturiacārā niwā. Na duáca be'ro cū pi'etisetirinucū Ō'acū cūrē weeta-munu'cūcā'cu niwī. Cūrē weetamugū, peje masīse o'ocu niwī. Faraó Egipto di'ta wiogu cūrē tu'sayu'ruacu niwī. Tojo weegu cū docacjū wiogu sōrōcu niwī. Apeyere faraó cū ya wi'i cjase da'rāse wiogu sōrōcu niwī.

¹¹ »José topu wiogu nīrī cura nipe'tiro Egiptopure ba'ase pe'tia wa'acaro ni-

wā. Cū acawererā, marī ñecūsūmua nīrōpū Canaápu quē'rārē pe'tia wa'acaro niwū. Te pe'tica be'ro masā te di'tapu nīrā uputu ũjaboacārā niwā. Marī ñecūsūmua Abrahā pārāmerā quē'rārē ne ba'ase marīcaro niwū. ¹²⁻¹³ Be'ro Jacob “Egiptopū ba'ase duase niaporo” nicā tu'ogū, cū pō'rārē “Duurā wa'aya”, nío'ocu niwī. Cū tojo nicā tu'orā, Egiptopūre ne wa'arā weecārā niwā. Topū eta, ba'ase duu, na ya wi'ipū tja majāmitojati a'titicārā niwā. Be'ro na te ba'ase na duu'quere ba'ape'o, apaturi duurā wa'acārā niwā mejārōputa tja. Titare majā na etacā, José “Yū'u musā acabiji nī'i musā dua'cu”, ni werecu niwī cū ma'misūmuarē. Be'ro faraó quē'rā “Ā'rā José ma'misūmua niama” nicā tu'ocu niwī. ¹⁴ To be'ro José cū ma'misūmua me'rā queti o'ócu niwī cū pacūpūre. “Marī pacū, nipe'tirā marī acawererā macārī a'tiato a'topū”, nío'ocu niwī narē. Cū acawererā pe'e setenta y cinco nicārā niwā. ¹⁵ Cū uocā tu'ogū, Jacob cū pō'rā me'rā José tiropū wa'arā, Egiptopūre bu'acārā niwā. Topū nīgūta, na pacū Jacob wēriā wa'acu niwī. Cū pō'rā marī ñecūsūmua cū weronojōta wēripe'tidija wa'acārā niwā. ¹⁶ Be'ropū na ō'arirē yaarā wa'arā Siquem wāmetiri macāpu miacārā niwā. Abrahā cū Hamor pō'rārē ūtā tuti dúuca tutipū cū mijirē yaa'caropūta narē sīosōrōcūuocārā niwā.

¹⁷ »Ō'acū todūporopū Abrahārē nicū niwī: “Mū'u pārāmerā nituriarāpu ape di'tapu nī'cārā a'ti di'ta Canaápu tojatarāsama tja.” Cū tojo nī'que ejatji dūporoacā Egiptopū nīrā, marī ñecūsūmua pārāmerā pājārā masāputinemocārā niwā. ¹⁸ Egiptopūre na nicā, apī wiogu sājācu niwī tja. Joseré dūporopū wērica be'ro niyucā, ne masīticū niwī. ¹⁹ Cū marī ñecūsūmua pājārā na masāputicā ī'a, narē ña'abutiario wepecū niwī. Na pō'rā

ne bajua'cārā ũmuarē wēriato nīgū aperopū cō'adutumājācu niwī. ²⁰ Cū narē tojo dutiri cura Moisé bajuacu niwī. Cū añubutiaguacā nicū niwī. Cū pacūsūmua i'tiarā mujīpū na ya wi'ipūre cūrē masōcārā niwā. ²¹ Be'ro na cūrē wējērī nīrā, diapu po'ocārā niwā. Na po'óca be'ro Faraó macō cūrē ī'abocaco niwō. Ī'aboca, miimajāco niwō co ya wi'ipū. Topū co macūrē weronojō cūrē masōco niwō. ²² Cū ti wi'ipū bucua, nipe'tise Egiptocjārā na bu'esere bu'ecu niwī. Cū masise me'rā ucū, nipe'tisere añurō weecu niwī.

²³ »Be'ro Moisé cuarenta cū'marī cuogu, cū acawererā tiropū sijagu wa'acu niwī. ²⁴ Topū ejagu, nī'cū Egiptocjū cū acaweregure paacā ī'acu niwī. Cū tojo weecā ī'agū, cūrē a'megū, Egiptocjūrē paawējēcā'cu niwī. ²⁵ Cū basu Moisé pe'e a'tiro ni wācūcu niwī: “Yū'u me'rāta Ō'acū yū'u acawererārē na a'ti di'tacjārā peorā nisere wijacā weegusami. Yū'ure na a'tere masīsama”, ni wācūcu nimiwī. Cū acawererā pe'e cū weronojō wācūticārā niwā.

²⁶ »Ape nūmū cū na tiropū wa'acu niwī tja. Topū ejagu, āpērā puarā cū acawererā a'mequēcā ī'acu niwī. Narē bosamigū “Acawererā, tocā'rōta a'mequēdu'uya. ¿De'ro weerā tocā'rō a'mequēti nī'cū acawererā nimirā?” nicū niwī.

²⁷ »Cū tojo nicā tu'ogū, apīrē uputu paa'cu pe'e Moisére tuuquenu'cōcu niwī. “¿Noa mū'urē ūsā wiogu 'Narē besegu wa'aya', nío'oati? ²⁸ ¿Mū'u yū'ure wējēsī'rīsari tja ñamica'a mū'u Egiptocjūrē wējē'caronojōta?” ni ye'sucu niwī.

²⁹ »Cū tojo nicā tu'ogū, Moisé, ā'rā yū'ure tere masīpe'titojasama nīgū, ui-wā'cā wa'acu niwī. Be'ro ape di'tapu Madiá wāmetiropū du'tiwā'cācu niwī. Topū omocā dū'te, nicā'cu niwī. Puarā ũmua pō'rāticū niwī.

³⁰»Madiá di'tapure cuarenta cū'marī nicu niwī. Cū ticuse cū'marī nica be'ro ni'cā nūmu yucu marirō ūrūgū Sinai wāmeticju tiropu ī'awā'cācu niwī. Topu wa'acā, ni'cā siti yucusiti ūjūcā ī'acu niwī. Ti pecame'e ūjūri pō'rā decopu Ō'acūrē wereco'tegu weronojō bajugu bajuca niwī. ³¹Cū ti siti ūjūcā ī'agū, ī'amarā wa'acu niwī. “¿De'ro weero tojo wa'amitito?” ni, pu'toacācure ī'agū wa'acu niwī. Pu'toacā ejacā, Ō'acū ti me'e wa'teropu nigū cūrē ucūcu niwī: ³²“Yū'u Ō'acū ni'ī. Mū'u űecūsūmua Abrahā, Isaa, Jacob na wioḡu ni'ī”, nicu niwī. Tojo ucūcā tu'ogū, ūputu ui, narāsācu niwī. Uigu, ī'adu'ucā'cu niwī ti me'erē.

³³»Be'ro cūrē ucūnemocu niwī tja: “Yū'u a'tota ni'ī mū'u tirota. Tojo weegu mū'u sāñase sapatu tuweeya. Mū'u tere tuweegu, ī'ogūsa'a yū'ure mū'u ējōpeosere. ³⁴Yarā masā Egiptopu nirārē na ūputu pi'eticā ī'apu. Na caricūcā tu'oapu. Tojo weegu mū'arē Egiptopu o'ogutigu wee'e tja narē yū'rūoacju”, ni werecu niwī Ō'acū Moisére.

³⁵»Ā'ri Moiséreta marī űecūsūmua teerā, a'tiro nicārā niwā: “¿Noa mū'arē ūsā wioḡu, 'Narē besegu wa'aya', nio'oati?” nicārā niwā. Marī űecūsūmua tojo nimicā, Ō'acū pe'e Moisére narē yū'rūoacju, narē dutiacju sōrōcu niwī. Pecame'e siti ūjū'caro bajua'cūta Moisére yū'rūotamucu niwī marī űecūsūmuarē. ³⁶Cū Egiptopu nīgū, pajiri maa Aco sō'arī maapu nīgū, Ō'acū tutuaro me'rā peje wee'locu niwī. Tojo weegu cū acawererā Egiptopu ni'cārārē apeye di'tapu su'ori miijiacu niwī. Cuarenta cū'marī yucu marirō, masā marirōpu na wa'acā, Ō'acū tutuaro me'rā wee'lonu'cūcā'cu niwī. ³⁷Moiséta marī űecūsūmuarē a'tiro werecu niwī: “Ō'acū be'ropu ni'cū o'ogusami cū ye queti wereacjūre. Yū'ure o'ocarō weronojōta cūrē o'ogusami. Cū quē'rā

marī acawereḡu nigūsami”, nicu niwī. ³⁸Marī űecūsūmua na yucu marirōpu nicā, Moisé na me'rā nicu niwī. Topu ūrūgū Sinai wāmeticjupu Ō'acūrē wereco'tegu bajua, cūrē were'quere narē wereturiacu niwī. Marī quē'rā cū wereturia'quepūreta cu'o. Te tojo ninu'cūcā'rōsa'a. Ne pe'tisome.

³⁹»Moisé tere weremicā, marī űecūsūmua ne ējōpeoticārā niwā. Na cū weresere tu'osi'rītirā, “Majāmītojaa wa'arāti Egiptopu tja”, ni wācūcārā niwā. ⁴⁰Tojo wācūrā, Moisé apaturi cū ūrūḡupu mujāca be'ro cū ma'mi Aarórē a'tiro nicārā niwā: “Sō'onīcu marirē Egiptopu ni'cārārē miiti'cu waro cuarenta nūmūri yū'rū'u cū bajutiro. ¿De'ro wa'apari cūrē? Marī ne masītisa'a.” Tojo weerā cū ma'mi Aarórē nicārā niwā: “Ūsā ējōpeoatje queosere yeebosaya. Marī dūporo wūamū'tārāsama. Na marī wa'atji ma'arē ī'orāsama”, nicārā niwā. ⁴¹Na tojo nicā tu'ogū, Aaró na duti'caronojōta ni'cū wecu wī'magū queose da'recu niwī. Be'ro cūrē ējōpeorā, ecarārē wējē ūjūamorō, űubuepeocārā niwā. Tojo nicā na yee'cureta bosenu wee, e'catipeocārā niwā. ⁴²Na tojo weecā ī'agū, Ō'acū na űaro weeato nīgū na me'rā ni'cu cō'acā'cu niwī. Tojo weerā na no'o űaro űocōarē, mujipūarē ējōpeocārā niwā. Tojo na wee'quere Ō'acū ye queti weremu'tārī masā a'tiro ni ojacārā niwā:

Ō'acū a'tiro nicu niwī:

“Musā yū'u pe'ere yucu marirōpūre cuarenta cū'marī nīrā, ne ecarārē wējē űubuepeotiwu.

⁴³Apī Moloc wāmetigu cū queosere ējōpeorā su'ti caseri wi'ī me'rā yoowā'cāwū.

Apī Refān űocōawū musā yee'cu quē'rārē ējōpeorā tojota weewū.

Ā'rārē musā basuta yee ējōpeowū.

Yũ'u pe'ere ne ějõpeotiũu.

Musã yũ'ure ějõpeoti'que bu'iri ãpẽrã masãrẽ musãrẽ ñe'e miaduticã weeguti yoaro Babilonia wãmetiri macã yũ'rũropũ", nicu niwĩ Ô'acũ, ni ojacãrã niwã Ô'acũ ye queti wererã.

⁴⁴ Esteba wiorãrẽ werenemocu niwĩ apeye Ô'acũ wi'i cjasere:

—Marĩ ñecũsumua na yucu marĩrõpu nĩrã, ni'cã wi'i Ô'acũrẽ ñubuepeori wi'i, cũ diez duti'quere nurõrĩ wi'ire cuocãrã niwã. Ti wi'i wa'icũrã caseri me'rã na wéeca wi'i nicaro niwũ. “Tojo bajuri wi'i weeya”, Ô'acũ cũ Moisére duti'caronojõta queoro weecãrã niwã.

⁴⁵ Na wé'rica be'ro ãpẽrã cõtوريا sirutucãrã niwã ti wi'ire tja. No'o na wa'aro miamujãcãrã niwã. Be'ro Josué Moisé wé'rica be'ro a'ti di'ta Canaápu a'tigu, narẽ ti wi'ire su'ori miiticu niwĩ. Na a'topũ a'ticã, Ô'acũ a'ti di'tacjãrãrẽ judío masã nitirãrẽ cõ'aõ'omujãcu niwĩ. Na wa'awe'o'quepũre nicãrã niwã. Yoacã ti wi'ipu Ô'acũrẽ ějõpeocãrã niwã téé Davi cũ wiogu sãjãca be'ropũ.

⁴⁶ Davi ape wi'i weesĩ'rĩmicu niwĩ. Ô'acũ tu'sayũ'ruano'gũ a'tiro nicu niwĩ: “Mũ'u yũ'u ñecũ Jacob ějõpeo'cu ni'i. Mũ'urẽ añurĩ wi'i, pajiri wi'i weebosasi'rĩsa'a mũ'u niatji wi'ire”, nicu niwĩ Ô'acũrẽ. Cũ tojo weesĩ'rĩ'cu nimigũ, ti wi'ire weeticu niwĩ. ⁴⁷ Cũ macũ Salomó pe'le weecu niwĩ ti wi'ire. ⁴⁸ Ô'acũ tutuayũ'rugũ ni'cã wi'i, masã wéeca wi'ipu dia'cũ nĩmasĩtisami. Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ ñuporocjũpu a'tiro ni ojacu niwĩ Ô'acũ cũ ucũ'quere:

⁴⁹ “Yũ'u nipe'tiropũ ni'i.

Ɛ'muse, a'ti di'ta yũ'u wee'quere yũ'ũta duti'i.

Tojo weegu yũ'u masã wéeca wi'ipu di-a'cũ nĩmasĩtisa'a.

⁵⁰ Yũ'u basuta nipe'tise a'tere weewũ, nicu niwĩ Ô'acũ”, ni ojacu niwĩ Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ.

⁵¹ Be'ro Esteba narẽ nicu niwĩ tja:

—Musã Ô'acũ dutisere yũ'rũnũ'cãyu'rua'a. Cũrẽ masĩtirã weronjõ cũ weresere ne tu'osĩ'rĩwe'e. Musã ñecũsumua wee'caronojõta Espĩritu Santu dutisere weesĩ'rĩwe'e. ⁵² Na nipe'tirã Ô'acũ ye queti weremu'tãrĩ masãrẽ pi'etise o'ocãrã niwã. Æpẽrãrẽ marĩrẽ yũ'ruogu a'tiatjere weremu'tãrãrẽ wẽjẽcã'cãrã niwã. Na tojo nino'cureta cũ a'ticã, musã ãpẽrãrẽ wia, cũrẽ wẽjẽdutiwũ. ⁵³ Musãrẽ Ô'acũ cũrẽ wereco'terã me'rã cũ dutisere o'ócu niwĩ. Tere o'õno'cãrã nimirã, musã yũ'rũnũ'cãyu'rua'a, ni tu'ticu niwĩ narẽ Esteba.

Estebare ũtãperi me'rã doquewẽjẽ'que ni'i

⁵⁴ Cũ tojo nicã tu'orã, wiorã upũtu uayũ'rua wa'acãrã niwã. ⁵⁵ Esteba pe'le Espĩritu Santure cuoyũ'ruatjãgũ, Ɛ'musepu i'amorõ, Ô'acũ cũ añurõ asistegure i'acu niwĩ. Jesú quẽ'rãrẽ i'acu niwĩ cũ pacu diacjũ pe'le nu'cũgũrẽ.

⁵⁶ Cũ narẽ i'agũ, “Jãa, i'aña. Ɛ'muse pãrĩcã i'a'a. Jesú, Ô'acũ macũ masũ weronjõ upũtigu cũ diacjũ pe'le nu'cũgũrẽ i'a'a”, nicu niwĩ Esteba.

⁵⁷⁻⁵⁸ Na cũ tojo nicã tu'orã, upũtu caricũ tu'osĩ'rĩtirã, o'meperi da'rabi'acãrã niwã. Cũ pu'to ni'cãrõ me'rã omaeja, ñe'e, cũrẽ miacãrã niwã ti macã sumu-topũ. Cũrẽ doquewẽjẽrãti nĩrã, su'ti bu'icjase na sãña'quere tuwee, Saulo wãmetigure co'tedutirã o'ocãrã niwã. Tere tuwee o'otojanũ'cõ, cũ Estebare ũtãperi me'rã doquecãrã niwã. ⁵⁹ Na tojo weecã, Ô'acũrẽ a'tiro ñubuecu niwĩ:

—Jesú, yũ'u wiogu, yũ'u wẽrĩgũti wee'e. Yũ'u ejeripõ'rãrẽ ñe'ña, nicu niwĩ.

⁶⁰ Be'ro burũque'a, pũrõ caricũrõ me'rã nicu niwĩ tja:

—Wioḡu, acobojoya ā'rārē yu'ure na tojo weesere. Cū tojo níca be'ro wērīa wa'acu niwī.

Saulo Jesure ējōpeorārē ña'arō weenu'cā'que ni'i

8¹⁻² Saulo na Estebare doquewējēcā ī'agū, “Añurō weérā, tojo weeama”, ni wācūcu niwī. Āpērā ʘmua Ō'acūrē ējōpeori masā Estebare yaacārā niwā. Cūrē yaa, ʘputu dujasewā'acārā niwā. Estebare na wējēca nʘmurēta āpērā Jesure ējōpeotirā Jesure ējōpeorā Jerusalépu nirārē ʘputu ña'arō weenu'cācārā niwā. ³Saulo ne ni'cū Jesure ējōpeoḡu mariato níḡu na ye wi'seripu wa'a, narē ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipu miamujācu niwī. ʘmua, numia nipe'tirārē tojo weecu niwī. Na tojo weecā ī'arā, Jesure ējōpeorā no'o ʘaro du'tistea wa'acārā niwā Judea di'tapu, āpērā Samaria di'tapu. Jesú cū besecúú'cārā se'saro tojacārā niwā Jerusalépure.

Felipe Samariacjārārē bu'e'que ni'i

⁴Nipe'tirā du'tistewā'cā'cārā no'o na wa'aro Jesú ye quetire werewā'cācārā niwā. ⁵Felipe quē'rā du'tiwā'cā'cuta Samaria wāmetiri macāpu wa'acu niwī. Topu eta, tocjārā masārē Jesú Ō'acū be-se'cu nimi nisere werecu niwī. ⁶Apeye quē'rā Ō'acū tutuaro me'rā narē añuse wee'ocu niwī. Cū a'tiro weecā ī'arā, nipe'tirā ti macācjārā cū weresere añurō tu'otu'sacārā niwā. ⁷Pājārā masā wātīa sājāno'cārā masāpure nimi'cārā wātīarē cō'awīrōcā, ʘputu caricūwijaacārā niwā. Āpērā pājārā sijamasītīarē, opa cō'ñerī sijārārē yu'rūocu niwī. ⁸Cū tojo weecā ī'arā, ti macācjārā pūrō e'caticārā niwā.

Simó yai weronojō nigú ye queti ni'i

⁹Samariapure ni'cū Simó wāmetigu yoacā yai weronojō nigú nicu niwī. Cū tojo weesere Samariacjārā

ī'amariamujācārā niwā. Cū basu pe'e “Yu'u tutuayu'rūaḡu ni'i”, nicu nimiwī masārē. ¹⁰Nipe'tirā ti macācjārā wiorā, no'o mejō nirā cū weesere ī'atu'sayu'rūacārā niwā.

—Ā'rī Ō'acū weronojō tutuaro cūoḡu nisami, nicārā nimiwā. ¹¹Tojo weerā yai yoacā siape me'rā pejetiri wee'onemocā ī'ayurā, pājārā masā cūrē ējōpeonemocārā niwā.

¹²Felipe Samariapure tocjārārē a'tiro ni werecu niwī:

—Ō'acū cū dutiro weerā wioḡu nimi. Cū macū Jesú marīrē yu'rūoḡu nimi, nicu niwī narē. Cū werecā tu'orā, ti macācjārā Jesure ējōpeocārā niwā. Cūrē ējōpeocā ī'agū, wāmeyecu niwī ʘmua, numiarē. ¹³Simó “Yu'u quē'rā Jesure ējōpeo'o” nicā tu'oḡu, Felipe cū quē'rārē wāmeyecu niwī. Be'ro Felipe no'o wa'aro Simó sirutucu niwī cūrē. Felipe Ō'acū tutuaro me'rā wee'ocā ī'agū, Simó ī'amariamujācu niwī.

¹⁴Felipe Samariapu tojo weeri curareta Jerusalépu nirā Jesú cū besecúú'cārā queti tu'ocārā niwā Samariacjārā na Jesure ējōpeosere. Tere tu'orā, na me'rācjārārē Pedro, Juārē ī'adutirā o'ócārā niwā. ¹⁵Na topu eta, Jesure ējōpeori masārē Ō'acūrē sērībosacārā niwā:

—Pacu, ā'rā quē'rārē Espiritu Santure o'óya mu'u macūrē ējōpeorārē, ni sērīcārā niwā. ¹⁶Felipe cū wāmeyecaterore Espiritu Santure na moocārā niwā yujupu. Jesure ējōpeose me'rā di-a'cū wāmeyeno'cārā niwā. ¹⁷Pedro, Juā Ō'acūrē sērītojarā, Jesure ējōpeorārē na dʘpopapu ñapeocārā niwā. Narē ñapeori curata Espiritu Santu napure dijatacu niwī.

¹⁸Pedro quē'rā na ñapeocā, Espiritu Santu dijatacā weesere Simó ī'acu niwī. Tere ī'agū, na Espiritu Santure dijatacā wee'quere duusi'rīgū, Pedro quē'rārē niyeru o'ocu nimiwī.

¹⁹—Yu'ure musā tutuaro cuosere o'oya. Yu'u quē'rā dupopapu no'lo ñapeorārē Espiritu Santure na cuocā weeguti wee'e, nicu nimiwī.

²⁰Cū tojo nicā tu'ogu, Pedro cūrē nicu niwī:

—Mu'u Ō'acū tutuaro o'oroore Espiritu Santu ūsā dijatacā weesere niyeru me'rā duuguti ¿ni wācūmiati? Niwe'e. Mu'u me'rāta niyeru boabata'to. Ō'acū mu'urē bu'iri da'regusami. ²¹Mu'urē i'agū, “Mu'u wācūse diacjū niwe'e”, ni i'asami. Tojo weegu ūsā weronjō Jesú ye quetire masārē mu'u weremasītisa'a. ²²⁻²³Yu'u masī'i. Mu'u uosebucu, ña'ase weepoyu'ruacu ni'i. Te mu'urē du'uta basiotisa'a. Tojo weegu mu'u ña'arō wācūse bujawetiya. Ō'acūrē acobojose sērīña. Apetero weegu mu'u ña'arō wācū'quere acobojogu acobojosami, nicu niwī Pedro.

²⁴Cū tojo nicā tu'ogu, Simó narē nicu niwī:

—Te musā ní'que yu'ure wa'aticā'to nīrā, musā yu'ure Ō'acūrē sērībosaya.

²⁵Be'ro Pedro quē'rā ti macācjārārē Jesú cū weecā i'a'quere, na tu'o'quere werecārā niwā. Narē weretoja, Jerusalēpu tojaa wa'acārā niwā. Topu tojaarā, Jesú ye quetire peje macārī Samaria di'tacjārā na nise macārīrē weretojaacārā niwā.

Felipe Etiopiacjūrē were'que ni'i

²⁶Be'ro Felipere ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu bajua, a'tiro ni werecu niwī:

—Jerusalé niwā'cārī ma'a, Gaza wāmetiri macā bu'ari ma'apu wa'aya. Ti ma'a yucu marīrōpu niwā'cāsa'a, nicu niwī. ²⁷⁻²⁸Cū tojo nicā tu'ogu, Felipe ti ma'apu bu'acu niwī. Topu wa'agu, ni'cū Etiopía wāmetiri di'tacjūrē bocaecacu niwī. Ti di'ta dutigo Candace wāmetigo wigo docacjū, nipe'tise co ye niyerure co'teri masū nicu niwī. Jerusalēpu Ō'acūrē ējopeogu eja'cu cū ya di'ta

Etiopiapu dajatojaagu weecu niwī. Cū yawu tūrūpju cabayua wejepju me'rā wa'acu niwī. Duporocjūpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Isaía wāmetigu cū oja'quere bu'esānacū niwī.

²⁹Cū tojo weeri cura Espiritu Santu Felipere “Tiwu tirocureacāpu wa'aya”, nicu niwī. ³⁰Cū tojo nicā Felipe tiwu tiroacāpu omawā'cācu niwī. Cū tiro ejagu, Etiopiacjū Isaía oja'quere bu'ecā tu'ocu niwī. Tere bu'ecā tu'ogu, “¿Mu'u bu'esere tu'oti?” ni sērītiña'cu niwī. ³¹Cū pe'e cūrē yu'ticu niwī:

—Tu'otisa'a. ¿Yu'ure ne wereticā, de'ro wee yu'u masībosau? Te'a yu'u me'rā wa'aya. Mujāsājāgū a'tia yu'ure wereacju, nicu niwī. Cū tojo nicā tu'ogu, tiwupu cū me'rā mujāsājācu niwī. Be'ro wa'a wa'acārā niwā.

³²Etiopiacjū cū bu'esāña'que Ō'acū macūrē wa'atje nicaro niwū Isaía cū a'tiro oja'que:

Masā ovejare wējērātīrā, cūrē miasama na wējēwuaropu.

Ni'cū masū quē'rārē cū ne bu'iri moogū nimicā, tojota weerāsama.

Oveja wī'magū, yuta weerātīrā na poari seecā, ne utitisami.

Cū masū quē'rā ye'sutigusami cūrē ña'arō weecā.

³³Cū ña'agū nigūrē weronjō na cūrē yabi bujīrāsama.

Ā'rī bu'iri moogū nimi nīgū, ne ni'cū cūrē ucūbosasome.

Cū ya turicjārā dicuse ña'ase weerāsama cūrē.

Te pejere werepe'omasītisa'a.

Cū catiri umuco pe'tia wa'arosa'a a'ti di'tapure.

Etiopiacjū a'te oja'quere bu'egu weecu niwī.

³⁴Cū tere bu'etojanu'cō, Felipere sērītiña'cu niwī:

—¿Isaía noarē ojagu weepari? ¿Cū basu pe'e o apīpūre ojagu weepari tojo nīgū? ni sērītiña'cu niwī.

³⁵Cū tojo nicā, Felipe cū bu'e'quenacārē werecu niwī:

—Te oja'que Jesucristore nisī'rīrō wee'e, nicu niwī. Tere weretoja, be'ro Jesú ye quetire werenemocu niwī tja. ³⁶Ma'apū wa'arā, aco nirōpū etacārā niwā. Tere i'agū, Etiopíacjū Felipere “Jāa, sō'o aco ni'i. ¿Yū'ure mu'u wāmeyeta basiosari?” nicu niwī. ³⁷“Basiocā'sa'a mu'u Jesucristore añurō ējōpeocāma”, ni yu'ticu niwī Felipe.

Etiopíacjū yu'ticu nimi:

—Yū'u ējōpeo'o, Jesucristo Ō'acū macū nimi, nicu niwī.

³⁸Be'ro Etiopíacjū cabayuare tojanu'cāduticu niwī. Tiwure tūrēcūutoja, na tiwupū sāña'cārā aco nirōpū dijacārā niwā. Topū ñumuwija, Felipe cūrē wāmeyecu niwī.

³⁹Cūrē wāmeyeca be'ro na ñumunujārī cura wācūña marīrō Felipere Espíritu Santu miiwā'cācu niwī apesepū. Etiopíacjū cūrē ne apaturi i'anemoticu niwī. Be'ro pūrō e'catise me'rā tojaa wa'acu niwī majā cū ya macāpū. ⁴⁰Felipe Espíritu Santu cūrē miáca be'ro maata Azoto wāmetiri macāpū bajuanu'cācu niwī. Topū ni, be'ro nipe'tise macārīpū werecusiagu wa'acu niwī Jesú ye quetire. Téé Cesarea wāmetiri macāpū wereejacu niwī.

Saulo ña'agū ní'cu cū ducayu'que ni'i

9¹⁻²Felipe cū bu'esijari curareta Saulo pe'e Jesure ējōpeorārē “Narē wējēpe'ocā'sī'rīmisa'a”, nicu niwī. Cū ña'arō weesere ne du'uticu niwī. Tojo weegu wa'a, pa'ia wiogure “Yū'ure papera Damascopū wa'atje cjasere dutio'ori pūrīrē apobosaya. Ti pūrīrē judío masā nerēse wi'sericjārā wiorāpūre wiaguti wee'e. Jesure ējōpeorārē umua, numiarē no'o yū'u bocaekarārē ñe'e, miitiguti a'ti macā Jerusalēpū bu'iri da'leri wi'ipū”, ni

sēricu niwī. Cū tere sēricā tu'ogu, ti pūrīrē pa'ia wiogu cūrē apobosacu niwī.

³Cū ti pūrīrē o'óca be'ro Saulo āpērā me'rā Damasco wa'ari ma'apū wa'a wa'acu niwī. Wa'a, Damascopū ejaguti weeri cura wācūña marīrō umūsepu bupo ya'baro weronojō cū tiro asiste-dijati, añurō bo'reyua wa'acaro niwū. ⁴Tojo wa'acā, cū yagu cabayu bu'ipū pesami'cu nucūcāpū burudija wa'acu niwī. Topū cū ciñarī cura ni'cū cūrē ucūcā tu'ocu niwī. Cūrē a'tiro nicu niwī:

—Saulo, ¿de'ro weegu yū'ure ña'arō weegu weeti? ni sērītiña'cu niwī.

⁵Tere tu'o, Saulo pe'e “¿Noa niti mu'u?” ni yu'ticu niwī.

—Yū'u Jesú, mu'u ña'arō weesī'rī wapagú ni'i. Mu'u basu pe'e ña'arō weegu wee'e yū'ure tojo weesī'rigū. ⁶Wā'cānu'cāña. Wa'aya macāpū. Topū mu'u ejacā, ni'cū weregusami mu'u de'ro weeatjere, nicu niwī Jesú.

⁷Saulo me'rā wa'a'cārā quē'rā na uputu ucua, ucūmasitīcārā niwā. Cū ucūserē tu'ocārā niwā, tu'orā pe'e, mejō Jesú pe'ere i'aticārā niwā.

⁸Be'ro Saulo wā'cānujā, cū caperire i'apāacu nimiwī. Ne bajuno'ticu niwī. Tojo weerā cū me'rā wa'a'cārā Damascopū cūrē tūawā'cācārā niwā. ⁹Topū cū etāca be'ro i'tia numu ne caperi i'aticu niwī. Ne si'rīti, ne ba'aticu niwī.

¹⁰Damascopūre Jesure ējōpeogu Ananía wāmetigu nicu niwī. Saulore tojo wa'ari curare Ananía cārītimigū quē'ese weronojō Jesú cū pu'to a'ticā i'acu niwī. Cūrē “Ananía”, pisucu niwī.

—¿De'ro niti, yū'u wiogu? ni yu'ticu niwī Jesure.

¹¹⁻¹²Cū tojo nicā, Jesú cūrē nicu niwī:

—Diacjū wāmetiri ma'apū wa'aya. Ti ma'a mu'u wa'aro Juda ya wi'i nisa'a. Cū ya wi'ipū sājāa, ni'cū Tarso wāmetiri macācū Saulo wāmetigure sērītiña'ña. Ni'cārōacā cū yū'ure ñubuegu weemi. Yū'u cūrē mejēpū mu'u ti wi'ipū

sājāasere ī'otojapu. Mu'ch ti wi'ipū sājāa, cū dūpoare napeoapu, apaturi cūrē caperi ī'adutigu tja. Quē'ese weronojō ī'oapu cū quē'rārē mu'urē weronojōta, nicu niwī Jesú Ananīarē.

¹³ Cū tojo nicā tu'ogu, “Yu'ch wioḡu, pājārā masā quetiwereama cū Jerusalēpu nīgū mu'urē ējōpeorārē nā'arō wee'quere. ¹⁴ A'ti macā quē'rārē mu'urē ējōpeorārē nē'egū a'tigūta weeapu tja pa'ia wiorā na dutio'ori pūri me'rā”, nicu niwī Ananía. Te quetire tu'o'cu nitjāgū, Ananía ne wa'asī'rīticu nimiwī.

¹⁵ Jesú cūrē nicu niwī:

—Wa'aya. Yu'ch cūrē yé quetire wereacju besetojapu. Cū ape di'tacjārāpūre judío masā nitirārē, na wiorārē, judío masā nírā quē'rārē yé quetire werecusiagusami. ¹⁶ Tere weregū, uputu pi'etigusami. Yu'ch basu pe'e wereguti cūrē, nicu niwī Jesú Ananīarē.

¹⁷ Cū tojo níca be'ropūta Ananía Juda ya wi'ipū wa'acu niwī. Topū eta, ti wi'ipū sājāa, Saulore bocaecacu niwī. Cū dūpoapūre napeo, “Saulo, mu'urē yu'ch acaweregure weronojō ī'a'a. Jesú mu'urē ma'apu a'ticā baja'acu yu'ure o'oāmi, apaturi mu'ch caperi ī'ato nīgū tja. ‘Espíritu Santu tutuasere cūoato' nío'oami”, ni werecu niwī Saulore.

¹⁸ Cū tojo nírī cura maata cū caperipū wa'ī nūtūrī weronojō bajuse wā'nā'que burstedijacaro niwū. Tojo wa'acā, añurō ī'acu niwī todūporopū cū ī'a'caro weronojōta tja. Be'ro cūrē wāmeyecārā niwā. ¹⁹ Na tojo wéeca be'ropūta ba'a, cū tutuasere cūocu niwī tja. Topūre pejeti nūmūriacā Jesure ējōpeorā me'rā Damascopūre tojánicu niwī yujupū.

Saulo Damascocjārārē bu'e'que ni'i

²⁰ Damascopū nīgū, maata judío masā nerēse wi'seripū Jesucristo Ō'acū macū nimi nisere werecusiagu wa'acu niwī.

²¹ Cū tojo nicā tu'orā, nipe'tirā tu'o-mariā wa'acārā niwā.

A'tiro nicārā niwā:

—Ā'rī Jerusalēpu nīgū, Jesure ējōpeorārē nā'arō weeseti'cūta nimība. A'ti macāpu quē'rārē Jesure ējōpeorārē nē'egū a'tigu weeapu Jerusalēpu narē mia, pa'ia wiorāpūre bu'iri da'reduatiacju, nicārā niwā.

²² Saulo Jesucristo Ō'acū bese'cu nimi nisere wācūtutuario me'rā werecu niwī. Cū tere weregū, queoro Ō'acū ye queti weremū'tārī masā oja'quere bu'e'ī'o, weremūjācu niwī. Tojo weerā Damascocjārā judío masā “Tojo nima'acu weemi”, nímāsīticārā niwā.

Damascocjārā Saulore wējēsī'rīmi'que ni'i

²³ Yoa wa'acaro niwū cū Jesú ye quetire bu'ecusiaro. Be'ro judío masā Saulore wējēsī'rīcārā nimiwā. ²⁴ Cū pe'e tu'ocā'cu niwī cūrē wējēsī'rīse quetire. Na nipe'tise nūmūri nāmīrī, nūmūcori ti macā sumuto ūtā cujiri me'rā wéeca sārīrō wijaaropū cūrē wējēsī'rīrā, co'temūjācūcārā niwā. ²⁵ Tojo weecā ī'arā, ni'cā nāmi cū Saulo bu'esere ējōpeorā cūrē wējētīcā'to nírā, pi'ī me'rā ti sārīrō yu'rūro o'odijocārā niwā.

Saulo Jerusalēpu cū dajatojaa'que ni'i

²⁶ Be'ro Saulo Damascopū ní'cu Jerusalēpu dajatojaa wa'acu niwī. Topūre etagu, āpērā Jesure ējōpeorā me'rā ba'patisī'rīcu nimiwī. Na pe'e cūrē ui nicārā niwā.

—Cū quē'rā Jesure ējōpeoguta nisami, ni ējōpeoticārā niwā. ²⁷ Be'ro cūrē tojo weecā ī'agū, Bernabé Saulore weeta-

mugū, Jesú cū besecūú'cārā tiropu piji-wā'cācu niwī. Topu ejaḡu, Bernabé narē werecu niwī Damasco wa'ari ma'apu Saulo Jesure ī'a'quere. Cūrē ucū'que quē'rārē werecu niwī. Apeye Damas-copu Saulo Jesú ye quetire wācūtutuase me'rā bu'e'quere werecu niwī. ²⁸ Bernabé werēcāpūta, Saulore “Jesure ējōpeoguta nimi”, ni ējōpeocārā niwā. Tojo weegū na me'rā tojacā'cu niwī. Be'ro Saulo Jerusalécjārārē bu'esijagū wa'acu niwī. ²⁹ Uise marirō wācūtutuase me'rā Jesú ye quetire werecu niwī. Tere weregū, āpērā judfo masā nimirā, griego ye ucūrā me'rā uputu a'metu'timujācu niwī. Cū me'rā a'metu'ti'cārā Saulore wējēsī'ricārā niwā. ³⁰ Na tojo weesī'ricā ī'arā, āpērā Jesure ējōpeorā cūrē mi-acārā niwā Cesarea wāmetiri macāpu. Topu yucusu me'rā cū ya macā Tarsopu o'ócārā niwā.

Jesure ējōpeori masā ejerisāj'a'que ni'i

³¹ Nipe'tirā Jesure ējōpeorā narē nā'arō weedu'ucā ī'arā, ejerisājācārā niwā. Tojo weerā siape me'rā nipe'tiro Judea, Galilea, Samariacjārā nemorō wācūtutuanemocārā niwā. Ō'acū cū dutisere añurō weenu'cūcā'cārā niwā. Espiritu Santu weetamurō me'rā pājārā āpērā Jesure ējōpeotimi'cārā ējōpeonemocārā niwā.

Pedro Eneare yu'ruo'que ni'i

³² Pedro quē'rā nipe'tiropu Jesure ējōpeorā nise macāripure ī'acusiagu, Lida wāmetiri macāpu etacu niwī. ³³ Topu etagu, ni'cū Enea wāmetigure bocaejacu niwī. Cū ocho cū'marī cū ya wi'ipu sijamasitigu cūñacu niwī.

³⁴ Pedro cūrē nicu niwī:

—Enea, Jesucristo mū'urē yu'ruogusami. Wā'cānu'cāña. Mū'u cūñarōrē tuutūrē, nūrōña, nicu niwī. Cū tojo nicāta, maata Enea wā'cānu'cācu

niwī. ³⁵ Nipe'tirā Lida, Saró wāmetise macāricjārā cūrē tojo weecā ī'arā, na quē'rā Jesure ējōpeocārā niwā.

Dorca co masā'que ni'i

³⁶ Ape macā Jope wāmetiri macāpu ni'cō numio Jesure ējōpeogo Tabita wāmetigo nico niwō. Griego ye me'rā pe'ema Dorca wāmetico niwō. Dorca nírō, “ñama” nisi'rírō weesa'a. Co añurō weenu'cūcā'co niwō. Pajasesuorārē añurō weetamuco niwō. ³⁷ Pedro cū Lidapu nirī cura co pe'e Jopepu nígō, dutiti, wērīa wa'aco niwō. Co wérīca be'ro na weeseti'caronojōta āpērā co upure coecārā niwā. Core coetojanu'cō, ni'cā tucū u'muarōca tucūpu peocārā niwā.

³⁸ Jope Lida pu'toacā tojacaro niwū. Tojo weerā Pedro Lidapu nicā tu'orā, umua puarā Jopecjārā Jesure ējōpeorārē pijidutirā o'ocārā niwā.

—Quero a'tiatio, ni weredutio'ocārā niwā.

³⁹ Na Lidapu etacā, maata Pedro na me'rā Jopepūre wa'acu niwī. Dorca nirī wi'ipure ejarā, co wērī'co pesari tucūpu cūrē pijimujācārā niwā. Cū ti tucūpu sājātacā, wapewia numia Pedro sumuto nerēnu'cācārā niwā. Na utirāta, ī'ocārā niwā camisari, apeye su'ti co catigo narē derobosa'quere. ⁴⁰ Be'ro Pedro masā to nirá nipe'tirārē wijaaduticu niwī. Na wijáaca be'ro Pedro ejaque'a, Ō'acūrē ñubuecu niwī. Ñubuetaja, wērī'core ī'a, core nicu niwī:

—Tabita, wā'cānu'cāña. Cū tojo nicāta, co caperire ī'apāaco niwō. Pedrore ī'agōta, wā'cānujāco niwō. ⁴¹ Co ya omocāpu ñe'e, core wejewā'cōnu'cōcu niwī. Be'ro wapewia numiarē, āpērā Jesure ējōpeorārē narē pijimujā, core wiacu niwī.

⁴² Nipe'tirā Jopecjārā tu'ose'sacārā niwā tojo wee'quere. Tojo weerā pājārā Jesure ējōpeonemocārā niwā tja.

⁴³Pedro peje n̄m̄n̄ĩ tojacu niwĩ Jopep̄ure. Ni'cũ Simó w̄āmetigu wa'icurā caseri apogu ya wi'ip̄u cājicu niwĩ.

**Cornelio Pedrose cū
pijidutio'o'que ni'i**

10 Cesareapu ni'cũ Cornelio w̄āmetigu cien surara Italiano w̄āmetiri curuacjū wioḡu nicu niwĩ. ²Cũ añugū nicu niwĩ. Romano masū nimigū, judío masā weronojō Ō'acūrē ējōpeocu niwĩ. Cũ ya wi'icjārā nipe'tirā Ō'acūrē ējōpeocārā niwā. Judío masā pajasescuorārē niyeru o'omujācu niwĩ. Ō'acūrē ñubuenucūcā'cu niwĩ. ³Ni'cā n̄m̄n̄ ñamica'a tres nicā cārītimigū quē'egū weronojō ni'cũ Ō'acūrē wereco'tegure i'acu niwĩ. Cũ tiro sājāa, cūrē pisucu niwĩ:

—Cornelio, nicu niwĩ.

⁴Cũ up̄utu uise me'rā i'anu'cūbajaque'acu niwĩ cūrē.

—¿De'ro niti? ni yu'ticu niwĩ.

Cũ tojo nicā tu'ogū, Ō'acūrē wereco'tegu cūrē nicu niwĩ:

—Ō'acū m̄u'cū ñubuesere tu'oami.

M̄u'cū pajasescuorārē niyeru o'ose quē'rārē i'ami. Cũ m̄u'cū ñubuesere yu'tigusami. ⁵Ni'cārōacā Jopep̄u m̄u'cū unuarē o'óya. Narē ni'cũ Simó Pedro w̄āmetigure pijigu wa'adutiya. ⁶Cũ ap̄i Simó w̄āmetigu wa'icurā caseri apogu ya wi'ip̄u cājisami. Ti wi'i pajiri maa sumutop̄u nisa'a, nicu niwĩ Ō'acūrē wereco'tegu Corneliore.

⁷Be'ro Ō'acūrē wereco'tegu wa'a wa'acu niwĩ. Cũ wa'áca be'ro Cornelio cūrē da'raco'terā puarārē, tojo nicā ni'cũ surara cūrē weetamugūrē pijiocu niwĩ. Surara quē'rā Ō'acūrē ējōpeoguta nicu niwĩ. ⁸Nipe'tise Ō'acūrē wereco'tegu ní'quere narē werecu niwĩ. To be'ro narē o'ócā'cu niwĩ Jopep̄u.

Pedrose Ō'acū queose i'o'que ni'i

⁹Na wa'áca be'ro ape n̄m̄n̄ da-jaritero nicā na Jopep̄u ejarātirā weeri cura Pedro pe'e cū nirī wi'i bu'i duposārīpu ñubuegu mujācu niwĩ. Ti wi'i duposārī opa sira nicaro niwũ. ¹⁰Cũ top̄u ujaboa, pūrō ba'asī'ricu niwĩ. Ti wi'icjārā na ba'ase weeri cura cārī-timigū quē'ese weronojō apeyenojō dijaticā i'acu niwĩ. ¹¹U'muse pāricā i'acu niwĩ. Top̄u ni'cārō su'tiro weronojō bajuri caserojo nucūcāpu dijaticaro niwũ. Ba'paritise sumutori du'te'caro nicaro niwũ. ¹²Ti casero po'peap̄ure nipe'tirā wa'icurā, pīrōa, mirícua sñnacārā niwā.

¹³Ō'acū cūrē nicu niwĩ:

—Pedro, i'aña. Ā'rārē wējē ba'aya, nicu niwĩ.

¹⁴Pedro pe'e cūrē yu'ticu niwĩ:

—¡Acoe! Ba'awe'e, yu'cū wioḡu. Āpērā wa'icurā ūsā judío masā ba'aya marīrānojō nima. Yu'cū ne ā'rānojōrē ba'atigu nicāti, nicu niwĩ.

¹⁵Ō'acū cūrē ninemocu niwĩ tja:

—Yu'cū ba'aduti'cārā añurā nima. “Ba'aya marīrānojō nima”, niticā'ña, nicu niwĩ. ¹⁶I'tiati tojo i'ocu niwĩ cūrē ti casero me'rā. Cũ i'osetirinucū “Ba'aya”, nicu niwĩ. Be'ro ti caserore Ō'acū u'musepu miimujāa wa'acu niwĩ.

¹⁷Pedro ti casero mujāáca be'ro up̄utu wācūque'ticu niwĩ.

—¿De'ro nisī'rīrō weesari te yu'cū i'a'que? ni wācūcu niwĩ. Tojo cū wācūrī cura Cornelio cū o'ó'cārā unua Jopep̄ure etacārā niwā. ¹⁸Eta, “Simó wa'icurā caseri apogu ya wi'i ¿no'op̄u niti?” ni sērītiña'cārā niwā tocjārārē. Na pe'e na sērītiña'cā, “Sō'op̄u nisa'a”, ni werco'ocārā niwā. Tojo nicā tu'o, wa'acārā niwā Simó Pedro nirī wi'ip̄u. Top̄u eja, “¿Ne, a'tota niti Simó Pedro w̄āmetigu?” ni sērītiña'cārā niwā. Na tojo nirī cura Pedro cū i'a'quere wācūque'tigu weecu niwĩ.

¹⁹ Cū tojo wācūcā, Espiritu Santu cūrē nicu niwī:

—Mu'urē sope pu'topu umua i'tiarā a' marā weeama. ²⁰ Quero, na tiropu dijabaque'oya. Na me'rā wa'aya. “Yu'u na me'rā wa'acā, ña'a nibosa'a, na judío masā mejēta nima”, ni wācūtiguta wa'aya. Yu'u narē o'oápu, nicu niwī Espiritu Santu.

²¹ Cū tojo níca be'ro Pedro dija, “¿Yu'ureta a'mati? ¿De'ro weerā a'tiati?” ni sērītiña'cu niwī.

²² Cū tojo nicā, na yu'ticārā niwā:

—Cornelio wāmetigu surara wiogu ūsārē o'oāmi. Cū añugū, Ō'acūrē ējōpeogu niami. Cūrē nipe'tirā judío masā añurō wācūrā niama. Ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu Corneliore a'tiro niapu: “Pedrore pijidutiya mu'u umuarē”, niapu. Mu'u weresere tū'odutigu weepu. Tojo weerā ūsā mu'urē pijirā a'tirā weepu, nicārā niwā.

²³ Na tojo nicā tū'ogu, Pedro narē, “Sājātia. A'ti ñamirē a'to cārīña”, nicu niwī.

Ape nūmu cū ye dure, wa'a wa'acārā niwā. Āpērā ti macācārā quē'rā Jesure ējōpeorā Pedro me'rā wa'acārā niwā. ²⁴ Ape nūmu pe'e ejacārā niwā Cesareapure. Cornelio cū neocūu'cārā me'rā cū ya wi'lipu narē co'tecu niwī. Na a'ticūrā nicārā niwā Pedrore co'terā: Cornelio acawerērā, āpērā cū me'rācārā waro nicārā niwā. ²⁵ Pedro topu etacā, Cornelio cūrē pōtērīgū wijaatacu niwī soperu. Topu cūrē ējōpeogu ejaque'acu niwī.

²⁶ Pedro cū tojo weecā ī'agū, “Wā'cānu'cāña. Yu'ure ējōpeoticā'ña. Yu'u quē'rā mu'u weronojōta umu ni'i”, nicu niwī.

²⁷ Wā'cānu'cāca be'ro na utamurāta sājācārā niwā cū ya wi'lipure.

Topu sājāagū, Pedro pājārā masā nerēyu'cārāpure bocaecacu niwī.

Pedro Cornelio ya wi'lipu were'que ni'i

²⁸ Be'ro narē nicu niwī topu nerē'cārārē:

—Ūsā judío masārē dutise, ūsā ējōpeose a'tiro ni'i. Masā judío masā nitirā ye wi'seripure sājāadutiwe'e. Ne musārē ba'patidutiwe'e. Masā tere añurō masisa'a. Ō'acū ni'cārōacārē yu'ure ī'oami. “Ne āpērārē ba'patiti weeticā'ña. ‘Na ña'arā nima’ ni yabiticā'ña”, niami. ²⁹ Tojo weegu na yu'ure pijiticā, maata a'tiapu. “Wa'awe'e, judío masā mejēta nima”, nitiapu. Mu'u ¿de'ro weeguti pijioati? Yu'u masī'rīsa'a, ni sērītiña'cu niwī Corneliore.

³⁰ Cornelio cūrē yu'ticu niwī:

—Ba'paritise nūmurī yu'rū'u a'ti horata tres nicā a'ti wi'lipu yu'u be'ti ñubueca be'ro. Wācūña marīrō ni'cū umu su'ti asistese sāñagū bajuawī yu'u tiropu. ³¹ Yu'ure niwī: “Cornelio, Ō'acū mu'u ñubuesere tū'oami. Mu'u pajasecuorārē niyeru o'ose quē'rārē ī'ami. ³² Jopepu mu'u umuarē o'óya. Ni'cū Simó Pedro wāmetigure pijigu wa'adutiya narē. Cū apī Simó wāmetigu wa'icūrā caseri aporī masū ya wi'lipu pajiri maa sumutopu cājisami. Cū a'topu etagu, mu'urē weregusami Ō'acū ye cjasere”, ni werewī yu'ure.

³³ Tojo weegu maata mu'urē pijidutigu o'ówu. Mu'u añurō wéegu a'tiapā. Marī nipe'tirāputa Ō'acū ī'orōpu ni'i. Nipe'tise mu'urē Ō'acū weredutisere mu'u ūsārē wercā tū'osī'rīsa'a, nicu niwī Cornelio Pedrore.

³⁴ Cū tojo níca be'ro Pedro werecu niwī narē:

—Yu'u ni'cārōacā masī'i, Ō'acū nipe'tirārē ni'cārōnojō malisami. ³⁵ Cū nipe'tise cururicjārā cūrē ējōpeorārē, cū haro weenu'cūrārē añurō ī'asami. ³⁶ Ō'acū añuse o'ócu niwī judío masārē

Jesucristo me'rā ejerisājāse bocarāsama nisere. Jesucristo nipe'tirā masā wioḡu nimi. ³⁷ Musā tū'opā nipe'tise judío masā na nirōpu wa'a'quere. Juā masārē bu'e, wāmeyemū'tāca be'ropu Jesú bu'enu'cāwī Galilea di'tapure. ³⁸ Jesú Nazarecjūrē wa'a'quere musā masisa'a. Cū pacu Espiritu Santu me'rā cūrē tutuasere o'ocu niwī. Cū me'rā ninu'cūcā'cu niwī. Tojo weegū no'o cū wa'aro masā me'rā añurō weewī. Āpērā wātī dutiro weenu'cūrārē wātīarē cō'awīrōmujāwī.

³⁹ »Jerusalé nipe'tiropu judío masā nise macārīpure ūsā cū wee'quere ī'ape'ocā'wū. Āpērā cūrē curusapu paabi'pe wējēwā. ⁴⁰ Ō'acū pe'e i'tia nūmu be'ro cūrē masōcu niwī. Cūrē masōca be'ro ūsā tiropure apaturi bajuacā weewī. ⁴¹ Masā nipe'tirāpure bajuatiwī. Ō'acū toduporopu cū bese'cārā dia'cūrē bajuawī. Cū masāca be'ro cū me'rā sī'rī, ba'awū.

⁴² »Ūsārē cū ye quetire weredutiwī āpērārē. Cū pacu cūrē nipe'tirā masā añurā, ña'arārē beseacju sōrōwī nisere weredutiwī ūsārē Jesú.

⁴³ »Nipe'tirā duporocjārāpu Ō'acū ye queti weremū'tārī masā Jesú yere a'tiro ni ojamū'tācārā niwā: “Cūrē ējōpeorārē nipe'tirā na ña'arō wee'quere acoboJose sēricā, narē acobojogusami cū tutuaro me'rā”, nicārā niwā, nicu niwī Pedro Cornelio ya wi'ipu nerē'cārārē.

Judío masā nitirārē Espiritu Santu dijata'que ni'i

⁴⁴ Pedro ucūrī curata cū weresere tū'orāpure Espiritu Santu dijatacu niwī. ⁴⁵⁻⁴⁶ Tojo wa'āca be'ro āpērā ye ucūsere ucūmasītimi'cārā ucūnu'cācārā niwā. Tojo nicā “Ō'acū, mu'u añuyurūagu ni'i”, ni e'catise o'ocārā niwā. Na tojo ucūcā tū'orā, Pedro me'rā wa'a'cārā judío masā Jesure ējōpeorā tū'omarīa wa'acārā niwā.

—¡Acoe! Ō'acū Espiritu Santure o'oāmi judío masā nitirā quē'rārē, nicārā niwā.

⁴⁷⁻⁴⁸ Pedro cū me'rā wa'a'cārārē nicu niwī:

—Ō'acū Espiritu Santure o'oāmi ā'rā quē'rārē marī judío masārē weronojōta. Tojo weerā “Wāmeyeticā'ña, Espiritu Santure mooma” ni, cā'mota'ata basiowe'e. Na Jesucristore ējōpeoma. Tojo weerā narē wāmeyeroña'a, nicu niwī Pedro. Be'ro Cornelio quē'rā cūrē “A'topu tojaque'aniña yujupu pejeti nūmurī ūsā me'rā”, nicārā niwā. Tojo weegū na me'rā tojánicu niwī.

Jesure ējōpeorārē Pedro Jerusalépu cū were'que ni'i

11 Judeapu nirā Jesú bese'cū'cārā, tojo nicā Jesure ējōpeorā topu nirā Cornelio quē'rā judío masā nitimirā na Jesure ējōpeosere tū'ocārā niwā. ² Tere tū'o'cārā niyurā, Pedro Jerusalépu tojatacā, tocjārā judío masā Jesure ējōpeorā cūrē tū'ticārā niwā:

³ —Mu'u judío masū nimigū, judío masā nitirā ya wi'ipu sājāpā. Na me'rā ba'apā. Te mu'u tojo wee'que ña'a ni'i, nicārā niwā.

⁴ Na tojo nicā tū'ogu, narē nipe'tise tenucū cūrē topu wa'a'quere werepe'ocā'cu niwī:

⁵ —Ni'cāti Jopepu nīgū, yu'u ñubueri cura quē'ese weronojō u'musepu apeyenojō dijaticā ī'awū. Ni'cārō su'tiro weronojō bajuri caserojo dijatiwū yu'u tiropu. To ba'paritise sumutori dū'téca casero niwū. ⁶ Yu'u ti casero pu'toacā wa'a, ¿ñē'lenojō niti? nīgū, ī'agū wa'awū. Nirānucū sāñawā. Wa'licurā, nūcūcjārā, ecarā, pīrōa, mirīcūa sāñawā.

⁷ »Yu'u tojo ī'arī cura Ō'acū yu'ure ucūcā tū'owu: “Pedro, narē wējē ba'aya”, niwī. ⁸ Yu'u pe'e cūrē yu'tiwu: “Ba'awe'e, yu'u wioḡu. Āpērā wa'licurā

judío masā ba'aya marīrānojō nima. Ne ni'cāti nanojōrē ba'atigu nicāti”, niwū cūrē. ⁹Ō'acū yu'ure apaturi ucūdiowī tja: “Yu'u ba'aduti'cārā añurā nima. 'Ba'aya marīrānojō nima', niticā'ña”, niwī.

¹⁰»I'tiati tojo wa'awu. Be'ro Ō'acū ti caseroe miimujāa wa'awī u'musepu. ¹¹Tojo wa'ari curata i'tiarā umua Cesareacjārā yu'ure pijiri masā yu'u niri wi'ipure ejacārā niwā.

¹²»Espíritu Santu yu'ure na me'rā wa'adutiwī. “Na judío masā nitima, yu'u na me'rā wa'acā, ña'a nibosa'a', ni wācūnrūtiguta wa'aya”, niwī. Ā'rā seis Jesure ējōpeorā Jopecjārā Cesareapu wa'arā, na quē'rā yu'ure ba'patiwa'cāwā. Topu eja, ūsā Cornelio wāmetigu ya wi'ipu sājāawū. ¹³Ūsā topu sājāejacā, Cornelio ūsārē werewī: “Ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu yā wi'ipu sājāticā i'awū. Cū yu'ure 'Umua o'óya Joepu. Ni'cū Simó Pedro wāmetigure pijigu wa'adutiya. ¹⁴Cū mu'u ya wi'ipu ejagu, Ō'acū yere mu'urē weregusami. Tere ējōpeocā, mu'u, mu'u ya wi'icjārārē Ō'acū yu'ruogusami', ni werewī yu'ure Ō'acūrē wereco'tegu”, niwī Cornelio. ¹⁵Yu'u narē ucūnu'cārī curata ne waro marīrē dijata'caronjōta Espiritu Santu dijatawī napure. ¹⁶Tojo wa'acā i'agū, yu'u Jesú marī wioḡu cū ní'quere wācūwū: “Juā musārē aco me'rā wāmeyecu niwī. Be'ro yu'u pacu pūrīcā Espiritu Santure o'ógusami musārē. Musā me'rā ninu'cūcā'gūsami” cū ní'quere wācūwū. ¹⁷Tojo weegu yu'u tojo wa'ari curaputa wācūcāti majā. Ō'acū Espiritu Santure o'ócu niwī judío masā nitirārē marīrē o'ó'caronjōta na marī wioḡu Jesucristore ējōpeocā. Tojo weegu yu'u Ō'acūrē yu'runu'cāmasitīcāti. Cūrē “Judío masā nitirā ya wi'ipu sājāawe'e”, nīmasitīcāti, nicu niwī Pedro.

¹⁸Tere cū tojo ni weretojaca be'ro judío masā di'tamarīpe'tia wa'acārā niwā.

—Ō'acū judío masā nitirā quē'rārē na ña'arō wee'quere bujaweticā uasami na u'musepu añurō e'catise bocato nīgū, ni e'catise o'ocārā niwā Ō'acūrē.

Antioquíacjārā na weeseti'que ni'i

¹⁹Estebare na wējēcateroe Jesure ējōpeorārē ña'arō weecārā niwā. Tojo weecā, na no'o uaro du'tistea wa'acārā niwā. Āpērā Feniciapu, āpērā Chipre nūcūrōpu, āpērā Antioquíapu wa'acārā niwā. Na tepu etarā, judío masā di-a'cūrē Jesú ye quetire werēcārā niwā. ²⁰Ni'cārērā Antioquíapu du'tiwa'cā'cārā Chipre, Cirenecjārā nicārā niwā. Na pūrīcā judío masā nitirārē Jesú ye quetire werēcārā niwā.

—Jesú nipe'tirā wioḡu nimi. Cūrē ējōpeocā, marī ña'arō wee'quere acobojogusami, ni werēcārā niwā. ²¹Ō'acū na tojo wererārē añurō weetamucu niwī. Na werēcā tu'orā, pājārā tocjārā Jesure ējōpeocārā niwā. Na toduporopu ējōpeomi'quere ējōpeodu'ucā'cārā niwā.

²²Jerusalécjārā Jesure ējōpeorā Antioquíacjārā cūrē ējōpeose quetire tu'ocārā niwā. Tere tu'o, Bernabére Antioquíapu i'agū wa'aya ¿de'ro wa'amitito? nīrā, o'ócārā niwā.

²³Cū ti macāpu eja, i'acu niwī narē Ō'acū weetamu'quere. Tere i'agū, uputu e'cati, narē werecu niwī. A'tiro nicu niwī:

—Jesure musā ne wācūdu'uticā'ña. Cū dutisere añurō weenu'cūcā'ña, ni werecu niwī. ²⁴Bernabé Espiritu Santure cnoyu'rūtjīagū, añurō Ō'acūrē ējōpeonu'cūgū nicu niwī. Cū ti macācjārārē werēcā, pājārā masā Jesure ējōpeocārā niwā.

²⁵Bernabé Antioquíapu ní'cu wa'a, Saulo Tarsopu nigūrē a'magū wa'acu niwī. ²⁶Cūrē bocaaja, Antioquíapu mi-

imajāmitojacu niwī. Na ti macāpūre Jesure ējōpeorā me'rā ni'cā cū'ma nicārā niwā. Topūre pājārā masārē bu'ecārā niwā. Titareta tocjārā Jesure ējōpeorārē “Cristiano, Jesucristo yarā nima”, ni pisunu'cācārā niwā.

²⁷ Bernabé, Saulo Antioquíapū nirī cura Jerusalécjārā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na tiropū etacārā niwā. ²⁸ Na me'rā wa'a'cu ni'cū Agabo wāmetigū nicu niwī. Topū eja, Espiritu Santu tutuaro me'rā tocjārārē werecu niwī.

—Nipe'tiropū ba'ase pe'tia wa'arosa'a, ni weryucu niwī narē. Cū tojo ní'que queoro wa'acaro niwū Claudio romano wioḡu nise cū sājāca be'ropū.

²⁹ Cū tojo nicā tu'orā, Antioquíacjārā Jesure ējōpeorā a'tiro ni wācūcārā niwā: “Marī Judea di'tapū nirā Jesure ējōpeorārē niyeru o'orā marī cuoro ejatuaro.”

³⁰ Tojo weerā Saulo, Bernabé me'rā narē weetamurā niyeru neo, o'ócārā niwā.

—O'oya a'tere Jesure ējōpeorārē su'ori nirāpūre, nío'ocārā niwā.

Pedrore bu'iri da'leri wi'ipū ni'cure Ō'acūrē wereco'tegu pāowīrō'que ni'i

12 Antioquíapū Saulo, Bernabé na bu'ecusiari curare Herode Judea di'ta wioḡu nicu niwī. Titareta Jerusalépure ña'arō weenu'cācu niwī ni'cārērā Jesure ējōpeorārē. ² Tojo weegu Juā ma'mi Santiagore di'pji pajiri pji me'rā wējēdutigū niwī. ³ Cū tojo wējēcā i'arā, āpērā judío masā Jesure ējōpeotirā pūrō e'caticārā niwā. Cū tere masīgū, nemorō e'catirāsama majā nīgū, Pedrore ñe'edutigū o'ócu niwī tja. Tojo wa'acaro niwū pá bucuase me'rā morētica bosenumu nicā. Ti numūrē masā pá bucuase me'rā na morēti'quere ba'acārā niwā. ⁴ Pedrore ñe'éca be'ro Herode bu'iri da'leri wi'ipū sōrōdutigū o'ócu niwī.

Ti wi'ipūre ba'paritise cururi surara cūrē dūcayū, co'temujācārā niwā. Te cururinu'cū ba'paritirā surara nicārā niwā. Herode “Pascua bosenumu be'ro cūrē miwīrōḡūti masā wa'teropū. Na i'oropū cūrē wējēdutigūti”, ni wācūcu niwī. ⁵ Tojo weerā surara Pedrore añurō co'temujācārā niwā. Cū bu'iri da'leri wi'ipū nirī cura Jesure ējōpeorā pe'e Ō'acūrē sērībosanū'cūcā'cārā niwā.

⁶ Pedrore Herode “Ñamiacā miwīrōḡūti” nica ñamirē cōme dari me'rā du'teno'cu puarā surara decopū cārīcu niwī. Ni'cū surara diacjūcamocā pe'e cōme dare cū ya omocāpū du'teō'ocu niwī. Apī pe'e quē'rā cūpecamocā pe'ere mejārōta weecu niwī. Pedro mejēcā weecā tu'oña'rāti nīrā, tojo weecārā niwā. Āpērā ti wi'i sope pu'topūre co'tecārā niwā. ⁷ Be'ro wācūña marīrō ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu Pedro nirī tucūpū bajuacu niwī. Cū tojo weecā, ti tucū añurō bo'reyuse'sa wa'acaro niwū. Cūrē wā'cōḡū, tuucarécū niwī.

—Quero. Wā'cānu'cāña, nicu niwī. Tojo nicāta, cōme dari Pedrore du'temi'que surumajā wa'acaro niwū.

⁸—Ejerituya. Mu'u ye sapatūre sāñaña, nicu niwī. Cū tojo nicā tu'o, ejeritu, cū ye sapatūre sāñacu niwī. Tu'ajanū'cōcā i'a, cūrē nicu niwī tja:

—Mu'u yaro bu'icjārō asibusurore sāñaña. Te'a yū'ure sirutuya. ⁹ Pedro cū tojo nicā tu'o, cū siro sirutuwi-jaacu niwī. “¿Diacjūta nisari a'te Ō'acūrē wereco'tegu yū'ure miwijaase? Apetero weegu quē'egū weesa'a”, ni wācūcu niwī. Cū tojo wijaasere añurō masitūcu niwī. ¹⁰ Surara na ne co'te dujirore yū'ruacārā niwā. Be'ro apero quē'rārē tja yū'ruaa, ti wi'i ne sājārō cōmesope tiropūre ejacārā niwā. Na topū ejacā, ti sope se'saro pārīa wa'acaro niwū. Be'ro na ti sopere yū'rūwijaa wa'acārā niwā. Yoacurero wa'a, Ō'acūrē wereco'tegu

bajudutia wa'acu niwī. Pedro ni'cūta to-janu'cācu niwī majā.

¹¹ Be'ro cū bajuduticāputa añurō tū'o-masīcu niwī.

—Diacjūta niapā yu'ū i'a'que. Nirōta Ō'acū yu'ūre yu'rūdutigū, ni'cū cūrē wereco'tegure o'opī Herode ña'arō weeticā'to nigū. Tojo nicā judío masā Jesure ējōpeotirā nipe'tise yu'ūre ña'arō weesī'risere cā'mota'agu o'opī, nicū niwī Pedro.

¹² Cū tere wācūgūta, wa'acu niwī María Juā Marco wāmetigu paco ya wi'ipū. Ti wi'ipūre Jesure ējōpeorā Pedrore pājārā Ō'acūrē sēribosarā weecārā niwā. ¹³ Ti wi'ī tiro ejaḡu, sope pu'to ũtā kujiri me'rā na wēeca sārīrō tiropu ejanu'cā, pisucu niwī narē. Ti wi'icjārārē da'raco'tego Rode wāmetigo ti wi'ī po'-peapu nico niwō. Pedro pisucā tū'ogo, sopepu wa'a, yu'ū'agō wa'aco niwō. ¹⁴ Pedro cū ucūserē tū'omasīgō, co uputu e'catigo, cūrē pāsōrōtimigōta omasājāa, to ñubue dujirāpūre werego wa'aco niwō. Na tiro ejago, “Pedro sope pu'to niami”, ni wereco niwō. ¹⁵ Co tojo nicā tū'orā, “Mū'ū tojo nima'aco wee'e”, nicārā niwā. Co pe'e “Diacjūta ni'ī”, nico nimiwō. Be'ro na “To pūrīcārē Pedrowātī niapī”, nicārā niwā.

¹⁶ Na tojo nicūñarī cura Pedro sope pu'topūre pisugu weecū weecu niwī. Be'roputa na sopepu wa'a, ti sopere pāo ī'acārā niwā. Pedro topu nu'cūcā ī'arā, uputu ucūacārā niwā. ¹⁷ Be'ro narē omocā me'rā weequocu niwī tocārōta ucūña nigū. Be'ro bu'iri da'reri wi'ipū cū ni'cūre Ō'acū cūrē miwījaa'quere werecu niwī. Apeye tja narē weren-emocu niwī:

—Wereya Santiagore, āpērā Jesure ējōpeorārē yu'ūre tojo wa'a'quere, nicū niwī. Nitoja, cū ti wi'ipū ni'cū wijaa, wa'a wa'acu niwī aperopū.

¹⁸ Bo'reque'aca be'ro bu'iri da'reri wi'ī co'terā Pedro marīcā ī'arā, uputu wācūque'ticārā niwā.

—¿De'ro wa'apariba Pedrore? ni, na basu a'merī sērītiña'cārā niwā.

¹⁹ Be'ro Herode Pedro marīcā tū'ogu, surarare “A'marā wa'aya”, nío'ocu niwī. Na a'macārā nimiwā. Ne bocicārā niwā. Be'ro Herode Pedrore co'terā nimi'cārārē uputu sērītiña'cūmī, narē wējēcā'duticu niwī.

To be'ro Herode Judea di'tapūre wijawā'cā, Cesarea wāmetiri macāpu nigū wa'acu niwī tja.

Herode cū wērī'que ni'ī

²⁰ Herode uputu uacu niwī Tiro, Sidó wāmetise macārīcjārā me'rā. Herode ya di'ta cjase nicaro niwū te macārīcjārā na ba'ase pe'e. Cū na me'rā uagu, tocjārārē ne ba'ase duaduticu niwī. Tojo weerā ba'ase apaturi duato tja nírā, tere Herode tiropu aporā wa'acārā niwā. Herode me'rā da'ragu Blasto wāmetigure ucūmū'tacārā niwā.

—Ūsārē ucūbosagu wa'aya Herode tiropu, nicārā niwā. Cū narē weet-amusī'rīgū, “Jau”, nicū niwī. ²¹ Tojo weegu Herode me'rā ucūgū wa'acu niwī. Be'ro Herode pe'e cū werēcā tū'ogu, ni'cā numū na me'rā ucūatji numūrē besecu niwī. Ti numū nicā Herode cū ye wiogu su'tire sāña, wiorā dujiri cūmurōpu dujicu niwī. Topu Tiro, Sidó'cjārārē ucūpeocu niwī. ²² Cū ucūcā tū'orā, “Ā'ī'ī a'to ucūgū, umū dia'cū nitimi. Ō'acū nimi”, ni caricūcārā niwā. ²³ Na tojo nicā tū'ogu, Herode “Yū'ū umū ni'ī, Ō'acū ni'cūrēta ējōpeoroua'a”, ne niticu niwī. Tojo weegu na caricūrī curata Ō'acūrē wereco'tegu Herodere dutida'recu niwī. Be'ro majā cū becoa ba'aween'o, wērīa wa'acu niwī.

²⁴ Te quetire tū'orā, pājārā Jesure ējōpeonemocārā niwā. Nipe'tiropu Jesū ye queti se'sa wa'acaro niwū.

²⁵ Be'ro Bernabé, Saulo Jerusalépu niyeru o'otojaca be'ro majāmitojaacārā niwā tja Antioquíapure. Juā Marco wāmetigu quē'rā na me'rā wa'acu niwī.

**Bernabé, Saulo na Jesú ye
quetire apeye macārīpu
weresijanu'cā'que ni'i**

13 Antioquíapure Jesure ējōpeorā wa'terore Ō'acū ye quetire weremu'tārī masā, tojo nicā Ō'acū yere bu'erā a'ticurā nicārā niwā: Bernabé, apī Simó, cūrēta tja “Nīgū” pisucārā niwā. Apī Lucio Cirene wāmetiri macācjū, apī Manaé Herode Galilea wioḡu tiro ni'cārō me'rā masā'cu, tojo nicā Saulo nicārā niwā. ² Ni'cāti na be'ti nūbueri cura Espiritu Santu narē nicu niwī:

—Bernabé, Saulore du'uo'oya. Narē aperopu wa'adutigūti wee'e. Na apeye di'tapu quē'rārē bu'ecusiarā wa'arāsama. Narē yu'u beseapu, nicu niwī.

³ Tojo nicā tu'o, be'ti nūbueca be'ro na me'rācjārā Saulo, Bernabére na dupopare napeo, narē we'eriti, o'ócā'cārā niwā.

**Chipre nūcūrōpu Bernabé,
Saulo na wa'a were'que ni'i**

⁴⁻⁵ Be'ro Bernabé, Saulo Espiritu Santu ní'caronojōta Seleucia wāmetiri macāpu wa'arā, Antioquíapū ní'cārā wijawā'cācārā niwā. Tocjārā yucusu me'rā wa'a ejacārā niwā Chipre nūcūrōrē ni'cā macā Salamina wāmetiri macāpu. Ti macāpu nírā, judío masā na nerēse wi'seripu Jesú ye quetire werēcārā niwā. Juā Marco Antioquíapū ní'cu narē weetamucusiagu na me'rā wa'acu niwī. ⁶ Ti macāpu wijaa, nūcūrōpūre Jesú ye quetire werēcusiabi'acā'cārā niwā. Téé apese pā'rē Pafo wāmetiri macāpu werējacārā niwā. Ti macāpūre

ni'cū judío masū yai weronjō nigūrē bocaecārā niwā. Cū wāmeticu niwī Barjesú. Griego ye me'rā pe'ema cūrē Elima pisucārā niwā. “Yu'u Ō'acū ye queti werēgu ni'i”, nisoocu niwī ti macācjārārē. ⁷ Cū yai ti nūcūrō wioḡu Sergio Paulo wāmetigu añurō tu'omasise cuoḡu me'rācjū nicu niwī. Sergio Paulo Jesú ye quetire tu'osī'rīgū pijidutio'ocu niwī Bernabé, Saulore. Tojo weerā cū pu'topu wererā wa'acārā niwā. ⁸ Yai pe'e Sergio Paulo Jesure ējōpeoticā'to nīgū, na weresere cā'mota'asī'rīmicu niwī. ⁹ Cū tojo weecā ī'agū, ne waropūre Saulo wāmeti'cu, Pablo wāme ducayucū Espiritu Santure cuoyu'rūḡu ī'acūuñā ī'a, ¹⁰ nicu niwī:

—Mu'u wātī dutiro weegū ni'i. Mu'u masārē añurō weesī'rīrārē cā'mota'a. Di-acjū niwe'e. Weeta'sasebucu ni'i. Ō'acū cū diacjū weresere “Tojo niwe'e”, ni ucū-maasoo'o. ¹¹ Mu'urē ni'cārōacā Ō'acū bu'iri da'regusami. Mu'u caperi ī'atigu tojagúsa'a téé Ō'acū uaro pōtēorō, nicu niwī Pablo.

Cū tojo nicāta, cūrē na'itī'a wa'acaro niwū. Ne caperi ī'atigu tojacu niwī. Cūrē tojo wa'acā tu'oña'gū, cūrē tūawā'cācjūre a'macu niwī. ¹² Yaire tojo wa'acā ī'agū, Sergio Paulo Jesure ējōpeocu niwī. Pablo, Bernabé na Jesú ye quetire bu'eme'ricā ī'amariatjīgū, tojo ējōpeocu niwī.

**Bernabé, Pablo Chiprepu ní'cārā
Antioquíapū na were'que ni'i**

¹³ Pablo, cū me'rācjārā Pafopu ní'cārā wijapē'a, ni'cā maapu nujā, ejacārā niwā Perge wāmetiri macāpūre. Ti macā Pan-filia wāmetiri di'tapu nicaro niwū. Na Pergēpu etacā, Juā Marco narē totā soocā, Jerusalépu majāmitojaa wa'acu niwī. ¹⁴ Be'ro ti macāpu ní'cārā wa'acārā niwā ape macā Antioquíā wāmetiri macāpu tja. Ti macā Pisidia wāmetiri di'tapu tojacaro niwū. Sauru nicā

judío masā na nerērī wi'ipū Pablo quē'rā tocjārā me'rā sājāanu jā dujicārā niwā. ¹⁵To be'ro ti wi'li wiorā bu'ecārā niwā Moisé cū ojāca pūrī cjasere, be'ro tja Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere. Bu'etoja, ti wi'li wiorā āpērā to dujirārē “Sōjārē weredutirā wa'aya”, nio'ocārā niwā. Na pe'e wa'a, “Acawerērā, musā wācūtutuwasenojō queti cuorā, ni'cārōacā werya ūsārē”, nicārā niwā. ¹⁶Na tojo nicā tu'ogu, Pablo wā'cānu'cā, narē omocā me'rā di'tamarīduticū niwī. Weetoja, narē werecu niwī:

—Musā judío masā, āpērā na weronojō Ō'acūrē ējōpeorā yu'u ucūsere tu'oya. ¹⁷Ō'acū, ūsā judío masā ējōpeogu, ūsā ñecūsūmuarē besecūicū niwī. Na āpērā ye di'ta Egiptopū nicā, narē pājārā masāputinemocā weecu niwī. Be'ro na ti di'tapū nirārē cū tutuaro me'rā miiwijacu niwī. ¹⁸Cuarenta cū'marī yucu marīrō, masā marīrōpū nīrā ña'arō na cūrē yu'rūnū'cāmicā, na tojo weesere cū nu'cācu niwī. ¹⁹Be'ro na ya di'ta waro Canaā di'tapū ejacā, ti di'tacjārārē siete cururire cō'aō'ocu niwī. Ti di'tare ūsā ñecūsūmuarē o'ogutigu, na macārī wa'awe'o'quere niato nīgū tojo weecu niwī. ²⁰Be'ro tja na Canaā di'tapū nicā, Ō'acū narē su'ori nisetiārē sōrōcu niwī. Na cū sōrō'cārā masārē beseri masā nicārā niwā. Cuatrocientos cincuenta cū'marī na masārē beseri masā duticārā niwā. Samue Ō'acū ye queti weremu'tārī masū cū nise nūmūripū dutitūocārā niwā. ²¹Samuereta masā sērīcārā niwā: “Ūsā ni'cū wioḡu waro ūsa'a.” Na tojo nicā tu'o, Samue Ō'acūrē sērīcu niwī. Ō'acū tojo weegu na wioḡu waro niacjūre Saúl wāmetigure sōrōcu niwī. Saúl Cis macū Benjamī ya curuacjū cuarenta cū'marī wioḡu nicū niwī. ²²Saúl wioḡu nisere Ō'acū cūrē wīrōca be'ro apī Davi wāmetigure sōrōcu niwī tja. Ō'acū

cūrē a'tiro nicū niwī: “Davi Isaí macū nipe'tise yu'u tu'sasere weemi. Tojo weegu pūrō e'cati'li cū me'rā”, nicū niwī. ²³Ō'acū ūsā ñecūsūmuarē “Ni'cū Davi pārāmi nituriagupū musā judío masārē yu'rūogu a'tigusami”, ni werecu niwī. Jesú wāmetigu Ō'acū tojo nī'cuta nimi. ²⁴Ne waropūre Jesú cū masārē bu'enu'cāse dūporopūre Juā masārē bu'eyucu niwī: “Musā ña'arō wee'quere bujawetiya. Musā nisetisere dūcayuya. Musā tojo dūcayucā, yu'u musārē wāmeyegusa'a”, nicū niwī. ²⁵Juā cū bu'edu'uati dūporo narē nicū niwī: “Musā yu'ure ‘Masārē yu'rūoacjū nimi’ ħni wācūti? Yu'u niwe'e. Yu'u be'ro apī a'tigusami masārē yu'rūoacjū. Cū aḡugū waro nigūsami. Yu'u pe'e mejō nigū tu'oña'a. Cū ye sapatūre tuweemasitigu weronojō cūrē ne ni'cārōwījimasitisa'a”, nicū niwī Juā.

²⁶»Yu'u acawerērā Abrahā pārāmerā nituriarā, nipe'tirā Ō'acūrē ējōpeorārē wereguti. Ō'acū todūporopū “Masārē yu'rūoguti”, nicū niwī. Tojo nīgū, marīrē a'te quetire o'ócu niwī. ²⁷Tojo weemicā, Jerusalécjārā, na wiorā quē'rā “Jesú marīrē yu'rūoacjū nimi”, ni ī'amasitīcārā niwā. Na saurūncū Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere bu'emirā, ne tu'omasitīcārā niwā. Jesucristore wiorā wējēduticā, dūporopū Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'que queorota wa'acaro niwū. ²⁸Jerusalécjārā Jesucristore bu'iri bocatimirā, Pilatore “Wējēdutiya”, nicārā niwā. ²⁹Na Jesucristore wējērā, dūporopū Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na ojamū'tā'quenu'cūta weecārā niwā. Cū wērīca be'ro āpērā curusapū nī'cūre miidjoo, ūtā tutipū cūrē yaarā sīosōrōcūucārā niwā. ³⁰Ō'acū na wējēmīcā, cū macūrē wērī'cupūre masōcu niwī. ³¹Cū masāca be'ro todūporo Galilea, Jerusalépu cū me'rā ba'paticusia'cārārē peje nūmūri bajuacu

niwī. Ā'rāta cū masācā i'a'cārā cū ye quetire masārē wererā weesama.

³²⁻³³»Yū'u Bernabé me'rā musārē añuse quetire weregu a'tiarpū. Dūporopū Ō'acū ūsā ñecūsūmarē wereyugū, “Yū'u macū wērī'cūpūre masōgūsa'a”, nicu niwī. Narē tojo nimigū, na nīcateropūre “Cū weegūti” nī'quere weeticu niwī. Ūsā na pārāmerā nituriarāpūre, āpērā a'tocateropū nirārē tere wee'ocū niwī.

»Nimū'tārī pūrī be'ro cja Salmo Ō'acū cū macū wērī'cūpūre masō'quere “Mū'u yū'u macū ni'i. Ni'cācā me'rā yū'u mū'u pacū nisere i'o'o”, nicaro niwū. ³⁴Ape pūrī Isaiā cū ojāca pūrīpū quē'rārē Ō'acū wereyucū niwī cū macūrē wērī'cūpūre masōatjere, cū upū boadojatijatjere. “Nipe'tise yū'u Davire dūporopū 'O'ogūti' nī'caronōjōta mū'urē o'ogusa'a”, nicu niwī.

³⁵»Apero Salmo Davi cū oja'caropūre tja a'tiro ojano'caro niwū: “Mū'u, mū'u macūrē wērīdojacā weesome”, nicaro niwū.

³⁶⁻³⁷»Davi Ō'acū dutiro wéégū, cū nīcaterocjārārē queoro dia'cū weecu niwī. Be'ro cū wērīcā i'a, cūrē yaacārā niwā āpērā cū ñecūsūmua mejārā yaa'caropūta. Cūrē yáaca be'ro cū ya upū boa wa'apā. Ō'acū masō'cu Jesú pūrīcārē cū upū boatipā. Tojo weerā marī masī'i. Jesú pe'ere cū ya upū boad-jatijatjere ojagū weepī Davi. ³⁸⁻³⁹Yū'u musārē weresere wācūña. Jesucristo me'rā musā acobojose bocarāsa'a. No'o nipe'tirā cūrē ējōpeorārē ña'arō na wee'quere acobojope'ocūsami. Moisé cū dutise me'rā pūrīcārē marī acobojose ne bocamasītisa'a.

⁴⁰⁻⁴¹»Dūporocjārāpū Ō'acū ye queti weremū'tārī masā a'tiro ojacārā niwā: Musā Ō'acūrē bujicārā, cūrē ējōpeotirā tu'oña'ña.

Musā catiri ūmūcore yū'u Ō'acū añuse weegusa'a.

Musārē āpērā añurō weremicā, ne ējōpeosome.

Tojo weerā musā ējōpeoti'que wapa wērīrāsa'a.

A'te na oja'quere añurō tu'oña'ña, musārē tojo wa'ari nīrā, ni werecu niwī Pablo Antioquíacjārārē.

⁴²Tere weretoja, na wijaari cura Pablo quē'rārē to nerē'cārā a'tiro nicārā niwā:

—Ūsārē ape sauru nicā werenemoña tja te cjasere, nicārā niwā. ⁴³Ti wi'i nī'cārā na wijaasteari cura pājārā judío masā, āpērā judío masā weronōjō weesetirā na weresere tu'otu'sarā, Pablo, Bernabé me'rā ba'patiwa'cācārā niwā. Narē Pablo quē'rā a'tiro nicārā niwā:

—Ō'acū cū añurō weesere wācū-du'uticā'ña. Cūrē ējōpeonu'cūcā'ña, ni werecārā niwā.

⁴⁴Ape nūmu sauru nicā pājārā ti macā Antioquíacjārā Ō'acū ye quetire tu'orātirā nerēcārā niwā tja. ⁴⁵Na pājārā nerēcā i'arā, Pablo quē'rārē ti macācjārā judío masā ūpūtu doecārā niwā. Tojo weerā Pablo cū weresere “Mejēcā weremi. Diacjū niwe'e”, ni bujicārā niwā. ⁴⁶Na tojo nicā tu'orā, Pablo quē'rā tutuaro me'rā narē nicārā niwā:

—Musā judío musārē Jesú ye quetire weremū'tārōua'a. Musārē tere weremicā, ne ējōpeowe'e. Tojo weerā “Ūsā catise pe'titisere ūtisa'a”, nīrā wee'e. Ūsā nī'cārōacārē āpērā judío masā nitirārē Jesú ye quetire werenū'cārā wa'arāsa'a. ⁴⁷A'tirota duticu niwī Ō'acū cū ye ojano'ca pūrīpūre. A'tiro nicu niwī:

Yū'u musārē judío masā nitirārē yé cjasere quetire werecusiari masā cūgūti.

Musā me'rāta nipe'tiro a'ti turicjārāpū na yū'rūatjere masīrāsama.

A'te cū nī'quereta Pablo quē'rā “Ō'acū ūsārē dutigu weemi”, nicārā niwā.

⁴⁸Na tojo nicā tu'orā, “Ō'acū ye queti añubutia'a” nīrā, ti wi'i nīrā judío

masā nitirā uputu e'caticārā niwā. Topu ni'cārā Ō'acū “Yu'ure a'ticārā ējōpeorāsama”, nino'cārānucūta ticurāta Jesure ējōpeocārā niwā.

⁴⁹Tojo wee nipe'tiro Pisidia di'tapure Jesús ye queti se'sa wa'acaro niwū. ⁵⁰Tojo weecā i'arā, judío masā Pablo quē'rārē cō'asī'ricārā niwā. Tojo weerā ni'cārērā niyeru pajiro cuorā numiarē, judío masā weesetisere añurō weenu'cūrārē uarosājācā weecārā niwā. Umua ti macā wiorā nirānojō quē'rārē tojota weecārā niwā. Tojo weerā Pablo quē'rārē nurūrā, pi'etise o'onu'cācārā niwā. Ti macāpu na nirārē cō'aō'otojarāpu, ña'arō weedu'ucārā niwā. ⁵¹Pablo quē'rā Antioquíapure na cō'awīrōcā wījarā, ti macā cjase di'tare paastecō'acārā niwā. Tere tojo weerā musā Jesús ye quetire teerā, a'ti macācjārā bu'iri cuo'o nisī'rīrā, tojo weecārā niwā. Be'ro ape macā Iconio wāmetiri macāpu wa'a wa'acārā niwā tja. ⁵²Na wa'āca be'ro nimicā, Jesure ējōpeorā Antioquíacjārā Espiritu Santure cuoyu'ruatjīārā, uputu e'catise me'rā tojacārā niwā.

Pablo, Bernabé Iconio wāmetiri macāpu na weeseti'que ni'i

14 Iconiopure ejarā, na Antioquíapure wee'caronojōta Pablo quē'rā judío masā nerērī wi'lipu sājāanujā, dujicārā niwā. Topu quē'rārē Jesús ye quetire werecārā niwā. Na añurō weretu'sayucā, pājārā judío masā, āpērā judío masā nitirā Jesure ējōpeocārā niwā. ²Judío masā Jesure ējōpeosi'rītirā judío masā nitirā pe'ere uarosājācā weecārā niwā. Tojo weerā na uarosājācā wee'cārā Jesure ējōpeorārē ña'arō wācūcārā niwā. ³Tojo weecā i'arā, Pablo quē'rā narē werenemorātīrā Iconiopure yoacā tojacārā niwā. Na ti macāpu nīrā, “Jesú nipe'tirā masārē ma'īgū añurō weemi” nisere uputu

wācūtutuario me'rā werecārā niwā. Na a'tere werecā i'agū, Ō'acū diacjūta werema yé cjasere nīgū, cū tutuario me'rā masārē wee'locā weecu niwī. ⁴Na wee'omicā, ti macācjārā mejēcārī dia'cū ducawaticārā niwā. Āpērā judío masā Jesure ējōpeotirā me'rā niseticārā niwā. Āpērā Pablo, Bernabé me'rā niseticārā niwā. ⁵Pablo, Bernabé uatirā, wiorā me'rā nerē ucūcārā niwā. Na nerē, ni'cārōnojō wācūtojaca be'ro narē pi'etise o'o, ūtāperi me'rā doquerāti nīrā, tojo weecārā niwā. ⁶⁻⁷Pablo quē'rā na tojo weesi'rīserē tu'orā, Licaonia wāmetiri di'tapu du'tiwā'cā wa'acārā niwā. Ti di'tapure Listra, Derbe wāmetise macārī nicaro niwū. Tepu nirārē, te macārī nirārē Jesús ye quetire bu'ecusiacārā niwā tja.

Pablo, Bernabé Listra, Derbe macārīpu na bu'ecusia'que ni'i

⁸Na Listrapu nīrā, ni'cū masū dojoriwi'i wi'magūputa sijamasitigu bajua'cure bocaecjārā niwā. ⁹⁻¹⁰Ti macāpure Pablo masārē bu'ecu niwī. Cū bu'esere dojoriwi'i quē'rā tu'ocu niwī. Cū, “Ō'acū yu'ure añurō yu'ruomasīsami” ni wācūserē Pablo tu'oña'gū, tutuario me'rā cūrē ucūquejocu niwī:

—Wā'cānu'cāña, nicu niwī. Cū tojo nicāta bu'pumajā, sijamasitimi'cu sijanu'cācu niwī. ¹¹Pablo tojo weecā i'arā, tocjārā Licaonia ye me'rā uputu caricūcārā niwā:

—Marī ējōpeorā umua weronjō baturā dojtjīārā, marī tiropu dijatama, nicārā niwā. ¹²Bernabé Zeus pisucārā niwā. Ti wāme na ējōpeorānojō wiogu wāme nicaro niwū. Pablo pe'ere cū uputu ucūgū niyucā, Hermes pisucārā niwā. Hermes na ējōpeorārē wereco'tegu nicu niwī. ¹³Ti macā sumutopu Zeure ñubuepeori wi'i nicaro niwū. Ti wi'icjū pa'i Pablo quē'rārē ējōpeogu, wecu

umuarē o'ori me'rā ma'masu'a'cārārē ti macā ne sājārōpū wejewā'cācu niwī. Pa'i, āpērā tocjārā Pablo quē'rārē ējōpeorā wecuare wējē űubuepeosī'rīmicārā niwā.

¹⁴ Na tojo weesī'rīcā tu'orā, Pablo, Bernabé na basu na ye su'tire tū'rēstecārā niwā. Musā tojo weesī'rīse űa'a ni'i nīrā, tojo weecārā niwā. Be'ro caricū, na pājārā decopū wa'acārā niwā. Narē a'tiro nicārā niwā:

¹⁵ —¿Musā űsārē de'ro weerātīrā tojo weeti? űsā quē'rā musā weronjōta umua ni'i. Ō'acūa mejēta ni'i. Musārē añuse quetire wererā a'tiapū. Musā a'tiro weesetisere tocā'rōta weedu'uya. Musā ējōpeose ne wapamarī'i. Ō'acū catigū pe'ere ējōpeoya. Cū weecu niwī nipe'tise űmūse, a'ti di'ta, maarī, nipe'tirā wa'icūrā, mirīcūa, wa'i, tepū nīrārē. ¹⁶ Ō'acū todūporopūre judío masā nitirā na āpērānojōrē ējōpeocā, tojo tu'oña'cā'cu niwī. Ne cā'mota'aticū niwī. ¹⁷ Na cūrē ējōpeotimicā, cū nisetisere nipe'tirā masārē i'locū niwī. Nipe'tirārē añurō wéegu, acoro pejase, otese quē'rārē ducaticā weecu niwī. Ba'ase, tojo nicā e'catise o'ocū niwī, ni werecārā niwā. ¹⁸ Na weremicā, űputū wecuare wējē, Pablo quē'rārē űubuepeosī'rīmicārā niwā. Cā'rōacā waro du'sacaro niwū na wējē űubuepeoatjo. Pablo quē'rā “űputū weeticā'ña” ni pūrīcā, weeticārā niwā.

¹⁹ Be'ro judío masā Antioquíacjārā, āpērā Iconiocjārā Līstrapūre etacārā niwā. Topū Pablo quē'rārē űa'arō weesī'rīrā sirutuejacārā niwā. Tocjārā masārē na weronjō wācūsetiro űacārā niwā. Na tojo weecā, tocjārā pe'e quē'rā uarosājā wa'acārā niwā. Tojo weerā Pablōre űtāperi me'rā doque, ti macā sumutopū cūrē cō'arā wa'arā wejewā'cācārā niwā. Cūrē “Wērīa wa'ami”, ni wācūcārā nimiwā.

²⁰ Pablōre cō'a'caropū Jesure ējōpeorā cū cūnarō tiropū i'aejanū'cācārā niwā. Cū na topū ejacāta, masā wa'acū niwī tja. Be'ro apaturi macāpū na me'rā pi'a wa'acū niwī. Ape numū Bernabé me'rā Derbepū wa'a wa'acārā niwā.

²¹ Na topū eta, Jesú ye quetire werecārā niwā. Tere na werecā, tocjārā masā pājārā Jesure ējōpeonemocārā niwā. Be'ro na majamitojaa wa'acārā niwā Līstra, Iconio, Antioquía todūporo na a'ti'que macārīputa tja. ²² Te macārīpure tocjārā Jesure ējōpeorārē wācūtutuase o'ocārā niwā. Tojo nicā “Jesure ne wācūdu'uticā'ña. Peje pi'etise wa'arosa'a Jesure ējōpeorārē marī űmūsepū wa'ati dūporo”, ni wereyū'rūwā'cā wa'acārā niwā. ²³ Jesure ējōpeorā na nerēse wi'serinucū ni'cārērā narē sū'ori nisetiājārē beseburocārā niwā. Na be'ti űubueca be'ro “Marī ējōpeogu Jesú weetamuato musārē”, ni sērībosa, cūuwā'cācārā niwā.

Pablo quē'rā Antioquíapū na majāmītojaa'que ni'i

²⁴⁻²⁵ Be'ro Līstra, Iconio, Antioquía wāmetise macārīpū nī'cārā yū'rūwā'cācārā niwā Pisidia di'tare. To yū'rūaa, Panfilia di'ta Perge wāmetiri macāpū ejacārā niwā. Ti macāpūre Jesú ye quetire werecārā niwā. Be'ro Atalia wāmetiri macā petapū bu'ajacārā niwā tja. ²⁶ Topū na ne waro wijawā'cātica macā Antioquíapū dajarā, yucusū me'rā wijawā'cācārā niwā. Ti macāputa te macārīpū na wa'ase dūporo Jesure ējōpeorā “Musārē Ō'acū añurō co'teato”, ni sērībosa, o'ócārā niwā. Espírītu Santu narē bu'eduti'caronjōta tere bu'epe'otojanū'cō, dajacārā niwā.

²⁷ Ti macāpū na dajarā, Jesure ējōpeorārē neocūu, narē werepe'ocā'cārā niwā Ō'acū na me'rā weetamusija'quere. Tojo nicā “Judío

masā nitirā quē'rā Jesure ējōpeorā weeama a'tiro nicārē", ni quetiwerēcārā niwā narē. ²⁸Na yoacā Jesure ējōpeorā me'rā Antioquíapure tojacārā niwā.

**Judea di'tacjārā
Antioquíapū wa'a'que ni'i**

15 Pablo, Bernabé Antioquíapū nirí curare āpērā judío masā Judea di'tacjārā na tiropū wa'acārā niwā. Na ti macācjārā Jesure ējōpeorārē na judío masā weesetisere weeduticārā niwā.

—Musā Moisé duti'caro weeticā, musā ō'rēcju yapa caserore yejecō'aticā, Ō'acū musārē yu'ruosome, ni werēcārā niwā.

²⁻³Na tojo nicā tu'orā, Pablo, Bernabé na me'rā uputu a'metu'ticārā niwā. Tojo weerā Antioquíacjārā Jerusalépu o'órātirā Pablo, Bernabé, āpērā tocjārārē neo, besecārā niwā. Narē a'tiro nío'ocārā niwā:

—Jerusalépu wa'aya. Jesús cū ne waro besecúú'cārā, tojo nicā Jesure ējōpeorārē su'ori nirá tiro sérítiña'rā wa'aya. ¿Diacjūta nimiapari to Judeacjārā marirē were'que? nicārā niwā.

Topū wa'arā, Fenicia, Samaria wa'ase ma'arīpu yu'ruacārā niwā. To yu'ruarā, judío masā nitirā Jesure ējōpeosere wereyu'ruamujācārā niwā. Te quetire tu'orā, Jesure ējōpeorā pūrō e'caticārā niwā.

**Pablo, Bernabé Antioquíapū
ni'cārā Jerusalécjārārē na
wererā wa'a'que ni'i**

⁴Pablo, Bernabé, āpērā Antioquíacjārā Jerusalépure etacārā niwā. Topure na etāca be'ro Jesús cū ne waro besecúú'cārā, Jesure ējōpeorārē su'ori nirá, nipe'tirā cūrē ējōpeorā narē pōtērī, añuduticārā niwā. Be'ro Pablo quē'rā werēcārā niwā nipe'tiro na sija'caropū Ō'acū narē weetamu'quere. ⁵Na tojo

nicā tu'orā, Jesure ējōpeorā fariseo masā wā'cānū'cā, ucūcārā niwā:

—Marī judío masā weronojōta judío masā nitirā Jesure ējōpeorā quē'rārē weedutiroua'a. Na ō'rēcju yapa caserore yejecō'adutiroua'a. Nipe'tise Moisé cū duti'quere weedutiroua'a, nicārā niwā.

⁶Tojo weerā Jesús cū besecúú'cārā, cūrē ējōpeorārē su'ori nirá nerē, ucūcārā niwā fariseo masā narē tojo ni'quere.

⁷Topūta na yoacā ucūca be'ro Pedro wā'cānū'cā, narē nicū niwī:

—Acawererā, Ō'acū sō'onícateropū judío masā nitirā quē'rārē cū ye quetire weredutigū yu'ure besewī. Na tere tu'o, cūrē ējōpeoato nīgū besewī. Musā nipe'tirā añurō masī'i a'tere. ⁸Cūta nipe'tise masā wācūsetisere i'agū marirē o'o'caronojōta na quē'rārē Espiritu Santure o'ówī. Tojo weerā marī na yu'ruono'cārāpūta nima nisere masī'i.

⁹Ō'acū marirē ma'irōnojōta na quē'rārē ma'imi. Ne ducawaatisami. Na Jesure ējōpeocā, na ña'arō weeseti'quere acobojocu niwī. ¹⁰Tojo weerā marī judío masā nitirārē “Moisé cū duti'caro weeya”, niticā'rōua'a. Marī tere weeya nīrā, “Ō'acū narē yu'ruoticū niwī yujupū”, nīrā weebosa'a. Marī, marī ñecūsūmuapūmaricā Moisé cū duti'quere weepōtēoticārā niwā. Tjāsama napūa. Tojo weerā narē tere weedutitica'rōua'a. ¹¹A'tiro pe'e ni'i. Marī wiogū Jesucristo ma'itjāgū, marī wapayecā mejēta, marirē ña'arō wee'quere acobojocu niwī. Marirē yu'ruo'caronojōta Jesucristo na judío masā nitirā quē'rārē yu'ruocū niwī, nicū niwī Pedro.

¹²Cū tojo nicā tu'orā, nipe'tirā di'ta-marīpe'tia wa'acārā niwā. Be'ro Pablo, Bernabé narē werēcārā niwā judío masā nitirā tiropū Ō'acū tutuaro me'rā na wee'i'ocusia'quere. ¹³Nipe'tise narē wérēca be'ro Santiago ucūcū niwī:

—Acawererā, yu'u musārē werecā tu'oya. ¹⁴Ni'cārōacā Simó Pedro wereami Ō'acū judío masā nitirārē ne waro añurō weenu'cā'quere. Ō'acū cū yarā niato nīgū, na quē'rārē besecu niwī. ¹⁵Duporopu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā judío masā nitirā quē'rā Jesure ējōpeoatjere queorota ojamu'tacārā niwā. A'tiro ojacārā niwā: ¹⁶“Davi cū wiogu nise pe'tia wa'acaro niwū.

Be'ropu cūrē yu'u wiogu sōrō'caronojōta cū pārami nituriagupure sōrōgūti.

¹⁷⁻¹⁸Cūrē tojo sōrōca be'ro āpērā judío masā nitirā quē'rā, yu'u bese'cārā yu'ure ējōpeorāsama.”

Duporopu marī wiogu Ō'acū tojo ni wereyucu niwī.

A'tiro ni ojacārā niwā Ō'acū ye quetire weremu'tā'cārā.

¹⁹»Tojo weegu yu'u wācū'u. Judío masā nitirā Jesure ējōpeorārē peje dutise o'oticā'rōua'a. ²⁰Mejō dia'cū ni'cā pūrī “A'ticuse weeticā'ña”, ni ojarā narē. “Wa'icu di'i, āpērānojōrē Ō'acū mejētare ējōpeorā na wējē ūjūamorō űbuepeo'quere ba'aticā'ña”, nírā. “Musā numosānumia nitirārē, musā marāpusumua nitirārē a'metārāticā'ña”, nírā. “Nipe'tirā wa'icūrā wāmūta ārūasure'cārārē ba'aticā'ña. Nipe'tirā dí miina marīrārē ba'aticā'ña. Wa'icūrā ye díre ba'aticā'ña.” Ticūseta dutirā narē.

²¹Duporopu saurunucū judío masā na nerēse wi'seripu Moisé cū duti'quere bu'enu'cūcā'ma. A'tere nipe'tise macārīpu bu'erā weema. Tojo weerā judío masā nitirā quē'rā masīsama Moisé cū duti'quere, nicu niwī Santiago.

²²Be'ro Jesús cū besecú'cārā, Jesure ējōpeorārē su'ori nírā, nipe'tirā cūrē ējōpeorā puarārē besecārā niwā. Ni'cū Juda wāmeticu niwī. Cūrēta tja Barsabá pisucārā niwā. Apī pe'e Sila wāmeticu niwī. Ticūrārē besecārā niwā Pablo quē'rā me'rā Antioquíapu ti pūrīrē

miajārē. Na puarā Jesure ējōpeorā wa'teropure wiorābocure nicārā niwā.

Antioquíacjārā na su'ricūña'quere diacjū'que ni'i

²³Jesú besecú'cārā dutise ojāca pūrīrē Pablo quē'rā me'rā o'ócārā niwā. A'tiro ojano'caro niwū ti pūrīpūre:

“Ūsā Jesú besecú'cārā, cūrē ējōpeorārē su'ori nírā musārē añuduti'i. A'ti pūrīrē musārē oja'o nipe'tirā Antioquíacjārārē, judío masā nitirā Jesure ējōpeorārē. Tojo nicā Siria, Cilicia di'tapu nírārē oja'o. ²⁴Āpērā ūsā me'rācjārā a'tocjārā, musā tiropu wa'a, na wācūrō me'rā musārē caribosijapārā. ‘Musā ō'rēcju yapa caserore yejecō'aña, Moisé cū dutisere weeya' ni, musārē weresu'riacūapārā. Ūsā dutiro marīrō tojo weepārā musārē. ²⁵Tojo weerā ūsā ni'cārōnojō wācūse me'rā puarā umuarē musā tiropu bese o'órā wee'e. Na ūsā mairā Bernabé, Pablo me'rā wa'arāsama. ²⁶Bernabé, Pablreta Jesucristo marī wiogu yere na bu'ecusiaca, wējēcārā nimiwā. ²⁷Ūsā bese'cārā Juda, Sila a'ti pūrīpu nise nipe'tisere na basu musārē bu'e, wererāsama. ²⁸Ūsārē Espírītu Santu wācūse o'oyucā, peje musārē dutis'ritisa'a. A'ticūseta musārē dutirāti. ²⁹Wa'icu di'i, āpērānojōrē Ō'acū mejētare ējōpeorā na wējē ūjūamorō űbuepeo'quere ba'aticā'ña. Nipe'tirā wa'icūrā ye díre ba'aticā'ña. Wa'icūrā wāmūta ārūasure'cārārē ba'aticā'ña. Wa'icūrā dí miina marīrārē ba'aticā'ña. Musā numosānumia nitirārē, musā marāpusumua nitirārē a'metārāticā'ña. Musā ūsā dutisere wéerā, añurō weerāsa'a. Tocā'rōta musārē oja'a”, ni ojacārā niwā.

³⁰Be'ro na o'óno'cārā we'eriti, Antioquíapu wa'a wa'acārā niwā. Topu ejarā, na dutise ojāca pūrīrē tocjārā Jesure ējōpeorārē nerēduti, wiacārā

niwā. ³¹Tojo weecā, ti pūrīrē bu'érā, wācūque'timi'cārā na diacjūnu'cōcā, ti macācjārā pūrō e'caticārā niwā. ³²Juda, Sila Ō'acū wereduti'quere wereturiari masā nitjārā, Antioquācjārārē añurō werēcārā niwā. Tojo weerā narē nemorō wācūtutuase me'rā tojacā weecārā niwā. ³³Na me'rā topre cārō tojánicārā niwā yujupū. Be'ro tocjārārē we'eriticā, tocjārā pe'e “Ō'acū me'rā wa'aya musārē o'ó'cārā tiropū”, nío'ocārā niwā. ³⁴Sila pe'e “Yū'ū pūrīcā a'topū tojaguti”, nicu niwī. Tojo weegu topū tojacā'cu niwī.

³⁵Pablo, Bernabé yoacā Antioquāpūre Jesure ējōpeorā me'rā tojacārā niwā. Tocjārārē pājārā āpērā me'rā Jesú ye quetire werēcārā niwā.

Pablo, Bernabé na a'merī ducawati'que ni'i

³⁶Be'ro Pablo Bernabére nicu niwī:

—Te'a apaturi tja toduporopū marī Jesú ye quetire bu'ecusia'que macārīpū. Tocjārārē ī'arā wa'arā ¿de'ro nisetimiti na? nicu niwī.

Bernabé “Jau”, nicu niwī. ³⁷Juā Marco wāmetigure uputū miasī'rīmicu niwī. ³⁸Juā Marco toduporopū na me'rā añurō bu'eyapada'reoticu niwī. Jerusalépu wa'agu, Panfilia di'tapū narē cō'atojaa wa'acu niwī. Tojo weegu Pablo cūrē ne miasī'rīticu niwī. ³⁹Be'ro na basu uputū a'metu'ti, a'merī ducawatia wa'acārā niwā. Bernabé pe'e yucusu me'rā Chipre nucūrōpū Marcōre miacu niwī. ⁴⁰Pablo pe'e cū me'rā wa'acjūre Silare besecu niwī. Tocjārā Jesure ējōpeorā “Ō'acū musārē co'teato”, ni sērībosacārā niwā. Be'ro Pablo quē'rā narē we'eriti, wa'a wa'acārā niwā. ⁴¹To wa'arā, Siria, Cilicia wāmetise di'tapūre yū'ruacārā niwā. Tepū Jesú ye quetire wererā, tocjārā Jesure ējōpeorārē wācūtutuase o'onemowā'cācārā niwā.

Timoteore Pablo, Sila na mia'que ni'i

16 Pablo, Sila Derbe, Listra wāmetise macārīpūre etacārā niwā. Listrapū ni'cū Jesure ējōpeogu Timoteo wāmetigure bocaecārā niwā. Cū paco judío masō Jesure ējōpeogo nico niwō. Pacu pe'ea griego masū nicu niwī. ²Jesure ējōpeorā Listra, Iconiocjārā Timoteore añurō wācūcārā niwā. “Añugū nimi”, ni ī'acārā niwā. ³Tojo weegu Pablo narē ba'patiato nīgū, cūrē miasī'rīcu niwī. Cūrē miasī'rīgū, cū ō'rēcju yapa caserore yejecō'aduticu niwī. Cū tojo weeno'tigu judío masā cū bu'esere ējōpeotibosama nīgū, tojo weecu niwī. To nirá nipe'tirā judío masā Timoteo pacu griego masū nisere masīcārā niwā. Judío masā nitirā na pō'rārē ō'rēcju yapa caserore yejecō'aticārā niwā. ⁴Be'ro Timoteo Pablo quē'rā me'rā wa'acu niwī. Nipe'tise na yū'ruase macārīpūre Jesure ējōpeorārē wereyū'ruamujācārā niwā. Jerusalépu nirá Jesú cū besecū'cārā, cūrē ējōpeorārē su'ori nirá dutio'o'quere werēcārā niwā. Nipe'tirārē “Na duti'quere weeya”, niburocārā niwā. ⁵Na tojo werēcā ta'orā, Jesure ējōpeorā siape me'rā wācūtutuanemocārā niwā. Ne Jesure ējōpeodu'tuticārā niwā. Āpērā quē'rā Jesure ējōpeotimi'cārā unucorinucū pājārā cūrē ējōpeonemocārā niwā.

Pablōre Macedoniacjū weetamuse sērī'que ni'i

⁶Pablo quē'rārē na Asiapū Jesú ye quetire bu'erā wa'abo'cārārē Espiritu Santu cā'mota'acu niwī. Tojo weerā na apero Frigia, Galacia tiro pe'e yū'ruacārā niwā. ⁷Topū yū'ruaa, Misia na di'ta ta'a'caro sumutopū ejacārā niwā. Topū eja, na Bitinia wāmetiri di'tapū wa'asi'rīmicārā niwā tja. Topū wa'asi'rīrārē apaturi Espiritu Santu narē

cā'mota'acu niwī. ⁸ Na to Misia yu'rūaa, wa'a, bu'acārā niwā Troa wāmetiri macāpu. ⁹ Topu na etāca űami Pablo quē'ese weronojō ni'cū Macedoniacjū cū tiro sērīnu'cūcā ī'acu niwī. A'tiro nicu niwī:

—A'tia a'to Macedoniapu. Ūsārē weetamugū a'tia, nicu niwī. ¹⁰ Be'ro cū quē'ese weronojō ī'a'quere werēcā, maata ūsā ye dure wa'a wa'awu. Yu'u Luca a'ti pūrīrē oja'cu quē'rā na me'rā wa'awu. Ūsā cū quē'ese weronojō ī'a'quere a'tiro wācūwū: “Ō'acū marīrē Macedoniacjārārē cū ye quetire weredutigū weepi”, ni wācūwū.

**Pablo, Sila Filipopu Lidia
wāmetigore na bocaaja'que ni'i**

¹¹ Ūsā Troapu ni'cārā yucusu me'rā pē'awū Samotracia wāmetiri nucūrōpūre. Tocjārāta ape numu wa'anemowū ape macā Neápoli wāmetiri macāpu. ¹² Tóma majā ma'apu majāa, romano masā na wéeca macā Filipopure etawu. Ti macāta ti di'ta Macedonia wa'teropūre dutiri macā niwū. Topūre ūsā pejeti numurī tojánīwū. ¹³ Sauru nicā Ō'acūrē űubueporārē a'marā wa'awu. Tojo weerā macāpu ni'cārā dia sumuto na űubuewuaropu wa'awu. Narē bocaaja, na tiro ejanujā, to numia nerē'cārārē Jesú ye quetire werewu. ¹⁴ Ni'cō topu ūsā weresere tū'o'co Lidia wāmetigo niwō. Co Tiatira wāmetiri macācjō, su'ti wapabujuse sō'a űibocuresere duago niwō. Judío masō nitimigō, Ō'acūrē ējōpeogo niwō. Pablo cū weresere ējōpeoato nígū Ō'acū core tū'omasīse o'ocu niwī. ¹⁵ Be'ro core, co ya wi'icjārā nipe'tirārē wāmeyewu. Co ūsārē niwō:

—Yu'ure diacjūta Jesure ējōpeogo nimo nírā, ya wi'ipu cārīrā wa'aya, niwō. Co uputu tojaduticā tū'orā, co ya wi'ipu tojawu.

**Pablore, Silare bu'iri da'reri
wi'ipu sōrō'que ni'i**

¹⁶ Ni'cā numu ūsā Ō'acūrē űubuepeowuaropu wa'arā, ejapejacāti ni'cō numio wātī sājāno'core. Co āpērārē da'raco'tego niwō. Wātī weetamuno'gō “Be'ro tojo wa'arosa'a”, ni masīserē cuowō. Co masīserē āpērārē werese me'rā core cuorā pajiro niyeru wapata'awā. ¹⁷ Ūsārē ī'asirutu, caricūwō:

—Ā'rā Ō'acū u'musepu nigū dutisere weerā nima. Musārē wererā weema Jesure ējōpeorā yu'rūrāsama nise quetire, ni caricūwō. ¹⁸ Co peje numurī tojo nicusiawō. Be'ro Pablo caributi, majāmī'a, wātī copūre nigūrē niwī:

—Jesucristo tutuaro me'rā mu'urē copūre nigūrē wijaaduti'i. Cū tojo nicāta, maata wijaa wa'acu niwī.

¹⁹⁻²⁰ Cū wijáaca be'ro co masīmi'que pe'tia wa'awu. Tojo weerā core cuo'cārā marī niyeru wapata'asome nírā, ua wa'awā Pablo, Sila me'rā. Tojo weerā macā deco wiorā tiropūre narē űe'le miawā.

Be'ro wiorāpūre co wiorā nimi'cārā weresāwā. A'tiro niwā:

—Ā'rā judío masā nima. A'ti macācjārārē caribosijarā weema. ²¹ Na bu'ese marī romano masārē dutise mejēta ni'i. Tojo weerā marī na weedutisere weeticā'rōua'a, niwā wiorāpūre.

²² Na topu nerē'cārā tojo nicā tū'orā, Pablo quē'rā me'rā ua wa'awā. Tojo weerā wiorā Pablo, Silare na ye su'tire tuweeduti, na yarā surarare tārādutiwā.

²³ Narē uputu tārātoja, bu'iri da'reri wi'ipu sōrōwā. Be'ro ti wi'i co'tegure du'tiwijari nírā, añurō bi'acā'dutiwā. ²⁴ Na tojo nicā tū'ogu, bu'iri da'reri wi'i co'tegu nituoroca tucūpu sōrōcu niwī narē. Pua yucu tīa wa'teropu

na du'pocārīrē sīosōrōcūuoduti, narē du'tecūuocu niwī.

Ō'acū di'ta narāsācā wee'que ni'i

²⁵ Be'ro ñami deco Pablo, Sila Ō'acūrē ñubue, basapeocārā niwā. Na tojo weecā, ti wi'ipū nirā bu'iri da'reno'cārā narē tu'ocārā niwā. ²⁶ Wācūña marīrō di'ta upūtu narāsācaro niwū. Na nirī wi'i quē'rā a'meña'caro niwū. Tojo weero maata ti wi'i bi'ami'que soperi, nipe'tirā bu'iri da'reri wi'ipū nirārē du'tecūumi'que cōme dari pārīstea wa'acaro niwū. ²⁷ Tojo wa'āca be'ro ti wi'i co'tegu wā'cācu niwī. Wā'cā, te soperi susupe'ticā ī'acu niwī. “Nipe'tirā du'tiwijaape'tia wa'apā”, ni wācūcu nimiwī. Tojo weegu uigu, cū basu di'pjī mii wējēcā'cu nimiwī. ²⁸ Tojo weesī'rīcā, Pablo cūrē upūtu caricūquejocu niwī:

—Mu'u basu wējēticā'ña. Ūsā nipe'tirā a'topū nipe'ticā'a, nicu niwī.

²⁹ Pablo tojo nicā tu'ogu, āpērā surarare “Sī'ase miitia”, nicu niwī. Na o'óca be'ro sī'oo, omasājāacu niwī Pablo, Sila na nirī tucūpū. Uigu, upūtu narāsāgūta, na pu'to ejaque'acu niwī. ³⁰ Be'ro wā'cānu'cā, narē pijiwīrō, sērītiña'cu niwī:

—¿De'ro weegasari yu'u Ō'acū yu'ure yu'rūoato nígū?

³¹ Na pe'e a'tiro yu'ticārā niwā:

—Mu'u marī wioqu Jesure ējōpeogu, yu'rūgusa'a. Mu'u ya wi'icjārā quē'rā mu'u weronōjō ējōpeorāta, yu'rurāsama, nicārā niwā.

³² To be'ro cūrē, cū ya wi'icjārārē Jesú ye quetire bu'ecārā niwā. ³³ Surara bu'iri da'reri wi'i co'tegu Pablo quē'rārē ñami decota na tārā'que cāmīrē coecu niwī. Cū coēca be'ro Pablo quē'rā cūrē, cū ya wi'icjārārē wāmeyecārā niwā. ³⁴ Be'ro ti wi'i co'tegu cū ya wi'ipū pijiwā'cā, narē

su'ori ba'acu niwī. Na Ō'acūrē ējōpeoca be'ro cū, cū acawererā upūtu e'caticārā niwā.

³⁵ Ape numu bo'reacā ti macācjārā romano masā wiorā surarare ti wi'i co'tegupure wereduticārā niwā. A'tiro nío'ocārā niwā:

—“Na to puārā umua nirārē du'uwīrō-dutiama”, ni wererā wa'aya, nicārā niwā.

³⁶ Surara topū eja, wiorā na wereduti- quere ti wi'i co'tegupure werēcārā niwā. Tere tu'otoja, cū pe'e quē'rā wereturiacu niwī Pablo, Silare tja.

—Musārē a'ti macācjārā wiorā “Du'uwīrōato”, nicārā niama. Tojo weerā musā wijaaya. Añurō e'catise me'rā wa'aya, nicu nimiwī ti wi'i co'tegu pe'e.

³⁷ Cū te quetire werēcā tu'ogu, Pablo surarare nicu niwī:

—A'ti macācjārā wiorā ūsārē bu'iri bo-catiama. Bocatimirā, masā tiropū miaa, tārā, a'ti wi'i bu'iri da'reri wi'ipū ūsārē sōrōama. Ūsā romano masā nimicā, tojo weeama. Ni'cārōacārē ūsārē masā ī'atiropū nuowīrōsī'rīsama. Basiowe'e. Na basuta a'titjārā, ūsārē wīrōrā a'tiatio, nicu niwī surarare.

³⁸ Surara cū tojo ní'quere tu'orā, wiorāpūre wererā wa'acārā niwā. Pablo quē'rā “Romano masā ni'i” niama nise quetire werēcā tu'orā, wiorā ucua wa'acārā niwā. ³⁹ Na ti wi'ipū wa'a, Pablo quē'rārē acobojose sērīcārā niwā. Sērītoja, narē bu'iri da'reri wi'ipū ní'cārārē miiwijaa, “Ne a'ti macārē niticā'ña, wijayá”, nicārā niwā. ⁴⁰ Na tojo nicā tu'orā, Pablo, Sila bu'iri da'reri wi'ipū ní'cārā wijaawā'cā, Lidia ya wi'ipū wa'acārā niwā tja. Topū Jesure ējōpeorārē wācūtutuanemocā weecārā niwā. Be'ro ti macāpu ní'cārā wa'a wa'acārā niwā.

**Tesalónicapu Pablo
quë'rärë wa'a'que ni'i**

17 Pablo, Sila Filipopu ní'cārā yu'rúacārā niwā Anfípoli, Apolonia wāmetise macārīrē. To yu'rúaa, etacārā niwā Tesalónica wāmetiri macāpu. Ti macāpure judío masā nerēri wi'i nicaro niwū. ²⁻³ Pablo cū weesetironojōpuma ti wi'ipū sājāacu niwī. I'tia semana saurunucū Jesú ye quetire bu'ecu niwī. Duporocjārāpu Ō'acū ye queti werem'tārī masā na oja'quere bu'ecu niwī:

—“Ō'acū bese'cu pi'eti, wērigūsami. Wēri'cupu nimigū, masāgūsami”, ni ojacārā niwā. Na tojo ni ojano'cureta musārē ni'cārōacārē were'e. Jesúta nimi na tojo ní'cu Ō'acū cū bese'cu, ni wrecu niwī Pablo.

⁴Tojo ni wrecā tu'orā, ni'cārērā judío masā ējōpeocārā niwā. Judío masā weronojō ējōpeosetirā quë'rā griego masā pājārā ējōpeocārā niwā. Wiorā weronojō nirá numia pājārā ējōpeocārā niwā.

⁵Āpērā judío masā Pablo cū were-sere ējōpeotirānojō uputu uocārā niwā Pablōre. Tojo weerā umua nijisjarārē, ña'arā nibajaque'atirārē macā decopu neo, o'ócārā niwā:

—Nipe'tiropu caricūste sijaya, nicārā niwā. Na tojo weecā, ti macācjarā nipe'tirā uarosājācārā niwā. Be'ro Pablo quë'rārē masā decopu miarātirā a'marā wa'acārā niwā. Na cājica wi'i Jasó wāmetigu ya wi'ipū wa'acārā niwā. Topu eja, narē a'marā, ti wi'i sopere weje pā'rēcā'cārā niwā. ⁶Ne bocaticārā niwā. Bocati, ti wi'i nigú Jasoré, āpērā Jesure ējōpeorārē ñe'e miacārā niwā wiorā tiropu. Topu ejarā, a'tiro caricūcārā niwā:

—Aperocjārā umua marī ya macāpu a'ticārā niama. Nipe'tiro na sijaropure dojorē sijarā weema. ⁷Jasó narē cū ya

wi'ipū cājio'ocu niami. Na nipe'tise marī wioyu Romacjū cū dutisere yu'rūnu'cārā weeama. Apī pe'ere “Wioyu waro nimi Jesú wāmetigu” nirá weeama, ni caricūcārā niwā.

⁸Na tojo nicā tu'orā, ti macācjarā, ti macā wiorā nipe'tirā caricūstea wa'acārā niwā. ⁹Be'ro wiorā Jasoré, cū me'rācjarārē a'tiro nicārā niwā:

—Musā ūsārē niyeru wapayecā, musārē du'uwirōrāti. Pablo, Sila na a'ti macāpure wijāca be'ro musā ye niyerure wiarāti tja, nicārā niwā. Tojo nicā tu'orā, na wapayecārā niwā. Na tojo wééca be'ro narē du'ucā'cārā niwā.

Pablo, Sila Bereapu na bu'e'que ni'i

¹⁰Ŋamica'a, na'ique'ari curapu āpērā Jesure ējōpeorā Tesalónicacjārā Pablo, Silare Berea wāmetiri macāpu wijaduticārā niwā. Be'ro ti macāpu eja, judío masā na nerēri wi'ipū wa'acārā niwā tja. ¹¹Bereacjārā pe'e Tesalónicacjārā nemorō Pablo weresere tu'otu'sacārā niwā. ¿Pablo marīrē diacjūta bu'egu weemiti? nirá, umucorinucū Ō'acū ye queti ojarā na oja'quere bu'enu'cūcā'cārā niwā. ¹²Cū diacjūta wrecā ī'arā, judío masā pājārā ējōpeocārā niwā. Āpērā pājārā griego masā umua ējōpeocārā niwā. Numia quë'rā griego numiata pajiro niyeru cuorā numia ējōpeocārā niwā. ¹³Judío masā Tesalónicacjārā Pablo Bereapu Ō'acū ye quetire bu'ecā tu'ocārā niwā. Tere tu'orā, na Bereapu wa'acārā niwā masārē uarosājācā weerā wa'arā tja. ¹⁴Na uarosājācā ī'arā, maata Jesure ējōpeorā Pablōre āpērā me'rā dia pajiri maapu o'ócā'cārā niwā. Cū me'rācjarā pe'e Sila, Timoteo ti macāputa tojacā'cārā niwā. ¹⁵Pablo cūrē ba'patiwa'cā'cārā me'rā buruaa, Atena wāmetiri macāpu ejacārā niwā. Topu cūrē soocā, majāmitojati a'titicārā

niwā na ya macā Bereapū tja. Na me'rāta Pablo queti o'ocu niwī:

—Quero Sila, Timoteo a'tiatio a'topū, nicu niwī.

Pablo Atenapū Jesú ye quetire were'que ni'i

¹⁶ Sila, Timoteore yucuegūnojō Pablo Atenapū nīgū, ti macāpū i'acusiacu niwī. Topū peje na ējōpeose queose yee'quere i'acu niwī. Tere i'agū, pūrō bujaweticu niwī. ¹⁷ Tojo weegū Jesú ye quetire judío masā na nerēri wi'lipū werecu niwī. Judío masārē, āpērā na weronojō ējōpeosetirārē werecu niwī. Tojo nicā ūmūcorinūcū macā decopū wa'amūjācu niwī. Topū cū bocaekarārē Jesú ye quetire weremūjācu niwī. ¹⁸ Ni'cārērā epicúreo, estoico wāmetise cururicjārārē bu'erā Pablo me'rā ucūcārā niwā. Cū Jesú ye quetire, apeye quē'rārē wērī'cārāpū masāsere werecu niwī narē. Tojo weerā ni'cārērā na basu a'merī sērītiña'cārā niwā:

—¿De'ro ni weresī'rigū weeti tocārō ucūsepījagū? Āpērā pe'e a'tiro nicārā niwā:

—Ape di'tacjārā na ējōpeorānojōrē ucūgū weesami, nicārā niwā.

¹⁹ Be'ro cūrē pījiwā'cācārā niwā wiorā na ucūwūaro Areópago wāmetiropū. Topū cūrē nicārā niwā:

—Ūsā ma'ma cjase mu'u bu'esere tu'osi'rīsa'a. ²⁰ Ūsārē mejēcā warota nicā'sa'a. Tere ne tu'otirā nicāti. ¿De'ro nisi'rīrō weeti te mu'u bu'ese? Wereya, nicārā niwā.

²¹ Ti macā Atenacjārā, āpērā topū macārī wa'a'cārā na weesetise a'tiro nicaro niwā. Ma'ma queti dia'cūrē tu'o, ucūnu'cūcā'sī'rīcārā niwā.

²² Na wereduticā tu'ogū, Pablo Areópagopū wā'cānū'cā werecu niwī Atenacjārārē:

—Yu'u i'acā, musā ējōpeorānojōrē añurō ējōpeoseti'i. ²³ Yu'u a'ti macāpū

sijagū, musā ējōpeosere i'apū. Topū ni'cārō musā ējōpeorānojōrē wa'icūrā wējē ūjūamorōpeoropū a'tiro ojaō'ono'carore bocaejapejasu. “Ō'acū masīno'ña marīgūrē ējōpeoro ni'i”, niapū. Musā masītimirā ējōpeo'cure musārē ni'cārōacā weregati.

²⁴ »Ō'acū a'ti turi nipe'tisere wee'cu ū'mūse, a'ti di'ta wioqu nimi. Tojo wioqu nitjāgū, ūmua na wee'que wi'seripū dia'cū nímasītisami. ²⁵ Ne apeyenojō dū'satisa'a Ō'acūrē. Nipe'tirārē catise, ejerimise, nipe'tisere o'osami. Ne marī da'rāse me'rā cūrē weetamuta basiotisa'a. ²⁶ Ō'acū ne waroputa ni'cū masū weecu niwī. Cū me'rāta nipe'tise cururicjārārē weecu niwī. Narē nipe'tiro a'ti turipūre nibūroato nīgū dūcawaacu niwī. Ō'acū cū dutiro me'rā marī pōtēorō catiatjore, marī niatjore cūucu niwī. ²⁷ Cū wee'quere i'arā, yū'ure masīsī'rīrā a'mato nīgū tere weecu niwī Ō'acū. Cūrē a'mato nimigū, yoaropū nitisami. Marī tiroacā nisami.

²⁸ »Ō'acū weetamurō me'rāta marī cati'i, da'ra'a. Ni'cārērā musā ya curuacjārā papera ojari masā a'tiro ni ojacārā niwā: “Marī quē'rā Ō'acū wee'cārā cū pō'rā ni'i.”

²⁹ »Marī Ō'acū pō'rā ni'i nīrā, cūrē “Uru, plata wāmetise me'rā yee'cu nimi”, ni wācūtīcā'rōua'a. Tojo nicā “Ūtāgā me'rā queose wee'cu nimi”, niticā'rōua'a. “Masā na wācūrō me'rā yeeme'ri'cu nimi Ō'acū”, niticā'rōua'a.

³⁰ Duporocjārāpūre na masītirā yee ējōpeo'quere Ō'acū tojo i'acā'cu niwī. A'tocaterore marī nipe'tirocjārārē a'tiro ūasami. Marī ña'arō weesetisere bujaweti, du'udutisami. ³¹ Ō'acū a'ti turi nipe'tirocjārārē beseatji nūmūrē i'acasanū'cōcu niwī. Ti nūmū nicā, queoro nise me'rā besegusami. Cū bese'cu Jesú me'rā tojo weegusami. Ō'acū cūrē ā'rīta musārē beseacjū nimi

nígū, wērī'cupure masōcu niwī, nicu niwī Pablo.

³²Pablo “Ni'cū masū wērī'cupu masācu niwī” nicā tu'orā, āpērā ni'cārērā mejō bujicā'cārā niwā. Āpērā pe'e “Mu'u apetero tere ucūcā, tu'onemosi'rīsa'a tja”, nicārā niwā.

³³Be'ro Pablo na nerērōpu ní'cu wijaa wa'acu niwī. ³⁴Ni'cārērā cūrē sirutuwijaa, cū weresere tu'orā, Jesure ējōpeocārā niwā. Ni'cū Dionisio wāmetigu Areópagoru āpērā wiorā me'rā nerēwuagu nicu niwī. Apego Dámari wāmetigo, tojo nicā āpērā Jesure ējōpeocārā niwā.

Pablo Corintopu weeseti'que ni'i

18 Pablo Atenapu wéréca be'ro Corinto wāmetiri macāpu wa'acu niwī. ²Topu etagu, ni'cū judío masū Aquila wāmetigure, cū nūmo Priscilare bocaejacu niwī. Ne waropure Ponto wāmetiri di'tacjūpu nicu nimiwī. Be'ro Italia di'tapu macārī wa'acu niwī. Cū topu nīca be'ro tocjū romano masā wioгу Claudio nipe'tirā judío masārē ti di'tapu nirārē wijaduticu niwī. Cū tojo nicā tu'ogu, cū nūmo me'rā Corintopu wa'acu niwī. Pablo cū Corintopu etase dūporoacā na quē'rā ne etarāta nicārā niwā. Pablo topure etāca be'ro ni'cā nūmu na tiropu sijagu wa'acu niwī. ³Na quē'rā cū weronojōta da'rasetirā nicārā niwā. Usebutise su'ti caseri paca me'rā āpērā sjarā wa'arā na miase wi'serire da'rērā nicārā niwā. Te na da'raseticā ī'agū, na tiro na me'rā da'ragu tojacā'cu niwī.

⁴Saurunūcū judío masā na nerērī wi'ipū judío masārē, judío masā nitirārē Jesú ye cjasere cūrē ējōpeoato nígū weregū wa'amujācu niwī.

⁵Be'ro Sila, Timoteo Macedonia di'tapu ní'cārā Pablo cū uono'cārā Corintopure etacārā niwā. Topu na etacā, Pablo su'ti caseri me'rā wi'seri weemi'

quere da'radu'ucā'cu niwī. Cū nipe'tise nūmūrī bu'ero bajuro Jesú ye cjasere bu'ecu niwī. Cū judío masārē “Ō'acū bese'cu marī yoacā yucue'cu Jesú wāmetigu nimi”, ni bu'ecu niwī. ⁶Na pe'e a'tere tu'osi'rīticārā niwā. Tojo weerā cū weremicā, tocjārā cūrē tu'ti, cū weresere ye'sumujācārā niwā. Na tojo weecā ī'agū, cū tu'satisere ī'ogū, cū ye su'tire to cjase di'ta wā'a'quere paasteī'ocu niwī. Narē a'tiro nicu niwī:

—Ō'acū musārē bu'iri da'recā, musā ye bu'iri wa'arosa'a. Yé bu'iri nisome. Musārē yu'u cū ye cjasere weretojapu. Tojo weegu yu'u ni'cācā me'rā judío masā nitirārē Jesú ye cjasere bu'egu wa'agūti, nicu niwī.

⁷Tojo nitojanu'cō, ti wi'ipū ní'cu wijaa, Ticio Justo ya wi'ipū wa'a, nicā'cu niwī. Ti wi'i pe'e na nerērī wi'i pu'toacā nicaro niwū. Justo judío masū nitimigū, Ō'acūrē ējōpeogu nicu niwī. ⁸Apī na nerērī wi'i wioгу Crispo wāmetigu cū quē'rā Jesure ējōpeocu niwī. Nipe'tirā cū ya wi'icjārā Jesure ējōpeorā dia'cū nicārā niwā. Āpērā quē'rā ti macācjārā Pablo cū were'quere tu'orā, pājārā Jesure ējōpeocārā niwā. Na ējōpeotojacā ī'agū, Pablo narē wāmeyecu niwī.

⁹⁻¹⁰Ni'cā nāmi Pablo cārītimigū quē'ese weronojō Jesú cūrē ucūcā tu'ocu niwī:

—A'ti macāpure pājārā yu'ure ējōpeoajā nima. Tojo weerā mu'urē āpērā ne mejēcā weeta basiosome. Yu'u mu'u me'rā nigūti. Tojo weegu uiticā'ña. Yé cjasere ne weredu'uticā'ña. Tojo werenu'cūcā'ña, nicu niwī Jesú Pablore.

¹¹Tojo weegu Pablo ni'cā cū'ma ape cū'ma deco tocjārārē Ō'acū ye que-tire bu'égu, Corintopure tojacu niwī. ¹²Titareta ti di'ta Acaya wioгу Galíō wāmetigu sājācu niwī. Tojo cū wioгу nirī cura judío masā Pablore nē'e, cū

tiropu miacārā niwā. ¹³ Cūrē weresārā, a'tiro nicārā niwā:

—Ā'rī mejēcā ējōpeodutimi. Ūsārē dutise mejētare weedutigu weemi, nicārā niwā.

¹⁴ Pablo yu'tiguti weeri curata Galíó ucūquejocu niwī judío masā cūrē weresā'cārārē:

—Cū ña'arō wéeca be'ro nicā pūrīcārē, yu'u tu'oboapā. ¹⁵ Musā judío masā ye dutise niyucā, musā basu apoya. Yu'u pūrīcā tere ne besosome, nicu niwī.

¹⁶ Tojo nitojanu'cō, topu nirārē cū yarā surarare cō'awīrōduticu niwī. ¹⁷ Na topu nírāta, maata Sóstenes wāmetigure wioḡu ī'orōpu ñe'ea, paacārā niwā. Na paagu judío masā nerērī wi'i wioḡu nicu niwī. Galíó na tojo weecā, tojo ī'arō bajuro ī'acā'cu niwī. Ne cā'mota'aticu niwī.

Pablo Corintopu ní'cu Antioquíapu dajatojaa'que, tojo nicā apaturi cū bu'esijanemo'que ni'i

¹⁸ Pablo peje numurī Corintopure tojacu niwī. Be'ro tocjārā Jesure ējōpeorārē we'eriti, Priscila, Aquila me'rā Siria di'tapu wa'a wa'acu niwī. Topu cū wa'ase dūporo Corintopu ní'cu Cencia wāmetiri macāpu bu'acu niwī. Ti macāputa yucusu me'rā wa'ati dūporo cū poarire seecō'aduticu niwī. Cū todūporopu Ō'acūrē “A'tiro weeguti” ní'quere tu'aja'a nisi'rīgū tojo weecu niwī.

¹⁹⁻²¹ Cūrē séeca be'ro na yucusupu mujāsājāa, dia pajiri maarē pē'a, ape pā'rē Éfeso wāmetiri macāpu etacārā niwā. Topu eta, cū judío masā nerērī wi'ipu sājāa, Jesú ye cjasere judío masā me'rā ucūcu niwī. Ni'cārērā ti wi'i nirā cūrē yoacā tojaduticārā nimiwā. Cū pe'le tojasī'ríticu niwī.

—Yu'u Jerusalépu wa'agu we'e bosenumu yu'ruogu wa'agu. Ō'acū cū hacā, apetero weegu a'tiguti tja, nicu niwī narē. Priscila, Aquila pūrīcā

ti macāputa tojacā'cārā niwā. Pablo ni'cūta to ní'cu yucusu me'rā yu'ruacu niwī.

²² Yu'ruaa, etacu niwī Cesareapure. Topu eta, yucusupu ní'cu dijaa, Jerusalépu wa'agu ma'apu majācu niwī. Jerusalépure etagu, tocjārā Jesure ējōpeorārē añuduti, topu tojacā'cu niwī. Be'ro Antioquíapure yu'ruacu niwī tja. ²³ Topure cārō niquejo, yu'rua wa'acu niwī tja Galacia, Frigia di'ta nise macārīpure. Nipe'tirā Jesure ējōpeorārē nemorō wācūtutuase o'onemowā'cācu niwī.

Apolo wāmetigu cū masārē bu'e'que ni'i

²⁴ Pablo Galacia, Frigia di'tapu sijari curata apī judío masū Jesure ējōpeogu Apolo wāmetigu Éfesopure etacu niwī. Cū Alejandriacjū añurō ucūme'rīgū nicu niwī. Ō'acū ye queti wererā na ojāca pūrī cjasere masīrī masū nicu niwī. ²⁵ Todūporopure āpērā Jesú ye quetire werēcā tu'ocu niwī. Tojo weegu cū weretu'saro me'rā, diacjū nise me'rā āpērārē Jesú ye quetire wereturiacu niwī. Tojo weemigū, Juā cū masārē wāmeye'que dia'cūrē masīcu niwī. Espiritu Santu cū dijata'que pe'ere masīticu niwī. ²⁶ Cū ne uiro marīrō wācūtutuario me'rā judío masā na nerērī wi'ipu Jesú ye quetire werecu niwī. Be'ro Priscila, Aquila tu'ocārā niwā cū weresere. Tere werēcā tu'orā, cūrē na ya wi'ipu miacārā niwā. Topu cūrē añurō Jesú ye quetire cū masītimi'quere diacjūnu'cōcārā niwā.

²⁷ Be'ro Apolo “Acayapu wa'asī'rīsa'a” nicā tu'orā, Éfesocjārā Jesure ējōpeorā cūrē papera ojabosacārā niwā. Ti pūrīrē Acayacjārā Jesure ējōpeorāpure ojao'ocārā niwā. A'tiro ni ojacārā niwā: “Añurō ñe'ña Apolo cū topu ejačā”, ni ojao'ocārā niwā. Ō'acū to Acayacjārārē narē ma'īgū, cū macū Jesure ējōpeocā weecu niwī. Narēta Apolo cū

bu'ese me'ra Acayapu ejagu, wacututu-ase o'onemocu niwi.

²⁸ Cū nipe'tirā i'orōpu judío masārē cū wereme'rise me'ra docaque'amujācā weecu niwī. Cū Ō'acū ye cjase ojāca pūrīpu bu'e, narē werecu niwī:

—Ō'acū cū bese'cu marī yoacā yucue'cu nimi Jesú, nicu niwī. Cū añurō diacjū bu'e wereme'ricā, cūrē na mejēcā nīmasīcārā niwā.

Pablo cū Éfesopu bu'e'que ni'i

19 Apolo Corintopu nirī cura Pablo pe'e ūmuase bu'pare yu'ruaa, Éfesopure ejacu niwī. Topu āpērā Jesure ējōpeorārē bocaejacu niwī.

² Narē sēritiña'cu niwī:

—¿Musā Jesure ējōpeorā, Espiritu Santure ñe'erī? nicu niwī.

Na yu'ticārā niwā:

—Ñe'etiwu. Ūsā “Espiritu Santu nīpu” nicā tu'otirā nicāti, nicārā niwā.

³ —¿To pūrīcārē musā wāmeyeno'ra, ñe'enojō me'ra wāmeyeno'rī? ni, narē sēritiña'nemocu niwī Pablo.

—Juā cū bu'e wāmeyeronojōta ūsārē wāmeyewā, nicārā niwā.

⁴ Pablo narē nicu niwī tja:

—Juā wāmeyecu niwī masā na ña'arō weeseti'quere bujaweti ducayúca be'ro. Juā a'tiro nicu niwī: “Yu'bu be'ro ni'cū a'tigusami. Cūrē ējōpeoya”, nicu niwī. Cū tojo ni were'cuta nimi Jesú, nicu niwī Pablo.

⁵ Cū narē weretojaca be'ro na Jesure ējōpeocā i'agū, wāmeyecu niwī. ⁶ Be'ro na dupopapure cū ye omocārīrē ñapeocu niwī. Tojo weeri curata Espiritu Santu napure dijatacu niwī. Cū narē dijatacā, apemasā ye ucūserē ucūmasītimi'cārā ucūnū'cācārā niwā. Apeye quē'rārē Ō'acū cū weredutisere cū wācūse o'oro me'ra werēcārā niwā.

⁷ Na nipe'tirā nīrā, doce wa'tero ūmua nicārā niwā.

⁸ Pablo ti macāpu nīgū, i'tiarā mujīpū judío masā na nerērī wi'ipu wacututuro me'ra bu'esijagu wa'amujācu niwī. Ō'acū nipe'tirā wioqu nimi nisere na Jesure ējōpeoato nīgū pūrō werecu niwī.

⁹ Āpērā ni'cārērā ti wi'ipu nīrā cū weresere tu'otu'saticārā niwā. Na ējōpeoticārā niwā. Jesú ye cjasere masā na tu'oropu ña'arō bujicā'cārā niwā. Tojo weegu Pablo na me'ra nimi'cu cō'awijaa wa'acu niwī. Nipe'tirā Jesure ējōpeorārē cū me'ra ti wi'ipu nīrārē pijijijaacu niwī. Be'ro cū ūmucorinucū Tirano wāmetigu ya wi'i bu'eri wi'ipu masārē bu'ecu niwī. ¹⁰ Pua cū'ma bu'enu'cūcā'cu niwī. Tojo weerā ti di'ta Asiācārā tu'ope'ticā'cārā niwā Jesú ye quetire. Judío masā, āpērā judío masā nitirā quē'rā mejārōta tu'ocārā niwā cū weresere.

¹¹ Pablo ti macāpu nicā, Ō'acū cū me'rāta peje añuse weei'omujācu niwī.

¹² Tojo weegu Pablo cū basu wa'aticā, āpērā cū ye su'ti bu'icjase tuweecu'que su'tire, cū ye nesurire miamujācārā niwā dutitirā tiro, wātīa sājāno'cārā tiropu. Te me'ra dutitimi'cārā yu'ruamujācārā niwā. Wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōmujāno'cārā niwā.

¹³⁻¹⁴ Titareta āpērā masā wātīa cō'awīrō sijari masā Éfesopure etacārā niwā. Na siete nicārā niwā. Esceva wāmetigu pō'rā ni'cū pō'rāta nicārā niwā. Cū ni'cū judío masā pa'ia wioqu nicu niwī. Na Jesure ējōpeotimirā, Pablo weronojō na quē'rā Jesú wāmerē pisurā, wātīarē cō'awīrōsī'rīmicārā niwā. Tojo weerā wātīa sājāno'cārārē cō'awīrōrātīrā a'tiro nicārā niwā:

—Wātīa musā masāpure nīrārē wījaaduti'i Jesú, Pablo weresijagu wāme me'ra.

¹⁵ Na tojo nicā, wātī narē yu'ticu niwī:

—Yu'u Jesure masi'i. Pablo que'rare masi'i. Musā pūricāre masitisa'a. ¿Noanojō niti musā? nicu niwī.

¹⁶Narē tojo nica be'ro masū wātī sājāno'cu na tiropu bu'puquepejacu niwī. Narē uputu paacu niwī. Cāmida're, na ye su'tire paatū'rēpe'ocā'cu niwī. Ni'cā pe'e narē paacā'cu niwī. Na pe'e ne a'meticārā niwā. Na su'ti marīrā tojarāpu ti wi'ipu ni'cārā omawija wa'acārā niwā. ¹⁷Ti macā Éfesopu nirá judío masā, āpērā judío masā nitirā nipe'tirā tu'ose'sa wa'acārā niwā tojo wa'asere. Tere tu'oucu, Jesure wiopesase me'rā wācūseticārā niwā.

¹⁸Tojo weerā pājārā masā Jesure ējōpeorā, masā na tu'oropu wereyu'rūcārā niwā na toduporopu masārē dojorēseti'quere, na yai weronojō niseti'quere. ¹⁹Pājārā tojo wee'cārā paperare na tenojō bu'e'que turirire masā na i'orōpu ūjūacō'ape'ocārā niwā. Te turiri wapa na ba'paqueocā, cincuenta mil niyeru kujiri wapabujuse kujiri wapatiro wijacaro niwū. ²⁰Tojo wee Jesure pājārā ējōpeonemocārā niwā. Cū ye queti nipe'tiropu se'sacaro niwū.

²¹Be'ro Pablo wācūcu niwī: “Yu'u Jerusalēpu tojaaguti. Topu wa'agu, Macedonia, Acaya di'tapu yu'ruaguti. Jerusalērē cārō niquejo, yu'ruaguti tja Romarē i'asijagu wa'agu”, nicu niwī. ²²Tojo weegu puarā cūrē weetamurārē Timoteo, Erastore Macedoniapu o'óyumu'tācu niwī. Cū pe'e Asia di'taputa tojacā'cu niwī.

Éfesopu cumuca wa'a'que ni'i

²³Titareta Pablo cū Éfesopu nicā, Jesure pājārā ējōpeose ye bu'iri pūrō cumuca wa'acaro niwū. ²⁴Te cumucare wā'cōcu niwī ni'cū Demetrio wāmetigu. Cū asipa'ase plata wāmetisere da'rari masū nicu niwī. Te asipa'ase me'rā Artemisa wāmetigore na ējōpeose

wi'seriācā queosere yee, duamujācu niwī. Artemisa na ējōpeogo na yee'co nico niwō. Te wi'seriācārē duarā Demetrio, āpērā cū me'rā da'racoterā pajiro wapata'amujācārā niwā. ²⁵Be'ro pājārā Jesure ējōpeocā i'agū, cū me'rācārā, āpērā na weronojō da'rasitirārē neocūcu niwī. Na nérēca be'ro narē nicu niwī:

—Musā añurō masi'i. Marī a'te da'rasitise me'rā añurō wapata'a nicā'a. ²⁶Musā quē'rā Pablo weresere tu'oña'ña. “Marī ējōpeorā masā queose yee'cārā catise cuorā mejēta nima. Ō'acū weronojō nitima”, ni weresijagu weemi. Cū tojo were'quere a'tocjārā pājārā ējōpeorā weema. A'tocjārā dia'cū ējōpeosetirā weetima. Pājārā ējōpeorā weema. A'ti di'ta Asiācārā quē'rā cū weresere ējōpeoma. ²⁷Tojo weero marirē a'te wiopesabutia'a. Marī da'rasere masā ña'arō wācūrāsama. Tere duutirāsama. Apeye quē'rārē marī ējōpeono'gō añubutiago ya wi'i mejō nirī wi'i tojacārōsa'a. A'tocaterore Asiācārā, nipe'tirocjārā core ējōpeoma. Masā Pablo weresere ējōpeorā, siape me'rā core ējōpeodu'ucā'rāsama, nicu niwī Demetrio.

²⁸Na cū tojo nicā tu'orā, uputu ua, caricūcārā niwā:

—Artemisa Éfesocjārā wiogo añubutiago nimo.

²⁹Āpērā quē'rā tere tu'o, to nirá waroa añurō caricūse'sa wa'acārā niwā. Tojo caricūrāta Gayo, Aristarco wāmetirārē ñe'e, sojaro me'rā wejewā'cācārā niwā pajiri wi'i ti macācārā na nerērī wi'ipu. Na Macedoniācārā Pablo me'rā sija'cārā nicārā niwā. ³⁰Pablo quē'rā cū basu masā pājārā tiropu na me'rā ucīgū wa'agu wa'asī'rīmicu niwī. Āpērā Jesure ējōpeorā pe'e cūrē wējēbosama nīrā, ne du'uo'oticārā niwā. ³¹Āpērā quē'rā Asiācārā wiorā Pablo me'rācārā queti o'ócārā niwā cūrē:

—Masā pājārā wa'teropu ne wa'aticā'to, ni queti o'ócārā niwā.

³²Na topu nerērā mejēcā dia'cū no'lo na uaro caricūma'acā'cārā niwā. Na ĵe'ro weerātirā a'topu marī nerēti? nisere ne masīticārā niwā. ³³Na pājārā ti wi'ipu nirī curata masā i'lorōpu judío masā na acaweregu Alejandro wāmetigure tuuquenu'cōcārā niwā. To caricūrārē wereato nírā tojo weecārā niwā. Cū tocārōta di'tamarīato nīgū narē omocā me'rā weequocu niwī. Ūsā judío masā bu'iri moo'o nisere weresī'rīmicu niwī. “Pablo cū weresijase ūsā ye cjase mejēta ni'i”, nisī'rīmicu niwī. ³⁴Na cūrē judío masū nimi ni i'amasīrā, ā'rī quē'rā Artemisare ējōpeotisasi nírā, maata ni'cārō me'rā caricūmajācārā niwā:

—Artemisa Éfesocjārā wiogo añubutiago nimo. Pua hora tere tojo caricūnu'cūcā'cārā niwā.

³⁵Be'ro ni'cū ti macācjārā wiogupu narē di'tamarīcā weecu niwī. Narē nicu niwī:

—Marī a'ti macā Éfesocjārā Artemisa añubutiago ējōpeori wi'ire co'terā ni'i. Co queose u'musepu dijati'quere co'terā ni'i. Nipe'tirocjārā a'tere masisama. ³⁶“Musā tere co'terā niwe'e”, ne ni'cū marīrē nīmasītisami. Tojo weerā musā uasere tocārōta du'uya. Diacjū wācūmu'tātimirā, ña'arō weeticā'ña. ³⁷Ā'rā musā miiti'cārā apeyenojōcā marī ējōpeose wi'seri cjasere ne yajaticārā niama. Marī ējōpeogore yabiticārā niama. Na weetimicā, musā narē mejō waro miiticārā niapu. ³⁸Demetrio, cū me'rā da'rārā āpērā masārē weresāī'rīrā, marīrē besewuoropu weresārā wa'ato. Te niatjeta na'irō beseri masā beserā niama. ³⁹No'lo apeyenojō musā uasere sērīsī'rīrā, wiorā na a'ti macācjārārē nerēdūtīcā, musā uasere ucūña. ⁴⁰Ni'cācā marī

caricū'quere romano masā wiorā “Marīrē yu'rūnu'cārā weesama”, ni wācūrāsama. Marī tojowarota caricūrō bajuro caricūma'acārā weeapu. Tojo weerā romano masā na weresācā, marīrē de'ro ni yu'tita basiotisa'a, nicu niwī Éfesocjārā wiogu.

⁴¹A'te ucūyapati, “Tocārōta ni'i”, nicu niwī. Cū “Musā ye wi'seripu wa'aya” nicā tu'orā, wijaastepe'tia wa'acārā niwā.

Pablo Macedonia di'tapu, Grecia di'tapu cū sija'que ni'i

20 Cumuca pe'tīca be'ro Pablo Jesure ējōpeorārē werecasanu'cōgūti pijiocu niwī. Cū wérēca be'ro narē we'eriti, wa'a wa'acu niwī Macedonia di'tapu. ²To cjase macārīpu yu'ruagu, tocjārārē cū werese me'rā nemorō wācūtutuase o'onemowā'cācu niwī. Tojo weewā'cā, ejacu niwī Grecia di'tapure. ³Topu i'tia mujīpū tocjārā me'rā tojacu niwī. Be'ro cū Siriapu yucusu me'rā wa'aguti weemigū, queti tu'ocu niwī judío masā mu'urē wējērātīrā weeama nise quetire. Tojo weegu “Mejārō yu'u a'tīca ma'a Macedoniaputa wa'aguti tja”, ni wācūcu niwī. ⁴Cū wa'acā, cū me'rā wa'acārā niwā Bereacjū Sópater wāmetigu, Tesalónicacjārā puarā Segundo, Aristarco wāmetirā. Tojo nicā Derbecjū Gayo wāmetigu wa'acu niwī. Apī Timoteo, āpērā Asiacjārā puarā Tíquico, Trófimo wāmetirā wa'acārā niwā. Be'ro Filipopure etawā. Yu'u quē'rā Luca Filipopu ní'cu wa'awu tja na me'rā. ⁵Na ūsā duporo Filipopu ní'cārā wijawā'cāwā. Ūsārē Troapu co'tecārā niwā. ⁶Pá bucuase me'rā morētica ba'ari bosenumu be'ro ūsā quē'rā Pablo me'rā narē sirutuwu Filipopu ní'cārā. Tojo sirutuwā'cārā, yucusu me'rā na wa'a'caroputa ūsā quē'rā wa'awu. Wa'a, ni'cāmocuse

nɔmɔrɪ be'ro Troapɔre ejawɔ. Topɔ ɔsɔ me'rɔcɔjɔrɔ ɔsɔrɛ pɔtɛrɪwɔ. Topɔre ni'cɔ semana tojɔnɪwɔ.

**Pablo Troapɔ burɔdija
wɛrɪ'cupɔre masɔ'que ni'i**

⁷ Soorinɔmɔ nɔamipɔ pɔtɛrɪrɔtirɔ nerɛwɔ. Pablo pɔtɛrɪse ɔɔporo masɔrɛ bu'ewɪ. Cɔ ape nɔmɔ wijaguti weeyugɔ, narɛ yoacɔ bu'ewɪ. Tɛɛ nɔami decopɔ bu'edu'uwɪ. ⁸⁻⁹ ɔsɔ i'tia casatiri wi' bu'lica tucɔpɔ nerɛwɔ. Ti tucɔpɔre peje sɪ'osepa niwɔ. Ni'cɔ ma'mɔ Eutico wɔmetigu ventana sopepu dujiwɪ. Pablo yoacɔ ucɔyucɔ, cɔrɛ wɔja ejayɔ'ruacarɔ niwɔ. Cɔ cɔrɪyɔ'rumajɔ wa'a, burɔdija wa'awɪ nucɔcɔpɔ. Ti tucɔpɔ ni'cɔrɔ cɔ tɪropɔ dija, cɔ wɛrɪ'cupɔre wejewa'cɔ ɔɔpowɔ. ¹⁰ Pablo quɛ'rɔ dijaa, mu'rɪque'a, cɔrɛ paabu'a wejewa'cɔwɪ. "Catimi yujupɔ. Wɔcɔque'titicɔ'nɔ", niwɪ. ¹¹ Pablo cɔrɛ masɔca be'ro ɔsɔ apaturi mɔjɔwɔ ti tucɔpɔtɔ tja. Cɔ ɔsɔrɛ sɔ'ori pɔtɛrɪse o'o, ucɔnemowɪ tja tɛɛ bo'reste dijaticɔpɔ. Be'ro weretojanɔ'cɔ, wijaa wa'awɪ. ¹² Cɔ wa'ɔca be'ro Eutico wɛrɪ'cupɔ masɔ'cure topɔ nerɛ'cɔrɔ cɔ ya wi'ipɔ miawɔ. Cɔ masɔcɔ, na pɔrɔ e'catise me'rɔ tojawɔ.

**Pablo quɛ'rɔ Troapɔ ni'cɔrɔ Mileto
wɔmetiri macɔpɔ wa'a'que ni'i**

¹³ Be'ro Pablo ɔsɔrɛ Troapɔ nirɔrɛ diapɔ wa'ayudutiwɪ Asɔ wɔmetiri macɔpɔ. Tojo weerɔ topɔ wa'awɔ. Pablo cɔ wa'asɪ'rɪ'caronojɔta ma'apɔ wa'acɔ niwɪ. ¹⁴ ɔsɔ cɔrɛ Asɔpɔ bocaaja, cɔ ɔsɔ me'rɔ diapɔ wa'awɪ. Be'ro tja ɔsɔ Mitilene wɔmetiri macɔpɔ wa'awɔ. ¹⁵ Topɔ eja, ape nɔmɔ yɔ'ruawɔ Quɔ wɔmetiri nɔcɔrɔ pɔ'topɔ. Topɔ cɔrɪ, ape nɔmɔ yɔ'ruawɔ tja. Yɔ'ruaa, ejawɔ Samos wɔmetiri nɔcɔrɔpɔre. To yɔ'ruaa, ejawɔ Trogilio wɔmetiri macɔpɔ tja. Topɔ

cɔrɪwɔ. Ape nɔmɔ wa'a, ejawɔ Mileto wɔmetiri macɔpɔ. ¹⁶ Asiapɔre yoacɔ nisɪ'rɪtigɔ, "ɛfesore diacɔ yɔ'ruarɔ", niwɪ Pablo. Cɔ sojayɔ'ruawɪ. Apetero weegɔ cɔrɛ basiocɔma, Pentecostɛ bosenuɔ ɔɔporo maata Jerusalɛpɔre niyusɪ'rɪtojawɪ.

**Pablo ɛfesocɔjɔrɔ Jesure ɛjɔpeorɔrɛ
sɔ'ori nirɔrɛ weretɔ'que ni'i**

¹⁷ Miletopɔ nɔgɔta, ɛfesocɔjɔrɔ Jesure ɛjɔpeorɔrɛ sɔ'ori nirɔrɛ Pablo queti o'owɪ:

—Topɔre wa'awe'e. A'topɔ yɔ'ure pɔtɛrɪ ucɔrɔ a'tia, nɔ'owɪ.

¹⁸ Na etacɔ i'a, narɛ niwɪ:

—Mɔsɔ aɔnurɔ masɪ'i yɔ'ɔ mɔsɔ wa'teropɔre weeseti'quere. Yɔ'ɔ ne waro Asiapɔ etagɔ weesetinɔ'cɔ'quere, tɛɛ yɔ'ɔ nitɔogɔpɔ weeyapada'reo'quere mɔsɔ aɔnurɔ masɪsa'a. ¹⁹ Yɔ'ɔ marɪ wiogɔ dutiro weeri masɔ nɔgɔ, "Yɔ'ɔ masɪrɔ me'rɔ ucɔ'u", ne nitiwɔ. Masɔ Jesure ɛjɔpeoticɔ uticɔti. Yɔ'ure judɔ masɔ na wɛjɛsɪ'rɪ wapacɔ, yɔ'ɔ pi'eticɔti. ²⁰ Yɔ'ɔ mɔsɔ nerɛwɔaropɔ, no'o mɔsɔ ye wi'seripɔ mɔsɔrɛ weetamusenojɔrɛ ya'yiotiwɔ. Werepe'ocɔ'wɔ. ²¹ Judɔ masɔrɛ, judɔ masɔ nitirɔ quɛ'rɔrɛ a'tiro werewɔ: "Mɔsɔ nɔ'arɔ weesetisere bujaweti ɔcayuya. Jesú marɪ wiogɔre ɛjɔpeoya", niwɔ. ²² Yɔ'ɔ ni'cɔrɔcɔ Jerusalɛpɔ wa'agɔ we'e Espɪritu Santu yɔ'ure duti'caronojɔta. Topɔ yɔ'ure de'ro wa'aro wa'arosa'a. Masɪtisa'a. ²³ A'te dia'cɔrɛ masɪ'i. Nipe'tise macɔrɪpɔ yɔ'ɔ wa'asetirinucɔ Espɪritu Santu yɔ'ure werewɪ: "Masɔ mu'urɛ bu'iri da'reri wi'ipɔ sɔrɔ, mu'urɛ pi'eticɔ weerɔsama", ni werewɔ. ²⁴ Na yɔ'ure "Tojo weerɔsama" nimigɔ, wɔcɔque'tiwe'e. Yɔ'ɔ catiri ɔmɔcore ma'iwe'e. Marɪ wiogɔ Jesú cɔ da'rase cɔu'que pɔrɪcɔrɛ pe'osɪ'rɪsa'a. ɔ'acɔ

masā nipe'tirārē ma'imi nise quetire weredutiwī yu'ure.

²⁵»Yu'u musā tiropu nígū, Ō'acū nipe'tirā wioḡu nimi nise quetire weresijawu. Ni'cārōacārē “Musā ne ni'cū yu'ure ī'anemosome majā”, ni tu'oña'sa'a. ²⁶⁻²⁷Yé bu'iri nisome musā u'musepu wa'aticā. Yu'u musārē te niatjereta werepe'ocā'wū. Nipe'tise Ō'acū musārē wereduti'quere ne cā'rōacā ya'lyotiwū.

²⁸»Musā basu pe'e co'teya. Éfesopu tojaarā, āpērā Espíritu Santu musārē co'tedutino'cārā quē'rārē co'teya. Ō'acū macū wērise me'rā na quē'rā marī weronojōta cū pō'rā nima. Tojo weerā narē oveja co'terā na yarā ovejare añurō co'terā weronojōta añurō co'teya. ²⁹Yu'u wa'áca be'ro āpērā nisoori masā a'tirāsama. Yaiwa ovejare ba'a'caro weronojō musā Jesure ējōpeomi'quere pe'ticā weesī'rīrāsama. ³⁰Musā tiro nirá quē'rā Jesure ējōpeorārē na bu'ese pe'ere sirutuato nīrā nisoose wā'cārāsama. ³¹Tojo weerā musā na nisoori nīrā, añurō co'teya. Wācūña. I'tia cū'ma umucori, ñamiri nipe'tirā musā nīrāñucūrē utise me'rā bu'ewu.

³²»Ni'cārōacārē majā musārē co'teato nígū yu'u Ō'acūrē sēribosacūgūti. Cū ye cjase quetire tu'orā, musā masīrāsa'a Ō'acū masārē ma'isere. Cū musārē tutuacā weegusami. Ō'acū “Nipe'tirā yu'u bese'cārārē añuse o'oguti”, nicu niwī. Cū ní'caronojōta musārē o'ogusami. ³³Yu'u ne uotiwū āpērā ye niyerure, na ye su'tire. ³⁴Musā añurō masī'i. Yu'u basu da'rase wapa me'rā nipe'tise yu'u, yu'u me'rācārā uasenojōrē bocawu. ³⁵Yu'u tojo wéégū, āpērārē weetamusere musārē ī'owū. Marī tojo da'ratjīārāta, pajasecuorārē weetamurōua'a. Wācūña Jesú marī wioḡu cū ní'quere. “Apeyenojō o'ogū pe'e ñe'legū nemorō e'catisami”, nicu niwī Jesú, ni weretuowī Pablo

Éfesocjārā Jesure ējōpeorārē su'ori nīrārē.

³⁶A'tere tojo nitojanu'cō, Pablo na nipe'tirā me'rā ejaque'a, ñubuewī. ³⁷Ñubuetaja, na nipe'tirā utitjīārā, pūrō ma'ise me'rā cūrē paabu'a, we'eritituowā. ³⁸Na “Musā yu'ure ī'anemosome majā” nicā tu'o'cārā nitjīārā, pūrō bujawetirā tojawā. Be'ro cūrē peta yucusupu ba'pati tuusoowā.

Pablo Jerusalépu wa'a'que ni'i

21 Éfesocjārā Jesure ējōpeorārē su'ori nīrārē we'eritituo, yucusu a'medo'cawujopu mujāsājāa, wa'a wa'awu. Wa'a, diacjū pē'a ejawu Cos wāmetiri macāpu. Topu cārī, ape nūmu yu'ruawu Roda wāmetiri macāpu. Ti macārē yu'ruaa, ejawu Pátara wāmetiri macāpu tja. ²Toputa ūsā apewu me'rā Fenicia tiro wa'apjūpu mujāsājāa, wa'a wa'awu. ³Wa'a, Chipre nūcūrōrē ī'awā'cā, ti nūcūrō cūpe pe'e tojawu. To yu'ruaa, Siria di'tapure etawu. Eta, Tiro wāmetiri macāpu majāwū. Topu tiwu da'rarā apeque na duredijocā, ūsā quē'rā tiwupu sāña'cārā dijaawu. ⁴Topu ūsā Jesure ējōpeorārē bocaejawu. Na me'rā ni'cā semana tojánīwū. Na Espíritu Santu masīse o'ono'cārā Pablōre “Mu'u Jerusalépu wa'aticā'ña mu'urē wējērī”, ni werewā. ⁵Na tojo nimicā, ūsā “Ticuse nūmurī tojarāti” nīca be'ro wa'a wa'awu tja. Ūsārē nipe'tirā, na nūmosānumia, na pō'rā ba'patitowā petapu. Ūsā nipe'tirā nūcūporopu ejaque'a, Ō'acūrē ñubuewu. ⁶Ñubuetaja we'eriti, ūsā yucusupu mujāsājāwū. Na pe'e quē'rā na ye wi'seripu tojaa wa'awā.

⁷Ūsā Tiro wāmetiri macāpu ní'cārā yu'ruaa, etawu tja Tolemaida wāmetiri macāpu. Topu Jesure ējōpeorārē añuduti, ni'cā nūmu na me'rā tojawu. ⁸Ape nūmu yu'ruaa, etawu tja Cēsareapure. Topure eta, ūsā Felipe Ō'acū

ye queti werecusiagu ya wi'ipu cārīwū. Cū me'rā topu tojacā'wū. Felipe toduporo Jerusalépure āpērā seis me'rā ba'ase etiacıu na besecú'cu niwī. ⁹Cū me'rā cū pō'rā numia ba'paritirā numia marāpusumua moorā niwā. Na Ō'acū cū ucū'quere wereturiari masā niwā.

¹⁰Ūsā pejeti nūmūī nīca be'ro ni'cū Judeacıjū Agabo wāmetigu etawī. Cū Ō'acū ucū'quere wereturiari masū niwī. ¹¹Ūsā tiro eja, Pablo ya da ejerituri dare mii, cū basu cū ye omocārī, cū ye du'pocārīpu du'tewī. Du'tetoja, ūsārē niwī:

—Espíritu Santu a'tiro niami yu'ure: “Mū'u a'ti da me'rā du'te'caro weronojō judío masā Jerusalépu a'ti da wiogure du'terāsama. Na judío masā nitirārē o'orāsama cūrē ña'arō weedutirā”, niami Espiritu Santu, niwī Agabo.

¹²Cū tojo nicā tu'orā, ūsā, āpērā Cesareacıjārā Pablōre “Ne Jerusalépu wa'aticā'ña”, nimiwū.

¹³Cū pe'e ūsārē niwī:

—Musā ne utiticā'ña. Yu'ure tojo weérā, uputu bujawetise o'orā wee'e. Na yu'ure du'tesi'ricā, yu'u narē “Du'teticā'ña”, nisome. Jerusalépu na yu'ure Jesú ye bu'iri wējēsī'ricā, yu'u e'catise me'rā wērigūti, niwī Pablo.

¹⁴Ūsā cūrē de'ro cā'mota'amasīti, Ō'acū cū de'ro haro weeato nīrā tojo du'ucā'wū.

¹⁵To be'ro ūsā, ūsā ye dure, Jerusalépu wa'a wa'awū. ¹⁶Āpērā pejetirā to Cesareacıjārā, Jesure ējōpeorā ūsārē ba'patiwa'cāwā. Ni'cū na me'rā Mnasó wāmetigu yoacā Jesure ējōpeosetigu Chipre nūcūrōcju niwī. Ūsā cū ya wi'ipu Jerusalépure cārīrā wa'awū.

**Pablo Jerusalépu Santiago,
āpērā Jesure ējōpeorā su'ori
nirā me'rā ucū'que ni'i**

¹⁷Ūsā Jerusalépure etacā, ūsārē Jesure ējōpeorā e'catise me'rā pōtērīwā.

¹⁸Ūsā etāca nūmū ape nūmū pe'e Pablo Santiagore ī'agū wa'agu, ūsā me'rā wa'awī. Topure nipe'tirā Jesure ējōpeorārē su'ori nirā cū me'rā niwā.

¹⁹Pablo narē añudutitoja, judío masā nitirā tiropu nipe'tise Ō'acū cū me'rā wee'quere ni'cārē tenūcū wereburōwī.

²⁰Narē tojo ni wérēca be'ro Ō'acūrē na e'catise o'owā. Be'ro Pablōre niwā:

—Mū'u añurō masīsa'a. Pājārā waro judío masā Jesure ējōpeorā nima. Na Moisé cū duti'quere nipe'tirārē pūrō weedutirā weema.

²¹Āpērā masā a'tiro ni ucjama mū'urē. “Mū'u judío masā nitirā ya di'tapu nīgū, judío masā topu nirārē Moisé duti'quere weedutitiaporo. Na pō'rā ō'rēcju yapa caserore yejecō'adutitiaporo. Tojo nicā marī judío masā weesetisenojō quē'rārē weedutitiaporo”, tojo ni ucjama āpērā mū'urē.

²²Na mū'u a'topu eja nise quietire tu'orā, nerērāsama. To pūrīcārē ¿de'ro weesi'risari? ²³Mū'u a'tiro weecā, añubosa'a. Ūmua ba'paritirā nima a'tore. Na Ō'acūrē “Apeyenojō tojo weerāti”, nicārā niama.

²⁴Na me'rā mū'u Ō'acū wi'ipu wa'aya. Na Moisé duti'caronjōta weerā weema. Na ña'arō niseti'quere Ō'acū na me'rā añurō e'catidutirā ducayurā weema. Mū'u quē'rā na weronojōta weeya. Nipe'tise wa'icūrā na Ō'acūrē ūjūamorōse wapare narē mū'u wapayebosaya. Mū'u tojo wéeca be'ro na poarire seecō'adutirāsama. Nipe'tirā judío masā mū'u tojo weecā, mū'urē queti “Tojo nima'acārā weepā”, nirāsama.

“Cū quē'rā Moisé duti'quere añurō weegū nimi”, nirāsama.

²⁵ »Ûsã sō'onícateropu Jesure ējōpe-orā judío masā nitirārē papera dutiri pūrī ojatojawu na weeatjere. Wa'icu di'i āpērānojōrē Ō'acū mejētare ējōpe-orā na wējē ūjūamorō ñubuepeo'quere ba'adutitiwu. Nipe'tirā wa'icūrā ye díre, wa'icūrā na wāmuta ārūasure'cārānojōrē ba'adutitiwu. Āpērārē a'metārādutitiwu na ñumosānumia, na marāpusumua nitirārē, ni ojaowu judío masā nitirārē, niwā Jesure ējōpeorā su'ori nirá Pablore.

²⁶ Pablo pe'e "Jau", niwī.

Tojo weegu sō'onícārā ba'paritirārē mīaa, ape numu pe'e na ña'arō niseti'quere du'u ducayurā wa'arā Ō'acū wi'ipu wa'awā. Ti wi'i Ō'acū wi'ipu sājāa, Pablo pa'ire wrecu niwī:

—Ni'cā semana du'sa'a ā'rā ña'arō niseti'quere du'u ducayuatjo. Nituori numurē na masānucū ovejare wējē o'orāsama Ō'acūrē, nicu niwī Pablo.

Pablore Ō'acū wi'i po'peapu nigūrē ñe'e wijaa'que ni'i

²⁷ Na ña'arō niseti'quere ducayu, na añurō tu'ajaboro āpērā judío masā Asi-acjārā Pablore cū Ō'acū wi'ipu nicā i'acārā niwā. Cūrē i'arā, āpērā masā ti wi'ipu nirārē uarosājācā weecārā niwā. Na cūrē ñe'ea, caricūcārā niwā:

²⁸ —Ûsã acawererā, ūsārē weetamurā a'tia. Ā'rīta nimi nipe'tiro marīrē ña'arō ucūse me'rā dojorēcusia'cu. Cū "Judío masā ña'a nima", nicusiami. "Moisé cū duti'que wapamarī'i", nimi. A'ti wi'i Ō'acū wi'i quē'rārē "Ña'a ni'i", ni bu'ecusiagu weeamī. Apeyema tja griego masārē a'ti wi'ipure miisājāti-apī. Judío masā nitirā griego masā a'ti wi'ipure de'ro sājātita basiowe'e. Cū a'tiro wéegu, a'ti wi'i ña'ase marīrī wi'ire dojorēgū weepī, ni weresācārā niwā.

²⁹ Na toduporo Éfesocjū judío masū nitigu Tróximo wāmetigure Pablo me'rā nicā i'acārā niwā macāpu. Tojo i'a'cārā

nitjārā, na "Cūrē Ō'acū wi'ipu mi-isājāapī", ni wācūcārā nimiwā.

³⁰ Na tojo nicā tu'orā, ti macācjārā nipe'tirā uarosājāwā. Tojo weerā sojaro me'rā na omasājāa, Pablo tiropu eja, cūrē ñe'e, Ō'acū wi'ipu nigūrē wejew-ijaawā te sope pu'topu. Be'ro maata ti wi'i soperire añurō bi'acā'wā cū ti wi'ipu du'ti sājārī nírā. ³¹ Na Pablore wējērātirāpu weemiwā. Na wējēsī'rīrī cura āpērā masā surara wiogupure wererā wa'acārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Nipe'tirā a'ti macā Jerusalécjārārē cumuca wa'aro weepu, ni wrecārā niwā surara wiogupure. ³² Cū te que-tire tu'ogu, cū yarā surarare nerēduti, āpērā cū me'rācjārā wiorā quē'rārē neo, omawā'cāticārā niwā na tiropu. Be'ro na tojo a'ticā i'arā, Pablore paami'cārā paadu'ucā'wā.

³³ Be'ro surara wiogu Pablo pu'topu wa'a, cū yarā surarare ñe'eduti, pua da cōme dari me'rā du'tedutiwī. Tojo weetajaca be'ro masārē "¿Noa niti ā'rī? ¿De'ro weeati?" ni sērītiña'wī.

³⁴ Cū tojo nicā, masā pe'e apī mejēcā, āpērā quē'rā mejēcā no'o uaro caricū-ma'acā'wā. Tojo weegu surara wiogu pe'e ne diacjū tu'oejatiwī. Tojo tu'oti, cū yarā surarare miadutiwī na surara nirī wi'ipu. ³⁵⁻³⁶ Na topu cūrē miacā, pājārā masā narē sirutu'wā. Sirutu, pūrō caricūwā:

—Cūrē wējēña, niwā. Tojo weerā surara na ya wi'i sope pu'to mujārōtiro ejarā, masā "Cūrē wējēña" nicā tu'orā, surara Pablore miiwuamujāwā.

Pablo surara wiogu me'rā cū ucū'que ni'i

³⁷ Ti wi'ipu eja, cūrē o'osōrōrātirā weeri cura Pablo surara wioгурe griego ye me'rā "Yū'cu mu'cu me'rā ucūsi'rīsa'a", nicu niwī. Cū ucūcā tu'ogu, surara wiogu pe'e "¿Mu'cu griego yere masīti? ³⁸ ¿To pūrīcārē cārū sō'onīcu Egiptocjū

masārē neocūu weetjāgū, romano masā wiorā me'rā a'mewējē'cu mejēta niti? Pājārā wējēri masārē ba'paritisetiri mil nī'cārārē cū yucu marīrōpu miacu niwī. ¿Mu'u cū mejēta niti?" ni sērītiña'cu niwī Pablore.

³⁹ Pablo cūrē yu'ticu niwī:

—Niwe'e. Yu'u judío masū, Tarso wāmetiri macācjū ni'i. Tarso mejō nirī macā mejēta ni'i Cilicia di'tapure. Yu'u ā'rā masā me'rā ucūsi'rīsa'a, nīcu niwī.

⁴⁰ Cū tojo nicā tū'ogu, surara wiogu “Jau. Ucūña”, ni yu'ticu niwī. Tojo weegu Pablo mujārōpu nu'cūgūta, omocā me'rā masārē di'tamarīdutiwī. Na di'tamarīcā ī'a, Pablo masārē na ye hebreo ye me'rā ucūwī.

22 —Yu'u acawerērā, yu'ure tu'oya. Yu'u musārē yé cjasere wereguti musā yu'ure “Bu'iri moomi” niato nīgū, niwī.

² Be'ro Pablo na ye hebreo me'rā ucūcā tū'orā, nemorō di'tamarīawā. Pablo narē niwī:

³ —Yu'u judío masū ni'i. Cilicia di'tacjū, ni'cā macā Tarso wāmetiri macāpu bajuawu. A'ti macā Jerusalépu añurō masātu'ajanu'cōwū. Yu'ure bu'e'cu Gamalie niwī. Moisé marī ñecūsūmuarē duti'quere nipe'tisere bu'e'pe'ocā'wū. Musā a'tocaterore Ō'acū cū duti'quere weesetironojōta yu'u quē'rā añurō tojota weewu.

⁴ Yu'u todūporopure Jesure ējōpeorārē ña'arō weecūcāti. Ejeripō'rā añucāti téé no'o āpērārē wējētu'ajanu'cōgūpu. Ūmua, numiarē ñe'e, narē bu'iri da'reri wi'ipū sōrōmujāduticāti. ⁵ Pa'ia wiogu, nipe'tirā judío masā wiorā “Tojota weewī cū”, ni masīsama. Nāta yu'ure papera apobosatjīarā o'ówā Damascocjārā judío masā marī acawerērārē. Yu'u ti pūrī me'rā Damascocjārā Jesure ējōpeorārē ñe'egū wa'amīwū. A'ti macā Jerusalépu

narē miiti, bu'iri da'reguti nīgū, tojo weemiwū.

Pablo cū dūcayuse quetire masārē were'que ni'i

⁶ »Damascopu yu'u ejaguti weeri cura dajaritero nicā wācūña marīrō u'musepu bupo ya'baro weronojō yu'u tiro asistēdijati bo'reyua wa'awu. ⁷ Tojo wa'acā, yu'u nucūcāpu buruque'a wa'acāti. To be'roacā ni'cū yu'ure ucūcā tū'owu. “Saulo, ¿de'ro weegu yu'ure ña'arō weegu weeti?” niwī.

⁸ »Tere tū'o, yu'u cūrē yu'tiwu: “¿Noa niti mu'u?” niwū.

»Cū pe'e “Yu'u Jesú, Nazarecjū, mu'u ña'arō weesī'rī wapagú ni'i”, niwī. ⁹ Yu'u me'rā wa'a'cārā quē'rā te asistesere ī'acārā niwā. Tere ī'arā, ūcua wa'acārā niwā. Yu'ure cū ucū'que pe'ere tū'otīcārā niwā. ¹⁰ Jesú tojo nicā tū'o, “Yu'u wiogu ¿de'ro weegusari?” ni sērītiña'wū cūrē.

»Cū yu'ure yu'tiwī: “Wā'cānu'cāña. Wa'aya Damascopu. Topu mu'urē ni'cū weregusami nipe'tise yu'u mu'urē weedutiatjere”, nío'owī. ¹¹ Yu'ure cū asistē'que ne caperi bajuticā weecāti. Tojo weerā yu'u me'rācjārā Damascopu su'ori wa'arā, yu'ure tūawā'cāwā.

¹² »Ti macāpure ni'cū Ananía wāmetigu, Moisé duti'quere weenu'cūrī masū niwī. Nipe'tirā judío masā Damascopu nirā cūrē “Añugū nimi”, ni ī'awā. ¹³ Yu'u ti macāpu etāca be'roacā Ananía yu'ure ī'agū ejawī. Cū yu'ure niwī: “Saulo, mu'u apaturi ī'agūsa'a tja.” Cū tojo nirī curata yu'u apaturi ī'acāti tja. Tojo wa'acā, cūrē ī'awū yu'u tiro nu'cūgūrē.

¹⁴ »Be'ro yu'ure niwī: “Ō'acū marī ñecūsūmua ējōpeo'cu dūporopu mu'urē besecu niwī. Ō'acū cū ūaro mu'urē masiāto ni, cūucu niwī. Tojo nicā cū macū Jesú ña'ase moogūrē ī'a, cū ucūsere tū'oato nīgū cūucu niwī.

¹⁵ Nipe'tirārē nipe'tiropu mu'u i'a'quere, mu'u tu'o'quere Jesú ye quetire mu'u werecusiagu wa'agusa'a. ¹⁶ ¿Ñe'enojō pe'e basioweti mu'urē? Basio'o pūrīcā. Wāmeyedutiya. 'Yu'u Jesure ējōpeo'o, yu'u ña'arō wee'quere acobojoya', ni sērīña Ō'acūrē", niwī yu'ure Ananía.

Pablo judío masā nitirā tiropu Ō'acū cūrē wa'aduti'quere were'que ni'i

¹⁷ »Tojo wa'áca be'ro yu'u Damascopu ní'cu tojátiwu a'ti macā Jerusalépu. Tojata, ñubuegu wa'awu Ō'acū wi'ipu.

¹⁸ Yu'u ñubueri cura cārītimigū quē'ese weronojō Jesure i'acāti. Jesú yu'ure niwī: "Quero a'ti macā Jerusaléē wiyayá. A'ti macācārā yé quetire mu'u weresijacā, ne ējōpeosome", niwī.

¹⁹ »Yu'u tere tu'o, cūrē niwū: "Yu'u wioгу, na añurō masīsama yé cjasere. Nipe'tise judío masā na nerēse wi'serīncū mu'urē ējōpeorārē a'masājāa, narē ñe'e, bu'iri da'eri wi'ipu cūu, paapēcūuwū. ²⁰ Esteba mu'u ye queti were'cure na wējērī curare yu'u quē'rā topūta i'anu'cūwū. Na ye su'ti bu'icjasere co'tebosawu. 'Añurō wéerā, tojo weebata'ma', ni wācūsetinu'cūwū", ni werewu Jesure.

²¹ »Jesú yu'ure niwī: "Wa'aya. Yu'u aperopu yoaropu o'óguti wee'e mu'urē judío masā nitirā tiropu", niwī.

²² A'tota Pablo ucūsere tu'otowā. Cū "Yu'ure 'Judío masā nitirā tiropu wa'aya' niwī" nicā tu'orā, uputu caricūwā:

—Cūrē wējēña, ni caricūwā. ²³ Caricūnemo, na uasere i'orā, na ye su'ti bu'icjasere doqueomujā, di'ta marārīrē ōrē wēestequemorōmujāwā.

Pablo surara tiropu weeseti'que ni'i

²⁴ Na tojo weecā i'agū, surara wioгу Pablōre o'osōrōcā'dutiwī na ya wi'i po'peapu. Sōrōtojanu'cō, "¿De'ro weerā tocārō caricūti?" ni masīsī'rīgū Pablōre

tārāgūtigu du'teduticu niwī. ²⁵ Na du'téca be'ro Pablo surara wioгу to co'tegure nicu niwī:

—¿Musā romano masārē bu'iri besemu'tātimirā, tārāta basioti? Basiotisa'a. Romano masārē dutise tojo weedutitisa'a, nicu niwī.

²⁶ Cū tojo nicā tu'ogu, surara cūrē dutibutiagu pe'ere weregu wa'acu niwī:

—Mu'u añurō weepa sī'irē. Romano masūta niāmi cū, nicu niwī cū wioгupure.

²⁷ Cū tojo nicā, surara wioгу Pablo tiropu wa'a, cūrē "¿Nirōta romano masū niti?" ni sērītiña'cu niwī.

Pablo yu'ticu niwī:

—Ūu, romano masūta ni'i, nicu niwī. Cū tojo nicā tu'ogu, ²⁸ surara wioгу pe'e nicu niwī:

—Yu'ua niyeru pajiro wapayewu romano masū nisere sājāgūtigu, nicu niwī.

Pablo pe'e "Yu'u pūrīcā maata wī'magūpūta bajua'cu niwū romano masū nisere", nicu niwī.

²⁹ Cū tojo nicā, cūrē tārābo'cārā uiwijaa wa'acārā niwā. Na surara wioгу quē'rā "Romano masūrē du'tedutiasu" nitjāgū, uia wa'acu niwī.

Pablo judío masā wiorā tiropu cū ní'que ni'i

³⁰ Surara wioгу ape namu pe'e ¿de'ro weerā cūrē weresāpari? ni masīsī'rīgū, pa'ia wiorā, āpērā nipe'tirā judío masā wiorārē nerēduticu niwī. Tojo weegu Pablōre na du'te'que cōme darire pāa, na wiorā tiropu pijiwā'cācu niwī.

23 Pablo wiorārē i'agūta i'a, narē nicu niwī:

—Nipe'tiro yu'u catiro pōtēorō Ō'acū cū i'orōpu nipe'tise cū uaro weenu'cūcā'a. Tojo weegu yu'u wācūque'tiro marīrō nicā'a, nicu niwī.

² Cū tojo nicā tu'ogu, Ananía pa'ia wioгу Pablo tiro nu'cūrārē cū ucūsere tu'osī'rītigu, ueropu paaduticu niwī.

³Tojo weecā ī'agū, Pablo Ananīarē nicu niwī:

—Mu'u weeta'sasepijagu ni'i. Ō'acū mu'urē bu'iri da'regusami. Mu'u Moisé duti'que me'rā yu'ure queoro besegu wee'e ħnimiti? Mu'u tojo weemigūta, āpērārē yu'ure paadutigu, queoro weewe'e. Moisé cū duti'quere yu'rūnu'cāgū wee'e, nicu niwī Pablo cūrē.

⁴Cūrē tojo nicā, cū tiro nu'cūrā pe'e Pablore nicārā niwā:

—A'tiro ña'arō ucūticārōua'a pa'ia wioḡu Ō'acū bese'cure, nicārā niwā.

⁵Tere tu'ogū, Pablo narē nicu niwī:

—Acawererā, cū pa'ia wioḡu nisere yu'u masītiyasu. Masīgū pūrīcā, tojo niti-boapā. Ō'acū o'jāca pūrīpu a'tiro ni ojano'caro niwū: “Macā wioḡure ña'arō ucūco'teticā'ña”, niwū, nicu niwī Pablo.

⁶Topu nírā pua curua nicārā niwā. Saduceo masā, fariseo masā nicārā niwā. Narē ī'agū, uputu caricūbocure ucūcu niwī:

—Acawererā, yu'u quē'rā fariseo curu-acjūta ni'i. Yu'u pacu quē'rā cūta nimi. Masā wērī'cārā be'ropu masāsere yu'u ējōpeo'o. Tereta yu'ure ni'cārōacārē bese'rā weema, nicu niwī.

⁷Cū tojo nicā, maata fariseo masā saduceo masā me'rā na basu wērī'cārāpu masāse cjasere a'merī du'sasocārā niwā. Tojo weerā na nerērī wi'iputa ni'cārō me'rā nisetimi'cārā a'merī ducawatia wa'acārā niwā.

⁸Saduceo masā “Masā wērī'cārāpu masāsosome. Ō'acūrē wereco'terā, wātīa quē'rā marīma”, ni ējōpeocārā niwā. Fariseo masā pe'e a'tiro ējōpeocārā niwā: “Masā wērī'cārāpu masārāsama. Ō'acūrē wereco'terā, wātīa quē'rā nima”, ni ējōpeocārā niwā. A'te ējōpeose me'rā du'sasocārā niwā. ⁹Na uputu caricū, ni'cārērā Moisé duti'quere bu'eri masā fariseo curuacjārā wā'cānu'cā, nicārā niwā:

—Ā'rīrē ne bu'iri ña'ase bocawe'e. Apetero weegu Ō'acūrē wereco'tegu ucūgū ucūapī Damasco wa'ari ma'apu. Tojo weerā marī Ō'acūrē yu'rūnu'cā-bosa'a nírā, cūrē mejēcā niticārā.

¹⁰Na uputu caricū du'sasocā ī'agū, surara wioḡu Pablore wējērī ni uigu, cū yarā surarare nicu niwī:

—Pablo tiropu wa'a, cūrē pijiwā'caña marī nírī wi'ipū, nicu niwī.

¹¹Ape numu ñamīpu Jesú Pablo tiropu baja, cūrē ucūcu niwī:

—Mu'u wācūtutuaya. A'ti macāpu ye quetire ucū'caronojōta Romapu wa'agu quē'rā, tojota ucūña, nicu niwī.

Judío masā Pablore wējēsī'rīmī'que ni'i

¹²Cū tojo nīca ñami ape numu āpērā judío masā ya'yioropu Pablore wējērā nírā, nerē apoyucārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Ni'cācā me'rā Pablore wējētīmīrā, ne cārōacā ba'ati, sī'rīti weerā. Cūrē wējētojarāpu ba'a, sī'rīrā. Wējētīmīrā, ba'a, sī'rīcāma, Ō'acū marīrē bu'iri da'reato, ni apoyucārā niwā. ¹³Tojo ucūrā cuarenta yu'ruoro nicārā niwā. ¹⁴Na tojo ni ucū apōca be'ro pa'ia wiorā, āpērā judío masā bu'cūrā tiropu wa'a, narē nicārā niwā:

—“Ūsā Pablore wējētīmīrā, ne ba'ati, sī'rīti weerāti”, ni apoyuapu. “Ūsā cūrē wējētīmīrā ba'a, sī'rīcāma, Ō'acū ūsārē bu'iri da'regusami”, niapu. ¹⁵Musā, musā me'rācjārā wiorā me'rā queti o'óya surara wioḡupure. Ñamīacā Pablore musā tiropu miitidutiya. “Ūsā cū ye quetire du'pocāpūta añurō masīsī'rīsa'a”, ni queti o'óya, nisoodutio'ocārā nīmiwā.

—Cū a'topure etasome. Ūsā cūrē wējērāti nírā, ma'apu yucuerāti, ni werēcārā niwā wiorārē. Wiorā na tojo nicā tu'orā, “Jau”, nicārā niwā.

¹⁶ Pablo páácjũ na tojo wējēsī'rīse que-tire tũ'ogũ, surara na nirī wi'ipũ wa'a, Pablo tiropũ eja, werecu niwī.

¹⁷ Pablo pe'e cũ werecā tũ'ogũ, ni'cũ surara wiogũre pijio, cūrē nicũ niwī:

—Ā'rī ma'murē mũ'u wiogũ tiropũ pijiwā'cāña. Apeyenojō werese cwoapũ, nicũ niwī.

¹⁸ Cũ tojo nicā, cūrē surara wiogũ tiropũ miaa, cūrē nicũ niwī:

—Pablo marī bu'iri da'reri wi'ipũ cwogũ yũ're pijitjagũ, ā'rīrē mũ'u tiropũ o'oámi. Apeyenojō weregutigu weeapũ mũ'urē, nicũ niwī.

¹⁹ Tojo weegũ surara wiogũ cūrē tũawā'cā, masā na tũ'otiroppũ sērītiña'cu niwī:

—¿Ñe'enojō werese cwomiti mũ'u? nicũ niwī.

²⁰ Ma'mũ pe'e cūrē yũ'ticu niwī:

—Judío masā wiorā Pablo yũ'u pacopánmũrē ñamiacā na tiropũ miadutirāsama mũ'urē. “Ūsā cũ ye cjasere dũ'pocáputa añurō masīsī'rīsa'a” nita'sarāsama. ²¹ Na tojo nicā, ējōpeoticā'ña. Cuarenta yũ'rũoro masā Pablore yucuerā ma'apũ du'tinu'cūrāsama. “Ni'cārōacārē ūsā Pablore wējētimirā, ne ba'ati, sī'rīti weerāti. Cūrē wējētojarāpũ ba'a, sī'rīrāti”, niama. “Wējētimirā, ūsā ba'a, sī'ricāma, Ō'acũ ūsārē bu'iri da'regusami”, niama. Añurō apope'otojacārā niama na weeatjere. Tojo weerā na ni'cārōacārē mũ'u “Jau” nise dia'cūrē yucuerā weeama, nicũ niwī.

²² Cũ tojo nīca be'ro surara wiogũ pe'e cūrē we'eritigu, a'tiro nicũ niwī:

—“Pablore wējēsī'rīse quetire weregu ejapũ surara wiogũpũre” ne āpērārē wereticā'ña, nío'ocu niwī.

Surara wiogũ Pablore Féli tiropũ o'ó'que ni'i

²³ Pablo páácjũ wa'áca be'ro surara wiogũ cũ docacjārā puarārē pijiocũ niwī.

—Musā yarā surarare were, apoyudutiya. Na ni'cācā ñami nueve nicā Cesareapũ Pablore miarāsama. A'tiro wa'arāsama. Doscientos surara dũ'pocā me'rā wa'ato. Setenta cabayua me'rā pesawā'cāto. Doscientos ñosēse pjīri me'rā wa'ato. ²⁴ Pablo cũ pesajā cabayua quē'rārē apoyudutiya. Ne apeyenojō mejēcā wa'aro marīrō Féli, Judea wiogũ tiropũ miaña, nicũ niwī surara wiogũ cũ docacjārārē.

²⁵ Be'ro narē cũ tojo nīca be'ro papera ni'cā pũrī ojao'ocu niwī Félire. A'tiro ni ojano'caro niwũ ti pũrīpũre:

²⁶ “Yũ'u Claudio Lisia, mũ'u Féli Judea di'ta wiogũre añuduti'i. ²⁷ Judío masā ā'rī Pablore ñe'e, wējēsī'rīmicārā niama. Be'ro ‘Cũ romano masũ nimi’ nicā tũ'ogũ, yũ'u, yarā surara me'rā wiorēgũ ejawũ na wējēbo'cure. ²⁸ ¿Ñe'enojō bu'iri cūrē weresāpari?’ ni masīsī'rīgũ, judío masā wiorā tiropũ cūrē miawũ. ²⁹ Na cūrē na ējōpeosetise ye bu'iri weresācārā niwā. Ne cūrē te ye bu'iri wējērōua'a, bu'iri da'reri wi'ipũ quē'rā sōrōrōua'a nisennojōrē bu'iri bocatisa'a. ³⁰ Āpērā judío masā cūrē wējērāti nise quetire tũ'ogũ, cūrē wējēbosama ni wācũgũ, yũ'u mũ'u tiropũre ā'rīrē o'ó'o. ‘Cūrē a'toppũ weresā'cārā mũ'u tiropũta wa'a, mũ'urē weresārā wa'ato’, niwũ narē. Tocā'rōta ni'i”, ni ojao'ocu niwī surara wiogũ Félipũre.

³¹ Surara cũ duti'caronjōta ti ñami Pablore miacārā niwā Antípatri wāmetiri macāpũ. ³² Topũ cārī, ape nũmũ pe'e surara dũ'pocā me'rā wa'a'cārā totā majāmītojati a'titicārā niwā Jerusaléppũ na ya wi'ipũta tja. Cabayua me'rā wa'a'cārā dia'cũ Pablo me'rā yũ'ruacārā niwā Cesareapũre.

³³Na Cesareapu eta, surara wiogu oja'o'oca pūrīrē wiacārā niwā Féli. Cū tiropu Pablo quē'rārē cūucārā niwā. ³⁴Féli ti pūrīrē bu'etojanu'cō, Pablore “¿No'ocjūpu niti mu'u?” ni sēritiña'cu niwī. Cū “Cilicia di'tacjū ni'i” nicā tu'ogu, ³⁵Féli “Mu'urē weresā'cārā yu'u tiropu etacā, mu'u ye ucūserē tu'oguti”, nicū niwī.

Be'ro Pablore surarare co'tedutigu cūcū niwī Herode cū weedutica wi'ipu.

Pablore Féli tiropu weresā'que ni'i

24 Ni'cāmocuse numūri yu'rāca be'ro pa'ia wiogu Ananía, āpērā judío masā bucurā, apī masārē weresā'cārārē ucūbosagu Tértulo wāmetigu Cesareapure wa'acārā niwā. Wa'a, Féli tiropu Pablore weresācārā niwā. ²Tojo weecā, Féli Pablore pijiocu niwī. Pablo na tiropu ejacā, Tértulo cūrē weresāwā'cōcu niwī. A'tiro nicū niwī:

—Ūsā wiogu, aṅu pūrīcā mu'u dutise. Mu'u masīse me'rā aṅurō dutimasī'i. Tojo weerā ūsā a'mequēse moo'o. Aṅupūrīrō nime'rīcā'a. Te mu'u da'rase me'rā a'ti di'tacjārārē aṅurō weetamugū wee'e. ³Tojo mu'u weeyucā, mu'urē nipe'tirocjarāpu e'catise o'oma. ⁴Mu'urē yu'u yoacā ucūdojasī'rītisa'a. Tojo weegu yu'u cārō ucūquejosere tu'oya.

⁵»Ā'rī caribosebucu nimi. Cū nipe'tiro a'ti turipure judío masārē uarosājācā weesijagu weemi. Apeyema tja Jesú Nazarecjūrē ējōpeosetirā curuacjū wiogu nimi. ⁶Cū judío masā nitirārē pijisājāasī'rīgū, Ō'acū wi'ire dojrēsī'rīmicu niwī. Ūsā judío masārē dutise tojo weedutiwe'e. Tojo weerā ūsā cūrē bu'iri nē'ewū. Ūsā judío masārē besewaronojōta cūrē besesī'rīmiwū. ⁷Ūsā tojo weesī'rīcā, Claudio Lisia surara wiogu ūsā tiro a'ti, ūsārē tutuaro me'rā ē'mawā'cā

wa'awī. ⁸Ūsārē a'tiro niwī: “Musā Pablore weresāsī'rīrā, musā a'ti di'ta wiogu Félipure weresārā wa'aya. Féli, mu'u basuta cūrē sēritiña'rē. Ūsā diacjū nise me'rāta cūrē weresārā wee'e”, nicū niwī Tértulo Féli.

⁹Judío masā topu nīrā quē'rā “Tértulo diacjūta ucūmi”, nicārā niwā.

Pablo Féli tiropu ucū'que ni'i

¹⁰Be'ro Féli Pablore ucūdutigu omocā me'rā weequocu niwī. Tojo weegu Pablo ucūcu niwī:

—Mu'u yoacā a'ti di'tapure dutigu niyucā, yu'u mu'urē masī'i. Tojo weegu yu'u mu'upure e'catise me'rā wereguti yé cjasere. ¹¹Doce numūrita yu'ru'u Ō'acūrē ējōpeogu a'tigu yu'u Jerusalēpu etāca be'ro. Mu'u basuta āpērārē yu'u ¿diacjūta ucūmīti? nīgū, sēritiña'rēgu. ¹²Yu'u ti macāpu nicā, āpērā me'rā Ō'acū wi'ipu, judío masā na nerēse wi'seripu, no'o macā decopu yu'u du'sasocā, āpērā masārē yu'u uarosājācā weecā, ne ni'cāti bocaejatiwā. ¹³Ā'rā na weresā'que diacjūta “Te ye bu'iri ni'i”, ni i'ota basiowe'e.

¹⁴»A'te pūrīcārē diacjūta wereguti. Yu'u nēcūsūma na Ō'acūrē ējōpeoseti'caronjōta yu'u quē'rā ējōpeo'o. Tojo weegu yu'u Jesure ējōpeo'o. Ā'rā pe'e tereta “Jesure ējōpeose ṅa'a ni'i, diacjū niwe'e”, nīrā weema. Yu'u quē'rā nipe'tise Moisé cū oja'que, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'quere ējōpeo'o. ¹⁵Masā aṅurā, ṅa'arā wērī'cārāpu masārāsama nise quē'rārē ā'rā weronjōta yucue'e. ¹⁶Tojo weegu Ō'acū i'orōpu yu'u tutuaro pōtēorō aṅurō weesī'rīsa'a. Masā na i'orōpu quē'rārē tojota weesī'rīsa'a.

¹⁷»Yu'u peje cū'marī be'ro apeye di'tapu bu'esija'cu Jerusalēpure dajawu. Judío masā pajasecuorā nīrārē niyeru o'ogu a'tiwu. Tojo

nicā Ō'acūrē ñubuepeogu apeyenojō o'ogū a'tiwu. ¹⁸ Yū'u a'tere tojo weeri cura Asiačjārā judío masā etapejawā yū'u Ō'acū wi'ipū nigūrē. Ūsā judío masā weesetironojōpuma yū'u ña'arō niseti'quere ducayucā i'awā. Titare yū'u me'rā pejetirācā masā niwā. Ne narē uarosājācā weetiwu. ¹⁹ Yū'u Ō'acū wi'ipū nicā i'a'cārā, na pūrīcā bu'iri cuomi nīrā, mu'u tiro weresārā a'tirowa'a. ²⁰ Na a'titicāma, ā'rā mu'u tiro nīrā cārū wiorā tiropū yū'u nicā, na bu'iri boca'quere weresāto. ²¹ Yū'u a'te pūrīcārē nicāti. Yū'u ūputu ucūtutuario me'rā narē niwū: “Masā wērī'cārāpū masārāsama' ni, yū'u ējōpeose ye bu'iri musā ni'cācā yū'ure beserā wee'e”, niwū, nicu niwī Pablo Féli.

²² Cū tojo níca be'ro Féli Jesure ējōpe-orā na weesetisere añurō masīgū niyugu, “Tocā'rōta tu'oguti. Be'ro Lisia surara wioгу cū etacāpū, yū'u mu'urē beseguti”, nicu niwī.

²³ Tojo weegu Féli surarare co'teduticu niwī Pablōre tja.

—Añurō weeya cūrē. A'ti wi'ipū cū sijasi'rīcā, āpērā cū me'rācārā cūrē weetamusī'rīcā, cā'mota'aticā'ña, ni, duticu niwī Féli cū yagu surarare.

²⁴ Pejeti numūri yū'rūca be'ro Féli, cū numo judío masō Drusila me'rā wa'acārā niwā tja Pablo niri wi'ipū. Topū etagu, surarare pijiduticu niwī Pablōre. Pablo cū tiropū etacā i'agū, “Wereya Jesure ējōpeosenojō cjasere”, nicu niwī. ²⁵ Pablo a'tere werecu niwī cūrē:

—Ō'acū marīrē cū duti'quere añurō weesetiduticu niwī. Ō'acū “Musā basu ña'arō weesī'rīrā, weeticā'ña, wācūtutuaya”, nicu niwī. Be'ropū besegusami Ō'acū marī weeseti'quere, nicu niwī.

Pablo cū a'tere nicā tu'ogu, Féli tu'omarīa wa'acu niwī. Tojo weegu Pablōre “Wijaagusa'a. Apetero no'o apeyenojō

weese móogū, mu'urē pijioguti tja mu'u ucūsere tu'oacju”, nicu niwī.

²⁶ Féli cūrē niyeru wapayecā uagu, pijio ucūmujācu nimiwī. Cū niyeru wapayēca be'ro bu'iripū nigūrē du'uwīrōgūti nīgū, tojo weecu nimiwī. Pablo pe'e cūrē ne wapayeticu niwī.

²⁷ Be'ro pua cū'ma be'ro Féli wioгу nisere wijacā'cu niwī. Cū ducayuro sājācu niwī tja Porcio Festo wāmetigu. Féli cū wioгу nisere wijagu, judío masā me'rā añurō tojasi'rīgū Pablōre bu'iri da'reri wi'iputa cūcā'cu niwī.

Festo tiropū Pablo ucū'que ni'i

25 I'tia numū cū wioгу nise sājāca be'ro Festo Cesareapū ni'cu Jerusalēpū wa'acu niwī. ² Cū topū ejacā, pa'ia wiorā, āpērā judío masā wiorā apaturi Pablōre weresārā wa'acārā niwā cūpūre tja. Pablo pe'e Cesareapū nicu niwī. ³ Pablōre wējēatjere apoyutojacārā niwā. Tojo weerā Festore ūputu tutuario me'rā Pablōre miaduticārā niwā Jerusalēpū. “Festo cū Pablōre uócāma, cū ma'apū a'tigureta wējēcō'arāti”, nicārā nimiwā. ⁴ Na tojo nicā, Festo pe'e “Cū Cesarea bu'iri da'reri wi'iputa nitojami. Yū'u basu maata tojaagusa'a tja topūre. ⁵ No'o āpērā musā wiorā apeyenojō bu'iri cuomi nisere cuorā, yū'u me'rāta wa'a weetjārā, weresārā wa'aya toputa”, nicu niwī.

⁶ Be'ro Festo Jerusalēpūre ocho o diez numūri ni, dajatojaa wa'acu niwī Cesareapūre. Cū dajāca numū ape numū pe'e masārē na besewaropū wa'acu niwī. Topū eja, Pablōre pijiduticu niwī. ⁷ Pablo topū sājāejacā, Jerusalēcjārā judío masā Festo me'rā wa'a'cārā Pablo pu'to wa'acārā niwā. Wa'a, cū weeti'quepūreta ña'abutiase weresācārā niwā. ¿Na weresā'que diacjū niti? ne basioticaro niwū.

⁸Na tojo níca be'ro Pablo pe'e "Judío masārē duti'quere ña'arō ucūtiwū. Ō'acū wi'i pajiri wi'ire dojorētiwū. Romano masā wiojure ne cā'rōacā yu'rānu'cātiwū", nicu niwī.

⁹Festo cū quē'rā tja judío masā me'rā añurō tojasī'rīgū, Pablōre "¿Mū'u Jerusalépu wa'asī'rīsari, yu'u topū mū'u ye cjasere besecā?" ni sērītiña'cū niwī.

¹⁰Pablo cūrē yu'ticū niwī:

—Yu'u a'to besewuaropū romano masā wioḡu tiropu ni'i. A'topūta yu'ure beseroua'a. Yu'u judío masārē ne cā'rōacā ña'arō weetiwū. Mū'u a'tere añurō masīsa'a. ¹¹Yu'u ña'ase wee'que ye bu'iri "Cūrē wējērōua'a" nicā pūrīcārē, ne "Yu'ure wējētīcā'ña", nitibosa'a. Na yu'ure weresā'que diacjū niticāma, ne ni'cū yu'ure sōjā judío masāpūre bu'iri da'redutita basiowe'e. Tojo weegū diacjūta Romapu nigū, romano masā wioḡu waropū yu'ure besecā ūasa'a, nicu niwī Pablo Festore.

¹²Be'ro Festo cū me'rācjārā werecasari masā me'rā ucūtoja, Pablōre pijiocū niwī:

—Mū'u romano masā wioḡu waropūre beserouapu. To pūrīcārē mū'u cū tiroputa besedutigu wa'agusa'a, nicu niwī Festo.

Festo Agripare Pablo ye quetire were'que ni'i

¹³Pejeti nūmūri Festo Pablōre ucūca be'ro Judea di'ta wioḡu waro Agripa wāmetigu cū ma'mio Berenice me'rā wa'acārā niwā Cesareapūre. Na Festore cū wioḡu nise sājāca be'ro añudutirā wa'arā weecārā niwā. ¹⁴Na topū peje nūmūri niyucā, Festo Agripare werecu niwī Pablo ye cjasere. A'tiro nicu niwī:

—A'to ni'cū masū niami bu'iri da'reri wi'ipū Féli cū wioḡu nise wijagu du'uwi'rōti'cū. ¹⁵Yu'u Jerusalépu ejacā, pa'ia wiorā, āpērā judío masā bucurā Pablōre wējēato nīrā, yu'upūre

weresāwā. ¹⁶Yu'u narē yu'tiwū: "Ūsā romano masā a'tiro weeseti'i. Ne āpērārē wējēdutirow marī'i cūrē weresā'cārā, weresāno'cū quē'rā beseropū na basu a'merī diacjūnū'cōtica be'ro. Na weresāno'cū narē yu'tica be'ropū beseno'o", niwū narē. ¹⁷Tojo weegū na a'to etāca nūmū ape nūmū pe'e maata yoogoro marīrō yu'u masārē besewuaropū wa'awū. Topū eja, Pablōre pijiwū. ¹⁸"Yu'ure weresārā, 'Ña'abutiasē peje waro bu'iri cūomi', ni weresārāsama", ni wācūmiwū. Ne marīcaro niwū. ¹⁹Na ējōpeosetise cjasē dia'cū nicaro niwū. Apeye, ni'cū masū Jesú wāmetigu judío masā na "Wērīa wa'awī" ni'cūre Pablo pe'e cūrēta tja catimi nise queti dia'cūrē weresāwā.

²⁰Yu'u a'tenōjōrē ¿de'ro weegusari? nímasīti, Pablōre sērītiña'wū. "¿Mū'u Jerusalépu wa'asī'rīsari? ¿Topū beserouasari te cjasere?" niwū. ²¹Cū pe'e "Jerusalépure wa'asī'rītisa'a. Romano masā wioḡu waro Augusto tiro pe'e beseno'sī'rīsa'a", niwī. Tojo nicā tū'ogū, "Mū'u a'tota tojánīgūsa'a yujupū bu'iri da'reri wi'ipū. Yu'u mū'urē o'ota basiocā, mū'u wa'agusa'a", niwū, ni quetiwerecu niwī Festo Agripare.

²²Cū tojo nicā tū'ogū, Agripa "Yu'u quē'rā cū ucūcā tū'osī'rīsa'a", nicu niwī. Festo pe'e "To pūrīcārē mū'u ñamiacāta tū'ogusa'a", nicu niwī.

²³Ape nūmū Agripā, cū ma'mio Berenice na añuse wiorā su'ti sājāse me'rā na nerēwuarī tucūjopū sājācārā niwā. Āpērā surara wiorā, ti macācjārā wiorā quē'rā na me'rā sājācārā niwā. Na nerētojaca be'ro Festo Pablōre pijidutiowū niwī.

²⁴Pablo na tiropu sājāejacā, Festo to nīrārē nicu niwī:

—Wioḡu Agripa, āpērā a'to dujirā, ā'rī Pablōre musā ī'a'a. Pājārā judío masā Jerusalécjārā, a'ti macācjārā cūrē weresāwā yu'upūre. Na'irō

cūrē “Wējērōua'a”, ni caricūmujāwā.
²⁵Na tojo nimicā, yu'u pe'e “Cūrē wējērōua'a” na nise bu'irire bocaticāti. Cū basu “Yu'u Augusto tiropu beseno'si'rīsa'a” nicā, “Cūrē topūta o'óguti”, niwū. ²⁶Yu'u cūrē o'ógū, “Árī a'te bu'iri cuomi, tojo weecu niwī”, ne papera ni ojao'ota basiowe'e marī wioḡupure. Tojo weegu yu'u musā tiropu ā'rīrē pijioapu. Mu'urē wéegu pijioasu ūsā wioḡu ā'rī me'rā ucūato nīgū. Mu'u cū me'rā ucūca be'ro Augustopure “A'te bu'iri cuomi” ni ojao'ota basiorosa'a nīgū, cūrē pijioasu. ²⁷Ni'cū bu'iriwī'ire o'ógū, “A'te bu'iri cuomi” ni weretimidū, o'óta basiowe'e marī wioḡupure. Mejō warota o'óro weronojō tu'oña'sa'a, nicu niwī Festo Agripare.

Pablo Agripare cū were'que ni'i

26 Be'ro Agripa Pablōre ucūduticu niwī:

—Ni'cārōacā mu'u yu'tiya mu'urē na weresā'quere, nicu niwī. Tojo weegu Pablo wioḡure añudutigu, na weesetironojōta omocā me'rā weequo, cūrē ucūcu niwī:

²⁻³—Wioḡu, mu'u nipe'tise judío masā na weesetisere masīsa'a. Apeye na ucū a'metu'timujāse quē'rārē masīsa'a. Tojo weegu yu'u añurō e'catise me'rā mu'urē wereguti judío masā na yu'ure weresā'quere. Añurō pajaña'se me'rā yu'u ucūsere tu'oya.

⁴»Yu'u wī'magū nicāputa judío masā nipe'tirā yu'u niseti'quere masīmujātiwā. Ya macā Tarsopu nicā, Jerusalēpu yu'u nicā masīwā. A'tocateropu quē'rārē masīsama yu'u weesetisere. ⁵Yu'u ma'maputa fariseo curuacjū ninū'cāwū. Na tere weresī'rīrā, añurō masīsama. Nipe'tirā judío masā wa'teropure ti curuata ni'i nipe'tise Moisé cū duti'quere añurō weeri curua. ⁶Ni'cārōacārē Ō'acū masā

wērī'cārāpure masōḡūsami nise yu'u ējōpeose ye bu'iri a'topu besedutirā o'oāma. A'te masāse cjasere marī ñecūsūmuapureta Ō'acū weretojacu niwī. ⁷Tereta yucuerā wee'e marī doce cururicjārā. Tojo weerā umucori, ñamirī cūrē ējōpeorā ñubuenu'cūcā'a. Yu'u quē'rā wērī'cārāpu masārāsama nisere yucuegu wee'e. A'te ye bu'irita ni'cārōacārē judío masā yu'ure weresārā weema. ⁸To pūrīcārē ¿de'ro weerā musā pe'e Ō'acū masā wērī'cārāpure masōsere ējōpeoweti?

⁹»Yu'u quē'rā toduporopu Jesú Nazarecjūrē ējōpeorārē ña'arō weesī'rīrō pōtēorō weecūmiwū. ¹⁰Jerusalēpu pa'ia wiorā na dutio'omujārō me'rā Jesure ējōpeorārē ñe'e, bu'iri da'reri wi'ipu miamujāwū. Narē wējēcā, yu'u quē'rā ne cā'mota'atiwū. ¹¹Pejetiri yu'u judío masā na nerēse wi'seripu wa'a, Jesure ējōpeodu'uato nīgū bu'iri da'recūwū. Upūtu waro na me'rā uagu, apeye di'tapu narē bu'iri da'resī'rīgū sirutu'wā'cācūwū.

¹²»“Bu'iri da'reguti tja” ni wācūwā'cāḡū, pa'ia wiorā dutio'ori pūrī me'rā Damascopu wa'amiwū. ¹³Ti macā wa'ari ma'apu wa'agu, dajaritero nicā mujīpū asistero nemorō u'musepu asistedijati, añurō bo'reyua wa'awu. Yu'u tiro, yu'u me'rācjārā tiropu asiste se'sa wa'awu. ¹⁴Tojo wa'acā, ūsā nūcāpū nipe'tirā burūque'a wa'awu. Ni'cū yu'ure hebreo ye me'rā ucūcā tu'owu: “Saulo, ¿de'ro weegu yu'ure ña'arō weeti? Tojo wéegu, mu'u basuta ña'arō weegu wee'e”, niwī.

¹⁵»Cū tojo nicā, “¿Noa niti mu'u?” niwū cūrē.

»Cū yu'ure yu'tiwī: “Yu'u Jesú ni'i, mu'u ña'arō weesī'rī wapagū. ¹⁶Wā'cānū'cāña. Yu'u mu'urē yé cjasere weregu wa'ato nīgū mu'urē bajuapu. Ni'cācā mu'u i'la'quere, yu'u mu'urē

be'ropu i'ootjere weregu wa'agusa'a. 17-18 Judío masā, āpērā judío masā nitirā mu'urē wējēsī'ricā, añurō co'teguti. Judío masā nitirā tiro na tu'omasīato nīgū yé quetire mu'urē weredutigu o'ógutigu wee'e. Mu'u werecā, ña'arō weeseti'quere du'u, añuse pe'ere siruturāsama. Tojo weecā, na'itī'arōpu nī'cārā bo'reyuse pe'ere bocarāsama. Yu'u na wiogu ninemotīcā'to nīgū tojo weeguti. Yu'ure ējōpeocā, na ña'arō weeseti'quere acobojoguti. Tojo weerā na quē'rā āpērā yu'ure ējōpeo'cārā, yu'u bese'cārā me'rā nirāsama", niwī Jesú yu'ure.

19 »Tojo weegu Jesú cū u'mūsepu ucūdi'quere queoro weewu. Yu'rūnū'cātiwu. 20 Yu'u ne waro Damascocjārārē Jesú ye quetire werenu'cāwū. Be'ro Jerusalécjārārē, nipe'tiro Judea di'tacjārārē, āpērā judío masā nitirā quē'rārē a'tiro werewu. "Ña'arō masā weeseti'quere du'u'ya. Ō'acū cū u'aro weeya", niwū. Na tojo wéeca be'ro na ducayu'quere āpērārē i'ooato nīgū narē añurō nisetidutiwu. 21 A'te yu'u were'que ye bu'iri judío masā Ō'acū wi'ipu yu'u nigūrē ñe'e, wējēsī'rīmiwā. 22 Na tojo weesī'rīmicā, Ō'acū pe'e yu'ure weetamunu'cūcā'wī. Tojo weegu yu'u a'tocaterore wiorārē, āpērā mejō nirā quē'rārē Ō'acū ye quetire were'e. Duporopu Moisé, āpērā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā "Be'ropu tojo wa'arosa'a" na nī'caronjō tereta yu'u were'e. 23 Na a'tiro ni ojacārā niwā: "Cristo Ō'acū bese'cu pi'eti, wērīgūsami. Wērītoja, cūta wērī'cupu masāmu'tāgūsami. Tojo weegu cū yu'rūosere weregūsami judío masārē, judío masā nitirārē", ni ojacārā niwā, ni werecu niwī Pablo.

24 Cū tojo nirī curata Festo caricūque-jocu niwī Pablōre:

—Pablo, mu'u maatigu wee'e. Uputu mu'u bu'ese ye bu'iri mu'u tu'omasitigu do'jo'o, nicu niwī Festo.

25 Cū tojo nicā, Pablo yu'ticu niwī: "Yu'u maatigu mejēta wee'e. Yu'u were'e diacjūta ni'i. Wiopesase me'rā were'e", nicu niwī.

26 Be'ro Agripare werecu niwī tja:

—Mu'u a'te cjasere añurō masīsa'a. Tojo weegu yu'u mu'urē uiro marīrō were'e. Nipe'tise yu'u mu'urē were'-quere añurō masīsa'a. A'te Jesú ye queti ya'yioropu wa'atiwu.

27 »¿To pūrīcārē mu'u quē'rā, Agripa, Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'-quere ējōpeoweti? Yu'u tu'oña'cā, mu'u ējōpeosa'a, ni sērītiña'cu niwī Pablo.

28 Cū tojo nicā, Agripa nicu niwī:

—¿Pejetīcā ucūse me'rā mu'u yu'ure Jesure ējōpeocā weecā'sī'rīti? ni yu'ticu niwī.

29 Pablo ninemocu niwī tja:

—Peje ucūse, pejetīcā ucūse useri me'rā mu'u, a'to nirā nipe'tirā yu'u weronjō Jesure ējōpeocā uasa'a, yu'u weronjō bu'iri da'reri wi'ipu nitimirā, nicu niwī.

30-31 Cū tojo nīca be'ro Agripa, Festo, Berenice, āpērā na me'rā dujirā wā'cānu'cā, ape tucūpu Pablo ye cjasere ucūrā sājāacārā niwā. A'tiro nicārā niwā:

—Cū pūrīcā te ye bu'iri wējērōua'a nisere ne mooami. Ne bu'iri da'reri wi'ipu quē'rārē cūta basiotimiapā, nicārā niwā.

32 Agripa pe'e Festore nicu niwī:

—Cū basu pe'e "Augusto romano masā wiogu yu'ure beseato" niticāma, marī cūrē du'u'wīrōcā'boapā, nicu niwī.

Pablōre Romapu o'ó'que ni'i

27 Be'ro Festo Romapu o'óta ba-siocā i'agū, Pablōre, tojo nicā āpērā bu'iri da'reri wi'ipu nirārē Julio surara wiogure co'tedutiwī. Julio surara

wiogũ Augusto wāmetiri curuacjũ niwī. Yũ'ũ Luca quē'rā na me'rā wa'awũ. ² Ūsā ni'cāwũ yucusũ Adramitio wāmetiri macā cjāwũ Asia cjase petaripu wa'apju me'rā mujāsājā wa'awũ. Apī Aristarco wāmetigu Macedonia di'ta Tesalónica wāmetiri macācjũ ūsā me'rā wa'awī.

³ Cesareapũ wija'cārā ape nũmũ ūsā Sidó wāmetiri macāpũre etawũ. Topũ ūsā etacā, Julio Pablore pajaña'gũ, a'tiro weewī. Tocjārā cũ me'rācjārā cũ hasenojōrē o'oato nīgũ, na tironũ sijadutigu du'uo'owī. ⁴ Ūsā ti macāpũ ni'cārā wijawā'cā, Chipre nucūrōrē diacjũcamocā pe'e yu'ruawũ. Tia pe'e wī'rō tutuatiwũ. ⁵ Ūsā Cilicia, Panfilia wāmetise di'ta tiro ti maarēta yu'rūtērī pē'a, Mira wāmetiri macāpũ Licia di'tapũre ejawũ. ⁶ Ti macāpũ apewũpũ mujāsājārātirā tiwũpũ sāñā'cārā dijawũ. Be'ro surara wioğũ apewũ Alejandría cjāwũ Italiapũ wa'apjũre bocaewawī. Ūsā tiwũpũ mujāsājā, wa'a wa'awũ tja.

⁷ Wī'rō ūsārē upũtu wēe cā'mota'ayucā, ūsā peje nũmũrī yoogowũ. Ūsā upũtu pi'etīca be'ropũ ejawũ Gnido wāmetiri macā pōtēorōpũre. Wī'rō apero pe'e wēose ye bu'iri diacjũ yu'ruamasīti, apero pe'e majāmiawũ. Salmón peta tiro pe'e yu'ruaa, Creta nucūrōrē cũpe pe'e bajaque'awũ. ⁸ Ūsā sumutopũ yu'ruaa, upũtu da'rayu'rua'cārā caributirāpũ Añurī Peta wāmetiropũre ejawũ. Ti peta Lasea wāmetiri macā pu'to niwũ.

⁹ Ūsā upũtu yoogo'que ye bu'iri judío masā be'tiri bosenuũ yu'ruatojacaro niwũ. Tojo weero wī'rō upũtu wa'a, pu'ecu nu'cātjo cā'rōacā du'sawũ. Ūsā yu'ruacā, upũtu waro wiopesa niwũ. ¹⁰ Tere masīgũ, Pablo narē weremiwī:

—Marī yu'ruacā, wio nisa'a. A'tiwũ, tiwũ cjase apeque, marī quē'rārē miritawio nisa'a. Tojo weerā marī a'toputa tojánrā yujupũ, nimiwī.

¹¹ Cũ tojo nimicā, surara wioğũ Pablo ucūsere tu'otiwī. Tiwũ wioğũ, tiwũ autugure na ucūse pe'ere ējōpeowī. ¹² Ti peta pe'e pu'ecu nicā ñā'a niporo. Tojo weerā tiwũpũ sāñarā pājārā ti nucūrō Cretare yu'rua wa'asī'rīwā Fenice wāmetiri macāpũ. “Topũ apetero weerā pu'ecu tō'orāsa'a”, niwā. Ti peta pe'ere upũtu wī'rō wēetiporo.

Pablo quē'rā pu'etō'o'que ni'i

¹³ Tojo weerā sajatiro wī'rō wēetuuwā'cāticā, tiwũ da'rarā pe'e “Yu'ruaroua'a Fenicepũ”, ni wācūwā. Tojo wee ūsā Creta wāmetiri nucūrō sumutopũ yu'ruawũ. ¹⁴ Ūsā wijāca be'ro maata wī'rō upũtu wēewā'cātiwũ ūsā pu'to nucūrō tiro pe'e. Te wī'rō Nordeste wāmetiwũ. ¹⁵ Tiwũre wī'rō upũtu wēecā'mota'awũ. Tojo wēecā, wī'rō wēepōtēorō pe'e wa'ata basiotiwũ. Basioticā ī'a, to wēewā'cārō pe'eta ūsārē su'ori miawũ. ¹⁶ Ūsā ni'cā nucūrō Cauda wāmetiri nucūrōacāpũre eja, yu'ruawũ wī'rō upũtu wēopūrītiro pe'e. Tiwũ siropũ ni'cāwũ yucusũ cā'wūacā pajipju miricā, na yu'ruapju du'tepono'wũ. Wī'rō upũtu wēecā, tiwũacārē upũtu da'ratjārāpũ pajipjujopũ miisāawũ. ¹⁷ Tiwũre wejemorōpeotoja, pũnũ'mo dari me'rā wī'rō me'rā batari nīrā pajipjũta warua, du'tewā. Be'ro na ui, Sirte wāmetiro nucūporojopũ marīrē wēewā'cārī nīrā, na “Su'ti caseri wī'rō miato” ni, du'teō'o'que caserire pāacā'wā. Na pāaca be'ro wī'rō wēorō pe'eta wa'awũ. ¹⁸ Ape nũmũ mejārōta wī'rō wēecā ī'arā, a'tiro weewā. Tiwũpũ apeque sāñasere pa'sa tutuapju tojato nīrā cō'aduowā. ¹⁹ Ape nũmũ ūsā basuta ni'cārē tiwũ cjase su'ti caserire, na du'te'que darire, na tuatu'que sē'rērīrē doqueñonemowũ tja. ²⁰ Peje nũmũrī mujipũ ĩmucocjũ, ñocōa ne bajutiwā. Tojo weerā ūsā no'o diacjũ wa'arāsari, nita basiotiwũ. Wī'rō quē'rā

tojo wēenu'cūcā'wū. Tojo wee “Ūsā ne yu'rūsome”, ni wācūmiwū.

²¹Peje nūmūrī ūsā ba'atiwū. Tojo weecā ī'a, Pablo na wa'teropu nī'cu wā'cānu'cā, narē niwī:

—Musārē sō'opu Cretapu yu'u were'quere tu'ocā, añu niboapā. Marī topu wijatirā, a'tiwure dojorē, tiwū cjasere bajuriotiboapā. ²²Nī'cārōacārē musā uiticā'ña. Ne ni'cū wērisome. A'tiwū dia'cū bajudutirosa'a. ²³Yu'u Ō'acūrē ējōpeogu ni'i. Cū yu'u wiogu nimi. Ni'cācā ñami ni'cū cūrē wereco'tegu yu'u tiropu bajuami. ²⁴A'tiro ni wereami: “Ne uiticā'ña. Mu'u Augusto wiogu tiropu beseno'gū wa'agusa'a. Ō'acū mu'u sērīsere añurō tu'oami. Tojo weerā a'tiwupu nirá yu'rūpe'ticā'rāsama. Ne ni'cū wērisome”, niami. ²⁵Tojo weerā musā wācūtutuaya. Yu'u Ō'acūrē ējōpeo'o. Cū nī'que diacjūta wa'arosa'a. ²⁶Wī'rō dia'cū marīrē nucūrōpu wēequepeorosa'a, niwī Pablo.

²⁷Pua semana ūsā Cretare wijāca be'ro ejacāti pajiri maa Adriático wāmetiri maajopure. Wī'rō uputu wēocā'mota'ayucā, yoogocāti. Ñami deco nicā tiwūcjārā da'rarā, “Marī di'ta tiropu ejarā weetu'sa'a”, niwā. ²⁸Tojo weerā na ¿no'ocā'rō ū'cūamiti? nīrā, ni'cā da yuta da me'rā dijoo, queoña'wā. Na tojo weecā, treinta y seis metros ū'cūawū. To be'roacā tja apaturi queoña'wā. Veintisiete metrota nicaro niwū majā. ²⁹Ñami niyucā, na ūtāpagapu doquewāñi nīrā, a'tiro weewā. Ba'paritise cōme pjīrī pacare te yapuripu yuta dari me'rā du'teō'oque doqueñowā. Auturo pe'e tiwure wejeñe'epo'ato nīrā tojo weewā. Tojo weetojaca be'ro na “Maata bo'reacā ūamisa'a”, ni wācūque'tiwā. ³⁰Ñamita tiwure da'raco'teri masā du'tisi'rīmiwā. Tojo wee na “Cōme pjīrīrē ū'mutārō pe'e doqueñorātirā

wee'e” nisoo, yucusuacārē miidijoo, tiwū me'rā du'tisi'rīmiwā. ³¹Pablo na tojo weesi'rīcā ī'agū, surara wiogure, āpērā surarare werewī:

—Ā'rā a'tiwupu tojaticā, musā ne ni'cū catissime, niwī.

³²Cū tojo nicā tu'orā, surara pe'e tiwū yucusuacārē du'te'que darire dutesurequeñocā'wā.

³³Bo'reque'ati dūporo Pablo tiwupu nīrārē ba'adutiwī:

—Pua semana wa'a'a musā cārīti, ba'atimirā musā nīrō. ³⁴Tojo weegu yu'u musā baanujā tutuato nīgū, musārē ba'adutiguti. Ne cā'rōacā musārē mejēcā wa'asome, niwī.

³⁵Tojo nitoja, Pablo pārē mii, nipe'tirā ī'orōpu Ō'acūrē e'catise o'owī. Be'ro cū basu tigare deco me'rā pe'é, ba'awī. ³⁶Na cū tojo ba'acā ī'arā, na bujawetimi'quere du'u, na que'rā e'catise me'rā ba'awā. ³⁷Ūsā tiwupu sāñarā nipe'tirā doscientos setenta y seis niwū. ³⁸Na ba'asi'rīrō pōtēorō na ba'āca be'ro tiwupu sāñase trigo ajurire ti maapu doqueño'pe'ocā'wā. Yucusu ca'rasāanemopju tojato nīrā tere cō'awā.

Yucusu nucūporopu su'apeja'que ni'i

³⁹Bo'reque'aca be'ro tiwū da'rari masā nucūrōrē ī'abocawā. ¿No'opu niti? ni ī'amasitiwā. Na tojo ī'amasitimirā, opatucū nucūporo nīrōrē ī'a, “Sō'o buanujārā, apetero weero basiocāma, to majāarā”, niwā. ⁴⁰Tojo weerā todūporo “Cōme pjīrī wejeñe'epo'ato” ni, na du'te doqueño'que pjīrīrē dutesure dijowā. Apeye wajapjīrī pacare, autuse pjīrī du'te'que darire pāca'ranū'cōwā. Na tojo weetojaca be'ro ū'mutārōpu nīrī su'ti caserore wī'rō ti caserōpu ñe'e miato nīrā wejemorō yoowā. Tojo weero tiwū nucūporo sumuto pe'e nujāwū. ⁴¹Nujā, ū'cūatiro nucūporo opa bu'a nīrōpu su'apeja wa'awu.

Wajamu'tārō pe'e nucūporopu opasío doquebi'peque'awū. Ne sīoburota basiotiwū. Tiwū auturo pe'e pā'cōrī pacase paaquēocā, bata wa'awū.

⁴²Tojo wa'acā i'a, surara tiwūpu bu'iri cuorā na ñe'e'cārārē ne ni'cū doqueñojā baadu'titicā'to nīrā wējēcā'si'rīmiwā. ⁴³Surara wioḡu pe'e Pablore yu'ruosī'rīgū, narē cā'mota'awī. Be'ro baamasīrārē sumutopu baanujāmu'tādutiwī. ⁴⁴Āpērārē taboa pjīrī me'rā pa'sanujādutiwī. Te me'rā wa'atirā, tiwū cjase bata'que pjīrī me'rā pa'sanujādutiwī. Tojo weetjirā, ūsā nipe'tirā yu'rupe'ticā'wū.

Pablo Malta nucūrōpu ní'que ni'i

28 Ūsā nipe'tirā sumutopu nujāta, majānu'cāca be'ro ūsā masīwū, ti nucūrō Malta wāmeticarō niwū. ²Tocjārā masā acoro pejacā yusua'cā i'arā, ūsārē añurō pajaña'wā. Tojo weerā pecame'e wījābosa, ūsārē sō'madutirā pijiwā. ³Pablo quē'rā peca boposāse seegū wa'a, mitīawī. Cū tojo mitīarī cura aña pecapu ní'cu asise uiwijatigu, Pablo ya omocāpu cū'rī doqueyojawī. Toputa wā'ñacā'wī. ⁴Ti nucūrōcjārā aña Pablo ya omocāpu wā'ñacā i'arā, na a'tiro niwā:

—Ā'rī masā wējērī masū nisami. Cū dia pajiri maapu yu'rutoja'cu nimigū, cū ña'arō wee'que wapa wērīgūsami, niwā.

⁵Pablo pe'e añarē pecame'epu wejestequetīawī. Cūrē ne mejēcā wa'atiwū. ⁶Na tocjārā pe'e “Maata cūrē bipia wa'arosa'a”, nimiwā. “Bipiticāma, wācūña marīrō buruque'a, wērīa wa'agusami”, ni wācūmiwā. Na yoacā yucuecūmī, cūrē mejēcā wa'aticā i'a, mejēcā wācūwā tja. “Ā'rī umu mejēta nisami. Marī ējōpeogū nīgū nisasami. Tojo weero cūrē aña cū'ricā, ne mejēcā wa'awe'e”, niwā.

⁷Ūsārē tojo wa'a'caro ti nucūrō wioḡu Publio wāmetigu ya di'ta pu'toacā ni-

wū. Cū ūsārē cū ya wi'ipū cārīdutigu pi-jjawī. I'tia numu ūsā cū ya wi'ipū nise numūrērē ūsārē añurō weewī. ⁸Titare Publio pacu ujaque, yoja dutitigu cājiwī. Pablo cū cāji'rōpu sājāa, Ō'acūrē sērī-bosa, cū dūpoapure ñapeowī. Tojo wee cūrē yu'rucā weewī. ⁹Cū tojo weecā i'arā, ti nucūrōpu nīrā dutitirā na ye dutire yu'ruodutirā cū tiropu a'tiwā. Nipe'tirā na ye dutire yu'ruono'wā. ¹⁰Ti nucūrōcjārā ūsārē peje apeyenojō o'owā. Be'ropu ūsā yucusūpu wa'arā, pu'etiatje quē'rārē o'owā.

¹¹Ūsā ti nucūrōpure i'tia mujipū niwū. Be'ro Alejandrīa wāmetiri macā cājāwū me'rā wa'awū tja. Tiwū topu pu'ecu tō'o nīnicaro niwū yujupu. Tiwū yucusuē'quēepu āpērā masā ējōpeose-tirā Cāstor, Pólux wāmetirā queose na paateō'o'que wā'ñawū. ¹²Maltapu ní'cārā wija, Siracusa wāmetiri macā cja petapu ejawū. Topu i'tia numu tojáníwū. ¹³Be'ro Regio wāmetiri macāpu wa'arā, sumutopu nujāwū. Topu eta, ni'cā numu be'ro ūsā wa'aro pe'eta wī'rō wēowū. Tojo weerā ape numu pe'e ejabaque'owū Puteoli wāmetiri macāpure. Topu eta, ūsā tiwūpu sāña'cārā dijawū. ¹⁴Topure āpērā Jesure ējōpeorārē boca'ejawū. Na ūsārē “Ni'cā semana ūsā me'rā tojáníña”, niwā. Tojo weerā ūsā ni'cā semana to ni, be'ro Romapu wa'arā ma'apu yu'ruawū tja. ¹⁵Āpērā Romacjārā Jesure ējōpe-orā ūsā Romapu wa'ase quetire tu'oto-jacārā niwā. Tere tu'o, ūsārē pōtērīrā etawā ma'apu Foro de Apio wāmetiri macāpu. Āpērā quē'rā aperopu si-jari masā na cārīrōpu Tres Tabernas wāmetiropu ūsārē pōtērīwā. Pablo narē i'agū, Ō'acūrē e'catise o'o, cū basu quē'rā nemorō e'cati, wācūtutu-ase bocanemowī. ¹⁶Ūsā Romapu etāca be'ro surara wioḡu Julio a'tiro weewī. Bu'iri cuorā cū mia'cārārē tocjārā bu'iri cuorārē co'terā wioḡupure wiawī. Pablo

pe'ere ape wi'ipũ ni'cũ surara cũrẽ du'tiri nĩgũ co'teacjũ me'rã cũuwĩ.

Pablo Romapũ ní'que ni'i

¹⁷ I'tia nũmu ũsã Romapũ etãca be'ro Pablo ti macãcãrã judío masã wiorãrẽ pijioiwĩ. Be'ro cũ tiropũ na eJacã i'a, narẽ a'tiro niwĩ:

—Yũ'ũ acawererã, ne cã'rõacã mejẽcã weetiũwũ marĩ acawererãrẽ. Ne marĩ ñecũsumũapũ weeseti'quere “Tojo ni-we'e”, nitiwũ. Tojo weetimicã, marĩ acawererã Jerusalepũ yũ'ure ñe'e, romano masã wiorãpure o'owã. ¹⁸ Na romano masã wiorã yũ'ure sãritiña'a, cũrẽ wẽjẽrõua'a nise bu'irire bocatitjãrã, du'usĩ'rĩmiwã. ¹⁹ Na judío masã pe'e pũricã yũ'ure ne du'uwĩrõrõ uatiwã. Tojo weegu yũ'ũ “Wioũ Augusto Romacjũputa beseato”, niwũ. Ne yũ'ũ acawererãrẽ weresãgũ mejẽta, yũ'ũ uaro me'rã a'tiapũ. ²⁰ Yũ'ũ tojo weetjãgũ, musã me'rã ucũgũti nĩgũ, diacjũ masĩato nĩgũ musãrẽ pijioapũ. Marĩ judío masã yoacã yucue'cu a'titocacũ niwĩ. Cũ Jesucristo wãmetimi. Yũ'ũ cũrẽ eẽjõpeose ye bu'iri a'te dari cõme dari me'rã du'teno'cu ni'i, niwĩ Pablo.

²¹ Na cũrẽ niwã:

—Ũsã ne ni'cã papera pũrĩ judío masã Judeacjãrã na oja'o'oca pũrĩrẽ ñe'ewe'e. Mu'ũ ye cjasere tu'owe'e. To Judeacjãrã a'topũ sijarã etarã, ne ña'arõ ucũ weresãtiwã mu'ũrẽ. ²² Ũsã a'te dia'cũrẽ masĩ'i. Nipe'tirocãrã “Jesure eẽjõpeose ña'a ni'i”, ni ucũma. Tojo weerã ũsã mu'ũ eẽjõpeosere tu'osĩ'rĩsa'a, niwã.

²³ Tojo nĩca be'ro na ni'cã nũmu tere ucũatjĩ nũmũrẽ besewã. “Ti nũmu a'tirãti” ni, wa'a wa'awã. Ti nũmu nicã pãjãrã masã Pablo cãjĩrĩ wi'ipũ etawã. Na nerẽpetica be'ro bo'reacã bu'enu'cã'cu, tée ñamica'a bu'e na'itõ'oa wa'awĩ. Ō'acũ cũ nipe'tirã wioũ nise

quetire bu'ewĩ. Jesucristore eẽjõpeoato nĩgũ, Moisé cũ oja'quere, Ō'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã na oja'quere narẽ pũrõ eẽjõpeocã uagu bu'eĩ'owĩ.

²⁴ Ni'cãrẽrã cũ bu'esere eẽjõpeowã. Āpẽrã ne eẽjõpeotiwã. ²⁵ Na ni'cãrõnojõ wãcũti, ni'cãrẽrã topũ duji'cãrã wã'cãnu'cãwi-jaari cura Pablo narẽ niwĩ:

—Espĩritu Santu diacjũta ucũpĩ Ō'acũ ye queti weremu'tãrĩ masũ Isaia me'rã ucũgũ marĩ ñecũsumũapũre. A'tiro ni wereduticũ niwĩ:

²⁶⁻²⁷ Ā'rã masãrẽ a'tiro ni weregu wa'aya:

“Musã Ō'acũ ye cjasere teerã, i'asĩ'rĩtirãsa'a.

Ō'acũrẽ eẽjõpeosĩ'rĩtirã, diacjũ cjasere tu'osĩ'rĩtirãsa'a.

Tojo eẽjõpeotitjãrã, yũ'ure acoboJose sãrĩsome.

Tojo weerã musãrẽ werecã, tu'orãsa'a, tu'orã pe'e.

Mejõ de'ro nirõ weesari, ni tu'omasĩsome.

Musã añurõ yũ'ũ weesere i'amirã, i'amasĩsome”, nicũ niwĩ Ō'acũ.

²⁸ »Tojo weerã musã tu'osĩ'rĩtise ye bu'iri Ō'acũ masãrẽ yũ'ruose quetire ni'cãcã me'rã judío masã nitirãrẽ werenõ'rõsa'a. Na pe'e añurõ tu'otu'sarãsama, niwĩ.

²⁹ Pablo tere nĩca be'ro judío masã topũ nirã na basu a'metu'tiwiãawã.

³⁰ Pua cũ'ma Pablo ti wi'i na waso, wapayedutica wi'ipũre surara cũrẽ co'tegũ me'rã niwĩ. Nipe'tirã cũrẽ i'asijãrãrẽ e'catise me'rã narẽ põtẽriwĩ.

³¹ Uiro marĩrõ, wãcũtutuario me'rã masãrẽ Ō'acũ cũ wioũ nisere, tojo nicã Jesucristo ye cjasere bu'enu'cũcã'wĩ. Āpẽrã ne cã'mota'aro marĩrõ tojo weewĩ.

Teófilo, mu'ũrẽ tocã'rõta oja'a.

Luca

Pablo Romacjārārē oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo a'ti pūrīrē Corintopu nīgū, Romacjārā Jesucristore ējōpeorārē ojacu niwī. Cū ne waropure Jesucristore ējōpeoticu niwī. Tojo weegu cūrē ējōpeorārē ña'arō weesī'rīgū sirutucu niwī. Be'ro Ō'acū Pablōre ducayucā weecu niwī. Tojo wéeca be'ro cū Jesucristo ye quetire wereri masū sājācu niwī.

Pablo Romacjārā tiropu wa'asī'rīcu nimiwī. Cū a'ti pūrīrē ojacaterore wa'aticu niwī yujupu. I'tia cū'ma be'ro na tiropure wa'acu niwī.

Cū papera ojagu, a'tiro ojaseticu niwī. “Yū'u Pablo musārē oja'a” ni-tojaca be'ro añudutiwuacu niwī. Be'ro “Ō'acūrē musā ye cjasere e'catise o'o'o”, nicu niwī. Tojo nicā “A'tere hasāgū, musārē a'ti pūrīrē oja'a,” nicu niwī. Be'roputa “Ō'acū ye añuse quetire a'tiro nirō wee'e”, ni ojacu niwī. Yapaputa majā añudutitōsere ojacu niwī.

Pablo a'ti pūrīrē marī nipe'tirā bu'iriritā ni'i nisere ojacu niwī. Tojo nicā Ō'acū me'rā añurō nisī'rīrā, Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū tojo nita basio'o nisere ojacu niwī. Apeye, Romacjārārē ni'cārō me'rā nisetidutigū, narē “Añurō a'merī pajaña'ña, ejerisājāse me'rā ñiña,” ni ojacu niwī.

Pablo Romacjārā Jesure ējōpeorārē oja'que ni'i

1 Yū'u Pablo musā Roma wāmetiri macācjārā Jesucristore ējōpeorārē oja'a. Jesucristo dutiro weewā'ñaco'tegu ni'i. Cū yū'ure Ō'acū masārē yū'ruose quetire weredutigū besecūwī.

² Dūporopu Ō'acū cū ye queti weremu'tārī masā me'rā “Yū'u masārē yū'ruoguti”, ni weryucu niwī. Tojo weerā te quetire tu'orā, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu ojacārā niwā. ³ Na oja'que marī wiogu Jesucristo Ō'acū macū ye queti ni'i. Cū a'ti nucūcāpure marī weronōjō upūtigu bajuacu niwī. Masū nīgū, dūporocjūpu wiogu Davi pārāmi nituriagupu nicu niwī. ⁴ Cū marī weronōjō upūtīmīgū, Ō'acū macū niyugu, ña'ase moogū waro nicu niwī. Cū wérīca be'ro cū pacu Espiritu Santu tutuaro me'rā cūrē wērī'cupure masōcu niwī. Tojo weese me'rā masārē yū'u macū nimi nisere i'ocu niwī. ⁵ Cū yū'u Pablōre añurō wéegu, cū ye quetire weredutigū besewī. Nipe'tiropu masā Jesucristore ējōpeoato nīgū tojo weewī. Ējōpeotjīarā, cū űaro weerāsama.

⁶⁻⁷ Musā Romacjārā quē'rā cū tojo nino'cārāta ni'i. Tojo weegu musārē Ō'acū mairārē a'ti pūrīrē oja'a. Ō'acū Jesucristo yarā sājādutigū musārē besecu niwī. Marī pacu Ō'acū, tojo nicā marī wiogu Jesucristo musārē añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Pablo Romapu wa'asī'rīmi'que ni'i

⁸ A'tere musārē weremu'tāgūti. Nipe'tirocjārāpu musā Jesucristore ējōpeosere ucise'sama. Tere tu'ogū, Jesucristo weetamuse me'rā Ō'acūrē e'catise o'o'o. ⁹ Yū'u ñubuesetirinūcū musā ye cjasere sērībōsanu'cūcā'a. Yū'u tojo weesere Ō'acū “Diacjūta tojo weemi”, nisami. Yū'u añurō ejeripō'rātise me'rā cū űaro wee'e. Tere wéegu, añuse queti cū macū yere were'e. ¹⁰ Apeye quē'rārē Ō'acūrē a'tiro sērīnu'cūcā'a. “Mū'u űaro nicā, yū'ure Romapu wa'adutigū du'uo'o'ya. Ti macācjārā mū'urē ējōpeorārē i'asī'rīsa'a”, ni sērī'i. Yoa wa'a'a yū'u musā tiropu wa'asī'rīmi'caro. ¹¹ Musārē nemorō wācūtutuacā hasāgū,

Espíritu Santu yu'ure masíse o'oro weronojó musārē o'oturiasī'rīsa'a. Tojo weegu topure wa'asī'rīsa'a. ¹²Musārē a'tiro nigūti. Marī púaperi a'merī weetamurāsa'a. Musā yu'u ējōpeocā ī'arā, nemorō wācūtutuarāsa'a. Yu'u quē'rā musā ējōpeocā ī'agū, mejārōta weegusa'a.

¹³Acawerērā, musārē a'tere masicā uasa'a. Pejetiri musā tīropu wa'asī'rīmī'i. Apesecjārāmaricā judío masā nitirā yu'u Jesucristo ye quetire wercā, ējōpeowā. Musā ya macācjārā quē'rārē Jesucristore ējōpeocā uasāgū, weregū wa'asī'rīsa'a. Tojo weesī'rīmicā, basiowe'e yujupu. ¹⁴Ō'acū cū ye quetire nipe'tirārē yu'ure weredutiwī. Yé uurārē, uutirā quē'rārē weredutiwī. Bu'e'cārārē, bu'eti'cārārē weredutiwī. ¹⁵Tojo weegu musā ya macācjārā Jesucristore ējōpeotirārē cū ye quetire pūrō weresī'rīsa'a.

Jesucristo ye quetire tu'orā cūrē ējōpeose ni'i

¹⁶Masā Jesucristo ye quetire tu'orā, cūrē ējōpeonu'cāsama. Yu'u masī'i, Ō'acū cū tutuaro me'rā nipe'tirā Jesucristore ējōpeorārē pecame'epu wa'abo'cārārē yu'rūosami. Tojo weegu masārē te quetire ne bopoyasāwe'e. Ne waro cūrē ējōpeorā judío masā nirārē yu'rūosami. Judío masā nitirā cūrē ējōpeorā quē'rārē mejārōta yu'rūosami. ¹⁷Te queti a'tiro ni'i. Ō'acū Jesucristore ējōpeorārē “Bu'iri marīrā, añurā nima”, ni ī'asami. Jesucristore ējōpeorā dia'cūrē tojo ī'asami. Te cjasere Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū: Ō'acū cūrē ējōpeorārē “Añurā nima”, ni ī'asami. Cū me'rā ninu'cūrāsama, niwū.

Nipe'tirā masā bu'iritima nise ni'i

¹⁸Ō'acū u'musepu nigū masā ña'arō weesetisere ī'agū, bu'iri da'resami.

Ña'arō weenu'cūrā diacjū cjasere cā'mota'asama. Tojo weegu narē uputu bu'iri da'resami. ¹⁹Ō'acū cū nisetise masīta basiosere masā añurō masīsama. Ō'acū cū basu tere masicā weecu niwī. ²⁰Marī Ō'acū bajusere ī'atimirā, cū wee'que me'rā cū tutuasere, cū nisetisere masīno'o. Cū tutuase, cū nisetise ninu'cūcā'rōsa'a. Ne waro cū a'ti turire weenu'cācateroputa cū Ō'acū ni'i nisere masīno'o. Tojo weerā masā “Mu'urē masītisa'a. Tojo weerā bu'iri moo'o”, nīmasītisama. ²¹Cū nisetisere masimirā, cūrē ējōpeotisama. Ne cūrē e'catise o'otisama. No'o uaro wācūma'a, siape me'rā nemorō ña'arō wācūsājāsama. ²²Na masīyu'rua'a nimirā, tu'omasītirā dojosama. ²³Tojo weerā Ō'acū catinu'cūgūrē ējōpeotisama. Na apeyenojō masā yee'que boadijatje pe'ere ējōpeosama. Masā queose, mirīcūa queose, wa'icūrā queose, pīrōa queosere yee, ējōpeosama. Ne waroputa tere weemu'jāti, ni'cārōacā quē'rārē mejārōta weenu'cūma.

²⁴Na tojo wee'que bu'iri Ō'acū na ña'arō weesī'rīsere weeato nīgū cō'awā'cācu niwī. Na bopoyose ña'asere a'merī weecārā niwā. Tere wéérā, na basu na upure dojorērā weecārā niwā. ²⁵Diacjū cjasere ējōpeoboronojō o'orā, mejō nisoowioritima. Cūrē ējōpeoronojō o'orā, cū da're'que a'ti nucūcā cjase pe'ere ējōpeoma. Ō'acū nipe'tise wee'cure e'catipeonu'cūcā'rōna'a. Tojota weeno'ato.

²⁶Ō'acū bopoyose na uaripejasere weeato nīgū narē cō'awā'cācu niwī. Numiaputa umua me'rā na weewuasenojōrē na basu numia se'saro ña'arō weesama. ²⁷Umua quē'rā na basu ña'arō a'merī weesama. Umua numia me'rā weewuasenojōrē du'urā, umua se'saro uaripeja, ña'arō weesama. Tojo weegu Ō'acū narē ña'arō weese wapa, bu'iri

da'resami. Narē bu'iri da'regu, na up-
 urre pi'eticā weesami.

²⁸ Cū wee'quere i'amirā, Ō'acūrē
 ējōpeosi'rītisama. Tojo weegu na
 wācūma'asere weeato nīgū cō'awā'cācu
 niwī. Cū narē cō'acā, totā na űa'arō
 wee'quere nemopeosama. ²⁹ Nipe'tise
 űa'arō weesere yu'rūocā'sama.
 Pajaña'rō marirō āpērārē űa'arō
 weesi'rīsama. Apeyenojō cuomirā,
 cuonemosājāsī'rīsama. A'te nipe'tise
 űa'asere weesama. Doesama.
 A'mewējēsama. A'metu'tisama.
 Weesoosama. űa'arō weesi'rīrō
 bajuro űa'arō weesama. Ucja, queti
 poosama. ³⁰ Āpērārē űa'arō weesi'rīrā,
 diacjū nitimicā, weresāsama. Ō'acūrē
 űatisama. Āpērārē i'amuisama. “Yu'u
 pe'e āpērā yu'rūoro niyu'rūnu'cā'a”,
 nisama. űa'asere weebocasama.
 Na pacusūmuarē yu'rūnu'cāsama.
³¹ Tu'omasītisama. Na “Weerāti”
 nī'quere weetisama. A'metu'tica be'ro
 aposi'rītisama. Na acawererāpūreta
 ma'itisama. Āpērārē pajaña'tisama.
³² Ō'acū tojo weerārē queoro wéégū,
 “Pecame'epū cō'abajuriogūti”, nicu
 niwī. Cū tojo nīca be'ro nimicā, űa'arō
 weenu'cūsama. Tojo nicā āpērārē
 űa'arō weecā i'arā, “Añurō wéérā, tojo
 weema”, nisājāsama.

**Ō'acū űa'arō weerārē bu'iri
 da'regu, queoro weemi nise ni'i**

2 Musā āpērārē “Na űa'arā nima”
 ni, i'abeseticā'ña. Musā quē'rā
 na weronojō űa'arō weesetisa'a. Na
 bu'iritima nīrā, űsā quē'rā bu'iriti'i
 nīrōnojō wa'a'a musārē. Musā
 ni'cārōnojō bu'iri cu'o'o. ² Ō'acū
 űa'arō weerārē bu'iri da'regu, queoro
 weegu weemi nisere masīno'o. ³ Musā
 āpērārē “űa'arō weema” nimirā, na
 weronojōta wee'e. Tojo weerā “Ō'acū
 űsārē bu'iri da'reesome”, niticā'ña.
 Da'regusami. ⁴ űa'arō weemicā,

Ō'acū musārē pajaña'gū, maata bu'iri
 da'retisami. Tojo weerā musā “Ŭsārē
 bu'iri da'reesome”, nimisa'a. Tojo
 niwe'e. Musā űa'arō weesere bujaweti
 ducayuato nīgū añurō wee, maata bu'iri
 da'retisami.

⁵ Cū tojo weemicā, musā űa'arō
 weesere bujaweti ducayusi'rītisa'a.
 Musā siape me'rā űa'asere weenemorā,
 bu'iri da'resere seeneocūunemorā
 wee'e. Be'ro masārē bu'iri da'reatji
 nūmu nicā, Ō'acū uagu, musārē
 queoro bese, uputu bu'iri da'regusami.
⁶ Masā na wee'quenūcūrē queoro
 wapayegusami. ⁷ Ō'acū a'tiro weerārē
 cū tiropu catinu'cūatjere o'ogusami.
 “Cū me'rā ducayu ninu'cūrāsa'a” nīrārē,
 tojo nicā cū “Añurō weeapū” nisere
 a'marānojōrē o'ogusami. Tojo nicā ape
 upu boatiri upu su'tiwetisi'rīrārē tojo
 o'ogusami. Na catinu'cūsere űarā, añurō
 weenu'cūrāsama.

⁸ Āpērā pe'e Ō'acūrē yu'rūnu'cārā, na
 űaro weesetisama. Diacjū cjasere űatirā,
 űa'ase pe'ere weesirutusama. Ō'acū
 ua, narē uputu bu'iri da'regusami.
⁹ Nipe'tirā űa'arō weesetirā pi'eti,
 űa'arō tu'oña'rāsama. Judío masārē ne
 waro tojo wa'amū'tārōsa'a. Judío masā
 nitirā quē'rārē mejārōta wa'arosa'a.
¹⁰ Añurō weesetirā pe'ere Ō'acū
 añurō weegusami. Narē “Musā añurō
 weewū”, nigūsami. Tojo nicā ejerisājācā
 weegusami. Ne waro judío masārē
 tojo ejerisājācā weemu'tāgūsami.
 Judío masā nitirā quē'rārē mejārōta
 weegusami. ¹¹ Ō'acū judío masārē, judío
 masā nitirārē i'a ducawaanu'cōtisami.

¹² Judío masā nitirā Ō'acū Moisére
 duti'quere masītisama. Na űa'arō
 wee'quere te dutise me'rā mejēta Ō'acū
 besegusami. űa'arō wee'que wapa
 me'rā pe'e narē pecame'epū cō'abajurio
 besegusami. Judío masā pūrīcā Ō'acū
 Moisére duti'quere masīsama. Tere
 masīmirā, űa'arō weesama. Tojo

weegu Õ'acū náma te dutise me'rā na yu'rñu'cā'que wapare bu'iri da'regusami. ¹³ Moisé dutisere tu'ose me'rā dia'cū Õ'acū “Bu'iri marīrā nima”, nitisami. Cū dutisere weerā pe'ere “Bu'iri marīrā nima”, nisami. ¹⁴ Judío masā nitirā Moisé dutisere moomirā, na añurō wéerā, Õ'acū dutisereta weerā weema. Na basu Moisé dutisere masīrā weronjoḵ weesama. ¹⁵ Añurō weese me'rā na diacjū wācūserere ī'osama. Moisé dutisere masīrā weronjoḵ nima. Tojo weerā queoro weetīca be'ro ña'arō tu'oña'sama. Añurō wéeca be'ro bu'iri moorā tu'oña'sama. ¹⁶ Yu'hu Jesucristo ye quetire wereronjoḵta a'tiro wa'arosa'a. Õ'acū masārē bu'iri da'reatjī nūmu nicā, nipe'tirā wācūserere, āpērā ī'atiroḵ weesere besegusami. Jesucristo ña'arō wācūrārē, ña'arō weerārē bu'iri da'regusami. Añuse wācūrārē, añurō weerārē añurō weegusami.

Õ'acū Moisére dutise cūu'que ni'i

¹⁷ Musā a'tiro wācūmisa'a: “Ûsā judío masā Õ'acū Moisére dutise cūu'quere ējōpeorā ni'i. Õ'acū yarā ni'i. Tojo weerā judío masā nitirā yu'rñoro añuyu'rñu'cā'a”, nimisa'a. ¹⁸ Tojo nicā a'tiro ninemosa'a. “Ûsā Õ'acū uasenojōrē masī'i. Moisé duti'quere masīyurā, ũsā añuse dia'cūrē besemasī'i. ¹⁹ Caperi bajutirārē tūawā'cārā weronjoḵ Õ'acū yere masītīrārē bu'emasi'i. Na'itī'arōḵu nirārē sī'orā weronjoḵ ña'arō weerārē añurō weeduti'i”, nisa'a. ²⁰ “Moisé cū duti'quere cuorā, diacjū cjasere queoro masī'i. Tojo weerā tu'omasītīrārē, Õ'acū yere ne waro bu'ewā'cōrārē bu'emasi'i”, nimisa'a. ²¹ Musā “Āpērārē bu'emasi'i” nirātīrā, musā basu pe'le bu'emū'tārōua'a. Āpērārē “Yajaticā'ña” nimirā, āpērā yere yajasa'a. ²² Musā, “Musā nūmosānumia, marāḵsūmua

nitirārē a'metārāticā'ña”, nisa'a. Tojo nimirā, a'metārāsa'a. “Queose yee'quere ējōpeoticā'ña” nimirā, narē ējōpeose wi'seri cjasere yajasa'a. ²³ “Ûsā Moisé duti'quere cuotjīarā, āpērā yu'rñoro ni'i”, ni wācūmisa'a. Tojo nimirā, tere weetirā, cū duti'quere yu'rñu'cārā wee'e. Tojo weerā āpērārē Õ'acūrē bujicā'cā weerā wee'e. ²⁴ Õ'acū ye queti ojáca pūrīḵu musā tojo weesere a'tiro ojano'wū: “Musā Õ'acū duti'quere yu'rñu'cāse bu'iri judío masā nitirā Õ'acūrē ña'arō ucūsama”, niwū.

²⁵ Musā Õ'acū Moisére dutise cūu'quere weecā, musā judío masā weesetise, ò'rēcju yapa caserore yejecō'ase wapati'i. Weeticāma, musā judío masā nise wapamarī'i. Tojo weerā cū cūu'quere weetirā, judío masā nitirā weronjoḵ tojacā'a. Õ'acū yarā weronjoḵ nitisa'a. ²⁶ Judío masā nitirā ò'rēcju yapa caserore yejecō'ano'ña marīma. Na Õ'acū Moisére duti'quere wéerā, judío masā weronjoḵ nisama. Õ'acū narē “Yarā nima”, nisami. ²⁷ Musā judío masā Õ'acū Moisére duti'quere cuomi'i. Ò'rēcju yapa caserore yejecō'amirā, cū duti'quere weewe'e. Āpērā, judío masā nitirā ò'rēcju yapa caserore yejecō'atimirā, tojo nicā Õ'acū Moisére duti'quere masītīmirā, cū dutisere weesama. Na tojo weecā, musā bu'iri cuosere masīno'o. ²⁸ Judío masū waro bu'īḵu dia'cū weesetitimi. Cū upu dia'cūrē ò'rēcju yapa caserore yejecō'ase mejēta ni'i. ²⁹ Moisé dutisere yu'tigū mejēta Õ'acū yagu nimi. Espīritu Santure wācūse ducayuno'cu pe'le judío masū waro nimi. Cūta Õ'acū yagu nimi. Cūrē Õ'acū “Añugū nimi” ni ī'asami. Masā mejēta tojo ī'asama.

3 Yu'hu tojo nicā tu'orā, musā “¿To pūrīcārē judío masā nise wapamarīsari? ¿Ò'rēcju yapa caserore yejecō'ase quērā wapamarīsari?” nisa'a. ² Wapatiyu'rua'a. Ne warore

a'tiro ni'i. Ō'acū judío masārē cū ye quetire weedutigū, āpērārē weredutigū cūucū niwī. Tojo weero judío masā nise wapati'i. Musārē a'tiro ninemogūti. ³Āpērā judío masā Ō'acū ucūserē ējōpeotisama. Na tojo ējōpeotimicā, Ō'acū narē cū “Tojo weeguti” nī'quere “Weewe'e”, nitisami. ⁴Ō'acū nipe'tise cū “Weeguti” nī'quere queoro weegusami. Marī nipe'tirā nisoosepijarā nimicā, Ō'acū cū nī'caronojōta queoro weegusami. Ō'acūrē cū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū:

Ō'acū, mū'u ucūserē “Diacjūta ni'i”, nino'o.

Mū'urē nisoose marī'i.

Tojo weero mū'urē āpērāpūre ne weresāta basiowe'e.

Na weresācāma, yu'rūwetimujāgūsa'a, ni ojacu niwī dūporocjūpu.

⁵Tere tū'orā, āpērā a'tiro nima'asama. “Ūsā ña'arō weecā, Ō'acū añurō weesere nemorō ī'ono'rōsa'a.” ¿To pūrīcārē “Ō'acū ūsā ña'arō weesere bu'iri da'regu, queoro weetimi”, nīrā weesari? ⁶Tojo niwe'e. Na tojo nise queoro nicāma, Ō'acū ne ni'cūrē bu'iri da'remasītibosami.

⁷Apeyema āpērā a'tiro ninemo-ma'asama. “Ūsā nisoocā, Ō'acū queoro ucūserē ī'ono'rōsa'a. Tojo weerā masā cūrē ‘Añuyū'rūami, diacjū ucūnu'cūgū nīmī’, nīrāsama. Tojo nicāma, ¿de'ro weegu Ō'acū marīrē ‘Musā ña'arō weesebucurā ni'i’, nisari? Cū tojo nīgū, queoro weetimi”, nisama. Na tojo nise nima'ase ni'i. ⁸Na “Ūsā ña'arō weecā, Ō'acū añurō weesere nemorō masīrāsama”, nisama. Tojo weerā “Añuse wa'ato nīrā ña'asere weerā”, nisama. Āpērā yū'ure, yū'u me'rācjārārē mejēcā wācūato nīrā, “Pablo a'tere bu'emi”, nisoosama. Na tojo nisoose wapa Ō'acū narē bu'iri da'regu, queoro weegusami.

Nipe'tirā bu'iritirā nima nise ni'i

⁹¿Marī judío masā āpērā yū'rūoro añurā niyū'rūnū'cāti? Niwe'e. Marī masītoja'a. Nipe'tirā judío masā, judío masā nitirā ña'arō weerā niyurā, ni'cārōnojō bu'iritirā dia'cū ni'i. ¹⁰Ō'acū ye queti ojāca pūrīpūre marīrē a'tiro niwū:

Ne ni'cūnojōpūta añugū marīmi.

¹¹Ne ni'cū Ō'acū ye cjasere tū'omasīgū marīmi.

Ne ni'cūputa Ō'acūrē masīsī'rīgū, wācūnū'rūtisami.

¹²Nipe'tirā Ō'acū yere du'urā, dojope'tia wa'asama.

Nipe'tirā ña'arō weema.

Ne ni'cūnojōpūta āpērārē añurō weegū marīmi.

¹³Na ucūse masāpe susuripe weronojō ni'i.

Ti pe ūrīwijaasa'a.

Te ūrīwijaase weronojō masā ña'arō ucūsama.

Nisoonu'cūsama.

Aña ūseropū nīmá cuogu weronojō pūrīrō ucūsama.

¹⁴Āpērārē doja, ūputu tu'tisama.

¹⁵Na masārē wējēcō'asema ī'adu'ayū'rūasama.

¹⁶No'o na wa'aro masārē ña'arō weewā'cāsama.

Na yere dojorē, pajasecuorā tojacā weesama.

¹⁷Āpērārē ejerisājācā weesere moosama.

¹⁸Ō'acūrē wiopesase me'rā ī'atisama.

Cūrē uitisama, ni ojano'wū.

¹⁹Marī masī'i, Moisé cū dutisere ūsā judío masārē cūucū niwī. Ūsā te dutisere masīmīrā, tere weetirā, bu'iritirā tojasa'a. Cū dutise cūu'que a'tiro ni'i. Nipe'tirā judío masārē, judío masā nitirārē bu'iritirā nima, ni masīdutirotōjo ni'i. ²⁰Ne ni'cū Moisé duti'quere weepe'omasītisami. Tojo weegu “Moisé

dutisere weepe'ocā, 'Ō'acū yu'ure bu'iri marīgū nimi', nigūsami", nímāsītisami. Moisé duti'que marirē "Ŋa'arā ni'i", ni masidutiro cūuno'caro niwū.

Jesucristore ējōpeose me'rā yu'rurāsa'a nise ni'i

²¹⁻²² Ni'cārōacārē majā Ō'acū marirē bu'iri marirā nicā weese quetire i'omi. Te quetire Moisé cū duti'quere weetimirā, masīno'o. Marirē Jesucristore ējōpeose me'rā Ō'acū i'orōpūre bu'iri marirā nita basio'o. Dūporopū Moisé, tojo nicā Ō'acū ye queti weremūtārī masā Ō'acū tojo weeatjere cū ye queti ojāca pūrīpū ojacārā niwā. Ō'acū nipe'tirā Jesucristore ējōpeorārē "Bu'iri marirā, añurā nima", nisami. Ne ducawaanu'cōtisami. ²³ Marī nipe'tirā ña'arō weerā ni'i. Ne ni'cū Ō'acū ŋaronojō weegū marīmi. ²⁴ Tojo nimicā, Ō'acū marirē mal'igū, cū macūrē o'ócu niwī. Marī ña'arō weel'quere wērī wapayedutigu tojo weecu niwī. Tojo weero marī wapayeticā, a'tiro ni'i. Jesucristore ējōpeose me'rā Ō'acū marirē "Bu'iri marirā, añurā nima", ni i'asami. ²⁵ Cū macū Jesucristore marī ña'arō weel'quere wērī wapayecā weecu niwī. Cū wērigū dí o'maburo'que me'rā marī cūrē ējōpeocā, acobojosami. Tere wéégū, Ō'acū queoro cū weesere i'osami. Dūporocjārāpūre na ña'arō weecā, Ō'acū pajaña'gū, bu'iri da'reticu niwī. Tojo tu'oña'cā'cū niwī. ²⁶ A'tiro nicārē Jesucristo marī ña'arō weel'quere wērī wapaye'que me'rā Ō'acū cū queoro weesere i'osami. Mejārōta tja cū macū Jesucristore ējōpeorārē bu'iri marirā, añurā wa'acā weesami.

²⁷ Tojo weerā Ō'acū i'orōpūre marī basu "Añurā ni'i", nímāsītisa'a. Moisé duti'quere wéerā mejēta, añurā ni'i. Jesucristore ējōpeocā pe'e, Ō'acū marirē "Añurā nima", ni i'asami. ²⁸ Tojo

weerā a'tiro nímāsī'i. Marī Jesucristore ējōpeocā, Ō'acū "Bu'iri marirā nima", ni i'asami. Moisé duti'quere weecā mejēta, tojo wa'a'a.

²⁹ Ō'acū judío masā wiogu se'saro nitimi. Judío masā nitirā quē'rārē wiogu nimi. ³⁰ Nipe'tirā ni'cūrēta Ō'acūtima. Cū judío masā Jesucristore ējōpeorārē "Bu'iri marirā, añurā nima", nisami. Cūrē ējōpeorā judío masā nitirā quē'rārē mejārōta nisami. ³¹ Ō' To pūrīcārē marī "Jesucristore ējōpeose me'rā Moisé duti'que pe'ere wapamarī'i", nirā weeti? Niwe'e. A'tiro pe'e wee'e. Marī "Jesucristore ējōpeose me'rā Ō'acū Moisére duti'quere wapatirota wee'e", nino'o.

Abrahā Ō'acūrē ējōpeoque ni'i

4 Ni'cārōacā musārē Abrahā marī ñecū ye quetire weregūti. Musā masirōnojōta cū judío masū nimūtā'cu nicu niwī. ² Ō'acū Abrahā weesere i'agū mejēta, cūrē "Añugū nimi", nicu niwī. Tojo nicāma, Abrahā cū añurō weel'que wapa "Yu'ū añugū ni'i", nímāsībopī. Ō'acū i'orōpū pe'ere tojo nita basiowe'e. ³ Cū ējōpeocā pe'e, cūrē Ō'acū "Bu'iri marīmi", nicu niwī. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū a'tiro ojano'wū: Abrahā Ō'acūrē ējōpeocu niwī. Tojo weegū Ō'acū cūrē "Añugū, bu'iri marīgū nimi", nicu niwī.

⁴ Queose me'rā musārē weregūti. Ni'cū apeyenojō da'racā, cūrē wapayerā, tojo o'orā mejēta weema. Cū da'ra'que wapa wapayerā weema. ⁵ Ō'acū pe'e tojo weetimi. Marī añurō weese wapa mejēta "Bu'iri marirā, añurā nima", nisami. Cūrē ējōpeocā pe'ere, tojo nisami. Masā ña'arō weerārē yu'rūweticā weegū nimi. ⁶ Dūporocjūpū Davi quē'rā yu'ū ni'caronojōta nicu niwī. Ō'acū masā weesere i'atimigū, cūrē ējōpeocā, "Añurā, bu'iri marirā nima", nisami.

Tojo nino'rānojō e'catisama. ⁷ A'tiro ni ojacu niwī te cjasere:

No'lo Ō'acūrē yu'rūnu'cā'quere acobojono'cārā e'catima.

Tojo nicā nā'arō weesere cō'ano'cārā e'catima.

⁸ No'lo Ō'acū “Ā'rī bu'iri marīgū nimi”, nino'gūnojō cū quē'rā e'catimi, ni ojacu niwī Davi.

⁹ Judío masā ō'rēcju yapa caserore yejecō'a'cārā dia'cū e'catitisama. Yejecō'ano'ña marīrā judío masā nitirā quē'rā e'catisama. Marī Abrahā ye cjasere wācūnemorā tja. Ō'acū Abrahārē cūrē ējōpeocā i'agū, “Añugū, bu'iri marīgū nimi”, nicu niwī. ¹⁰ ¿De'ro nicā Ō'acū Abrahārē “Añugū nimi”, nipari? Cū ō'rēcju yapa caserore yejecō'ano'se dūporo Ō'acū Abrahārē “Añugū, bu'iri marīgū nimi”, nitojacu niwī. ¹¹ Abrahā Ō'acūrē ējōpeoca be'ropu cū ō'rēcju yapa caserore yejecō'acārā niwā. Cū yejecō'ano'se me'rā Ō'acū cūrē todūporopu “Mū'u añugū, bu'iri marīgū ni'i” nī'quere masīcu niwī. A'tiro wéégū, Abrahā nipe'tirā ējōpeorā nēcū tojacu niwī. Na ējōpeose me'rā Ō'acū nipe'tirā cūrē ējōpeorārē “Añurā nima”, nicu niwī. Na ō'rēcju yapa caserore yejecō'acā mejēta, tojo nicu niwī. ¹² Mejārōta judío masārē Abrahā na nēcū nimi. Na ō'rēcju yapa caserore yejecō'acā mejēta, na Abrahā weronjō ējōpeorāta cū pārāmerā nima. Abrahāmaricā cū yejecō'ano'se dūporo Ō'acūrē ējōpeotjacu niwī.

**Abrahā ējōpeose cuoyucā,
Ō'acū “Tojo weeguti” nī'que
queoro wa'acaro niwū**

¹³ Ō'acū Abrahārē “Mū'urē, mū'u pārāmerā nituriarārē a'ti di'tare o'oguti”, nicu niwī. Ō'acū cū dutisere wéeca be'ro mejēta tojo nicu niwī. Abrahā cūrē ējōpeocā pe'e, cūrē “Añugū, bu'iri marīgū nimi”, nicu niwī.

Tojo weegu cūrē “A'ti di'tare o'oguti”, nicu niwī. ¹⁴ Ō'acū cū dutise cūu'quere weerā dia'cūrē “Tojo weeguti” nī'quere o'ocāma, marī ējōpeose wapamarībopā. Tojo nicā cū Abrahārē “Mū'urē añuse o'oguti” nī'que wapamarīyapaticā'bobā. ¹⁵ Marī Ō'acū Moisére dutise cūu'quere weepe'omasītisa'a. Tojo weegu cū dutisere masīmirā yu'rūnu'cācā, marīrē bu'iri da'regusami. Te dutise maricā pūrīcārē, te dutisere yu'rūnu'cāse marībopā.

¹⁶ Ō'acūrē ējōpeorā dia'cūrē Abrahārē “Tojo weeguti” nī'quere o'ogusami. Cū marīrē ma'itjīagū, marī basu weetutuacā mejēta, tere o'osami. Moisé dutise cūu'quere weerā dia'cūrē o'osome. Nipe'tirā Abrahā weronjō ējōpeorārē o'ogusami. Abrahā nipe'tirā ējōpeose cuorā nēcū nimi. ¹⁷ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro niwū Abrahārē: “Mū'urē peje cururicjārā nēcū sōrōwū”, nicu niwī Ō'acū. Cū tojo nicā tu'ogu, Abrahā ējōpeocu niwī. Abrahā Ō'acū i'orōpūre cūrē ējōpeoyugu, marī nēcū nicu niwī. Ō'acūta nipe'tisere weemasīpe'ocā'mi. Wēri'cārāpūreta masōsami. Cū dutiro me'rā no'lo marīsepūreta weebajurēsami.

¹⁸ Ō'acū Abrahārē “Mū'u pārāmerā nituriarā pājārā nīrāsama” nīrī curare ne pō'rāmarīcu niwī. Pō'rāmarīmīgū, Ō'acū cūrē nī'quere “Queoro weegusami”, ni ējōpeocu niwī. Tojo weegu Ō'acū nī'caronjōta peje cururicjārā nēcū wa'acu niwī. ¹⁹ Abrahā cien cū'marī wa'tero cuocu niwī. Cū numo Sara quē'rā bucuo waro nico niwō. Tojo nimicā, Abrahā “Ūsā pō'rātimasītisa'a, bucurā waro ni'i”, niticu niwī. Ō'acū cū nī'caronjō “Ūsārē pō'rāticā weegusami” nīgū, cūrē ējōpeodu'uticu niwī. ²⁰ “Apetero weegu cū ‘Weeguti’ nī'quere weetisami”, niticu niwī. Tojo weronjō o'ogu, Ō'acūrē ējōpeonemocu niwī. Wācūtutua, cūrē nicu niwī: “Añuyu'ruami, tutuayu'ruyu

nimi”, nicu niwī. ²¹“Ō'acū yu'ure cū 'Weeguti' nisere weemasipe'ocā'sami”, ni ējōpeocu niwī. ²²Cū tojo ējōpeocā i'agū, Ō'acū Abrahārē, “Añugū, bu'iri marīgū nimi”, nicu niwī.

²³Ō'acū tojo ní'quere Abrahā dia'cūrē Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu ojano'ticaro niwū. ²⁴Marī quē'rārē ojano'caro niwū. Marī Ō'acūrē ējōpeocā, Abrahārē ní'caronojōta marirē “Añurā, bu'iri marirā nima”, nisami. Cūta marī wioḡu Jesús wērī'cūpūre masōcu niwī. ²⁵Jesú marī ña'arō wee'que wapare wērīcu niwī. Cū wérīca be'ro Ō'acū marirē bu'iri marirā tojadutigu cūrē masōcu niwī.

Marī bu'iritirā niwe'e nise cjase ni'i

5 Marī bu'iri cuomi'cārārē marī wioḡu Jesucristore ējōpeocā, Ō'acū “Musā añurā ni'i”, ni i'asami. Tojo weerā marī ña'arō wee'quere wērī wapayeyucā, Ō'acū me'rā wācūque'tiro marirō añurō nicā'a. ²Jesucristore ējōpeocā, Ō'acū marirē ma'lgū, cū me'rā niato nīgū yu'ruosami. Cū tiropu cū añuyu'ruagu nisere bu'ipejatamurāsa'a. Marirē “Añurō weewu”, nigūsami. Cū tojo weegusami nírā, e'catise me'rā co'te'e.

³Apeyema tja pi'etirā, e'catimasī'i. Marī pi'etirā, nemorō wācūtuturāsa'a. ⁴Marī wācūtutuacā, Ō'acū “Musā añurō weewu”, nigūsami. Tere masirā, cū marirē añurō weeatjere wācūrā, e'catiyutoja'a. ⁵Ō'acū Espírītu Santure marī me'rā ninu'cūdutigu o'ócu niwī. Tojo weerā cū me'rā nírā, Ō'acū marirē ma'lisere masīno'o. Tere masirā, “Que-oro'ta marirē 'Añurō weeguti' ní'quere weegusami”, nino'o.

⁶Ō'acū marirē marī basu de'ro yu'ruta basioticā i'acu niwī. Tojo weegu cū besecatero ejacā, Jesucristo marī ña'arārē wērībosacu niwī. ⁷Marī pūrīcā ne āpērārē wērībosasī'rītisa'a. No'o ni'cū queoro weegū nimicā, ne

wērībosamasītisa'a. Apetero weegu ni'cū añugū warore wērībosagu, wērībosabosami. ⁸Ō'acū pūrīcā marī ña'arā nimicā, cū ma'lisere i'ocu niwī. Tere i'ogū, Jesucristore marirē wērībosacā weecu niwī. ⁹Jesucristo marirē wērībosase me'rā cū ye dí o'maburose me'rā Ō'acū cū i'orōpūre marirē bu'iri marirā tojacā weecu niwī. Tojo weegu cū Jesucristo me'rāta tja nemorō weetamugūsami. Ō'acū masārē bu'iri da'leri nūmu nicā, marirē yu'rūweticā weegusami. Marirē bu'iri da'resome. ¹⁰Marī Ō'acūrē uatirā nimicā, cū macūrē marirē wērībosacā weecu niwī. Jesucristo wérīgū dí o'maburose me'rā Ō'acū marirē cū me'rācjārā sājācā weecu niwī. Tojo weerā marī ni'cārōacārē cū me'rācjārā niyurā, a'tiro masī'i. Jesucristo wērī, cū masā'que me'rāma majā marī bu'iri da'reno'bo'cārārē yu'rūcā weegusami. ¹¹Apeyema tja marī wioḡu Jesucristo me'rā Ō'acū marirē ma'lisere wācūrā, e'catiyu'rua'a. Marī cū wērī'que me'rā Ō'acū yarā sājā'a.

Adá, tojo nicā Jesucristo queti ni'i

¹²Ni'cū umu Adá wāmetigu me'rā ña'arō weese nu'cācaro niwū. Te me'rā wērīse bajuanu'cācaro niwū. Nipe'tirā masānūcūpūre marī ña'arō weerā niyucā, pērīpejape'tia wa'acaro niwū. Tojo weero a'ti umūcopūre wērīse se'sape'tia wa'apā. ¹³Masā Ō'acū Moisére dutise cūuatji dūporopu ña'asere weetojacārā niwā. Na ña'arō weemicā, Ō'acū dutise marīyucā, cū narē “Yu'u dutise cūu'quere yu'rūnu'cā'a”, niticu niwī. Narē bu'iri da'reticu niwī. ¹⁴Tojo nimicā, Adá be'rocjārā téé Moisé nícatero'cārāpu wērīcārā niwā. Na Adá Ō'acū duti'quere yu'rūnu'cā'caronjō weetimirā, ña'arō wee'que wapa wērīcārā niwā.

Adá du'pocáticu niwī ña'arō weesere. Jesucristo pe'e a'ti turipu a'tigu, añurō weesere cū quē'rā du'pocáticu niwī.

¹⁵ Marī Adá yu'rūnu'cā'quere, Ō'acū marirē ma'ígū añurō wee'quere a'tiro nīmasī'i. Adá ni'cū cū yu'rūnu'cā'que bu'iri nipe'tirā wērīsirutuma. Ō'acū pe'e marirē ma'ígū, añubutiaro weemi. Marī wapayeticā, ni'cū ʘmu Jesucristo me'rāta tja nipe'tirārē añubutiaro weemi. Pecame'epu wa'abo'cārārē cū me'rā catinu'cūcā weemi. ¹⁶ Ō'acū marirē añurō wee'quere, ni'cū ʘmu Adá cū ña'arō wee'quere “A'tiro ni'i”, ninemomasī'i. Adá ni'cātiacā cū yu'rūnu'cā'que me'rā marī nipe'tirārē bu'iritirā tojacā weecu niwī. Ō'acū marirē yu'ruose pe'e a'tiro ni'i. Marī pejetiri yu'rūnu'cāmicā, Ō'acū marirē ma'ígū, bu'iri marirā, añurā tojacā weecu niwī. Marī wapayeticā, tojo weecu niwī. ¹⁷ Ni'cū yu'rūnu'cā'que me'rā wērīse se'sa wa'apā. Tojo weero Jesucristo wērī'que pe'e totā yu'ruoquejo'o. Ō'acū marirē pajaña'gū, wapayeticā, marirē bu'iri marirā tojacā weecu niwī. Jesucristo ni'cū me'rāta tja marirē u'musepu catinu'cūatjere o'ocu niwī.

¹⁸ Ni'cātiacā Adá yu'rūnu'cā'que me'rā nipe'tirā bu'iri da'reno'ajā tojacārā niwā. Jesucristo queoro wéegu, cū wērīse me'rā pe'e nipe'tirā bu'iri marirā tojata basio'o. Tojo nicā catinu'cūsere bocata basio'o. ¹⁹ A'tiro ni'i. Ni'cū Ō'acūrē yu'rūnu'cā'que me'rā nipe'tirā cū be'rocjārā marī quē'rā ña'arā ni, bu'ipejasirutu'u. Mejārōta tja ni'cū Ō'acū dutisere yu'tigu Jesucristo me'rā nipe'tirā cūrē ējōpeorārē Ō'acū “Añurā, bu'iri marirā nima”, nisami.

²⁰ Ō'acū Moisére dutise cū'gū, marī ña'arā ni'i nisere masīdutigū cūucu niwī. Cū tojo weemicā, ña'arō weenemopecārā niwā. Ō'acū pe'e ña'ase weenemocā, nemorō

pajaña'nemopecu niwī. ²¹ Ña'arō wee'que wapa wērīse nipe'tirāpūre se'sabi'acaro niwū. Te se'sa'caro weronojō Ō'acū marirē ma'ígū añurō weese quē'rā se'sabi'acaro niwū. Marī wioyu Jesucristo wērīse me'rā marirē añurā, bu'iri marirā tojacā weecu niwī. Tojo nicā cū me'rā catinu'cūatjere o'ocu niwī.

Wērī'cārā weronojō nimi'cārā Jesucristo me'rā yu'ruono'o nise ni'i

6 Yu'u ni'caronojōta ña'ase weenemocā, Ō'acū nemorō pajaña'nemopecami. ¿To pūrīcārē marirē ma'ígū pajaña'nemoato nírā ña'arō weenu'cūrāsari? ² Tojo niwe'e. Jesucristo curusapu wērīcā, marī quē'rā cū me'rā wērī'cārā weronojō wa'acārā niwū. Wērī'cārā, catirā na wee'quere weetisama. ¿De'ro weerā marī toduporo ña'arō wee'caronojō weenu'cūbosau? ³ Masā masīsa'a, marī Jesucristore ējōpeorā nitjīarā, wāmeyeno'o. Wāmeyeno'rā, cū wērī'quere bu'ipejatamurā weronojō ni'i nisere i'o'o. ⁴ Jesucristo wērīca be'ro yaano'cu niwī. Marī wāmeyeno'rā, cūrē yaa'caro weronojō marī ña'arō weesere du'ucārā niwū. Marī pacu cū tutuase me'rā Jesucristore wērī'cupūre masōcu niwī. Cūrē masō'caro weronojō marī quē'rārē ape upu sājācā weecu niwī.

⁵ Marī Jesucristo me'rā niyurā, cū wērī'quere bu'ipejatamu'cārā weronojō ni'i. Mejārōta cū wērī'cupu masā'caro weronojō marī quē'rā masārāsa'a. ⁶ A'tiro masī'i. Marī toduporopu ña'arō niseti'quere Jesucristo wērīse me'rā curusapu paabi'pecō'ano'rō weronojō wa'acaro niwū. Marī ña'arō wee'quere du'udutiro tojo wa'acaro niwū. Tojo weerā ña'asere weeticā'rōua'a. Marirē te wejeñe'enu'cōrō weronojō weewe'e majā. ⁷ Wērī'cupu cū catigu ña'arō wee'quere weetimimiba majā. Tojo

weerā marī quē'rā cū weronojō te ña'arō weesere yu'rūweti'cārāpu nírā, weeticā'rōua'a. ⁸Marī Jesucristo me'rā wēribu'ipejatamu'cārā niyurā, a'tiro masī'i. Cū wēri masā'caro weronojō marī quē'rā mejārōta cū me'rā cū weronojō masārāsa'a. ⁹Apeyere a'tiro masī'i. Jesucristo wēri'cāpu masācu niwī. Cū ne wērinemosome. Cūrē wērise ne pōtēosome majā. ¹⁰Jesucristo masā ña'arō wee'que wapare wēribosagu, ni'cātita wēricu niwī. Ni'cārōacārē majā cū masāca be'ro Õ'acū me'rā añurō ninu'cūmi. ¹¹Te weronojō marī Jesucristo me'rā wēri'cārā weronojō tu'oña'rā. Cū yarā niyucā, ña'arō weese marīrē dutimasītisa'a majā. Tereta marīrē yu'rūtojacu niwī. Tojo weerā Õ'acū ñaronojō weesetirā. Ña'asere weeticā'rā.

¹²Marī upu boatji upure ña'ase weesirīcā, cā'mota'arā. Ti upu ña'arō ñaripejasere weeticā'rā. ¹³Marī i'ase, ucūse, wācūse nipe'tise marī upupu nise me'rā ña'arō weeticā'rā. Ña'asere weeronojō o'orā, Õ'acū ñaro weesetirā, marī upupu nisere cūpure o'orā. Wēri masā'cārā weronojō añuse pe'ere weerā. ¹⁴Moisé duti'que doca nírā, tere weetirā, bu'iri da'reno'rāsama. Marī cū dutise doca niwe'e. Õ'acū marīrē bu'iri da'reronojō o'ogu, marīrē ma'ígu, acobojocu niwī. Tojo weero ña'arō weese marīrē de'ro pōtēomasītisa'a.

Marī da'raco'terā weronojō nise ni'i

¹⁵“Marī Moisé dutise doca niwe'e. Õ'acū marīrē ma'ígu, acobojocu niwī”, ni'i. ¿To pūrīcārē marī ña'arō weecā, añusari? Niwe'e. ¹⁶Musā masīsa'a, marī apī dutiro wéerā, cūrē da'rawā'ñaco'terā sājārā wee'e. Cū marī wioгу tojagu weesami. Te weronojō marī ña'asere wéerā, ña'ase weewā'ñaco'terā weronojō nisa'a. Ña'arō weese wapa wērisere bocarāsa'a. Marī Õ'acū dutiro

wéerā pūrīcā, cūrē da'rawā'ñaco'terā weronojō ni'i. Marī cū dutisere wéerā, ña'ase weero marīrō nirāsa'a.

¹⁷⁻¹⁸Toduporopu musā ña'asere wéerā, da'rawā'ñaco'terā weronojō nicārā niwū. Ni'cārōacārē āpērā musārē Jesucristo ye quetire wercā tu'orā, añurō ējōpeocārā niwū. Tojo weerā ña'arō weesere yu'rūono'tjārā, añusere weewā'ña'a. Musā tojo weecā wācūgu, yu'ñ Õ'acūrē e'catise o'o'o. ¹⁹Musārē tu'omasīcā wagu, masā na ucūwasennojō me'rā were'e. Musā toduporopure ña'asere musā upure wiapecārā niwū. Siape me'rā ña'arō weedojacārā niwū. Ni'cārōacā pe'ere añusere wiarā, Õ'acūrē musā upure wiaya. Cū me'rā nibutiarā, siape me'rā cū ñaro dia'cūrē weeya.

²⁰Musā toduporopure ña'arō weewā'ñarā, ña'ase dutise doca níni'wū yujupu. Tojo weerā añurō weerōasato niró marīrō nicā'wū.

²¹Musā ña'arō wéerā, ¿ñe'enojō añusere bocari? Toduporopure musā ña'arō wee'quere wācūrā, ni'cārōacārē bopoyasa'a. Te ña'arō wee'que wapare pecame'epu bu'iri da'reno'bopā.

²²Ni'cārōacārē majā marī ña'arō weesere yu'rūweti'cārāpu ni'i. Ña'arō weese doca niwe'e. Õ'acū dutisere da'rawā'ñaco'terā ni'i. Te pūrīcā añurō yapatisa'a. Marī, marī wioгу Õ'acū me'rā ni'i. Siape me'rā cū ñaronojō wéerā, añuse, cū tiropu catinu'cūsere bocarāsa'a. ²³Ña'arō wee'que wapare pecame'epu bu'iri da'reno'o, wēridojasere bocano'sa'a. Õ'acū marīrē wapamarīrō o'ose pe'e catinu'cūatjere bocatje ni'i. Marī wioгу Jesucristo me'rā tere o'ogusami.

Omocā du'tese cjase queose ni'i

7 Acawererā, musā Õ'acū Moisére dutise cūu'quere masīsa'a. Marī catiri ñmucopu dia'cūrē te duti'quere

yu'tisa'a. ²Queose me'rā musārē weregūti. Marīrē duti'que a'tiro ni'i. Ni'cō omocā du'te'co co marāpu catiro ejatuario cū nūmo nimo. Cū wērica be'ro na du'te'que pe'tia wa'asa'a. Co marāpu moogō tojasamo tja. ³Co marāpu catimicā, apirē nuorēgō, ña'arō weego weesamo. Ō'acū dutisere yu'rūnu'cāgō weesamo. Co marāpu wērica be'ro pūricārē apirē nuorēcā, ña'ase mejēta ni'i. Ō'acūrē yu'rūnu'cātisamo.

⁴Co marāpu wērī'caro weronojō marīrē ni'cārōacārē a'tiro wa'a'a. Toduporopure Moisé duti'quere yu'tini'wū yujupū. Jesucristo cū wēricā, marī quērā wērī'cārā weronojō wa'acārā niwū. Tojo weerā Jesucristo wērīse me'rā marī Moisé dutise doca ni'quere du'uno'wū. Ni'cārōacārē Jesucristo wērī masāse me'rā cū yarā ni'i. Marīrē Ō'acū űaro weeato nīgū, cū yarā sājācā weecu niwī. ⁵Toduporopu marī tu'sasenojō ña'asere űaripejauū. Moisé duti'quere marīrē cā'mota'acā, weeya nīrōnojō wa'awū. Nipe'tise marī upūpu nise me'rā marī ña'arō űaripejasere weewū. Te ña'asere wēerā, pecame'epū bu'iri da'reno'o, yapatidijabopā. ⁶Toduporopu Moisé cū dutise doca nīni'wū yujupū. Ni'cārōacārē majā marī Jesucristo me'rā nīrā, Moisé dutise doca niwe'e. Tere yu'rūweti'cārāpu ni'i. Tojo weerā marī Espīritu Santu me'rā ape upū sājā'a. Cū weetamurō me'rā Ō'acū űaro weesetimasī'i.

**Añurō weesī'rīmīgū, ña'ase
bu'iri pōtēotisa'a nise ni'i**

⁷¿To pūricārē “Moisé duti'que ña'a ni'i”, nīrāsari? Niwe'e. Te dutise marīcāma, yu'ū ña'agū ni'i nisere masītibopā. Cū dutise a'tiro ni'i. “Āpērā yere űoticā'ña”, ni'i. Te marīcāma, yu'ū te űosere “Ña'ase ni'i”, ni masītibopā. ⁸Te dutise “Weeticā'ña” nimicā, yu'ū

pe'ere nipe'tise no'o űaro űaripejasere weeya nīrōnojō wa'awū. Dutise marīcāma, “Ña'ase ni'i”, ni masīno'ña marībopā.

⁹Duporopu yu'ū Moisé duti'quere sō'owaro masītigu, wācūque'tiro marīrō nicā'miwū. “Añurō weegū ni'i”, ni wācūmiwū. Be'ro te dutise masīca be'ro na'irō āpērā yere űoya nīrōnojō wa'awū. Yu'ū ña'arō wéegū, “Ña'agū ni'i”, ni tu'ōña'wū. ¹⁰Marī Ō'acū dutisere wēerā, añurō nicā'bosa'a. Yu'ū pe'e te dutise de'ro weepe'omasītigu, bu'iritigu tojauū. Te dutise masārē Ō'acū me'rā añurō tojacā weeboronojō nīrō, yu'ū pe'ere bu'iritigu tojacā weewū. ¹¹Ña'ase yu'ūpūre nīrō, Ō'acū dutisere yu'rūnu'cācā weewū. Te ña'ase yu'ūre nisoowioritique'awū. Tojo weegu yu'ū te dutise niyucā, ña'arō wéegū, bu'iritigu tojauū. Ō'acū me'rā a'pepūrīgū tojauū.

¹²Ō'acū Moisére duti'que añuse warota ni'i. Diajū wereme'ricā'a. Te dutise marī ye niatjere weetamu'u. ¹³To pūricārē Ō'acū dutise añuse nimirō, ¿de'ro weero marīrē bu'iritirā tojacā weesari? Weetisa'a. Marī ña'ase wapa pe'e bu'iritirā tojasa'a. Tojo weero te dutise añuse me'rā ña'asere “Ña'aseta ni'i”, ni masīno'o. Tojo weerā marī ña'arō wēerā, Ō'acūrē yu'rūnu'cārā wee'e nīrā, marīrē cū bu'iri da'reatje quērārē masīwū.

¹⁴Marī masī'i, Moisé cū duti'quere Espīritu Santu me'rā Ō'acūta cūucu niwī. Tojo weero añuse dia'cū ni'i. Marī pe'e ña'arā ējānu'cātjārā, ña'ase marīpūre nise doca ni'i. ¹⁵Yu'ū, yu'ū weesī'rīsere weewe'e. Yu'ū ne weesī'rītise pe'ere wee'e. Yu'ū a'tere masītisa'a. De'ro weegu tojo weesasa'a. ¹⁶Yu'ū weesī'rītise pe'ere wéegū, a'tiro masī'i. “Ō'acū dutise añuseta ni'i”, ni'i. ¹⁷Yu'ū mejēta ña'arō wee'e. Yu'ūpūre ña'ase niyuro, yu'ūre ña'arō weecā

wee'e. ¹⁸ Yũ'u añurõ weesi'rĩmigũ, weepõteõtisa'a. Tojo weegu a'tiro masi'i. Yũ'upũre ne añuse marĩ'i. ¹⁹ Añuse yũ'u weesi'rĩsere weeboronojõ o'ogũ, ña'ase yũ'u weesi'rĩtise pe'ere wee'e. ²⁰ Yũ'u weesi'rĩtise weégu, yũ'u basu mejẽta tojo wee'e. Yũ'upũre ña'ase nise pe'e yũ'ure su'ori wee'e.

²¹ Tojo weero a'tiro wa'a'a yũ'ure. Yũ'u añurõ weesi'ricã, ña'ase dia'cũ wa'awioriti'i. Ña'ase pe'e u'mutãque'a'a. ²² Yũ'u basu pe'e Õ'acũ dutisere tu'sayũ'ruami'i. ²³ Tojo nimicã, ña'ase yũ'u upũpu nise pe'e ña'arõ weeduti'i. Yũ'u wãcuse me'rã añurõ weesi'rĩ'i. Ña'arõ wéegu, añurõ weebo'quere weetisa'a. Tojo weero ña'arõ weese yũ'ure wejeñe'ese weronojõ ni'i. ²⁴⁻²⁵ Ña'arõ weesere du'lumasĩtigu, ña'abutiario tu'oña'sa'a. ¿Noa yũ'ure te ña'asere, bu'iritigu tojacã weesere yũ'rũweticã weesari? Õ'acũ ni'cũta marĩ wioгу Jesucristo me'rã yũ'ure yũ'rũweticã weegusami. Tojo weegu Õ'acũrẽ e'catise o'o'o. Yũ'u ucũ'quere a'tiro neonũ'cõ, wereguti. Yũ'u basu Õ'acũ dutisere weesi'rĩmi'i. Tojo weesi'rĩmicã, ña'ase yũ'upũre nise pe'e yũ'ure ña'arõ su'ori wee'e.

**Espíritu Santu weetamurõ
me'rã Õ'acũ me'rã añurõ
nita basio'o nise ni'i**

8 ¹⁻² Jesucristo marĩrẽ ña'arõ niseti'quere yũ'rũweticã weecu niwĩ. Tojo weerã ni'cãrõacãrẽ marĩ Jesucristo yarã bu'iri da'reno'some majã. Espiritu Santu marĩrẽ Õ'acũ me'rã añurõ nicã weemi. Ni'cãrõacãrẽ Espiritu Santu dutisere wéerã, ña'arõ weewe'e. Tojo weerã pecame'epũ wa'asome. ³ Marĩ ña'arõ weerã niyucã, Moisé duti'que de'ro weepe'ota basiotipã. Moisé duti'que me'rã yũ'rũmasiwe'e. Õ'acũ pe'e yũ'ruomasĩmi. Cũ marĩ ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayedutigu

cũ macũrẽ o'ócũ niwĩ. Cũ macũ marĩ ña'arõ weerã upũtiro weronojõ upũticũ niwĩ. Ti upũ me'rã wẽrĩgũ, ña'asere cõ'awapayepe'ocã'cũ niwĩ. ⁴ Tere cõ'agũ, marĩrẽ Õ'acũ dutiro weemasiatõ nĩgũ, tojo weecu niwĩ. Marĩ uaro weesi'rĩsere weewe'e majã. Ni'cãrõacãrẽ Espiritu Santu tutuaro me'rã cũ uaro weeseti'i.

⁵ Marĩ uaro weesi'rĩsere weesetirã, marĩ uasenojõ dia'cũrẽ wãcũsa'a. Espiritu Santu me'rã nisetirã, cũ uasenojõ pe'ere weesa'a. ⁶ Marĩ uaronojõ dia'cũrẽ weesetirã, pecame'epũ wa'arãsa'a. Espiritu Santu uaronojõ wéerã, marĩ ejeripõ'rãpu añurõ tu'oña'a. Tojo nicã Õ'acũ me'rã añurõ catinu'cũcã'rãsa'a. ⁷ Marĩ uaronojõ dia'cũrẽ weesetirã, Õ'acũ me'rã a'pepũrĩrã weesa'a. Cũ dutiro ne weesi'rĩti, ne weemasĩtisa'a. ⁸ Marĩ uaro weesetirã, Õ'acũrẽ e'caticã weemasĩtisa'a.

⁹ Marĩ uaro weesi'rĩsere weetisa'a majã. Ni'cãrõacãrẽ Espiritu Santu marĩpũre nimi. Tojo weerã cũ tutuaro me'rã cũ uaronojõ wee'e. Espiritu Santu marĩ me'rã niticã, cũ uaro weetisa'a. Jesucristo yarã nitisa'a. ¹⁰ Marĩ ña'arõ weese wapa marĩ upũ boadijatji upũ ni'i. Tojo boadijatji upũ nimicã, Jesucristo marĩpũre niyucã, Õ'acũ marĩrẽ “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, ni i'asami. Tojo weero marĩ upũ boamicã, marĩ ejeripõ'rã u'musepu catinu'cũcã'rõsa'a. ¹¹ Õ'acũ Jesucristo wẽrĩ'cupũre masõcũ niwĩ. Cũta tja Espiritu Santu marĩpũre nicã, marĩ upũ wé'rica upũre masõgũsami. Espiritu Santu tutuaro me'rã tojo weegusami.

¹² Tojo weerã acawererã, marĩ Espiritu Santure cuorã, cũ dutisere weeroua'a. Marĩ uaro weesi'rĩsenojõ pe'ere weerouasato niwe'e. ¹³ Marĩ uaro weesetirã, pecame'epũ bu'iri da're bajuriono'rãsa'a. Te ña'asere Espiritu

Santu weetamurō me'rā weedu'urā pūrīcā, catinu'cūrāsa'a.

¹⁴ Nipe'tirā Espíritu Santu wācūse o'osere weesiruturānojō Ō'acū pō'rā nima. ¹⁵ Ō'acū Espíritu Santure marīrē o'ócū niwī. Tojo weerā ni'cārōacārē da'raco'terā na wiogure uirā weronjō niwe'e. Marīrē Ō'acū pō'rā sājācā weesami. Tojo weerā cū weetamurō me'rā marī Ō'acūrē “Pacu”, nímāsī'i. ¹⁶ Espíritu Santu marī wācūsepu “Ō'acū pō'rā nitoja'a”, ni tū'oña'cā weemi. ¹⁷ Marī Ō'acū pō'rā niyurā, cū “Yu'u pō'rārē añuse o'oguti” ní'quere ñe'erāsa'a. Jesucristo cū pacu o'ootjere ñe'egūsami. Marī quē'rā cū me'rā tere ñe'erāsa'a. Marī ni'cārōacārē Jesucristo pi'etisere bu'ipejatamurā, be'ropu cū wiogu nise quē'rārē bu'ipejatamurāsa'a.

Ō'acū marīrē añurō weeatje cjase ni'i

¹⁸ Marī a'ti nucūcāpu pi'eti'i, pi'etirā. Be'ropu Ō'acū marīrē u'musepu añusere o'ootjere wācūcāma, ni'cārōacā marī pi'etise mejō niseacā ni'i. ¹⁹ Be'ro ni'cā nmu Ō'acū “Ā'rā yu'u pō'rā nima. Narē añuse o'oguti”, nigūsami. Nipe'tise cū wee'que u'muarō cjase, a'ti turi cjase cū tojo weeatjere masā apeyenojōrē uputu i'asī'rīrō weronjō co'tewapamo'o. ²⁰⁻²¹ Ne waropure Ō'acū wee'que añuse dia'cū nicaro nimiwū. Be'ro Adā Ō'acūrē yu'rūnū'cā'que bu'iri a'ti turi cjase doja wa'acaro niwū. A'ti turi basu dojoticaro niwū. Ō'acū nīrōnojōta dojocarō niwū. Tojo weerā wa'icūrā, yucupagu, nipe'tise a'ti turi cjase boadijasa'a. Tojo boadijamicā, be'ropu añurō apogusami tja. Ō'acū ni'cā nmu besecu niwī. Queoro ti nmu nicā, cū pō'rārē añurā waro wa'ato nīgū ducayugusami. Apeye cū wee'que quē'rārē ducayugusami. Tojo weecā, cū ne waropu wee'caro weronjō añurō nīrōsa'a tja. Boadijosome majā. ²² Marī a'tiro masī'i. Ni'cārōacāputa nipe'tise

Ō'acū cū wee'que boadijasere pe'ticā uaro, pūrīsere tū'oña'rō weronjō tū'oña'a. Ni'cō numio wī'magū wuago pūrīse tū'oña'rō weronjō tū'oña'a. ²³ A'ti umuco se'saro tere tū'oña'we'e. Marī Espíritu Santure cuorā wiori quē'rā pi'eti'i. Be'ropu marīrē ducayuatjere uputu waro ñe'esī'rīrā, pūrīrō tū'oña'rō weronjō yucue'e. Marī Espíritu Santure cuocā, nipe'tise Ō'acū “O'oguti” ní'quere o'ogusami. Be'ro Ō'acū marīrē, “Yu'u pō'rā nima”, nigūsami. Tócatero nicā, marīrē ma'ma upu, ña'ase weetiri upure o'ogusami. ²⁴ Marī Jesucristore ējōpeocā, marīrē yu'rūocu niwī. Cū marīrē be'ropu weeatjere co'te ējōpeo'o. Marī i'a'quepure de'ro weejā co'tenemobosau. Ī'a'quepure co'teno'ña marī'i. ²⁵ Marī i'atise pūrīcārē co'te ējōpeorā, sojaro, caributiro marīrō co'teme'rīcā'a.

²⁶ Marī añusere weetutuatiťjīarā, Ō'acūrē “¿De'ro sērīrōuasari?” nímāsītisa'a. Tere i'agū, Espíritu Santu marīrē weetamusami. Cū basu marī ye niatjere Ō'acūrē sērībosasami. Cū tere sērībosagu, masā ucūta basiotise userinojō me'rā sērīsami. ²⁷ Ō'acū uaronojōta Espíritu Santu marīrē, cū yarārē sērībosasami. Tojo weegu Ō'acū nipe'tise marī wācūse i'abesepe'ogu, Espíritu Santu marīrē sērībosasere masīsami.

²⁸ Ō'acū marīrē cū uaro weeato nīgū besecu niwī. Tojo weerā marī a'tiro masī'i. Marī cūrē mairārē weetamunu'cūcā'sami. Nemorō cū weronjō wa'acā uagu nipe'tise marīrē wa'asere añurō yapaticā weesami. ²⁹ Ō'acū ne waropure i'abesenu'cōtojagupu “Ā'rā yu'u pō'rā nīrāsama”, nicu niwī. Cū macū weronjō nisetiatio nīgū tojo weecu niwī. Tojo nicā cū macūrē “Nipe'tirā cūrē ējōpeorā masā ma'mi niato”, nicu niwī. ³⁰ Duporopu Ō'acū marīrē cū

yarā niato nígū beseyutojacu niwī. Besetoja, cū pō'rā sājācā weecu niwī. Be'ro “Bu'iri marīrā, añurā nima”, nicu niwī. Marī tojo nino'rārē ũ'musepu cū weronojō nisetiā weegusami.

³¹ Marī tere masīrā, ĵñe'enojō ninemobosari? Ô'acū marīrē weetamuyucā, āpērā marīrē ña'arō weemicā, wācūjewe'e. Marīrē na ña'arō weedojamasitísama. ³² Ô'acū cū macū waromarīcārē o'ócu niwī. Ne “O'osome” nitiguta, marī nipe'tirā ye niatjere wērībosadutigu tojo o'ócu niwī. Apeyepuma tjasami majā. De'ro weecju cū macū Jesucristore marīrē o'ócu nimigū, apeye nipe'tisere o'otibosabe. O'ogusami. ³³ Ô'acū cū bese'cārārē ne ni'cūnojōputa masā besewuaropu weresārō weronojō “Ā'rā ña'arā nima”, nita basiowe'e. Ô'acū cū basuta “Ā'rā bu'iri marīma” nigūsamigu. ³⁴ Ne ni'cū “Ā'rārē bu'iri da'reroua'a”, nīmasītísami. A'tiro ni'i. Jesucristota marīrē wērībosacu niwī. Wērītoja, masācu niwī. Ni'cārōacā cū pacu diacjū pe'e wioqu dujiri cūmurōpu marī ye niatjere sērībosagu weesami. Tojo weegu ne ni'cū marī Ô'acū bese'cārārē “Bu'iri da'reroua'a”, nīmasītísami. ³⁵ Jesucristo marīrē ma'isere ne ni'cūnojō cā'mota'amasītími. Marī pi'eticā, marī diasaro tū'ona'cā, āpērā ña'arō weequenū'cōcā, Jesucristo ma'inu'cūcā'sami. Tojo nicā ba'ase moocā, su'ti moocā, wiose wa'tero nicā, āpērā marīrē wējēcā, Jesucristo marīrē ma'inu'cūsami. ³⁶ Ô'acū ye queti ojāca pūrīpu nírōnojōta Ô'acū yarārē a'tiro ni'i:

Mu'arē ējōpeose bu'iri ũmucorinucū āpērā ũsārē wējētawioro ni'i.

Ovejare wējērātirā aperopu miarā weronojō ũsārē weema, tojo ni ojano'caro niwū.

³⁷ Marī ña'arō yu'rurā, Jesucristo marīrē mal'igū weetamuse me'rā nipe'tise ña'asere docaque'acā weemasisa'a. Tojo nicā cū weetamuse me'rā nemorō wācūtutanemomasī'i.

³⁸ Yu'u a'tere “Diacjūta nirō wee'e”, ni'i. Ô'acū marīrē ma'isere ne apeyenojō cā'mota'amasītisa'a. Wērīse, catise cā'mota'amasītisa'a. Tojo nicā Ô'acūrē wereco'terā ũmusecjarā, wātīa, na wiorā Ô'acū marīrē ma'isere cā'mota'amasītísama. Apeye quē'rā ni'cārōacā nise, be'ropu niatje ne cā'mota'amasīwe'e. ³⁹ Tojo nicā ũmuarōpu cjase, ũ'cūarōpu cjase, Ô'acū wee'quenojō quē'rā ne Ô'acū marīrē ma'isere cā'mota'amasīwe'e. Ô'acū marī wioqu Jesucristo yarā niyucā, marīrē ma'inu'cūsami.

Israe curuacjārā ye queti ni'i

9¹⁻³ Yu'u acawererā Israe curuacjārā Jesure ējōpeoticā, ña'abutiario ejeripō'rātigucoro. Ya curuacjārā Jesucristore ējōpeocā uagu, na pecame'epu bu'iri da'reno'bo'quere ducayusī'rigū, yu'u pe'e wapayebosasī'rīmi'i. Yu'u tojo weegu Jesucristore ne ī'anemotibosa'a majā. Yu'u Jesucristore ējōpeotjagū, nisoowe'e. Diacjū tere were'e. Espírītu Santu quē'rā yu'u nisere “Diacjūta ni'i”, nisami. ⁴ Israe curuacjārā Israe wāmetigu pārāmerā nituriarāpu nima. Ô'acū yu'u pō'rā niato nígū narē besecu niwī. Cū na me'rā nígū, cū tutuasere, cū asistesere narē ī'ocu niwī. “Yu'u musā wioqu ni'i. Musā, yā curuacjārā ni'i”, nicu niwī. Narē añurō nisetimasīato nígū cū dutisere Moisére cūucu niwī. Narē Ô'acū wi'ipu cūrē ējōpeosere cūucu niwī. Ô'acū narē “Musā pārāmerā nituriarārē añurō weeguti”, nicu niwī. ⁵ Ūsā ñecūsūmua Israe curuacjārā nimū'tā'cārā pārāmerā nituriarāpu ni'i. Abrahā, Isaa, Jacob, cū pō'rā doce pārāmerā nituriarāpu

ni'i. Jesucristo quē'rā masū niyugu, ti curuapu bajuasirutugu, Israe curuacjū na acaweregu nicu niwī. Cū Ō'acū nimi. Nipe'tise yu'ruroo nimi. Cūrē "Mū'u añuyu'ruagu ni'i" ni, e'catise o'onu'cūcā'rōua'a. Tojota weeroa'a.

⁶ Ō'acū Israe curuacjārārē añurō weemicā, pājārā cūrē ējōpeotima. Na ējōpeoticā, "Ō'acū Israe curuacjārārē 'Añurō weeguti' nī'quere weetimi", nigū mejēta wee'e. Ō'acū cū nī'quere queoro weemi. A'tiro ni'i. Nipe'tirā Israe pārāmerā nituriarā Ō'acū pō'rā nitima, nisi'rīrō wee'e. ⁷ Ō'acū Abrahārē "Mū'u pārāmerā nituriarārē añuse o'oguti", nicu niwī. Cū tojo nī'quere nipe'tirā Abrahā pārāmerā nituriarā ñe'etisama. Ō'acū Abrahārē a'tiro nicu niwī: "Isaa pārāmerā nituriarā dia'cū mū'u pārāmerā waro nirāsama."

⁸ A'tiro nisi'rīrō wee'e. Nipe'tirā Abrahā ya curuapu bajuasiruturā, Ō'acū pō'rā nitima. Ō'acū cū "Añuse weeguti" nī'quere ējōpeorā, Ō'acū pō'rā nima. Náta Abrahā pārāmerā waro nima. ⁹ Ō'acū Abrahārē nī'que a'tiro nicaro niwū: "Ape cū'ma a'tocateronjō a'tiguti tja. Titare Sara macūtitojagosamo", nicu niwū.

¹⁰ A'te dia'cū niwe'e. Apeye totā nemoquejo'o. Na macū Isaa bucua, be'ro Rebecare numoticu niwī. Be'ro co ni-jīpaco nirī curare Ō'acū co quē'rārē ucūcu niwī. Co pō'rā sū'rua'cārā, Isaa ni'cū pō'rāta nicārā niwā. ¹¹⁻¹² Na baja añuse, ña'asere weese duporo Ō'acū ni'cūrē beseyutojacu niwī. Tojo weese me'rā Ō'acū cū ñaro besesere ī'ocu niwī. Cū no'o besesī'rīrārē besesami. Na weesere ī'agū mejēta, besesami. Tojo weegu Rebecare nicu niwī: "Masā ma'mi cū acabijire da'raco'tegu sājāgūsami."

¹³ A'te Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta queoro ni'i. "Jacore besewu. Esaú pe'ere besetiwu", nicu niwī Ō'acū.

¹⁴ To pūrīcārē marī ¿de'ro pe'e nirāsari? "Ō'acū ni'cūrē apī yu'ruroo besegu, queoro weetimi", ¿nirāsari? Niwe'e. ¹⁵ A'tiro pe'e ni'i. Duporopu Ō'acū Moisére a'tiro nicu niwī: "No'o yu'u pajaña'sī'rīgūrē pajaña'gūti", nicu niwī. ¹⁶ Tojo weerā marī masī'i. Ō'acū basu cū pajaña'sī'rīrārē pajaña'sami. Masā pajaña'duticā mejēta pajaña'sami. Tojo nicā añurō weese wapa mejēta pajaña'sami. ¹⁷ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu Ō'acū cū nī'quere a'tiro ojano'wū. Duporocjūpu Egipto dutigu wiogu faraórē a'tiro nicu niwī: "Yu'u tutuasere mū'u me'rā ī'ogūti nigū, mū'urē wiogu sōrōwū. Nipe'tirocjarā yu'u tutuagu nisere masīdutigū tojo weewu", nicu niwī Ō'acū. ¹⁸ Tojo weegu Ō'acū no'o cū pajaña'sī'rīrārē pajaña'sami. No'o ejeripō'rā butirārē ejeripō'rā buticā weesami. Na ñaro nemorō ña'arō weeato nigū tojo weesami.

¹⁹ Yu'u tojo nisere tu'orā, masā a'tiro nibosa'a: "Ō'acū cū basuta ejeripō'rā buticā weemigū, ¿de'ro weegu masārē 'Bu'iritirā nima', nisari? Ō'acū weesī'rīsere cā'mota'ata basiowe'e", nibosa'a. ²⁰ Niwe'e. Musā tojo busurānojō masā ni'i. Ō'acū masārē wee'cure ye'suticā'rōua'a. Sūtawu yéecaru tiru yee'core "¿De'ro weeacjo yu'ure a'tiro bajutju yeeri?" nīmasītisa'a. ²¹ Di'i yeeri masō co ñaro yeemasīsamo. No'o sūtawu añutju bosenumu nicā co miiwīrōatjure yeemasīsamo. Aperu quē'rārē mejō nitju no'o ñaro co cūoatjure yeemasīsamo.

²² Masā ña'arō weecā, Ō'acū cū bu'iri da'reatjere, cū tutuasere narē masīcā uacu niwī. Tojo weegu cūrē uarōsājācā wee'cārārē, cū bu'iri da're bajurioajārē tojo ī'acā'cu niwī yujupu. ²³ Marīrē, cū pajaña'rā pe'ere cū añubutiaro nisetisere, cū tutuasere masīcā uacu niwī. Duporopu marīrē cū weronjō añurā ni-

ato nígũ, tojo nicã cũ tutuasere cwoato nígũ beseyucu niwĩ. ²⁴Tojo marĩrẽ besegu, ni'cãrẽã judío masã wa'teropu nirãrẽ, ãpẽrã judío masã nitirãrẽ besedu-cawaanu'cõcu niwĩ. ²⁵Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu ðuporocjũpu Osea Õ'acũ ye quetire weremu'tãrĩ masũ judío masã nitirã ye ejase Õ'acũ ucũ'quere a'tiro ojacu niwĩ:

Yarã masã nitimi'cãrãrẽ “Yarã masã nima”, nigũsa'a.

Yũ'u ma'itimi'cãrãrẽ “Yũ'u mairã nima”, nigũsa'a.

²⁶“Masã, yarã mejẽta ni'ĩ” nino'ca di'taputa tja narẽ “Õ'acũ catinu'cũgũ põ'rã nima”, nino'rõsa'a, ni ojacu niwĩ Osea.

²⁷Israe curuacjãrã ye pe'ema Isaía a'tiro ojacu niwĩ:

Israe põ'rã nucũporo dia pajiri maa sumutopu nise weronojõ pãjãrã nimirã, pejetirãcã yu'ruono'rãsama.

²⁸Õ'acũ cũ ni'caronojõta cũ ucũ'quere queoro weegusami.

Tere wéegu, sojaro me'rã a'ti nucũcãcãrãrẽ bu'iri da'regusami, nicu niwĩ.

²⁹Cũ Isafata apeye ojamu'tãcu niwĩ tja: Õ'acũ nipe'tise bu'ipu nígũ marĩ pãrãmerãrẽ pejetirãcã ðu'aticãma, ðuporocjãrãpu Sodoma, Gomorracjãrãrẽ weronojõ pe'odijobopĩ.

Tojo weecã, marĩ ya curua marĩbosa'a majã, ni ojacu niwĩ.

³⁰To pũricãrẽ ¿de'ro nirõuati? A'tiro ni'ĩ. Judío masã nitirã Õ'acũ me'rã na añurõ niatjere a'maticãrã niwã. Tere a'imatimirã, Jesucristore ãjõpeose me'rã bocacãrã niwã. Na ãjõpeocã, Õ'acũ narẽ “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, ni ï'acu niwĩ. ³¹Judío masã pe'e Moisé dutise me'rã Õ'acũ me'rã añurõ nisi'rĩcãrã nimiwã. Tojo wãcũmirã, Moisé duti'quere weeticãrã niwã. Tojo weerã Õ'acũ me'rã añurõ niticãrã niwã. ³²¿De'ro

weerã Õ'acũ me'rã añurõ nitipari? A'tiro ni'ĩ. Jesucristore ãjõpeose me'rã mejẽta Õ'acũ me'rã añurõ nisi'rĩcãrã nimiwã. Na basu weetutuase me'rã pe'e tojo nisi'rĩcãrã niwã. Tojo weerã Õ'acũ cũu'cu Jesucristore ãjõpeotirã Õ'acũ tiropu wa'asome. ³³Tojo weero Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpu oja'que queoro wa'acaro niwũ. A'tiro ojano'caro niwũ Õ'acũ macũrẽ:

Ni'cãgã ãtãgã ðupogu weronojõ ni'cũrẽ Jerusalẽpũre ðupoguti.

Tigapu u'tayuria burãque'arã weronojõ yu'ru ðupo'cure ãjõpeotirã, bu'iri da're bajuriono'rãsama.

Cũrẽ ãjõpeorã pe'e “Mejõ waro ãjõpeocãti”, nisome, ni ojano'caro niwũ.

10 Acawererã, Israe curuacjãrãrẽ na yu'ruono'cã pũrõ uasã'a. Tojo weegu uputu Õ'acũrẽ sãribosa'a. ²Na Õ'acũ uaro añurõ weesi'rĩmima. Tojo weesi'rĩmirã, añurõ tu'omasĩnu'cõpe'otima. ³Õ'acũ marĩrẽ Jesucristore ãjõpeose me'rã “Añurã nima”, nisami. Cũ tojo nisere ãjõpeosi'rĩtirã, judío masã pe'e na basu weetutuase me'rã añurã nisi'rĩmisama. Tojo weerã Õ'acũ cũ “Weeya” ni'quere weetisama. ⁴Ðuporopu Moisé oja'quepu “Õ'acũ cũ bese'cu masã ña'arõ wee'quere yu'ruogusami”, ni ojano'caro niwũ. Jesucristota nipe'tise Moisé cũ duti'quere weetu'ajanu'cõpe'ocũ niwĩ. Tojo weerã Jesucristore ãjõpeose me'rã dia'cũ Õ'acũ me'rã añurõ nita basio'o. Cũrẽ ãjõpeocã, Õ'acũ “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, ni ï'asami.

⁵Moisé dutise me'rãma Õ'acũ ï'orõpu bu'iri marĩrã nidutisere Moisé a'tiro ojacu niwĩ: “Nipe'tise te duti'quere weepe'ogu Õ'acũ me'rã ninu'cũcũsami”, nicu niwĩ. ⁶Ëjõpeose me'rã pe'ere Õ'acũ ï'orõpu bu'iri marĩrã nidutise a'tiro ni'ĩ. Marĩ Jesucristore ãjõpeocã, Õ'acũ marĩrẽ “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, ni

ĩ'asami. Moisé tere a'tiro ojacu niwĩ: “Ō'acũ bese'cure marĩrẽ yu'ruodutirã u'musepu mujãa, cũrẽ pijidijatiroua'a', ni wãcũticã'ña. ⁷Tojo nicã 'Wẽrĩ'cãrã nirõpu ni'cũ dijaa, Ō'acũ bese'cure pijimujãatiroua'a', ni wãcũticã'ña”, nicu niwĩ Moisé. Marĩ basu weetutuase me'rã tere weeta basiowe'e. Jesucristo u'musepu ni'cu dijatitoyacu niwĩ. Tojo nicã, wẽrĩ'cãrã nirõpu ni'cu masãmujãatitoyacu niwĩ. ⁸Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpu te cjasere a'tiro ni'i: “Ō'acũ ye queti tu'ota basio'o. Tereta ucũ'u. Marĩ tere ãjõpeotoja'a”, nicu niwĩ Moisé. Ũsã te queti Jesucristore ãjõpeoroua'a nise quetireta were'e. ⁹Marĩ a'tiro wéerã, yu'rurãsa'a. “Jesucristo marĩ wioꝝu nimi” nĩrã, “Ō'acũ Jesucristo wẽrĩ'cupure masõcu niwĩ” ni ãjõpeorã, yu'rurãsa'a. ¹⁰Marĩ Jesucristore ãjõpeocã, Ō'acũ marĩrẽ “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, nimi. Marĩ cũrẽ ãjõpeosere ãpẽrãrẽ were'e. Te me'rã yu'rurãsa'a.

¹¹Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'caro niwũ: “Ne ni'cũ cũrẽ ãjõpeoꝝu 'Mejõ warota cũrẽ ãjõpeocãti', nisome”, nino'caro niwũ.

¹²Ō'acũ nipe'tirãrẽ ni'cãrõnojõ ã'asami. Judío masãrẽ, judío masã nitirãrẽ ne ðucawaanu'cõse marĩ'i. Ō'acũ nipe'tirã wioꝝu ni'cũta nimi. Nipe'tirã cũrẽ ãjõpeose me'rã sãrĩrãrẽ peje o'oyu'ruo o'ogusami. ¹³Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ: “Nipe'tirã no'o Ō'acũrẽ na ña'arõ wee'quere acobojose sãrĩrãnojõ yu'ruono'rãsama. Narẽ bu'iri da'resome”, niwũ.

¹⁴Tojo nimicã, Jesucristore ãjõpeotirã ¿de'ro wee acobojose sãrĩbosabau? Cũ ye quetire tu'otimirã, ¿de'ro wee na ãjõpeobosabau? ¿Narẽ wererã marĩcã, de'ro na te quetire tu'obosabau?

¹⁵Ō'acũ weredutigũ o'óticã, ãpẽrãrẽ wererã wa'atibosama. Ō'acũ ye queti

ojãca pũrĩpu nĩrõnojõta a'tiro ni'i: “Ãpẽrã marĩrẽ ejerisãjãse queti, añuse quetire miiejacã, pũrõ e'cati'i”, ni ojano'o.

¹⁶A'te añuse quetire pãjãrã tu'omirã, nipe'tirã Israe curuacjãrã ãjõpeotima. Isaía cũ oja'caronojõta a'tiro ni'i: “Ō'acũ, ũsã wioꝝu, ũsã weresere pejetirãcã ãjõpeoma”, ni ojacu niwĩ. ¹⁷Jesucristo ye quetire werecã, masã tere tu'oma. Te quetire tu'õca be'ro ãjõpeoma.

¹⁸Yu'u musãrẽ sãrĩtiña'gũti: ¿Israe curuacjãrã tu'omirĩba te quetire? Tu'opã. Ō'acũ ye queti ojãca pũrĩpu a'tiro ojano'wũ:

Na werese quetire nipe'tirocãrã tu'obi'acã'sama.

Na werese a'ti umuco nipe'tiropũ bususe'sasa'a.

¹⁹Musãrẽ sãrĩtiña'nemogũti tja. ¿Israe curuacjãrã añuse quetire tu'omirã, tu'omasĩwetine? Tu'omasĩcãrã nimiwã. Yu'u tere ninemogũ, Moisé cũ ni'quere weremu'tãgũti. Ō'acũ ucũ'quere a'tiro nicu niwĩ:

Yarã masã mejẽtare yu'ruoguti.

Tojo narẽ weecã, musã doerãsa'a.

No'o musã “Tu'omasĩtima” nĩrãrẽ yu'u yu'ruocã, musã uarãsa'a, ni ojacu niwĩ Moisé.

²⁰Be'ro Isaía quẽ'rã Ō'acũ cũ ucũ'quere “To nibosau” nĩrõ marĩrõ ninemopeocu niwĩ:

Ne a'mati'cãrã pe'e yu'ure bocaco'tecã'ma.

Yu'u nisetisere yu'ure sãrĩtiña'ti'cãrã pe'ere i'owũ, tojo ni ojacu niwĩ Isaía.

²¹Israe curuacjãrã pe'ere Isaía Ō'acũ ucũ'quere a'tiro nicu niwĩ: “Umucorita yóacã, narẽ põtẽrĩ ñe'egũti nĩgũ, omocãrĩ sãemiwũ. Na tu'oti, yu'rũnũ'cãsepijarãrẽ tojo weemiwũ”, ni ojaturiacu niwĩ Isaía.

**Ni'cārērā Israe curuacjārārē
Ō'acū bese'que ni'i**

11 Musārē sērītiña'nemogūti tja. Ō'acū Israe curuacjārā yu'rūnu'cā'cārārē, yarā masā nisome majā nīgū, cō'awā'cāpari? Cō'awā'cāticu niwī. Yu'u quē'rā Israe curuacjū ni'i. Abrahā pārāmi nituriagu Benjamí ya curuacjū ni'i. ²Daporopu cū yarā masā niato nīgū Ō'acū Israe curuacjārārē besecu niwī. Tojo weegu narē cō'aticu niwī. Musā masīsa'a Ō'acū ye queti weremu'tārī masū Elía cū ní'quere. Cū Ō'acūpūre “Israe curuacjārā bu'iri cuoma”, nicu niwī. A'tiro nicu niwī: ³“Wioḡu, Israe curuacjārā mu'u ye queti weremu'tārī masārē wējēcārā niwā. Mu'urē űbuepeorā, wa'icūrā űjūamorōpeosere weestedijocārā niwā. Yu'u ni'cūta du'sa'a mu'urē ējōpeogu. Yu'u quē'rārē wējēsī'rīrā, a'marā weema”, nicu niwī Elía. ⁴Cū tojo nicā tu'ogu, Ō'acū cūrē yu'ticu niwī: “Na tojo weemicā, siete mil masā yarārē du'apu. Na Baal wāmetigu queose yee'quere ne ējōpeotima”, nicu niwī Ō'acū. Tojo weerā marī mas'i. Ō'acū cū yarā masārē cō'awā'cātisami. ⁵⁻⁶Ō'acū Elía nīcatero masārē bese'caro weronojō ni'cārōacā quē'rārē pejetirācā Israe curuacjārārē besesami. Na weesere i'agū mejēta, besecu niwī. Narē pajaña'gū besecu niwī. Na añurō wéeca be'ro narē besegu, pajaña'gū mejēta weebopī. Na weetutua'que wapa nibopā.

⁷A'tiro ni'i. Nipe'tirā Israe curuacjārā Ō'acū me'rā añurō nisī'rīmicārā niwā. Tojo nisī'rīmirā, nipe'tirā cū me'rā añurō niticārā niwā. Cū bese'cārā pūrīcā cū me'rā añurō nicārā niwā. Āpērā cūrē ējōpeotijārā o'meperi marīrā, tu'otirā weronojō tojacārā niwā. ⁸Tere ucūrō, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū: “Ō'acū cūrē ējōpeotirārē cū

yere tu'omasīticā weecu niwī. Narē ca-peri i'atirā, tojo nicā o'meperi tu'otirā weronojō wa'acā weecu niwī. Tée a'tiro nicāpu quē'rārē nidecoti'i yujupu”, ni ojano'wū. ⁹Davi quē'rā Ō'acūrē a'tiro ucūcu niwī:

Israe curuacjārā na bosenu'murī weewuase me'rā ña'arō weema.

Na tojo weecā i'agū, narē bu'iri da'reya. ¹⁰Narē tu'omasitirā weronojō, i'atirā weronojō wa'acā weeya.

Peje nūcūse wuarā, sūcūa wejenu'arō weronojō pi'eticā weeya, nicu niwī Davi.

Judío masā nitirārē yu'ruo'que ni'i

¹¹Apeye musārē ninemogūti tja. Judío masā Jesucristore ējōpeoticā, Ō'acū narē cō'abutiatricu niwī. Na Ō'acūrē yu'rūnu'cācā, judío masā nitirā pe'ere yu'ruoguti nīgū, tojo weecu niwī. Ō'acū narē añurō weesere i'arā, judío masā űsā quē'rā tojota űasa'a, ni i'acūudutigu tojo weecu niwī. ¹²Judío masā na Jesucristore ējōpeoticā, āpērā a'ti nūcūcācārārē añurō wa'acaro niwū. Judío masā Ō'acū “Yu'u pō'rārē añuse o'oguti” ní'quere ñe'eticārā niwā. Judío masā nitirā pe'e ñe'ecārā niwā. Judío masā quē'rā Jesucristore ējōpeocā, nipe'tirā a'ti nūcūcācārārē añurō wa'arosa'a.

¹³Ni'cārōacāma judío masā nitirā se'sarore weregūti. Jesucristo yu'ure musā judío masā nitirārē cū ye quetire weredutigū cūuwī. Tojo weero yu'u i'acā, yu'u da'rāse mejō nise mejēta ni'i. ¹⁴Apetero weegu yu'u acawererā judío masārē doecā weebosa'a. Ō'acū musārē añurō weesere i'arā, na quē'rā Jesucristore ējōpeobosama. Ējōpeorā, yu'ruono'rāsama. ¹⁵Ō'acū judío masā cūrē ējōpeotirārē cō'acā, āpērā pe'e cū yarā sājācārā niwā. Judío masā pe'e cūrē ējōpeocā, añuyu'ruarosa'a. Masā

wērī'cārāpu masōno'cārā weronojō nirōsa'a.

¹⁶Queose me'rā musārē wereguti. Pá wéeca be'ro ni'cāgā Ō'acūrē o'ocā, nipe'ticjapu Ō'acū ye tojasa'a. Yucugu quē'rā tojota ni'i. Tigū nu'cōrī Ō'acū ye nicā, te dūpuri quē'rā Ō'acū ye ni'i. Marī nēcūsumua Abrahā, Isaa, Jacob tigū nu'cōrī weronojō Ō'acū yarā nima. Tojo weerā marī cū pārāmerā nituriarā mejārōta “Ō'acū yarā nima”, ni ī'ano'sama.

¹⁷Ni'cārērā judío masā olivogu dūpucjārā waro weronojō nima. Āpērā ni'cārērārē te dūpuri dūtecō'a'caro weronojō Ō'acū judío masārē cō'acu niwī. Be'ro te dūpuri ni'caropu apegu olivo nūcūcjū dūpuri pī'rīwā'dutigū topu yeje dū'reō'osami. Tojo weero tigū casero wī'tāse me'rā nūcūcjū añurō pī'rīwā'rōsa'a. Tojo wee'caro weronojō wa'acaro niwū masā judío masā nitirārē. Ō'acū musārē cū yarā sājācā weecu niwī. Musā judío masā niwe'e. Tojo nitimirā, nipe'tise Ō'acū Abrahā pārāmerā nituriarārē “Añuse o'oguti” ní'quere ñe'erāsa'a.

¹⁸Tojo wa'a'a nīrā, “Ūsā judío masā nemorō añuyurūnū'cā'a”, niticā'ña. Ō'acū masārē yu'rūose na me'rāta dū'pocāticaro niwū. Musā nēcū me'rā mejēta dū'pocāticaro niwū.

¹⁹Musā a'tiro nibosa'a: “Ni'cārē ña'ase dūpuri dūtecō'ano'caro niwū. Apeye dūpuri yejedūcayuno'rōtiro tojo weeno'caro niwū”, nibosa'a. “Te weronojō ūsā judío masā nitirārē Ō'acū yarā wa'ato nīgū judío masā pe'ere cō'acu niwī”, nibosa'a. ²⁰Tojota ni'i, nīrō. Na ējōpeotise ye bu'iri cō'ano'cārā niwā. Musā quē'rā Ō'acūrē ējōpeoticā, yu'rūono'ña marībopā. Musā ējōpeose me'rā dia'cū cū yarā sājācārā niwū. Tojo weerā “Ūsā judío masā yu'rūoro ni'i”, ni wācūtīcā'ña. Ūsā quē'rārē cō'arī nīrā, Ō'acūrē wiopesase me'rā tu'oña'ña.

²¹Judío masā Ō'acū yarā nimu'tā'cārā nimiwā. Na ējōpeoticā, Ō'acū narē cō'acu niwī. Cū judío masārē olivo nimu'tā'que dūpuri dūtecō'a'caro weronojō weecu niwī. Musā judío masā nitirā quē'rārē cūrē ējōpeoticā, tojota weegusami. ²²Ō'acū pajaña'sere, tojo nicā tutuaro me'rā cū bu'iri da'resere wācūña. Cūrē ējōpeotirārē bu'iri da'resami. Musā pūrīcārē pajaña'gū, añurō weesami. Musā cūrē ējōpeonu'cūcā, tojo weegusami. Musā weeticā, cū ña'ase dūpuri cō'a'caro weronojō musā quē'rārē cō'agūsami. ²³Cō'ano'cārā judío masā Jesucristore ējōpeocā, na quē'rārē añurō weegusami. Narē apaturi tiguputa tja mejā dūpuri yeje dū'reō'ocarō weronojō weegusami. Cū yarā sājācā wéegū, tojo weegusami. Ō'acū tere weemasīmi. ²⁴Musā judío masā nitirā nūcūpu nicju olivo weronojō ni'i. Tojo nimicā, Ō'acū cū yarā sājācā weecu niwī. Judío masā pūrīcā Ō'acū besemu'tā'cārā waro nima. Olivogu warore ote'cu weronojō nima. Tojo weerā musā Ō'acū yarā sājācā, judío masāpua tjasama.

Judío masārē yu'rūoatje ni'i

²⁵Acawererā, todūporopu masīno'ña marī'quere masīcā ūa'a. Ūsā judío masā yu'rūoro masīyu'rūnū'cā'a nīrī nīgū, tojo nīgūti. Pājārā judío masā Jesucristore ējōpeotini'ma yujupu. Na o'meperi tu'otirā weronojō nima. Ō'acū “Judío masā nitirā ticurā ējōpeorāsama” ní'caronojōta na ējōpeoca be'ropu judío masā ējōpeorāsama. ²⁶Tojo wa'acā, nipe'tirā judío masā yu'rūono'rāsama. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu judío masā na yu'rūatjere a'tiro ojano'wū:

Masārē yu'rūoacju judío masū Jerusalé wāmetiri macāpūre etagusami.

Jacob pārāmerā na ña'asere cō'agūsami.

²⁷“Narē ña'asere acobojo'cā, queoro wa'arosa'a yu'u todūporopu

ní'que", nicu niwī Ō'acū, ni ojano'caro niwū.

²⁸ Jesucristore ējōpeotitjārā, pājārā judío masā Ō'acūrē ī'atu'tirā weronojō nima. Musā judío masā nitirā pe'ere ējōpeodutigū tojo weemi. Tojo weemigū, a'tocatero nirá judío masārē Ō'acū ma'isami. Ne waropu na ñecūsũmũarē ma'i'cu niyugũ, na quē'rārē ma'isami. ²⁹ Ō'acū cū "Añuse o'oguti" ní'quere dũcayutisami. O'otojan'cō, ē'matisami. Tojo nicā cū bese'cārārē cō'abutiatisami. ³⁰ Todũporopu musā quē'rā Ō'acūrē yu'rũnũ'cācārā niwū. A'tocaterore Ō'acū judío masā yu'rũnũ'cācā ī'agū, musā pe'ere pajaña'mi. ³¹ Be'ro tojota wa'arosa'a judío masā quē'rārē. A'tiro nicā na Ō'acūrē yu'rũnũ'cāma. Be'ro Ō'acū na quē'rārē pajaña'gūsami. Cū musārē pajaña'caronojō na quē'rārē pajaña'gūsami. ³² A'tiro ni'i. Nipe'tirā Ō'acūrē yu'rũnũ'cācā ī'agū, "Ni'cārōnojō bu'iritirā nima", nicu niwī. Nipe'tirāpure pajaña'gūti ní'gū, tojo nicu niwī.

³³ Ō'acū marī ña'arā ní'cārārē pajaña'yu'ruami. Tutuayu'ruami. Nipe'tise masipe'ocā'mi. Tojo weerā marī cū wācūse, cū weesere masipōtēotisa'a. Cū de'ro weesere tu'omasipōtēotisa'a. ³⁴ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū Ō'acū masisere: "Ō'acū marī wioģu wācūsere ne ni'cū masītisami. Ne ni'cū cūrē 'A'tiro pe'e ũa'a', nĩmasītisami. ³⁵ Ne ni'cū Ō'acūrē apeyenojō o'o wapamoocā weeta basiowe'e", tojo ni ojano'caro niwū. ³⁶ Nipe'tise a'ti turi cjase, ũ'muse cjase cū wee'que dia'cū ni'i. Cū tutuase me'rā nipe'tise ninu'cū'u. Cū ye ni'i. Tojo weerā nipe'tirā Ō'acūrē "Cū añuyũ'ruagu, tutuayu'ruagu nimi", ninu'cūcārā. Tojota weerā.

Jesucristore ējōpeorārē weeduti'que ni'i

12 Acawererā, Ō'acū marīrē añurō pajaña'nu'cūmi. Tojo weerā Ō'acūrē marī basu marī upũ, wācūse, nipe'tise me'rā o'orā. Mu'ũ yarā dia'cū ni'i nírā, Ō'acūrē wiarā. Cū me'rā nibutiarā weronojō weerā. Ō'acū marī me'rā e'caticā ũarā, tojo weerā. Marī a'tiro weese me'rā cūrē ējōpeosere diacjū ī'orāsa'a. ² Marī a'ti ũmũcocjārā na weewuasere ī'arā, na weronojō weeticārā. A'tiro pe'e weerā. Marī catiri ũmũcore siape me'rā Ō'acū marī wācūsere dũcayunu'cūcā'to. Cū marīrē dũcayunu'cūcā, marī Ō'acū ũasere "A'tiro ni'i", nĩmasīrāsa'a. Cū ũase añuse dia'cū ni'i. Te ña'ase marīse ni'i. Marī cū ũaro weecā, e'catisami.

³ Ō'acū añurō wéegũ, yu'ũre musārē cū ye quetire weredutigū cūuwī. Tojo weegũ musā nipe'tirārē nigūti. Ne ni'cū marī weemasītisere "Weecā'amasī'i" niticārōua'a. Marī weemasīsere queoro wācūme'ricārōua'a. Marīnucū a'tiro wācūrā. "Jesucristore ējōpeoca be'ro cū weemasīse o'o'que pōtēorō weemasī'i", nírā. ⁴ Queose me'rā wereguti. Marī upũ ni'cā upũ nimirō, peje dũcawatise cu'o'o. Te nipe'tise ni'cārōnojō niwe'e. Mejēcā dia'cū ni'i. Marī caperi me'rā ī'a'a. Marī o'meperi me'rā tu'o'o. Dũ'pocārī me'rā sija'a. ⁵ Marī Jesucristore ējōpeorā tojota ni'i. Pājārā nimirā, cū me'rā ni'cā upũ weronojō ni'i. Marī nipe'tirā ni'cā upũ a'mesũ'a'a.

⁶ Marīnucūrē mejēcārī dia'cū weemasīsere cūucũ niwī. Cū no'o o'osi'rīsere o'osami. Tojo weerā tere añurō weerā. Āpērārē Ō'acū were'quere wereturiamasīsere o'osami. Cū tere cūucā, marī ējōpeoro ejatuario āpērārē wererā. ⁷ Āpērārē weetamumasīsere cūsami. Tojo cū weecā, āpērārē añurō weetamurā. Āpērārē cū ye

cjasere bu'edutigu cūcā, narē añurō bu'erā. ⁸Āpērārē wācūtutuacā weemasīgūnojō añurō weeya. Āpērārē niyeru o apeyenojō o'odutise cuogunojō e'catise me'rā o'oya. “Āpērārē niyeru o'oapu” nirō marīrō o'oya. No'o su'ori dutime'rīgūnojō añurō weeya. No'o pajaña'sere cuogunojō e'catise me'rā weetamuña.

Jesucristore ějōpeorā a'tiro weeroua'a nise ni'i

⁹Āpērārē ma'ita'saticā'ña. Diacjū ma'ña. Ña'sere yabiya. Āpērārē weetamuse añusenojō pe'ere sirutuya. ¹⁰Jesucristore ějōpeorā ni'cū pō'rā weronojō a'merī ma'ña. Musā weese me'rā āpērā, āpērā pe'ere añurō wācūdutirā tojo weeya. A'merī wiopesase me'rā i'aña.

¹¹Ō'acū uaro wéerā, nijīsijaticā'ña. Marī wioḡu dutisere tu'sase me'rā weeya.

¹²Ō'acū añurō weegusami nírā, e'catiyuya. Mejēcā wa'acā pi'etirā, wācūtutuaya. Du'ucūurō marīrō Ō'acūrē ñubueni'cūcā'ña.

¹³Jesure ějōpeorārē apeyenojō du'sacā, musā cuosere ducawaaya. Musā tiropu etarārē añurō ñe'eña.

¹⁴Musārē ña'arō weerārē “Ō'acū añurō weeato”, ni sērībosaya. “Ña'arō weeato”, niticā'ña.

¹⁵Āpērā e'catirārē e'catitamuña. Āpērā utirārē utitamuña.

¹⁶Ni'cārōnojō, ni'cārō me'rā añurō nisetiburoya. “Yu'u āpērā yu'ruoro ni'i”, ni wācūtīcā'ña. Tojo weronojō o'orā, mejō nirā me'rā ni'cārōnojō nisetiya. “Masīgū waro ni'i”, niticā'ña.

¹⁷Musārē ña'arō weecā, narē a'meticā'ña. Nipe'tirā i'orōpūre “Añuse dia'cū weerouasato”, ni wācūtutuaya.

¹⁸No'o musā weepōtēorō, nipe'tirā me'rā añurō nisetiya. Ejerisājāse me'rā nisetiya. ¹⁹Acawererā yu'u mairā,

musārē wereguti. Musā basu a'merī wapaticā'ña. Ō'acū musārē ña'arō weerārē bu'iri da'regusami. Cū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro o'ano'caro niwū: “Yu'u ni'i masārē bu'iri da'racju. Na ña'arō wee'que wapare queoro bu'iri da'regusa'a”, nicu niwī marī wioḡu. ²⁰Apeye ojanemono'wū: “Mu'urē i'atu'tigu ujaboacā, cūrē ecaya. Cū acowuocā, ña'ña. Mu'u cūrē tojo añurō weecā, cū ña'arō wee'quere bopoyagusami”, ni o'ano'wū. ²¹Ña'sere musā di'ócūuno'ticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Musā añurō weese me'rā pe'e ña'sere docaque'acā weeya.

13 Ō'acū dia'cū a'ti nucūcācārā wiorā dutirārē sōrōmi. Cū cūu'cārā nima. Tojo weerā nipe'tirā añurō yu'tiya narē. ²No'o cū wiorārē yu'rūnu'cāḡū, Ō'acū duti'quere yu'rūnu'cāḡūta weemi. Musā wa'tero nirā wiorā musārē duticā uami. Tojo weegu narē yu'rūnu'cārārē Ō'acū bu'iri da'regusami. ³Wiorā añurō weerārē uise o'otima. Ña'arō weerā pe'ere uise o'osama. Uitirāta nisetis'i'rīrā, añurō weeya. Musā tojo weecā, wiorā “Musā añurō wee'e”, nirāsama. ⁴Ō'acū musā ye niatjere narē sōrōcu niwī. Tojo weerā ña'arō wéerā pūrīcā, uiya. Wiorā ña'arō weerārē bu'iri da'rerā, Ō'acū dutiro weerā weema. Ō'acū ña'arō weerārē bu'iri da'redutigu wiorārē cūucu niwī. ⁵Tojo weerā marī wiorā dutisere yu'tiroa'a. Bu'iri da'reri nírā dia'cū, yu'titicā'rōua'a. Ō'acū marīrē wiorā duticā uami nírā pe'e, na dutisere queoro yu'time'ricā'rōua'a. ⁶Wiorā na da'rasere queoro wéerā, Ō'acūrē da'raco'terā weronojō nima. Tojo weerā na wapayedutisenojōrē wapayeya.

⁷Na wiorā dutisereta queoro weeya. Na wapayeduticā, wapayeya. Na wiorā nise bu'iri wiopesase me'rā narē i'aña. Narē añurō wācūña.

⁸Āpērārē wapamooticā'ña. Maata wapeye'ocā'ña. A'merī ma'ise pe'e pe'timasītisa'a. Tojo weerā a'merī ma'inu'cūcā'ña. No'o āpērārē maigūnojo Ō'acū dutise cūu'quere queoro weegu weemi. ⁹Ō'acū a'tere dutise cūucu niwī. “Musā n̄mosānumia nitirārē, marāp̄sumua nitirārē a'metarāticā'ña. Āpērārē wējēcō'aticā'ña. Yajaticā'ña. Āpērā yere woticā'ña” ni, dutise cūucu niwī. A'te, tojo nicā nipe'tise apeye dutise cūu'quere ni'cārōputa neonu'cōmasī'i. A'tiro ni'i. Musā, musā basu ma'irōnojo'ta musā tiropu nirārē ma'ña, ni'i. ¹⁰Marī ma'ise cuorā, marī tiropu nirārē ña'arō weesome. Tojo weerā narē ma'írā, Ō'acū dutise cūu'quere weepe'ocā'a.

¹¹A'tere ni'cārōacā marī catiriterore wācūrōua'a. Cārīrā weronojo niticā'rā. Jesú cū apaturi a'tiatjere añurō tu'oña'a, wācūnrūrā. Marī Ō'acū tiropu wa'atjo cārōacā du'sasa'a. Marī ne waro Jesucristore ējōpeowā'cōrā, “Ū'musepu marī wa'atje du'sayu'rua'a”, nimiwū. Ni'cārōacārē marī masī'i. “Cārōacā du'sa'a Jesucristo apaturi a'tiatje”, ni'i. ¹²A'tiro nicārē ña'arō weese yu'rūmajā wa'a'a. Ni'cārōacārē bo'remujātiro weronojo Jesucristo a'tiatjo cārō du'sa'a. Tojo weerā marī ña'asere masā ñamipu weewuasenojōrē weedu'uroua'a. A'tiro pe'e weeroua'a. Añuse, umuco masā i'orōpu weesenōjo dia'cūrē weeroua'a. Marī Ō'acū yere wéerā, ña'arō weesere du'upe'ocā'rāsa'a. ¹³Ūmūco, bajuyoropu weesetironōjo weeroua'a. Bosenūmu nicā que'a, caricūticā'rā. Numia me'rā ña'arō weeticā'rā. Numia quē'rā, umua me'rā ña'arō weeticā'ña. A'pepūrīse me'rā tu'oña'ticā'rā. Āpērā yere woticā'rā. ¹⁴A'tiro pe'e weerā. Marī wioḡu Jesucristo weetamuse me'rā cū weronojo añurō nisetirā. Cūrē nemorō

masīnemorā. Marī ña'arō waripejasere weesī'rīrā, “A'tiro weerāti”, ni wācūtīcā'rā. Tere weedu'urā.

**Ējōpeotutarā,
ējōpeotututirā cjase ni'i**

(1Co 8.1-13)

14 Ni'cū Jesucristore ējōpeomīgū, cū ējōpeotututigu musā me'rā nisī'ricā, ūrūsātīrāta, cūrē ñe'eña. Cūrē “A'tiro weecā ua'a” nitirāta, ñe'eña. Cūrē “To ñe'ebosau” nitirāta, ñe'eña. ²Āpērā Jesucristore ējōpeorā “Marī nipe'tise ba'acā, añu ni'i”, nima. Āpērā pe'e Jesucristore ējōpeotututirā “Marī di'iro ba'arā, Ō'acūrē yu'rūnu'cābosa'a”, ni wācūsama. Tojo weerā otese dia'cūrē ba'asama. ³Nipe'tise ba'agu pe'e di'iro ba'atigure i'acō'aticā'to. Di'iro ba'atigu pe'e quē'rā nipe'tise ba'agure “Mū'u di'iro ba'acā, ña'a ni'i”, niticā'to. Nipe'tise ba'agure Ō'acū yagu sājācā weetojagu niwī. ⁴Marī apīrē da'raco'tegure “Mū'u ña'arō wee'e”, nīmasīwe'e. Cū wioḡu dia'cū tojo nīmasīsami. Marī Jesucristore ējōpeorā quē'rārē tojota ni'i. Āpērā Jesucristore ējōpeorārē “Ña'arō weema”, nīmasīwe'e. Ō'acū na wioḡu nīmi. Cū ni'cūta narē “Añurō wee'e”, o “Ña'arō wee'e”, nīmasīsami. Marī wioḡu cū yarārē ējōpeotutucā weemasīmi.

⁵Apeye ninemogūti. Ni'cārērā “Ni'cārē nūmū'i yu'rūoro ape nūmu Ō'acūrē ñubuepeoroua'a”, nisama. Āpērā pe'e “Nipe'tise nūmū'i ni'cārōnojo Ō'acū ye ni'i”, nisama. Masānūcū “Ō'acū yu'u a'tiro weecā uasami”, nirōua'a. ⁶Ni'cū, ni'cā nūmūrē “Ō'acū ya nūmu waro ni'i” nigūnojo Ō'acūrē ējōpeoacju tojo nisami. Apī nipe'tise nūmūrērē ni'cārōnojo wācūḡū quē'rā Ō'acūrē ējōpeoacju tojo nisami. Nipe'tisere ba'agu quē'rā Ō'acūrē ējōpeoacju tojo weesami. Cū ba'asere e'catise o'osami. Apī di'irore ba'atigu

quē'rā Ō'acūrē ējōpeogu ba'atisami. Cū, cū ba'asenojōrē Ō'acūrē e'catise o'osami.

⁷Marī catiri umūcore marī se'saro ni-we'e. Wērīrā quē'rā marī se'saro nissime. Marī catirā, wērī'cārā Jesucristo yarā ni'i. ⁸Marī catiro pōtēorō Jesucristo ūaronojō weesī'rī'i. Wērīrā quē'rā cū me'rā catirāti nīrā, wērī'rāsa'a. Tojo weerā catirā, wērī'cārā Jesucristo yarā ni'i. Cū marī wioḡu marīrē sū'ori nigū nimi. ⁹A'tiro ni'i. Cristo wērīcu niwī. Wērītoja, masācu niwī. Nipe'tirā catirā, wērī'cārā wioḡu nigūti nīgū, tojo weecu niwī.

¹⁰Tojo weerā ¿de'ro weerā musā āpērā Jesucristore ējōpeorārē “Ŋa'arō weerā weema” niti? ¿De'ro weerā narē tojo ī'acō'ati? Marī nipe'tirā Ō'acū masārē beseri nūmu nicā, marī wee'quenūcūrē beseno'rāsa'a. Tojo weerā Jesucristore ējōpeorā marī acawererārē “Tojo weema”, niticā'rōŋa'a. ¹¹Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu Ō'acū cū nī'quere a'tiro ojano'wū:

Yū'u catīḡu ni'i.

Yū'u ucūse diacjū warota ni'i.

Nipe'tirā yū'ure ejaque'arāsama.

Nipe'tirāpūta yū'ure “Mū'u Ō'acū aḡugū, tutuagū ni'i”, nīrāsama, ni ojano'wū.

¹²Te oja'quere tū'orā, marī masī'i, marīnūcū a'ti turīpu marī wee'quere Ō'acūrē wererāsa'a.

**Musā acawererā Jesucristore
ējōpeorārē na ējōpeosere
dojorētīcā'ña nise ni'i**

¹³Marī, marī wee'quere Ō'acūrē wererāsa'a nīrā, a'merī ucjaticārā. A'tiro pe'e ŋa'a. Ne apeyenojō na ējōpeosere dojorēcā weeticārā. Tojo nicā narē ŋa'arō weecā weeticārā. ¹⁴Yū'u marī wioḡu Jesure ējōpeotjagū, a'tiro masī'i. Nipe'tise yū'u ba'ase

aḡuse ni'i. Apī pe'ema “Apeyenojō yū'u ba'ase ŋa'a ni'i” nicā, cūrē diacjūta ŋa'a nisa'a. ¹⁵Mū'u āpērā na ba'aya marīsere ba'acā, apī ŋa'arō tu'oḡa'bosami. Mū'u tojo weéḡu, cūrē ma'īḡū mejēta we'e. Cristo cū quē'rārē wērībosacu niwī. Tojo weegu mū'u ba'ase me'rā apīrē ējōpeodu'ucā weeticā'ña. ¹⁶Mū'uma mū'u weese aḡu nibosa'a. Apī pe'ere ŋa'a nibosa'a. Tojo weese me'rā āpērārē ŋa'arō wācūcā weeticā'ña. ¹⁷Ō'acū marī wioḡu ye cjase ba'a, sī'rī weese mejēta ni'i. A'te pe'e nibutia'a. Ō'acū ŋaro weenu'cūse, tojo nicā āpērā me'rā aḡurō nicā'se, a'merī e'caticā weese pe'e nibutia'a. Te Espīritu Santu weetamuse me'rā weeno'o. ¹⁸A'tiro weegū Jesucristo ūaronojō weegu weemi. Ō'acū ī'orōpūre “Aḡurō weegu weemi”, nino'sami. Tojo nicā masā quē'rā cūrē “Aḡurōta weegu weemi”, nisama.

¹⁹Tojo weerā ni'cārō me'rā aḡurō wejepeo ejerisājāsenojōrē a'marā. Marīrē te ni'cārō me'rā nisetise Jesucristore nemorō ējōpeorā, a'merī weetamurāsa'a. ²⁰Musā ba'ase me'rā apī Jesucristore ējōpeosere dojorētīcā'ña. Nirōta nipe'tise ba'ase aḡu ni'i, aḡurō pe'e. Musā āpērā na ba'aya marīsenojōrē ba'acā ī'arā, na quē'rā ba'abosama. “Tere ba'arā, ŋa'arō we'e” ni wācūmirā, musārē ī'acūūrā, tojo weebosama. Tojo wācūrā, tere ba'arā, ŋa'arō weema. Tojo weerā musā tere ba'arā, narē ŋa'arō weecā weebosa'a. Musā tojo weese ŋa'a ni'i. ²¹Marī apī ējōpeotutuatīḡure Jesucristore ējōpeodu'ucā weebosa'a nīrā, a'tiro weerōŋa'a. Cū di'iro ba'atisere ba'aticārōŋa'a. Vino cū sī'rītisere sī'rītīcā'rōŋa'a. No'o apeyenojō cūrē Jesucristore ējōpeodu'ucā weesenojōrē weeticārōŋa'a. ²²“Nipe'tise yū'u weese aḡu ni'i” ni tu'oḡa'ḡūnojō Ō'acū se'sarore wereya.

Āpērā ējōpeose dojorētigu, bu'iri marīgū tu'oña'gū e'catigu nimi. ²³ Apī apeyenojōrē ba'agu, “To ba'abosau” ni tu'oña'ba'agu, bu'iri cuomi. A'tiro ni'i. “Yu'u ba'ase Ō'acū i'orōpūre añurōsa'a” nitimigū ba'acā, ña'a ni'i. “Nipe'tise marī weese Ō'acū i'orōpūre queoro ni'i” ni tu'oña'timirā weese ña'a ni'i.

**Marī ye dia'cūrē
wācūtīcā'rōua'a nise ni'i**

15 Marī ējōpeotutarā āpērā ējōpeotutuairārē weeta-murōua'a. Marī tu'sase dia'cūrē weeticā'rōua'a. ² Āpērā ye niatjere wācūrōua'a. Narē nemorō ējōpeotutuato nīrā tojo weerōua'a. ³ Cristomarīcā cū tu'sase dia'cūrē weeticu niwī. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu Cristo cū pacure nī'quere a'tiro ojano'wū:

Nipe'tise mu'urē i'atu'tirā mu'urē ña'arō ucūrā, yu'u pe'ere weequeō'orā weema, ni ojano'caro niwū.

⁴ Nipe'tise toduporopu Ō'acū ye queti oja'que marīrē masīdutiro ojano'caro niwū. Marī ña'arō yu'rurā, te oja'quere bu'erā, nu'cāpo'o. Wācūtutuanemo'o. Tojo weerā Ō'acū cū weeatjere e'catise me'rā yucue'e. ⁵ Ō'acū marīrē mejēcā wa'acā, wācūtutuacā weesami. Marīrē e'caticā weesami. Cū Jesucristo ñaronojō musārē ni'cārō me'rā nisetīcā weeato. ⁶ Tojo weerā musā ni'cārōputa wācūsetirā, a'tiro weerāsa'a. Ō'acū, marī wioḡu Jesucristo pacure ni'cārō me'rā “Mu'u añuyu'rua'a”, nīrāsa'a.

**Judío masā nitirārē Jesucristo ye
quetire were'que ni'i**

⁷ Marī Ō'acūrē ni'cārō me'rā ējōpeorā ni'tjārā, āpērārē ñe'erōua'a. Jesucristomarīcā marīrē ñe'ecu niwī. Tojo weerā Ō'acūrē “Añubutiami” nidutirā, marī quērā āpērārē ñe'erōua'a. ⁸ Yu'u ucūgū, “Ō'acū marī ñecūsūmarē cū 'Weeguti' nī'quere

queoro weegu weemi”, nigū wee'e. Jesucristota judío masārē weetamugū a'ticu niwī nīgū, tojo ni'i. Cū tojo weese me'rā Ō'acū cū diacjū nisere i'ocu niwī. ⁹ Tojo nicā judío masā nitirā “Ō'acū ūsārē pajaña'gū, añuyu'ruami” nidutigū Jesucristo a'ticu niwī. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu Ō'acū bese'cu Cristo cū pacure ucū'quere a'tiro ojano'wū: Judío masā nitirā wa'teropu mu'urē e'catipeoguti.

Ō'acū masiyu'ruagu nimi nīgū, basapeoguti.

¹⁰ Aperopu quērārē a'tiro ojano'wū: Judío masā nitirā, Ō'acū yarā judío masā me'rā e'catiya.

¹¹ Aperopu quērārē ninemowū: Nipe'tirā judío masā nitirā Ō'acūrē e'catipeorā, “Mu'u añuyu'ruagu ni'i”, niña.

Nipe'tirocjarāputa Ō'acū añubutiasere e'catipeoya, ni ojano'wū.

¹² Isaía quērā a'tiro ojacu niwī: Isaí pārāmi nituriagu bajuagusami. Cū judío masā nitirā wioḡu niacjū nigūsami.

Na cūrē “Ūsārē yu'ruogu nimi”, ni ējōpe-orāsama, ni ojano'wū.

¹³ Ō'acū marīrē cū añurō weeatjere e'catiyusere o'ogu nimi. Musārē cūrē ējōpeorārē e'catise, ejerisājāse o'oato. Tojo weerā musā Espiritu Santu weeta-murō me'rā uputu e'catiyurāsa'a.

¹⁴ Yu'u acawererā, musārē a'tiro tu'oña'a. Musā āpērārē añurō weesa'a. Jesucristo yere añurō masīsa'a. A'merī werecasamasīsa'a. ¹⁵ Musā tojo weemicā, a'ti pūrīpūre musārē tutuaro me'rā oja'a. Musā tu'o'quere acobojotīcā'to nīgū tojo wee'e. Ō'acū yu'ure añurō wéegu, Jesucristo yere musārē bu'edutigū cūuwī. ¹⁶ Tere weregū, judío masā nitirā na Jesucristore ējōpeocā usā'a. Pa'ia wa'icūrārē Ō'acūrē o'oro weronojōta yu'u judío masā nitirārē cūrē

wiasĩ'rĩsa'a. Espĩritu Santu narē Ō'acũ yarā sājācā weegusami. Tojo weecā Ō'acũ narē, "Yarā nima", ni ñe'egūsami. ¹⁷Jesucristo weetamurō me'rā Ō'acũ cũu'quere añurō wee'e. Tojo weegu yu'u da'rasere añurō tu'oña'a. ¹⁸Jesucristo yu'u me'rā wee'que dia'cũrē mūsārē wereguti. Mūsā judío masā nitirārē ějōpeocā hasāgũ yu'ure weetamuwĩ. Yu'u bu'ese me'rā, tojo nicā yu'u wee'quere ĩ'arā, mūsā judío masā nitirārē ějōpeocā weewĩ. ¹⁹Apeye quē'rārē Ō'acũ tutuaro me'rā weesere wee'owũ. Tojo nicā Espĩritu Santu tutuase me'rā bu'ewũ. A'tere wéegu, Jerusalé me'rā werenu'cāwũ. Téé Ilĩrico wāmetiropũ Jesucristo masārē yu'rũose quetire weretuogũ ejawũ. ²⁰Āpērā bu'eno'ña marĩrōpũre Jesucristo ye quetire weremu'sĩ werewũ. Āpērā na were'quepũre werebul'ipeotiwũ. ²¹Yu'u tojo weese Ō'acũ ye queti ojāca pũrĩpũ oja'caronojōta wa'awũ. A'tiro ojano'caro niwũ: Cũ ye quetire ne ni'cāti masĩti'cārā werenu'rāsama. Cũ yere na tu'oti'quere tu'omasĩrāsama, ni ojano'wũ.

Pablo Romapũ wa'atje ni'i

²²Yu'u peje macārĩpũ bu'esijayugũ, mūsā tiropũ wa'amasĩtisa'a yujupũ. ²³Ni'cārōacārē te macārĩpũ bu'etoja'a. Peje cũ'marĩ mūsā tiropũ wa'asĩ'rĩ'cu nitĩjagũ, be'rocure topũre wa'aguti. ²⁴Espaņapũ wa'aguti. Topũ wa'agu, mūsā tiro Romapũ yu'rũaguti. Mūsārē ĩ'a, e'cati, cārō niqejoguti. Be'ro yu'ure Espaņapũ wa'atjere weetamuapa. ²⁵Ni'cārōacā Jerusalépu wa'anĩgũti yujupũ. Jesucristore ějōpeorārē weetamugũ niyeru miagũ weeguti. ²⁶Jesucristore ějōpeose cururicjārā Macedonia, tojo nicā Acaya di'tacjārā niyeru sērineocārā niwā. Jerusalépu nirá pajasecuorā

Jesucristore ějōpeorārē o'orātĩrā tojo weecārā niwā. Tojo weegu te niyerure Jerusalépu o'ogu wa'aguti. ²⁷Judío masā nitirā Macedonia, Acayapũ nirá a'tiro wācũcārā niwā. Judío masā Jerusalépu nĩrārē weetamurōña'a. Na tojo wācũse añu nicaro niwũ. A'tiro ni'i. Judío masā, judío masā nitirā pe'ere Jesucristo ye quetire werewā'cōcārā niwā. Tojo nicā judío masā nitirā Jesucristore ějōpeocā, a'tiro wa'acaro niwũ. Ō'acũ judío masārē "O'oguti" ni'que pe'ere ñe'ecārā niwā. Tojo weerā judío masā nitirā, judío masā pajasecuorārē niyerure, na cuosere o'oroña'a. ²⁸Yu'u te niyeru Jerusalécjārārē o'otojagu, Espaņapũ wa'agu, mūsārē ĩ'ayũ'rũwā'cāgũti. ²⁹Yu'u mūsā tiropũ wa'agu, Jesucristo ye añusere mūsārē miiejagusa'a.

³⁰Yu'u acawererā, mūsā Jesucristore ějōpeo'o. Espĩritu Santu marĩrē a'merĩ ma'icā weemi. Tojo weegu mūsārē a'tiro weecā usa'a. Yu'ure weetamurā, yé ni-atjere Ō'acũrē sēribosaya. ³¹A'tiro sēribosaya yu'ure. Judeapũ nirá Jesucristore ějōpeotirā yu'ure ña'arō weet'icā'to. Tojo nicā Jesucristore ějōpeorā Jerusalécjārā yu'u miasere e'catise me'rā pōtērĩ ñe'eato. ³²Tojo weecā, Ō'acũ cũ uacā, mūsā tiropũ yu'u e'catise me'rā etagusa'a. Topũ soogusa'a. ³³Ō'acũ ejerisājāsere, añurō nicā'sere o'ogu mūsā nipe'tirā me'rā niato. Tojota weeato.

Romacjārāpũre añudutise o'o'que ni'i

16 Ni'cō Jesucristore ějōpeogo Febe wāmetigo mūsā tiropũ wa'ago weemo. Co Jesucristore ějōpeorā Cencia wāmetiri macācjārārē weetamugō nimo. ²Mūsā Jesucristore ějōpeorā e'catise me'rā core ñe'ña. Marĩ Jesucristore ějōpeorārē añurō ñe'erōña'a. Co pājārārē weetamuco niwō. Yu'u quē'rārē

weetamuwō. Tojo weerā core apeyenojō dū'sacā, o'oya.

³ Aquila, cū nūmo Priscila aŋuato. Yū'u Jesucristo yere bu'ecā, na quē'rā yū'ure bu'etamuwā. ⁴ Āpērā yū'ure wējēsī'rīcā, yū'ure weetamuwā. Na quē'rārē wējētawiomīcā, tojo weewā. Na tojo wee'quere yū'u dia'cū e'catise o'owe'e. Nipe'tirā āpērā judío masā nitirā Jesucristore ējōpeorā e'catise o'oma. ⁵ Jesucristore ējōpeorā Aquila ya wi'ipū nerēwuarā quē'rā aŋuato. Apī yū'u ma'igū Epeneto aŋuato. Cūta Asiapure āpērā dūporo Jesucristore ējōpeomū'tā'cu nīmī. ⁶ María quē'rā aŋuato. Musā me'rā Ō'acū cjasere ūpūtū da'ramo. ⁷ Yū'u acawererā judío masā Andrónico, Junias aŋuato. Na quē'rā yū'u me'rā bu'iri da'leri wi'ipū niwā. Na yū'u dūporo Jesucristore ējōpeocārā niwā. Jesucristo besecū'cārā narē “Añurā nima”, nisama.

⁸ Jesucristore ējōpeogu yū'u ma'igū Ampliato aŋuato. ⁹ Urbano, ūsārē Jesucristo ye quetire weretamugū aŋuato. Tojo nicā yū'u ma'igū Estaquis aŋuato. ¹⁰ Apeles quē'rā aŋuato. Cū Jesucristore añurō ējōpeomi. Nipe'tise cū weesere ī'arā, “Jesucristore añurō ējōpeogu nīmī”, ni ī'a'a. Aristóbulo ya wi'icjārā quē'rā aŋuato. ¹¹ Apī yū'u acaweregu, judío masū Herodiōn aŋuato. Tojo nicā Narciso ya wi'icjārā Jesucristore ējōpeorā aŋuato. ¹² Trifena, Trifosa na quē'rā aŋuato. Na numia marī wioḡu Jesucristo yere pūrō da'rama. Ūsā ma'igō Pérsida quē'rā marī wioḡu Jesucristo ye cjasere ūpūtū da'ramo. Co quē'rā aŋuato. ¹³ Rufo aŋuato. Nipe'tirā cūrē “Jesucristore añurō ējōpeomi”, nima. Cū paco quē'rā aŋuato. Core yū'u pacore weronojō ī'a'a. ¹⁴ Asíncrito, Flegonte, Hermes, Patrobas, Hermas, āpērā Jesucristore ējōpeorā na me'rā nirā aŋuato. ¹⁵ Filólogo, Julia, Nereo, tojo nicā

cū acabijo Olimpas, nipe'tirā Ō'acū cū yarārē cūu'cārā na tiropū nirā aŋuato.

¹⁶ A'merī ma'ise me'rā aŋudutiya. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeose cururicjārā musārē aŋudutima.

¹⁷ Yū'u acawererā, ni'cārērā musā tiropū nirā ducawaticā weesī'risama. Na tojo weeri nīrā, tū'omasīña. Musārē ējōpeosere dojorēsama. Musārē bu'e'que mejētare weesama. Tojo weerā narē ba'patiticā'ña. Na bu'esere ne tū'oticā'ña. ¹⁸ Na marī wioḡu Jesucristo ūaro weerā mejēta weesama. Na no'o ūaro weesī'rūrō weesama. Na añurō ū'suaro ucūme'rīse me'rā, diacjū ucūrā weronojō ucūsama. Ūpūtū waro masītutuatirārē weeta'sa ējōpeocā weesama. ¹⁹ Musā pūrīcā añurō Jesucristo ūaro weesa'a. Nipe'tirā tojo nima musārē. Tojo weegu musā me'rā pūrō e'cati'i. Musārē añusere masīcā ūasā'a. Ne ña'ase pe'ema masītutigū ūasāwe'e. ²⁰ Ō'acū āpērā me'rā añurō nicā'sere o'ogū nīmī. Cā'rōacā be'ro cūta musārē wātūrē docaque'acā weegusami. Jesú marī wioḡu musārē añurō weeato.

²¹ Timoteo yū'u me'rā Jesucristo ye quetire werecusiatamugū musārē aŋudutimi. Yū'u acawererā judío masā Lucio, Jasó, Sosípater na quē'rā aŋudutima.

²² Yū'u a'ti pūrīrē Pablora ojabosagu, Tercio wāmeti'i. Yū'u Jesucristore ējōpeogu musārē aŋuduti'i.

²³ Gayo musārē aŋudutimi. Jesucristore ējōpeorā cū ya wi'ipū nerēwuama. Yū'u Pablo ti wi'ipū cājī'i. Erasto a'ti macā cjasere dutigu, narē niyeru co'tegu aŋudutimi. Tojo nicā apī Jesucristore ējōpeogu Cuarto aŋudutimi.

²⁴ Marī wioḡu Jesucristo musā nipe'tirārē añurō weeato.

²⁵⁻²⁶ Marī Ō'acūrē e'catipeorā, “Añuyū'ruami”, nīrā. Marī wioḡu Jesucristo ye queti me'rā Ō'acū

marĩrē nemorō ējōpeocā weemasīmi. Duporopure nipe'tirā masārē yu'ruose quetire masīno'ña marĩcaro niwũ. A'tocaterore majā Ō'acũ ye queti weremu'tārĩ masā na oja'que me'rā masīno'o. Ō'acũ catinu'cũgũ tojo wereduticu niwĩ. Yu'u quē'rā Jesucristo ye quetire were'e. Ō'acũ nipe'tise cururicjārārē cūrē ējōpeo, cū uaro weecā uasami.

²⁷ Ō'acũ ni'cũta nimi. Cũ ni'cũta nipe'tisere masĩpe'ocā'mi. Tojo weerā Jesucristo weetamurō me'rā Ō'acũrē “Tutu-ayu'ruami”, ni ējōpeonu'cũcā'rā. Tojota weerā.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Corintocjārārē ojamūtāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Jesucristore ējōpeorā Corintocjārārē ojacu niwī. Cū ojacaterore Éfesopu nicu niwī. Cūta Corintocjārārē ne waropure Jesucristo ye quetire were, cūrē ējōpeori curuacjārā sājācā weecu niwī.

Titare cū Jesucristo ye quetire bu'esijanū'cāca be'ro puati wa'aro weecaro niwā.

Topure judío masā nerēwuaropu bu'ecu niwī. Cūrē topu nigūrē cō'awīrōcā'cārā niwā. Titare Corintocjārā me'rā ni'cā cū'ma ape cū'ma deco tojacu niwī.

Be'ro Corintocjārārē cū bu'e'quere queoro weeticā tu'ogu, a'ti pūrīrē ojacu niwī. Cū ojawuaronojōta añudutinu'cācu niwī. Yapatigupua Judeacjārā pajasecuorārē weetamuse cjasere, cū basu de'ro weeatjere ucūyapaticu niwā.

Pablo Corintocjārārē oja'que ni'i

1 Yu'u Pablo, Sóstenes me'rā musārē añuduti'i. Cū quē'rā Jesucristore ējōpeogu marī acaweregu nimi. Ō'acū cū wa'caronojōta yu'ure Jesucristo ye quetire weredutigu besecū'ucu niwī. ²Yu'u a'ti pūrīrē musā Corintopu nirārē oja'a. Musā Jesucristore ējōpeorā Ō'acū ya curuacjārārē oja'a. Musā Jesucristo me'rā nīrā, Ō'acū yarā ni'i. Ō'acū musārē cū yarā niato nīgū besecu niwī. Nipe'tirocjārā Jesucristore ējōpeorārē tojo besecu niwī. Jesucristo nipe'tirā cūrē ējōpeorā wiogu nimi. Tojo nicā marī wiogu nimi.

³Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wiogu musārē añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Ō'acū Jesucristore ējōpeorārē weetamuse ni'i

⁴Musā Jesucristore ējōpeorā niyucā, Ō'acū musārē añurō weecu niwī. Cū tojo weesere i'agū, cūrē e'catise o'onu'cū'u.

⁵Musā Jesucristo yarā niyucā, Ō'acū musārē cū ye cjase nipe'tise añusere o'ocu niwī. Tere o'ogu, musārē cū yere añurō masīcā weecu niwī. Āpērārē musā cū ye quetire añurō wereturiacā weecu niwī.

⁶Yu'u “Cristo musārē añurō weegusami”, niwū. Cū yarā sājācā, yu'u ni'caronojōta wa'awu musārē.

⁷Tojo weerā musā Ō'acū o'osere cuope'ocā'a. Marī wiogu Jesucristo a'tiatjere yucueri curare Ō'acū musārē o'ose dū'sawe'e.

⁸Cū tutuasere musārē o'onu'cūgūsami. Cūrē ējōpeocā weenu'cūgūsami. Téé a'ti unūco pe'ticāpu tojo weedu'ugūsami.

Tojo weerā marī wiogu Jesucristo a'ticā, bu'iri marīrā nīrāsa'a.

⁹Ō'acū cū ni'quere queoro weemi. Cūta musārē besecu niwī. Cū macū Jesucristo marī wiogu me'rā añurō nidutigu besecu niwī.

Pablo Corintocjārārē “A'merī dūcawatiticā'ña” ni'que ni'i

¹⁰Acawererā, Jesucristo dutiro me'rā musārē a'tiro nigūti. Musā ni'cārōnojō wācūña. Musā ucūse me'rā dūcawatiticā'ña. E'catise me'rā a'merī ucūña. Ni'cārōnojō wācū nisetiya.

¹¹Yu'ure Cloé wāmetigo ya wi'icjārā musā a'merī i'asi'rītise quetire werewā.

¹²A'tiro werewā: “Masānucū mejēcā dia'cū wācūsetiama”, niwā. Musā a'tiro ucūaporo: “Ūsā Pablo ya curuacjārā ni'i.” Āpērā “Apolo ya curuacjārā”, “Pedro ya curuacjārā”, tojo nicā “Cristo ya curuacjārā ni'i”, niaporo. Tojo weerā no'o uaro wācūma'acā'poro. ¹³Tojo

wācūtīcā'rōua'a. Marī Cristore ējōpeorā ni'i. Tojo weerā ni'cā curuata ni'i. Marīrē ducawaase marī'i. Yū'u Cristo niwe'e. Musā ye niatjere curusapu wērībosatiwū. "Pablōre ējōpeorārē wāmeyeno'rōsa'a", nino'ña marīwū. ¹⁴ Ō'acūrē e'catise o'o'o. Crispo, tojo nicā Gayo dia'cūrē wāmeyegu, queorota weewū. ¹⁵ Pājārā musārē wāmeyecā, a'tiro nibopā: "Pablo cū wāme me'rā ūsārē wāmeyewī", nibopā. Tere nīrā, yū'ure ējōpeorā weebopā. No'opuacā tere weetiwū. ¹⁶ Estēfanās ya wi'licjārā quē'rārē wāmeyewū. Āpērāma wācūnemotisa'a. ¹⁷ Yū'ure Cristo wāmeyedutigu cūtiwī. Cū musārē yū'ruose queti pe'ere yū'ure weredutigu o'ōwī. Tere weredutigu, masā añurō na wācūme'rīse paca me'rā weredutitiwī. Yū'u tojo werēcāma, Cristo curusapu wērīsere wācūtībopā. Masā yū'ruono'tibopā.

**Ō'acū tutuasere, cū masīsere
Cristo me'rā masīno'o nise ni'i**

¹⁸ Jesucristo ye queti a'tiro ni'i. Cū marīrē yū'ruosī'rīgū, curusapu wērīcu niwī. Tereta Jesucristore ējōpeotirā pecame'epū wa'ajā a'tiro nisama cū wērī'quere: "Tojo nima'acārō wee'e", nisama. Marī cū yū'ruono'cārā pe'ema Cristo curusapu wērī'que queti añuse ni'i. Te queti me'rā Ō'acū tutuasere ī'ano'o. ¹⁹ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpūre a'tiro ojano'wū: Āpērā "Ūsā masīrā ni'i", nīrāsama. Na tojo ucūsere pe'ticā weegūti. Na tu'omasīsere tuumajāminū'cōcūti, nicū niwī Ō'acū.

²⁰ Tojo weerā "Masīpe'ocā'a" nīrā mejō nīrā tojama. Tojo nicā āpērārē na wācūsere bu'eri masā quē'rā mejārōta tojama. A'ti ūmūco cjasere ucūme'rīrā quē'rā mejārōta tojama. A'te, a'ti ūmūco cjase na "Tu'omasī'i" nisere Ō'acū a'tiro weesami. Tere mejō nise waro wa'acā

weesami. ²¹ Ō'acū nipe'tisere masīmi. Tojo weegu cū a'ti turīcjārārē na tu'omasīsere me'rā cūrē masīcā weeticū niwī. A'tiro pe'e uacu niwī. Na Jesucristo ye quetire tu'orā, na ējōpeocā, "Narē yū'ruoguti", nicū niwī. Cūrē ējōpeotirā pe'e te quetire tu'orā, "Tojo nima'acārō wee'e", ni wācūcārā niwā.

²² Judío masā Ō'acūrē ējōpeose dūporo a'tiro nisama: "Ō'acū tutuaro me'rā wee'locā ī'atojarāpū dia'cū ējōpeorātī", nisama. Judío masā nitirā griego masā pe'e quē'rā a'ti turīcjārā na wācūme'rīsere ējōpeoma. ²³ Ūsā pūrīcā Cristo curusapu wērī'cu ye quetire were'e. Judío masā tere tu'orā, tu'satisama. Judío masā nitirā quē'rā te quetire tu'orā, "Tojo nima'acārā weema", nisama. ²⁴ Marī Ō'acū bese'cārārē no'o judío masārē, judío masā nitirārē Jesucristo ye queti ni'cārōnojō ni'i. Marī Cristo curusapu wērīse me'rā a'tiro masī'i: "Ō'acū tutuagu, masīyū'ruagu nimi", ni'i. ²⁵ A'ti ūmūcocjārā Ō'acū weesere tojo weema'asere weronojō wācūma. Niwe'e. Ō'acū weese pe'eta masā masīsere nemorō niyū'runū'cā'a. Apeye Ō'acū wee'quere tutuatisere weronojō ī'ama. Niwe'e. Cū wee'que pe'eta masā weese yū'ruoro tutuanemo'o.

²⁶ Acawererā, musārē Ō'acū beseatji dūporopū nisetī'quere wācūña. Musā pejetirācā a'ti turi cjasere masīrā waro niwū. Pejetirācā wiorā niwū. Pejetirācā wiorā acawererā niwū. ²⁷ Cū a'ti turi cjase masīrārē bopoyadutigu na "Tu'omasītīrā nima" nīrānojōrē besecu niwī. Tojo nicā tutuarārē bopoyadutigu tutuatirā pe'ere besecu niwī. ²⁸ Cū mejō nīrā masā yabino'rārē besecu niwī. Cū tojo weecā, wiorā mejō nīrā tu'oña'to nīgū tojo weecu niwī. ²⁹ Tojo weegu Ō'acū ī'orōpū ne ni'cū "Yū'u āpērā yū'ruoro masīyū'runū'cā'a", nīmasītisami. ³⁰ Musārē Ō'acū basuta

Jesucristo yarā sājācā weecu niwī. Tojo nicā Cristo me'rāta marī masise cuo'o. Cū me'rāta tja Ō'acū marirē “Na añurā, yu'ruono'cārāpu nima”, ni ī'asami. Marī cū yarā ni'i. Tojo weegu marī pecame'epu wa'abo'cārārē yu'ruweticā weecu niwī. ³¹Tojo weero Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu oja'caronojōta ni'i: “Ni'cū 'Āpērā yu'ruoro niyu'rūnu'cā'a' nisi'rīgū, niticā'to. Tojo wācūrōnojō o'ogu, marī wioḡu pe'ere 'Tutuayū'ruḡu nimi, marirē añubutiaro weecu niwī', niato”, ni ojanowū.

Cristo curusapu wērī'que queti ni'i

2 Yu'u musā tiropu Ō'acū ye que-tire wereḡu etagu, a'tiro weewu. Pacase ucūse di'apaca me'rā masā na masise me'rā weretiwū. ²Yu'u musā tiropu nīgū, a'te dia'cūrē wācūnūrūwū: “Jesucristo ye queti, tojo nicā cū curusapu wērī'que dia'cūrē wereḡuti”, ni wācūwū. ³Yu'u musā tiropu nīgū, mejō nīgū tu'oña'wū. Apetero yu'u te quetire queoro weretibosa'a nīgū, narāsācūcāti. ⁴⁻⁵Yu'u musārē ējōpeocā ḡagu, masirā ucūwūase me'rā ucūtiwū. Ō'acū tutuase, cū masise o'ose me'rā ējōpeoato nīgū ucūwū. Tere ucūḡū, Ō'acū tutuaro me'rā, Espiritu Santu me'rā pe'e ējōpeocā weewu. Musārē masā wācūwūaronojō tu'o ējōpeocā natiwū. Tojo weegu tojo werewu.

Ō'acū cūrē masiāto nīgū Espiritu Santure o'o'que ni'i

⁶Tojo nimirā, apeterore ūsā a'tiro wee'e. Jesucristore añurō ējōpeorāma pacase masise paca me'rā were'e. Te masise paca a'ti turi cjase mejēta ni'i. Tojo nicā wiorā a'ti turicjārā ye mejēta ni'i. Na masise maata pe'tirosa'a. ⁷Ūsā a'tere ucūrā, Ō'acū ye pe'ere ucūrā wee'e. Cū masisere, masino'ña marimi'quere, masā ne waro tu'oti'quere ucū'u. A'ti turi weese

duporo Ō'acū te ya'yio'quere “A'tiro weeguti”, ni wācūyutojacu niwī. Marirē yu'ruoatjere, marī ūmūsepū ninu'cūatjere wācūyucu niwī. Tereta ucū'u. ⁸Ne ni'cūputa a'ti turicjū wioḡu a'tere tu'omasiticu niwī. Tu'omasirā pūrīcā, Jesucristo marī wioḡu añuyū'ruagure curusapu wējētibopā. ⁹Ō'acū ye queti ojāca pūrīpure a'tiro pe'e ojanowū:

Ō'acū cūrē mairārē añuse apoyucu niwī. Na ī'ati'que, na tu'oti'que ni'i. Na ne cārō wācūma'ati'que ni'i, ni ojanowū.

¹⁰Te añuse marī masiti'quere Ō'acū Espiritu Santu me'rā marirē masicā weemi. Espiritu Santu nipe'tise di-asayū'rūnu'cāsere Ō'acū cū weesere masīpe'ocā'mi.

¹¹Marī apī cū wācūserere masīwe'e. Cū se'saro cū wācūserere tu'oña'sami. A'te weronojō Espiritu Santu se'saro Ō'acū cū wācūserere masīmi. ¹²Marī a'ti ūmū-cocjārā Jesucristore ējōpeotirā weronojō wācūwe'e. Ō'acū marirē Espiritu Santure o'ocu niwī. Tojo weerā cū weronojō wācūse cuo'o. Cū me'rā nipe'tise Ō'acū marirē o'o'quere masī'i. ¹³Ūsā a'tere ucūrā, Espiritu Santu bu'e'que ūseri me'rā ucū'u. Ūsā basu masīmujāti'que me'rā mejēta ucū'u. Tojo weerā ūsā Espiritu Santure cuorā cūrē cuorārēta bu'e'e.

¹⁴Espiritu Santure moogū a'tiro weesami. Ō'acū ye cjasere, Espiritu Santu bu'esere ūtisami. “Tojo nima'acārō wee'e”, nisami. Espiritu Santu me'rā marī Ō'acū yere masī'i. Tojo weegu cūrē moogū Ō'acū yere “Tojo nirō wee'e”, ni tu'omasītisami. ¹⁵Espiritu Santure cuogū pe'e nipe'tise bu'esere “¿Queoro niti?” ni besemasīpe'ocā'sami. A'tiro weegure Espiritu Santure moogū pe'e cū weesere besemasītisami. ¹⁶Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojanowū

niwū: “Ni'inojōta ne ni'cū marī wioḡu wācūsere masītisami. Ne Ō'acūrē ‘Tojo ũa'a' ni, dutimasītisami’”, ni ojanowū. Tojo nimicā, marī pe'e Cristo me'rā nírā, cū wācūsere masī'i.

**Pablo “Ūsā Ō'acūrē
da'raco'terā ni'i” nise ni'i**

3 Acawererā, musā Espírítu Santure añurō yu'tirā weronojō nitiwū. Tojo weegu musārē diasasere wereta basiotiwū. A'tiro pe'e weewū. Musārē diasatise dia'cūrē werewū. A'ti turicjārā Espírítu Santure moorā weronojō niyucā, tojo weewū. Musā Cristo ye cjasere añurō ējōpeotiwū. Tojo weegu musārē wī'marārē ucūḡū weronojō werewū. ²Wī'marā a'tiro weesama. Ōpērī du'utirā, ōpēcō dia'cū mi'rīsama. Narē ba'asere ecatisama. Bu'ese ba'ase ecase weronojō ni'i, nisl'rīrō we'e. Wī'marārē ōpēcō mi'orō weronojō musārē a'tiro weewū. Musārē diasatise bu'icjasere bu'ewā'cōwū. Yu'u diasasere musārē bu'ecāma, pōtēoti wācūejatibopā. Mejārōta ni'cārōacārē yu'u pacase pacare bu'ecā, tu'otibosa'a. ³Musā Jesucristore ējōpeotirā weronojō ni'i yujupū. Musā a'merī uo'o. A'merī i'asī'rīwe'e. Tojo weerā Jesucristore ējōpeotirā a'ti turicjārā weronojō we'e. ⁴Musā a'tiro ucū'u: “Yu'u Pablo ya curuacjū ni'i.” Apī “Yu'u Apolo ya curuacjū ni'i”, nisa'a. Tojo nírā, a'ti turicjārā weronojō ucūrā we'e.

⁵Yu'u, Apolo me'rā ūsā mejō nírā ni'i. Ō'acūrē da'rawā'ñaco'teri masā ni'i. Tojo weerā ūsārē “Na ya curuacjārā ni'i”, niticā'ña. Ūsā werese me'rā musā marī wioḡu Jesucristore ējōpeowū. Ūsāncū Ō'acū wereduti'quere werewū. ⁶Yu'u ne waro musārē werewā'cōwū. Ni'cū otese ducare oteḡu weronojō weewū. Be'ro Apolo musārē bu'ennemopeocū niwī. Otesere aco pi'ocū weronojō weecu niwī. Ō'acū pe'e

tere pī'rī bucuamujācā weecu niwī. Tere wééḡu, musārē nemorō ējōpeocā weecu niwī. Nemorō cū ũaro weecā weecu niwī. ⁷Otese ducare oteḡu, tojo nicā aco piogū mejō nírā nima. Ō'acū pūrīcā tere pī'rīcā weegū cū waro nimi. ⁸Weremu'tā'cu, be'ro cūrē bu'esirutugū quē'rā ni'cārōnojō nima. Ō'acū nānūcūrē queoro na wee'quere wapayegusami. ⁹Ūsā Ō'acū yarā ni'i. Cūrē ni'cārōnojō da'raco'te'e. Musā cū da'rari di'ta weronojō ni'i.

Tojo nicā wi'i cū yeewā'cārī wi'i weronojō ni'i. ¹⁰Yu'u Ō'acū weetamuse me'rā musārē bu'éḡu, a'tiro weewū. Wi'i nu'cōme'rīrī masū weronojō musārē añurō bu'enu'cāwū. Āpērā musārē bu'ennemorā, ti wi'ire weeturiamujārā weronojō weerā weema. Ti wi'ire yapada'reosī'rīrā, añurō weeroua'a. ¹¹Ō'acū masārē yu'ruodutigu Jesucristore cūucu niwī. Cū ni'cūta masārē yu'ruogū nimi. Yu'u musārē te quetire bu'enu'cāwū. Ne apī, Ō'acū tojo cūunu'cā'que Jesucristo ye quetire ducayumasītisami. ¹²Wi'ire wéérā, a'tiro weeno'o. Uru, platanojō me'rā, ūtāperi wapabujuse me'rā yeebu'ipeono'o. Āpērā yucu me'rā, pūrī me'rā, ārūpagū me'rā weemasīno'o. A'te weronojō ni'cū añuse warore musārē bu'ebosami. Apī mejō nise maata pe'tisere bu'ebosami. ¹³A'ti ũmūco pe'ticā, Ō'acū nānūcūrē na bu'e'quere bajuyoropū besegusami. Ni'cū urure pecame'epū besegu weronojō weegusami. ¿Na añurō o ña'arō pe'e bu'epari? níḡū, tojo weegusami. ¹⁴Ni'cū āpērārē añurō bu'eturiamujā'que ninu'cūcā'rōsa'a. Ni'cā wi'i ūtā wapabujuse me'rā yéeca wi'i ūjūtiro weronojō ninu'cūrōsa'a. Ō'acū cū da'ra'quere wapayegusami. ¹⁵Apī añurō bu'eturiawā'cātigu pe'ere cū bu'e'que pe'tia wa'arosa'a. Pūrī me'rā wééca wi'i weronojō ūjūdija

wa'arosa'a. Cū ti wi'i ūjūrī cura du'tiwiijaa'cu weronojō nigūsami. Cū ye nipe'tise ūjūpe'tia wa'arosa'a. Cū ni'cūta pecame'epu wa'abo'cu yu'rūwetigusami.

¹⁶ ¿Musā masīweti? Musā Ō'acū wi'i weronojō ni'i. Espiritu Santu musāpūre nimi. ¹⁷ Musārē “Ō'acū wi'i weronojō ni'i” nīrō, cū yarā waro ni'i, nisi'rīrō wee'e. Tojo weegu Ō'acū cū yarārē dojorēcā weegure pecame'epu bu'iri da'regusami.

¹⁸ Musā basu a'tiro wācūma'aticā'ña: “Yu'u a'ti ūmucocjārā wācūwuro weronojō masīyu'rua'a”, niticā'ña. A'tiro pe'e niña. “Ne masītisa'a”, niña. Tojo ucūgū pūrīcārē Ō'acū masīgū waro wa'acā weegusami. ¹⁹ A'ti ūmucocjārā na “Tū'omasī'i” nise Ō'acū i'orōpūre tojo weema'ase ni'i. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū a'tiro ni ojanowū: “A'ti turicjārā na masīse me'rā 'Weerāti' nīrārē Ō'acū na wācūsere tuumajāminu'cōcā'sami”, ni ojanowū. ²⁰ Aperopū quē'rārē Ō'acū ye queti ojāca pūrīpūre a'tiro ojanemonowū: “Marī wioгу a'ti ūmucocjārā wācūsere masīmi. Na masīsere i'agū, 'Mejō nise ni'i', nisami”, ni ojanowū. ²¹ Tojo weerā musārē bu'egure “Āpērā yu'ruoro nimi”, niticā'ña. “Yu'u Pablo ya curuacjū ni'i”, niticā'ña. Ō'acū musārē añurō wa'acā ūagu, a'tiro weecu niwī. Nipe'tisere o'ocu niwī. ²² Yu'ure, Apolore, Pedrore musārē weetamudutigu o'ocu niwī. Tojo nicā a'ti turi cjasere, marī catisere o'ocu niwī. Apeye, wérīca be'ro catinu'cūatjere o'ocu niwī. Nipe'tise musā ye ni'i. ²³ Apeye quē'rārē musā Cristo yarā ni'i. Tojo nicā Cristo quē'rā Ō'acū yagu nimi.

Jesucristo ye quetire wererā na weeseti'que ni'i

4 Ūsārē musā a'tiro wācūrōua'a. “Cristore da'rawā'ñaco'teri masā

nima”, nīrōua'a. Ūsā Ō'acū ye queti todūporocjārā masīti'quere wereco'terā ni'i. ² Marī da'rase cuorā, marī wioгу duti'caronojōta queoro weeroua'a. Tojo weecā, marīrē ējōpeosami. ³ Musā yu'ure “Pablo Ō'acū cjasere añurō da'rami” nicā o niticā, sō'owaro wācūque'tiwe'e. Mejārōta wiorā na besewuaropū miacā quē'rārē, wācūque'tiwe'e. Yu'u basu waro quē'rā besewe'e. ⁴ Yu'u da'rasere ña'arō tu'oña'tisa'a. Tojo nimigū, “Te añu ni'i”, nīmasītisa'a. Marī wioгу dia'cū yu'u weesere besesami. ⁵ Tojo weerā āpērā wee'quere beseyuticā'ña. Marī wioгure yucueya. Cū a'tigu, nipe'tise masā masīti'que ya'yioropū nī'quere bajurēgūsami. Masā na wācūrōpū “A'tiro weeguti” nī'que quē'rārē i'ogūsami. Ti nūmu nicā Ō'acū nānu'cū añurō weeseti'quere “Queoro añurō weewu”, nigūsami.

⁶ Acawererā, añusere musārē ūasā'a. Tojo weegu Apolo, yu'u, ūsā ye cjasere me'rā musārē queose o'opu. Ūsā weronojō ni'cārō me'rā niato nīrā tojo weepu. Ūsā weesere i'acūña. Tojo wéerā, musā Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū nīrōnojōta weerāsa'a. Ti pūrīpū dutītisenojōrē yu'ruoquejosome. Tojo nicā “Ūsārē bu'egu pe'e masīyu'rūnu'cāmi musārē bu'egu yu'ruoro”, nisome.

⁷ Musā āpērā nemorō añurā niwe'e. Masīyu'rūnu'cārā niwe'e. Nipe'tise musā cuose Ō'acū o'o'que dia'cū ni'i. Cū o'oca be'ro nīmicā, to pūrīcārē ¿de'ro weerā musā basu boca'caro weronojō tu'oña'ti? ⁸ Musā a'tiro wācū'u: “Nipe'tisere cuope'ocā'a, ñe'enojō du'sawe'e”, nisa'a. Ūsā topū nitiri cura musā wiorā masīyu'rūnu'cārā weronojō tu'oña'sa'a. “Nipe'tisere masīpe'ocā'a”, nisa'a. Tojo nīrā, ūsā pe'ere tojowaro i'acō'asa'a. Musā diacjūta wiorā nicā pūrīcārē,

añuyurubosoa'a. Ûsã quẽ'rã musã me'rã wiorã nitamubosa'a. ⁹Yũ'u a'tiro pe'e tu'ũa'a. Ô'acũ ùsãrẽ Jesucristo besecũ'cãrãrẽ nipe'tirã docapu mejõ nirã mejãrã cũu'caro weronojõ tu'ũa'a. Ûsã wẽjẽcõ'ano'ajã weronojõ ni'i. Nipe'tirã, a'ti di'tacjãrã, u'musecjãrã ùsã pi'eticã i'asama. ¹⁰Cristo ye quetire werecã, a'ti nucũcãcjãrã ùsãrẽ "Tu'omasitirã nima", nisa'ma. Musã pe'e "Cristo ye quetire masipe'ocã'a", nisa'a. Ûsã musã i'acãta, tutuawe'e. Musã pũricã "Ûsã tutuarã ni'i", nisa'a. Masã ùsãrẽ tojo i'acõ'acã'ma. Musã pe'ere wiopesase me'rã i'asama. ¹¹Ne waroputa ùsã pi'etinu'cãwũ. Ni'cãrõacã quẽ'rãrẽ tojota yapaticã'a. Ujabo'a'a, acowũ'o'o, su'ti moo'o. Masã ùsãrẽ tãrãpẽma. Wi'i ùsã ya wi'i waro moo'o. ¹²Ûsã ba'asi'rĩsenojõrẽ, ùsã su'ti sãnasĩ'rĩsenojõrẽ duusi'rĩrã, a'tiro wee'e. Ûsã basu uputu da'ra pi'eti'i. Masã ùsãrẽ ña'arõ ucũcã, narẽ ùsã pe'e "Añurõ wa'ato", ni sãribosa'a. Ûsãrẽ ña'arõ weecã, tojo tu'ũa'a'cã'a.

¹³Masã ùsãrẽ ña'arõ ucũcã, narẽ añurõ me'rã apome'ricã'a. A'ti mũuco cjase na cõ'a'que, na uatisere weronojõ ùsãrẽ i'ama. Ne waropu tojo yabinu'cã'cãrã mejãrõta yabinu'cũma tja. ¹⁴Musãrẽ bopoyadutigu mejõta oja'a. Musãrẽ yũ'u ma'ĩgũ, yũ'u põ'rãrẽ weronojõ queoro wãcũcã uagu wereme'ricã'a.

¹⁵Musã pãjãrã diez mil Cristo ye quetire bu'erã cuorã, cuomasĩ'i. Tojo pãjãrã cuota basiomica, ni'cũta nisami musãrẽ weremu'tã'cu. Te Jesucristo masãrẽ yũ'ruogu a'ticu niwĩ nise quetire yũ'uta weremu'tãwũ. Musã te quetire tu'orã, cãrẽ ãjõpeonu'cãwũ. Tojo weegu yũ'u musã pacu weronojõ ni'i. Musã quẽ'rã yũ'u põ'rã weronojõ ni'i. ¹⁶Tojo weegu musãrẽ a'tiro weecã u'a'a. Yũ'u weesetisere i'acũu weesirutuya. ¹⁷Yũ'u tere uasãgũ, Timoteore musã tiropu

o'õgu wee'e. Cãrẽ ma'i'i. Cũ yũ'u macũ weronojõ nimi. Marĩ wiogu yere queoro weenu'cũmi. Yũ'u Cristore ãjõpeogu weesetisere cũ musãrẽ werẽgusami. Yũ'u nipe'tirã Cristore ãjõpeorãrẽ, nipe'tiropu nirãrẽ were'quenojõrẽta werẽgusami. ¹⁸Ni'cãrẽrã musã a'tiro wãcũsa'a: "Ûsã ãpẽrã nemorõ añurõ weeyu'rũnu'cã'a", nisa'a. Tere nĩrã, "Pablo a'tisome", ni wãcũsa'a.

¹⁹Yũ'u pe'e "Õ'acũ uacã, maata musã tiropu wa'agũti", ni wãcũ'u. "Topu wa'agu, na tojo ni ucũrãrẽ i'agũti", ni'i. Te se'sarore i'asome. "¿Na Ô'acũ tutuase me'rã weetina?" ni i'agũti", ni'i. ²⁰Õ'acũ wiogu nise a'tiro ni'i. Cũ uaro, cũ tutuaro me'rã weecã uami. Ucũse useri me'rã dia'cũ yũ'ticã uatimi. ²¹¿Ñe'erẽ uasari musã? ¿Yũ'u musã tiropu wa'agu, ña'arõ weese wapa musãrẽ tu'ticã uasari? ¿O añurõ weese wapa pe'e ma'ise me'rã wereme'ricã uasarine?

Ña'arõ weegure cõ'awĩrõdutise ni'i

5 Musã ye queti a'topu busutu'o'o. Tere tu'õgu, tu'omariawũ. A'tiro tu'o'o. Ni'cũ musã me'rãcjũ cũ pacu nuorẽ'core ã'ma, numotiapu. A'tiro weesere Ô'acũrẽ ãjõpeotirãputa ne weetima. Ña'yũ'rua'a. ²Musã "Ãpẽrã nemorõ añurõ weeyu'rũnu'cã'a", ¿niti yujupu? Bujawetironojõ o'orã, musã bujawetiwu. Bujawetirã pũricã, cãrẽ cõ'abopã. Musã me'rã nerẽnemodutitibopã. ³Yũ'u a'topu nimigũ, yũ'u wãcũse me'rã musã tiropu nĩgũ weronojõ tu'ũa'a. Tojo weegu cũ ña'arõ weegure musã me'rã nigũrẽ "Cõ'arõu'a'a", nitoja'a. ⁴Marĩ wiogu Jesucristo dutiro me'rã musãrẽ nerẽduti'i. Yũ'u quẽ'rã yũ'u wãcũsepu musã tiropu nitamugũti. Marĩ wiogu Jesũ quẽ'rã cũ tutuase me'rã musã tiropu nigũsami. ⁵Musã tojo nerẽrã, pacu nuorẽ'core numotigure cõ'acã'ña.

Wātī cū upure de'ro weesī'rīgū weeato nīrā tojo du'ucā'ña. Tojo weecā, cū upu pi'etirosa'a. Tojo pi'etigu, cū ña'arō weesere du'ubosami. Cū tojo wéeca be'ro marī wioḡu Jesú a'ti turipu a'tigu, cūrē yu'ruogusami.

⁶Ña'arō weegú musā wa'teropu nisami. Tojo weerā “Ūsā pe'e āpērā yu'ruoro añurō weeyu'rūnu'cā'a”, nīticā'ña. Ña'arō weesere nipe'tirā pē'rīpejatawio ni'i. ¿Musā a'tiro niwuasere masīweti? “Pá wéerā bucuato nīrā levadura wāmetisere morēsama. Na cārōacā moréca be'ro te nipe'tiropu se'sa wa'asa'a”, nino'o. A'te weronojō masā na ña'arō weesere pē'rīpeja wa'asama. ⁷Tojo weerā pē'rīpejari nīrā, te ña'ase dojorēsere cō'acā'ña. Tere cō'arā, musā añurā tojarása'a. Judío masā Pascua bosenuḡu dūporo pá bucuase me'rā morē'quere cō'asama. Ti bosenuḡurē morēña marīse dia'cūrē ba'asama. Te weronojō musā a'tiro weerāsa'a. Ña'ase dojorēsere cō'arā, pá morēña marīse weronojō tojarása'a. Añurā tojarása'a nitiroma, añurā nitoja'a. Cristo cū basuta marī ña'arō weesere cō'agū wējēno'tojacu niwī. Cū Pascua nicā oveja na wējē'cu weronojō nimi. ⁸Tojo weerā todūporo ña'arō weeseti'quere du'uroḡa'a. Diacjū weesooro marīrō weesetiroḡa'a. Ña'arō weesetiro marīrō nirōḡa'a.

⁹Yu'ḡu todūporo ojam'tāca pūrīpu a'tiro ojawu. “Numiarē a'metārāba-jaque'atirā me'rā ba'patiticā'ña”, ni ojawu. ¹⁰Yu'ḡu tojo ojagu, “A'ti turicjārārē ba'patitibutiācā'ña”, nigū mejēta weewu. A'ti turipure no'o ḡaro weeri masā nima. A'metārārī masā, ḡaripejasebucurā, yajari masā, Ō'acū mejētare ējōpeoma'arī masā nima. Yu'ḡu tojo nibutiaca be'ro nicāma, musā no'o wa'arā wa'abopā. ¹¹Yu'ḡu a'tiro pe'e niwū: “No'o 'Jesucristore ējōpeo'o' nimirā, ña'arō weegú me'rā

ba'patiticā'ña. A'metārāḡunojōrē, ḡaripejagūnojōrē, no'o queose yee'quere ējōpeoma'agūnojōrē ba'patiticā'ña. Tojo nicā ña'arō tu'tisepijagure, que'asebucure, yajari masūrē ne ba'patiticā'ña. Ne cārō na 'Jesucristore ējōpeo'o' nimirā, ña'arō weerā me'rā ba'aticā'ña”, niwū. ¹²⁻¹³Yu'ḡu Jesucristore ējōpeotirārē bu'iri da'rewe'e. Ō'acū cū basu narē bu'iri da'reḡusami. Musā pūrīcā musā me'rā nīrārē na ña'arō weecā, bu'iri da'reya. Ō'acū ye queti ojāca pūrī oja'caronojōta weeya. A'tiro ojanowū: “Ni'cū musā wa'tero nigū ña'arō weegure cō'awīrōña”, niwū. Tojo weerā cūrē cō'acā'ña.

**Jesucristore ējōpeorārē mejēcā
wa'acā, weresātīrāta
a'merī apoyā nise ni'i**

6 Jesucristore ējōpeorā na me'rācārā me'rā uarānojo a'tiro weesama. Beseri masā Jesucristore ējōpeotirā tiropu besedutirā wa'asama. Tojo weeticā'rōḡa'a. Musā me'rācārā Jesucristore ējōpeorārē besedutiroḡa'a. ²Musā masīsa'a. A'ti turi pe'tīca be'ro Jesucristo yarā a'ti turicjārārē beserāsama. Musā a'ti turicjārārē beserāsama nīrā, to pūrīcārē ¿de'ro weerā a'teacārē besemasīweti? ³¿Musā masīweti? A'ti ḡmūco pe'ticā, marī Ō'acūrē wereco'terā ḡmūsepu nimi'cārā quē'rārē beserāsa'a. Tojo beserāsa'a nīrā, a'ti ḡmūco cjase musā du'saso'quema tjāsa'a. ⁴A'ti ḡmūco cjase mejō nise me'rā musā a'merī ua'a. Teacā me'rā uarā, a'tiro wee'e. Musā beseri masārē “Mejō nīrānojo nima” nimirā, na tiropu besedutirā wa'a'a. ⁵A'tema musārē bopoyato nīgū tojo ni'i. ¿Musā wa'teropure ne ni'cū masīḡunojō a'tere beseacjū marībutiati? ⁶Nicāma, cūrē besedutironojō o'orā, Jesucristore ējōpeotirā tiro pe'e musā

me'racjārārē weresārā wa'a'a. Tojo weecā ¿añu niti musārē? ⁷Musā basu a'merī uarā, tojo weema'acārā wee'e. Musārē ña'arō weesere tojo tu'oña'cā, nemorō añubosa'a. Narē weresārōnojō o'orā, na yajasere ya'yiosārā, tojo tu'oña'cā'ña. ⁸Musā basuta Jesucristore ējōpeorā musā acawererārē ña'arō wee'e. Na yere yajasa'a.

⁹¿Musā masiweti? Ña'arō weerā Ō'acū tiropu wa'asome. Musā wācūma'aticā'ña. A'tiro wéerā, u'musepure wa'asome. Ma'mapjia no'o uaro a'metārābajaque'atirānojō wa'asome. No'o queose yee'quere ējōpeoma'arānojō wa'asome. Numotirā, marāputirā āpērārē a'metārābajaque'atirānojō wa'asome. No'o umua basu ña'arō weerānojō, numia basu ña'arō weerānojō u'musepu wa'asome. ¹⁰Tojo nicā yajari masā, uaripejasebucurānojō, que'asebucurā, tu'tisepijarā, weesoose me'rā yajari masā Ō'acū tiropu wa'asome. ¹¹Toduporopure musā ni'cārērā a'tere tojota weeseticārā niwū. Ni'cārōacārē acobojo, ducayuno'cārāpu ni'i. Ō'acū yarā ni'i. Marī wioḡu Jesú me'rā, tojo nicā Espíritu Santu me'rā Ō'acū musārē “Añurā nima”, ni ĩ'asami.

Marī upu Cristo ya upu ni'i nise ni'i

¹²Masā a'tiro ucūwuasama: “Marī weesī'risere no'o uaro weemasī'i.” Tojota ni'i, nírō pe'e. Apeye marī weesī'rise marīrē weetamutisa'a. Marī uaro weegu wee'e níḡū, tere tojo weewā'ñaticā'rōua'a. ¹³Apeye na ucūwūase diacjū ni'i. A'tiro ni'i: “Ba'ase añu ni'i paagare. Paaga pe'e ba'asāacja ni'i.” Ō'acū pe'e a'te puaropure pe'ticā weegusami. Apeye pe'e diacjū niwe'e. Ō'acū upu wéégū, a'metārābajaque'atiati upure weeticu niwī. Marī ya upu Jesucristo uaro weeati upu ni'i. Cū ti upu wioḡu

nimi. ¹⁴Ō'acū cū tutuaro me'rā marī wioḡu ya upure masōcu niwī. Cūrē masō'caronojōta marī upure masōḡusami.

¹⁵¿Musā masiweti? Musā ya upu, Cristo ya upu me'rā a'mesu'a'a. Marī tojo ni'i nírā, Cristo ya upure a'tiro weeta basiowe'e. A'metārāwapata'ari masō ya upu me'rā ti upure a'mesu'ota basiowe'e. ¹⁶¿Masiweti? Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū: “Umū, numio me'rā níḡū, na puarā nimirā, ni'cā upu weronojō tojasama”, ni ojano'wū. Tojo weerā musā ña'agō me'rā nírā, ña'arā tojasa'a. Co me'rā ni'cā upu do-jorā weesa'a. ¹⁷Ni'cū Jesucristo marī wioḡu me'rā a'mesu'agu pe'ema, na puarāputa ni'cā upu dojo, ni'cā wācūse cūosama.

¹⁸Ne āpērārē a'metārābajaque'atisere wācūma'aticā'ña. Apeye marī ña'arō weesere sō'owaro marī upu me'rā weetisa'a. Marī a'metārābajaque'atirā pe'e, marī upu warore dojorērā wee'e. ¹⁹⁻²⁰¿Musā masiweti? Marīrē Ō'acū Espíritu Santure o'ócu niwī. Marī ya upu Espíritu Santu ya wi'i ni'i. Tojo weerā marī upu me'rā no'o uaro weemasīwe'e. Jesucristo marīrē ma'íḡū, cū yarā niato níḡū wērī wapayecu niwī. Tojo weerā marī upu me'rā Ō'acū cū uaro pe'e weemasī'i. A'tiro weecā, āpērā cūrē añurō wācūrāsama.

Numotise cjase ni'i

7 Ni'cārōacārē musā sērītiña'o'oca pūrīrē yu'tiguti. Numotiticā, marāputiticā añucā'a, añurō pe'e. ²Tojo nimicā, topure pājārā āpērā no'o uaro a'metārābajaque'atisama. Tojo weerā umua nánucū numotiroua'a. Numia quē'rā nánucū marāputiroua'a. ³Umū cū numo me'rā añurō nisetiato. Co quē'rā cū me'rā mejārōta nisetiato. ⁴Marāputigo a'tiro niticā'to: “Yu'u uaro weegoti”, niticā'to. Co marāpu niyucā,

“Cū ɥaro weegoti”, niato. Numotigu quē'rā “Yɥ'ɥ ɥaro weeguti”, niticā'to. Cū nɥmo niyucā, “Co ɥaro weeguti”, niato. ⁵Co a'tiro weeato. Co marāpu co me'rā nisi'rīcā, yu'tiatio. Cū quē'rā core yu'tiatio. Ō'acūrē ņubuerātirā, ticuse numurī “Marī weewuaronojō weeticā'rā” ni apōca be'ro pūrīcā tojo weeticā'to. ņubuetu'ajaca be'ropu toduporo niseti'caronojōta marāpu me'rā, nɥmo me'rā niato tja. Tojo weeticā, wācūtutuaticā, wātī musārē ņa'arō weedutibosami. Āpērā me'rā no'o ɥaro a'metārāma'acā weebosami.

⁶Yɥ'ɥ musārē a'tere dutibutiase weronojō ucūgū mejēta wee'e. Musā tojo weesi'rīcā, aņurōsa'a nīgū, tojo ni'i. ⁷Yɥ'ɥ a'tiro wācū'u. Yɥ'ɥ musā nipe'tirārē yu'ɥ weronojō nɥmo marīrā nicā ɥamisa'a. Ō'acū pe'e masānucūrē na weepōtēoatjere cūucu niwī. Āpērārē nɥmo marīdutigu o marāpu marīdutigu cūucu niwī. Āpērā pe'ere nɥmotidutigu, marāputidutigu cūucu niwī.

⁸Ni'cārōacā musā nɥmo marīrārē, marāpu marīrārē, wapewia numiarē nigūti. Musā yu'ɥ weronojō numotiticā, marāputiticā, aņu ni'i. ⁹ɥmua numia me'rā nisi'rīrā nu'cātīranojō numotiatio. Numia quē'rā mejārōta marāputiatio. Na nɥmoticā, marāputicā, nemorō aņu'u. Na numia me'rā, ɥmua me'rā nisi'rīrā, pi'letiticā'to.

¹⁰Yɥ'ɥ marāputirārē, nɥmotirārē a'tiro duti'i. A'te marī wiogu dutise ni'i. Yɥ'ɥ tere wereturia'a. Numio co marāpure cō'aticā'to. ¹¹Cō'agō pūrīcā, apī me'rā nɥorētīcā'to. Marāpu nimi'cu me'rā apotigo, ni'cōta tojato. ɥmu quē'rā mejārōta cū nɥmorē ne cō'aticā'to. Cū quē'rā cū nɥmo ni'co me'rā apotigu, mejārōta tojato.

¹²Āpērāma, yu'ɥ Jesucristo beseciū'cu nīgū, yu'ɥ wācūserē a'tiro nigūti. Te wācūse marī wiogu yu'ɥre bu'e'que mejēta ni'i. A'tiro

nigūti. Ni'cārērā musā Jesucristore ējōpeotigore nɥmotibosa'a. Co mu'ɥ me'rā ninu'cūsī'rīcā, cō'aticā'ņa. ¹³Mejārōta ējōpeotigure marāputigo quē'rā mu'ɥ me'rā cū ninu'cūsī'rīcā, cō'aticā'ņa. ¹⁴Na musā me'rā nise ye bu'iri Ō'acū narē aņurō weesami. Tojo weerā musā pō'rā Jesucristore ējōpeotirā pō'rā weronojō nitisama. Ō'acū musā pō'rārē aņurō weesami. ¹⁵No'o Jesucristore ējōpeotigu cū nɥmorē cō'asi'rīgūnojō pe'e cō'ato. Jesucristore ējōpeotigo quē'rā co marāpure cō'asi'rīgōnojō cō'ato. Ō'acū marī āpērā me'rā a'mequēse marīrō niseticā ɥami. Na cō'asi'rīcā, aņurōsa'a. ¹⁶Cō'ano'gō “Yɥ'ɥre cō'aticā, yu'ɥ marāpure Jesucristore ējōpeocā weemasibopā”, nita basiowe'e. Cō'ano'gū quē'rā “Yɥ'ɥre cō'aticā, yu'ɥ nɥmorē Jesucristore ējōpeocā weemasibopā”, nita basiowe'e.

¹⁷Tojo nimicā, a'tere yu'ɥ nipe'tirocjārā, Jesucristore ējōpeori curuacjārārē duti'i. Musānucū Ō'acū musārē ne waro beseri curare niseti'caronojōta a'tiro nicā quē'rārē niseti'roa'a. ¹⁸Ō'acū ni'cūrē ō'rēcju yapa casero yejecō'ano'cure besebosami. Cūrē besecā, mejārōta yejecō'ano'cu niato. No'o yejecō'ano'ti'cure besecā quē'rārē, mejārōta yejecō'ano'ti'cu niato. ¹⁹Yejecō'ano'cu, yejecō'ano'ti'cu nise wapamarī'i. Ō'acū dutisere weese pe'e wapatiyu'rɥnu'cā'a. ²⁰Nipe'tirā Ō'acū besenu'cācatero ni'caronojōta ninu'cūcā'rōu'a'a. ²¹Ō'acū da'raco'terārē besebosami. Tojo besecā, musā da'raco'tesere wācūque'titicā'ņa. Apetero musārē musā wiorā wijadutirāsama. Aņu ni'i. Na tojo nicāta, wijabaque'oaya. ²²Ō'acū marī wiogu Jesucristore ējōpeodutigu musārē besecu niwī. Musārē besenu'cācaterore da'raco'terā ni'cārā niwū. Ni'cārōacāma

a'tiro ni'i. Tojo da'racoterā nimirā, Jesucristo yarā ni'tiārā, da'racotesere wija'cārā weronjō ni'i. Cū ye cjasere da'ra'a. Āpērā quē'rā cū besenu'cārī curare da'racotetirā nicārā niwā. Ni'cārōacāma Jesucristore da'racoterā weronjō nima. ²³ Ō'acū mūsārē ma'īgū, cū yarā niato nīgū Jesucristo wērīse me'rā wapyecū niwī. Tojo weerā masārē da'racoterā weronjō niticā'ña. ²⁴ Ō'acū ne waro besenu'cācatero mūsā niseti'caronjōta niña tja. Cū yarā niña.

²⁵ Nūmo marīrā, marāpu marīrā pe'ema Jesucristo dutise marī'i. Tojo nimigū, no'o yu'u basu wācūse cā'rō mūsārē wereguti. Mūsā yu'ure ējōpeomasī'i. Marī wiogu yu'ure pajaña'se bu'iri tojo weemasī'i. ²⁶ Yu'u a'tiro wācū'u. A'tiro nicā peje pi'etise ni'i. Tojo weerā nūmo marīrā ni'cārā nūmotiticā'ña. ²⁷ No'o nūmotigupu ni'cu core cō'aticā'ña. No'o nūmo marīgū nūmotisī'rīgū a'maticā'ña. ²⁸ Mūsā nūmotirā, Ō'acūrē yu'rūnu'cārā mejēta wee'e. No'o nu'mio quē'rā marāputigo Ō'acūrē yu'rūnu'cāgō mejēta weemo. Tojo nimirō, catiri ūmūcore peje pi'etise ni'i. Yu'u na tojo pi'etisere ūsātimisa'a. Tojo weegu a'tere were'e.

²⁹ Acawererā, yu'u mūsārē a'tiro nisi'rīsa'a. A'tiro nicā peje pi'etise ni'i. Nemorō ña'arō wa'atjo cā'rō du'sa'a. Ni'cācā me'rā nūmotirā, nūmo marīrā weronjō tu'oña'ña. Mūsā nūmosānūmiarē wācūnūrūronjō o'orā, Ō'acū pe'ere wācūnūrūdu'tiro, tojo wa'a'a. ³⁰ Dujasewā'a utiri masā bujawetidojaticā'ña. No'o e'catirānojō e'catidojaticā'ña. Mūsā apeque duusere mūsā ye warore weronjō tu'oña'ticā'ña. ³¹ A'ti ūmūco pe'tiwā'cārō wee'e. Tojo weerā a'ti turi cjasere ūputu waro wācūticā'ña.

³² Mūsārē wācūque'tiro marīrō nicā ūa'a. Nūmo marīgū marī wiogu cjasere

pūrō wācūnūrūsami. Jesucristo ūasere weesi'rīsami. ³³ Nūmotigu pe'e cū nūmo añurō nicā ūagu, a'ti ūmūco cjasere wācūnūrūsami. Cū nūmo e'caticā ūasami. ³⁴ Cū marī wiogu ūase quē'rārē weesi'rīsami. Tojo weegu cū weesi'rīse puaro ducawaanu'cōsami. Nūmia quē'rārē tojota ni'i. Marāpu marīgō marī wiogu ye cjasere pūrō wācūnūrūsamo. Ō'acū ūaro dia'cū weesi'rīsamo. Co wācūsepu quē'rārē cū ūaro wācūsamo. Marāputigo pe'e co marāpu añurō nicā ūasamo. A'ti ūmūco cjasere pūrō wācūnūrūsamo. Co marāpu e'caticā weesi'rīsamo.

³⁵ Yu'u mūsārē añurō wa'ato nīgū oja'a. Añurō nidutigū, marī wiogu ūaro dia'cū weedutigū oja'a. Mūsārē nūmotisere, marāputisere cā'mota'agu mejēta, tojo ni'i.

³⁶ Ni'cū cū macō mu'ñucā ī'agū, a'tiro nibosami: "Yu'u macōrē añurō weetisa'a. Co marāputicā, añubosa'a", nibosami. Tojo nigūnojō numisoato. Te tojo weese ne ña'arō weese niwe'e. ³⁷ Apī pe'e "Numisoroūasato", nitibosami. Cū tojo weesi'rīse cūrē añu nibosa'a. "Yu'u macō marāputisome", nibosami. Cū tojo nicā, core añurō wa'arosa'a. ³⁸ A'tiro ni'i. Macōrē marāputiduti'cu añurō weegu weesami. Marāputidutitigu pe'e quē'rā totā añurō weeyu'rūnu'cāsami. A'tiro ni'i. A'tocatero pi'etise peje ni'i. Tojo weero marāputiticā, nemorō añu ni'i.

³⁹ Marīrē dutise a'tiro ni'i. Marāputigo co marāpu catiri cura cū me'rā ninu'cūcā'to. Cū wérīca be'ro co no'o tu'sagūnojō me'rā marāputiato, ni'i. Co marāpu Jesucristore ējōpeogu niato. ⁴⁰ Yu'u pe'e a'tiro wācū'u. Co apaturi marāputitigo, nemorō e'catibosamo. Yu'u quē'rā āpērā mūsārē bu'erā weronjō Espīritu Santure cūo'o. Tojo weegu tojo ucū'u.

**Wa'icū di'i na queose
yee'quere ējōpeorā**

ñubuepeo'quere ba'asama nise ni'i

8 Musā sērītiña'quere yu'tiguti. “¿Wa'icū di'i na queose yee'quere ējōpeorā ñubuepeo'quere ba'arouati?” nisere yu'tiguti. Musā “Na ējōpeose yee'quere wapamarī'i, tere masītoja'a”, nisa'a. Tojota ni'i, nīrō. Tojo nīrā, a'tiro nīrā weesa'a: “Āpērā yu'rūoro masīyu'rūnu'cā'a”, nima'acārā weesa'a. Marī āpērārē ma'frā, a'tiro pe'e weesa'a. Nemorō narē Ō'acūrē ējōpeocā weesa'a. ²No'o “Masīyu'ruagu ni'i” nigūnojō ne cārō masībutiacā'sami. “A'tiro wee masīrōwasato”, nitisami. ³Ō'acū cūrē ma'ligū pe'ema a'tiro nisami: “Yagu nimi. Cūrē masī'i”, nisami.

⁴Musā wa'icū di'i ñubuepeo'quere ba'ase pe'e a'tiro ni'i. Musā nīrōnojōta na ējōpeose yee'que wapamarī'i. Āpērā Ō'acū weronjō nīrāpua ne marīma. Cū ni'cūta nimi. ⁵Āpērā cūrē ējōpeotirā pājārā āpērānojōrē ējōpeosama. Ū'muarōpu nīrārē, a'ti nucūcāpu nīrārē ējōpeosama. Narē marī Ō'acūrē ējōpeoro weronjō tu'oña'sama. “Marī wiorā nima”, nisama. ⁶Marī pe'e masīno'o, Ō'acū marī pacu ni'cūta nimi. Cū nipe'tise a'ti turi cjasere bajurēcū niwī. Marī cū yarā cū dutiro weejā ni'i. Tojo nicā Jesucristo quē'rā ni'cūta wiogu nimi. Cū me'rā nipe'tise weeno'caro niwū. Marī quē'rārē cū yarā sājācā weecu niwī. Tojo weerā marī cū me'rā ninu'cūcā'rāsa'a.

⁷Āpērā Jesucristore ējōpeorā, Ō'acū ni'cūta nisere añurō waro masīyu'rūtērītisama. Na toduporopure queose yee'quere ējōpeose bu'iri tojo nisama. Tojo weerā ni'cārōacārē ñubuepeo'que di'ire ba'arā, a'tiro nisama: “Tere ba'arā, queose yee'quere ējōpeorā wee'e”, nisama. Tojo weerā ējōpeotututirā ba'arā, bu'iritirā

tu'oña'sama. Tojo tu'oña'mirā, tojo ba'acā'sama. Te me'rā na wācūserē dojorēsama. ⁸Marī ba'ase, marī ba'atise quē'rā marīrē Ō'acūrē nemorō ējōpeocā weewe'e. Marī ba'arā, nemorō añurā wa'asome. Ba'atirā quē'rā, ña'abutiārā wa'asome. ⁹Tojo nimicā, añurō weeya musā. Apetero musā no'o haro ba'ama'arā, apī añurō ējōpeotututigu dojorēbosa'a. ¹⁰A'tiro ni'i. Mu'u “Na ējōpeose yee'que wapamarī'i” ni masīmigū, na ñubuepeo ba'awuarōpu ba'agu wa'abosa'a. Apī ējōpeotututigu pe'e mu'u tojo weesere i'abosami. Mu'u ba'acā i'agū, “Queose yee'quere ējōpeogu weemi. Tojo weese ña'a ni'i”, ni wācūbosami. Tojo wācūmigū, mu'urē i'acūugū, cū quē'rā ba'acā'bosami. Tere ba'agu, “Ña'arō weegu wee'e”, nibosami. Cū tojo wācūse bu'iri mu'u cūrē ña'arō weegu wee'e. Tojo weerā añurō weeya. ¹¹Mu'u masīmigū ba'agu, ējōpeotututigu pe'ere dojorēgū wee'e. Cristo cū quē'rārē wērībosacu niwī. Mu'u ba'ase me'rā mu'u acaweregure dojorē'e. ¹²Mu'u ba'agu, Cristoreta ña'arō weegu wee'e. ¹³Marī ba'ase me'rā marī acaweregū ējōpeotututigu dojorēbosa'a. Tojo weeri nīrā, diacjūta ba'atiyu'rūocā'rōua'a.

**Jesucristo ye quetiwereri
masārē na bu'ese wapa
wapata'aba'amasīsama nise ni'i**

9 Yu'u Jesucristo besecū'cū ni'i. Āpērā cū besecū'cārā weronjō weemasī'i. Yu'u quē'rā marī wiogu Jesure i'awū. Tojo nicā musārē marī wiogu quetire werewū. Musā tere tu'o ējōpeowū. Tojo weerā yu'u Jesucristo besecū'cū nisere masī'i. ²Āpērā yu'ure “Cū Jesucristo besecū'cū mejēta nimi”, nīrā nisama. Musā pūrīcā tojo niticā'ña. Yu'u musārē Jesucristore ējōpeocā weewū. Tojo nicā musā cūrē ējōpeorārē

ni'cã curuata nerêque'acã weewu. Tojo weese me'rã yu'u cû besecúú'cu nisere masí'i.

³ Æpêrã yu'ure “Cû Jesucristo besecúú'cu nitimi” nicã, narê a'tiro yu'tinu'cû'u.

⁴ Yu'u Jesucristo besecúú'cu ni'i. Tojo weegu yu'u bu'ese wapa na ba'ase ecacã, sí'ríse tíacã, ñe'emasí'i.

⁵ Apeye quê'rãrê yu'u Æpêrã Jesucristo besecúú'cãrã, tojo nicã cû acabijirã weronojõ weemasí'i.

Tojo nicã Pedro weronojõ weemasí'i. Ni'cõ numio Jesucristore ãjõpeogore numoti, miamasí'i.

⁶ ¿De'ro wãcúti musã? Æpêrã Jesucristo besecúú'cãrã cû ye quetire wererã, da'ratima.

¿Ûsã dia'cû Bernabé, yu'u, Jesucristo ye quetire wererã ba'acatisí'rírã da'radu'umasítisari?

⁷ Surara cû ba'asere cû basu wapayetisami. Cû wiorã cûrê ecasama. Û'sere otegu te ducare ba'asami.

Oveja co'tegu quê'rã oveja õpêcõ me'rã wee'quere ba'asami.

⁸⁻⁹ Yu'ure “Masã wãcûse dia'cûrê weremi”, niticã'ña. Õ'acû ye queti ojãca pûrípû Moisé Õ'acû duti'quere a'tiro nicu niwí: “Wecu trigo ãrûagû, tuumajãmisutuasami. Cû ba'así'rigû, ba'ato. A'tiro weeticã'to.

Trigore ba'ari nírá, useropû tuusãarí be'tore tuusãaticã'ña”, nicu niwí.

Õ'acû tere nígû, wecua se'sarore wãcúticu niwí.

¹⁰ Cû tere nígû, Ûsã cû ye quetire wererãrê queose o'osí'rigû tojo nicu niwí. A'tiro ni'i. Di'tare se'ecûumu'tã'cu, apí trigore ãrûagû na ote'que ducare na puarã ducawaatjere wãcúyurã, da'rasama.

¹¹ Ûsã musãrê Jesucristo ye queti wererã oteri masã weronojõ niwû. Oteri masû te otese ducare miisami. Tojo weerã musã Ûsãrê apeyenojõ o'ocã, añu ni'i.

¹² Musã Æpêrãmaricãrê tojo o'osa'a. Ûsã pûricãrê tjãsa'a.

“Ûsãrê o'oya”, nímasí'i. Tojo nimirã, “O'oya”, ne niwe'e. Tojo níronojõ

o'orã, su'tinojõ, ba'asenojõ moorã, tojo nu'cãcã'wû. A'tiro wãcúwû:

“Marí sérícã pe'ere, Cristo ye quetire uatibosama”, ni wãcúwû. Tojo weerã apeyenojõ maricã í'arã, tojo nu'cãcã'wû.

¹³ ¿Musã masíweti? Õ'acû wi'ipû da'rarã masã Õ'acûrê ãjõpeorã ba'ase miiti cûu'quere ba'asama. Na wa'icûrãrê wêjê ãjûamorõpeowuaropû da'rarã, te di'ire ba'asama.

¹⁴ A'te weronojõ Jesucristo ye queti wererã quê'rãrê “Na te da'rase me'rã wapata'aba'ato”, nicu niwí marí wiogu.

¹⁵ Tojo nimicã, yu'u ne ni'cãti a'tere niticãti. Tojo nicã ni'cãrõacã quê'rãrê musãrê apeyenojõ o'odutigu mejêta tojo oja'a. Ûjaboa wêrimigû, musãrê were'que wapa wapaseesome.

¹⁶ Yu'u Jesucristo ye quetire weregu, tere werese bu'iri “Æpêrã yu'ruoro añuyurûnu'cã'a”, niwe'e. Te yu'u da'rase ni'i. Yu'u tere wereticã, ña'arõ wa'abosa'a.

¹⁷ Tojo weegu yu'u uaro me'rã weregu, wapata'abopã. Yu'ure weredutisere weegua, Õ'acû cûu'quere weegu wee'e. Cû yu'ure wapayegusami.

¹⁸ Yu'u Jesucristo ye quetire weregu, wapata'aba'amasí'i. Tojo weeta basiomicã, “Wapayeya”, niwe'e. Yu'u wapata'ase a'tiro ni'i. Jesucristo masãrê yu'ruomi nise quetire weregu, e'cati'i. Tere weregu, wapaseewe'e. Tereta yu'u wapata'a.

¹⁹ Masãrê yu'u bu'esere tu'oato nígû a'tiro wee'e. Ne ni'cûrê da'rawã'ñaco'tegu nitimigû, nipe'tirãrê da'rawã'ñaco'tegu weronojõ tu'õña'a. Pãjãrã Cristo yarã sãjãcã uasãgû, tojo wee'e.

²⁰ Judío masã tiropû nígû, na Jesure ãjõpeocã uasãgû na weronojõta niseti'i. A'tiro ni'i. Judío masã Moisé dutise doca nima. Õ'acû yu'ure te dutise doca nidutitimi, nígûpûa. Mejõ na Jesucristore ãjõpeocã uasãgû yu'u quê'rã na weronojõ Moisé dutise doca weronojõ ni'i.

²¹ Judío masã nitirã

quē'rārē Moisé dutisere masitirā, na Jesucristore ējōpeocā ʘasāgū na weronojō niseti'i. Tojo nisetimigū, “Ō'acū dutisere weetigū ni'i”, niwe'e. Cristore ējōpeotjāgū, Ō'acū dutisereta wee'e.

²² Yū'u ējōpeotuatirā me'rā nīgū, na Jesucristore ējōpeocā ʘasāgū na weronojōta wee'e. “Masipe'ocā'a”, niwe'e. Tojo weegu nipe'tirārē “¿Yū'u de'ro weecā na yū'rūsirimitina?” nīgū, na weewʘasenojōrēta weeseti'i. ²³ Jesucristo ye quetire weregu, na tu'oato nīgū tojo wee'e. Cū ye queti añuse ni'i. Yū'u nipe'tirā tere masicā ʘa'a. Jesucristo narē yū'rʘose yū'u wapata'ase ni'i.

²⁴ A'tere queose me'rā were'e. Omawapata'ari masā nipe'tirā omasama. Nipe'tirā omamirā, ni'cūta wapata'asami. Musā tere masi'i. Musā quē'rā nipe'tirā wapata'asi'rīrā, wapata'ari masū weronojō omaña. Musārē Ō'acū o'ootjere wapata'asi'rīrā, cū ʘaro weeya. ²⁵ Nipe'tirā na omati dūporo añurō omabu'esama. Tojo weerā na queoro ba'asama. Na upʘre dojorēsere weetisama. Na pūrī me'rā wéeca be'tore wapata'asi'rīrā, tojo weeyusama. Ti be'to maata boadija wa'asa'a. Marī quē'rā Ō'acū ʘatisere, ña'asere du'urā, Ō'acū yere wee'e. Cū o'ootje wapata'asi'rīrā, tojo wee'e. Cū o'ose ne pe'tisome. ²⁶ Tojo weegu yū'u omarī masū weronojō queoro wee'e. Wācūtimigū, tojo weema'awe'e. Yū'u weeatjere wācūyu'u. ²⁷ Yū'u ʘaro dia'cū weewe'e. Ña'arō ʘaripejasere weewe'e. Wācūtutua'a. Tojo weeticāma, Jesucristo ye quetire āpērārē werecā, Ō'acū yū'ʘre “Añurō weewʘ”, nitibosami. Añuse yū'ʘre o'obo'quere o'otibosami.

Dūporocjārā weronojō weeticā'ña nise ni'i

10 Jesucristore ējōpeorā, musārē a'tere musā masicā ʘasa'a. Ō'acū ʘsā Israe curuacjārā ñecūsumʘa me'rā nicu niwī. Cū o'óca curua o'mecurua me'rā na dūporo ʘ'mutācu niwī. Nipe'tirā cūrē siruturā, pajiri maa aco sō'arī maajo decopʘ pē'acārā niwā. ² Na o'mecuruare sirutucārā ti maarē pē'a'cārā nipe'tirā wāmeyeno'cārā weronojō tojacārā niwā. Te me'rā na Moisé yarā sājācārā niwā. ³ Na nipe'tirā Ō'acū o'o'que ʘ'muse cjase manā wāmetisere ba'acārā niwā. ⁴ Nipe'tirā aco Ō'acū o'o'quere ʘtāgāpʘ ni'quere si'rīcārā niwā. Cristo ʘtāgā aco wijaacaga weronojō nimi. Cū na nipe'tirārē co'tegu, nipe'tiropʘ ba'pati'wā'cācu niwī. ⁵ Narē tojo weemigū, Ō'acū pājārārē tu'saticu niwī. Cūrē yū'rʘnu'cācā ī'agū, tojo weecu niwī. Te ye bu'iri na yucu marīrōpʘ wa'arā, pājārā boabajaque'aticārā niwā.

⁶ Narē tojo wa'a'que marīrē queose weronojō ni'i. Marīrē na ña'arō wee'caro weronojō weedititiro tojo wa'acaro niwū. ⁷ Tojo weerā āpērā na yee'quere ējōpeoticā'ña. Todūporocjārā weronojō weeticā'ña. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpʘ wecu queosere ējōpeorā da're'quere a'tiro o'jano'wū: “Masā ba'a, si'rīcārā niwā. Tu'ajan'cō, na no'o ʘaro bosenu'nu nū'cācārā niwā.” ⁸ Marī na weronojō no'o ʘaro a'metārābajaque'aticā'rā. Námari'cā tojo wee'que wapa ni'cā numū veintitrés mil wērīcārā niwā. ⁹ Na marī wiogu Ō'acūrē ña'arō ucūcārā niwā. Ō'acū marīrē co'tetimi nīrā, cūrē uacā weecārā niwā. Marī na wee'caronojō weeticā'rā majā. Námari'cā tere wéerā, pājārā aña cū'rīwējēno'cārā niwā. ¹⁰ Tojo nicā musā Ō'acū me'rā na wee'caronojō tu'satirā, niticā'ña. Na

tojo weecā i'agū, Õ'acūrē wereco'tegu
 ũ'musecǰū narē wējēcō'acu niwī.

¹¹ Õ'acū marīrē masīdutigu narē tojo
 weecu niwī. Marī a'tocaterocǰārārē a'ti
 ũmūco dǰjawā'cārō wee'e. Õ'acū dǰ-
 porocǰārārē bu'iri da'recu niwī. Te bu'iri
 da're'quere cū ye queti ojāca pūrīpu
 ojaduticu niwī. Marīrē na weronojō
 ña'arō weedutitigu tojo weecu niwī.

¹² No'o "Yū'ū pūrīcā añurō ējōpeo'o,
 ña'arō weesome" nigūnojō tǰ'omasīña.
 Apetero weegu mǰ'ū ña'arō weebosa'a.

¹³ Apetero marī basu ña'arō weesi'rīsa'a.
 O apetero wātī marīrē ña'arō weeduti-
 sami. Marī dia'cū mejētare tojo wa'a'a.
 Nipe'tirārē tojo wa'asa'a. Õ'acū pe'e cū
 "Weeguti" nī'quere weeticā weetisami.
 Cū marī ña'arō weesi'rīcā, nǰ'cāto nīgū
 marīrē weetamusami. Tojo weerā marī
 ña'arō weebo'quere weewe'e.

¹⁴ Tojo weerā Jesucristore ējōpeorā
 yū'ū mairā, musā na yee'cārārē
 ñubuepeoropǰ ne wa'aticā'ña. Tere ne
 cā'rō ējōpeoticā'ña. ¹⁵ Musārē masārē
 weronojō ucū'u. Musā basu yū'ū
 ucūsere tǰ'oña'ña. ¹⁶ Marī pōtērīrā,
 sī'rīrī pa sī'rīse dǰporo Õ'acūrē e'catise
 o'o'o. Ti pare sī'rīrā, Jesucristore
 bu'ipejatamu'u. Cū marīrē wērībosagu,
 cū dí o'maburocu niwī. Tojo nicā
 pāgārē dǰcawaa ba'arā, ni'cā curua,
 ni'cā upǰ wa'a'a. Tere ba'arā, Cristo
 curusapǰ wērī'quere bu'ipejatamu'u.

¹⁷ Marī pājārā nimirā, ni'cāgā cjase pārē
 ba'a'a. Tojo weerā marī ni'cā curua,
 ni'cā upǰ weronojō ni'i.

¹⁸ Israe curuacǰārārē wācūña.
 Na Õ'acūrē ējōpeorā, wa'icūrārē
 ējūamorōpeosama. Te di'ire
 ba'asama. Tere ba'arā, na Õ'acūrē
 bu'ipejatamusama. ¹⁹ Musārē a'tiro
 nigūti. Yū'ū masā na yee'que pe'ema
 "Wapati'i", nigū mejēta wee'e. Wa'icu
 di'i na yee'cārārē wējē ñubuepeo'que
 quē'rārē a'tiro nigūti: "Apeye di'i
 weronojō ni'i", nigū mejēta wee'e.

²⁰ Tojo nitimigū, a'tiro ni'i. Õ'acūrē
 ējōpeotirā na yee'cārārē wa'icūrā
 wējē ñubuepeorā, wātīarē ējōpeorā
 weema. Õ'acū mejētare ējōpeoma.
 Na tojo weecā, musā na me'rā nerē
 ba'arā, wātīa me'rā bu'ipejatamurā
 wee'e. Musā tojo weecā uawe'e. ²¹ Marī
 pōtērīrā, marī wioǰu ya pare sī'rī'i.
 Cūrē bu'ipejatamurā, cū yere ba'a'a.
 Na yee'quere ñubuepeowaropǰ cjase
 pe'e na o'ose te sī'rīse, te ba'ase wātīa
 ye ni'i. Tojo weerā musā marī wioǰure
 bu'ipejatamurā, cū yere ba'arā, wātīa
 ye pe'ere ba'ata basiowe'e. Wātīa
 yere ba'arā, narē bu'ipejatamubosa'a.
²² Marī, wātīarē bu'ipejatamurā, marī
 wioǰu Õ'acūrē doecā weebosa'a. Cū
 marī me'rā uacā, marī pōtēotisa'a. Cū
 tutuagu nimi.

Marī ũaro dia'cū wéerā, āpērārē ma'itibosa'a nise ni'i

²³ Masā a'tiro ucūwǰasama: "Marī
 weesi'rīsere no'o ũaro weemasī'i."
 Tojota ni'i, nīrō. Apeye marī weesi'rīse
 marīrē weetamutisa'a. Marī ũaro
 wéerā, āpērārē Õ'acūrē nemorō
 ējōpeocā weetibosa'a. ²⁴ Āpērārē añurō
 wa'acā ũasārōũa'a. Marī ye dia'cūrē
 wācūnǰrīticā'rōũa'a.

²⁵⁻²⁶ Õ'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro
 ojano'wū: "Nipe'tise a'ti turīpu nise marī
 wioǰu ye ni'i", ni ojano'wū. Nipe'tise
 ba'ase Õ'acū wee'que ni'i. Tojo niyucā,
 nipe'tisere ba'amasī'i. Tojo weerā ba'ase
 duawǰaropǰ duasere no'o ũaro du-
 uba'aya. Musā bu'iritirā tǰ'oña'rī nīrā,
 "¿Na queose yee'cārārē ñubuepeo'que
 di'i niti?" ni sērītiña'ticā'ña.

²⁷ Apetero weegu ni'cū Jesucristore
 ējōpeotigu musārē cū tiroǰu ba'aduti-
 bosami. Musā cū tiroǰu wa'asī'rīrā,
 nipe'tise cū ecasere ba'aya. Musā
 bu'iritirā tǰ'oña'rī nīrā, "¿A'te de'ro
 wee'que di'i niti?" ni sērītiña'ticā'ña.
²⁸ Topǰ nīrī cura ni'cū Jesucristore

ējōpeogu musārē a'tiro nibosami: “A'te queose yee'cārārē na ñubuepeo'que di'i ni'i”, nibosami. Cū tojo nicā, te di'ire ba'aticā'ña. Cū musā ba'acāma, mejēcā wācūbosami. Tojo wācūticā'to nírā tojo weeya. ²⁹Tojo nígū, cū wācūserē ucūgū wee'e. Musā wācūse mejētare ucū'u. Marī a'tiro nibosa'a: “Apī ña'arō tu'ona'se bul'iri ¿de'ro weeacju yu'u weesir'risere ducayubosau? ³⁰Yu'u ba'asere Ō'acūrē e'catise o'ocā, āpērā yu'u ba'asere mejēcā nímāsītisama”, nibosa'a. ³¹A'tiro ni'i. Marī ba'ase, sī'rīse me'rā añurō weecāma, añu ni'i, añurō. Mejō a'tiro ũa'a. Nipe'tise marī āpērārē ējōpeocā weecā, añu nisa'a. Tojo weecā, nipe'tirā Ō'acūrē e'catipeorāsama. ³²Musā weese me'rā nipe'tirā Ō'acū yarārē, judío masārē, judío masā nitirārē ña'arō weecā weeticā'ña. ³³Yu'u weronjō weeya. Nipe'tise yu'u weese me'rā Ō'acū yarārē añurō weesir'i'i. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeocā ũasāgū na tu'sasere weenu'cūsir'i'i. Yé pe'ere añurō weesir'iwe'e. Āpērā ye pe'ere na yu'rūcā ũasāgū wācūnurū'u.

11 Musā quē'rā yu'u weronjō weeya. Cristore yu'u siruturonjōta yu'ure sirutuya.

Numia na ñubuewaropu weewuase ni'i

²Yu'ure musā wācūcā, yu'u bu'e'quere queoro weecā tu'ogu, e'cati'i. ³Apeyenojō musārē masicā ũa'a. Cristo ũmuanucūrē na dupoá nimi. ũmu pe'e numio dupoá nimi. Ō'acū quē'rā Cristo dupoá nimi. ⁴ũmu Ō'acū wi'ipū ñubuegu, cū dupoapu su'ti caserore pesatisami. Tojo nicā Ō'acū wereduti'quere wereturiagu, pesatisami. Pesagu pūrīcā, bopoyoro weegu weebosami. Cū tojo wéégū, marī wiogu Jesucristore wiopesase me'rā ējōpeotibosami.

⁵Numio pūrīcā ñubuego, dupoapu su'ti caserore pesasamo. Tojo nicā Ō'acū wereduti'quere wereturiago, mejārōta weesamo. Co pesatigo, bopoyoro weego weebosamo. ũmu weronjō weebosamo. Co marāpūre, co wiogūre yu'rūnu'cāgō weesamo. Poarire seecō'a wujaweenō'co weronjō nibosamo. ⁶Co pesaticā, diacjūta co poarire seecō'a wujaweepocā'rōũa'a. Tojo weesir'ritigo, bopoyo ni'i nígō, pesato. ⁷ũmu pe'e pesaticā'rōũa'a. Cū Ō'acū weronjō wiogu nimi. ũmu Ō'acū wiogu nimi nisere i'omi. Numio pe'e ũmu wiogu nimi nisere i'omo. Tojo weego co su'ti caserore pesarōũa'a. ⁸Ne waropū Ō'acū ũmūrē wéégū, numio ya ō'a me'rā weeticu niwī. Numio pe'ere ũmu ya ō'a me'rā weecu niwī. ⁹Ō'acū numiorē ũmūrē weetamudutigu weecu niwī. ũmu pe'ema numiorē weetamuacju mejētare weecu niwī. ¹⁰Tojo weerā numia musā nerēwuaropūre nírā, su'ti caserore pesarōũa'a. Tojo weego co ũmua dutise doca nisere i'osamo. Apeye quē'rārē Ō'acūrē wereco'terā ũmūsepu nirá co tojo weesere i'asama. ¹¹Tojo nimicā, marī Jesucristore ējōpeorā a'merī weetamu'u. ũmua numia weetamuse marīrō nímāsītisama. Numia quē'rā ũmua weetamuse marīrō nímāsītisama. ¹²Diacjūta ni'i. Ō'acū numiorē ũmu ya ō'a me'rā weecu niwī. A'te quē'rā diacjū ni'i. ũmua numiapūre bajuasama. Nipe'tirā Ō'acū weeno'cārā dia'cū nima. Cū narē de'ro wee nisetiatjere weecu niwī.

¹³¿Musā de'ro wācūti? Numia na Ō'acū wi'ipū Ō'acūrē sērīrā, dupoapu su'ti casero pesaticā ¿añuti? Añuwe'e. ¹⁴Nipe'tirā masīno'o. ũmu poanū'mo yoacā, bopoyo ni'i. ¹⁵Numia pe'e co poanū'mo yoacā, añuyurua'a. Masīno'o. Co dupoare ma'masu'ago poanū'morē o'masamo. Su'ti casero pesago weronjō

weesamo. ¹⁶ Yũ'u ucũsere "Tojo ni-we'e" nigũnojojẽ a'tiro nigũti. "Ûsã, tojo nicã ãpẽrã Jesucristore ẽjõpeorã apeye weesetisenojõpuma masĩnemoña marĩ'i", nigũti.

Miinerẽba'arã queoro weeti'que ni'i

¹⁷ Ni'cãrõacã musãrẽ apeye oja'a. Tere ojaɣũ, "Añurõ weerã wee'e", nigũ mejẽta wee'e. Musã nerẽrã, añurõ weeboronjõ o'orã, mejõ pe'e dojorẽaporo. ¹⁸ Musãrẽ a'tiro nimu'tãgũti. Musã nerẽwuarã, dũcawatisa'a. Musã tojo weese quetire tũ'owũ. Yũ'u tũ'oña'cã, a'te queti diacjũta nisa'a. ¹⁹ Musã a'tiro ni wãcũsa'a: "Marĩ dũcawatiwjaroua'a. Te me'rã ¿noa pe'e Jesucristo yarã waro nitito? nisere ì'orãsa'a", nisa'a.

²⁰ Musã dũcawatise ye bu'iri miinerẽba'arã, marĩ wiogũ cũ bu'erã me'rã ba'atũo'caro weronjõ queoro etiba'atisa'a. ²¹ Musã ba'ase miasere no'o ɣaro ba'anũ'cãsa'a. Pajiro ba'a, sĩ'rĩ, que'asa'a. ãpẽrã pe'e ba'atirã ɣjaboasama. ²² ¿Musã wi'seri mooti? Te wi'seripũ ba'a, sĩ'rĩbosãsa'a. No'o ɣaro wéerã, musã nerẽwuasere wapamarĩ'i, nirã wee'e. Ba'ase moorãrẽ bopoyoro yũ'rũcã weerã wee'e. ¿De'ro nibosau musãrẽ? A'tere musãrẽ "Añurõ weerã wee'e", niwe'e.

Jesucristo cũ bu'erãrẽ sũ'ori ba'atũo'que ni'i

(Mt 26.26-29; Mr 14.22-25; Lc 22.14-20)

²³ Yũ'u musãrẽ bu'e'quere marĩ wiogũ yũ'ure bu'ewĩ. A'tiro ni'i. Jesũ cũrẽ ì'atu'tirãpũre o'oatji ñamita Jesũ pãrẽ mii, ²⁴ Õ'acũrẽ e'catise o'ocũ niwĩ. Tu'a-janũ'cõ, tigare cũ bu'erãrẽ dũcawaacu niwĩ. Be'ro narẽ nicũ niwĩ: "A'te yũ'u upũ ni'i. Yũ'u musã ye niatjere wẽrĩbosagũti. A'tiro yũ'u ni'cãrõacã wee'caronjõ weenu'cũcã'ña. Tere wéerã, yũ'u musãrẽ wẽrĩbosasere wãcũña", nicũ

niwĩ. ²⁵ Na ba'ãca be'ro sĩ'rĩrĩ pare mii, narẽ nicũ niwĩ: "Musã ye niatjere yũ'u wẽrĩgũti. Yũ'u wẽrĩcã, yé dí o'mabũrosãsa'a. Õ'acũ dũporopũ musã me'rã 'A'tiro apoguti', nicũ niwĩ. Cũ ni'caronjõta yé dí me'rã musã me'rã apogusami. Musã nipe'tisetiri ti pare sĩ'rĩsetirinũcũ yũ'ure wãcũña", nicũ niwĩ. ²⁶ A'tiro ni'i. Musã pãrẽ ba'arã, ti pare sĩ'rĩrã, marĩ wiogũ cũ marĩrẽ wẽrĩbosãquere ì'onu'cũrã wee'e. Téé cũ apaturi a'ticãpũ musã tojo weenu'cũcã'rãsa'a.

Põtẽrĩse dũporo marĩ weesetisere wãcũmu'tãdutise ni'i

²⁷ Marĩ wiogũ Jesucristo põtẽrĩdutisere wiopesase marĩrõ pãrẽ ba'ama'agũnojojõ, ti pare sĩ'rĩma'agũnojojõ bu'iri cũomi. Cũ wẽrĩsere, cũ ye díre mejõ nise weronjõ tũ'oña'sami. ²⁸⁻²⁹ A'tiro ni'i. Marĩ Jesucristore ẽjõpeorã nerẽwuarã, ni'cã curua, ni'cã upũ ni'i. Marĩ wiogũ ya upũ ni'i. Marĩ tere queoro wãcũtimirã, pãrẽ ba'a, ti pare sĩ'rĩcã, Õ'acũ bu'iri da'resami. Tojo weerã nipe'tirã marĩ põtẽriati dũporo marĩ weesere ¿ña'arõ weecãti? nĩrã, wãcũmu'tãrõua'a. Tojo wéeca be'ropũ pãrẽ ba'a, ti pare sĩ'rĩmasĩ'i. ³⁰ Musã tojo weetise ye bu'iri pãjãrã dutiti, tutuatima. Ni'cãrẽrã wẽriatojama. ³¹ Marĩ põtẽrĩse dũporo wãcũmu'tãcãma, Õ'acũ tojo bu'iri da'retibosami. ³² Marĩ wiogũ añurõ weeato nigũ marĩrẽ bu'iri da'rewẽ'osami. Cũ marĩrẽ, ãpẽrã cũrẽ ẽjõpeotirã me'rã pecame'epũ wa'acã ɣatimi. Tojo weegũ ña'arõ weesere du'udutigũ marĩrẽ bu'iri da'rewẽ'omi.

³³ Tojo weerã, acawererã, miinerẽba'arã, a'tiro weeya. Ni'cãrõ me'rã ba'arãtirã, yucueya. ³⁴ No'o ɣjaboagũnojojõ cũ ya wi'ipũ ba'ato. Tojo weecã, Õ'acũ musã añurõ nerẽcã ì'agũ, bu'iri da'resome. Apeyema musã tiropũ wa'agũ, apoguti.

**Masānucū weemasīse
Espíritu Santu o'ose ni'i**

12 Acawererā, Espiritu Santu musārē Ō'acū yere weemasiatjere o'omi. Musārē tere queoro masīcā ũa'a.

²Musā masī'i, Jesucristore ējōpeose dūporo masā yee'quere no'o ũaro ējōpeosirutucārā niwū. Na yee'que catise mejēta nicaro niwū. Ucūticaro niwū. ³Musā masīticārā niwū. Te bu'iri a'tiro masīcā ũa'a. Ne ni'cū Espiritu Santure cūogu Jesure a'tiro nīmasītisami: “Pecame'epu wa'abata'to”, nīmasītisami. Tojo ucūgū pūrīcā Espiritu Santu o'ose me'rā mejēta ucūsami. Apī “Jesū marī wioгу nimi” nīgū, cū pūrīcā Espiritu Santure cūomi. Espiritu Santu moogū tojo nīmasītibosami.

⁴Marīrē Espiritu Santu cū weemasīse o'osere mejēcā dia'cū ducawaasami. Tere Espiritu Santu ni'cūta o'omi. ⁵Cū o'ose me'rā marī wioгу Jesucristo marīrē mejēcā dia'cū da'radutisami. Tojo da'radutimigū, Jesucristo ni'cūta nimi. ⁶Cū dutisere wéérā, mejēcārī dia'cū weesa'a. Ō'acū ni'cūta nipe'tirā marī weesere añurō wa'acā weesami. ⁷Espiritu Santu cū o'ose me'rā marīnucūrē cū marī me'rā nisere i'osami. Cū o'ose me'rā marī nipe'tirā Jesucristore ējōpeori curuacjārārē a'merī añurō weemasī'i. ⁸A'tiro ni'i. Āpērārē cū masīse o'ose me'rā ucūme'rīcā weesami. Āpērārē mejārōta cū me'rā Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu oja'quere tu'omasī, wereme'rīcā weesami. ⁹Āpērārē cūta tja ējōpeoyu'rūnu'cāsere o'osami. Tojo nicā āpērā dutitirārē yu'rūomasīse o'osami. ¹⁰Āpērā cū tutuaro me'rā añuse wee'omasīsama. Āpērārē Ō'acū were'quere wereturiamasīse o'osami. Āpērārē “¿Noa wātī me'rā

nisoo ucūti? ¿Noa Espiritu Santu me'rā diacjū ucūti?” ni besemasīse o'osami. Espiritu Santu āpērārē apemasā yere masītimirā ucūcā weesami. Āpērā na ucūcā masītimirā, wereturiamasīsama. ¹¹Espiritu Santu cū ũaro cū o'osī'rīse marīnucūrē ducawaasami. Marīrē mejēcārī dia'cū weesetiatjere ducawaasami. Cū ni'cū nimigū, tojo weesami.

**Marī pājārā nimirā, ni'cā
curua, ni'cā upūta ni'i nise ni'i**

¹²Marī upu ni'cā upu nimirō, peje ducawati'i. Tojo ducawatimirō, ni'cā upūta ni'i. Cristo quē'rā tojota nimi. Pājārā cūrē ējōpeoma. Na pājārā nimicā, cū upu weronojō ni'cā curua cū me'rā nima. ¹³A'tiro ni'i. Marī cūrē ējōpeorā nipe'tirā judío masā, judío masā nitirā, āpērārē da'rawā'ñaco'teri masā, da'rawā'ñaco'tetirā Espiritu Santu ni'cū me'rāta wāmeyeno'wū. Tojo weerā ni'cā upu ni'i. Marī nipe'tirāputa Espiritu Santureta cūo'o.

¹⁴Ni'cā upu peje ducawatise cūocā'a. ¹⁵Marī dū'pocā ucūrī dū'pocā nīrō, a'tiro nibosa'a: “Omocā niwe'e. Tojo weegu marī upu cjase niwe'e.” Tojo nise ye bu'iri dū'pocā upupu niticā weewe'e. Topūta wā'ña'a. ¹⁶Marī o'mepero a'tiro ucūbosa'a: “Capea niwe'e. Tojo weegu marī upu cjase niwe'e.” Tojo nise ye bu'iri o'mepero upupu niticā weewe'e. Topūta wā'ña'a. ¹⁷Marī upu capeajo dia'cū nicā, ¿de'ro wee marī tu'o-bosau? Marī upu o'meperojo dia'cū nicā, ¿de'ro wee marī wījīña'bosau? ¹⁸Ō'acū marī upure wee'cu pe'ema cū ũaro me'rā nipe'tisere queoro cūucu niwī. ¹⁹⁻²⁰Ni'cā upu peje ducawatise cūo'o. Tojo nimirō, ni'cā upūta ni'i. Peje ducawatise móorō, ni'cā upu niwe'e. Marī Jesucristore ējōpeorā ni'cā upūta ni'i.

²¹Capea omocārē “Mū'urē ũatīsa'a”, nīmasītīsa'a. Dūpoa quē'rā dū'pocārīrē

“Utisa'a”, nímāsītisa'a. ²² A'tiro pe'e ni'i. Marī upu cjasere nipe'tisere ua'a. Marī upupure apeye mejō nise ni'i. Tojo nimicā, te maricā, catimasītisa'a. ²³ Marī apeye upu cjasere mejō nise tu'oña'a. Tojo weerā tere añurō bajuato nírā añurō apo'o. Apeye quē'rārē masā l'aticā'to ni, bopoyasārā, su'ti sãñacã'mota'a'a. ²⁴ Apeye nemorō añurō bajuse me'rā pe'ema tojo weewe'e. Õ'acū marī upu cjasere añurō apocu niwī. Ni'cā upu'ta añurī upu niato nígū tojo weecu niwī. Marī mejō nise tu'oña'senojōrē añurō wācūcā weecu niwī. Te weronojō marī mejō nigū tu'oña'gūrē marīrē añurō wācūcā weemi. ²⁵ Cū tojo weégu, nipe'tise marī upu cjasere ni'cārōnojō a'merī weetamudutigu tojo cūucu niwī. ²⁶ Marī upupure ni'cārō pūrino'cā, nipe'tiropu se'sa wa'a'a. No'o ni'cārō añurō wa'acā, nipe'tiropu añurō tu'oña'a.

²⁷ Tojo nígū, a'tiro nigū wee'e. Marī Cristore ējōpeorā cū ya upu weronojō ni'i. Marīnucū cū ya upucjārā ni'i. ²⁸ Õ'acū marī upu cjasere ducawaacu niwī. Cū tojo wee'caronojō Jesucristore ējōpeori curuacjārārē a'merī weetamatjere cūucu niwī. Ne waro Jesucristo besecúú'cārārē nipe'tirā bu'ipū besecúúcu niwī. Na be'rocjārā Õ'acū wereduti'quere wereturari masārē cūucu niwī. Na be'rore Õ'acū ye quetire bu'eri masārē cūucu niwī. Be'ro añuse, mejēcā bajusere wee'lorī masārē cūucu niwī. Na be'rore dutitirārē yu'ruori masārē, weetamurī masārē, tojo nicā dutiri masārē cūucu niwī. Nipe'tirā be'ro apemasā yere masītimirā ucūrī masārē cūucu niwī. ²⁹ Masīno'o. Marī nipe'tirārē mejārōta weedutigu cūuticu niwī. Marī nipe'tirā Jesucristo besecúú'cārā niwe'e. Nipe'tirā Õ'acū yere wereturari masā niwe'e. Nipe'tirā Õ'acū ye quetire bu'eri masā niwe'e. Nipe'tirā añuse mejēcā bajusere wee'omasīwe'e.

³⁰ Nipe'tirā dutitirārē yu'ruomasīwe'e. Nipe'tirā apemasā ye ucūsere ucūwe'e. Nipe'tirā na tojo ucūcā tu'otimirā, wereturiamasīwe'e. ³¹ Musārē Espírítu Santu cū weemasīserē o'ocāma, añuyu'ruasere beseyu'runu'cāna. Yu'u musārē a'te nipe'tise nemorō añuyu'runu'cāsere weregati.

Ma'ise apeyenojō yu'ruoro añuyu'runu'cā'a nise ni'i

13 Marī apemasā ye ucūsere masītimirā, ucūmasībosa'a. Õ'acūrē wereco'terā u'musecjārā ye quē'rārē ucūmasībosa'a. Tojo weemasīmirā āpērārē ma'itirā, to'atu o cōmepjirē no'o waro paama'arā weronojō nibosa'a. ² Apeyere Õ'acū marīrē were'quere añurō wereturiamasībosa'a. Tojo weemirā āpērārē ma'itirā, tu'omasītirā weronojō nibosa'a. Tojo nicā nipe'tise masā masīna marī'quere masībosa'a. No'o nipe'tisere masīpe'ocā'bosa'a. Tojo masīmirā āpērārē ma'itirā, tu'omasītirā weronojō nibosa'a. Marī ējōpeoyu'runu'cārā pūrīcā, ūrūgūrē aperopu wa'adutimasībosa'a. Tojo weeta basiomīcā a'merī ma'ise mōórā, mejō waro ucūma'acā'bosa'a. ³ Marī cūose nipe'tisere pajasecūorārē o'obosa'a. Marī narē ma'itimirā o'orā, tojo o'oma'acārā weesa'a. Marī Õ'acū yere weecā, cūrē ējōpeotirā marīrē ūjūadutibosama. Cū yere weemirā āpērārē ma'iticā, Õ'acū marīrē “Añurō weewu”, nitisami.

⁴ Marī āpērārē ma'irā, a'tiro wee'e. Āpērā marīrē mejēcā weecā, na weesere nu'cā'a. Nipe'tirārē añurō wee'e. Āpērārē howe'e. Musā āpērārē ma'irā, a'tiro niwe'e: “Musā nemorō añuyu'runu'cārā ni'i”, niwe'e. “Āpērā yu'ruoro añurō weeyu'runu'cārā ni'i”, niwe'e. ⁵ Āpērārē ējōpeose me'rā ucū'u. Marī ye se'sarore wācūwe'e.

Uamũñawe'e. Āpērā marirē mejēcā weecā, yoacā uanu'cūwe'e. ⁶Āpērā ña'arō weecā i'arā, e'catiwe'e. Na añurō weecā pe'e, e'catitamu'u. ⁷Āpērā na ña'arō weesere ne cārō wereturiawe'e. Na weesere añuse dia'cūrē ējōpe'o. "Be'ropu añurō weerāsama", ni wācū'u. Nipe'tise āpērā marirē ña'arō weecā, wācūtutua'a.

⁸Ma'ise pe'tisome. Ninu'cūcārōsa'a. Apeye Ō'acū marirē weemasise o'ose pūrīcā pe'tidijarosa'a. Be'ropu Ō'acū cū yere wereturiamasise o'ose quē'rā pe'tidijarosa'a. Nipe'tise cū yere masīpe'ocā'rāsa'a. Apemasā ye ucūserē masītimirā Ō'acū ucūmasise o'ose quē'rā pe'tirosa'a. Nipe'tirā ucūse tu'ope'ocā'no'rōsa'a. Āpērā yu'ruro masise o'o'que quē'rā pe'tirosa'a. Nipe'tisere masīrāsa'a. ⁹A'tiro ni'i. Marī sō'owaro nipe'tisere masīpe'owe'e. Ō'acū ye quē'rārē ni'cārēta weremasī'i. ¹⁰Be'ropu Jesucristo apaturi a'ticā, masīpe'ocā'rāsa'a. Marī masīpe'ocāma, marī masīmi'que mejō nise tojarosa'a.

¹¹Marī wī'marā nīrā, na weewuaronojō weewu. Bucurā wa'arā, wī'marā weesere du'ucā'wū. Na wī'marā weese marirē wapamarī'i.

¹²Tojo weronojō a'tocatero marī añurō masīwe'e. Ēorō mejārōpu marī i'ase weronojō ni'i. Queoro bajuwe'e. Be'ro bajuyoropu Ō'acūrē i'arāsa'a. Ni'cārōacārē marī cārōacā masī'i. Be'ro cū marirē masīrōnojōta masīpe'ocā'rāsa'a. ¹³A'tiro nicārē ējōpeose, e'catiyuse, ma'ise ni'i. A'te i'tiaro pe'tisome. Ma'ise pe'e apeye nemorō añuyu'rũñu'cā'a.

**Āpērā ye ucūserē tu'otimirā ucūrā,
a'tiro weerũa'a nise ni'i**

14 Āpērārē malisere wācūyu'rũñu'cāña. Tojo nicā Ō'acū Espiritu Santu me'rā weetamumasīserē uaya. Āpērā yere

masītimirā ucūmasise Espiritu Santu o'ose ni'i. Ō'acū yere wereturiamasise quē'rā cū o'oseta ni'i. Cū o'osere wereturiamasīserē uaripejau'rũñu'cāña. ²No'o āpērā ye ucūserē masītimigū ucūgūnojō Ō'acū dia'cūrē ucūsami. Masārē ucūtisami. Cū ucūserē tu'otisama. Espiritu Santu tutuaro me'rā masīno'ña marīserē ucūsami. ³Ō'acū yere wereturiase pe'e masārē ucūse ni'i. Tere wererā, marī āpērārē Ō'acūrē nemorō ējōpeocā wee'e. Na e'caticā, wācūtutuacā wee'e. ⁴No'o āpērā yere masītimigū ucūgūnojō cū se'saro Ō'acūrē nemorō ējōpeowā'cāgū weesami. Ō'acū ye quetire wereturiagu pe'e āpērā Jesucristore ējōpeorā nerēwuari curuacjārārē nemorō ējōpeocā weenemosami. ⁵Musā āpērā yere masītimirā, nipe'tirā ucūmasīcā uami'i. Te yu'ruro Ō'acū yere wereturiamasise pe'ere uasāyu'rũñu'cāmi'i. Wereturiamasīgū pe'e apī āpērā yere masītimigū ucūgū nemorō wapatimi. Ni'cū āpērā yere masītimigū, ucūsami. Be'ro cū ucū'quere "A'tiro nisī'rīrō weepu", ni wereturiacā, añu nisa'a. Tojo weregū, nipe'tirā Jesucristore ējōpeori curuacjārārē nemorō ējōpeocā weesami. ⁶A'tiro ni'i. Yu'u musā tiropu wa'agu, āpērā yere ucūgū, weetamutibosa'a. Ō'acū yu'ure masise o'osere bu'égu pūrīcā, weetamubosa'a. Musārē Ō'acū wereduti'quere wereturiagu quē'rā, weetamubosa'a. Tojo nicā musārē apeyere bu'ennemogū, weetamubosa'a.

⁷Ni'cā queose bususe cjasere o'oña'gūti. Wēowū no'o uaro putima'acā, ñe'enojō basase nisari, nita basiowe'e. Buapūtērō no'o uaro buapūtēcā, ñe'enojō basase nisari, nita basiowe'e. ⁸Surara a'mewējērā wa'arā, na putipjure queoro putiticā, na yere apoyutisama. ⁹Marī quē'rā tojota nisa'a. Marī queoro ucūtīcā,

de'ro nirō weesari, nita basiowe'e. Mejō waro ucūma'acā'bosa'a. ¹⁰“A'ti nucūcāp̄re pejetiacā ucūse ni'i”, nita basiowe'e. Nipe'tise te ucūsenucū tu'ota basio'o. ¹¹Yū'u āpērā ucūserē tu'otigū, aperocjū weronojō ni'i. Yū'u apīrē ucūcā, cū quē'rā tu'otigū, apesecjū weronojō nisami. ¹²Tojota ni'i musā quē'rārē. Musā Espiritu Santu tutuaro me'rā weemasise o'osere ūa'a. Tere ūarā, a'tere ūaripejayu'rūnu'cāna. Jesucristore ējōpeori curuacjārārē nemorō añurō ējōpeocā weemasise pe'ere ūaripejayu'rūnu'cāna.

¹³Tojo weerā no'o āpērā yere masītimigū ucūgūnojō te ucūserē wereturiamasiacjū Ō'acūrē sērīato. ¹⁴Marī āpērā ye ucūserē tu'otimirā űubuerā, Espiritu Santu weetamuse me'rā űubue'e. Tojo weemirā, “A'tiro nirā wee'e”, nīmasītisa'a. Tojo weerā āpērārē weetamutibosa'a. ¹⁵Marī űubuerā, a'te p̄arore weeroŋa'a. Āpērā yere masītimirā ucūse Espiritu Santu o'ose me'rā űubuerōŋa'a. Tojo nicā marī wācūse me'rā űubuerōŋa'a. Apeye quē'rārē Ō'acūrē basapeorā, mejārōta p̄aro me'rā basapeoroŋa'a tja. Āpērā yere masītimirā ucūse me'rā, tojo nicā marī ucūse ūseri me'rā basaroŋa'a. ¹⁶Āpērā yere masītimirā ucūse me'rā dia'cū mu'u Ō'acūrē e'catise o'ocā, apī mu'u ucūserē tu'otibosami. Tu'otigū, “Tojota ni'i”, nitamumasītisami. ¹⁷Mu'u e'catise o'ocā, añu ni'i, añurō pe'e. Cū pe'ere Ō'acūrē nemorō ējōpeocā weetisa'a. ¹⁸Āpērā yere masītimigū ucūserē yū'uta musā nipe'tirā nemorō ucūyū'rūnu'cā'a. Tojo weegu Ō'acūrē e'catise o'o'o. ¹⁹Tojo nimigū, Jesucristore ējōpeorā nerēwuaropu musā tu'otiserē ucūcā, yū'u ucūse wapamarīsa'a. Yoacā āpērā ye ucūse me'rā ucūmigū, mejō waro ucūbosa'a. Musā tu'otibosa'a. Cā'rōacā

nimicā, masā tu'ota basiose me'rā ucūcā pe'ere, tetā musārē añu ni'i.

²⁰Acawererā, Jesucristore ējōpeorārē musārē wereguti. Wī'marā tu'omasītima. Na weronojō wācūticā'ña. Bucārā weronojō wācūsetiya. Wī'marā űa'arō weesetitirā weronojō wācūña. ²¹Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpū a'tiro ojano'wū: “Marī wioḡu Ō'acū a'tiro nicu niwī: ‘Ējōpeotise bu'iri yū'u a'ti di'tacjārārē apemasā ye me'rā ucūgūti. Tojo weemicā, te me'rā quē'rārē ējōpeosome', nicu niwī.’” ²²Tojo weegu Ō'acū masārē apemasā ye me'rā weregu, masā ējōpeotiserē, cūrē yū'rūnu'cāsere ī'osami. Āpērā cūrē ējōpeorā pe'ere cū ye queti wererā me'rā yū'ure ējōpeorā nima nisere ī'osami.

²³Musā nipe'tirā nerēwuaropu apemasā yere tu'omasītimirā ucūcā, Jesucristore ējōpeotirā sājāabosama. Na sājāejarā, musā ucūserē masītirā, “Maatirā weema”, nibosama. ²⁴Musā nipe'tirā Ō'acū were'quere wereturiacā pe'ema, a'tiro weebosama. Jesucristore ējōpeotigū musā weesere ī'agū, “Yū'u űa'agū nisa'a”, ni tu'oña'bosami. ²⁵Cū űa'arō wee'quere wācūejagusami. Tojo weegu Ō'acūrē ējōpeogu ejaque'agusami. “Ō'acū diacjūta na me'rā nimi”, nigūsami.

Musā weesere wiopesase me'rā weeya nise ni'i

²⁶Acawererā, musā weesetise a'tiro ni'i. Musā nerērā, āpērā Ō'acūrē basapeosama. Āpērā Ō'acū cjasere bu'esama. Āpērā Ō'acū masīcā wee'quere wereturiasama. Āpērā, āpērā ye ucūserē tu'otimirā, ucūsama. Na ucūserē āpērā o na basu wereturiasama. Te me'rā nipe'tirā Jesucristore ējōpeori curuacjārārē a'merī Ō'acūrē ējōpeonemocā weeya. ²⁷Āpērā ye ucūserē tu'otimirā ucūrī

masā puarā o i'tiarāta ucūato. Ni'cū ucūm'tā, be'ro apī ucūato. Na ucūsere apī wereturiato. ²⁸Mūsā nerēwuaropu wereturiagu maricā, ucūtiyu'rucā'to. Na se'saro wācūsepu Ō'acūrē ucūato. ²⁹Ō'acū weredutisere wereturiari masā quē'rā puarā o i'tiarāta wereato. Āpērā na weresere beseato. “¿Diacjūta niti?” niato. ³⁰Ni'cū ucūrī cura Ō'acū apī topu dujigūre wereduticā, ucūm'tā'cu di'tamariato. ³¹Mūsā nipe'tirā Ō'acū wereduti'quere wereturiamasī'i. Tojo weerā ni'cū weremu'tā, apī, apī wereturiawā'cāña. Tojo weecā, nipe'tirā masīrāsama. Nipe'tirā wācūtutuarāsama. ³²Mūsā Ō'acū weredutisere wereturiarā, no'o ūaro ucūma'aticā'ña. Wācūyu, “A'teta masārē werecā, añutu'sa'a”, ni wereya. Āpērā ucūrī curare ucūtīcā'ña. ³³Ō'acū queoro weecā ūami. No'o ūaro weesere ūatimi.

Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā nerērā, a'tiro weewuama. ³⁴Mūsā nerērī curare numia ucūtiyu'rucā'to. Narē ucūdutitīcā'ña. Ucūrōnojō o'orā, Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu duti'caronojōta añurō yu'tiatio. ³⁵Na tu'oti'quere masīsī'rīrā, wī'īpu na marāpusūmarē sērītīña'to. Numia Jesucristore ējōpeorā nerēwuaropu ucūcā, tu'sawe'e.

³⁶Mūsārē masīrōŋa'a. Ō'acū ye queti mūsā me'rā nū'cāticaro niwū. Mūsā se'saro tere ējōpeorā niwe'e. ³⁷No'o “Yu'ŋ Ō'acū yere wereturiamasī'i, Espīritu Santu wācūse o'ose me'rā ucū'u” nigūnojō yu'ŋ ojasere “Marī wiogu dutise ni'i”, nigūsamī. ³⁸Yu'ŋ oja'quere ējōpeotigure mūsā quē'rā cūrē ējōpeotīcā'ña.

³⁹Acawererā, Ō'acū yere wereturiamasīsere ūaya. Āpērārē apemasā yere tu'otimīrā na ucūcā, cā'mota'aticā'ña. ⁴⁰Nipe'tise mūsā weesere no'o ūaro weema'aticā'ña. Wiopesase me'rā weeya.

Jesucristo masā'que ni'i

15 Acawererā, yu'ŋ mūsārē toduporopu bu'e'que Jesucristo masārē yu'rūose quetire ni'cārōacā wācūcā ūa'a. Mūsā tere tu'orā, ējōpeowu. A'tiro nicā quē'rārē ējōpeonu'cū'u. ²Ō'acū te añuse queti me'rā mūsārē ējōpeonu'cūcā weegu weemi. Mūsārē te queti yu'ŋ were'quere ējōpeonu'cūcā, yu'rūogusami. Queoro mūsā ējōpeocā, tojo weegusami. Mūsā bu'īpu dia'cū ējōpeorā, yu'rūono'some.

³Yu'ŋre bu'e'quere mūsārē wereturīawu. Te apeye yu'rūoro niyu'rūnu'cāse a'tiro niwū. Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu oja'caronojōta Cristo marī ŋa'arō wee'quere cō'asī'rigū, wērībosacu niwī. ⁴Cū wérīca be'ro cūrē yaacārā niwā. Be'ro Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu oja'caronojōta i'tia numu be'ro Ō'acū cūrē masōcu niwī. ⁵Tojo wéeca be'ro cū Pedrore, āpērā cū besecū'cārārē bajuacu niwī. ⁶Be'ro ni'cāti pājārā quinientos yu'rūoro cūrē ējōpeorārē bajuacu niwī. Pājārā cūrē ī'a'cārā catisama yujupu. Āpērā wērīatojacārā niwā. ⁷Be'ro Santiagore bajuacu niwī. To be'ro nipe'tirā cū besecū'cārārē bajuacu niwī.

⁸Be'ro nipe'tirā cūrē ī'āca be'ropu yu'ŋre bajuawī. Na be'rocjū yapatiguacāpu bajua'cu weronojō nimigū, cūrē ējōpeosirutu'u. ⁹Yu'ŋ nipe'tirā āpērā Jesucristo besecū'cārā docapu ni'i. Yu'ŋre ne cārō “Jesucristo besecū'cu nīmī”, niticārōŋa'a. Yu'ŋ Jesucristore ējōpeori curuacjārārē ŋa'arō wee'que bu'iri, tojo ni'i. ¹⁰Tojo nimigū, Ō'acū yu'ŋre añurō weeyucā, Jesucristo besecū'cu ni'i. Yu'ŋre mejō waro añurō weegu weetimi. Yu'ŋ nipe'tirā āpērā yu'rūoro da'ra'a. Yu'ŋ se'saro tojo weewe'e. Ō'acū yu'ŋre añurō wéegu, yu'ŋ me'rā ninu'cūmi. Yu'ŋre weetamumi. ¹¹Yu'ŋ bu'ese, tojo nicā āpērā cū besecū'cārā na

bu'ese ni'cārōnojō ni'i. Jesucristo wērī masā'que queti ūsā bu'ese ni'i. A'tereta musā ējōpeowu.

Wērī'cārā na masāmujāatje ni'i

¹² Ūsā Cristo wērī masā'que quetire bu'ewu. Tere bu'emicā, ŷde'ro weerā musā ni'cārērā “Wērī'cārā masātima”, nisari? ¹³ “Wērī'cārā masātima” nicāma, Cristo quē'rā masātibopī. ¹⁴ Cū masātīcāma, ūsā bu'ese wapamarībopā. Musā ējōpeose quē'rā wapamarībopā. ¹⁵ Ō'acū Cristore masōcu niwī nise quetire werewu. Musā “Wērī'cārā masātima” nicā, ūsā te quetire wererā, nisoorā weebosa'a. Diacjūta wērī'cārā masātīcāma, Ō'acū Cristore masōtibopī. ¹⁶ A'tiro ni'i. Wērī'cārā masātīcāma, Cristo quē'rā masātibopī. ¹⁷ Cūrē masōticā, musā ējōpeose wapamarībosa'a. Toduporo musā ña'arō wee'quere mejārōta acobojonotirā nibosa'a. ¹⁸ Jesucristore cū pacu masōticāma, cūrē ējōpeorā wērīrā, cūrē ējōpeotirā weronojō pecame'epu wa'abosama. ¹⁹ “Wērī'cārā masāsoma” nise diacjū nicāma, marī “Masārāsama” nīrā, marīta āpērā yu'rūoro pajasecūrā waro nibosa'a. Mejō waro ējōpeoma'abosa'a.

²⁰ “Wērī'cārā masātima” nise diacjū niwe'e. “Cristo masācu niwī” nise pe'e diacjū ni'i. Cristo āpērā nipe'tirā wērī'cārā duporo masāmūtācu niwī. Marī quē'rā wērī'cārāpu masārāsa'a. ²¹ A'tiro ni'i. Ne warocjūpu Adā ña'arō weenu'cā'que bu'iri marī nipe'tirā wērīdijarāsa'a. Be'ro Cristo añurō weese bu'iri wērī'cārāpu nimirā, masāmujāarāsa'a tja. ²² Marī nipe'tirā Adā pō'rā nise ye bu'iri wērīrāsa'a. Cristo yarā nīrā pe'e marī cūrē ējōpeorā, catinu'cūrāsa'a. ²³ Marī masārā, queoro masārāsa'a. Cristo masāmūtātōjacu niwī. Be'ro cū apaturi a'ticā, marī cū yarā masārāsa'a. ²⁴ Tojo wa'acā, a'ti

umuco pe'tia wa'arosa'a. Titare Cristo nipe'tirā wiorā tutuarārē, bajutirārē, bajurārē cō'ape'ocūsami. Cū tojo weetu'ajaca be'ro cū pacure cū nipe'tirā wioḡu nisere wiagusami. ²⁵ Tojo wiase duporo Ō'acū Cristore ī'atu'tirārē docaque'acā weegusami. Tojo weegu Cristo nipe'tirā bu'ipū tojagūsami. ²⁶ Cristore ī'atu'tirārē docaque'acā wéeca be'ro wērīse quē'rā marīrōsa'a. ²⁷ Ō'acū cū ye queti ojāca pūrīpu nīrōnojōta nipe'tisere, nipe'tirārē Cristo docapu tojacā weecu niwī. Tojo nīrō, “Ō'acū Cristo docapu nimi”, nīrō mejēta wee'e. Ō'acūta nipe'tisere, nipe'tirārē Cristo docapu tojacā weecu niwī. ²⁸ Ō'acū tojo tojacā wéeca be'ro Cristo Ō'acū macū, cū basu cū pacu doca tojagūsami. Tojo weegu Ō'acū nipe'tise, nipe'tirā wioḡu nigūsami.

²⁹ Apeyere āpērā a'tiro weesama. Wērī'cārā ye wapa wāmeyebosadutisama. “Wērī'cārā masātisama” nicāma, tojo weeno'ña marībosa'a.

³⁰ Apeyere, ūsā bu'ese bu'iri nipe'tise numurī āpērā ña'arō weesī'rīma. Tojo wiose wa'teropu nimirā, wērī'cārā masātjere wācūrā, bu'enu'cū'u. ³¹ Diacjūta yu'u musā marī wioḡu Jesucristore ējōpeose ye bu'iri e'cati'i. A'te quē'rā diacjūta ni'i. Nipe'tise numurī “Masā yu'ure wējērāsama”, ni tu'oña'a. ³² Yu'u Jesucristo ye quetire werese bu'iri Éfesocjārā yu'ure wa'icūrā yaiwa weronojō ña'arō weewā. “Wērī'cārā masāsoma” nicā, mejō waro na weesere pi'etibopā. “Wērī'cārā masāsoma” nise diacjū nicāma, marī quē'rā āpērā ucūwuaronojō ucūbosa'a. A'tiro nibosa'a: “Te'a ba'arā, te'a sī'rīrā. Maata wērīdojarāsa'a. Marī wērīati duporo weewe'orā”, nibosa'a.

³³ Āpērā musārē mejēcā ējōpeoduticā, ējōpeoticā'ña. Masā ucūwūase a'tiro ni'i: “Ña'arā me'rā ba'paticā, añurō weese dojosa'a.” ³⁴ Tojo weerā

tũ'omasĩña. Musã todũporo nĩ'caronojõ wiopesase me'rã queoro weeya tja. Ñã'arõ weeticã'ña. Ni'cãrãrã Ô'acũrẽ masĩwe'e. Musãrẽ bopoyadutigu tojo ni'i.

Wẽrĩ'cãrã masãmujãatjere werenemose ni'i

³⁵ Apetero ni'cũ “Wẽrĩ'cãrã masãtima” nisere ãjõpeogu, a'tiro sãritĩña'bosami: “Wẽrĩ'cãrã ¿de'ro wee masãta basiobosari? Na masãrã, ¿de'ro bajuri upũ cuorãsari?” ³⁶ Cũ tojo sãritĩña'ma'acã'bosami. Marĩ otese peri otecã, te peri pĩ'rĩatji dũporo boadijasa'a. ³⁷ Marĩ pĩ'rĩdutirã pĩ'rĩmujã'cu mejẽtare ote'e. Te peri pe'ere trigo o no'o otese nisere pĩ'rĩdutirã ote'e. ³⁸ Be'ro Ô'acũ cũ ãa'caronojõ pĩ'rĩcã weesami. No'o de'ro bajuse dũca nĩ'que tenojõta tja pĩ'rĩcã weesami. ³⁹ Nipe'tirã catisere cuorã ni'cãrõnojõ bajurã nitima. Masã ye upũ wa'icũrã ya upũ weronojõ bajuwe'e. Mirĩcũa ya upũ quẽ'rã mejẽcã baju'u. Wa'i quẽ'rã mejẽcã upũtima. ⁴⁰ A'te dũcawatiro weronojõ ã'mũsecjãrã quẽ'rã mejẽcã upũtima. A'ti di'tacjãrã mejẽcã upũtima. Ë'mũsepũ nirã añubutiari upũ cuoma. A'ti nucũcãpũ nirã quẽ'rã tojota cuoma. Ë'mũsecjãrã, a'ti nucũcãcãrã weronojõ nitima. ⁴¹ Mujĩpũ ãmũcocjũ ñamicjũ weronojõ, tojo nicã ñocõa weronojõ bo'reyutimi. Ñocõa quẽ'rã ni'cãrõnojõ bo'reyutisama. ⁴² ã'rã nipe'tirã weronojõ wẽrĩ'cãrã masãcã, tojo wa'arosa'a. Wẽrĩ'cãrãrẽ yaacã, na upũ boarosa'a. Be'ro ape upũ pe'titiatji upũ masõno'rõsa'a. Masõca be'ro apaturi wẽrĩnemosome. ⁴³ Marĩ mejõ nirĩ upũre yaa'a. Masãrõpũa tja ape upũ añubutiari upũ nirõsa'a. Marĩ tutuatiri upũre yaacõ'a'a. Masãca be'ropũre ape upũ tutuari upũ nirõsa'a. ⁴⁴ Marĩ a'ti upũre yaacõ'a'a. Masãca be'ro ã'mũse

cja upũ pe'titiatji upũ nirõsa'a. Tojo weerã masĩno'o. Marĩ a'ti upũre cuorã, ape upũ pe'titiatji upũre cuorãsa'a.

⁴⁵ Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojano'o: “Ô'acũ cũ weemu'tã'cu Adãrẽ catisere o'ocu niwĩ.” Cũ be'rocjũ Jesucristo pe'le catise pe'titise warore o'ogu nimi. ⁴⁶ A'ti upũ cjase catise marĩ cuomu'tãse ni'i. Apeye catise be'ro cjase ni'i. Te ã'mũse cja upũ cjase pe'titiatje ni'i. ⁴⁷ A'ti nucũcãpũre masũ nimũ'tã'cu di'ta me'rã yeeno'cu niwĩ. Cũ be'rocjũ Cristo ã'mũsecjũ nimi. ⁴⁸ A'ti di'tacjãrã ne warocjũ di'ta me'rã weeno'cu weronojõ upũtima. Jesucristore ãjõpeorã pe'le ã'mũsepũ wa'ajã ã'mũsecjũ weronojõ upũtima. ⁴⁹ Adã di'ta me'rã yeeno'cu niwĩ. Marĩ cũ weronojõ upũti'i. Mejãrõta be'ropũ ã'mũsecjũ Cristo weronojõ upũtirãsa'a.

⁵⁰ Acawererã, a'tiro ni'i. Marĩrẽ a'ti upũ me'rã ã'mũsepũ wa'ata basiowe'e. Boadijatji upũ ni'i. Ti upũ ninu'cũmasĩtisa'a. ⁵¹⁻⁵² Apeye quẽ'rã todũporo masĩno'ña marĩ'quere wereguti. Nipe'tirã wẽrĩsome. Jesucristo a'tiri cura Ô'acũrẽ wereco'tegu ã'mũsecjũ Ô'acũ yaro coronetare putigusami. Tojo wa'acã, ãmũñarõ cãrĩwã'cãmajãrã weronojõ marĩ nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorã ape upũ dũcayurãsa'a. Wẽrĩ'cãrã ape upũ pe'titiatji upũ me'rã masãrãsama. Catirã quẽ'rã mejãrõta dũcayurãsama. ⁵³ Marĩ ya upũ boawuari upũ pe'titiatji upũ wa'arosa'a. Dũcayu, catinu'cũcã'rõsa'a. ⁵⁴⁻⁵⁵ Marĩ pe'titiatji upũ dũcayucã, Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ nĩrõnojõta wa'arosa'a. A'tiro ni ojano'o: “Marĩ wẽrĩsere docaque'acã weetoja'a. Ne apaturi wẽrĩnemosome majã. Wẽrĩrã pi'etisere tũ'oña'some.” ⁵⁶ Marĩ ñã'arõ weese bu'iri wẽrĩrã masã ni'i. Te marĩ ñã'arõ weesere Ô'acũ Moisére dutise cũu'que me'rã masĩno'o. Ñã'arõ wẽerã, marĩ pecame'epũ wa'abopã. ⁵⁷ Tere

cā'mota'agu, Ô'acū pe'e a'tiro weecu niwī. Marī wioḡu Jesucristo me'rā pecame'epu wa'abo'cārārē yu'ruocu niwī. Tojo weerā Ô'acūrē e'catise o'orā.

⁵⁸ Acawererā, a'tere wācūrā, ējōpe-onu'cūcā'ña. Marī wioḡu yere siape me'rā nemorō weenemoña. Musā masī'i. Cū yere wéérā, tojowaro weebutiarā weewe'e. Wapati'i.

Corintocjārā Jerusalépu nirārē niyeru o'orātirā sērīnose ni'i

16 Musā Jesucristore ējōpeorārē niyeru sērīnosema yu'u Galaciacjārārē duti'caronojōta weeya. A'tiro niwū: ²“Soorinūmūrē nimu'tārī nūmu semanarīnucū musā wapata'aro ejatuaro apesepu nūrōña.” Musā tojo weeyurā, yu'u etari curapu o'osī'rīrā da'rama'acūñasome. ³ Yu'u musā tiropu etagu, musā beserārē Jerusalépu o'óguti. Narē o'ógū, yu'u ojāca pūrīpūre “Ā'rā nima Corintocjārā bese'cārā”, ni ojaguti. Na me'rā ti pūrīrē, tojo nicā niyerure Jerusalécjārā Jesucristore ējōpeorārē o'óguti. ⁴ “Yu'ure wa'aroua'a” nicāma, na yu'u me'rā wa'arāsama.

Pablo Corintopu cū wa'atjere apoyuse ni'i

⁵ Yu'u topu wa'agu, Macedonia di'tapu yu'ruagusa'a. To yu'rua, musā tiropu etagusa'a. ⁶ Apetero weegu musā me'rā yoacā nigūsa'a. Nipe'tiro pu'ecu nīgū, nipe'ocūsa'a. Be'ro, musā apero no'o yu'u wa'asī'rīgū wa'atjere weetamumasīrīsa'a. ⁷ Yu'u musārē mejō waro ī'ayu'rūwā'cāsī'rītisa'a. Marī wioḡu Jesucristo uacā, musā tiropūre yoacā to-jasī'rīsa'a. ⁸ Pentecosté bosenumu nicā a'to Éfesopu nīnigūti yujupū. ⁹ A'tore peje da'rase ni'i. Pājārā marī wioḡu ye quetire tu'osī'rīma. Tere cā'mota'asī'rīrā quē'rā pājārā nima.

¹⁰ Timoteo musā tiropu etacā, cūrē weetamuña. Tojo weecā, cū wācūque'tiro marīrō, bujawetiro marīrō nigūsami. Cū yu'u weronojō marī wioḡu yere da'rami. ¹¹ Tojo weerā musā cūrē mejō waro ī'acō'aticā'ña. Cū a'topu a'tiatjere weetamuña. Tojo weecā, cū e'catise me'rā yu'u tiropu a'tigūsami. Yu'u āpērā Jesucristore ējōpeorā me'rā cūrē yucuegu wee'e.

¹² Apoloma yu'u uputu waro musā tiropu ī'agū wa'adutimiwū. Cūrē marī acawererā me'rā wa'adutimiwū. Cū ni'cārōacārē wa'asī'rītīmi. Cūrē wa'ata basiocā, be'ro wa'agusami.

Pablo Corintocjārārē añudutituo'que ni'i

¹³ Musā añurō tu'omasīña. Ējōpeodu'uticā'ña. Ne uiro marīrō niña. Tojo nīrā, Ô'acū tutuase me'rā niña. ¹⁴ Āpērārē ma'inu'cūcā'ña.

¹⁵ Ni'cārōacārē, acawererā, a'tere musārē weresī'rīsa'a. Estéfnas ya wi'icjārāta niwā Acayapūre āpērā duporo Jesucristore ējōpeomu'tā'cārā. Na Jesucristore ējōpeorārē uputu waro weetamuma. ¹⁶ Na weronojō weesetirānojōrē na dutisere yu'tiya. Tojo nicā nipe'tirā Cristo yere da'rarā na dutisere weeya. ¹⁷ Musā me'rācjārā Estéfnas, Fortunato, Acaico a'topu ejacā, pūrō e'catiwu. Na musā yu'ure weetamubo'quere weema. ¹⁸ Yu'ure ejerisājācā weewā. Musā quē'rārē tojota weerāsama. Tojo weerārē “Añurō weerā weema”, nīrōua'a.

¹⁹ Asia di'tacjārā Jesucristore ējōpeori curuacjārā musārē añudutima. Aquila, Priscila, na ya wi'ipū nerēwuarā quē'rā Jesucristore ējōpeorā nitjārā, pūrō añudutio'oma. ²⁰ Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā musārē añudutima. Musā e'catise me'rā a'merī añudutiya.

²¹ A'te nituose daripūre musārē añudutigu yu'u basuta oja'a.

²²No'lo marĩ wioꝝ Jesucristore ma'it-
igũre ña'arõ wa'ato. “Ûsã wioꝝ, quero
a'tibaque'oya.”

²³Jesucristo marĩ wioꝝ musãrẽ añurõ
weeato. ²⁴Marĩ nipe'tirã Jesucristo yarã

ni'i. Tojo weegũ musãrẽ upatũ ma'i'i.
Tojota wa'ato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Corintocjārārē ape pūrī ojanemo'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo nimu'tārī pūrī Corintocjārārē ojāca be'ro Éfesoputa tojacā'cu niwī yujupu. Topu nīgū, Corintopure űa'arō wa'a'que quetire miiejacārā niwā. Tere tu'ogu, Pablo na tiropu maata wa'asī'ricu niwī. Tojo wa'asī'rimigū, wa'aticu niwī. Macedonia di'ta pe'le wa'acu niwī. Tojo weegu a'ti pūrīrē Macedonia di'tapu nīgū, ojacu niwī. Tito wāmetigu a'ti pūrīrē miacu niwī. Tojo nicā āpērā cūrē ba'patiawā'cācārā niwā.

Pablo narē a'tere ojacu niwī. Jesucristo ye quetire weresciagu cū űa'arō yu'rūserē ojacu niwī. Tojo nicā pajasecuorārē niyeru sērībosasere ojacu niwī. Apeye, cū bu'esere ī'atu'tirā ye cjasere ojacu niwī.

Pablo Corintocjārārē oja'que ni'i

1 Yu'u Pablo, Timoteo me'rā musārē añuduti'i. Ō'acū űaronojōta Jesucristo yu'ure cū ye quetire weredutigu cūucū niwī. Yu'u a'ti pūrīrē musārē Ō'acū yarā Corintopu nirārē oja'a. Tojo nicā nipe'tirā Ō'acū yarā Acaya di'tapu nirārē oja'a.

²Musārē Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wioqu añurō weeato. Tojo nicā musārē ejerisājācā weeato.

Pablo cū pi'etise queti ni'i

³Ō'acū marī wioqu Jesucristo pacure e'catise o'orā. Cūta marīrē pajaña'mi. Marīrē wācūtutuacā weenu'cūmi. ⁴Pi'etisetirinucū Ō'acū marīrē wācūtutuacā weemi. Tojo weerā marī quē'rā pi'etirārē wācūtutuacā weemasī'i. Marīrē Ō'acū wācūtutuacā

wee'caronojōta narē weemasī'i. ⁵Jesucristo yere wererā, pi'etino'o. Cristo pūrō pi'eti'quere pi'etitamu'u. Cū me'rāta, cū weetamuse me'rā nemorō wācūtutu'a. ⁶Ūsā pi'etirā, musārē wācūtutuacā űarā, musā yu'rūweticā űarā, tojo pi'eti'i. Ō'acū űsārē wācūtutuasere o'omi. Tojo weerā űsā quē'rā musārē wācūtutuacā wee'e. Ūsā pi'etironojō pi'etirāsa'a. Tojo wa'acā, Ō'acū musārē wācūtutuacā weegusami. ⁷Ūsā weronojō pi'eticā, Ō'acū musārē wācūtutuacā weegusami. Tojo weerā űsā musā añurō weeatjere masiyutoja'a.

⁸Acawererā, űsārē Asiapu wa'a'quere masicā űasa'a. Ūsā topure űputu waro pi'etiwu. A'tiro wācūmiwū: “Ne pōtēosome. Wērīrāsa'a”, nimiwū. ⁹“Ūsārē wējēcō'arāsama”, ni wācūmiwū. Ūsā ne tutuatiwu. Tojo wa'a'que añu niwū. Te me'rā a'tiro wācūwū. “Ūsā basu ne weetamumasītisa'a. Ō'acū ni'cūta űsārē weetamumasīmi”, ni wācūwū. Cūta wērī'cārāpure masōgū nimi. ¹⁰“Ō'acū űsārē na wējēbo'cārārē yu'ruowī. Ni'cārōacārē yu'ruonu'cūcā'mi. Be'ropu quē'rārē űsārē yu'ruonu'cūcūsami”, ni ējōpeo'o. ¹¹Ō'acūrē musā űsārē sērībosanu'cūcā, tojo weegusami. Pājārā űsārē sērībosacā, Ō'acū añurō űsārē weetamugūsami. Cū tojo weecā ī'arā, pājārā e'catise o'orāsama.

Pablo Corintopu wa'asī'rīmi'que ni'i

¹²Apeyere űsā pūrō e'cati'i. Ūsā a'ti nucūcāpure weesooro marīrō añurō weesetiwu. Musā wa'teropu quē'rārē tojota weewu. Tojo weerā űsā bu'iri marīrā añurō tu'oña'a. Ūsā basu űsā masise me'rā weetiwu. Ō'acū weetamuse me'rā weewu. ¹³Musārē ojarā, tu'ota basiose dia'cūrē oja'a. Musā tere añurō masicā űa'a. ¹⁴Cārō masitoja'a, masīrā pe'e. Musā añurō masīpe'orā, marī wioqu Jesús apaturi

a'ticā, “Ēsārē diacjūta nipā”, nirāsa'a. Ēsā musārē “Añurō weesetima” nīrōnojōta musā quē'rā ūsārē añurō wācūrāsa'a.

15-16 “Tojo añurō wa'arosa'a” ni wācūgū, Macedoniapu wa'agu, musā tiropu ī'amū'tāgū wa'asī'rīmiwū. “Be'ro ī'amajāmitojatiguti tja”, nīmiwū. Puati musā tiropu ī'agū wa'asī'rīmiwū. Musā e'caticā uagu, tojo weesī'rīmiwū. “Yū'u tojo weecā, Judea di'tapu wa'atjere weetamurāsama” ni wācūgū, tojo weesī'rīmiwū. 17 Yū'u topu wa'aticā ī'arā, “Wīopesase marīrō weema'acā'pī”, ħniti? “Cū no'o ħaro weema'agūnojō nīmi”, ħnisari? “'Wa'aguti' nī'cū nīmigū, a'titīapī”, ħniti? “Na'irō dūcayumūjāsami”, ħnī wācūti? 18 Niwe'e. Ō'acū ūsā weesere “Diacjūta nī'i”, nisami. Tojo weerā ūsā ne nī'cāti no'o ħaro dūcayū, ucūma'awe'e. 19 Ūsā Jesucristo Ō'acū macū ucū'caronōjōta ucū'u. Cū ne nī'cāti “Weeguti, weesome”, nīticū nīwī. Nīpe'tise cū “Weeguti” nī'caronōjōta weemi. Ūsā ī'tiarā, Silvano, Timoteo, yū'u, cū ye quetire musārē bu'ewu. Nīpe'tise cū ucūse diacjū nī'i. 20 A'tiro nī'i. Ō'acū todūporopure masārē “Añurō weeguti”, nīcū nīwī. Nīpe'tise cū tojo nī'que Jesucristo cū a'tise me'rā, cū wērī'que me'rā queoro wa'awu. Tojo wa'acā ī'arā, marī Ō'acūrē “Tojota nī'i”, nī e'catipeo'o.

21 Ō'acūta marīrē Cristore ējōpeonu'cūcā weemi. Cūta marīrē cū yarā wa'adutiġu besecu nīwī. 22 Marīrē cū yarā wa'acā weecu nīwī. Cū yarā nī'i nisere ī'osī'rīgū Espīritu Santure o'ócū nīwī. Espīritu Santu marī me'rā nīgū, cūta Ō'acū marīrē yū'ruoatjere masīcā weemi.

23 Yū'u Corintopure wa'asī'rīmigū, wa'atiwū. Ō'acū yū'u tojo wee'quere masīsami. Yū'u musārē tu'tibosa'a nīgū, ma'īgū wa'atiwū. 24 Musā ējōpeosere

“A'tiro pe'e ūa'a”, nīgū mejēta wee'e. Musā añurō ējōpeo'o. Musārē añurō e'catise me'rā nisetiato nīgū tojo weetamusī'rī'i.

2 Yū'u todūporopure musārē bujaweticā weewu. Tojo weegu apaturi tja musārē bujaweticā weesī'rītīgu, wa'atiwū. 2 Yū'u musārē bujaweticā weecā, ħnoa yū'ure e'caticā weebosari? Musā dia'cū yū'ure tojo wee'e. Musā bujaweticā, basiotibosa'a. 3 Tojo weegu yū'u musārē ojawu. Yū'u topu wa'acā, e'caticā weeboronōjō o'orā, yū'ure bujaweticā weebopā. Yū'u a'tiro tu'oña'a. Yū'u e'caticā, musā quē'rā e'catibopā. 4 Yū'u ojamū'tāca pūrīrē ojagu, pūrō wācūque'ti, utiwū. Musārē bujawetiato nīgū mejēta ojawu. Yū'u musārē ma'iyū'ru'u. Musārē tere masīdutiġu ojawu.

Ña'arō wee'cure acobojoduti'que nī'i

5 Nī'cū ña'arō weeri masū marīrē bujaweticā weecu nīwī. Yū'u dia'cūrē tojo weetiwī. Musā quē'rā mejārōta weeno'cārā nīwū. Marī nīpe'tirā tojo weeno'cārā nīwū, weeno'rā pe'e. Yū'u a'tere tojo ucūgū, uputu waro nibutiagu mejēta wee'e. 6 Musā pājārā ña'arō weeri masūrē bu'iri da'retoja'a. 7 Tojo weerā nī'cārōacā musā cūrē acobojoya. Cūrē wācūtutuacā weeya. Tojo weeticā, cū bujaweti yū'ruabosami. 8 Tojo weegu musārē cūrē ma'iduti'i tja. 9 Yū'u musārē todūporopure ojawu. “ĶTe yū'u duti'quere queorota weemitina?” nī masīsī'rīgū ojawu. 10 Musā no'o ña'arō weegure acobojocā, yū'u quē'rā cūrē acobojo'o. Yū'ure ña'arō weetiwī. Musā pe'ere ña'arō weewī. Yū'ure ña'arō weetimicā, cūrē acobojo'o. Musārē ma'īgū, tojo wee'e. Jesucristo yū'ure “Cūrē diacjūta acobojomi”, nī ī'asami. 11 Marī cūrē acobojoticā, wātī cūrē ña'arō bujaweti yū'rucā weebosami.

Jesucristo yere du'ucá'bosami. Marí wātí weewuasere añurō masí'i.

Pablo Troapu wácūque'ti'que ni'i

¹² Yū'u Troa wāmetiri macāpu Cristo ye quetire bu'egu etagu, a'tiro bocaejawu. Jesucristo marí wiogu pājārārē cū ye quetire tu'osí'ricā weecu niwī. ¹³ Tojo nīmīcā, yū'u Tito marí acaweregure botatigu, pūrō wácūque'tiwu. Tojo weegu narē we'eriti, wa'a wa'awu Macedonia dī'tapu.

Jesucristo me'rā marí añurō weemasí'i nise ni'i

¹⁴ Yū'u wácūque'timigū, Ō'acūrē e'catise o'o'o. Cū marirē añurō weenu'cūcā weemi. Marí Cristo yarā nicā, tojo weemi. Marí Cristo ye queti werese me'rā masārē cūrē masīcā weemi. Cūrē masīse ũ'mūtise weronojō nipe'tiropu se'sa'a. ¹⁵ Marí Jesucristo ye quetire wererā, ũ'mūtise weronojō nisa'a. A'tiro ni'i. Masā Ō'acūrē e'catise o'ocā, ope weronojō bajuse me'rā buemorōcā, tu'sasami. A'tere weronojō marí cū ye quetire werēcā ī'agū, tu'sasami. Te queti nipe'tirā cū yu'ruo'cārārē se'sa wa'a'a. Tojo nicā cū yu'ruono'ña marirā pecame'epu wa'ajā quērā te ucūserē tu'ose'sa wa'ama. ¹⁶ Yū'ruono'tirā Jesucristo ye quetire wererārē ī'arā, cūrē ējōpeotirā “Pecame'epu wa'arāsa'a” nírā weronojō tu'oña'sama. Ō'acū yu'ruono'cārā pe'le Jesucristo ye quetire wererārē ī'arā, cūrē ējōpeorā “Marí Jesucristo me'rā ninu'cūcā'rāsa'a”, ni wácūsama. Ne ni'cū cū se'saro te quetire weremasītimi. Ō'acū weetamurō me'rā pe'le weremasīmi. ¹⁷ Pājārā a'tiro weema. Ō'acū ye quetire wérérā, wapata'ase dia'cūrē wácūma. Ũsā na weronojō weewe'e. Ō'acū o'ó'cārā Cristore da'raco'terā ni'i. Tojo weerā

Ō'acū ī'orōpure cū ye quetire queoro were'e.

Ō'acū “Masā wiogu nigūti” niyu'que ni'i

3 Ũsā “Ō'acū ye quetire queoro were'e” nírā, ũsā basu añurō ucūrā mejēta wee'e. Āpērā tojo weewuasama. Na basu añurō ucūsama. Āpērārē a'tiro nisama: “Ũsārē papera ojabosaya”, nisama. “Ā'rā añurō weerā nima”, ni apobosadutisama. “Ũsā tojo weecā, 'Añurā nima', ni ī'arāsama” nírā, tojo weedutisama. ¿Musā na weesetironojō ũati? Ũsā musārē “Añurā ni'i, tojo weerā ũsārē papera apobosaya”, nírā mejēta wee'e. ² Musā Jesucristore ējōpeo'o. Tojo weese me'rā ũsā musārē queoro bu'e'quere ī'o'o. Tojo weerā āpērā ojabosaca pūrīrē ũawe'e. Ũsā musārē “Ti pūrī weronojō nima”, ni ejeripō'rātī'i. A'tiro ni'i. Nipe'tirā musārē ī'arā, masīsama. “Na narē diacjūta werepā”, nisama. ³ Musārē Cristo masārē yu'ruomi nisere werewu. Tere ējōpeocā, Cristo musārē añurō weewī. Cū musārē tojo weesere āpērā quērārē masīcā ũami. Tere masīdutigu, papera pūrīpu ojajū me'rā ojaticu niwī. Tojo nicā toduporopu Ō'acū catinu'cūgū ũtāpīpu oja'caronojōta weeticu niwī. A'tiro pe'le weecu niwī. Espírītu Santu tutuaro me'rā musā wácūserē ducayucu niwī. Te me'rā Cristo musārē añurō weesere ī'omi.

⁴ Ũsā Ō'acūrē ējōpeorā, a'tiro nímāsī'i. Ũsā weresere tu'o ējōpeo'quere “Diacjūta ni'i”, nímāsī'i. Cristo weetamuse me'rā ũsā tojo nímāsī'i. ⁵ “Ũsā se'saro Ō'acū yere weremasī'i”, nírā mejēta wee'e. Nipe'tise ũsā weesere Ō'acū weetamuse me'rā pe'le wee'e. ⁶ Ō'acūta “Masā me'rā apoguti” nī'quere ũsārē werēcā weewī. Cū nī'que a'tiro ni'i: “Yū'u na wiogu nigūti. Na pe'le yarā nírāsama.” Ō'acū

tojo ní'que Moisé dutise oja'quere yu'tise weronojō niwe'e. Espíritu Santu masārē Ō'acū ũaro weecā weemasími. “Moisé dutise oja'quere yu'tiráti”, ní'cārā pe'ere ne basiowe'e. Na bu'iritirā pecame'epu wa'abopā. Espíritu Santu pe'e marīrē catinu'cūcā weemi. ⁷Ō'acū Moisére duti'quere ũtāpīpu ojanocarō niwū. Te dutise marī yu'rūnu'cāse bu'iri wējēcō'adutise weronojō nicaro niwū. Ō'acū tere o'ogu, ũpūtu asistese me'rā o'ocu niwī. Tojo weero Moisé tere ojacā, cū diapoa asistecaro niwū. Israe curuacjārā cū asistecā i'apōtēomasīticārā niwā. Siape me'rā cū asistese pe'tidijacaro niwū. ⁸Te dutise asistese me'rā o'o'que nemorō Espíritu Santu cū marīrē bu'ese pe'e totá nemo'o. ⁹A'tiro ni'i. Moisé dutise marīrē “Bu'iri da'reno'rāsama” ní'que añuyu'ruacarō niwū. Totá Ō'acū marīrē bu'iri mooma nise queti pe'e nemorō añu'u. ¹⁰Jesucristo yere marī i'acasanu'cōcāma, Moisé dutise “Añuyu'rua'a” na ní'que pe'e mejō nise tojacā'a. ¹¹Moisé cū dutise asistese me'rā a'ti'que pe'tiatje nicaro niwū. Jesucristo ye queti pe'e pe'titiatje ni'i. Tojo weero Moisé dutise nemorō, añuyu'rūnu'cā'a.

¹²⁻¹³Ūsā Jesucristo ye queti pe'titiatjere e'catiyutoja'a. Tojo weerā diacjūta were'e. Moisé cū diapoare asistese nidojatisere pe'tidijacā i'adutiticu niwī. Tojo weegu su'tiro casero me'rā mo'acu niwī. Ūsā cū weronojō weewe'e. Tojo weerā Jesucristo ye quetire uiro marīrō bajuyoropu were'e. ¹⁴Moisé Ō'acū duti'quere werecā, Israe curuacjārā tu'omasīticārā niwā. A'tiro nicā quē'rārē mejārōta nima. Na Ō'acū ye queti ojāca pūrīrē bu'érā, tu'otima. Cristore ējōpeorā dia'cū toduporo oja'quere tu'oma. ¹⁵Ni'cārōacāpu quē'rārē Israe curuacjārā Moisé

oja'quere bu'érā, tu'otima yujupu. ¹⁶Marī wiogure ējōpeoca be'ro Ō'acū ye cjasere tu'onoo. ¹⁷Jesucristo marī wiogu Espíritu Santu me'rā ni'cūta nimi. Tojo weerā marī Espíritu Santu me'rā nírā, pecame'epu wa'abo'cārā yu'ruono'cārā ni'i. ¹⁸Marī Cristore ējōpeorā ni'i. Tojo weerā marī wiogu añuyu'ruagu nimi nisere masí'i. Marī, marī catiri ũmāco pōtēorō cū dia'cūrē wācūnu'cū'u. Cūrē wācūrā, siape me'rā cū weronojō cū añurō weesere marī quē'rā weenemowā'cā'a. Marī wiogu Espíritu Santu marīrē tojo weemi.

4 Ō'acū ūsārē añurō wéegu, Jesucristo ye quetire wereduticu niwī. Tojo weerā wācūtutuatiarā niwe'e. ²Bopoyoro weesere, tojo nicā masā i'atiropu weesere yabi ni'i. Ō'acū wereduti'quere nisoose me'rā werewe'e. Tere ducayuro marīrō, queoro dia'cū were'e. Ō'acū i'orōpūre tojo wee'e. Tojo weerā ūsā weresere “Diacjūta werema”, nisama. ³No'o Jesucristo ye quetire tu'oti ējōpeotirānojo bu'iri da'reno'ajā nima. ⁴Na ējōpeotise ye bu'iri a'ti turicjārā wiogu wātī narē tu'omasītirā, caperi i'atirā weronojō dojacā weesami. Cū, Cristo nipe'tirā bu'ipu añubutiagu nimi nisere ējōpeodutitigu tojo weesami. Jesucristo masū weronojō upūtigu nicu niwī. Cū Ō'acū warota nimi. Tojo weegu masārē Ō'acūrē masicā weecu niwī. ⁵Ūsā Jesucristo ye quetire wererā, masā ūsārē añurō wācūdutirā mejēta were'e. “Marī wiogu Jesucristo nimi, cūrēta ējōpeoroua'a” nidutirā pe'e were'e. Ūsā a'tiro ni'i: “Jesucristo ūsārē cū ye quetire weredutise bu'iri musārē da'raco'terā weronojō ni'i.” ⁶A'tiro ni'i. Ō'acū ne waropu a'ti turi na'itī'arō ní'quere bo'reyucā weecu niwī. Cū tere wee'caronojō cūta tja marī ye ejeripō'rārīpu bo'reyucā weecu niwī. Cū yere tu'omasītimi'cārārē tu'omasicā weecu niwī. Tojo nicā marīrē Ō'acū

tutuayuruaḡu nimi nisere masīcā weecu niwī. Jesucristore masīrā tere masīno'o.

Marī upu pe'tidijati upu ni'i nise ni'i

⁷ Marī ya upu di'ta me'rā yee'queparu weronjoḡ ni'i. Pe'tiati upu ni'i. Tojo uputimirā, Ō'acū ye queti añubutiasē quietire cuo'o. Tojo weero masīno'o. Ō'acū cū tutuayurūse me'rā te quietire masārē masīcā weemi. Marī ye tutuase me'rā mejēta wee'e. ⁸ Apetero pūrō pi'eti'i. Tojo pi'etimirā, uputu waro bujawetiwe'e. Ūsā wācūque'timirā, uputu waro “¿De'ro wa'abutiarosariba?” niwe'e. ⁹ Masā ūsārē ña'arō weesī'rimicā, Ō'acū ūsārē ne cō'awā'cātimi. Na ūsārē tuuquecūumirā, wējētima. ¹⁰ No'o ūsā wa'aro Jesure wējē'caronjoḡta ūsā quē'rārē wējēsī'rimima. Masā ūsārē pi'eticā i'arā, Jesú catinu'cūḡū ūsārē weetamusere masīma. ¹¹ Nipe'tise nūmūī ūsā catiro pōtēorō Jesú ye quietire werese bu'iri wērītawioro ni'i. Tojo weerā ūsā ya upu boadijati upu me'rā Jesucristo cū nisetisere masārē i'o'o. ¹² Ūsā pe'e wiose pu'to nimirā, musārē catinu'cūdutirā Jesucristo ye quietire bu'enu'cū'u.

¹³ Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu a'tiro o'jano'wū: “Yū'u ējōpeowu. Tojo weegu Ō'acū ye cjasere musārē ucūwū.” Tojota ni'i ūsā quē'rārē. Ō'acūrē ējōpeorā, cū yere ucū'u. ¹⁴ Marī masī'i, Ō'acū, marī wioḡu Jesure masō'caronjoḡta marī quē'rārē masōḡūsami. Marī cūrē ējōpeocā, tojo weegusami. Ūsārē musā me'rā cū tiropu miagūsami. ¹⁵ Ūsā musārē añurō wa'adutirā nipe'tisere pi'eti'i. Musā pājārārē siape me'rā Ō'acū añurō weecā ūarā, tojo wee'e. Be'ro pājārā a'tere i'arā, Ō'acūrē e'catise o'orāsama. Te me'rā cūrē “Añuyuruaḡu nimi” nírā, tojo weerāsama.

¹⁶ Tojo weerā ūsā pi'etimirā, wācūtutuanu'cūcā'a. Mu'ñumirā, siape me'rā nemorō wācūtutuanemo'o.

¹⁷ A'tiro ni'i. Marī a'ti nucūcāpu pi'etise maata pe'tiatje ni'i. Marī Jesucristore ējōpeorā pi'eti'que wapa nemorō añuse pe'titiatjere bocarāsa'a. ¹⁸ Marī a'ti nucūcā cjase pe'tiatjere sō'owaro wācūnrūtīcā'rōua'a. Bajutise ū'muse cjase pe'ere wācūnrūrōua'a. Marī i'ase pe'tiatje ni'i. I'atise pe'e ninu'cūatje ni'i.

5 Marī masī'i, marī ya upu wi'i weronjoḡ boadijarosa'a. Tojo wa'acā, Ō'acū ū'muse cja upu pe'titiatji upure o'ogusami. Ti upu masā wēeca upu nitisa'a. ² Diacjūta ni'i. Marī a'tiro uputirā uti, caributi'i. Ma'ma upu su'tiwetisī'rīsa'a. ³ Marī ma'ma upure cuorā, su'ti marīrā weronjoḡ nisome. ⁴ Marī a'ti upu me'rā caributi'i. Pūrō pi'eti'i. Marī ya upure wērīato nigū mejēta wee'e. Marī ma'ma su'ti sāñarō weronjoḡ ducayuatō nigū tojo ni'i. Ma'ma upu pe'titiatji upure cuorāsa'a. Ō'acū me'rā catinu'cūcā'rāsa'a. Mejā upu boadijati upu boabajudutia wa'arosa'a. ⁵ Ō'acūta marīrē a'tere apoyucu niwī. Cū marīrē weeatjere masīmū'tadutīḡu Espīritu Santure o'ōyumu'tācu niwī.

⁶ Tere wācūrā, wācūtutuanu'cū'u. Masīno'o, marī a'ti upu me'rā nírā, marī wioḡu Ō'acū tiropu niwe'e. ⁷ Tojo weerā cūrē i'atimirā, Jesucristore ējōpeo'o. Cūrē sirutu'u. Be'ropu wa'atje quē'rārē añurō masītimirā, “Ō'acū tiropu wa'arāsa'a”, ni'i. ⁸ Marī, marī ye niatjere e'catiyutoja'a. Tojo weerā marī “Marī wioḡu me'rā niajā, wērīse ūamisa'a”, ni'i. ⁹ Tojo nimirā, marī catirā o wérīca be'ro marī wioḡu ūaro dia'cū weenu'cūsī'rī'i. ¹⁰ A'tiro ni'i. Cristo cū beseatji nūmū nicā, marī nipe'tirārē besegusami. Marī ni'cārērārē marī wee'quenu'cū queoro marī añurō o ña'arō wee'quere wapayegusami.

Õ'acū cū me'rā nidutigu uasāse ni'i

¹¹ Marī wioḡu Cristo marīrē beseatjere wācū'u. Tere wācūrā, cūrē wiopesase me'rā ējōpeo'o. Masārē “A'tiro weeroua'a”, ni were'e. Ō'acū ūsā weesere añurō masīmi. Musā quē'rārē tojota masīcā ūa'a. ¹² Ūsā basu ūsā yere apaturo añurō ucūnemorā weewe'e. A'tiro pe'e wee'e. Ūsārē añurō wācūdutirā, e'catiato nīrā tojo wee'e. Tojo weerā musā āpērā bu'licjase dia'cū bajusere wācūrārē, ejeripō'rāpu cjase wācūtīrārē añurō yu'timasīrāsa'a. ¹³ Āpērā ūsārē “Maatirā weema”, nisama. Na tojo nimicā, ūsā Ō'acū ūaro weerā wee'e. Apeterore “Queoro weema”, nisama. Tere wéerā, musā ye cjasere weerā wee'e. ¹⁴ Cristo marīrē ma'imi. Tojo weerā cū ye quetire were'e. Masīno'o, Cristo nipe'tirārē wērī ducayucu niwī. Te me'rā masīno'o, nipe'tirā Cristo wērī ducayuno'rā wērī'cārā weronjō tojapā. ¹⁵ Cristo nipe'tirārē wērībosacu niwī. Catinu'cūse cuorā na ūaro dia'cū weeticā'to nīgū tojo weecu niwī. Cū ūaro pe'ere weedutigu wērī masācu niwī. ¹⁶ Tojo weerā ūsā ne āpērārē a'ti ūmucocjārā weewuaro weronjō i'aweewe'e. Yu'u toduporopure Cristore tojo weemiwū. “A'ti di'tacjū nimi”, ni wācūmiwū. Ni'cārōacārē tojo wācūno'ña marī'i majā. ¹⁷ Marī Cristo yarā wa'arā, apesu'tiro sājārā wee'e. Añuse dia'cū ducayu'u. Toduporopu no'o ūaro weeseti'quere weenemowe'e majā.

¹⁸ Ō'acūta marīrē tojo weecu niwī. Marī Cristore i'atu'tirā nicārā niwū. Cū pe'e cū wērīse me'rā marīrē cū me'rācjārā sājācā weecu niwī. Nipe'tirārē tojo wa'acā ūaḡu, cū ye quetire weredutigu marīrē o'ócu niwī. ¹⁹ A'tiro ni'i. Ō'acū nipe'tirā a'ti turicjārārē cū me'rācjārā sājācā ūami. Tojo weegu Cristore wērīduticu niwī.

Te me'rā masārē cū yarā sājācā weegu weemi. Jesucristo wērīse me'rā narē bu'iri marīrā i'ami. Tere āpērā masīcā ūaḡu ūsārē weredutiwī.

²⁰ Tojo weerā ūsā Cristo ducayurā ni'i. Cūrē, cū ye quetire werebosa'a. Ūsā werese me'rā Ō'acū musārē “Yu'u me'rācjārā nima”, nisami. Tojo weerā musārē Cristo dutiro me'rā “Añurō Ō'acū me'rā niato”, ni'i. ²¹ Cristo ne cārōacā ña'arō weeticu niwī. Ō'acū pe'e marī ña'arō weese bu'iri cūrē wērībosa ducayuduticu niwī. Cūrē ña'agūrē weronjō bu'iri da'recu niwī. Tojo weese me'rā Ō'acū marīrē Cristo yarā wa'acā weecu niwī. Tojo nicā cū ūaro cū weronjō añurō nidutigu tojo weecu niwī.

6 Ūsā Ō'acū yere da'ratamurī masā ni'i. Tojo weeyurā, cū musārē añurō weesere wācūduti'i. Cū ūaronojōta añurō weeya.

² Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu cū ucū'quere a'tiro ni ojano'wū:

Yu'u masārē añurō weeritero nicā, mu'u sērīsere tu'owu.

Yu'u yu'ruoritero nicā quē'rārē, mu'urē yu'ruowu, nicu niwī Ō'acū.

Tu'oya. Ni'cārōacā cū tojo weeritero ni'i. Ni'cārōacā cū yu'ruosī'rīsamī.

³ Āpērārē ūsā weresere mejēcā wācūdutitirā ūsā ne cārō ña'arō weewe'e. ⁴ A'tiro pe'e wee'e. Nipe'tise ūsā weese me'rā Ō'acūrē da'raco'tesere i'o'o. Pi'etirā, tojo i'o'o. Ūsārē apeyenojō du'sacā, tojo tu'oña'cā'a. Mejēcā wa'acā, nu'cā'a. ⁵ Ūsā a'tere pi'etiwu. Masā ūsārē tārāwā. Bu'iri da'reri wi'ipū sōrōwā. Cumuca wa'acā, tu'oña'wū. Uputu da'ra, apeterore cārītiwu. Ujaboawu. ⁶ Ūsā Ō'acūrē da'raco'tesere i'orā, a'te quē'rārē wee'e. “Numiarē ña'arō weesī'rīsa'a”, niwe'e. Narē tojo i'acā'a. Ō'acū ye cjase diacjū nisere masī'i. Āpērā queoro weetisere nu'cā'a. Āpērārē pajaña'a.

Āpērārē weesooro marīrō ma'ime'rīcā'a. Espīritu Santu ūsā me'rā nise bu'iri ūsā Ō'acūrē da'raco'tesere ī'ono'o. ⁷Diacjūta were'e. Ō'acū cū tutuasere cuo'o. Cū ūsārē añurā wa'acā weemi. Tojo weerā añurō weemasī'i. Ūsārē quē'rārē cā'mota'amasī'i. ⁸Masā ūsārē a'tiro weema. Āpērā ūsārē añurō ucūma. Āpērā ūsārē añurō ucūma. Āpērā ūsārē nisoori masārē weronojō ī'ama. Āpērā pe'e "Diacjūta werema", ni ī'ama. ⁹Āpērā ūsārē añurō ī'amasīma. Tojo nimirā, ī'amasītirā weronojō ī'ama. Apeterore ūsārē wējēsī'ricā, tū'oña'a. Tojo nimirā, catinu'cū'u. Ūsārē bu'iri da'reyu'ruoma. Wējētima, wējērāpua. ¹⁰Ūsā bujawetimirā, e'catinu'cūcā'a. Ūsā pajasecuorā nimirā, ūsā bu'ese me'rā āpērārē peje cuorā weronojō nicā wee'e. Ne apeyenojō moomirā, cuope'orā weronojō ni'i. A'te nipe'tise me'rā nipe'tirārē ūsā Ō'acūrē da'raco'tesere ī'ono'o.

¹¹Acawererā, Corintocjārā, du'aro marīrō musārē ūsā wācūsere werepe'ocā'a. Musārē pūrō ma'ī'i. ¹²Musārē ne mejēcā wācūwe'e. Musā pe'e ūsārē mejēcā tū'oña'sa'a. ¹³Yū'u ni'cū cū pō'rārē dutiro weronojō musārē dutigūti. Yū'u musārē diacjū ma'irōnojōta yū'u quē'rārē ma'ī'na.

Ō'acū pō'rā ni'i nise ni'i

¹⁴Jesucristore ējōpeotirā me'rā a'mesu'aticā'ña. Añuse, ūsārē me'rā morēta basiotironojōta añurō weerā, ūsārē me'rā a'mesu'ata basiowe'e. Bo'reyuse na'itī'arōpu nitironojōta Jesucristore ūsārē me'rā, ūsārē me'rā morēsu'uta basiowe'e. ¹⁵Cristo quē'rā, wātīa wiogu me'rā ni'cārōnojō wācūse cuomasītima. Ējōpeogu, ējōpeotigu me'rā ne ni'cārōnojō "Tojo weerōna'a", nīmasītisama. ¹⁶Ō'acū wi'i, tojo nicā ējōpeose queose yee'que me'rā ne

ni'cārōnojō niwe'e. Musā pe'e Ō'acū wi'i cū nirōpu weronojō ni'i. Cū catinu'cūgū nimi. Cū a'tiro nicū niwī: Yū'u na tiropu ni, na me'rā ninu'cūgūsa'a.

Na wiogu nigūsa'a.

Na quē'rā yarā nirāsama, nicū niwī.

¹⁷Tojo weegu aperōpu quē'rārē marī wiogu tutuayū'ruogu a'tiro ninemoch niwī:

"Ūsārē tiropu nimi'cārā wijawā'cā wa'aya.

Nipe'tise ūsārē weesere ne weeticā'ña.

Tojo weecā, yū'u musārē ūsārē egūti.

¹⁸Yū'u musā pacū nigūti.

Musā pe'e yū'u pō'rā nirāsa'a", nicū niwī, ni ojanowū.

7 Acawererā yū'u mairā, musārē nigūti. Ō'acū marīrē "Musā pacū nigūsa'a", nicū niwī. Tojo weerā marī nipe'tise ūsārē weesere, upure dojorēsere, ejeripō'rārē dojorēsere cō'arā. Ō'acūrē wiopesase me'rā cūrē ējōpeorā, cū ūaro nipe'tisere queoro weerā.

Corintocjārā todūporo ūsārē me'rā ni'cārā na dūcayū'que ni'i

²Ūsārē ma'ī'na. Ne ni'cūrē musārē ūsārē weetiwu. Tojo nicā ne āpērārē dojorētīwu. Musārē ējōpeodutirā weesootīwu. ³Yū'u "Bu'iri cuorā nima", nigū mejēta wee'e. Yū'u todūporo ni'caronojōta musārē ma'ī'i. Marī catirā, ni'cārō me'rā ni'i. Wērīrā quē'rā ni'cārō me'rā ninu'cūrāsa'a. ⁴Yū'u musārē "Diacjūta weema, añuyū'ruama", ni ejeripō'rātī'i. Musārē wācūgū, wācūtutua'a. Pūrō pi'etimigū, e'catiyū'rua'a.

⁵Macedoniapure ejāca be'ro ūsā ne cārō sootīwu. No'o ūsā wa'aro pūrō pi'etiwā'cāwū. Āpērā ūsārē ūsārē ūsārē weequenu'cōwā. Ūsā bu'e'cārārē wācūgū, uputu wācūque'ticāti. ⁶Tojo weemicā, Ō'acū wācūtutuasere o'ogu

ūsārē wācūtutuacā weewī. Titore ūsā tiropu etacā wéégu, ūsārē tojo weewī. ⁷Cū etase me'rā dia'cū wācūtutuatiwū. Musā cūrē wācūtutuacā wee'quere tu'orā, nemorō wācūtutuanemowū. Musā yu'ure i'asī'rīserere cū werewī. Apeye quē'rārē musā bujawetisere werewī. Tojo nicā musā yu'ure wācūnu'cūsere werewī. Tere tu'ogu, totā nemorō e'catinewowū.

⁸Yu'u ojáca pūrī me'rā musārē bujaweticā weewū. Tojo bujaweticā weemigū, yu'u ojacā, aŋu niwū. Ne waro yu'u ojáca be'ro musārē cā'rō yoaticā bujaweticā i'agū, “Yu'u ojaticā, aŋu nibopā”, ni wācūmiwū. ⁹Ni'cārōacāma yu'u e'cati'i. Musā bujawetise ye bu'iri mejēta ni'i. Musā bujawetitjārā, űa'arō weesere du'u, ducayua wa'aporo. Tojo weegu e'cati'i. Musā űa'arō wee'que bu'iri Ō'acū űaronojōta bujawetiaporo. Tojo weerā “Ūsā musārē dojorērā mejēta weepā”, ni'i. ¹⁰Marī Ō'acū űaronojōta bujawetirā, űa'arō weesere du'u'u. Du'u, pecame'epu wa'abo'cārā yu'ruono'rāsa'a. Tojo weerā aŋurō yu'ruwetī'i. Āpērā pe'e na űa'arō wee'quere du'utirā, mejō waro bujawetima'asama. Tojo bujawetirā bu'iri cuorā, pecame'epu wa'asama. ¹¹Musā Ō'acū űaronojō bujawetirā, a'tiro weeaporo. Musā weesetisere wiopesase me'rā i'aporo. Tojo wiopesase me'rā i'arā, “Toduporopure queoro weetipā; ni'cārōacārē queoro wee'e majā”, niaporo. Musā wee'quere wācūrā, bujawetiaporo. Tojo nicā tere wācūrā, uia wa'aporo. Be'ro yu'ure pūrō i'asī'rīaporo. űa'arō weegure queoro bu'iri da'reaporo. Nipe'tise tojo weese me'rā musā bu'iri moosere i'oaporo. ¹²Tojo weegu musārē ojagu, űa'arō weegure weetamusī'rigū ojatiwū. űa'arō weeno'gū quē'rārē weetamugū ojatiwū. Musā pe'ere weetamusī'rigū

ojawū. Musā ūsā űaronojō aŋurō weesī'rī'i. Tojo weegu tere masīdutigū ojawū. Ō'acū tojo masīcā űami. ¹³Nipe'tise musā aŋurō wee'que me'rā ūsā e'cati, wācūtutuawū.

Tojo wācūtutuarā, Tito pūrō e'caticā i'arā, totā nemorō e'catinewowū. Musā nipe'tirāpūta cū bujaweti'quere wācūtutuacā weecārā niwū. Tojo weegu e'cati'wī. ¹⁴Musā ye cjasere yu'u Titore na aŋuyu'ruama nīgū, nisoogu weronojō nitiwū. Nipe'tisere yu'u musārē were'quere diacjūta werewū. A'te weronojō ūsā Titore musā ye cjasere were'que quē'rā diacjūta niwū. ¹⁵Musā cūrē wiopesase me'rā űe'ecārā niwū. Cū dutisere yu'ticārā niwū. Musā tojo wee'quere wācūgū, musārē nemorō ma'iyu'ruami. ¹⁶Yu'u musārē aŋurō weerāsama nīgū, pūrō e'cati'i.

Marī cuoro ejatuario āpērārē o'odutise ni'i

8 Acawererā, ūsā a'tiro musārē weresī'rīsa'a. Ō'acū Jesucristore ējōpeorā Macedoniapu nirārē aŋurō weewī. Cū āpērārē weetamucā weewī. Tere musārē masīcā űa'a. ²A'tiro ni'i. Na űputu pī'etirā, queoro weecārā niwā. Tojo pī'etimirā, pūrō e'cati'wā. Na pajasecuorā waro nimirā, peje cuorā weronojō āpērārē aŋurō weetamu'wā. ³Na cuoro pōtēorō na cuosere o'owā. Na cuose nemorō o'oyu'ruomujāwā. Yu'u narē tojo weecā i'awū. Na űaro o'owā. ⁴Ūsārē pejetiri a'tiro niwā: “Ō'acū yarā pajasecuorārē niyeru o'osi'rīsa'a”, niwā. ⁵Ūsā wācū'caro nemorō weewā. Ne warore na Ō'acūrē ējōpeorā “Mu'u yarā ni'i”, niwā. Be'rore ūsārē “Musā dutisere weerāti Ō'acū űaronojōta”, niwā. ⁶Na Macedoniacjārā tojo weecā i'arā, ūsā Titore musā tiropu wa'aduti'i. Cū toduporopu musā tiro Corintopu nīgū, niyerure sērīneocu niwī. Tere sērītu'ajanu'cōduti'arā cūrē

o'órã wee'e. Tojo weerã musã añurõ nã'cã'quere queoro tu'ajanã'cõrãsa'a. ⁷Musã nipe'tisere añurõ wee'e. Añurõ ëjõpeoseti'i. Ô'acũ ye cjasere añurõ masĩ'i. Añurõ bu'eseti'i. E'catise me'rã añurõ weesi'rĩ'i. Ûsãrẽ añurõ ma'li. Musã te nipe'tisere añurõ weronojõta niyeru o'ose quẽ'rãrẽ mejãrõta weeya.

⁸Musãrẽ dutibutiagu mejẽta wee'e, weegupua. Musã ãpẽrã weesere i'asa'a. Na añurõ ma'ima. Musã quẽ'rã na tojo weesere i'arã, “Ûsã quẽ'rã ¿diacjũta ma'imiti ùsã?” nidutigu tojo ni'i. ⁹A'tiro ni'i. Musã masĩsa'a, marĩ wioгу Jesucristo marĩrẽ añurõ weecu niwĩ. Cũ peje cuogu nimigũ, marĩ ye niatjere pajaña'gũ a'ti di'tapu a'tigu, pajasecuogu weronojõ wa'acu niwĩ. Marĩrẽ añurõ weesi'rĩgũ, tojo weecu niwĩ.

¹⁰Musã a'tiro weecã, añu nibosa'a nĩgũ, yu'u wãcũsere musãrẽ nigũti. A'tiro ni'i. Si cũ'ma me'rã musã ape macãcjãrã duporo niyeru o'osere nã'cãcãrã niwũ. Tere o'orã, e'catise me'rã o'ocãrã niwũ. ¹¹Tojo weerã musã ne waro weewã'cõ'caronojõta weetu'ajaya. Musã cuoro ejatuaro o'oya. ¹²A'tiro ni'i. Marĩ diacjũta marĩ cuoro ejatuaro o'osi'rĩcã, Ô'acũ e'catísami. Marĩ moocã, o'odutítisami.

¹³Musã ãpẽrãrẽ peje cuodutirã o'oyu'rũobosa'a. Tojo weerã moorã tojabosa'a. Tojo wa'acã hawe'e. ¹⁴Mejõ ni'cãrõnojõ cuodutigu tojo ni'i. Ni'cãrõacã musã cuose me'rã narẽ weetamumasĩ'i. Be'ropu na quẽ'rã na cuose me'rã musãrẽ weetamurãsama. A'tiro wéerã, musã ni'cãrõnojõ cuorãsa'a. ¹⁵Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu oja'caronojõta ni'i. A'tiro ojano'o: “Peje cuomi'cu cuoyu'rũosome. Apĩ pejeti cuogu quẽ'rã ñe'enojõ du'sano'some”, ni ojano'wũ.

Tito cũ me'rãcjãrã me'rã Corintopu wa'atje ni'i

¹⁶Yu'u musã ye cjasere wãcũque'ti'i. Yu'u wãcũque'tiro weronojõ Tito quẽ'rãrẽ Ô'acũ wãcũque'ticã weecu niwĩ. Tojo weegu Ô'acũrẽ e'catise o'o'o. ¹⁷Tito yu'u o'ócã, maata yu'tiwĩ. Ni'cãrõacãrẽ cũ musãrẽ i'asi'rĩ'cu nitjãgũ, cũ añurõ tu'saro me'rã musã tiropu wa'agusami. ¹⁸Tito me'rã apĩ o'ónemorãsa'a. Cũ marĩ acaweregu Jesucristore ëjõpeogu nimi. Nipe'tirã Jesucristore ëjõpeori curuacjãrã cãrẽ a'tiro ucũma: “Cũ Jesucristo ye quetire wereme'rĩyu'rũami”, nima. ¹⁹Apeye quẽ'rãrẽ, Jesucristore ëjõpeose cururicjãrã ùsãrẽ ba'patidutirã cãrẽ besecãrã niwã. Niyeru sãrĩneo'quere miacã, cũ ùsã me'rã ba'patiwa'cãgũsami. Ûsã niyerure miarã, masã marĩ wioгуre añurõ ucũdutirã tojo wee'e. Tojo nicã ùsã e'catise me'rã weetamusĩ'rĩsere i'orã tojo wee'e. ²⁰Ûsã a'tere tojo wéerã, masã ùsãrẽ “Niyeru bajuriopã” nidutitirã tojo wee'e. ²¹A'tere wéerã, ùsã marĩ wioгу i'orõpũre queoro weesi'rĩ'i. Tojo nicã masã i'orõpu quẽ'rãrẽ queoro weesi'rĩ'i.

²²Apĩ marĩ acaweregu quẽ'rãrẽ na me'rã o'ónemo'o. Cũ uputu weetamusĩ'rĩsere pejetiri i'owĩ. Totã ni'cãrõacãrẽ musãrẽ na queoro weepãrã nĩgũ, weetamusĩ'rĩmi. ²³Titore ãpẽrã sãrĩtiña'cã, a'tiro niña: “Pablo me'rãcjũ cũ me'rã da'ragu ùsãrẽ weetamugũ nimi”, niña. ãpẽrã puarãrẽ sãrĩtiña'cã pe'ema, a'tiro niña: “Jesucristore ëjõpeori curuacjãrã na o'ócãrã nima. Na, na weese me'rã Cristore añurõ ucũcã weema”, niña. ²⁴Ma'ise me'rã narẽ ñe'eña. Tojo weecã, ãpẽrã musã Tito quẽ'rãrẽ ma'isere masãrãsama. Ûsã ãpẽrãrẽ a'tiro nitojawu: “Corintocjãrã masãrẽ añurõ ñe'ema”, niwũ. Musã tojo weecã

ĩ'arā, na ũsā nĩ'quere “Diacjũta nipā”, nĩrāsama.

Niyeru sērineose ni'i

9 Musā Jesucristore ějōpeorārē niyeru o'osere ojanemowe'e. ²Musā o'osĩ'risere masĩtoja'a. Musā tojo weesĩ'risere yũ'ũ e'catise me'rā Macedoniacjārārē werewũ. “Si cū'ma me'rā Corintocjārā Acaya di'tapũ nĩrā niyeru sērineonũ'cāsĩ'rĩwā”, niwũ narē. Tere tũ'orā, pājārā Macedoniacjārā quē'rā e'catise me'rā niyeru neonũ'cāwā. ³Musārē “Niyeru o'orāsama” nimigũ, Titore cū me'rācjārā me'rā musā tiropũ o'óguti. Yũ'ũ Macedoniacjārārē nĩ'que queoro wa'acā ũa'a. Yũ'ũ “Corintocjārā niyeru neonũ'cātojawā” nĩ'caronojõta musā o'ootjere cwoyutojaya. ⁴Apetero yũ'ũ musā tiropũ wa'acā, Macedoniacjārā yũ'ũ me'rā wa'abosama. ũsā topũ etacā, musā neoyuticā, yũ'ũ ɱpũtũ bopoyasābosa'a. Yũ'ũ “Na neonũ'cātojawā” nĩ'que ye bu'ĩri tojo weebosa'a. Musā quē'rā mejārõta bopoyabosa'a. ⁵Tojo weegu yũ'ũ a'tiro wācũ'u. Yũ'ũ musā tiropũ wa'ase dũporo Tito quē'rārē wa'aduti'i. Na musā “O'orāti” ni sērineo'quere apoyurāsama. Na tojo weecā, ũsā ejase dũporo cwoyutojarāsa'a. Tojo weerā musā wācũrõ o'orāsa'a. Tojo weetirā, ũsā ejarāpũ “O'orõũa'a” nicāma, musā āpērā dutiro weerā weebosa'a.

⁶Musā a'tere wācũña. Marĩ cā'rõacā otecā, marĩ ote'que cā'rõacā pĩ'rĩ ducati'i. Peje otegunojõ peje pĩ'rĩ ducati'nosami. Te weronojõ marĩ pajasecũorārē pajiro o'ocā, Ō'acũ quē'rā marĩrē o'ocarõ e'atuarõ o'osami. ⁷Marĩnũcũ tocā'rõ o'oguti ni tũ'oña'rõ o'orõũa'a. Marĩ o'osĩ'rĩtirā, o āpērā dutiro weronojõ tũ'oña'rā, o'otĩcā'rõũa'a. Marĩ e'catise me'rā o'ocā, Ō'acũ marĩrē ma'isami. ⁸Ō'acũ nipe'tise

añuse musārē o'oyũ'rũo o'omasĩmi. Cũ tojo weecā, musārē dũ'sasenojõrē cwope'orāsa'a. Tojo nicā no'o nisere āpērārē weetamunu'cũrāsa'a. ⁹Ō'acũ ye queti o'jáca pũrĩpũ o'j'caronojõta ni'i. A'tiro ojano'carõ niwũ:

Añugũ pajasecũorārē añurõ o'omu'sĩ o'osami.

Tojo weero cũ añurõ weese ninu'cũcā'rõsa'a.

¹⁰Ō'acũ otese capere o'omi. Tojo nicā ba'ase quē'rārē o'omi. Cũta nipe'tise musā cwoatjere o'ogusami. Nipe'tisere nemorõ cwocā weegusami. Tojo weerā musā āpērārē nemorõ o'omasĩrāsa'a.

¹¹Tojo weerā peje cwoorā, āpērārē o'omu'sĩ o'orāsa'a. ũsā quē'rā musā o'osere pajasecũorārē o'orāti. Musā tojo o'ocā ĩ'arā, marĩ acawererā Ō'acũrē e'catise o'orāsama. ¹²Musā Ō'acũ yarā pajasecũorārē o'orā, narē weetamurā wee'e. Ō'acũ quē'rārē e'catise o'ocā wee'e. ¹³Musā sērineosere o'orā, Cristore queoro ějōpeosere narē ĩ'o'o. Musā cũ dutisere yũ'ticā ĩ'arā, Ō'acũrē e'catipeorāsama. Musā pajiro o'osere ĩ'arā, Ō'acũrē añurõ wācũrāsama. Tojo nicā nipe'tirārē o'osere ĩ'arā, tojo weerāsama. ¹⁴Na pe'e quē'rā musārē ma'ĩrā, Ō'acũrē sērĩbosarāsama. Ō'acũ musārē añurõ weecā ĩ'arā, tojo weerāsama. ¹⁵Ō'acũ marĩrē Jesucristore o'ogu, añubutiarõ weegu weecũ niwĩ. Tojo weerā cũrē e'catise o'orā.

Pablo “Jesucristo besecũũ'cu ni'i” nisere were'que ni'i

10 Yũ'ũ Pablo musārē apeyenojõ wereguti. Cristo tu'tiro marĩrõ cũ añurõ pajaña'se me'rā ucũrõno-jõta musārē o'jasĩ'rĩsa'a. Āpērā yũ'ũre a'tiro nisama: “Cũ marĩ tiropũ tutuatigu, pajasecũogu weronojõ ucũme'ricā'mi”, nisama. “Yoaropũ papera o'ógu pe'e, tutuarõ me'rā o'jao'omi”, nisama. ²Yũ'ũre musā tiropũ wa'agu, tutuarõ me'rā

ucücā weeticā'ña. Āpērā “Cū a'ti turicjū weronojō āpērā yu'ruoro nisī'rīmi. Ō'acū dutiro me'rā mejēta ucūmi”, nisama. Yu'u tojo wācūrānojōrē tutuaro me'rā ucūpōtēomasī'i. ³ Ūsā a'ti turipū ni'i, nīrā pe'e. Tojo nimirā, ūsā a'ti turicjārā weronojō weewe'e. ⁴ Surara a'mewējērā, narē ī'atu'tirārē docaque'acā weesama. Na weronojō ūsā quē'rā ña'asere docaque'acā weesī'rī'i. Tojo weesī'rīrā, a'ti turicjārā wāmotiro weronojō weewe'e. Ūsā basu ūsā tutuaro ucūse me'rā, ūsā me'rīse me'rā ña'asere cō'awe'e. Tojo weronojō o'orā, ūsā Ō'acū tutuase me'rā pe'e cūrē ējōpeotirā na wācūsere cō'a'a. Na āpērā ējōpeobo'cārārē cā'mota'asere cō'a'a. Cū tutuase me'rā masā na masīyu'rua'a ni tu'oña'sere wapa-marīse dojocā wee'e. ⁵ Cū tutuase me'rā ūsā na “Niwe'e” nisere cō'a'a. Nipe'tise Ō'acūrē ējōpeoticā weesere cō'a'a. Nipe'tirā Cristo ūaronojō wācū, cūrē queoro ējōpeocā wee'e. Narē cū dutiro weeato nīrā tojo wee'e. ⁶ Musā Jesucristo ūaro añurō weeyu'rutērīca be'ro ūsā a'tiro weemasī'i. Musā queoro weeticā, yu'runu'cārārē bu'iri da'remasī'i.

⁷ Musā bu'icjase dia'cūrē ī'a'a. No'o “Jesucristo yagu ni'i” nigūnojō a'tiro masīrōua'a. Cū ucūrōnojōta ūsā quē'rārē “Cristo yarā nima”, nīrōua'a. ⁸ Marī wioḡu ūsārē a'tiro weedutiwī. Musārē “Añurō ējōpeocā weeya”, niwī. Musā ējōpeosere dojorēdutiwī. Tere ūputu ucūnu'cūsī'rīmīgū, yu'u ucūsere bopoyawe'e. ⁹ Yu'u ojawuase pūrī me'rā musārē tu'oucuadutigu mejēta oja'a. ¹⁰ Āpērā yu'ure a'tiro nisama: “Cū ojase tutuabutia'a. Cū bajuyoropma tutuatu'satigu bajumimi. Cū ucūse quē'rārē sō'owaro tu'saya marī'i”, nisama. ¹¹ Yu'ure tojo nīrānojō a'tiro masīrōua'a: “Cū yoaropu nīgū oja'caronojōta marī tiropu nīgū quē'rā, mejārōta tutuaro ucūgūsami”, nīrōua'a.

¹² Yu'u āpērā na basu añurō ucūrā me'rā ni'cārōwijiisī'rītisa'a. A'tere ne cārō ucūma'asī'rītisa'a. Na tu'omasītima. Na ūaro a'tiro nisama: “Marī weronojō weerā añurā nima”, nisama. Nipe'tirārē ī'abesesama. ¹³ Yu'u āpērā ye da'rasere “Weepu”, niwe'e. Ō'acū yu'ure weredutigu cūu'caro ejatuaro wereme'ricā'a. Cūta yu'ure musā tiropu bu'egu wa'adutiwī. ¹⁴ Tojo nīgū, nisoogu mejēta wee'e. Musā tiropu ejagu, Ō'acū yu'ure cūu'quere weewu. Yu'uta musārē añuse Cristo masārē yu'ruomi nise quetire weremu'tāwū. Tojo weegu yu'u wee'quere queoro ucū'u. ¹⁵ Yu'u Ō'acū cūu'que nemorō da'rawe'e. Tojo weegu āpērā na da'rasere “Yu'u da'rase ni'i”, niwe'e. Tojo nīrōnojō o'ogu, yu'u da'ra'quepūre da'rasī'rīgū, musā tiro pe'e nemorō da'rasī'rī'i. Musā ējōpeocā ī'agū, musārē nemorō bu'emasī'i. ¹⁶ Musā nemorō ējōpeoca be'ro musā yu'ruoro nise macārīpu Jesucristo ye quetire werese'saguti. Cū ye quetire wereya marīse macārīpu wa'asī'rīsa'a. Āpērā na da'ra'quepūre “Yu'u da'rase ni'i” nisī'rītigu, tojo weesī'rīsa'a.

¹⁷ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū: “Ni'cū ‘Āpērā yu'ruoro niyu'runu'cā'a’ nisī'rīgū, niticā'to. Tojo wācūrōnojō o'ogu, marī wioḡu pe'ere ‘Tutuayurūgu nimi, marīre añubutiaro weecu niwī’, niato.” ¹⁸ Ni'cū cū basu ucūgū, “Yu'u añurō wee'e” nigūnojōrē “Cū añugū nimi”, nita basiowe'e. Jesucristo marī wioḡu “Añugū nimi” nino'gū pe'e añugū nimi.

Pablo nisoori masārē nise ni'i

11 Ni'cārōacā yu'u ucūma'agū weronojō ojaḡuti. No'o musā nu'cāta basioro nu'cāna. Musā tojo weecā ūa'a. ² Ō'acū cū yarārē āpērānojōrē ējōpeocā, doesami. Cū doero weronojō yu'u musārē doe'e.

Yũ'u Cristo yere wrecã, musã tũ'orã, ejõpeowũ. Musã ni'cõ numio marãputiacjo weronõjõ ni'i. Cristo musã marãpu niacju weronõjõ nimi. Tojo weegu musã cũ i'orõpũre ña'ase marĩrã nicã ua'a. ³Tojo hamigũ, musãrẽ a'tiro wa'acã uisa'a. Pĩrõ cũ niquesãse me'rã Evare nisoõ ejõpeocã weecu niwĩ. Musã quẽ'rã co weronõjõ ãpẽrã nisoosere ejõpeobosa'a. Musã Cristore queoro ejõpeomi'quere du'ubosa'a. Tojo weegu uisa'a. ⁴Musã a'tiro wee'e. ãpẽrã musãrẽ mejẽcã wrecã, añurõ tũ'otũ'sa'a. Ûsã Jesú yere werewũ. Na pe'e te mejẽtare werema. Musã ne waropũre Espĩritu Santure ñe'ewũ. Ni'cãrõacãrẽ Espĩritu Santu mejẽtare ñe'erã wee'e. Na Õ'acũ masãrẽ yũ'ruose mejẽtare wrecã, añurõ tũ'o ejõpeo'o. ⁵Na musãrẽ bu'erã Jesucristo besecũú'cãrã nemorõ tũ'oña'sama. Yũ'u pe'e na doca tũ'oña'we'e. ⁶Yũ'u ucũse u'suawe'e, u'suaro pe'e. Tojo nimicã, Õ'acũ ye cjasere añurõ masĩ'i. Yũ'u tojo masĩsere nipe'tise yũ'u weesetise me'rã i'o'o.

⁷Ne waro yũ'u Õ'acũ masãrẽ yũ'ruose quetire musãrẽ wregũ, wapaseetiwũ. ¿Musã de'ro wãcũti? Apetero weegu musãrẽ wapaseetigu, ¿ña'arõ weegu weepari? Yũ'u da'ra wapata'aba'awũ. Musãrẽ añurõ weesi'rĩgũ, tojo weewũ. ⁸Yũ'u musã tiropũ nirĩ curare ãpẽrã Jesucristore ejõpeose cururicjãrã yũ'ure niyeru o'owã. Yũ'u tere ñe'e, musãrẽ weetamusĩ'rĩgũ, na ye niyerure a'maduogu weronõjõ tũ'oña'wũ. ⁹Yũ'u musã me'rã nĩgũ, apeyenõjõ du'sacã i'agũ, ne ni'cũrẽ caribotiwũ. Marĩ acawererã Macedoniãcãrã yũ'ure du'sasenojõrẽ o'owã. Tojo weegu caribotiwũ. A'tirota weeyapatiguti. ¹⁰Yũ'u diãcjũ nise Jesucristo ye quetire masĩ'i. Diãcjũta ni'i. Te diãcjũ nĩrõnojo'ta yũ'u bu'ese wapa ne niyeru

sẽrisome. Ne ni'cũ Acaya di'tacjũ "Cũ wapaseemi", nĩmasĩtisami.

¹¹Yũ'u musãrẽ ma'ise ye bu'iri tojo ucũ'u. Yũ'u musãrẽ ma'iyũ'rũsere Õ'acũ masĩsami.

¹²Yũ'u weewũaronõjõ weenu'cũgũti. ãpẽrã pe'e yũ'u weronõjõ weerã wee'e, nisama. Na bu'ese wapeare wapaseesama. Yũ'u pe'e wapaseewe'e. Tojo weerã na "Cũ weronõjõ wee'e", nĩmasĩtisama. ¹³A'tiro ni'i. Na "Cristo cũ besecũú'cãrã ni'i" nĩrã, tojo nima'acãrã weema. Na weeta'sarã nima. Bu'i dia'cũ Jesucristo cũ besecũú'cãrã weronõjõ bajuma. ¹⁴Tojo weese diasatisa'a. Wãtĩa wioogu quẽ'rã tojota weemasĩsami. Apetero cũ u'mũsecjũ Õ'acũrẽ wereco'tegu weronõjõ bajugu dojosami. ¹⁵Tojo weerã cũrẽ da'racõ'terã quẽ'rã cũ weronõjõ weesama. Na añurã weronõjõ weesoosama. Na pũrĩcã na wee'caronõjo'ta bu'iri da'reno'rã, pecame'epũ yapatidijarãsama.

Pablo Jesucristo besecũú'cu cũ pi'eti'que ni'i

¹⁶Yũ'u a'te duporo oja'caronõjõ musãrẽ ojanemogũti. "Cũ basu añurõ ucũgũ, maatigu weemi", niticã'ña. Musã tojo wãcũrã pũrĩcã, "Cũ maatigu weronõjõ ucũato", ñña. Tojo weegu cã'rõacã yũ'u basu añurõ ucũgũsa'a. ¹⁷Yũ'u tojo ucũgũ, marĩ wioogu duti'caro mejẽta ucũgũ wee'e. Yũ'u basu añurõ ucũme'rĩgũ, maatiri masũ weronõjõ busu'u. ¹⁸Pãjãrã no'o uaro na basu añurõ ucũma. Na tojo weeyucã, yũ'u quẽ'rã yũ'u weesere añurõ ucũgũti. ¹⁹Musã masĩyũ'ruarã ni'jãrã, maatiri masã na weesere añurõ nu'cã'a. ²⁰Musã a'tiro wee'e. ãpẽrã musãrẽ dutipecã, nu'cãsa'a. No'o musã yere miwapacã, nu'cãsa'a. No'o tojo weetirã, musãrẽ mejõ nirã weecã, nu'cãsa'a. Tu'omasĩtirãrẽ weronõjõ

ĩ'acõ'acã, nu'cãsa'a. No'o musãrẽ diapoapu paacã quẽ'rãrẽ, nu'cãcã'sa'a. Tojo weese nipe'tisere nu'cãpe'ocã'sa'a. ²¹Na musãrẽ tojo weérã, ña'abutiario weerã weema. Ûsã pũricã musãrẽ tenjõrẽ ne weemasitibosa'a.

Ãpẽrã na weesere añurõ ucũcã, yu'u quẽ'rã na weronjõ ucũma'asirutugãti. Maatigu weronjõ weema'a'a. ²²Na "Hebreo masã ni'i", nisama. Yu'u quẽ'rã cũta ni'i. Na Israe curuacjãrã nima. Yu'u quẽ'rã cũta ni'i. Na Abrahã pãrãmerã nituriarã nima. Yu'u quẽ'rã cũta ni'i. ²³Na "Cristore da'raco'terã ni'i", nima. Yu'u pũricã na nemorõ cũrẽ da'raco'tegu ni'i. Yu'u tojo nĩgũ, ucũma'agũ weronjõ busu'u, busugu pe'e. A'tiro ni'i. Yu'u na nemorõ da'rayu'rũnu'cãwũ. Yu'ure na nemorõ tãrãwã. Na nemorõ bu'iri da'leri wi'ipu pejetiri sõrõno'wã. Pejetiri Jesucristore ãjõpeotirã yu'ure wẽjẽsĩ'ricã, wiose pu'to niwũ. ²⁴Ni'cãmocusetiri judío masã yu'ure wecu dari me'rã tãrãwã. Tetirinucũ treinta y nuevetiri tãrãwã. ²⁵I'tiati yucupagu me'rã yu'ure paawã. Ni'cãti ãtãperi me'rã yu'ure doquewã. I'tiati ãsã sijari cura yucusũjo mirĩdijawũ. Ni'cãti mirĩdijacaterore ni'cã ñami, ni'cã numũ ti maajopũre pa'sabo'reawũ. ²⁶Yu'u pejetiri sijawũ. Mirĩtawioro sijawũ. Wioro, yajari masã tiropũ sijawũ. Yu'u acawererã judío masã tiropũ, judío masã nitirã tiropũ wiose wa'tero sijawũ. Tojo nicã macãpũre, masã marĩrõpũre, dia pajiri maajopũre wiose wa'tero sijawũ. "Jesucristore ãjõpeorã ni'i" nisoori masã wa'teropũ quẽ'rãrẽ wiose wa'tero sijawũ. ²⁷Yu'u da'ragu, pi'etiawũ. Pejetiri cãritimujãwũ. Ujaboawũ. Acowowũ. Apeterore ba'atiyu'rũomujãwũ. Yũsuabuawũ. Apeterore su'ti moowũ.

²⁸Apeyema, a'tiro tu'oña'a. Ûmucorinucũ yu'u Jesucristore

ãjõpeose cururicjãrã nipe'tiropũ nirãrẽ wãcũque'ti'i. ²⁹No'o tutuatigunõjõ nicã, yu'u quẽ'rã cũ tutuatisere tu'oña'tamu'u. Ni'cũ Jesucristore ãjõpeogure ãpẽrã ña'arõ weeduticã, cũ ña'arõ weecã, yu'u bopoyasã'a. Cũrẽ ña'arõ weecã weerã me'rã ua'a. ³⁰Yu'u pe'e "Ãpẽrã yu'rũoro ni'i" nirõno'jõ o'ogu, yu'ure wa'a'que me'rã tutuatigu ni'i nisere i'ogũti. ³¹Õ'acũ, marĩ wio'gu Jesucristo pacu yu'u ucũsere "Diacjũta ni'i", nĩmasĩsami. Cũrẽta "Añugũ nimi", ninu'cũrõua'a. ³²Yu'u Damascopũ nicã, a'tiro wa'awũ. Ti di'ta wio'gu waro Aretas wãmetigu cũ docacjũ a'tiro weecu niwĩ. Yu'ure ñe'esĩ'rĩgũ, ti macã sumuto na yéeca sã'rĩrõ wijaase soperipũre surarare cũucu niwĩ. ³³Yu'u me'rãcãjãrã pe'e yu'ure a'tiro weewã. Pi'i me'rã ti sã'rĩrõ u'muarõ nirĩ sopeacãpu o'oyu'rũodijowã. Tojo weegu yu'u narẽ ñe'lotiwũ.

Pablo quẽ'ese weronjõ i'a'que ni'i

12 Marĩ basu añurõ ucũcã, wapamarĩ'i. Tojo nimigũ, ucũgũti. Marĩ wio'gu quẽ'ese weronjõ yu'ure i'o'quere weregũti. ²Jesucristore ãjõpeoca be'ro a'tiro wa'awũ. Quẽ'ese weronjõ Õ'acũ yu'ure cũ tiropũ mĩmujãwĩ. Tere yu'u i'ãca be'ro catorce cũ'marĩ yu'rũ'u. Yu'u upũ me'rã o yu'u ejeripõ'rã dia'cũ wa'agu, wa'apã. Masĩtisa'a. Õ'acũ dia'cũ masĩsami. ³⁻⁴A'tere masĩ'i. Õ'acũ u'muse Paraíso wãmetiropũ yu'ure miiejawĩ. Upũ me'rã o ejeripõ'rã dia'cũ miagũ, miapĩ. Masĩtisa'a. Õ'acũ ni'cũta tere masĩsami. Yu'u topũ nĩgũ, masã masĩtisere tu'owũ. Cũ were'que masãrẽ weredutise mejẽta niwũ. ⁵A'tiro wa'agunõjõ pũricãrẽ "Ãpẽrã yu'rũoro nimi", nirõua'a. Yu'u basu "A'tiro nigũno'jõ ni'i", nĩmasĩtisa'a. Yu'u tutuatise dia'cũrẽ añurõ ucũgũti. ⁶Tojo nimigũ, yu'u basu añurõ ucũgũ, ucũma'agũ mejẽta weebosa'a. Diacjũta

ucūbosa'a. A'tiro ni'i. Mūsā yu'ure ējōpeobosa'a. Tojo weeri nīgū, “Yu'u āpērā yu'rūoro ni'i” nisere nisome. Yu'u weetisepureta, yu'u weretisepureta yu'rūoquejobosa'a.

⁷ Ō'acū yu'ure i'oque añubutiasē niwū. Yu'u tere wācūgū, yu'u basu “Añuyū'ruagu ni'i”, nitawio ni'i. Tojo weegu Ō'acū yu'ure tojo wācūri nīgū, a'tiro weewī. Wātī yu'u upure dutida'recā, tojo i'acā'cu niwī. Te duti yu'ure pota bu'bero weronojō pūrī'i. ⁸ I'tiati yu'u marī wioğure “Te pūrīse pe'tiatio”, sērīmiwū. ⁹ Cū pe'e yu'ure a'tiro niwī: “Yu'u mū'urē ma'i'i. Tojo weero mū'urē apejenojō dū'sawe'e. Masā tutuatirā nicā, yu'u tutuasere nemorō i'ota basio'o”, niwī marī wioğū. Tojo weegu yu'u tutuatigū, e'cati'i. Tojo tutuatigū, Cristo tutuase yu'upure niato nīgū tojo wee'e. ¹⁰ Yu'ure ña'arō ucūserē, yu'ure apejenojō dū'sasere e'cati'i. Tojo nicā ējōpeose bu'iri ña'arō weesere, mejēcā wa'asere e'cati'i. A'tiro ni'i. Tutuatironojō o'ogū, nemorō tutuagu wa'a'a.

Corintocjārā ējōpeori curuacjārārē Pablo wācūnūrū'que ni'i

¹¹ Yu'u, yu'u basu añurō ucūgū, maatigū weronojō wee'e. Mūsā pe'leta yu'ure tojo ucūdutirā weronojō wee'e. Mūsā yu'ure añurō ucūcā, añu nibopā. Āpērā mūsārē nisoose me'rā ējōpeocā weerā doca niwe'e. Na a'tiro nisama: “Ūsā Jesucristo besecū'cārā nemorō ni'i”, nisama. Yu'u mejō nigū nimigū, tojo bususijārā dijaro niwe'e. ¹² Yu'u mūsā tiropū pi'etimigū, wācūtutuatjāgū, peje Ō'acū tutuaro me'rā weei'owū. Te me'rā diacjūta yu'ure Jesucristo besecū'quere i'owū. ¹³ Mūsā Corintocjārārē āpērā Jesucristore ējōpeose cururicjārā doca ējōnū'cōtiwū. A'te dia'cūrē weeticāti. Mūsārē wapasetiwū. Mūsā tu'oña'cā,

¿yu'u tojo weese ña'a niti? Ña'acāma, acobojoya.

¹⁴ Yu'u mūsā tiropū wa'atjere apoyugu wee'e. Ni'cārōacā yu'u wa'ase me'rā i'tiati wa'arosa'a. Mūsārē “Weetamuña”, ni caribosome. Mūsā cuosere ē'masome. A'te dia'cūrē űa'a. Mūsā Cristo duti'quere añurō weecā űa'a. A'tiro ni'i. Pacusumua na pō'rārē na űasere o'osama. Na pō'rā mejēta na pacusumuarē na űasere o'osama. A'tiro wēerā, mūsā yu'u pō'rā weronojō ni'i. Tojo weerā yu'ure yu'u űasere o'owe'e. ¹⁵ Yu'u cuose ejatuaro mūsārē weetamugūti. Nipe'tiro yu'u weepōtēota basioro mūsārē añurō wa'ato nīgū tojo weetamugūti. A'tiro tu'oña'a. Yu'u mūsārē nemorō ma'icā, mūsā pe'e yu'ure dūjaro ma'ibosa'a.

¹⁶ Āpērā yu'u caribotisere masimirā, a'tiro nisama: “Cū me'rīse me'rā mūsārē ējōpeocā weecu niwī”, nisama. ¹⁷ ¿Yu'u o'ó'cārā mūsārē nisoos, mūsā yere ē'marī? Ne apejenojō ē'maticārā niwā. ¹⁸ Yu'u Titore mūsā tiropū wa'adutiwū. Tojo nicā apī Jesucristore ējōpeogu marī acaweregure cū me'rā o'ówū. ¿Topure Tito nisoose me'rā mūsā yere ē'marī? Mūsā masisa'a. Tito yu'u weronojō weemi. Mūsārē bu'égū, añuse dia'cūrē weesi'rīcu niwī. Ne wapaseticu niwī.

¹⁹ Apetero weerā mūsā űsārē “Añurō wācūdutirā weema”, nisa'a. Tojo niwe'e. A'tiro pe'e ni'i. Ūsā Ō'acū i'orōpūre Cristo dutiro me'rā ucū'u. Yu'u mairā yu'u acawererā, mūsārē Ō'acūrē nemorō ējōpeonemodutigu tojo wee'e. ²⁰ Yu'u uisa'a. Apetero weerā yu'u mūsā tiropū wa'acā, “Yu'u űaronojō mejēta weerā weebosama”, nisa'a. Mūsā quē'rā yu'ure mejārōta nibosa'a. Apeye quē'rārē yu'u mūsārē “A'tiro weerā weebosama”, nisa'a. “A'metu'tirā weebosama. Ūorā weebosama. Uarā weebosama. Na ye dia'cūrē wācūrā weebosama.

Āpērārē ucja, ña'arō ucūrā weebosama. Tojo nicā 'Īsā āpērā yu'ruoro añuyu'runu'cā'a', nírā weebosama. No'lo uaro weema'acārā weebosama”, nisa'a. ²¹Yu'u uisa'a. Musā tiropu apaturi wa'acā, Ō'acū yu'u wioḡu musā ña'arō wee'que bu'iri yu'ure bopoyoro yu'rucā weebosami. Tojo nicā ña'arō wee'cārā acobojose sēríticā, pūrō utibosa'a. Musā ña'arō weesere, ña'arō wácüsere, no'lo musā a'metārābajaque'atisere pūrō bujawetibosa'a. Nipe'tise ña'ase uaripejase, musā weewuasenojōrē du'uticā, mejārōta bujawetibosa'a.

Pablo weretuose, cū we'eritituose ni'i

13 Ni'cārōacā yu'u musā tiropu wa'ase me'rā i'tiati wa'arosa'a. Ō'acū ye queti ojāca pūrípure a'tiro ojano'wū: “Puarā o i'tiarā i'áca be'ro marī āpērā wee'quere i'a'cārā weresāmasīno'lo.” ²Toduporopu musā tiro níḡū, ña'arō weerārē “Bu'iri da'reḡuti”, ni weretojawu. Tojo nicā nipe'tirārē werewu. Ni'cārōacā yoaropu nimigū, werenemogūti tja. Yu'u apaturi musā tiropu wa'agu, ña'arō weerārē pajaña'some majā. ³Tojo weecā musā masírāsa'a, Cristo yu'ure wácüse o'ose me'rā ucū'u. Cristo musārē dutiḡu tutuaticā weetimi. Musārē cū tutuayurūserē i'omi. ⁴Diacjūta ni'i. Cū curusapu tutuatigū weronjō paabi'peno'cu niwī. Tojo nimigū, ni'cārōacārē cū pacu tutuaro me'rā catimi. Īsā quē'rā cū ní'caronjōta tutuatirā ni'i, nírā pe'e. Tojo nimirā, cū yarā niyurā, Ō'acū tutuaro me'rā ninu'cū'u. Tojo weerā musārē weetamumasī'i.

⁵Musā “¿Jesucristore ējōpeorāta nimiti ūsā?” ni, musā basu beseya. ¿Īsā ējōpeose diacjūta nimitito? nírā, tojo wácūña. ¿Īsāpūre Jesucristo diacjūta

nimiti? nírā, tu'oña'rē musā. Apetero weerā cūrē ējōpeotirā, ējōpeotisa'a musā. ⁶Īsā Jesucristore diacjūta ējōpeo'lo. Cū yarā ni'i. Musārē tere masicā ūa'a. ⁷Īsā musārē ña'arō weeticā'to nírā Ō'acūrē sērībosa'a. Cūrē sērírā, ūsārē ējōpeodutirā mejēta sērībosa'a. Musā pe'ere queoro weedutirā sērībosa'a. No'lo ūsā queoro weemicāta, “Na queoro weetima” ūsārē nicā, añucārōsa'a. ⁸A'tiro ni'i. Ō'acū ye diacjū cjaseta ni'i. Musā tere queoro weecā i'arā, “A'tiro pe'e weeya”, nisome. Īsā tereta ūasā'a. ⁹Musā ūsārē i'arā, “Na tutuatirā, dutimasitirā nima”, ni'i. Musā pe'e tutuarā nicā, añu ni'i. Tere i'arā, ūsā e'catirāsa'a. Musārē Ō'acū nipe'tisere cū ūaronjō weecā ūarā, sērībosa'a. ¹⁰Yu'u musā tiropu wa'ase duporo a'ti pūrírē oja'a. Topu wa'agu, tutuaro me'rā musārē tu'tisī'rītisa'a. Marī wioḡu yu'u musārē dutimasisere o'ocu niwī. Tojo weegu yu'u musārē tu'timasī'i. Tojo weesī'rītisa'a. Jesucristo musā ējōpeosere dojorēdutigū mejēta dutisere yu'ure o'owī. Musārē nemorō ējōpeocā ūagu, tojo weewī.

¹¹Acawererā, tocā'rōta ojaguti. Añurō niña. Yu'u musārē duti'quere queoro weeme'ricā'ña. A'merī wácūtutuacā weeya. Ni'cārōnojō niseti, a'mequērō marirō niña. Ō'acū ejerisājācā weegú, musārē ma'igū musā me'rā nigūsami. ¹²E'catise me'rā a'merī añudutiya. ¹³Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā marī acawererā musārē añudutima.

¹⁴Jesucristo marī wioḡu musā nipe'tirārē añurō weeato. Ō'acū musārē ma'igū musā me'rā niato. Tojo nicā Espírītu Santu musā me'rā niato.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Galacia di'tacjārārē cū ojāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Galacia di'tacjārārē a'ti pūrīrē ojacu niwī. Romacjārārē oja'caro weronojō narē ojacu niwī.

A'tere ojacu niwī. Masā mejēta yu'ure Jesucristo ye quetire bu'edutirā sōrōwā nisere ojacu niwī. “Jesucristo basu, marī pacu Ō'acū basu sōrōwā”, ni ojacu niwī.

Apeyere, “Moisé duti'que me'ra marī bu'iri marirā tojamasītisa'a”, nicu niwī. “Jesucristore ējōpeose me'ra dia'cū añurā tojamasī'i”, nicu niwī.

Pablo Jesucristore ējōpeorārē Galacia di'tapu nirārē oja'que ni'i

1¹⁻² Yu'u Pablo, yu'u me'rācjārārē me'ra musā Jesucristore ējōpeorārē Galacia di'tapu nirārē oja'a. Musārē añudutise o'o'o. Yu'u Jesucristo besecū'cu ni'i. Yu'ure masā mejēta Ō'acū ye quetire weredutirā besewā. Na o'ócā mejēta tere were'e. Jesucristo, cū pacu Ō'acū na basu yu'ure besewā. Ō'acūta Jesucristo wērī'cupure masōcu niwī.

³ Marī wioḡu Jesucristo, marī pacu Ō'acū añurō weeato musārē. E'catise, musārē ejerisājācā weeato.

⁴ Jesucristo cū basu cū uaro me'ra marī ña'arō wee'quere wēribosacu niwī. A'ti umuco cjase ña'ase doca ninemoticā'to nīgū tojo weecu niwī. A'tere wéḡu, marī pacu Ō'acū duti'caronojōta weecu niwī. ⁵ Tojo weerā marī Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'rā. Tojota weerouasa'a.

Jesucristore ējōpeose me'ra dia'cū yu'rurāsa'a nise ni'i

⁶ Ō'acū musārē ma'īgū, besecu niwī. Jesucristo cū wērīse me'ra musārē yu'ruocu niwī. Cū tojo weemicā, musā pe'e maata waro cūrē ējōpeodu'urā wee'e. Apeye bu'ese pe'ere siruturā wee'e. Musā tojo weecā tu'ogu, uputu ucūasa'a. ⁷ Āpērā musā ne waro ējōpeo'quere dojorēsama. Musārē Jesucristo ye quetire weresu'riasama. Tere ducayusī'rīsama. Jesucristore ējōpeose me'ra dia'cū marirē yu'ruta basio'o. Apeye bu'esepua basiotisa'a. ⁸ Ūsā musārē Ō'acū masārē yu'ruose quetire queoro werewu. Musārē Jesucristo ye quetire mejēcā weregure Ō'acū uputu bu'iri da'reato. No'o yu'unojōrē, o apī u'musecjū Ō'acūrē wereco'tegure ūsā mejēcā werecā, bu'iri da'reato. ⁹ Yu'u toduporopu musā tiropu nīgū, a'tere weretowawu. Ni'cārōacārē apaturi ninemo'o tja. No'o ūsā bu'e'que Jesucristo ye quetire musārē mejēcā weregunojōrē Ō'acū bu'iri da'reato.

¹⁰ Yu'u a'tere weregū, masā yu'ure “Añubutiaro wereme'rīmi” niato nīgū mejēta were'e. Ō'acū pe'ere “Queoro bu'emi” nidutigu were'e. Yu'u toduporopure “Masā yu'u me'ra e'catiato”, ninu'cūwū. Tojo ninu'cūḡū pūrīcā, Jesucristo uaro weetibosa'a. Cūrē da'ra-co'tegu mejēta nibosa'a.

Ō'acū Pablōre Jesucristo ye quetire weredutigu cūu'que ni'i

¹¹ Yu'u queoro musārē masīcā uasa'a. Yu'u bu'ese masā na wācūse mejēta ni'i. ¹² Yu'ure tere ne ni'cū masū bu'etiwi. Jesucristo cū basu te bu'esere masīcā weewī.

¹³ Yu'u toduporopu judío masā na ējōpeosetisere sirutugu weecū'quere musā tu'opā. Jesucristore ējōpeorārē ña'abutiario weecūwū. Ne ni'cū

Jesucristore ějĵpeogu marĵato nĳgũ na ějĵpeosere pe'osĩ'rĩmiwũ. ¹⁴ Yũ'u ma'mũ nĳgũ, judío masã na ějĵpeosetisere añurō weewũ. Āpērã yũ'u me'rãcjārã yũ'ruoro ũsã ñecũsumũa weesetimujãti'quere weeyu'rũnũ'cãwũ. ¹⁵ Yũ'u Jesucristore ějĵpeorãrē ña'arō weewũ. Tojo weemicã, yũ'u bajuase dũporopũ Ō'acũ beseyutojacu niwĩ. Ępũtu ma'lgũ, cũ macũ nidutigũ besecu niwĩ. ¹⁶ Cũ “Besegũti” nĩ'caronojōta queoro ni'cã nũmũ cũ macũrē yũ'ure ĩ'owĩ. ĩ'o, yũ'ure judío masã nitirãrē Jesucristo ye quetire weredutiwĩ. Cũ tojo ĩ'ocã, āpērãrē “¿Yũ'u de'ro weegusari?” ni sērĩtiña'nemotiwũ. ¹⁷ Apeye quē'rãrē “Jesucristo yũ'u dũporo besecũũmu'tã'cãrã tiro Jerusalēpu maata sērĩtiña'baque'ogu wa'agũti”, nitiwũ. Tojo weronojō o'ogu, diacjũ wa'a wa'awũ Arabia di'tapu. Be'ro topũ ni'cu Damascopũ majãmitojatiwũ tja.

¹⁸ Yũ'u Jesucristore ějĵpeoca be'ro i'tia cũ'ma yũ'rũwũ. Ticuse cũ'marĩ yũ'rũca be'ro Jerusalēpu Pedrore ĩ'agũ wa'awũ. Topũre cũ me'rã pua semana dia'cũ tojaque'ani'wũ. ¹⁹ Jesucristo cũ besecũũ'cãrã nipe'tirãpũre ĩ'atiwũ. Pedro, apĩ Santiago marĩ wioĵũ Jesucristo acabiji dia'cũrē ĩ'awũ. ²⁰ Ō'acũ tu'oropũ musãrē wereguti. A'te yũ'u weresere nisoogu mejēta wee'e.

²¹ Yũ'u Jerusalēpũre nĩca be'ro Siria di'tapu, tojo nicã Cilicia di'tapu wa'awũ. ²² Yũ'u Judea di'tapũre yoacã nitiwũ. Tojo weerã āpērã Jesucristore ějĵpeorã yũ'ure ĩ'amasĩtiwã. ²³ Yé quetipũ dia'cũrē tu'ocãrã niwã. “Sō'onĩcatero marĩrē ña'arō weesĩ'rĩgũ sirutu'cu ni'cãrōacãrē ‘Jesucristore ějĵpeoya’, nicusiaguta weepũba. Todũporopũre Jesucristore ějĵpeosere pe'ocã'sĩ'rĩmi'cuta niapũba”, ni ucjacãrã niwã. ²⁴ Yũ'u Jesucristore ějĵpeosere tu'orã, Ō'acũrē e'catise o'ocãrã niwã.

Pablo Jerusalēpu Jesũ cũ ne waro besecũũ'cãrã me'rã ucũ'que ni'i

2 Catorce cũ'marĩ Jerusalēpu yũ'u ejãca be'ro Bernabé me'rã apaturi ti macãpũ wa'awũ tja. Ũsã me'rãcjũ Tito wãmetigu quē'rãrē miawũ. ² Ō'acũ yũ'ure topũ wa'adutiwĩ. Tojo weegu wa'awũ. Jerusalēpũre eta, Jesucristore ějĵpeorã wiorã me'rã dia'cũ nerē, ucũwũ. Judío masã nitirãrē Jesucristo masãrē yũ'ruomi nise queti, yũ'u bu'e'quere narē werewũ. Yũ'u ne waropũ bu'enu'cã'quere, yũ'u ni'cãrōacã bu'esere ¿de'ro nirãsari? nĳgũ, werewũ. Mu'u bu'ese wapamarĩ'i nirĩ nĳgũ, wereña'miwũ. ³ Na ne mejēcã nitiwã. Yũ'u me'rãcjũ Tito judío masũ mejēta niwĩ. Cũ tojo nimicã, ũsã judío masã weewuasenojōrē weedutitiwã. “Cũrē ō'rēcju yapa caserore yejecō'arōũa'a”, nitiwã.

⁴ Wiorã pe'e “Titore ō'rēcju yapa caserore yejecō'arōũa'a” nitimicã, āpērã tojo nico'terã pe'e “Cũrē yejecō'arōũa'a”, niwã. Na Jesucristore ějĵpeota'sarã, Jesucristore ějĵpeorã me'rã a'mesu'awã. Tojo nita'sa, ĩ'adu'tiri masã niwã. Na ũsã Jesucristore ějĵpeorã weesetisere ĩ'awã. Ũsã cũrē ějĵpeorã Moisé dutise doca niticã ĩ'awã. Tere ĩ'arã, ũsãrē ũsã ñecũsumuarē dutimujãti'quere weedutisĩ'rĩmiwã tja. Moisé cũ duti'que doca cũusi'rĩmiwã tja. ⁵ Na tojo dutimicã, ũsã ne cã'rōacã na dutisere “Weerouasato”, nitiwũ. Musãrē Jesucristore ějĵpeose me'rã dia'cũ yũ'rũrãsa'a nise quetire masĩcã ũa'a. Tojo weerã diacjũ cjase, Jesucristo yere wererãti nĩrã, na weeduti'quere weetiwũ.

⁶ Wiorã yũ'ure mejēcã weredutitiwã. “Marĩ ñecũsumuarē weeduti'quere weedutiya judío masã nitirãrē”, nitiwã. Ō'acũ marĩ nipe'tirãrē ni'cãrōnojō ĩ'asami. Tere masĩgũ, “Na wiorã nima”

ni, ɸputu waro wācūtiwū. Ō'acū narē bese'caronojōta yu'u quē'rārē besewī. ⁷Wiorā yu'ure a'tiro niwā: “Mu'u quē'rā Ō'acū bese'cu ni'i. Cū mu'urē judío masā nitirārē Jesucristo ye quetire weredutiapī. Pedrore judío masārē wereduti'caronojōta mu'urē na pe'ere weredutiapī”, niwā wiorā. ⁸Ō'acū Pedrore judío masārē Jesucristo ye quetire wereduticu niwī. Cū Ō'acūta tja yu'u quē'rārē Jesucristo ye quetire judío masā nitirā tiro pe'ere weredutiwī. ⁹Jerusalépure Santiago, Pedro, tojo nicā Juā na i'tiarā Jesucristore ējōpeorā wiorā niwā. Na yu'ure “Judío masā nitirārē Ō'acū mu'urē ma'igū weredutiapī”, niwā. Tojo weerā ūsā puarārē, yu'u, tojo nicā Bernabére “Marī ni'cārōnojō da'rarāsa'a”, niwā. Na ūsārē “Jesucristo ye quetire judío masā nitirārē wererā wa'aya”, niwā. “Ūsā pe'e judío masārē wererāti”, niwā. ¹⁰Ūsārē a'te dia'cūrē weedutiwā: “Pajasecuorārē weetamuña”, niwā. A'teta niwū yu'u añurō weeguti ni wācūyu'rūnu'cā'que.

**Pablo Antioquíapu
Pedrore tu'ti'que ni'i**

¹¹⁻¹²Be'ro Pedro Antioquíapure etawī. Cū ne waro ti macāpure etāca be'roacā añurō weemiwī. Cū topure nīgū cū queoro weeti'que wapa cūpureta tu'tiwū. Ne waro judío masā nitirā Jesucristore ējōpeorā me'rā ba'a, na me'rā ba'pati nicā'miwī. Cū tojo wee nisetiri cura judío masā Jerusalécjārā Santiago cū o'ó'cārā etawā. Pedro na etacā i'agū, judío masā nitirā me'rā weeseti'quere weedu'ucā'wī. Napu yu'ure tu'tibosama nīgū, tojo weewī. Topu etarā judío masā weedutisere queoro weeri masā niwā. Tojo weerā judío masā nitirārē “Judío masārē dutisere weeroua'a”, ni bususijawā. Tojo weegu narē uigu, Pedro judío masā nitirā me'rā ba'

patidu'ucā'wī. Na me'rā ba'anemotiwī majā. ¹³Āpērā judío masā cū weesere i'arā, cū weronojō weeta'sawā. Judío masā nitirā me'rā ba'ami'cārā ba'atiwā. Na me'rā nisetitiwā. Bernabéputa tojo weenemopeocā'wī.

¹⁴Na Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū yu'rurāsa'a nisere masimirā, queoro weetiwā. Tojo weegu na weese queoro niticā i'agū, Pedrore nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā i'orōpu tu'tiwū. Cūrē a'tiro niwū: “Mu'u judío masā nimigū, judío masā nitirā me'rā ba'agu, na weronojō weesetigu wee'e. Mu'u tojo weese añu ni'i, añurō pe'e. Mejō ni'cārōacārē na me'rā ba'ati, na me'rā nisetitigu, 'Judío masā weronojō weeya', nīgū wee'e tja narē. Mu'u tojo weecā, 'Ūsā Moisé duti'quere weerouasa'a', ni wācūsama. Mu'u basu weetise judío masā nitirārē 'Weeya' nírōnojō wa'a'a. Mu'u tojo weese ña'a ni'i”, niwū.

**Judío masā, judío masā nitirā
ējōpeose me'rā dia'cū
yu'rurāsama nise ni'i**

¹⁵Marī ne bajarāputa judío masā nitojacārā niwū. Āpērā weronojō Moisé cū duti'quere weeticā weewe'e. ¹⁶Tojo nimirā, marī Moisé duti'quere wéerā, yu'rūmasītisa'a. Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū yu'rūwetimasī'i. Marī Ō'acū me'rā añurō nīsī'rīrā, Jesucristore ējōpeo'o. Moisé cū duti'quere wéerā pūrīcā, ne ni'cū Ō'acū me'rā añurō nīmasītisami. ¹⁷Marī “Jesucristo me'rā dia'cū yu'rurāsa'a” nicā, marī acawerērā judío masā a'tiro nima marīrē: “Musā ña'a ni'i”, nima. “Marī ñecūsūmarē duti'quere weetirā, judío masā nitirā weronojō musā ña'a ni'i”, nima marīrē. To pūrīcārē tojo nírā, “Jesucristo marīrē sū'ori ña'arō weegu weemi narē”, nisama. Na tojo nise diacjū niwe'e. Jesucristore tojo weese marī'i. ¹⁸Musārē “Marī

ñecūsũmũa duti'que me'rã yu'rũsome", ni weretojawũ. Ni'cãrõacãrẽ "Te me'rã yu'rũrãsa'a, tere weeya" nĩgũ, yu'ũta bu'iritibosa'a. ¹⁹Yu'u todũporopũre a'tiro wãcũmiwũ. "Moisẽ cũ duti'que me'rã dia'cũ Ô'acũ me'rã añurõ nita basiosa'a", nimiwũ. Tojo nimigũ, ne weepõteõtĩcãti. Be'ro yu'ũre Ô'acũ cũ macũ Jesucristore i'lowĩ. Tojo weegu ni'cãrõacãrẽ Jesucristore ãjõpeogu, Ô'acũ me'rã wãcũpi'etiro marĩõ nicã'a. Marĩ ñecūsũmũarẽ weeduti'quere wãcũnrũwe'e majã. ²⁰Jesucristo curusapu wẽricũ niwĩ. Yu'u cũrẽ ãjõpeogu, cũ me'rã wẽrĩgũ weronojõ wa'acu niwũ. Tojo weegu yu'u se'saro niwe'e. Ni'cãrõacãrẽ Jesucristo yu'ũre sũ'ori nimi. Yu'u cũ ũaro, cũ dutiro wee'e. Ô'acũ macũrẽ ãjõpeogu, wãcũtutua'a. Cũ yu'ũre ma'ĩgũ, ña'arõ wee'quere wẽrĩ wapayebosacu niwĩ. ²¹Yu'u Jesucristo wẽrĩ'quere "Mejõ warota nima'acã'a", niwe'e. Cũ yu'ũre ma'isere ne du'usĩ'rĩtisa'a. Moisẽ duti'que me'rã marĩ yu'rũta basiocãma, Jesucristo mejõ waro wẽrĩbopĩ.

Moisẽ dutise oja'que, Jesucristore ãjõpeose cjase ni'i

3 Musã Galaciãjãrã Jesucristore ãjõpeodu'urã, tu'omasĩtibutiarã weronojõ weerã wee'e. ¿Noa musãrẽ nisoosijamirĩto mejẽcã ãjõpeodutirã? Ũsã topure nĩrã, musãrẽ Jesucristo cũ curusapu wẽrisere queoro werewũ. Musã añurõ ũsã weresere tu'owuba. ²A'te dia'cũrẽ musãrẽ sẽrĩtiña'gũti. Musã Moisẽ duti'quere weerã, ¿Espĩritu Santure ñe'erĩ? Ñe'etipã. Jesucristo ye quetire tu'orã cũrẽ ãjõpeorã pe'e, ñe'epã. ³Musã Ô'acũ põ'rã sãjãrã, Espĩritu Santu tutuaro me'rã sãjãnu'cãwũ. Ni'cãrõacãrẽ musã tutuaro me'rã ãjõpeoyapatirãti, ¿nimiti? Põtõotisa'a. ¿Musãrẽ tu'omasise pe'tia wa'ati? ⁴Jesucristore ne waro ãjõpeocã,

ãpẽrã musãrẽ ña'arõ weecãrã niwã. Ni'cãrõacãrẽ cũrẽ ãjõpeodu'urã, "Mejõ waro pi'etipã", ¿nirã weeti? Yu'u tu'oña'cã, mejõ waro pi'etipã. ⁵Ô'acũ musãrẽ Espĩritu Santure o'õcu niwĩ. Cũ tutuase me'rã musã wa'teropure peje wee'i'omi. ¿De'ro weegu tojo weesari, musã tu'oña'cã? Jesucristo ye quetire musã tu'o ãjõpeocã, tojo weesami. Moisẽ cũ duti'quere weecãma, ne tojo weetibosami.

⁶Marĩ ñecũ Abrahã ye cjasere wãcũrã. Cũ pũricã Ô'acũrẽ ãjõpeocu niwĩ. Tojo weegu Ô'acũ cũrẽ "Añugũ nimi", ni i'acu niwĩ. ⁷Musã a'tere masiña. Abrahã weronojõ Ô'acũrẽ ãjõpeorã nãta nima Abrahã pãrãmerã waro. ⁸Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpu judío masã nitirã na Ô'acũrẽ ãjõpeoatjere ojayuno'caro niwũ. Narẽ yu'rũoatjere weryugu, Ô'acũ Abrahãrẽ a'tiro nicũ niwĩ: "Nipe'tirã a'ti di'tacjãrã mu'u weronojõ ãjõpeosirurãrẽ 'Añurã nima, bu'iri mooma', ni i'agũti. Narẽ añurõ weeguti", nicũ niwĩ. ⁹Abrahã Ô'acũrẽ ãjõpeocu niwĩ. Tojo weegu Ô'acũ cũrẽ añurõ weecu niwĩ. A'tiro nicã quẽ'rãrẽ nipe'tirã Jesucristore ãjõpeorãrẽ Ô'acũ añurõ weemi.

¹⁰Ãpẽrã pũricãrẽ Ô'acũ bu'iri da'resami. Na a'tiro wãcũsama. "Moisẽ duti'quere weerã, yu'rũrãsa'a", nisama. Tojo wãcũmirã, nipe'tise tere weepe'otisama. Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpũre a'tiro niwũ: "Nipe'tise Moisẽ duti'quere weepe'otigũnojo bu'iri da'reno'gũsami", niwũ. Tojo weerã "Moisẽ duti'que me'rã yu'rũrãsa'a", nimisama. Niwe'e. Ô'acũ narẽ bu'iri da'regusami. ¹¹Ô'acũ ye queti ojãca pũrĩpũre a'tiro ojanowũ: "Ô'acũ cũrẽ ãjõpeorãrẽ 'Añurã nima', ni i'asami. Cũ me'rã ninu'cũrãsama", niwũ. Tojo weerã marĩ masĩ'i. Moisẽ dutise me'rã ne ni'cũ Ô'acũ me'rã añurõ nita basiowe'e. ¹²Moisẽ cũ dutise pe'e tojo mejẽta ni'i. A'tiro pe'e niwũ.

“Nipe'tise Moisé duti'quere weepe'ogũ, Õ'acũ me'rã catinu'cũcũsami. Tere weepe'otigure Õ'acũ 'Bu'iri cõomi', ni i'agũsami”, niwũ. ¹³Marĩ nipe'tise Moisé duti'quere weepõtẽowe'e. Tojo weegu Õ'acũ na weepe'otima nĩgũ, “Bu'iri cõoma”, nicũ niwĩ. Apero, Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũre a'tiro ojanowũ: “No'o na wẽrĩca be'ro yucugũpũ du'teyoono'cãrã Õ'acũ bu'iri da'reduti'cãrã nima”, ni ojanocarõ niwũ. Duporopũre masã ña'arãrẽ tojo weecũcãrã niwã. Jesucristo quẽ'rã ña'agũ, bu'iritigu weronjõ marĩ bu'iri da'reno'bo'quere curusapũ wẽrĩ wapayecũ niwĩ. Tojo weegu cũ marĩrẽ yu'rucã weecu niwĩ. Marĩ ni'cãrõacãrẽ cũrẽ ejõpeorã, bu'iri marĩ'i. ¹⁴Jesucristo marĩrẽ bu'iri da'rebo'quere curusapũ wẽrĩ wapayecũ niwĩ. Tojo weecã, Õ'acũ Abrahãrẽ judío masã nitirã quẽ'rãrẽ “Tojo weeguti” nĩ'que queorota wa'acaro niwũ. Jesucristore ejõpeocã, narẽ Abrahãrẽ weronjõ “Añurã, bu'iri marĩrã nima”, ni i'asami. Tojo weegu cũ nĩ'caronjõta weesami. Nipe'tirã Jesucristore ejõpeorãrẽ Espĩritu Santure o'õsami.

Õ'acũ Abrahãrẽ, Moisére cũ ucũ'que ni'i

¹⁵Ni'cãrõacãrẽ masã na weewuaseno-jõrẽ musãrẽ ni'cã queose o'oguti. Masã “A'tiro weerã” ni, wiorã tiro papera apoyusama. Be'ro na tere apõca be'ro ne ni'cũ “Ti pũrĩrẽ cõ'acã'ña, a'tiro ojanemoña”, nĩmasĩtisami. ¹⁶Õ'acũ cũ Abrahãrẽ nĩ'que a'te weronjõta niwũ. A'tiro nicũ niwĩ: “A'ti turicjãrãrẽ mu'ũ pãrãmi nituriagũpũ me'rã añurõ weeguti”, nicũ niwĩ. “Mu'ũ pãrãmerã nituriarã pãjãrã me'rã añurõ weeguti”, niticũ niwĩ. Mejõ “Mu'ũ pãrãmi nituriagu ni'cũ me'rã dia'cũ weeguti”, nicũ niwĩ. Tojo nĩgũ, Jesucristore ucũgũ weecu niwĩ. ¹⁷Yu'ũ musãrẽ nise a'tiro

nirõ wee'e. Õ'acũ Abrahãrẽ nicũ niwĩ: “Masã yu'ũre ejõpeorã yu'rũrãsama. Na yu'ũ me'rã añurõ nirãsama”, nicũ niwĩ. Be'ropũ cuatrocientos treinta cũ'marĩ be'ro Õ'acũ cũ dutisere Moisére cũucũ niwĩ. Tere cũũgũ, “Todũporopũ Abrahãrẽ 'Yu'ũ tojo weeguti' nĩ'que wapamarĩõsa'a”, niticũ niwĩ. ¹⁸Marĩ Moisé cũ oja'quere weecã, Õ'acũ me'rã añurõ nita basiocãma, Õ'acũ Abrahãrẽ todũporopũ nĩ'que wapamarĩbopã. Tojo niwe'e. Õ'acũ Abrahãrẽ ma'fgũ, “Cũ tojo weeguti” nĩ'quere queoro weecu niwĩ. “Nipe'tirã mu'ũ weronjõ ejõpeorãrẽ yu'rũoguti”, nicũ niwĩ.

¹⁹To pũricãrẽ ¿de'ro weegu Õ'acũ Moisére sõ'onĩ'que dutisere cũupari? A'tiro ni'i. Marĩrẽ “Ña'arã ni'i, bu'iri cõo'o” ni masĩdutigu cũucũ niwĩ. Õ'acũ tere Abrahã pãrãmi nituriagu Jesucristo a'tiri curapũ cũutõocũ niwĩ. Jesucristo me'rã Õ'acũ “A'ti turicjãrãrẽ añurõ weeguti” nĩ'que queoro wa'awũ. Te dutisere Õ'acũ cũrẽ wereco'terã u'musecjãrã me'rã Moisére weredutio'ocũ niwĩ. Moisé pe'e quẽ'rã tere tu'ogũ, wereturiacu niwĩ masãpũre tja. ²⁰Abrahã pe'ere Õ'acũ añurõ weeatjere ãpẽrãrẽ weredutio'otimigũ, cũ basuta werecu niwĩ. Tojo weero Õ'acũ Abrahãrẽ nĩ'que pe'e Moisére nĩ'que yu'ruoro wapatiyu'rũnũ'cãcarõ niwũ.

²¹To pũricãrẽ Abrahãrẽ cũ nĩ'que wapatiyu'rũnũ'cãcã, ¿Moisére cũ duti'que pe'e wapamarĩpari? Niticarõ niwũ. Masã nipe'tise Moisé cũ dutisere weeta basiocãma, marĩrẽ Õ'acũ me'rã añurõ nita basio nibopã. Basioticarõ niwũ. ²²Õ'acũ ye queti ojãca pũrĩpũ a'tiro ojanocarõ niwũ: “Nipe'tirã masã ña'arã nima. Bu'iritirã nima”, niwũ. Tojo weero Õ'acũ Abrahãrẽ cũ duporopũ nĩ'que wa'a'a. A'tiro nicũ niwĩ: “Mu'ũ weronjõ ejõpeosiruturãrẽ 'Añurã nima', ni i'agũti”, nicũ niwĩ. Tojo

weegu Õ'acū Jesucristore ējōpeorārē bu'iri da'reno'bo'quere yu'ruosami.

²³Marī Jesucristore ējōpeose dūporo cūrē ējōpeoatjere co'terānojōta Moisé cū duti'que doca nīni'cārā niwū. Moisé dutisere weepe'osi'rīmirā, nipe'tisere weepōtēoticārā niwū. ²⁴Moisé dutise me'rā Õ'acū marīrē “Ña'arā ni'i” ni masīdutiḡ cūcu niwī. Tere masīrā, marī “¿De'ro wee ña'arō nisere du'urāsari?” niato nīḡ cūcu niwī. Be'ro Jesucristo a'ticā, marī a'tere masīcārā niwū. “Cūrē ējōpeorā, Õ'acū me'rā añurō nīmasīsa'a”, nicārā niwū.

²⁵Ni'cārōacārē marī Jesucristore ējōpeoritero ni'i. Tojo weerā Moisé dutise doca niwe'le majā.

²⁶Marī nipe'tirā Jesucristore ējōpeose me'rā Õ'acū pō'rā ni'i. ²⁷Jesucristore ējōpeotjīarā, wāmeyeno'cārā niwū. Mūsā quē'rārē cū weronojō niseticā weecu niwī. ²⁸Õ'acū nipe'tirā cū macū Jesucristore ējōpeorārē yu'ruosami. Judío masārē, judío masā nitirārē yu'ruosami. Tojo nicā āpērārē da'rawā'ñaco'terārē, da'racō'tetirārē yu'ruosami. Ūmuarē, numiarē ni'cārōnojō yu'ruosami. Marī nipe'tirāpūta Jesucristore ējōpeorā dūcawatise moo'o. ²⁹Marī Jesucristo yarā ni'i. Tojo weerā Abrahā pārāmerā nituriarā waro ni'i. Õ'acū Abrahārē ni'caronjōta marīrē weegusami. Abrahā wee'caronjō ējōpeocā, marīrē yu'ruogusami.

4 Mūsārē queose me'rā weren-emogūti. Wī'magū cū pacu cūuatjere ñe'ecajū masātu'ajatimigū, maata ñe'etisami. Nipe'tise cū ye nimicā, da'racō'tegū weronojō nisami. ²Āpērā masā cūrē co'tesama. Cū na dutise doca nisami. Cū ye niatje quē'rārē i'anurūbosasama. Cū pacu cū wērise dūporo ni'cā nūmū tere wiatji nūmūrē besesami. “Ti nūmū ejacā, nipe'tisere yu'cū macūrē wiaya”, nisami.

Tojo weerā ti nūmū nicā, nipe'tisere cūrē wiape'ocā'sama. Tere wiāca be'ro cū da'racō'tegū weronojō nitisami majā. ³Marī quē'rā Jesucristore ējōpeose dūporo marī ñēcūsumūa weemujāti'quere wéerā, ā'rī weronojō nīni'cārā niwū yujupū. Te dutise me'rā nīrā, āpērārē da'rawā'ñaco'terā weronojō nicārā niwū. ⁴Tojo nimicā, Õ'acū pe'e cū queoca nūmū nicā, queoro a'ti turipūre cū macūrē o'ócu niwī. Cū Õ'acū macū nimigū, ni'cō numiopūre bajuacu niwī. Cū judío masū nīḡ, Moisé dutise doca nicu niwī. ⁵Moisé dutise doca nīrārē yu'ruweticā ūagu, Õ'acū cū macūrē o'ócu niwī. Narē yu'ruogū, Jesucristo curusapū wēri'cu niwī. Õ'acū pō'rā wa'adutiḡ marīrē tojo weecu niwī. ⁶Õ'acū marīrē yu'cū pō'rā nitojama nīḡ, marīrē cū macū me'rā Espīritu Santure o'ócu niwī. Tojo weerā Õ'acūrē “Pacu”, pisumasī'i. ⁷Marī Jesucristo yu'ruono'cārā niyurā, āpērārē da'racō'terā weronojō niwe'le majā. Ni'cārōacārē Õ'acū pō'rā nitoja'a. Tojo weerā nipe'tise cū o'oa'tjere ñe'erāsa'a.

Pablo Galaciacjārārē na Jesucristore ējōpeodu'usi'ricā tu'ogu cū wācūque'ti'que ni'i

⁸Mūsā todūporopūre Õ'acūrē masīcārā niwū. Āpērānojōrē ējōpeocārā niwū. Narē Õ'acūrē weronojō i'acārā niwā. Narē ējōpeorā, na dutise doca niwā'ñarā weronojō nicārā niwū. Mūsā ējōpeo'cārā Õ'acū mejēta nicārā niwā. ⁹Ni'cārōacārē mūsā Õ'acūrē masī'i. Cū pe'e mūsārē masīmū'tācu niwī. Cūrē ējōpeoca be'ro todūporopū mūsā ējōpeo'quere du'ucā'cārā niwū. Mūsā ējōpeomū'tā'que mejō nise ni'i. Wapamarī'i. Ni'cārōacārē Moisé dutisere wéerā, mūsā ējōpeomū'tā'quere ējōpeorā weronojō weerā weesa'a.

¿Toduporopu da'rawā'ñaco'te'cārā weronojō nisi'rīsari tja? ¹⁰Musā a'tiro wācūmisa'a. “Judío masā weewuasenojōrē ticuse bosenuwūi cuorā, yu'rurāsa'a”, nimisa'a. Tere wācūrā, soowhase nūmūrīrē, ma'ma mujīpūrē, no'o bosenuwūi nisenojōrē weesa'a. ¹¹¿Yu'u musārē mejō waro bu'epari? nigū, ña'arō tu'oña'sa'a.

¹²Acawererā, yu'u musā a'tiro weecā hasa'a. Musā judío masā nitirā Moisé dutisere weeticārā niwū. Yu'u quē'rā musā weronojō te dutisere weewe'e majā. Ni'cārōacārē masī'i. Jesucristore ējōpeose me'rā dia'cū marī yu'rurāsa'a. Tojo weegu judío masū nimigū, Jesucristore ējōpeogu, Moisé dutisere du'ucā'wū. Yu'u weronojō musā weecā hasā'a. Yu'u musārē toduporopu bu'ecā, yu'ure ne ña'arō weetimiwūba. ¹³Musā masīsa'a. Yu'u dutitijagū, musā tiropure Jesucristo masārē yu'rūose quetire bu'ewu. ¹⁴Yu'u dutiticā, musārē diasā niwū. Musā yu'u dutiwi'i nimicā, yabitiwū. A'tiro pe'e weewu. Ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu u'musepu nigūrē weronojō pōtērime'rīcā'wū. Jesucristore musā ñe'ebocarō weronojō yu'ure añurō weewu.

¹⁵Musā toduporopu yu'u me'rā e'catimi'que ¿de'ro wa'ari? Musā titare yu'ure ma'lrā, musā weetamuta basioro weebopā. No'o musā ye caperiputa yu'ure tuwee o'osājābopā. ¹⁶¿Yu'u di-acjū werese ye bu'iri yu'ure i'atu'tirā weeti? ¿Diacjū nisere tu'osi'rītisari?

¹⁷Musārē mejēcā bu'esijari masā yu'u weronojō añusere uasārā mejēta weesama. Musārē na añurō ucūta'sasama. Yu'u me'rā pe'e e'catidutitirā tojo weesama. Tojo nicā na bu'ese pe'ere sirutuato nīrā tojo weesama. ¹⁸Āpērā musārē weetamucā, añu nisa'a. Añurō weesi'rīse me'rā weetamucāma, añu nisa'a. Weetamurā wee'e nīrā, tojo

weetamunu'cūcā'to. Yu'u topu nicā dia'cū weetamuta'saticā'to. ¹⁹Yu'u me'rā musā tu'satimicā, yu'u pō'rārē weronojō ma'i'i. Musārē wācūgū, pūrō bujaweti'i. Ni'cō nijīpaco co macūrē wuatji dūporocā pūrīse pi'etisamo. Co weronojōta yu'u quē'rā musā Jesucristore ējōpeocā uasāgū, pūrō pi'eti'i. Musā Jesucristo weronojō nisetica be'ropu ejerisājāgūti. ²⁰Yu'u musārē werenemoacju musā tiropu nicā'sī'rīmisa'a. Yu'u yoaropu nigū, de'ro weebosau.

Puarā numia Agar, Sara ye queti ni'i

²¹Musā a'tiro wācūmisa'a. “Moisé dutisere wéerā, Ō'acū me'rā añurō nicā'rāsa'a”, nimisa'a. Tojo wācūmirā, Moisé dutisere queoro masītisa'a. Queoro masīrā pūrīcā, musā wācūrōnojō wācūtibopā. ²²Moisé cū basuta Abrahā yere a'tiro ojacu niwī. Abrahā puarā umua pō'rāticu niwī. Ni'cūrē Agar wāmetigo cūrē da'raco'tego me'rā pō'rāticu niwī. Apīrē cū nūmodiácjū Sara me'rā pō'rāticu niwī.

²³Agar āpērā numia weronojōta wī'magū boca, pō'rātico niwō. Sara pe'ema bucuo waro niyucā, wī'magū bocata basioticarō niwū. Ō'acū weetamuse me'rā core wī'magū bocata basiocā weecu niwī. Cū Abrahārē nicu niwī: “Mu'u nūmo ni'cū pō'rātigosamo”, nicu niwī. Cū nī'caronojōta wī'magū pō'rātico niwō. ²⁴⁻²⁵A'tiro wee'que me'rā marī masī'i. Na puarā numia Ō'acū cū puaro dutise marīrē cūu'que weronojō ni'i. Agar ūrūgū Sināi wāmeticju queose weronojō nimo. Tigupu Ō'acū Moisére dutise cūucu niwī. Tigu Arabia di'tapu nisa'a. Agar macū cū paco da'raco'tego niyucā, cū quē'rā da'raco'tegu nicu niwī. Ti curuapu bajuasiruturā nipe'tirā da'raco'terā nima. Āpērā dutisere

weewā'ñaco'tema. Apeyema tja a'tocatero Jerusalépure añurō Moisé dutisere weerá nisama. Agar ti macārē queose weronjō nimo. Nipe'tirā Moisé dutisere weerá Agar ya curuacjārā weronjō da'racō'terā nima. Tojo weerā na Moisé dutise doca nima.

²⁶ Sara pe'e a'tiro nimo. Jesucristore ējōpeorā queose weronjō nimo. Co Abrahā nūmodiácjū nico niwō. Cūrē da'racō'tego mejēta nico niwō. Marī Jesucristore ējōpeorā co weronjō ni'i. Moisé cū dutise doca niwe'e. Tojo nicā co Jerusalé u'musepu nirī macā queose weronjō nimo. Ti macā marī Jesucristore ējōpeorā niatji macā ni'i. ²⁷ Ō'acū ye queti ojáca pūrīpu Isaía cū oja'que a'tiro ni'i:

Numio, mū'u pō'rā marīmigō, e'catiya. Wī'marā na wuarā pūrīse tū'oña'sere tū'oña'timigō, e'catiya.

Mū'u pō'rāmarīmicā, be'ropure mū'u pārāmerā pājārā nirāsama.

Apego, marāpu me'rā nigō nemorō pārāmerātigosa'a, ni ojacu niwī.

A'te oja'que a'tiro nisi'rīrō wee'e. Jesucristore ējōpeorā Moisé dutisere weerā nemorō pājārā nirāsama.

²⁸ Acawererā, marī Sara macū Isaa weronjō ni'i. Ō'acū Abrahārē ní'caronjōta Sara Isaare wuaco niwō. Marīrē Ō'acū cūrē ní'caronjōta cū pō'rā wa'acā weemi. ²⁹ Duporopure Sara macū Espírītu Santu tutuaro me'rā bajuacu niwī. Da'racō'tego macū Ismae cūrē i'atu'ticu niwī. A'tocatero quē'rārē tojota ni'i. Moisé dutisere weeri masā marī Jesucristore ējōpeorārē i'atu'tisama.

³⁰ Ō'acū ye queti ojáca pūrīpu Ismae, Isaa ye cjasere a'tiro ojano'caro niwū: “Da'racō'tego macū cū pacu cūosere ñe'etisami. Cū nūmodiácjū me'rā pō'rāti'cu pe'e ñe'egūsami. Tojo weegu da'racō'tegore co macū me'rāta cō'aó'ocā'ña”, ni ojano'caro niwū.

³¹ Tojo weerā yū'u acawererā, marī Jesucristore ējōpeorā Sara pārāmerā nituriarā ni'i. Da'racō'tego pārāmerā mejēta ni'i. Sara macū cū pacu yere ñe'e'caro weronjōta marī Ō'acū cū pō'rārē o'otjere ñe'erāsa'a.

Moisé dutise doca ninemotićā'ña nise ni'i

5 Jesucristo marīrē marī ñecūsūmua weemūjāti'que doca ní'cārārē yū'rūocu niwī. Ō'acū pō'rā wa'adutigu marīrē ña'arō wee'quere wēri wapayebosacu niwī. Marīrē toduporopure peje dutise nicaro niwū. Ní'cārōacārē Jesucristore ējōpeorā majā titapu ní'caronjō niwe'e. Nisoori masā mūsārē a'tiro nibosama. “Ō'acū me'rā añurō nisi'rīrā, Moisé dutisere weeya”, nibosama. Tojo nicā, tū'otićā'ña. Tere weeticā'ña. Mūsā tere wéérā, da'racō'terā weronjō wa'arāsa'a tja.

² Tū'oña'rē mūsā. Yū'u mūsārē wereguti. Mūsā “Ō'rēcju yapa caserore yejecō'ase me'rā Ō'acū ūsārē yū'ruogusami”, niticā'ña. Mūsā tojo nicā, mūsārē Jesucristo wēribosa'que ne wapamarīrōsa'a. ³ Mūsārē ninemogūti. Tojo wācūsetirā pūrīcā nipe'tise Moisé cū dutisere weepe'ocā'ña. Ní'cārē weemaacusiaticā'ña. ⁴ Mūsā Moisé dutise me'rā yū'rūrāsa'a nírā, Jesucristore du'rūrā wee'e. Cū ma'ise me'rā mūsārē añurō weebo'quere bajuriorā wee'e. ⁵ Ūsā mūsā weronjō wācūwe'e. Espírītu Santu weetamurō me'rā a'tiro wācū'u. Ō'acū marīrē “Jesucristore ējōpeose me'rā añurā nima”, nigūsami. Tojo niatjere ējōpeose me'rā yucue'e. ⁶ Marī Jesucristo yarā ni'i. Ō'acū i'orōpūre ō'rēcju yapa caserore yejecō'ano'se, yejecō'ano'tise wapamarī'i. Marī Jesucristore ējōpeotjārā, āpērārē ma'i'i. Te pūrīcā wapati'i.

⁷Musā Jesucristore ējōpeoca be'ro cūrē añurō siruturā weemiwū. ¿Noa musārē diačjū ējōpeomi'quere weremaasoomitito? ⁸A'tema Ō'acūrē dióticā'ña. Cū dojorētipī. Cúta musārē Jesucristore ējōpeocā weecu niwī. ⁹Masā na ucūwase a'tiro ni'i: "Pá bucuacā weese cārōacā morēmicā, nipe'tiro pápu se'sa wa'asa'a." Mejēcā weremaasoošijari masā a'te weronojō nisama. Na bu'ese na pejetirācā nimicā, pá bucuacā weese weronojō bucuawā'cārō wee'e. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorārē dojorēwā'cārā weema. ¹⁰Na tojo weesere yu'u wācūque'tiwe'e. Musā quē'rā yu'u weronojō Jesucristore ējōpeorā ni'i. Tojo weerā musā, yu'u tu'oña'cā, yu'u weronojō weerāsa'a. Musārē dojorēsī'rīse wa'asome. Ō'acū musārē dojorēsī'rīgūnojōrē bu'iri da'regusami.

¹¹Acawererā, āpērā yu'ure a'tiro nisama: "Pablo masārē 'Ō'acū me'rā añurō nīsī'rīrā, a'tiro weeya' nimi. Ō'rēcju yapa caserore yejēcō'aña nisere bu'ecusiagu weemi", nisama. Na tojo nima'acārā weema. Yu'u tojo nicāma, judío masā yu'ure ña'arō weetibosama. Yu'u Jesucristo curusapu wērīse me'rā yu'rurāsa'a nise dia'cūrē were'e. Te ye bu'iri yu'ure ña'arō weema. ¹²Musā Jesucristore ējōpeorārē dojorēcusiasama. Musārē dojorērārē a'tiro weecā uasa'a. Na musā tirore ne ninemotīcā'to.

¹³Acawererā, Ō'acū musārē Moisé dutise doca niato nígū mejēta cūucu niwī. Musā "Moisé dutise doca niwe'e" nimirā, "No'o ūsā ña'arō uaripejasere weerāti", niticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Āpērārē ma'írā, weetamuña. ¹⁴Marī Moisé dutise nipe'tisere ni'cārōputa neonu'cōmasī'i. A'tiro ni'i: "Marī basu ma'irōnojōta āpērā quē'rārē ma'irōua'a", ni'i. ¹⁵Musā a'merī ma'iti, a'metu'ti, ucjarā pūrīcā, wal'icūrā

a'mequērā weronojō weerā wee'e. Musā basuta ducawati, masāpe'tirā weerāsa'a. Tojo wa'ari nírā, tu'omasī, nisetiya.

Espíritu Santu weedutisere weeroua'a nise ni'i

¹⁶Musārē a'tiro wereguti. Espiritu Santu musārē weedutironojōta weentu'cūcā'ña. Musā tojo wéerā, ña'ase musā uaripejasere weesome. ¹⁷Marī ña'arō weesī'rīse, marī uaro weese ni'i. Espiritu Santu cū uase mejēta ni'i. Te ni'cārōnojō niwe'e. Espiritu Santu cū weedutise añuse ni'i. Ña'arō weesī'rī, uaripejase niwe'e. A'te púaperi a'mequē'e. Tojo weerā marī añurō weesī'rīmirā, weetisa'a. Espiritu Santu cū uasere wéerā, ña'arō uaripejase pe'ere weewe'e. ¹⁸Marīrē Espiritu Santu su'ori añurō weeseticā, "Moisé dutise me'rā marī yu'rurāsa'a", ni wācūtisa'a majā.

¹⁹No'o ña'arō wee uaripejasere maata masīno'o. Tere wéerā, a'tiro weesama. Na nūmosānumia, na marāpusumua nitirārē a'metārāsama. Ña'ase bujicā'sama. Na nipe'tise ña'ase uaripejasere ne bopoyase marīrō weesama. ²⁰Ō'acū mejētare, āpērānojōrē ējōpeosama. Tu'oña'rī masā yai weesenojōrē weesama. Ī'atu'tisama. A'merī wapasama. Āpērārē doesama. Sajatiro weemicā, uayasama. Na tu'sase dia'cūrē weecā'sama. Na ye se'sarore wācūsama. Na ni'cārō me'rā a'merī nimi'cārā ducawatisama. ²¹Uosepija nisama. Masārē wējēcō'asama. Que'asama. Que'arā, ña'arō weesere yu'rūoquejocā'sama. Tojo nicā apeye peje a'te weronojō weenemosama. Musārē toduporopu ni'caronojōta werenemogūti tja. No'o tenojōrē weesetiḡunojō Ō'acū wiogu nirōpu u'musepu wa'asome.

²²Espiritu Santu pe'e marīrē su'ori a'tiro weeseticā weesami. Āpērārē

ma'isa'a. E'catise cʉosa'a. Marí ya ejeripō'rāpu añurō tu'õña'sa'a. Marirē ña'arō weecā, uatisa'a. Āpērārē pajaña'sa'a. Narē añurō weesa'a. Queoro, diacjū weeme'l'ricā'sa'a. ²³“Āpērā yu'rʉoro ni'i”, ni tu'õña'tisa'a. Ña'arō weesere weesi'rimirā, weetisa'a. A'te Espiritu Santu me'rā weese añuse dia'cū ni'i. Tojo weero a'tere ne ni'cārō dutiro “Weeticā'ña” ni cā'mota'aro marí'i. ²⁴Marí Jesucristo yarā nitjiarā, ña'arō ʉaripeja niseti'quere du'ucā'a majā.

²⁵Espiritu Santu marirē Ō'acū me'rā ninu'cūcā weemi. Tojo weerā Espiritu Santu weedutironojōta weesetiroua'a. ²⁶Marí “Āpērā yu'rʉoro ni'i” nise me'rā narē uacā weeticā'rā. “Na yu'rʉoro ni'i”, niticā'rā. A'merí ʉoticā'rā.

Pablo a'merí weetamudutise ni'i

6 Acawererā, ni'cū Jesucristore ējōpeogu apetero ña'arō weebosami. Cū tojo weecā, Jesucristore añurō ējōpeorānojō cūrē weetamuña. Cūrē “Ña'arō weesere du'uyā”, niña. Ō'acūrē acobojose sēridutiya. Tere weetamurā, pajaña'se me'rā weeya. Musā quē'rā ña'arō weeri nírā, musā yere wācūnurāña. ²Musā āpērārē no'o mejēcā wa'acā, a'merí weetamuña. Tojo weerā Jesucristo dutisere queoro weerāsa'a.

³Apetero ni'cū “Yu'u āpērā yu'rʉoro ni'i”, ni wācūsami. Cū āpērā yu'rʉoro nitimigū, mejō waro wācūma'acā'sami. Tojo nígū, cū basuta nisoogu weemi. ⁴Marínucū ¿añurō weemiti yu'u? nígū, marí weesere beseroua'a. Añurō wéeca be'ro “Āpērā yu'rʉoro añurō weepā” niró marirō marí ye pe'ere e'catiroua'a. ⁵Marí ni'cārērā marí weel'quere Ō'acūrē yu'tirāsa'a. Tojo weerā marínucū cū cūu'quere weeroua'a. ⁶Musā Jesucristo ye queti bu'erārē weetamuña. Musā cʉosere narē ducawaaya.

⁷Musā a'tere masīña. Ō'acūrē ña'arō bujicā'a, cūrē ña'arō weedu'tita basiowe'e. “Ō'acū yu'u ña'arō weecā, bu'iri da'reesome”, ni wācūticā'ña. Musārē queose me'rā wereguti. Marí otese dūca otecā, marí ote'quenojōta pī'rī ducatisa'a. Marí weesetise quē'rā te weronojō ni'i. Marí weesetironojōta mejārōta tja bocarāsa'a. ⁸Ni'cū ña'arō ʉaripejasere weegunojō ña'asere bocagusami. Ō'acū cūrē bu'iri da're bajuriogusami. Apí Espiritu Santu ʉaronojō weegú pe'e añusere bocagusami. Cū Ō'acū tiropu catinu'cūcūsami. ⁹Tojo weerā añusere wéerā, marí caributiticā'rā. Marí caributiticā, Ō'acū añusere queoro marirē o'ogusami. ¹⁰Tojo weerā nipe'tirārē marí pōtēorō añurō weerā. Jesucristore ējōpeorā pe'ere añurō weeyu'rʉnu'cārā.

Pablo weret'uo'que ni'i

¹¹Musārē añurō i'adutigu pacase ojaguti. A'te nitʉose daripure yu'u basuta oja'a. ¹²Musārē ō'rēcju yapa caserore yejecō'adutiri masā narē āpērā añurō wācūcā ʉarā, tojo weedutisama. Marí Jesucristo curusapu yu'rʉose quetire bu'ecā, judío masā marirē tu'ti, ña'arō weema. Na te pe'ere ʉatirā, musārē tojo yejecō'adutisama. ¹³Na yejecō'adutiri masāmaricā nipe'tise Moisé dutisere weepe'otima. Tojo weepe'otimirā, musārē yejecō'adutima. Na a'tiro nīsī'rīrā, tojo weesama. “Ūsāta Galacia di'tacjārārē Moisé dutisere weecā weepu” nīsī'rīrā, tojo dutisama. ¹⁴Yu'u pūrīcā na weronojō niwe'e. Jesucristo marirē yu'rʉogu curusapu wērī'que pe'ere were'e. Yu'ʉre “Āpērā yu'rʉoro nimi” niato nígū mejēta were'e. Yu'u Jesucristo wērīse me'rā a'ti turicjārā na ʉaripejasere du'ucā'wū. Yu'u tere wācūnurūwe'e majā. ¹⁵Ō'acū i'orōpure ō'rēcju yapa

caserore yejecō'ano'se, yejecō'ano'tise wapamarī'i. Marī Jesucristore ējōpeose, tojo nicā marī ña'arō weeseti'quere ducayuse pūrīcā wapati'i. ¹⁶Nipe'tise yu'u bu'e'quere weesiruturārē Ō'acū na ye ejeripō'rārīpū ejerisājācā weeato. Narē pajaña'to. Nipe'tirā cū yarārē tojo weeato.

¹⁷Yu'u Jesucristo ye quetire bu'ecā, na yu'ure tārā, cāmida're'que wā'ña'a.

Na tojo wee'que me'rā Jesucristore yu'u da'raco'tesere ī'o'o. Tojo weerā ni'cācā me'rā ne ni'cū yu'ure caribonemotīcā'to. Yu'u bu'esere ucū maasonemotīcā'to.

¹⁸Marī wioḡu Jesucristo musā nipe'tirārē añurō weeato. Musārē yu'u acawererārē weronojō ma'i'i.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Éfesocjārārē ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo a'ti pūrīrē bu'iri da'reri wi'ipu nígū, ojacu niwī. Apetero weegu Romapu nígū, jagu ojapī.

A'ti pūrīrē Ō'acū cū weesi'ri'caronojōta cū uaritero nicā, nipe'tirārē, nipe'tisere Jesucristo doca tojacā weegusami nisere ojacu niwī. Tojo nicā judío masā, judío masā nitirārē Jesucristo me'rā ni'cā upūta nima nisere ojacu niwī. Musā weesetisere ni'cā wi'icjārā Ō'acū ya curuacjārā weronjō weeroa'a nisere ojacu niwī. Ūa'arō weesere cā'mota'aroua'a nisere ojacu niwī.

Pablo Jesucristore ějōpeori curuacjārā Éfesopu nirārē oja'que ni'i

1 Yū'u Pablo Jesucristo besecú'ucu ni'i. Cū yū'are Ō'acū u'a'caronjōta cū ye quetire wereditigu cūuwī. Musā Ō'acū yarārē, Éfesopu nirārē añuduti'i. Musā Jesucristore ějōpeonu'cū'u.

²Musārē Ō'acū marī pacu, Jesucristo marī wioгу añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Cristo me'rā Ō'acū marīrē añurō wee'que ni'i

³Ō'acū, marī wioгу Jesucristo pacure e'catise o'orā. Cristo yarā niyucā, Ō'acū marīrē añurō weecu niwī. Marīrē ma'ígū, nipe'tise u'musepu ejeripō'rā cjase añusere o'ocu niwī.

⁴A'ti turi weese dūporo cū marīrē beseyutojacu niwī. Cristore ějōpeorā cū yarā sājārāsama ni wācūgū, tojo besecu niwī. Marīrē cū i'orōpūre añurā, bu'iri moorā niato nígū tojo weecu niwī. ⁵Dūporopu cū marīrē ma'ígū, cū pō'rā wa'arāsama, nitojacu niwī. Jesucristore

ějōpeoato nígū marīrē tojo weecu niwī. Tere weégu, cū weesi'ri'caronjōta weecu niwī. ⁶Cū macū cū uputu ma'ígū me'rā marīrē añurō weecu niwī. Tojo weerā cū marīrē añurō wee'quere wācūrā, cūrē e'catipeonu'cū'u. ⁷⁻⁸Ō'acū marīrē uputu ma'ígū, cū macūrē o'ocu niwī. Cū curusapu wērise me'rā, cū ye dí o'maburose me'rā marī ūa'arō wee'que wapare wapayecu niwī. Te me'rā Ō'acū marī ūa'arō wee'quere acobojocu niwī. Marīrē añurō weégu, tojo weecu niwī. Cū marīrē añurō weesere masiāto nígū masisere, tu'omasisere marīrē o'oyu'rūmajācu niwī. ⁹Marīrē cū weesi'ri'que, todūporo masino'ña marī'quere masicā weecu niwī. Cū Jesucristo wērise me'rā cū yarārē “Añurō weetu'ajanu'cōgūti” ní'quere masicā weecu niwī. ¹⁰A'ti u'muco pe'ticā, nipe'tise Ō'acū “A'tiro wa'arosa'a” ní'caronjōta wa'arosa'a. Tojo wa'acā, cū u'a'caronjōta weegusami. A'tiro weegusami. Cū nipe'tirā u'musepu nirā, a'ti nucūcāpu nirārē Cristore na dūpoā sōrōgūsami.

¹¹Ō'acū marīrē Jesucristo me'rā ni'cārō me'rā nidutigu dūporopu beseyucu niwī. Marīrē cū “O'ogūti” ní'quere ñe'edutigu tojo weecu niwī. A'te nipe'tise cū “Weegūti” nise cū wācūyu'quepu ni'i. Cū nipe'tise añutu'sa'a nisere weesami. ¹²Cū a'tiro weégu, ūsā Cristore ějōpeomu'tārārē añurō weecā uagu besecu niwī. Ūsā añurō weese me'rā masā cū Ō'acū nise pacare añurō wācūato nígū tojo besecu niwī. ¹³Cristo curusapu wēri'que me'rā musā quē'rā Ō'acū yarā wa'awu. Musā diacjū cjase Cristo ye quetire tu'orā, cūrē ějōpeowu. Cū ye queti a'tiro ni'i. Marī pecame'epu wa'abo'cārārē yu'rāweticā weecu niwī. Cūrē ějōpeocā, Ō'acū musārē cū yarā tojacā weecu niwī. Yarā nima nisere i'osi'rigū, musārē Espiritu Santure o'ócu niwī.

Espíritu Santu Õ'acũ “Musārē o'oguti” nĩ'cuta nimi. ¹⁴ Õ'acũ Espíritu Santure marĩrē o'otojacu niwĩ. Tojo weerā marĩ masĩ'i. Diacjũta nipe'tise cũ “O'oguti” nĩ'quere o'ogusami. Cũ o'omatjere yucuerā wee'e. Cũ yarā nipe'tirā ña'arō weeseti nimi'cārārē yu'ruwetipe'ticā weegusami. Tojo weeca be'ro cũ “O'oguti” nĩ'quere o'ogusami. Cũ tojo weecā ï'arā, masā Õ'acūrē “Añubutiagu nimi”, nirāsama.

Pablo Éfesocjārārē sērĩbosase ni'i

¹⁵⁻¹⁶ Yu'u musā añurō weesere masĩ'i. Musā marĩ wioqu Jesure ējōpeo'o. Tojo nicā nipe'tirā Õ'acũ yarārē ma'ĩ'i. Musā tojo weecā wācũgũ, yu'u Õ'acūrē sērĩbosasetirinucũ cūrē e'catise o'onu'cũ'u. ¹⁷ Õ'acũ, marĩ wioqu Jesucristo pacu añubutiagu nimi. Cūrē musā ye niatjere a'tiro sērĩbosa'a: “Õ'acũ, Espíritu Santu tu'omasise o'oato narē. Mu'u ye cjasere añurō ï'oato. Nemorō mu'arē masĩdutigu tojo weeato. ¹⁸ Õ'acũ, na tu'oña'rōpu mu'u ye cjasere masicā weeya. Mu'u narē añurō weesĩ'rigũ besecu niwũ. Nipe'tirā mu'u yarārē añubutiasere o'ogusa'a. A'tere narē añurō masicā weeya. ¹⁹⁻²⁰ Mu'u tutuayurũgu ni'i. Mu'u tutuase ne pe'tisome. Te me'rā ũsā Jesucristore ējōpeorārē ducayugu wee'e. Mu'u tojo weesere narē masicā weeya”, ni sērĩbosa'a. Õ'acũ tutuase a'tiro ni'i. Cũ, cũ tutuase me'rā Cristo wērĩ'capure masācā weecu niwĩ. Cũ masāmujáaca be'ro cūrē cũ tiro u'musepu wioqu dujiri cūmurō diacjũ pe'e dupocu niwĩ. Cũ tutuase me'rāta cũ ñaronojō marĩrē ducayugu weemi. ²¹ Õ'acũ Cristore a'tiro weecu niwĩ. Nipe'tirā a'ti nucũcāpu nĩrā, u'musepu nĩrā, na wiorārē, no'o āpērārē dutirānojōrē na bu'ipũ tojacā weecu niwĩ. A'ti u'mucopũ, ape u'mucopũre tojota weenu'cũcūsami. ²² Õ'acũ nipe'tisere, nipe'tirārē Cristo

doca tojacā weecu niwĩ. Tojo nicā nipe'tirā Cristore ējōpeose cururicjārā dupoá sōrōcu niwĩ. ²³ Nipe'tirā cūrē ējōpeose cururicjārā ni'cā curua nima. Ti curuacjārā cũ upũ weronojō nima. Tojo nicā Jesucristota nipe'tiropũ nibi'acā'sami. Cūrē ējōpeose cururicjārā cũ ñaro weemasīma. Tojo weero narē añurō weemasise du'sawe'e.

Õ'acũ marĩrē ma'igũ yu'ruo'que ni'i

2 Toduporopũ Cristore ējōpeose duporo musā ña'arō weecārā niwũ. Musā ña'arō wee'que bu'iri Õ'acũ ï'orōpũre wērĩ'cārā weronojō nicārā niwũ. ² Āpērā a'ti turicjārā weronojō ña'arō weenu'cũcārā niwũ. Wātĩa wioqu ñaronojō weecārā niwũ. Cũ a'ti turicjārā Õ'acūrē yu'ruñũ'cārārē dutigu nimi. ³ Toduporo marĩ nipe'tirā tojota ña'arō weenu'cũwũ. Ña'arō weesĩ'rĩsere ñaripejawũ. Marĩ no'o ñaro weesĩ'rĩsenojōrē, ña'arō wācūsenojōrē weewũ. Tojo weerā marĩ quē'rā Õ'acūrē bu'iri da'reno'bopā. Āpērārē pecame'epũ cō'a, bu'iri da'rero weronojō da'reno'bopā. ⁴ Cũ pe'e marĩrē uputu ma'igũ, pajaña'se cuoyu'ruawĩ. ⁵ Marĩ ña'arō wee'que bu'iri Õ'acũ marĩrē “Wērĩ'cārā weronojō nima”, ni ï'awĩ. Cristore ējōpeoca be'ro marĩrē “Cristo me'rā ni'cārō me'rā nima”, ni ï'asami. Cũ Cristore masō'caronojōta marĩ quē'rārē catise pe'titiserē o'ocu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ marĩrē pajaña'gũ, ña'arā nimi'cārārē yu'ruocu niwĩ. ⁶ Õ'acũ Jesucristore masō'cu niwĩ. Cūrē masō'caronojōta marĩ Jesucristo yarārē masāmujāa'cārā weronojō weecu niwĩ. Jesucristo u'musepu wioqu dujiri cūmurō dujironojōta marĩrē cũ me'rāta tja u'musepu dujijutojarā weronojō nicā weecu niwĩ. Ña'arō nisetise me'rā nisome majā. ⁷ Jesucristo cũ wērĩbosa'que me'rā marĩrē ma'isere, cũ añubutiaro weesere ï'ocu niwĩ. Be'ropũ

nipe'tirārē tere masīcā uagu tojo weecu niwī. ⁸A'tiro ni'i. Marī Jesucristore ējōpeorā Ō'acū añurō weese me'rā yu'rūwū. Te marī basu wee'que mejēta ni'i. Ō'acū pe'e marīrē yu'rūowī. ⁹Marī añurō weesere ī'agū mejēta yu'rūowī. Tojo weegu ne ni'cū “Yu'u añurō wee'que wapa Ō'acū yu'ure yu'rūowī”, nita basiowe'e. ¹⁰A'tiro ni'i. Marī cū wee'cārā ni'i. Jesucristo ya curuacjārā nidutigu tojo weecu niwī. Dūporopu marī añurō weeatjere wācūyutojacu niwī. Tere añurō weedutigu marīrē Jesucristo yarā wa'acā weecu niwī.

Marī Jesucristo me'rā añurō nicā'a nise ni'i

¹¹Musā todūporopu niseti'quere wācūña. Musā judío masā niwe'e. Tojo weerā judío masā ō'rēcju yapa caserore yejecō'arā, a'tiro nisama musārē: “Na yejecō'ano'ña marīrā nima.” Na basu pe'e “Ūsā yejecō'ano'cārā Ō'acū yarā ni'i”, nimisama. Musā pe'ere “Ō'acū yarā nitima”, nisama. Tojo weese upupu weese dia'cū ni'i. Tojo weese masārē Ō'acū yarā wa'acā weewe'e. ¹²Titapure musā ējōpeose dūporo Cristore moocārā niwū. Musā Ō'acū yarā Israe curuacjārā me'rā niticārā niwū. Ō'acū Israe curuacjārārē a'tiro nicu niwī: “Narē añurō weeguti. Na wiogu nigūti. Yarā nirāsama”, nicu niwī. Musā pe'ere tojo niticu niwī. Musā Ō'acū ūsārē yu'ruogusami nisere masīticārā niwū. Ō'acūrē moocārā niwū. ¹³Ni'cārōacā pūrīcārē musā Jesucristore ējōpeorā ni'i. Tojo weerā todūporopu cūrē masītimi'cārā cū yarā wa'acārā niwū. Cristo cū wērīse, cū dí o'maburose me'rā musārē cū yarā wa'acā weecu niwī. ¹⁴Cristo nimi marīrē ejerisājāsere o'ogu. Cāta marīrē judío masārē, judío masā nitirārē ni'cā curuacjārā wa'acā weecu niwī. Marī a'merī ī'asī'ritimi'quere du'ucā weecu niwī.

¹⁵Cū wērīse me'rā Moisé duti'quere wēérā, ne ni'cū yu'rūwetimasītimi nisere masīcā weecu niwī. Tojo weegu Cristo pua curua nimi'cārārē cūrē ējōpeocā ī'agū, ni'cā curuata weecu niwī. Tojo weese me'rā marīrē añurō ni'cārō me'rā niseticā weecu niwī. ¹⁶Cū curusapu wērīse me'rā marīrē judío masārē, judío masā nitirā me'rā a'merī marī pe'sutisere du'ucā weecu niwī. Cū wērīse me'rāta tja marī pua curua nimi'cārārē ni'cā curua weecu niwī. Tojo nicā te me'rāta Ō'acū ī'orōpūre marīrē añurā wa'acā weecu niwī.

¹⁷Cristo a'ti nucūcāpu a'tigu, “Ō'acū masā me'rā añurō nisetisere apogu a'tiwū”, ni werecu niwī. Ūsā judío masā Ō'acū yere masī'cārārē werecu niwī. Tojo nicā musā quē'rā judío masā nitirā, Ō'acū yere masīti'cārārē te quetire werecu niwī. ¹⁸A'tiro ni'i. Jesucristo wērīse me'rā marī judío masā, judío masā nitirā nipe'tirā marī pacu Ō'acūrē sērīmasī'i. Cūrē ējōpeo, masīta basio'o. Cū tiropu wa'amasī'i. Espīritu Santu ni'cū nigū cū weetamuse me'rā tojo weeta basio'o. ¹⁹Tojo weerā musā judío masā nitirā Ō'acū ī'orōpūre apesecjārā sijari masā weronojō niwe'e. Ō'acūrē masītirā weronojō niwe'e. A'tiro pe'e ni'i. Judío masā Cristore ējōpeorā weronojōta Ō'acū ya curuacjārā ni'i. Nipe'tirā Cristore ējōpeorā me'rā ni'cū pō'rā, Ō'acū pō'rā ni'i. ²⁰Marī nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā ni'cā wi'i yéeca wi'ijo weronojō ni'i. Ti wi'i yeenu'cā'que a'tiro ni'i. Jesucristo besecū'cārā, tojo nicā Ō'acū wereduti'quere wereturari masā musārē ne waro bu'edu'pocātīcārā niwā. Tere tu'orā, ējōpeocārā niwū. Na ne waro yeenu'cācaga ūtāgā weronojō Jesucristo nimi. ²¹Yeenu'cācaga ūtāgā me'rā nipe'tise ti wi'i cjase queoro ninu'cūcā'a. Nipe'tise apeye ūtāpaga tga yeenu'cācaga ūtāgā me'rā yee a'mesu'ono'o. Queoro tga me'rā añurō

yeeturiamujano'o. Tojo weronjo Cristo marī cūrē ējōpeocā, āpērā todūporo ējōpeorā me'rā añurō a'mesu'acā weemi. Āpērā cūrē ējōpeowā'cācā, cūta tja marī nipe'tirārē ni'cā curua, pajiri curua wa'acā weemi. Āpērā marī nipe'tirārē ī'arā, wiopesase me'rā "Ō'acū ya curua ni'i", nirāsama. ²²Musā quē'rā judío masā nitirā āpērā Jesucristore ējōpeorā me'rā a'mesu'a, Ō'acū ya curuacjārā toja'a. Ō'acū Espiritu Santu me'rā musāpure nimi.

**Pablo "Judío masā nitirārē
bu'edutigu cūuno'wū" ní'que ni'i**

3 Ō'acū musārē ma'īgū, añurō weecu niwī. Cū tojo weesere wācūgū, cūrē e'catipeo'o. Yū'u Pablo musā judío masā nitirārē Jesucristo ye quetire werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipū ni'i. ²Musā masīsa'a, Ō'acū musārē pajaña'gū, añurō weesī'rigū, yū'ure a'tiro weredutiwī. Judío masā nitirā quē'rārē yū'ruomi nisere weredutiwī. ³Ō'acū todūporopū masīno'ña marī'que quetire yū'ure bajuyoropū ī'owī. Tere "Judío masā nitirārē añurō weegūti" ní'quere yū'ure masīcā weewī. Yū'u musārē a'te dūporo pejetipawa ojatojapū. ⁴Musā tere bu'ērā, yū'ure "Cristo ye queti, todūporo masīno'ña marī'que quetire cū masīmi", nirāsa'a. ⁵Dūporocjārā Ō'acū judío masā nitirārē ñe'egūsami nisere masīticārā niwā. Ni'cārōacā pūrīcārē Espiritu Santu me'rā cū yarā, cū bese'cū'cārārē weremi. Tojo nicā tere cū wereduti'quere wereturīari masārē weremi. ⁶Te todūporo masīno'ña marī'que queti a'tiro ni'i. Judío masā nitirā Jesucristore ējōpeorā, judío masā weronjo Ō'acū pō'rā sājārāsama. Na quē'rā cū o'oa'tjere ñe'erāsama. Na pua curua nimi'cārā ni'cā curua nirāsama. Ō'acū "Judío masārē Jesucristo me'rā añurō weegūti", nicū niwī. Cū tojo

ní'quere judío masā nitirā quē'rārē weegusami.

⁷A'te quetire Ō'acū yū'ure weredutigu cūuwī. Yū'u ña'agū nimicā, yū'ure añurō wéegū, cū tutuaro me'rā tojo cūuwī. ⁸Yū'uta mejō nigū waro nipe'tirā Ō'acūrē ējōpeorā docapū tū'oña'a. Tojo nimicā, yū'ure añurō weesī'rigū, a'tiro weecu niwī. Judío masā nitirārē cū bese'cū Cristo ye añuse quetire weredutiwī. Te queti a'tiro ni'i. Ō'acū Jesucristo me'rā añubutiasere marīrē weemi. Te añusere marī wācūpōtēowe'e. ⁹Apeyere Ō'acū nipe'tirā te queti todūporocjārā masīti'quere masiāto ní'gū yū'ure o'ówī. Cū nipe'tisere wee'cū te quetire maata wereticū niwī. Te queti cū ne waro wācūyū'que a'tiro ni'i. "Judío masā nitirā judío masā weronjo Ō'acū pō'rā nirāsama" ní'que ni'i. ¹⁰Tojo weero ni'cārōacārē Jesucristore ējōpeori curuacjārā me'rā a'tiro wa'a'a. Na peje cururi nimi'cārā ni'cā curua wa'acā ī'arā, ū'musecārā wiorā, tojo nicā wātī yarā tutuarā a'tiro nisama: "Ō'acū masīyū'ruami. Añubutiaro wācūse cūomi", nisama. ¹¹Ne waropū Ō'acū "Tojota peje cururīcārārē ni'cā curua wa'acā weeyapatigūti", nicū niwī. Cū ní'caronjo'ta Jesucristo marī wio'gū me'rā queoro wa'acā weecu niwī. ¹²Cristo me'rā marī Ō'acūrē masīta basio'o. Jesucristore ējōpeotjārā, uiro marīrō "Marīrē ñe'egūsami", ni'i. Cūrē sērīmasī'i. ¹³Yū'u musārē were'que bu'iri pi'eti'i. Musārē a'tiro weecā ū'a'a. Yū'u pi'etisere wācūrā, bujaweticā'ña. Pi'etigū, Ō'acū musārē añurō wee'quere āpērārē wācūcā wee'e.

**Cristo masārē ma'isere masiāto
ní'gū, Pablo sērībosase ni'i**

¹⁴Ō'acū, marī wio'gū Jesucristo pacūre e'catipeo'o. Musā judío masā nitirārē añurō weesere wācūgū, tojo

wee'e. ¹⁵ Õ'acūta pacu nimu'tā'cu nimi. Cū me'rā pacu nise nu'cā'a. Cū nipe'tise cururicjārā u'musepu nirá, a'ti nucūcāpu nirá ni'cārō me'rā niseti'cā weecu niwī. ¹⁶ Marī pacure musā ye niatjere sērībosa'a. Cū añubutiagu, tutuayu'rugu nimi. Cū Espiritu Santu musārē wācūtutuacā weegusami. ¹⁷ Musā Cristore ējōpeo, nemorō cū me'rā añurō niato nigū sērībosa'a. Apeyema, musā Cristore, tojo nicā āpērārē añurō ma'icā uagu sērībosa'a. ¹⁸ Musā nipe'tirā Õ'acū yarā me'rā Jesucristo marīrē ma'iyu'runu'cāsere masīdutigu sērībosa'a. Cū nipe'tirā masārē uputu waro ma'imi. Wiorā, mejō nirā, nipe'tirāpūreta ma'inu'cūcā'mi. Cū ma'ise ne pe'tisome. ¹⁹ Musārē cū ma'isere masīdutigu sērībosa'a. Cū ma'isere wācūpōtēomasītisa'a. Te, cū ma'isere masīrā, cū weronjō añurā, ña'ase moorā nirāsa'a. Tojo weerā Õ'acūrē cuoyu'ruarāsa'a.

²⁰ Nipe'tirā “Õ'acūrē añuyu'ruami”, niato. Cū nipe'tise marī sērīse yu'ruoro o'osami. Marī wācū'que nemorō o'omasīsami. Cū tutuaro me'rā marīrē tojo weemasīsami. ²¹ Tojo weerā Õ'acū marī Jesucristore ējōpeori curuacjārārē añurō weecā īarā, nipe'tirā Õ'acūrē e'catipeonu'cūcā'to. Tojo nicā Jesucristo masāpūre weesere īarā, tojota weeato. A'tocaterocjārā, be'rocjārā quē'rā tojota Õ'acūrē e'catipeonu'cūcā'to.

Tojota wa'arosa'a.

Jesucristore ējōpeorārē ni'cārō me'rā nisetiduti'que ni'i

4 Yu'u marī wioqu ye quetire werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipu ni'i. Õ'acū cū tutuaro me'rā marīrē añurō weecu niwī. Tere wācūgū, musārē a'tiro weecā ua'a. Musā Õ'acū bese'cārā weronjōta añurō weesetiya. ² Ne ni'cū “Āpērā yu'ruoro ni'i”, ni wācūticā'ña. Nitu'tiro marīrō queoro weeya. Musārē

ña'arō, mejēcā weecā, wācūtutuaya. Āpērārē ma'īrā, queoro weeticā īarā, tojo tu'oña'cā'ña. ³ Espiritu Santu musārē ni'cārō me'rā niseti'cā weemi. Musā ni'cārō me'rā añurō nisetirāti nīrā, a'merī acobojoya. A'merī añurō wejepeo, cumuca marīrō ñña. ⁴ Marī ni'cā curuacjārā ni'i. Espiritu Santu ni'cū nigū, marī nipe'tirāpūre nimi. Õ'acū u'musepu wa'adutigu marī nipe'tirārē bese'yucu niwī. ⁵ Marī wioqu Jesucristo ni'cūta nimi. Marī nipe'tirā cūrē ni'cārōnojō ējōpeo'o. Jesucristore sirutusere īorā, marī nipe'tirā wāmeyeno'o. ⁶ Õ'acū marī pacu ni'cūta nimi. Cū marī nipe'tirā wioqu nimi. Cū, cū yarā me'rā cū ye cjasere weemi. Cū yarā nipe'tirāpūre nimi.

⁷ Tojo nimicā, Cristo marīrē, marīnucūrē Espiritu Santu me'rā weemasīsere o'ocu niwī. ⁸ Tojo weero Õ'acū ye queti ojāca pūrīpu oja'caronjōta ni'i. A'tiro ojano'wū: Cū u'musepu mujāase dūporo cūrē īatu'tirārē docaque'acā weecu niwī. Cū mujāca be'ro masārē Espiritu Santu me'rā weemasīsere o'ocu niwī.

⁹ Cū u'musepu mujāasere ucūrā, cū topu mujāati dūporo a'ti di'tapu dijaticu niwī yujupu, nīrā wee'e. Dijati, a'topu nicu niwī. ¹⁰ Cūta tja a'ti di'tapu ni'cu u'muse añubutiaropu Õ'acū nirōpu mujāacu niwī. Tojo weegu nipe'tiropu dutimasīmi. ¹¹ Jesucristo cū yarārē, nānucūrē Espiritu Santu me'rā weemasīsere o'ocu niwī. Ni'cārērārē besecūú, cū ye queti wererā sājācā weecu niwī. Āpērārē Õ'acū cū ucūse tu'o'quere wereturiarā sājācā weecu niwī. Āpērārē, cū masārē pecame'epu wa'abo'cārārē yu'rawetise quetire werescusiari masā sōrōcu niwī. Āpērārē, Jesucristore ējōpeorārē su'ori bu'edutigu cūucu niwī. ¹² Tojo wee cū yarārē cū ye cjasere

da'rato nígũ tojo weecu niwĩ. Cũ ya curuacjārārē cũ ɥaro weenemoato nígũ tojo weemasĩsere o'ocu niwĩ. ¹³Tere wee, marĩ a'merĩ weetamurā, Ō'acũ macūrē nemorō ējōpeonemorāsa'a. Cūrē añurō masĩrāsa'a. Tojo nicā Ō'acũ ɥaronojōta queoro weemasĩnemorāsa'a. Ō'acũ bese'cu Cristo nipe'tisere añurō niseticu niwĩ. Marĩ cūrē ējōpeori curuacjārā quē'rā cũ weronojōta niseticurāsa'a. ¹⁴Tojo weerā wĩ'marā weronojō ducayumujārā nisome. Nipe'tisetiri ma'ma bu'esere tu'orā, na'irō ducayumujāsosome. Nisoome'rĩrĩ masā marĩrē mejēcā ējōpeocā weesome. ¹⁵A'tiro pe'e bucu'rā weronojō weerāsa'a. Diacjũ a'merĩ ma'ĩ, ucūrāsa'a. Siape me'rā diacjũ cjasere ējōpeotu'ajanũ'cōrāsa'a. Tojo nicā, āpērārē weryapada'reorāsa'a. Nipe'tise no'o marĩ weesere Cristo me'rā nĩrā, cũ ɥaro weenemorāsa'a. Cũta nimi cūrē ējōpeori curuacjārā dũpoá. ¹⁶Tojo dũpoá nígũ, marĩrē queoro a'mesu'acā weemi. Marĩ upu peje ducawatimirō, ni'cā upũta ni'ĩ. A'te weronojō marĩ cūrē ējōpeorārē ni'cā curuata cũ me'rā ni'cārō me'rā nicā weemi. Marĩ ējōpeorāncũ a'merĩ weetamurā, siape me'rā weetamuwā'cā, a'merĩ ma'ĩtu'ajanũ'cōrāsa'a.

Jesucristo me'rā ma'ma weesetisere boca'que ni'ĩ

¹⁷Marĩ wiogu dutiro me'rā musārē a'tiro weeduti'ĩ. Musā Ō'acūrē masĩtirā weronojō weeticā'ña. Todũporopũ weeseti'quenojōrē weeticā'ña. Ō'acūrē masĩtirā no'o ɥaro wācũ, weema'acā'sama. ¹⁸Na tu'omasĩtima. Na'ĩtĩ'arōpũ nĩrā weronojō nima. Ō'acũ masārē añurō weesere masĩtima. Ō'acũ yere wācũsĩ'rĩtirā, tu'omasĩtirā weronojō nima. Tojo weerā Ō'acũ tiropũ catinu'cũsome. ¹⁹Na ña'arō weesetisere ne bopoyatima. Na no'o

ɥaro ña'arō weebajaque'atima. Na weetu'sase, nipe'tise ña'asere weema. Na weesere “¿Añumitito?” ni wācũtima. ²⁰Musā pũricārē Cristo Ō'acũ bese'cu tojo weesere weedutiticu niwĩ. ²¹Musā queorota cũ ye quietire tu'orā, masĩsa'a. Cūrē ējōpeorā weesetisere Jesú bu'e'quere masĩsa'a. ²²Musā todũporopũ weeseti'quema du'ucā'ña majā. Musā “Ña'arō ɥaripejasere wéerā, e'catirāsa'a”, ni wācũmipā. Niwe'e. Tojo weese musārē dojorēpā. ²³Musā mejēcā wācũsere ducayuroɥa'a. ²⁴Ō'acũ ɥaronojōta ma'ma weesetisere weeya. A'tiro wéerā, āpērārē musā queoro weerāsa'a. Tojo nicā Ō'acũ ĩ'orōpũre añurā nĩrāsa'a.

²⁵Tojo weerā a'merĩ nisoosere du'ucā'ña. Marĩ nipe'tirā Jesucristore ējōpeori curuacjārā ni'ĩ. Te ye bu'iri a'merĩ diacjũ ucūrōɥa'a.

²⁶Musā uarā, ña'arō weeticā'ña. Ua-na'iaticā'ña. ²⁷Wātĩ musārē uadojacā weesĩ'rĩsere cā'mota'aya.

²⁸Todũporopũ yajapo'cu yajanemoticā'to majā. Yajaronojō o'ogu, da'rato. Tojo weegu cũ basu quē'rā cuogusami. Cũ da'ra'que wapa me'rā pajasecuorā quē'rārē weetamumasĩgūsami.

²⁹Ña'asere ucũticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Añuse, no'o masārē weetamusenojō pe'ere ucũña. Tojo wéerā, musā ucũse tu'orārē añurō weerāsa'a. ³⁰Nipe'tise ña'arō weesere weeticā'ña. Espĩritu Santure bujaweticā weeticā'ña. Ō'acũ Espĩritu Santure o'ose me'rā musā “Ō'acũ yarā nima”, nino'o. Tojo weerā musā masĩ'ĩ, Jesucristo a'ticāpũ Ō'acũ musārē añurō yu'rũobutiagusami.

³¹Nipe'tise a'merĩ ña'arō tu'oña'sere, pũrĩrō ucũsere, uayu'rũmajāsere, a'metu'tise, uarā caricũsere, tojo nicā āpērārē ña'arō ucũse quē'rārē du'ucā'ña. Ne ni'cūrē ĩ'atu'titicā'ña.

³² A'tiro pe'e weeya. A'merí añurō weetamu, pajaña'ña. Õ'acū Cristo me'rā musārē acobojo'caronojōta musā quē'rā a'merí acobojoja.

**“Õ'acū pō'rārē a'tiro
nisetiroua'a” ní'que ni'i**

5 Musā Õ'acū pō'rā cū mairā ni'i. Tojo weerā cū weronojō weeya. ² Jesucristo marirē ma'i'caronojōta a'merí ma'inu'cūcā'ña. Cū marirē ma'igū, wēribosacu niwī. Cū wēribosa'que judío masā oveja wī'magūrē wējē, Õ'acūrē ũjūamorōpeo'caro weronojō ni'i. Õ'acū na ũjūamorōcā, tu'sacu niwī. Te weronojō Jesucristo marirē wēribosa'quere tu'sacu niwī.

³ Musā Õ'acū yarā nitoja'a. Tojo weerā musā nūmosānumia nitirārē, marāpusumua nitirārē ne a'metārābajaque'atiticā'ña. Nipe'tise no'o ña'arō weesere, ña'arō wācūsere weeticā'ña. Tojo nicā āpērā yere ũaripejaticā'ña. Ne cārō ña'arō weesere wācūtīcā'ña.

⁴ Ña'asere ucū bujicā'ticā'ña. No'o ũaro ucūma'aticā'ña. Tojo weese queoro niwe'e. Tojo weronojō o'orā, a'tiro pe'e weeya. Õ'acū añurō weesere a'merí ucū, cūrē e'catise o'oya. ⁵ Musā masītojasa'a. No'o ũaro a'metārābajaque'atirānojō Jesucristo yarā nitima. Õ'acū nirōpu wa'asome. Mejārōta tja ña'asere weegú, tojo nicā a'ti ũmucō cjase ũaripejayu'rūnu'cāgū quē'rā cū tiropu wa'asome. A'ti ũmucō cjase ũaripejayu'rūnu'cāse Õ'acū mejētare ējōpeose ni'i. ⁶ Tu'omasīña. Õ'acū te ña'ase weerārē cūrē yu'rūnu'cārārē pecame'epu bu'iri da'regusami. Na ña'arō weesere “Añuse ni'i”, nibosama. Na tojo ucūmaasosere ne ējōpeoticā'ña. ⁷ Õ'acūrē yu'rūnu'cārārē na ña'arō weesere ne cārō bu'ipejatamuticā'ña.

⁸ Musā toduporopure ña'arō weesetirā, na'itī'arōpu weronojō

nicārā niwū. Õ'acūrē masīticārā niwū. Ni'cārōacā pūrīcārē marī wioḡu yarā nírā, bo'reyuropu nírā weronojō ni'i. Õ'acū ye cjasere masī'i. Cū yarā weronojō weesetiya. ⁹ Marī bo'reyuropu nírā, āpērārē añurō wee'e. Tojo nicā weesoose marirō Õ'acū ũaronojō queoro wee'e. ¹⁰ Nipe'tise musā weesenōjōrē “¿Marī wioḡu e'catigusari?” ni wācūña. ¹¹ Jesucristore ējōpeotirā na'itī'arōpu nírā weronojō nisama. Na no'o ũaro weema'asama. Musā na weronojō weeticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Na weesere “Ña'ase Õ'acū weedutitise ni'i” ni, bajuyoropu i'ōña. ¹² Na ya'yioropu ña'arō weesere marī ucūcā, bopoyo ni'i. ¹³ Bo'reyuropure nipe'tise baju'u. Marī na ña'arō wee'quere ña'a ni'i nírā, bajuyoropu i'o'o. Tojo weecā, na ña'arō weesere masīsama. Masīrā, na quē'rā ducayubosama. ¹⁴ Tojo weero Jesucristore ējōpeotirārē a'tiro ucūno'o: Mu'u cārīgū, tu'omasīḡu weronojō ni'i. Wā'cāña.

Õ'acū i'orōpure wērī'cu weronojō ni'i.

Tojo nimigū, masāña.

Tu'omasīña.

Cristo Õ'acū bese'cu musārē bo'reyuropu nirārē weronojō weegusami, nino'o.

¹⁵ Tojo weerā musā weesere añurō wācūcasanu'cōña. Õ'acū yere masītirā weronojō niticā'ña. Cū yere masīrā weronojō pe'e añurō niña. ¹⁶ A'tiro nicā peje ña'ase ni'i. Tojo nimicā, a'tiro weeya. Nipe'tise musā weesetisetirinucū Õ'acū ũaro weeya. ¹⁷ No'o ũaro weema'aticā'ña. “¿Ñe'enojō pe'e Õ'acū ũase niti?” ni wācūña. ¹⁸ Que'aticā'ña. Tojo weese yapatidijase ni'i. E'catisī'rīrā, Espīritu Santure cuoyu'rūmajā niña. ¹⁹ Õ'acū ye basasere, Salmo wāmetiri pūrīpu oja'quenojōrē a'merí wereya. Marī wioḡure uputu e'catipeose me'rā basapeoya. ²⁰ Marī wioḡu Jesu-

crístore ējōpeorā, nipe'tisere Ō'acū marī pacure e'catise o'onu'cūcā'ña.

**Ni'cā wi'icjārā Jesucristore
ējōpeorārē dutise ni'i**

²¹ Cristo musā ējōpeose bu'iri wiopesase me'rā a'merī ī'aña.

²² Marāputirānumia, marī wiogure yu'ti ējōpeoronojōta musā marāpusumuarē yu'ti ējōpeoya. ²³ A'tiro ni'i. Cristo cūrē ējōpeori curuacjārā dūpōá nimi. Tojo weronojō marāputigore co marāpu co wioгу weronojō nimi. Apeye quē'rārē Cristota cū ya curuacjārārē yu'rūogu nimi. Marī cū ya upūcjārā ni'i. ²⁴ Marī cū ya curuacjārā cū dutise doca ni'i. A'te weronojō marāputirānumia quē'rā nipe'tise na marāpusumua dutise doca nirōua'a.

²⁵ Cristo cū ya curuacjārārē ma'īgū, marī ye niatjere wēribosacu niwī. Cū ma'i'caronojōta, numotirā, musā numosānumiarē ma'īña. ²⁶ Jesucristo cū ya curuacjārārē cū yarā nidutigu tojo wēribosacu niwī. Cū ye quetire ējōpeocā, marī ña'arō wee'quere cō'a ducayucā weemi. Aco me'rā ū'irītisere coero weronojō weemi. ²⁷ Cū, cū ya curuacjārārē añubutiarā cuoguti nīgū, tojo weemi. De'ro nise ña'ase moorā, bu'iri marīrā wa'acā weemi. ²⁸ Jesucristo cū ya curuacjārārē ma'i'caronojōta, musā numotirā, musā numosānumiarē ma'irōua'a. Musā basu ma'irōnojōta ma'īña. No'o cū numorē maigūnojō cū basu ma'īgū weemi. ²⁹ A'tiro ni'i. Ne ni'cū cū upure ma'iticā weetimi. A'tiro pe'e weemi. Añurō ba'a, cū upure co'temi. Cristo cū ya curuacjārārē tojota weemi. Marīrē ma'īgū, añurō co'temi. ³⁰ Marī cūrē ējōpeori curuacjārā cū ya upu ni'i. ³¹ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'wū:

Tojo weegu numotigu cū pacusumua me'rā ni'cu narē wijagusami.

Wija, cū numo me'rā nigūsami.

Ō'acū ī'orōpure na puarā ni'cā upu nirāsama, ni ojano'wū.

³² Te tu'ota basiotise paca ni'i. Tojo nimicā, yu'u pe'e Cristo, tojo nicā cūrē ējōpeori curuacjārārē na ni'cā upu nima nisere ucū'u. ³³ Tojo nimigū, a'te quē'rārē nigūti. Numotirāncū musā basu ma'irōnojōta musā numosānumiarē ma'īña. Numia quē'rā, musā marāpusumuarē añurō yu'ti ējōpeoya.

6 Wī'marā, ma'mapjia, Jesucristore ējōpeorā musā pacusumua dutisere añurō yu'tiya. Tojo weese añu ni'i. ²⁻³ Dūporopu Ō'acū Moisére cū dutisere cūucu niwī. Ni'cārō dutisere a'tiro nicu niwī: “Musā a'tere yu'ticā, añurō weeguti”, nicu niwī. A'tiro nicaro niwū: “Musā pacu, musā pacore ējōpeoya. Musā tojo wéerā, e'catirāsa'a. A'ti nucūcāpure yoacā catirāsa'a”, nicu niwī.

⁴ Pacusumua, musā pō'rārē na'irō tu'titicā'ña. Na uacā weeticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Queoro weesere bu'emasōña. Na ña'arō weecā, “Tojo weeticā'ña”, niña. Narē marī wiogure ējōpeocā, cū uaronojōta weecā weeya.

⁵ Da'raco'teri masā, musā wiorā na dutisere yu'tiya. Jesucristore da'raco'terā weronojō añurō weesooro marīrō wiopesase me'rā narē ējōpeoya.

⁶ Na ī'orōpure añurō da'raya. Na ī'atiropu quē'rārē mejārōta weeya. Musā wiorā ī'orōpu dia'cū añurō da'rarā, nisoora weebosa'a. Musā wiorā “Añurō da'rami”, ni wācūdutirā weebosa'a. Tojo weeticā'ña. Jesucristore da'raco'terā weronojō Ō'acū uaronojō añurō tu'sase me'rā da'raya. ⁷ E'catise me'rā Jesucristore da'rabosarā weronojō tu'oña'ña. Masā dia'cūrē da'rabosarā weronojō

tʉ'oña'ticā'ña. ⁸Musā masītoja'a, marī wioḡu marīnūcūrē wapayegusami. Da'racō'teri masā, da'racō'tetirārē mejārōta marī añuse wee'caro ejatuaro wapayegusami. Tojo weerā añurō da'raya.

⁹Dutiri masā, musā quē'rā mejārōta musārē da'racō'terārē añurō weeya. Narē ña'arō tuunurātīcā'ña. Wācūña, musā quē'rā na weronojō ʉ'mūsepure ni'cū wioḡu cʉo'o. Cū pūrīcā nipe'tirā masārē ne ducawaaro marīrō ni'cārōnojō ī'asami.

Ō'acūrē ējōpeorā a'tiro weeroua'a nise ni'i

¹⁰Ni'cārōacāma a'tiro ojaguti. Acawerērā, musā marī wioḡu me'rā ni'i. Tojo weerā cū tutuayʉ'ruse me'rā wācūtutuaya. ¹¹Wātī musārē nisoome'ricā, Ō'acū weetamuse me'rā cā'mota'aya. A'tiro weronojō ni'i. Ni'cū surara a'mewējērōpʉ wa'agʉ, cū upʉre cā'mota'agʉ cōmesapeare, cōmesu'tirote sāñasami. Tojo weronojō Ō'acū marīrē tutuarā nidutigu o'osere cʉoya. Tere cuorā, wātī ña'arō weesere cā'mota'amasīrāsa'a. ¹²Marī Ō'acū ʉaro weesī'rīrā, a'mequērā weronojō ni'i. Masā me'rā a'mequērō weronojō niwe'e. Wātīa wiorā tutuarā me'rā a'mequē'e. Wātīa a'ti ʉmūco cjase ña'arō weesere dutirā nima. Na pājārā bajutirā masārē wācūsepʉ ña'arō weedutirā niquēsāsama. ¹³Tojo weerā nipe'tise Ō'acū musārē tutuarā nidutigu o'osere cʉoya. Tere cuorā, nipe'tisetirinūcū wātī musārē ña'arō weeduticā, tutuarāsa'a. Musā a'tiro wéeca be'ro wācūtutuarā waro nirāsa'a. Tojo weerā surara a'mewējērōpʉ wa'agʉ, nipe'tise cōmesu'tire wejesāña'caro weronojō weerāsa'a. ¹⁴Surara cū yaro su'tiro bu'i ejeritusami. Be'ro cū cutirote cā'mota'agʉ cōmesu'tirote sāñasami. A'te weronojō musā Ō'acū o'ose me'rā

tutuarā niña. Surara ejeritu'caro weronojō Ō'acū ye ucūse diacjū cjasere añurō tʉ'onurūña. Surara cū cutirote cā'mota'asami. Cū cā'mota'aro weronojō musā quē'rā a'tiro weeya. Wātī ña'arō weesere cā'mota'ajā, Ō'acū weetamuse me'rā añurō weeya. ¹⁵Surara a'mewējēḡū wa'ase dʉporo cū dʉpocārīrē cā'mota'ato nīḡū sapatute sāñasami. Cū weronojō musā quē'rā Jesucristo ye quetire wererāti nīrā, wāciyuya. A'te queti a'tiro ni'i. Jesucristo wērise me'rā Ō'acū masārē yʉ'rʉocu niwī. ¹⁶Apeye quē'rārē upʉre cā'mota'ari pa'marē cʉosami. Cū me'rā a'mewējērā, na bʉsepagʉ pecame'e me'rā cʉosere ti pa'ma me'rā cā'mota'acjʉ tojo weesami. A'te weronojō wātī musārē ña'arō weesī'rīsere cā'mota'arā Ō'acūrē ējōpeoya. A'tiro niña: “Yʉ'ʉre añurō yʉ'rʉweticā weegusami”, ni ējōpeoya. ¹⁷Surara cū dʉpoare cā'mota'asī'rīḡū cōmesapeare pesasami. Cū weronojō wātī musā wācūsere dojorēsī'ricā, “Ō'acū yʉ'rʉono'cārā ni'i”, niña. Apeye quē'rārē surara a'mewējēsī'rīḡū pajiri pji di'pjiḡore miasami. Cū weronojō musā quē'rā Espīritu Santu o'óca pjiḡre cʉoya. Ti pji Ō'acū ucūse nisī'rīrō wee'e. Cū ucūse me'rā wātīrē cā'mota'amasī'i. Tojo nicā nipe'tise ña'asere cō'amasī'i. ¹⁸Nipe'tise ña'asere, wātīarē cā'mota'arā Ō'acūrē sērīnu'cūcā'ña. Espīritu Santu weetamuse me'rā sērīña. Tʉ'omasīse me'rā sērīdu'utirāta, nipe'tirā cū yarārē sērībosanu'cūcā'ña. ¹⁹Yʉ'ʉ quē'rārē sērībosaya. Yʉ'ʉ Ō'acū yere weresetirinūcū cū ucūsere yʉ'ʉre o'oato. “Uiro marīrō Jesucristo ye quetire masā masīno'ña marī'quere wereta basiocā weeato”, ni sērībosaya. ²⁰Ō'acū yʉ'ʉre a'te quetire weredutigu o'ówī. Yʉ'ʉ cūrē dʉcayugʉ weronojō ni'i. A'te quetire werese bu'iri ni'cārōacārē yʉ'ʉ bu'iri da'rieri wi'ipʉ

ni'i. Topu nimigũ, yu'ure a'te quetire uiro marĩrõ wereato nĩrã, sēĩbosaya.

Pablo añudutituo'que ni'i

²¹ Tĩquico marĩ acaweregu weronojõ nimi. Cũ yu'u ma'igũ nipe'tise yé quetire musãrē weregu wa'agusami. Cũ marĩ wiogu ye cjasere weetamugũ nimi. ²² Tojo weegu ũsã ye quetire weredutigu cūrē musã tiropu o'ó'o. Tojo o'ócã, wãcūtutuarāsama nĩgũ, tojo wee'e.

²³ Ō'acũ marĩ pacu, tojo nicã marĩ wiogu Jesucristo a'tiro weeato. Nipe'tirã musã Jesucristore ējõpeorãrē ejerisãjãcã weeato. Ējõpeo, a'merĩ ma'inemocã weeato. ²⁴ Ō'acũ nipe'tirã Jesucristore ma'inu'cūrãrē añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Filipocjārārē ojāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Filipino wāmetiri macā Macedo-
nia di'tapū nirī macācjārārē ojacu niwī.

Toduporopure ti macāputa Jesucristo
ye quetire were, cūrē ējōpeori curu-
acjārā sājācā weecu niwī. Bu'iri da'reri
wi'ipu nīgū, ojacu niwī.

Ti macācjārā Jesucristore ējōpeorā
cūrē niyeru weetamu'quere wācūgū,
narē e'catise o'ocu niwī. Na te niyerure
Epafrodito me'rā o'ocārā niwā. Cū
papera miarī masū nicu niwī. Be'ro
Pablo tiropū dutitia wa'acu niwī. Tojo
wa'acā, Pablo cūrē co'te, be'ro Filipopū
o'ótōrōcu niwī tja.

Pablo ti macācjārārē ojacu, ne cārō
mejēcā ucūma'aticu niwī. E'catisere, na
añurō ējōpeose pe'ere ucūyurūnū'cācu
niwī. “Mejō nirā ni'i nisere wācūña”,
nicu niwī. Tojo nicā Jesucristore ējōpe-
orā queoro weeya nisere ojacu niwī.

Pablo Jesucristore ējōpeori curuacjārārē oja'que ni'i

1 Yū'u Pablo, tojo nicā Timoteo
Jesucristore da'racō'terā ni'i.
Ūsā nipe'tirā musārē Jesucristore
ējōpeorā Filipopū nirārē oja'a. Tojo
nicā Jesucristore ējōpeori curuacjārā
sū'ori wejepeorā quē'rārē oja'a. Narē
weetamuco'terā quē'rārē oja'a.

² Ō'acū marī pacu, Jesucristo marī
wiogu musārē añurō weeato. Musārē
ejerisājācā weeato.

Jesucristore ējōpeorārē Pablo sērībosase ni'i

³ Yū'u musārē wācūsetirinucū yū'u
wiogu Ō'acūrē e'catise o'o'o. Musā
añurō weese bu'iri tojo wee'e. ⁴⁻⁵ Ne

waropu musā Jesucristo ye quetire
tu'orā, yū'ure weetamunū'cāwū. A'tiro
nicā quē'rārē tojota weenu'cū'u.
Tojo weegu musā nipe'tirā ye
niatjere Ō'acūrē e'catise me'rā
sērībosanu'cū'u. ⁶ Ō'acū musārē añurō
weesere yū'u masīyurūcāpu'ticā'a.
Ō'acū musārē añurō dūcayunū'cācu
niwī. A'tiro nicā quē'rārē dūcayugu
weemi. Téé Jesucristo a'tiri curapu
tojo dūcayuyapatigusami. ⁷ Yū'u
a'tiro wācū'u: “Ō'acū narē tojo
dūcayunu'cūgūsami”, ni'i. Yū'u tojo
wācūse añu ni'i. Musārē ma'ígū, tojo
busu'u. A'tiro ni'i. Ni'cārōacārē yū'u
bu'iri da'reri wi'ipu nicā, musā yū'ure
bu'ipejatamu'u. Wiorārē “Jesucristo
masārē yū'ruomi nise queti diačjū
ni'i” wercā quē'rārē, bu'ipejatamu'u.
Tojo weerā Ō'acū yū'ure weetamusere
musā quē'rā bu'ipejatamu'u. ⁸ Ō'acū
yū'u musārē uputu ma'isere masīmi.
Yū'u musārē ma'ígū, Jesucristo cū
pajaña'se me'rā ma'i'i. ⁹ Musārē
“Nemorō a'merī ma'inemoato”,
ni sērībosa'a. “Nipe'tisere añurō
masise me'rā tu'ocasanū'cōpe'oato”,
ni'i. ¹⁰ Tojo weerā musā “A'tiro
weeroa'a”, nīmasīrāsa'a. Ūnarō
weesere moorāsa'a. Jesucristo a'ticā,
bu'iri marīrā bocaejano'rāsa'a.
Añuse dia'cū wéerā bocaejano'rāsa'a.
¹¹ Jesucristota musārē nipe'tisere
añurō weecā weegusami. Musā tojo
weecā i'arā, masā Ō'acūrē a'tiro
wācūrāsama. “Añuyū'ruami, añuse
weemi”, nirāsama.

Jesucristo nipe'tise yū'ruoro niyū'ruonū'cāmi nise ni'i

¹² Yū'u bu'iri da'reri wi'ipu nimicā,
Jesucristo masārē yū'ruomi nise queti
nemorō se'sa wa'asa'a. Acawererā,
musārē tere masīcā ū'a. ¹³ Yū'u
bu'iri da'reri wi'ipu nīgū, surarare
Jesucristo masārē yū'ruomi nisere

were'e. Tojo weerā nipe'tirā surara, wioꝝu ya wi'ipū co'terā a'tiro nima: “Cū Jesucristore sirutuse wapa, bu'iri da'leri wi'ipū nimi”, nima. Āpērā quē'rā masīpe'ticā'ma. ¹⁴ Yū'u bu'iri da'leri wi'ipū niyucā, pājārā marī acawererā wācūtutuama. Te ye bu'iri na marī wioꝝure ējōpeonemorā, uiro marīrō Ō'acū ye quetire werema.

¹⁵⁻¹⁷ Āpērā pe'e yū'ure uorā, Jesucristo yere werema. Na bu'ese pe'ere sirutudutirā tojo weema. Na, na ye cjasere wācūrā weema. Queoro wācūtimirā, Jesucristo yere werema. Yū'u bu'iri da'leri wi'ipū nicā, cūrē bujawetise doquepejato nīrā tojo weema.

Āpērā pe'e Jesucristo ye quetire añurō weesī'rīse me'rā werema. Yū'ure ma'írā, tojo weema. Na a'tiro masīma. “Cū Jesucristo ye quetire queoro ucūse bu'iri cū bu'iri da'leri wi'ipū nimi”, nima. ¹⁸ Āpērā yū'ure ña'arō weesī'ricā, añurōsa'a. No'o yū'ure ma'írā, ma'itirā, Jesucristo yere wererā weema. Na tojo weesere tu'ogū, e'catī'i.

Tojo e'catinu'cūgūsa'a. ¹⁹ A'tiro ni'i. Musā sērīse me'rā, tojo nicā Espírītu Santu Jesucristo o'o'cu yū'ure weetamuse me'rā nipe'tise yū'ure wa'ase añurō yapatirosa'a. A'tere masī'i. ²⁰ Yū'u Jesucristo yere weretigū, bopoyabosa'a. A'tiro pe'e ūasa'a. Uiro marīrō wācūtutuase me'rā cū yere werenu'cūsī'rīsa'a. Ni'cārōacā quē'rārē yū'u weenu'cūrōnojōta weesī'rīsa'a. Tojo weegū yū'u bu'iri da'leri wi'ipū nī'cu wijaacā, o yū'ure wējēcā, a'tiro wa'acā ūasa'a. Nipe'tise yū'u weese me'rā Jesucristore masā nemorō masīcā ūasa'a. Cū añubutiasere siape me'rā masīnemocā ūasa'a. ²¹ Nipe'tiro yū'u catiro pōtēorō Jesucristo ūaro weesī'rīsa'a. Yū'u pe'ema cū āpērā, apeyenojō yū'ruoro niyū'rūnū'cāmi. Yū'u wērīgū, cū me'rā nigūsa'a. Cū me'rā nicā, añuyū'rua'a. ²² Yū'u catigū,

marī wioꝝu ye cjasere da'ramasī'i. Tojo weegū yū'u wērīcā, o caticā, añu nibosari nīmasītisa'a. ²³ A'te puaro besecā, diasā ni'i. Wērīgū, Jesucristo me'rā nibosa'a. Tojo weegū “Wērīcā, añubosa'a”, ni tu'oña'a. ²⁴ “Yū'u catigū pe'e, musārē nemorō weetamubosa'a”, ni tu'oña'sa'a. ²⁵ Tojo weegū yū'u masī'i, musā me'rā nínigūti yujupū. Musārē nemorō weetamugūti nīgū, tojo weegūti. Tojo nicā musā ējōpeose me'rā nemorō e'catiato nīgū tojo weegūti. ²⁶ Tojo weerā apaturi yū'u musā tiroꝝu nicā, Jesucristo yū'ure co'tese wapa, nemorō cūrē e'catise o'orāsa'a.

²⁷ Nipe'tise musā weesetisere Jesucristo ye queti nīrōnojōta weeya. Musā tojo weecā, musā tiro nīgū, o yoaropū nīgū, musā añurō weesere tu'ogūti. Musārē ni'cārōnojō añurō ējōpeonu'cūcā ūasa'a. Tojo nicā wācūtutuase me'rā ni'cārōnojō Jesucristo ye quetire wereturiacā ūasa'a. ²⁸ Jesucristo ye quetire ūatirā musārē ña'arō weecā, uiticā'ña. Tojo weerā na pecame'epū wa'atjere masīrāsama. Musā pe'e quē'rā uitirā, musārē yū'ruono'atjere i'orāsa'a. Ō'acūta musārē yū'ruo, uiro marīrō niseticā weemi. ²⁹ Ō'acū musārē ma'ígū, Cristore ējōpeodutiwī. Jesucristore ējōpeo'que bu'iri musārē ña'arō weerāsama. Te quē'rārē Ō'acū cūuwī. ³⁰ Jesucristore ējōpeose bu'iri marī ni'cārōnojō pi'eti'i. Toduporopū musā ya macāꝝu yū'ure tārā, bu'iri da'leri wi'ipū cūcā i'awū. Ni'cārōacā quē'rārē mejārōta yū'ure ña'arō weesere tu'osa'a.

Jesucristo wee'caronjō weedutise ni'i

2¹⁻² Jesucristo musārē wācūtutua e'caticā weemi. Cū musārē ma'ígū, weetamumi. Espírītu Santu musā me'rā nimi. Tojo weerā musā ma'isere, pajaña'sere cuorā, a'tiro weeya. Añurō

ni'cārō me'rā nisetiya. Ni'cārōnojō a'merī ma'īña. Espíritu Santu me'rā ni'cārōta wācūsetirā niña. Tojo weese me'rā yu'ure e'catinemocā weerāsa'a. ³Musā ye dia'cūrē uasāticā'ña. “Āpērā yu'rūoro ni'i”, niticā'ña. Āpērā pe'ere “Añuyu'rūnu'cāma”, ni tu'oña'ña. ⁴Musā ye cjase dia'cūrē “Añurō wa'ato”, ni wācūticā'ña. Āpērā ye quē'rārē “Añurō wa'ato”, ni wācūña. ⁵Musā Jesucristo wācūseti'caronjojōta wācūsetiya. Cū “Āpērā yu'rūoro añugū ni'i”, niticu niwī. ⁶Cū Ō'acū nisetisere cuomigū, “Yu'u a'ti nucūcāpu a'tigu, Ō'acūrē ni'cārōwijisere ne du'usome”, niticu niwī. ⁷A'tiro pe'e weecu niwī. Cū ūoro me'rā cū wiogu nisere du'ucu niwī. Du'u, a'ti nucūcāpu a'tigu, apīrē da'racote'ge weronojō wa'acu niwī. A'ti upu me'rā bajuacu niwī. ⁸Tojo weegu masū weronojō bajugu, mejō nigū wa'acu niwī. Masā “Cūrē curusapu paabi'peya” nicā, cū pacure yu'tigu, yu'rūnu'cāticu niwī. Cū curusapu ña'arō wērīmigū, cū pacure yu'rūnu'cāticu niwī. ⁹Cū, cū pacure yu'tise bu'iri Ō'acū nipe'tirā bu'ipu sōrōcu niwī. Cū wāmerē āpērā wāme yu'rūoro añurō wācūdutigū, tojo weecu niwī. ¹⁰Tojo weerā nipe'tirā u'musepu nirá, a'ti nucūcāpu nirá, wērī'cārā Jesú wāmerē tu'orā, ejaque'ape'tirāsama. ¹¹Nipe'tirā “Jesucristo marī wiogu nimi”, nirasama. Na Ō'acūrē, “Añuyu'rūami”, nirasama.

Jesucristore ējōpeorā ña'arō weerārē añuse queose ī'orāsama nise ni'i

¹²Acawererā, yu'u musārē ma'i'i. Toduporopu yu'u musā me'rā nīcaterore yu'u duti'quere yu'tiwu. Ni'cārōacārē yu'u yoropu ni'i. Tjāsa'a majā. Totā nemorō yu'tiya. Ō'acū musārē yu'rūocu niwī. Tere wiopesase me'rā wācūña. Tere wācūrā, “Āpērā yu'rūoro ni'i”, nirō marīrō nisetiya. Añurō niyapatiya. Ña'arō weeri nīrā, tojo weeya. ¹³A'tiro

ni'i. Musārē Ō'acū añurō weesi'rīcā weesami. Cū ūaronojō musārē añurō tu'ajanu'cōcā weesami.

¹⁴No'o nipe'tisere wéerā tu'satimirā, ūrūsase me'rā weeticā'ña. ¹⁵Tojo weerā Ō'acū pō'rā ña'ase marīrā, bu'iri moorā nirāsa'a. Musā a'ti turicjārā nisoori masā ña'arō weesetirā wa'teropu ni'i. Musā añurō wéerā, narē añurō, queoro weesere ī'orāsa'a. ¹⁶Añuse catise pe'titise quetire wererāsa'a. Musā añurō weese me'rā yu'u musā tiropu bu'esija'quere a'tiro nigūti. Jesucristo apaturi a'ticā, yu'u mejō waro narē bu'etipā nīgū, e'catigūti. ¹⁷Masā musārē ña'arō weemicā, musā Jesucristore ējōpeonu'cū'u. Musā ējōpeose Ō'acūrē añuse o'ose weronojō ni'i. Yu'u Jesucristo yere werese wapa yu'ure wējēcā, Ō'acūrē añuse o'onemorō weronojō nirōsa'a. Tojo wa'acā, yu'u e'catigusa'a. Musā quē'rārē e'caticā weegusa'a. ¹⁸Musā yu'ure e'catitamurāsa'a.

Timoteo, Epafrodito ye cjase ni'i

¹⁹Marī wiogu Jesú ūacā, maata Timoteore musā tiropu o'óguti. Musā ye quetire tu'ogu, e'catigūti nīgū, tojo weeguti. ²⁰Timoteo dia'cū yu'u weronojō wācūmi. Cū yu'u weronojō musārē añurō wa'acā ūagu, uputu wācūque'timi. ²¹Āpērā na ye dia'cūrē añurō wa'acā ūasāsama. Jesucristo ye pe'ere tojo wācūtisama. ²²Musā pūrīcā Timoteo queoro weesere masītojasā'a. Cū yu'u me'rā ni'cū cū pacu me'rā da'ragu weronojō Jesucristo ye quetire weretamugū weemi. ²³Tojo weegu yé cjasere añurō masīca be'ro cūrē musā tiropu o'óguti. ²⁴Cūrē o'ósi'rīmigū, yu'u quē'rā Jesucristo marī wiogu o'óca, maata musā tiropu wa'agusa'a.

²⁵“Apetero weegu Timoteo me'rā apī marī acaweregu Epafroditore o'órouasato”, ni wācū'u. Epafrodito

yu'u me'ra tutuaro Jesucristo yere weretamumi. Musā basu yu'ure weetamudutirā cūrē o'ócārā niwā. ²⁶ Cū musārē pūrō ī'asī'rīmi. Cū dutitise quetire musā masīcā tu'ogu, pūrō bujawetiwī. Tojo weegu cūrē o'ógati. ²⁷ Diacjūta ni'i, pūrō waro wa'awī. Wērise pu'to niwī. Cū pūrō dutitimicā, Ō'acū cūrē pajaña'wī. Cū se'sarore tojo weetiwī. Yu'u quē'rārē pajaña'wī. Epafrodito wēricāma, yu'u nemorō waro bujawetiyu'ruabopā. Tojo wa'acā uatigu, Ō'acū cūrē yu'ruowī. ²⁸ Musā cūrē ī'arā, e'catiato tja nīgū o'ó'o. Musā e'catise quetire tu'ogu, yu'u quē'rā e'catigusa'a. ²⁹ E'catise me'ra cūrē ñe'eña. Jesucristore ējōpeogu marī acaweregu nimi. Nipe'tirā cū weronojō nirārē añurō weeya. ³⁰ Epafrodito Jesucristo yere da'racō'tetjāgū, wēriā wa'amiwī. Musā yu'ure weetamuta basiotisere weetamusī'rīgū, tojo wa'awī. Tojo weerā cūrē añurō ñe'eña.

Pablo “A'tiro niseti'rua'a” ní'que ni'i

3 Acawererā, ni'cārōacārē musā Jesucristo yarā ni'tjārā, e'catiya. Yu'u toduporo ní'quere apaturi ninemocā, yu'ure mejēcā niwe'e. Yu'u ninemocā, añu ni'i musārē. ² Ña'arō weerārē tu'omasīña. Na Ō'acū yarā niato nīrā nipe'tirārē ō'rēcju yapa caserore yejecō'adutima. ³ Marī pūrīcā tojo weetimīrā, Jesucristore ējōpeotjārā, diacjū Ō'acū dutisere añurō weerā ni'i. A'tiro ni'i. Espiritu Santu weetamuse me'ra Ō'acūrē ñubuepe'o. Tojo nicā Jesucristo marīpūre niyucā, pūrō e'cati'i. “Masā weesetise bu'icjase me'ra yu'ruārāsa'a”, niwe'e. ⁴ Yu'u pūrīcā “Yu'u weeseti'que ye bu'iri yu'rugusa'a”, nímasī'i. Yu'u a'tere nipe'tirā nemorō nímasī'i, nīgū pe'e. ⁵ A'tiro ni'i yu'ure. Ocho nūmūī yu'u bajuáca be'ro yu'u ō'rēcju yapa caserore yejecō'acārā

niwā. Yu'u Israe curuacjū Benjamí ya curuacjū ni'i. Yu'u hebreo masū ni'i. Yu'u pacusumua quē'rā náta niwā. Yu'u Moisé duti'quere ējōpeori masū niyugu, fariseo masū niwā. ⁶ Yu'u tere uputu waro ējōpeoyugu, Jesucristore ējōpeori curuacjārārē ña'arō weewu. Moisé duti'quema queoro weewu. Ne ni'cū yu'ure “Queoro weetiwī”, nímasītisami. ⁷ Toduporopure “Yu'u niseti'quere yu'ure añuyu'rua'a”, nimiwū. Ni'cārōacārē “Yu'u Jesucristore ējōpeogu, nipe'tise toduporo cjase wapamarī'i”, ni tu'oña'a. ⁸ Apeyema, yu'u wiogu Jesucristore masise wapatiyu'rua'a. Apeyenojō yu'u cuobo'que nemorō wapati'i. Jesucristore ējōpeose bu'iri nipe'tise yu'u weeseti'quere, niseti'quere marī uatisere cō'arā weronojō cō'awū. Jesucristo yu'u wiogure cuosī'rīgū, tojo weewu. ⁹ A'tiro ña'a. Jesucristore yu'u me'ra nicā ña'a. Moisé duti'quere weese me'ra Ō'acū yu'ure “Añugū nimi”, nisome. Yu'u Jesucristore ējōpeose me'ra pe'e Ō'acū yu'ure añurō ī'asami. Yu'u ējōpeose bu'iri yu'ure queoro weecā weemi. ¹⁰ Yu'u a'tiro dia'cū weesī'rī'i. Cristore añurō masīsī'rī'i. Ō'acū cū tutuaro me'ra yu'ure ducayunu'cūcā ña'a. Cū tutuase me'ra Cristore masōcu niwī. Cristo cū pacu yere wéégū, pi'eti, curusapu wēricu niwī. Yu'u quē'rā Ō'acū yere uputu weesī'rī'i. Jesucristo yere wērīgūpu, weetuosī'rī'i. ¹¹ Wēri'cārā masāmujāarāsama. Yu'u quē'rā na weronojō mejārōta masāmujāsī'rīsa'a.

**Marī añurō yu'rusī'rīrā,
wācūtutuaroua'a nise ni'i**

¹² Yu'u a'te nipe'tisere “Jesucristo weronojō weetu'ajanu'cōpe'otoja'a”, nīgū mejēta we'e. Nipe'tisere queoro weewe'e yujupu. Tojo weetimicā, Jesucristo yu'ure cū yagu sājācā

weetojacu niwī. Tojo weegu cū weronojō nisī'rīgū, tutuaro me'rā cū yere wee'e. ¹³Acawererā, “Yu'u nipe'tisere queoro weetoja'a”, niwe'e. A'tiro pe'e wee'e. Toduporo yu'u wee'quere wācūwe'e. Be'ropu niatje pe'ere añurō weetu'ajasi'rīgū, wācūtutua'a. ¹⁴Añurō tu'ajanu'cōsī'rī'i. Ō'acū u'mūsepū o'oatjere ñe'esi'rīgū, nipe'tise cū yere tutuaro me'rā wee'e. Marī Jesucristore ējōpeorā niyucā, marirē catise pe'titiserē o'ogusami.

¹⁵Nipe'tirā Jesucristore añurō ējōpeorā yu'u nī'caronojōta wācūrōua'a. Musā mejēcā wācūcā, Ō'acū musārē diacjū wācūcā weegusami. ¹⁶Marī Jesucristore ējōpeodu'pocāti'caronojōta queoro wācū, queoro tu'ajanu'cōrōua'a.

¹⁷Acawererā, yu'u weesere i'acūu sirutuya. Āpērārē ūsā weronojō weerārē na weese quē'rārē i'acūuñā. ¹⁸Toduporopu pejetiri musārē weretojau. Utise me'rā ninemogūti tja. A'tiro ni'i. Pājārā na ña'arō weesetise me'rā Jesucristore i'atu'tirā weronojō nima. Na cū curusapu wērī'quere yabirā weronojō weema.

¹⁹Be'ropure pecame'epu yapatirāsama. Ō'acūrē ējōpeotima. Na űaripejase dia'cūrē ējōpeoma. Bopoyaronojō o'orā, na weese pe'ere “Añuyu'rua'a”, niyu'rūnu'cāma. A'ti nucūcā cjase dia'cūrē wācūma. ²⁰Marī pūrīcā u'mūsepū wa'ari masā ni'i. Topu marī ya macā ni'i. Marī wiogu Jesucristo marirē yu'ruogu u'mūsepū nimi.

Cū a'ti nucūcāpu apaturī a'tiatjere yucuerā wee'e. ²¹Cū marī ya upu a'ti upūmejārōrē ducayugusami. Cū ya upu weronojō añubutiari upu weegusami. Cū nipe'tisere cū doca tojacā weegusami. Cū tojo weemasīrōnojōta mejārōta cū tutuaro me'rā marī quē'rārē ducayugusami.

Jesucristo me'rā e'catinu'cūdutise ni'i

4 Jesucristo marirē cū ya upu añubutiari upure weronojō weegusami. Tojo weerā acawererā yu'u mairā, Jesucristore ne ējōpeodu'uticā'ña. Musārē pūrō ma'i'i. Pūrō i'asī'rī'i. Musā yu'ure e'caticā wee'e. Musā queoro weese me'rā yu'u bu'e'quere i'o'o.

²Apeyema, musānumia Evodia, Síntique, marī wiogure ējōpeoyurā, a'merī musā basu pe'sutiticā'ña. Ni'cārōnojō wācūñā. ³Sícigo, mu'u yu'u me'rā weretamugū waro ni'i. Na numiarē ni'cārōnojō wācūcā weeya. Ō'acū masārē yu'ruomi nise quetire werecā, na numia yu'ure weretamuwā. Na me'rā Clemente quē'rā niwī. Tojo nicā āpērā na me'rā yu'ure weretamuwā. Na Ō'acū ya pūrī catinu'cūse nirī pūrīpu ojaō'ono'cārā nitojasama.

⁴Musā Jesucristo yarā nitjārā, cū me'rā e'catinu'cūcā'ña. Apaturī ninemogūti. E'catidu'uticā'ña. ⁵Musā āpērārē pajaña'sere nipe'tirā masiāto. Marī wiogu a'tiatjo cārōacā du'sa'a.

⁶No'o de'ro wa'asere wācūque'titicā'ña. A'tiro pe'e weeya. Nipe'tise musārē no'o wa'asere Ō'acūrē sērīña. Cūrē sērīrā, e'catise o'oya. ⁷Musā tojo weecā, Ō'acū ejerisājācā weegusami. Cū tojo weese añubutiase ni'i. Masā na tu'opōtēotise ni'i. Musā Jesucristo yarā niyucā, musārē añurō ejeripō'rāticā weegusami. Tojo nicā musā wācūsepure añurō tu'oña'nu'cūcā weegusami.

Añuse dia'cūrē wācūnūrudutise ni'i

⁸Acawererā, yu'u a'tiro ojatūoguti. Nipe'tise diacjū nisere wācūñā. Nipe'tise a'teta wiopesa'a nisere wācūñā. Queorota nitu'sa'a nisere wācūñā. Añuse warore wācūñā.

Añuse tu'sasere wácũña. Masã añurõ ucũno'sere wácũña. Nipe'tise añusere, e'catipeosenojõrẽ wácũña.

⁹Yũ'u musãrẽ bu'egu ucũcã tu'o'quere "A'tiro weeroña'a" ní'quere weeya. Yũ'u de'ro weecã i'a'quere weeya. Tojo weecã, Õ'acũ ejerisãjãsere o'ogu musã me'rã nigũsami.

Filipocjãrã Pablore niyeru weetamu'que ni'i

¹⁰Musã yũ'ure apaturi weetamusere Ì'agũ, yũ'u marĩ wioгу me'rã pũrõ e'cati'i. "Musã yũ'ure wãcũtiwũ", nigũ mejẽta wee'e. Musãrẽ yũ'ure weeta-muta basiotiwũ. ¹¹"Apeyenojõ yũ'ure du'sa'a", nigũ mejẽta wee'e. No'o yũ'u cuose me'rã e'catimasĩ'i. ¹²Yũ'u pa-jasecuogu e'catise me'rã nímasĩ'i. Peje cuogu quẽ'rã nímasĩ'i. Yũ'ure no'o de'ro wa'acã, e'catise me'rã nímasĩ'i. Yũ'u yapigu, yapitigu quẽ'rã, e'catimasĩ'i. Peje cuoyũ'rũmajãgũ, e'catimasĩ'i. Móógũ quẽ'rã, e'catimasĩ'i. ¹³Jesu-cristo yũ'ure tutuase o'ogu me'rã nipe'tisere nu'cãmasĩ'i. ¹⁴Tojo nimicã, yũ'u pi'etiri cura yũ'ure weetamurã, añurõ weewũ.

¹⁵Musã Filipocjãrã a'tiro masĩ'i. Yũ'u Macedonia di'ta musã tiropũ niwũ. Topũ nígũ, musãrẽ Jesucristo yere werenu'cãwũ. Be'ro apesepũ wijawã'cãwũ. Filipopũ ní'cu wijacã,

musã dia'cũ yũ'ure weetamurã niyeru o'owũ. Jesucristo ye quetire tu'o'que wapa e'catirã, tojo weewũ. ¹⁶Yũ'u Macedoniapũ ní'cu wijase duporo Tesalõnicapũ nínicã, musã pejetiri yũ'ure niyeru o'owũ. ¹⁷Yũ'u musãrẽ apeyenojõ o'oro dia'cũ uagu mejẽta wee'e. A'tiro ña'a. Õ'acũ i'orõpure ãpẽrãrẽ apeyenojõ o'o'que me'rã musã nemorõ cuocã ña'a. Musã o'ocã, Õ'acũ musãrẽ añurõ weegũsami. ¹⁸Nipe'tise Epafrodito me'rã musã o'o'quere ñe'etojawũ. Tere ñe'egũ, yũ'u uase nemorõ cuo'o. Musã o'o'que Õ'acũrẽ o'ose weronojõ ni'i. Cũ tojo weesere tu'sami. ¹⁹Õ'acũ yũ'u wioгу nipe'tise musãrẽ du'sasenojõrẽ o'ogũsami. Cũ Jesucristo me'rã peje waro añubutiase cuoyũ'rũnu'cãmi. Cũ cuosenojõrẽ musãrẽ o'ogũsami. ²⁰Marĩ pacũ Õ'acũrẽ e'catipeonu'cũrã. Tojota weerã.

Pablo añudutitũ'que ni'i

²¹Nipe'tirã Jesucristore e'jõpeorã añu-ato. Marĩ acawererã yũ'u me'rã nirã musãrẽ añudutima. ²²Nipe'tirã a'tocjãrã Jesucristo yarã romano masã wioгу ya wi'ipũ nirã quẽ'rã añudutima.

²³Marĩ wioгу Jesucristo musãrẽ añurõ weeato.

Tocã'rõta oja'a.
Pablo.

Pablo Colosacjārārē ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Colosa, Frigia di'tapu niri macácjārārē ojacu niwī. Cū ne ni'cāti na tiropure wa'aticu niwī. Cū me'rácjārā Jesucristo ye quetire were, cūrē ējōpeori curuacjārā sājācā weecārā niwā. Ti curua Colosacjārārē Epafras Jesucristo ye quetire bu'e, narē su'ori niseticu niwī.

A'ti pūrīrē Pablo bu'iri da'reri wi'ipū nīgū, ojacu niwī.

A'tere ojacu niwī. Na añurō weesere tu'ogu, Ō'acūrē e'catise o'osere ojacu niwī. Tojo nicā mejēcā bu'eri masārē tu'omasīna nisere ojacu niwī. Apeyere, Jesucristo yere musā tu'o'caronojōta queoro weeya nisere ojacu niwī.

Pablo Colosacjārā Jesucristore ējōpeorārē oja'que ni'i

1 Yu'u marī acaweregu Timoteo me'rā musārē añuduti'i. Ō'acū ũa'caronojōta yu'ure Jesucristo cū ye quetire were-dutigu cūuwī.

²Musā Colosacjārā Jesucristo yarā cūrē ējōpeonu'cūrārē oja'a. Musārē Ō'acū marī pacu añurō weeato. Ejerisājācā weeato.

Pablo Colosacjārārē Ō'acūrē sērībosa'que ni'i

³Ō'acū marī wioḡu Jesucristo pacure musārē sērībosasetirinucū e'catise o'o'o. ⁴⁻⁵Musā ye quetire tu'owu. A'tiro ni'i. Musā Jesucristo masārē yu'ruomi nise diacjū cjasere tu'ocārā niwū. Tere tu'orā, musārē Ō'acū ũmūsepu weeatjere e'catiyutojacārā niwū. Tojo weerā Jesucristore añurō ējōpeocārā niwū. Musā basu Ō'acū yarā nipe'tirārē añurō ma'iset-

icārā niwū. Ūsā tere tu'o'cārā nitjīarā, Ō'acūrē e'catise o'o'o.

⁶Āpērā quē'rā tojota te quetire tu'orā, musā weronojōta weerā weema. Nipe'tiropu wereturiawā'cārā weema. Musā Ō'acū masārē ma'isere tu'orā, “Diacjūta ni'i”, nicārā niwū. ⁷Ūsā ũputu ma'igū Epafras musārē te quetire werecu niwī. Cū ũsārē da'ratamugū nimi. Ō'acū bese'cu Cristo ye cjasere musārē weregu nimi. ⁸Cūta musā ye quetire miiejawī. Musā Jesucristore ējōpeotjīarā añurō ma'isetisere werewī.

⁹Tojo weerā Epafras musā ye quetire wérēca numuta maata ũsā Ō'acūrē sērībosanū'cāwū. A'tiro nicā quē'rārē musārē tojo sērībosanū'cūcā'a. A'tiro sērībosa'a: “Ō'acū, Espiritu Santu tu'omasīse o'oato narē. Cū tojo o'ocā, na mu'u duti'quere añurō tu'omasīrāsama. ¹⁰Mu'u yarā weronojōta weesetirāsama”, ni sērībosa'a. Ō'acū musā tojo weecā i'agū, e'catigusami. Musā cū ũa'caronojōta añurō weerāsa'a. Cūrē masīnemorāsa'a. ¹¹Cū tutuayū'ruagu cū tutuasere musārē o'ogusami. Tojo weecā, musā e'catise me'rā nipe'tise mejēcā wa'asere wācūtutuarāsa'a. ¹²Musā Ō'acūrē e'catise o'orāsa'a. Cū musā ña'arō wee'quere dūporopu acobojo, dūcayutojacu niwī. Tojo weerā musā cū tiropu āpērā cū yarā, cūrē ējōpeorā me'rā nirāsa'a. ¹³⁻¹⁴Marī pacu Ō'acū marīrē, wātī dutino'cārārē yu'ruocu niwī. Ō'acū macū wērise me'rā na'itī'arōpu weronojō ní'cārārē yu'ruocu niwī. Marī ña'ase wee'quere acobojocu niwī. Tojo weegu marīrē cū macū ũputu maigūrē o'ócū niwī. Marī wioḡu niato nīgū tojo weecu niwī.

Ō'acū Jesucristo wērise me'rā masārē yu'ruo'que ni'i

¹⁵Ō'acūrē i'ano'ña marī'i. Cū macū a'ti nucūcāpu a'tigu, cū nisetisere

masārē bajuyoropu ī'ocu niwī. Jesucristo nipe'tise dūporo nitojacu niwī. ¹⁶ Ō'acū cū macū me'rā nipe'tisere ũ'muse, a'ti di'ta bajurā, bajutirārē weecu niwī. Apeye quē'rārē bajuse, bajutisere weecu niwī. Tojo nicā wiorārē ũ'musepu nirā, a'ti nucūcāpu nirā, nipe'tirārē weecu niwī. Tere wéégū, “Yū'ū macū ye nirōsa'a”, nicu niwī. ¹⁷ Cū macū ne waroputa nipe'tise cū bajurēse dūporo nitojacu niwī. Cū me'rāta cū bajurē'que ninu'cūcā'a. Queoro dūcayuro marīrō ninu'cū'u. ¹⁸ Jesucristo marī dūpoā cūrē ējōpeorā wioḡu nimi. Cūta marī cūrē ējōpeorārē catise o'ogū nimi. Marī nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā ni'cā curua, ni'cā upu ni'i. Cū marī masā ma'mi nimi. Cū wēricā be'ro marī nipe'tirā dūporo masācu niwī. Tojo weegu nipe'tirā bu'ipū nimi. ¹⁹ Ō'acū a'tiro nicu niwī: “Yū'ū macū yū'ū weronojōta niato”, nicu niwī. Tojo weero nipe'tise Ō'acū nisetise Jesucristopūreta ni'i. ²⁰ Ō'acū cū macūrē wēricā ũacu niwī. Nipe'tise, nipe'tirā, ũ'muse, a'ti nucūcā yū'ū me'rā apoato nīgū tojo weecu niwī. Cū macū curusapu wēriše me'rā apocu niwī.

²¹ Mūsā quē'rā ne waro Ō'acūrē masīticārā niwū. Mūsā űa'arō weeseti'que bu'iri Ō'acūrē ī'atu'ti, űa'arō wācūcārā niwū. ²² Mūsā tojo nisetimicā, Ō'acū ni'cārōacārē mūsā me'rā apocu niwī. Jesucristo marī weronojō uputīḡu ti upu me'rāta cū pi'eti, wēricu niwī. Cū wēriše me'rā Ō'acū yarā bu'iri marīrā tojacā weecu niwī. Cū pacūpūre mūsārē wiaguti nīgū, tojo weecu niwī. ²³ Mūsā cū ye quetire ējōpeonu'cūcā, cū űaro weenu'cūcā, tojo weegusami. Āpērā mūsārē mejēcā wercā, cū ye quetire ne cō'aticā'ña. A'tere nipe'tirocārāpu tū'orā weema. Yū'ū quē'rā a'te quetire weretamusijaguta ni'i.

Ō'acū Pablōre Jesucristore ējōpeorārē weetamuduti'que ni'i

²⁴ Ō'acū yū'ūre wereduti'quere wereḡu, apetero pūrō pi'eti'i. Tojo pi'etimigū, e'cati'i. Jesucristo cūrē ējōpeorā ye niatjere pi'etitōjacu niwī. Tojo weegu yū'ū quē'rā cūrē ējōpeorārē weetamusī'rigū pi'eti'i. ²⁵ Ō'acū yū'ūre narē weetamudutiwī. Tojo weegu yū'ū mūsā Jesucristore ējōpeorārē a'tiro wee'e. Cū ye quetire añurō tū'omasīpe'oato nīgū mūsārē weetamu'u. ²⁶⁻²⁷ Mūsā Colosacjārā, judío masā nitirā quē'rārē añubutiase queti ni'i. Jesucristo mūsāpūreta nimi. Cū mūsā me'rā niyucā, añuse mūsā ũ'musepu niatjere masī, e'catiyutojasa'a. Ō'acū maata judío masā nitirārē Jesucristo yū'ūrogusami nisere wereticu niwī. Tojo weerā ne warocjārāpūa a'tere masīticārā niwā. A'tocaterore Ō'acū Jesucristore ējōpeorārē masīcā weemi.

²⁸ Ūsā Jesucristo ye quetire were'e. Nipe'tirā masānucūrē cū nisetisere masīduti'rā were'e. Cū űaro weeduti'rā, cū me'rā ninu'cūduti'rā were'e. ²⁹ A'tere weesī'rigū, Jesucristo cū tutuase o'ose me'rā yū'ū masārē uputu bu'e, narē Ō'acūrē sērībosa'a.

2 Yū'ū ni'caronojōta mūsā ye niatjere uputu wācū, Ō'acūrē sērībosa'a. Tojo weegu mūsārē a'tere masīato nīgū ojao'ogū wee'e. Nipe'tirā Laodiceacjārārē, tojo nicā yū'ūre ī'atirārē mejārōta sērībosa'a. ² A'tiro sērī'i: “Ō'acū, narē wācūtutuase o'oya. Añurō sū'ori nisetiatio. A'merī ma'iatō. Na añurō mū'ū ye cjasere tū'omasīpe'oato. Na tojo wéerā, mū'ū macūrē añurō masīrāsama”, ni sērībosa'a. Ne waropūre Ō'acū nipe'tise cū macū Jesucristo ye cjasere wereticu niwī. A'tocaterore majā cū yere weremi. ³ A'tiro ni'i. Jesucristopūreta nipe'tise

masise, tu'omasise ni'i. Tojo weegu cū dia'cū añurō masīgū nimi. Cūrē ējōpeorā nipe'tise masisere bocano'o. ⁴Āpērā musārē diacjū weronojō ucūmaasoobosama. Añurō tu'omasīna nīgū, tere were'e. ⁵Yū'u aperopu nimigū, musā wa'teropu nīgū weronojō tu'oña'a. Musārē pūrō wācū'u. Yū'u musā añurō niseticā tu'ogu, musā Jesucristore ējōpeocā tu'ogu, uputu e'cati'i.

⁶Ne waropure marī wioгу Jesucristore ējōpeocārā niwū. Titapure musā ējōpeo'caronojōta a'tiro nicā quē'rārē nipe'tise nūmūrī cūrē ējōpeonu'cūcā'ña. ⁷Cūrē nemorō masīnemoña. Musārē bu'e'caronojōta cūrē ējōpeonemoña. Umucorinucū Ō'acūrē “Añu'u”, ni e'catise o'oya.

Jesucristore ējōpeotirā ējōpeoque ni'i

⁸Āpērā musārē werecā, añurō tu'o-masīna. Na musārē nisoose me'rā werebosama. Diacjū weronojō ucūsama. Niwe'e. Te ucūse me'rā masārē were, ma-soorā weema. Jesucristo ye mejēta ni'i. Na basu na wācūse, dūporocjārāpu nisetimujāti'quere wererā weema. Tojo weerā narē ējōpeoticā'ña.

⁹A'tiro pe'e ni'i. Jesucristopure nipe'tise Ō'acū nisetise ni'i. ¹⁰Musā quē'rā cūpūreta ni'i. Tojo weerā musā Ō'acūrē cuoyu'ruatoja'a. Jesucristo nipe'tirā wioгу nimi. U'musecjārā, a'ti turicjārā, bajurā, bajutirā nipe'tirā wiorā cū doca nima.

¹¹Musā masīsa'a, Ō'acū yarā sājāsī'rīrā, judío masā weronojō ō'rēcju yapa caserore yejecō'aticārā niwū. A'tiro pe'e wa'acaro niwū. Jesucristo basu musā ña'arō weesetisere cō'acu niwī. Tojo weerā ō'rēcju yapa caserore yejecō'a'cārā weronojō Ō'acū yarā tojacārā niwū. ¹²Jesucristo wērī yaano'cu niwī. Musā quē'rā

wāmeyeno'rā, ña'arō weeseti'quere du'urā, wērī yaano'cārā weronojō tojacārā niwū. Wērī'cārā, catirā na wee'quere weetimimaba. Tojo weerā musā quē'rā todūporopu wee'quere weetisa'a. Jesucristo wērica be'ro Ō'acū cūrē masōcu niwī. Cūrē masō'caronojōta musā quē'rārē masōgū, apesu'tiro sājācā weecu niwī. Ō'acū cū tutuaro me'rā cū macū Jesucristore masō'quere musā ējōpeoyucā, tojo weecu niwī. ¹³Musā judío masā nitirā ō'rēcju yapa caserore yejecō'aticārā niwū. Tojo nicā ña'arō weecūcārā niwū. Ña'arō nisetitjārā, todūporopure wērī'cārā weronojō nicārā niwū. A'tocaterore majā Ō'acū yarā ni'i. Cū musārē catinu'cūcā weecu niwī. Musārē ña'arō wee'quere acobojocu niwī. ¹⁴Ō'acū cū duti'quere yu'runū'cācā, marīrē bu'iri da'rebopī. Te marī peje ña'ase cuomi'quere cū macū curusapu wērīse me'rā acobojocu niwī. ¹⁵Jesucristo cū wērīse me'rā nipe'tirā i'lorōpu wātīarē docaque'acā weecu niwī.

“A'ti nucūcā cjasere pūrō wācūtīcā'ña” ní'que ni'i

¹⁶Musā masīsa'a, judío masā ni'cārē apeye ba'asere ba'adutitisama. Tojo weerā āpērā musā sī'risere, ba'asetisere judío masārē dutītisenojōrē na ucjacā, tu'oticā'ña. Na peje bosenu'mūrī cuosama. Ni'cā cū'marē, ma'ma mujīpūrē, tojo nicā semanarīnucū na soowuase nūmūrīrē cuosama. Na weronojōta ticuse bosenu'mūrī weedutisama. “Musā tojo weetirā, Ō'acū duti'quere weewe'e”, nisama. Na tojo nicā, tu'oticā'ña. ¹⁷Ō'acū tere ne waropure Jesucristore queose o'oyugu weecu niwī. Yū'u macū ye cjasere masīato nīgū tojo weecu niwī. Ni'cārōacārē Jesucristo a'titojacu niwī. Tojo weegu masārē a'tere todūporopu

duti'quere Õ'acũ sô'owaro weedutitimi majã.

¹⁸ Æpêrã musãrê a'tiro nisoobosama: “Ûsã añurã ni'i. Õ'acũ ùsãrê añurõ wãcüato nírã be'ti ñubue'e. Õ'acũrê wereco'terãrê ñubuepeo'o. Ûsã cãrĩ-timirã quẽ'ese weronjõ Õ'acũ yere i'a'a. Tojo weérã, ùsã Æpêrã yu'ruoro Õ'acũ ye cjasere añurõ masi'i. Musã quẽ'rã tojota weeya. Musã a'tere weetirã, bu'iri cuorãsa'a”, nibosama. Musãrê tojo nicã, ne ëjõpeoticã'ña. “Masirã waro ni'i ùsã”, ni wãcüsama. Tojo nima'acãrã weema. A'te masã wãcüse dia'cũ ni'i. ¹⁹ Na Jesucristore sirututima. Marĩ pũricã Jesucristo ya curuacjãrã ni'i. Cũta nimi marĩ dupoá. Marĩrê cũ masisere, tutu-asere o'osami. Te me'rã marĩ umucor-inucũ Õ'acũ ñaronjõ nemorõ a'merĩ ma'i, weetamumasĩ'i.

²⁰ Musãrê toduporopure musã ñecũsumua nisetimujãti'quere peje dutise nicaro niwũ. A'tocaterore toduporopu weeseti'quere Jesucristo cũ wẽrise me'rã yu'ruweticã weecu niwĩ. Yu'ruwetica be'ro nimicã, ¿de'ro weerã musã toduporopu weeseti'caronjõta niti tja? ²¹ Musãrê Æpêrã “A'tenjojõrê ñe'leticã'ña, tenjojõrê ba'aticã'ña”, nibosama. ²² Na tojo nírã, a'ti turi cjasemaata pe'tisere ucürã weema. Masã na wãcürõ me'rã weedutise ni'i. ²³ Na dutise añubutiasere weronjõ busu'u. Bu'icjase dia'cũ a'tiro nita'sasama: “Musã quẽ'rã ùsã weronjõta añurõ ëjõpeoroua'a. Õ'acũ marĩrê añurõ wãcüato nírã be'ti'roua'a. Marĩ upu quẽ'rã ña'a nisa'a. Tojo weerã marĩ basu marĩ upure pi'etise o'oroua'a. Marĩ pi'etise o'óca be'ro marĩ ña'arõ ñaripejasere cõ'ata basio'o”, nimisama. Niwe'e. Na dutisere weérã, marĩ mejãrõta tojacã'sa'a tja.

3¹⁻³ Yu'u musãrê toduporopu ni'caronjõta Jesucristo wẽricu niwĩ. Musã cũ wẽrise me'rã toduporopu

weeseti'quere du'ucãrã niwũ. Cũrê cũ tutuase me'rã cũ pacu masõcu niwĩ. Musã quẽ'rãrê cũ macũrê ëjõpeoyucã, cũ tutuase me'rã musãrê catinu'cücã weecu niwĩ. Tojo weerã a'ti turi cjasere wãcüticã'ña. Æ'muse cjasere pe'ere wãcüña.

Musã Õ'acũpũre Jesucristo me'rã ni'i. Jesucristo u'musepu Õ'acũ me'rã wioqu dujiri cãmuropu nimi. Tojo weerã musã Jesucristo niro u'musepu cjasere añurõ wãcũnrũña. ⁴ Cũta marĩrê su'ori nimi. Su'ori catimi. Marĩ cũ me'rã ni'i. Tojo weerã cũ a'ti nucũcãpũre apaturi a'ticã, marĩ quẽ'rã cũ tutuase, cũ asistese me'rã a'tirãsa'a.

Duporopu weeseti'quere Pablo du'uduti'que ni'i

⁵ Musã a'ti turi cjasere ña'ase weesi'rísere du'ucã'ña. Musã, musã numosãnumia nitirãrê a'metãrãticã'ña. Musã numia quẽ'rã, musã marãpusumua nitirãrê a'metãrãticã'ña. Ne Æpêrã me'rã “Ña'arõ weesi'rísã'a”, niticã'ña. Ne Æpêrãrê musã wãcüsepu “Narê wuacãjĩ, na me'rã nisi'rísã'a”, ni wãcüticã'ña. Æpêrã na cuosere uoticã'ña. Musã apeyenojõrê uorã, Õ'acũ mejõtare ëjõpeorã weebosa'a. ⁶ Cũrê yu'runu'cãcã, a'tenjojõ weerãrê Õ'acũ uputu bu'iri da'regusami. ⁷ Musã toduporopure tere weesetirã, ña'arã nicãrã niwũ. ⁸ A'tocaterore majã nipe'tisere musã ña'arõ weesere, uase, i'atu'tise, Æpêrãrê nitu'ti yabisere du'uya. Ña'asere ne wãcü bujicã'ticã'ña. ⁹ Æpêrãrê nisooticã'ña. Musã toduporopu weeseti'quere du'utojacãrã niwũ. Tojo weerã tere weeticã'ña majã. ¹⁰ A'tocaterore musã apeye wãcüse cu'o. Õ'acũ musãrê wee'cu cũ weronjõ nisetiatio nígũ musãrê ducayunu'cügũ weemi. Nemorõ cũrê masiãto nígũ tojo weemi. ¹¹ Marĩ nipe'tirãrê Jesucristo i'orõpũre

ne ducawatise mar'i. Judío masā, judío masā nitirā, āpērā ō'rēcju yapa casero yejecō'ano'cārā, yejecō'ano'ña marīrārē ducawatise mar'i. Tojo nicā apesecjārāpū, sumutoricjārā, da'racō'teri masā, da'racō'tetiri masā, ā'rā nipe'tirā me'rā ducawatise mar'i. Cū nipe'tirā cūrē ējōpeorā wiogū nimi. Nipe'tirāpūre nimi.

¹² Ō'acū musārē ma'imi. Cū musārē cū yarā niato nīgū besecu niwī. Tojo weerā āpērārē pajaña'ña. Narē añurō e'catise me'rā weetamuña. Musā “Āpērā yu'ruoro ni'i”, ni wācūticā'ña. Musārē mejēcā nicā, tojo tu'oña'ña. Wācūtutu-aya. ¹³ Musā basu āpērā me'rā a'me-tu'ti'cārā, āpērā mejēcā weecā tu'sati'quere narē acobojoya. Jesucristo musārē acobojocu niwī. Tojo weerā musā quē'rā āpērārē mejārōta acobojoya. ¹⁴ A'merī ma'iña. Musā tojo ma'írā, nipe'tise yu'u duti'quere weepe'ocā'rāsa'a. Añurō musā basu su'ori nisetirāsa'a. ¹⁵ Ō'acū cū uaro weecā, musā ye ejeripō'rārīpūre e'caticā weesami. Cū uaro weetirā, bu-jawetisa'a. Tojo weerā cū uaro weeya. Añurō su'ori nisetiya. A'tere uasāgū, cū musārē ni'cā curua, ni'cū pō'rā weecu niwī. Musā cūrē e'catise o'onu'cūcā'ña.

¹⁶ Jesucristo ye quetire añurō wācūnrūña. Cū masīse o'ose me'rā āpērārē musā basu a'merī bu'eya. Musā ejeripō'rārīpū Ō'acūrē e'catise o'orā, basapeoya. ¹⁷ Musā Jesucristo yarā ni'i. Tojo weerā nipe'tise musā weesetise, ucūsetisere cū yarā weronojōta weeya. Jesucristo cū tutuase me'rā tere weeta basio'o. Cū pacūre e'catise o'onu'cūcā'ña.

Jesucristore ējōpeorārē weeduti'que ni'i

¹⁸ Marāpūtīrānumia, Jesucristo marī wiogūre ējōpeorā, a'tiro weeya. Musā marāpusumuarē na dutisere yu'ti ējōpeoya. ¹⁹ Musā numotirāumua

pe'e, musā numosānumiarē ma'iña. Na me'rā uaticā'ña. ²⁰ Wī'marā, ma'mapjia, nipe'tise musā pacusumua dutisere añurō yu'tiya. Ō'acū tojo weecā uasami. ²¹ Musā pō'rārē na'irō tu'ti, uacā weeticā'ña. Musā tojo weecā, na bujaweti, musā dutisere weemasītisama.

²² Da'racō'teri masā, nipe'tise musā wiorā a'ti nucūcācārā na dutisere yu'tiya. Na i'orōpūre, na i'atipūre añurō da'raya. Musā wiorā i'orōpu dia'cū añurō da'rarā, musā wiogū “Añurō da'rama” ni wācūato, nirā weebosa'a. Musā tojo weeticā'ña. Ō'acūrē añurō ējōpeotjārā, weesoora marīrō da'raya. ²³ Musā apeyenojō da'rarā, añurō tu'sase me'rā da'raya. Teese me'rā weeticā'ña. Masārē da'rabosamirā, Jesucristore da'rabosarā weronojō tu'oña'ña. ²⁴ Musā cūrē da'racō'terā ni'i. Cūta musārē u'musepu wapayegusami. Musā tere masītoja'a. Tojo weerā añurō da'raya. ²⁵ Na'arō wee'que wapare Ō'acū bu'iri da'regusami. Masā nipe'tirārē ni'cārōnojō bu'iri da'resami. Ne ni'cū yu'rūwetītisami.

4 Dutiri masā, musā quē'rā u'musepūre ni'cū wiogū cu'o'o. Musā tere masītoja'a. Tojo weerā Ō'acū uaronojōta musārē da'racō'terārē añurō cuoya.

² Ō'acūrē añurō tu'ocasanu'cōtjārā, sērīnu'cūcā'ña. Cūrē “Añu'u”, ni e'catise o'oya. ³ Musā Ō'acūrē sērīrā, ūsā quē'rārē sērībosaya. “Pājārā Jesucristo ye quetire masītīrārē tu'osī'ricā weeato”, ni sērībosaya. Cū ye queti dūporocjārāpū na masīno'ña marī'que añuse queti ni'i. A'te werese ye bu'irita yu'u bu'iri da'reri wi'ipu dujisa'a. ⁴ Yu'ure Ō'acūrē sērībosaya. Yu'ure “Wisiro marīrō diacjū wereato”, ni sērībosaya.

⁵ Āpērā Jesucristore ējōpeotirā me'rā añurō nisetiya. Na me'rā musā

weesetisetirinucū Ō'acū uaronojōta narē añurō weeya. ⁶Na me'rā ucūrā, añurō tu'saroputa tu'otu'sase me'rā ucūña. Āpērā musārē sērītiña'cā, añurō diacjū yu'tiya.

**Pablo me'rācjārā
añudutise o'o'que ni'i**

⁷Tíquico yu'u me'rācjū yu'u ma'igū a'tiro weegusami. Yé quetire musārē weregu wa'agusami. Cū yu'u me'rā marī wioгу Jesucristo yere da'raco'tetamugū nimi. Tojo nicā yu'ure bu'etamugū nimi. ⁸Yu'u cūrē musā tiropu wa'adutiguti wee'e. Ūsā ye quetire tu'orā, musā wācūtutua, e'catinemorāsa'a. ⁹Onésimo musā ya macā nícū'cu quē'rā cū me'rā wa'agusami. Cū yu'u ma'igū, yu'u me'rācjū a'tocaterore ūsārē añurō weetamugū weemi. Na puarā musārē wererāsama nipe'tise a'to Romapu de'ro wa'a'quere.

¹⁰Aristarco musārē añudutimi. Cū quē'rā yu'u me'rā bu'iri da'leri wi'ipū nimi. Marco, Bernabé basucu quē'rā musārē añudutimi. Marco musā tiropu sijacā, yu'u musārē toduporo ní'caronojōta añurō ñe'eapa. ¹¹Apī Jesú na “Justo” pisuno'gū musārē añudutimi. Ā'rā i'tiarā āpērā judío masā Jesucristore ējōpeorā wa'terore na dia'cū yu'ure da'ratamuma. Na Ō'acū wioгу nisere masārē bu'erā weema. Na weetamuse me'rā yu'u wācūtutua, e'catise

cu'o. ¹²Epafras musā me'rācjū añudutimi. Cū Jesucristo ye cjasere da'ra-co'tegu nimi. Cū musārē uputu sērībosagu weemi. Ō'acūrē añurō sirututato, cū uaro añurō weenu'cūato nīgū, tojo sērībosami. ¹³Yu'u diacjūta were'e. Cū musārē uputu sērībosacā ī'a'a. Āpērā quē'rārē Laodiceacjārārē, tojo nicā Hierápolicjārārē sērībosami. ¹⁴Luca ocoyeri masū ūsā uputu ma'igū musārē añudutimi. Apī quē'rā Demas wāmetigu añudutise o'omi.

Pablo añudutituo'que ni'i

¹⁵Laodiceacjārā Jesucristore ējōpeorā añuato. Ninfa wāmetigo quē'rā añuato. Tojo nicā nipe'tirā co ya wi'ipū Ō'acūrē ējōpeorā nerēwuarā añuato. ¹⁶Musā a'ti pūrīrē bu'epe'oca be'ro Laodiceacjārāpūre o'óya. Na quē'rā na nerēwuaropu bu'eī'oato. Musā quē'rā ape pūrī Laodiceacjārārē yu'u ojāca pūrīrē ñe'erā, musā nerērōpu bu'eya. ¹⁷A'tiro niña Arquipore: “Marī wioгу da'radutigu cūu'quere añurō da'ratu'ajaya.”

¹⁸A'te nituose darire musārē añudutise o'ogu, yu'u basuta oja'a. Wācūña yu'u bu'iri da'leri wi'ipū nisere. Ō'acūrē sērībosaya. Ō'acū musārē añurō weeato.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Tesalónicajārārē ojamu'tāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Tesalónica, Macedonia di'tapu nirī macācjārārē ojacu niwī. A'ti pūrīrē ojacu, Corintopu nicu niwī. Toduporopure cū basuta narē Jesucristo yere were, cūrē ējōpeori curuacjārā sājācā weecu niwī. Cū ējōpeocā wéca be'ro Timoteo añuse quetití ejacā tu'ogu, maata narē a'ti pūrīrē ojacu niwī. Na añurō weesere tu'ogu, Ō'acūrē e'catise o'ocu niwī. Tojo nicā Jesucristore ējōpeosere weenemocā hasāgū ojacu niwī. Na cūrē sērītiña'quere yu'tigu ojacu niwī. Cū Jesucristo apaturi a'tiatjere ojacu niwī.

Pablo cū me'rācjārā me'rā Tesalónicajārā Jesucristore ējōpeorārē oja'que ni'i

1 Yu'u Pablo, yu'u me'rācjārā Silvano, Timoteo me'rā musārē a'ti pūrīrē oja'a. Musā Tesalónicajārārē marī pacu Ō'acū, marī wioḡu Jesucristo yarārē añudutise o'o'o. Ō'acū musārē añurō weeato. Musārē ejerisājācā weeato.

Pablo Tesalónicajārā na añurō weesetisere tu'ogu Ō'acūrē sērībosa'que ni'i

²Musārē ūsā ñubuesetirinucū marī pacu Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'a. ³Cūrē ñubuerā, a'tiro ni'i. “Ō'acū, Tesalónicajārā mu'u macū Jesucristore ējōpeorā añurō weesetisama. Na ma'isere i'orā, āpērārē añurō weetamusama. Jesucristo cū apaturi a'tiatjere e'catise me'rā yucuerā weesama. Tojo weerā cūrē ējōpeodu'utisama”, ni ñubue'le Ō'acūrē.

⁴Ō'acū musārē ma'imi. Cū, yarā niato nigū besecu niwī. Ūsā a'tere masī'i. ⁵Musārē Jesú ye quetire wererā, ūsā ye useri me'rā dia'cū weretiwu. Espírītu Santu tutuase me'rā werewu. Ūsā bu'ese dia'jūta ni'i nírā, musārē bu'ewu.

Musā masisa'a. Ūsā topu nírā, musārē ma'írā, añurō weesetiwu. ⁶Musā ūsā wee'quere i'acūurā, ūsā weronjōta weeseticārā niwū. Tere wéerā, Jesucristo weeseti'caronjōta weecārā niwū. Musārē Espírītu Santu e'catise o'ocā, uputu pi'etimirā, Jesucristo ye quetire ñe'ewū. ⁷Tojo weerā musā Jesure ējōpeosere i'orā, añuse queose nipe'tirā āpērā Jesure ējōpeorārē o'ocārā niwū. Musā ya di'ta Macedonicajārārē, tojo nicā āpērā a'ti di'ta Acayacjārārē tojo weecārā niwū. ⁸Musā me'rāta marī wioḡu Jesú ye queti nipe'tiropu se'sa wa'a'a. Macedonia, Acaya dia'cū mejētare se'saro weewe'e. Nipe'tirocjārāpu musā Ō'acūrē ējōpeosere masīpe'titojama. Tojo weerā tere āpērārē werewe'e. ⁹Mejō na pe'eta musā weesetisere quetiwerema. Ūsā musā tiropu nicā, musā ūsārē añurō wee'quere werema. Apeyema, musā queose yee'cārārē ējōpeodu'u'quere werema. Tere du'u, ni'cārōacārē Ō'acū catigu dia'jū nigū pe'ere ējōpeo, cū haro weeaporo. ¹⁰Ō'acū cū macū Jesú u'musepu nigūrē, cū apaturi a'tiatjere e'catise me'rā yucuerā weeaporo. A'tere āpērā ūsārē quetiwerema musā weesetisere. Ō'acū cū macū wērī'cupure masōcu niwī. Cū Jesúta nimi marī uputu bu'iri bocabo'quere yu'rūo'cu.

Pablo Tesalónicapu cū bu'e'quere quetiwere'que ni'i

2 Acawererā, musā a'tere añurō masisa'a. Ūsā Tesalónicapu sijarā, mejō warota bu'ecusiaticārā niwū. Ūsā bu'esere tu'orā, musā pājārā Jesure

ējōpeowu. ²Ūsā musā tiropu wa'ase dūporo ūsā Filipopu niwū. Topu nicā, tocjārā ūsārē tārā, ña'arō bujicā'wā. Musā tere masīsa'a. Musā ya macācjārā quē'rā ūsā weresere cā'mota'asī'rīmiwā. Na tojo weemicā, Ō'acū ūsārē añurō wācūtutuase o'owī. Tojo weerā cū ye quetire uiro marīrō werewu. ³Mūsārē Jesū ye quetire wererā, mejēcā pe'e weretiwu. Ña'arō weesī'rīrā, numiarē a'metārāsī'rīrā, weeta'sase me'rā weretiwu. ⁴Ō'acū pe'e i'abesetojagupu cū ye queti weresere cūgūtigu ūsārē besecu niwī. Masā ūsā me'rā e'catiato nīrā mejēta cū ye quetire werewu. Ō'acū pe'ere e'catidutirā werewu. Ō'acū nimi nipe'tise marī wācūsere masīgū. ⁵Ūsā topu nīrā, ne ni'cāti musā yere ūaripejarā, añurō ucūta'sa weretiwu. Musā a'tere masīsa'a. Ō'acū quē'rā dia'cjūta ūsā wācūsere masīsami.

⁶⁻⁷Ūsā Jesū o'ó'cārā ni'i. Tojo weerā “Ūsārē wiorā weronojō ī'aña”, nīmasībopā. Tojo nita basiomīcā, ne ni'cūrē nitiwu. A'tiro pe'e weewu. Ni'cō numio co macūrē co'te mi'o masōsamo. Co weronojō ūsā quē'rā musā tiropu nīrā, mūsārē ma'írā, tojota weewu. ⁸Mūsārē ma'írā, Ō'acū ye queti dia'cūrē weretiwu. Nipe'tise ūsā pōtēorō weetamuta basiosere weetamuwū. Mūsārē ūputu ma'icāti.

⁹Ūsā topu nīrā da'ra'quere musā wācūsa'a. Mūsārē Ō'acū ye quetire wererā, peje caribose o'osī'rītiwu. Tojo weerā ūsārē a'mácaticā'to nīrā ūsā basu da'rawu. Ñamirī, ūmūcori yóacāta ūsā ba'atjere, ūsārē dū'sasenojōrē wapata'arā da'rawu.

¹⁰Ūsā weeseti'quere musā ī'awū. Ō'acū quē'rā masīsami. Musā Jesucristore ējōpeorā me'rā nīrā, ūsā weesooro marīrō nisetiwu. Mejēcā weetiwu. Ō'acū ūaronojō nisetiwu. Tojo weerā āpērā ūsārē “Na bu'iri cuoma” nīrō marīrō nicā'wū.

¹¹⁻¹²Ni'cū cū pō'rārē weronojōta ūsā quē'rā musānucūrē werewu. E'catise, wācūtutuasere mūsārē o'owu. Ō'acū pō'rā weronojōta nisetidutiwu. Mūsārē Ō'acū cū pō'rā niato nīgū besesami. Tojo nicā mūsārē cū me'rā cū asistese nīrōpu ninu'cūdutisami.

¹³Apeye musā ye cjasere weregūti. Ō'acū ye quetire werēcā, musā “Ō'acū ye ucūse ni'i” nīrā, maata ējōpeowu. “Masā na ucūsere ējōpeobosau”, nitiwu. Musā tojo weesere wācūrā, Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'a. Ūsā mūsārē were'que Ō'acū ucūse warota niwū. Te queti me'rāta Ō'acū cū ūaro weeato nīgū mūsārē siape me'rā dūcayunu'cūgū weemi.

¹⁴Mūsā Jesucristore ējōpeocā, musā ya di'tacjārā mūsārē pi'etise o'ocārā niwā. Judea di'tapu quē'rārē na acawererā judío masā mūsārē wa'a'caronojōta Jesure ējōpeorārē weecārā niwā.

¹⁵Judío masāta dūporocjārāpu quē'rārē Ō'acū ye queti weremu'tārī mūsārē wējēcārā niwā. Marī wiogu Jesure tojota weecārā niwā. Ūsā quē'rārē musā ya macāpu nicā, ūsārē ūatirā, cō'acā'wā. Tojo weegu Ō'acū na me'rā tu'satisami. Judío masā nipe'tirā Jesure ējōpeorā me'rā cumuca dia'cū ūacā'ma.

¹⁶Judío masā nitirārē Ō'acū yu'ruocā ūatima. Tojo weerā narē Jesū ye quetire werēcā ūasātirā, a'tiro weewā. Ūsā narē weresere cā'mota'asī'rīmiwā. Na ña'arō weese siape me'rā nemorō we'e. Tojo weerā na pajibutiaro bu'iri cuoma. Na yu'runu'cāpose bu'iri ni'cārōacāpūta na Ō'acū bu'iri da'resere bocarāsama.

Pablo quē'rā Tesalónicacjārārē ī'arā wa'asī'rīmi'que ni'i

¹⁷Ūsā musā tiropure wijawā'cātica be'roacā maata mūsārē ī'asī'rīmicāti. Ūsā upu topu nitimīcā, musā tiropu dia'cū ejeripō'rātiwu. Topure ūputu wa'asī'rīmiwū tja. ¹⁸Pejetiri yu'u Pablo

basu pe'eta “Wa'aguti”, nimiwū. Ūsā topu wa'asi'rīsetirinucū wātī ūsārē cā'mota'amujāwī. ¹⁹⁻²⁰ Musāta ni'i ūsārē e'catise o'orā. Tojo weerā musārē pūrō ī'asi'rīsa'a. Marī wioḡu Jesú cū apaturi a'ti turipū a'ticā, cūrē wererāti musā ye quetire. A'tiro nirāti: “Á'rāta nima ūsārē e'catise o'o'cārā. Narē mejō waro mu'ch ye quetire weretiwū. Na tere tu'orā, mu'urē añurō ējōpeowā. Tojo weerā pūrō e'cati'i na me'rā”, nirāti cūrē.

3 ¹⁻² Musā ye quetire tu'osi'rīrā, pōtēotīcāti. Tojo weerā musā tiropu Timoteore ī'adutirā o'ówu. “Ūsā pe'e Atenapu tojarāti”, niwū. Timoteo ūsā me'rācǵū Jesú ye quetire werecusiatamugū nimi. Cū musārē Jesure nemorō ējōpeocā weegusami nīrā, o'ówu. Tojo nicā wācūtutuanemosere wereato nīrā cūrē o'ówu. ³⁻⁴ Āpērā masā musā Jesure ējōpeocā ī'arā, ī'atu'ti, bujicā'sama. Na tojo weecā, Jesure ējōpeodu'ticā'to nīrā Timoteore weredutirā o'ówu. Ūsā topu nīrā, musārē a'tere weryutojawu. “Marī Jesure ējōpeorā, pi'etino'rōsa'a”, niwū. Ūsā ni'caronojōta marī nipe'tirārē queoro wa'aro wee'e. Musā tere masīsa'a. ⁵ Musā Jesure ējōpeosere masīsī'rīgū pōtēoti, ḡde'ro wa'amiti narē? nīgū, musā ye quetire miitidutigu Timoteore o'ówu. “Apetero weegu musārē wātī Jesure ējōpeodu'ucā weecā'pī”, nicāti. ḡŪsā bu'e'que ne wapamarīpari? ni masīsī'rīgū cūrē o'ówu.

Tesalónicacjārā ye quetire Timoteo quetití eja'que ni'i

⁶ Ni'cārōacārē Timoteo musā tiropu ni'cu dajatojami a'topure. Cū musā yere añuse quetití dajami. A'tiro niami: “Na Jesure ējōpeonu'cūcā'ma. Na basu añurō a'merī ma'isetiama. Marīrē ma'ise me'rā wācūnu'cūcā'ma. Marīrē pūrō ī'asi'rīsama marī narē ī'asi'rīrōnojōta”, ni

quetití dajami. ⁷ Musā Jesure ējōpeose quetire tu'orā ūsā pi'etimirā, e'cati'i. ⁸ Marī wioḡu Jesure ējōpeonu'cūcā tu'orā, yujuputa ūsā ejerisājāse cu'o'o. ⁹ Tojo weerā musārē wācūrā, e'catiyu'ruasa'a. Ō'acūrē musā ye cjasere ūsā ḡde'ro wee e'catise o'opōtēobosau? Basiowe'e. ¹⁰ Ūnamirī, umucorita yóacā Ō'acūrē sērīnu'cūcā'a musā tiropu wa'asi'rīrā. Musārē Jesú yere weryapada'reosi'rīsa'a.

¹¹ Ūsā marī pacu Ō'acūrē, marī wioḡu Jesure a'tiro sērī'i. “Tesalónicacjārā tiropu ūsārē o'óya. ¹² Nemorō na basu a'merī ma'iseticā weeya. Nipe'tirā āpērā quē'rārē ma'licā weeya. Narē ūsā ma'irōnojōta na quē'rā āpērārē ma'iatō. ¹³ Ō'acū, mu'urē ējōpeodu'ticā'to. Mu'ch ḡaro weeato. Narē wācūtutuacā weeya. Mu'ch narē tojo weecā, mu'ch ī'orōpu bu'iri marīrā nīrāsama. Tojo weerā Jesú apaturi a'ti turipure cū yarā me'rā a'ticā, bu'iri marīrā nīrāsama.” A'tiro ni sērībosa'a musā ye cjasere marī pacu Ō'acūrē.

Pablo Jesure ējōpeorārē Ō'acū tu'saronjō weeduti'que ni'i

4 Apeye musā ye cjasere weren-emosī'rīsa'a. Yu'ch basu dutise mejēta ni'i. Marī wioḡu Jesú dutisere were'e. Ūsā musārē duti'caronojōta Ō'acū tu'sasenojōrē weeya. Musā ni'cārōacārē Ō'acū duti'quere weerā wee'e. Siape me'rā nemorō weenemoña. ² Ūsā were'quere musā masīsa'a. A'tere wererā, Jesú marī wioḡu cū dutiro me'rā musārē werewu.

³ Ō'acū cū ḡaro weecā tu'sasami. Cū yarā weronojō weesetiya. Musā nūmosānumia, musā marāpusumua nitirārē a'metārāticā'ña. ⁴ Musāncū wiopesase me'rā ña'arō wee'orō marīrō omocā du'te, nūmotiburoya. Musā tojo weecā ī'arā, āpērā “Añurō weema”, nīrāsama. ⁵ Ō'acūrē masītirā numiarē

ña'arō weesil'rīrā, ɥaripejasama. Musā na weronojō niticā'ña. Mejō wācūtutuaya. ⁶Ne apī nūmorē a'metārāticā'ña. Musā apī nūmorē a'metārārā, co marāpūre ña'arō weerā weesa'a. Ō'acū a'te ña'ase weerārē bu'iri da'regusami. Toduporopu musārē weretojawu a'te nūcū'ase quetire. ⁷Ō'acū marīrē ña'asere weedutiticu niwī. Añuse pe'ere cūrē ējōpeorā weesetironojō weeduticu niwī. ⁸No'o a'te bu'esere teerānojō ūsārē teerā meje'ta weesama. Ō'acū pe'ere teerā weesama. Ō'acū marīrē cū ɥaro weedutigū Espiritu Santure o'ócū niwī. Tojo weerā cū ɥaro weetirā, “Ō'acū, mū'ɥrē ɥawe'e”, nirā weesama.

⁹Musā a'merī ma'isetise pūrīcārē werewe'e. Ō'acū cū basu pe'e Espiritu Santu me'rā musārē a'merī ma'idutitoyacu niwī. ¹⁰Musā ya di'ta Macedoniācārārē nipe'tirā Jesure ējōpeorārē ma'isetirā, cū duti'caronojō weerā wee'e. A'te pe'ema musārē weregūti. Jesure ējōpeorārē nemorō ma'lnemoña. ¹¹Añurō cumuca marīrō nisetiya. Āpērārē queti pooticā'ña. Musā ye nitisere, āpērā ye cjasere ucja wācūnūrāticā'ña. Musā ye pe'ere wācūña. Musā da'rase cuosere añurō da'rasetiya. Nijīsijaticā'ña. Toduporopure musā tiropu nīrā, a'tere weretojawu. ¹²Musā tojo añurō da'rarā, āpērā a'mācano'ña marīrāsa'a. Musā basu da'rase me'rā catirāsa'a. Musā tojo weecā 'īrā, Jesure ējōpeotirā musārē añurō wiopesase me'rā wācūrāsama.

Jesú apaturi a'ti turipu a'tiatje queti ni'i

¹³Apeye tja weregūti. Wērī'cārāpu de'ro wa'arāsari nisere musārē werecasānū'cōsī'rīsa'a. A'tere masīrā, Jesure ējōpeorā na wērīcā, pūrō bujawetisome. A'tiro ni'i. Jesure ējōpeorā wērīrā, cū tiropu cū me'rā ninu'cūcā'rāsama. Cūrē

ējōpeotirā pūrīcā cū tiropu ne wa'a-some. Tojo weerā Jesure ējōpeotitjīarā, na me'rācārā, na acawererā wērīcā, pūrō bujawetisama. Musā pūrīcā Jesure ējōpeo'o. Tojo weerā na weronojō bujawetiticā'ña. ¹⁴Marī a'tere ējōpeo'o. Jesú wērī'cupu masācu niwī. Cū apaturi a'ti turipu apaturi a'ticā, cūrē ējōpeorā wērī'cārārē Ō'acū cū macūrē masō'caronojōta masōgūsami. Masōtoja, cū tiropu miagūsami.

¹⁵Ni'cārōacārē marī wioɥu Jesú were'quere musārē wereturiarā wee'e. Jesú a'ti turipu apaturi a'ticā, Jesure ējōpeorā cūrē pōtērīrā wa'arāsama. Cūrē pōtērīrā, marī catirā āpērā wērī'cārā duporo ɥ'mūtāwā'cāsoma. ¹⁶A'tiro pe'e wa'arosa'a. Jesú cū ucūse dutise me'rā ɥ'mūsepu a'tigusami. Ō'acūrē wereco'terā wioɥu ɥpūtū ucūquejo, Ō'acū yaro putiro coronetare putigusami. Tojo wa'acā, Jesure ējōpeorā wērī'cārā ape upu me'rā masāmu'tārāsama. ¹⁷Na be'roacā marī Jesure ējōpeorā quē'rā a'ti nūcūcāpu catirā o'mecururipu na me'rā mūjāarāsa'a. Topu Jesure pōtērīrāsa'a. Tojo wee cū me'rā ninu'cūcā'rāsa'a.

¹⁸Musā a'tere āpērārē wereturiaya. Tojo weerā musā a'merī wācūtutuacā weerāsa'a.

5 Di nūmu, no'ocātero nicā Jesú apaturi a'tigusari nisema masīno'ña marī'i. Tojo weerā musārē werewe'e. ²Queose me'rā musārē weregūti. Ni'cū yajari masū ñamipu wācūña marīrō yajagu a'tisami. Cū weronojōta Jesú quē'rā marī ne wācūtiri cura a'tigusami. Musā cū wācūña marīrō a'tiatjere masītojasa'a. ³Jesure ējōpeotirā cū apaturi a'tiatji duporoacā a'tiro wācūrāsama. “Ūsā uiro marīrō añurō nicā'a”, nīrāsama. A'tiro na wācūcūñarī cura narē peje ña'ase wa'arosa'a. Ni'cō nijīpaco wācūña marīrō wī'magū wuatji duporoacā pūrīse pi'etinu'cāsamo. Na

quē'rā Jesure ējōpeotirā tojota wācūña marirō ɸputu pi'etirāsama. Ne ni'cū yu'rūwetisome. ⁴ Masā Jesure ējōpeotirā na'itī'arōpu nirá weronojō nisama. Na cūrē yu'rūñu'cā, cū ɸaro weetisama. Musā pūrīcā na weronojō niwe'e. Tojo weerā Jesús cū apaturi a'ti di'tapu a'ticā, i'aucuasome. Yajari masūrē i'amarīarō weronojō wa'asome. ⁵ Musā ña'ase weeseti'quere Jesús acobojotojacu niwī. Tojo weerā bo'reyuro, ɸmɸcopu nirá weronojō ni'i. Marī Jesús yarā ña'ase weeborānojō niwe'e. Jesure ējōpeotirā pe'e ña'arō weesetisama. Na'itī'arō, ñamipu nirá weronojō nisama. ⁶ Marī cārīrā weronojō niticā'rā. Jesús apaturi a'tiatjere wācūtīrā, cārīrā weronojō nisama. Marī pe'e cū a'tiatjere añurō tū'omasise me'rā wācūñurūrā. Ña'ase weesi'rīrā, wācūtutuarā. ⁷ Ñamipu masā cārīma. Que'ari masā ñamiputa que'asama. ⁸ Marī pe'e Jesús yarā ɸmɸcopu nirá weronojō ni'i. Tojo weerā marī weesere añurō tū'oña'nu'cōtojarāpu weesetirā. Queose me'rā wereguti. Ni'cū surara a'mewējērōpu wa'agu, cū upure cā'mota'agu cōmesu'tirote sāñasami. Cū weronojōta marī wātūrē cā'mota'arā Ō'acūrē ējōpeonu'cūcā'rā. Āpērārē ma'irā. Dɸpoare cā'mota'arā cōmesapeare pesaro weronojō Jesús cū apaturi a'tiatjere, marī cū me'rā ninu'cūatjere wācūñurūrā. Marī tojo weecā, wātī marirē ña'arō weemasītisami.

⁹ Ō'acū bu'iri bocato nīgū mejēta marirē besecu niwī. Mejō marī bu'iri cuobo'cārārē marī wiogu Jesucristo me'rā yu'rūocu niwī. ¹⁰ Cū me'rā ninu'cūcā'to nīgū marirē wēribosacu niwī. Tojo weerā cū apaturi a'ticā, cūrē ējōpeorā wēri'cārā, marī catirā cū me'rā ninu'cūcā'rāsa'a. ¹¹ Tere wācūrā, musā ni'cārōacā weesetironojōta āpērārē a'merī weetamu, wācūtutuacā weeya.

Pablo Tesalónicacjārārē cū werecasa'que ni'i

¹² Acawererā, musārē a'tiro weecā ɸasa'a. Ō'acū ye queti wererārē, cū bese'cārārē wiopesase me'rā i'aña. Ō'acū narē cū ye quiete bu'edutigu, musārē werecasadutigu cūcu niwī. ¹³ Na musā de'ro wee nisetiatjere wererē, ɸputu da'rama. Tojo weerā ma'ise me'rā narē wācūña. A'merī a'pepūrīticā'ña. A'merī añurō nisetiya.

¹⁴ Apeye musārē werenemorāti. Ni-jīsjarārē da'radutiya. Wācūque'tirārē wācūtutuacā weeya. Ō'acū yere weetuatuatirārē weetamuña. Musārē mejēcā wa'acā, uayeticā'ña. Nu'cāña. ¹⁵ Musārē āpērā ña'arō weecā, narē a'meticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Musā me'rācārārē, nipe'tirārē añurō weenu'cūcā'ña.

¹⁶ E'catise me'rā ninu'cūcā'ña. Bu'jaweticā'ña. ¹⁷ Musā no'o niró, no'o wa'aro Ō'acūrē wācū ñubuenu'cūcā'ña. ¹⁸ Musārē ña'arō, añurō wa'acā quē'rārē, Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'ña. A'te nipe'tisere Ō'acū marī Jesucristore ējōpeorārē weecā ɸasami.

¹⁹ Espiritu Santu musā wācūsepure werecā, cā'mota'aticā'ña. Yu'tiya cū dutisere. ²⁰ Ō'acū ye queti weresere tū'orā, yabi bujicā'ticā'ña. ²¹ A'tiro pe'e weeya. Na weresere wācū, tū'ocasanu'cōpe'ocā'ña. Añuse nicā, tere weeya. ²² No'o ña'ase nisenojōrē weeticā'ña.

²³ Ō'acū ejerisājāsere o'ogu musārē a'tiro weeato. Siape me'rā añurō, ña'ase marirō, cū ɸaro dia'cū weecā weeato. Musā ejeripō'rārērē, musā wācūsere, nipe'tiro musā upure co'teato. Cū a'tiro weecā, marī wiogu Jesucristo apaturi a'tigu, musārē bu'iri marirā bo-caejagusami. ²⁴ Ō'acū musārē bese'cu nipe'tise cū “Weeguti” nī'quere queoro weegusami. Tojo weegu ūsā musārē sērī-

bosasere yu'tigusami. ²⁵ Acawererã, ùsã
quẽ'rãrẽ Õ'acũrẽ sërĩbosaya.

²⁶ Nipe'tirã tocjãrã Jesure ãjõpeorãrẽ
ma'ise me'rã añudutiya.

²⁷ Marĩ wiogu Jesú cũ dutiro me'rã
a'ti pũrĩrẽ nipe'tirã Jesure ãjõpeorãrẽ
bu'eĩ'oduti'i.

²⁸ Jesucristo marĩ wiogu m̃sãrẽ añurõ
weeato.

Tocã'rõta oja'a.

Pablo

Pablo Tesalónicacjārārē ape pūrī ojanemoca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Tesalónicacjārārē Corintopu nígū, a'ti pūrīrē ojacu niwī. Ti macācjārā Jesucristo apaturi a'tiatjere queoro tu'omasitīcā tu'ogu, narē wereapogu ojacu niwī. Na pe'le maata a'tigusami nírōnojō tu'ocārā niwā. Tojo weerā ni'cārērā cū a'tiatjere co'terā, na da'rami'quere da'radu'ucā'cārā niwā. Na āpērā o'ose me'rā ba'acaticā tu'ogu, narē ojacu niwī. Ti macācjārārē a'tiro weeya nígū, tojo wa'arosa'a nígū, ojacu niwī.

Jesucristo apaturi a'tiatji dūporo ni'cū nā'agū nisoosebucu a'tigusami. Cū pājārārē nisoo, ējōpeocā weegusami nisere ojacu niwī.

Pablo cū me'rācjārā Tesalónicacjārārē oja'que ni'i

1 Yū'u, yū'u me'rācjārā Silvano, Timoteo me'rā mūsārē a'ti pūrīrē oja'a. Mūsā Tesalónicacjārārē marī pacu Ō'acū, marī wiogu Jesucristo yarārē añudutise o'o'o.

² Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wiogu mūsārē añurō weeato. Mūsārē ejerisājācā weeato.

Jesucristo apaturi a'ticā masārē beseatje ni'i

³ Yū'u acawererā, ūsā mūsā ye cjasere wācūrā, Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'rāti. Mūsā Jesucristore ējōpeonemorā we'e. Apeye quē'rārē mūsā a'merī ma'inemo'o. Tojo weerā Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'rōua'a. ⁴ Mūsā ye cjasere no'o ūsā wa'aro Jesucristore ējōpeorārē na nerēwuaropu a'tiro ni were'e. “Tesalónicacjārā

āpērā narē nā'arō weemicā, ne ējōpeodu'utima. Narē mejēcā wa'acā quē'rārē, nu'cāma”, ni e'catise me'rā were'e.

⁵ Ni'cārōacā mūsā Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā mūsārē tu'ti, nā'arō weesama. Na tojo weemicā, mūsā Ō'acūrē ējōpeonu'cūrā, cū queoro weesere ī'arāsa'a. Be'ro mūsā cū tiropu wa'arāsa'a. Mūsārē “Añurā nima, a'tiatio yū'u tiropu”, nigūsami. ⁶ Ō'acū queoro weegusami. Mūsārē pi'eticā wee'cārārē pi'eticā weegusami. ⁷ Mūsā tu'u'cārā pe'ere soose o'ogusami. Ūsā quē'rārē mejārōta weegusami. Cū marī wiogu Jesú a'tiri nūmu nicā, tojo weegusami. Cū a'tigu, cūrē wereco'terā tutuarā me'rā ū'mūsepū dijatigusami. Pecame'e weronjō asistedijatigusami. ⁸ Ō'acūrē ējōpeotirārē, marī wiogu Jesú masārē yū'ruose quetire yū'ruū'cārārē bu'iri da'regu a'tigusami. ⁹ Narē bu'iri da're bajurio, cō'adijbutiagusami. Tojo weerā na ne cārōacā marī wiogure ī'atibutiarāsama. Tojo nicā cū tutuasere, cū asistesere ī'asome. ¹⁰ Cū a'tiri nūmūrē Jesure ējōpeorā a'tiro weerāsama. Cū asistese, cū tutuasere ī'arā, “Jesú añuyū'ruami”, nīrāsama. “Nipe'tirā bu'i wiogu nimi” ni ī'amarīa, e'catirāsama. Mūsā quē'rā ūsā were'quere ējōpeotjārā, na me'rā nīrāsa'a.

¹¹ Tere wācūrā, marī ējōpeogu Ō'acūrē mūsārē sērībosanu'cū'u. A'tiro sērī'i. “Ō'acū, mū'u pō'rā sājādutigu narē pijicu niwū. Tojo weegu narē mū'u ūaronojōta niseticā weeya. Na añurō weesī'rīma. Nipe'tise na weesī'rīserē mū'u weetamurō me'rā weeato. Tojota mū'ūrē ējōpeo yapaticā'to”, ni sērībosa'a. ¹² Mūsā a'tiro weecā, āpērā marī wiogu Jesure añurō wācūrāsama. Mūsā quē'rārē “Na añurā nima”, ni ī'arāsama. Ō'acū, marī wiogu Jesucristo mūsārē ma'frā, tojo weecā weerāsama.

**A'ti turi pe'tiwā'cātiri cura Jesure
ī'atu'tigu a'tigusami nise ni'i**

2 Yū'u acawererā, ni'cārōacāma marī wioḡu Jesucristo a'tiatjere, cū tiroḡu marīrē neonū'cō miatjere wereḡuti. ²Cā'rōacā me'rā musā weresu'riano'ticā'ña. Tojo nicā āpērā “Marī wioḡu a'tiri numu nitoja'a” musārē nicā, wācūque'titicā'ña. A'tiro nibosama. “Āpērā Espiritu Santu yu'ure tojo niami”, nibosama. Āpērā “Apī wereḡu, tojo niami”, nibosama. Āpērā “Pablo quē'rā tojo ojacārā niama”, nibosama. A'tere tu'orā, wācūque'titicā'ña. ³Na ḡaronojō nisoono'ticā'ña. Cū a'tiatji numu dūporo a'tiro wa'arosa'a. Masā ḡḡutu waro Ō'acūrē yu'rūnu'cārāsama. Tojo weeri cura ni'cū ña'arō weeyu'rūnu'cāḡū waro bajuḡusami. Cū pecame'epu bu'iri da're bajuriono'acju nigūsami. ⁴Cū Ō'acūrē ī'atu'tigu, tojo nicā nipe'tise masā ējōpeosenojōrē ña'arō ucūacju nigūsami. Cū dia'cūrē ējōpeocā ḡḡusami. Ō'acū weronjō Ō'acū wi'ipū sājāanuḡā dujḡusami. “Yū'u Ō'acū ni'i”, nita'sḡusami. ⁵Yū'u musā tiroḡu nḡū, tere werewu. ḡMusā tere wācūweti? ⁶Musā cū ña'agū a'tiatjere cā'mota'ḡure masī'i. Ō'acū cū queoca numu dūporo ña'agū a'tisome. ⁷Dicuse ña'ase cū weeatjere masīno'ña marī'i yujupū. Tojo masīno'ña marīmīcā, ña'ase cū weesenojō nu'cātoja'a. Cūrē cā'mota'ḡure miāca be'ro cū ña'arō weese masīno'rōsa'a. ⁸Cū wa'acā, ña'arō weesebucu pe'e a'tigusami. Be'ro marī wioḡu Jesú a'ti di'tapu apaturi a'tigu, cū tutuaro me'rā ña'agūrē wējḡḡusami. Cū asistese me'rā a'tigu, cūrē cō'abajuriogusami. ⁹Cū ña'agū etāca be'ro wātīa wioḡu weetamurō me'rā peje wecī'ota'sḡusami. ¹⁰Pecame'epu bu'iri da'reno'ajārē no'o nise ña'ase

pōtēorō narē weeta'sḡusami. Ō'acū narē yu'rūosī'rīmīcā, na diacjū cjasere ējōpeosī'rītīrāsama. Tojo weerā pecame'epu wa'adojarāsama. ¹¹Na ējōpeotise bu'iri Ō'acū nemorō narē nisooneocā weegusami. Tojo weerā nisoono'o, ējōpeorāsama. ¹²Ō'acū ye diacjū cjasere ējōpeosī'rītīrā, ña'arō weesere tu'sayu'ruarāsama. Tojo weegū Ō'acū narē bu'iri da're bajuriogusami.

**Ō'acū cū bese'cārārē
yu'rūocu niwī nise ni'i**

¹³Yū'u acawererā, Jesú marī wioḡu musārē ma'imi. Ō'acū ne waropu musārē yu'rūweticā wéḡu besecu niwī. Espiritu Santu tutuaro me'rā Ō'acū yarā sājācā weecu niwī. Tojo nicā musā diacjū cjasere ējōpeodutigu tojo weecu niwī. Tojo weerā ūsā musā weesetisere wācūrā, Ō'acūrē e'catise o'onu'cūcā'rāti. ¹⁴Ūsā musārē Jesucristo masārē yu'rūose quetire werewu. Te me'rā Ō'acū musārē cū pō'rā wa'acā weecu niwī. Marī wioḡu Jesucristo nirōḡu marīrē cū añubutiasere bu'ipejatamucā ḡḡu, tojo weecu niwī. ¹⁵Tojo weerā wācūtutuanu'cūcā'ña. Ūsā musā tiroḡu bu'e'quere, tojo nicā ūsā todūporopu oja'o'quere wācūnūrāña.

¹⁶Jesucristo marī wioḡu basuta, tojo nicā marī pacu Ō'acū marīrē pajaña'rā, ma'icārā niwā. Na marīrē wācūtutu-acā weenu'cūsama. Marīrē o'oa'tjere e'catiyutojacā weesama. ¹⁷Musārē wācūtutuacā, ējōpeonu'cūcā weeato. Nipe'tise musā ucūsere, musā weesere añurō niseticā weeato.

Pablo quē'rā sērībosaduti'que ni'i

3 Acawererā, musārē a'tiro nituorāti. Ūsā ye niatjere sērībosaya. A'tiro sērīña. “Na marī wioḡu ye quetire werēcā, pājārā masā na weresere ējōpeoato”, ni sērībosaya. Tojo nicā

musā wee'caronojō “Narē tu'oato”, ni sēribosaya. ²Nipe'tirāputa Jesucristo yere ējōpeotima. Tojo weerā apeye quē'rārē sēribosaya. Masā ña'arā ūsārē ña'arō weeticā'to nírā, sērīña.

³Marī wioḡu cū “Weeguti” ní'quere weeticā weesome. Cū musārē wācūtutuacā weegusami. Wātirē cā'mota'agusami. ⁴Ūsā weeduti'quere musā queoro weerā wee'e. Tere Ō'acū weetamuse me'rā añurō weenu'cūrāsama, ni ējōpeo'o. ⁵Jesucristo musārē Ō'acū ma'imi nisere masicā weeato. Tojo nicā cū wācūtutua'caronojō musārē wācūtutuacā weeato.

Pablo “Da'rawapata'aya” nise ni'i

⁶Yū'u acawererā, Jesucristo marī wioḡu uaronojō musārē dutirāti. Āpērā Jesucristore ējōpeorā musā me'rā nírā nijīsijasama. Ūsā topu duti'quere weesirututisama. Na me'rā ba'pati, ne ninemoticā'ña. ⁷Musā masīsa'a. Ūsā topu nírā wee'quere i'acūurōña'a. Topu nírā, tojo nibajaque'atitiwū. ⁸Ne ni'cūrē wapayetimirā, tojowaro ba'atiwū. A'tiro pe'e weewū. Musārē caribosī'rītirā, ñamirī, uḡucori yóacāta da'rawū. ⁹“Ūsā bu'ese wapa ūsārē ba'ase o'oya” nita basiomicā, ne weetiwū. Musārē añuse queose o'osī'rirā, ūsā basu da'rawū. ¹⁰Musā me'rā nírā, a'tiro dutiwū. “No'o da'rasī'rītigunojōrē ne

ba'ase ecaticā'ña”, niwū. ¹¹Ūsā musā ye quetire a'tiro tu'owū. Ni'cārērā musā wa'tero nírā nijīsija niapārā. Da'ratimirā, āpērārē ucjasijapārā.

¹²Marī wioḡu Jesucristo dutiro me'rā tojo weesetirārē wererāti. Āpērārē ucjaro marīrō na ba'atjere, narē da'sasenojōrē da'rawapata'ame'ricā'to.

¹³Yū'u acawererā, musā pe'e caributiro marīrō añurō weenu'cūcā'ña.

¹⁴No'o ūsā a'ti pūrīpu dutio'osere weetigunojōrē “Cū nimi”, ni masīña. Cūrē bopoyaro yū'ruato nírā ba'patiticā'ña. ¹⁵Musā tojo ba'patitimirā, cūrē i'atu'tirā weronojō tu'oña'ticā'ña. Musā acaweregure weronojō pe'e añurō weeato nírā wereme'ricā'ña.

Pablo añudutituo'que ni'i

¹⁶Marī wioḡu cū basu marīrē ejerisājāse o'ogū a'tiro weeato. No'o de'ro mejēcā wa'acā, musārē ejerisājāse o'onu'cūcā'to. Marī wioḡu musā nipe'tirā me'rā niato.

¹⁷Yū'u Pablo basu a'te añudutisema oja'a. Yū'u nipe'tise pūrīrē ojawuaronojōta oja'a. Yū'u a'tiro dia'cū papera o'ógū oja'a. Tojo weerā musā “Cūta oja'pī”, ni masīrāsa'a. ¹⁸Marī wioḡu Jesucristo musā nipe'tirārē añurō weenu'cūcā'to.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Timoteore ojamut'āca pūri ni'i

A'ti pūri a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Timoteo Listra wāmetiri macāpu ba-juacu niwī. Cū pacu griego masū nígū, judío masū mejēta nicu niwī. Cū paco pūricā judío masō nico niwō. Cū Pablore queti miaco'tegu nicu niwī.

Pablo Éfesopu nígū, Timoteore a'ti pūrirē ojacu niwī. Timoteore cū ējōpeosere wācūtutuacā weenemogū, Jesucristore ējōpeori curuacjārā tirōpūre añurō nisetidutigū ojacu niwī.

A'tiro ojacu niwī. “Ō'acūrē sērīrā, a'tiro weero'ua'a”, ni ojacu niwī. Tojo nicā māsārē su'ori nisetiacārē besesōrōrā, ā'rānojōrē sōrōrō'ua'a nisere ojacu niwī. Wapewia numiārē co'tesere, tojo nicā apeye ojanemocu niwī. Añurō wéerā bu'iri marīrā nisetisere ojacu niwī. Queoro bu'etirārē tu'omasīdutisere ojacu niwī.

Pablo Timoteore oja'que ni'i

1 Yū'ū Pablo Jesucristo besecū'ucu ni'i. Ō'acū marīrē yū'rūogu nimi. Cūta Jesucristo ye quetire weredutigū o'ōwī. Jesucristo marī wioгу quē'rā yū'ūre o'ōwī. Cūrēta marī yucuerā wee'e.

²Timoteo, mū'urē oja'a. Mū'ū Jesucristore ējōpeoyucā, yū'ū macū waro weronōjō ni'i. Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wioгу mū'urē añurō weeato. Pajaña'to. Mū'urē ejerisājācā weeato.

Nisoosere cā'mota'aduti'que ni'i

³Yū'ū Macedoniapu wa'ase dūporo mū'urē ti macā Éfesopu tojadutiwū. No'o mejēcā bu'erārē cā'mota'adutigū tojaque'adutiwū.

Ni'cārōacārē mejārōta nigūti tja. ⁴Tocjārārē wereturiamasere, tojo nicā na nēcūsūmuarē wāmepeonu'cūsere “Wācūma'aticā'ña”, niña. Masā tere wācūrā, mejō waro a'metu'tima'asama. Marīrē Ō'acū weeduti'quere añurō weecā weewe'e. Marī cūrē ējōpeose me'rā pe'e Ō'acū weeduti'quere wee'e. Tojo weegu narē mejēcā bu'esere cā'mota'aya.

⁵Māsārē a'merī ma'icā uagu, tojo duti'i. Nā'ase marīrā, bu'iri marīrā tu'oña'rā, diacjū Ō'acūrē ējōpeorā, queoro ma'irāsa'a. ⁶Āpērā tere weetima. No'o uaro ucūma'ama. ⁷Ō'acū ye cjase cū duti'quere bu'esirīmima. Tojo weemirā, na ucūsere tu'omasītima. Masībutiārā weronōjō bu'ema.

⁸Marī masī'i. Ō'acū Moisére dutise cūu'quere queoro masicāma, añu ni'i. Te a'tiro ni'i. Masā Ō'acūrē yū'rūnū'cāsere masīdutigū cūucu niwī. ⁹Ō'acū tere cūúgū, queoro weerārē cūuticu niwī. Cūrē yū'rūnū'cārārē, cū dutiro weetirārē cūucu niwī. Tojo nicā nā'abutiario weeri masārē, nā'arō weenu'cūrī masārē cūucu niwī. Ō'acūrē ējōpeotirārē, cū ye bu'ese cjasere uatirārē cūucu niwī. Apeyere, no'o pacure, pacore wējēcō'arārē, nipe'tirā no'o wējēsebucurārē cūucu niwī. ¹⁰No'o āpērārē a'metārābajaque'atirārē, no'o umua se'saro numia me'rā weewuaronōjō weerānojōrē cūucu niwī. Numia quē'rārē na weronōjō weewuarānojōrēta cūucu niwī. Tojo nicā masārē nē'e, āpērāpūre duaturi-arārē cūucu niwī. Nisoosebucurārē, tojo nicā “Ō'acū me'rā diacjūta ni'i” nisoorānojōrē cūucu niwī. Tojo nicā nipe'tise añuse bu'esere cā'mota'arānojōrē Ō'acū cū dutisere cūucu niwī. ¹¹A'te bu'ese, añubutiase Ō'acū yū'rūose queti nīrōnojōta ni'i. Cū añuyū'rūgu yū'ūre a'te quetire weredutiwū.

**Pablo “Yu'u ña'agũ nimicã, Ô'acũ
yu'ure añurõ weewĩ” ní'que ni'i**

¹² Yu'u marĩ wioḡu Jesucristore e'catise o'lo'o. Cũ yu'ure añurõ wãcũḡũ, cũ yarãrẽ yu'ure weetamudutiwĩ. Tojo weedutigu, yu'ure tutuasere o'owĩ.

¹³ Toduporopu yu'u cũrẽ ña'arõ ucũwũ. Cũ yarãrẽ ña'abutiario weewu. Titapũre yu'u Jesucristore ejõpeotitjãḡũ, yu'u weesere masĩtiwũ. Tojo weegũ Ô'acũ yu'ure pajaña'wĩ. ¹⁴ Marĩ wioḡu yu'ure ma'lgũ, añubutiario weewĩ. Cũ yu'ure Jesucristore añurõ ejõpeocã weewĩ. Āpẽrãrẽ ma'icã weewĩ.

¹⁵ A'te yu'u ucũatje queoro waro ni'i. Nipe'tirã ejõpeoroua'a. A'tiro ni'i. Jesucristo ña'arõ weerãrẽ yu'ruosĩ'rigũ a'ti nucũcãpũre a'ticu niwĩ. Yu'uta nipe'tirã yu'ruoro ña'arõ weeyu'runu'cã'cu ni'i. ¹⁶ Tojo nimicã, Ô'acũ yu'ure pajaña'wĩ. Cũ tojo weese me'rã Jesucristo ña'arõ weerãrẽ pajaña'sere yu'ure i'omũ'tãwĩ. Cũ masãrẽ pajaña'se ne pe'tisome. Yu'ure, ña'arõ weeyu'runu'cã'cũre pajaña'caronojõta nipe'tirã cũrẽ ejõpeorãrẽ pajaña'gũsami. Narẽ cũ me'rã catinu'cũcã weegusami. ¹⁷ Tojo weerã Ô'acũrẽ “Añuyu'ruami”, ninu'cũrã. Cũ wioḡu ninu'cũḡũ nimi. Ne wẽrisome. Ô'acũ ni'cũta nimi. Cũ bajutigu, masiyu'ruḡu nimi. Tojota nimi.

¹⁸⁻¹⁹ Timoteo, mu'u yu'u macũ weronojõ ni'i. Yu'u mu'urẽ weeduti'quere weeya. Toduporo marĩ acawererã mu'urẽ Ô'acũ wereduti'quere werepã. Na were'caronojõta weeya. Tere wéḡu, tutuaro me'rã du'ucũiurõ marĩrõ añurõ weesere weenu'cũcã'ña. Tojo nicã queoro ejõpeo, bu'iri marĩḡũ tu'oña'ña. Āpẽrã Jesucristore ejõpeorã queoro weemasimĩrã, weeticãrã niwã. Tere weetirã, Jesucristore ejõpeodu'ucãrã niwã. ²⁰ A'te tojo wa'awu Himeneorẽ,

tojo nicã Alejandrorẽ. Tojo weegu ã'rã puarãrẽ Ô'acũrẽ ña'arõ ucũnematicã'to níḡũ Jesucristore ejõpeorã me'rã ninemodutitiwũ. Narẽ wãtĩa wioḡu de'ro weesi'rĩrõ weeato níḡũ tojo weewu.

**“Ô'acũrẽ sẽrĩrã, a'tiro
weeroua'a” ní'que ni'i**

2 Ne waro Jesucristore ejõpeorã a'tiro weecã u'a'a. Nipe'tirãrẽ sẽrĩbosarã. Ô'acũ narẽ weetamuato ní'rã sẽrĩbosato. Ô'acũrẽ sẽrĩrã, “Añu'u”, niato. ² Wiorãrẽ, nipe'tirã dutiri masãrẽ sẽrĩbosato. Marĩ tojo weerã a'mequẽse marĩrõ nirãsa'a. Nipe'tise Ô'acũ dutisere queoro weemasĩrãsa'a. Masã me'rã queoro nisetirãsa'a. ³ Marĩ ãpẽrãrẽ sẽrĩbosarã, añurõ weerã wee'e. Ô'acũ marĩrẽ yu'ruoḡu tojo weecã tu'sasami. ⁴ Ô'acũ nipe'tirãrẽ cũ tiropu wa'acã uasami. Nipe'tirãrẽ cũ ye, diacjũ cjasere masicã uasami. ⁵ Ô'acũ ni'cũta nimi. Tojo nicã Jesucristo ni'cũta tja masãrẽ Ô'acũ me'rã apobosari masũ nimi. Cũ masũ weronojõ uputigu nicu niwĩ. ⁶ Jesucristo nipe'tirã masãrẽ yu'ruoḡu wẽrĩbosacu niwĩ. Marĩ ña'arõ wee'que wapare wapayegu tojo weecu niwĩ. A'te quetire “Tojo wa'arosa'a” nícatero ejacã, werebajurẽno'caro niwũ. ⁷ Cũ ye quetire weredutigu Cristo yu'ure sõrõwĩ. Cũ besecũ'cu niato níḡũ judío masã nitirãrẽ cũ ye, diacjũ cjasere bu'edutigu sõrõwĩ. Diacjũta ni'i. Nisoogu mejẽta wee'e.

⁸ Tojo weegu nipe'tirocjãrã umuarẽ a'tiro weecã u'a'a. Na nerẽwuaropu Ô'acũrẽ sẽricã u'a'a. Nũmorõ sẽrĩrã, ña'arõ weese moorã sẽrĩrõu'a'a. Uase, a'metu'tise moorã sẽrĩrõu'a'a. ⁹ Numia quẽ'rã a'tiro weecã u'a'a. Na su'tire añurõ i'atũ'saropũta sãñato. Ejatuaro weeme'ricã'to. Na upũre ãpẽrã “Añurã nima” nidutirã peje ma'masu'ayu'ruoticã'to. ¹⁰ A'tiro pe'e

weeato. Añurō bajusī'rīrā, Ō'acūrē ējōpeorā numia weewuaseñojōrē weeato. Bajuyoropure añurō weese me'rā “Añurā nima”, nino'ato. Āpērārē weetamu, añurō weeato. ¹¹ Jesucristore ējōpeorā nerē, na bu'eri curare numia di'tamarīō tu'oato. Ūrūsāma'a, ye'suticā'to. ¹² Ne numiarē masā decopu werenu'cūcā uawe'e. Tojo nicā umuarē ne dutiticā'to. Tojo weronojō o'orā, na numia di'tamarīato. ¹³ A'tiro ni'i. Ō'acū Adārē weemu'tācu niwī. Cū be'ro Evare weecu niwī. ¹⁴ Apeye quē'rārē, Adá wātī nisoono'mu'tācu mejēta nimi. Numio pe'e nisoono'mu'tāco niwō. Tojo weeno'co niyugo, Ō'acū duti'quere yu'rūnu'cāco niwō. ¹⁵ Tojo nimicā, Ō'acū numiarē yu'ruogusami. Na pō'rāticā, narē añurō yu'rūweticā weegusami. Na cūrē ējōpeocā, masārē ma'licā, tojo weegusami. Na queoro wācūyu, weeseticā, Ō'acū cū uaro weenu'cūcā, yu'rūweticā weegusami.

Jesucristore ējōpeori curuacjārā su'ori nirārē sōrōse ni'i

3 Masā a'tiro ucūwuase diacjūta ni'i: “No'o Jesucristore ējōpeori curuacjārā su'ori nigū, su'ori wejepeogu sājāsī'rīgūnojō añuse da'rasere weesī'rīgū weemi.” ² Tojo weesī'rīgūnojō a'tiro nirōua'a. Cūta “Ña'arō weemi” nino'ña marīgū nirōua'a. Ni'cōta numotigu nirōua'a. Cū wiopesase me'rā weesetigunojō nirōua'a. Añurō wācūyu weesetigunojō nirōua'a. Āpērā wiopesase me'rā i'ano'gūnojō nirōua'a. Sijari masā cū ya wi'ipu wa'acā, añurō pōtē'rīgūnojō nirōua'a. Āpērārē añurō bu'eme'rīgūnojō nirōua'a. ³ Tojo nicā que'agu, cumucabucu niticā'rōua'a. Tojo weronojō o'ogu, tu'tiro marīrō masārē queoro weegunojō nirōua'a. A'mequēsere uatigu, niyerure uaripejatigunojō nirōua'a. ⁴ Cū, cū

ya wi'icjārārē añurō dutimasīgū nirōua'a. Cū pō'rārē añurō wiopesase me'rā yu'time'ricā weegū nirōua'a. ⁵ Cū, cū ya wi'icjārārē dutimasītigu, Ō'acūrē ējōpeori curuacjārā pe'ere totā nemorō co'tetibosami. ⁶ Jesucristore ne waropu ējōpeomujāti'cure su'ori wejepeogu sōrōña. Apetero weegu ni'cū ējōpeoca be'roacā sōrōno'cu pe'e “Yu'u āpērā yu'ruoro añuyu'rūnu'cā'a”, nibosami. Cū tojo nigū, wātī weronojō wācūbosami. Tojo weegu Ō'acū wātīrē bu'iri da're'caro weronojō cūrē weebosami. ⁷ Apeye quē'rārē a'tiro nino'gūrē beseaya. Jesucristore ējōpeotirā “Cūta añurō weemi” nino'gū niato. Tojo weeticāma, āpērā cūrē ña'arō wācūbosama. Cū uaro wéégu, bopoyagu wātī uaro weebosami.

“Weetamuco'terā a'tiro nisetiroua'a” nise ni'i

⁸ Jesucristore ējōpeori curuacjārā, Ō'acū ye queti wererārē weetamuco'terā quē'rā na wiorā weronojō nirōua'a. Āpērā ējōpeono'rānojō nirōua'a. Na ucūserere queoro weerānojō nirōua'a. Que'arā, ña'arō weese me'rā niyeru wapata'asi'rīrānojō niticā'rōua'a. ⁹ Marī ējōpeose Jesucristo ye queti Ō'acū i'o'quere ējōpeonu'cūrā nirōua'a. Na bu'iri moorā tu'oña'rā nirōua'a. ¹⁰ Narē sōrōati duporo na weesetisere añurō masīrōua'a. Na añurō weeseticā, bu'iri marīcā i'arā, sōrōrōua'a. ¹¹ Numia quē'rā mejārōta āpērārē ējōpeono'rānojō nirōua'a. Ucjasepijarā niticā'rōua'a. Nucūi'ase me'rā weesetirā nirōua'a. Tojo nicā queoro weenu'cūrā nirōua'a. ¹² Umu weetamuco'tegu ni'cōta numotiroua'a. Cū pō'rārē, cū ya wi'icjārārē añurō dutimasīrōua'a. ¹³ Na weetamuco'tesere añurō weecā, narē masā “Añurō weema”, nirāsama. Tojo nicā Jesucristore na ējōpeosere uiro marīrō añurō werenemorāsama.

Marī ējōpeose cjase ni'i

14-15 “Maata mu'u tiropu wa'aguti”, ni wācū'u. Tojo wācūmigū, apetero weegu maata wa'atibosa'a. Tojo weegu mu'urē Ō'acū pō'rā a'tiro nisetiroua'a nisere ojaḡuti. Ō'acū catinu'cūgū nimi. Cū pō'rā Jesucristore ējōpeori curuacjārā nima. Nāta Ō'acū ye queti diacjū cjasere masārē masicā weema. ¹⁶ Diacjūta ni'i. Marī ējōpeose todūporo masā masiti'que ni'i. Mejō nise niwe'e. Añuse waro ni'i. A'tiro ni'i:

Ō'acū macū masū weronjō uputigu a'ti nucūcāpūre bajuacu niwī.

Espiritu Santu cūrē “Añugū waro nimi”, ni werebajurēcu niwī.

Ō'acūrē wereco'terā u'musepu nirā cūrē i'acārā niwā.

Cū ye queti a'ti nucūcāpūre werese'sano'o.

A'ti nucūcāpūre masā cūrē ējōpeoma.

Be'ro Ō'acū u'musepu cūrē miacu niwī.

“Diacjū cjasere ējōpeotirā a'tiro weesama” nise ni'i

4 Espiritu Santu bajuyoropu a'tiro nicu niwī: “A'ti umuco pe'tiati dūporo āpērā Jesucristore ējōpeomi'cārā ējōpeodu'urāsama. Wātia nisoose me'rā bu'esere wererārē siruturāsama. Tojo nicā wātia bu'esere siruturāsama.” ² Weeta'sari masā nisoose me'rā bu'ecā, tū'orāsama. Weeta'sari masā te nisoosere masimirā, ne bu'iritirā tū'oña'tima. ³ Na a'tiro weesama. Masārē numotisi'ricā, cā'mota'asama. Tojo nicā ni'cārē ba'asere ba'adutitisama. Ō'acū pe'e a'te ba'asere weecu niwī. Jesucristore ējōpeorārē diacjū cjase masirārē ba'adutigu tojo weecu niwī. Tere ba'arā, cūrē e'catise o'odutigu tojo weecu niwī. ⁴ Nipe'tise Ō'acū wee'que añuse ni'i. Marī ne yabiticā'rōua'a. A'tiro pe'e weeroua'a. Cūrē e'catise o'orā,

ba'aroua'a. ⁵ A'tiro ni'i. Ō'acū tere “Añu ni'i”, nitojacu niwī. Tojo weerā marī cūrē e'catise o'ocā, cū te ba'asere añuse wa'acā weemi.

Pablo Timoteore weedutise ni'i

⁶ Mu'u Ō'acū ye cjasere marī acawererārē bu'eya. Tere bu'égū, Jesucristore añurō da'raco'tegu nigūsa'a. Siape me'rā mu'u Ō'acū ye cjasere bu'égū, nemorō ējōpeogusa'a. Mu'u añuse bu'esere sirutuse me'rā nemorō wācūtutuagu nigūsa'a. ⁷ A'ti turi cjase werema'asere tu'otica'ña. Nemorō Ō'acū uaro weenu'cūcā'ña. ⁸ A'tiro ni'i. Marī da'rarā, nemorō tutuarā wa'asa'a. Te añu ni'i. Marī Ō'acū uaro weecā, totā nemorō añusa'a. A'ti umucopūre, be'ro u'musepūre marirē añurō wa'arosa'a. ⁹ A'te diacjūta ni'i. Nipe'tirā a'tere ējōpeoroua'a. ¹⁰ Tojo weerā marī Jesucristo ye cjasere wererā, pi'eti, uputu da'ra'a. Ō'acū marirē añurō weeatjere wācū, e'catiyutojarā, tojo wee'e. Cū catinu'cūgū nipe'tirārē yu'ruogu nimi. Cūrē ējōpeorā se'sarore yu'ruogusami. ¹¹ A'tere āpērārē dutiya. Narē tere bu'eya.

¹² Mu'u ma'mu nise ye bu'iri āpērā mu'u ucūserē ējōpeotibosama. Tojo weesere cā'mota'aya. A'tiro pe'e weeya. Jesucristore ējōpeorārē añuse queose i'oña. Mu'u ucūwuase, mu'u weesetise me'rā i'oña. Tojo nicā āpērārē ma'ise, mu'u Jesucristore ējōpeose me'rā i'oña. Apeye quē'rārē añugū mu'u nise me'rā i'oña. ¹³ Yu'u topu etase dūporo nerērā, Ō'acū ye quetire bu'e'i'onu'cūcā'ña. Marī acawererārē wācūtutuadutigu tojo weeya. Narē añurō bu'eya. ¹⁴ Ō'acū mu'urē weemasise o'o'quere weenu'cūcā'ña. Sō'onícatero Jesucristore ējōpeori curuacjārā su'ori nirā mu'urē napeocaterore te weemasisere Ō'acū o'owī.

¹⁵ Ō'acū o'o'quere wācūnurū, añurō weenu'cūcā'ña. Tojo weecā, nipe'tirā

mu'u añurō weewā'cāsere i'arāsama. ¹⁶Apeye nigūti. Mu'u bu'esere, tojo nicā mu'u weesetisere añurō wācūña. Nipe'tisere queoro weenu'cūcā'ña. A'tere wéégū, mu'u basu yu'ruwetigu weegusa'a. Tojo nicā mu'u weresere tu'orā quē'rā yu'ruwetirāsama.

**Jesucristore ējōpeorārē
“A'tiro weeya” nise ni'i**

5 Timoteo, mu'urē dutigūti. Bucurā ūmuarē tu'titicā'ña. Mu'u, mu'u pacusumuarē ucūgū weronojō narē wereya. Ma'mapjia quē'rārē mu'u acabijirārē ucūgū weronojō weeya. ²Bucurā numiarē mu'u pacosānumiarē ucūgū weronojō narē wereme'ricā'ña. Nu'miarē mu'u acabijirārē weronojō ña'arō wācūrō marīrō wereya.

³Wapewia numia weetamuno'ña marīrārē weetamuña. ⁴Wapewio pō'rāticāma o pā'rāmerāticāma, core na weetamuato. Ne waro na ya wi'icjārā me'rā añurō weewā'cōrōua'a. Tojo weerā pō'rā, pā'rāmerā, na pacusumua, na ñecūsūmua ma'l'ique wapa ma'l'i a'merā weesama. Tojo weese añuse ni'i. Ō'acū tere tu'sasami. ⁵Apego wapewio waro ni'cō nigō pūrīcā Ō'acū weetamuatjere yucuesamo. Ūmucorinūcū, ñamirīnūcū tojo sērīnu'cūsamo. ⁶Apego wapewio pe'e co ūasere weema'acā'samo. Co pecame'epū wa'acjo weronojō nitojasamo. ⁷A'te quē'rārē weedutiya. Tojo weeduticā, “Na bu'iri marīrā nima”, nino'rāsama. ⁸A'tiro ni'i. Ni'cū cū acawererārē añurō weetigu, marī ējōpeosere yabigu weronojō nisami. Cū ya wi'icjārā warore añurō weetigu pe'e, totā nemorō ña'arō weesami. Jesucristore ējōpeotigu nemorō ña'agū nisami.

⁹Wapewia numiarē weetamurātirā na wāmerē ni'cā pūrīpū ojaō'oña. A'tiro nīrā numianojōrē ojaya: Bucuo waro

sesenta cū'marī cuogore, ni'cūrēta marāputi'core ojaya. ¹⁰“Co añurō weemo” nino'gōnojōrē ojaya. Co pō'rārē añurō masō'conojōrē masā co ya wi'ipū ejacā añurō ñe'egōnojōrē ojaya. Tojo nicā mejō nisere da'rago āpērā Jesucristore ējōpeorārē weetamugōnojōrē ojaō'oña. Pi'etirārē weetamugōnojōrē ojaya. No'o añuse apeyenojō weegore ojaya.

¹¹Āpērā wapewia numia nu'miacure nisama. Nanojōrē na wāmerē ojaticā'ña. Apetero na ūmua me'rā nisi'rīrā, apaturi marāputibosama tja. Jesucristo pe'ere wācidu'u, marāputise pe'ere wācūyū'rūnū'cābosama. ¹²Na

“Jesucristo ye dia'cūrē weerāti” nī'quere weetirā, bu'iritirā nibosama. ¹³Apeye quē'rārē wi'seripū dia'cū sījarā, nijīsījarā dojobosama. Te dia'cūrē weetibosama. Ucjasebucurā dojobosama. Nipe'tise de'ro wa'asere ucjarā, na ye nitisere ucūwūano'ña marīsere ucjabosama. ¹⁴Tojo weegu wapewia numia nu'miacure nīrārē marāputicā ūa'a. Na pō'rātiato. Wi'serire co'teato. Na tojo weecā, marīrē i'atu'tigu “Na ña'arō weema”, nīmasītisami. ¹⁵A'tiro ni'i. Āpērā wapewia numia Jesucristore ējōpeomirā, cūrē ējōpeodu'uma. Wātīa wiogure siruturā, tojo weema.

¹⁶Jesucristore ējōpeogu o ējōpeogo na acawerego wapewiore cuobosama. Core cuorā na weetamuato. Jesucristore ējōpeori curuacjārārē co'tedutiticā'to. Tojo weecā, āpērā wapewia numia co'teno'ña marīrā pe'ere co'temasīrāsama.

¹⁷Jesucristore ējōpeori curuacjārārē su'ori wejepeorārē, añurō weerārē a'tiro nīrōua'a. “Na añubutiario dutima”, nīrōua'a. Totā masārē were bu'erā pe'ere nemorō nīrōua'a. ¹⁸Ō'acū ye queti ojāca pūrīpū nīrōnojōta a'tiro ni'i: “Wecu trigore ārūagū,

tuumajāmisutuasami. Cū ba'asī'rīgū, ba'ato. A'tiro weeticā'to. Trigore ba'ari nīrā, cū ɯseropu tuusāarī be'tore tuusāaticā'to.” Aperopure a'tiro ojano'wū: “Da'rari masū cū da'rase wapa wapata'aba'amasīmi,” ni ojano'wū. Tojo weerā su'ori nīrārē weetamurōua'a.

¹⁹ Apetero ni'cū mɯ'ɯpure a'tiro nibosami: “Ūsārē su'ori wejepeogu ña'arō weeamī”, ni weresābosami. Cū tojo nicā, tu'otica'ña. Puarā o i'tiarā i'a'cārā weresācāpu, tu'oya. ²⁰ Ña'arō weenu'cūrārē nipe'tirā i'orōpu tu'tiya. Tojo weecā, āpērā uirā, ña'arō weesome. ²¹ Ō'acū i'orōpure, Jesucristo marī wiogu i'orōpure mɯ'ɯrē a'tiro nigūti. Tojo nicā Ō'acūrē wereco'terā cū bese'cārā i'orōpu quē'rārē mɯ'ɯrē nigūti: Su'ori wejepeorārē ni'cārōnojō weeya. Mɯ'ɯ tu'sarānojō dia'cūrē añurō weeticā'ña. Nipe'tirārē queoro weeya. ²² I'abocurequejo, su'ori wejepeogure sōrōtica'ña. Mɯ'ɯ ña'arō weerārē besegu, na ña'arō weesere bu'ipejatamubosa'a. Nipe'tise ña'arō weesere cā'mota'aya.

²³ Mɯ'ɯ paapu dutitise ye bu'iri aco di-a'cū si'rītica'ña. Cā'rōacā vino quē'rārē si'rīña.

²⁴ Ni'cārērārē na ña'arō weesere be-seatji dɯporo maata na ña'arō weesere masīno'toja'a. Āpērā pe'ere na ña'arō weese be'ropu bajarosa'a. ²⁵ Mejārōta tja añurō weese quē'rā maata masīno'o. Apeye pe'e añurō weese maata bajutise be'ropu bajarosa'a.

6 Jesucristore ējōpeorā da'raco'teri masā na wiorārē wiopesase me'rā i'arōua'a. Na tojo weecā, Ō'acūrē, tojo nicā marī bu'esere āpērā ña'arō ucūsoma. ² Na wiorā Jesucristore ējōpeorā nicā, a'tiro weeticā'to. Na ējōpeorā nise bu'iri narē wiopesase marīrō i'aticā'to. A'tiro pe'e weeato. Nemorō añurō weeato. Na wiorā

Jesucristore ējōpeorā nima. Tojo weerā na acawererā na mairārē weronojō añurō weeato. A'tere were, bu'eya narē.

Marī ējōpeosere queoro weedutise ni'i

³ No'o mejēcā bu'egunojō a'tiro nisami. Marī wiogu Jesucristo ye bu'esere “Tojo niwe'e”, nisami. Tojo nicā marī ējōpeose quē'rārē “Tojo niwe'e”, nisami. ⁴ Tojo nigū masītimigū, “Āpērā yu'rɯoro masiyu'rɯnu'cā'a”, nisami. Cū tojo nigū tu'omasitigu nimi. Cū na ucūsenucūrē “Tojo niwe'e”, nimujāsami. Te me'rā a'merī uose, a'metu'tise, yabise, a'merī ējōpeotise wā'cā'a. ⁵ Tojo nicā āpērā mejō warota a'metu'tise wā'cā'a. Ña'arō wācūrā, tojo weesama. Diacjū cjasere ne masītisama. Tojo weerā me'rā a'mesu'aticā'ña. Na “Ō'acūrē ējōpeose me'rā wapata'arāsa'a”, ni wācūsama. ⁶ Tojota ni'i, nīrō. Diacjūta marī Ō'acūrē ējōpeose me'rā peje apeyenojō cuorā weronojō ni'i. Marī cuoro ejatuaro e'caticāma, tojota ni'i. ⁷ A'tiro ni'i. Marī a'ti turipure bajarā, ne apeyenojō me'rā bajuatiwu. Wērīrāpu quē'rā ne apeyenojō miasoma. ⁸ Marī su'ti, ba'ase cuose me'rā e'catirōua'a. ⁹ Āpērā pe'e peje cuosi'rīrā ɯaripejarā no'o ɯaro weema'asama. Siape me'rā nemorō ɯaripejadojasama. Te me'rā na dojo, bu'iri da'reno'rāsama. Pecame'epu wa'arāsama. ¹⁰ A'tiro ni'i. Niyeru ɯaripejase me'rā nipe'tise ña'ase dɯ'pocā'ti. Āpērā Jesucristore ējōpeomi'cārā a'te ɯaripejase me'rā na ējōpeomi'quere du'ucā'sama. Tojo weerā ni'cārōacārē na catiri ɯmucore peje bujawetise bocama.

Pablo Timoteore “Queoro weeya” nise ni'i

¹¹ Timoteo, mɯ'ɯ pūrīcā Ō'acū yagu ɯaripejasere ne weema'aticā'ña. A'tiro

pe'e weeya. Añurō weenu'cūcā'ña. Ō'acūrē sirutuya. Cūrē ējōpeoya. Nipe'tirārē ma'īña. Mejēcā wa'acā, wācūtutuaya. Tu'tiro marīrō āpērārē añurō weeya. ¹²Mu'u tutuaro pōtēorō wācūtutua, ējōpeonu'cūcā'ña. Catise u'musepū mu'u Ō'acū me'rā ninu'cūatjere wācūnu'cūcā'ña. Ō'acū catise pe'titiserē o'osī'rigū mu'urē besecu niwī. Tojo weegu tere wācūyū'rūnu'cācā, mu'urē o'ogusami. Mu'u pājārā tū'oropū Jesucristore ējōpeosere queoro werewū. ¹³⁻¹⁴Ō'acū nipe'tirārē catise o'ogu nimi. Cū ī'orōpū, tojo nicā Jesucristo ī'orōpū quē'rārē mu'urē weeduti'i. Jesucristomarīcā cū catiri umūcore ma'itigu, a'tiro weecu niwī. Poncio Pilatore cū nisetisere añurō werecu niwī. Mu'u quē'rā yu'u dutise nipe'tisere dūcayuro marīrō queoro wereya. “Cū queoro weetimi”, nino'ticā'ña. Marī wiogu Jesucristo a'tiri curapū tojo weedu'uya. ¹⁵Ō'acū “Tojo weegūti” nīcatero ejacā, nipe'tise cū nī'quere queoro tu'ajanu'cōgūsami. Ō'acū ni'cūta añuyū'rūgu, tutuayū'rūgu nimi. Nipe'tirā wiorā wiogu nimi. ¹⁶Cū ni'cūta catinu'cūmi. Cū pūrō asisteropū nimi. Ne ni'cū masū cū basu Ō'acū nirōpū wa'amasītimi. Ne ni'cū cūrē ī'aticū niwī. Ī'ata basiowe'e. Ō'acū ni'cūrēta añurō ucūyū'rūnu'cārōña'a. “Cū wiogu ninu'cūato”, nirōña'a. Tojota niato.

¹⁷No'o peje cuorānojōrē a'tiro weedutiya. Na “Āpērā yu'rūoro niyu'rūnu'cā'a”, niticā'to. Na cuose me'rā “Añurō wa'arosa'a”, ni e'catiyuticā'to. Te queoro niwe'e. Pe'tidija wa'arosa'a. Tojo weronojō o'orā, Ō'acū pe'ere e'catise me'rā yucueato. Cū catinu'cūgū marīrē e'caticā uagu, nipe'tise marī cuosere o'omi. ¹⁸Peje cuorārē añusere weedutiya. Āpērārē añurō weeato. Na cuosere o'oato. ¹⁹Na tojo wēerā, ape umūcopure peje cuorā weronojō niyutojarāsama. Na catinu'cūatjere bocarāsama.

Pablo Timoteore “Tojo weeya”, nituo'que ni'i

²⁰Timoteo, Ō'acū mu'urē weredutigu cūu'quere añurō weeya. A'ti nucūcā cjase ucūse mejō nisere tū'oticā'ña. Tojo nicā mejēcā no'o uaro ucūma'ase quē'rārē tū'oticā'ña. Āpērā “Masīrā waro ni'i” nīrā peje mejēcā wācūse cuoma. Ūputu na uaro ucūma'asama. Na masise nisoo ucūma'ase ni'i. Tojo weegu narē tū'oticā'ña. ²¹Ni'cārērā a'tere weesiruturā, Jesucristore ējōpeomi'quere du'ucā'cārā niwā.

Ō'acū mu'urē añurō weeato.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Timoteore ape pūrī ojanemo'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojanopā nise ni'i

Pablo Timoteore Romapū bu'iri da'leri wi'ipū nīgū, ojacu niwī. Cū Timoteore ojamū'tāca pūrīrē a'tiro ojacu niwī: “Yū'u bu'iri da'leri wi'ipū nise wapa nipe'tiropū Jesucristo ye queti se'saro wee'e”, ni ojacu niwī. A'ti pūrīma ti pūrī weronojō ojatīcu niwī. Asia di'tacjārā cūrē bu'iri da'leri wi'ipū nicā, bopoyasācārā niwā. Tojo weegu nipe'tirā cō'awā'cāno'caro weronojō tū'oña'cu niwī. Luca, tojo nicā Onesíforo ya wi'icjārā dia'cū cūrē wācūtutuacā wéérā, bu'iri da'leri wi'ipū nigūrē bopoyasāticārā niwā. Pablo “Ni'cūta nisa'a” ni tū'oña'gū, cū me'rācārā waro Timoteore, Marcōre cū tiropū pijiocu niwī. Troapū cū cūu'que paperare, cū yaro asibusurore miitidutīgūnojōta pijiocu niwī. Cū “Maata wērīgūsa'a”, ni wācūcu niwī. A'ti pūrī cū ojatūoca pūrī ni'i.

Pablo Timoteore oja'que ni'i

1 Yū'u Pablo Jesucristo besecū'cu ni'i. Cū yū'ure Ō'acū ūarōnojōta cū ye quetire weredutīgū o'ōwī. A'te queti a'tiro ni'i. Ō'acū “Jesucristore ējōpe-orārē catīnu'cūcā weeguti”, nicu niwī. Cū nī'carōnojōta yū'ure tere weredutīgū o'ōwī.

² Timoteo, mū'urē yū'u maigūrē oja'a. Mū'u Jesucristo ye quetire yū'u werecā, añurō ējōpeowū. Tojo weegu mū'u yū'u macū weronojō ni'i. Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī wioḡu mū'urē añurō weeato. Pajaña'to. Mū'urē ejerisājācā weeato.

“Jesucristore ējōpeorā āpērārē a'tiro weeroua'a” nise ni'i

³ Yū'u Ō'acūrē sērīsetīrinucū mū'urē wācū'u. Mū'urē wācūgū, űamīpū, ūmucopū Ō'acūrē e'catise o'o'o. Cūrē yū'u űecūsūmūa ējōpeoseti'carōnojōta ējōpeo'o. Yū'u bu'iri moogū tū'oña'gū, cūrē ējōpeo'o. ⁴ Timoteo, mū'urē pūrō wācū'u. Yū'u mū'u tiropū nī'cu wijacā, mū'u uti'quere wācūnu'cūcā'a. Mū'urē pūrō ī'asī'rīsa'a. Mū'urē ī'agū, e'catīguti nīgū, tojo wācū'u. ⁵ Mū'u Jesucristore queoro ējōpeosere yū'u wācū'u. Mū'u nī'cārōcā ējōpeosere mū'u űecō Loida, tojo nicā mū'u paco Eunice ējōpeomū'tāwā. Mū'u quē'rā tereta ējōpeosirutūgu wee'e.

⁶ Tojo weegu mū'u a'tiro weecā ūa'a. Ō'acū mū'urē weeduti'quere tutuaro me'rā weenu'cūcā'ña. Todūporo yū'u mū'urē űapeocā, Ō'acū mū'urē añuse masīse o'owī. Tere nemorō añurō weenu'cūcā'ña. ⁷ Ō'acū marīrē Espīritu Santure o'ōwī. Cūrē o'ōḡu, uidutīgū mejēta o'owī. Tojo o'ogū, tutuase o'ogure, ma'ise o'ogure, queoro wācūse o'ogure o'owī. ⁸ Tojo weegu marī wioḡu ye quetire wereḡu, bopoyaticā'ña. Yū'u quē'rārē Jesucristo ye queti bu'ese wapa, bu'iri da'leri wi'ipū yū'u dujicā, bopoyasāticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Jesucristo ye quetire wereya. Tojo werese bu'iri mū'u quē'rā űa'arō yū'rūḡusa'a. Tojo wa'acā ī'agū, “Añurōsa'a”, niña. Ō'acū mū'urē tutuaro o'oro pōtēorō tojo weeya. ⁹ Ō'acū marīrē pecame'epū wa'abo'cārārē yū'rūweticā weewī. Cū añurō weecā ūaḡu, cū ūaro weedutīgū marīrē besecu niwī. Marī añuse weesetisere ī'agū mejēta besecu niwī. Cū pe'e marīrē añurō weesī'rīgū besecu niwī. A'tiro ni'i. Ō'acū marīrē ma'īgū, Jesucristo marīrē yū'rūoatjere wācūcu niwī. Tere a'ti turi weese dūporo wācūtojacu

niwī. ¹⁰ A'tocateroma marirē yu'rūogū, Jesucristo a'tise me'rā cū ma'lisere ī'owī. Marī pecame'epū wa'abo'cārārē yu'rūweticā weewī. Tojo nicā a'tiro masīcā weewī. Marī cū yu'rūose quetire tū'o ējōpeorā, catinu'cūrāsa'a nisere masīcā weewī.

¹¹ Ō'acū te quetire yu'ure weredutiwī. Judío masā nitirārē bu'edutigu yu'ure besecúiwī. ¹² Te quetire werese bu'iri yu'u pūrō pi'eti'i. Tojo pi'etimidū, bopoyawe'e. Yu'u Jesucristore masī'i. "Cū ní'quere queorota weegusami", ni'i. Cū tutuagu nimi. Yu'ure te queti wereturiase cū'quere añurō co'teyapada'reogusami. "Téé apaturi a'tigūpu, co'tenu'cūgūsami", ni'i. Tojo weegu yu'u ne bopoyawe'e.

¹³ Yu'u mū'urē bu'e'quere queoro bu'ewā'cāña. Añurō ējōpeosetiya. A'merī ma'liña. Marī Jesucristo me'rā nírā, tojo weemasī'i. ¹⁴ Espíritu Santu marīpūre nimi. Cū weetamuse me'rā Ō'acū mū'urē weredutigu cū'quere añurō bu'eya.

¹⁵ Mū'u masītoja'a. Nipe'tirā Jesucristore ējōpeorā, Asiacjārā yu'ure cō'awijape'tia wa'awā. Na wa'tero ní'cārā quē'rā Figelo, tojo nicā Hermógenes mejārōta weewā.

¹⁶ Onesíforo pūrīcā tojo weetiwī. Ō'acū cūrē, cū ya wi'icjārārē pajaña'gūsami. Pejetiri Onesíforo yu'ure wācūtutuacā weewī. Apeye quē'rārē yu'u bu'iri da'reri wi'ipū nimicā, yu'ure bopoyasātiwī. ¹⁷ A'tiro pe'e weewī. Cū Romapu ejagu, yu'ure uputu a'macu niwī. Téé bocagūpu, a'madu'uwī.

¹⁸ Marī wioгу masārē beseatji nūmu Onesíforore pajaña'to. Cū marirē Éfesopu weetamu'quere mū'u añurō masīsa'a.

Pablo Timoteore queoro weedutise ni'i

2 Timoteo, mū'u yu'u macū weronojō nigūrē a'tiro nigūti. Jesucristo mū'urē añurō weemi. Tojo weegu cū weetamuse me'rā cūrē ējōpeonu'cūcā'ña. ² Yu'u pājārā masā tū'oropu bu'e'quere wereturiaya. "Ā'rāta yu'u bu'esere āpērārē queoro wereturiatū'sama" ni, mū'u ī'arānojōrē wereya.

³ Mū'u Jesucristo ye quetire werese bu'iri mū'urē ña'arō wa'arosa'a. Ūsārē wa'a'caro weronojō wa'arosa'a. Mū'urē tojo wa'acā, wācūtutuaya. Surara weronojō weeya. Cūrē mejēcā wa'acā, wācūtutuasami. ⁴ Surara cū wioгу dutise dia'cūrē weesami. Surara nitigu weronojō weetisami. Tojo weegu mū'u cū weronojō weeya. Jesucristo ye dia'cūrē weeya. ⁵ Apī quē'rā omarī masū cū wiorā dutisenojōrē queoro weetigu, wapata'atisami. Na cūrē o'obo'quere o'otisama. Tojo weegu añuse bocasī'rīgū, Jesucristo duti'quere queoro weeya. ⁶ Ni'cū wesepu añurō da'ragūnojō ti wese cjasē ducatise me'rā dua wapata'amasīsami. Mū'u te weronojō Ō'acū ye cjasere añurō bu'égū, te wapa mū'u quē'rā wapata'amasī'i. ⁷ Yu'u weresere wācūnūñña. Mū'u tojo weecā, marī wioгу nipe'tisere mū'urē masīcā weegusami.

⁸ Jesucristore wācūña. Cū wēri'cu nimigū, masācu niwī. Cūta dūporocjū wioгу Davi pārāmi nituriagu nimi. Yu'u Jesucristo ye añuse quetire weregu, tereta werewu. ⁹ A'te queti werese bu'iri yu'u pi'etisa'a. Yu'u ña'arō weegū weronojō bu'iri da'reri wi'ipū ni'i. Ō'acū ye queti pūrīcā nipe'tiropu nibi'atoja'a. Yu'ure bu'iri da'reri wi'ipū bi'adūpo'que weronojō niwe'e. ¹⁰ Tojo weegu yu'u pi'etimidū,

wācūtutua'a. Ō'acū bese'cārārē añurō wa'ato nīgū tojo wee'e. Na quē'rā marī weronjō Jesucristore ējōpeorā, yu'ruono'rāsama. Añubutiasere

bocarāsama. Catinu'cūcārāsama. Tojo weegu nipe'tisere wācūtutua'a.

¹¹ A'tiro nise diacjūta ni'i:

Marī Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā wējēbosama.

Na tojo wējēcā, marī Jesucristo me'rā u'musepu catinu'cūrāsā'a.

¹² Marī pi'etirā wācūtutuarā, cū wioгу nirōpu cū me'rā wiorā nirāsā'a.

“Cūrē masītisa'a” nicā, cū quē'rā marīrē “Masīwe'e”, nigūsami.

¹³ Marī cūrē añurō ējōpeotimicā, cū pe'e nipe'tise “A'tiro weegūti” ní'quere queoro weenu'cūsami.

Ō'acū ne ni'cāti nisoomasītisami.

Pablo Timoteore queoro bu'edutise ni'i

¹⁴ Mū'u bu'erārē a'te dūporo yu'u oja'quere wācūdutiya. Āpērā ucūsetir-inūcū “Tojo mejēta ni'i”, nisama. Diacjū marī wioгу tu'oropu na tojo nisetisere du'udutiya. Te ucūse wapamarī'i. Āpērā wācūsere dojorēma. ¹⁵ Mū'u pe'e Ō'acū yere añurō bu'eya. Tojo nicā cū yere queoro weeya. Mū'u tojo weecā i'agū, mū'urē “Añurō weemi”, nigūsami. Queoro wéégū, mū'u da'rasere bopoyasome. Diacjū cjasere Jesucristo ye quetire queoro wereturiaya. ¹⁶ A'ti turi cjase diacjū nitisere na ucūcā, ucūtamuticā'ña. A'tiro ni'i. Tere ucūrā, nemorō siape me'rā ña'arā wa'asama. ¹⁷ Na bu'ese marī upupu cāmi boase'saro weronjō āpērārē pē'rīpejawā'cāsa'a. Ā'rā puarā Hime-neo, Fileto te boase weronjō masārē bu'érā, dojorēma. ¹⁸ Ā'rā Ō'acū ye quetire queoro bu'etima. A'tiro nima: “Masā wērī'cārā masātojacārā niwā”, nima. Na tojo nicā tu'orā, āpērā “¿Ūsā de'ro

ējōpeorāsariba?” ni wācūma. ¹⁹ Ō'acū cū ucūse cūu'que pūrīcā tutuari wi'i yeenu'cō'que weronjō ni'i. Cū ye queti ne dūcayuwe'e. A'tiro ni'i. “Marī wioгу Jesucristo cū yarārē masīsami.” Tojo nicā “Nipe'tirā 'Jesucristo yarā ni'i', ni wācūrā ña'arō weesere du'uatō.”

²⁰ A'te queosere weregūti. Ni'cū peje cūogu ya wi'ipure peje bapari nisa'a. Uru me'rā wee'que pari, plata me'rā wee'que pari nisa'a. Tojo nicā apeye yucu me'rā wee'que pari, di'i me'rā yee'que pari nisa'a. Bosenmū nicā añuse parire na ba'awuaropu peosama. Apeye parire mejō nirī nūmu peosama.

²¹ Marī a'te weronjō ña'asere weetirā, bosenmū nicā añuse pari peose weronjō nirāsā'a. Marī wioгу yarā waro nirāsā'a. Cū nipe'tise añurō weedutisere queoro weerāsā'a.

²² Tojo weegu mū'u ma'mapjia na uaripejasenōjōrē weeticā'ña. Queoro weeya. Jesucristore ējōpeoya. Masā quē'rārē ma'ña. Tojo nicā a'mequēse marīrō ñiña. Nipe'tirā queoro weerā Ō'acūrē ējōpeorā me'rā añurō nicā'ña. ²³ Āpērā tojo ucūma'acā, na me'rā ucūtamuticā'ña. Na tu'omasītima. Mū'u masī'i, na tojo ucūrā na uaro a'metu'tiyapatisama.

²⁴ Mū'u marī wioгуre da'raco'tegu ni'i. Ne a'metu'titicā'ña. A'tiro pe'e weeya. Nipe'tirā me'rā añurō ñiña. Narē añurō bu'e, na mū'urē ña'arō weesī'rīcā, tojo tu'oña'cā'ña.

²⁵ Mū'u bu'esere tu'osī'rītīrārē añurō pajaña'se me'rā narē “A'tiro pe'e añurō weeya”, ñiña. Ō'acū na ña'arō wee'quere dūcayugusami nīgū, tojo ñiña. Na dūcayurā, diacjū cjasere ējōpeorāsama. ²⁶ Mū'u narē tere werecā, tu'omasīrāsama. Tojo weerā wātī yarā, cū dutiro weemi'cārā yu'ruwetiwijarāsama.

**“A'ti turi pe'tise dūporo dicuse
ña'ase wā'cārōsa'a” nī'que ni'i**

3 Mu'ḥ a'tere tu'omasīña. A'ti turi pe'tise dūporo peje ña'ase wā'cārōsa'a. A'tiro wa'arosa'a. ²Masā na ye cjase dia'cūrē ɰarāsama. Niyerure ɰaripejarāsama. “Āpērā yu'ruoro añuyu'runu'cā'a”, ni wācūrāsama. Masībutiarā weronojō ucūma'arāsama. Ō'acūrē ɰatirā, ña'arō cūrē ucūrāsama. Na pacusumuarē yu'runu'cārāsama. Āpērā narē añurō weemicā, “Īsārē añurō weeapū”, ne nisome. Narē e'catise o'osome. Wiopesase me'rā Ō'acūrē ējōpeosome. Marī ējōpeosetisere mejō nisere weronojō wācūrāsama. ³Ne āpērārē ma'isome. Pajaña'se moorāsama. Ucjasepijarā nirāsama. Na no'o ɰaro ña'arō weesī'rīsere weerāsama. Āpērārē ña'arō pi'eticā weerāsama. Ne cārō añusere ɰasome. ⁴Na me'rācjārā nimi'cārārē ña'arō weerāsama. No'o ɰaro weema'acārāsama. Na ɰputu “Āpērā yu'ruoro añuyu'runu'cā'a”, ni wācūrāsama. Ō'acū pe'ere wācūrōnojō o'orā, e'cati nisetisenojō dia'cūrē wācūrāsama. ⁵Ō'acūrē ējōpeorā weronojō weesoorāsama. Na weesetise me'rā pe'e Ō'acū tutuasere “Tojo niwe'e”, nirāsama.

Nanojō me'rā ne cārō ba'patisma'aticā'ña. ⁶Na tojo weerānojō a'tiro weesama. Ucūme'rīse me'rā wi'seripu sājāasama. Sājāa, numia tiro todūporo ña'arō wee'cārā bu'iritirā, wācūtutuatirārē niso dojorēsama. Narē mejēcā ējōpeocā weesama. Na numia nipe'tise ña'arō weesere ɰaripejasama. ⁷Nipe'tise bu'esere masīsī'rīmirā, ne diacjū cjasere masītu'ajatisama. ⁸Numiarē nisoori masā puarā Janes, Jambres weronojō nima. Na dūporopu Moisé nīcateropure na Egiptocjārā tu'oña'rī masā nicārā niwā. Na Moisére

ī'atu'ticārā niwā. Diacjū cjasere ne ɰaticārā niwā. Na weronojō ā'rā quē'rā diacjū cjasere ɰatima. Ña'arō wācūpo'cārā ne queoro ējōpeomasītima. ⁹Na ucūma'ase maata pe'tirosa'a. Nipe'tirā na ucūcā tu'orā, “Tojo nima'arā weema”, nirāsama. Moisére ɰati'cārā Janes, Jambrene weronojō wa'arosa'a. Titapure na nima'asere masā masīcārā niwā. Mejārōta tja ā'rā quē'rārē na nima'asere masīrāsama.

**Pablo Timoteore “A'tiro
weeya” cū nituo'que ni'i**

¹⁰Mu'ḥ pūrīcā yu'ḥ bu'ese nipe'tisere añurō masī'i. Yu'ḥ weesetisere, yu'ḥ weesī'rīsere masī'i. Tojo nicā yu'ḥ Ō'acūrē ējōpeosere masī'i. Āpērā queoro weeticā, yu'ḥ tojo tu'oña'sere mu'ḥ masī'i. Yu'ḥ ma'isetisere, mejēcā wa'acā wācūtutuasere mu'ḥ masī'i. ¹¹Masā yu'ḥre ña'arō weecā, pi'etiwi. Nipe'tise a'te macārīpu wa'a'quere mu'ḥ masī'i. Antioquíapu, Iconiopu, Listrapu yu'ḥ pi'eti'quere mu'ḥ masī'i. Pi'etisetirinucū marī wiogu yu'ḥre yu'ruweticā weewī. ¹²Diacjūta ni'i. Jesucristore ējōpeorā nipe'tirārē Ō'acū ɰaronojō añurō weesī'rīrārē āpērā ña'arō weerāsama. ¹³Ña'arī masā, tojo nicā nisoori masā nemorō ña'arō weenemopeorāsama. Nisoonemowā'cārāsama. Nisoorā nimirā, na quē'rā nisoono'o, ējōpeorāsama.

¹⁴Mu'ḥ pūrīcā mu'ḥrē bu'e'quere queoro ējōpeonu'cūcā'ña. Queoro weeya. Mu'ḥ tere “Diacjūta ni'i”, nisa'a. Mu'ḥ mu'ḥrē bu'e'cārārē masī'i. ¹⁵Mu'ḥ wī'magūputa Ō'acū ye queti ojāca pūrī cjasere masīnu'cāwū. Tere bu'égū, mu'ḥ Ō'acū yere masīwū. Masī, Jesucristore ējōpeose me'rā yu'ruono'wū. ¹⁶Ō'acū ye queti ojāca pūrī cjasere ojadutigū, cū masīse o'ose me'rā ojadutigū niwī. Te oja'quere bu'érā, diacjū nisere masīno'o. Marī ña'arō wee'que quē'rārē “Ña'a

ni'i", nino'o. Marī ña'arō wee'quere ða-cayumasīcā wee'e. Tere bu'érā, queoro weenu'cūmasī'i. ¹⁷ Ō'acū cū yarārē nipe'tise añurō weesere weemasīato nīgū cū ye cjasere ojaduticū niwī.

4 Jesucristo nipe'tirā wioḡu tutuaro me'rā a'tigusami. A'tigū, masā catirārē, wērī'cārē besegusami. Ō'acū, tojo nicā Jesucristo tu'oropure mu'urē a'tiro weeduti'i. ² Masārē Ō'acū ye quetire wereya. Nipe'tisetiri masā tu'osī'ricā, wereya. Na tu'osī'riticā quē'rārē, werenu'cūcā'ña. Mu'u weresere tu'orā, ējōpeorāsama. Na queoro weeticā, tu'tiya. "A'tiro weeroua'a", niña. Narē bu'égū, queoro pajaña'se me'rā wereme'ricā'ña. ³ Be'ropure masā añuse bu'esere uatirāsama. Tojo weegū a'tiro nicārē queoro bu'ewe'oya. Be'ropure a'tiro wa'arosa'a. Na, na uaro weerāsama. Na tu'otū'sase dia'cūrē tu'osī'rīrāsama. Tojo weerā tere bu'eajā pājārārē a'marāsama. ⁴ Na diacjū cjasere tu'osome. Nipe'tise no'o werema'ase pe'ere tu'orāsama. ⁵ Timoteo, mu'u pūrīcā queoro wācūña. Mu'u Jesucristo ye quetire werecā, masā mu'urē ña'arō weerāsama. Na tojo weecā, wācūtutuaya. Jesucristo masārē yu'rūomi nise quetire du'ucūurō marīrō werenu'cūcā'ña. Mu'urē weeduti'quere weetu'ajanu'cōña.

⁶ Yu'u wērīatjo cārō ðu'sa'a. Yu'ure masā Ō'acūrē wa'icurarē ējūamorōpeo'caro weronjō wa'arotiro wee'e. Tojo weegū mu'urē tojo duti'i. ⁷ Yu'u Jesucristo ye quetire weregu, nipe'tise yu'u tutuaro pōtēorō weewu. Nipe'tise Ō'acū yu'ure duti'quere tu'ajatoja'a. Ne cūrē ējōpeodu'uwe'e. ⁸ Ni'cārōacārē majā Ō'acū yu'ure añurō wee'que wapa o'oa'tje ðu'sa'a. Marī wioḡu Ō'acū masārē beseatji nūmu nicā, yu'ure o'ogusami. Cū masārē queoro besemi. Yu'u dia'cūrē o'osome.

Nipe'tirā cūrē ējōpeorā cū a'tiatjere uarārē o'ogusami.

Pablo cū ye cjasere were'que ni'i

⁹ Mu'u pōtēorō a'tita basioro yu'u tiropu maatacure i'agū a'tia. ¹⁰ A'tiro ni'i. Crescente wāmetigū Galacia wāmetiropu wa'awī. Tojo nicā Tito Dalmaciapu wa'awī. Demas pūrīcā a'ti turi cjasere nemorō ma'iyu'rūnu'cāgū, yu'ure cō'awā'cā wa'awī. Cū Tesalōnicapu wa'awī. ¹¹ Luca dia'cū yu'u me'rā nimi. Marcōre a'maña. Mu'u me'rā a'tiato. Cū yu'ure weetamusere u'a. ¹² Yu'u Tíquicore Éfesopu o'ówu. ¹³ Mu'u a'tigū, yaro su'tiro asibusuro bu'icjārōrē miitia. To Troa wāmetiri macā Carpo ya wi'ipu nisa'a. Yé papera tūrūrīrē miitia. Wa'icūrā caseri me'rā oja'que yé caserire acobojotibutiācā'ña.

¹⁴ Alejandro cōme me'rā ða'rari masū yu'ure ña'abutiāro weewī. Ō'acū marī wioḡu cū wee'caro ejatuaro cūrē bu'iri ða'reḡusami. ¹⁵ Mu'u pūrīcā cūrē tu'omasīña. Cū marī bu'esere ne uatiyu'ruami.

¹⁶ Ne waro wiorā yu'ure sērītiña'cā, ne ni'cū yu'ure weetamutiwī. Nipe'tirā yu'ure cō'awā'cā wa'awā. Ō'acū na tojo wee'quere acobojocā u'a. ¹⁷ Ō'acū pūrīcā yu'ure weetamuwī. Yu'ure tutuase o'owī. Tojo weegū wiorārē yu'u a'tiro werewu. Jesucristo masā ña'arō niseti'quere yu'rūomi nise quetire narē werepe'ocā'wū. Nipe'tirā a'ti umucocjārā judío masā nitirā te quetire tu'oato nīgū tojo werewu. Apeye quē'rārē Ō'acū yu'ure a'tiro weewī. Yaiwa ba'ano'bo'cure weronjō wiose wa'teropu nīgūrē yu'rūweticā weewī. ¹⁸ Tojo nicā nipe'tise yu'ure be'ropu ña'arō weeatjere yu'rūweticā weegusami. U'musepu cū wioḡu nirōpu yu'ure miagūsami. Masā Ō'acūrē añurō ucūnu'cūato. Tojota wa'ato.

Pablo añudutituo'que ni'i

¹⁹ Prisca, Aquila añuato. Tojo nicã Onesíforo ya wi'icjārã quē'rã añuato. ²⁰ Erasto Corintopu tojaque'awī. Trófimoma dutitigure Miletopu cō'awā'cātiwu. ²¹ Mu'u pōtēorō a'tita basioro pu'ecu daporō a'tia. Eubulo,

Pudente, Lino, Claudia, nipe'tirã marī acawererã mu'urē añudutima.

²² Jesucristo marī wiogu mu'u me'rã niato. Ô'acū musã nipe'tirārē añurō weeato.

Tocã'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Titore ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Tito wāmetigure ojacu niwī. Tito judío masū mejēta nicu niwī. Pablo Titoreta Creta nūcūrōpū Jesucristo ye quetire añurō bu'eyapatitu'ajadutigu cūucu niwī. Tojo nicā Jesucristore ējōpeori curuacjārā sājācā weedutigu cūucu niwī. A'ti pūrīrē cūrē bu'ennemogū cū da'rasere masiāto nīgū wācūtutuacā weenemogū ojacu niwī.

Pablo Titore oja'que ni'i

1 Yū'u Pablo Ō'acūrē da'raco'tegu Jesucristo besecū'icū ni'i. Cū, cū ye quetire weredutigu cūuwī. Ō'acū cū besecārārē añurō ējōpeocā uasāgū yū'ure cūuwī. Tojo nicā narē Ō'acū ye, diacjū cjasere masidutigu cūuwī. Queoro Ō'acū uarōnojō weedutigu tojo cūuwī. ²Apeyere, narē Ō'acū tiropū catinu'cūatjere e'catiyudutigu cūuwī. Ō'acū nisootimi. Cū a'ti turi weese dūporo “Catise pe'titiatjere o'oguti”, nitojacu niwī. ³Ni'cārōacārē cū “Tojo weeguti” nīcatero eja'a. Tojo weegu cū ye quetire weresijase me'rā “Cū tojo weeguti” nī'quere masārē masīcā weemi. Ō'acū marīrē yū'rūogū cū dutiro me'rā yū'ure te quetire weredutiwī.

⁴Tito, mū'u yū'u macū werōnojō ni'i. Marī ni'cārōnojō ējōpeose cu'o. Mū'urē a'ti pūrīrē oja'a. Ō'acū marī pacu, tojo nicā Jesucristo marī űa'arō wee'quere yū'rūogū añurō weeato mū'urē. Paña'ato. Mū'urē ejerisājācā weeato.

Pablo Titore bu'eduti'que ni'i

⁵Mū'urē Creta wāmetiri nūcūrōpū cūuwā'cātiwū. Yū'u weepe'oti'quere tu'ajanū'cōdutigu tojo weewū. Tojo nicā yū'u nīrōnojōta topū nise macārīrē,

te macārīnūcū Jesucristore ējōpeori curuacjārārē su'ori wejepeojārē sōrōdutiwū. A'tiro niwū: ⁶“Su'ori wejepeorā a'tiro nisetirārē sōrōña. ‘Náta űa'arā nima’ nino'ña marīrānojōrē sōrōña. Na ni'cārērā numiata nūmotiāto. Na pō'rā quē'rā Jesucristore ējōpeorāta niato. ‘Na no'o uaro űa'arō weema’ nino'rā niticā'to. Tojo nicā yū'rūnū'cāsepijarā niticā'to”, niwū. ⁷Ni'cū Jesucristore ējōpeori curuacjārārē su'ori wejepeogu Ō'acū ye cjasere co'tegu nimi. Tojo weegu “Cūta űa'agū nimi” nino'ña marīgūnojō niato. Cū uaro dia'cū dutigūnojō, uamūñagūnojō niticā'to. Tojo nicā que'agu, cumucabucu no'o űa'arō weese me'rā niyeru wapata'asi'rīgūnojō niticā'to. ⁸A'tiro pe'e niato. Sijari masā cū ya wi'ipu wa'acā, añurō pō'tērīgūnojō niato. Añusere weegūnojō niato. Tojo nicā añurō wācūyu weesetigūnojō, āpērārē queoro weegūnojō niato. Ō'acū uaro dia'cū weegū niato. Queoro weesetigūnojō niato. ⁹Ō'acū yere, diacjū cjase cūrē bu'e'quere weenu'cūcā'to. Tojo weegu āpērā quē'rārē Jesucristo ye queti queoro bu'ese me'rā narē wācūtutuacā weemasīsami. Āpērā pe'ere te bu'esere mejēcā ucūrārē queoro wācūcā weemasīsami.

¹⁰A'tiro ni'i. Pājārā Ō'acūrē yū'rūnū'cārā nima. Na no'o uaro ucūma'a, masārē mejēcā ējōpeocā weema. Judío masāta tojo weeyū'rūnū'cāma. ¹¹Na niyeru wapata'ama'asi'rīrā, no'o uaro bu'ema'acā'sama. Na bu'ese me'rā pājārā ni'cū pō'rā ni'cā wi'icjārārē dojorēpe'ocā'sama. Tojo weerārē na bu'esere cā'mota'aya.

¹²Dūporopū ti nūcūrō Cretacjū ojari masū ti di'tacjārārē ojagu, a'tiro ojacu niwī: “A'to Cretacjārā nisoosepijarā nima. Wa'icūrā werōnojō tū'omasītīrā nima. Ba'awārīrā, teesepijarā nima.”

¹³ Cū narē diacjūta ojacu niwī. Tojota nima. Tojo weegu tocjārā Jesucristore ējōpeorā ña'arō weesetirārē tu'tiya. Narē queoro ējōpeodutigu tojo weeya.

¹⁴ Judío masā no'o űaro wācūboca werema'asere tu'oticā'to nīgū añurō bu'eya. Tojo nicā no'o na dutima'asere tu'oticā'to nīgū tojo weeya. Na Ō'acū yere, diacjū cjasere űatima.

¹⁵ Judío masā apeye ba'asere ba'adutitisama. “Tere ba'arā, Ō'acū duti'quere yu'rūnū'cārā wee'e”, nisama. Tojo niwe'e. Marī nipe'tirā bu'iri marīrā tu'oña'rā ba'acā, añu ni'i. Ō'acūrē yu'rūnū'cārā mejēta wee'e. Āpērā Jesucristore ējōpeotirā nipe'tisere ña'arō wācūsama. A'tiro ni'i. Na wācūseputa, na tu'oña'seputa ña'asājācā'sama. Tojo weerā na ña'arō weesere ne bujawetitisama.

¹⁶ Na “Ō'acūrē masī'i”, nimima, nīrā. Marī pe'e na weesetisere ī'arā, masī'i. “Na cūrē masītisama”, nino'o. Na ña'ayuruarā, Ō'acū dutisere yu'rūnū'cārā, ne cārō añurō weemasītisama.

Queoro bu'edutise ni'i

2 Mū'u bu'égū, Ō'acū ye cjasere diacjū nirōnojōta bu'eya. ² A'tiro bu'eya. Bucurā űmua wiopesase me'rā weesetiato. Na wiopesase me'rā ī'ano'ato. Añurō wācūyu weesetirānojō niato. Apeyere queoro ējōpeoato. A'merī ma'isetiatio. Mejēcā wa'acā, nū'cāpoato. ³ Bucurā numiarē mejārōta bu'eya. Ō'acūrē ējōpeorā numia weewuasenojōrē weeato. Āpērārē ña'arō ucjaticā'to. Que'aticā'to. Nipe'tise na añuse weesetise me'rā āpērārē queose o'oato. ⁴ Bucurānumia ne marāputirānumiarē a'tiro weeato. Na marāpusumuarē, na pō'rārē ma'icā weeato. ⁵ Tojo nicā narē añurō wācūyu weeseticā weeato. Ña'ase marīrō nicā weeato. Bucurānumia na añurō weese

me'rā ne marāputirānumiarē na ye wi'seripu añurō col'temasīcā weeato. Ma'ise me'rā āpērārē añurō weecā weeato. Na marāpusumuarē añurō yu'ticā weeato. Na tojo weecā ī'arā, ne ni'cū Ō'acū ye quetire “Tojo niwe'e”, nīmasīsoma.

⁶ Ma'mapjiare mejārōta wereya. Narē añurō wācūyu weesetirā niato nīgū tojo weeya. ⁷ Mū'u basuta nipe'tise mū'u weese me'rā nipe'tirārē añuse queose o'oya. Narē bu'égū, nipe'tisere nisooro marīrō wiopesase me'rā bu'eya. ⁸ Queoro ucūña. Mū'u tojo weecā, āpērā ne “Tojo niwe'e”, nisoma. No'o mū'u bu'esere űatigunojō queoro mū'u bu'ecā tu'ogu, bopoyagusami. Marī bu'esere ne ña'arō ucūsoma.

⁹ Da'raco'terārē a'tiro wercasaya: “Nipe'tise musā wiorā dutisere yu'tiya. Narē e'caticā weeya. Ye'suticā'ña”, niña. ¹⁰ “Musā wiorā yere yajaticā'ña. Tojo weronojō o'orā, añurō weese me'rā pe'e narē ējōpeocā weeya”, niña. Tojo weese me'rā āpērā Ō'acū marīrē yu'ruogu ye bu'esere “Añubutiase ni'i”, ni ī'arāsama.

¹¹ A'tiro ni'i. Ō'acū marīrē ma'īgū, nipe'tirā a'ti nucūcācjārā na ña'arō weeseti'quere yu'ruosī'rīgū, Jesucristore o'ócū niwī. ¹²⁻¹³ Jesucristo marī wioгу tutuayurūgu, marīrē yu'ruogu nimi. Be'ro cū añurō asistese me'rā apaturi a'tigusami. A'tocatero cū a'tiatjere yucueri curare Ō'acū marīrē ña'asere, ña'arō űaripejasere du'udutimi. Apeyenojōrē weeati dūporo wācūyutojaca be'ropu weedutimi. Tojo nicā queoro weeseti, añurō ējōpeodutimi. ¹⁴ Jesucristo marī ña'arō weesere yu'rūweticā wéégū, wēribosacu niwī. Cū marīrē cū yarā sājādutigu, ña'ase moorā niato nīgū tojo weecu niwī. Marīrē e'catise me'rā añurō weeseticā űasami. Tojo weegu wēribosacu niwī.

¹⁵ A'tereta mu'u narē bu'eya. Narē wācūtutuanemocā weeya. Na ña'arō weesetisere narē masicā weeya. Mu'u āpērārē dutigu niyugu, tojo weeya. Ne ni'cū mu'urē tojo ī'acō'aticā'to.

Jesucristore ējōpeorā weewuase ni'i

3 Tocjārā Cretacjārārē a'tiro weedutiya. “Wiorā dutisere yu'tiatio. Nipe'tise añurō weesenojōrē weeato. ² Ne āpērārē ña'arō ucjaticā'to. Āpērā me'rā ūrūsātīrāta, narē añurō ucūatio. Ma'ise me'rā nipe'tirārē añurō weeato”, niña narē.

³ Toduporopure marī quē'rā tu'omasītīrā, Ō'acūrē yu'rūnu'cāsepijārā niwū. Marī bajuduti'cārā weronojō niwū. No'o ūaro nipe'tisere ūaripejawu. Ña'arō weenu'cūwū. Nipe'tirārē ūowu. Āpērā marīrē yabicā, marī quē'rā narē yabia'mewū. ⁴⁻⁵ Marī tojo weesetimicā, Ō'acū cū añurō weesere, cū ma'isere ī'ogū, marīrē yu'rūowī. Marī añurō weesere ī'agū mejēta yu'rūowī. Cū pajaña'gū, marīrē yu'rūowī. Apaturi marīrē wī'marā ne bajarārē weronojō weewī. Cū wērīse me'rā marī ña'arō wee'quere cō'agū yu'rūowī. Espīritu Santu marīrē añurā wa'adutigu ducayuwī. ⁶ Jesucristo marīrē yu'rūo'cu me'rā Ō'acū Espīritu Santu tutuasere marīrē o'oyu'rūnu'cāwī. ⁷ Ō'acū ma'īgū cū añurō weese me'rā marī ña'arā nimi'cārārē añurā wa'acā weecu niwī. Tojo weerā marī catinu'cūatjere e'catise me'rā yucuerā, cū “O'oguti” nī'quere ñe'erāsa'a.

⁸ Te yu'u ucū'que diacjū warota ni'i. Mu'u tere narē bu'enu'cūcā, ūpūtu ūasā'a. Mu'u tojo weecā, Ō'acūrē ējōpeorā añuse dia'cūrē weerāsama.

Tojo weese añuse ni'i. Nipe'tirārē añurō wa'acā weese ni'i. ⁹ Apeye, mejō waro ucū, a'metu'tima'asere cā'mota'aya. Judío masā na du'pocātīmujāti'que ucūma'asere cā'mota'aya. Tojo nicā Moisé duti'quere a'merī “Tojo niwe'e” ni ūrūsāsere cā'mota'aya. Nipe'tise te wapamarīse, na ucūma'ase ni'i.

¹⁰ Jesucristore ējōpeori curuacjārārē ducawaticā weegunojōrē “Tojo weeticā'ña”, niña. Mu'u ni'cāti o puati wrecūmī, musā me'rā nigūrē cō'awīrōña. ¹¹ “Ējōpeogu nimigū, dojogu weesami. Cū bu'iri da'reno'acjūputa nisami”, ni masītoja'a.

Pablo āpērārē weetamuduti'que ni'i

¹² Yu'u Artemarē o Tíquicore mu'u tiropu o'ócā, mu'u pe'le yu'u tiropu ducayuwā'cātia. Mu'u pōtēorō a'tita basioro yu'ure ī'agū a'tia. Yu'u Nicópolis nigūsa'a. Topu “Pu'ecu tō'ogūti”, niwū. ¹³ Nipe'tise mu'u weetamuta basiosere Zenas, masārē ucūbosagure weetamuña. Apolo quē'rārē weetamuña. Narē du'sasenojōrē o'oya. Na mu'u tojo weecā, apesepu yu'ruarā, apeyenojōrē du'sano'some. ¹⁴ Marī me'rācjārā Jesucristore ējōpeorā quē'rā añuse dia'cū weeato. Āpērārē apeyenojō mocoā ī'arā, weetamuato. Tojo weerā na catiri ūmūcore mejō waro nisome.

Pablo añudutitūo'que ni'i

¹⁵ Nipe'tirā yu'u me'rā nirā mu'urē añudutima. Marī me'rācjārā Jesucristore ējōpeorā añuato. Ō'acū musā nipe'tirārē añurō weeato.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Pablo Filemórē ojáca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pablo Filemó wāmetigure ojacu niwī. Cū ne waro Romapu bu'iri da'reri wi'ipu wa'anu'cācaterore a'ti pūrīrē ojacu niwī. Filemó Colosacjū nicu niwī. Pablota cūrē Jesucristore ējōpeocā weecu niwī.

Filemó su'ti da'reri wi'i wiogū nicu niwī. Tojo weegu da'raco'teri masā cuocu niwī. Cū, cū ya wi'ipu Jesucristore ējōpeorārē su'ori nerēnu'cūcā'cu niwī.

Pablo Filemórē a'tiro nicu niwī: “Ni'cārōacārē Onésimo mū'u tiropu da'raco'temi'cu Jesucristore ējōpeomi. Cū mū'urē da'raco'tecaterore ña'arō weecu niwī. Cū mū'u tiropu ejacā, cūrē añurō weeya. Cū ña'arō wee'que wapa mū'u wapaseecāma, yu'u cūrē wapayebosaguti”, nicu niwī Pablo.

Pablo Filemórē oja'que ni'i

1 Yu'u Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipu ni'i. Filemó, marī acaweregu Timoteo me'rā mū'urē oja'a. Mū'u ūsā uputu ma'igū Jesucristo yere weretamugū ni'i. ² Mū'u ya wi'ipu Jesucristore ējōpeori curuacjārā nerēwuarā quē'rārē oja'a. Marī acawerego Apia wāmetigure, tojo nicā Arquipo quē'rārē oja'a. Cū ūsā weronojō Jesucristo yere weregu tutuaro me'rā da'ranu'cūsami.

³ Mūsārē Ō'acū marī pacu, Jesucristo marī wiogū añurō weeato. Mūsārē ejerisājācā weeato.

Pablo Filemó ye cjasere ucū'que ni'i

⁴⁻⁵ Yu'u mū'urē “A'tiro weemi”, nicā tu'owu. “Marī wiogū Jesure ma'imi, cūrē ējōpeomi” nisere tu'owu. Tojo nicā “Jesure ējōpeorārē mejārōta ma'imi” nisere tu'owu. Tojo weegu Ō'acū yu'u

wiogure sērīgū, mū'urē sērībosasetir-inucū e'catise o'o'o. ⁶ Mū'u ējōpeosere āpērārē wereturiacā wagu sērībosa'a. Jesucristo marīrē añurō weesere masītu'ajato nigū sērībosa'a. ⁷ Acaweregu, mū'u Jesucristore ējōpeorārē wācūtutu-acā weewu. Tojo weegu yu'u mū'u me'rā e'cati'i. Mū'u āpērārē ma'isere tu'ogū, wācūtutua'a.

Onésimo Filemórē da'rawā'ñaco'tegu nī'cure “Añurō ñe'eña” nī'que ni'i

⁸ Filemó, mū'u añurō weeseti'i. Tojo weegu yu'u Jesucristo besecū'cu niyugu, mū'urē “A'tiro weeroua'a”, ni dutimasī'i. ⁹ Sō'owaro dutibutiasī'rītisa'a. Ma'ise me'rā pe'e mū'urē “Tojo weeya”, nisī'rīsa'a. Yu'u bucu ējā wa'a'a. Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipu ni'i. ¹⁰ Mū'urē Onésimo ye cjasere “A'tiro weeya”, nisī'rīsa'a. A'topu bu'iri da'reri wi'ipu cū Jesucristore ējōpeonu'cāmi. Yu'u macū weronojō nimi.

¹¹ Toduporopure cū mū'urē da'raco'tegu queoro weeticu niwī. Ni'cārōacā pūrīcārē marī puarārē mū'urē, tojo nicā yu'ure weetamumasīmi. ¹² Mū'u tiropu cūrē yu'u uputu maigārē o'óguti tja. Cūrē añurō ñe'eña. ¹³ A'topu cūrē yu'u me'rā tojaque'acā hamī'i. Yu'u Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipu ni'i. Cū a'topu niró ejatuaro mū'u yu'ure weetamubo'quere weetamubosami. ¹⁴ Mū'u dutiro pe'e yu'u weesī'rīsa'a. Mū'u “Jau” nicāma, mū'u tojo nise yu'u dutibutiasē mejēta nirōsa'a. Mū'u haronojō wa'arosa'a. ¹⁵ Apetero weero a'tiro wa'apā. Onésimo yoaticā aperopu wa'apī. Ni'cārōacārē mū'urē cūrē cuonu'cūdutiro tojo wa'aro wa'apā. ¹⁶ A'tocaterore mū'urē da'raco'tegu weronojō nisome. Mū'urē da'rawā'ñaco'tegu nemorō nigūsami. Mū'u acaweregu mū'u ma'igū waro

weronojō nigūsami. Yũ'u cūrē uputu ma'i'i. Mũ'u pūrīcā tjāsa'a. Cũ mũ'urē da'rawā'naco'tegu se'saro nisome. Jesucristore ējōpeogu, mũ'u acaweregu weronojō nigūsami.

¹⁷ Marī puarā Jesucristore ējōpeorā ni'i. Tojo weegu yũ'ure mũ'u “Yũ'u me'rācjũ waro nimi”, nīmasi'i. Tojo weegu yũ'ure ñe'egũ weronojō Onésimorē ñe'eña. ¹⁸ Cũ apeyenojō dojorēcāma, o wapamoocā, yũ'ure tere wapaseeya. ¹⁹ Yũ'u basuta a'tere oja'a. Wapayeguti. Tojo nimigũ, mũ'urē a'tiro nīmasisa'a. Yũ'u Jesucristo ye quetire mũ'urē ējōpeocā weewu. Tojo wee'que wapa mũ'u yũ'ure wapamoo'o. ²⁰ Acaweregu, mũ'u Jesucristore ējōpeogu niyugu, Onésimorē añurō ñe'ecā ũa'a. Tojo weegu yũ'ure wācūtutuacā weeya.

²¹ Yũ'u mũ'urē “Yũ'tigusami”, ni masi-toja'a. Tojo weegu oja'a. Yũ'u duti'que nemorō weegusa'a.

²² Tojo nicā apeye quē'rārē nibaque'oguti. Yũ'u cāriatjore apoyuya. Ō'acũ musā sērísere tu'ocā, musā tiropu wa'agusa'a.

Pablo cũ añudutituo'que ni'i

²³ Epafras yũ'u me'rācjũ Jesucristo yere werese wapa, bu'iri da'reri wi'ipu nimi. Cũ quē'rā mũ'urē añudutise o'omi. ²⁴ Yũ'u me'rā da'rarā Marco, Aristarco, Demas, tojo nicā Luca añudutima.

²⁵ Marī wioгу Jesucristo musārē añurō weeato.

Tocā'rōta oja'a.

Pablo

Hebreo masārē oja'que ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē hebreo masārē (judío masārē) ojacu niwī. Cū oja'cure añurō waro masino'ña marī'i.

A'ti pūrī Jesucristore ējōpeodu'use pa'to nirārē ojano'caro niwū.

A'tiro ojacu niwī. Cristo nipe'tirā bu'ipu nimi nisere ojacu niwī. Ū'musecjarā Ō'acūrē wereco'terā bu'i, Moisé, tojo nicā cū dutise bu'i nimi nisere ojacu niwī. Tojo nicā Cristo pa'ia wioḡu waro weronojō nīgū, Melquisedec weronojō nimi nisere ojacu niwī. “Tojo weerā Cristore ējōpeonu'cūcā'ña”, ni ojacu niwī.

Ō'acū cū macū me'rā masārē ucūcu niwī nise ni'i

1 Dɔporopu Ō'acū marī ñecūsūmua judío masārē pejetiri ucūcu niwī. Cū, cū ye queti weremu'tārī masārē mejēcānojō dia'cū werecu niwī. Āpērārē bajuyoropu werecu niwī. Āpērārē quē'ese weronojō i'ocu niwī. Āpērārē quē'erōpu werecu niwī. ²A'tocaterore a'ti ūmūco pe'tiatji dɔporo cū macū me'rā cū ye cjasere marīrē ucūmi. Ne waroputa Ō'acū cū macū me'rā nipe'tise a'ti turi cjasere weecu niwī. Tere wéégu, nipe'tise cū macū ye tojadutigu tojo weecu niwī. ³Cūta Ō'acū asistesere cuogū nimi. Ō'acū tutuayū'ruḡu, añuyū'ruḡu nimi. Cū macū quē'rā cū weronojōta nimi. Cū ucūtutuase me'rā nipe'tise a'ti turi cjasere cū ne waropu weenu'cā'caro weronojōta ninu'cūcā weemi. Cū wērīse me'rā marī ña'arō wee'quere yū'ruocu niwī. Tojo wééca be'ro ū'musepūre Ō'acū tutuayū'ruḡu dɔjiri cūmurōpu ejanujācu niwī.

Ō'acū macū Ō'acūrē wereco'terā ū'musecjarā nemorō nimi nise ni'i

⁴Ō'acū cū macūrē cū wioḡu nisere o'oturiacu niwī. Tojo weegu cū macū cūrē wereco'terā ū'musecjarā bu'ipu tojacu niwī. ⁵Ō'acū cū macūrē a'tiro nicu niwī: Mū'ū yū'ū macū ni'i.

Ni'cācā me'rā yū'ū mū'ū pacu ni'i nisere i'o'o, nicu niwī.

Cū, cūrē wereco'terārē tojo niticu niwī. Tojo nicā cū macū ye cjasere ucūḡū, a'tiro nicu niwī:

Yū'ū cū pacu nigūti.

Cū yū'ū macū nigūsami, nicu niwī.

Cūrē wereco'terā pe'ere ne tojo niticu niwī. ⁶A'tiro weecu niwī. Cū macū masā ma'mi ni'cū nigūrē a'ti nucūcāpu bajucā weecu niwī. Tojo wa'acā wéégu, Ō'acū a'tiro nicu niwī:

Nipe'tirā yū'ūre wereco'terā yū'ū macūrē ejaque'a, ējōpeoato, nicu niwī.

⁷Ō'acū cūrē wereco'terā pe'ema a'tiro nicu niwī:

Yū'ū, yū'ūre wereco'terārē wī'rō weronojō uputicā wee'e.

Narēta tja pecame'e weronojō uputicā wee'e.

⁸Cū macū pe'ere “A'tiro weeguti”, nicu niwī:

Mū'ū Ō'acū nise, wioḡu nise ne pe'tisome.

Mū'ū masārē queoro dutigusa'a.

⁹Mū'ū queoro weesere ma'i'i.

Āpērā ña'arō weese pe'ere yabi'i.

Tojo weegu yū'ū Ō'acū mū'ūrē besegu, wioḡu sōrōḡū, ū'se me'rā wa'rewū.

Mū'ū me'rācjarā bu'i tojacā weewū.

Masā mū'ūrē “Añuyū'ruagu nimi”, nima.

¹⁰Apero Ō'acū cū macūrē ucū'quere a'tiro ojano'wū:

Wioḡu, ne waropūre mū'ū basuta a'ti turire, ū'mūserē bajurēwū.

¹¹A'te mū'ū wee'que pe'tirosa'a.

Mū'ū pūrīcā pe'tisome.

Ninu'cūgūsa'a.

Nipe'tise mū'u wee'que su'ti weronojō boadijarosa'a.

¹² Mū'u tere su'ti weronojō tuupe'egusa'a.

Nipe'tise te dūcayuno'rōsa'a.

Mū'u pūricā ne dūcayuwe'e.

Mejārōta ninu'cū'u.

Mū'u catiri ūmūco ne pe'tisome, nicū niwī Ō'acū cū macūrē.

¹³ Ō'acū a'te quē'rārē cū macūrē a'tiro nicū niwī:

Yū'u tiro wiogu dujiri cūmurō diacjū pe'e dujigusa'a.

Mū'urē ī'atu'ti'cārā mū'u doca tojape'ticā weeguti.

Yū'u tojo weeri cura mū'u dujigusa'a, nicū niwī.

Cūrē wereco'terā pe'ere ne ni'cūrē tojo niticu niwī. ¹⁴ Nipe'tirā Ō'acūrē wereco'terā bajutirā nima. Na cū dutisere weeco'terā nima. Na cū yū'ruono'cārārē weetamudutigu o'ó'cārā nima.

Ō'acū masārē yū'ruo'que quetire wācūnurūdutise ni'i

2 Ō'acū cū macūrē nipe'tirā wiogu wa'acā weecu niwī. Tojo weerā Jesucristo ye quetire marī tu'o'quere nemorō wācūnurūruā'a. Tere wācūtirā, mejēcā ējōpeobosa'a nīrā, wācūnurūruā'a. ² Duporopure Ō'acū cūrē wereco'terā ū'musecjārārē cū ye quetire wereduticu niwī. “Na were'que diacjū ni'i”, nino'caro niwū. Tojo nimicā, masā pe'e na were'quere ējōpeoti, yū'runū'cācārā niwā. Ō'acū nipe'tirā na dutisere weetirārē queoro bu'iri da'recu niwī. ³ Marī pūricā Ō'acū masārē yū'ruose queti añubutiasere cu'o'o. Tojo cuomirā, tere tojo ī'acō'arā, cū bu'iri da'eresere ne yū'rūwetisome. Ne warore Jesucristo marī wiogu masārē yū'ruoguti nisere werenū'cācu niwī. Be'ro tja cū were'quere tu'orā, a'tiro wee'cārā niwā. Diacjūta ni'i nīrā,

marīrē wereturiacārā niwā. ⁴ Apeye quē'rārē Ō'acū a'tiro weecu niwī. Cū a'te quetire “Diacjūta ni'i” nīgū, peje wee'osere ī'amariase me'rā ī'ocu niwī. Tojo nicā Espīritu Santu me'rā marīrē a'tiro weecu niwī. Cū ūronojō peje mejēcārī dia'cū weemasīsere o'ocu niwī.

Jesucristo marī weronojō uputigu nimi nise ni'i

⁵ A'ti turi pe'tica be'ro ape turi nirōsa'a. Ti turipure Ō'acūrē wereco'terā ū'musecjārā dutise doca nisome. ⁶ A'tiro pe'e ni'i. Ō'acū ye queti o'jáca pūripure ni'cū a'tiro o'jacū niwī: Ō'acū, ¿de'ro weegu masārē wācūmiti mū'u? Na boadijārārē ¿de'ro weeacjū tocā'rō wācūque'timiti mū'u?

⁷ Ō'acū, yoaticā masārē mū'urē wereco'terā doca nicā weecu niwī. Tojo weemigū, narē be'ropure wiorā sōrōcu niwū. Narē wiorā sōrō, nipe'tirā narē “Añurā nima”, ni wācūcā weecu niwū.

⁸ Nipe'tise mū'u bajurē'quere masā dutiato nīgū cūucu niwū, ni o'jacū niwī. Ō'acū nipe'tisere masā dutise doca nicā weecu niwī. Tojo weero ne apeyenojō na bu'i niwe'e. Tojo nimicā, masā nipe'tisere sō'owaro dutitima yujupū.

⁹ Jesús pūricārē tojo oja'caronojōta wa'acaro niwū. Ō'acū cūrē a'ti nūcūcāpūre o'ógu, cūrē wereco'terā docapū cūunicu niwī. Ō'acū marīrē pajaña'gū, nipe'tirārē wēribosadutigu tojo cūucu niwī. Ni'cārōacārē cū wēri pi'eti'que wapa Ō'acū cūrē wiogu sōrōcu niwī. Nipe'tirā cūrē “Añuyū'rugū nimi” nidutigu tojo weecu niwī.

¹⁰ Nipe'tise Ō'acū ye ni'i. Cū tutuaro me'rā ninu'cū'u. Nipe'tirā cū pō'rārē ū'musepū cū wiogu nirōpū cū me'rā nicā ūami. Tojo weegu cū queoro weesī'rigū, Jesucristo marīrē yū'ruogure pi'eticā weecu niwī. ¹¹ Jesucristo marī nā'arō

wee'quere cō'acu niwī. Marīrē Ō'acū yarā tojacā weecu niwī. Marī Jesucristo me'rā ni'cū pō'rā ni'i. Tojo weegu Ō'acū macū marīrē “Yu'u acawererā nima”, nīmasīmi. Marīrē ne bopoyasā-timi. ¹² Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu Jesucristo cū pacure ucūsere a'tiro ojano'wū: Mu'u ye cjasere, yu'u acawererā mu'urē ējōpeorārē wereguti.

Masā nerēwuaropu “Ō'acū añuyu'ruami”, mu'urē ni basapeoguti.

¹³ Aperop quē'rārē a'tiro ojano'wū:

Yu'u Ō'acūrē ējōpeoguti.

Aperopure ninemowū tja:

Ō'acū pō'rā cū yu'ure o'o'cārā me'rā a'to ni'i, ni ojano'wū.

¹⁴ Marī wērīdijati upure cuo'o. Tojo weronojō Jesú quē'rā marī weronojō uputicu niwī. Cū marī weronojō uputigu, wērīcu niwī. Cū wērīse me'rā wātī wērīse o'ogure docaque'acā weecu niwī. ¹⁵ Cū wērīse me'rā wērīserē uirārē, te doca ninu'cūrārē yu'rūweticā weecu niwī. ¹⁶ A'tiro ni'i. Jesucristo Ō'acūrē wereco'terā u'musecjarārē weetamugū mejēta a'ticu niwī. Marī Abrahā pārāmerā nituriarā Ō'acū yarā pe'ere weetamugū a'ticu niwī. ¹⁷ Jesucristo marī cū acawererā weronojō uputicu niwī. Marīrē yu'rūosī'rīgū tojo weecu niwī. Cū wērīse me'rā marī ña'arō wee'quere cū pacure acobojoduticu niwī. Cū tojo weegu pa'ia wiogu masā ña'arō wee'quere Ō'acūrē sērībosagu weronojō weecu niwī. Marīrē añurō weetamunu'cūsī'rīgū tojo weecu niwī. Nipe'tise marī weronojō weesetigu, marīrē pajaña'gūti nīgū, tojo uputicu niwī. ¹⁸ Peje mejēcā wa'acā, pi'eticu niwī. Tojo nicā wātī cūrē niqesācu niwī. Tojo wa'asere wācūtutuacu niwī. Tojo weegu marīrē mejēcā wa'acā, wātī marīrē ña'arō weeduticā, weetamumasīmi.

**Jesucristo Moisé
yu'ruoro nimi nise ni'i**

3 Yu'u acawererā, Jesucristore ējōpeorā Ō'acū beseno'cārā Jesucristore añurō wācūnurūña. Cū Ō'acū yere weredutigu o'óno'cu nimi. Tojo nicā cū pa'ia wiogu weronojō Ō'acūrē marī ye niatjere sērībosagu weesami. ² Dūporopu Moisé Ō'acū cū yere weedutigu cūu'quere queoro weecu niwī. Mejārōta Jesú quē'rā Ō'acū cūrē cūu'quere queoro weecu niwī. ³ Jesure Moisé yu'ruoro añurō wācūyu'runu'cārōua'a. A'te weronojō ni'i. Ni'cū wi'ire weesami. Ti wi'i nemorō wi'i wee'cu pe'e añurō ucūno'sami. Jesúta wi'i wee'cu weronojō nimi. ⁴ Nipe'tise wi'serire masā weema. Ō'acū pe'e nipe'tisepureta wee'cu nimi. ⁵ Moisé Ō'acū yarārē co'tegu, queoro weecu niwī. Cū da'rase a'tiro nicaro niwū. Ō'acū were'quere weremu'tārī masū nicu niwī. ⁶ Ō'acū yarā ni'cā wi'i weronojō nima. Ō'acū bese'cu Cristo ti wi'icjū wiogu macū nimi. Cū queoro weenu'cūmi. Ti wi'icjarā marīta ni'i. Marī Ō'acūrē ējōpeodu'tirā, cū yarā nirāsa'a. Tojo nicā “Be'ropu cū o'oatjere marīrē o'ogusami” ni ējōpeorā, cū yarā nirāsa'a.

Ō'acū me'rā nirá soo, e'catise ni'i

⁷ Espiritu Santu Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu ní'caronjōta marī ējōpeodu'titicā'rōua'a. A'tiro ojano'wū: A'tiro nicā musā Ō'acū ucūsere tu'orā, ⁸ ne ejeripō'rā butiticā'ña. Dūporopu Ō'acūrē yu'rūnu'cā'cārā weronojō niticā'ña. Na yucu marīrō, masā marīrōpu ní-caterore Ō'acū dutisere uaticārā niwā. Uatirā, Ō'acūrē uacā weenu'cūcārā niwā.

⁹ Õ'acū a'tiro nicu niwī:
 “Musā nēcūsūmua masā marīrōpu nīrā,
 yu'ure uacā weewā.
 Cuarenta cū'marī yu'u añurō weesere
 ī'amirā, tojo weewā.
¹⁰ Tojo weegu yu'u na me'rā uacāti.
 A'tiro niwū: ‘Musā no'o uaro mejēcā di-
 a'cū wee'e.
 Yu'u dutisere ne uawe'e.’
¹¹ Tojo weegu na me'rā uagu, ‘Diacjūta
 a'tiro weegūti’ niwū.
 ‘Yu'u musārē o'atji di'tare ne ejasome.
 Yu'u me'rā soo, e'catitamusome’, niwū
 narē”, nicu niwī Õ'acū.
¹² Yu'u acawerā, tu'omasīna. Ne
 ni'cū ña'arō wācū, ējōpeotigu niticā'ña.
 Ña'arō wācūrā, cūrē ējōpeotirā, musā
 Õ'acū catinu'cūgūrē cō'arā weebosa'a.
¹³ A'tiro pe'e weeya. Umucorinucū
 a'merī wācūtutuacā weeya. Nipe'tise
 musā catiri umucore, ña'arō weeri nīrā,
 a'merī weetamunu'cūcā'ña. Musā ña'arō
 wéerā, nemorō ña'arō weesājābosa'a.
 Õ'acūrē yu'rūnu'cābosa'a. Tojo weerā
 a'merī wācūtutuacā weeya. ¹⁴ Marī
 ne waro Jesucristore ējōpeo'caronojō
 ējōpeonu'cūrā. Tojo wéerā, marī Õ'acū
 bese'cu Cristo wioqu nirōpu cū me'rā
 ninu'cūrāsa'a.
¹⁵ Yu'u ní'caronojōta a'tiro ojano'caro
 niwū:
 Ni'cācā musā Õ'acū ucūsere tu'orā, musā
 ejeripō'rā batiticā'ña.
 Dūporocjārā Õ'acūrē yu'rūnu'cā'cārā
 weronojō niticā'ña, nino'caro niwū.
¹⁶ Dūporocjārā Õ'acū ucūsere tu'omirā,
 cūrē yu'rūnu'cācārā niwā. Na nipe'tirā
 Egiptopu ní'cārā Moisé miano'cārā
 nicārā niwā. Tojo miano'cārā
 nimirā, Õ'acūrē yu'rūnu'cācārā niwā.
¹⁷ Cuarenta cū'marī Õ'acū ña'arō weerā
 me'rā uacu niwī. Na yucu marīrō,
 masā marīrōpu boabajaque'aticārā
 niwā. ¹⁸ Õ'acū cūrē yu'rūnu'cā'cārārē
 “A'tiro weegūti” nicu niwī: “Yu'u narē
 o'atji di'tare ne ejasome. Na yu'u

me'rā soo, e'catitamusome”, nicu niwī.
¹⁹ Tojo weerā marī masī'i. Na Õ'acūrē
 ējōpeotise ye bu'iri cū o'atji di'tare
 ejamasiticārā niwā. Cū me'rā soo,
 e'catitamumasiticārā niwā.
4 Õ'acū dūporocjārārē “Soo,
 e'catitaturā a'tia”, nicu niwī.
 A'tiro nicā marī quē'rārē mejārōta
 nigū weemi. Apetero weerā ni'cārērā
 musā tiropu nīrā cū me'rā soo,
 e'catitamutibosama. Tojo weerā
 nūcū'ase me'rā cūrē yu'tiro'ua'a. ² Marī
 quē'rā dūporocjārā weronojōta masārē
 yu'ruose quetire wereno'cārā ni'i.
 Namaricā mejō waro te quetire tu'ocārā
 niwā. Tere tu'omirā, ējōpeoticārā niwā.
³ Marī tere ējōpeorā pūrīcā, cū me'rā
 soo, e'catitaturāsa'a. Õ'acū a'ti turi
 weetu'ajanu'cōca be'ro soocu niwī.
 Dūporopure “Soorāsama” ní'cu nimigū,
 masā marīrōpu sija'cārārē ucūgū, a'tiro
 nicu niwī:
 Yu'ure ējōpeotise bu'iri na me'rā uagu,
 “Diacjūta yu'u me'rā soo, e'catita-
 musome”, niwū, nicu niwī.
⁴ Aperopu Õ'acū ye queti o'jáca pūrīpu
 cū a'ti turire weetuoca numu be'ro cja
 numurē a'tiro ojano'caro niwū:
 Ti numu nicā, nipe'tise cū wéeca be'ro
 saurure soocu niwī Õ'acū.
⁵ Apaturi mejārōta a'tiro ojano'wū tja:
 Yu'u me'rā soo, e'catitaturā wa'asome,
 nicu niwī.
⁶ Dūporocjārāpu Õ'acū yu'ruose quetire
 tu'omu'tā'cārā, na yu'rūnu'cā'que bu'iri
 cū me'rā soo, e'catitaturā wa'aticārā
 niwā. Āpērā pe'ere cū me'rā soo, e'-
 catitaturā wa'atjo du'sa'a yujupu. ⁷ Dū-
 porocjārāpu na soo, e'catitaturā wa'at-
 icā ī'agū, Õ'acū marī pe'ere ape numu
 besecúucu niwī. Cū beséca numu a'to-
 catero ni'i. Õ'acū be'ropu Davi oja'que
 me'rā marīrē a'tere masicā weemi. Tere
 Õ'acū ye queti o'jáca pūrīpu a'tiro ojacu
 niwī:

A'tocaterore musā Ō'acū ucūserē tū'orā,
musā ejeripō'rā bātiticā'ña, nicu
niwī.

⁸ Toduporopu Josué Israe curuacjārārē
Canaá wāmetiropu su'ori miacu
niwī. Cū narē topu miaa, narē soose
o'oticu niwī. Cū o'ōca be'ro nicāma,
Ō'acū be'ropure tere ucūnemotibopī.

⁹ Tojo weero masīno'o. Añubutiase
soose Ō'acū a'ti di'ta wéeca be'ro
soo'caronojōta marī cū yarārē “Soose
du'sa'a yujupū”, nino'o. ¹⁰ Ō'acūrē
añurō ējōpeogu, cū me'rā soo,
e'catitamugūsami. Cū da'rasetisere cū
me'rā ejerisājāgūsami. Ō'acūmaricā cū
da'rāca be'ro soocu niwī. Tojo weegu
Ō'acū me'rā nigū cū me'rā soogusami.

¹¹ Ō'acū me'rā soorāti nīrā, marī quē'rā
wācūtutuaroua'a. Duporocjārāpu
Ō'acūrē yu'rūnū'cā'caro weronjō
weesirututicā'rōua'a. Na ējōpeotise
bu'iri cū me'rā sooticārā niwā.

¹² Ō'acū ye ucūse ninu'cūcā'a. Tutu-
ayū'rūa'a. Nōsērī pjījo pūaperi osoyo-
jaca pjī me'rā nōsērō weronjō ni'i.
Ti pjī nemorō Ō'acū ucūse pūrīcā
marī po'peapu, marī ejeripō'rāpu, marī
wācūsepu, nipe'tiropu sājāsa'a. Ō'acū
ucūserē tū'orā, marī po'peapu wācūserē
“Añu ni'i, o ña'a ni'i”, ni besemasīno'o.

¹³ Marī Ō'acū wee'cārā ni'i. Cūrē ne du'-
timasiwe'e. Nipe'tise marī nisere, marī
weesere cū ī'amasīmi. Cūta marī wee'-
quere “¿De'ro weerā tojo weeri?” ni
besegusami.

Jesú pa'ia wioгу weronjō nimi nise ni'i

¹⁴ Jesú Ō'acū macū pa'ia wioгу
weronjō marīrē Ō'acūrē sērībosagu
nimi. Cū Ō'acū pu'topu nimi. Tojo
weerā marī cūrē ējōpeonu'cūcā'rōua'a.

¹⁵ Ō'acūrē marīrē sērībosagu pa'ia
wioгу weronjō nimi. Cū quē'rā marī
weronjō pi'eticu niwī. Tojo weegu
marī tutuaticā, marīrē pajaña'sami.

Cū nipe'tise ña'arō wa'asere tū'oña'cu
niwī. Tojo nicā wātī marīrē ña'asere
weedutironojōta Jesú quē'rārē ña'asere
weeduticu niwī. Wātī tojo weedutimicā,
Jesú pe'e ne ni'cāti ña'arō weeticu niwī.

¹⁶ Marīrē cū pajaña'yucā, uiro marīrō
Ō'acū cū weetamusere sērīmasī'i.
Marīrē añurō weegusami. Marīrē
mejēcā wa'acā, cūrē weetamuse sērīcā,
pajaña'gūsami.

5 Pa'ia wioгуre beserā, na wa'tero
nigūrē besema. Cū, masā ye cjase
niatjere Ō'acūrē sērībosagu nimi. Masā
ña'arō wee'quere acobojose sērīgū,
wa'icūrārē wējē ūjūamorōmi. ² Pa'ia
wioгу marī weronjō nimi. Masū
nīgū, cū quē'rā tutuatimi. Tojo weegu
tutuatirārē, tū'omasītīrārē, no'o ūaro
weebajaque'atīrārē pajaña'sami. ³ Cū
quē'rā cū basu ña'arō wee'que wapa
āpērārē weebosaronojōta wa'icūrārē
wējē ūjūamorōsami.

⁴ Ne ni'cū pa'ia wioгу cū basu bese
sājāmasītisami. A'tiro pe'e weeno'sami.
Ō'acū basu bese sōrōsami. Cū Aarórē
wee'caronojōta weesami. ⁵ Ō'acū be-
se'cu Cristo quē'rārē tojota wa'acaro ni-
wū. Cristo Ō'acū tiropu pa'ia wioгу
weronjō wa'agu, cū basu beseticu niwī.
Ō'acū pe'e cūrē bese sōrōcu niwī. Yu'ū
musārē a'te duporo oja'caronojōta a'tiro
nicu niwī:

Mū'ū yū'ū macū ni'i.

Ni'cācā me'rā yū'ū mū'ū pacu ni'i nisere
ī'o'o.

⁶ Aperopu quē'rārē Ō'acū ye queti ojāca
pūrīpu cū macūrē a'tiro nicu niwī:

Mū'ū pa'i ninu'cūgūsa'a.

Melquisedec ni'caronojōta nigūsa'a,
nicu niwī.

⁷ Ō'acū bese'cu Cristo a'ti nucūcāpu
nīgū, cūrē ñubuecu niwī. Cūrē sērīgū,
uputu tutuaro me'rā, utise me'rā
Ō'acūrē sērīcu niwī. Cūrē wērīticā
weemasībo'cure tojo sērīcu niwī.
Cū Ō'acū ūaro weesī'ricu niwī. Cū

tojo weecā ī'agū, cū sērīserē tu'ocu niwī. ⁸Cristo Ō'acū bese'cu cū macū nimigū, pi'eticu niwī. Tojo pi'etigū, Ō'acū dutisere yu'ticu niwī. Te me'rā Ō'acūrē yu'tisere añurō masīcu niwī. ⁹Cū wērīgū, nipe'tise cū pacu cūu'quere weecu niwī. Tojo weegu cū masārē yu'ruogu sājācu niwī. Marī nipe'tirā cūrē ējōpeo yu'tirārē yu'ruo, catinu'cūcā weemi. ¹⁰Ō'acū Melquisedec pa'ia wioгу warore weronojō cūrē sōrōcu niwī.

**Ējōpeodu'uri nírā,
wācūtutuya nise ni'i**

¹¹Ō'acū bese'cu Cristo pa'ia wioгу waro Melquisedec weronojō nisere peje waro weresī'rīsa'a. Tojo weresī'rimigū, musā tu'omasīti, tu'osī'rītise ye bu'iri basiowe'e. ¹²Musā yoacā Jesucristore ējōpeowu. Ni'cārōacārē āpērārē bu'erāpu nitojabosa'a. Tojo nimirā, Ō'acū yere mejō niseacārē apaturi wereapocā ũa'a. Musā tutuatirā waro weronojō wa'a'a tja. Tojo weerā diasatiseacārē añurō tu'orānojō o'orā, tu'otiyu'ruocā'a. Ba'asere ba'aronojō o'orā, ni'cārōacārē wecu ōpēcōrē sī'rīrā weronojō ni'i yujupū. ¹³Wecu ōpēcō dia'cūrē sī'rīrā, wī'marā waro nima. Musā na wī'marā weronojō diacjū weesere Ō'acū ye cjasere masīwe'e. ¹⁴Ba'ase butise pe'e bucurā ba'ase ni'i. Na diasasere masīma. Añusere, ña'asere besepo'cārāpu nima.

6 Marī añurō ējōpeorā nisī'rīrā, Cristo ye queti diasasere bu'erā. Marīrē bu'emū'tā'quere apaturi bu'eticā'rā majā. Bu'etojawu tema. Marī bu'emū'tā'que a'tiro niwū. Marī ña'arō wee'quere acobojose sērīdutiwū. Tojo ña'arō wee'que bu'iri pecame'epu wa'abopā, niwū. Marī wācūse ducayuroũa'a nisere bu'ewu. Tojo nicā Ō'acūrē ējōpeoroua'a nisere bu'emū'tāwū. A'te ne waro

bu'enu'cā'quere weeticā'rā majā. ²Apeye quē'rārē wāmeyesere, Espírītu Santure ñapeorā cuocā weesere bu'emū'tāwū. Tojo nicā wērī'cārā masārāsama, ña'arō wee'cārā pecame'epu bu'iri da'reno'rāsama nisere bu'ewu. ³Ni'cārōacā Ō'acū cū ũacā, apeyere, diasasere bu'ennemobosa'a.

⁴⁻⁶Musā apetero weerā Jesucristo quetire ējōpeomirā, ējōpeodu'ubosa'a. Ō'acū masārē catinu'cūsere o'ocu niwī. Cū o'omicā, na ējōpeodu'ubosama. Tojo ējōpeodu'urānojōrē a'tiro ni'i. Na wācūsere apaturi ne ducayumasītisama. Tojo nicā Espírītu Santure cuorānojō, no'lo Ō'acū ye queti añuse quetire masīrānojō tere ējōpeodu'urā, ne apaturi na wācūsere ducayumasītisama. Ō'acū tutuase o'osere masīmirā Jesucristore ējōpeodu'urā, ne apaturi acobojose sērīmasītisama. Cūrē ējōpeodu'urā, na basu Ō'acū macūrē apaturi curusapu paabi'perā weronojō weerā weema. Nipe'tirā ī'orōpu cūrē yabi bujicā'rā weema. ⁷Ō'acū masārē añurō weese a'tiro ni'i. Masā di'ta weronojō nima. Ō'acū narē añurō weese acoro pejaro weronojō ni'i. Nipe'tisetiri acoro pejasetirinucū di'tapu si'bisājā'a. Aco di'tapure añurō si'bisājāca be'ro na otese añurō pī'rī ducatisa'a. Tojo ducaticā, ti di'ta wioгуre añu ni'i. Ō'acū “Añuse di'ta ni'i”, nisami. Tojo weronojō añurō weerārē e'catise me'rā narē ī'asami. ⁸Āpērā pe'e ña'ase di'ta weronojō nima. Ña'ase di'tapure acoro pejamicā, pota, ña'ase dia'cū bajuasa'a. Ti di'ta wapamarī'i. Ti di'ta wioгу tere ī'agū, “Ña'ase ni'i, ũjūacō'arā”, nisami. Cū ní'caronojō Ō'acū quē'rā cūrē ējōpeodu'urārē mejārōta nisami.

**Marī ũ'musepu niatjere e'catiyurā
ējōpeodu'usome nise ni'i**

⁹Yū'u mairā, ũjūacō'asere ucūmigū, yu'u “Ō'acū musārē

ñjũacõ'agũsami", nigũ mejęta wee'e. Musã yu'ruono'cãrãpu ni'i. Tojo weerã añurõ wee'e. ¹⁰ Õ'acũ queoro weegũ nimi. Cũ musã acawererã Jesucristore ëjõpeorãrẽ musã añurõ wee'quere acobojosome. Narẽ musã weetamusere acobojosome. Musã narẽ añurõ weérã, Õ'acũrẽ ma'isere i'õ'o. ¹¹ Musã a'tiro weecã ɁɁtu Ɂa'a. ãpẽrãrẽ weetamurã, musãncũ e'catise me'rã añurõ wees'i'risere tojota weeyapaticã'ña. Tojo weero Õ'acũ "O'oguti" ní'que queoro musã wãcũ'caronojõta wa'arosa'a. ¹² Musã nijisjarã dojocã Ɂatisa'a. ãpẽrã Jesucristore ëjõpeorã weronojõ weeya. Na, narẽ ña'arõ wa'acã, wãcũtutuama. Ne Jesucristore ëjõpeodu'utima. Na tojo weecã i'agũ, Õ'acũ narẽ cũ "O'oguti" ní'quere o'ogũsami. Musã quẽ'rã narẽ i'acũu, weesirutuya.

¹³⁻¹⁶ Masã "Diacjũta ni'i" nĩrã, na yu'ruoro nigũ me'rã wãmepeorã weesama. Na tojo ni wãmepeocã, narẽ "Tojo niwe'e", nita basiotisa'a. Õ'acũ pũricã Abrahãrẽ "Mu'urẽ añurõ weeguti" nĩgũ, apĩ wãme me'rã wãmepeoticu niwĩ. Ne ni'cũ Õ'acũ nemorõ niyu'runu'cãgũ marĩmi. Tojo weegu "A'tiro weeguti" nĩgũ, cũ basu wãmepeocu niwĩ. A'tiro nicu niwĩ: "Diacjũta ni'i. Mu'urẽ añubutiario weeguti. Mu'Ɂ pãrãmerã pãjarã nituriarãsama", nicu niwĩ. Abrahã cũ tojo ní'quere sojaticu niwĩ. Tojo weegu Õ'acũ cũrẽ "Tojo weeguti" ní'quere ñe'ecu niwĩ. ¹⁷ Õ'acũ "Masãrẽ 'Añurõ weeguti' ní'quere 'Ɂucayusome'" nĩgũ, cũ basu wãmepeocu niwĩ. Marĩrẽ cũ "O'oguti" ní'quere 'Ñe'erãsa'a'" ni masĩdutigu, tojo weecu niwĩ. ¹⁸ Tojo weero te puaro cũ wãmepeose, cũ "Masãrẽ añurõ weeguti" ní'que ne Ɂucayuta basiowe'e. Õ'acũ ne nisoomasĩtimi. Cũ diacjũ ucũse me'rã marĩrẽ cũ yu'ruono'cãrãrẽ wãcũtutuacã weemi. Cũ marĩrẽ "Añurõ

weeguti" ní'caronojõta weegũsami, nino'õ. ¹⁹ Tere wãcũrã, marĩ Ɂ'musepu niatjere e'catise me'rã co'teyurã, ëjõpeodu'usome. Marĩ co'teyuse ninu'cũcã'rõsa'a. Ɂucayusome. Jesũ Ɂ'muse Õ'acũ nirõpu sãjãacu niwĩ. Tojo weerã marĩ tojo tũ'oña'a. ²⁰ A'tiro ni'i. Judío masã pa'ia wiogu Õ'acũ wi' po'pearu cũ Nibutiari Tucũpu sãjãagũ, a'tiro weesami. Ɂsebutiri caserojore yu'rusãjãasami. Jesũ cũ wẽrica be'ro Ɂ'musepu sãjãagũ, ti caserojore yu'ruagu weronojõ weecu niwĩ. Marĩ Ɂ'musepu wa'atji ma'arẽ pãobosagu weecu niwĩ. Cũ tojo weese me'rã pa'ia wiogu waro weronojõ tojacu niwĩ. Cũ Melquisedec ní'caronojõta pa'i ninu'cũgũsami.

Jesũ Melquisedec weronojõ pa'ia wiogu nise ni'i

7 Duporocjũ Melquisedec wãmetigu Salem wãmetiri macã wiogu nicu niwĩ. Cũ pa'i niyugu, Õ'acũ nipe'tirã bu'ipu nigũrẽ masãrẽ sãribosacu niwĩ. Cũ nĩcaterore Abrahã ãpẽrã wiorã me'rã a'mewẽjẽcu niwĩ. Na me'rã a'mewẽjẽgũ ejagu, cũ yarã me'rã wapata'adajacu niwĩ. Cũ tojo weedajacã, Melquisedec cũrẽ põtãrigũ ejacu niwĩ. Cũrẽ põtãrigũ, "Õ'acũ mu'urẽ añurõ weeato", nicu niwĩ. ² Cũ tojo nĩca be'ro Abrahã cũ a'mequẽgũ wapata'a'quere diez mesãrĩ Ɂucawaacũucu niwĩ. Ni'cã mesãrẽ Melquisedere o'ocu niwĩ. Melquisedec wãme "Wiogu queoro weegũ" nĩs'i'rĩrõ wee'e. Cũ Salem wãmetiri macãcjũ nitjãgũ, "Ejerisãjãse wiogu" nicu niwĩ. Salem "Ejerisãjãse" nĩs'i'rĩrõ wee'e. ³ Melquisedec pacusũmarẽ, cũ ñecusũmarẽ ne masĩno'ña marĩ'i. Cũ bajua'quere, cũ wẽri'que quẽ'rãrẽ ne masĩno'ña marĩ'i. Tojo weegu Melquisedec Õ'acũ macũ Jesucristo pa'i ninu'cũacju weronojõ nicu niwĩ.

⁴Mūsā Melquisedere wācūña. Mejō nigú mejēta nicu niwī. Marī ñecū Abrahā waromaricā cū wiorārē a'mewējēgū wapata'a'quere diez mesārī cū seeneocū'quere cūrē ni'cā mesārē o'owapamocu niwī. ⁵Moisé duti'que pa'iare o'odutisere a'tiro o'jano'wū: “Leví pārāmerā nituriarā pa'ia nirá dia'cūrē cārō wapaseeato”, niwū. Abrahā cū o'o'caronojōta masā na cuosere o'odutiwū. Na, na acawererā waro nimicā, tojo nicā Abrahā pārāmerā nimirā, na o'osere ñe'ecārā niwā. ⁶Melquisedec pūrīcā Leví pārāmi nituriatimigū, a'tiro weecu niwī. Abrahā Ō'acū “Añurō weeguti” nino'cure cū cuosere o'ocā, ñe'ecu niwī. Tere ñe'legū, Abrahārē “Ō'acū mū'urē añurō weeato”, ni sērībosacu niwī. ⁷A'te diacjūta ni'i. “Ō'acū mū'urē añurō weeato” nigú pe'e apī “Tojota weeato” ni, yu'tigu nemorō wioḡu niyu'rūnu'cāmi. ⁸A'tiro nicā pa'ia marī wa'tero nirá āpērā o'osere ñe'erā marī weronojō masā nima. Na quē'rā wērīsama. Abrahā o'o'quere ñe'e'cu Melquisedec pe'ema Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu catinu'cūgū weronojō nigūrē o'jano'caro niwū. Cū catinu'cūgū weronojō ucūno'mi. ⁹⁻¹⁰Leví Abrahā pārāmi nicu niwī. Cū pārāmerā nituriarā quē'rā Abrahā pārāmerā nicārā niwā. Leví, tojo nicā nipe'tirā cū pārāmerā nituriarā pa'ia nicārā niwā. Na, masā o'osere ñe'ecārā niwā. Abrahā Melquisedere a'merī bocaiejacā, na quē'rā marī'cārā nimirā, Abrahā me'rā nírā weronojō nicārā niwā. Tojo weero a'tiro nita basio'o. Leví pārāmerā nituriarāpu Abrahā Melquisedere o'ocā, na quē'rā cūrē o'obu'ipejatamu'cārā weronojō nicārā niwā.

¹¹Israe curuacjārā, pa'ia Leví ya curuacjārā me'rā Ō'acū dutisere ñe'ecārā niwā. Na Leví ya curuacjārā Aaró pārāmerā nituriarā nicārā niwā. Na pa'ia

āpērā Ō'acū dutisere siruturārē añurā wa'acā weemasiticārā niwā. Weemasicā pūrīcārē, Ō'acū apī pa'i sōrōtibopī. Apīrē sōrōgū, Aaró ya curuacjūrē sōrōticu niwī. Melquisedec weronojō nigú pe'ere sōrōcu niwī. ¹²Apī pa'i sājācā, todūporo cjase dutise quē'rā ducayusa'a. ¹³Marī wioḡu Jesucristore Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro nicu niwī: “Mū'u pa'i Melquisedec ni'caronojō ninu'cūḡusa'a”, nicu niwī. Jesucristo pa'i niaḡu nimigū, Leví ya curuacjū niticu niwī. Cū ya curuacjū ne ni'cū pa'i sājāticu niwī. ¹⁴Masino'o, marī wioḡu Jesucristo Judá ya curuacjū nicu niwī. Moisé pa'iare ucūgū, ne ni'cāti “Judá ya curuacjārā pa'ia nirāsama”, niticu niwī.

¹⁵⁻¹⁶Apī pa'i Melquisedec weronojō nigú bajuase me'rā a'tiro masino'o. Jesucristo pa'i sājācā, Leví ya curuacjārā pa'iare sōrōduti'caronojō wa'aticaro niwū. Cū catinu'cūgū nise me'rā pe'e pa'i sājācu niwī. ¹⁷Ō'acū Jesucristore a'tiro nicu niwī:

Mū'u pa'i ninu'cūacju ni'i.

Melquisedec ni'caronojōta nigūsa'a, nicu niwī.

¹⁸Ō'acū todūporo cū dutise cūmū'tā'quere mejō nise tojacā weecu niwī. Te masārē añurō niseti'cā weeticaro niwū. ¹⁹A'tiro ni'i. Moisé duti'quere yu'tirā, masā añurā wa'aticārā niwā. Ni'cārōcāma marī Jesucristore ējōpeorā, añurā toja'a. Ō'acūrē masita basio'o. Tojo weerā añurō e'catiyu'u.

²⁰Ō'acū cū macūrē pa'i sōrōgū, cū basuta “Diacjū weeguti”, nicu niwī.

²¹Āpērā pa'ia pe'ere sōrōgū, tojo niticu niwī. Ō'acū cū macūrē sōrōgū, cū basu wāmepeo, sōrōcu niwī. Ō'acū cū ye queti ojāca pūrīpūre a'tiro o'jano'wū:

“Yū'u basuta diacjū tojo weeguti” ni'que ducayuno'ña marīrōsa'a.

Mū'u pa'i ninu'cūacju ni'i.

Melquisedec weronojōta nigūsa'a, nicu niwī.

²² Cū tojo ní'quere a'te me'rā masīno'o. Jesú me'rā Ō'acū “Masārē añurō weeguti” ní'quere diacjūta nigū weepī, nino'o. Cū Moisé me'rā “Masārē añurō weeguti” nimu'tā'que nemorō a'te be'ro cjase pe'e añuyu'rñu'cā'a. ²³ Pa'ia pājārā waro sājāmu'jācārā niwā. Na wērīse bu'iri ninu'cūmasīcārā niwā. Na wérīca be'ro āpērā ducayumu'jācārā niwā. ²⁴ Jesú pūrīcā catinu'cūcūsami. Cū pa'i nisere āpērārē ducayuturiasome. ²⁵ Tojo weegu Ō'acūrē masīsī'rīrārē yu'rūwetidojacā weemi. Cūrē ējōpeorārē tojo weemi. Cū catinu'cūgū marī ye niatjere Ō'acūrē sērībosanu'cūmi.

²⁶ Tojo weegu Jesú pa'ia wioгу waro nimi. Cūnojōrēta marī ũa'a. Cū ña'ase moogū, añubutiagu, ña'arō weetigu nimi. Marī ña'arō weerā weronjō nitimi. Ō'acū cūrē nipe'tirā bu'ipu cūucu niwī. ²⁷ Cū āpērā pa'ia wiorā weronjō nitimi. Pa'ia wiorā ũmūcorīnūcū na ña'arō wee'quere acobojosere sērīrā, wa'icūrārē wējē ũjūamorōsama. Be'ro āpērā yere mejārōta weebosasama. Jesucristo pe'e a'tiro weecu niwī. Cū ni'cātita na wa'icūrārē wējē ũjūamorōpeo'caro weronjō wéégū, cū basu cū wērīse me'rā masā ña'arō wee'quere wērīwapapepe'ocā'cu niwī. Cū nipe'tirā ye niatjere tojo weebosacu niwī. ²⁸ Moisé duti'que me'rā pa'ia wioгуre sōrōrā, a'tiro weeno'caro niwū. Cūrē sōrōrā, cū añurō weenu'cūtīmīcā, besesōrōno'caro niwū. Tojo wéeca be'ro Ō'acū pe'e diacjūta cū basu cū macūrē pa'ia wioгу waro sōrōcu niwī. Cū macū añugū ninu'cūgūrē tojo weecu niwī.

Jesú apobosari masū nimi nise ni'i

8 Nipe'tise ni'cārōacā yu'u oja'que a'tiro ni'i. Jesucristo marī yagu pa'ia wioгу waro nimi. Cū ũ'mūsepu wioгу dujiri cūmurō Ō'acū tutuayurūgu

tiro diacjū pe'e ejanujācu niwī. ² Cū ũ'mūsepu Ō'acū Nibutiari Tucūpure pa'ia wioгу weronjō nisami. Ti wi'i Ō'acū wéeca wi'i ni'i. Masā mejēta weecārā niwā. ³ A'ti di'tapūma pa'ia wiorārē wa'icūrārē wējē ũjūamorōpeodutiro sōrōno'caro niwū. Tojo nicā apeyere o'odutiri sōrōno'cārā niwā. Tojo weegu Jesucristo quē'rā Ō'acūrē apeyenojō o'ocā, añutu'sa'a nīgū wērīgū, cūrē apeyenojō o'ogu weronjō weecu niwī. ⁴ Jesucristo a'ti nucūcāpure tojadojagu, ne cārō pa'i nima'atibopī. Āpērā pa'ia Moisé duti'caronjōta Ō'acūrē apeyenojōrē o'orā nitojacārā niwā. Tojo weero basiotibopā. ⁵ A'ti nucūcāpu pa'ia Ō'acū cjasere da'rarā a'tiro weema. Na Ō'acū wi'i ũ'mūsepu nirī wi'i cjasere weronjō weerā weema. Marī masī'i. ũ'mūse cja wi'i pe'e ti wi'i waro ni'i. A'ti nucūcā cja wi'i pe'e ũ'mūse cja wi'i queose ni'i. Tojo weegu Ō'acū cū ya wi'i a'ti nucūcā cja wi'ire weedutigu, Moisére a'tiro nicu niwī: “Añurō wācūña. Nipe'tise ya wi'i cjasere mu'urē ũrūgūpu ī'o'caronjōta weeya”, nicu niwī. ⁶ A'tocateroma majā Jesú pa'ia wioгу waro Ō'acū tiropu marīrē sērībosanu'cūgū nimi. Cū weese āpērā pa'ia ye nemorō añuyu'rñu'cā'a. A'tiro ni'i. Ō'acū ne waro masā me'rā apogu, “Yu'u duti'quere wéerā, yarā nirāsama”, nicu niwī. Be'rore tja masā me'rā apogu, “Musā wioгу nigūti. Musārē yarā wa'acā weeguti. Musārē acobojoguti. Yu'u me'rā catinu'cūrāsa'a”, nicu niwī. Cū tojo ní'quere masīno'o. Cū nimu'tā'que nemorō be'ro cjase pe'e añuyu'rñu'cā'a. A'te be'ro cjasere Jesúta queoro wa'acā weecu niwī. Tojo weero āpērā pa'ia weese nemorō añuyu'rñu'cā'a.

⁷ A'tiro ni'i. Ō'acū ne waro masā me'rā apo'que queoro wa'aticaro niwū. Queoro wa'acāma, masā me'rā apaturi

aponemotibopī. ⁸Ō'acū ne warocjārārē “Yū'u duti'quere queoro weetima”, nicu niwī. Narē cū ye queti o'jáca pūrīpu a'tiro ojano'wū:

Marī wioḡu a'tiro nimi:

“Be'ropu yu'u Israe curuacjārārē, tojo nicā Judá ya curuacjārārē apaturi añurō na me'rā weepoguti tja.

⁹Toduporopu na ñecūsumma me'rā weeguti ni apo'caronjō nisome.

Narē Egiptopu ní'cārārē yu'u basu miiwījawu.

Narē 'Añurō weeguti', nimiwū.

Na pe'e yu'u duti'quere weetiwa.

Tojo weegu narē cō'awā'cāwū”, nicu niwī marī wioḡu.

¹⁰“Be'ropu Israe curuacjārā me'rā apaturi 'Añurō weeguti' ní'que a'tiro ni'i.

Yu'u duti'quere narē wācūcā weeguti.

Tojo nicā narē yu'u duti'quere ējōpeocā weeguti.

Tojo weegu yu'u na wioḡu nigūti.

Na quē'rā yarā nirāsama.

¹¹Na ne ni'cūrē yu'u Ō'acū nisere bu'esome.

Ne cū me'rācjūrē, cū acaweregure, 'Ō'acūrē masīna', nisome.

Nipe'tirā yu'ure masīrāsama.

Wī'marā, tojo nicā bucurā masīrāsama.

¹²Na ña'arō wee'quere acobojoguti.

Ne apaturi tere wācūnemosome”, nicu niwī marī wioḡu.

¹³Ō'acū ne waropu “Masārē añurō weeguti”, nicu nimiwī. Be'ro, “Apaturi masā me'rā añurō weeguti”, ni apocu niwī tja. Tojo weero cū nimu'tā'que pe'e pe'tia wa'acaro niwū. Nipe'tise mejāmejā uano'ña marī'i. Te maata pe'-tidijase ni'i.

**U'mūsepū nirī wi'i Ō'acū wi'i
cjase, tojo nicā a'ti
nucūcāpu nirī wi'i cjase ni'i**

9 Ni'cārōacāma a'tiro nigūti. Ō'acū ne waro “Masā me'rā añurō

weeguti” nícaterore cūrē ñubuerā weewuadutisenojōrē cūucu niwī. Na ñubueri wi'i a'ti nucūcā cja wi'i nicaro niwū. ²Ti wi'i wa'icurā caseri me'rā wéeca wi'i nicaro niwū. Ne sājāarī tucū

Añurī Tucū wāmeticaro niwū. Topure sī'ocjū nu'cūcaro niwū. Tojo nicā na Ō'acūrē o'orā pārē peoro nu'cūcaro niwū. ³Usebūtiri caserojo yu'rūropu ape tucū Ō'acū Nibutiari Tucū nicaro niwū.

⁴Ti tucūpu u'mūtise ūjūamorōpeowuaro uru me'rā wee'caro nicaro niwū. Tojo nicā Ō'acū “Masā me'rā añurō weeguti” ní'quere cuori acaro, uru casero me'rā omabi'aca acaro cūña'caro niwū. Ti acaro po'peapu ni'cārū uru me'rā weecaru nicaro niwū. Tirupu ba'ase maná wāmetise sāñacaro niwū. Apeye quē'rārē tuacju Aaró yagu ñasāwījicju nicaro niwū. Tojo nicā Ō'acū duti'quere oja'que pjīrī ūtā pjīrī sāñacaro niwū.

⁵Ti acaro bu'ipure Ō'acūrē wereco'terā u'mūsecjārā queose yee'que nu'cūcaro niwū. Na topu niyucā, Ō'acū topu nisere i'ono'caro niwū. Ō'acūrē wereco'terā wūuse docapu pa'ia wioḡu Ō'acūrē masārē ña'arō wee'quere acobojodutigu dí wēestepeocu niwī. Ni'cārōacārē nipe'tise ti wi'i cjasere werenemomasītisa'a.

⁶Ō'acū wi'ire apóca be'ro pa'ia na da'rawuasere wéérā, nimu'tārī tucūpure sājāanu'cūcā'cārā niwā. ⁷Ape tucū pe'ere pa'ia wioḡu waro dia'cū ni'cātita, ni'cā cū'marē sājāacu niwī. Topu sājāagū, wa'icurā wējē'cārā ye díre miisājāacu niwī. Cū basu ña'arō wee'que wapa, tojo nicā masā na ña'arō wee'que wapare acobojose sērīgū tojo weecu niwī. ⁸Tojo wee'que me'rā a'tocaterore Espíritu Santu a'tiro marīrē i'omi. Toduporopu pa'ia Ō'acū wi'ipu weewuasenojō ni'cārōacārē weenu'cūcāma, marī u'mūsepure ne sājāamasītibosa'a. ⁹A'te nipe'tise toduporo cjase a'tiro nicārē queose ni'i.

Titapure Õ'acūrē o'ose, na wa'icūrārē ũjūamorōpeose masārē bu'iri marīrā tu'oña'cā weemasīticaro niwū. ¹⁰Te na weeseti'que a'tiro nicaro niwū. Sī'rīse, ba'ase, tojo nicā na Õ'acūrē űubuese dūporo na ña'arō wee'quere coesetise nicaro niwū. Te dutise bu'icjase dia'cū nicaro niwū. Tojo weese téé Õ'acū tere dūcayúca be'ropū añucaro niwū.

¹¹Õ'acū bese'cū Cristo a'titajacu niwī. Ni'cārōacārē cū pe'le pa'ia wioḡu waro nimi. Cū marīrē añusere miiticu niwī. Ni'cārōacārē cū pa'ia wioḡu weewuasenojōrē Õ'acū wi'i ũ'musepu nirī wi'ipu weegu weesami. Ũ'musepu nirī wi'i, a'ti nucūcā cja wi'i nemorō, añubutiari wi'i nisa'a. Masā wéeca wi'i nitisa'a. ¹²Õ'acū bese'cū Cristo ũ'muse cja wi'i Õ'acū Nibutiari Tucū waropure sājāacu niwī. Cū wa'icūrā, cabracā, wecu wī'marā ye díre miisājāaticu niwī. Tojo weronjō o'ogū, cū ye dí me'rā, cū wērīse me'rā sājāacu niwī. Te me'rā marī nipe'tirārē ni'cāti me'rāta wērībosacu niwī. Marīrē catinu'cūdutigu tojo weecu niwī. ¹³Dūporocjārāpu na wērī'cārārē da'raña'ca be'ro Õ'acū i'orōpūre ña'ase cuorā weronjō tojacārā niwā. Tojo weerā wecu ũmua ye díre, cabra ye díre, tojo nicā wecu wī'magō ũjūano'co ye nitī me'rā ña'ase cuorā weronjō nirārē wēestepeocārā niwā. Narē Õ'acū i'orōpūre ña'ase moorā tojadutirā tojo weecārā niwā. Diacjūta ni'i, nírō. Na, bu'ipu dia'cū añurā tojacārā niwā. ¹⁴Wecu ye dí me'rā, cabra ye dí me'rā tojo weeta basiocā pūrīcārē, Cristo ye dí me'rāma tjā'a. Cristo Espiritu Santu ninu'cūḡū weetamuse me'rā wa'icūrā ũjūamorōpeoronjō o'ogū, cū basu Õ'acūrē wiagu, wērīcu niwī. Cū curusapu wērīgū, ña'ase moogū nicu niwī. Cū ye dí me'rā marī bu'iritirā, ña'arō weeseti tu'oña'quere pecame'epu wa'abo'cārārē yu'rūweticā weecu

niwī. Cū Õ'acū catinu'cūḡū yere weenu'cūdutigu tojo weecu niwī.

¹⁵Tojo weegu Jesucristo a'tiro weegú nimi. Be'ropure masārē apaturi Õ'acū “Yu'u masā wioḡu nigūti. Masā, yarā nirāsa'a” ní'quere apobosagu nimi. Todūporocjārā pe'le Õ'acū nimū'tāse cū duti'que doca nírā, ña'arō wee, cū duti'quere yu'rūnu'cācārā niwā. Jesucristo wērīse me'rā tere acobojono'cārā niwā. Tojo nicā Õ'acū bese'cārā cū “O'ogūti” ní'que catinu'cūsere ñe'erāsama. ¹⁶A'tiro weronjō ni'i. Ni'cū cū wērīse dūporo cū acaweregure “Yu'u cuose mu'u ye tojarosa'a”, nisami. Cū wērīcā i'arā, wērī'cu ye ní'quere cūrē o'osama. ¹⁷Cū wērīse dūporo cū “O'ogūti” ní'quere ñe'emasītisami. Cū wērīca be'ropū dia'cū ñe'emasīsami. ¹⁸Tojo weero Õ'acū “Masārē a'tiro weeguti” nimū'tā'que quē'rārē tojota wa'acaro niwū. Wa'icūrārē wējē, na ye dí wēestese me'rā dia'cū Õ'acū “Tojo weeguti” ní'que wa'anū'cācaro niwū. ¹⁹Moisé a'tiro weecu niwī. Cū nipe'tise Õ'acū duti'quere nipe'tirā tu'oropū bu'ecu niwī. Bu'etojanu'cō, cū sō'arī casero oveja poari me'rā wéeca caserore miicu niwī. Tojo nicā yucasiti hisopo wāmetiri sitire pe'ecu niwī. Wecu macū wējēno'cu ye díre, cabra ye díre aco me'rā morēcu niwī. Be'ro sō'arī caserore ti siti dūpupu dū'teō'o, te dípu yosomiicu niwī. Be'ro Õ'acū ye duti'que ojāca pūrīrē, tojo nicā masā nipe'tirārē wēestepeocu niwī. ²⁰Cū tojo wéeca be'ro narē nicu niwī: “A'te dí me'rā Õ'acū masārē ‘Tojo weeguti’ ní'quere masīno'o”, nicu niwī. ²¹Apeyere, Moisé Õ'acū wi'ire a'tiro weecu niwī. Nipe'tise ti wi'i po'peapu Õ'acūrē ējōpeorā na cuosere dí me'rā wēestepeocu niwī. ²²Titare Õ'acū dutise a'tiro nicaro niwū. Dí me'rā Õ'acū wi'ipu nisere cū i'orōpū añuse tojadutiro wēestepeono'caro

niwū. Wēestepeoya maricā, Ō'acū masā ña'arō weel'quere acobojoticu niwī. Dí me'rā dia'cū Ō'acū masā ña'arō weesere acobojono'lo.

Jesú cū wērise me'rā masā ña'arō weel'quere yu'ruose ni'i

²³ Duporo cjase Ō'acū wi'ipū weewuasenojō u'muse cjase queose nicaro niwū. Tere Ō'acū i'orōpū añuse tojadutirā a'tiro weecārā niwā. Wa'icūrārē wējē, na ye dí me'rā wēestepeocārā niwā. Duporocjārā na wee'que nemorō u'muse cjase pe'e añuyu'rūnū'cā'a. Tojo weero wa'icūrārē ūjūamorōpeo'que nemorō, añuse warore ũa'a. Te Jesucristo wērise ni'i. ²⁴ A'ti nucūcāpūre Jesucristo masā wéeca wi'i Añurī Tucū wāmetiri tucūpūre sājāaticu niwī. Ti wi'i u'muse cja wi'i queose nicaro niwū. Cū u'muse waro pe'ere sājāacu niwī. Ni'cārōacārē cū Ō'acū tiropū marirē sēribosagu weesami. ²⁵ Toduporopū pa'ia wioḡu judío masū Ō'acū Nibutiari Tucūpūre ni'cārētiri cū'marīnūcūrē wa'icūrā ye díre miisājāamūjācu niwī. Te dí, cū ye dí niticarō niwū. Cristo pūrīcārē cū ye dí waro nicaro niwū. Cū wērise me'rā ni'cātita u'muse Ō'acū tiropū sājāacu niwī. ²⁶ Jesucristo pa'ia wioḡu weronōjō wéēḡu pūrīcā, a'ti di'ta du'pocātīcāpūta wērīnū'cā, a'tiro nicā quē'rārē wērīnu'cūcā'bosami. Tojo weronōjō o'ogū, a'tocatero a'ti ũmūco pe'tiwā'cārī curare Cristo a'ti nucūcāpūre bajuacu niwī. Cū ni'cātita nipe'tirā ye niatjere wērībosacu niwī. Ña'arō weel'quere cō'agū, tojo weecu niwī. ²⁷ Marī quē'rā nipe'tirā ni'cāti me'rāta wērīdijarāsa'a. Wērica be'ro Ō'acū marirē besegusami. ²⁸ Cristo ni'cātita cū wērise me'rā wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeoro weronōjō weecu niwī. Tojo weese me'rā masā nipe'tirā ña'arō weel'quere cō'acu niwī. Be'ro

apaturi a'tigusami. Masā na ña'arō weel'quere cō'agū mejēta a'tigusami. Masā cūrē yucuerā pe'ere yu'ruogū a'tigu weegusami.

10 Moisé dutise Ō'acū masārē be'ropū añurō weeatje queose nicaro niwū. Tojo weero Moisé duti'que masārē Ō'acū me'rā añurō nīmasicā weeticaro niwū. Te a'tiro nicaro niwū. Na Ō'acū me'rā añurō nīsī'rīrā, ni'cāti cū'marīnūcū wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeocārā niwā. Te narē Ō'acū i'orōpū añurā waro tojacā weemasīticaro niwū. ² Te masārē añurā tojacā weemasīcāma, na wa'icūrārē ūjūamorōpeosere du'ucā'bopā. Na ni'cāti ūjūamorōpeose me'rāta na ña'arō weel'quere acobojono'cārāpū tojatojabopā. Na bu'iri marirā tu'oña'bopā. ³ A'tiro pe'e nicaro niwū. Na wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeorā, na ña'arō weel'quere cū'marīnūcū wācūrā, tojo weecārā niwā. ⁴ Wecūa ũmūa ye dí, cabra ye dí ña'arō weel'quere ne cō'amasītisa'a.

⁵ Tojo weegū Jesucristo a'ti nucūcāpūre a'tigu, Ō'acūrē a'tiro nicu niwī:

Mu'u masā ña'arō weel'quere acobojosī'rīgū, wa'icūrārē wējē ūjūamorōpeosere ũawe'e.

Tojo nicā narē acobojosī'rīgū, apeyenojō o'ocā ũawe'e.

A'tiro wéēḡu, mu'u ni'cā upū yu'ure o'ocu niwū.

Masā ña'arō weel'quere wērībosadutigu tojo weecu niwū.

⁶ Mu'u masā na ña'arō weesere cō'asī'rīgū, wa'icūrārē ūjūamorōpeosere, tojo nicā apeyenojō o'osere tu'sawe'e.

⁷ Tojo tu'satise bu'iri yu'u a'tiro niwū:

“Ō'acū, mu'u ũaro weegū a'tigu wee'e.

Mu'u ye queti ojāca pūrīpū yu'u pi'etiatjere ojano'caronōjōta weegūti”, nicu niwī Jesucristo.

⁸Tojo weegu Jesucristo ní'caronojōta a'tiro ni'i. Ō'acū wa'icūrā űjūamorōpeosere, cūrē apeyenojō o'osere tu'satisami. Tojo nicā masā ña'arō wee'quere cō'asī'rīrā űjūamorōpeosere uatisami. Nipe'tise te tojo weese Moisé duti'caronojō nicaro niwū, nīrō. Tojo nimicā, Ō'acū pe'e tojo weesere tu'saticū niwī. ⁹Jesucristo Ō'acūrē "Mu'u uaro weegu a'tigu wee'e", nicū niwī. Tojo nīgū, wa'icūrā wējē űjūamorōpeosere cō'acu niwī. Cū wērīse me'rā todūporopu na weeseti'quere ducayucu niwī. ¹⁰Jesucristo cū wērīse me'rā Ō'acū uaro weecu niwī. Tere wéégū, cū wa'icūrā wējē űjūamorōpeosere weronojō weegu weecu niwī. Cū wērīse me'rā Ō'acū marīrē cū yarā tojacā weecu niwī. Ni'cātita cū wērīse me'rā marī nipe'tirārē wērībosacu niwī.

¹¹Nipe'tirā judío masā pa'ia umucorinucū a'tiro weecārā niwā. Nu'cūtjīarā, wa'icūrārē wējē űjūamorōpeomu'jācārā niwā. Na űjūamorōpeonu'cūmicā, masā ña'arō wee'quere ne cō'amasīticaro niwū. ¹²Jesucristo pūrīcā ni'cāti cū wērīse me'rāta masā ña'arō wee'quere cō'ape'ocu niwī. Cū tojo wéeca be'ro Ō'acū tiro diacjū pe'e ejanujācu niwī. ¹³Topu yucuegu weesami. Ō'acū nipe'tirā cūrē i'atu'ti'cārārē docaque'acā wéeca be'ropu weedu'ugusami. ¹⁴Ni'cāti cū wērīse me'rāta Ō'acū yarārē añurā tojacā weecu niwī. Na añurā ninu'cūrāsama. ¹⁵Te diacjūta niyucā, Espíritu Santu quē'rā marīrē "Tojota ni'i", ni weremi. Cū a'tiro weremu'tācu niwī:

¹⁶"Be'ropu yu'u na me'rā 'Apaturi añurō weeguti' ní'que a'tiro ni'i", nicū niwī Ō'acū.

"Yu'u duti'quere narē wācūcā weeguti. Tojo nicā narē yu'u duti'quere ējōpeocā weeguti."

¹⁷Be'ro a'tiro ninemocu niwī:

"Ne apaturi na ña'arō wee'quere wācūnemosome", nicū niwī, ni werecu niwī Espíritu Santu.

¹⁸Tojo weerā marī ña'arō wee'quere acobojono'ca be'ro niyucā, apaturi marī ña'arō wee'que bu'irire acobojodutirā wa'icūrārē űjūamorōpeosere uanemowe'e.

Jesucristo ye dí me'rā Ō'acū tiro sājāamasī'i nise ni'i

(Mt 27.51; Mr 15.38; Lc 23.45)

¹⁹Todūporo pa'ia wiogu dia'cū Ō'acū Nibutiari Tucūpure sājāamasīcu niwī. Ni'cārōacārē marī quē'rā acobojono'cārāpu nīrā, uiro marīrō cū sājāa'caronojō weemasī'i. Ō'acūpure diacjū uiro marīrō sērīmasī'i. Jesucristo cū wērī'que me'rā, cū ye dí o'maburo'que me'rā tojo weemasī'i. ²⁰Todūporopu usebutiri caserojo Ō'acū Nibutiari Tucūpure cā'mota'ayosacaro niwū. Ti casero cā'mota'a'caro weronojō Jesucristo wērīse dūporo masā Ō'acū Nibutiari Tucūpure sājāamasīticārā niwā. Ni'cārōacārē cū wērīse me'rā marī ti tucūpure sājāa'cārā weronojō cū me'rā catinu'cūmasī'i. ²¹Jesucristo pa'ia wiogu waro u'musepu Ō'acū wi'ipu marīrē sērībosagu nimi. ²²Tojo weerā Ō'acūrē queoro wācūse, añurō ējōpeose me'rā sērīrā. "Tojo ējōpeoma'acārā weesa'a" nīrō marīrō sērīrā. A'tiro ni'i. Cū marī ña'arō bu'iritirā tu'oña'quere bu'iri marīrā tojacā weecu niwī. Marī ya upu aco añuse me'rā u'onocarō weronojō ni'i. Marī ña'arō wee'quere cō'ape'ono'cārāpu ni'i. ²³Ō'acū "Tojo weeguti" ní'quere weegusami. Tojo weerā marī ējōpeosetisere ējōpeoronojōta ne ducayuro marīrō ējōpeonu'cūrā. Cū o'oa'tjere e'catise me'rā yucuerā, tojo weerā. ²⁴Marī basu a'tiro wācūrōua'a. "Ā'rārē, āpērārē weetamuturiadutigu,

¿de'ro weegusari?" ni wācūrōua'a. "Narē a'merī ma'idutigū, añurō weedutisī'rigū tojo uasā'a", nirōua'a. ²⁵ Ō'acūrē ējōpeorā nerēwuaropu āpērā nerētisama. Na weesere sirututicā'rōua'a. Narē siruturonojō o'orā, marī nerērā, a'merī wācūtutuacā weeroua'a. Cārō du'sa'a marī wioḡu a'tiatje. Tojo weerā tojo weeroua'a.

²⁶ A'tiro ni'i. Diacjū cjasere masimirā, marī ña'arō weesī'rīrō bajuro ña'arō weenu'cūrā, acobojose bocasome. Jesucristo wērīse me'rā dia'cū acobojono'o. Marī ña'arō weenu'cūrā, cūrē uatirā weronojō ni'i. Tojo weerā ne acobojono'some. ²⁷ Marī ña'arō weenu'cūcā, marīrē a'tiro wa'arosa'a. Ō'acū marīrē besegusami. Cū besēca be'ro pecame'epu āpērā cūrē ī'atu'ti'cārā me'rā cō'agūsami. Marīrē "Bu'iri da'reguti" cū ní'que tuunurūse dia'cū toja'a. ²⁸ Toduporopure no'o Moisé duti'quere yu'rūnu'cāḡūrē puarā o i'tiarā weresāca be'ro cūrē ne pajaña'ticārā niwā. Cūrē wējēcō'acārā niwā. ²⁹ Añurō wācūña. Ō'acū duti'que cū Moisére cūu'quere yu'rūnu'cāḡū, bu'iri da'reno'cu niwī. Ni'cārōacāma Ō'acū macū cūrē wērībosa'quere ējōpeodu'ugure tjasami. Ējōpeotigunojō Ō'acū macū cūrē wērībosa'quere "Wapamarī'i", ni wācūsami. Espírītu Santu cūrē ma'isere yabisami. A'tiro ni'i. Jesucristo wērīse me'rā Ō'acū masārē cū "Weeguti" ní'quere queoro wa'acā weecu niwī. Cū wērīse me'rā, cū ye dí me'rā marī ña'arō wee'quere cō'acu niwī. Tojo weegu Ō'acū cū macūrē uatigure uputu bu'iri da'regusami. ³⁰ Ō'acū marī wioḡu ucū'quere masī'i. A'tiro nicu niwī: "Yu'cu bu'iri da'reacju ni'i. Na wee'que wapare yu'cu wapayegusa'a." Apeye quē'rārē nicu niwī: "Marī wioḡu cū yarārē na ña'arō weese wapare bu'iri

da'regusami." ³¹ Ō'acū catinu'cūḡū nimi. Cū bu'iri da'rese pūrō wiose ni'i.

³² Musā ne waro ējōpeoca be'ro wee'quere wācūña. Titare musā Jesucristore ējōpeose ye bu'iri pūrō pi'eticārā niwū. Musārē tojo wa'a'quere wācūtutuacārā niwū. ³³ Ni'cārērā masā ī'orōpu yabi bujicā'no'cārā niwū. Cāmida'reno'cārā niwū. Apeterore āpērā na pi'etisere tu'ōña'tamucārā niwū. ³⁴ Musā bu'iri da'reri wi'lipu nirārē pajaña'cārā niwū. Āpērā musā yere ē'macā, e'catise me'rā nu'cācārā niwū. Musā u'musepu cuoatje pe'ere "A'ti nucūcā cjase nemorō, añuyu'rūnu'cāse ni'i", nicārā niwū. Te pe'tiatje ni'i nīrā, wācūtutuacārā niwū. ³⁵ Tojo weerā ne ējōpeodu'uticā'ña. Ējōpeonu'cūrā, añuse warore ñe'erāsa'a. ³⁶ Musārē wācūtutuarā nirōua'a. Tojo wéerā, Ō'acū uaro wéeca be'ro cū "O'oguti" ní'quere musā ñe'erāsa'a. ³⁷ Ō'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ni ojanu'caro niwū:

"Maata waro a'tiguti" ní'cu a'tigusami. Ne yoogosome.

³⁸ Yu'cu "Añurō weerā nima" nino'rā pūrīcā ējōpeonu'cūrā, yu'cu me'rā ninu'cūrāsama.

Āpērā uirā, ējōpeodu'urā pūrīcārē ne tu'sasome, ni ojanu'wā.

³⁹ Marī pe'e ui ējōpeodu'urānojō niwe'e. Tojo weerā marī pecame'epu wa'asome. Marī cūrē ējōpeorā, yu'ruono'rāsa'a.

Ō'acūrē ējōpeose cjase ni'i

11 Marī ējōpeorā, a'tiro nīmasī'i: "Ō'acū marīrē ní'quere diacjūta weegusami", ni'i. Tere ī'atimirā, ī'arā weronojō "Diacjūta ni'i", ni'i. ² Duporopu marī ñecūsūmua Ō'acūrē ējōpeocārā niwā. Na a'tiro ni wācūcārā niwā: "Ō'acū ní'caronojōta marīrē weetamugūsami", nicārā niwā. Tojo weegu Ō'acū narē "Añurā nima", nicu niwī.

³Marí Õ'acūrē ējōpeorā, a'tiro masī'i. Cū a'ti turi nipe'tisere bajurēgū, cū dutiro me'rā bajurēcū niwī. Tojo weero a'ti turi cjase marí ni'cārōacā ī'ase ne waropu marí'quere wee'que ni'i, nino'o.

⁴Dūporocjūpu Abel Õ'acūrē ējōpeogu, Õ'acūrē oveja wī'magūrē wējē ūjūamorōpeocu niwī. Cū, cū ma'mi Caí o'o'que nemorō añurō o'ocu niwī. Õ'acū Abel ējōpeosere ī'agū, cū o'osere ñe'ecu niwī. Cūrē "Añugū nimi", nicu niwī. Tojo weero Abel dūporopu wérīca be'ro nimicā, a'tiro ni'i. Cū Õ'acūrē ējōpeo'que a'tiro nicārē marīrē bu'ese ni'i. Marí quē'rā cū ējōpeo'caronojōta Õ'acūrē ējōpeoroua'a.

⁵Enoc wāmetigu quē'rā Õ'acūrē ējōpeogu nicu niwī. Cū wēritimicā, Õ'acū cūrē cū tiropu miacu niwī. Āpērā cūrē a'macārā nimiwā. Ne bocaticārā niwā. Õ'acū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'caro niwū: "Õ'acū Enorē e'catise me'rā ī'acu niwī. Tojo weegu cūrē miacu niwī", niwū. ⁶Marí Õ'acūrē ējōpeotirā, cūrē e'caticā weemasītisa'a. A'tiro ni'i. Õ'acūrē ējōpeosī'rīgū, "Diacjūta cū nisami", nirōua'a. Tojo nicā "Cūrē yu'u ējōpeocā, añurō weegusami", nirōua'a.

⁷Noé wāmetigu quē'rā Õ'acūrē ējōpeogu, a'tiro weecu niwī. A'ti turire bu'iri da'reatjere Õ'acū cūrē werecu niwī. Noé "Tojo wa'arosa'a" ni masītimigū, Õ'acūrē ējōpeocu niwī. Tojo weegu Õ'acūrē yu'tigu, cū acawerērā me'rā dia mirīcā yu'rusī'rīgū, yucusu pajipjūjore da'recu niwī. Tojo ējōpeogu, a'ti nucūcācjārā Õ'acū ucūsere ējōpeotirārē a'tiro ī'ocu niwī. Na pecame'epu wa'atjere ī'ocu niwī. Cūrē Õ'acū "Añugū nimi", nicu niwī. Cū ējōpeoyucā, tojo nicu niwī.

⁸Abrahā quē'rā Õ'acūrē ējōpeogu, a'tiro weecu niwī. Õ'acū cūrē ape di'tapu wa'aduticā, yu'ticu niwī. Õ'acū cūrē o'oa'tjopu wa'acu niwī. Cū ya macārē

wijawā'cāgū, "Ti di'tapu wa'agusa'a" niró marīrō wa'acu niwī. ⁹Abrahā Õ'acū cūrē "Ti di'tare mu'urē o'oguti" ní'quere ējōpeocu niwī. Ti di'tapure etacu niwī. Eta, cū āpērā ya di'tapure nīgū, mejēcā pejaro tu'oña'cu niwī. Wa'icūrā caseri me'rā wéeca wi'ipu cājīcu niwī. Cū macū Isaa, tojo nicā cū pāramī Jacob mejārōta nisirutubrocārā niwā. Õ'acū na quē'rārē "Musārē a'ti di'tare o'oguti", nicu niwī. ¹⁰Abrahā Õ'acū ya macā pe'titiatji macā u'muse pe'ere nisī'rīgū, tojo weecusiacu niwī. Ti macā Õ'acū wéeca macā ni'i.

¹¹Apego quē'rā Õ'acūrē ējōpeogo, Abrahā numo Sara a'tiro weeno'co niwō. Co bucno waro pō'rā bocata basiotimicā, Õ'acū core pō'rāticā weecu niwī. Co ni'cū pō'rātico niwō. Co a'tiro wācūco niwō: "Õ'acū yu'ure 'Wī'magū wu'agosa'a' ní'quere queoro weegusami", nico niwō. Tojo weegu Õ'acū queoro weecu niwī. ¹²Abrahā bucū waro nimigū, macūticu niwī. Macūti, be'ro pājārā waro pāramērā nituriarā cuocu niwī. Na ñocōa, nucūpori weronojō pājārā waro ba'paqueota basiotirā nicārā niwā.

¹³Ā'rā yu'u ucūrā Õ'acūrē ējōpeonu'cūcārā niwā. Cū "O'oguti" nīca di'tare ñe'etimirā, ējōpeocārā niwā. Ñe'etimirā, wēria wa'acārā niwā. Na ējōpeose cuorā, cū o'oa'tjere ñe'e'cārā weronojō nicārā niwā. "Cū ní'caronojōta weegusami" ni wācūrā, e'caticārā niwā. Na tojo wee'que me'rā "U'musepu wa'arāsa'a, a'ti nucūcāpūre sijari masā weronojō ni'i", nicārā niwā. ¹⁴Masīno'o, tojo nīrā, ape di'ta na niatji di'ta warore a'marā weecārā niwā. ¹⁵Na ne waro wijawā'cā'caropūre wācūrā pūrīcā, dajabopā. ¹⁶A'tiro pe'e weecārā niwā. Ti di'ta nemorō añurī di'ta waro u'muse pe'ere nisī'rīcārā niwā. Tojo weegu Õ'acū na "Ūsā wiogu nimi" nicā, bopoyasāticu niwī. Tojo

bopayasätigu, na ya macã na niatjo u' musere apoyutojacu niwĩ.

¹⁷ Abrahã Ô'acürë ëjõpeogu, a'tiro weecu niwĩ. Ô'acü ¿diacjũta yu'ure ëjõpeomiti? nĩgũ, cü macü Isaare wa'icure wëjë ûjãamorõpeowuaronojõ weeduticu niwĩ. Abrahã cü macü ni'cũ nigürë “Wëjë ûjãamorõpeowe'e”, niticu niwĩ. ¹⁸ Toduporopure Ô'acü Abrahãrë a'tiro nicu niwĩ: “Isaa mu'cu macü me'rã pãjarã pãrãmerã nituriarã cuogusa'a”, nicu niwĩ. ¹⁹ Abrahã a'tiro wãcũcu niwĩ: “Ô'acü nipe'tirã wërĩ'cãrãpureta masõmasĩmi.” Cü macürë “Wëjëgũti” weeri cura Ô'acü cürë “Wëjëtica'ña”, nicu niwĩ. Tojo weerã a'tiro nĩmasĩ'i: “Abrahã cü macürë wërĩ'cũpu masã'cure weronojõ cuocu niwĩ”, nĩmasĩ'i.

²⁰ Isaa Ô'acürë ëjõpeogu, cü põ'rã Jacore, Esaüre be'ropu añurõ wa'atjere weryucu niwĩ. ²¹ Jacob Ô'acürë ëjõpeogu, cü wërĩse duporoacã cü pãrãmerã José põ'rãnu'cürë “Añurõ wa'arosa'a”, nicu niwĩ. Tojo ucũgũ, cü tuacjũpu ñatuunu'cũgũta, Ô'acürë ñubuecu niwĩ. ²² José Ô'acürë ëjõpeogu nicu niwĩ. Cü wërĩgũ, a'tiro weryucu niwĩ: “Israe curuacjãrã Egipto ni'cãrã be'ropu wĩjarãsama. Na wa'arã, yé õ'arĩrë miato”, nicu niwĩ.

²³ Moisé pacusũma Ô'acürë ëjõpeocãrã niwã. Na macü bajuãca be'ro “Añugũ waro nimi”, nicãrã niwã. Na i'tia mujĩpũ nuocuocãrã niwã. Cü bajuase duporo Egiptocjãrã wiogu wĩ'marã umuarë Israe curuacjãrãrë wëjëduticu niwĩ. Moisé pacusũma pe'e wiogu dutisere uititjãrã, na macürë nuocãrã niwã. ²⁴ Be'ro Egiptocjãrã wiogu macõ cürë masõco niwõ. Moisé bucu ëjãgũ, Ô'acürë ëjõpeocu niwĩ. Tojo weegu cü “Egiptocjãrã wiogu pãrãmi nimi” nisere tu'osĩ'rĩticu niwĩ. ²⁵ A'tiro pe'e weesĩ'rĩcu niwĩ. Ô'acü yarã Israe curuacjãrã me'rã

pe'e pi'etitamusi'rĩcu niwĩ. Ô'acürë ëjõpeotigu weronojõ Egiptocjãrã wiogu ya wĩ'ipũ tojasĩ'rĩticu niwĩ. Na ñã'arõ weesere bu'ipejatamusĩ'rĩticu niwĩ. ²⁶ Na cürë yabicã, cü Cristo Ô'acü bese'cu pi'etiatje weronojõ pi'eticu niwĩ. Tojo pi'etigu, “Nipe'tise Egiptopu nisere cuoro nemorõ añu ni'i”, nicu niwĩ. Ô'acü cürë be'ropu o'atjere wãcũgũ, tojo nicu niwĩ. ²⁷ Ejõpeose cuogu, Moisé Egiptopu ni'cu wijacu niwĩ. Cü Egiptocjũ wiogu uasere uiro marĩrõ wijacu niwĩ. Moisé Ô'acü bajutigure i'agũ weronojõ cü “Weeguti” nisere ducayuro marĩrõ weenu'cũcu niwĩ.

²⁸ Ejõpeose cuogu, Moisé Egiptopu wĩjawã'cãgũ, Pascua wãmetiri bosenu'murë weewã'cõcu niwĩ. A'tiro ni'i. Ô'acü cürë wereco'tegu u'musecjürë nipe'tirã Egiptocjãrã umua masã ma'misumuarë wëjëduticu niwĩ. Tojo weegu Moisé a'tiro weecu niwĩ. Ô'acü duti'caronojõta Israe curuacjãrãrë weeduticu niwĩ. Na põ'rã masã ma'misumuarë wëjëtica'to nĩgũ oveja wĩ'marãrë wëjëduti, na ye dí me'rã sope sumuto wã'ñase pĩjĩrë wa'reduticu niwĩ. Tojo weegu Ô'acürë wereco'tegu díre i'agũ, wëjëticu niwĩ. ²⁹ Ô'acürë ëjõpeotjãrã, Israe curuacjãrã dia pajiri maa, sõ'arĩ maajore pë'acãrã niwã. Ti maarë pë'arã, di'ta aco marĩrõ pë'acãrã niwã. Egiptocjãrã na be'ro pë'asĩ'rĩmirã, mirĩpe'tia wa'acãrã niwã.

³⁰ Apeye quẽ'rãrë Israe curuacjãrã Jericõ wãmetiri macã sumutore siete numurĩ sutuasijacãrã niwã. Na Ô'acürë ëjõpeocã ti macã sumuto cja sã'rĩrõ ãtã me'rã wéeca sã'rĩrõjo burudijacaro niwũ. ³¹ Tojo nicã ti macãcjõ Rahab wãmetigo umua me'rã a'metãrãwãpata'ari masõ ëjõpeose cuogo nico niwõ. Co Israe curuacjãrã i'adu'tiri masãrë añurõ co'teco niwõ. Tojo weego ãpẽrã ti macãcjãrã Ô'acürë yu'rũnu'cã'cãrã me'rã wërĩtico niwõ.

³² ¿Ñe'erē ninemogūsari yu'u? Nipe'tirā ye quetire wereta basiowe'e. Gedeó wee'quere, Barac wee'quere, Sansón wee'quere, Jefté wee'quere, Davi wee'quere, Samue wee'quere, tojo nicā āpērā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā wee'quere werepe'otisa'a. ³³ Na Ō'acūrē ējōpeorā āpērā ye di'tacjārā me'rā a'mequērā, wijawapata'acārā niwā. Wiorā nirānojō masārē queoro duticārā niwā. Tojo weegu Ō'acū cū “Añurō weeguti” n'ique narē añurō weecu niwī. Yaiwa nirōpu bi'adupomicā, narē ba'aticārā niwā. ³⁴ Masārē bu'iri da'rerā, asipo ũjūwuaropu sōrōcā quē'rārē, ne ũjūtīcārā niwā. Āpērā narē di'pjī me'rā wējēsī'ricā, yu'rūweticā'cārā niwā. Tutuatimi'cārā, tutuarā wa'acārā niwā. Ape di'tacjārā me'rā a'mequērā narē wapata'arā, nemorō tutuayu'ruarā wa'acārā niwā. Narē i'atu'tirārē docaque'acā weecārā niwā. ³⁵ Ni'cārērā numia na acawererārē wérīca be'ro masōno'cārāpure wiano'cārā niwā tja. Āpērā pe'e Ō'acūrē ējōpeose cuomirā, uputu pi'eticārā niwā. Na pi'etise me'rā wējēno'cārā niwā. Na ējōpeodu'ucā, bu'iri da'reri wi'lipu nirārē du'uwirōbopā. Na pe'e ũ'musepu catinu'cūsere cuosī'rīrā, ējōpeodu'uticārā niwā. ³⁶ Āpērā quē'rā Ō'acūrē ējōpeorā yabi bujicā'no'cārā niwā. Na wecu casero me'rā wee'que dari me'rā tārāno'cārā niwā. Āpērā cōme dari me'rāputa du'teno'cārā niwā. Āpērā bu'iri da'reri wi'lipu dupono'cārā niwā. ³⁷ Āpērā ũtāperi me'rā doquewējēno'cārā niwā. Āpērā na upu deco me'rā yejesureno'cārā niwā. Āpērā di'pjī me'rā dutewējēno'cārā niwā. Āpērā su'ti marīrā oveja caseri, cabra caseri me'rā dia'cū cā'mota'acārā, uicusiacārā niwā. Na pajasecuorā, ña'arō weeno'cārā, cāmida'reno'cārā nicārā niwā. ³⁸ Na

masā marīrōpu, ũrūpagupu, ũtā tutiripū, di'ta se'te'que tu'ruripū nise coperipū sijabaque'aticārā niwā. Tere tojo weeno'rā añurā nicārā niwā. Āpērā pe'e ña'ayu'rūacārā niwā. Ne cārō Ō'acūrē ējōpeorā me'rā nita basioticaro niwū narē. ³⁹ Ō'acū nipe'tirā cūrē ējōpeorārē “Añurā nima”, ni i'acu niwī. Ējōpeorā nimirā, nipe'tise cū narē “Añurō weeguti” n'ique pe'e i'aticārā niwā. ⁴⁰ Titare Ō'acū narē “Añurō weeguti” n'ique weeticu niwī. A'tiro pe'e wācūcu niwī: “Be'rocjārā yu'ure ējōpeorā me'rā ā'rā yarārē añurā wa'acā weeguti”, nicu niwī. Cū wācū'caronōjōta weemi. Tojo weero cū toduporo wee'que nemorō cū ni'cārōacā Jesucristo masārē yu'rūose pe'e añuyu'rūnū'cā'a.

Jesure i'asiritu weedutise ni'i

12 Sō'onīcārā yu'u ucū'cārā pājārā Ō'acūrē ējōpeorā pi'etisere nu'cārā niwā. Tojo nu'cārā, na cūrē ējōpeosere i'ocārā niwā. Na wee'que marīrē queose ni'i. Tojo weerā narē wācūrā, Ō'acū marīrē cūu'quere wācūtutuase me'rā weeroua'a. Ni'cū omari masū nūcūse cūrē caribosenojōrē miatisami. Marī quē'rā cū weronōjō weeroua'a. Marī nipe'tise añurō weesi'ricā, dojorēsere, marī ña'arō weewuasere du'ucā'rōua'a. ² Jesure wācūnū'rōua'a. Cūta marīrē ne waro ējōpeocā weewī. Cū marīrē nemorō ējōpeowā'cācā weemi. Cū curusa bopoyoropu pi'eticu niwī. Cū tojo bopoyoro wērisere bopoyoro marīrō wēricu niwī. Cū pi'etīca be'ro uputu e'catiatjere wācūgū, tojo weecu niwī. Masāmujāaca be'ro cū Ō'acū dujiri cūmurō diacjū pe'e ejanujācu niwī. ³ Musā Jesú wee'quere wācūña. Ña'arā cūrē pūrō pi'eticā weecārā niwā. Tojo weerā musā quē'rā pi'etirā, caributi-tirāta cūrē ējōpeonu'cūcā'ña. ⁴ Musā

ñā'arō weesere cā'mota'arā, ne ni'cū wērīñā'timi yujupu. ⁵ Ō'acū musārē cū pō'rārē weronjō werecasa'quere wācūweti? Cū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ni'i:

“Yū'u pō'rā, musārē añurō weedutigu bu'iri da're'e.

Yū'u tojo weesere tojo ī'acō'aticā'ña.

Yū'u musārē tu'ticā, wācūtutuaya.

⁶ Yū'u musā wioḡu yū'u mairārē musā ñā'arō weecā, tu'ti'i.

Nipe'tirā yū'u pō'rārē añurō weedutigu bu'iri da're'e”, nicū niwī Ō'acū, ni ojanowā.

⁷ Pi'etirā, Ō'acū yere du'uticā'ña. Ō'acū musārē cū pō'rārē bu'iri da'reḡu weemi.

Ne ni'cū pacū cū macū ñā'arō weesere bu'iri da're'ticā weetisami.

⁸ Ō'acū nipe'tirā cū pō'rā ñā'arō weesere bu'iri da're'mi. Tojo weeticā, musā cū pō'rā waro nitibosa'a. Pacū marīrā, tojo boca'cārā weronjō nibosa'a.

⁹ Apeye quē'rārē marī wī'marā nicā, marī pacūsumua marī ñā'arō weesere bu'iri da're'cūwā. Na tojo weesere marī yū'ti ējōpeowu. Tojo weerā marī pacū u'musepu nigū pe'ema tjārōua'a. Tojo yū'ti ējōpeorā, catinu'cūrāsa'a.

¹⁰ Marī pacūsumua a'ti nucūcāpu nīrā marī ñā'arō weesere bu'iri da're'wā. Na bu'iri da're'que marīrē yoaticā niwū.

Na bu'iri da're'sī'rīrōnojō marīrē bu'iri da're'wā. Ō'acū pe'e marīrē añurō waro wa'adutigu bu'iri da're'mi. Marīrē cū weronjō ñā'ase moorā wa'adutigu tojo weemi.

¹¹ Diacjūta ni'i. Ō'acū marīrē bu'iri da're'cā, ne tu'sawe'e. Marīrē pūrī'i. Tojo nimicā, marī cū bu'iri da'rese me'rā añurō wee'e.

Be'ropure marī ejeripō'rārīpu ejerisājāse bocarāsa'a. Añurō cū uaronojō queoro weeme'ricā'rāsa'a.

Ō'acū ucūsero tojo ī'acō'aticā'ña nise ni'i

¹² Musā pi'etirā, wācūtutuaya.

¹³ Ō'acū uaro, diacjū nisere weeya. Tojo weecā, āpērā tutuatirā musārē ī'acūurā queoro weerāsama. Tutuanemorāsama. A'tiro wa'ase weronjō ni'i. Tutuatiri dū'pocā tutuari dū'pocā wa'arosa'a. Ca'bidijanemosome.

¹⁴ Nipe'tirā me'rā cumuca marīrō nisetiya. Ne ñā'arō weese marīrō niña. Ñā'arō wēérā, marī wioḡure ne ī'ata basiowe'e.

¹⁵ Musā tu'omasña. Apetero musā ñā'arō weese bu'iri Ō'acū weetamusere uatirā weronjō wa'abosa'a. Ne ni'cū Ō'acū añurō weesere uatigūnojō marīato. Tojo nicā musā wācūsepu āpērārē uose, a'pepūrīse, nipe'tise āpērārē ñā'arō weese wā'cācā weeticā'ña. Siape me'rā tojo weesere cā'mota'atirā, pājārārē dojorēbosa'a.

¹⁶ Ne ni'cū cū nūmo nitigo me'rā ñā'arō weeticā'to. Tojo nicā Ō'acū yere mejō nisere weronjō wācūticā'to. Esaú dūporocjūpumaricā mejō nisere weronjō wācūcu niwī.

Cū masā ma'mi nisere ujaboḡu, cū añuse ñe'ebo'quere ba'ase me'rā cū acabijire dūcayucu niwī. Tojo weeḡu cū ñe'ebo'quere bajuriocu niwī.

¹⁷ Musā masisa'a. Esaú cū pacū “Mū'urē añurō wa'ato” nicā tu'osī'ricū nimiwī. Cū pacū pe'e “Basiowe'e, mū'u acabijire o'otojapu”, nicū niwī.

Cū tojo nicā tu'ogū, pūrō uticu niwī. Tojo utimicā, cū pacū cū acabijire o'o'que ne dūcayuta basioticarō niwū.

¹⁸ Musā Ō'acūrē ējōpeorā dūporocjārā Israe curuacjārā weronjō weewe'e. Na sō'onīcu ūrūḡū ī'ata basiocju, ñe'eña'ta basiocju pu'to wa'acārā niwā. Tigū uputu ūjūcaro niwū. Topure pūrō na'itī'acaro niwū. Būpo paa, wī'rō uputu wa'acaro niwū.

¹⁹ Musā titacjārā weronjō coroneta puticā bususere

tʉ'owe'e. Ō'acū ucūse bajuyoropu quē'rārē tʉ'owe'e. Na pūrīcā cū ucūcā tʉ'orā, uise me'rā “Tocā'rōta ucūato majā”, nicārā niwā. ²⁰Na Ō'acū duti'quere uiyu'ruarā, tojo nicārā niwā. Cū duti'que a'tiro nicaro niwū: “No'o a'tigu ūrūgūpure ʉ'tacūugānojōrē ūtāperi me'rā doquewējēña. Tojo weetirā, ñoserī pji me'rā wējēña. No'o wa'icurā quē'rārē mejārōta weeya”, nicu niwī Ō'acū. ²¹Tojo wa'a'que wioyu'rucaro niwū. Moisé basuta a'tiro nicu niwī: “Yu'u uiyu'ruagu narāsāsa'a”, nicu niwī.

²²Musā pūrīcā duporocjārā weronojō niwe'e. Musā Jesucristore ējōpeoyucā, Ō'acū musārē cū tiropu wa'ata basiocā weecu niwī. Cūrē sērīmasīcā weecu niwī. Topu Ō'acū catinu'cūgū ya macā, ʉ'musepu nirī macā ni'i. Ti macā Jerusalé wāmetiri macā ni'i. Opa bu'a Sión wāmetiri bu'apu ni'i. Ti macāpu Ō'acūrē wereco'terā pājārā waro nisama. ²³Na nerē, cūrē e'catipeosama. Ō'acū pō'rā cūrē ējōpeomu'tā'cārā quē'rā na wāmerē ʉ'musepu ojaō'ono'cārā nima. Toputa Ō'acū nipe'tirārē besegu nimi. Tojo nicā toduporopu ejeripō'rā añurā weeno'cārā topu nima. Marī quē'rā Ō'acūrē ējōpeose me'rā na tiropu wa'arāsa'a. ²⁴Marī Jesure ējōpeo'o. Cū Ō'acū masārē “Na wiogu nigūti, na quē'rā yarā nirāsama” ní'quere apogu nimi. Topu cū ye dí o'maburose me'rā marī acobojo'no'cārā wa'a'a. A'tiro ni'i. Abel cū dí o'maburocā, cūrē wējē'cure bu'iri da'reno'caro niwū. Tojo weero Jesucristo ye dí, duporocjū Abel ye dí nemorō wapati'i.

²⁵Tojo weerā añurō tʉ'omasīña. Ō'acūrē musārē weregure teeticā'ña. Toduporocjārārē Ō'acū bajuyoropu werecu niwī. Na cūrē teecārā niwā. Na tojo weecā, narē bu'iri da'recu niwī. Marī pūrīcārē teecā, tjāgūsami. Ō'acū

ʉ'musepu nigū marīrē weremi. Cūrē teerā, ne yu'rūwetisome. ²⁶Titapure Ō'acū cū uputu ucūcā, di'ta narāsācaro niwū. A'tocaterore a'tiro nimi: “Nī'cāti di'ta narāsācā weenemogūti. Di'ta dia'cūrē narāsācā weesome. ʉ'muarōpu nise quē'rārē narāsācā weeguti”, nimi Ō'acū. ²⁷Cū nī'cāti di'ta narāsācā weenemogūti nīgū, a'tiro nigū weemi. Nipe'tise cū wee'que bajuse mió'ota basiosere cō'agūsami. Mió'ota basiotise ʉ'muse cjase dia'cū tojarosa'a. ²⁸Ō'acū cū wiogu nirōpu tojarosa'a. Topu marī nirāsa'a. A'te ne mió'ota basiowe'e. Tojo weerā Ō'acūrē a'tere e'catise o'orā. Cūrē e'catise o'orā, cū tʉ'saronojō añurō weerā wee'e. Cūrē ējōpeorā wiopesase me'rā weerā wee'e. ²⁹Marī wiogu Ō'acū nipe'tise ña'asere ūjūacō'arī me'e weronojō nimi.

Ō'acū cū tʉ'sasere weeya nise ni'i

13 Musā Jesucristore ējōpeorā ni'cū pō'rā weronojō ni'i. A'merī ma'idu'uticā'ña. ²Musā ya wi'lipu etarārē, sijari masārē añurō weeya. Tere acobojo'uticā'ña. Āpērā tojo weerā ʉ'musecārā Ō'acūrē wereco'terā ejarārē ñe'ecārā niwā. “Ō'acūrē wereco'terā nima”, ni masīcārā niwā.

³Bu'iri da'reri wi'lipu nirārē wācūña. Na me'rā nīrā weronojō tʉ'oña'ña. Ña'arō yu'ru, cāmida'reno'cārā quē'rārē wācūña. Musā quē'rā na weronojō up-uti'i. Tojo weerā pi'etitamumasī'i.

⁴Nipe'tirā numotirā, marāputirā a'merī wiopesase me'rā ī'ña. Musā numosānumia me'rā añurō nisetiya. Numia na marāpusumua me'rā mejārōta nisetiatio. Numo marīrā, marāpu marīrā no'o uaro a'metārābajaque'atirārē Ō'acū bu'iri da'regusami. Tojo nicā numotirā, marāputirā nimirā, āpērārē a'metārābajaque'atirārē bu'iri da'regusami.

⁵Niyerure uaripejayu'runu'caticā'ña. Musā cwose me'rā e'catiya. Ō'acū a'tiro nicu niwī: “Ne mu'arē ni'cūta du'ucūsome. Ne cō'awā'cāsome.” ⁶Tojo weerā diacjūta ējōpeose me'rā a'tiro nīmasī'i: Marī wioḡu yu'ure weetamumi. Ne ni'cū yu'ure ña'arō weesī'rīserē uiwe'e, nīmasī'i.

⁷Musārē añurō su'ori wejepeo'cārā Ō'acū ye queti were'cārārē wācūña. Na añurō weeseti yapada'reo'quere wācūña. Na weronojō ējōpeo nisetiya.

⁸Jesucristo ne ducayutimi. Toduporopure niseti'caronojōta ni'cārōacārē, be'ropure mejārōta ninu'cūḡūsami. ⁹Tojo weerā āpērā musārē mejēcā wercā, ējōpeoticā'ña. Ō'acū cū pajaña'se me'rā marīrē ejeripō'rārīpu wācūtutuacā weesami. Āpērā a'tiro dutisere cwoma: “A'tere ba'aroua'a. A'te pe'ere ba'aticā'rōua'a”, nima. Na dutisere yu'tiro nemorō Ō'acū marīrē wācūtutuacā weese pe'e añuyu'runu'cā'a. Te dutisere yu'ticā, tojo nīrānojōrē wācūtutuacā weewe'e.

¹⁰Duporocjārā pa'ia Ō'acū wi'ipū da'rārā apeye wa'icūrā ējūamorōpeo'quere ba'aticārā niwā. Na ba'ati'caronojōta náta tja a'tiro nicārē marī Jesucristore ējōpeorā me'rā bu'ipejamasītisama. ¹¹A'tiro ni'i. Judío masū pa'ia wioḡu wa'icūrārē wējēcu niwī. Cū Ō'acū Nibutiari Tucūpu na ye díre miisājāacu niwī. Masā ña'arō wee'quere acobojodutigu tojo weecu niwī. Tojo weemigū, na wa'icūrā upū pe'ere macā sumutopū ējūacō'acu niwī. ¹²Tojo wee'caronojō Jesú macā sumutopū pi'eti, wērīcu niwī. Cū ye dí me'rā marīrē bu'iri marīrā tojacā wééḡu, tojo weecu niwī. ¹³Cū macā sumutopū wērīse “Bopoyo ni'i”, nino'caro niwū. Cū wērīcā, judío masā wiorā cūrē tu'ti, yabicārā niwā. Marī quē'rārē cūrē sirutucā, āpērā tu'ti, yabima. Marī

cūrē siruturoua'a. Na tojo weesere tojo tu'oña'rā. ¹⁴A'ti nucūcāpūre marī nīrī macā ne nidojasome. Ape macā, be'ropū marī niatji macā u'muse pe'ere a'ma'a. ¹⁵Tojo weerā Jesucristo cū weetamuse me'rā marī Ō'acūrē ējōpeorā, a'tiro weerā. Wa'icūrārē wējē ējūamorōpeo'caro weronojō wéerā, cūrē e'catise o'onu'cūrā. “Cū marī wioḡu nimi, añuyu'ruami” nīrā, tojo weerā. ¹⁶Tojo nicā musā añurō weenu'cūcā'ña. Añurō weesere acobojoticā'ña. Āpērārē weetamurā, narē musā cwosere ducawaaya. Tojo weerā musā Ō'acūpūre o'orā weronojō weerāsa'a. Cū tojo weesere tu'sasami.

¹⁷Musārē su'ori wejepeorārē yu'tiya. Na dutisere weeya. Na mejēcā ējōpeori nīrā, musārē ī'anurū, bu'enu'cūma. Na Ō'acūrē a'tiro nīrāsama: “Ūsā narē bu'érā, queorota weewū”, nīrāsama. Tojo weerā na dutisere tu'saroputa yu'tiya. Narē bujaweticā weeticā'ña. Musā narē yu'runu'cācā, na musārē añurō weetamumasītima.

¹⁸Ūsārē Ō'acūrē sērībosanu'cūcā'ña. Ūsā bu'iri marīrā tu'oña'a. Nipe'tisere queoro weesī'rī'i. ¹⁹A'tiro Ō'acūrē sērīcā ua'a: “Maata Ō'acū musā tiropū yu'ure o'oato”, ni sērīña.

Añudutitwose, tojo nicā Ō'acū añurō weeato nise ni'i

²⁰Ō'acū ejerisājāse o'ogū marī wioḡu Jesucristore wērī'cupūre masōcu niwī. Jesucristo oveja co'tegū waro weronojō marīrē añurō co'tegū nimi. Cū wērīse me'rā, cū ye dí me'rā Ō'acū masārē “Na wioḡu nigūti, na quē'rā yarā nīrāsama” nī'quere queoro wa'acā weecu niwī. Ō'acū masārē “Tojo weegūti” nī'que ninu'cūrōsa'a. ²¹Ō'acū musārē queoro nisetīcā weeato. Nipe'tisere añurō weeseticā weeato. Tojo weecā, cū uaro weemasīrāsa'a. Jesucristo cū tutuaro

me'rã m̄sãrẽ tojo weegusami. Cristore e'catipeonu'cũrã. Tojota weerã.

²² Yũ'u acawererã, yũ'u m̄sãrẽ were-casasere nu'cãcureya. Yũ'u m̄sãrẽ yoat-iri pũrĩ oja'a. ²³ M̄sã a'tiro masĩcã ھا'a. Marĩ acaweregũ Timoteo bu'iri da'leri wi'ipũ nĩ'cu du'uwĩrõno'tojami. Cũ maata yũ'u tiropũ etacã, m̄sã tiropũ wa'agũ, cũrẽ miagũti.

²⁴ Nipe'tirã m̄sãrẽ sũ'ori wejepeorã añuato. Nipe'tirã Jesucristore ẽjõpe-orã quẽ'rã añuato. Italiacjãrã m̄sãrẽ añudutima.

²⁵ Õ'acũ m̄sã nipe'tirãrẽ añurõ weeato. Tojota weeato.

Santiago cã oja'que ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

A'ti pũrĩrẽ Jesucristore ějõpeorã Is-
rae curuacjãrã no'o ũaro wa'astea'cãrãrẽ
Santiago ojacu niwĩ. Cũta Jerusalęcjãrã
Jesucristore ějõpeori curuacjãrãrẽ su'ori
nisetigu nicu niwĩ. Téé wẽrĩgũpu narẽ
su'ori nisetituocu niwĩ.

A'tiro ojacu niwĩ. Wãcũtutuasere,
ña'arõ weeticã'ña nisere, ucjaticã'ña
nisere ojacu niwĩ. Añurõ weese me'rã
ějõpeose wapati'i nisere ojacu niwĩ.
Tojo nicã Ô'acũrẽ sãrĩnu'cũcã'ña
nisere, pi'etirã wãcũtutuaya nisere,
wercasasere ojacu niwĩ.

No'o ũaro du'tistewã'cã'cãrãrẽ oja'que ni'i

1 Yũ'u Santiago a'ti pũrĩ me'rã
mũsãrẽ añudutise o'ó'o. Marĩ pacu
Ô'acũ, tojo nicã marĩ wiogu Jesucristo
dutisere da'rawã'ñaco'tegu ni'i. Mũsã
judío masã doce cururicjãrã Jesucristore
ějõpeorãrẽ oja'a. Mũsã apeye di'tapu
du'tistewã'cã'cãrãrẽ oja'a.

Ějõpeo'cãrãpu tojota ějõpeoyapaticã'ña nise ni'i

² Yũ'u acawererã, yũ'u weresere
tũ'oya. Marĩrẽ apetero wãcũña
marĩrõ peje ña'ase, mejęcã bajuse
wa'abosa'a. Tojo wa'acã, e'catiya.
³ Ô'acũ marĩrẽ ¿yũ'ure diacjũta
ějõpeomitina? nĩgũ, mejęcã wa'acã
weebosami. Tojo wa'amicã, marĩ
cũrẽ ějõpeodu'ttirã, siape me'rã
nemorõ wãcũtutanemorãsa'a.
⁴ Mũsãrẽ ña'ase wa'ari curare tojota
wãcũtutuayapaticã'ña. Tojo weerã siape
me'rã Jesucristore ějõpeonemorãsa'a.
Añurõ ějõpeoyapatitu'ajarãsa'a. Ô'acũ

ũaronojõ nisetirãsa'a. Tojo nicã mũsãrẽ
ne cã'rõacã ějõpeose du'sasome.

⁵ No'o masise moogũnojõ Ô'acũrẽ
sãrĩña. Cũ o'ogusami. Cũ "O'owe'e"
nitiguta, tu'tiro marĩrõ nipe'ttirãrẽ marĩ
sãrĩse nemorõ o'oyũ'rũnu'cãgũsami.
⁶ Tere sãrĩrã, ějõpeose me'rã sãrĩña.
"¿Yũ'ure o'ogusariba?" nitirãta, sãrĩña.
Marĩ, apetero weegu yũ'ure o'osome
nĩrã, dia pajiri maa cjase pã'cõrĩ
dũcayumjãrõ weronojõ ni'i. Témaricã,
wĩrõ wẽeocã, wa'amujã, dijamujãsa'a.
⁷ A'te weronojõ tu'õña'gũ, "Ô'acũ
yũ'ure yũ'tigusami", ni wãcũticã'ña.
Yũ'tisome. ⁸ Ni'cã numũrẽ mejęcã,
ape numũrẽ mejęcã wãcũsami.
Queoro ni'cãdiacjũ wãcũtisami. Tojo
wãcũgũnojõrẽ Ô'acũ o'otisami.

⁹ Pajasescũogu Jesure ějõpeogu
e'catiato. Ô'acũ i'orõpũre mejõ nigũ
nitisami. Cũrẽ wiogu sõrõgũsami.
¹⁰ No'o peje cũogu quẽ'rã Jesure
ějõpeogu e'catiato. Cũ ějõpeose cũ
cũose nemorõ wapati'i. Cũ cũose o'ori
ñaidijaro weronojõ pe'tidijarosa'a. ¹¹ Na
masã peje cũorãnojõ a'tiro wa'arãsama.
Tã mujĩpũ ʒputu asicã, ñaia wa'asa'a.
Tojo weero te o'ori añuse nimirõ, ñai,
burudija wa'asa'a. A'te weronojõ na
peje cũomi'que pe'tidijarosa'a. Tojo
weerã na da'rãse me'rãta wẽrĩrãsama.

Marĩ ña'arõ weesi'rĩsere Ô'acũ mejęta dutimi nise ni'i

¹² Jesucristore ějõpeogu cũrẽ ña'arõ
wa'amicã ějõpeonu'cũgũ, e'catisami.
Cũ wãcũtutuaca be'ro Ô'acũ cũrẽ
"Queoro weemi", nisami. Tojo weegu
cũ me'rã ũ'mũsepu catinu'cũgũsami.
Ô'acũ "Yũ'ure ějõpeorãrẽ catinu'cũsere
o'ogũti" ni'caronojõta o'ogusami.
¹³ No'o ña'arõ weesi'rĩgũnojõ "Ô'acũ
yũ'ure tojo weedutimi", niticã'ña.
Ô'acũrẽ ne ña'arõ weesi'rĩse marĩ'i.
Tojo nicã ne ni'cũrẽ "Ña'arõ weeya",
nitisami.

14-15 A'tiro pe'e ni'i. Marī basu ña'arō weesere wācūnūrū'u. Tojo tere wācūnūrūcā, marī ña'arō weesī'rīse wā'cā'a. A'te ña'arō weesī'rīse me'rā ña'ase wa'asa'a. Marī siape me'rā pūrō weepōca be'ro de'ro du'umasītisa'a. Te me'rā diacjūta wērīdojasere bocarāsa'a. Bu'iri da'rese bocarāsa'a.

16 Y'u'u acawererā, musā diacjū wācūña. “Ō'acū yu'ure ña'arō weedutimi”, niticā'ña.

17 Nipe'tise añuse marīrē o'ose “Ō'acū cū o'o'que ni'i”, ni wācūña. Cū a'ti ũmūco sī'orā mujīpū, ñocōarē wee'cu nimi. Na ũjūmujā, yatidijamujāsama. Ō'acū pūrīcā na weronojō nitisami. Ne cā'rō ducayutisami. ũmūcorinūcū marīrē añurō weenu'cūcā'sami. 18 Ō'acū marīrē cū ũa'caronojōta cū ye queti diacjū nise me'rā cū pō'rā wa'acā weecu niwī. Tojo weerā cūrē ējōpeotjīarā, cū pō'rā nimu'tā'cārā weronojō ni'i. Siape me'rā nemorō pājārā cūrē ējōpeonemorāsama.

Ō'acū quetire tu'o, cū dutironojōta weeya nise ni'i

19 Y'u'u acawererā, yu'u ma'irā, musārē a'tere wereguti. Āpērā musārē wercā, añurō tu'oya. Musā na weresere tu'orā, queoro wācūtojarāpu ucūña. Uayeticā'ña. 20 Marī uarā, Ō'acū ũaro weetisa'a. 21 Tojo weerā nipe'tise musā ña'arō wācūserē, ña'arō weesetisere du'ucā'ña. Ō'acū ye queti marīrē cū cūu'quere queoro ējōpeoya. Te quetire tu'o ējōpeorā, musā yu'rurāsa'a.

22 Musā Ō'acū ye quetire tu'orā, tu'oro bajuro tu'oticā'ña. Musā tu'o'quere queoro weeya. Cū ye quetire tu'o'cārā nimirā tere weetirā, marī basu weesoorā wee'e. 23-24 Marī Ō'acū ye quetire tu'omirā tere weetirā, a'te weronojō ni'i. Ni'cū masū cū diapoare ēorōpu ī'asami. Cū ī'āca be'ro aperopu wa'agu, cū bajusere acoboja wa'asami.

Ō'acū ye quetire tu'omirā tere weetirā, marī quē'rā cū weronojō ni'i. Maata cū ye quetire acobojosa'a. 25 Apī pe'e cū Ō'acū ye tu'o'quere wācūnu'cū, acobojotisami. Ō'acū dutironojō marī weenu'cūcā, cū nipe'tise marī weese me'rā e'caticā weegusami. Ō'acū ye queti diacjūta ni'i. Te me'rā marī ña'arō wee'quere yu'rūweticā weecu niwī.

26 Marī a'tiro nibosa'a: “Ō'acūrē ējōpeo'o.” Tojo nimirā, āpērārē ucja, ña'arō ucūbosa'a. Te me'rā marī ucūserē “Diacjū niwe'e”, ni masīno'o. “Marī Ō'acūrē ējōpeo'o” nimi'que ne wapamarīsa'a. 27 Marī cūrē diacjū ējōpeorā, a'tiro weesetiroua'a. Pacusūmua moorārē, wapewia numiarē narē mejēcā wa'acā, weetamurōua'a. Apēye quē'rārē a'ti ũmūco cjase ña'asere weeticā'rōua'a.

Masārē ni'cārōnojō weeya nise ni'i

2 Marī wioḡu Jesucristo añuyu'rūḡure ējōpeorā, masārē ne ducawaaticā'rōua'a. 2-3 Apetero Ō'acū wi'i musā nerēwuaropu puarā sājāabosama. Ni'cū peje cuoḡu añuse su'ti sāñagū omopica uru me'rā wéeca be'tore tuusāasami. Apī pajasecuoḡu pe'e su'ti boase mejā sāñasami. Musā peje cuoḡure añurō wéerā, “A'to añurōpu dujiya”, nibosa'a. Apī pajasecuoḡu pe'ere “Totá nu'cūña” o apetero weerā “Totá nucūcāpu dujicā'ña”, nicā'bosa'a. 4 Musā tojo wéerā, narē ni'cārōnojō weetisa'a. “Peje cuoḡu nemorō wapatimi”, nisa'a. “Pajasecuoḡu wapamarīmi”, nirá weesa'a. Tojo nirá, ña'arō wācūrā wee'e.

5 Y'u'u acawererā yu'u mairā, yu'ure tu'oya. Ō'acū pajasecuorārē pūrō ma'isami. Cūrē ējōpeodutigu narē besecu niwī. Na ējōpeocā, cū ī'orōpūre na ējōpeose pajiro wapati'i. Tojo nicā cū tīropu wa'ato nīgū besecu niwī. Cū ni'caronojōta cūrē mairā

cū tiropu ninu'cūrāsama. ⁶Ō'acū tojo beséca be'ro nimicā, musā pe'e pajasecuorārē yabi bopoyasāsa'a. Peje cuorārē añurō weeyu'runu'cārā, queoro weetisa'a. Nāta musārē ña'arō weema. Musārē weresārā, wiorā tiropu musārē ñe'ewā'cāsama. ⁷Na Jesús marī ējōpeogure bujicā'sama.

⁸Ō'acū marī wioḡu cū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro weeduticu niwī. “Musā basu ma'irōnojōta āpērā quē'rārē ma'ña.” Marī cū tojo duti'quere wēérā, añurō weerā wee'e. ⁹Marī āpērārē ni'cārōnojō weetirā, Ō'acū duti'quere yu'runu'cārā weesa'a. Tojo weerā bu'iri cuosa'a. ¹⁰Ni'cū Ō'acū duti'quere añurō weepe'omigū ni'cārō dutisere yu'runu'cāḡū, bu'iri cuosami. Nipe'tisere Ō'acū duti'quere yu'runu'cāḡū weronjō weesami. ¹¹Ō'acū a'tiro nicu niwī: “Musā n̄mosānumia nitirārē a'metārāticā'ña.” Apeye quē'rārē nicu niwī: “Āpērārē wējētīcā'ña.” Tojo weerā marī āpērā n̄mosānumiarē a'metārātimirā, no'o āpērārē wējērā, Ō'acū duti'quere yu'runu'cārāta wee'e. ¹²Cū dutise marīrē pajaña'a, ma'iduti'i. Te dutise me'rā marīrē besegusami. Tojo weerā āpērārē ma'iti, pajaña'tirā, bu'iritirāsa'a. Cū tojo beseatjere masirā, marī ucūsere, marī weesere añurō wācūyuroḡa'a. ¹³Marī āpērārē pajaña'ticā, cū beseri n̄mu nicā, marī quē'rārē pajaña'tisami. Marī narē pajaña'cā pūrīcārē, Ō'acū quē'rā marīrē pajaña'ḡusami.

Añurō weese me'rā Jesucristore ējōpeosere i'o'o nise ni'i

¹⁴Acawererā, marī “Jesucristore ējōpeo'o”, nibosa'a. Tojo nimirā, āpērārē weetamuticā, “Marī ējōpeo'o” nise useri wapamarī'i. Te “Marī ējōpeo'o” nī'que useri me'rā dia'cū yu'rūwetimasītisa'a.

¹⁵⁻¹⁶Musārē queose me'rā wereḡuti. Apetero Jesucristore ējōpeorā pajasecuorā su'ti moorā, ba'ase moorā marī tiropu etasama. Ni'cū narē añurō weetimigū, nibosami. “Añurō wa'apa. Su'ti sāñaña yusuabuari, tojo nicā pajiro ba'aya”, nibosami. Cū narē na ḡasere o'otimigū tojo ucūcā, wapamarī'i. ¹⁷A'te weronjō ni'i “Jesucristore ējōpeo'o” nimirā, marī āpērārē weetamuticā. Marī cūrē ējōpeo'o nise wapamarī'i.

¹⁸Apetero weegu yu'u nī'quere ējōpeotigunojō a'tiro nibosami. Ni'cū añusere weetimigū, “Jesucristore ējōpeo'o”, nibosami. Apī “Añuse pe'ere wee'e”, nibosami. Cū tojo nisere a'tiro wereḡuti. Cū añurō weeticā, ḡde'ro wee marī cū “Jesucristore ējōpeomi” ni i'abosau? Añurō weecāma, cū Jesucristore ējōpeosere masībosa'a. ¹⁹Musā “Ō'acū ni'cūta nimi”, ni ējōpeo'o. Añu ni'i musā tojo nise. Wātīa quē'rā musā weronjōta tere ējōpeosama. Na Ō'acūrē uirā, narāsāsama. Na tojo ējōpeomirā, Ō'acū uaro weetisama. ²⁰Musā diacjū wācūwe'e. Tu'omasītirā weronjō ni'i. Marī “Jesucristore ējōpeo'o” nimirā, āpērārē añurō wee'lotirā, Jesucristore diacjū ējōpeotisa'a. ²¹D̄porocjū marī ñecū Abrahā ye cjasere wereḡuti. Ō'acū Abrahārē ḡdiacjū yu'ure ējōpeomiticū? nīḡū, cū macū Isaare wējē ūjūamorōpeoduticu niwī. Abrahā Ō'acūrē yu'ticu niwī. Tojo weegu cū macū Isaare, cūrē wējē n̄buepeoguti nīḡū, ūtāmesā bu'ipu d̄u'tepeocu niwī. Cū tojo weecā i'agū, Ō'acū “Abrahā yu'ure añurō ējōpeomi. Cū añugū nimi”, nicu niwī. ²²Musā masī'i. Abrahā Ō'acūrē ējōpeosere i'ogū, añurō weecu niwī. Cūrē ējōpeogu, queoro weeyapaticu niwī. ²³Cū añurō weecā, d̄porocjārāpu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā na oja'que queoro

wa'acaro niwū. Na Abrahārē a'tiro ojacārā niwā: “Abrahā Ō'acūrē ējōpeocu niwī. Tojo weegu Ō'acū cūrē ‘Añugū nimi’, ni i'acu niwī”, ni ojanocaro niwū. Abrahārē masā “Ō'acū me'rācjū nimi”, nicārā niwā. ²⁴ Cū tojo wee'quere wācūrā, marī a'tiro masī'i. Marī Ō'acūrē ējōpeorā añurō weecā, Abrahārē weronojō marī quē'rārē “Añurā nima”, ni i'asami. Marīrē “Ō'acūrē ējōpeo'o” ni ucūse useri me'rā dia'cū “Añurā nima”, nitisami.

²⁵ Apego dūporocjōpu Rahab wāmetigo ye cjasere wereguti tja. Co judío masō nitigo ūmuarē a'metārāwapata'ari masō nico niwō. Tojo weesetimigō, Ō'acū yarā judío masārē weetamuco niwō. Na Josué o'óno'cārā co ya macāpu i'adu'tirā ejacārā niwā. Co ya macācjārā narē wējērī nīgō, co ya wi'ipu narē nūoco niwō. Be'ro narē na du'titojaati ma'arē i'oco niwō. Co tojo weecā i'agū, Ō'acū core “Añugō nimo”, ni i'acu niwī.

²⁶ Marī ejeripō'rā du'lúca be'ro marī upu catitisa'a majā. “Ō'acūrē ējōpeo'o” nimirā marī añurō weeticā, wérīca upu weronojō nisa'a.

Marī ucūrī ñe'merō cjase ni'i

3 Acawererā, musā masīsa'a. Ūsā bu'eri masā musā nemorō nucūi'ase me'rā beseno'rāsa'a. Ō'acū yere bu'eri masā añurō weeticā, Ō'acū āpērā yu'ruoro bu'iri da'regusami. Tojo weerā musā wa'terōpu nirā pejetirācā masārē bu'eri masā nirōua'a.

² Marī nipe'tirā pejetiri ña'arō weesa'a. No'lo ni'cū ne cārōacā ña'arō ucūtigu, añugū waro nimi. Cū ña'arō ucūse userire cā'mota'amasīgū, cū ña'arō ūaripejasere cā'mota'amasīmi. ³ Queose me'rā musārē wereguti. Marī cabayure cōmebe'tore userōpu tuusāarā, ti be'toacā me'rā cū pajigu

nimicā, marī wa'asī'rīrōpu cūrē wa'adutimasīsa'a. ⁴ Yucusu pajipju quē'rā tojota ni'i. Tiwu pajipju nisa'a. Tojo nimicā, wī'rō uputu wēetutuamicā, tiwure autumasīsama. Tiwure auturi pjī cā'pjīacā nimicā, ti pjī me'rā na wa'asī'rīrō pe'e autuosama. ⁵ Tojota wa'asa'a marī ucūrī ñe'merō me'rā. Marī ucūrī ñe'merō cārōacā nimicā, pejeti ucūseacā me'rā pajārārē dojorēmasī'i. Pecame'e cā'me'eacā me'rā marī sī'ayómicā, pajiro nucū ūjūsa'a. ⁶ Marī ña'arō ucūse useri pecame'e weronojō ni'i. Ñe'merō cā'ñe'merōacā nimicā, ti ñe'merō me'rā peje ña'ase ucūmasīsa'a. No'lo ūaro nipe'tise ña'ase wa'asa'a. Te ña'arō ucūse wātī me'rā dū'pocātisa'a. Nipe'tiro marī catiri ūmūco marī weesetisere dojorēsa'a.

⁷ Masā nipe'tirā wa'icūrārē, mirīcūrārē, pīrōarē, diacjārārē i'anurū, dutimasīsama. Tojo weerā narē ne warōpūreta dutidū'pocātitojacārā niwā. ⁸ Marī ucūrī ñe'merō pūrīcārē ne ni'cū narē weronojō dutimasītisami. Ti ñe'merō dutita basiowe'e. Aña cū cūrīcā, cū nímá o'oro weronojō marī ucūse masārē ña'arō weesa'a. ⁹ Marī ñe'merō me'rā Ō'acū marī pacure e'catise o'osa'a. Ti ñe'merō me'rāta tja āpērārē ña'arō ucūsa'a. Marī Ō'acū weronojō bajurā cū wee'cārārē mejārōta ña'arō ucūsa'a. ¹⁰ Ti ñe'merōputa tja Ō'acūrē e'catise o'o, āpērārē ña'arō ucūsa'a. Tojo weeticā'rōua'a. A'tiro weecā, ña'a ni'i. ¹¹ Ni'cā pe aco wijari pepure añuse, ña'ase aco morēsu'u wijatisa'a. ¹² Yū'ū acawererā, ojoño naraña ducatitisa'a. Ū'segu quē'rā ojo ducatitisa'a. Aco wijari pe quē'rā tojota ni'i. Aco moatisewijari pepure aco moa marīse marīsa'a. Marī quē'rā a'te weronojō nirōua'a. Marī añuse dia'cūrē ucūrōua'a.

Tu'omasise cjase ni'i

¹³No'lo musā wa'teropure tu'omasiyu'ruagu nigūnojo añurō weesetiato. A'tiro wéégū, cū masisere āpērārē i'ogūsami. Queoro wācūme'rīgū, “Āpērā nemorō masiyu'rūnū'cā'a” nirō marirō niato. ¹⁴Musā āpērārē doerā, narē uorā, na yu'ruoro nisirīsa'a nīrā, tojo nima'acārā wee'e. Tojo weerā mejō waro “Tu'omasiyu'rūnū'cā'a”, nisa'a. Musā tojo nise wapamarīsa'a. ¹⁵Musā tojo wācūse a'ti turi cjase, masā wācūse ni'i. Ō'acū mejēta musārē tojo wācūdisami. Wātī wācūse o'osere musā wācūsetisa'a. ¹⁶Musā āpērārē uorā, na yu'ruoro nisirīcā, cumuca wā'cāsa'a. No'lo uaro nipe'tise ña'ase wa'asa'a.

¹⁷Ō'acū cū tu'omasise marirē o'ose pe'e a'tiro ni'i. Marī cū tu'omasisere cuorā, ña'ase marirō añurō nisetisa'a. Uayetisa'a. Āpērā me'rā añurō tu'oña'a, nicā'sa'a. Āpērārē sō'lo o'obosau nitirāta o'osa'a. Marī uaro dia'cū weetisa'a. Āpērārē pajaña'sa'a. Nipe'tirārē ni'cārōnojo weesa'a. Weesooro marirō weesetisa'a. ¹⁸Āpērā me'rā añurō nisirīrā, cumuca marirō nicā'sama. Tojo weerā āpērārē añurō nisetiā weesama.

Ō'acūrē, a'ti umuco cjasere ni'cārō me'rā ma'ita basiowe'e nise ni'i

4 ¿Ñe'e me'rā marirē a'mequēse, āpērā me'rā a'metu'tise wā'cāsari? A'tiro ni'i. Marī basu ña'arō weesirīrā, uaripejase me'rā, ña'arō wācūnurūse me'rā wā'cā'a. ²Musā a'ti turi cjasere uaripejayu'rūnū'cāsa'a. Musā uaripejasere bocatirā, wējēsa'a. Āpērā yere i'arā, uosa'a. Tere bocamasitirā, no'lo uaro a'metu'tima'acā'sa'a. A'mequēsa'a. Ō'acūrē sērītise ye bu'iri musā uasere bocatisa'a. ³Apeterore

cūrē sērīrā quē'rā, añurō wācūse me'rā sērītisa'a. Musā basu uaripejasere ña'arō weerātirā sērīsa'a. Tojo weese ye bu'iri cū musārē o'otisami. ⁴Tojo weerā musā ni'cō numio marāputigo nimigōta, apirē tu'sago weronojo ni'i. Musā Ō'acū pō'rā nimirāta, a'ti di'ta cjasere wācūyu'rūnū'cāsa'a. Tojo weerā Ō'acūrē yabirā weronojo ni'i. No'lo a'ti di'ta cjasere uaripejayu'rūnū'cāgūnojo Ō'acū me'rā a'pepūrīgū weesami. ⁵Ō'acū ye queti na ojāca pūrīpu diacjūta ojano'caro niwū. “Ō'acū marirē Espiritu Santure o'ócu niwī. Tojo weegu āpērā yu'ruoro cūrē marī ma'icā uasami”, ni ojano'caro niwū. ⁶Ō'acū marirē pajaña'tjiagū, weetamusami. Cū ye queti ojāca pūrīpu a'tiro ojano'caro niwū tja: “Āpērā yu'ruoro ni'i' nīrā me'rā Ō'acū a'pepūrī nisami. Āpērā 'Yu'u mejō nigū ni'i, yu'ure weetamuña' nīrā pe'ere weetamusami”, ni ojano'caro niwū.

⁷Tojo weerā Ō'acū dutisere añurō yu'tiya. Wātī musārē niquesācā, wācūtutuaya. Jesú cū tutuaro me'rā cūrē wa'adutiya. Musā tojo weecā, cū uiwā'cāgūsami. ⁸Ō'acūrē nemorō masīña. Cūrē nemorō masicā, cū quē'rā musārē nemorō weetamugūsami. Musā ña'arō weesere du'uya. Musā Ō'acūrē, tojo nicā a'ti umuco cjasere ni'cārō me'rā ma'isī'rīrānojo, musā tojo wācūsere ducayuya. ⁹Musā ña'arō weesere wācūrā, bujaweti utiya. Musā ña'arō weese e'cati, bujironojo o'orā, bopoya, bujawetiya. ¹⁰Marī wiogure “Mu'u i'orōpūre yu'u mejō nigū ni'i”, niña. Musā tojo nicā, cū musārē wiorā wa'acā weegusami.

Ō'acū ni'cūta marirē besemasisami nise ni'i

¹¹Yu'u acawererā, a'merī ucjaticā'ña. Musā āpērārē ucjarā, Ō'acū a'merī ma'iduti'quere yu'rūnū'cārā wee'e. Cū

dutisere yu'rɔnu'cārā, “Ō'acū dutise ña'a ni'i”, nirā weesa'a. Tojo weerā musā apeyenojō wa'a'quere beseri masā weronojō ni'i. ¹²Ō'acū ni'cūta te dutisere cūcu niwī. Cū dia'cū marī weesere besemasísami. Marīrē yu'ruomasísami. Bu'iri da'remasísami. Tojo weerā marī āpērārē “Na ña'a nima”, nímāsítisa'a.

“Marī be'ro weeatjere a'tiro weerāsa'a” niyuticā'rōua'a nise ni'i

¹³Yu'u ucüsere tu'oya. Musā ni'cārērā a'tiro wācūsa'a. “Ni'cācā o ñamiacā ti macāpu ni'cā cū'ma pajiro da'ra wapata'agu wa'aguti”, nisa'a. ¹⁴Tojo wācūtīcā'ña. Marī be'ropu wa'atjere masítisa'a. A'tiro ni'i. O'me bo'reacā dujise weronojō marī catise ni'i. Témarīcā yoaticā ni, maata bajudutia wa'asa'a. Marī quē'rā yoaticā catirāsa'a. ¹⁵Tojo weerā a'tiro pe'e wācūrōua'a. “Apetero Ō'acū yu'ure catise cūunemocā, cū uacā, tere weeguti”, nirōua'a. ¹⁶Ni'cārōacārē musā pe'e a'tiro wācū'u. “Be'ro ūsā weeatjere ūsā uaro weemasī'i”, ni wācū'u. Nipe'tise musā tojo wācūse ña'a ni'i. ¹⁷Marī añurō weemasimirā tere weetirā, Ō'acūrē yu'rɔnu'cārā wee'e.

Peje cuorārē wa'atjere weryuse ni'i

5 Peje cuori masā, yu'u ucüsere tu'oya. Musā pūrō pi'etirāsa'a. Tere wācūrā, bujawetiyuya. ²Musā peje cuomi'que boa wa'arosa'a. Musā cuose su'tire butua yeerāsama. ³Niyeru, uru musā ma'írā nurō'que utawiji boarosa'a. Tojo wa'acā i'arā, musā niyeru ma'írā nurō'quere masino'rōsa'a. Musā niyeru ma'ise marīrē pecame'e ūjūarō weronojō musārē dojorēsa'a. Musā niyerure ma'ise ye bu'iri āpērārē weetamutisa'a. Te ye bu'iri Ō'acū musārē bu'iri da'regusami. Ō'acū bu'iri da'reatji dūporoacā mejō waro pajiro niyeru nurōmiapā. ⁴Musārē

da'raco'terārē queoro wapayeticārā niwū. Tojo weerā na tu'satisama. Ō'acū nipe'tisere masīgū na bujawetisere i'asami. Masísami musā narē queoro wapayeti'quere. ⁵Musā pe'e a'ti turipure peje waro cuo'o. Nipe'tise musā uasere cuoyu'ruocā'sa'a. Musā a'tiro weronojō ni'i. Wecu na wējēatji dūporore ba'a, di'iyojasami. Cū weronojō musā quē'rā peje cuose bu'iri, bu'iri da'reno'rāsa'a. ⁶Musā āpērārē bu'iri moomicā, narē bu'iri da'leri wi'ipu sōrōcārā niwū. Narē wējēdūtīcārā niwū. Na pe'e musārē “Weeticā'ña”, nituaticārā niwā.

Jesucristo cū apaturi a'tiatji dūporo wācūtutuaduti'que ni'i

⁷Acawererā, marī wiogu Jesucristo a'ticāpu wācūtutuatuoya. Ni'cū oteri masū cū ote'que dūcatiri cura co'tesami. Cū ote'quere aco peja doquesārī cura sojatimigū, co'tewapamosami. ⁸Cā'rōacā dū'sa'a Jesús cū a'tiatjo. Tojo weerā musā quē'rā oteri masū weronojō yucuewapamoña. Jesure ējōpeodu'uticā'ña.

⁹Acawererā, musā Ō'acū bu'iri da'resere uatirā, a'metu'titicā'ña. Ō'acū marī nipe'tirārē beseacju a'tiatjo cā'rōacā dū'sa'a. ¹⁰Dūporocjārā Ō'acū ye queti weremu'tārī masārē wācūña. Na Ō'acū ye quetire wercā, āpērā masā narē ña'arō weecārā niwā. Narē tojo weemicā, na pi'etisere wācūtutua, nu'cācārā niwā. Na wee'caro weronojō marī quē'rā weerā. ¹¹Āpērā narē ña'arō weemicā, Ō'acūrē ējōpeodu'uticārā niwā. Tojo weerā marī na ējōpeonu'cüsere wācūrā, “Ō'acū na me'rā e'catipi”, ni tu'ona'a. Apī dūporocjūpu Job wāmetigu ye queti quē'rārē mas'i. Cūrē peje ña'ase wa'acaro niwū. Tojo wa'amicā, cū wācūtutua, Ō'acūrē ējōpeodu'uticu niwī. Ō'acū masārē mal'igū, pūrō

pajaña'mi. Tojo weegu Job cū pi'etíca be'ro Õ'acū peje añuse cūrē o'ocū niwī. Cū toduporopu cūo'que nemorō o'ocū niwī.

¹² Õ'acū musārē bu'iri da'reri nígū, nūcūl'ase quetire weregati. Nisooro marirō ucūña. Apeyenojōrē wee'cu "Weeapu", niña. Weeti'cu "Weetiapu", niña. Nematicā'ña. Õ'acūpūre wāmepeoticā'ña. "Õ'acū me'rā diacjūta ni'i", niticā'ña. Tojo weegu Õ'acū musārē bu'iri da'osome.

¹³ Marirē ña'arō wa'acā, Õ'acūrē sērīrōua'a. E'catirā, cūrē basapeoroua'a. ¹⁴ No'o dutitigu Jesure ējōpeorārē su'ori nirārē pijiato. Na cū tiro etarā, Õ'acūrē sērībosato. U'se me'rā cūrē ñapeo, "Jesú, ā'rī mū'urē ējōpeogure yu'rūoya", ni ñubueato. ¹⁵ Ējōpeose me'rā cūrē sērībosacā, marī wiogu cūrē yu'rūogusami. Dutiti'cu yu'rūogusami. Cū ña'arō wéeca be'ro nicā, Õ'acū cūrē acobojogusami. ¹⁶ Tojo weerā musā ña'arō wee'quere a'merī wereyu'rūya. Dutitirārē yu'rūodutirā, Õ'acūrē

sērībosaya. Ni'cū añurō weenu'cūgū uputu ējōpeose me'rā sērīcā, Õ'acū yu'titicā weetisami. ¹⁷ Duporocjūpu Elía Õ'acū ye queti weremu'tārī masū marī weronojō nicū niwī. Cū Õ'acūrē acoro pejaticā'to nígū, pūrō sērīcu niwī. Cū sērīsere Õ'acū yu'ticu niwī. Cū yu'ticā, i'tia cū'ma ape cū'ma deco aco ne pejaticaro niwū. ¹⁸ Be'ro Õ'acūrē "Aco pejato tja", ni sērīcu niwī. Cū tojo sērīcā, acoro pejacaro niwū. Tojo wa'acā, apaturi otese pī'rī dūcaticaro niwū tja.

¹⁹⁻²⁰ Acawererā, apeye musārē weretuoguti. Apetero ni'cū Jesure ējōpeogu ña'arō weebosami. Cū tojo weecā, apī cūrē weetamugū, cū toduporopu ējōpeo'caronojōta ējōpeocā weesami tja. Cū tojo weegu cūrē bu'iri da'reno'bo'cure yu'rūcā weesami. Õ'acū quē'rā cū peje ña'ase wee'quere acobojosami.

Tocā'rōta oja'a.

Santiago.

Pedro ojamu'tāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'ti tiro weero ojano'pā nise ni'i

Pedro Jonás macū Betsaidacjū wa'i wējērī masū nicu niwī. Cū numotigu nicu niwī. Ā'rīta Jesure “Mū'u Ō'acū o'ó'cu, cū macū ni'i”, nicu niwī. Jesure wējēcaterore i'tiati “Cūrē masīwele”, nisooçu niwī. Ne warop̄ta Espiritu Santu dijatāca be'ro Jesucristore ējōpe-orārē su'ori nisetigu nicu niwī. Be'ro romano masā wiogu Nerón cūrē Romapu wējēçu niwī.

A'ti pūrīrē Pedro Jesucristore ējōpeorā Asia di'tapu du'tistewā'cā'cārārē ojacu niwī. Romapu nīgū, ojacu niwī. Jesucristore ējōpeorā pi'eticā i'agū, āpērā narē nā'arō weecā wācūtutuadutigu ojacu niwī.

Jesure ējōpeorā wa'aste'cārārē Pedro oja'que ni'i

1 Yu'ure Jesucristo cū ye quetire bu'e-dutigu besecūwī. A'ti pūrī me'rā musārē añudutise o'ó'o. Musā Ponto, Galacia, Capadocia, Asia, Bitinia wāmetise di'tapu Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā nā'arō weecā wa'astewā'cā'cārārē oja'a. ²Marī pacu Ō'acū dūporopu cū űa'caronojōta marīrē cū pō'rā niato nīgū besetojacu niwī. Espiritu Santu me'rā marī nā'arā nī'cārārē dūcayucu niwī. Marīrē cū macū Jesucristo űaro weedutigu besecu niwī. Tojo nicā cū macū curusapu wērīgū dí o'maburose me'rā marī nā'arō wee'quere acobojoguti nīgū, besecu niwī.

Ō'acū musārē ejerisājāse, nipe'tise añusere o'onemoato.

³⁻⁴Ō'acū, marī wiogu Jesucristo pacure e'catise o'orā. Cū marīrē pajañā'gū, cū pō'rā sājācā weecu niwī. Cū macū Jesucristo wērī'cupure

masō'que me'rā marī todūporo nā'arō niseti'quere acobojocu niwī. Tere wéégū, marīrē apaturi bajuaapo'cārārē weronojō weecu niwī. Ō'acū cū pō'rārē “Añubutiasere o'oguti”, nicu niwī. Cū o'oaťjere marī e'catise me'rā yucuerā wee'e. Tere űmusepu cūoyotojasami. Cū o'oaťje a'ti nucūcā cĵase weronojō pe'ti, boasome. Ninu'cūcā'rōsa'a. ⁵Marī Ō'acūrē ējōpeoyucā, cū tutuaro me'rā marīrē co'tesami. Jesucristo apaturi a'ti nucūcāpūre a'tigu, nipe'tirā i'lorōpu “Ā'rā yu'ū yu'ruo'cārā nima. Yu'ū me'rā ninu'cūrāsama”, ni i'ogūsami.

⁶A'ti nucūcāpūre nīrā, marī pi'etinīrā wee'e yujupu. Tojo pi'etimirā, űmusepu Jesucristo marīrē o'oaťjere wācūrā, e'catiyurā. ⁷Marī Jesucristore ējōpeose uru besese weronojō ni'i. Masā ĵuruta niti? nīrā, pecame'e bu'ipū asipopeosama. Sipipejaca be'ro nā'ase po'ca űjūpe'tidija wa'asa'a. Añuse uru dia'cū tojasa'a. A'te weronojō marīrē ĵJesucristore diacjūta ējōpeomitina? nīrō, nā'arō wa'asa'a. Marī nā'arō yu'rurā, te po'ca űjūpe'ti'caro weronojō nā'asere weedu'usa'a. Tojo nicā Jesucristore ējōpeonemosā'a. Cūrē ējōpeodu'uticā i'arā, masā diacjūta marīrē cūrē ējōpeoma, ni i'arāsama. Uru wapabūju ni'i. Wapabūjumirō, pe'tia wa'asa'a. Marī Jesucristore ējōpeose uru nemorō wapati'i. Te pūrīcā ne pe'titisa'a. Tojo weegu Jesucristo marīrē apaturi a'ti nucūcāpūre a'tigu, “Yu'ure añurō ējōpeowū”, nigūsami.

⁸⁻⁹Musā Jesucristore a'ti nucūcāpū nicā i'ati'cārā nimirā, cūrē ma'i'i. A'tiro nicārē cūrē i'atimirā, ējōpeo'o. Musā cūrē ējōpeocā, musārē pecame'epū wa'abo'cārārē yu'rucā weegusami. Tojo weerā musā Ō'acū tiropū wa'atjere wācūrā, pūrō e'cati'i. ĵDe'ro ni werenemobosau? Wereta basiowe'e.

¹⁰Dūporopu Ō'acū ye queti weremu'tārī masā a'tiro nicārā niwā:

“Õ'acũ masã ña'arõ wee'quere acobojo, narẽ yu'ruogusami”, nicãrã niwã. A'tere weremirã, na basu weresere tu'omasitãcãrã niwã. Tojo weerã tere masisĩ'rĩrã, uputu bu'e wãcũnurũcãrã niwã. ¹¹ Espĩritu Santu weetamuse me'rã a'tiro weryucãrã niwã: “Masãrẽ yu'ruoacjũ pũrõ p'leti wẽrĩgũsami. Wẽrĩ'cupũ nimigũ, masãgũsami. Cũ masãca be'ro u'musepũ mujãa, cũ pacu tiro wioɡũ dujiri cũmurõ diacjũ pe'e dujigusami.” Espĩritu Santu tojo nisere tu'orã, Õ'acũ ye queti weremu'tãrĩ masã “¿De'ro nicã, noarẽ tojo wa'arosari?” nĩrã, pũrõ masisĩ'ricãrã niwã. ¹² Õ'acũ na masisĩ'ricã i'agũ, narẽ a'tiro werecu niwĩ: “A'te queti musã nĩrĩ curare wa'asome yujupu. Be'rocjãrãpũ a'tere i'arãsama”, nicũ niwĩ. Narẽ tere weryugũ, marĩ a'tocaterocjãrã pe'ere weregũ weecu niwĩ. Tojo weegũ Õ'acũ a'tocaterore a'tiro weemi majã. Espĩritu Santu u'musepũ nigũrẽ cũ ye queti wererã me'rã musãrẽ weredutigũ o'ócũ niwĩ. Na Espĩritu Santu tutuaro me'rã tere a'tiro werema. “Jesucristo a'titojacũ niwĩ. Marĩrẽ yu'ruo'cu nimi”, nima. Õ'acũrẽ wereco'terã u'musecãrã quẽ'rã masãrẽ yu'ruosere “¿De'ro waro niti?” ni masisĩ'risama.

Õ'acũ marĩrẽ ña'ase marĩrõ nisetidutise ni'i

¹³ Õ'acũ marĩrẽ ma'lgũ, ña'arõ marĩ wee'quere acobojotjacũ niwĩ. Tojo weerã musã weeatjere añurõ wãcũyuya. Musã ña'arõ weesĩ'risere weeticã'ña. Wãcũtutuaya. Õ'acũ añurõ wéegũ, marĩrẽ Jesucristo apaturi a'ti nucũcãpũ a'ticã cũ o'oa'tjere pũrõ wãcũnurũña. Tere wãcũrã, e'catise me'rã co'teya. ¹⁴ Wĩ'marã añurã na pacũsumua dutisere añurõ yu'tisama. Na weronojõta musã quẽ'rã marĩ pacũ Õ'acũ dutisere añurõ yu'tiya. Musã toduporopũ Õ'acũrẽ masitĩrã,

ñã'arõ uaripejasere weecãrã niwũ. Ni'cãrõacãrẽ musã ñã'arõ uaripejasere du'ucã'ña majã. ¹⁵ A'tiro pe'e weesetiya. Õ'acũ marĩrẽ bese'cu ñã'ase moogũ nimi. Tojo weerã marĩ ñã'ase marĩrã nirõua'a. ¹⁶ Õ'acũ ye queti o'jãca pũrĩpũ a'tiro o'jano'caro niwũ: “Yu'u añugũ, ñã'ase moogũ ni'i. Tojo weerã musã quẽ'rã ñã'ase marĩrã nisetiya”, nicũ niwĩ Õ'acũ.

¹⁷ Musã Õ'acũrẽ sãrĩrã, cũrẽ “Pacu” nisa'a. Cũ nipe'tĩrãrẽ ni'cãrõnojõ marĩ wee'quencũrẽ beseburogusami. Ne ni'cũrẽ du'asome. Tojo weerã musã a'ti umcopure catiro põteorõ Õ'acũrẽ wiopesase me'rã tu'oña'ña. ¹⁸ Musã ñecũsumua niseti'caronojõ weesirutumujãti'que wapamarĩcaro niwũ. Te wapamarĩsere cõ'agũ, Õ'acũ yu'ruocu niwĩ. Musã a'tiro masĩ'i. Cũ marĩrẽ bu'iri da'rebo'quere wapayewĩrõgũ, pe'tisenojõ me'rã, uru, niyeru me'rã wapayeticũ niwĩ. ¹⁹ A'tiro pe'e weecu niwĩ. Cũ macũ Jesucristo uputu ma'lgũ cũ wẽrĩgũ dí o'maburose me'rã marĩrẽ yu'ruocu niwĩ. Ûsã judío masã ñecũsumuapua na ñã'arõ wee'que wapa Õ'acũrẽ acoboJose sãrĩrã, a'tiro weecãrã niwã. Oveja dojoriwi'i nitigure, cãmi marĩgũrẽ, nipe'tiro cũ upũ añugũrẽ wẽjẽ, Õ'acũrẽ ñjũamorõcãrã niwã. Cũ, oveja añugũ ni'caronojõ Jesucristo añugũ waro, ñã'ase moogũ nimi. Cũ wẽrĩgũ dí o'maburose me'rã marĩ ñã'arõ wee'quere yu'ruocu niwĩ. ²⁰ Õ'acũ a'ti turi weese duporo “Yu'u macũ masãrẽ yu'ruogusami”, ni besetojacu niwĩ. Tojo besemigũ, maata o'óticũ niwĩ. A'tocateropũ marĩ ye niatjere yu'ruoacjũre cũrẽ o'ócũ niwĩ. ²¹ Jesucristo wẽrĩse me'rã Õ'acũrẽ ñjõpeono'o. Cũ Jesucristore wẽrĩ'cupure masõcu niwĩ. Masõ, u'musepũ cũrẽ miimujãcu niwĩ. Topũ cũrẽ wioɡũ sõrõcu niwĩ. Marĩrẽ ñjõpeodutigũ tojo weecu niwĩ. Tojo nicã marĩ u'musepũ

wa'atjere e'catise me'rā yucuedutigu tojo weecu niwī.

²² Musā diacjū nisere yu'tirā, Jesucristore ējōpeorā weecārā niwū. Cūrē ējōpeorā, musā űa'arō weeseti'quere du'ucārā niwū. Tojo weerā musā ni'cārōacārē bu'iri marīrā ni'i. Musā ni'cū pō'rā weronojō a'merī ma'i'i. A'merī ma'lrā, bu'icjase ucūse me'rā dia'cū ma'itica'ña. Nipe'tise musā weese me'rā pe'e ma'ña. ²³ A'tiro ni'i. Ō'acū ucūse ninu'cūcārōsa'a. Marī tere ējōpeorā, cū pō'rā sājācārā niwū. Tojo weerā apaturī bajuaapo'cārā weronojō ni'i. Marī pacusumua boadijasama. Marī apaturī bajuaaporā, na boadijaro weronojō wa'asome. Ō'acū pō'rā sājārā pe'e, cū me'rā catinu'cūcārāsa'a. ²⁴ Ō'acū ye queti o'jáca pūrīpu a'tiro ojano'wū:

Tā űai wērīpe'tia wa'asa'a.

Masā quē'rā tojota nipe'tirā wērīrāsama. O'ori quē'rā añuse nimirō, boadijasa'a. Masā quē'rā peje cuorā, wiorā nimi'cārā wērīrāsama.

²⁵ Na cuose quē'rā pe'tirosa'a.

Ō'acū ucūse pūrīcā ne pe'tisome.

Ninu'cūcārōsa'a, ni ojano'wū.

Musārē te quetire āpērā wrecārā niwā. Na wereseta añuse, ne pe'titise queti ni'i.

2 Musā Ō'acū pō'rā ni'i. Tojo weerā nipe'tise űa'asere du'ucā'ña. Āpērārē nisooticā'ña. Weesooticā'ña. Āpērā yere uoticā'ña. Ucjaticā'ña. ²⁻³ Musā Ō'acū añugū nimi nisere masitojasa'a. Tojo weerā wī'marā ne bajua'cārā na paco ōpēcōrē uputu mi'rīsī'rīrā weronojō weeya. Ō'acū ye añuse quetire uputu tu'sase me'rā tu'osī'rīña. Wī'marā na pacosānumia ye ōpēcōrē mi'rīrā, i'oduārā wa'asama. Ō'acū ucūse wī'magū paco ōpēcō weronojō ni'i. Te diacjū wereme'ricā'a. Marī tere wācūnu'cūrā, cūrē ējōpeotutuanemorāsa'a. Cūrē

masīnemoato nīgū marīrē yu'ruocu niwī.

Wi'i yeerā űtāgā yeenu'cācja weronojō Jesucristo nimi nise ni'i

⁴ Musā Jesucristore ējōpeo'o. Tojo weerā cū me'rā añurō nisetiya. Cū catigu, marīrē cū me'rā caticā weemi. Cū ninu'cūcūsami. Āpērā cūrēta teecārā niwā. Na teemicā, cū pacū Ō'acū pe'e cūrē “Añuyu'ruḡu nimi”, ni besecu niwī. Besetoja, cūrē wioḡu sōrōcu niwī. ⁵ Musārē añurō masīdutigu queose me'rā wereguti. Ō'acū űtāpaga me'rā ni'cā wi'i añurī wi'i yeegu weronojō weesami. űtāgā añucja me'rā yeenu'cāsami. Tutuari wi'i niato nīgū tojo weesami. Jesucristota cū ne waro wi'i yeenu'cācja űtāgā weronojō nigū nimi. Marīpu ap-eye na yeeturiamujāse weronojō ni'i. Marī nipe'tirā ni'cārō me'rā Ō'acū cū wéca wi'i weronojō ni'i. Tojo weerā cū yarā waro nīrā, Jesucristo weetamuse me'rā pa'ia weronojō Ō'acū yere da'ramasī'i. Añurō wéerā, āpērā ye ni-atjere sērībosamasī'i. Tojo nicā Ō'acūrē e'catise o'omasī'i. Marī tojo weecā i'agū, Ō'acū e'catisami. ⁶ Duporocjārāpu quē'rā te cjase Ō'acū cū ucū'quere a'tiro ojacārā niwā:

Ni'cā wi'i, wi'i Jerusalépure yeeguti.

Ti wi'ire yéégū, ni'cāgā űtāgā añucjare beseguti.

Tutuari wi'i wa'ato nīgū tiga me'rā nu'cāgūti.

Yu'u űtāgārē ucūgū, yu'u macū pe'ere wāmepeogu we'e.

Cūta nimi yu'u bese'cu.

Yu'u i'acā, añuyu'ruḡu nimi.

Cūrē ējōpeorā pūrō e'catirāsama.

“Mejō warota ējōpeocāti”, nisome, ni ojacārā niwā Ō'acū ye queti weremu'tārī masā.

⁷ Musā Jesucristore ējōpeorā añurō e'catise me'rā cūrē tu'oña'sa'a. Āpērā pe'e cūrē ējōpeotitjārā, musā weronojō

tʉ'oña'tisama. Mejō nigūrē weronojō tʉ'oña'cā'sama. Āpērā Ō'acū ye queti weremʉ'tārī masā a'tiro ojacārā niwā tja:

Masā ūtā me'rā wi'i yeerātirā ni'cāgārē ũati, cō'asama.

Na cō'acaga me'rā āpērā pe'e tutuari wi'i yeesama.

Tiga marīcā, wi'i yeeya marībopā.

A'te a'tiro nisi'rīrō wee'e. Wiorā judfio masā tiga ūtāgārē weronojō Jesucristore ũatiwā. Na ũatimicā, cū pacu Ō'acū pe'e cūrē besecu niwī. Bese, cūrē wioḡu sōrōcu niwī. Cū marīcārē, marī Ō'acū pō'rā sājāmasītibopā. ⁸Ap-eye ojanemocārā niwā tja:

Ō'acū cū besecaga ūtāgāpū masā pū'atuu, bʉḡque'arāsama.

A'te a'tiro nisi'rīrō wee'e. Jesucristore Ō'acū besecu niwī. Tigapū pū'atuu, bʉḡque'a'caro weronojō Jesucristore ējōpeotirā bu'iri da'reno'rāsama. Toduporoputa maata Ō'acū cū macūrē ējōpeotirā tojo wa'arāsama, nitojacu niwī.

⁹Marī pūrīcā na weronojō niwe'e. Ō'acū cū yarā niato nīgū marīrē besecu niwī. Tojo weerā marī wioḡu yarā pa'ia weronojō cū yere da'rarā ni'i. Ō'acū marīrē cū ya curuacjārā sājācā weecu niwī. Ņa'ase marīrō nisetīcā weecu niwī. Duporopū Ō'acū cū yarā masā Israe curuacjārārē yu'u were'que pejere weecu niwī. Musā Jesucristore ējōpeorā ni'i. Tojo weegu musārē mejārōta weemi. Ō'acū marīrē añurō wee'quere āpērārē weredutigu tojo weemi. Ō'acū añuyurʉagu marī ña'arō wee'quere acobojomī. Acobojo, na'itī'arōpū ni'cārārē marīrē yu'rʉomi. Tojo weerā ni'cārōacārē cū pō'rā bo'reyuropū nīrā weronojō ni'i. ¹⁰Duporopū ni'cū Ō'acū ye queti weremʉ'tārī masū a'tiro nicu niwī: "Ō'acū pājārā judfio masā nitirārē yu'rʉogusami." Tojo weerā musā toduporopure Ō'acū pō'rā

mejēta nīni'wū yujupū. Ni'cārōacārē cūrē ējōpeoca be'ro cū pō'rā ni'i majā. Ō'acūrē musā ējōpeose duporo cū musārē ma'isere, cū pajaña'sere masīcārā niwū. Ni'cārōputa a'tere masī'i majā.

Pedro Jesucristore ējōpeorārē

"A'tiro weeya" nise ni'i

¹¹Yu'u musārē pūrō ma'isa'a. Ni'cārōacā yu'u wereatjere musā weecā ũasa'a. Marī a'ti turipure sijarī masā ni'i. Marī niatjo waro ũ'musepū ni'i. Topū ninu'cūcā'rāsa'a. Tojo weerā marī ña'arō weesi'rīsere weeticā'rā. Marī ña'arō weesi'rīse añurō weesi'rīse me'rā a'mequēse ni'i. Te ña'arō weesi'rīse añurō weese pe'ere cā'mota'asi'rīsa'a. Ō'acū pe'e marīrē añurō weecā ũasami. ¹²Musā Jesucristore ējōpeotirā wa'teropū nisa'a. Cūrē ējōpeose bu'iri musārē "Ņa'arā nima", ni ucjasama. Musā na wa'teropure añurō nisetiya. Tojo weecā, na tojo ucjamirā, musā añurō weesetisere ī'arāsama. Tere ī'arā, siape me'rā pājārā Jesucristore ējōpeorāsama. Tojo weerā cū apaturi a'ticā, musā weronojōta na quē'rā Ō'acūrē "Mu'u añugū, tutuagu ni'i", ni ējōpeorāsama.

¹³⁻¹⁴Marī wioḡu Jesucristore ējōpeotjārā, a'tiro weerōna'a. A'ti di'tacjū wioḡu waro, cū docacjārā wiorā, tojo nicā nipe'tirā a'ti nucūcācjārā wiorā dutisere yu'tirōna'a. Wioḡu waro cū docacjārārē ña'arō weerārē bu'iri da'redūtisami. "Añurō weerā pe'ere 'Añurō weepū musā' niña", nisami. ¹⁵Ō'acū musā añurō weecā ũasami. Tojo weecā, āpērā musārē ucjami'cārā mejō warota ucjama'acā'rāsama. Ō'acū musā añurō weese me'rā na ucjama'a'cārā, tʉ'omasītīrārē di'tamarīcā weecā ũasami.

¹⁶ Õ'acū marirē yu'ruotojacu niwī. Tojo weerā yu'ruono'cārā weronojō weesetirā. A'tiro wācūtīcārā. “Yu'u āpērā dutise doca niwe'e. Tojo weegu yu'u űaro weeguti”, niticārā. A'tiro pe'e weerā. Õ'acūrē ma'i, cū űaro weerā. űa'asere weeticārā. Da'racoterā na wioġu dutisere añurō yu'tirā weronojō marī quērā Õ'acū dutisere yu'tirā. ¹⁷ Ducawaaro marirō nipe'tirārē ni'cārōnojō īarā. Jesucristore ējōpeorārē ma'irā. Õ'acūrē nūcū'ase me'rā ējōpeorā. A'ti di'tacjū wioġure wioġesase me'rā tu'oña'rā.

Jesucristo pi'etigū nū'cā'caronojō marirē nū'cādutise ni'i

¹⁸ Musā ni'cārērā āpērārē da'racoterā nisa'a. Musā wiorārē ējōpeoya. Nipe'tirā na dutisere yu'tiya. Musārē añurō weerā dia'cūrē yu'titicā'ña. No'o ña'arō weerā quērārē yu'tiya. ¹⁹ Apetero musā añurō weemicā, musā wiorā bu'iri da'rebosama. Na tojo weecā, musā Õ'acūrē ējōpeosere ī'orā, narē ye'suticā'ña. Tojo weecā, musārē Õ'acū “Añurō weema”, ni ī'agūsami. ²⁰ Musā ña'arō wéeca be'roma musārē bu'iri da'rērā, queoro weerā weema. Musā na bu'iri da'resere nū'cārā, “Añurō wéerā, nū'cā'a”, niticā'ña. Musā tojo nū'cāse wapamarī'i. Musā ña'arō wee'que wapa queorota bu'iri da'rērā weesama. Musā añurō wéeca be'ro na ña'arō weecā, nū'caña. Tojo weese pe'ere Õ'acū “Añurō weema”, ni ī'agūsami. ²¹ Õ'acū musā añurō weemicā, musārē ña'arō weesere nū'cādutigū cūucū niwī. Jesucristomarīcā marirē yu'ruoġu, pi'eti, wērīwī. Añurō weemicā, cūrē ña'arō weewā. Tojo weegu marī quērārē cū wee'caronojōta weesirutucā űasami. ²² Cū ne ni'cāti ña'arō weetiwī. Nisootiwī. ²³ Cūrē ña'arō bujicā'cārārē narē bujicā'a'metiwī. Cū pi'etigū, “Musārē bu'iri da'reġuti”, nitiwī. Cū

pacu pe'ere “Yu'u pacu cū űaro, queoro ña'arō weerārē bu'iri da'reġusami”, niwī. Tojo weegu cū ye niatjere cū pacupure wiawī. ²⁴ Cū basu marī ña'arō wee'que wapare wapayegu, curusapu wērīwī. Marī ña'arō weesere du'udutigū marirē wērībosawī. Tojo cū weese me'rā a'tiro weewī. Marirē ña'asere sirutumi'cārārē añuse Õ'acū ye pe'ere sirutucā weewī. Cū marirē yu'ruoġu, cāmi da'reno'o, űputu pūrīse tu'oña'wī. Tojo cū weese me'rā marī ña'arō yu'rubo'cārā yu'ruono'wū. ²⁵ Marī a'tiro nicūmiwū. Oveja sārīrō po'peapu nī'cārā no'o űaro wijaawā'cāsama. Wijaawā'cā, ī'anurūtīcā, bajudutia wa'asama. Marī na weronojō nicūmiwū. Ni'cārōacārē Jesucristore ējōpeo'o. Tojo weerā oġejare co'tegu bajuduti'cārārē a'ma, cū narē boca'caro weronojō ni'i. Jesucristo marirē ña'arō weeri nīġū, marirē ī'anurū, co'tegu nimi.

Omocā du'te'cārārē dutise ni'i

3 ¹⁻² Numia, marāpusumuatirā, añurō tu'oya yu'u wereatjere. Musā marāpusumua dutisere, na űaro weeya. Ni'cārērā musā marāpusumua Jesucristore ējōpeotisama. Cū ye quetire ne tu'osi'rītisama. Tojo weerā te quetire weretimirā, a'tiro pe'e weeya. Narē ējōpeoya. Na dutisere e'catise me'rā weeya. Musā tojo weecā, na quērā musā añurō weesetisere ī'acūu, Jesucristore ējōpeobosama. ³ Āpērā, “Añurā nima”, nidutirā, musā upūre peje ma'masu'aticā'ña. Musā upū bajuse dia'cūrē wācūnūrītīcā'ña. ⁴ Musā añurā nisī'rīrā, añurō bajusi'rīrā, a'tiro pe'e weesetiya. Musā marāpusumuarē tu'saroputa na dutisere ma'ise me'rā weeya. Tu'tiro marirō āpērārē queoro weeme'ricā'ña. Ejeripō'rā caributiro marirō tu'oña'ña. A'te añurō weesetise pe'tisome. Musā upūre ma'masu'ase pūrīcā pe'tirosa'a. Musā

añurō weeseticā, Ō'acū musā me'rā e'catigusami. Musā a'tiro weese cū i'orōpūre añubutiase waro ni'i. ⁵Yu'u musārē nírōnojōta dūporocjārā numia Ō'acūrē ējōpeorā añurō weeseticārā niwā. Na marāpusumua dutisere añurō yu'ticārā niwā. ⁶Sara dūporocjōpū co marāpū Abrahā dutisere añurō yu'tico niwō. Tojo weego Abrahārē co wiogūre weronojō tu'oña'co niwō. Musā quē'rā musā marāpusumuarē añurō weeya. Musā nipe'tisere añurō weérā, tojo nicā uiro marīrō nisetirā, Sara weronojō nirāsa'a.

⁷Ni'cārōacārē numotirārē wereguti. Mu'u numorē añurō weesetiya. Core ējōpeoya. Co mu'u weronojō tutuatimo. Ō'acū co quē'rārē pajaña'gū, mu'urē weronojōta yu'ruocu niwī. Tojo weegu core añurō co'teya. A'tiro weecā, musā Ō'acūrē ñubuese ne cā'mota'ata basiosome.

A'merī añurō nisetidutise ni'i

⁸Ni'cārōacārē nipe'tirāpūre weretuoguti. Ni'cārō me'rā nisetiburoya. Āpērārē pajaña'ña. Ni'cū pō'rā weronojō ma'isetiya. “Ūsā āpērā yu'ruoro ni'i”, ni wācūticā'ña. ⁹Āpērā musārē ña'arō weecā, narē a'meticā'ña. Musārē ña'arō bujicā'cā, narē bujicā'a'meticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Narē añurō wa'ato nírā, Ō'acūrē sērībosaya. Ō'acū marīrē tojo weedutisami. A'tiro weecā, Ō'acū musārē añurō weegusami. ¹⁰Dūporopūre ni'cū Salmo wāmetiri pūrīpūre añurō nisetisere a'tiro ojacu niwī:

No'o musā catiri umūcore e'catise me'rā nisi'rīrā, ña'arō ucūticā'ña.

Nisootirāta niña.

¹¹No'o musā ña'arō weesī'risere weeticā'ña.

Añuse pe'ere weeya.

Āpērā me'rā a'metu'titirāta ma'ise me'rā nisetiya.

¹²Añurō weesetirārē Ō'acū co'tesami.

Na cūrē sērīsere yu'tisami.

Ña'arō weerā me'rā pe'ere e'catitisami.

Narē bu'iri da'resami.

Tojo weerā musā añurō nisetiya ni, Salmo pūrīpūre ojano'caro niwū.

¹³Musā añuse dia'cūrē weeseticā, ¿noa musārē ña'arō weebosau? Weetisama.

¹⁴Musā añurō weemicā, āpērā musārē ña'arō weecāma, e'catiya.

Ō'acū musārē añurō weegusami. Tojo weerā na musārē ña'arō weesī'ricā,

wācūque'titicā'ña. Narē uiticā'ña.

¹⁵A'tiro pe'e wācūña. “Jesucristo nipe'tirā bu'ipu ūsā wiogu nimi”, ni ējōpeoya. No'o musārē āpērā

“¿De'ro weerā Jesucristore ējōpeoti?” nibosama. Na tojo nicā, musā yu'tiatjere wācūyutojaya.

Narē añurō yu'time'ricā'ña. Pūrīrō yu'titicā'ña.

¹⁶Musā Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā musārē ña'arō ucjasama.

Na ucja'que diacjū niticā i'arā, bopoyarāsama. Tojo weerā musā añurō

nisetirā, Ō'acū i'orōpūre bu'iri marīrā tu'oña'rāsa'a. ¹⁷Ō'acū cū uacāma, marī

añurō weemicā, āpērā marīrē ña'arō weebosama. Tojo weese añu ni'i. Marī

ña'arō weecā pe'ema, āpērā marīrē ña'arō weecā, marī ye bu'irita ni'i.

¹⁸Jesucristomaricā añugū nimigū, pi'etiwi. Cū bu'iri moomigū, marī ña'arō wee'que wapare wērī wapayebosawi.

Marī bu'iri cuorārē wērībosagu, tojo weewī. Marīrē yu'ruogu, ni'cātita

wērīwī. Cū tojo weese me'rā cū pacu tiropū marīrē wa'ata basiocā weewī.

Cū bu'icā upū waroma wērīa wa'awī. Wērītoja, be'ro masācu niwī. Cū

ejeripō'rā pūrīcā wērīticaro niwū. ¹⁹⁻²⁰Cū ejeripō'rā me'rā cū upū

masāpepū cūñarī cura a'tiro weecu niwī. Dūporopū Ō'acū a'ti turi miocā,

wērī'cārā na bi'adūpono'caropū nirārē

ī'agū wa'acu niwī. Topu narē cū wērī masāsere weregu ejacu niwī. Dia miose dūporo Noé yoacā yucusjore a'medo'gu da'racu niwī. Cū tiwu weeri curare cū nícaterocjārārē Ō'acū narē ējōpeocā ɰacu nimiwī. Na pe'e ne ējōpeoticārā niwā. Noé, cū numo, cū pō'rā, na numosānumia dia'cū ējōpeocārā niwā. Tojo weerā na ochota tiwu me'rā yu'rucārā niwā. ²¹ Ō'acū narē yu'ruo'caro weronjōta marī quē'rārē Jesucristo wērī masāse me'rā Ō'acū yu'ruocu niwī. Ō'acū a'ti turire miogū narē yu'ruo'que marīrē wāmeyese weronjō ni'i. Marīrē wāmeyese marī upure ū'irī coese mejēta ni'i. A'tiro ni'i. Ō'acū i'orōpūre bu'iri marīrā nīsī'rīrā, cūrē acobojose sērīse ni'i. ²² Jesucristo masāca be'ro cū pacu tiropu mājāacu niwī. Ni'cārōacārē cū wioгу dujiri cūmurōpu nisami. Cū nipe'tirā bu'ipū, wioгу nimi. Ō'acūrē wereco'terā, nipe'tirā wiorā u'muarōpu nīrā yu'ruoro nimi.

**Dūporopu ña'arō weemi'cārā
ñā'arō weedu'use queti ni'i**

4 Jesucristomarīcā a'ti di'tapu nīgū, pūrō pi'etiwi. Marī quē'rā cū pi'eti'caro weronjōta weerā. Pi'etisere uiticārā. Marī pi'etirā, Jesucristo weetamuse me'rā nemorō wācūtutuarāsa'a. Ñā'asere weesī'rītīrāsa'a. ² Tojo weerā a'tiro nicā me'rā marī catise numurī ejatuario marī ñā'arō weesī'rīsere weesome majā. Ō'acū cū ɰaro pe'e weerāsa'a. ³ Musā Jesucristore ējōpeotirā na weesetisenojōrē weetojacārā niwū. Ñā'arō musā weesī'rīsere weecārā niwū. Numia me'rā ñā'arō weecārā niwū. Numia quē'rā ɰmɰa me'rā mejārōta ñā'arō weecārā niwū. Que'acārā niwū. Bosenɰmɰa nicā que'a, caricūcārā niwū. Ñā'arō weesere yu'ruoquejocā'cārā niwū.

Apeyere Ō'acū dutisere yu'rɰnɰ'cārā, masā yee'quere ējōpeocārā niwū. ⁴ Ni'cārōacārē te pejere musā weetisa'a majā. Todūporopu musā me'rā ñā'arō weeseti'cārārē ba'patinemetisa'a. Musārē na pijicā, wa'atīsa'a. Musā tojo weecā, “¿De'ro weerā tojo weeti?” nisama. Tere ī'arā, musārē ī'atu'ti, uccasama. ⁵ Na tojo weemicā, a'tere masīña. Ō'acū musārē ucja tu'tīrārē “¿De'ro weerā yu'ɰ pō'rārē tojo weeri?” ni sērītiña'gūsami. Musārē tojo wee'cārā na wee'quere beseno'rāsama. Ō'acū nipe'tirā wērī'cārārē, catīrārē marī weesenucūrē besegusami. Ne ni'cūrē du'asome. ⁶ Nipe'tirā masā wēridijape'tīrāsama. Jesucristore ējōpeo'cārā pe'e na ye upu boamicā, Ō'acū tiropu catīnu'cūcā'rāsama. Tojo weerā narē a'ti turīpu caticā, Jesucristo ye añuse quetire wereno'caro niwū.

⁷ A'ti turi pe'tiatjo cārōacā du'sasa'a. Tojo weerā musā weesere añurō tu'oña'nu'cō, weesetiya. Wācūtutuaya. Musā ñā'arō weesī'rīsere nu'cāña. Tojo weerā musā queoro ñubuerāsa'a. ⁸ Nipe'tise apeyenojō yu'ruoro a'tiro weeya. Diacjū a'merī ma'īña. Ne a'merī ma'īdu'uticā'ña. Marī āpērārē ma'īrā, marīrē ñā'arō weesere maata acobojosa'a. ⁹ Āpērā musā ye wi'serīpu ejacā, e'catise me'rā narē ñe'eña. Uase marīrō narē a'māca, cārīse o'oya. ¹⁰ Ō'acū cū tutuaro me'rā marī Jesucristore ējōpeorānucūrē de'ro marī weemasīsere o'osami. Te o'ose me'rā cū yere añurō weemasī'i. Tere o'ogu, ni'cārōnojō o'otisami. Cū o'o'que pōtēorō āpērārē weetamudutigu o'osami. Marī āpērārē weetamurā, cū o'o'quere queoro weerā wee'e. ¹¹ Ni'cārērārē a'tenojōrē o'osami. Pājārā wa'teropu cū ye queti weretutuasere o'osami. A'tere wererā, cū were'caro weronjō wereya. Āpērā, weetamurānojō quē'rā Ō'acū musārē

tutuario o'ocarō pōtēorō weetamuña. Tojo weecā, masā “Jesucristo cū weetamurō me'rā tojo weeama” ni, e'catise o'orāsama Ō'acūrē. Jesucristo tutuayurūami. Cū nipe'tirā bu'ipū, wioḡu nimi. Tojo weerā marī cūrē e'catise o'onu'cūcārā.

Jesucristore ējōpeorārē “Mejēcā wa'acā, wācūtutuaya” nise ni'i

¹² Yū'u mairā, apeyenojō werenemogūti tja. Musā Jesucristore ējōpeose bu'iri ña'arō yurūrā, “¿De'ro weero tojo wa'ati?” ni ī'amarīaticā'ña. Te musā pi'etisere wācūtutuarā, diacjūta Jesucristore ējōpeosere ī'onō'o. Tojo weerā musā mejēcā wa'acā, ī'amarīaticā'ña. ¹³ Mejō e'catiya. Ni'cārōacārē musā Jesucristo cū pi'eti'caronojōta pi'etisiruturā wee'e. Tojo weerā cū apaturi a'ticā, cū asistesere, cū tutuasere ī'arā, pūrō e'catirāsa'a. ¹⁴ Marī Jesucristore ējōpeose bu'iri āpērā marirē ña'arō bujicā'sama. Na tojo weecā, marī a'tiro masī'i. Espiritu Santu tutuayurūagu maripure nimi. Marī me'rā ninu'cūcūsami. Āpērā marirē ña'arō weecā, weetamusami. Tojo weerā na ña'arō bujicā'micā, e'catino'sa'a. ¹⁵ Musā a'tiro wācūña. Wējēcō'arī masārē, yajari masārē Ō'acū bu'iri da'regusami. Āpērā yere ucja wācūnūrā quērārē tojota weegusami. No'o ña'arō weerārē bu'iri da'regusami. Musā na weronojō weeticā'ña. Na, na ye bu'iri pi'etirāsama. ¹⁶ Apeterore musā Jesucristore ējōpeose bu'iri pi'etirāsa'a. Tojo pi'etirā, bopoyaticā'ña. A'tiro pe'e weeya. Ō'acūrē e'catise o'orā, “Añu'u”, niña. “Mū'ū ūsārē Jesucristo yarā sājācā weepū”, ni wācūtutuaya.

¹⁷ Ni'cārōacārē Ō'acū masārē beseri nūmū nū'cātoja'a. Cūrē ējōpeorā me'rā besenū'cāmi. Marī cūrē ējōpeorā me'rā nū'cācā, āpērā cūrē ējōpeotirā pe'ema

de'ro wa'aro wa'arosa'a. Ō'acū náma ūpūtu bu'iri da'regusami. ¹⁸ Duporopū Ō'acū ye queti weremū'tārī masū te pi'etise cjasere a'tiro ojacu niwī:

Ō'acūrē ējōpeorā waromaricā u'musepū wa'ase duporo a'ti nūcūcāpure pi'et-inirāsama yujupū.

To pūrīcārē cūrē ējōpeotirā ña'arō weerā pe'ere ¿de'ro wa'arosa'a?

Narē ña'abutiario wa'arosa'a.

Ō'acū narē bu'iri da'regusami, tojo nicu niwī Ō'acū ye queti weremū'tārī masū.

¹⁹ Marī Ō'acū ūaronojō pi'etirā pūrīcā, a'tiro weeroua'a. Añurō weesere weenu'cūcārōua'a. Tojo nicā marī ye niatjere Ō'acū marirē we'e'cure wiaroua'a. Nipe'tise cū “Weeguti” nisere queero weesami.

Jesucristore ējōpeorā a'tiro weeroua'a nise ni'i

5 Ni'cārōacārē majā Jesucristore ējōpeorā sū'ori nirārē weregūti. Yū'u quērā āpērārē sū'ori nigūta ni'i. Yū'u Jesucristo pi'eticā ī'awū. Cū apaturi a'ti turipū a'ticā, Ō'acū nipe'tirāpure Jesucristo asistesere, cū tutuasere ī'ogūsami. Tere yū'u quērā nipe'tirā cūrē ējōpeo'cārā me'rā bu'ipejatamugūsa'a.

² Jesucristore ējōpeorārē sū'ori nirā, yū'u wereatjere tu'oya. Ō'acū cū yarārē co'tedutigū masārē cūucu niwī. Ovejare co'teri masū cū yarā ovejare añurō co'tesami. Cū weronojōta musā quērā Ō'acū yarārē añurō co'teya. Āpērā dutiro marirō musā ūaro narē co'teya. Musā tojo weecā, Ō'acū ūasami. Apeye quērārē narē sū'ori wejepeorā, niyeru dia'cūrē wapata'asī'rīticā'ña. Mejō pe'e e'catise me'rā co'teya. ³ Narē co'terā, ña'arō dutipeticā'ña. Narē ī'acūudutirā pe'e, añurō weesetiya. ⁴ Tojo weecā, Jesucristo nipe'tirā masārē co'terā wioḡu apaturi a'ti turipū a'tigu, musārē

wapayegusami. “Añurō co'tewu narē yu'u co'tedutigū cūu'cārārē”, nigūsami. Cū musārē wapayese ninu'cūcā'rōsa'a. Cū tiro, cū asisteropu catinu'cūatjere o'ogusami. Te ne pe'tisome.

⁵Ma'mapjia, nu'mia, a'tiro weeya. Bucurā musārē su'ori wejepeorārē ējōpeo yu'tiya. Musā “Nipe'tirāpūta āpērā yu'ruoro ni'i” ni wācūtirāta, a'merī weetamuña. Duporopu Ō'acū ye queti weremū'tārī masū a'tiro ojacu niwī:

“Āpērā yu'ruoro ni'i” nirá me'rā Ō'acū a'pepūrī nisami.

Āpērā “Yu'u mejō nigū ni'i, yu'ure weetaamuña” nirá pe'ere Ō'acū weetaamusami, ni ojacu niwī.

⁶Ō'acū tutuayū'rugū nimi nírā, cū dutisere yu'tiya. Tojo weecā, Ō'acū cū hari nūmu musārē āpērā wiorā weronjō añurō wācūcā weegusami.

⁷Ō'acū marīrē ma'ígū, co'tesami. Tojo weerā nipe'tise marī wācūque'tisere, marīrē no'o mejēcā wa'asere Ō'acūpūre o'orā. Cū marī tojo weesere ñe'egūsami.

⁸Musā weesere añurō tu'oña'nū'cō-tojarāpu weesetiya. Musā ña'arō weesī'rīsere wācūtutuaya. Añurō tu'omasīña. Wātī marīrē i'atu'tigu nipe'tiropu a'masijasami. Marīrē ña'arō weecā uagu, tojo weesami. Tojo weerā co'te i'anurūña. Ni'cū yai ba'ase a'magū pi'etisijaro weronjō marī Jesucristore ējōpeosere pe'osī'rīsami. ⁹Wātī dutisere weeticā'ña. Wācūtutuaya. Jesucristore ējōpeonu'cūcā'ña. Wātī musā dia'cūrē ña'arō weegu weetimi. Nipe'tirocjārāpu Jesucristore ējōpeorārē

tojo weegu weemi. Na quē'rā musā pi'etironojōta pi'etirā weema. Tojo weerā wācūtutuaya. ¹⁰Ō'acū marīrē ma'ígū, no'o nirō weetamunu'cūgūsami. Cū macū Jesucristo wērise me'rā marīrē yu'ruocu niwī. Ō'acūta marīrē cū asisteropu cū me'rā ninu'cūdutigu besecu niwī. Marī yoaticā a'ti nucūcāpūre pi'etinrāsa'a yujupu. Tojo weeca be'ro Ō'acū marī ña'arō niseti'quere aponū'cō, wācūtutuacā weegusami. Cū tojo weecā, marī ne uisome. ¹¹Tojo weerā cūrē a'tiro nírā: “Ō'acū, mu'u nipe'tirā bu'ipu, wiogu ni'i. Mu'u tutuase ne pe'tisome. Ninu'cūcā'rōsa'a”, nírā cūrē.

Pedro añudutituo'que ni'i

¹²Silvano ojabosase me'rā yu'u musārē pejeti ušeriacā a'ti pūrīpūre oja'a. Cū yu'ure ba'patimi. Jesucristore ējōpeogu añurō weesetimi. Tojo weegu cū queoro weecā i'agū, cūrē ējōpeo'o. Musārē wācūtutua, e'catidutigū a'ti pūrīrē oja'a. Tojo nicā Ō'acū ma'ise diacjūta ni'i nígū, musārē oja'a. Cū ma'isere masīrā, Ō'acūrē ējōpeoyapaticā'ña.

¹³A'ti macā Babiloniacjārā Jesucristore ējōpeorā musārē añudutise o'ōma. Ō'acū ā'rā quē'rārē musārē weronjōta besecu niwī. Apī quē'rā Marco yu'u macū weronjō nigū musārē añudutimi. ¹⁴Musā e'catise me'rā a'merī añudutiya. Musā nipe'tirārē Jesucristore ējōpeorārē Ō'acū ejerisājase o'oato.

Tocā'rōta oja'a.

Pedro

Pedro ape pūrī ojanemoca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē Pedro Asia di'tapu du'tis-tewā'cā'cārārē ojacu niwī tja.

A'tiro ojacu niwī. Jesucristore ējōpeosere dojorērārē, “Tojo niwe'e” ni ducayusi'rīrānojōrē tū'omasīdutigu ojacu niwī.

Pedro Jesucristore ējōpeorārē oja'que ni'i

1 Yū'u Simó Pedro Jesucristore da'rawā'ñaco'tegu cū besecúú'cu musārē añuduti'i. Nipe'tirā ūsā weronjō ējōpeorārē a'ti pūrīrē oja'a. Marī Jesucristore ējōpeose añuse waro ni'i. Jesucristo marī wioḡu marīrē yu'ruoḡu cūrē ējōpeocā weecu niwī. Marīrē ni'cārōnojō cū yarā wa'acā weecu niwī. ²Ō'acū, tojo nicā marī wioḡu Jesure masīnemoña. Musā tojo weecā, na añuse, ejerisājāsere o'oyu'rūmajārāsama.

Jesucristore ējōpeorārē “A'tiro weerua'a” nise ni'i

³Ō'acū cū macū Jesucristore marīrē masīcā weecu niwī. Cūrē masīrā, cū tutuaro me'rā marī cū ūaro añurō nisetimasīrāsa'a. Jesucristo añuyu'ruaḡu, nipe'tise añurō weegú marīrē cū yarā nidutigu pijicu niwī. ⁴A'tiro wéégū, cū tutuaro me'rā marīrē “Peje añurō weeguti”, nicu niwī. Cū tojo nī'que añuse waro ni'i. Wapatiyu'rua'a. Cū “A'tiro weeguti” nise me'rā marī cū weronjō nisetimasīrāsa'a. Tojo nicā musā a'ti turi cjase ña'ase ūaripejasere yu'rūwetirāsa'a. ⁵Musā Jesucristore ējōpeotoja'a. Musā tutuaro pōtēorō a'tere weenemopeoya. Wācūtutua,

añurō nisetiya. Tojo nisetirā, Ō'acū yere tū'omasīnemoña. ⁶Tū'omasīnemorā, musā basu ña'arō weesi'rīrā, nu'cāña. Nu'cārā, mejēcā wa'acā, ējōpeodu'uticā'ña. ējōpeodu'utirā, Ō'acūrē queoro ējōpeo, cū ūaro weeya. ⁷Cū ūaro wéerā, ni'cū pō'rā weronjō musā basu a'merī weetamuña. A'merī weetamurā, nipe'tirārē ma'ña.

⁸Musā a'tere siape me'rā nemorō weeturiawā'cārā, marī wioḡu Jesucristore añurō masīrāsa'a. Cū ūaro weenemorāsa'a. “Mejō waro cūrē ējōpeopā”, nisome. ⁹Musā tere tojo weetirā pe'e, caperi ī'aejatirā weronjō nisa'a. Ō'acū yere ne masītisa'a. Musā toduporopū ña'arō wee'quere Jesucristo acobojo'quere wācūtisa'a. ¹⁰Yū'u acawererā, musā Ō'acū bese'cārā ni'i. Tojo weerā cū bese'cārā weronjō nipe'tise musā weepōtēorō añurō nisetiya. Musā tojo weerā Jesucristore ējōpeodu'usome. ¹¹Musā añurō weenu'cūrā, marī wioḡu Jesucristo tiropū ejarāsa'a. Topū marīrē yu'ruoḡu me'rā añurō ninu'cūcārāsa'a.

¹²Yū'u were'quere masītojasala. Tere masīrā, du'ucūurō marīrō musā tū'o'quere añurō weenu'cūrā we'e. Musā tere masīmicā, acobojori nīgū, werenu'cūcūti. ¹³⁻¹⁴Cārōacā du'sasa'a yu'u wēriatjo. Marī wioḡu Jesucristo yu'ure weretojami. Tojo weegū yu'u catiro ejatuaro yu'u ucū'quere wācūato nīgū were'e. Yū'u tojo werecā, “Añu nīrōsa'a” ni wācūgū, tojo were'e. ¹⁵Yū'u wérīca be'ro yu'u were'quere añurō wācūnu'cūcā'to nīgū yu'u pōtēorō añurō weeguti.

Pedro Jesucristo ūrūḡūpu ducayucā ī'a'que ni'i

¹⁶Marī wioḡu Jesucristo apaturi a'ti turipū tutuaro me'rā cū a'tiatjere weren'tojawū. Tere wererā, masā na weewūaronjō wācūbajurē'que mejētare werewū. Ūsā basu ūrūḡūpu

Jesú cū tutuasere ī'awū. ¹⁷Cū pacu Ō'acū cū tutuasere, cū asistesere ī'ocā ī'awū. Cū tojo weeri cura u'musepu ucūgū, a'tiro niwī: “Ā'ī yu'u macū yu'u ma'igū nimi. Cū me'rā e'cati'i”, niwī. ¹⁸Cū tojo ucūdijosere ūsā tu'owū. Titare marī wioḡu me'rā ūrūḡūpu niwū. Cū tigūpu nīḡūta asistewī.

¹⁹Tojo wa'ase me'rā ūsā masīwū. “Dūporocjārāpu Ō'acū ye queti weremū'tārī masā diacjūta oḡapā Jesú ye cjasere”, niwū. Na oḡa'que na'itī'arōpu sī'ocā bo'reyuse weronojō ni'i. Tere bu'e, wācūnūrūña. Tojo weerā marī Ō'acū ūro nisetimasīrāsa'a. Téé Jesucristo apaturi a'ticāpu tere bu'e, wācūnu'cūcā'ña. Bo'reamujāticā ñocōawū mujātarō weronojō Jesucristo a'ti nucūcāpu a'tigū, marī masītisere masīcā weegusami. ²⁰A'te pūrīcārē añurō tū'omasīña. Ō'acū ye queti weremū'tārā na “Tojo wa'arosa'a” ni oḡa'quere marī basu wācūse me'rā “Tojo nisi'rīrō wee'e”, nīmasītisa'a. Espīritu Santu cū weetamurō me'rā pe'e marī tere tū'omasīrāsa'a. ²¹Ō'acū ye queti weremū'tārī masāmarīcā na oḡa'quere na wācūse me'rā dia'cū du'pocātīticārā niwā. A'tiro pe'e weecārā niwā. Na Espīritu Santu ī'o, oḡadutiro me'rā Ō'acū yere oḡacārā niwā.

Nisoose me'rā bu'ese cjase ni'i

(Jud 4-12)

2 Dūporopure Israe curuacjārā ni'cārērā “Ūsā Ō'acū ye queti weremū'tārā ni'i”, nisoocārā niwā. Na tojo wee'caro weronojō musā tiropu nīrā quērā mejārōta weesiruturāsama. Nisoose me'rā diacjū weronojō bu'erāsama. Tojo weerā musā ējōpeosere doḡorērāsama. Jesú na ña'arō wee'que bu'iri wērī wapaye'cu pe'ere ūasome. Na tojo weecā, Ō'acū wācūña marīrō narē bu'iri da'regusami. ²Na numiarē a'metārāsetisere pājārā

Jesure ējōpeorā ī'acūurāsama. Na tojo weecā ī'arā, Jesure ējōpeotirā pe'e Jesú ye, diacjū cjasere ña'arō ucūrāsama. ³Niyerure ūaripejarā, nisoose me'rā musārē bu'erāsama. Na tojo weese wapa narē bu'iri da'reatje niyutojasa'a. Ne yu'rūwetisome. Dūporopu “Ō'acū narē bu'iri da'reno'rāsama”, nitojacu niwī.

⁴Ō'acū dūporopure u'mūsecjārā cūrē wereco'terā nimi'cārārē na ña'arō weecā, bu'iri da'recu niwī. Tojo weegū narē bu'iri da'rero na'itī'ase tutirīpu du'tecūucō'acu niwī. Be'ro nipe'tirā masārē beseatji nūmu nicā, narē bu'iri da're bajuriogusami. ⁵Noé cū nīcatero quērārē Ō'acū cūrē ējōpeoti'cārārē acobojoticu niwī. Acobojotigū, nipe'tirā masā ña'arārē miocō'acu niwī. Noé, cū nūmo, pō'rā ūmua i'tiarā, na nūmosānumia dia'cūrē yu'rūocu niwī. Noé masā wācūserē dūcayuduti, “Añurō weeya”, ni werecu nimiwī. ⁶Tojo nicā Ō'acū Sodoma, Gomorra wāmetise macārīcārā quērārē bu'iri da'recu niwī. Bu'iri da'regu, ūjū'que po'ca dia'cū cūñacā narē ūjūacō'abajuriocu niwī. Be'ropure ña'arō weerārē “Tojo wa'arosa'a” ni masiāto nīḡū tojo weecu niwī. ⁷Narē bu'iri da'regu, Lot añurō weegū dia'cūrē yu'rūweticā weecu niwī. Lot Sodomacjū āpērā ti macācārā na ña'abutiasē weecā ī'agū, caributicu niwī. ⁸Cū añugū nicu niwī. Na ña'arā wa'teropu nīḡū, ūmūcorīnūcū na ña'abutiasē weecā ī'agū, bujaweticu niwī. Tojo nicā na ña'arō ucūserē tū'ogū, bujawetinemopecu niwī. ⁹Ō'acū narē tojo wee'quere wācūrā, a'tiro nīmasī'i. Ō'acū añurārē ña'arō wa'acā, yu'rūweticā weemasīsami. Ña'arā pe'ere cū bu'iri da'reatji nūmu nicāpu bu'iri da'reacjū du'tecūuyutojasami.

¹⁰Masā ña'ase na upu cjase ūaripeja weerānojōrē Ō'acū bu'iri

da'reyu'rũnu'cãgũsami. Tojo nicã Jesucristo cũ wiogu nisere na yu'rũnu'cãrãnojõrẽ Ɂpũtu bu'iri da'regusami.

Sõ'onícãrã musãrẽ nisoosijari masã na Ɂaro se'saro, no'o Ɂaro weema'a-cusiasama. Uiro marĩrõ Ɂ'musepu nirá ape turicjãrã tutuarãrẽ bujicã'sama. ¹¹U'musecjãrã Õ'acũrẽ wereco'terã pe'le nisoori masã yu'rũoro tutuayurũnu'cãrã nima. Tojo nimirã, ña'arã Õ'acũrẽ wereco'terã nimi'cãrãrẽ Õ'acũpure weresã, bujicã'tisama.

¹²Nisoori masã wa'icũrã weronojõ tu'omasĩtisama. Na tu'omasĩtisere no'o Ɂaro ucũma'asama. Na tu'oña'rõbajuro tu'oña'sama. Wa'icũrã bajuãca be'ro ñe'le wẽjẽcõ'ano'ajã weronojõ nisama. Na weronojõ na quẽ'rã wẽrĩdijarãsama. ¹³Ãpẽrãrẽ na ña'arõ wee'que wapa na quẽ'rã ña'arõ weeno'rãsama. Ɛmũco, bajuyoropu no'o Ɂaro ña'arõ weeba-jaque'atitũ'sasama. Musã bosenu'murĩ weecã, na bopoyoro, ña'abutiario weerã weesama. Weeta'sase me'rã e'catisama.

¹⁴Numiarẽ ña'arõ wãcũse me'rã dia'cũ i'asama. Na me'rã ña'arõ weesĩrĩsama. Ña'arõ weesere caributitisama. Ɛjõpeotutuatiãrãrẽ na weronojõ Ɂaripejacã weesama. No'o na i'asenũcũ Ɂapo'cãrã niyurã, Ɂanemocã'sama. Na bu'iri da'reno'ajã nima. ¹⁵Õ'acũ ye, diacjũ cjasere du'urã, diacjũ nitise pe'ere sirutusama. Na dũporocjũpu Balaã wãmetigu Beor macũ weronojõ weesama. Cũ Balaã ña'arõ weese me'rã niyeru wapata'asi'rĩcu niwĩ. ¹⁶Cũ tojo weecã i'agõ, cũ yago burra cũrẽ tu'tico niwõ. Burra ucũmasĩti'co nimigõ, Õ'acũ cũ weetamurõ me'rã masã ucũrõ weronojõ Balaãrẽ tu'tico niwõ. Co tojo nise me'rã cũ weema'asere du'ucã weeco niwõ.

¹⁷Nisoori masã aco wijase peri si'bique'a'caro weronojõ nima. Te

peri aco marĩrõ weronojõ na ña'arãrẽ añuse ãpẽrãrẽ weetamuse marĩsa'a. O'mecururi wĩ'rõ me'rã tuuwã'cãrõ weronojõ nima. No'o Ɂaro weenu'cũma. Na ni'cãdiacjũta ucũtisama. Bu'iri da'reno'ajã nitojama. Tojo weerã na'i'tĩ'arõpu tojota ni bajudutirãsama. ¹⁸Nisoori masã ucũse wapamarĩsa'a. Masĩbutiarã weronojõ nisoose me'rã bu'esama. A'tiro nisama. "Marĩ no'o Ɂaro marĩ weetu'saronojõ weecã, añu ni'i," nisama. Tere nĩrã, na ña'arõ weewuase me'rã, tojo nicã na ña'arõ Ɂaripejase me'rã ãpẽrãrẽ dojorẽsama. Jesucristore ẽjõpeowã'cãrãrẽ, ña'arõ weesere du'u'wã'cãrãrẽ, apaturi na ña'arõ wee'quere Ɂaripejacã weesama tja. ¹⁹Na a'tiro nisama: "Musã ãpẽrã dutise doca niwe'le. Tojo weerã musã Ɂaro weeya," nimisama. Tojo nimirã, na basu ña'asere weedu'umasĩtirã, ña'ase dutise doca niwã'ñarã weronojõ nisama. Nipe'tise marĩ ña'arõ weesere du'umasĩtise te doca niwã'ñaco'tecã we'e. ²⁰Marĩ wiogu Jesucristo marĩrẽ yu'ruogure ẽjõpeorã, a'ti turi cjase ña'asere yu'rũwetiwu. Tojo wéeca be'ro nimicã, apaturi ña'asere weenemopeorãnojõ todũporo ní'caro nemorõ ña'arõ tojasama. ²¹Diacjũta narẽ Jesucristo yere, diacjũ cjasere masĩtiyu'ruocã, añubopã. Na Jesucristore ẽjõpeoca be'ro añuse dutise, narẽ were'quere du'urã, ña'abutiario weerã weema. ²²Na apaturi ña'arõ weenemopeorã, masã na ucũwuasenojõ weerã weema. Na a'tiro ucũwuasama: "Diayi cũ etoacõ'aca be'ro apaturi cũ etoa'quere ba'asami tja." Apeye quẽ'rã ni'i: "Yesere u'óca be'ro apaturi mejãrõta ã'i'rĩbũjũropu s'i'cõcũñasami tja." Na Jesucristore ẽjõpeoca be'ro ña'arõ wéerã tja, te weronojõ nima.

Marí wioḡu apaturi a'tiatje ni'i

3 Yu'u mairā, musārē ni'cā pūrī ojatojawu. Toduporoca pūrī, tojo nicā a'ti pūrī me'rā musārē diacjū wācūato nīgū oja'a. Musā masi'quere wācūnu'cūdutigū werecasa'a. ²Duporocjārāpū Ō'acū ye queti weremu'tārī masā añurā na oja'quere wācūña. Tojo nicā marí wioḡu, marirē yu'ruoḡu dutisere wācūña. Tere ūsā Jesucristo besecúú'cārā musārē wereturiawu.

³A'tere masimū'tāña. A'ti umuco pe'tiati duporo masā Ō'acū yere bujicā'rāsama. No'o na ña'arō weesi'rīsere weerāsama. ⁴A'tiro nirāsama: “Jesucristo cū 'A'tigūti” ní'que ḡde'ro wa'amitito?” nirāsama. A'tiro ni bujicā'rāsama. “Marí ñecūsūmua wērijape'tiattojama. A'ti turi ne weenu'cā'caro weronojō mejārōta ninu'cūcā'a. Ne a'tisome”, ni wācūsama. ⁵A'tiro wa'a'que pe'ere wācūsi'rītisama. Duporopū Ō'acū cū ucūse me'rā ũ'muse, a'ti turi bajurēcu niwī. Cū dutiro me'rā di'ta aco po'peapū ní'que bajuacaro niwū. Tojo nicā aco me'rā a'ti turi cjase pī'rī, bucuacaro niwū. ⁶Aco me'rāta tja Noé nícaterore Ō'acū a'ti turire miocō'acu niwī. Cū tojo wee'que me'rā “Ō'acū a'ti turire ducayutojacu niwī”, ni masīno'o. ⁷A'tocatero niseḡua majā ũ'muse nise, a'ti di'ta cjase pecame'e ũjūacō'ano'atje ni'i. Be'ro Ō'acū cū ucūse me'rāta ũjūape'ocā'gūsami. Cū musārē beseatji nūmu nicā, ña'arārē bu'iri da'reḡu ũjūacō'agūsami.

⁸Yu'u mairā, a'tere wācūña. Marí tū'oña'cā pe'ema, mil cū'marí yoabuti-a'a. Ō'acū pe'ere mil cū'marí ni'cā nūmu weronojō nisa'a. Ni'cā nūmu quē'rā cūrē mejārōta mil cū'marí weronojō nisa'a. Ni'cārōnojō ī'asami. ⁹Marí wioḡu cū “Apaturi a'tigūti” ní'quere masā a'tiro wācūsama: “Yoogoyu'ruami”, nisama.

Na wācūse diacjū niwe'e. Masārē pa-jaña'gū, maata a'titisami yujupū. Ne ni'cūrē pecame'epū wa'acā ũatisami. Nipe'tirā na ña'asere bujaweti ducayucā ũasami. Tojo weeḡu a'titisami yujupū.

¹⁰Marí wioḡu apaturi a'ti nucūcāpū a'tiri nūmu marí ne wācūtiri nūmu nirōsa'a. Ni'cū yajari masū ñamipū wācūña marirō yajagū a'tigū weronojō a'tigusami. Cū dijatiri nūmu a'tiro wa'arosa'a. Pūrō būsuse me'rā nipe'tise ũ'muarōpū nise pe'tia wa'arosa'a. Nipe'tise ũjūpe'tidija wa'arosa'a. A'ti di'ta cjase pe'e quē'rā, ũjūbajudutirosa'a.

¹¹“Nipe'tise ũjūpe'tidija wa'arosa'a” nisere tū'o, ña'arō weesetisere du'u, Ō'acū ũaro pe'e añurō weenu'cūrā. ¹²Marí wioḡu a'tiatjere e'catise me'rā cūrē co'terā. Cūrē maata a'tidutirā, marí añurō weepōtēota basioro añurō weerā. Cū a'tiri nūmu nicā, nipe'tise ũ'muarō cjase ũjūpe'tidijarosa'a. Nipe'tise a'ti di'ta cjase, ũ'muarōpū cjase sipipe'tirosa'a. ¹³Marí pe'e Ō'acū cū “Ape ma'ma ũ'muse, ma'ma di'ta weeḡuti” ní'quere co'te'e. Ti turipure nipe'tirā añuse dia'cūrē weerāsama.

¹⁴Tojo weerā yu'u mairā, cū a'tisere co'terā, nipe'tise musā weepōtēorō añurō weeya. A'tiro weecā, Jesús a'tigū, musārē añurā, bu'iri moorā, añurō ejeripō'rātirārē bocaejagusami. ¹⁵Musā a'tiro masīña. Marí wioḡu marirē pa-jaña'gū, marí yu'rucā ũasāḡū co'tewapamosami. Tojo weeḡu maata a'titisami. Marí acawereḡu Pablo marí ma'igū quē'rā tojota musārē ojacu niwī. Ō'acū cūrē masīse o'ose me'rā tojo ojacu niwī. ¹⁶Nipe'tise cū oja'que pūrīnucū Jesucristo apaturi a'tiatjere, tojo nicā marirē ña'arō weeticā'to nīgū ojasami. Apeye ni'cārē cū oja'que diasayurua'a. Masitirā, tojo nicā ējōpeotutuatirā tere āpērārē weresu'riacā'sama. Na apeye Ō'acū ya pūrīpū oja'quere weresu'riario

weronojō weesama. Tojo weerā bu'iri da'reno'rāsama.

¹⁷Yu'u mairā, yu'u musārē na nisoorā weeatjere wereyutojapu. Musā tojo weerā masītoja'a. Na űa'arā musārē nisoori nīrā, tu'omasīña. Tojo nicā musārē ējōpeotutuarā nīcārārē ējōpeodu'ucā weeticā'to. ¹⁸Marī wioḡu

Jesucristo marīrē yu'ruoḡu pe'ere masīnemoña. Cū marīrē ma'imi nisere masīrā, cūrē nemorō ējōpeowā'cāña. Nipe'tirā ni'cārōacārē, be'ropu quē'rārē Jesucristore “Añuyu'ruami”, ninu'cūcā'rā. Tojota nirōua'a.

Tocā'rōta oja'a.

Pedro

Juã ojamu'tăca pŭrĩ ni'i

A'ti pŭrĩ a'tiro weero ojano'pă nise ni'i

Ă'rĩ judfo masũ Zebedeo macũ Santi-ago acabiji nicũ niwĩ.

A'tere ojacũ niwĩ. Jesucristore ẽjõpe-orărẽ nisoose me'ră bu'erărẽ tu'omasĩ-dutigu ojacũ niwĩ. Tojo nică Jesucristore ẽjõpeonu'cũdutigu, queoro weenu'cũ-dutigu ojacũ niwĩ. Ma'ise pe'ere apeye yu'ruoro weenu'cũdutigu ojacũ niwĩ.

Cũta ape pŭrĩ Jesucristo catiri umuco cjasere ojacũ niwĩ.

Jesucristo ye queti ni'i

1¹⁻² Yu'u musărẽ Jesucristo ye cjasere, cũ nisetisere ojagu wee'e. A'tiro ni'i. A'ti turi weese dũporo cũ, cũ pacũ me'ră nitojacũ niwĩ. Be'ro a'ti turipure bajuacu niwĩ. Cũ catinu'cũgũ marĩrẽ catinu'cũcă weegũ nimi. Ɛsă cŭrẽ i'awũ. Cũ ucũsere tu'owu. Ɛsă basu warota cŭrẽ i'abutiawu. Cŭrẽ aňurõ masiwũ. Tojo weeră cŭrẽ i'a'quere musărẽ were'e. ³ Ɛsă marĩ pacũ Ő'acũ me'ră, tojo nică cũ macũ Jesucristo me'ră aňurõ nică'a. Musă quẽ'rărẽ tojota hasăsa'a. Tojo weeră Ɛsă i'a'quere, tu'o'quere musărẽ were'e. ⁴ Musărẽ aňurõ e'catiato nĩgũ a'ti pŭrĩrẽ oja'a.

Ő'acũ aňugũ nimi nise queti ni'i

⁵ Jesucristo Ɛsărẽ bu'e'quere musărẽ wereturia'a. Cũ a'tiro niwĩ: "Ő'acũ aňugũ nimi. Cũpure ne ña'ase marĩ'i. Cũ s'i'ose weronojõ nimi. Na'iti'ase weronojõ nitimi", niwĩ. ⁶ Marĩ a'tiro nibosa'a: "Ő'acũ me'ră aňurõ nică'a", nibosa'a. Tojo nimiră ña'arõ wééră, nisooră weesa'a. Marĩ weesetise, marĩ ye ucũse useri me'ră tojo weesa'a. ⁷ Ő'acũ aňurõ weemi. Marĩ Ő'acũ weronojõ

aňurõ wééră pŭrĩcă, ăpēră me'ră aňurõ nisetimasĩ'i. Cũ macũ Jesucristo wěrĩse me'ră nipe'tise marĩ ña'arõ nisetisere ducayunu'cũmi.

⁸ Marĩ ña'ase cuomiră ña'ase moo'lo nĩră, marĩ basuta nisooră wee'e. Marĩ wăcũse diacjũ niwe'e. ⁹ Ő'acũ queoro weenu'cũgũ marĩ ña'arõ wee'quere diacjũ wereyu'rucă, queorota marĩrẽ acobojogusami. Nipe'tise marĩ ña'arõ weeseti'quere coepe'ocũsami. ¹⁰ Ő'acũ a'tiro nicũ niwĩ: "Masă nipe'tiră ña'ară nima", nicũ niwĩ. "Marĩ ña'arõ weewe'e" nĩră, "Ő'acũ nisoosepĩjagu nimi", nĩră weebosa'a. Cũ ucũsere ẽjõpeotiră weronojõ nibosa'a.

Ő'acũ me'ră nĩră a'tiro weeya nise ni'i

2 Musă yu'u põ'ră weronojõ ni'i. Ña'ase weetică'to nĩgũ, musărẽ a'tere oja'a. Marĩ ña'arõ weecăma, Jesucristo cũ pacũpure marĩrẽ ucũbosasami. "Narẽ acobojoya", nisami. Jesucristo ña'ase moogũ nimi. Tojo weegu cũ marĩrẽ sěrĩbosamasĩsami. ² Jesucristo wěrĩse me'ră marĩ ña'arõ wee'quere acobojose bocacără niwũ. Marĩ dia'cũ acobojose bocamasĩtisa'a. Nipe'tiră a'ti turicjără acobojose bocamasĩsama.

³ Marĩ masĩ'i, Ő'acũ dutisere wééră, cŭrẽ i'awă'no'sa'a. ⁴ Marĩ a'tiro nibosa'a: "Ő'acŭrẽ masĩ'i." Tojo nimiră cũ dutisere weetiră, nisoosepĩjară nibosa'a. ⁵ Cũ dutiro wééră, Ő'acŭrẽ queorota ẽjõpeosa'a. Tojo weeră marĩ Ő'acũ me'ră ni'i nisere masĩ'i. ⁶ "Marĩ Ő'acũ me'ră ni'i" nĩră, Jesucristo weeseti'caronojõta weesirutuoua'a.

A'merĩ ma'ĩna nise queti ni'i

⁷ Acawereră, yu'u musărẽ ojase apeye ma'ma dutise mejęta ni'i. Todũporopũ musă dutise cuo'quereta oja'a. A'te musă tu'o'quepu ni'i. ⁸ Tojo nimirõ, yu'u musărẽ ojase ma'ma dutise weronojõ

wa'a'a. A'merī ma'isere wāmepeogu wee'e. Toduporopu marī a'merī ma'itirā, ña'arā niwū. Na'itī'arōpu nirá weronojō niwū. Ni'cārōacārē a'te du'uno'rō wee'e. A'tocaterore marī a'merī ma'lrā, bo'reyuropu nirá weronojō ni'i. Te a'merī ma'isere Jesucristo me'rā masīno'o. Tojo nicā musā me'rā masīno'o.

⁹Marī a'tiro nibosa'a: “Yū'u pūrīcā añurō Õ'acū dutiro weenu'cūcā'a.” Tojo nimigū āpērārē ma'itigu, toduporopu na'itī'arōpu ní'caro weronojōta nicā'sa'a tja. ¹⁰Āpērārē ma'lgū, bo'reyuropu nigū weronojō nimi. Ne cūrē cārōacā ña'arō weese marī'i. ¹¹Marī āpērārē ma'itirā, na'itī'arōpu nirá weronojō nisetisa'a. Marī ña'arō weese bu'iri caperi ba-juno'tirā weronojō nisa'a. Tojo weerā “A'tiro pe'e ũa'a”, nīmasītisa'a.

¹²⁻¹⁴Yū'u musā nipe'tirārē ojaguti. Jesucristo cū wērīse wapa Õ'acū musā ña'arō wee'quere acobojuu niwī. Musā Õ'acūrē masī'i. Bucurā, musārē oja'a. Jesucristore ne waropu du'pocātī'cure ējōpeoyucā, oja'a. Ma'mapjia, musā wācūtutuarā ni'i. Õ'acū ye ucūserē tu'o ējōpeo'o. Wātīrē docaque'acā weecārā niwū. Tojo weegu musārē oja'a.

¹⁵⁻¹⁶A'ti ũmūco cjase Õ'acū ye mejēta ni'i. A'tere wācūnrūtīcā'ña. Ña'arō wācūse, a'metārāsī'rīse, ũarīpejase, āpērā yū'rūoro nicā'gū nīsī'rīse ña'a ni'i. A'te nipe'tise a'ti ũmūco cjase ni'i. “Tere weerāti”, nitīcā'ña. No'o a'tere weesī'rīgūnojo marī pacu Õ'acūrē ma'itisami. ¹⁷A'ti turi pe'tiwā'cārō wee'e. Nipe'tise ña'arō weesī'rī ũarīpejase quē'rā pe'tia wa'arosa'a. Õ'acū dutiro weerā pūrīcā ne pe'titirāsama. Cū tiropu ninu'cūcā'rāsama.

Nisoorā ye queti ni'i

¹⁸Nisoori masā ye quetire wereguti. A'ti ũmūco pe'tiro wee'e. A'ti turi

pe'tise duporo ni'cū Jesucristore ī'atu'tigu a'tigusami. Musā a'tere tu'otojacārā niwū. Pājārā cū weronojō nirá nitojama. Tojo weerā marī a'ti turi maata pe'tiatjere masī'i. ¹⁹Na cūrē ī'atu'tirā marī me'rācārāta nicā'miwā. Be'ro, na Jesucristo ye quetire ējōpeotirā, marīrē ducawatia wa'awā. Na marī me'rācārā waro mejēta ní'cārā niwā. Marī me'rācārā nirá pūrīcā, marī me'rāta nibosama. Na tojo ducawaticā ī'arā, marī narē ī'amasī'i. Marī me'rācārā mejēta nicārā niwā.

²⁰Jesucristo musārē Espiritu Santure o'ócū niwī. Tojo weerā musā diacjū cjase, Jesucristo ye quetire masīpe'ticā'sa'a. ²¹Cū ye quetire masītīrārē ojagu weewe'e. Musā Jesucristo yere queoro masīsa'a. Tojo weegu musārē oja'a. Musā masī'i, cū ye queti nisoose mejēta ni'i.

²²Nisoosepijagu a'tiro nisami: “Jesú Õ'acū bese'cū mejēta nimi”, nisami. Tojo busugu cūrē ī'atu'tiri masū nimi. Marī pacu Õ'acūrē, cū macū Jesucristore teesami. ²³No'o cū macū Jesucristore ũatirā, cū pacu quē'rārē moosama. Marī Jesucristore Õ'acū bese'cū nimi nīrā, Õ'acū pō'rā ni'i. ²⁴Tojo weerā musā ne waro tu'o'que Jesucristo ye quetire wācūnrūña. Musā cū ye quetire ējōpe-onu'cūrā, Õ'acū me'rā, cū macū Jesucristo me'rā añurō nicā'rāsa'a. ²⁵Jesucristo marīrē a'tiro nicū niwī: “Catin-u'cūatjere o'oguti”, nicū niwī.

²⁶Musārē nisoori masā ye quetire oja-tojapu. ²⁷Musā Espiritu Santu Jesucristo o'ócūre cuotoja'a. Cū basu nipe'tisere nisooro marīrō musārē bu'emī. “Ūsārē āpērā bu'eato”, nitisa'a. Cū bu'eronojōta Jesucristo me'rā añurō nicā'ña.

²⁸Ni'cārōacā quē'rārē cū me'rā ninu'cūcā'ña. Marī tojo wéerā, cū a'ti nucūcāpu a'ticā, cūrē pōtērīrā ī'aucuasome. Bopoyasome. ²⁹Musā Jesucristo

añurō weesere masītoja'a. Tojo weerā nipe'tirā añurō weerā Ō'acū pō'rā nima nisere masīno'o.

Ō'acū pō'rā weesetise ni'i

3 Ī'arē musā Ō'acū marī pacu marīrē ma'isere. Marīrē ma'īgū, “Y'u'u pō'rā” ni ējōpeosami. Tojo nīrōnojōta marī cū pō'rā ni'i. Āpērā a'ti turicjārā Ō'acūrē masītītjārā, marī cūrē ējōpeorā weesetisere masītisama. ² Acawererā, marī Ō'acū pō'rā nitoja'a. Cū pō'rā nimirā, be'ropu marī de'ro wa'atjere añurō masīno'ña marī'i yujupu. A'te dia'cūrē masī'i. Marī Jesucristo a'ticā, cū bajusere ĩ'arāsa'a. Cūrē ĩ'arā, cū weronjō wa'arāsa'a. ³ Jesucristore ne ña'ase marī'i. Marī quē'rā cū weronjō añurā wa'arāsa'a niatjere wācū'u. Tojo weerā marī ña'arō weeseti'quere ducayuwā'cārā wee'e.

⁴ Ña'arō weesetise Ō'acū duti'quere yu'rūnu'cāse ni'i. Nipe'tirā ña'arō weerā Ō'acūrē yu'rūnu'cārā weema. ⁵ Musā masītoja'a, marī ña'arō wee'quere cō'agū Jesucristo a'ti nucūcāpūre a'ticu niwī. Ne cūrē cārōacā ña'ase marī'i. ⁶ Tojo weerā nipe'tirā cū me'rā ninu'cūrā ña'arō weesetisama. Ña'arō weerā pe'e Jesucristore masītisama. ⁷ Musā tū'omasīña. Āpērā musārē maasocā, ējōpeoticā'ña. Jesucristo añugū nimi. Tojo weerā cū weronjō nīrā masā añurā nima. ⁸ Wātī ne waroputa ña'agū nimūjāti'cu nimi. Tojo weerā ña'arō weesetirā cū yarā nima. Jesucristo Ō'acū macū wātī ña'arō weesere cō'agū a'tigu a'ti turipure a'ticu niwī.

⁹ Ō'acū cū pō'rārē cū weronjō niseti'cā weecu niwī. Tojo weerā Ō'acū pō'rā ña'asere weenu'cūtima. ¹⁰ Marī Ō'acū pō'rārē, wātī yarārē a'tiro ĩ'aducawaa-masī'i. No'o āpērārē ma'itirā, ña'arō weesetirārē “Wātī yarā nima”, ni'i.

Āpērārē ma'írā añurō weesetirā pe'ere “Ō'acū pō'rā nima”, ni'i.

A'merī ma'idutise ni'i

¹¹ A'merī ma'irōua'a nise queti musā ne waro maata tū'o'que ni'i. ¹² Dūporocjūpu Caí wāmetigu weronjō niticārā. Cū wātī yagu nīgū, cū acabiji Abere wējēcu niwī. ¿De'ro weegu cūrē wējēpari? Caí cū weesetise ña'ase nicaro niwū. Cū acabiji weese pe'e añuse nicaro niwū. Te bu'iri cūrē uogu, wējēcu niwī. ¹³ Āpērā musā añurō weesetisere ĩ'āuorā, ĩ'atu'tibosama. Na Caí cū acabijire uo'caro weronjō weerā weesama. Na musārē ĩ'atu'ticā, ucuaticā'ña.

¹⁴ Marī āpērārē ma'írā, Ō'acū pō'rā ni'i nisere masī'i. Todūporopure Jesucristore masītītjārā, āpērārē ma'itiwu. Ni'cārōacārē cūrē ējōpeoyurā, a'merī ma'ī'i. Āpērārē ma'itirā pūrīcā, marī todūporopu nī'caronjōta nicā'bosa'a. Catinu'cūsere moobosa'a. ¹⁵ No'o āpērārē ĩ'atu'tigunojō masārē wējēcō'arī masū weronjō nimi. Musā masī'i, ne ni'cū masārē wējēcō'arī masū catinu'cūsere moosami. Musā cū weronjō niticā'ña. ¹⁶ Jesucristo marī ye niatjere wērīcu niwī. Tojo weerā marī a'merī ma'isere masī'i. No'o āpērārē ma'írā, marī ya catiri uūucore wācūnūrītisa'a. Narē weetamurā, marī quē'rā wērīmasī'i. ¹⁷ Marī apeyenojō cuomirā, pajasecuorārē o'otirā, ¿de'ro wee “Ō'acūrē ma'ī'i”, nibosau? ¹⁸ Bu'i, marī ye ucūse useri me'rā dia'cū “Narē ma'ī'i”, niticā'rōua'a. Narē añurō weetamurōua'a. Te me'rā marī narē ma'isere ĩ'omasī'i.

Ō'acūrē ējōpeorā uiro marīrō nīmasī'i nise ni'i

¹⁹⁻²⁰ Apetero marī a'tiro wācūsa'a: “Y'u'u ña'ayu'ruagu nisa'a.” Tojo wācūmirā, marī āpērārē ma'írā,

Õ'acũ me'rã uiro marĩrõ nímasĩ'i. Marĩ cũ põ'rã ni'i. Cũ marĩ wãcũsere masĩpe'ocã'sami. Cũ marĩ ña'arõ wee'quere acobojosami. ²¹⁻²²Marĩ ne bu'iri moosa'a ni tu'oña'rã, uise marĩrõ Õ'acũrẽ sërĩmasĩ'i. Cũ dutisere, cũ uasere weecã, Õ'acũ nipe'tise marĩ sërĩsere ya'tigusami. ²³Cũ duti'que a'te ni'i. Cũ macũ Jesucristore ãjõpeodutimi. Tojo nicã cũ duti'caronõjõta marĩrẽ a'merĩ ma'idutimi. ²⁴Marĩ cũ duti'quere wéerã, cũ me'rã añurõ nicã'a. Cũ quẽ'rã marĩ me'rã añurõ nicã'mi. Marĩrẽ Espĩritu Santure o'ocũ niwĩ. Tojo weerã cũ marĩ me'rã nisere masĩ'i.

Ãpẽrã weresere

ĩ'abesetojarãpu weedutise ni'i

4 Acawererã, Õ'acũ yere wereri masã musã tiropũ bu'erã etacã, na weresere “¿Diacjũta Õ'acũ ye nimitito?” ni i'ña. Ãpẽrã Õ'acũ o'ó'cãrã nitima. Nipe'tirãpũre ãjõpeoticã'ña. Na Espĩritu Santure moomirã, tojo nima'acã'bosama. A'ti umucopũre no'o uaro nisoori masã nibi'acã'ma. “Õ'acũ yere wererã wee'e”, ni bususijama. ²Musã na diacjũ wererãrẽ a'tiro i'abeseya. Na “Jesucristo a'ti upũ me'rã bajuacũ nimi”, nisama. Tojo ãjõpeorã, Espĩritu Santure cuorã nima. Narẽ ãjõpeoya. ³Ãpẽrã tojo ãjõpeotirã, Espĩritu Santure mooma. Mejõ cũrẽ pe'sutima. Musã Jesucristore i'atu'tigu cũ a'tiatjere tu'otojapã. Na cũ weronõjõ nirã a'ti di'tapũre nitojama.

⁴Nisoori masã wãtĩ yarã nima. Õ'acũ wãtĩ nemorõ tutuami. Musã Õ'acũ yarã ni'i. Tojo weerã musã na ucũsere ãjõpeoticãrã niwũ. ⁵Nisoori masã a'ti turicjãrã a'ti umuco cjase dia'cũrẽ bu'esama. Na weronõjõ nirãta na bu'esere tu'osama. ⁶Marĩ pũrĩcã Õ'acũ põ'rã ni'i. Cũ põ'rã nirã marĩ bu'esere tu'osama. Cũ põ'rã nitirã tu'otisama. Tojo weerã marĩ diacjũ cjase ãjõpeorãrẽ, diacjũ ni-

tisere ãjõpeorãrẽ i'abesemasĩ'i. “Ã'rãta nima diacjũ cjasere ãjõpeorã”, nímasĩ'i. “Na nima diacjũ cjasere ãjõpeotirã”, ni i'aducawaamasĩ'i.

Marĩrẽ a'merĩ ma'idutise ni'i

⁷⁻⁸Acawererã, Õ'acũ masãrẽ ma'imi. Tojo weerã marĩ quẽ'rã a'merĩ ma'irõua'a. A'merĩ mairãnojõ Õ'acũ põ'rã nima. Na Õ'acũrẽ masĩma. No'o ma'ise moorãnojõ Õ'acũrẽ ne masĩtima. ⁹Cũ marĩrẽ ma'isere i'ogũ, cũ macũ ni'cũ nigũrẽ a'ti turipũre o'ó'cũ niwĩ. Marĩ catinu'cũatjere wéegũ tojo weecũ niwĩ. ¹⁰Yũ'ũ ma'isere ucũgũ, marĩ Õ'acũrẽ ma'isere ucũgũ mejẽta wee'e. Cũ pe'le marĩrẽ ma'isere ucũgũ wee'e. Cũ marĩrẽ ma'igũ, marĩ ña'arõ wee'quere acobojodutigu cũ macũrẽ o'ó'cũ niwĩ. Cũ me'rã marĩ acobojose boca'a.

¹¹Acawererã, Õ'acũ marĩrẽ ma'i'caronõjõta marĩ quẽ'rã ãpẽrãrẽ ma'irõua'a. ¹²A'ti umucopũre ne ni'cũ Õ'acũrẽ i'a'cũ marĩmi. Marĩ cũrẽ i'ati'cãrã nimirã, ãpẽrãrẽ ma'irã, cũ marĩpũre nisere masĩ'i. Cũ marĩrẽ ma'i'que ye bu'iri ãpẽrãrẽ queoro ma'ita basio'o. ¹³Õ'acũ marĩrẽ Espĩritu Santure o'ocũ niwĩ. Tojo weerã marĩ Õ'acũ marĩpũre nisere masĩ'i. Marĩ quẽ'rã cũpũreta ni'i. ¹⁴Õ'acũ macũrẽ usã basuta i'awũ. Cũrẽ a'ti turipũre marĩ ña'arõ wee nisetimi'cãrãrẽ ya'rũweticã weedutigu o'ó'cũ niwĩ. Tojo weerã musãrẽ a'tere were'e. ¹⁵No'o nipe'tirã “Jesũ Õ'acũ macũ nimi” nirãnojõ Õ'acũ me'rã nima. Cũ quẽ'rã napũre nimi.

¹⁶Õ'acũ marĩrẽ ma'isere masĩ'i. Cũ nipe'tirãrẽ ma'imi. No'o ãpẽrãrẽ maigũnojõ añurõ Õ'acũ me'rã nimi. Õ'acũ quẽ'rã cũ me'rã nimi. ¹⁷Marĩ Õ'acũ me'rã nirã, queoro ma'imasĩ'i. Jesucristo a'ti turipũ nicã, cũ pacũ quẽ'rã cũ me'rã nicũ niwĩ. Cũ me'rã ni'caronõjõta marĩ me'rã quẽ'rãrẽ

Õ'acū nimi. Tojo weerā marī a'ti turicjārārē beseatji numu nicā, cūrē ne uisome. ¹⁸A'merī mairā tirore uise marī'i. Uise cuorā tiro pe'ere ne a'merī ma'ise marī'i. Marī uise me'rā bu'iritirā weronojō tu'oña'a. No'o uigunojō a'merī ma'imasītimi.

¹⁹Õ'acū marīrē ma'imū'tācu niwī. Tojo weerā marī cūrē ma'i'i. ²⁰Marī Õ'acūrē ma'imirā, āpērārē i'atutirā, nisoosebucurā ni'i. Masā marī i'arā waromarīcārē ma'itirā, nemorō Õ'acū bajutigū pūrīcārē ma'ita basiotisa'a. ²¹Jesucristo marīrē a'ti dutiwī: “Õ'acūrē ma'írā, āpērā quē'rārē ma'irōua'a”, niwī.

**Õ'acū pō'rā nírā, ña'asere
weeticārōua'a nise ni'i**

5 Nipe'tirā “Jesú Õ'acū bese'cu nimi” ni ējōpeorānojō Õ'acū pō'rā nima. Āpērārē ma'írā, na pō'rā quē'rārē ma'irōua'a. ²Marī Õ'acūrē ma'i, cū duti'quere weérā, marī cū pō'rārē ma'i'i nisere masīno'o. ³Õ'acūrē ma'írā, cū duti'quere weerā wee'e. Cū dutise diasawe'e, weeta basiopūrīcā'sa'a. ⁴Marī Õ'acū pō'rā a'ti turi cjase ña'asere weewe'e. Jesucristore ējōpeose me'rā añurō weeta basio'o. ⁵Marī Jesucristore “Õ'acū macū nimi”, ni ējōpeo'o. Te me'rā dia'cū a'ti umuco cjase ña'asere cā'mota'amasīsa'a.

**Jesucristore “Õ'acū
macū nimi” nise ni'i**

⁶Jesucristo Õ'acū macū nimi. Cū a'ti turipū nicā, Juā wāmeyeri masū cūrē wāmeyewī. Cūrē wāmeyegu, aco me'rā wāmeyewī. Be'ro cū curusapū wērīwī. A'ti tiro weese me'rā cū Õ'acū macū nisere i'owī. Cūrē wāmeye'que me'rā dia'cū i'otiwī. Cū wērīse me'rā quē'rārē i'owī. Espírītu Santu Jesucristo Õ'acū macū nisere i'omi. Cūta diacjū cjasere weregu nimi. ⁷A'te quietire na basuta i'oma.

Na i'tiarā u'musepu nima: pacū, macū, tojo nicā Espírītu Santu. Ā'rā i'tiarāpu ducawatimirā, ni'cūta nimi. ⁸A'ti nucūcāpure Espírītu Santu werese me'rā Jesú Õ'acū macū nimi nisere masī'i. Tojo nicā Jesú cū Õ'acū macū nisere cū wāmeyeno'que me'rā, cū wērī'que me'rā i'ocu niwī. ⁹Masā na i'a'quere werēcāmarīcārē, marī ējōpeo'o. Õ'acū cū macū yere werēcā pūrīcārē, nemorō ējōpeorōua'a. Cū masā ucūse nemorō queoro weremi. ¹⁰⁻¹²Õ'acū marīrē cū macū me'rā catinu'cūsere o'ocu niwī. Tojo weerā cū macūrē ējōpeorā cū me'rā catinu'cūrāsama. Cū macūrē ējōpeotirā ne cū me'rā catinu'cūsime. Marī Jesucristo ye quietire diacjūta ni'i nírā, cūrē ējōpeorā wee'e. Āpērā a'tere ējōpeotirānojō “Õ'acū nisoogu nimi”, nírā weema.

Juā werecasa'que ni'i

¹³Musā Õ'acū macūrē ējōpeorārē tere ojapū. Musā catinu'cūrāsa'a nisere masīato nīgū tojo ojapū.

¹⁴Marī masī'i, Õ'acū cū uaronojō marī sērīcā, marī sērīsere tu'osami. “Marī sērīsere tu'osami” ni masīrā, cūrē uise marīrō sērīmasī'i. ¹⁵“Õ'acū marī sērīsere tu'osami” ni masīrōnojōta “Cū marī sērī'que quē'rārē o'otojami”, nino'o.

¹⁶Apetero Jesucristore ējōpeogu ña'arō weesami. Cū tojo weecā i'arā, Õ'acūrē sērībosaya. Marī sērībosacā, Õ'acū yu'tigusami. Cūrē ducayugusami tja. Apeye pūrīcā ña'abutiaro weese ni'i. Téma “Sērībosaya” niña marī'i. Tere weerā Õ'acū tiropū wa'asome. ¹⁷Nipe'tise ña'ase Õ'acūrē yu'rūnū'cāse ni'i. Yu'ū nírōnojōta apeye ña'arō weesere Õ'acū acobojogusami. Apeye ña'abutiaro weesere acobojosome.

¹⁸Marī masī'i, Õ'acū pō'rārē Jesucristo añurō co'tenu'cūcā'mi. Tojo weerā na ña'arō weenu'cūtisama. Wātī

quẽ'rã Jesucristo co'teyucã, narẽ ña'arõ weemasĩtisami.

¹⁹ Marĩ Õ'acũ põ'rã nisere, tojo nicã wãtĩ nipe'tiro a'ti turicjãrã wioꝝ nimi nisere masĩ'i.

²⁰ Apeye quẽ'rãrẽ, Õ'acũ macũ cũ a'ti'quere masĩ'i. Cũ marĩrẽ Õ'acũ di-acjũ nigũrẽ masĩdutigũ tũ'omasise o'ocu niwĩ. Marĩ Jesucristo me'rã nĩrã, cũ pacu

Õ'acũpũreta ni'i. Jesucristo Õ'acũ nimi. Cũta catinu'cũgũ marĩ catinu'cũatjere o'omi. ²¹ Apeye, masã na queose yee ejõpeo'quenojõrẽ ejõpeoticã'ña. Õ'acũ se'sarore ejõpeoya. Nipe'tise apeyenojõ yu'ruoro Õ'acũrẽ ma'ĩña.

Tojota weeroꝝasa'a.

Tocã'rõta oja'a.

Juã

Nimə'tārī pūrī be'ro Juā ojāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Juā Jesucristore ējōpeorārē sū'ori nigū weronojō Ō'acū yarā cū bese'cārārē ojacu niwī. Queoro weesetisere, a'merī ma'isetisere ojacu niwī. Nisoose me'rā bu'eri masārē tū'omasīdutigu ojacu niwī.

A'merī ma'idutise ni'i

1 Yū'u Jesucristore ējōpeorārē sū'ori niri masū ni'i. Yū'u mū'urē Ō'acū bese'core oja'a. Mū'u pō'rā quē'rārē oja'a. Yū'u musārē diacjūta ma'i'i. Yū'u se'saro musārē ma'igū weewe'e. Nipe'tirā diacjū cjase Jesucristo ye quetire tū'o'cārā musārē ma'ima. ²Cū ye quetire ūsā ye ejeripō'rārīpu cuo'o. Tojo weerā musārē pūrō ma'i'i. Te quetire cuonu'cūcā'rāsa'a. ³Marī pacu Ō'acū, tojo nicā cū macū Jesucristo marī wioḡu musārē a'tiro weeato. Añurō wee, musārē pajaña'a, ejerisājācā weeato. Tere wéégū, diacjū nise ma'ise me'rā weeato.

⁴Ni'cārērā mū'u pō'rārē bocaejawu. Narē diacjū Ō'acū duti'caronojōta weecā i'awū. Tere i'agū, pūrō e'catiwu. ⁵Ni'cārōacā mū'urē nigūti. Marī a'merī ma'irōña'a. A'te apeye ma'ma dutise mejēta ni'i. Maata marī cuo'que ni'i. ⁶Marī a'merī ma'irā, Ō'acū dutisere weerā wee'e. Cū marīrē

a'merī ma'iduticu niwī. A'te musā tū'otoja'quepu ni'i.

Nisoori masārē ējōpeoticā'ña nise ni'i

⁷A'ti turipure pājārā weremaasoosijari masā nima. Na, “Jesucristo masū marī weronojō uputigu a'ticu niwī” nisere ējōpeotima. Nāta Jesucristore i'atu'tiri masā nima. ⁸Musā tū'omasīña. Na weresere ējōpeoticā'ña. Musā tere ējōpeorā, Ō'acū musārē o'obo'quere bajoriā weebosa'a. Na weresere tū'otirā pe'e, Ō'acū nipe'tise musārē o'ootjere bocarāsa'a. Cū musārē añurō weese wapa o'ogusami.

⁹Jesucristo bu'e'que dia'cūrē bu'etigu, no'o cū ūaro, yū'rūoro weremorēsū'ugunojō Ō'acūrē moomi. Jesucristo cū bu'e'que se'sarore wereḡu Ō'acū me'rā añurō nisami. Tojo nicā cū macū me'rā añurō nicā'mi. ¹⁰Āpērā Jesucristo ye quetire mejēcā bu'eri masā musā ya wi'ipū etacā, narē sōrōticā'ña. Narē utamurā, “Ō'acū musārē añurō weeato”, niticā'ña. ¹¹Musā narē tojo nírā, na me'rācārā wa'arā weebosa'a. Musā na ña'arō weesere bu'ipejarā weebosa'a.

Juā cū ojatuo'que ni'i

¹²Yū'u peje waro nis'i'rise cuomi'i, cuoḡu pe'e. A'ti pūrīpure ojasome. Yū'u basuta topu wa'a, musā me'rā ucūgūti. Marī tojo wéérā, e'catirāsa'a.

¹³Mū'u acabijo pō'rā mū'urē añudutima. Co quē'rā Ō'acū bese'co nimo.

Tocā'rōta oja'a.

Juā

Pua pūrī be'ro Juā ojāca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

Juā a'ti pūrīrē Jesucristore ējōpeogu Gayo wāmetigure ojacu niwī. Jesucristore ējōpeogu, mū'u āpērārē añurō weesetiaporo nīgū, cūrē ojacu niwī. Demetrio wāmetigu cū queoro weeseti'quere ojacu niwī.

Diótrufes wāmetiguma cū ña'arō weesere ne tu'saticu niwī.

Gayo ye queti ni'i

1 Yū'u Jesucristore ējōpeorārē su'ori niri masū ni'i. Gayo yū'u me'rācjū yū'u uputu maigūrē, mū'urē oja'a. Mū'urē diacjūta ma'i'i.

²Yū'u mū'urē Ō'acūrē sērībosagu wee'e. "Nipe'tise mū'u ye cjase añurō wa'ato. Mū'u Ō'acūrē ējōpeose añurō wa'aronojōta wa'ato. Apeye quē'rā, duti mū'urē wa'aticā'to", ni sērībosa'a Ō'acūrē. ³Yū'u pūrō e'cati'i. Āpērā Jesure ējōpeorā mū'u ye quetire miiejawā. Mū'u añurō Ō'acū haro weenu'cūgū weeaporo. ⁴Yū'u bu'e'cu queoro weecā tu'ogū, e'catiyu'ruasa'a. ¿De'ro wee yū'u mū'urē nemorō e'catimasībosau?

⁵Mū'u nipe'tirā āpērā mū'u tiropu ejarārē añurō weesetigu weeaporo. Uputu waro apesecjārā mū'u i'amasītirārē weetamuaporo. ⁶Na ūsā nerēwuaropu mū'u ye cjasere, āpērārē mū'u malisere werewā. Mū'u tiropu ejarārē narē tojo weetamunu'cūcā'ña. Mū'u tojo weecā, na añurō Ō'acū haronojōta apesepure yū'ruamasīrāsama. ⁷Na

Jesucristore ējōpeotirā weetamusere ñe'erō marīrō Jesucristo ye quetire werewā'cārā weema. ⁸Tojo weerā Jesucristore ējōpeorā marī pe'e narē weetamurōua'a. Marī narē weetamurā, na me'rā da'rarā wee'e.

Diótrufes wāmetigu cū ña'arō wee'que ni'i

⁹Yū'u mūsārē ni'cā pūrī ojawu. Diótrufes musā wioqu nisī'rigū weeapu. Tojo weegu ūsā duti'quere uatiapu. ¹⁰Yū'u musā tiropu wa'agu, cūrē musā i'orōpu wereguti cū ūsārē ucja'quere, ūsārē niso'o'quere. A'te dia'cū nitiaporo. Āpērā Jesucristore ējōpeorā topu ejacā, narē ñe'etiapu. Āpērā narē añurō ñe'esī'rīrārē ñe'edutitiapu. Narē ñe'ecāma, na me'rā ninemodutitiacju niapu.

¹¹Ña'arā na weesere i'acūuticā'ña. Añurō weerā pe'ere i'acūuña. Añurō weerā Ō'acū yarā nima. Ña'arō weerā Ō'acūrē masītisama.

Demetrio cū añurō weese ni'i

¹²Nipe'tirā Demetriorē añurō ucūma. Ō'acū haronojōta queoro weeapu. Ūsā quē'rā cūrē tojota i'awū. Musā masī'i. Ūsā diacjūta ucū'u.

Juā cū añudutise ni'i

¹³Yū'u peje waro ucūse cuomi'i, cuogu pe'e. A'ti pūrīpure ojasome. ¹⁴Yū'u maata topu wa'acā, marī a'merī utamurāsa'a.

¹⁵Añurō wa'ato mū'urē. A'tocjārā yū'u me'rācjārā mū'urē añudutima. Nipe'tirā topu niri marī me'rācjārā añuato.

Tocā'rōta oja'a.

Juā

Juda cã ojáca pũrĩ ni'i

A'ti pũrĩ a'tiro weero ojano'pã nise ni'i

A'ti pũrĩrẽ Juda, Santiago Jesucristore ějõpeorãrẽ su'ori wejepeogũ acabiji nicu niwĩ.

Queoro bu'ese Jesucristo ye queti na tu'o'quere du'usi'ricã tu'ogũ ojacu niwĩ. Tojo nicã nisoose me'rã bu'erãrẽ tu'o-masĩdutigu, Jesucristore ějõpeonu'cũ-dutigũ ojacu niwĩ.

Juda Ô'acũ yarãrẽ ojase ni'i

1 Yũ'ũ Juda Jesucristore da'rawã'ñaco'tegu Santiago acabiji musãrẽ añuduti'i. Marĩ pacũ Ô'acũ musãrẽ cũ põ'rã niato nĩgũ besecu niwĩ. Cũ musãrẽ ma'imi. Jesucristo musãrẽ ějõpeonu'cũcã'to nĩgũ co'temi. A'ti pũrĩrẽ musãrẽ oja'a. ²Ô'acũ musãrẽ pajaña'se, ejerisãjãse, ma'ise cuoyũ'rũmajãcã weeato.

Nisoose me'rã bu'ese cjase ni'i

³⁻⁴ Yũ'ũ mairã, Ô'acũ marĩ Jesucristo yũ'rũono'cãrãrẽ añurõ weesere musãrẽ pũrõ ojasĩ'rĩmiwũ. Tojo weesĩ'rĩ'cu nimigũ, ni'cãrõacãrẽ "A'te pe'ere ojacã añutu'sa'a" ni wãcũ'lu majã. Āpẽrã nisoose me'rã bu'ecã, ějõpeoticã'ña. Ô'acũ Jesucristore ějõpeodutigũ cũu'que pe'ere wãcũtutua, ějõpeonu'cũcã'ña. Cũ tere ni'cãti me'rãta marĩ cũ yarãrẽ o'odojacũ niwĩ. Nisoori masã me'rĩse me'rã musã me'rã a'mesũ'acãrã niwã. Na Ô'acũrẽ mooma. A'tiro nisama: "Ô'acũ marĩ ña'arõ wee'quere acobojoyucã, no'lo ɥaro marĩ upũ ɥaripejasenojõrẽ weemasĩ'i", nisama. Ô'acũ ma'ĩgũ weese pe'ere dojorẽsama. Jesucristo marĩ wioyũ ni'cũ nigũrẽ ɥatisama. Cũrẽ "Ô'acũ macũ mejẽta nimi", nisama. Dũporopũ Ô'acũ

ye queti ojãca pũrĩpu na tojo weerãrẽ "Bu'iri da'reno'rãsama", nitojano'caro niwũ. Tojo weerã wãcũtutuaya. Nisoori masã dutisere weeticã'ña. Narẽ a'tiro niña: "Ô'acũ marĩrẽ ějõpeodutise dia'cũ queoro ni'i. Musã bu'ese pũricã diacjũ niwe'e", niña narẽ.

⁵ Musã masĩ'quepũre apaturi wãcũdutigu musãrẽ wereguti. Ô'acũ cũrẽ yũ'rũnu'cãrãrẽ bu'iri da'resami. Dũporopũ Ô'acũ ɥsã ñecũsumua Israe curuacjãrãrẽ yũ'rũocu niwĩ. Na Egiptopũ pi'eti'cãrãrẽ aperopũ miiwijacu niwĩ. Be'ro cũ tojo weecã ĩ'amirã, ãpẽrã cũrẽ ějõpeoticãrã niwã. Tojo weegũ narẽ bu'iri da're bajuriobutiacu niwĩ. ⁶ Apeye quẽ'rãrẽ wãcũña. Dũporopũ ãpẽrã ɥ'mũsecjãrã Ô'acũrẽ wereco'terã nimi'cãrã cũrẽ yũ'rũnu'cãcãrã niwã. Ô'acũ narẽ dutise cũumi'quere yũ'rũnu'cãrã, añurõpũ nimi'cãrã cõ'owijaacãrã niwã. Tojo weegũ Ô'acũ cũrẽ wereco'terã nimi'cãrãrẽ na'itĩ'arõpũ cõme dari me'rã du'tecũucõ'acu niwĩ. Cũ nipe'tirãrẽ beseatji numũ nicã, narẽ bu'iri da'rebutiagusami. Narẽ pi'etinu'cũdutigu pecame'epũ cõ'abajuriogusami. ⁷ Sodoma, Gomorra, tojo nicã te pu'to cjase macãrĩ na ña'arõ wee'que quẽ'rãrẽ wãcũña. Ô'acũrẽ wereco'terã nimi'cãrã weronõjõ te macãrĩcãrã quẽ'rã ña'arõ weecãrã niwã. Na numosãnumia nitirãrẽ a'metãrãcãrã niwã. Apeye quẽ'rãrẽ ɥmua se'saro numia me'rã weewuasenojõrẽ weecãrã niwã. Numia quẽ'rã tojota weecãrã niwã. Na ña'arõ wee'que wapa Ô'acũ bu'iri da'regu, narẽ ɥjũacõ'acu niwĩ. Nipe'tirã ña'arã na weronõjõta pecame'e pe'titiri me'epũ bu'iri da'reno'rãsama nisere masĩyudutigũ narẽ tojo weecu niwĩ.

⁸ A'tiro nicã quẽ'rãrẽ musã wa'teropũ nirã na nisoori masã todũporocjãrãpũ weronõjõ ña'arõ weema. Tu'omasĩtirã

weronjo na ña'arõ weesi'risere no'o ñaro weesama. Tere weérã, na basu na upure dojorêsama. Tojo nicã Ô'acũ dutisere yu'rũnu'cãsama. Ape turicjãrã ñ'musepu nirã tutuarãrẽ bujicã'sama. ⁹U'musecjãrã Ô'acũrẽ wereco'terã wiogu Miguemaricã tojo bujicã'ticu niwĩ. Dũporopũ Moisé wérĩca be'ro Migue wãti me'rã Moisé ya upure ñu'sasocãrã niwã. Migue cũ basu wãtirẽ ne cã'rõ tu'ti bujicã'ticu niwĩ. A'tiro pe'e nicu niwĩ: “Ô'acũ yu'ũ wiogu mu'urẽ tu'tiatio”, nicu niwĩ. ¹⁰Nisoori masã pũricã na tu'omasĩtisere no'o ñaro ucũma'asama. A'ti turi cjase na no'o weerobajuro weese dia'cũrẽ masĩsama. Wa'icũrã tu'omasĩtirã weronjo nima. Na tu'oña'rõbajuro tu'oña'sama. Te me'rã na bu'iri da're bajuriono'rãsama.

¹¹Ña'arõ wa'aros'a narẽ. Dũporocjũpu Caĩ cũ acabiji Abere uogu cũrẽ wẽjẽ'caro weronjo ña'arõ weema. Tojo nicã Balaã wãmetigu wee'caro weronjo weema. Cũ niyeru uayũ'ruagu, Ô'acũ dutisere yu'rũnu'cãcu niwĩ. Apĩ Coré wãmetigu wee'caro weronjo weema. Cũ, wiorã Ô'acũ cũu'cãrãrẽ yu'rũnu'cãcu niwĩ. Cũ tojo wee'que bu'iri Ô'acũ cũrẽ bu'iri da'regu, wẽricã weecu niwĩ. Na nisoori masãrẽ Caĩ, Balaã, Coreré bu'iri da're'caronjo'ta Ô'acũ narẽ bu'iri da'regusami. ¹²Nisoori masã, musã Jesucristore ëjõpeorã nerẽ ba'ari curare bopoyoro weerã weesama. Musã me'rã si'ri, ba'atamurã, na ye cjase dia'cũrẽ wãcũrã, ña'arõ weesama. Narẽ wiopesase marĩsa'a. Æpẽrãrẽ wãcũtimirã, na basu ba'a yapisi'risama. Aco pejatimirõ, acocurari wi'rõ wẽecã, tuuwã'cãrõ weronjo nisama. Te curari aco pejatiro weronjo masãrẽ añuse i'otisama. Yucũdũca dũcatiri cura apeyepagu dũca marĩsepagu weronjo nico'tesama. Na Ô'acũ yere bu'emirã, queoro weetirã, dũca marĩrã weronjo

nisama. Na, masã dũca marĩcjure paacõ'ano'cu weronjo nisama. Narẽ ne cã'rõ añurõ weese marĩsa'a. ¹³Pã'cõrĩ maa pajiri maa cjase ña'ase sa'pori sumutopũ paaqueõ'o'que weronjo nima. Na ucũme'rĩmirã, ña'ase bopoyase dia'cũrẽ weenu'cũsama. Ñocõa burũbajudutidijarã weronjo nima. Diacjũca ma'a cjasere du'urã, na'iti'arõpu bu'iri da're bajuriono'rãsama.

¹⁴Dũporocjũpu Enoc wãmetigu Ô'acũ cũrẽ masise o'oro me'rã na nisoori masãrẽ bu'iri da'reatjere weremũ'tãcu niwĩ. Marĩ ñecũ Adã pãrãmi nituriagupũ nicu niwĩ Enoc. Seis turiri be'rocjũ nicu niwĩ. Cũ, be'ropũ wa'atjere a'tiro nicu niwĩ: “Marĩ wiogu pãjãrã ñ'musecjãrã cũrẽ wereco'terã me'rã a'tigusami. ¹⁵Nipe'tirã masãrẽ besegu a'tigusami. Ña'arã na ña'arõ wee'quere besepe'ocũsami. Tojo nicã dicuse ña'arã cũrẽ ña'arõ ucũ'quere besegusami. Na tojo wee'que wapa, bu'iri da'regusami”, ni ojayucu niwĩ Enoc. ¹⁶Nisoori masã nipe'tisere tu'satisama; “Ña'a ni'i”, nisama. Na ñaro dia'cũrẽ weesi'risama. Masĩrã waro weronjo ucũma'asama. Na yere uasãrã, Æpẽrãrẽ añurõ ucũta'sasama.

Jesucristore ëjõpeorãrẽ werecasa'que ni'i

¹⁷Yu'ũ mairã, marĩ wiogu Jesucristo besecũ'cãrã musãrẽ todũporopũ ni'quere wãcũña. ¹⁸Musãrẽ a'tiro nicãrã niwã: “A'ti umũco pe'tiati dũporo masã no'o ñaro Ô'acũ yere bujicã'rãsama. Ô'acũrẽ uatirã, na ña'arõ ñaripejasere weerãsama”, nicãrã niwã. ¹⁹Jesucristore ëjõpeorãrẽ dũcawaticã weesama. Na ña'ase ñaripejase dia'cũrẽ weesama. Espĩritu Santure mooma.

²⁰Musã pũricã yu'ũ mairã, Jesucristore nemorõ ëjõpeo, wãcũtutuawã'cãña. Musã ëjõpeose

diacjũ nise ni'i. Ō'acũrẽ sērĩrã, Espĩritu Santu musãrẽ masĩse o'ose me'rã sērĩña. ²¹ Ō'acũ musãrẽ ma'isere wãcũnu'cũcã'ña. Acobojoicã'ña. Marĩ wioḡu Jesucristo marĩrẽ pajaña'ḡũ, cũ me'rã catinu'cũsere o'ogusami. Cũ o'oaťjere e'catise me'rã co'teyuya.

²² Āpērã Jesucristo yere “¿Diacjũta nisariba?” nirãrẽ pajaña'ña. Narẽ añurõ ějõpeocã weeya. ²³ Āpērã nisoori masã bu'esere siruturãrẽ diacjũnu'cõña. Wi'i ĩjũrĩ wi'i po'peapu nirãrẽ wejewijaarã weronojõ narẽ pecame'epu wa'abo'cãrãrẽ yu'rucã weeya. Āpērã ña'ase weepoyu'rua'cãrãrẽ weetamusĩ'rĩrã, pajaña'ña. Musãpu na ña'arõ weesere pẽ'rĩpejari nĩrã, ne cã'rõ na tojo weesere uaticã'ña.

Ō'acũrẽ e'catituose ni'i

²⁴⁻²⁵ Ō'acũ tutuayu'rũḡu marĩ ña'arõ weeri nĩḡũ, cã'mota'amasĩsami.

Tojo nicã cũ tutuase me'rã cũ tiro, cũ asisteropu marĩrẽ bu'iri marĩrã nidutigũ miamasĩsami. Topũre e'catiynu'ruarãsa'a. Ō'acũ ni'cũ nigũ marĩ wioḡu Jesucristo wẽrĩse me'rã marĩ pecame'epu wa'abo'cãrãrẽ yu'rũocu niwĩ. Cũrẽ nipe'tirã “Añuyũ'ruami, nipe'tirã bu'ipu wioḡu nimi”, wiopesase me'rã ni ějõpeoato. “Nipe'tirã a'ti turicjãrãrẽ dutigũ wioḡu waro nimi”, niato. “Ne waropu, a'tiro nicã, be'ropu quẽ'rãrẽ mejãrõta nimi”, ninu'cũato. Tojota nirõua'a.

Tocã'rõta oja'a.

Juda

Be'ropu wa'atjere Jesucristo Juārē wérēca pūrī ni'i

A'ti pūrī a'tiro weero ojano'pā nise ni'i

A'ti pūrīrē Juā sō'oní'que pūrīrē oja'cuta ojacu niwī. Cū bu'iri da'rero Patmos wāmetiri nūcūrōpu nīgū, ojacu niwī.

A'ti pūrī Ō'acū cū ũa'caronojōta be'ropure a'tiro weegusami nisere wereri pūrī ni'i.

Juā quē'egū weronojō cū ī'a'quere ojacu niwī.

Cū siete Jesucristore ējōpeose curicjārā Asiapu nirārē ojacu niwī.

Jesucristo Juārē quē'ese weronojō ī'o'que ni'i

1 A'ti pūrī be'ropu wa'atjere Jesucristo wereri pūrī ni'i. Ō'acū Jesucristore “Cā'rōacā be'ro a'tiro wa'arosa'a”, ni ī'ocu niwī. Cū Jesucristore ējōpeorārē tere masīdutigū tojo werecu niwī. Be'ro Jesucristo yu'u Juā wāmetigure tere wereturiawī. Cū Ō'acūrē wereco'tegu ũmūsecjū me'rā tojo weewī. Yu'uta Jesucristore da'rawā'naco'tegu ni'i. ²Yu'u ī'a'que nipe'tisere weregutī. Yu'u tū'o'que quē'rārē weregutī. Ō'acū ucū'quere Jesucristo yu'ure añurō werewī.

³A'ti pūrī oja'caronojō wa'atjo cā'rō du'sa'a. No'o a'ti pūrīrē Jesucristore ējōpeorārē bu'egunojō e'catise bocagusami. Tojo nicā a'ti pūrī Ō'acū o'o'quere bu'ecā tū'orā pe'e quē'rā e'catise bocarāsama. No'o na a'ti pūrīpu oja'quere diacjū weerānojō e'catise bocarāsama.

Juā Jesucristore ējōpeose curicjārārē oja'que ni'i

⁴Yu'u musā Asiapu nirā siete Jesucristore ējōpeose curicjārārē oja'a. Ō'acū musārē añurō weeato. Musārē añurō ejerisājācā weeato. Ō'acū ne waroputa ní'cu nimi. A'tiro nicā quē'rārē ninu'cūcā'mi. Be'ropu quē'rārē apaturi a'tigusami. Ō'acū wiogu dujiri cūmurō pu'to siete Ō'acūrē wereco'terā bajutirā nu'cūma. Na topu nu'cūrā Espiritu Santure nipe'tise tutuase cuogu nimi, nisī'rīrā weema. Na quē'rā musārē añurō weeato. ⁵Tojo nicā Jesucristo musārē añurō weeato. Cū Ō'acū ye cjasere queoro weregu nimi. Cūta nipe'tirā wērī'cārā duporo masāmū'tā'cu nimi. Cū nipe'tirā a'ti di'tacjārā wiorārē dutimi. Marīrē ma'imi. Cū wērīgū, cū ye dí me'rā marī ũa'arō wee'quere yu'ruowī. ⁶Cū wērīse me'rā marī wiorā wa'apā. Tojo nicā Ō'acū yere da'rari masā sājāpā. Cū pacu dutisere da'rato nīgū marīrē tojo weecu niwī. Cūrē añurō e'catipeorā. Tojo tutuagu ninu'cūgūsami. Tojota niato.

⁷Musā tū'oya. Ō'acū bese'cu Cristo o'mecururipu dijatigusami. Cū a'ticā, nipe'tirā ī'arāsama. Tojo nicā cūrē wējē'cārāputa ī'asājārāsama. Nipe'tirā a'ti di'tacjārā cū a'ticā ī'arā, utirāsama. Tojota wa'arosa'a.

⁸Marī wiogu Ō'acū tutu-ayurūnu'cāgū a'tiro nimi: “Yu'uta nimū'tāgū, nituogupu ni'i.” Ō'acū ne waroputa ní'cu nimi. A'tiro nicā quē'rārē ninu'cūmi. Be'ropu quē'rārē apaturi a'tigusami.

Juā Jesucristore quē'ese weronojō ī'a'que ni'i

⁹Yu'u Juā musā acaweregu weronojō ni'i. Musā weronojōta yu'u quē'rā pi'eti'i. Marī ni'cārōnojō Ō'acū pō'rā ni'i. Tojo nicā ũa'arō wa'acā, Jesucristo

marirē wācūtutuasere o'omi. Yū'u Patmos wāmetiri nūcūrōpu bu'iri da'leri wī'ipū niwū. Ō'acū ye queti, Jesucristo ucū'quere werese ye bu'iri topū niwū. ¹⁰A'tiro wa'awu yū'ure. Ni'cā soorinūmu Espiritu Santu tutuaro me'rā quē'ese weronojō ī'owī. Wācūna marirō yū'u sē'ema pe'e tutuaro ucūcā tū'owu. Cū ucūse coroneta putiro weronojō busuwu. ¹¹Cū yū'ure a'tiro niwī:

—Yū'uta nimu'tāgū, nituogupu ni'i. Nipe'tise mu'u ī'asere ni'cā pūrīpu ojaya. Mu'u oja'quere Asiapu nīrā sietē cururi Jesucristore ējōpeose cururicjārārē o'óya. Na a'ticurā nima: Éfesocjārā, Esmirnacjārā, Pérgamocjārā, Tiatiracjārā, Sardicjārā, Filadelfiacjārā, tojo nicā Laodiceacjārārē o'óya, niwī.

¹²Cū tojo ucūcā tū'ogu, yū'u ¿noa niti? nīgū, majāmiī'awū. Sietepagu sī'ose uru me'rā wee'quepagure ī'awū. ¹³Tepagu wa'teropu ni'cū masūrē ī'awū. Cū su'tiro yoarōjore sāñawī. Cū cutiropu uru me'rā wéeca dare du'tewī.

¹⁴Cū poari añurō butise poari niwū. Cū caperi pe'e pecame'e ūjūrī pō'rā weronojō asiwu. ¹⁵Cū du'pocārī cōme asipa'acju pecame'epu ūjūrō weronojō niwū. Cū ucūse peje maarī pu'eeja o'maburose weronojō busuwu. ¹⁶Cū diacjūcamocāpu sietē ñocōarē cuowī. Cū ūseropu ni'cā pji wiori pji'rē cuowī. Ti pji' púaperi osoyojaca pji niwū. Cū diapoa ūmucocjū mujipū ūputu asistero weronojō niwū.

¹⁷Cūrē ī'aucuagu, wērīgū weronojō cū du'pocārī tiro bu'rūque'acāti. Yū'u tojo wa'acā ī'agū, cū diacjūcamocā me'rā ñapeo, yū'ure niwī:

—Uiticā'ña. Yū'uta nimu'tāgū, nituogupu ni'i. ¹⁸Catinu'cūgū ni'i. Toduporopure wērīwū. Ni'cārōacārē catinu'cūcā'a. Yū'u masārē wērīdutimasī'i. Pecame'epu wa'adutimasī'i. Āpērā quē'rārē

“Pecame'epu wa'asome”, nīmasī'i. ¹⁹Mu'u ī'a'quere, ni'cārōacā nisere ojaya. Be'ropu mu'u ī'atje quē'rārē ojaya. ²⁰Apeyere masā toduporopu masīno'ña marī'quere weregati. Ā'rā sietē ñocōa a'tiro nisi'rīrā weema. Na yū'ure ējōpeose cururicjārā wiorā su'ori nīrā nima. Sietē sī'ose uru me'rā wee'quepagu quē'rā a'tiro nisi'rīrō wee'e. Te ticusepagu yū'ure ējōpeose cururicjārā nima, nisi'rīrō wee'e, niwī.

Éfesocjārārē oja'que ni'i

2 Jesucristo a'tiro niwī: “Éfesocjārā, yū'ure ējōpeori curuacjārā wiogu su'ori nigūrē a'tiro ni ojaya: ‘Yū'u sietē ñocōarē diacjūcamocāpu cuo'o. Tojo nicā sietē sī'ose uru me'rā wee'quepagu wa'teropu sija'a. ²Nipe'tise musā weesere yū'u masī'i. Musā da'rase, musā wācūtutuasere masī'i. Tojo nicā ña'arō weerārē musā ūatisere masī'i. Musā basu āpērā na nisētisere ī'amasī'i. Na “Jesucristo besecū'cārā ni'i”, nima. Tojo nimirā, nitima. Tojo weerā narē ī'arā, “Nisoorā nima”, ni'i. Musā na tojo weesere masī'i. ³Yé cjasere da'rārā, musā ūputu pi'etiwu. Musā te pi'etisere nu'cāwū.

⁴”Musā añurō weemicā, apeyenojō musārē werenemosī'rī'i. A'tiro ni'i. Musā ne waro ma'inu'cā'caro weronojō weewe'e. ⁵Tojo weerā musā ne waropu añurō wee'quere wācūna. Musā ña'arō wee'quere bujawetiya. Ne waropu niseti'quereta weeya tja. Musā ducayuticā, musā ya curuacjāgū sī'ocjure cō'agūti. ⁶Apeye musā weese pe'e añu ni'i. Nicolaíta wāmetiri curuacjārā weesetisere musā ne cārōacā ūawe'e. Yū'u quē'rā tere ne ūawe'e.

⁷”Espiritu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi cuorā cū ucūsere tū'oya. A'tiro ni'i. Yū'u pacu tiro añurō Paraíso wāmetiropu ni'cāgū yucūgu ni'i.

Añurō wee yu'rūwetirā ējōpeodu'utirā tigu ducare ba'a, catinu'cūrāsama', ni ojaya", niwī.

Esmirnacjārārē oja'que ni'i

⁸ Apaturi Jesucristo ninemowī tja:

“Esmirnacjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wioḡu su'ori nigū quē'rārē a'tiro ojaya: ‘Yu'uta nimu'tāgū, nituogupū ni'i. Yu'u wērī masā'cu ni'i. ⁹ Nipe'tise musā weesere masī'i. Musā pi'etise, pajasecuosere masī'i. Tojo pajasecuomirā, peje cuorā weronojō ni'i. Apeyere masī'i. Āpērā “Judío masā ni'i”, nima. Tojo nimirā, musārē ña'arō ucūma. Na judío masā waro nitima. Na wātī ya curuacjārā nima. ¹⁰ Musā pi'etiatjere uiticā'ña. Wātī ni'cārērā musā ējōpeosere du'udutigu bu'iri da'reri wi'ipū sājāacā weegusami. Musā yoaticā diez numūrīta pi'etirāsa'a. Tojo weemicā, téé wērīrāpū tojota ējōpeoyapaticā'ña. Yu'u tiropū musārē catinu'cūcā weeguti.

¹¹ ”Espíritu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi cuorā cū ucūsere tu'oya. A'tiro ni'i. Queoro wee yu'rūwetirā ējōpeodu'utirā pecame'epū wa'asome', ni ojaya", niwī.

Pérgamocjārārē oja'que ni'i

¹² Jesucristo ninemowī tja:

“Pérgamocjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wioḡu su'ori nigū quē'rārē a'tiro ojaya: ‘Yu'u púaperi osoyojaca pji wiori pjirē cuoḡu ni'i. ¹³ Yu'u musā nipe'tise weesere masīpe'ocā'a. Musā ya macā Pérgamo quē'rārē masī'i. Ti macāpū wātīa wioḡu dutiro cuosami. Topū nimirā, musā yu'ure sirutunu'cū'u. Yu'ure ējōpeodu'uwe'e. Sō'onícatero musā ya macā wātī nirōpūre a'tiro wa'acaro niwū. Antipas wāmetigu Ō'acū ye cjasere queoro werecu niwī. Āpērā cūrē musā wa'teropū nigūrē wējēcō'acārā niwā. Tita quē'rārē musā yu'ure ne ējōpeodu'utiwu.

¹⁴ ”Apeye musārē a'tiro werese cu'o'o. Duporopū ni'cū Balaā wāmetigu nicū niwī. Cū Balac wāmetigure a'tiro bu'ecu niwī: “Mu'u Israe curuacjārārē ña'arō weedutiya”, nicū niwī. “Narē musā ējōpeogure o'o'que di'ire ba'adutiya”, nicū niwī. Cū tojo nicā tu'ogū, Balac na wējē ñubuepeo'que di'ire Israe curuacjārārē ba'aduticu niwī. Tojo nicā na ña'arō a'metārābajaque'aticā weecu niwī. A'tocatero musā wa'tero ni'cārērā Balaā weeduti'quenojōrē sirutuma. ¹⁵ Apeye quē'rārē ni'cārērā yu'u yabisere a'tiro weema. Nicolaíta wāmetiri curuacjārā bu'esere sirutuma. Ne du'usi'rītima. ¹⁶ Tojo weerā nipe'tise musā ña'arō weesere bujawetiya. Musā ducayuticā, musā tiropū wa'aguti. Ya pji wiori pji useropū cuori pji me'rā musārē bu'iri da'reguti.

¹⁷ ”Espíritu Santu yu'ure ējōpeorārē ucūmi. O'meperi cuorā cū ucūsere tu'oya. Queoro wee yu'rūwetigu ējōpeodu'utigure maná wāmetise u'muse cjasere ecagusa'a. Tojo nicā cūrē ūtāpe butiri pere o'oguti. Ti pepū masīno'ña marīrī wāmerē ojano'rōsa'a. Ne ni'cū te wāmerē masīsime. Ti pere cuoḡu dia'cū masīgūsami', ni ojaya", niwī.

Tiatiracjārārē oja'que ni'i

¹⁸ Jesucristo ninemowī tja:

“Tiatiracjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wioḡu su'ori nigūrē a'tiro ojaya: ‘Yu'u Ō'acū macū caperire pecame'e ūjūrī pō'rā weronojō cuoḡu ni'i. Tojo nicā yu'u du'pocārī cōme asipa'acjū weronojō ni'i. ¹⁹ Nipe'tise musā weesere masīpe'ocā'a. Musā ma'ise, ējōpeose, a'merī weetamuse, wācūtutuasere masī'i. Ni'cārōacārē musā ne waro wee'caro nemorō añurō weerā wee'e. ²⁰ Tojo nimicā, apeye musārē weresi'rī'i. A'tiro ni'i.

Musā sō'oníco Jezabere cō'awe'e. Co "Ō'acū wereduti'quere wereturiago wee'e", nimimo. Tojo nimigō, yu'ure da'racō'terārē nisoosere bu'emo. Narē ña'arō wee, no'o ñaro a'metārābajaque'aticā weemo. Tojo nicā wa'icū di'ire, na yee'cure ējōpeose o'o'que di'ire ba'acā weemo. ²¹Ti n̄m̄w̄ū co ña'arō wee'quere bujaweti d̄cayudutimiwū. Ne d̄cayusi'r̄itimo. Co ña'arō a'metārāsere du'usi'r̄itimo. ²²Tojo weegu co ña'arō weesere du'uticā i'agū, core duticā weeguti. Co me'rā ña'arō wee a'metārārārē w̄p̄utu pi'eticā weeguti. ²³Co pō'rārē w̄r̄icā weeguti. Tojo weecā, nipe'tirā Jesucristore ējōpeose cururicjārā a'tiro nirāsama: "Cū masā t̄'oña'sere masīmi", nirāsama. "Na po'peapu wāc̄isere, ūsā quē'rārē masīpe'ocā'mi", nirāsama. "Marī nisetisere queoro wapeyegusami", nirāsama. ²⁴Āpērā musā Tiatirapu nirā Jezabel bu'esere sirututirā, wāt̄ia wioḡu ye cjase ya'yiosere masitirānojō pe'ere a'tiro nigūti: "Musārē apeye dutinemosome. ²⁵A'te dia'cūrē weeya. Musā queoro weesetisere ne du'uticā'ña. Téé yu'ū a'tiri curapu weenu'cūcā'ña." ²⁶Queoro yu'ū ñaranojō wee yu'r̄w̄w̄eti ējōpeodu'tutirā, tojota weeyapaticā'ña. Tojo weerārē wiorā wa'acā weeguti. ²⁷Yu'ū pacu yu'ure nipe'tise macāricjārā wioḡu sōrōwī. Yu'ū quē'rā narē mejārōta sōrōgūti. Yarā a'tiro weerāsama. Ña'arārē tutuaro me'rā dutirāsama. Cōmegū me'rā bapari di'i me'rā yee'queparure paamutōrō weronojō narē weerāsama. ²⁸Apeye quē'rārē yu'ū ñaro weenu'cūgūrē a'tiro weeguti. Narē s̄u'ori nigū weronojō nigūsami. N̄cōdawū bo'reque'ari cura m̄j̄atigū weronojō nigūsami. ²⁹Esp̄ritu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi c̄uorā cū ucūsere t̄u'oya', ni ojaya", niwī.

Sardi wāmetiri macāc̄jārārē oja'que ni'i

3 Jesucristo ninemowī tja: "Sardicjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wioḡu s̄u'ori nigūrē a'tiro ojaya: 'Yu'ū siete Ō'acūrē wereco'terā bajutirārē c̄u'o'o. Na Esp̄ritu Santure nipe'tise tutuase c̄uḡu nimi, nisi'r̄irā weema. Tojo nicā ticurāta tja ñocōarē c̄u'o'o. Nipe'tise musā weesere masīpe'ocā'a. Musā "Ō'acū yere añurō weema" nino'rā ni'i. Tojo nimirā, w̄r̄i'cārā weronojō ni'i. Cū yere ne weewe'e. ²T̄u'omasīña. Musā añurō weese pe'tiro wee'e. Du'saseacārē añurō weeya. Musā weesere a'tiro i'a'a. Ō'acū i'orōp̄ure musā queoro weewe'e. ³Musārē bu'e'quere wācūña. Tereta sirutuya. Musā queoro weetisere bujawetiya. Tojo weeticā, yu'ū yajari masū weronojō weeguti. Wācūña marirō musā tiropu bu'iri da'regu wa'aguti.

⁴"Tojo nimicā, ti macā Sardi musā wa'teropure pejetiracā añurō weerā nima. Na ña'arō weesere i'acūu sirututima. Su'ti ū'ir̄itirā weronojō nitima. Añurō wee'cārā niyurā, yu'ū me'rā nirāsama. Su'ti butise s̄āñārā weronojō bu'iri marirā nirāsama. ⁵Āpērā quē'rā añurō wee yu'r̄w̄w̄etirā ējōpeodu'tutirānojō su'ti añurō butise s̄āano'rāsama. Catinu'cūse c̄uorā na wāmerē ojaō'oca p̄ur̄ip̄u c̄uorā na wāmerē ne coeno'some. Coeno'rōnojō o'orā, yu'ū pacu i'orōp̄ure yu'ū "Narē masī'i", nigūti. Mejārōta cūrē wereco'terā i'orōp̄u quē'rārē nigūti. ⁶Esp̄ritu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi c̄uorā cū ucūsere t̄u'oya', ni ojaya", niwī.

Filadelfiacjārārē oja'que ni'i

⁷ Jesucristo ninemowī tja:

“Filadelfiacjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wiogu su'ori nigūrē a'tiro ojaya: ‘Yu'u ña'ase moogū, diacjū nigū ni'i. Yu'u dūporocjū wiogu Davi ya sawire cu'o. Yu'u ni'cūta masā Ō'acū tiropu wa'acā weemasī'i. Āpērā wa'aticā quē'rārē weemasī'i. Yu'u pāocā, ne apī bi'amasītimi. Bi'acā quē'rārē, ne apī pāomasītimi. Musārē a'tiro weregūti. ⁸Nipe'tise musā weesere masīpe'ocā'a. Yu'u musārē peje yé cjasere wereatjere cūuwū. Tere weemasī'i. Ne ni'cū tere cā'mota'amasītimi. Musā tutuatirā ni'i. Tutuatimirā, yé bu'esere añurō yu'ti'i. Yé cjasere āpērārē ucūrā, “Cūrē masī'i”, ni'i. ⁹Āpērā a'tiro nisama: “Judío masā ni'i”, nisama. Tojo nimirā, judío masā waro nitima. Nisoori masā wātīa wiogu ya curuacjārā nima. A'tiro weeguti narē. Narē musā dūporo ejaque'acā weeguti. Yu'u tojo weecā, yu'u musārē ma'isere masīrāsama. ¹⁰Musārē mejēcā wa'acā wācūtutuaduti'quere queoro weewu. Tojo weegu nipe'tirā a'ti turicjārā pi'etiri cura musārē co'teguti. Nipe'tirā a'ti turicjārārē ¿de'ro ējōpeomitina? nīgū, narē pi'eticā weeguti.

¹¹”Maata a'tiguti tja. Musā queoro weesetisere ne du'uticā'ña. Musā queoro weetirā, Ō'acū musārē o'oboca be'to, cū “O'ogūti” nī'quere bajuriobosa'a. Āpērārē o'obosami. Tojo weerā queoro weenu'cūcā'ña. ¹²Añurō wee yu'rūweti ējōpeodu'tirārē yu'u pacu pu'to cūgūti. Na cū ya wi'i cjase botari weronojō cū pu'to ninu'cūrāsama. Yu'u pacu wāmerē napure ojaguti. Cū ya macā wāme quē'rārē ojaguti. Cū ya macā, ape ma'ma macā Jerusalé wāmeti'i. Ti macā u'muse cja macā ni'i. A'ti nucūcāpu dijatiroso'a. Yu'u quē'rā narē yu'u wāme, ma'ma ape wāme ojaguti. ¹³Espíritu Santu Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi cuorā cū ucūsere tu'oya', ni ojaya”, niwī.

Laodiceacjārārē oja'que ni'i

¹⁴Jesucristo ninemowī tja:

“Laodiceacjārā, yu'ure ējōpeori curuacjārā wiogu su'ori nigū quē'rārē a'tiro ojaya: ‘Yu'u diacjū ucūgū ni'i. Ō'acū ye qetire queoro werenu'cūgū ni'i. Ō'acū yu'u me'rā nipe'tisere weecu niwī. ¹⁵Nipe'tise musā weesere masīpe'ocā'a. Yarā nimirāta, bu'iacā waro ējōpeo'o. Musā ējōpeorā waro nicā, añubopā. Yu'ure ējōpeoticā, ña'a nibosa'a. Yu'ure bu'iacā ējōpeocāma, totā ña'ayurua'a. ¹⁶Musā tojo weesere yabiyurua'a. ¹⁷Musā a'tiro ucū'u: “Peje cu'o. Nipe'tise añurō wa'a'a. Ne du'sawe'e”, ni'i. Musā ne tu'omasīwe'e. Pajasecuorā waro weronojō caperi bajuno'tirā, su'ti marīrā weronojō ni'i. ¹⁸Tojo weegu musārē nīgūti. Musā uru pecame'epu ūjūa apo'que yu'u cuosere ñe'eña. Pi'etimirā yu'ure ējōpeorā, uru cuorā weronojō ni'i. Tere cuorā, musā peje cuorā nirāsa'a. Apeye quē'rārē su'ti butise yu'u cuosere sāñaña. Musā tere sāñacā, bopoyase pe'tia wa'arosa'a. Yu'ruono'cārā nirāsa'a. Tojo nicā caperi piose yu'u cuosere ñe'eña. Musā te pióca be'ro añurō i'arāsa'a tja. Yé cjasere añurō masīrāsa'a. ¹⁹Yu'u ma'irā nipe'tirārē tu'tibocure'e. Na ña'arō weesere du'udutigū tojo wee'e. Tojo weerā yé cjasere uputu weesi'rīña. Musā ña'arō wee'quere bujaweti ducayuya.

²⁰”Tu'oya. Yu'u sājāasī'rīgū, ni'cū sope pu'to pisunu'cūgū weronojō ni'i. No'o yu'ure tu'ogu, cū me'rā nidutigū pāosōrōgūnojōrē a'tiro weeguti. Cū me'rā su'ori e'cati, ninu'cūgūti. Cū quē'rā yu'u me'rā mejārōta weegusami.

²¹”Añurō wee yu'rūweti ējōpeodu'tirārē yu'u me'rā wiogu dujiri cūmurōpu dūpoguti. Yu'umaricā, añurō wee yu'rūweti'cu yu'u pacu me'rā wiogu dujiri cūmurōpu ni'i. Tojota yu'u quē'rā narē mejārōta weeguti. ²²Espíritu Santu

Jesucristore ējōpeorārē ucūmi. O'meperi cuorā cū ucūserē tu'oya', ni ojava", niwī.

**U'musepu na Ō'acūrē
ējōpeosere i'a'que ni'i**

4 Be'ro yu'u Juā u'musepu i'amorōwū. Topu ni'cā sope susucā i'awū. Sō'onícatero coroneta putipju puti'caro weronojō busu'cuta tja ucūwī. A'tiro niwī yu'ure:

—A'topu mujātia. Be'ro wa'atjere mu'urē i'ogūtigu wee'e, niwī.

²Cū tojo nica be'roacā maata Espiritu Santu tutuaro me'rā yu'ure u'musepūre miawī. Topu wiogu dujiri cūmurōrē i'awū. Ti cūmurōpu dujigūre i'awū.

³Cū ūtāpe pūrō asipa'ari pe weronojō bajugu niwī. Jasper o cornalina ūtā sō'acja wa'teri pe weronojō asipa'awī. Ti cūmurō sumutore ni'cā da bu'eda nimajāmisutuawu. Pūrō ya'sari da esmeralda wāmetiri pe weronojō asipa'awu. ⁴Wiogu dujiri cūmurō tiropu veinticuatro wiorā dujise cūmurī niwū. Te dujise cūmurīpūre ticurāta tja wiorā bucurā dujiwā. Na su'ti butisere sānawā. Nānucū na dūpopapūre uru me'rā wee'que be'torire pesawā. ⁵Ō'acū wiogu dujiri cūmurōpūre bupo ya'baro weronojō bajuwu. Tojo nicā bupo paaro weronojō pūrō busuwu. Ti cūmurō tiro siete si'ose tuturi nu'cūwū. Te tuturinucūta tja Ō'acūrē wereco'terā bajutirā nima. Nāta Espiritu Santure tutuase cuogu nimi, nisi'rīrā weema. ⁶Ap-eye quē'rā ti cūmurō tiro dia pajiri maa weronojō bajuro acostiro niwū.

Ti cūmurō sumutopu āpērā ba'paritirā catirā weronojō bajurā nu'cūwā. Nipe'tiro na diapoapu, na sē'emapūre caperi cuobi'awā. ⁷Nimū'tāgū yai pajigu sō'agū weronojō bajuwī. Cū be'rocjū wecu weronojō bajugu niwī. Cū be'rocjū masū weronojō diapoatigu niwī. Cū be'rocjū á pacu wūwā'cāgū weronojō bajugu niwī. ⁸Nipe'tirā

nānucū seis wūuse cuowā. Na wūuse bu'i, na wūuse docapu caperi weronojō bajuse peje cuowā. Na ūmūcore, nāmīrē a'tiro busūnu'cūwā:

Ō'acū marī wiogu aūbutiagu, nā'ase moogū nimi.

Tutuayu'rūgu nimi.

Cūta nimi ne waroputa ni'cu.

A'tiro nicā quē'rārē ninu'cūcā'mi.

Be'ropu quē'rārē apaturi a'tigusami, niwā.

⁹Wiogu dujiri cūmurōpu dujigu, catinu'cūgūrē na ba'paritirā añurō ucū, e'catise o'owā. ¹⁰Na tojo weesetirinucū sō'onícārā veinticuatro wiorā bucurā cū dūporo ejaque'amujāwā. Cū catinu'cūgūrē űubuepeowā. Cū dū'pocārī tiropu na ye uru me'rā wee'que be'torire cūwā. Tojo nicā na veinticuatro wiorā bucurā a'tiro niwā:

¹¹Ō'acū ūsā wiogu, mu'u aūbutiagu ni'i.

Mu'urē añurō ucūrōua'a.

Mu'u nipe'tirā yu'rūoro añuyu'rūgu, tutuayu'rūnu'cāgū ni'i.

Mu'u nipe'tisere wee'cu ni'i.

Mu'u uaro me'rā nipe'tise ni'i.

Te mu'u uaro me'rāta nipe'tise weeno'caro niwū, niwā.

**Oveja wī'magū papera
tūrūrē pāamasise ni'i**

5 Ō'acū u'muse wiogu dujiri cūmurōpu dujiwī. Cū ni'cā papera tūrūrē diacjūcamocāpu cuowī. Ti tūrū pūaperi o'āca tūrū niwū. Sietetiri pi'rabi'aca tūrū niwū. ²Wiogu dujiri cūmurō pu'to ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu tutuagūre i'awū. Cū tutuaro me'rā a'tiro sērītiñā'wī:

—¿Noanojō a'ti tūrūrē pāomasīacjū añugū niti?

³Ne ni'cū u'musepu nigū, a'ti nucūcāpu nigū, tojo nicā a'ti turi docapu nigū ti tūrūrē pāamasītiwī. Tojo nicā ne cā'rō ti tūrūrē pāa bu'eacjūre

ĩ'ano'ña marĩwũ. ⁴Yũ'u Juã ne ni'cũ ti tũrũrẽ pãamasĩticã, te oja'quere bu'emasĩticã ĩ'agũ, pũrõ utiwũ. ⁵Yũ'u utiri cura ni'cũ wioġu bucu yũ'are niwĩ:

—Tocã'rõta utiya. Dũporocjũ wioġu Davi pãrãmi nituriagũ añurõ wee yũ'rũwetitojawĩ. Cũ Judã ya curuacjũ yai sõ'agũ tutuamũ weronojõ wioġu nimi. Cũ a'ti tũrũrẽ pãamasĩmi. Te pi'rabi'a'que quẽ'rãrẽ pãamasĩmi.

⁶Cũ tojo nĩca be'ro yũ'u Cristo masãmũjãa'cũre ĩ'awũ. Cũ oveja wĩ'magũ wẽjẽno'cu weronojõ bajuwĩ. Cũ wioġu dujiri cũmurõ pu'to catigu nu'cũwĩ. Sõ'onĩcãrã ba'paritirã catirã weronojõ bajurã, tojo nicã wiorã bucurã wa'teropũ nu'cũwĩ. Cũ siete capesa'ri cuoġu niwĩ. Ticũseta tja caperi quẽ'rãrẽ cuowĩ. Cũ capesa'ri tutuase cuoġu nimi, nisĩ'rĩrõ wee'e. Cũ caperi pe'e a'tiro nisĩ'rĩrõ wee'e. Cũ Espĩritu Santure cuomi. Tojo weegu nipe'tisere, nipe'tiropũ nisere masĩpe'ocã'mi, nirõ wee'e. ⁷Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugu wioġu dujiri cũmurõ pu'topũ wa'awĩ. Topũ wioġu diacjũcamocãpũ cuõca tũrũrẽ miwĩ. ⁸Cũ tojo weecã ĩ'arã, na ba'paritirã catirã weronojõ bajurã, tojo nicã veinticuatro wiorã bucurã cũ du'pocãpũ ejaque'awã. Nãnu'cũ buapũtẽse pacare cuowã. Nãnu'cũ uru me'rã wee'que pari baparire cuowã. Te pari u'mutise ãjũamorõsere poosetise pari niwũ. Te u'mutise Õ'acũrẽ ãjõpeorã na sãrĩse ni'i, nisĩ'rĩrõ wee'e. ⁹Na Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugũre apeye ma'ma basasere basapeowã. A'tiro niwã:

Mũ'u añugũ ni'i.

Mũ'u a'ti tũrũrẽ miimasĩ'i.

A'te pi'rabi'a'quere pãamasĩ'i.

A'tiro ni'i.

Mũ'u wẽjẽno'cu niwũ.

Mũ'u wẽrĩse me'rã, mũ'u dí me'rã nipe'tirã masã Õ'acũ yarã niato nĩġũ wipayecu niwũ.

Nipe'tise cururicjãrãrẽ, mejẽcã ucũrãrẽ, nipe'tiropũ nirãrẽ Õ'acũ yarã wa'acã weecu niwũ.

Tojo weegu mũ'u a'ti tũrũrẽ miimasĩ'i.

¹⁰Õ'acũ yarãrẽ wiorã sãjãcã weecu niwũ.

Tojo nicã Õ'acũ yere da'rari masã sõrõcu niwũ.

Nipe'tirocãrãrẽ dutirãsama, ni basawã.

¹¹Be'ro yũ'u u'musepu nirã Õ'acũrẽ wereco'terã pãjãrãrẽ ĩ'awũ. Na ucũsere tu'owũ. Na pãjãrã a'tiro weewã. Wioġu dujiri cũmurõ sumuto, tojo nicã ba'paritirã catirã weronojõ bajurã, ãpẽrã wiorã bucurã sumuto nu'cũmajãmisũtuawã. Pãjãrã waro niyũ'rũoquejocã'wã. ¹²Tu'tuaro me'rã a'tiro niwã:

Oveja wĩ'magũ na wẽjẽno'cu añugũ waro nimi.

Tojo weegu nipe'tirãrẽ dutimasĩmi.

Nipe'tisere cuomasĩmi.

Nipe'tisere masĩpe'omi.

Tutuagũ nimi.

Nipe'tirã “Añuyũ'ruami” nino'gũ nimi.

Cũ Õ'acũ asistesere cuoġu nimi.

Nipe'tirã cũrẽ ñubuepeoma, ni basawã.

¹³Be'ro ãpẽrã ucũse quẽ'rãrẽ tu'owũ. Na a'ticũrã niwã: Nipe'tirã Õ'acũ wee'cãrã u'musepu nirã, a'ti di'tapu nirã, di'ta po'peapu nirã niwã. Tojo nicã dia pajiri maapu nirã niwã. Na a'tiro basapeowã:

Wioġu dujiri cũmurõpũ dujigũre nipe'tirã ñubuepeoato.

Nipe'tirã cũrẽ “Añuyũ'ruami”, niato.

“Asistesere, tutuase cuoġu nimi”, niato.

Tojo nicã Õ'acũ macũ oveja wĩ'magũ weronojõ bajugu quẽ'rãrẽ tojota ñubuepeonu'cũcã'to, niwã.

¹⁴Na tojo nicã tu'orã, sõ'onĩcãrã ba'paritirã catirã weronojõ bajurã “Tojota wa'ato”, niwã. ãpẽrã veinticua-

tro wiorā bucurā ejaque'a, cūrē catin-
u'cūgūrē nūbuepeowā.

**Oveja wī'magū papera
tūrūrē pāawā'cā'que ni'i**

6 Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū
weronojō bajugu ti tūrū pi'rabi'a'-
quere pāacā ī'awū. Cū pi'rabi'amū'tā'-
caro pāaca be'ro ni'cū sō'onícārā ba'par-
itirā catise cuorā nimū'tāgū yai pajigu
sō'agū weronojō bajugu ucisere tu'owu.
Cū ucūse buro paase weronojō busuwu.
A'tiro niwī:

—A'tia, niwī.

² Cū tojo nīca be'ro ni'cū cabayu
butigure ī'awū. Cū bu'ipu pesagu ni'cā
buacatjērē cuowī. Āpērā cūrē ni'cā
be'to dupoapu pesari be'tore peowā. Cū
a'mewējē wapata'a'cu apaturi a'mewējē
wapata'aguti weewī tja.

³ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū
weronojō bajugu apero pi'rabi'a'carore
pāawī tja. Cū pāacā, apī catise cuogu
wecu weronojō bajugu nimū'tāgū
be'rocjū ucūwī tja:

—A'tia, niwī.

⁴ Be'ro apī cabayu sō'agū wijawī.
Cū bu'i pesagure a'ti turipu nirārē
a'mewējēdutigu o'ówī.

—A'mequēse marīrō niticā'to, niwī.
Masārē a'mewējēcā weewī. Cūrē pajiri
pjijore o'owī.

⁵ Be'ro tja Ō'acū macū oveja wī'magū
weronojō bajugu apero pi'rabi'a'carore
pāawī. Cū tojo weecā, apī catise cuogu
masū weronojō diapoatigu ucūwī:

—A'tia, niwī.

Be'ro apī cabayu nīgūrē ī'awū. Cū
bu'ipu pesagu ni'cārō nūcūse queorore
cuowī. ⁶ Catise cuorā weronojō bajurā
wa'teropure ni'cū ucūcā tu'owu. A'tiro
niwī:

—Ba'ase a'tiro wapatirosa'a. Ni'cā
kilo trigo peri ni'cā nūmu da'rawa-
pata'ase weronojō wapatirosa'a. I'tia
kilo cebada peri ni'cā nūmu da'rawap-

ata'ase weronojō wapatirosa'a. U'se pir-
itari ba'ase, tojo nicā u'seducaco vino
pe'ticā weeticā'to, niwī.

⁷ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū
weronojō bajugu apero pi'rabi'a'carore
pāawī. Cū pāacā, apī catise cuogu á pacu
wuwā'cāgū weronojō bajugu ucūcā
tu'owu:

—A'tia, niwī.

⁸ Be'ro apī cabayure ī'awū. Cū
butiwijigu niwī. Cū bu'i pesagu Wērise
wāmetiwī. Cū be'ro apī wērī'cārā
na nirōcjūpu sirutuwā'cātiwī. Oveja
wī'magū a'ti turicjārārē cārōacā
deco me'rā dūjaro wējēdutigu o'ówī.
A'mewējēse me'rā, ujaboase me'rā,
dūtītise me'rā boadutigu o'ówī. Tojo
nicā wa'icūrā, yaiwa me'rā masārē
wējēdutigu o'ówī.

⁹ Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū
weronojō bajugu apero pi'rabi'a'carore
pāawī tja. Cū pāacā, na Ō'acūrē wa'icūrā
ūjūamorō nūbuepeowuarore ī'awū. To
docapu Ō'acūrē ējōpeorā wējēno'cārā
ejeripō'rārī niwū. Na cūrē ējōpeose
bu'iri, tojo nicā Jesucristo ye quetire
werese bu'iri wējēno'cārā niwā. ¹⁰ Na tu-
tuario me'rā ucūwā. A'tiro niwā:

—Wiogu, añubutiagu, mu'u ña'ase
moogū ni'i. Mu'u “Weeguti” nī'quere
queoro we'e. ¿De'ro nicā mu'u
nucūcācjārā ūsārē wējē'cārārē bu'iri
da'rea'megūsari?

¹¹ Be'ro narē su'ti butisere o'owī.
A'tiro niwī:

—Soonīña yujupu. Āpērā musā
acawerērā Jesucristo yere wererā
musā weronojō wējēno'rāsama. Musā
soorāsa'a. Téé “Ticūrārē wējērāsama”
nī'que wa'acāpu soorāsa'a, niwī.

¹² Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū
weronojō bajugu apero pi'rabi'a'carore
pāawī tja. Cū pāacā, di'ta pūrō
narāsāwū. Mujjipū umucocjū na'itī'a
wa'awī. Wērī'cārārē bujawetirā
su'ti ñise sānarō weronojō wa'awī.

Mujipū ñamicjū dí weronojō pūrō sō'awī. ¹³Ñocōa quē'rā ɯ'muarōpɯ nī'cārā nucūcāpɯ burudijawā. Na yucuduca wī'mase weronojō wa'awā. Yucuducamaricā wī'rō pūrō wa'acā, burudija'a. Tojo weronojō wa'awā. ¹⁴Ɖ'muse marī paperare tūrērō weronojō bajudutia wa'awɯ. Nipe'tise ɯrūpagɯ, opaŋopa apesepɯ wa'awɯ. ¹⁵A'ti ɯmucocjārā wiorā ūtā tutiripɯ du'tiwā. Tojo nicā ɯrūpagɯ cjase ūtāpaga pacase docapɯ du'tiwā. Āpērā quē'rā peje cuorā, surara wiorā, tutuarā, da'raco'terā, da'raco'tetirā du'tiwā. ¹⁶Na ɯrūgūrē, ūtāpagare niwā:

—Ūsā bu'ī burupejaya. Wiogu dujiri cūmurōpɯ dujigɯ ūsārē bu'iri da'regu weemi. Ūsārē cā'mota'aya. Oveja wī'magū quē'rā ūsārē ɯputɯ bu'iri da'regu weemi. Cā'mota'aya. ¹⁷Masārē bu'iri da'reatji nɯmɯ nitoja'a. ¿Noa pōtēo-bosari tere? ni caricūwā.

Israe ye cururicjārārē Ō'acū wāmerē ñaacū'que ni'ī

7 Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu te pi'rabi'a'quere pāacā ī'āca be'ro apeye ī'awū. Ba'paritirā Ō'acūrē wereco'terā a'ti nucūcāpɯre ba'paritise sumutoripɯ nu'cūcā ī'awū. Nánucū wī'rō na tiro ejasere cā'mota'awā. Tojo weero wī'rō di'tapɯre, dia pajiri maapɯre, yucupagɯ bu'ipɯre wēeotiɯ. ²Apī Ō'acūrē wereco'tegu quē'rārē ī'awū. Cū mujipū mujātiro pe'e a'tiwī. Cū Ō'acū catinu'cūgū wāme ñaacūrōrē cuowī. Ā'rā ba'paritirā di'tare, dia pajiri maarē dojorēdutinocārā niwā. Cū narē caricūwī:

³—Di'ta, maarē, yucupagure dojorētica'ña yujupɯ. Marī wiogure da'raco'terārē na diapoapɯ cū wāmerē ñaacūuca be'ropɯ dojorēña, niwī.

⁴Ciento cuarenta y cuatro mil masā Israe pārāmerā nituriase cururicjārā

na diapoapɯ ñaacūuno'wā. ⁵Judá ya curuacjārā doce mil ojañaacūuno'wā. Rubén ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Gad ya curuacjārā quē'rā doce mil ñaacūuno'wā. ⁶Āpērā Aser ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Neftalí ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Manasés ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. ⁷Tojo nicā Simeó ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Leví ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Isacar ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. ⁸Zabuló ya curuacjārā quē'rā doce mil ñaacūuno'wā. José ya curuacjārā doce mil ñaacūuno'wā. Benjamí ya curuacjārā quē'rā ticurāta doce mil ñaacūuno'wā. Nipe'tirā na ye diapoaripɯre ñaacūuno'cārā dia'cū niwā.

Su'ti butise sānarā pājārā Ō'acū pōtēorō nu'cūse queti ni'ī

⁹Israe ye cururicjārārē ñaacūuno'ca be'ro a'tiro ī'awū. Pājārā masā nipe'tise cururicjārā, mejēcā ucūrā, nipe'tirocjarāpɯre ī'awū. Na wiogu dujiri cūmurō pōtēorō, tojo nicā Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu pōtēorō nu'cūwā. Pājārā waro niwā. Ne ba'paqueota basiotiwā. Na su'ti butisere sāña, pūrī opa querire cuowā. ¹⁰Na caricūwā:

Ō'acū marī wiogu marirē yu'ruogu nimi. Cū wiogu dujiri cūmurōpɯ dujimi.

Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu quē'rā marirē yu'ruogu nimi, ni caricūwā.

¹¹Nipe'tirā Ō'acūrē wereco'terā wiogu dujiri cūmurō sumutopɯ nu'cūmajāmisutuawā. Tojo nicā sō'onícārā wiorā bucurārē, āpērā catise cuorā weronojō bajurārē majāmisutuawā. Na Ō'acūrē wereco'terā wiogu dujiri cūmurō tiro ejaque'a, Ō'acūrē ñubuepeorā na

diapoarire paamu'rrique'awā. ¹² A'tiro niwā:

A'tiro wa'ato marī wioḡure.

Nipe'tirā n̄ubuepeoato.

“Asistegu, masīpe'ogu nimi”, niato.

Cūrē ējōpeoato.

Nipe'tirā “Añuyu'ruami”, niato.

Nipe'tirārē dutimi.

“Tutuayuruḡu nimi”, niato.

A'te tojota ninu'cūato.

Tojota niato, ni ējōpeowā.

¹³ Ni'cū wioḡu bucu yu'ure sērītiña'wī:

—Ā'rā su'ti butise sānarā ḡno'ocjārā niti? ḡNo'opu a'tiari? niwī. ¹⁴ Yu'u cūrē yu'tiwu:

—Wioḡu, mu'u masīsa'a.

Cū pe'e yu'ure niwī:

—Ā'rā nucūcācjārā pūrō pi'eticaterore na quē'rā pi'eti'cārā nima. Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu wērīse me'rā na ejeripō'rārīpu n̄a'ase moorā tojacārā niwā. ¹⁵ Tojo weerā na Ō'acū dujiri cūmurō tiro ninu'cūcā'ma. Cū ya wī'ipure amucorinucū, n̄amirīnucū cū haro weema. Wioḡu dujiri cūmurōpu dujigu na me'rā nimi. Narē co'temi. ¹⁶ Na ujaboā, acowuonemosome. Narē mujīpū amucocjū ūjūanemosome. Asise n̄aisere tu'oña'nemosome. ¹⁷ Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu wioḡu dujiri cūmurō pu'topu nigū ovejare co'tegu weronojō narē co'tegusami. Aco wijari pepu miagūsami. Tere sī'rīrā, catinu'cūrāsama. Ō'acū nipe'tirā na ya'coco wijarārē tuucoegusami.

**Papera tūrūrē na pi'rabi'atuo'que
queti, tojo nicā uru me'rā weecaga
ūjūamorōpeocja queti ni'i**

8 Be'ro Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu na pi'rabi'atuo'carore pāawī. Cū pāacā, nipe'tiro u'musepu di'tamarīa wa'awu. Ni'cā hora deco tojo wa'awu. ² Be'ro siete Ō'acūrē wereco'terā cū pu'to nu'cūrārē

ī'awū. Narē nánucū putise coronetare o'owī. ³ Be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegu a'tiwī. Cū u'mutise ūjūamorōcja uru me'rā weecagare cuowī. Cū Ō'acūrē wa'icūrā ūjūamorō n̄ubuepeowaro pu'topu ejanu'cāwī. Peje u'mutise cūrē ūjūamorōpeoatjere o'owā. Nipe'tirā Ō'acū yarā cūrē sērī'que me'rā morēsu'umjāawū. ⁴ Cū ūjūamorōse u'mutise o'me Ō'acū tiropu mujāawū. Ō'acū yarā cūrē sērī'que me'rā morēsu'umjāawū. ⁵ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegu u'mutise ūjūamorōwuaropu cjase pecame'e ūjūamoa'quere u'mutise ūjūamorōcjaru órésāawī. Be'ro tiga cjasere a'ti nucūcāpure po'odijowī. Cū tojo wéeca be'ro bupo paacā, uputu bususere tu'owu. Bupo ya'bacā ī'awū. Tojo nicā di'ta narāsāwū.

**Ō'acūrē wereco'terā
coroneta putiatje ni'i**

⁶ Be'ro siete Ō'acūrē wereco'terā na coroneta putisere apoyuwā.

⁷ Nimu'tāgū putiwī. Cū putīca be'ro yusuase peri a'ti nucūcāpure burudijawu. Tojo nicā pecame'e dí me'rā morē'que burudijawu. Tojo wa'acā, di'ta cārō decobocure ūjūwū. Yucuspagu quē'rā mejārōta decobocureputa ūjūwū. Nipe'tise tā ūjūpe'tia wa'awu.

⁸ Cū be'rocjū putiwī. Cū putīca be'ro ni'cāgū ūrūgū ūjūcju dia pajiri maajopu doqueñono'wū. Ti maa decobocure dí maa wa'awu. ⁹ Dia pajiri maacjārā decobocure wērīwā. Yucusupawu quē'rā ti maapu nise decobocure mirī ūjūacō'ano'wū.

¹⁰ Be'ro, puarā be'rocjū putiwī. Cū putīca be'ro n̄ocōawū pajigu u'muarōcju burudijawī. Burudijagu, sī'orī tutur-ojo weronojō ūjūdjawī. Cū diapure,

o'majã maarĩacãpũre decobocure do-quebi'peque'awĩ. ¹¹ Ñocõawũ “Sũ'egũ” wãmetiwĩ. Aco a'ti nucũcã cjase cũ doqueque'a'caro ejatuario aco sũ'ese wa'awũ. Te acore sĩ'rĩrã, pãjãrã masã wẽriwã.

¹² I'tiarã be'rocjũ putiwĩ tja. Cũ puticã, mujĩpũ ñmũcocjũ decobocure dojowĩ. Ñmũcore decobocure bo'reyutiwĩ. Ñamicjũ tojota wa'awĩ. Ñocõa quẽ'rã pãjãrã decobocure dojowã. Na decobocure ñamipũre ne bo'reyutiwã.

¹³ Be'ro i'awũ tja. Ni'cũ á pacu a'ti ñmũco decopũ wũncã i'awũ. Tutuario me'rã a'tiro niwĩ:

— Ñpẽrã i'tiarã Ñ'acũrẽ wereco'terã puticã, ña'abutiario wa'arosa'a a'ti nucũcãcjãrãrẽ, niwĩ.

9 Ba'paritirã be'rocjũ putiwĩ. Cũ puticã, ni'cũ ñocõawũ nucũcãpũ bũrũdija'cũre i'awũ. Cũrẽ ni'cã sawi o'owã. Cope nibajudutidijari pe cja sawi niwũ. ² Be'ro cũ ti pere pãowĩ. Pãoca be'ro o'me pajiro wijawũ. Ti pe cjase o'me mujĩpũrẽ tuubi'acã'wũ. Na'itĩ'a wa'awũ. ³ Te o'me me'rã pãjãrã mu'mũriwi'ia wũwijaawã. Nipe'tiropũ wũuse'sa wa'awã. Na mu'mũriwi'ia a'ti nucũcãcjãrã cutipa weronojõ toawã. Na sipapũre cutipa weronojõ toacja cuowã. ⁴ Narẽ tãre, otesere, yucupagũre dojorẽdutigu mejẽta weewĩ. Masã na diapoapũ Ñ'acũ wãme ñaacũuno'ña marĩrã dia'cũrẽ toadutiwĩ. ⁵ Narẽ toawẽjẽdutitiwĩ. Ni'cãmocuse mujĩpũri narẽ pũricã weedutiwĩ. Na toase cutipa weronojõ pũriwũ. ⁶ Tojo wa'ari curare masã ñputũ wẽri'sĩ'rĩmiwã. Na wẽri'sĩ'rĩmicã, basiotiwũ.

⁷ Mu'mũriwi'ia cabayua a'mewẽjẽse dũporo apoyu'cãrã weronojõ bajuwã. Na dũpopapũ uru me'rã wee'que be'tori weronojõ bajusere pesawã. Na diapoa masũ diapoa weronojõ bajuwũ. ⁸ Na poaire numia weronojõ poanũ'motiwã.

Na upicari yai upicari weronojõ bajuwũ. ⁹ Na upũre cã'mota'arã, cõmesu'ti weronojõ bajusere cuowã. Na wũncã, ñputũ busuwũ. Masã a'mewẽjẽrã wa'arãtirã, cabayua wejese pawũ wa'aro weronojõ busuwũ. ¹⁰ Na sipapũ toase cuose me'rã ni'cãmocuse mujĩpũri masãrẽ toawã. ¹¹ Mu'mũriwi'ia wioqu nibajudutidijari pejo wioqu nimi. Cũta ti pere sawipãawĩ. Cũ wãme hebreo ye me'rã Abadón wãmetimi. Griego ye me'rã Apolión wãmetiwĩ. Dojorẽri masũ nimi, nisi'rĩrõ wee'e.

¹² Nimũ'tãse ña'ase pe'ti'i. Pũaro dũ'sa'a.

¹³ Ni'cãmocũrã be'rocjũ putiwĩ. Cũ puticã, ni'cũ ucũcã tũ'owũ. Ñ'acũ nirõpũ Ñ'acũrẽ ñ'mũtise ñjũamorõ ñbuepe-owũaro uru me'rã wee'caro niwũ. To bu'ipũ ba'paritise capesa'ri niwũ. Te wa'teropũ Ñ'acũ ucũcã tũ'owũ. ¹⁴ Cũ coroneta putigure a'tiro niwĩ:

— Ba'paritirã Ñ'acũrẽ wereco'terã dũ'tenu'cõ'cãrãrẽ pãaña. Na pajiri maajo Éufrates wãmetiri maa pu'to nima, niwĩ.

¹⁵ Cũ tojo nĩca be'ro ã'rã pãano'wã. Na ba'paritirã Ñ'acũrẽ wereco'terã nipe'tirã a'ti turicjãrãrẽ decobocurepũ wẽjẽrã wa'awã. Narẽta Ñ'acũ a'tiro weecu niwĩ. “Ti hora, ti ñmũ, ti mujĩpũ, ti cũ'ma nicã, musã bu'iri da'rerãsa'a”, ni besecũúcu niwĩ. Queero cũ ní'caronojõ wa'awũ. ¹⁶ Na me'rã pãjãrã surara cabayua me'rã niwã. Narẽ pãjãrã waro doscientos millones nima nisere tũ'owũ.

¹⁷ Cabayua, tojo nicã na bu'i pesarã a'tiro bajuwã. Na bu'i pesarã na cutirote cã'mota'asere sõ'arõ, ya'saro, ewũro cuowã. Cabayua na dũpopare yaijo weronojõ dũpopatiwã. Na ñseropũ pecame'e ñjũwijawũ. O'me wijawũ. Tojo nicã azufre wãmetise ope weronojõ sipise ñjũwijawũ. ¹⁸ Te i'tiaro pecame'e, o'me, azufre me'rã masãrẽ decobocure

wějēwā. ¹⁹ Cabayua na ɯseri me'rā, na ye pīcōrī me'rā masārē wějēwā. Na ye pīcōrī yapari aña dɯpoa weronojō bajuwā. Te me'rā masārē dutida'rewā.

²⁰ Āpērā masā pecame'e, o'me, azufre me'rā wērītīrā pe'e na ña'arō weesere ne du'utiwā. Na wātīarē ējōpeosere du'utiwā. Na ējōpeose yee'que uru me'rā wee'que, plata me'rā wee'que, bronce me'rā wee'que, ūtāperi me'rā wee'que, yucɯpagu me'rā wee'quere ñubuepeodu'utiwā. Te queose na ējōpeose yee'que peje ne ī'ati, ne tū'oti, ne sijawe'e. Tojo nimicā, ne ñubuepeodu'utiwā. ²¹ Tojo nicā masārē wějēcō'asere, na āpērārē dojorēsere du'utiwā. Apeyere, na no'o ɯaro a'metārābajaque'atisere, āpērā yere yajasere ne du'utiwā.

Ō'acūrē wereco'tegu papera turīacā me'rā nu'cūse ni'i

10 Be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegu tu-tuagu ɯ'musepu nī'cure dijaticā ī'awū. Cū o'mecurua decopu dijatiwī. Cū dɯpoa bu'li bu'eda niwū. Cū ya diapoa mujīpū ɯmucocjū weronojō asistewu. Cū ñecārī ūjūsēbotari weronojō bajuwu. ² Cū omocāpu papera pāāca turīacārē cuowī. Cū diacjūca du'pocārē pajiri maajopu ɯ'tacūunu'cūwī. Cūpe pe'ere di'tapu ɯ'tacūunu'cūwī. ³ Cū topu nu'cūgū yaijo weronojō pūrō caricūwī. Cū caricūcā, siete bɯpoa ucūwā. ⁴ Na ucūca be'ro na ucūserē ojanu'cāmiwū. Tojo weeri cura ni'cū ɯ'musepu nigū yu'ure niwī:

—Na bɯpoa ucūserē āpērārē wereticā'ña. Ojaticā'ña tere, niwī.

⁵ Be'ro yu'ɯ dia pajiri maapu, di'tapu nu'cūcā ī'a'cu cū ya diacjūcamocārē sīomorōwī. ⁶ Cū a'tiro niwī:

—Ō'acū catīnu'cūgū nimi. Ʋ'muse, di'ta, pacase maarī nipe'tirā tepu nirārē wee'cu nimi. Ō'acū wāme me'rā nigūti. Marī yucue'que pe'tia wa'a'a. Yucuenemosome. ⁷ Ō'acūrē

wereco'tegu nituogu putīnu'cārī curare a'tiro wa'arosa'a. Ō'acū “Tojo weeguti” nī'que masīno'ña marī'que wa'abaque'orosa'a. Cū, cū ye queti weremu'tārī masārē “A'tiro weeguti” nī'que queoro wa'arosa'a, niwī.

⁸ Cū tojo nīca be'ro ɯ'mūsecjū yu'ure “Ojaticā'ña” nī'cu a'tiro niwī:

—Sī'i, maajopu, di'tapu ɯ'tacūunu'cūgū tiropu wa'aya. Cū ya turi pāaca turīacārē miīña, niwī.

⁹ Cū tojo nicā tu'ogu, yu'ɯ cū tiropu wa'awu.

—Mu'ɯ ya turire o'oya, niwū. Yu'ɯ sērīcā tu'ogu, a'tiro niwī:

—Miiña. Ti pūrīrē ba'aya. Mu'ɯ ba'acā, mumia mumi weronojō i'pitirosa'a. Mu'ɯ paagapu pe'ere sū'ese dojorosa'a, niwī.

¹⁰ Cū tojo nicā tu'ogu, yu'ɯ ti turiacārē miwū. Mii, ba'awu. Yu'ɯ ba'acā, mumi weronojō i'pitiwu. Paagapu pe'ere sū'e nicāti. ¹¹ Be'ro Ō'acūrē wereco'terā yu'ure niwā:

—Ō'acū cū ucūserē wereapogu wa'aya tja. Cū peje macārīcjarārē, peje di'tacjarārē, mejēcārī ucūrārē na ye cjasere weremi. Tere weregu wa'aya. Tojo nicā wiorā quē'rārē “Ō'acū tojo niami”, ni wereya, niwā.

Puarā Ō'acū ye cjasere wereri masā wee'que ni'i

11 Be'ro yu'ure a'tiro weewā. Ārūgū wi'i wéerā queocju weronojō bajucjue o'owā. Ō'acū yu'ure a'tiro niwī:

—Ō'acū wi'ire queogu wa'aya. Na ɯ'mutise ūjūamorō ñubuepeowaro quē'rārē queoya. Topu ñubuerā quē'rārē ba'paqueoya. ² Ō'acū wi'i sumutoma queoticā'ña. Te aperocjarārē o'o'que di'ta ni'i. Na cuarenta y dos mujīpūrī Ō'acū ya macā Jerusalé di'tare dojorēnu'cūrāsama, niwī.

³ Be'ro Ō'acū ninemowī tja:

—Puarā yārā, yé cjasere wererārē o'óguti. Na peje umucori, mil doscientos sesenta numurī yé cjasere ucūrāsama. Na bujawetisere i'orā na weewaronojōpuma su'ti waquisenojōrē sāña, ucūrāsama, niwī.

⁴Ārā puarā yucugu olivo wāmetisepagu weronojō nima. Te puagu olivopagu Ō'acūrē da'raco'terā nima, nirō wee'e. Nāta tja puaga sī'osepa weronojō nima. A'ti nucūcācjū wioḡu Ō'acū i'orōpu sī'onu'cūma. ⁵Āpērā narē mejēcā weesi'ricā, na useropu pecame'e ūjūwijasama. Narē i'atu'tirārē ūjūacō'ape'ocā'sama. Tojo weerā nipe'tirā narē mejēcā weesi'rīrānojō wērīsama. ⁶Na Ō'acū ye cjase wereri curare acoro pejaticā weemasīsama. Tojo nicā acore dí weronojō dojocā weemasīsama. Apeyere, masārē no'o nisenojō ña'arō wa'acā weemasīsama. No'o na weesi'rīrō weemasīsama. ⁷Na, narē wereduti'quere weretu'ajaca be'ro i'abajudutidijari pecjū ña'agū narē a'mewējēgūsami. Narē wapata'a, wējēcō'agūsami. ⁸Na puarā ye upure masā na sjaropu pajiri macājopu cūurāsama. Ti macājo Jesucristore na wējēca macā ni'i. Ti macācjārā ña'arā nitjārā, Sodomācjārā, Egiptocjārā weronojō nima. ⁹I'tia numu ape numu deco nipe'tise macāricjārā, nipe'tise cururicjārā na ye upure i'arāsama. Tojo nicā nipe'tirā mejēcārī dia'cū ucūrā, nipe'tise di'tacjārā na ye upure i'arāsama. Tere yaadutisome. ¹⁰Na Ō'acū yere wererā pi'ecuro masārē tū'oña'cā weecārā niwā. Tojo weerā a'ti nucūcāpu nirā na wērī'quere i'arā, e'catirāsama. Na uputu e'catirā, a'merī apeyenojō o'orāsama. ¹¹I'tia numu ape numu deco be'ro Ō'acū narē masōwī tja. Na wā'cānu'cācā i'arā, masā uputu ucūawā. ¹²Ni'cū u'musepu nigú narē tutuaro me'rā a'tiro niwī:

—Mujātia.

Cū tojo nicā tū'orā, na o'mecurua me'rā mujāawā. Na mujāacā, narē i'atu'ti'cārā i'awā. ¹³Na mujāarī cura di'ta pūrō narāsawū. Ti macāpure peje wi'seri burudijawu. Pājārā siete miltiri masā wērīwā. Āpērā du'sa'cārā uputu uirā, “Ō'acū u'musepu nigú tutuayurūnu'cāmi”, niwā.

¹⁴Puati ña'arō wa'atoja'a. Maata apere wa'abaque'orosa'a tja.

Ō'acūrē wereco'tegu cū putituo'que ni'i

¹⁵Ō'acūrē wereco'tegu nituogu putiwī. U'musepu nirā tutuaro me'rā na ucūcā tū'owu. A'tiro niwā:

Ni'cārōacārē Ō'acū marī wioḡu nipe'tirā a'ti nucūcācjārā wioḡu sājāmi.

Cū bese'cu Cristo tojota sājāmi.

Cū dutinu'cūgūsami, niwā.

¹⁶Tojo wa'asere i'arā, sō'onícārā veinticuatro wiorā bucurā a'tiro weewā. Na wiorā dujise cūmurī Ō'acū pōtēorōpu dujirā cū tiro ejaque'awā. Cūrē ñubuepeorā, na dupopare paamu'rīque'awā. ¹⁷A'tiro niwā:

Ō'acū, ūsā wioḡu tutuayurūnu'cāgū, mu'urē e'catise o'o'o.

Mu'u ne warocjū, be'rocjū, a'tiro nicā que'rārē ninu'cūgū ni'i.

Mu'u tutuase me'rā ni'cārōacā wioḡu sājānu'cā'a.

Nipe'tirārē dutinu'cā'a.

Tojo weerā mu'urē e'catise o'o'o.

¹⁸Nipe'tirā a'ti nucūcācjārā mu'urē uatirā uamiwā.

Mu'u narē bu'iri da'reri numu eja'a.

Tojo nicā wērī'cārā que'rārē bu'iri da'reritero ni'i.

Ni'cārōacārē nipe'tirā mu'u yarārē wapayegusa'a.

Mu'u ye cjasere wereturari masārē wapayegusa'a.

Wiopesase me'rā mu'urē ējōpeorā wiorārē, mejō nirārē wapayegusa'a.

A'ti nucūcācjārārē dojorērā quē'rārē cō'arī nūmū ni'i, niwā.

¹⁹Na tojo nīca be'ro Ō'acū wi'i u'musepu niri wi'i sope pāriwū. Ti wi'i po'peapure ni'cā acaro niwū. Ti acaro Ō'acū "A'tiro weeguti masā me'rā" ni, cū ojāca pjīrē cuori acaro niwū. Tojo wa'āca be'ro buro ya'bacā i'awū. Buro paasere, tojo nicā mejēcā bususere tu'owu. Di'ta pūrō narāsawū. Yususe aco peri bu'a'que peri paca burawu.

Numio ye queti, tojo nicā pīrō weronojō bajugu ye queti ni'i

12 Be'ro u'muarōpu mejēcā bajuse paca bajuacā i'awū. Ni'cō numiorē i'awū. Co mujipū umucocjūpu omabi'a'caro weronojō assistewō. Mujipū ñamicjū bu'ipū nu'cūwō. Co dupoapure ni'cā be'to pesawō. Ti be'to doce ñocōa cuowu. ²Co nijipaco niwō. Co wuatji duporoacā pūrino'gō uputu caricūwō. ³Be'ro u'muarōpu mejēcā bajuse i'awū tja. Ni'cū pīrō weronojō bajugu sō'agūjore i'awū. Cū siete dupopa cuowī. Diez capesa'ritigu niwī. Dupopanucū pesase be'tori pesawī. ⁴Cū pīcōrō me'rā decobocure u'musepu nirá ñocōarē paastedijowī. Cū numio pō'raticā, maata ba'aguti nīgū, co tiro nu'cūwī. ⁵Co ni'cū wī'magū wuawō. Cūta nipe'tirocjārā wioqu niacjū niwī. Tutuaro me'rā masārē narē dutiacjū niwī. Cū bajuāca be'ro maata Ō'acū tiro cū wioqu dujiri cūmurōpu miano'wī. ⁶Numio pe'e masā marīrōpu Ō'acū apo'caropu du'tiwō. Topu core peje mil doscientos sesenta numūri ba'ase ecawā.

⁷Be'ro u'muarōpu a'mewējēse wa'awu. Ō'acūrē werocoltegu Migue wāmetigu āpērā cū yarā Ō'acūrē werocolterā me'rā pīrōjo me'rā a'mewējēwī. Pīrō quē'rā cū yarā me'rā a'mewējēwī. ⁸Pīrō wapata'amasītiwī. Na u'musepure no'o nīrō bocatiwā.

⁹Ō'acū pīrōrē cō'acā'wī. Cūta ne warocjū pīrō nino'gū nimi. Cū wātī nimi. Nipe'tirārē a'ti nucūcācjārārē mejēcā ējōpeocā weegū nimi. Ō'acū cūrē, cū yarā me'rā nucūcāpu cō'adijowī.

¹⁰Tojo wa'āca be'ro ni'cū u'musepu nīgū tutuaro me'rā ucūdijocā tu'owu. A'tiro niwī:

Marīrē yu'ruose nitoja'a.

Ō'acū tutuasere, cū marī wioqu nise nitoja'a.

Cū beselcu Jesucristo tutuase me'rā cū wioqu nise quē'rā nitoja'a.

Ō'acū wātīrē u'musepu nī'cure a'ti nucūcāpu cō'adijowī.

Wātī umucorinucū, ñamirīnucū a'tiro weewī.

Ō'acūpūre weresāgū, marī acawererā Ō'acū yarārē "Ña'arō tojo weema", ninu'cūwī.

¹¹Ō'acū yarā marī acawererā wātīrē do- caque'acā weewā.

Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu wērīse me'rā, cū ye dí o'maburose me'rā tojo weewā.

Na catiri umucore ma'itirā, Ō'acū ye quetire werese me'rā cūrē tojo weewā.

Āpērā narē wējēsī'ricā, na weredu'utiwā.

Wērīsere uitiwā.

¹²Wātīrē cō'ase ye bu'iri Ō'acūrē were- colterā, nipe'tirā u'musepu nirá, e'catiya.

Nucūcāpu, dia pajiri maacjārāma ña'abutia'a.

Wātī musā tiropu uadijami.

Cā'rōacā yu'ure dū'sa'a bu'iri da'reatjo nīgū, tojo weemi, niwī.

¹³Pīrōjo nucūcāpu cō'acā i'agū, wī'magū wu'a'core nurūwī. ¹⁴Ō'acū pe'e core á pacu wuuse pacare o'owī. Te me'rā co pīrōjore du'tigo, wuawā'cawō. Co masā marīrōpu du'tiwō. Topu Ō'acū i'tia cū'ma ape cū'ma deco core ba'ase

ecawī. ¹⁵Be'ro pīrō diajo dojo, core miiburūato nīgū cū ūseropu acore e'ocūuwī. Co numiorē o'maburoditigu tojo weewī.

¹⁶Cū tojo weecā, di'ta core weeta-muwū. Pīrō cū e'ocūuse diajo dojosere si'bisājācā weewū. ¹⁷Tojo wa'acā i'agū, pīrō numio me'rā uayurūawī. Be'ro co pārāmerā nituriarā me'rā a'mewējēgū wa'awī. Na Ō'acū duti'quere weerā Jesucristo ye bu'esere ējōpeonu'cūrā nima. ¹⁸Pīrōjo pajiri maa sumutopu ejanu'cāwī.

Puarā mejēcā bajurā ye queti ni'i

13 Dia pajiri maa sumutopure ni'cū mejēcā bajugu wā'cāpa'awī tja. Cū quē'rā siete dūpopa cūowī. Apeyere diez capesa'ritiwī. Cū capesa'rinucū pesase be'torire cūowī. Cū dūpopapure Ō'acū yabise wāmerē ojaō'ono'wū. ²Cū yai weronojō do'rowī. Cū būco weronojō dū'pócātigu niwī. Cū pajigu yai weronojō ūserotiwī. Pīrō cūrē cū tutuasere o'owī. Cūrē ña'arā wiogu dujiri cūmurōpu dūpowī. “Masā mu'c dutisere yu'tiatio”, niwī. ³Ni'cā dūpopapure ña'arā cāmīrōjo wā'ñarō weronojō bajuwū. Yatica cāmīrō weronojō niwū. Ti cāmīrōrē i'arā, a'ti nucūcācārā wēri masā'cure weronojō cūrē i'awā. Ūpūtu i'amarā, cūrē sirutuwā. ⁴Masā pīrō quē'rārē ñubuepeowā. Cū mejēcā bajugure masārē dutimasīsere o'ose bu'iri tojo weewā. Mejēcā bajugure ñubuepeorā, a'tiro niwā:

—Ne ā'rī weronojō tutuayurūgu marīmi. Ne ni'cū cū me'rā a'mewējēmasītisami, ni ējōpeowā.

⁵Pīrōjo mejēcā bajugure a'tiro ucūcā weewī: “Nipe'tirā yu'rūoro ni'i yu'u”, ni ucūcā weewī. Tojo nicā Ō'acū yabisere ucūwī. Pīrō cūrē “Cuarenta y dos mujīpūrī masārē dutigu wa'aya”, niwī. ⁶Cū duti'caronojōta weewī. Ō'acūrē ña'arō ucū, cū wāmerē,

cū nirō ū'mūsepure ña'arō ucūwī. Tojo nicā ū'mūsepū nirā quē'rārē ña'arō ucūwī. ⁷Apeye quē'rārē pīrō Ō'acū yarā nucūcāpu nirā me'rā cūrē a'mewējēditigu o'ówī. Narē a'mewējē wapata'atojagupu du'uwī. Cūrē nipe'tise cururicjārārē, nipe'tise di'tacjārārē, nipe'tise macāricjārārē, mejēcā ucūrārē dutimasīsere o'owī. ⁸Nipe'tirā a'ti nucūcācārā mejēcā bajugure ñubuepeowā. Na, na wāmerē Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu wējēno'cu ya pūrīpūre ojaō'ono'ña marīcārā niwā. Ti pūrī a'ti di'ta weenu'cārī cura catise cuorārē ojaō'ono'ca pūrī nicaro niwū.

⁹O'meperi cūorā a'tere tu'oya. ¹⁰“Bu'iri da'reri wi'ipu sōrōno'rāsama” nino'cārā sājāárāsama. “Di'pjījo me'rā wējēno'rāsama” nino'cārā ti pjī me'rāta wējēno'rāsama. Tojo wa'ari curare Ō'acū yarā wācūtutuaya. Ō'acūrē ējōpeoya.

¹¹Be'ro apī mejēcā bajugure i'awū tja. Cū di'ta po'peapu ní'cu mujātīwī. Cū oveja weronojō puaro capesa'ritiwī. Cū ucūse pūrīcā pīrōjo weronojō busuwū. ¹²Cū mejēcā bajugu yai weronojō bajugu dutisere cūowī. Cū yai weronojō bajugu cāmīrōjo yatino'masā'cure a'tiro weebosawī. Nipe'tirā a'ti nucūcācārārē cūrē ñubuepeocā weewī. ¹³Be'ro cū basu pe'le mejēcā bajuse paca weewī'owī. Masā i'orōpu pecame'le ū'muarōpu ní'quere di'tapu dijaticā weewī. ¹⁴Cūrē tutuase o'o'que me'rā yai weronojō bajugure mejēcā bajuse paca weewī'owī. Masārē yai weronojō bajugure ējōpeodutigu tojo weewī. Narē yai weronojō bajugu queosere yeedutiwī. Cū yai weronojō bajuguta di'pjī me'rā cāmida'reno'cu nimigū, catiwī. ¹⁵Oveja capesa'ri weronojō cuogu a'tiro weemasīsere cūowī. Yai weronojō bajugu queose yee'quere caticā weemasīsere cūowī. Te me'rā cū

queose yee'quere ucūdutiwī. Tojo nicā te yee'que queosere ñubuepeotirārē wējēdutigū tojo weewī. ¹⁶Apeyema nipe'tirārē a'tiro weedutiwī. Na diapoapure o na ya diacjūcamocāpure apeyenojō ojaō'odutiwī. Mejō nirārē, wiorārē, peje cuorārē, pajasecuorārē, āpērārē da'raco'terārē, da'raco'tetirārē tojo weedutiwī. ¹⁷Tojo ojaō'ono'ña marīrama ne duudutiti, ne duadutitino'wā. Tojo nicā cū wāmerē ojaō'ono'ña marīrā o cū wāme weronojō bajusere moorā quē'rā mejārōta ne duudutiti, ne duadutitino'wā. ¹⁸A'tere tu'omasīse cuorou'a. No'o tu'omasīgūnojō yai weronojō bajugu wāmerē masīta basio'o. Cū cuori wāme masā wāme ni'i. Cū wāme seiscientos sesenta y seis ni'i.

Ciento cuarenta y cuatro mil masā Ō'acūrē basapeo'que ni'i

14 Be'ro yu'u Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugure ūrūgū Sión wāmeticjupū nu'cūcā i'awū. Cū me'rā pājārā ciento cuarenta y cuatro mil masā niwā. Na Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu wāmerē, cū pacu wāmerē na diapoapu ojaō'ono'cārā niwā. ²Be'ro u'musepu uputu busudijaticā tu'owu. Peje maarī pu'eeja o'maburose weronojō busudijatiwū. Būpo pūrō paaro weronojō busuwu. Pājārā buapūtēsere buapūtērō weronojō busuwu. ³Na ciento cuarenta y cuatro mil masā wioḡu dujiri cūmurō pu'topu niwā. Na sō'onícārā ba'paritirā catise cuorā weronojō bajurā i'orōpu, tojo nicā wiorā bucurā i'orōpu basawā. Apeye ma'ma basasere basapeowā. Na dia'cū tere basamasīwā. Āpērā na basasere ne basamasītiwā. Na a'ti nucūcācārā wa'teropu nirā Ō'acū yu'ruono'cārā niwā. ⁴Na ne ni'cāti numia me'rā ña'arō weeticārā niwā. Na

Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugure no'o cū wa'aro sirutuwā. Na a'ti nucūcācārā wa'teropure yu'ruono'cārā niwā. Na Ō'acūrē, Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugure ñubuepeo o'omu'tā'cārā nicārā niwā. ⁵Na wa'terore nisoogu marīwī. Ō'acū i'orōpure bu'iri marīrā niwā.

I'tiarā Ō'acūrē wereco'terā na were'que ni'i

⁶Be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegu u'muarōpu wūcā i'awū. Cū nipe'tirā a'ti nucūcācārārē pe'titise queti, Ō'acū masārē yu'ruomi nise quetire weregu niwī. Nipe'tise di'tacjārārē, nipe'tise cururicjārārē weregu niwī. Tojo nicā mejēcā ucūrārē, nipe'tise macārīcjārārē te quetire weregu niwī. ⁷Cū tutuaro me'rā a'tiro niwī:

—Ō'acūrē wiopesase me'rā ējōpeoya. “Cū añubutiagu nimi”, niña. Cū bu'iri da'reritero ejatoja'a. Cū u'musere, a'ti di'tare weecu niwī. Dia pajiri maa, nipe'tise no'o aco nise maarīacānojōrē weecu niwī. Cūrē ñubuepeoya, niwī.

⁸Cū be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegu a'tiwī. A'tiro niwī:

—Babilonia wāmetiri macā pe'tiwā'cārō wee'e. Pe'tiatoja'a. Na ña'arō uaripejayu'runu'cārā, que'a maatirā weronojō nipe'tise di'tacjārārē dojocā weewā. Narē i'acūu, āpērā quē'rā na weronojō ña'arō weewā, niwī.

⁹⁻¹⁰Puarā Ō'acūrē wereco'terā be'ro apī bajuawī. Tutuaro me'rā a'tiro niwī:

—Yai weronojō bajugure, cū queose yee'quere ñubuepeogūnojōrē Ō'acū uputu bu'iri da'regusami. Tojo nicā cū ya diapoapu o cū ya omocāpu yai weronojō bajugu wāmerē ojañacūuno'cūnojōrē mejārōta bu'iri da'regusami. Ō'acū cū me'rā pūrō uagu, tojo weegusami. Tutuaro me'rā dūoro marīrō bu'iri da'regusami. Pecame'epu ope weronojō bajuse sipise me'rā uputu

pi'eticā weegusami. Ō'acūrē wereco'terā ī'orōpu, tojo nicā Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu ī'orōpu tojo weegusami. ¹¹Narē ūjūacō'ase o'me tojo o'mepu'sunu'cūrōsa'a. Ne pe'tisome. Yai weronojō bajugure, cū queose yee'quere űubuepeorānojō o cū wāmerē ojañaciuno'rānojō pi'etinu'cūrāsama. Ūmūcore, űamipūre ne soosome, niwī.

¹²Tojo weerā Ō'acū yarā, cū dutisere wéérā, űā'arō wa'asere wācūtutuaya. Jesucristore ējōpeonu'cūrā, tojota weeya.

¹³Be'ro ni'cū ű'musepu nigū ucūcā tu'owu. Yū'ure niwī:

—A'tiro ojaya: “Ni'cācā me'rā marī wiogure ējōpeorā wērīrā e'catirāsama.”

Espīritu Santu quē'rā “Tojota ni'i”, niwī. “Na catirā Ō'acū yere wererā, pi'etiwā. Na wérīca be'ro Ō'acū na añurō wee'quere wapayegusami. Tojo weerā na a'ti nucūcāpu pi'etisere du'u, añurō soorāsama”, niwī Espīritu Santu.

A'ti di'ta cjase otese cjase ni'i

¹⁴Be'ro yū'ū o'me butiri curuare ī'awū. Ti curua bu'i ni'cū masū weronojō upātigu dujiwī. Cū dūpoapu ni'cā be'to uru me'rā wéeca be'tore pesawī. Di'pji-cawero osoyojari pji'jore cūowī. ¹⁵Apī Ō'acūrē wereco'tegu Ō'acū wī'ipū ni'cū wijaatiwī. Cū o'mecuruapu dujigure tutuaro me'rā caricūwī:

—Mū'ū ya pji me'rā otesere tārāmiña. A'ti di'ta cjase otese dūca miirīteronojō nitoja'a. Te bopoasepu ni'i, niwī.

¹⁶Cū tojo nicā tu'ogu, o'mecuruapu dujigu cū ya pji me'rā a'ti turi cjase otesere tārāmiwī. Te dūcare miwī.

¹⁷Be'ro apī Ō'acūrē wereco'tegu ű'musepu ni'cū wī' Ō'acū wī'ipū ni'cū wijaatiwī. Cū quē'rā di'pji-cawero osoyojari pji'jore cūowī. ¹⁸Be'ro apī Ō'acūrē wa'icūrā ūjūamorō űubuepeowuaro pu'tocjū wijaatiwī. Cū pecame'erē dutimasisere cūowī. Ti me'e

wiogu niwī. Cū apī di'pji osoyojari pji'rē cūogure tutuaro me'rā niwī:

—Mū'ū ya pji osoyojari pji me'rā a'ti turi cjase ű'se tō'orīrē dutemiña. Te űiatoja'a.

¹⁹Cū tojo nicā tu'ogu, cū ya pji me'rā a'ti turi cjase ű'sere dutewī. Tere mii, pajiri tucūjopū ű'seco na bipeatjopū cūuwī. Te bipesāase “Ō'acū űā'arārē űpūtu bu'iri da'rese ni'i”, nisī'rīrō wee'e.

²⁰Te ű'sere macā sumutopū bipewā. Na biperi curare dí pajiro na ű'se biperi wī'ipūre wijawū. Te dí ni'cā maa pajiri maa'jo wa'awū. Cabayua wāmuta decopū dí pacare mirītuowā. Trescientos kilómetros yoari maa niwū.

Ō'acūrē wereco'terā bu'iri da'retuotje ni'i

15 Be'ro mejēcā bajuse ī'amarīase pacare ű'musepu ī'awū. Ō'acūrē wereco'terā sietere ī'awū. Nánucūta tja a'ti nucūcācārārē bu'iri da'retuotjere cūowā. Te bu'iri da'retuose me'rā Ō'acū uase pe'tirosa'a.

²Apeye quē'rārē dia pajiri maarē ī'awū. Ti maa acostiri maa pecame'e me'rā morēca maa weronojō bajuwū. Ti maa sumutopūre pājārā masā nu'cūwā. Na yai weronojō bajugure, tojo nicā cū queose yee'quere űubuepeoti'cārā niwā. Tojo nicā cū wāmerē ojaō'ono'ña marī'cārā niwā. Na Ō'acū o'o'que űapūtēsere cūowā. ³Na Ō'acūrē da'racō'tegu Moisé ye basasere basapeowā. Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu ye basase quē'rārē basapeowā. A'tiro niwā:

Ō'acū űsā wiogu, mū'ū tutuayū'rugū ni'i. Nipe'tise mū'ū wee'que añubutiasē paca ni'i.

Tere ī'arā, űsā ī'amarīa wa'a'a.

Mū'ū nipe'tise macārīcārā wiogu ni'i.

Mū'ū weesetise queoro ni'i.

Mū'ūrē ne nisoose marī'i.

⁴¿Noanojō mū'ūrē uitibosari?

¿Noa mu'arē ñubuepeotibosari?
 Mu'ch ni'cūta ña'ase moogū ni'i.
 Nipe'tise macārīcjārā mu'arē
 ñubuepeorāsama.
 Mu'ch queoro wee'quere i'arā, na tojo
 weerāsama, ni basawā.

⁵ Be'ro Ō'acū wi'i, u'musepu nirī
 wi'ire sope pārīcā i'awū. Ti wi'i
 po'pearu Ō'acū Nibutiari Tucūrē
 i'awū. Ti tucū po'pearu Ō'acū dutise
 ojāca pji'rē nurōno'wū. ⁶ Ti tucūpu
 ni'cārā siete Ō'acūrē wereco'terā, bu'iri
 da'retuoatjere cuorā mii, wijaatiwā. Na
 butise ū'irī marīse su'ti uputu asistesere
 sāñawā. Na cutiropure nánucū uru
 me'rā wee'que darire cuowā. ⁷ Be'ro
 ni'cū catise cuorā me'rācjū a'tiro weewī.
 Cū Ō'acūrē wereco'terā sietere nánucū
 bapari o'owī. Te uru me'rā wee'que pari
 niwū. Te pari Ō'acū cū bu'iri da'reatjere
 posetiwū. Ō'acū catinu'cūgū a'ti
 nucūcācjārārē uputu bu'iri da'regusami.
⁸ Te pari narē o'óca be'ro Ō'acū
 Nibutiari Tucūpure a'tiro wa'awū.
 Ti tucūpure Ō'acū añuyruase, cū
 tutuayruase o'mepu'suse'sa wa'awū.
 Pūrō asistewū. Ne ni'cū ti tucūpure
 sājāata basiotiwū. Be'ro siete Ō'acūrē
 wereco'terā na bu'iri da'rēca be'ropu
 sājāata basiwū.

Ō'acū bu'iri da'reatje ni'i

16 Be'ro Ō'acū wi'i u'muse nirī
 wi'ipu nigūrē tutuaro me'rā
 ucūcā tu'owū. Cū siete Ō'acūrē
 wereco'terārē a'tiro niwī:

—Musā ye bapa cjase Ō'acū bu'iri
 da'reatjere nucūcāpu piodijorā wa'aya,
 niwī.

² Nimu'tāgū wa'a, cū ya pare
 di'tapu piodijowī. Tojo wéeca
 be'ro masā yai weronojō bajugu
 wāmerē ojaō'ono'cārārē, cū queosere
 ñubuepeorārē a'tiro wa'awū. Nipe'tirā
 ña'ase musūrītise cāmitirā dojowā. Pūrō
 pūrīno'wā.

³ Cū be'ro apī wa'a, cū ya pare dia
 pajiri maajopure pioñowī. Ti maa dí
 maajo dojowū. Wērī'cu ye dí weronojō
 bu'a'que niwū. Nipe'tirā ti maajopu nirā
 wērīpe'tia wa'awā.

⁴ Puarā be'rocjū cū ya pa cjasere nipe'-
 tise no'o aco nise maariacāpure pioñowī.
 Tojo weecā, te quē'rā dí maarī wa'awū.
⁵ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegū nipe'tiropu
 aco wiogu a'tiro niwī:

—Wiogu, mu'ch ña'ase moogū ni'i.
 Mu'ch ne warocjū, a'tiro nicā quē'rārē
 ninu'cū'u. Mu'ch narē a'tiro bu'iri
 da'regu, queoro weegu wee'e. ⁶ Na
 a'tiro weecārā niwā. Mu'ch yarā mu'ch ye
 cjase wererārē wējēcō'acārā niwā. Na
 ye dí o'maburocā weecārā niwā. Tojo
 weegu mu'ch narē aco dí dojo'quere
 sī'rīdutigu, queoro weegu wee'e. Narē
 tojota wa'a, niwī.

⁷ Be'ro ni'cū Ō'acūrē wa'icūrā
 ūjūamorō ñubuepeowuaro tiropu ucūcā
 tu'owū. A'tiro niwī:

—Tojota ni'i. Ō'acū ūsā wiogu, mu'ch
 tutuayrua'a. Mu'ch nisooro marīrō que-
 oro bu'iri da'regu wee'e, niwī.

⁸ Be'ro, i'tiarā be'rocjū cū ya pa
 cjasere mujīpū umucocjū bu'ipu piope-
 owī. Tojo wéeca be'ro mujīpū uputu
 asiwī. Te cū asise me'rā masārē ūjūa-
 masiwī. ⁹ Masā uputu waro ūjūano'wā.
 Tojo ūjūano'mirā, ne na ña'arō wee'-
 quere bujaweti, na wācūsere ducayu-
 tiwā. Ō'acūrē “Añugū nimi”, ne ni-
 tiwā. Cūrē añurō ucūrōnojō o'orā, cūrē
 ña'arō ucūwā. Ō'acū bu'iri da'remicā,
 tojo weewā.

¹⁰ Be'ro, ba'paritirā be'rocjū a'tiro
 weewī. Cū ya bapa cjasere yai weronojō
 bajugu dujiri cūmurōpure piodijowī.
 Nipe'tiro cū dutise nirōpu na'itī'a
 wa'awū. Masā pūrō pūrīse tu'oña'rā,
 uputu biritu, cū'rīdiowā. ¹¹ Tojo
 pi'etimirā, na ña'arō weesere ne
 du'utiwā. Du'uronojō o'orā, na cāmi

uputu pūrino'rā, Ō'acū u'musepu nigūrē
 ña'abutiario ucūwā.

¹² Be'ro tja ni'cāmocurā be'rocjū cū ya
 bapa cjasere pajiri maa Éufrates wāme-
 tiri maajopure pioñowī. Ti maa si'bipe'-
 tia wa'awū. Apeye di'tacjārā mujipū
 mujātiro pe'e nirārē na wiorā a'tiatji
 ma'arē apoyuro weewū.

¹³ Be'ro, yu'u sō'onícārārē i'awū.
 Pīrojō weronjō bajugure, apī yai
 weronjō bajugure, tojo nicā oveja
 weronjō capesa'ritigu nisoose queti
 weremu'tārī masūrē i'awū. Na i'tiarā
 ye Ɂseripu wātīa wijaawā. Wātīa
 ta'rocua weronjō bajurā niwā. ¹⁴ Ā'rā
 i'tiarā Ɂseripu wijaa'cārā wātīa peje
 wee'i'osere weewā. Na a'ti nucūcācārā
 wiorā nipe'tirārē a'mewējēdutiā
 neowā. Na a'mewējēatji numu Ō'acū
 tutuayur'ragu ya numu waro nirōsa'a.

¹⁵ Jesucristo a'tiro nicu niwī:

—Tu'omasīña. Wācūña marīrō yajari
 masū a'tise weronjō yu'u a'tiguti. Su'ti
 sāñāgū weronjō yu'u a'tiatjere añurō
 wācūyugunōjō e'catigusami. Tojo weegu
 su'ti marīgū cūrē i'aweecā, bopoyasome.

¹⁶ Na wātīa a'ti nucūcācārā wiorārē
 hebreo ye me'rā Armagedón wāme-
 tiropu neowā.

¹⁷ Be'ro, seis be'rocjū, cū ya bapa
 cjasere u'muarōpu piodijowī. Te be'ro
 Ō'acū wi'i u'muse nirī wi'i po'peapu
 wioḡu dujiri cūmurōpu dujigu tutuaro
 me'rā ucūwī. A'tiro niwī:

—Nipe'tise tu'ajanu'cōpe'ono'o. ¹⁸ Cū
 tojo nicā, buḡo ya'ba, uputu paawī.
 Cū paacā, mejēcā busumjāwū. Di'ta
 uputu narāsāwū. Masā a'ti nucūcāpu
 ninu'cācatero, a'tiro nicārē di'ta tocārō
 ne narāsāwe'e. Uputu waro titare
 narāsāwū. ¹⁹ Pajiri macā i'tiaropu
 ye'ti, ducawatinu'cāwū. A'ti turi cjase
 nipe'tiro cjase macārīpu se'tedijawū.
 Ō'acū bu'iri da'regutī nīgū, pajiri macā
 Babilonia wāmetiri macācārārē wācūcu
 niwī. Na me'rā uputu uagu, narē

bu'iri da'rewī. ²⁰ Tojo wa'acā, nipe'tise
 ūrūpagu, opañoḡa bajududidjawu.
²¹ Tojo nicā masārē yusuase aco peri
 bu'a'que peri paca burupejawu. Ni'cārē
 peri cuarenta kilos nucūwū. Ō'acū te
 peri me'rā narē uputu bu'iri da'recā
 i'arā, ña'abutiario cūrē ucūwā.

Umua me'rā a'metārāwapata'ari masōrē bu'iri da'rese ni'i

17 Be'ro a'tiro i'awū. Ni'cū
 sō'onícārā siete Ō'acūrē
 wereco'terā me'rācūrē i'awū. Cū
 sō'oní'que pari cuorā me'rācū niwī.
 Yu'u tiro a'tiwī. A'tiro niwī:

—Te'a, umua me'rā a'metārāwap-
 ata'ari masōrē bu'iri da'resere i'ogūti.
 Co pacase maarī bu'ipu dujimo.
² A'ti nucūcācārā wiorā co me'rā
 a'metārābajaque'aticārā niwā. Co a'ti
 nucūcācārārē Ɂaripejase me'rā que'a
 maatirā weronjō wa'acā weeco niwō,
 niwī.

³ Be'ro Espiritu Santu yu'ure quē'ese
 weronjō i'owī. Sō'onícu Ō'acūrē were-
 co'tegu masā marīrōpu yu'ure miawī.
 Topu ni'cōrē i'awū. Co mejēcā ba-
 jugu sō'agū bu'ipu pesawō. Mejēcā ba-
 jugure cū ya upu nipe'tiropure peje
 ña'ase Ō'acū cū yabise wāme wāñawū.
 Mejēcā bajugu siete dūpota cuowī. Ap-
 eye quē'rārē, diez capesa'ritiwī. ⁴ Co nu-
 mio sō'a ñibocurerore, tojo nicā sō'arō
 warore sñawō. Co ya su'tiro uru,
 ūtāperi wapabujuse periacā me'rā, ap-
 eye butise perla wāmetise me'rā ma'-
 masu'ano'wū. Co ni'cā pa uru me'rā
 wéeca pa sa'wure cuowō. Dicuse ña'ase
 ti papure mu'muwū. Co umua me'rā
 ña'arō a'metārābajaque'ati'que niwū.
⁵ Tojo nicā co diapoapure mejēcā bajuri
 wāme ojaō'ono'wū. A'tiro niwū: “Ba-
 bilonia pajiri macājo, nipe'tirā ña'arā
 numia umuarē a'metārāwapata'ari masā
 numia paco ni'i. Tojo nicā nipe'tirā
 ña'ayu'rūnu'cāse weerā paco ni'i”, ni

ojaō'ono'wū. ⁶Be'ro a'tiro i'awū. Co que'ago weewō. Ō'acū yarā Jesucristo ye quetire wererā wējēno'cārā ye dí me'rā tojo wa'awō. Core i'agū, “¿De'ro weero tojo wa'amitito?” niwū. ⁷Tojo wa'acā, Ō'acūrē wereco'tegu yu'ure niwī:

—¿De'ro weegu mu'u tocā'rō ucuati? Sicore ya'yiosere mu'urē masicā weeguti. Tojo nicā mejēcā bajugu bu'ipū pesawā'cāsere wereguti. Cū siete dupopatigu diez capesaritimī. ⁸A'tiro ni'i. Mejēcā bajugu mu'u i'a'cu duporopure nimiwī. A'tiro nicā marīmi. Tojo nimigū, be'ropu i'abajudutidijari pepu ni'cu mujāatigusami. Cū pecame'epu wa'adojase duporo tojo weegusami. A'ti turicjārā ña'arā mejēcā bajugure i'arā, ucuarāsama. Na ne waroputa a'ti di'ta weenu'cārī cura na wāmerē catiri pūrīpu ojaō'ono'ña marītjārā, tojo wa'arāsama. Cū duporopu ni'cu a'tiro nicārē marīmi. Be'ropu a'tigusami.

⁹No'o tu'omasirānojō a'tere masīta basio'o. Cū siete dupopa a'tiro nisl'rīrō wee'e. Te panucūta tja ūrūpagu co dujisepagu ni'i. ¹⁰Tojo nicā te páta tja a'tiro nisl'rīrō wee'e. Siete wiorā nima, nirō wee'e. Ni'cāmocurā wiorā pe'tidijatojacārā niwā. Ni'cārōacārē ni'cū masārē dutigu weemi. Apī a'titimi yujupu. Cū a'tigu, yoaticā nigūsami. ¹¹Ne waropure sō'agū mejēcā bajugu ni'cu a'tiro nicārē marīmi. Cūta ā'rā siete wiorā be'rocjū wioгу niacju nigūsami. Cū na me'rācjū nimi. Be'ro pecame'epu wa'adojagusami.

¹²»Mejēcā bajugu capesa'ri mu'u i'a'que a'tiro nisl'rīrō wee'e. Diez wiorā nima, nirō wee'e. Na dutinu'cātima yujupu. Yoaticā, ni'cā horata dutirāsama. Mejēcā bajugu sō'agū quē'rā na me'rā dutitamugūsami. ¹³Ā'rā diez wiorā ni'cārōnojō wācūsetirāsama. Na mejēcā bajugure na dutise cuosere o'orāsama. ¹⁴Na Ō'acū macū oveja

wī'magū weronojō bajugu me'rā a'mewējērāsama. Cū narē docaque'acā weegusami. Cū nipe'tirā wiorā bu'ipū nimi. Tojo weegu narē tojo weegusami. Ō'acū macū me'rācjārā Ō'acū bese'cārā nima. Ō'acū uaro weenu'cūrā nima, niwī.

¹⁵Be'ro Ō'acūrē wereco'tegu apaturi a'te quē'rārē niwī:

—Mu'u i'a'co numio sō'onico ña'agō pacase maarīpu dujiamo. Co duji'que maarī a'tiro nisl'rīrō wee'e. Te maarī paca masā pājārā nima, nisl'rīrō wee'e. Peje macārīcjārā, peje cururicjārā, mejēcā ucūrā, peje di'tacjārā nima, nirō wee'e. ¹⁶Mejēcā bajugu sō'agū diez wiorā me'rā ña'agōrē i'atu'tirāsama. Core cō'arāsama. Core su'ti marīgō tojacā weerāsama. Core ba'arāsama. Be'ro ūjūacō'arāsama. ¹⁷Ō'acū narē cū uaronojō weecā weegusami. Tojo weegu narē ni'cārōnojō wācūcā weegusami. Na mejēcā bajugure wioгу sōrōrāsama. Téé Ō'acū “A'tiro wa'arosa'a” ni'caronojōta wa'áca be'ropu wioгу nituogusami. ¹⁸Numio mu'u i'a'co sō'onica macā pajiri macā Babilonia ni'i. Ti macāputa nipe'tirā a'ti nucūcācjārā wiorārē dutigu nigūsami, niwī.

Babilonia macārē bu'iri da're bajuriodijose ni'i

18 Be'ro, apī Ō'acūrē wereco'tegu u'musepu ni'cu dijaticā i'awū. Cū peje dutimasīwī. Cū asistese me'rā a'ti umucopure añurō asistequecūuwī. ²Tu-tuaro me'rā caricūwī:

—Babilonia pajiri macā pe'tiwā'cārō wee'e. Pe'tiatija'a. Ni'cārōacārē wātīa, āpērā bajutirā ña'arā na nirī macā dojo'o. Tojo nicā nipe'tirā mirīcūa ña'arā yabiorā nirō dojo'o. ³Ti macācjārā masā ña'arō uaripe-jayu'rūnu'cā'cārā niwā. Tere nipe'tise di'tacjārā que'a maatirā weronojō weesirutuwā. A'ti nucūcācjārā wiorā

na me'rā a'mesu'awā. Ti macācārā ɯaripejau'rɯmajārā, peje waro apeque no'o nisere duuma'awā. Tojo weerā a'ti nucūcācārā narē duawapata'ari masā niyerubucurā tojawā.

⁴Be'ro apī ɯ'musepu nigū ucūcā tu'owu. A'tiro niwī:

—Musā, yarā ni'i. A'ti macārē wijayā. Wijatirā, ti macācārā na ña'arō weesere bu'ipejatamubosa'a. Bu'iri da'reno'bos'a. ⁵A'tiro ni'i. Na ña'arō wee'que peje waro ni'i. Ɛ'musepu tu'ataque'aro weronojō ni'i. Ō'acū na ña'arō wee'quere masīmi. ⁶Ti macācārā āpērārē ña'arō weecārā niwā. Na āpērārē ña'arō wee'caronojōta na quē'rā mejārōta ña'arō weeno'ato. Āpērārē pi'eticā wee'caronojōta puati nemorō pi'eticā weeato. Narē bu'iri da'reato. ⁷Ti macācārā a'tiro nicārā niwā: “Āpērā yu'rɯoro añuyu'rɯnu'cā'a”, nicārā niwā. Tojo nicā na no'o ɯaro apeyenojōrē duuma'arā pajiro niyeru cō'acā'cārā niwā. Na tojo wee'cārārē ɯputu pūrīse pi'etino'cā weeato. Ti macācārā a'tiro wācūsama. “Ūsā wiogo weronojō ni'i. Wapewio weronojō niwe'e. Ne bujawetisome”, ni wācūsama. ⁸Tojo nise bu'iri wācūña marīrō ni'cā nɯmɯta ña'ase ti macārē wa'arosa'a. Wērīse, pūrō pi'etise, ɯjaboase wa'arosa'a. Pecame'e me'rā ɯjūacō'ano'rōsa'a. Ō'acū tutuayu'rɯnu'cāgū ti macācārārē bu'iri da'regusami, niwī ɯ'musepu nigū.

⁹A'ti nucūcācārā wiorā ti macācārā me'rā ña'arō a'mesu'a, no'o ɯaro ña'arō weema'acārā niwā. A'ti nucūcācārā wiorā ti macā ɯjū, o'mepu'sunu'cūcā ī'arā, pūrō utirāsama. ¹⁰Tojo ɯjūrī curare wiorā, marī quē'rārē bu'iri da'reri nīrā, yoaropu ī'anu'cūrāsama. A'tiro nirāsama:

—Babilonia macārē ña'abutiario wa'aro wee'e. Pajiri macā, tutuari macā

nimiwū. Wācūña marīrō bu'iri da're bajuriodijono'cā'a.

¹¹A'ti nucūcācārā duawapata'ari masā quē'rā ti macārē utirāsama. “¿Noa marī yere duurāsariba?” ni wācūrāsama. Tere wācūrā, pūrō dujasewā'arāsama. ¹²Na miiti duase a'ticuse nicaro niwū. Uru me'rā wee'que, plata me'rā wee'que, ɯtāperi wapabujuse peri, butise peri perla wāmetise peri nicaro niwū. Tojo nicā su'ti añuse butise, su'ti asipa'ase, sō'a ñibocurese, sō'ase nicaro niwū. Apeye quē'rā nipe'tise yucu ɯ'mūtise me'rā wee'que, acostise butise marfil wāmetise me'rā wee'quere miiticārā niwā. Tojo nicā wapabujuse yucu me'rā wee'que, cōme me'rā wee'que, bronze wāmetise me'rā wee'que, mármol wāmetise me'rā wee'quere miitimujācārā niwā. ¹³Apeye na miiti duase canela wāmetise, ɯ'mūtise, na ɯjūamorōpeosenojō, mirra wāmetise, ɯ'seducaco vino, ɯ'se piritari ba'ase, harina pá weese, tojo nicā trigo miitimujācārā niwā. Āpērārē wa'icūrā apeque o'marārē, ovejare, cabayuare, tūrūsepawu cabayua wejesere, masārē da'rawā'ñaco'terāpūreta miitidojacārā niwā. ¹⁴Duari masā ti macā ɯjūca be'ro a'tiro nirāsama:

—Yucuduca musā ɯputu ba'atu'sasenojō pe'tia wa'a'a. Nipe'tise musā añuse cɯosenojō pe'tidija wa'a'a. Ne bocanemosome.

¹⁵Ti macācārārē duari masā añurō wapata'acārā nimiwā. Ti macācārā pi'eticā ī'arā, yoaropu tojacā'rāsama. Ɛputu ui, utirāsama. ¹⁶A'tiro ni caricūrāsama:

—Añurī macā pajiri macā nimica macā ña'abutiario wa'acā'a. Ti macā ni'cō numio weronojō nimiwū. Añuse sō'a ñibocurerore, tojo nicā sō'arōrē sāñagō weronojō nimiwū. Co su'tiropu uru, ɯtāperi wapabujuse peri, apeye peri

perla wāmetise peri me'rā ma'masu'a'caro weronojō nimiwū. ¹⁷ A'te nipe'tise peje wācūña marīrō pe'tidija wa'a'a, nirāsama.

Nipe'tirā yucusūjo auturā, tiwūpu wa'arā, tiwūpu da'rarā yoropu uirā tojarāsama. Tojo nicā nipe'tirā dia pajiri maapu da'rarā mejārōta tojarāsama.

¹⁸ Ti macā ūjūcā i'arā, caricūrāsama:

—A'ti macā weronojō añurī macā ape macā marī'i, nirāsama.

¹⁹ Pūrō bujawetirā na dūpopapu di'tare ōrēpeorāsama. Uti, dujasewā'arā, caricūrāsama:

—Añurī macā pajiri macā ña'abutiario wa'acā'a. Ti macā cjase niyeru me'rā nipe'tirā yucusupawu paca cūorā añurō wapata'amiwā. Wācūña marīrō pe'tidijaca macā toja'a, nirāsama.

²⁰ Ū'musepu nirā pe'e ti macārē cō'acā, e'catiya. Mūsā Jesucristo besecū'cārā, Ō'acū ye quetire wereturiari masā, nipe'tirā cū yarā e'catiya. Ti macācārā mūsārē pi'eticā weewā. Te ye bu'iri Ō'acū narē bu'iri da'remi.

²¹ Be'ro ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu tutuagu ūtāgājore miimorōwī. Otese perire tō'odio ārūacjajo weronojō bajuwu. Tigare dia pajiri maapu doqueñogū, a'tiro niwī:

—Tigare doqueñorō weronojō Babilonia pajiri macājo nimirō, doqueñono'rōsa'a. Ne apaturi ti macārē i'anemosome. ²² Ti macā nipe'tiropu basase ne tu'onosome. Buapūtēse bususe, wēopawu putise, coroneta putise bususome. No'o nisere da'rarā ne marīrāsama. Otese peri ārūacā bususe quē'rā ne tu'onosome. ²³ Apeye quē'rā sī'osenojō marīrōsa'a. Na omocā dū'tecā bosenuu weepeorā caricūse tu'ononā marīrōsa'a. Todūporore ti macācārā duu wapata'ari masā apeye di'tacjārā nemorō duume'rīrā nimiwā. Ti macācārā tu'oña'masīrā weronojō

weeme'rīrā nipe'tiropcārārē ējōpeocā weewā.

²⁴ Ti macāpu Ō'acū ye quetire wereturiari masā, cūrē ējōpeorā wējēno'cārā ye dí niwū. Tojo nicā nipe'tirā a'ti nucūcācārā wējēno'cārā ye dí niwū. Masārē wējē'que wapa ti macārē bu'iri da'reno'rōsa'a, niwī Ō'acūrē wereco'tegu.

19 Babiloniārē bu'iri da'recā i'āca be'ro a'tiro wa'awu. Yū'u Juā pājārā masā ū'musepu nirā tutuaro me'rā ucūserē tu'owu. A'tiro e'catipeowā:

Ō'acūrē e'catipeorā.

Aleluya.

Ō'acū marī wioqu, marīrē yū'ruogu nimi.

Nipe'tirā bu'ipu nimi.

Tutuayū'ruqu nimi.

² A'tiro ni'i.

Cū nisooro marīrō queoro bu'iri da'remi.

Ti macārē bu'iri da'remi.

Ti macā ni'cō numio ūmuarē a'metārāwapata'ari masō weronojō niwū.

Ti macācārā ña'arō weerā nipe'tirārē a'ti nucūcācārārē dojorēwā.

Ō'acū cūrē da'raco'terārē wējē'que wapa ti macācārārē bu'iri da'rea'mewī, ni basapeowā.

³ Apaturi niwā tja:

—Ō'acūrē e'catipeorā. Aleluya. Ti macārē ūjūacō'ase o'me tojo o'mepu'sunu'cūrōsa'a, niwā.

⁴ Veinticuatro wiorā bucurā, tojo nicā ba'paritirā catise cūorā weronojō bajurā Ō'acū wioqu dujiri cūmurōpu dujigure ējōpeorā ejaque'awā. A'tiro niwā:

—Tojota wa'ato. Ō'acūrē e'catipeorā. Aleluya, niwā.

⁵ Be'ro wioqu dujiri cūmurō pu'to nigū a'tiro niwī:

Nipe'tirā Ō'acū yere da'rarā cū marī wiochure añurō ñubuepeoya.

Nipe'tirā wiopesase me'rā cūrē ējōpeorā,
wiorā, mejō nirā tojo weeya, niwī.

**Ō'acū masārē dutigu
waro sājānu'cāse ni'i**

⁶ Be'ro yu'u pājārā masā ucūcā tu'owu.
Peje maari pu'eeja o'maburose maari
weronojō busuwā. Buro uputu paaro
weronojō busuwā. A'tiro niwā:

Marī Ō'acūrē e'catipeorā.

Aleluya.

Marī wioгу tutuayurunu'cāgū
ni'cārōacārē nipe'tirārē dutigu
sājānu'cāmi.

⁷ E'catirā.

Ejeripō'rārīpu e'catibutiarā tu'oña'rā.

“Ō'acū añuyuruami”, nirā.

A'tiro ni'i.

Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō ba-
jugu cūrē ējōpeorā me'rā ninu'cārī
numu ejaatoja'a.

Cūrē ējōpeorā cū numo niacjo weronojō
nima.

Ni'cō omocā du'tese dūporo añurō
ma'masu'ano'samo.

Co weronojō na apoyu'cārāpu nima.

⁸ Na su'ti butise ū'irī marīse, pūrō asiste-
sere sāano'cārā nima, niwā.

Butise su'ti na catirā añurō wee'que ni'i,
nisi'rīrō wee'e.

⁹ Be'ro Ō'acūrē wereco'tegu yu'ure
niwī:

—A'tiro ojaya: “No'o Ō'acū macū
oveja wī'magū weronojō bajugu omocā
du'teri bosenumurē ī'adutino'rānojō e'-
catiya”, tojo ni ojadutiwī.

Cū yu'ure niwī tja:

—A'te ucūse Ō'acū ucūse waro ni'i.

¹⁰ Ō'acūrē wereco'tegu tojo nicā
tu'ogu, yu'u cū tiro nūbuepeogu
ejaque'awu. Yu'u tojo weecā ī'agū,
yu'ure niwī:

—Tojo weeticā'ña. Yu'u quē'rā cūrē
da'raco'teguta ni'i. Yu'u mu'u weronojō
nigū ni'i. Tojo nicā mu'u acawererā Jesú
yere werenu'cūrā weronojō ni'i. Yu'ure

ne nūbuepeoticā'ña. Ō'acū pe'ere tojo
weeya. A'tiro ni'i. Espiritu Santu Ō'acū
ye weremu'tārārē masīcā weecu niwī. Te
masise me'rā werēcārā niwā. Mejārōta
Jesú yere wererā quē'rā Espiritu Santu
masise o'ose me'rā werema, niwī.

**Masū cabayu butigu
bu'ipu pesase queti ni'i**

¹¹ Be'ro, u'muse pāricā ī'awū. Topu
cabayu butigu bajuawī. Cū bu'i pesagu
a'tiro wāmetiwī. Queoro Weenu'cūgū,
Diacjūcjū niwī. Cū masārē queoro be-
segu niwī. Tojo nicā a'mewējēgū que-
oro weegū niwī. Tojo weegu tojo
wāmetiwī. ¹² Cū caperi pecame'e ūjūrī
pō'rā weronojō asiwu. Cū dūpoapure
peje wiorā pesase be'torire pesawī. Cūrē
ojaō'ono'ca wāmerē cū se'saro masīwī.
¹³ Cū ya su'tiro dī me'rā yoso'carore
sāñawī. Cū wāmetiwī Ō'acū Ucūse. ¹⁴ Cū
yarā surara u'musecjārā cūrē sirutuwā.
Na su'ti butise ū'irī marīse sāñawā.
Na cabayua butirā bu'ipu pesawā. ¹⁵ Cū
useropure di'pji osoyajari pjirē cuowī.
Ti pji me'rā cū a'ti turicjārārē cāmi-
da'regusami. Tutuaro me'rā dutigusami.
Na u'sere biperā tutuaro me'rā u'tabu-
juse weronojō cū a'ti turicjārā ña'arō
weerārē bu'iri da'regusami. Ō'acū tu-
tuayuru'gu na me'rā uayuruami. Tojo
weegu cabayu bu'i pesagu narē uputu
waro bu'iri da'regusami. ¹⁶ Cū su'tiropu,
tojo nicā cū usōpu a'tiro ojaō'ono'wū:
“Nipe'tirā wiorā bu'ipu wioгу waro
nimi”, ni ojaō'ono'wū.

¹⁷ Be'ro, ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu
mujipū umucocjū bu'ipu nu'cūgūrē
ī'awū. Cū nipe'tirā miricūa u'muarōpu
wuarārē tutuaro me'rā caricūwī:

—Nerēña. Ō'acū peje ba'asere apomi.

¹⁸ Wiorā ye di'ire ba'arāsa'a. Surara
wiorārē, surara tutuari masārē, cabayu
di'ire, na bu'i pesarā di'ire ba'arāsa'a.
Nipe'tirā ye di'ire ba'arāsa'a. Da'raco'-

teri masārē, da'raco'tetirārē, wiorārē, mejō nirārē nipe'tirārē ba'arāsa'a, niwī.

¹⁹Be'ro, sō'agū mejēcā bajugure i'awū. Tojo nicā nipe'tirā a'ti nucūcācārā wiorārē na yarā surara me'rā nerēcā i'awū. Na nérēca be'ro cabayu butigu bu'i pesagu me'rā, tojo nicā cū yarā surara me'rā a'mewējērātirā tojo weewā. ²⁰Cabayu butigu bu'i pesagu mejēcā bajugure ñe'ewī. Apī yai weronjō bajugu, oveja capesa'ritigu weronjō bajugure ñe'ewī. Cūta nisoose queti weremu'tārī masū niwī. Cūta tja masā yai weronjō bajugure ējōpeoato nīgū mejēcā bajuse pacare wee'i'obosawī. Cū wee'i'ose me'rā nipe'tirā yai weronjō bajugu wāme ojaō'ono'cārārē a'tiro weewī. Narē nisoō, ējōpeocā weewī. Yai weronjō bajugu queosere ñubuepeorā quē'rārē mejārōta nisoō, ējōpeocā weewī. Be'ro, cabayu bu'i pesagu puarā mejēcā bajurārē ñe'ewī. Na puarā catirāta pecame'e ditarajopu doqueño'owā. Ti ditara azufre wāmetise ope weronjō sipise me'rā ūjūwū. ²¹Āpērā na me'rācārā pe'ere cabayu bu'ipu pesagu a'tiro weewī. Cū ya pji cū useropu cūōca pji me'rā narē wējēpe'ocā'wī. Nipe'tirā mirīcūa na ye di'ire pajibutiario ba'a yapicā'wā.

Mil cū'marī wātīrē dū'tecūuse ni'i

20 Apeye quē'rārē i'awū. Ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu ū'musepu nī'cu dijatiwī. Cū nibajudutidijari pe cja sawire cūowī. Tojo nicā cōme dajore cūowī. ²Cū pīrōjo weronjō bajugure dū'tewī. Pīrō ne waro a'ti ūmūco da'rēca be'rocjū pīrō nino'cu nimi. Cū wātī nimi. Cūrē cōme da me'rā peje cū'marī, mil cū'marī dū'tecūuwī. ³Cūrē nibajudutidijari pepu tuuquedijowī. Be'ro ti pe sopere bi'acā'wī. Tu'ajanū'cō, pi'rabi'acā'wī. Mil cū'marī masārē nisoō ējōpeocā weeticā'to nīgū tojo weewī.

Be'ro mil cū'marī yu'rūca be'ro yoaticā pāowīrōno'gūsami.

⁴Be'ro, peje wiorā dujise cūmurīrē i'awū. Te cūmurīpu dujirā a'ti nucūcācārārē besemasīsere o'ono'cārā niwā. Āpērā quē'rārē i'awū. Na Ō'acū ye queti, tojo nicā Jesú yere werese ye bu'iri na dūpopare dutesureno'cārā niwā. Na yai weronjō bajugu, cū queose yee'quere ne ñubuepeoticārā niwā. Tojo nicā na diapoapu, na omocārīpu cū wāmerē ne ojaō'ono'ticārā niwā. Na wērī'cārāpu nimirā, masāwā. Na masāca be'ro Cristo me'rā mil cū'marī masārē dutitamuwā. ⁵⁻⁶Na masāse ne waro wērī'cārā masāmū'tā'que ni'i. Wērī'cārā masāmū'tā'cārā Ō'acū yarā ña'ase moorā nima. E'catima. Na apaturi wērīsome. Pecame'epu ne wa'asome. Na Ō'acū ye cjasere, Jesucristo ye cjasere da'rarā nirāsama. Na mil cū'marī Cristo me'rā āpērārē dutirāsama. Āpērā pe'e ña'arā wērī'cārā mil cū'marī yu'rūca be'ropu masārāsama.

⁷Mil cū'marī yu'rūca be'ro wātī nibajudutidijari pepu dū'tecūu'cure pāowīrōrāsama. ⁸Cū nipe'tiro a'ti nucūcācārārē nisoosere ējōpeocā weegusami. Gog, Magog wāmetirā quē'rārē mejārōta weegusami. Na yarā surarare a'mequēdutigu neocūgūsami. Na surara nucūpori pajiri maa dia sumuto cjase weronjō pājārā waro nirāsama. ⁹Na nipe'tiro a'ti nucūcāpūre se'sanu'cārāsama. Na Ō'acū yarā nirōpu, tojo nicā cū ya macā cū ma'irī macārē sutuanū'cābi'arāsama. Ō'acū pe'e na tojo weecā i'agū, narē ūjūacō'adutigu pecame'e o'ódijogusami. Nipe'tirā ūjūpe'tia wa'arāsama. ¹⁰Wātī narē nisoō'cu pecame'e ūjūrī ditarajopu cō'adijono'gūsami. Ti ditara ope weronjō bajuse me'rā sipi ūjūrōsa'a. Topu yai weronjō bajugu, apī nisoose queti weremu'tārī masū na puarā

cō'adijono'wā. Topu umucori, ñamirirē pi'etinu'cūrāsama. Ne wijasome.

**Butiri cūmurōjopu dujigu
masā weesere besese ni'i**

¹¹ Be'ro, yu'u wioḡu dujiri cūmurō butiri cūmurōjore i'awū. Topu dujigure i'awū. Cū i'orōpure a'ti di'ta, u'muse bajudutidijape'tia wa'awu. Te no'opu niró bocatiwu. ¹² Be'ro, nipe'tirā wēri'cārā Ō'acū i'orōpu nu'cūcā i'awū. Na no'o nirā niwā. Wiorā, mejō nirā niwā. Na to nu'cūri cura Ō'acū nipe'tise masā wee'que ojaō'o'que pūrīrē pāawī. Ape pūri catinu'cūse cuorā na wāmerē ojaō'ono'ca pūrīrē pāawī. Cū wēri'cārārē a'tiro weewī. Na wee'quenucūrē te pūrīpu ojaō'ono'caronojōta narē queoro bese, bu'iri da'rewī. ¹³ Dia pacase maari pacapu wēri'cārā topu niwā. Di'tapu wēri'cārā quērā topu niwā. Nipe'tirā na wee'caronojōta nipe'tisere queoro bese, bu'iri da'reno'wā. ¹⁴ Ō'acū masā na wērisere cō'ape'ocā'wī. Na wēri'cārā niró quērārē cō'ape'ocā'wī. Pecame'ejopu bu'iri da'rese apaturi wērise weronojō ni'i. ¹⁵ Nipe'tirā na wāmerē catinu'cūse cuorā ojaō'ono'ca pūrīpu ojaō'ono'ña marī'cārā pecame'ejopu cō'adijono'wā.

Ape umuco, ape di'ta ducayu'que ni'i

21 Be'ro, yu'u ape umucore, ape di'tare i'awū. Toduporo nimu'tā'que u'muse, di'ta bajudutidijape'tia wa'awu. Dia pajiri maajo marīwū majā. ² Yu'u Juā añubutiari macā, u'muse Ō'acū tiropu nirī macārē dijaticā i'awū. Ti macā ape ma'ma macā Jerusalé niwū. Añurō apóca macā niwū. Ni'cō numio omocā du'tego marāpūre añurō tu'sato nīgō ma'masu'ano'caro weronojō niwū. ³ Be'ro ni'cū u'musepu nigú tutuaro me'rā ucūcā tu'owu. A'tiro niwī:

—Tu'oya. Ō'acū masā me'rā nimi. Na me'rā ninu'cūgūsami. Na cū yarā nirāsama. Cū basuta na me'rā ni, na wioḡu nigūsami. ⁴ Na ya'cocore tuu-coegusami. Wērise marīrōsa'a. Bujawetise, utise, pūrīse quērā marīrōsa'a majā. Nipe'tise toduporo cjase pe'tia wa'arosa'a, niwī.

⁵ Ō'acū wioḡu dujiri cūmurōpu dujigu a'tiro niwī:

—Tu'oya. Yu'u nipe'tise apeyere ma'ma dia'cū ducayu'u, niwī.

Apeye ninemowī:

—Yu'u ucūserere ojaya. Te diacjū nise ni'i. Yu'u ni'caronojōta wa'arosa'a, niwī.

⁶ Be'ro a'tiro niwī:

—Nipe'tise tu'ajanu'cōpe'ono'o. Yu'uta nimu'tāgū, nituogupu ni'i. No'o yu'ure uputu uarā acowuorānojōrē yu'u catinu'cūserere o'oguti. Narē wapaseesome. ⁷ No'o añurō wee yu'rāwetirā ējōpeodu'utirānojō nipe'tise yu'u “O'oguti” ni'quere ñe'erāsama. Yu'u na wioḡu nigūsa'a. Na yu'u pō'rā nirāsama. ⁸ Āpērā pūrīcā uise bu'iri yu'ure ējōpeodu'urā pecame'epu wa'arāsama. Tojo nicā ējōpeotirā, ña'abutiasere weerā, wējēcō'arī masā topu wa'arāsama. Āpērā no'o uaro a'metārābajaque'atirā, yai weronojō tu'oña'masirī masā pecame'epu wa'arāsama. Tojo nicā Ō'acū mejētare ējōpeorā, nipe'tirā nisoosepijarā pecame'epu wa'arāsama. Ti ditara ope weronojō bajuse sipi ūjūsa'a. Te bu'iri da'rese apaturi wērise weronojō ni'i.

Ma'ma macā Jerusalé cjase queti ni'i

⁹ Be'ro ni'cū sō'onicārā siete me'rācjūrē i'awū. Náta, nánucū bu'iri da'retuoatje posetise parire cuowā. Ni'cū na me'rācjū a'tiro niwī:

—Te'a. Mu'urē Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajugu nūmo ni-acjore i'ogūti, niwī. Cū nūmo Jesucristore ējōpeorā nisī'rīrō wee'e.

¹⁰ Espíritu Santu quēlese weronojō yu'ure i'owī. Ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu ūrūgū pajicju ũ'muacjujopu yu'ure mi-awī. Topu yu'ure Ō'acū tiro nīcamacājo dijatisere i'owī. Ti macā Jerusalē űa'ase moorī macājo niwū. ¹¹ Ti macā Ō'acū asistese me'rā pūrō asistewu. Ūtāperi wapabujuse peri jasper wāmetise peri weronojō asiste, acostiwū. ¹² Ti macā sumuto pajiri sār'rīrō ũ'muarī sār'rīrō niwū. Ti sār'rīrōpu doce soperi niwū. Te soperinucū ni'cū Ō'acūrē wereco'tegu nu'cūwī. Te soperipure Israe ye cururicjārā wāmerē ojaō'ono'wū. Na doce cururi niwā. ¹³ Ti sār'rīrōpure mujīpū mujātiro pe'e i'tia sope niwū. Mujīpū sājārō pe'ere i'tia sope niwū. Cūpe pe'ere i'tia sope niwū. Diacjū pe'e quē'rārē i'tia sope niwū. ¹⁴ Ti macā cja sār'rīrōrē ūtā-paga paca me'rā tuuñe'eno'wū. Tepagā docepaga niwū. Tepagānucū Jesucristo besecū'cārā wāmerē ojaō'ono'wū.

¹⁵ Ō'acūrē wereco'tegu yu'ure ucūgū ni'cāgū ārūgū uru me'rā wee'cure cuowī. Tigū me'rā ti macārē, soperire, ti sār'rīrōrē queogutigu weewī. ¹⁶ Ti macā ba'paritise pār'rērī mejārōta bajuwu. Ni'cārōnojō e'sa, ni'cārōnojō yoawu. Ō'acūrē wereco'tegu cū queocju me'rā ti macārē queowī. Ti macā yoaro dos mil doscientos kilómetros niwū. Ū'muarō, e'saro quē'rā mejārōta niwū. ¹⁷ Be'ro sār'rīrōrē queowī. Sesenta y cinco metros e'sawu. Masā queowuaronojō queowī.

¹⁸ Sār'rīrō ya'sasepaga jasper wāmetise me'rā wéeca sār'rīrō niwū. Ti macā uru waro me'rā wéeca macā niwū. Uru ēocujiri ũ'lirī marīse weronojō acostiwū. ¹⁹ Ūtāpaga ti sār'rīrōrē tuuñe'ese-paga paca a'tiro weeno'wū. Nipe'tise ūtāperi wapabujuse peri me'rā ma'masu'ano'wū. Nimu'tā cja ya'sase peri jasper wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā zafiro wāmetise ya'sase peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā

butibocurese ágata wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ya'sase esmeralda wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. ²⁰ Apega sō'ase ónice wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā sō'abocurese cornalina wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ewubocure crisólito wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ya'sase berilo wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ewubocure acostise topacio wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ya'sabocurese crisoprasa wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Be'ro cjā ya'sase jacinto wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. Nituoecjapua sō'a űibocurese amatista wāmetise peri me'rā ma'masu'ano'wū. ²¹ Doce soperi niwū. Te ni'cārē soperi ni'cāgā perlajo me'rā weeno'que soperi niwū. Macā decopu wa'ari ma'a uru me'rā wéeca ma'a niwū. Ēocujiri acostiro weronojō bajuwu.

²² Ti macāpure ne Ō'acū wi'ire i'atiwu. A'tiro ni'i. Ō'acū marī wioqu tutu-ayuruaqu topu nimi. Tojo nicā Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajuqu quē'rā topu nimi. Tojo weero Ō'acū wi'i marīwū. ²³ Ti macāpure mujīpū ũmucocjū, űamicjū si'osere ne a'masome. Ō'acū asistese me'rā añurō si'onu'cū'u. Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajuqu cū ti macārē si'ogú nimi. ²⁴ A'ti nucūcācjārā Ō'acū yu'ruono'cārā ti macā si'ose me'rā si-jarāsama. A'ti nucūcācjārā wiorā na wiorā ní'quere ti macāpu miarāsama. ²⁵ Topure űami marīrōsa'a. Tojo weero ti macā cjase soperi susunu'cūcā'rōsa'a. ²⁶ A'ti nucūcācjārā na añuse niseti'quere ti macāpu miarāsama. ²⁷ Topure ne ni'cāti űa'ase miisājāano'ña marīrōsa'a. űa'arō weerá, nisoosebucurā topure ne sājāasome. Ō'acū macū oveja wī'magū weronojō bajuqu ya pūrī catinu'cūse

cuorā na wāmerē ojaō'ono'cārā dia'cū sājāārāsama.

22 Be'ro Ō'acūrē wereco'tegu diare i'owī. Ti maa ū'irī marīrī maa niwū. Te aco, catise warore o'owū. Pūrō acostiri maa niwū. Ō'acū, tojo nicā cū macū oveja wī'magū weronojō bajugu dujiri cūmurō docapu wijawū. ²Ti macā deco wa'ari ma'apu o'maburowū. Dia pūaperi sumuto yucu catise o'ose pī'riwū. Ni'cā cū'marē docetiri ducatiwū. Mujīpūrīnucū ducatiwū. Tigu cjase pūrī masārē ocoyese niwū. ³Topure “Masā űa'arō wee'que wapa narē űa'arō wa'arosa'a”, niña marīrōsa'a. Ti macāpure Ō'acū, tojo nicā cū macū oveja wī'magū weronojō bajugu dujiri cūmurō nirōsa'a. Cū yarā cūrē űubuepeorāsama. ⁴Bajuyoropu cūrē i'arāsama. Na diapoapu cū wāmerē cuorāsama. ⁵Topu űami marīrōsa'a. Topu nirā ne sī'osere űasome. Mujīpū bo'reyusere űasome. Ō'acū marī wioгу sī'ogūsami. Na topu nirā Ō'acū me'rā dutitamunu'cūrāsama.

Jesucristo maata a'tigusami nise queti ni'i

⁶Be'ro Ō'acūrē wereco'tegu yu'ure niwī:

—A'te ucūse diacjū nise ni'i. Te nī'caronojōta wa'arosa'a. Marī wioгу Ō'acū cū wereduti'quere wereturari masārē wācūse o'owī. Cūta cūrē wereco'tegure o'ówī. Cū yarārē maata be'ropu wa'atjere i'odutigu tojo weewī.

⁷A'tiro niwī:

—Maata a'tiguti. A'ti turipu oja'quere ējōpeo yu'tigunojō e'catigusami, niwī.

⁸Yu'u Juā a'te nipe'tisere i'awū. Nipe'tisere tū'owū. Tere tū'o, i'āca be'ro Ō'acūrē wereco'tegu yu'ure i'ocū tiro űubuepeogu ejaque'awū. ⁹Cū pe'e tojo weecā i'agū, niwī:

—Tojo weeticā'ña. Yu'u quē'rā cūrē da'racote'guta ni'i. Yu'u mu'u weronojō

nigū ni'i. Mu'u acawerērā Ō'acū wereduti'quere wereturari masā weronojō ni'i. Tojo nicā yu'u nipe'tirā a'ti pūrīpu oja'quere ējōpeo yu'tirā weronojō ni'i. Yu'ure űubuepeoticā'ña. Ō'acū pe'e're űubuepeoya, niwī.

¹⁰Cū yu'ure ninemowī:

—A'ti pūrīpu “A'tiro wa'arosa'a” ni oja'que queoro wa'atje cārō du'sa'a. Tojo weegu a'ti pūrīpu oja'quere Ō'acū ye que'tire ya'yioropu cuoticā'ña. ¹¹Cārō du'sa'a. űa'agū mejārōta cū űaro weebata'to. űa'abutiasere weegū quē'rā mejārōta weebata'to. Añugū pūrīcā añurō weenu'cūato. Tojo nicā Ō'acū űaro weenu'cūgū cūrē queoro weesirutuato, niwī.

¹²Be'ro Jesú a'tiro niwī:

—Tojota ni'i. Maata a'tigus'a. Yu'u masārē o'oa'tjere cu'o. Nānucū na queoro wee'quere o'oguti. ¹³Yu'uta nima'tāgū, nituogupu ni'i.

¹⁴»No'o su'tire coe'cārā weronojō añurā nisī'rīrā na űa'arō wee'quere du'urā, e'catirāsama. Na catise o'ocju ducare ba'amasīrāsama. Na a'ti macā añubutiari macāpu sājāamasīrāsama. ¹⁵Āpērā pūrīcā űa'arō weeri masā ti macāpure sājāasome. űa'abutiario weerā, yai weronojō tu'oña'masīrī masā ti macāpure sājāasome. Tojo nicā no'o űaro űa'arō a'metarābajaque'atirā, wējēcō'arī masā sājāasome. Āpērā Ō'acū mejētare űubuepeorāno'jō, tojo nicā nisoosere weetu'sarāno'jō sājāasome.

¹⁶»Yu'u Jesú ni'i. Ō'acūrē wereco'tegu, yagu me'rā a'ti pūrī cjase nipe'tirā yu'ure ējōpeose cururicjārārē wereduti'i. Yu'u duporocjū wioгу Davi pārāmi nituriagu ni'i. Tojo nicā űocōawū bo'reque'ari cura asistemujātigu weronojō nigū ni'i, niwī Jesú.

¹⁷Cū tojo nīca be'ro Espīritu Santu, tojo nicā Jesucristore ējōpeorā a'tiro niwā:

—A'tibaque'oya, niwā.

No'o a'tere tū'orānojō quē'rā “A'tiatio”, niato.

No'o acowuorā sī'rīsī'rīrānojō a'tiatio. Aco catise warore o'osere sī'rīrā a'tiatio. Te ne wapamarīōsa'a.

¹⁸Nipe'tirā Ō'acū ye quetire a'ti pūrīpū oja'quere tū'orārē a'tiro ni wereyuguti. No'o a'ti pūrīpū oja'quere ojayū'rūogūnojōrē Ō'acū bu'iri da'regūsamī. A'ti pūrīpū bu'iri da'resere oja'quenojōrēta cūrē weegusamī. ¹⁹No'o a'ti pūrīpū oja'quere dū'agūnojōrē Ō'acū a'tiro weegusamī. Cū ojadū'a'caronjōta Ō'acū catinu'cūse

cūorā ojaō'ono'ca pūrīpūre cū wāmerē coegusamī. Cū yucū cjase catise o'ocjū dūcare ba'asome. Cū ti macā añūrī macārē sājāasome. A'te quetire a'ti pūrīpūre ojanō'o.

²⁰Jesucristo a'tere weregū, a'tiro nīmī:

—Tojota ni'i. Cā'rōacā dū'sa'a yū'ū di-jatiatio, nīmī.

Tojota wa'arosa'a. Wiogū Jesú, quero a'tibaque'oya.

²¹Marī wiogū Jesucristo māsā nipe'tirārē añūrō weeato. Tojota weeato.